ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ୱିନଯପିଟକେ

ସାରତ୍ଥଦୀପନୀ-ଟୀକା (ଦୁତିଯୋ ଭାଗୋ)

୧। ପାରାଜିକକଣ୍ଡଂ

୧। ପଠମପାରାଜିକଂ

ସୁଦିନ୍ନଭାଣୱାରୱଣ୍ଣନା

୨୪।ଅନୁପଦୱଣ୍ଣନନ୍ତି ପଦଂ ପଦଂ ପଟିୱଣ୍ଣନଂ, ପଦାନୁକ୍କମେନ ୱଣ୍ଣନଂ ୱା। ଭଣ୍ଡପ୍ପଯୋଜନଉଦ୍ଧାରସାରଣାଦିନା କିଚ୍ଚେନାତି ଏତ୍ଥ ୱିକ୍କାଯିକଭଣ୍ଡସ୍ସ ୱିକ୍କିଣନଂ ଭଣ୍ଡପ୍ପଯୋଜନଂ, ଦାତୁଂ ସଙ୍କେତିତେ ଦିୱସେ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗହଣଂ ଉଦ୍ଧାରୋ, ''ଅସୁକସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ଦାତବ୍ବ''ନ୍ତି ସତୁପ୍ପାଦନଂ ସାରଣଂ। ଚତୁବ୍ବିଧାଯାତି ଖତ୍ତିଯବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିସମଣାନଂ ୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧାଯ, ଭିକ୍ଖୁଭିକ୍ଖୁନୀଉପାସକଉପାସିକାନଂ ୱସେନ ୱା। ଦିସ୍ୱାନସ୍ସ ଏତଦହୋସୀତି ହେତୁଅତ୍ଥୋ ଅଯଂ ଦିସ୍ୱାନ-ସଦ୍ଦୋ ଅସମାନକତ୍ତୁକୋ ଯଥା ''ଘତଂ ପିୱିତ୍ୱା ବଲଂ ହୋତି, ସୀହଂ ଦିସ୍ୱା ଭଯଂ ହୋତୀ''ତି। ଦସ୍ସନକାରଣା ହି ଏୱଂ ପରିୱିତକ୍କନଂ ଅହୋସି। କିଞ୍ଚାପି ଏତ୍ଥ ''ଭବ୍ବକୁଲପୁତ୍ତସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନସ୍ସପି ଅଜାତସତ୍ତୁନୋ ୱିଯ ଅନ୍ତରାଯୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଇମସ୍ସ ଥେରସ୍ସପି କତପାପକମ୍ମମୂଲୱିପ୍ପଟିସାରୱସେନ ଅଧିଗମନ୍ତରାଯୋ ଅହୋସୀତି ୱଦନ୍ତି।

କିଂ ପନ ଯେସଂ ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଉପନିସ୍ସଯୋ ଅତ୍ଥି, ବୁଦ୍ଧାନଂ ସମ୍ମୁଖୀଭାୱେପି ତେସଂ ଅନ୍ତରାଯୋ ହୋତୀତି? ଆମ ହୋତି, ନ ପନ ବୁଦ୍ଧେ ପଟିଚ୍ଚ। ବୁଦ୍ଧା ହି ପରେସଂ ମଗ୍ଗଫଲାଧିଗମାଯ ଉସ୍ସାହଜାତା ତତ୍ଥ ନିରନ୍ତରଂ ଯୁତ୍ତପଯୁତ୍ତା ଏୱ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେ ପଟିଚ୍ଚ ତେସଂ ଅନ୍ତରାଯୋ ନ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ କିରିଯାପରିହାନିଯା ୱା ପାପମିତ୍ତତାଯ ୱା ହୋତି, କିରିଯାପରିହାନି ଚ ଦେସକସ୍ସ ତସ୍ସେୱ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତଜ୍ଜପଯୋଗାଭାୱତୋ ୱେଦିତବ୍ବା, ଦେସକୱସେନ ପନେତ୍ଥ ପରିହାନି ସାୱକାନଂ ୱସେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା, ନ ବୁଦ୍ଧାନଂ ୱସେନ। ତଥା ହି ସଚେ ଧମ୍ମସେନାପତି ଧନଞ୍ଜାନିଯସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଆସଯଂ ଞତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସଯିସ୍ସ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅଭୱିସ୍ସ। ଏୱଂ ତାୱ ଦେସକସ୍ସ ୱସେନ କିରିଯାପରିହାନିଯା ଅନ୍ତରାଯୋ ହୋତି। ସଚେ ପେସ୍ସୋ ହତ୍ଥାରୋହପୁତ୍ତୋ ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ମୁହୁତ୍ତଂ ନିସୀଦେଯ୍ୟ, ଯାୱ ତସ୍ସ ଭଗୱା ଅତ୍ତନ୍ତପାଦିକେ ଚତ୍ତାରୋ ପୁଗ୍ଗଲେ ୱିତ୍ଥାରେନ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦେସେତି, ସୋତାପତ୍ତିଫଲେନ ସଂଯୁତ୍ତୋ ଅଭୱିସ୍ସ। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱସେନ କିରିଯାପରିହାନିଯା ଅନ୍ତରାଯୋ ହୋତି ନାମ। ଇମସ୍ସ ହି ଉପାସକସ୍ସ କିରିଯାପରିହାନି ଜାତା ଅପରିନିଟ୍ଠିତାଯ ଦେସନାଯ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପକ୍କନ୍ତତ୍ତା। ସଚେ ଅଜାତସତ୍ତୁ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ୱଚନଂ ଗହେତ୍ୱା ପିତୁଘାତକମ୍ମଂ ନାକରିସ୍ସ, ସାମଞ୍ଞଫଲସୁତ୍ତକଥିତଦିୱସେ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ତସ୍ସ ୱଚନଂ ଗହେତ୍ୱା ପିତୁଘାତକମ୍ମସ୍ସ କତତ୍ତା ପନ ନାହୋସି। ଏୱଂ ପାପମିତ୍ତତାଯ ଅନ୍ତରାଯୋ ହୋତି। ସୁଦିନ୍ନସ୍ସପି ପାପମିତ୍ତୱସେନ ଅନ୍ତରାଯୋ ଅହୋସୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଦି ହି ତେନ ମାତାପିତୂନଂ ୱଚନଂ ଗହେତ୍ୱା ପୁରାଣଦୁତିଯିକାଯ ମେଥୁନଧମ୍ମୋ ପଟିସେୱିତୋ ନାଭୱିସ୍ସ, ନ ତଂମୂଲୱିପ୍ପଟିସାରୱସେନ ଅଧିଗମନ୍ତରାଯୋ ଅଭୱିସ୍ସ।

ଯନ୍ନୂନାତି ପରିୱିତକ୍କନତ୍ଥେ ନିପାତୋତି ଆହ ''ପରିୱିତକ୍କଦସ୍ସନମେତ''ନ୍ତି। ''ଧମ୍ମଂ ସୁଣେଯ୍ୟ''ନ୍ତି କିରିଯାପଦେନ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ଏୱ ହି ଅତ୍ଥୋ ''ଯନ୍ନୂନା''ତି ନିପାତପଦେନ ଜୋତୀଯତି। ଅହଂ ଯନ୍ନୂନ ଧମ୍ମଂ ସୁଣେଯ୍ୟନ୍ତି ଯୋଜନା। ଯନ୍ନୂନାତି ଚ ଯଦି ପନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଦି ପନାତି ଇଦମ୍ପି ହି ତେନ ସମାନତ୍ଥମେୱ। ଯଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଉଳାରୁଳାରଜନାତି ଖତ୍ତିଯମହାସାଲାଦିଉଳାରୁଳାରଜନାକିଣ୍ଣା । ସଚେ ଅଯମ୍ପି ପଠମଂ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ନିସୀଦିତୁଂ ଅରହରୂପୋତି ଆହ ''ପଚ୍ଛା ଆଗତେନା''ତି। ସିକ୍ଖତ୍ତଯୂପସଂହିତନ୍ତି ଅଧିସୀଲଅଧିଚିତ୍ତଅଧିପଞ୍ଞାସଙ୍ଖାତସିକ୍ଖତ୍ତଯଯୁତ୍ତଂ। ଥୋକଂ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ଅହୋସୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଇଧାପି ସୁତ୍ୱା-ସଦ୍ଦୋ ହେତୁଅତ୍ଥୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ସୱନକାରଣା ଏତଦହୋସୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯଦି ଏୱଂ ଅଥ କସ୍ମା ''ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନସ୍ସ…ପେ… ଏତଦହୋସୀ''ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ''ତଂ ପନସ୍ସ ଯସ୍ମା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ତନ୍ତି ପରିୱିତକ୍କନଂ।

ସଙ୍ଖେପକଥାତି ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ପଦୁଦ୍ଧାରଂ ଅକତ୍ୱା ସମାସତୋ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା। ଯେନ ଯେନ ଆକାରେନାତି ଯେନ ଯେନ ପକାରେନ। ତେନ ତେନ ମେ ଉପପରିକ୍ଖତୋତି ''କାମା ନାମେତେ ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା ଅଟ୍ଠିକଙ୍କଲୂପମା''ତି (ମ। ନି। ୧।୨୩୪; ୨।୪୨; ପାଚି। ୪୧୭; ମହାନି। ୩; ଚୂଳନି। ଖଗ୍ଗୱିସାଣସୁତ୍ତନିଦ୍ଦେସ ୧୪୭) ଚ ଆଦିନା ଯେନ ଯେନ ଆକାରେନ କାମେସୁ ଆଦୀନୱଂ ଓକାରଂ ସଂକିଲେସଂ, ତବ୍ବିପରିଯାଯତୋ ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଆନିସଂସଂ ଗୁଣଂ ପକାସେନ୍ତଂ ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମି ଅୱବୁଜ୍ଝାମି, ତେନ ତେନ ପକାରେନ ଉପପରିକ୍ଖତୋ ୱୀମଂସନ୍ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ ଏୱଂ ହୋତି ଏୱଂ ଉପଟ୍ଠାତି। ସିକ୍ଖତ୍ତଯବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାଦିସିକ୍ଖତ୍ତଯସଙ୍ଗହଂ ସେଟ୍ଠଚରିଯଂ। ଏକମ୍ପି ଦିୱସନ୍ତି ଏକଦିୱସମତ୍ତମ୍ପି। ଅଖଣ୍ଡଂ କତ୍ୱାତି ଦୁକ୍କଟମତ୍ତସ୍ସପି ଅନାପଜ୍ଜନେନ ଅଖଣ୍ଡିତଂ କତ୍ୱା, ଅଖଣ୍ଡଅଚ୍ଛିଦ୍ଦାଦିଭାୱାପାଦନେନ ୱା। ଅଖଣ୍ଡଲକ୍ଖଣୱଚନଞ୍ଚେତଂ। ଚରିମକଚିତ୍ତନ୍ତି ଚୁତିଚିତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚିପି ଏକଦେସଂ ଅସେସେତ୍ୱା ଏକନ୍ତେନେୱ ପରିପୂରେତବ୍ବତାଯ ଏକନ୍ତପରିପୁଣ୍ଣଂ। କିଲେସମଲେନ ଅମଲୀନଂ କତ୍ୱାତି ତଣ୍ହାସଂକିଲେସାଦିନା ଅସଂକିଲିଟ୍ଠଂ କତ୍ୱା, ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦମତ୍ତମ୍ପି ସଂକିଲେସମଲଂ ଅନୁପ୍ପାଦେତ୍ୱା। ଅଚ୍ଚନ୍ତମେୱ ୱିସୁଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା ପରିହରିତବ୍ବତାଯ ଏକନ୍ତପରିସୁଦ୍ଧଂ। ତତୋ ଏୱ ସଙ୍ଖଂ ୱିଯ ଲିଖିତନ୍ତି ସଙ୍ଖଲିଖିତଂ। ତେନାହ ''ଲିଖିତସଙ୍ଖସଦିସ''ନ୍ତି। ପରିଯୋଦାତଟ୍ଠେନ ନିମ୍ମଲଭାୱେନ ସଙ୍ଖଂ ୱିଯ ଲିଖିତଂ ଧୋତନ୍ତି ସଙ୍ଖଲିଖିତନ୍ତି ଆହ ''ଧୋତସଙ୍ଖସପ୍ପଟିଭାଗ''ନ୍ତି। ''ଅଜ୍ଝାୱସତା''ତି ପଦପ୍ପଯୋଗେନ ଅଗାରନ୍ତି ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ଉପଯୋଗୱଚନନ୍ତି ଆହ ''ଅଗାରମଜ୍ଝେ''ତି। ଦାଠିକାପି ମସ୍ସୁଗ୍ଗହଣେନେୱ ଗହେତ୍ୱା ''ମସ୍ସୁ''ତ୍ୱେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ଉତ୍ତରାଧରମସ୍ସୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କସାଯେନ ରତ୍ତାନୀତି କାସାଯାନୀତି ଆହ ''କସାଯରସପୀତତାଯା''ତି। ପରିଦହିତ୍ୱାତି ନିୱାସେତ୍ୱା ଚେୱ ପାରୁପିତ୍ୱା ଚ। ଅଗାରସ୍ସ ହିତନ୍ତି ଅଗାରୱାସୋ ଅଗାରଂ ଉତ୍ତରପଦଲୋପେନ, ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢିଆୱହଂ ଅଗାରସ୍ସ ହିତଂ।

୨୫।ଞାତିସାଲୋହିତାତିଆଦୀସୁ ''ଅଯଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକୋ''ତି ଜାନନ୍ତି, ଞାଯନ୍ତି ୱାତି ଞାତୀ, ଲୋହିତେନ ସମ୍ବନ୍ଧାତି ସାଲୋହିତା। ପିତୁପକ୍ଖିକା ଞାତୀ, ମାତୁପକ୍ଖିକା ସାଲୋହିତା। ମାତୁପକ୍ଖିକା ପିତୁପକ୍ଖିକା ୱା ଞାତୀ , ସସ୍ସୁସସୁରପକ୍ଖିକା ସାଲୋହିତା। ମିତ୍ତାଯନ୍ତୀତି ମିତ୍ତା, ମିନନ୍ତି ୱା ସବ୍ବଗୁଯ୍ହେସୁ ଅନ୍ତୋ ପକ୍ଖିପନ୍ତୀତି ମିତ୍ତା। କିଚ୍ଚକରଣୀଯେସୁ ସହଭାୱଟ୍ଠେନ ଅମା ହୋନ୍ତୀତି ଅମଚ୍ଚା। ମମାଯତୀତି ମାତା, ପିଯାଯତୀତି ପିତା। ସରୀରକିଚ୍ଚଲେସେନାତି ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱାଦିସରୀରକିଚ୍ଚଲେସେନ। ଅନନୁଞ୍ଞାତଂ ପୁତ୍ତଂ ନ ପବ୍ବାଜେତୀତି ''ମାତାପିତୂନଂ ଲୋକିଯମହାଜନସ୍ସ ଚ ଚିତ୍ତଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ମା ହୋତୂ''ତି ନ ପବ୍ବାଜେତି। ତତୋଯେୱ ଚ ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜସ୍ସ ତଥା ୱରୋ ଦିନ୍ନୋ।

୨୬।ଧୁରନିକ୍ଖେପେନାତି ଭଣ୍ଡପ୍ପଯୋଜନାଦୀସୁ ଧୁରନିକ୍ଖେପେନ। ତେନାହ ''ନ ହୀ''ତିଆଦି। ପିଯାଯିତବ୍ବୋତି ପିଯୋତି ଆହ ''ପୀତିଜନନକୋ''ତି। ମନସ୍ସ ଅପ୍ପାଯନତୋ ମନାପୋତି ଆହ ''ମନୱଡ୍ଢନକୋ''ତି। ସୁଖେଧିତୋ ତରୁଣଦାରକକାଲେ, ତତୋ ପରଞ୍ଚ ସପ୍ପିଖୀରାଦିସାଦୁରସମନୁଞ୍ଞଭୋଜନାଦିଆହାରସମ୍ପତ୍ତିଯା ସୁଖପରିହତୋ। ଅଥ ୱା ଦଳ୍ହଭତ୍ତିକଧାତିଜନାଦିପରିଜନସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚେୱ ପରିଚ୍ଛେଦସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚ ଉଳାରପଣୀତସୁଖପଚ୍ଚଯୂପହାରେହି ଚ ସୁଖେଧିତୋ, ଅକିଚ୍ଛେନେୱ ଦୁକ୍ଖପଚ୍ଚଯୱିନୋଦନେନ ସୁଖପରିହତୋ। ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିଯା ୱା ସୁଖେଧିତୋ, ବାହିରଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିଯା ସୁଖପରିହତୋ।

କିଞ୍ଚୀତି ଏତସ୍ସ ୱିୱରଣଂ ''ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି କଲଭାଗ''ନ୍ତି। ଯଦା ଜାନାତି-ସଦ୍ଦୋ ବୋଧନତ୍ଥୋ ନ ହୋତି, ତଦା ତସ୍ସ ପଯୋଗେ ''ସପ୍ପିନୋ ଜାନାତି, ମଧୁନୋ ଜାନାତୀ''ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ କରଣତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ ସଦ୍ଦୱିଦୂ ଇଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଆହ ''କିଞ୍ଚି ଦୁକ୍ଖେନ ନାନୁଭୋସୀ''ତି। ତେନାହ ''କରଣତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ, ଅନୁଭୱନତ୍ଥେ ଚ ଜାନନା''ତି। ଏତ୍ଥ ଚ କିଞ୍ଚି ଦୁକ୍ଖେନ ନାନୁଭୋସୀତି କେନଚି ଦୁକ୍ଖେନ କରଣଭୂତେନ ୱିସଯଂ ନାନୁଭୋସୀତି ଏୱମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ''କିଞ୍ଚୀ''ତି ଏତ୍ଥାପି ହି କରଣତ୍ଥେ ସାମିୱଚନସ୍ସ ଲୋପୋ କତୋ। ତେନେୱ ଚ ୱକ୍ଖତି ''ୱିକପ୍ପଦ୍ୱଯେପି ପୁରିମପଦସ୍ସ ଉତ୍ତରପଦେନ ସମାନୱିଭତ୍ତିଲୋପୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ''ତି। ଯଦା ପନ ଜାନାତି-ସଦ୍ଦୋ ସରଣତ୍ଥୋ ହୋତି, ତଦା ସରଣତ୍ଥାନଂ ଧାତୁସଦ୍ଦାନଂ ପଯୋଗେ ''ମାତୁ ସରତି, ପିତୁ ସରତି, ଭାତୁ ଜାନାତୀ''ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ଉପଯୋଗତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ ସଦ୍ଦସତ୍ଥୱିଦୂ ୱଦନ୍ତୀତି ଆହ ''ଅଥ ୱା କିଞ୍ଚି ଦୁକ୍ଖଂ ନସ୍ସରସୀତି ଅତ୍ଥୋ''ତି, କସ୍ସଚି ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନନୁଭୂତତ୍ତା ଅତ୍ତନା ଅନୁଭୂତଂ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ପରିଯେସମାନୋପି ଅଭାୱତୋଯେୱ ନସ୍ସରସୀତି ଅତ୍ଥୋ । ୱିକପ୍ପଦ୍ୱଯେପୀତି ଅନୁଭୱନସରଣତ୍ଥୱସେନ ୱୁତ୍ତେ ଦୁତିଯତତିଯୱିକପ୍ପଦ୍ୱଯେ। ପୁରିମପଦସ୍ସାତି ''କିଞ୍ଚୀ''ତି ପଦସ୍ସ। ଉତ୍ତରପଦେନାତି ''ଦୁକ୍ଖସ୍ସା''ତି ପଦେନ। ସମାନୱିଭତ୍ତିଲୋପୋତି ଉତ୍ତରପଦେନ ସମାନସ୍ସ ସାମିୱଚନସ୍ସ ଲୋପୋ। ''କସ୍ସଚି ଦୁକ୍ଖସ୍ସା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ୱିକପ୍ପଦ୍ୱଯେପି ପୁରିମପଦେ ସାମିୱଚନସ୍ସ ଲୋପଂ କତ୍ୱା ''କିଞ୍ଚି ଦୁକ୍ଖସ୍ସା''ତି ନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ। ଅନିଚ୍ଛକାତି ଅନିଚ୍ଛନ୍ତା। ଏୱଂ ସନ୍ତେତି ନନୁ ମଯଂ ସୁଦିନ୍ନ ସାମାଦୀସୁ କେନଚିପି ଉପାଯେନ ଅପ୍ପଟିସାଧନେନ ଅପ୍ପଟିକାରେନ ମରଣେନପି ତଯା ଅକାମକାପି ୱିନା ଭୱିସ୍ସାମ, ଏୱଂ ସତି। ଯେନାତି ଯେନ କାରଣେନ। କିଂ ପନାତି ଏତ୍ଥ କିନ୍ତି କରଣତ୍ଥେ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''କେନ ପନ କାରଣେନା''ତି।

୨୮।ଗନ୍ଧବ୍ବନଟନାଟକାଦୀନୀତି ଏତ୍ଥ ଗନ୍ଧବ୍ବା ନାମ ଗାଯନକା, ନଟା ନାମ ରଙ୍ଗନଟା, ନାଟକା ଲଙ୍ଘନକାଦଯୋ। ପରିଚାରେହୀତି ଏତ୍ଥ ପରିତୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଯଥାସକଂ ୱିସଯେସୁ ଚାରେହୀତି ଅତ୍ଥୋତି ଆହ ''ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି

ଚାରେହୀ''ତିଆଦି। ପରିଚାରେହୀତି ୱା ସୁଖୂପକରଣେହି ଅତ୍ତାନଂ ପରିଚାରେହି ଅତ୍ତନୋ ପରିଚରଣଂ କାରେହି। ତଥାଭୂତୋ ଚ ୟସ୍ମା ଲଳନ୍ତୋ କୀଳନ୍ତୋ ନାମ ହୋତି, ତସ୍ମା ''ଲଳା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବତୋ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବତୋ ୱିସେସତୋ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା ଭୋଗା ନାମାତି ଆହ ''ଭୋଗେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ''ତି। ଦାନପ୍ପଦାନାନୀତି ଏତ୍ଥ ନିଚ୍ଚଦାନଂ ଦାନଂ ନାମ, ଉପୋସଥଦିୱସାଦୀସୁ ଦାତବ୍ବଂ ଅତିରେକଦାନଂ ପଦାନଂ ନାମ। ପୱେଣୀରକ୍ଖଣୱସେନ ୱା ଦୀୟମାନଂ ଦାନଂ ନାମ, ଅତ୍ତନାୱ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଦୀୟମାନଂ ପଦାନଂ ନାମ। ପଚୁରଜନସାଧାରଣଂ ୱା ନାତିଉଳାରଂ ଦାନଂ ନାମ, ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣଂ ଅତିଉଳାରଂ ପଦାନଂ ନାମ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସୀଲାଦୀନି ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ନତ୍ଥି ଏତସ୍ସ ୱଚନପ୍ପଟିୱଚନସଙ୍ଖାତୋ ଆଲାପସଲ୍ଲାପୋତି ନିରାଲାପସଲ୍ଲାପୋ।

୩୦। ବଲଂ ଗାହେତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ବଲଗ୍ଗହଣଂ ନାମ କାୟବଲସ୍ସ ଉପ୍ପାଦନମେୱାତି ଆହ ''କାୟବଲଂ ଜନେତ୍ୱା''ତି। ଅସ୍ସୁମୁଖନ୍ତି ଅସ୍ସୂନି ମୁଖେ ଏତସ୍ସାତି ଅସ୍ସୁମୁଖୋ, ତଂ ଅସ୍ସୁମୁଖଂ, ଅସ୍ସୁକିଲିନ୍ନମୁଖନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଗାମୋୟେୱ ଗାମନ୍ତସେନାସନଂ ଗାମପରିୟାପନ୍ନତ୍ତା ଗାମନ୍ତସେନାସନସ୍ସ। ଅତିରେକଲାଭପଟିକ୍ଖେପେନାତି ''ପିଣ୍ଡିୟାଲୋପଭୋଜନଂ ନିସ୍ସାୟା''ତି (ମହାୱ। ୧୨୮) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଭିକ୍ଖାହାରଲାଭତୋ ଅଧିକଲାଭୋ ସଙ୍ଘଭତ୍ତାଦିଅତିରେକଲାଭୋ, ତସ୍ସ ପଟିକ୍ଖେପେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ''ଚୁଦ୍ଦସଭତ୍ତାନି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା''ତି। ସଙ୍ଘଭତ୍ତଂ ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତଂ ନିମନ୍ତନଭତ୍ତଂ ସଲାକଭତ୍ତଂ ପକ୍ଖିକଂ ଉପୋସଥିକଂ ପାଟିପଦିକଂ ଆଗନ୍ତୁକଭତ୍ତଂ ଗମିକଭତ୍ତଂ ଗିଲାନଭତ୍ତଂ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକଭତ୍ତଂ ୱିହାରଭତ୍ତଂ ଧୁରଭତ୍ତଂ ୱାରଭତ୍ତନ୍ତି ଇମାନି ଚୁଦ୍ଦସ ଭତ୍ତାନି। ତତ୍ଥ ସକଲସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାତବ୍ବଂ ଭତ୍ତଂ ସଙ୍ଘଭତ୍ତଂ। କତିପୟେ ଭିକ୍ଖୂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଂ ଭତ୍ତଂ ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତଂ। ଏକସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ଏକଦିୱସଂ ଦାତବ୍ବଂ ଭତ୍ତଂ ପକ୍ଖିକଂ। ଉପୋସଥେ ଦାତବ୍ବଂ ଭତ୍ତଂ ଉପୋସଥିକଂ। ପାଟିପଦଦିୱସେ ଦାତବ୍ବଂ ଭତ୍ତଂ ପାଟିପଦିକଂ। ୱିହାରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦାତବ୍ବଂ ଭତ୍ତଂ ୱିହାରଭତ୍ତଂ। ଧୁରଗେହେୟେୱ ଠପେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଂ ଭତ୍ତଂ ଧୁରଭତ୍ତଂ। ଗାମୱାସୀଆଦୀହି ୱାରେନ ଦାତବ୍ବଂ ଭତ୍ତଂ ୱାରଭତ୍ତଂ।

ଅଥ ''ଗହପତିଚୀୱରଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା''ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ। ଗହଣେ ହି ସତି ପଟିକ୍ଖେପୋ ୟୁଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ନ ଚ ପଠମବୋଧିୟଂ ଗହପତିଚୀୱରସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ପରତୋ ଜୀୱକୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା। ତେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ ଜୀୱକୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୩୭) ''ଭଗୱତୋ ହି ବୁଦ୍ଧଭାୱପ୍ପତ୍ତିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୟାୱ ଇଦଂ ୱତ୍ଥୁଂ, ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ୱୀସତି ୱସ୍ସାନି ନ କୋଚି ଗହପତିଚୀୱରଂ ସାଦିୟି, ସବ୍ବେ ପଂସୁକୂଲିକାୱ ଅହେସୁ''ନ୍ତି। ସୁଦିନ୍ନୋ ଚ ପଠମବୋଧିୟଂୟେୱ ପବ୍ବଜିତୋ। ତେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ ''ସୁଦିନ୍ନୋ ହି ଭଗୱତୋ ଦ୍ୱାଦସମେ ୱସ୍ସେ ପବ୍ବଜିତୋ, ୱୀସତିମେ ୱସ୍ସେ ଞାତିକୁଲଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିଟ୍ଠୋ, ସୟଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ଅଟ୍ଠୱସ୍ସିକୋ ହୁତ୍ୱା''ତି। ତସ୍ମା ''ଗହପତିଚୀୱରଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା''ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଅନନୁଞ୍ଞାତେପି ଗହପତିଚୀୱରେ ପଂସୁକୂଲିକଙ୍ଗସମାଦାନୱସେନ ଗହପତିଚୀୱରଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ ନାମ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ''ଗହପତିଚୀୱରଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା''ତି।

ଲୋଲୁପ୍ପଚାରଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱାତି କୁସଲଭଣ୍ଡସ୍ସ ଭୁସଂ ୱିଲୁମ୍ପନଟ୍ଠେନ ଲୋଲୁପ୍ପଂ ୱୁଚ୍ଚତି ତଣ୍ହା, ଲୋଲୁପ୍ପେନ ଚରଣଂ ଲୋଲୁପ୍ପଚାରୋ, ତଣ୍ହାୱସେନ ଘରପଟିପାଟିଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାୟ ଚରଣଂ, ତଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ''ଘରପଟିପାଟିୟା ଭିକ୍ଖାୟ ପୱିସତୀ''ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଆରଞ୍ଞିକଙ୍ଗାଦିପଧାନଙ୍ଗୱସେନ ସେସଧୁତଙ୍ଗାନିପି ଗହିତାନେୱ ହୋନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱଜ୍ଜୀନନ୍ତି ରାଜାନୋ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ସାମିୱଚନଂ କତଂ, ୱଜ୍ଜୀରାଜୂନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଜନପଦ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ତଂନିୱାସୀସୁପି ପୱତ୍ତନତୋ ''ୱଜ୍ଜୀସୂ''ତି ଜନପଦାପେକ୍ଖଂ ଭୁମ୍ମୱଚନଂ, ୱଜ୍ଜିନାମକେ ଜନପଦେତି ଅତ୍ଥୋ।

ଉପଭୋଗପରିଭୋଗୂପକରଣମହନ୍ତତାୟାତି ପଞ୍ଚକାମଗୁଣସଙ୍ଖାତାନଂ ଉପଭୋଗାନଞ୍ଚେୱ ହତ୍ଥିଅସ୍ସରଥିତ୍ଥିୟାଦିଉପଭୋଗୂପକରଣାନଞ୍ଚ ମହନ୍ତତାୟ। ଉପଭୋଗୂପକରଣାନେୱ ହି ଇଧ ପରିଭୋଗୂପକରଣସଦ୍ଦେନ ୱୁତ୍ତାନି। ତେନେୱାହ ''ୟେ ହି ତେସଂ ଉପଭୋଗା, ୟାନି ଚ ଉପଭୋଗୂପକରଣାନି, ତାନି ମହନ୍ତାନୀ''ତି। ''ଉପଭୋଗା ହତ୍ଥିଅସ୍ସରଥିତ୍ଥୀଆଦୟୋ, ଉପଭୋଗୂପକରଣାନି ତେସମେୱ ସୁୱଣ୍ଣାଦିଉପକରଣାନୀ''ତିପି ୱଦନ୍ତି। ସାରକାନୀତି ସାରଭୂତାନି। ନିଧେତ୍ୱାତି ନିଦହିତ୍ୱା, ନିଧାନଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଦିୱସପରିବ୍ବୟସଙ୍ଖାତଭୋଗମହନ୍ତତାୟାତି ଦିୱସେ ଦିୱସେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବସଙ୍ଖାତଭୋଗାନଂ ମହନ୍ତତାୟ। ଜାତରୂପରଜତସ୍ସେୱ ପହୂତତାୟାତି ପିଣ୍ଡପିଣ୍ଡୱସେନ ଚେୱ ସୁୱଣ୍ଣମାସକରଜତମାସକାଦିୱସେନ ଚ ଜାତରୂପରଜତସ୍ସେୱ ପହୂତତାୟ। ୱିତ୍ତୀତି ତୁଟ୍ଠି, ୱିତ୍ତିୟା ଉପକରଣଂ ୱିତ୍ତୂପକରଣଂ, ପହୂତଂ ନାନାୱିଧାଲଙ୍କାରଭୂତଂ ୱିତ୍ତୂପକରଣମେତେସନ୍ତି ପହୂତୱିତ୍ତୂପକରଣା। ତେନାହ ''ଅଲଙ୍କାରଭୂତସ୍ସା''ତିଆଦି। ୱୋହାରୱସେନାତି ୱଣିଜ୍ଜାୱସେନ ୱଡ୍ଢିକତାଦିୱସେନ। ଧନଧଞ୍ଞସ୍ସ ପହୂତତାୟାତି ସତ୍ତରତନସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଧନସ୍ସ ସବ୍ବପୁବ୍ବଣ୍ଣାପରଣ୍ଣସଙ୍ଗହିତସ୍ସ ଧଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ପହୂତତାୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ''ସୁୱଣ୍ଣରଜତମଣିମୁତ୍ତାୱେଳୁରିୟୱଜିରପୱାଳାନି ସତ୍ତ ରତନାନୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ସାଲିୱୀହିଆଦି ପୁବ୍ବଣ୍ଣଂ ପୁରକ୍ଖତଂ ସସ୍ସଫଲନ୍ତି କତ୍ୱା, ତବ୍ବିପରିୟାୟତୋ ମୁଗ୍ଗମାସାଦି ଅପରଣ୍ଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଉକ୍କଟ୍ଠପିଣ୍ଡପାତିକତ୍ତାତି ସେସଧୁତଙ୍ଗପରିୱାରିତେନ ଉକ୍କଟ୍ଠପିଣ୍ଡପାତଧୁତଙ୍ଗେନ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା। ତେନାହ ''ସପଦାନଚାରଂ ଚରିତୁକାମୋ''ତି।

୩୧। ଅନ୍ତୋଜାତତାୟ ୱା ଞାତିସଦିସୀ ଦାସୀତି ଞାତିଦାସୀ। ପୂତିଭାୱେନେୱ ଲକ୍ଖିତବ୍ବଦୋସୋ ୱା ଆଭିଦୋସିକୋ, ଅଭିଦୋସଂ ୱା ପଚ୍ଚୂସକାଲଂ ଗତୋ ପତ୍ତୋ ଅତିକ୍କନ୍ତୋତି ଆଭିଦୋସିକୋ। ତେନାହ ''ଏକରତ୍ତାତିକ୍କନ୍ତସ୍ସ ୱା''ତିଆଦି। ପୂତିଭୂତଭାୱେନ ପରିଭୋଗଂ ନାରହତୀତି ଅପରିଭୋଗାରହୋ। ଛଡ୍ଡନୀୟସଭାୱେ ନିଚ୍ଛିତେପି ପୁଚ୍ଛାକାଲେ ସନ୍ଦେହୱୋହାରୱସେନେୱ ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ୟୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ''ସଚେ''ତି। ଅରିୟୱୋହାରେନାତି ଅରିୟସମୁଦାଚାରେନ। ଅରିୟା ହି ମାତୁଗାମଂ ଭଗିନିୱାଦେନ ସମୁଦାଚରନ୍ତି। ନିସ୍ସଟ୍ଠପରିଗ୍ଗହନ୍ତି ପରିଚ୍ଚତ୍ତାଲୟଂ।

''ଆକିରା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ''ୱିଞ୍ଛଡ୍ଡେହି ୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ''ସଚେ ତଂ ଛଡ୍ଡନୀୟଧମ୍ମ''ନ୍ତି ପରିୟାୟଂ ଅମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ''ପୟୁତ୍ତୱାଚା ୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ପଚ୍ଚୟପଟିସଂୟୁତ୍ତା ୱାଚା ପୟୁତ୍ତୱାଚା। ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ନିରପେକ୍ଖଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଧ ପନ ୱିସେସତୋ ଅପରିଭୋଗାରହତ୍ତାୱ ୱତ୍ଥୁନୋ। ଅଗ୍ଗଅରିୟୱଂସିକୋତି ଅରିୟୱଂସପଟିପତ୍ତିପୂରକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଉତ୍ତମୋ। ନିମୀୟତି ସଞ୍ଞାୟତୀତି ନିମିତ୍ତଂ, ୟଥାସଲ୍ଲକ୍ଖିତୋ ଆକାରୋତି ଆହ ''ଗିହିକାଲେ ସଲ୍ଲକ୍ଖିତପୁବ୍ବଂ ଆକାର''ନ୍ତି। ହତ୍ଥପିଟ୍ଠିଆଦୀନି ଓଲୋକୟମାନା ''ସାମିପୁତ୍ତସ୍ସ ମେ ସୁଦିନ୍ନସ୍ସ ୱିୟ ସୁୱଣ୍ଣକଚ୍ଛପପିଟ୍ଠିସଦିସା ଇମା ହତ୍ଥପାଦପିଟ୍ଠିୟୋ, ହରିତାଲୱଟ୍ଟିୟୋ ୱିୟ ସୁୱଟ୍ଟିତା ଅଙ୍ଗୁଲିୟୋ, ମଧୁରୋ ସରୋ''ତି ଗିହିକାଲେ ସଲ୍ଲକ୍ଖିତପୁବ୍ବଂ ଆକାରଂ ଅଗ୍ଗହେସି ସଞ୍ଜାନି ସଲ୍ଲକ୍ଖେସି। କସ୍ମା ପନ ସା ଞାତିଦାସୀ ଦିସ୍ୱାୱ ନ ସଞ୍ଜାନୀତି ଆହ ''ସୁଦିନ୍ନୋ ହୀ''ତିଆଦି। ପବ୍ବଜ୍ଜୂପଗତେନାତି ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଉପଗତେନ, ପବ୍ବଜିତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଘରଂ ପୱିସିତ୍ୱାତି ଗେହସାମିନିୟା ନିସୀଦିତବ୍ବଟ୍ଠାନଭୂତଂ ଅନ୍ତୋଗେହଂ ପୱିସିତ୍ୱା। ୟଗ୍ଘେତି ଇମସ୍ସ ଆରୋଚୟାମୀତି ଅୟମତ୍ଥୋତି ଆହ ''ଆରୋଚନତ୍ଥେ ନିପାତୋ''ତି। ''ୟଗ୍ଘେ ଜାନେୟ୍ୟାସୀତି ସୁଟ୍ଠୁ ଜାନେୟ୍ୟାସୀ''ତିପି ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି। ଆଲପନେତି ଦାସିଜନସ୍ସ ଆଲପନେ। ତେନାହ ''ଏୱଞ୍ହୀ''ତିଆଦି।

୩୨। ଘରେସୁ ସାଲା ହୋନ୍ତୀତି ଘରେସୁ ଏକମନ୍ତେ ଭୋଜନସାଲା ହୋନ୍ତି ପାକାରପରିକ୍ଖିତ୍ତା ସୁସଂୱିହିତଦ୍ୱାରବନ୍ଧା ସୁସମ୍ମଟ୍ଠୱାଲିକଙ୍ଗଣା। ଉଦକକଞ୍ଜିୟନ୍ତି ଉଦକଞ୍ଚ କଞ୍ଜିୟଞ୍ଚ। କସ୍ମା ପନ ଇଦିସାୟମେୱ ସାଲାୟ ଅଞ୍ଞତରଂ କୁଟ୍ଟମୂଲନ୍ତି ଅୟମତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋତି ଆହ ''ନ ହି ପବ୍ବଜିତା''ତିଆଦି। ଅସାରୁପ୍ପେ ଠାନେତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକେ ପଦେସେ। ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋତି ନୁ-ସଦ୍ଦୋ ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥେ, ଖୋ-ସଦ୍ଦୋ ୱଚନସିଲିଟ୍ଠତାୟ ୱୁତ୍ତୋ। ନୁଖୋତି ୱା ନିପାତସମୁଦାୟୋ ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥୋ। ତେନ ନାମ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥତଂ ଦସ୍ସେତି। ୟେସଂ ନୋ ତ୍ୱନ୍ତି ୟେସଂ ନୋ ପୁତ୍ତୋ ତ୍ୱଂ। ଇଦିସେ ଠାନେତି କିଞ୍ଚାପି ତଂ ଠାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନନୁରୂପଂ ନ ହୋତି, ତଥାପି ମାଦିସାନଂ ମହାଭୋଗକୁଲାନଂ ପୁତ୍ତସ୍ସ ପରକୁଲେ ଆସନସାଲାୟଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭୋଜନଂ ନାମ ଅୟୁତ୍ତରୂପନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ଆହ। ତେନେୱାହ ''ନନୁ ନାମ, ତାତ ସୁଦିନ୍ନ, ସକଂ ଗେହଂ ଗନ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି। ଅଞ୍ଞେନପି ପକାରେନ ନାମସଦ୍ଦସ୍ସ ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥତମେୱ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ତଥା ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ତାତା''ତିଆଦି। ତଥାତି ସମୁଚ୍ଚୟତ୍ଥୋ। ଇଦାନି ନାମସଦ୍ଦସ୍ସ ମଞ୍ଞନତ୍ଥତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ତଥା ଅତ୍ଥି ମଞ୍ଞେ''ତିଆଦି।

ଦୁକ୍ଖାଭିତୁନ୍ନତାୟାତି ମାନସିକେନ ଦୁକ୍ଖେନ ଅଭିପୀଳିତତ୍ତା। ଏତମତ୍ଥନ୍ତି ''ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ତାତ ସୁଦିନ୍ନ, ଅମ୍ହାକଂ ଧନ''ନ୍ତିଆଦିନା ୟଥାୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ। ଅନୋକପ୍ପନାମରିସନତ୍ଥୱସେନାତି ଏତ୍ଥ ଅନୋକପ୍ପନଂ ଅସଦ୍ଦହନଂ। ଅମରିସନଂ ଅସହନଂ। ଅନାଗତୱଚନଂ ଅନାଗତସଦ୍ଦପ୍ପୟୋଗୋ, ଅତ୍ଥୋ ପନ ୱତ୍ତମାନକାଲିକୋୱ। ତେନାହ ''ପଚ୍ଚକ୍ଖମ୍ପୀ''ତି। ନ ମରିସୟାମୀତି ନ ୱିସହାମି। ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରନ୍ତି ''ତଦାୟ''ନ୍ତି ପାଠଂ ସନ୍ଧାୟାହ। ଅଲଂ, ଗହପତି, କତଂ ମେ ଅଜ୍ଜ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚନ୍ତି ଥେରୋ ଉକ୍କଟ୍ଠଏକାସନିକତାୟ ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ଉକ୍କଟ୍ଠଏକାସନିକତାୟାତି ଚ ଇଦଂ ଭୂତକଥନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ ଥେରସ୍ସ ତଥାଭାୱଦୀପନତ୍ଥଂ। ମୁଦୁକସ୍ସପି ହି ଏକାସନିକସ୍ସ ୟାୱ ନିସଜ୍ଜାୟ କିଞ୍ଚିମତ୍ତମ୍ପି ଭୋଜନଂ ଭୁତ୍ତଂ, ୱତ୍ତସୀସେନପି ତତୋ ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ପୁନ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ତେନାହ ତିପିଟକଚୂଳାଭୟତ୍ଥେରୋ ''ଆସନଂ ୱା ରକ୍ଖେୟ୍ୟ ଭୋଜନଂ ୱା''ତି। ଉକ୍କଟ୍ଠପିଣ୍ଡପାତିକୋପି ସମାନୋତି ନିଦସ୍ସନମତ୍ତମିଦଂ, ଥେରୋ ସପଦାନଚାରିକେସୁପି ଉକ୍କଟ୍ଠୋୟେୱ। ଉକ୍କଟ୍ଠସପଦାନଚାରିକୋପି ହି ପୁରତୋ ଚ ପଚ୍ଛତୋ ଚ ଆହଟଭିକ୍ଖମ୍ପି ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱାୱ ଘରଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ପତ୍ତୱିସ୍ସଜ୍ଜନମେୱ କରୋତି, ତସ୍ମା ଥେରୋ ଉକ୍କଟ୍ଠସପଦାନଚାରିକତ୍ତାପି ସ୍ୱାତନାୟ ଭିକ୍ଖଂ ନାଧିୱାସେତି। ଅଥ କସ୍ମା ''ଅଧିୱାସେସୀ''ତି ଆହ ''ସଚେ ଏକଭତ୍ତମ୍ପି ନ ଗହେସ୍ସାମୀ''ତିଆଦି। ପଣ୍ଡିତା ହି ମାତାପିତୂନଂ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟାନଂ ୱା କାତବ୍ବଂ ଅନୁଗ୍ଗହଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଧୁତଙ୍ଗୱିସୁଦ୍ଧିକା ନ ଭୱନ୍ତି।

୩୩। ମଜ୍ଝିମପ୍ପମାଣୋତି ଚତୁହତ୍ଥୋ ପୁରିସୋ ମଜ୍ଝିମପ୍ପମାଣୋ। ''ଛହତ୍ଥୋ''ତିପି କେଚି। ତିରୋ କରୋନ୍ତି ଏତାୟାତି ତିରୋକରଣୀତି ସାଣିପାକାରୱଚନୋ ଅୟଂ ତିରୋକରଣୀ-ସଦ୍ଦୋତି ଆହ ''ତିରୋକରଣିୟନ୍ତି କରଣତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମ''ନ୍ତି। ''ତିରୋକରଣିୟା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ତିରୋକରଣିୟ''ନ୍ତି କରଣତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତିରୋକରଣୀୟ-ସଦ୍ଦୋ ୱା ଅୟଂ ସାଣିପାକାରପରିୟାୟୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ଅଥ ୱା''ତିଆଦି। ତଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱାତି ତଂ ସମନ୍ତତୋ ଖିପିତ୍ୱା, ପରିତୋ ବନ୍ଧିତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତେନାହ ''ସମନ୍ତତୋ କତ୍ୱା''ତି। ୱିଭତ୍ତିପତିରୂପକୋପି ନିପାତୋ ହୋତୀତି ଆହ ''ତେନାତି ଅୟମ୍ପି ୱା''ତିଆଦି।

୩୪। ''ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମତୋ ସୁଦିନ୍ନସ୍ସ ପିତା ସକେ ନିୱେସନେ ପଣୀତଂ ଖାଦନୀୟଂ ଭୋଜନୀୟଂ ପଟିୟାଦାପେତ୍ୱା ଆୟସ୍ମତୋ ସୁଦିନ୍ନସ୍ସ କାଲଂ ଆରୋଚେସି – 'କାଲୋ, ତାତ ସୁଦିନ୍ନ, ନିଟ୍ଠିତଂ ଭତ୍ତ'ନ୍ତି'' ଏୱଂ କାଲାରୋଚନସ୍ସ ପାଳିୟଂ ଅନାରୂଳ୍ହତ୍ତା ଆହ – ''କିଞ୍ଚାପି ପାଳିୟଂ କାଲାରୋଚନଂ ନ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି। ଆରୋଚିତେୟେୱ କାଲେତି ''କାଲୋ, ତାତ ସୁଦିନ୍ନ, ନିଟ୍ଠିତଂ ଭତ୍ତ''ନ୍ତି କାଲେ ଆରୋଚିତେୟେୱ। ଦ୍ୱେ ପୁଞ୍ଜେତି

କହାପଣପୁଞ୍ଜଞ୍ଚ ସୁୱଣ୍ଣପୁଞ୍ଜଞ୍ଚ।

ପେତ୍ତିକନ୍ତି ପିତିତୋ ଆଗତଂ ପେତ୍ତିକଂ। ନିହିତନ୍ତି ଭୂମିଗତଂ। ପୟୁତ୍ତନ୍ତି ୱଡ୍ଢିୱସେନ ପୟୋଜିତଂ। ତଦ୍ଧିତଲୋପଂ କତ୍ୱା ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ୟଥା ଅଞ୍ଞତ୍ଥାପି "ପିତାମହଂ ଧନଂ ଲଦ୍ଧା, ସୁଖଂ ଜୀୱତି ସଞ୍ଜୟୋ"ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ତଦ୍ଧିତଲୋପଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପିତାମହତୋ ଆଗତଂ, ପିତାମହସ୍ସ ୱା ଇଦଂ ପେତାମହଂ। ପବ୍ବଜିତଲିଙ୍ଗନ୍ତି ସମଣୱେସଂ। ନ ରାଜଭୀତୋତି ଅପରାଧକାରଣା ନ ରାଜକୁଲା ଭୀତୋ। ୟେସଂ ସନ୍ତକଂ ଧନଂ ଗହିତଂ, ତେ ଇଣାୟିକା। ପଲିବୁଦ୍ଧୋ ପୀଳିତୋ।

ୱିଭତ୍ତିପତିରୂପକୋତି "ତେନା"ତି ପଦଂ ସନ୍ଧାୟାହ। ତଂନିଦାନନ୍ତି ତଂ ଧନଂ ନିଦାନଂ କାରଣମସ୍ସାତି ତଂନିଦାନଂ। ଅସ୍ସାତି ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନସ୍ସ, ପଦସ୍ସ ୱା। ଭୟନ୍ତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉତ୍ରସ୍ତାକାରେନ ପୱତ୍ତଭୟଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ନ ଞାଣଭୟଂ, ନାପି "ଭାୟତି ଏତସ୍ମା"ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ଆରମ୍ମଣଭୟନ୍ତି ଆହ "ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସୋତି ଅତ୍ଥୋ"ତି। ଛମ୍ଭିତତ୍ତନ୍ତି ତେନେୱ ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସଭୟେନ ସକଲସରୀରସ୍ସ ଛମ୍ଭିତଭାୱୋ। ୱିସେସତୋ ପନ ହଦୟମଂସଚଲନନ୍ତି ଆହ "କାୟକମ୍ପୋ ହଦୟମଂସଚଲନ"ନ୍ତି। ଲୋମହଂସୋତି ତେନ ଭୟେନ ତେନ ଛମ୍ଭିତତ୍ତେନ ସକଲସରୀରଲୋମାନଂ ହଟ୍ଠଭାୱୋ, ସୋ ପନ ନେସଂ ଭିତ୍ତିୟଂ ନାଗଦନ୍ତାନଂ ୱିୟ ଉଦ୍ଧଂମୁଖତାତି ଆହ "ଲୋମାନଂ ହଂସନଂ ଉଦ୍ଧଗ୍ଗଭାୱୋ"ତି।

୩୫। ଅତ୍ତନାତି ପଚ୍ଚତ୍ତେ କରଣୱଚନଂ, ସୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଦେୱଚ୍ଛରାନନ୍ତି ଅନଚ୍ଚନ୍ତିୟୋ ସନ୍ଧାୟାହ। ଦେୱନାଟକାନନ୍ତି ନଚ୍ଚନ୍ତିୟୋ, ପରିୟାୟୱଚନଂ ୱା ଏତଂ ଦେୱକଞ୍ଞାନଂ। ସମୁପ୍ପନ୍ନବଲୱସୋକା ହୁତ୍ୱାତି ଅୟଂ ଲୋକୋ ନାମ ଅତ୍ତାନଂୱ ଚିନ୍ତେତି, ତସ୍ମା ସାପି "ଇଦାନି ଅହଂ ଅନାଥା ଜାତା"ତି ଅତ୍ତାନଂୱ ଚିନ୍ତୟମାନା "ଅୟଂ ଅଜ୍ଜ ଆଗମିସ୍ସତି, ଅଜ୍ଜ ଆଗମିସ୍ସତୀ"ତି ଅଟ୍ଠ ୱସ୍ସାନି ବହି ନ ନିକ୍ଖନ୍ତା ଏତଂ ନିସ୍ସାୟ ମୟା ଦାରକୋପି ନ ଲଦ୍ଧୋ, ୟସ୍ସ ଆନୁଭାୱେନ ଜୀୱେୟ୍ୟାମି, ଇତୋ ଚାମ୍ହି ପରିହୀନା ଅଞ୍ଞତୋ ଚାତି ସମୁପ୍ପନ୍ନବଲୱସୋକା ହୁତ୍ୱା। କୁଲରୁକ୍ଖପତିଟ୍ଠାପନେ ବୀଜସଦିସତ୍ତା କୁଲୱଂସପ୍ପତିଟ୍ଠାପକୋ ପୁତ୍ତୋ ଇଧ ବୀଜକୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋତି ଆହ "କୁଲୱଂସବୀଜକଂଏକଂ ପୁତ୍ତ"ନ୍ତି। ସଂ ନାମ ଧନଂ, ତସ୍ସ ପତୀତି ସଂପତି, ଧନୱା ୱିଭୱସମ୍ପନ୍ନୋ। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାୟିକହିତାୱହତ୍ତା ତସ୍ସ ହିତନ୍ତି ସାପତେୟ୍ୟଂ, ତଦେୱ ଧନଂ ୱିଭୱୋତି ଆହ – "ଇମଂ ସାପତେୟ୍ୟଂ ଏୱଂ ମହନ୍ତଂ ଅମ୍ହାକଂ ୱିଭୱ"ନ୍ତି।

୩୬। ଇତ୍ଥୀନଂ କୁମାରୀଭାୱପ୍ପତ୍ତିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପଚ୍ଛିମୱୟତୋ ଓରଂ ଅସତି ୱିବନ୍ଧେ ଅଟ୍ଠମେ ଅଟ୍ଠମେ ସତ୍ତାହେ ଗବ୍ଭାସୟସଞ୍ଞିତେ ତତିୟେ ଆୱଟ୍ଟେ କତିପୟା ଲୋହିତପୀଳକା ସଣ୍ଠହିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗହିତପୁବ୍ବା ଏୱ ଭିଜ୍ଜନ୍ତି, ତତୋ ଲୋହିତଂ ପଗ୍ଘରତି, ତତ୍ଥ ଉତୁସମଞ୍ଞା ପୁପ୍ଫସମଞ୍ଞା ଚାତି ଆହ – "ପୁପ୍ଫନ୍ତି ଉତୁକାଲେ ଉପ୍ପନ୍ନଲୋହିତସ୍ସ ନାମ"ନ୍ତି। ଗବ୍ଭପତିଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନେତି ୟସ୍ମିଂ ଓକାସେ ଦାରକୋ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ତସ୍ମିଂ ପଦେସେ। ସଣ୍ଠହିତ୍ୱାତି ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା। ଭିଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଅଗ୍ଗହିତପୁବ୍ବା ଏୱ ଭିଜ୍ଜନ୍ତି। ଅୟଞ୍ହି ତାସଂ ସଭାୱୋ। ଦୋସେନାତି ଲୋହିତମଲେନ। ସୁଦ୍ଧେ ୱତ୍ଥୁମ୍ହୀତି ପଗ୍ଘରିତଲୋହିତତ୍ତା ଅନାମୟତ୍ତା ଚ ନହାନତୋ ପରଂ ଚତୁତ୍ଥଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସୁଦ୍ଧେ ଗବ୍ଭାସୟେ। ସୁଦ୍ଧେ ପନ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ମାତାପିତୂସୁ ଏକୱାରଂ ସନ୍ନିପତିତେସୁ ୟାୱ ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ଖେତ୍ତମେୱ ହୋତି ଗବ୍ଭସଣ୍ଠହନସ୍ସ ପରିତ୍ତସ୍ସ ଲୋହିତଲେପସ୍ସ ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା। କେଚି ପନ "ଅଡ୍ଢମାସମତ୍ତମ୍ପି ଖେତ୍ତମେୱା"ତି ୱଦନ୍ତି। ବାହାୟନ୍ତି ଅଧିକରଣେ ଭୁମ୍ମନ୍ତି ଆହ "ପୁରାଣଦୁତିୟିକାୟ ୟା ବାହା, ତତ୍ର ନଂ ଗହେତ୍ୱା"ତି। ଉପୟୋଗତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମୱଚନମ୍ପି ୟୁଜ୍ଜତିୟେୱ ୟଥା "ସୁଦିନ୍ନସ୍ସ ପାଦେସୁ ଗହେତ୍ୱା"ତି।

ପୁବ୍ବେପି ପଞ୍ଞତ୍ତସିକ୍ଖାପଦାନଂ ସବ୍ଭାୱତୋ ଅପଞ୍ଞତ୍ତେ ସିକ୍ଖାପଦେତି ପାରାଜିକଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ – "ପଠମପାରାଜିକସିକ୍ଖାପଦେ ଅଟ୍ଠପିତେ"ତି। ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ଆହ – "ଭଗୱତୋ କିର ପଠମବୋଧିୟ"ନ୍ତିଆଦି। ଏୱରୂପନ୍ତି ପାରାଜିକପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ଅନୁରୂପଂ। ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଞ୍ଚେତଂ, ସଙ୍ଘାଦିସେସପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ଅନୁରୂପମ୍ପି ଅଜ୍ଝାଚାରଂ ନାକଂସୁୟେୱ। ତେନେୱାହ – "ଅୱସେସେ ପଞ୍ଚ ଖୁଦ୍ଦକାପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେ ଏୱ ପଞ୍ଞପେସୀ"ତି। ଇଦଞ୍ଚ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟାଦୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଲହୁକାପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ସବ୍ଭାୱମତ୍ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପଞ୍ଚାପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଅନୱସେସତୋ ପଞ୍ଞତ୍ତଭାୱଂ। ପଠମବୋଧିୟଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଲହୁକାପତ୍ତୀନଂ ସବ୍ଭାୱୱଚନେନେୱ ଧମ୍ମସେନାପତିସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିୟାଚନା ୱିସେସତୋ ଗରୁକାପତ୍ତିପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସସ୍ସ ଚ ହେତୁଭୂତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। କେଚି ପନ "ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ପନ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଅୱସେସପଞ୍ଚଖୁଦ୍ଦକାପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେ ଏୱ ପଞ୍ଞପେସୀତି ଇଦଂ ଦ୍ୱାଦସମେ ୱସ୍ସେ ୱେରଞ୍ଜାୟଂ ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସେନ ଭଗୱତା ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅଟ୍ଠୱସ୍ସବ୍ଭନ୍ତରେ ପଞ୍ଞତ୍ତସିକ୍ଖାପଦଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତ"ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ ତତୋ ପୁବ୍ବେପି ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ସବ୍ଭାୱତୋ। ତେନେୱ ୱେରଞ୍ଜକଣ୍ଡେ "ଏକଭିକ୍ଖୁନାପି ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ୱା ପଚ୍ଛିମିକାୟ ତତ୍ଥ ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛାମାତି ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦୋ ୱା ନ କତୋ"ତି ଚ "ସାମମ୍ପି ପଚନଂ ସମଣସାରୁପ୍ପଂ ନ ହୋତି, ନ ଚ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଆରାଧୟିଂସୂତି ଚିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ, ଅଜ୍ଝାସୟଂ ପୂରୟିଂସୁ, ହଦୟଗାହିନିଂ ପଟିପତ୍ତିଂ ପଟିପଜ୍ଜିଂସୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକଂ ସମୟନ୍ତି ଏକସ୍ମିଂ ସମୟେ, ପଠମବୋଧିୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ୟଂ ଆଦୀନୱନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତୋତି ପଠମପାରାଜିକସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତୋ। ଆଦୀନୱଂ ଦସ୍ସେସ୍ସତୀତି "ୱରଂ ତେ, ମୋଘପୁରିସ, ଆସୀୱିସସ୍ସ ଘୋରୱିସସ୍ସ ମୁଖେ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ପକ୍ଖିତ୍ତଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ମାତୁଗାମସ୍ସ ଅଙ୍ଗଜାତେ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ପକ୍ଖିତ୍ତ"ନ୍ତିଆଦିନା ୟଂ ଆଦୀନୱଂ ଦସ୍ସେସ୍ସତି। ଅଭିୱିଞ୍ଞାପେସୀତି ଇମସ୍ସ "ପୱତ୍ତେସୀ"ତି ଅୟମତ୍ଥୋ କଥଂ ଲଦ୍ଧୋତି ଆହ "ପୱତ୍ତନାପି ହୀ"ତିଆଦି। କାୟୱିଞ୍ଞତ୍ତିଚୋପନତୋତି କାୟୱିଞ୍ଞତ୍ତିୱସେନ ପୱତ୍ତଚଲନତୋ। କସ୍ମା ପନେସ ମେଥୁନଧମ୍ମେନ ଅନତ୍ଥିକୋପି ସମାନୋ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅଭିୱିଞ୍ଞାପେସୀତି ଆହ – "ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅଭିୱିଞ୍ଞାପନଞ୍ଚେସା"ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅଭିୱିଞ୍ଞାପନନ୍ତି ମୁତ୍ତିପାପନୱସେନ ତୀସୁ ୱାରେସୁ ମେଥୁନଧମ୍ମସ୍ସ ପୱତ୍ତନଂ।

ସବ୍ବେସମ୍ପି ପଦାନଂ ଅୱଧାରଣଫଲତ୍ତା ୱିନାପି ଏୱକାରଂ ଅୱଧାରଣତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି ଆହ "ତେନେୱ ଅଜ୍ଝାଚାରେନା"ତି। ଅଟ୍ଠ ହି ଗବ୍ଭକାରଣାନି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

"ମେଥୁନଚୋଳଗ୍ଗହଣଂ, ତନୁସଂସଗ୍ଗୋ ଚ ନାଭିଆମସନଂ;

ପାନଂ ଦସ୍ସନସୱନଂ, ଘାୟନମିତି ଗବ୍ଭହେତୱୋ ଅଟ୍ଠା"ତି।

ଇଦାନି ଅୱଧାରଣେନ ନିୱତ୍ତିତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁକାମୋ ଆହ – "କିଂ ପନ ଅଞ୍ଞଥାପି ଗବ୍ଭଗ୍ଗହଣଂ ହୋତୀ"ତିଆଦି। ନନୁ ଚ ନାଭିପରାମସନମ୍ପି କାୟସଂସଗ୍ଗୋୟେୱ, କସ୍ମା ନଂ ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ଉଭୟେସଂ ଛନ୍ଦରାଗୱସେନ କାୟସଂସଗ୍ଗୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଇତ୍ଥିୟା ଛନ୍ଦରାଗୱସେନ ନାଭିପରାମସନଂ, ୱତ୍ଥୁୱସେନ ୱା ତଂ ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କଥଂ ପନ କାୟସଂସଗ୍ଗେନ ଗବ୍ଭଗ୍ଗହଣଂ ହୋତି, କଥଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ସୁକ୍କସୋଣିତସ୍ସ ସମ୍ଭୱୋତି ଆହ "ଇତ୍ଥିୟୋ ହୀ"ତିଆଦି । ଛନ୍ଦରାଗୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ଇତ୍ଥିୟା ସୁକ୍କକୋଟ୍ଠାସୋ ଚଲିତୋ ହୋତି, ସୋପି ଗବ୍ଭସଣ୍ଠାନସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଇତ୍ଥିସନ୍ତାନେପି ହି ରସାଦିସତ୍ତଧାତୁୟୋ ଲବ୍ଭନ୍ତିୟେୱ। ତେନାହ – "ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗପରାମସନଂ ସାଦିୟନ୍ତିୟୋପି ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୀ"ତି। ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ପନ "କାୟସଂସଗ୍ଗାଦିନା ସତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଗବ୍ଭଗ୍ଗହଣେ ପିତୁ ସୁକ୍କକୋଟ୍ଠାସଂ ୱିନା ଛନ୍ଦରାଗୱସେନ ମାତୁ ୱିକାରପ୍ପତ୍ତଂ ଲୋହିତମେୱ ଗବ୍ଭସଣ୍ଠାନସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। "ୟସ୍ସ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗପରାମସନଂ ସାଦିୟିତ୍ୱା ମାତା ପୁତ୍ତଂ ପଟିଲଭତି, ସଚେ ସୋ ଅପରେନ ସମୟେନ ପରିପୁଣ୍ଣିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ହୁତ୍ୱା ତାଦିସଂ ପିତରଂ ମନୁସ୍ସଜାତିକଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତି, ପିତୁଘାତକୋୱ ହୋତୀ"ତି ୱଦନ୍ତି।

ତଂଅସୁଚିଂ ଏକଦେସଂ ମୁଖେନ ଅଗ୍ଗହେସୀତି ପୁରାଣଚୀୱରଂ ଧୋୱନ୍ତୀ ତତ୍ଥ ୟଂ ଅସୁଚିଂ ଅଦ୍ଦସ, ତଂ ଅସୁଚିଂ ଏକଦେସଂ ପିୱି। "ୱଟ୍ଟତି ତୁମ୍ହାକଂ ମେଥୁନଧମ୍ମୋ"ତି ପୁଟ୍ଠୋ "କପ୍ପତୁ ୱା ମା ୱା କପ୍ପତୁ, ମୟଂ ତେନ ଅନତ୍ଥିକା"ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ "ଅନତ୍ଥିକା ମୟଂ ଏତେନା"ତି। କିଞ୍ଚାପି ନାଭିପରାମସନେ ମେଥୁନରାଗୋ ନତ୍ଥି, ତଥାପି ନାଭିପରାମସନକାଲେ ଫସ୍ସସାଦିୟନୱସେନ ଅସ୍ସାଦମତ୍ତଂ ତସ୍ସା ଅହୋସୀତି ଗହେତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞଥା ଗବ୍ଭସଣ୍ଠହନଂ ନ ସିୟା। ଦିଟ୍ଠମଙ୍ଗଲିକାୟ ନାଭିପରାମସନେନ ମଣ୍ଡବ୍ୟସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତି ଅହୋସି, ଚଣ୍ଡପଜ୍ଜୋତମାତୁ ନାଭିୟଂ ୱିଚ୍ଛିକା ଫରିତ୍ୱା ଗତା, ତେନ ଚଣ୍ଡପଜ୍ଜୋତସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତି ଅହୋସୀତି ଆହ "ଏତେନେୱ ନୟେନା"ତିଆଦି। ପୁରିସଂ ଉପନିଜ୍ଝାୟତୀତି ୱାତପାନାଦିନା ଦିସ୍ୱା ୱା ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଂ ୱା ପୁରିସଂ ଉପନିଜ୍ଝାୟତି। ରାଜୋରୋଧା ୱିୟାତି ସୀହଳଦୀପେ କିର ଏକିସ୍ସା ଇତ୍ଥିୟା ତଥା ଅହୋସି, ତସ୍ମା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ। ଅୟନ୍ତି ସୁଦିନ୍ନସ୍ସ ପୁରାଣଦୁତିୟିକା। ୟଂ ସନ୍ଧାୟାତି ୟଂ ଅଜ୍ଝାଚାରଂ ସନ୍ଧାୟ। ସୁକ୍କଂ ସନ୍ଧାୟ "ମାତାପିତରୋ ଚ ସନ୍ନିପତିତା ହୋନ୍ତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ, ମାତା ଚ ଉତୁନୀ ହୋତୀତି ଲୋହିତଂ ସନ୍ଧାୟ। ତତ୍ଥ ସନ୍ନିପତିତା ହୋନ୍ତୀତି ଅସଦ୍ଧମ୍ମୱସେନ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ସମାଗତା ସଙ୍ଗତା ହୋନ୍ତି। ମାତା ଚ ଉତୁନୀ ହୋତୀତି ଇଦଂ ଉତୁସମୟଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଲୋକସମଞ୍ଞାକରଜସ୍ସ ଲଗ୍ଗନଦିୱସମତ୍ତଂ। ଗନ୍ଧବ୍ବୋତି ତତ୍ରୂପଗସତ୍ତୋ, ଗନ୍ତବ୍ବୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତ-କାରସ୍ସ ଧ-କାରୋ କତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଥ ୱା ଗନ୍ଧନତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନଗତିୟା ନିମିତ୍ତୁପଟ୍ଠାନେନ ସୂଚନତୋ ଦୀପନତୋ ଗନ୍ଧୋତି ଲଦ୍ଧନାମେନ ଭୱଗାମିକମ୍ମୁନା ଅବ୍ବତି ପୱତ୍ତତୀତି ଗନ୍ଧବ୍ବୋ, ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସତ୍ତୋ। ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତୋ ହୋତୀତି ଉପଗତୋ ହୋତି। ଏତ୍ଥ ଚ ନ ମାତାପିତୂନଂ ସନ୍ନିପାତଂ ଓଲୋକୟମାନୋ ସମୀପେ ଠିତୋ ନାମ ହୋତି, କମ୍ମୟନ୍ତୟନ୍ତିତୋ ପନ ଏକୋ ସତ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ଓକାସେ ନିବ୍ବତ୍ତନକୋ ପୁରିମଜାତିୟଂ ଠିତୋୟେୱ ଗତିନିମିତ୍ତାଦିଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନ ଉପପତ୍ତାଭିମୁଖୋ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ସନ୍ନିପାତାତି ସମୋଧାନେନ ସମାଗମେନ। ଗବ୍ଭସ୍ସାତି ଗବ୍ଭେ ନିବ୍ବତ୍ତନକସତ୍ତସ୍ସ। ଗବ୍ଭେ ନିବ୍ବତ୍ତନକସତ୍ତୋପି ହି ଗବ୍ଭୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୟଥାହ – "ୟଥା ଖୋ ପନାନନ୍ଦ, ଅଞ୍ଞା ଇତ୍ଥିକା ନୱ ୱା ଦସ ୱା ମାସେ ଗବ୍ଭଂ କୁଚ୍ଛିନା ପରିହରିତ୍ୱା ୱିଜାୟନ୍ତୀ"ତି (ମ। ନି। ୩।୨୦୫)। କତ୍ଥଚି ପନ ଗବ୍ଭୋତି ମାତୁକୁଚ୍ଛି ୱୁତ୍ତୋ। ୟଥାହ –

''ଯମେକରତ୍ତିଂ ପଠମଂ, ଗବ୍ଭେ ୱସତି ମାଣୱୋ;

ଅବ୍ଭୁଟ୍ଠିତୋୱ ସୋ ଯାତି, ସ ଗଚ୍ଛଂ ନ ନିୱତ୍ତତୀ''ତି। (ଜା। ୧।୧୫।୩୬୩); –

ଏତ୍ଥ ଚ ଗବ୍ଭତି ଅତ୍ତଭାୱଭାୱେନ ପୱତ୍ତତୀତି ଗବ୍ଭୋ, କଲଲାଦିଅୱତ୍ଥୋ ଧମ୍ମପ୍ପବନ୍ଧୋ, ତଂନିସ୍ସିତତ୍ତା ପନ ସତ୍ତସନ୍ତାନୋ ''ଗବ୍ଭୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ ଯଥା ''ମଞ୍ଚା ଉକ୍କୁଟ୍ଠିଂ କରୋନ୍ତୀ''ତି। ତଂନିସ୍ସୟଭାୱତୋ ମାତୁକୁଚ୍ଛି ''ଗବ୍ଭୋ''ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଗବ୍ଭୋ ୱିଯାତି ୱା। ଯଥା ହି ନିୱାସଟ୍ଠାନତାଯ ସତ୍ତାନଂ ଓୱରକୋ ''ଗବ୍ଭୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ଗବ୍ଭସେଯ୍ୟକାନଂ ସତ୍ତାନଂ ଯାୱ ଅଭିଜାତି ନିୱାସଟ୍ଠାନତାଯ ମାତୁକୁଚ୍ଛି ''ଗବ୍ଭୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅୱକ୍କନ୍ତି ହୋତୀତି ନିବ୍ବତ୍ତି ହୋତି।

ଆରକ୍ଖଦେୱତାତି ତସ୍ସ ଆରକ୍ଖତ୍ଥାଯ ଠିତା ଦେୱତା। ଅସ୍ସ ତଂ ଅଜ୍ଝାଚାରନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତଥା ନିଚ୍ଛାରେସୁନ୍ତି ତଥା ମହନ୍ତଂ ସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା ନିଚ୍ଛାରେସୁଂ। କିଞ୍ଚାପି ଇଧ ପାଠେଯଂ ଆକାସଟ୍ଠଦେୱତା ୱିସୁଂ ନ ଆଗତା, ତଥାପି ସଦ୍ଦସ୍ସ ଅନୁସ୍ସାୱନେ ଅଯମନୁକ୍କମୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଚାତୁମହାରାଜିକଦେୱତାଯୋ ଦ୍ୱିଧା କତ୍ୱା ଆକାସଟ୍ଠଦେୱତା ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତା। ତେନେତ୍ଥ ଆକାସଟ୍ଠକାନଂ ୱିସୁଂ ଗହିତତ୍ତା ଚାତୁମହାରାଜିକାତି ପରିଭଣ୍ଡପବ୍ବତଟ୍ଠକା ୱେଦିତବ୍ବା। ଇତିହାତି ନିପାତସମୁଦାଯୋ ଏୱଂସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥେ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି ଆହ ''ଏୱ''ନ୍ତି। ଖଣେନ ମୁହୁତ୍ତେନାତି ପଦଦ୍ୱଯଂ ୱେୱଚନଭାୱତୋ ସମାନତ୍ଥମେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏକକୋଲାହଲମହୋସୀତି ଦେୱବ୍ରହ୍ମଲୋକେସୁ ଏକକୋଲାହଲମହୋସି। କିଞ୍ଚାପି ହି ସୋ ସଦ୍ଦୋ ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଚ୍ଛି, ତଥାପି ନ ସୋ ମନୁସ୍ସାନଂ ୱିସଯୋ ତେସଂ ରୂପଂ ୱିଯ, ତେନେୱ ଭିକ୍ଖୂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ''କଚ୍ଚି ନୋ ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ସୁଦିନ୍ନ, ଅନଭିରତୋ''ତି।

୩୭।''ଏୱଂ ମାତାପିତୂନଂ ପବ୍ବଜ୍ଜା ସଫଲା ଅହୋସି, ପିତା ପନ ୱିପ୍ପଟିସାରାଭିଭୂତୋ ୱିହାସୀ''ତି ୱଚନତୋ ସୁଦିନ୍ନସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ଅରହତ୍ତାଧିଗମୋ ନାହୋସୀତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। କେଚି ପନ ''ପୁବ୍ବେକତପୁଞ୍ଞତାଯ ଚୋଦିଯମାନସ୍ସ ଭବ୍ବକୁଲପୁତ୍ତସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସୁଦିନ୍ନୋ ତଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ସଚ୍ଛାକାସି, ତେନେୱ ପବ୍ବଜ୍ଜା ଅନୁଞ୍ଞାତା''ତି ୱଦନ୍ତି। ତଂ ପାଠେଯ୍ୟା ଅଟ୍ଠକଥାଯ ଚ ନ ସମେତି। ପୁବ୍ବେକତପୁଞ୍ଞତା ଚ ଅପ୍ପମାଣଂ ତାଦିସସ୍ସପି ଅନ୍ତରାକତପାପକମ୍ମସ୍ସ ୱସେନ ଅଜାତସତ୍ତୁନୋ ୱିଯ ଅଧିଗମନ୍ତରାଯଦସ୍ସନତୋ। କତାକତାନୁସୋଚନଲକ୍ଖଣଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଇଧାଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଆହ ''ଅଜ୍ଝାଚାରହେତୁକୋ ପଚ୍ଛାନୁତାପୋ''ତି। କତଂ ଅଜ୍ଝାଚାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅନୁସୋଚନୱସେନ ୱିରୂପଂ ସରଣଂ ଚିନ୍ତନଂ ୱିପ୍ପଟିସାରୋତି ଆହ ''ୱିପ୍ପଟିସାରୋତିପି ତସ୍ସେୱ ନାମ''ନ୍ତି। କୁଚ୍ଛିତଂ କତଂ କିରିଯାତି କୁକତଂ, କୁକତମେୱ କୁକ୍କୁଚ୍ଚନ୍ତି ଆହ ''କୁଚ୍ଛିତକିରିଯାଭାୱତୋ କୁକ୍କୁଚ୍ଚ''ନ୍ତି। ପରିଯାଦିନ୍ନମଂସଲୋହିତତ୍ତାତି ପରିକ୍ଖୀଣମଂସଲୋହିତତ୍ତା। ଅୱିପ୍ଫାରିକୋତି ଉଦ୍ଦେସାଦୀସୁ ବ୍ୟାପାରରହିତୋ, ଅବ୍ୟାୱଟୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱହଚ୍ଛିନ୍ନୋତି ଛିନ୍ନୱହୋ, ଭାରୱହନେନ ଛିନ୍ନକ୍ଖନ୍ଧୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତଂ ତଂ ଚିନ୍ତଯୀତି ''ଯଦି ଅହଂ ତଂ ପାପଂ ନ କରିସ୍ସଂ, ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ୱିଯ ପରିପୁଣ୍ଣସୀଲୋ ଅସ୍ସ''ନ୍ତିଆଦିନା ତଂ ତଂ ଚିନ୍ତଯି।

୩୮।ଏୱଂଭୂତନ୍ତି କିସଲୂଖାଦିଭାୱପ୍ପତ୍ତଂ। ଗଣସଙ୍ଗଣିକାପପଞ୍ଚେନାତି ଗଣେ ଜନସମାଗମେ ସନ୍ନିପତନଂ ଗଣସଙ୍ଗଣିକା, ଗଣସଙ୍ଗଣିକାଯେୱ ପପଞ୍ଚୋ ଗଣସଙ୍ଗଣିକାପପଞ୍ଚୋ, ତେନ। ଯସ୍ସାତି ଯେ ଅସ୍ସ। କଥାଫାସୁକାତି ୱିସ୍ସାସିକଭାୱେନେୱ କଥାକରଣେ ଫାସୁକା, ସୁଖେନ ୱତ୍ତୁଂ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟା, ସୁଖସମ୍ଭାସାତି ଅତ୍ଥୋ। ପସାଦସ୍ସ ପମାଣତୋ ଊନାଧିକତ୍ତଂ ସବ୍ବଦା ସବ୍ବେସଂ ନତ୍ଥୀତି ଆହ ''ପସାଦପତିଟ୍ଠାନୋକାସସ୍ସ ସମ୍ପୁଣ୍ଣତ୍ତା''ତି। ଦାନୀତି ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଏତରହି-ସଦ୍ଦୋ ଅତ୍ଥୀତି ଆହ ''ଦାନୀତି ନିପାତୋ''ତି। ନୋ-ସଦ୍ଦୋପି ନୁ-ସଦ୍ଦୋ ୱିଯ ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥୋତି ଆହ ''କଚ୍ଚିନୁ ତ୍ୱ''ନ୍ତି। ତମେୱ ଅନଭିରତିନ୍ତି ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ପୁଚ୍ଛିତଂ ତମେୱ ଗିହିଭାୱପତ୍ଥନାକାରଂ ଅନଭିରତିଂ। ''ତମେୱା''ତି ଅୱଧାରଣେନ ନିୱତ୍ତିତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ଅଧିକୁସଲାନ''ନ୍ତିଆଦି। ଅଧିକୁସଲା ଧମ୍ମା ସମଥୱିପସ୍ସନାଦଯୋ। ଅତ୍ଥୀତି ୱିସଯଭାୱେନ ଚିତ୍ତେ ପରିୱତ୍ତନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପାପସ୍ସ ୱତ୍ତମାନତଂ ସନ୍ଧାଯ, ଅତ୍ଥି ୱିସଯଭାୱେନ ଚିତ୍ତେ ପରିୱତ୍ତତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତେନାହ – ''ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଅଭିମୁଖଂ ୱିଯ ମେ ତିଟ୍ଠତୀ''ତି।

ଯଂ ତ୍ୱନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯନ୍ତି ହେତୁଅତ୍ଥେ ନିପାତୋ, କରଣତ୍ଥେ ୱା ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନନ୍ତି ଆହ ''ଯେନ ପାପେନା''ତି। ଅନେକପରିଯାଯେନାତି ଏତ୍ଥ ପରିଯାଯ-ସଦ୍ଦୋ କାରଣୱଚନୋତି ଆହ ''ଅନେକକାରଣେନା''ତି। ୱିରାଗତ୍ଥାଯାତି ଭୱଭୋଗେସୁ ୱିରଜ୍ଜନତ୍ଥାଯ। ନୋ ସରାଗେନ ରଜ୍ଜନତ୍ଥାଯାତି ଭୱଭୋଗେସୁଯେୱ ରାଗେନ ଅରଞ୍ଜନତ୍ଥାଯ। ତେନାହ ''ଭଗୱତା ହୀ''ତିଆଦି। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବପଦେସୂତି ଅଧିପ୍ପାଯିକମତ୍ତଂ ସବ୍ବପଦେସୁ ଅତିଦିସ୍ସତି। ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ପରିଯାଯୱଚନମତ୍ତନ୍ତି ''ୱିସଂଯୋଗାଯା''ତିଆଦୀସୁ ସବ୍ବପଦେସୁ ''କିଲେସେହି ୱିସଂଯୁଜ୍ଜନତ୍ଥାଯା''ତିଆଦିନା ପଦତ୍ଥୱିଭାୱନୱସେନ ୱୁତ୍ତପରିଯାଯୱଚନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ନ ସଂଯୁଜ୍ଜନତ୍ଥାଯାତି କିଲେସେହି ନ ସଂଯୁଜ୍ଜନତ୍ଥାଯ। ଅଗ୍ଗହଣତ୍ଥାଯାତି କିଲେସେ ଅଗ୍ଗହଣତ୍ଥାଯ, ଭୱଭୋଗେ ୱା ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିୱସେନ ଅଗ୍ଗହଣତ୍ଥାଯ। ନ ସଙ୍ଗହଣତ୍ଥାଯାତି ଏତ୍ଥାପି ଇମିନାୱ ନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ନିବ୍ବତ୍ତିତଲୋକୁତ୍ତରନିବ୍ବାନମେୱାତି ସଙ୍ଖାରେହି ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ୱିୱିତ୍ତଂ, ତତୋଯେୱ ଲୋକତୋ ଉତ୍ତିଣ୍ଣତ୍ତା ଲୋକୁତ୍ତରଂ ନିବ୍ବାନଂ। ମଦନିମ୍ମଦନାଯାତି ୱାତି ଏତ୍ଥ ଅୱୁତ୍ତସମୁଚ୍ଚଯତ୍ଥେନ ୱା-ସଦ୍ଦେନ ଆଦିଅତ୍ଥେନ ଇତି-ସଦ୍ଦେନ ୱା ''ପିପାସୱିନଯାଯା''ତିଆଦି ସବ୍ବଂ ସଙ୍ଗହିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ନିବ୍ବାନଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତମାନେନ ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ପହୀଯମାନା ରାଗମାନମଦାଦଯୋ ତଂ ପତ୍ୱା ପହୀଯନ୍ତି ନାମାତି ଆହ ''ଯସ୍ମା ପନ ତଂ ଆଗମ୍ମା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ତଂ ଆଗମ୍ମାତି ନିବ୍ବାନଂ ଆଗମ୍ମ ପଟିଚ୍ଚ ଅରିଯମଗ୍ଗସ୍ସ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯଭାୱହେତୁ। ମାନମଦପୁରିସମଦାଦଯୋତି ଏତ୍ଥ ଜାତିଆଦିଂ ନିସ୍ସାଯ ସେଯ୍ୟସ୍ସ ''ସେଯ୍ୟୋହମସ୍ମୀ''ତିଆଦିନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନକମାନୋଯେୱ ମଦଜନନଟ୍ଠେନ ମଦୋତି ମାନମଦୋ। ପୁରିସମଦୋ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁରିସମାନୋ, ''ଅହଂ ପୁରିସୋ''ତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନକମାନୋ। ''ଅସଦ୍ଧମ୍ମସେୱନସମତ୍ଥତଂ ନିସ୍ସାଯ ପୱତ୍ତୋ ମାନୋ, ରାଗୋ ଏୱ ୱା ପୁରିସମଦୋ''ତି କେଚି। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ବଲମଦଯୋବ୍ବନମଦାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି । ମହାଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ମଜ୍ଝିମଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ ''ପୁରିସମଦୋ ନାମ ସମ୍ଭୱୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଇଧ ଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ ନ ଦିସ୍ସତି। ନ ହି ''ଭଗୱତା ସମ୍ଭୱସ୍ସ ୱିନାସାଯ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ''ତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ନିମ୍ମଦାତି ୱିଗତମଦଭାୱା। ଇମମେୱ ହି ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅମଦା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ମଦା ନିମ୍ମଦୀଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅମଦଭାୱଂ ୱିନାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ମଦନିମ୍ମଦନୋ। ଏସ ନଯୋ ସେସପଦେସୁପି।

କାମପିପାସାତି କାମାନଂ ପାତୁକମ୍ୟତା, କାମତଣ୍ହାତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଲୀଯନ୍ତି ଅଭିରମିତବ୍ବଟ୍ଠେନ ସେୱୀଯନ୍ତୀତି ଆଲଯା, ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣାତି ଆହ ''ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣାଲଯା''ତି। ପଞ୍ଚସୁ ହି କାମଗୁଣେସୁ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନେନେୱ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣାପି ପହୀନା ନାମ ହୋନ୍ତି, ତେନେୱ ''ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୋ''ତିଆଦି (ସଂ। ନି। ୩।୩୨୩) ୱୁତ୍ତଂ। ପଞ୍ଚକାମଗୁଣେସୁ ୱା ଆଲଯା ପଞ୍ଚକାମଗୁଣାଲଯା। ଆଲୀଯନ୍ତି ଅଲ୍ଲୀଯନ୍ତି ଅଭିରମନୱସେନ ସେୱନ୍ତୀତି ଆଲଯାତି ହି ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତେଭୂମକୱଟ୍ଟନ୍ତି ତୀସୁ ଭୂମୀସୁ କମ୍ମକିଲେସୱିପାକା ୱଟ୍ଟନଟ୍ଠେନ ୱଟ୍ଟଂ। ୱିରଜ୍ଜତୀତି ପଲୁଜ୍ଜତି। ''ୱିରଜ୍ଜତୀତି କାମୱିନାସୋ ୱୁତ୍ତୋ, ନିରୁଜ୍ଝତୀତି ଏକପ୍ପହାରେନ ୱିନାସୋ''ତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ୱିରାଗୋ ନିରୋଧୋତି ସାମଞ୍ଞଚୋଦନାଯପି ''ତଣ୍ହାକ୍ଖଯୋ''ତି ଅଧିକତତ୍ତା ତଣ୍ହାଯ ଏୱ ୱିରଜ୍ଜନଂ ନିରୁଜ୍ଝନଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

ଚତସ୍ସୋ ଯୋନିଯୋତି ଏତ୍ଥ ଯୋନୀତି ଖନ୍ଧକୋଟ୍ଠାସସ୍ସପି କାରଣସ୍ସପି ପସ୍ସାୱମଗ୍ଗସ୍ସପି ନାମଂ। ''ଚତସ୍ସୋ ନାଗଯୋନିଯୋ (ସଂ। ନି। ୩।୩୪୨-୩୪୩) ଚତସ୍ସୋ ସୁପଣ୍ଣଯୋନିଯୋ''ତି ଏତ୍ଥ ହି ଖନ୍ଧକୋଟ୍ଠାସୋ ଯୋନି ନାମ। ''ଯୋନି ହେସା ଭୂମିଜ ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯା''ତି (ମ। ନି। ୩।୨୨୬) ଏତ୍ଥ କାରଣଂ। ''ନ ଚାହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ବ୍ରୂମି, ଯୋନିଜଂ ମତ୍ତିସମ୍ଭୱ''ନ୍ତି (ମ। ନି। ୨।୪୫୭; ଧ। ପ। ୩୯୬) ଏତ୍ଥ ପସ୍ସାୱମଗ୍ଗୋ। ଇଧ ପନ ଖନ୍ଧକୋଟ୍ଠାସୋ ''ଯୋନୀ''ତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଯୱନ୍ତି ତାଯ ସତ୍ତା ଅମିସ୍ସିତାପି ସମାନଜାତିତାଯ ମିସ୍ସିତା ହୋନ୍ତୀତି ଯୋନି। ସା ପନ ଅତ୍ଥତୋ ଅଣ୍ଡାଦିଉପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନୱିସିଟ୍ଠୋ ଖନ୍ଧାନଂ ଭାଗସୋ ପୱତ୍ତିୱିସେସୋ, ସା ଚ ଅଣ୍ଡଜଜଲାବୁଜସଂସେଦଜଓପପାତିକୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ଚତସ୍ସୋ ଖୋ ଇମା, ସାରିପୁତ୍ତ, ଯୋନିଯୋ। କତମା ଚତସ୍ସୋ? ଅଣ୍ଡଜା ଯୋନି ଜଲାବୁଜା ଯୋନି ସଂସେଦଜା ଯୋନି ଓପପାତିକା ଯୋନୀ''ତି (ମ। ନି। ୧।୧୫୨)।

ତତ୍ଥ ଅଣ୍ଡେ ଜାତା ଅଣ୍ଡଜା। ଜଲାବୁମ୍ହି ଜାତା ଜଲାବୁଜା। ସଂସେଦେ ଜାତା ସଂସେଦଜା। ୱିନା ଏତେହି କାରଣେହି ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ୱିଯ ନିବ୍ବତ୍ତାତି ଓପପାତିକା। ଏତ୍ଥ ଚ ପେତଲୋକେ ତିରଚ୍ଛାନେ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ଅଣ୍ଡଜାଦଯୋ ଚତସ୍ସୋପି ଯୋନିଯୋ ସମ୍ଭୱନ୍ତି, ମନୁସ୍ସେସୁ ପନେତ୍ଥ କେଚିଦେୱ ଓପପାତିକା ହୋନ୍ତି ମହାପଦୁମକୁମାରାଦଯୋ ୱିଯ। ଅଣ୍ଡଜାପି କୋନ୍ତପୁତ୍ତା ଦ୍ୱେଭାତିଯଥେରା ୱିଯ, ସଂସେଦଜାପି ପଦୁମଗବ୍ଭେ ନିବ୍ବତ୍ତପୋକ୍ଖରସାତିବ୍ରାହ୍ମଣପଦୁମୱତୀଦେୱୀଆଦଯୋ ୱିଯ କେଚିଦେୱ ହୋନ୍ତି, ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ପନ ମନୁସ୍ସା ଜଲାବୁଜାୱ। ପେତେସୁପି ନିଜ୍ଝାମତଣ୍ହିକପେତାନଂ ନିଚ୍ଚଦୁକ୍ଖାତୁରତାଯ କାମସେୱନା ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ତେ ଗବ୍ଭସେଯ୍ୟକା ନ ହୋନ୍ତି। ଜାଲାୱନ୍ତତାଯ ନ ତାସଂ କୁଚ୍ଛିଯଂ ଗବ୍ଭୋ ସଣ୍ଠାତି, ତସ୍ମା ତେ ଓପପାତିକାଯେୱ ସଂସେଦଜତାଯପି ଅସମ୍ଭୱତୋ, ଅୱସେସପେତା ପନ ଚତୁଯୋନିକାପି ହୋନ୍ତି। ଯଥା ଚ ତେ, ଏୱଂ ଯକ୍ଖାପି ସବ୍ବଚତୁପ୍ପଦପକ୍ଖିଜାତିଦୀଘଜାତିଆଦଯୋପି ସବ୍ବେ ଚତୁଯୋନିକାଯେୱ। ସବ୍ବେ ନେରଯିକା ଚ ଚତୁମହାରାଜିକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉପରିଦେୱା ଚ ଓପପାତିକାଯେୱ, ଭୁମ୍ମଦେୱା ପନ ଚତୁଯୋନିକାୱ ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସେଦଜଓପପାତିକାନଂ ଅଯଂ ୱିସେସୋ – ସଂସେଦଜା ମନ୍ଦା ଦହରା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ଓପପାତିକା ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକା ହୁତ୍ୱା।

ପଞ୍ଚ ଗତିଯୋତି ଏତ୍ଥ ସୁକତଦୁକ୍କଟକମ୍ମୱସେନ ଗନ୍ତବ୍ବା ଉପପଜ୍ଜିତବ୍ବାତି ଗତିଯୋ। ଯଥା ହି କମ୍ମଭୱୋ ପରମତ୍ଥତୋ ଅସତିପି କାରକେ ପଚ୍ଚଯସାମଗ୍ଗିଯା ସିଦ୍ଧୋ, ତଂସମଙ୍ଗିନା ସନ୍ତାନଲକ୍ଖଣେନ ସତ୍ତେନ କତୋତି ୱୋହରୀଯତି, ଏୱଂ ଉପପତ୍ତିଭୱଲକ୍ଖଣଗତିଯୋ ପରମତ୍ଥତୋ ଅସତିପି ଗମକେ ତଂତଂକମ୍ମୱସେନ ଯେସଂ ତାନି କମ୍ମାନି ତେହି ଗନ୍ତବ୍ବାତି ୱୋହରୀଯନ୍ତି। ଅପିଚ ଗତିଗତି ନିବ୍ବତ୍ତିଗତି ଅଜ୍ଝାସଯଗତି ୱିଭୱଗତି ନିପ୍ଫତ୍ତିଗତୀତି ବହୁୱିଧା ଗତି ନାମ। ତତ୍ଥ ''ତଂ ଗତିଂ ପେଚ୍ଚ ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି (ଅ। ନି। ୪।୧୮୪) ଚ ''ଯସ୍ସ ଗତିଂ ନ ଜାନନ୍ତି, ଦେୱା ଗନ୍ଧବ୍ବମାନୁସା''ତି (ଧ। ପ। ୪୨୦; ସୁ। ନି। ୬୪୯) ଚ ଅଯଂ ଗତିଗତି ନାମ। ''ଇମେସଂ ଖୋ ପନାହଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସୀଲୱନ୍ତାନଂ ନେୱ ଜାନାମି ଆଗତିଂ ୱା ଗତିଂ ୱା''ତି (ମ। ନି। ୧।୫୦୮) ଅଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିଗତି ନାମ। ''ଏୱମ୍ପି ଖୋ ତେ ଅହଂ ବ୍ରହ୍ମେ ଗତିଞ୍ଚ ପଜାନାମି ଚୁତିଞ୍ଚ ପଜାନାମୀ''ତି (ମ। ନି।

୧।୫୦୩) ଅୟଂ ଅଜ୍ଝାସୟଗତି ନାମ। ‘‘ୱିଭୱୋ ଗତି ଧମ୍ମାନଂ, ନିବ୍ବାନଂ ଅରହତୋ ଗତୀ’’ତି (ପରି। ୩୩୯) ଅୟଂ ୱିଭୱଗତି ନାମ। ‘‘ଦ୍ୱେୟେୱ ଗତିୟୋ ସମ୍ଭୱନ୍ତି ଅନଞ୍ଞା’’ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୨୫୮; ୨।୩୪; ୩।୨୦୦) ଅୟଂ ନିପ୍ଫତ୍ତିଗତି ନାମ। ତାସୁ ଇଧ ଗତିଗତି ଅଧିପ୍ପେତା, ସା ପନ ନିରୟତିରଚ୍ଛାନୟୋନିପେତ୍ତିୱିସୟମନୌସ୍ସଦେୱାନଂ ୱସେନ ପଞ୍ଚୱିଧା ହୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ‘‘ପଞ୍ଚ ଖୋ ଇମା, ସାରିପୁତ୍ତ, ଗତିୟୋ। କତମା ପଞ୍ଚ? ନିରୟୋ ତିରଚ୍ଛାନୟୋନି ପେତ୍ତିୱିସୟୋ ମନୁସ୍ସା ଦେୱା’’ତି (ମ। ନି। ୧।୧୫୩)।

ତତ୍ଥ ୟସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ବ୍ରୂହେନ୍ତୋୟେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅୟୋ, ସୁଖଂ। ନତ୍ଥି ଏତ୍ଥ ଅୟୋତି ନିରୟୋ, ତତୋ ଏୱ ରମିତବ୍ବଂ ଅସ୍ସାଦେତବ୍ବଂ ତତ୍ଥ ନତ୍ଥୀତି ନିରତିଅତ୍ଥେନ ନିରସ୍ସାଦଟ୍ଠେନ ଚ ନିରୟୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତିରିୟଂ ଅଞ୍ଚିତାତି ତିରଚ୍ଛାନା, ଦେୱମନୁସ୍ସାଦୟୋ ୱିୟ ଉଦ୍ଧଂ ଦୀଘା ଅହୁତ୍ୱା ତିରିୟଂ ଦୀଘାତି ଅତ୍ଥୋ। ପକଟ୍ଠତୋ ସୁଖତୋ ଅୟନଂ ଅପଗମୋ ପେଚ୍ଚଭାୱୋ, ତଂ ପେଚ୍ଚଭାୱଂ ପତ୍ତାନଂ ୱିସୟୋତି ପେତ୍ତିୱିସୟୋ, ପେତୟୋନି। ମନସ୍ସ ଉସ୍ସନ୍ନତାୟ ମନୁସ୍ସା, ସତିସୂରଭାୱବ୍ରହ୍ମଚରିୟୟୋଗ୍ୟତାଦିଗୁଣୱସେନ ଉପଚିତମାନସତାୟ ଉକ୍କଟ୍ଠଗୁଣଚିତ୍ତତାୟ ମନୁସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଅୟଂ ପନତ୍ଥୋ ନିପ୍ପରିୟାୟତୋ ଜମ୍ବୁଦୀପୱାସୀୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୟଥାହ – ‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଠାନେହି ଜମ୍ବୁଦୀପକା ମନୁସ୍ସା ଉତ୍ତରକୁରୁକେ ଚ ମନୁସ୍ସେ ଅଧିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି ଦେୱେ ଚ ତାୱତିଂସେ। କତମେହି ତୀହି? ସୂରା ସତିମନ୍ତୋ ଇଧ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟୱାସୋ’’ତି (ଅ। ନି। ୯।୨୧)। ତଥା ହି ବୁଦ୍ଧା ଚ ଭଗୱନ୍ତୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଅଗ୍ଗସାୱକା ମହାସାୱକା ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ଅଞ୍ଞେ ଚ ମହାନୁଭାୱା ସତ୍ତା ତତ୍ଥେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେହି ସମାନରୂପାଦିତାୟ ପନ ସଦ୍ଧିଂ ପରିତ୍ତଦୀପୱାସୀହି ଇତରମହାଦୀପୱାସିନୋପି ମନୁସ୍ସାତ୍ୱେୱ ପଞ୍ଞାୟିଂସୁ।

ଅପରେ ପନ ଭଣନ୍ତି ‘‘ଲୋଭାଦୀହି ଅଲୋଭାଦୀହି ଚ ସହିତସ୍ସ ମନସ୍ସ ଉସ୍ସନ୍ନତାୟ ମନୁସ୍ସା। ୟେ ହି ସତ୍ତା ମନୁସ୍ସଜାତିକା, ତେସୁ ୱିସେସତୋ ଲୋଭାଦୟୋ ଅଲୋଭାଦୟୋ ଚ ଉସ୍ସନ୍ନା। ତେ ଲୋଭାଦିଉସ୍ସନ୍ନତାୟ ଅପାୟମଗ୍ଗଂ, ଅଲୋଭାଦିଉସ୍ସନ୍ନତାୟ ସୁଗତିମଗ୍ଗଂ ନିବ୍ବାନଗାମିମଗ୍ଗଞ୍ଚ ପରିପୂରେନ୍ତି, ତସ୍ମା ଲୋଭାଦୀହି ଅଲୋଭାଦୀହି ଚ ସହିତସ୍ସ ମନସ୍ସ ଉସ୍ସନ୍ନତାୟ ପରିତ୍ତଦୀପୱାସୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଚତୁମହାଦୀପୱାସିନୋ ସତ୍ତୱିସେସା ମନୁସ୍ସାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀ’’ତି। ଲୋକିୟା ପନ ‘‘ମନୁନୋ ଅପଚ୍ଚଭାୱେନ ମନୁସ୍ସା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ମନୁ ନାମ ପଠମକପ୍ପିକୋ ଲୋକମରିୟାଦାୟ ଆଦିଭୂତୋ ସତ୍ତାନଂ ହିତାହିତୱିଧାୟକୋ କତ୍ତବ୍ବାକତ୍ତବ୍ବତାୱସେନ ପିତୁଟ୍ଠାନିୟୋ, ୟୋ ସାସନେ ମହାସମ୍ମତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି ଅମ୍ହାକଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ, ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ପରମ୍ପରାୟ ଚ ତସ୍ସ ୱୋୱାଦାନୁସାସନିୟଂ ଠିତା ସତ୍ତା ପୁତ୍ତସଦିସତାୟ ‘‘ମନୁସ୍ସା, ମାନୁସା’’ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତତୋ ଏୱ ହି ତେ ‘‘ମାନୱା ମନୁଜା’’ତି ଚ ୱୋହରୀୟନ୍ତି।

ପଞ୍ଚହି କାମଗୁଣେହି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଦେୱାନୁଭାୱସଙ୍ଖାତେହି ଇଦ୍ଧିୱିସେସେହି ଚ ଦିବ୍ବନ୍ତି କୀଳନ୍ତି ଲଳନ୍ତି ଜୋତନ୍ତୀତି ଦେୱା। ତତ୍ଥ କାମଦେୱା କାମଗୁଣେହି ଚେୱ ଇଦ୍ଧିୱିସେସେହି ଚ, ଇତରେ ଇଦ୍ଧିୱିସେସେହେୱ ଦିବ୍ବନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସରଣନ୍ତି ୱା ଗମିୟନ୍ତି ଅଭିତ୍ଥୱୀୟନ୍ତୀତି ୱା ଦେୱା। ଏତ୍ଥ ଚ ନିରୟଗତିଦେୱଗତିମନୁସ୍ସଗତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଓକାସେନ ଖନ୍ଧା ୱୁତ୍ତା। ତିରଚ୍ଛାନୟୋନିପେତ୍ତିୱିସୟଗ୍ଗହଣେନ ଖନ୍ଧାନଂ ଏୱ ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ ତେସଂ ତାଦିସସ୍ସ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନସ୍ସ ଓକାସସ୍ସ ଅଭାୱତୋ। ୟତ୍ଥ ୟତ୍ଥ ୱା ତେ ଅରଞ୍ଞସମୁଦ୍ଦପବ୍ବତପାଦାଦିକେ ନିବଦ୍ଧୱାସଂ ୱସନ୍ତି, ତାଦିସସ୍ସ ଠାନସ୍ସ ୱସେନ ଓକାସୋପି ଗହେତବ୍ବୋ। ସତ୍ତ ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତିୟୋ ନୱ ସତ୍ତାୱାସା ଚ ହେଟ୍ଠା ସଂୱଣ୍ଣିତନୟା ଏୱ। ଅପରାପରଭାୱାୟାତି ଅପରାପରଂ ୟୋନିଆଦିତୋ ୟୋନିଆଦିଭାୱାୟ। ଆବନ୍ଧନଂ ଗଣ୍ଠିକରଣଂ, ସଂସିବ୍ବନଂ ତୁନ୍ନକରଣଂ। ତଣ୍ହାୟ ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ତତ୍ଥ ତସ୍ସା ସବ୍ବସୋ ଅଭାୱତୋ, ନିକ୍ଖମନଞ୍ଚସ୍ସ ତଣ୍ହାୟ ୱିସଂୟୋଗୋ ଏୱାତି ଆହ ‘‘ୱିସଂୟୁତ୍ତ’’ନ୍ତି।

କାମାନଂ ପହାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ କାମଗ୍ଗହଣେନ କାମୀୟତୀତି କାମୋ, କାମେତୀତି କାମୋତି ଦୁୱିଧସ୍ସପି କାମସ୍ସ ସଙ୍ଗହୋ କତୋତି ଆହ ‘‘ୱତ୍ଥୁକାମାନଂ କିଲେସକାମାନଞ୍ଚ ପହାନ’’ନ୍ତି। ୱତ୍ଥୁକାମପ୍ପହାନଞ୍ଚେତ୍ଥ ତେସୁ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନେନାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କାମସଞ୍ଞାନନ୍ତି କାମେସୁ, କାମସହଗତାନଂ ୱା ସଞ୍ଞାନଂ। ପରିଞ୍ଞାତି ତିୱିଧାପି ପରିଞ୍ଞା ଇଧାଧିପ୍ପେତାତି ଆହ ‘‘ଞାତତୀରଣପହାନୱସେନ ତିୱିଧା ପରିଞ୍ଞା’’ତି। ତତ୍ଥ କତମା ଞାତପରିଞ୍ଞା? ସବ୍ବଂ ତେଭୂମକଂ ନାମରୂପଂ ‘‘ଇଦଂ ରୂପଂ, ଏତ୍ତକଂ ରୂପଂ, ନ ଇତୋ ଭିୟ୍ୟୋ, ଇଦଂ ନାମଂ, ଏତ୍ତକଂ ନାମଂ, ନ ଇତୋ ଭିୟ୍ୟୋ’’ତି ଭୂତୁପାଦାୟଭେଦଂ ରୂପଂ ଫସ୍ସାଦିଭେଦଂ ନାମଞ୍ଚ ଲକ୍ଖଣରସପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନପଦଟ୍ଠାନତୋ ୱୱତ୍ଥପେତି, କମ୍ମାୱିଜ୍ଜାଦିକଞ୍ଚସ୍ସ ପଚ୍ଚୟଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଅୟଂ ଞାତପରିଞ୍ଞା।

କତମା ତୀରଣପରିଞ୍ଞା? ଏୱଂ ଞାତଂ କତ୍ୱା ତଂ ସବ୍ବଂ ତୀରେତି ଅନିଚ୍ଚତୋ ଦୁକ୍ଖତୋ ରୋଗତୋତି ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସାୟ ଆକାରେହି, ଅୟଂ ତୀରଣପରିଞ୍ଞା ନାମ। କତମା ପହାନପରିଞ୍ଞା? ଏୱଂ ତୀରୟିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗେନ ସବ୍ବସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦରାଗଂ ପଜହତି, ଅୟଂ ପହାନପରିଞ୍ଞା। ଦିଟ୍ଠିୱିସୁଦ୍ଧିକଙ୍ଖାୱିତରଣୱିସୁଦ୍ଧିୟୋ ୱା ଞାତପରିଞ୍ଞା, ମଗ୍ଗାମଗ୍ଗପଟିପଦାଞାଣଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିଆଦୟୋ, କଲାପସମ୍ମସନାଦିଅନୁଲୋମପରିୟୋସାନା ୱା ପଞ୍ଞା ତୀରଣପରିଞ୍ଞା, ଅରିୟମଗ୍ଗେ ଞାଣଂ ନିପ୍ପରିୟାୟେନ ପହାନପରିଞ୍ଞା। ଇଧ ପନ କାମସଞ୍ଞାନଂ ସଭାୱଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧୱସେନ ଅନିଚ୍ଚାଦିସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣୱସେନ ଚ ପୱତ୍ତମାନାନଂ ଞାତତୀରଣପରିଞ୍ଞାନମ୍ପି କିଚ୍ଚନିପ୍ଫତ୍ତିୟା ମଗ୍ଗେନେୱ ଇଜ୍ଝନତୋ ମଗ୍ଗକ୍ଖଣଂୟେୱ ସନ୍ଧାୟ ତିୱିଧାପି ପରିଞ୍ଞା ୱୁତ୍ତା। ତେନେୱ ‘‘ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ କିଲେସକ୍ଖୟକରୋ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗୋୱ କଥିତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

କାମେସୁ, କାମେ ୱା ପାତୁମିଚ୍ଛା କାମପିପାସାତି ଆହ – ‘‘କାମେସୁ ପାତବ୍ବତାନଂ, କାମେ ୱା ପାତୁମିଚ୍ଛାନ’’ନ୍ତି। ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୂତି ‘‘କାମାନଂ ପହାନଂ ଅକ୍ଖାତ’’ନ୍ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ। ତୀସୁ ଠାନେସୂତି ‘‘ୱିରାଗାୟ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ, ନୋ ସରାଗାୟ, ୱିସଂୟୋଗାୟ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ, ନୋ ସଂୟୋଗାୟ, ଅନୁପାଦାନାୟ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ, ନୋ ସଉପାଦାନାୟା’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେସୁ ଠାନେସୁ। ୱିପ୍ପଟିସାରଂ କରୋତୀତି ଏୱଂ ତଂ ପାପଂ ୱିପ୍ପଟିସାରଂ ଉପ୍ପାଦେତି। କୀଦିସଂ ୱିପ୍ପଟିସାରଂ କରୋତୀତି ଆହ ‘‘ଇଦିସେପି ନାମା’’ତିଆଦି।

୩୯।ନେୱପିୟକମ୍ୟତାୟାତି ଅତ୍ତନି ସତ୍ଥୁ ନେୱ ପିୟଭାୱକାମତାୟ। ନ ଭେଦପୁରେକ୍ଖାରତାୟାତି ନ ସତ୍ଥୁ ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଭେଦନାଧିପ୍ପାୟପୁରେକ୍ଖାରତାୟ। ନ କଲିସାସନାରୋପନତ୍ଥାୟାତି ନ ଦୋସାରୋପନତ୍ଥାୟ। କଲୀତି କୋଧସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ, ତସ୍ସ ସାସନଂ କଲିସାସନଂ, କୋଧୱସେନ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ଗରହଦୋସୋ। ୱେଲନ୍ତି ସିକ୍ଖାପଦୱେଲଂ। ମରିୟାଦନ୍ତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ସିକ୍ଖାପଦଞ୍ହି ଅନତିକ୍କମନୀୟଟ୍ଠେନ ‘‘ୱେଲା, ମରିୟାଦା’’ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି।

ଅଜ୍ଝାଚାରୱୀତିକ୍କମୋତି ମେଥୁନୱସେନ ପୱତ୍ତଅଜ୍ଝାଚାରସଙ୍ଖାତୋ ୱୀତିକ୍କମୋ। ପକରଣେତି ଏତ୍ଥ ପ-ସଦ୍ଦୋ ଆରମ୍ଭୱଚନୋତି ଆହ ‘‘କତ୍ତୁଂ ଆରଭତୀ’’ତି। କରୋତି ଉପସଗ୍ଗୋ ଧାତୁଅତ୍ଥମେୱ ୱଦତି, ନ ୱିସେସତ୍ଥଜୋତକୋତି ଆହ ‘‘କରୋତିୟେୱ ୱା’’ତି। ଜାତିୟାତି ଖତ୍ତିୟାଦିଜାତିୟା। ଗୋତ୍ତେନାତି ଗୋତମକସ୍ସପାଦିଗୋତ୍ତେନ। କୋଲପୁତ୍ତିୟେନାତି ଖତ୍ତିୟାଦିଜାତୀସୁୟେୱ ସକ୍କକୁଲସୋତ୍ଥିୟକୁଲାଦିୱିସିଟ୍ଠକୁଲାନଂ ପୁତ୍ତଭାୱେନ। ୟସସ୍ସୀତି ମହାପରିୱାରୋ। ପେସଲନ୍ତି ପିୟସୀଲଂ। ଅୱିକମ୍ପମାନେନାତି ପଟିଘାନୁନୟେହି ଅକମ୍ପମାନେନ। ୟସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନାରହାନଂ ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଉପନିସ୍ସୟୋ ନତ୍ଥି, ତଂ ବୁଦ୍ଧା ‘‘ମୋଘପୁରିସା’’ତି ୱଦନ୍ତି ଅରିଟ୍ଠଲାଳୁଦାୟୀଆଦିକେ ୱିୟ। ଉପନିସ୍ସୟେ ସତିପି ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ମଗ୍ଗେ ୱା ଫଲେ ୱା ଅସତି ‘‘ମୋଘପୁରିସା’’ତି ୱଦନ୍ତିୟେୱ ଧନିୟୌପସେନତ୍ଥେରାଦିକେ ୱିୟ। ସୁଦିନ୍ନସ୍ସ ପନ ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଉପନିସ୍ସୟୋ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନୋୟେୱ, ତେନ ନଂ ‘‘ମୋଘପୁରିସା’’ତି ଆହ।

ସମଣକରଣାନଂ ଧମ୍ମାନନ୍ତି ହିରୋତ୍ତପ୍ପାଦୀନଂ। ମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନଗ୍ଗହଣେନ ପଟିୱେଧସାସନସ୍ସ ଗହିତତ୍ତା ସାସନାନନ୍ତି ପଟିପତ୍ତିପରିୟତ୍ତିସାସନାନଂ ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଛୱିନ୍ତି ତେସଂ ପଭସ୍ସରକରଣଂ ଛୱିଂ। କିଂ ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଛାୟ’’ନ୍ତି, ତେସଂ ପକାସକଂ ଓଭାସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କିଂ ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ସୁନ୍ଦରଭାୱ’’ନ୍ତି। ଛୱିମନୁଗତଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ। ପତିରୂପନ୍ତିଆଦୀସୁପି ‘‘ତେସ’’ନ୍ତି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ସମଣାନଂ କମ୍ମଂ ସାମଣକଂ, ନ ସାମଣକଂ ଅସ୍ସାମଣକଂ। କଥଂ-ସଦ୍ଦୟୋଗେନ ‘‘ନ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀ’’ତି ଅନାଗତୱଚନଂ କତଂ। ‘‘ନାମ-ସଦ୍ଦୟୋଗେନା’’ତି ଚ ୱଦନ୍ତି।

ଦୟାଲୁକେନାତି ଅନୁକମ୍ପାୟ ସହିତେନ। ପରିଭାସନ୍ତୋତି ଗରହନ୍ତୋ। ନିରୁତ୍ତିନୟେନ ଆସୀୱିସ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଆସୁ ସୀଘ’’ନ୍ତିଆଦି। ଏତସ୍ସାତି ଆସୀୱିସସ୍ସ। ଆଗଚ୍ଛତୀତି ୟୋ ତେନ ଦଟ୍ଠୋ, ତଂ ପଟିଆଗଚ୍ଛତି। ଆସିତ୍ତୱିସୋତିପି ଆସୀୱିସୋ, ସକଲକାୟେ ଆସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ୱିୟ ଠପିତୱିସୋ ପରସ୍ସ ଚ ସରୀରେ ଆସିଞ୍ଚନୱିସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସିତୱିସୋତିପି ଆସୀୱିସୋ। ୟଂ ୟଞ୍ହି ଏତେନ ଅସିତଂ ହୋତି ପରିଭୁତ୍ତଂ, ତଂ ୱିସମେୱ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଅସିତଂ ୱିସଂ ଏତସ୍ସାତି ଅସିତୱିସୋତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ଆସୀୱିସୋ’’ତି ନିରୁତ୍ତିନୟେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଅସିସଦିସୱିସୋତିପି ଆସୀୱିସୋ, ଅସି ୱିୟ ତିଖିଣଂ ପରସ୍ସ ମମ୍ମଚ୍ଛେଦନସମତ୍ଥଂ ୱିସଂ ଏତସ୍ସାତି ଆସୀୱିସୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଆସୀତି ୱା ଦାଠା ୱୁଚ୍ଚତି, ତତ୍ଥ ସନ୍ନିହିତୱିସୋତି ଆସୀୱିସୋ। ସେସସପ୍ପେହି କଣ୍ହସପ୍ପସ୍ସ ମହାୱିସତ୍ତା ଆସୀୱିସସ୍ସାନନ୍ତରଂ କଣ୍ହସପ୍ପୋ ୱୁତ୍ତୋ। ସପ୍ପମୁଖମ୍ପି ଅଙ୍ଗାରକାସୁ ୱିୟ ଭୟାୱହତ୍ତା ଅକୁସଲୁପ୍ପତ୍ତିୟା ଠାନଂ ନ ହୋତୀତି ଅକୁସଲକମ୍ମତୋ ନିୱାରଣାଧିପ୍ପାୟେନ ସୀଲଭେଦତୋପି ସୁଦ୍ଧସୀଲେ ଠିତସ୍ସ ମରଣମେୱ ୱରତରନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଆସୀୱିସସ୍ସ କଣ୍ହସପ୍ପସ୍ସ ମୁଖେ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ପକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱର’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପବ୍ବଜିତେନ ହି କତପାପକମ୍ମଂ ଭଗୱତୋ ଆଣାତିକ୍କମନତୋ ୱତ୍ଥୁମହନ୍ତତାୟ ମହାସାୱଜ୍ଜଂ। କାସୁନ୍ତି ଆୱାଟୋପି ୱୁଚ୍ଚତି ରାସିପି।

‘‘କିନ୍ନୁ ସନ୍ତରମାନୋୱ, କାସୁଂ ଖଣସି ସାରଥି;

ପୁଟ୍ଠୋ ମେ ସମ୍ମ ଅକ୍ଖାହି, କିଂ କାସୁୟା କରିସ୍ସସୀ’’ତି। (ଜା। ୨।୨୨।୩) –

ଏତ୍ଥ ହି ଆୱାଟୋ କାସୁ ନାମ।

‘‘ଅଙ୍ଗାରକାସୁଂ ଅପରେ ଫୁଣନ୍ତି, ନରା ରୁଦନ୍ତା ପରିଦଡ୍ଢଗତ୍ତା’’ତି (ଜା। ୨।୨୨।୪୬୨) –

ଏତ୍ଥ ରାସି। ଇଧ ପନ ଉଭୟମ୍ପି ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଅଙ୍ଗାରପୁଣ୍ଣକୂପେ ଅଙ୍ଗାରରାସିମ୍ହି ୱା’’ତି। କସ୍ସତି ଖଣୀୟତୀତି କାସୁ, ଆୱାଟୋ। କସୀୟତି ଚୀୟତୀତି କାସୁ, ରାସି। ପଦିତ୍ତାୟାତି ଦିତ୍ତମାନାୟ। ସଂ-ସଦ୍ଦୋ ଏତ୍ଥ ସମନ୍ତପରିୟାୟୋତି ଆହ ‘‘ସମନ୍ତତୋ ପଜ୍ଜଲିତାୟା’’ତି।

ଇଦଂ ମାତୁଗାମସ୍ସ ଅଙ୍ଗଜାତେ ଅଙ୍ଗଜାତପକ୍ଖିପନଂ ନିଦାନଂ କାରଣମସ୍ସ ନିରୟୁପପଜ୍ଜନସ୍ସାତି ଇତୋନିଦାନଂ, ଭାୱନପୁଂସକଞ୍ଚେତଂ। ପଞ୍ଚତ୍ଥୱଚନସ୍ସ ତୋ-ଆଦେସୋ କତୋ, ତସ୍ସ ଚ ସମାସେପି ଅଲୋପୋ। ତତ୍ଥ ନାମ ତ୍ୱନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତ୍ୱଂ-ସଦ୍ଦୋ ‘‘ସମାପଜ୍ଜିସ୍ସସୀ’’ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧମୁପଗଚ୍ଛମାନୋ ଅତ୍ଥୀତି ଆହ ‘‘ତ୍ୱନ୍ତି ତଂସଦ୍ଦସ୍ସ ୱେୱଚନ’’ନ୍ତି। ‘‘ଯଂ ତନ୍ତି ପନ ପାଠୋ ଯୁତ୍ତରୂପୋ’’ତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ତନ୍ତି ନାୟଂ ଉଦ୍ଦେସନିଦ୍ଦେସୋ, ଯଥା ଲୋକେ ଯଂ ୱା ତଂ ୱାତି ଅୱଞ୍ଞାତୱଚନଂ, ଏୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି ଆହ – ‘‘ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ହୀଳିତଂ ଅୱଞ୍ଞାତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି। ନୀଚଜନାନନ୍ତି ନିହୀନଗୁଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ। ଗାମଧମ୍ମନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଗାମ-ସଦ୍ଦେନ ଗାମୱାସିନୋ ୱୁତ୍ତା ଅଭେଦୂପଚାରେନାତି ଆହ ‘‘ଗାମୱାସିକମନୁସ୍ସାନ’’ନ୍ତି। କିଲେସପଗ୍ଘରଣକଂ ଧମ୍ମନ୍ତି ରାଗାଦିକିଲେସୱିସ୍ସନ୍ଦନକଧମ୍ମଂ । ମେଥୁନଧମ୍ମୋ ହି ରାଗଂ ପଗ୍ଘରତି। ମେଥୁନଧମ୍ମସ୍ସ ମହାସାୱଜ୍ଜତାୟ ଓଳାରିକତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅସୁଖୁମ’’ନ୍ତି। ଅନିପୁଣନ୍ତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଉଦକେ ଭୱଂ ଓଦକଂ। କିଂ ତଂ? ଉଦକକିଚ୍ଚନ୍ତି ଆହ – ‘‘ଉଦକକିଚ୍ଚଂ ଅନ୍ତିକଂ ଅୱସାନଂ ଅସ୍ସା’’ତି। ସମାପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି ଅନାଗତୱଚନଂ ନାମ-ସଦ୍ଦଯୋଗେନ କତନ୍ତି ଆହ – ‘‘ସମାପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି…ପେ… ନାମ-ସଦ୍ଦେନଯୋଜେତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଲୋକେ ମେଥୁନଧମ୍ମସ୍ସ ଆଦିକତ୍ତା କୋଚି ପଠମକପ୍ପିକୋ, ନ ପନାୟନ୍ତି ଆହ – ‘‘ସାସନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତୀ’’ତି। ବହୂନନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲାପେକ୍ଖଂ, ନ ପନ ଅକୁସଲାପେକ୍ଖନ୍ତି ଆହ ‘‘ବହୂନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନ’’ନ୍ତି।

ଯଂ ଅସଂୱରଂ ପଟିଚ୍ଚ ଦୁବ୍ଭରତାଦୁପ୍ପୋସତାଦି ହୋତି, ସୋ ଅସଂୱରୋ ଦୁବ୍ଭରତାଦି-ସଦ୍ଦେନ ୱୁତ୍ତୋ କାରଣେ ଫଲୂପଚାରେନାତି ଆହ – ‘‘ଦୁବ୍ଭରତାଦୀନଂ ୱତ୍ଥୁଭୂତସ୍ସ ଅସଂୱରସ୍ସା’’ତି। ୱତ୍ଥୁଭୂତସ୍ସାତି କାରଣଭୂତସ୍ସ। ୱସତି ଏତ୍ଥ ଫଲଂ ତଦାୟତ୍ତୱୁତ୍ତିତାୟାତି ହି କାରଣଂ ୱତ୍ଥୁ। ଅତ୍ତାତି ଚିତ୍ତଂ ସରୀରଞ୍ଚ, ଚିତ୍ତମେୱ ୱା। ଦୁବ୍ଭରତଞ୍ଚେୱ ଦୁପ୍ପୋସତଞ୍ଚ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ତନା ପଚ୍ଚୟଦାୟକେହି ଚ ଦୁକ୍ଖେନ ଭରିତବ୍ବତଂ ପୋସେତବ୍ବତଞ୍ଚ ଆପଜ୍ଜତି। ଅସଂୱରେ ଠିତୋ ହି ଏକଚ୍ଚୋ ଅତ୍ତନୋପି ଦୁବ୍ଭରୋ ହୋତି ଦୁପ୍ପୋସୋ, ଏକଚ୍ଚୋ ଉପଟ୍ଠାକାନମ୍ପି। କଥଂ? ଯୋ ହି ଅମ୍ବିଲାଦୀନି ଲଦ୍ଧା ଅନମ୍ବିଲାଦୀନି ପରିୟେସତି, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଘରେ ଲଦ୍ଧଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଘରେ ଛଡ୍ଡେନ୍ତୋ ସବ୍ବଂ ଗାମଂ ଚରିତ୍ୱା ରିତ୍ତପତ୍ତୋୱ ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜତି, ଅୟଂ ଅତ୍ତନୋ ଦୁବ୍ଭରୋ। ଯୋ ପନ ସାଲିମଂସୋଦନାଦୀନଂ ପତ୍ତେ ପୂରେତ୍ୱା ଦିନ୍ନେପି ଦୁମ୍ମୁଖଭାୱଂ ଅନତ୍ତମନଭାୱମେୱ ଦସ୍ସେତି, ତେସଂ ୱା ସମ୍ମୁଖାୱ ତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ‘‘କିଂ ତୁମ୍ହେହି ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି ଅପସାଦେନ୍ତୋ ସାମଣେରଗହଟ୍ଠାଦୀନଂ ଦେତି, ଅୟଂ ଉପଟ୍ଠାକାନଂ ଦୁବ୍ଭରୋ। ଏତଂ ଦିସ୍ୱା ମନୁସ୍ସା ଦୂରତୋୱ ପରିୱଜ୍ଜେନ୍ତି ‘‘ଦୁବ୍ଭରୋ ଭିକ୍ଖୁ ନ ସକ୍କା ପୋସେତୁ’’ନ୍ତି।

ମହିଚ୍ଛତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ମହନ୍ତାନି ୱତ୍ଥୂନି ଇଚ୍ଛତି, ମହତୀ ୱା ପନସ୍ସ ଇଚ୍ଛାତି ମହିଚ୍ଛୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ମହିଚ୍ଛତା, ସନ୍ତଗୁଣୱିଭାୱନତା ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତା ଚ। ମହିଚ୍ଛୋ ହି ଇଚ୍ଛାଚାରେ ଠତ୍ୱା ଅତ୍ତନି ୱିଜ୍ଜମାନସୀଲଧୁତଧମ୍ମାଦିଗୁଣେ ୱିଭାୱେତି, ତାଦିସସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତାପି ହୋତି। ଯଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦନ୍ତି ‘‘ସନ୍ତଗୁଣସମ୍ଭାୱନତା ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଚ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତା, ଏତଂ ମହିଚ୍ଛତାଲକ୍ଖଣ’’ନ୍ତି। ସା ପନେସା ମହିଚ୍ଛତା ‘‘ଇଧେକଚ୍ଚୋ ସଦ୍ଧୋ ସମାନୋ ‘ସଦ୍ଧୋତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ’ତି ଇଚ୍ଛତି, ସୀଲୱା ସମାନୋ ‘ସୀଲୱାତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ’ତି’’ ଇମିନା ନୟେନ ଆଗତାୟେୱ, ତାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁସ୍ସନ୍ତପ୍ପିୟୋ ହୋତି, ୱିଜାତମାତାପିସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ତେନେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ସମୁଦ୍ଦୋ ଚ, ମହିଚ୍ଛୋ ଚାପି ପୁଗ୍ଗଲୋ;

ସକଟେନ ପଚ୍ଚୟଂ ଦେନ୍ତୁ, ତୟୋପେତେ ଅତପ୍ପିୟା’’ତି। (ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨୫୨; ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୬୩; ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୮୫୦; ଉଦା। ଅଟ୍ଠ। ୩୧; ମହାନି। ଅଟ୍ଠ। ୮୫);

ସତ୍ତେହି କିଲେସେହି ଚ ସଙ୍ଗଣନଂ ସମୋଧାନଂ ସଙ୍ଗଣିକାତି ଆହ – ‘‘ଗଣସଙ୍ଗଣିକାୟ ଚେୱ କିଲେସସଙ୍ଗଣିକାୟ ଚା’’ତି। କୋସଜ୍ଜାନୁଗତୋ ଚ ହୋତୀତି କୁସୀତଭାୱେନ ଅନୁଗତୋ ହୋତି, କୁସୀତସ୍ସ ଭାୱୋ କୋସଜ୍ଜଂ। ଅଟ୍ଠକୁସୀତୱତ୍ଥୁପାରିପୂରିୟାତି ଏତ୍ଥ କୁଚ୍ଛିତଂ ସୀଦତୀତି କୁସୀତୋ ଦ-କାରସ୍ସ ତ-କାରଂ କତ୍ୱା। ଯସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ୱସେନ ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘କୁସୀତୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ସୋ କୁସୀତଭାୱୋ ଇଧ କୁସୀତ-ସଦ୍ଦେନ ୱୁତ୍ତୋ। ୱିନାପି ହି ଭାୱଜୋତନସଦ୍ଦଂ ଭାୱତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତି ଯଥା ‘‘ପଟସ୍ସ ସୁକ୍କ’’ନ୍ତି, ତସ୍ମା କୁସୀତଭାୱୱତ୍ଥୂନୀତି ଅତ୍ଥୋ, କୋସଜ୍ଜକାରଣାନୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତଥା ହି –

‘‘କମ୍ମଂ ଖୋ ମେ କତ୍ତବ୍ବଂ ଭୱିସ୍ସତି, କମ୍ମଂ ଖୋ ପନ ମେ କରୋନ୍ତସ୍ସ କାୟୋ କିଲମିସ୍ସତି, ହନ୍ଦାହଂ ନିପଜ୍ଜାମୀତି ସୋ ନିପଜ୍ଜତି, ନ ୱୀରିୟଂ ଆରଭତି ଅପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତିୟା ଅନଧିଗତସ୍ସ ଅଧିଗମାୟ ଅସଚ୍ଛିକତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ, ଇଦଂ ପଠମଂ କୁସୀତୱତ୍ଥୁ। ଅହଂ ଖୋ କମ୍ମଂ ଅକାସିଂ, କମ୍ମଂ ଖୋ ପନ ମେ କରୋନ୍ତସ୍ସ କାୟୋ କିଲନ୍ତୋ, ହନ୍ଦାହଂ ନିପଜ୍ଜାମି…ପେ… ମଗ୍ଗୋ ଖୋ ମେ ଗନ୍ତବ୍ବୋ ଭୱିସ୍ସତି, ମଗ୍ଗଂ ଖୋ ପନ ମେ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ କାୟୋ କିଲମିସ୍ସତି, ହନ୍ଦାହଂ ନିପଜ୍ଜାମି…ପେ… ଅହଂ ଖୋ ମଗ୍ଗଂ ଅଗମାସିଂ, ମଗ୍ଗଂ ଖୋ ପନ ମେ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ କାୟୋ କିଲନ୍ତୋ, ହନ୍ଦାହଂ ନିପଜ୍ଜାମି…ପେ… ଅହଂ ଖୋ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତୋ ନାଲତ୍ଥଂ ଲୂଖସ୍ସ ୱା ପଣୀତସ୍ସ ୱା ଭୋଜନସ୍ସ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ପାରିପୂରିଂ, ତସ୍ସ ମେ କାୟୋ କିଲନ୍ତୋ ଅକମ୍ମଞ୍ଞୋ, ହନ୍ଦାହଂ ନିପଜ୍ଜାମି…ପେ… ଅହଂ ଖୋ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତୋ ଅଲତ୍ଥଂ ଲୂଖସ୍ସ ୱା ପଣୀତସ୍ସ ୱା ଭୋଜନସ୍ସ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ପାରିପୂରିଂ, ତସ୍ସ ମେ କାୟୋ ଗରୁକୋ ଅକମ୍ମଞ୍ଞୋ ମାସାଚିତଂ ମଞ୍ଞେ, ହନ୍ଦାହଂ ନିପଜ୍ଜାମି…ପେ… ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଖୋ ମେ ଅୟଂ ଅପ୍ପମତ୍ତକୋ ଆବାଧୋ, ଅତ୍ଥି କପ୍ପୋ ନିପଜ୍ଜିତୁଂ, ହନ୍ଦାହଂ ନିପଜ୍ଜାମି…ପେ… ଅହଂ ଖୋ ଗିଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଅଚିରୱୁଟ୍ଠିତୋ ଗେଲଞ୍ଞା, ତସ୍ସ ମେ କାୟୋ ଦୁବ୍ବଲୋ ଅକମ୍ମଞ୍ଞୋ, ହନ୍ଦାହଂ ନିପଜ୍ଜାମୀତି ସୋ ନିପଜ୍ଜତି, ନ ୱୀରିୟଂ ଆରଭତି ଅପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତିୟା ଅନଧିଗତସ୍ସ ଅଧିଗମାୟ ଅସଚ୍ଛିକତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ। ଇଦଂ ଅଟ୍ଠମଂ କୁସୀତୱତ୍ଥୁ’’ନ୍ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୩୪; ଅ। ନି। ୮।୮୦) –

ଏୱମାଗତାନି ‘‘ହନ୍ଦାହଂ ନିପଜ୍ଜାମୀ’’ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତଓସୀଦନାନି ଉପରୂପରି କୋସଜ୍ଜକାରଣତ୍ତା ଅଟ୍ଠ କୁସୀତୱତ୍ଥୂନି ନାମ, ତେସଂ ପାରିପୂରିୟା ସଂୱତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସୁଭରୋ ହୋତି ସୁପୋସୋତି ଅତ୍ତନୋ ଉପଟ୍ଠାକେହି ଚ ସୁଖେନ ଭରିତବ୍ବୋ ପୋସେତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସଂୱରେ ଠିତୋ ହି ଏକଚ୍ଚୋ ଅତ୍ତନୋପି ସୁଭରୋ ହୋତି ସୁପୋସୋ, ଏକଚ୍ଚୋ ଉପଟ୍ଠାକାନମ୍ପି। କଥଂ? ଯୋ ହି ଯଂ କିଞ୍ଚି ଲୂଖଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଲଦ୍ଧା ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋୱ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମଂ କରୋତି, ଅୟଂ ଅତ୍ତନୋ ସୁଭରୋ। ଯୋ ପନ ପରେସମ୍ପି ଅପ୍ପଂ ୱା ବହୁଂ ୱା ଲୂଖଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଦାନଂ ଅହୀଳେତ୍ୱା ଅତ୍ତମନୋ ୱିପ୍ପସନ୍ନମୁଖୋ ହୁତ୍ୱା ଏତେସଂ ସମ୍ମୁଖାୱ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଯାତି, ଅୟଂ ଉପଟ୍ଠାକାନଂ ସୁଭରୋ। ଏତଂ ଦିସ୍ୱା ମନୁସ୍ସା ଅତିୱିୟ ୱିସ୍ସତ୍ଥା ହୋନ୍ତି, ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଭଦନ୍ତୋ ସୁଭରୋ, ଥୋକଥୋକେନପି ତୁସ୍ସତି, ମୟମେୱ ନଂ ପୋସେସ୍ସାମା’’ତି ପଟିଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ପୋସେନ୍ତି। ଅପ୍ପିଚ୍ଛତନ୍ତି ଇଚ୍ଛାୱିରହିତତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ହି ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ସାୱସେସଂ ୱିୟ, ଅତ୍ଥୋ ପନ ନିରୱସେସୋ। ଅପ୍ପ-ସଦ୍ଦୋ ହେତ୍ଥ ଅଭାୱତ୍ଥୋତି ସକ୍କା ୱିଞ୍ଞାତୁଂ ‘‘ଅପ୍ପାବାଧତଞ୍ଚ ସଞ୍ଜାନାମୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୨୫) ୱିୟ। ତେନେୱାହ ‘‘ନିତ୍ତଣ୍ହଭାୱ’’ନ୍ତି।

ତିପ୍ପଭେଦାୟ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିୟାତି ଯଥାଲାଭାଦିସନ୍ତୋସସାମଞ୍ଞେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଚତୂସୁ ପନ ପଚ୍ଚୟେସୁ ତୟୋ ତୟୋ ସନ୍ତୋସାତି ଦ୍ୱାଦସୱିଧୋ ହୋତି ସନ୍ତୋସୋ। କଥଂ? ଚୀୱରେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋତି ତିୱିଧୋ ହୋତି ସନ୍ତୋସୋ। ଏୱଂ ପିଣ୍ଡପାତାଦୀସୁ। ତସ୍ସାୟଂ ପଭେଦସଂୱଣ୍ଣନା (ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨୫୨; ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨।୧୪୪; ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୬୫) – ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଚୀୱରଂ ଲଭତି ସୁନ୍ଦରଂ ୱା ଅସୁନ୍ଦରଂ ୱା, ସୋ ତେନେୱ ଯାପେତି ଅଞ୍ଞଂ ନ ପତ୍ଥେତି, ଲଭନ୍ତୋପି ନ ଗଣ୍ହାତି। ଅୟମସ୍ସ ଚୀୱରେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଅଥ ପନ ପକତିଦୁବ୍ବଲୋ ୱା ହୋତି ଆବାଧଜରାଭିଭୂତୋ ୱା, ଗରୁଚୀୱରଂ ପାରୁପନ୍ତୋ କିଲମତି, ସୋ ସଭାଗେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ତଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଲହୁକେନ ଯାପେନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୟେୱ ହୋତି। ଅୟମସ୍ସ ଚୀୱରେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ। ପକତିଦୁବ୍ବଲାଦୀନଞ୍ହି ଗରୁଚୀୱରାନି ନ ଫାସୁଭାୱାୱହାନି ସରୀରଖେଦାୱହାନି ଚ ହୋନ୍ତୀତି ପୟୋଜନୱସେନ ଅନତ୍ରିଚ୍ଛତାଦିୱସେନ ତାନି ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଲହୁକଚୀୱରପରିଭୋଗୋ ନ ସନ୍ତୋସୱିରୋଧୀତି। ଅପରୋ ପଣୀତପଚ୍ଚୟଲାଭୀ ହୋତି, ସୋ ପଟ୍ଟଚୀୱରାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ମହଗ୍ଘଚୀୱରଂ ବହୂନି ୱା ପନ ଚୀୱରାନି ଲଭିତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ଥେରାନଂ ଚିରପବ୍ବଜିତାନଂ, ଇଦଂ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଅନୁରୂପଂ, ଇଦଂ ଗିଲାନାନଂ, ଇଦଂ ଅପ୍ପଲାଭାନଂ ହୋତୂ’’ତି ଦତ୍ୱା ତେସଂ ପୁରାଣଚୀୱରଂ ୱା ସଙ୍କାରକୂଟାଦିତୋ ୱା ନନ୍ତକାନି ଉଚ୍ଚିନିତ୍ୱା ତେହି ସଙ୍ଘାଟିଂ କତ୍ୱା ଧାରେନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅୟମସ୍ସ ଚୀୱରେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ। ମହଗ୍ଘଞ୍ହି ଚୀୱରଂ ବହୂନି ୱା ଚୀୱରାନି ଲଭିତ୍ୱାପି ତାନି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ତଦଞ୍ଞସ୍ସ ଗହଣଂ ଯଥାସାରୁପ୍ପନୟେ ଠିତତ୍ତା ନ ସନ୍ତୋସୱିରୋଧୀତି।

ଇଧ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭତି ଲୂଖଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା, ସୋ ତେନେୱ ଯାପେତି ଅଞ୍ଞଂ ନ ପତ୍ଥେତି, ଲଭନ୍ତୋପି ନ ଗଣ୍ହାତି। ଅୟମସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଯୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ପକତିୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱା ବ୍ୟାଧିୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭତି, ଯେନସ୍ସ ପରିଭୁତ୍ତେନ ଅଫାସୁ ହୋତି, ସୋ ସଭାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଂ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ସପ୍ପାୟଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅୟମସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ। ଅପରୋ ବହୁଂ ପଣୀତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭତି, ସୋ ତଂ ଚୀୱରଂ ୱିୟ ଚିରପବ୍ବଜିତବହୁସ୍ସୁତଅପ୍ପଲାଭଗିଲାନାନଂ ଦତ୍ୱା ତେସଂ ୱା ସେସକଂ ପିଣ୍ଡାୟ ୱା ଚରିତ୍ୱା ମିସ୍ସକାହାରଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ

ହୋତି। ଅୟମସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ।

ଇଧ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ସେନାସନଂ ଲଭତି ମନାପଂ ୱା ଅମନାପଂ ୱା, ସୋ ତେନ ନେୱ ସୋମନସ୍ସଂ, ନ ପଟିଘଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ଅନ୍ତମସୋ ତିଣସନ୍ଥରକେନପି ଯଥାଲଦ୍ଧେନେୱ ତୁସ୍ସତି। ଅୟମସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଯୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ପକତିୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱା ବ୍ୟାଧିୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱା ସେନାସନଂ ଲଭତି, ଯତ୍ଥସ୍ସ ୱସତୋ ଅଫାସୁ ହୋତି, ସୋ ତଂ ସଭାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତକେ ସପ୍ପାୟସେନାସନେ ୱସନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅୟମସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ। ଅପରୋ ମହାପୁଞ୍ଞୋ ଲେଣମଣ୍ଡପକୂଟାଗାରାଦୀନି ବହୂନି ପଣୀତସେନାସନାନି ଲଭତି, ସୋ ତାନି ଚୀୱରାଦୀନି ୱିୟ ଚିରପବ୍ବଜିତବହୁସ୍ସୁତଅପ୍ପଲାଭଗିଲାନାନଂ ଦତ୍ୱା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ୱସନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅୟମସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ। ଯୋପି ‘‘ଉତ୍ତମସେନାସନଂ ନାମ ପମାଦଟ୍ଠାନଂ, ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଓକ୍କମତି, ନିଦ୍ଦାଭିଭୂତସ୍ସ ପୁନ ପଟିବୁଜ୍ଝତୋ ପାପୱିତକ୍କା ପାତୁଭୱନ୍ତୀ’’ତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ତାଦିସଂ ସେନାସନଂ ପତ୍ତମ୍ପି ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତି, ସୋ ତଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅବ୍ଭୋକାସରୁକ୍ଖମୂଲାଦୀସୁ ୱସନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅୟମ୍ପିସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ।

ଇଧ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଭେସଜ୍ଜଂ ଲଭତି ଲୂଖଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା, ସୋ ଯଂ ଲଭତି, ତେନେୱ ତୁସ୍ସତି ଅଞ୍ଞଂ ନ ପତ୍ଥେତି, ଲଭନ୍ତୋପି ନ ଗଣ୍ହାତି। ଅୟମସ୍ସ ଗିଲାନପଚ୍ଚୟେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଯୋ ପନ ତେଲେନ ଅତ୍ଥିକୋ ଫାଣିତଂ ଲଭତି, ସୋ ତଂ ସଭାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ତେଲଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଦେୱ ୱା ପରିୟେସିତ୍ୱା ଭେସଜ୍ଜଂ କରୋନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅୟମସ୍ସ ଗିଲାନପଚ୍ଚୟେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ। ଅପରୋ ମହାପୁଞ୍ଞୋ ବହୁଂ ତେଲମଧୁଫାଣିତାଦିପଣୀତଭେସଜ୍ଜଂ ଲଭତି, ସୋ ତଂ ଚୀୱରଂ ୱିୟ ଚିରପବ୍ବଜିତବହୁସ୍ସୁତଅପ୍ପଲାଭଗିଲାନାନଂ ଦତ୍ୱା ତେସଂ ଆଭତେନ ଯେନ କେନଚି ଯାପେନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଯୋ ପନ ଏକସ୍ମିଂ ଭାଜନେ ମୁତ୍ତହରୀତକଂ ଠପେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଚତୁମଧୁରଂ ‘‘ଗଣ୍ହ, ଭନ୍ତେ, ଯଦିଚ୍ଛସୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ସଚସ୍ସ ତେସୁ ଅଞ୍ଞତରେନପି ରୋଗୋ ୱୂପସମ୍ମତି, ଅଥ ‘‘ମୁତ୍ତହରୀତକଂ ନାମ ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ୱଣ୍ଣିତ’’ନ୍ତି ଚତୁମଧୁରଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମୁତ୍ତହରୀତକେନେୱ ଭେସଜ୍ଜଂ କରୋନ୍ତୋ ପରମସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅୟମସ୍ସ ଗିଲାନପଚ୍ଚୟେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ। ଏୱଂ ଯଥାଲାଭାଦିୱସେନ ତିପ୍ପଭେଦୋ ସନ୍ତୋସୋ ଚତୁନ୍ନଂ ପଚ୍ଚୟାନଂ ୱସେନ ଦ୍ୱାଦସୱିଧୋ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

କାମୱିତକ୍କବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୱିହିଂସାୱିତକ୍କାନଂ ୱସେନ ଅକୁସଲୱିତକ୍କତ୍ତୟଂ। ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କଅବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କଅୱିହିଂସାୱିତକ୍କାନଂ ୱସେନ କୁସଲୱିତକ୍କତ୍ତୟଂ। ସବ୍ବକିଲେସାପଚୟଭୂତାୟ ୱିୱଟ୍ଟାୟାତି ରାଗାଦିସବ୍ବକିଲେସାନଂ ଅପଚୟହେତୁଭୂତାୟ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା। ଅଟ୍ଠୱୀରିୟାରମ୍ଭୱତ୍ଥୁପାରିପୂରିୟାତି ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ୱୀରିୟାରମ୍ଭକାରଣାନଂ ପାରିପୂରିୟା। ଯଥା ତଥା ପଠମଂ ପୱତ୍ତଅବ୍ଭୁସ୍ସହନଞ୍ହି ଉପରି ୱୀରିୟାରମ୍ଭସ୍ସ କାରଣଂ ହୋତି। ଅନୁରୂପପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାସହିତାନି ହି ଅବ୍ଭୁସ୍ସହନାନି ତମ୍ମୂଲକାନି ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାନି ଅଟ୍ଠ ୱୀରିୟାରମ୍ଭୱତ୍ଥୂନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ତଥା ହି –

‘‘କମ୍ମଂ ଖୋ ମେ କତ୍ତବ୍ବଂ ଭୱିସ୍ସତି, କମ୍ମଂ ଖୋ ପନ ମେ କରୋନ୍ତେନ ନ ସୁକରଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସାସନଂ ମନସି କାତୁଂ, ହନ୍ଦାହଂ ୱୀରିୟଂ ଆରଭାମି ଅପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତିୟା ଅନଧିଗତସ୍ସ ଅଧିଗମାୟ ଅସଚ୍ଛିକତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ। ଅହଂ ଖୋ କମ୍ମଂ ଅକାସିଂ, କମ୍ମଂ ଖୋ ପନାହଂ କରୋନ୍ତୋ ନାସକ୍ଖିଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସାସନଂ ମନସି କାତୁଂ, ହନ୍ଦାହଂ ୱୀରିୟଂ ଆରଭାମି…ପେ… ମଗ୍ଗୋ ଖୋ ମେ ଗନ୍ତବ୍ବୋ ଭୱିସ୍ସତି, ମଗ୍ଗଂ ଖୋ ପନ ମେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ନ ସୁକରଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସାସନଂ ମନସି କାତୁଂ, ହନ୍ଦାହଂ ୱୀରିୟଂ ଆରଭାମି…ପେ… ଅହଂ ଖୋ ମଗ୍ଗଂ ଅଗମାସିଂ, ମଗ୍ଗଂ ଖୋ ପନାହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନାସକ୍ଖିଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସାସନଂ ମନସି କାତୁଂ, ହନ୍ଦାହଂ ୱୀରିୟଂ ଆରଭାମି…ପେ… ଅହଂ ଖୋ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତୋ ନାଲତ୍ଥଂ ଲୂଖସ୍ସ ୱା ପଣୀତସ୍ସ ୱା ଭୋଜନସ୍ସ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ପାରିପୂରିଂ, ତସ୍ସ ମେ କାୟୋ ଲହୁକୋ କମ୍ମଞ୍ଞୋ, ହନ୍ଦାହଂ ୱୀରିୟଂ ଆରଭାମି…ପେ… ଅହଂ ଖୋ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତୋ ଅଲତ୍ଥଂ ଲୂଖସ୍ସ ୱା ପଣୀତସ୍ସ ୱା ଭୋଜନସ୍ସ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ପାରିପୂରିଂ, ତସ୍ସ ମେ କାୟୋ ବଲୱା କମ୍ମଞ୍ଞୋ, ହନ୍ଦାହଂ ୱୀରିୟଂ ଆରଭାମି…ପେ… ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଖୋ ମେ ଅୟଂ ଅପ୍ପମତ୍ତକୋ ଆବାଧୋ, ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ ୱିଜ୍ଜତି, ଯଂ ମେ ଆବାଧୋ ପୱଡ୍ଢେୟ୍ୟ, ହନ୍ଦାହଂ ୱୀରିୟଂ ଆରଭାମି…ପେ… ଅହଂ ଖୋ ଗିଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଅଚିରୱୁଟ୍ଠିତୋ ଗେଲଞ୍ଞା, ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ ୱିଜ୍ଜତି, ଯଂ ମେ ଆବାଧୋ ପଚ୍ଚୁଦାୱତ୍ତେୟ୍ୟ, ହନ୍ଦାହଂ ୱୀରିୟଂ ଆରଭାମି ଅପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତିୟା ଅନଧିଗତସ୍ସ ଅଧିଗମାୟ ଅସଚ୍ଛିକତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟା’’ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୩୫; ଅ। ନି। ୮।୮୦) –

ଏୱଂ ପୱତ୍ତଅନୁରୂପପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାସହିତାନି ଅବ୍ଭୁସ୍ସହନାନି ତମ୍ମୂଲକାନି ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାନି ଅଟ୍ଠ ୱୀରିୟାରମ୍ଭୱତ୍ଥୂନି ନାମ।

ତଦନୁଚ୍ଛୱିକଂ ତଦନୁଲୋମିକନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତ-ସଦ୍ଦୋ ୱତ୍ତମାନାପେକ୍ଖୋ ଚ ଅତୀତାପେକ୍ଖୋ ଚ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଯଂ ଇଦାନି ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେସ୍ସତୀ’’ତିଆଦି। ସବ୍ବନାମାନି ହି ୱତ୍ତମାନୱଚନାନିପି ହୋନ୍ତି ପଚ୍ଚନ୍ତୱଚନାନିପି। ସଂୱରପ୍ପହାନପଟିସଂଯୁତ୍ତନ୍ତି ପଞ୍ଚସଂୱରେହି ଚେୱ ପଞ୍ଚପହାନେହି ଚ ପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ। ପଞ୍ଚୱିଧୋ ହି ସଂୱରୋ ସୀଲସଂୱରୋ ସତିସଂୱରୋ ଞାଣସଂୱରୋ ଖନ୍ତିସଂୱରୋ ୱୀରିୟସଂୱରୋତି। ପହାନମ୍ପି ପଞ୍ଚୱିଧଂ ତଦଙ୍ଗପ୍ପହାନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପ୍ପହାନଂ ସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପହାନଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିପ୍ପହାନଂ ନିସ୍ସରଣପ୍ପହାନନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ‘‘ଇମିନା ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରେନ ଉପେତୋ ହୋତି ସମୁପେତୋ’’ତି (ୱିଭ। ୫୧୧) ଏୱମାଗତୋ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରୋ ସୀଲସଂୱରୋ ନାମ, ସୋ ଚ ଅତ୍ଥତୋ କାୟିକୱାଚସିକୋ ଅୱୀତିକ୍କମୋ। ‘‘ରକ୍ଖତି ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୨୧୩; ମ। ନି। ୧।୨୯୫; ସଂ। ନି। ୪।୨୩୯; ଅ। ନି। ୩।୧୬) ଏୱମାଗତା ଇନ୍ଦ୍ରିୟାରକ୍ଖା ସତିସଂୱରୋ, ସା ଚ ଅତ୍ଥତୋ ତଥାପୱତ୍ତା ସତି ଏୱ। ‘‘ସୋତାନଂ ସଂୱରଂ ବ୍ରୂମି, ପଞ୍ଞାୟେତେ ପିଧୀୟରେ’’ତି (ସୁ। ନି। ୧୦୪୧; ନେତ୍ତି। ୧୧) ଏୱମାଗତୋ ଞାଣସଂୱରୋ। ଏତ୍ଥ ହି ‘‘ସୋତାନଂ ସଂୱରଂ ବ୍ରୂମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ପଞ୍ଞାୟେତେ ପିଧୀୟରେ’’ତି ୱଚନତୋ ସୋତସଙ୍ଖାତାନଂ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିଦୁଚ୍ଚରିତଅୱିଜ୍ଜାଦିକିଲେସାନଂ ସମୁଚ୍ଛେଦକଞାଣଂ ପିଦହନଟ୍ଠେନ ସଂୱରୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଖମୋ ହୋତି ସୀତସ୍ସ ଉଣ୍ହସ୍ସା’’ତିଏୱମାଗତା (ମ। ନି। ୧।୨୪; ମ। ନି। ୩।୧୫୯; ଅ। ନି। ୪।୧୧୪) ଅଧିୱାସନା ଖନ୍ତିସଂୱରୋ, ସା ଚ ଅତ୍ଥତୋ ତଥାପୱତ୍ତା ଖନ୍ଧା ଅଦୋସୋ ୱା। ପଞ୍ଞାତି ଏକେ, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ‘‘ଉପ୍ପନ୍ନଂ କାମୱିତକ୍କଂ ନାଧିୱାସେତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୨୬) ଏୱମାଗତଂ କାମୱିତକ୍କାଦୀନଂ ୱିନୋଦନୱସେନ ପୱତ୍ତଂ ୱୀରିୟମେୱ ୱୀରିୟସଂୱରୋ। ସବ୍ବୋ ଚାୟଂ ସଂୱରୋ ଯଥାସକଂ ସଂୱରିତବ୍ବାନଂ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟସଙ୍ଖାତାନଂ କାୟୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତାନଂ ମୁଟ୍ଠସ୍ସଚ୍ଚସଙ୍ଖାତସ୍ସ ପମାଦସ୍ସ ଅଭିଜ୍ଝାଦୀନଂ ୱା ଅକ୍ଖନ୍ତିଅଞ୍ଞାଣକୋସଜ୍ଜାନଞ୍ଚ ସଂୱରଣତୋ ପିଦହନତୋ ଛାଦନତୋ ‘‘ସଂୱରୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସଂୱରତୀତି ସଂୱରୋ, ପିଦହତି ନିୱାରେତି ପୱତ୍ତିତୁଂ ନ ଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପଚ୍ଚୟସମୱାୟେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନାରହାନଂ କାୟଦୁଚ୍ଚରିତାଦୀନଂ ତଥା ତଥା ଅନୁପ୍ପାଦନମେୱ ହି ଇଧ ସଂୱରଣଂ ନାମ। ଏୱଂ ତାୱ ପଞ୍ଚୱିଧୋ ସଂୱରୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତେନ ତେନ ଗୁଣଙ୍ଗେନ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଅଗୁଣଙ୍ଗସ୍ସ ପହାନଂ ତଦଙ୍ଗପ୍ପହାନଂ। ନାମରୂପପରିଚ୍ଛେଦାଦୀସୁ ହି ୱିପସ୍ସନାଞାଣେସୁ ପଟିପକ୍ଖଭାୱତୋ ଦୀପାଲୋକେନେୱ ତମସ୍ସ ନାମରୂପୱତ୍ଥାନେନ ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠିୟା, ପଚ୍ଚୟପରିଗ୍ଗହେନ ଅହେତୁୱିସମହେତୁଦିଟ୍ଠୀନଂ, ତସ୍ସେୱ ଅପରଭାଗେ ଉପ୍ପନ୍ନେନ କଙ୍ଖାୱିତରଣେନ କଥଂକଥୀଭାୱସ୍ସ, କଲାପସମ୍ମସନେନ ‘‘ଅହଂ ମମା’’ତି ଗାହସ୍ସ, ମଗ୍ଗାମଗ୍ଗୱତ୍ଥାନେନ ଅମଗ୍ଗେ ମଗ୍ଗସଞ୍ଞାୟ, ଉଦୟଦସ୍ସନେନ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିୟା, ୱୟଦସ୍ସନେନ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିୟା, ଭୟଦସ୍ସନେନ ସଭୟେ ଅଭୟସଞ୍ଞାୟାତିଆଦିନା ନୟେନ ତେନ ତେନ ୱିପସ୍ସନାଞାଣେନ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଅଗୁଣଙ୍ଗସ୍ସ ପହାନଂ ତଦଙ୍ଗପ୍ପହାନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଂ ପନ ଉପଚାରପ୍ପନାଭେଦେନ ସମାଧିନା ପୱତ୍ତିନିୱାରଣତୋ ଘଟପ୍ପହାରେନେୱ ଉଦକପିଟ୍ଠେ ସେୱାଲସ୍ସ ତେସଂ ତେସଂ ନୀୱରଣାଦିଧମ୍ମାନଂ ପହାନଂ, ଏତଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପ୍ପହାନଂ ନାମ। ୱିକ୍ଖମ୍ଭନମେୱ ପହାନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପ୍ପହାନଂ। ଯଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିୟମଗ୍ଗାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ତଂତଂମଗ୍ଗୱତୋ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନେ ‘‘ଦିଟ୍ଠିଗତାନଂ ପହାନାୟା’’ତିଆଦିନା (ଧ। ସ। ୨୭୭) ନୟେନ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ସମୁଦୟପକ୍ଖିୟସ୍ସ କିଲେସଗଣସ୍ସ ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତିଭାୱେନ ପହାନଂ, ଇଦଂ ସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପହାନଂ ନାମ। ଯଂ ପନ ଫଲକ୍ଖଣେ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧତ୍ତଂ ୱୂପସନ୍ତତା କିଲେସାନଂ, ଏତଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିପ୍ପହାନଂ ନାମ। ଯଂ ସବ୍ବସଙ୍ଖତନିସ୍ସଟତ୍ତା ପହୀନସବ୍ବସଙ୍ଖତଂ ନିବ୍ବାନଂ, ଏତଂ ନିସ୍ସରଣପ୍ପହାନଂ ନାମ। ସବ୍ବମ୍ପି ଚେତଂ ଚାଗଟ୍ଠେନ ପହାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱମିମେହି ଯଥାୱୁତ୍ତସଂୱରେହି ଚେୱ ପହାନେହି ଚ ପଟିସଂଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମଦେସନା ‘‘ସଂୱରପ୍ପହାନପଟିସଂଯୁତ୍ତା’’ତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅସୁତ୍ତନ୍ତୱିନିବଦ୍ଧନ୍ତି ସୁତ୍ତନ୍ତେସୁ ଅନିବଦ୍ଧଂ, ପାଠଅନାରୁଳ୍ହନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପକିଣ୍ଣକଧମ୍ମଦେସନା ହି ସଙ୍ଗହଂ ନ ଆରୋହତି। ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ପାଳିୱିନିମୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ଅଥ ୱା ଅସୁତ୍ତନ୍ତୱିନିବଦ୍ଧନ୍ତି ସୁତ୍ତାଭିଧମ୍ମପାଳିଂ ଅନାରୁଳ୍ହଭାୱଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ପାଳିୱିନିମୁତ୍ତନ୍ତି ୱିନୟପାଳିଂ ଅନାରୁଳ୍ହଭାୱଂ ସନ୍ଧାୟ। ଓକ୍କନ୍ତିକଧମ୍ମଦେସନା ନାମ ଞାଣେନ ଅନୁପୱିସିତ୍ୱା ଅନ୍ତରା କଥିୟମାନା ଧମ୍ମଦେସନା, ପଟିକ୍ଖିପନାଧିପ୍ପାୟା ଭଦ୍ଦାଲିତ୍ଥେରସଦିସା। ସମ୍ପରେତବ୍ବତୋ ପେଚ୍ଚ ଗନ୍ତବ୍ବତୋ ସମ୍ପରାୟୋ, ପରଲୋକୋ। ତତ୍ଥ ଭୱଂ ସମ୍ପରାୟିକଂ। ୱଜ୍ଜଭୟେନ ତଜ୍ଜେନ୍ତୋତି ‘‘ଏୱଂ ଦୁସ୍ସୀଲା ନିରୟାଦୀସୁ ଦୁକ୍ଖଂ ପାପୁଣନ୍ତୀ’’ତି ତଜ୍ଜେନ୍ତୋ। ଦୀଘନିକାୟପ୍ପମାଣମ୍ପି ମଜ୍ଝିମନିକାୟପ୍ପମାଣମ୍ପି ଧମ୍ମଦେସନଂ କରୋତୀତି ‘‘ତେନ ଖଣେନ ତେନ ମୁହୁତ୍ତେନ କଥଂ ଭଗୱା ତାୱମହନ୍ତଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ କରୋତୀ’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଯାୱତା ହି ଲୋକିୟମହାଜନା ଏକଂ ପଦଂ କଥେନ୍ତି, ତାୱ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଅଟ୍ଠ ପଦାନି କଥେତି। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେ ପନ ଏକଂ ପଦଂ କଥେନ୍ତେଯେୱ ଭଗୱା ସୋଳସ ପଦାନି କଥେତି। ଇମିନା ନୟେନ ଲୋକିୟଜନସ୍ସ ଏକପଦୁଚ୍ଚାରଣକ୍ଖଣେ ଭଗୱା ଅଟ୍ଠୱୀସସତଂ ପଦାନି କଥେତି। କସ୍ମା? ଭଗୱତୋ ହି ଜିୱ୍ହା ମୁଦୁ, ଦନ୍ତାୱରଣଂ ସୁଫୁସିତଂ, ୱଚନଂ ଅଗଳିତଂ, ଭୱଙ୍ଗପରିୱାସୋ ଲହୁକୋ, ତସ୍ମା ସଚେ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ କାୟାନୁପସ୍ସନଂ ପୁଚ୍ଛତି, ଅଞ୍ଞୋ ୱେଦନାନୁପସ୍ସନଂ, ଅଞ୍ଞୋ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନଂ, ଅଞ୍ଞୋ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନଂ, ‘‘ଇମିନା ପୁଟ୍ଠେ ଅହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏକୋ ଏକଂ ନ ଓଲୋକେତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ‘‘ଅୟଂ ପଠମଂ ପୁଚ୍ଛି, ଅୟଂ ଦୁତିୟ’’ନ୍ତିଆଦିନା ପୁଚ୍ଛନୱାରୋ ତାଦିସସ୍ସ ପଞ୍ଞତ୍ତୱତୋ ପଞ୍ଞାୟତି ସୁଖୁମସ୍ସ ଅନ୍ତରସ୍ସ ଲବ୍ଭନତୋ। ବୁଦ୍ଧାନଂ ପନ ଦେସନାୱାରୋ ଅଞ୍ଞେସଂ ନ ପଞ୍ଞାୟତେୱ ଅଚ୍ଛରାସଙ୍ଘାତମତ୍ତେ ଖଣେ ଅନେକକୋଟିସହସ୍ସଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତିସମ୍ଭୱତୋ। ଦଳ୍ହଧମ୍ମେନ ଧନୁଗ୍ଗହେନ ଖିତ୍ତସରସ୍ସ ୱିଦତ୍ଥିଚତୁରଙ୍ଗୁଲଂ ତାଲଚ୍ଛାୟଂ ଅତିକ୍କମନତୋ ପୁରେତରଂୟେୱ ଭଗୱା ଚୁଦ୍ଦସୱିଧେନ କାୟାନୁପସ୍ସନଂ, ନୱୱିଧେନ ୱେଦନାନୁପସ୍ସନଂ, ସୋଳସୱିଧେନ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନଂ, ପଞ୍ଚୱିଧେନ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନଂ କଥେତି। ତିଟ୍ଠନ୍ତୁ ୱା ଏତେ ଚତ୍ତାରୋ, ସଚେ ହି ଅଞ୍ଞେ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେସୁ, ଅଞ୍ଞେ ଇଦ୍ଧିପାଦେସୁ, ଅଞ୍ଞେ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ, ଅଞ୍ଞେ ପଞ୍ଚବଲେସୁ, ଅଞ୍ଞେ ସତ୍ତବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେସୁ, ଅଞ୍ଞେ

ଅଟ୍ଠମଗ୍ଗଙ୍ଗେସୁ ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ, ତମ୍ପି ଭଗୱା କଥେୟ୍ୟ। ତିଟ୍ଠନ୍ତୁ ୱା ଏତେ ଅଟ୍ଠ, ସଚେ ଅଞ୍ଞେ ସତ୍ତତିଂସ ଜନା ବୋଧିପକ୍ଖିୟେସୁ ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ, ତମ୍ପି ଭଗୱା ତାୱଦେୱ କଥେୟ୍ୟ।

ମୂଲଂ ନିସ୍ସୟୋ ପତିଟ୍ଠାତି ପଚ୍ଛିମଂ ପଚ୍ଛିମଂ ପଠମସ୍ସ ପଠମସ୍ସ ୱେୱଚନନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠାତି ସମ୍ପୟୋଗୱସେନ ଉପନିସ୍ସୟୱସେନ ଚ ଓକାସଭାୱୋ। ସିକ୍ଖାସଙ୍ଖାତାନଞ୍ହି ଅୱସେସକୁସଲଧମ୍ମାନଂ ମେଥୁନୱିରତିସମ୍ପୟୋଗୱସେନ ୱା ପତିଟ୍ଠା ସିୟା ଉପନିସ୍ସୟଭାୱେନ ୱା। ତେନେୱାହ ''ମେଥୁନସଂୱରୋ ହୀ''ତିଆଦି। ୱୁତ୍ତତ୍ଥୱସେନାତି ପତିଟ୍ଠାଅଧିଗମୂପାୟୱସେନ। ସିକ୍ଖାପଦୱିଭଙ୍ଗେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୱିରତିଚେତନା ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମା ଚ ସିକ୍ଖାପଦନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁକାମୋ ଆହ – ''ଅୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥୋ ସିକ୍ଖାପଦୱିଭଙ୍ଗେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ''ତି। ସିକ୍ଖାପଦୱିଭଙ୍ଗେ ହି ୱିରତିଆଦୟୋ ଧମ୍ମା ନିପ୍ପରିୟାୟତୋ ପରିୟାୟତୋ ଚ ''ସିକ୍ଖାପଦ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

''ତତ୍ଥ କତମଂ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱେରମଣୀ ସିକ୍ଖାପଦଂ? ୟସ୍ମିଂ ସମୟେ କାମାୱଚରଂ କୁସଲଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି ସୋମନସ୍ସସହଗତଂ ଞାଣସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱିରମନ୍ତସ୍ସ, ୟା ତସ୍ମିଂ ସମୟେ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ଆରତି ୱିରତି ପଟିୱିରତି ୱେରମଣୀ ଅକିରିୟା ଅକରଣଂ ଅନଜ୍ଝାପତ୍ତି ୱେଲାଅନତିକ୍କମୋ ସେତୁଘାତୋ, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱେରମଣୀ ସିକ୍ଖାପଦଂ। ଅୱସେସା ଧମ୍ମା ୱେରମଣିୟା ସମ୍ପୟୁତ୍ତା।

''ତତ୍ଥ କତମଂ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱେରମଣୀ ସିକ୍ଖାପଦଂ? ୟସ୍ମିଂ ସମୟେ କାମାୱଚରଂ କୁସଲଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି ସୋମନସ୍ସସହଗତଂ ଞାଣସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱିରମନ୍ତସ୍ସ, ୟା ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଚେତନା ସଞ୍ଚେତନା ଚେତୟିତତ୍ତଂ, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱେରମଣୀ ସିକ୍ଖାପଦଂ। ଅୱସେସା ଧମ୍ମା ଚେତନାୟ ସମ୍ପୟୁତ୍ତା।

''ତତ୍ଥ କତମଂ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱେରମଣୀ ସିକ୍ଖାପଦଂ? ୟସ୍ମିଂ ସମୟେ କାମାୱଚରଂ କୁସଲଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି ସୋମନସ୍ସସହଗତଂ ଞାଣସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱିରମନ୍ତସ୍ସ, ୟୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଫସ୍ସୋ…ପେ… ପଗ୍ଗାହୋ ଅୱିକ୍ଖେପୋ, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱେରମଣୀ ସିକ୍ଖାପଦ''ନ୍ତି (ୱିଭ। ୭୦୬)।

ଏତ୍ଥ ହି ୟସ୍ମା ନ କେୱଲଂ ୱିରତିୟେୱ ସିକ୍ଖାପଦଂ, ଚେତନାପି ସିକ୍ଖାପଦମେୱ, ତସ୍ମା ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଦୁତିୟନୟୋ ୱୁତ୍ତୋ। ୟସ୍ମା ଚ ନ କେୱଲଂ ଏତେୟେୱ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ସିକ୍ଖାପଦଂ, ଚେତନାସମ୍ପୟୁତ୍ତା ପନ ପରୋପଣ୍ଣାସ ଧମ୍ମାପି ସିକ୍ଖିତବ୍ବକୋଟ୍ଠାସତୋ ସିକ୍ଖାପଦମେୱ, ତସ୍ମା ତତିୟନୟୋ ଦସ୍ସିତୋ। ଦୁୱିଧଞ୍ହି ସିକ୍ଖାପଦଂ ନିପ୍ପରିୟାୟସିକ୍ଖାପଦଂ ପରିୟାୟସିକ୍ଖାପଦନ୍ତି। ତତ୍ଥ ୱିରତି ନିପ୍ପରିୟାୟସିକ୍ଖାପଦଂ। ସା ହି ''ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣୀ''ତି ପାଳିୟଂ ଆଗତା, ନୋ ଚେତନା। ୱିରମନ୍ତୋ ଚ ତାୟ ଏୱ ତତୋ ତତୋ ୱିରମତି, ନ ଚେତନାୟ, ଚେତନମ୍ପି ପନ ଆହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି, ତଥା ସେସଚେତନାସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମେ। ତସ୍ମା ଚେତନା ଚେୱ ଅୱସେସସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମା ଚ ପରିୟାୟସିକ୍ଖାପଦନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ନ କେୱଲଂ ଇଧ ୱିରତିଆଦୟୋ ଧମ୍ମାୱ ସିକ୍ଖାପଦଂ, ଅଥ ଖୋ ତଦତ୍ଥଜୋତିକା ପଞ୍ଞତ୍ତିପୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ଅପିଚା''ତିଆଦି। ''ୟୋ ତତ୍ଥ ନାମକାୟୋ ପଦକାୟୋତି ଇଦଂ ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ନାମକାୟୋତି ନାମସମୂହୋ ନାମପଣ୍ଣତ୍ତିୟେୱ। ପଦନିରୁତ୍ତିବ୍ୟଞ୍ଜନାନି ନାମୱେୱଚନାନେୱ ''ନାମଂ ନାମକମ୍ମଂ ନାମନିରୁତ୍ତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ସ। ୧୩୧୩-୧୩୧୫) ୱିୟ। ସିକ୍ଖାକୋଟ୍ଠାସୋତି ୱିରତିଆଦୟୋୱ ୱୁତ୍ତା, ତଦତ୍ଥଜୋତକଂ ୱଚନମ୍ପି ସିକ୍ଖାପଦନ୍ତି ଇଦମ୍ପି ଏତ୍ଥ ଲବ୍ଭତେୱ।

ଅତ୍ଥୱସେତି ୱୁଦ୍ଧିୱିସେସେ ଆନିସଂସୱିସେସେ। ତେସଂ ପନ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିକାରଣତ୍ତା ଆହ ''ଦସ କାରଣୱସେ''ତି, ଦସ କାରଣୱିସେସେତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ''ହିତୱିସେସେ''ତି। ଅତ୍ଥୋୟେୱ ୱା ଅତ୍ଥୱସୋ, ଦସ ଅତ୍ଥେ ଦସ କାରଣାନୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଥ ୱା ଅତ୍ଥୋ ଫଲଂ ତଦଧୀନୱୁତ୍ତିତାୟ ୱସୋ ଏତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୱସୋ, ହେତୂତି ଏୱମ୍ପେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସୁଟ୍ଠୁ ଦେୱାତି ଇଦଂ ରାଜନ୍ତେପୁରପ୍ପୱେସନସିକ୍ଖାପଦେ (ପାଚି। ୪୯୪ ଆଦୟୋ) ୱୁତ୍ତଂ। ''ୟେ ମମ ସୋତବ୍ବଂ ସଦ୍ଦହାତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତି, ତେସଂ ତଂ ଅସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାୟ ସୁଖାୟା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ''ୟୋ ଚ ତଥାଗତସ୍ସ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ତଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାୟ ସୁଖାୟ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛନେ ଆଦୀନୱନ୍ତି ଭଦ୍ଦାଲିସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୨।୧୩୪ ଆଦୟୋ) ୱିୟ ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛନେ ଆଦୀନୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା। ସୁଖୱିହାରାଭାୱେ ସହଜୀୱମାନସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ସହଜୀୱିତାପି ସୁଖୱିହାରୋୱ ୱୁତ୍ତୋ। ସୁଖୱିହାରୋ ନାମ ଚତୁନ୍ନଂ ଇରିୟାପଥୱିହାରାନଂ ଫାସୁତା।

ମଙ୍କୁତନ୍ତି ନିତ୍ତେଜଭାୱଂ। ଧମ୍ମେନାତିଆଦୀସୁ ଧମ୍ମୋତି ଭୂତଂ ୱତ୍ଥୁ। ୱିନୟୋତି ଚୋଦନା ଚେୱ ସାରଣା ଚ। ସତ୍ଥୁସାସନନ୍ତି ଞତ୍ତିସମ୍ପଦା ଚେୱ ଅନୁସ୍ସାୱନସମ୍ପଦା ଚ। ପିୟସୀଲାନନ୍ତି ସିକ୍ଖାକାମାନଂ। ତେସଞ୍ହି ସୀଲଂ ପିୟଂ ହୋତି। ତେନେୱାହ ''ସିକ୍ଖତ୍ତୟପାରିପୂରିୟା ଘଟମାନା''ତି। ସନ୍ଦିଟ୍ଠମାନାତି ସଂସୟଂ ଆପଜ୍ଜମାନା। ଉବ୍ବାଳ୍ହା ହୋନ୍ତୀତି ପୀଳିତା ହୋନ୍ତି। ସଙ୍ଘକମ୍ମାନୀତି ସତିପି ଉପୋସଥପୱାରଣାନଂ ସଙ୍ଘକମ୍ମଭାୱେ ଗୋବଲିବଦ୍ଦଞାୟେନ ଉପୋସଥଂ ପୱାରଣଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଦାଦିସେସସଙ୍ଘକମ୍ମାନଂ ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସମଗ୍ଗାନଂ ଭାୱୋ ସାମଗ୍ଗୀ।

''ନ ୱୋ ଅହଂ, ଚୁନ୍ଦ, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନଂୟେୱ ଆସୱାନଂ ସଂୱରାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେମୀ''ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୧୮୨) ଏତ୍ଥ ୱିୱାଦମୂଲଭୂତା କିଲେସା ଆସୱାତି ଆଗତା।

''ୟେନ ଦେୱୂପପତ୍ୟସ୍ସ, ଗନ୍ଧବ୍ବୋ ୱା ୱିହଙ୍ଗମୋ;

ୟକ୍ଖତ୍ତଂ ୟେନ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ, ମନୁସ୍ସତ୍ତଞ୍ଚ ଅବ୍ବଜେ;

ତେ ମୟ୍ହଂ ଆସୱା ଖୀଣା, ୱିଦ୍ଧସ୍ତା ୱିନଳୀକତା''ତି। (ଅ। ନି। ୪।୩୬) –

ଏତ୍ଥ ତେଭୂମକଂ କମ୍ମଂ ଅୱସେସା ଚ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା। ଇଧ ପନ ପରୂପୱାଦୱିପ୍ପଟିସାରୱଧବନ୍ଧାଦୟୋ ଚେୱ ଅପାୟଦୁକ୍ଖଭୂତା ଚ ନାନପ୍ପକାରା ଉପଦ୍ଦୱା ଆସୱାତି ଆହ – ''ଅସଂୱରେ ଠିତେନ ତସ୍ମିଂୟେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ପତ୍ତବ୍ବା''ତିଆଦି। ୟଦି ହି ଭଗୱା ସିକ୍ଖାପଦଂ ନ ପଞ୍ଞପେୟ୍ୟ, ତତୋ ଅସଦ୍ଧମ୍ମପଟିସେୱନଅଦିନ୍ନାଦାନପାଣାତିପାତାଦିହେତୁ ୟେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ପରୂପୱାଦାଦୟୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା ନାନପ୍ପକାରା ଅନତ୍ଥା, ୟେ ଚ ତଂନିମିତ୍ତମେୱ ନିରୟାଦୀସୁ ନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ ପଞ୍ଚୱିଧବନ୍ଧନକମ୍ମକାରଣାଦିୱସେନ ମହାଦୁକ୍ଖାନୁଭୱନନାନପ୍ପକାରା ଅନତ୍ଥା, ତେ ସନ୍ଧାୟ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ''ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନଂ ଆସୱାନଂ ସଂୱରାୟ ସମ୍ପରାୟିକାନଂ ଆସୱାନଂ ପଟିଘାତାୟା''ତି। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୋ ୱୁଚ୍ଚତି ପଚ୍ଚକ୍ଖୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ , ତତ୍ଥ ଭୱା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ତସ୍ମିଂୟେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ପତ୍ତବ୍ବା''ତି। ସମ୍ମୁଖା ଗରହଣଂ ଅକିତ୍ତି, ପରମ୍ମୁଖା ଗରହଣଂ ଅୟସୋ। ଅଥ ୱା ସମ୍ମୁଖା ପରମ୍ମୁଖା ଚ ଗରହଣଂ ଅକିତ୍ତି, ପରିୱାରହାନି ଅୟସୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆଗମନମଗ୍ଗଥକନାୟାତି ଆଗମନଦ୍ୱାରପିଦହନତ୍ଥାୟ। ସମ୍ପରେତବ୍ବତୋ ପେଚ୍ଚ ଗନ୍ତବ୍ବତୋ ସମ୍ପରାୟୋ, ପରଲୋକୋତି ଆହ ''ସମ୍ପରାୟେ ନରକାଦୀସୂ''ତି। ମେଥୁନାଦୀନି ରଜ୍ଜନଟ୍ଠାନାନି, ପାଣାତିପାତାଦୀନି ଦୁସ୍ସନଟ୍ଠାନାନି।

ଚୁଦ୍ଦସ ଖନ୍ଧକୱତ୍ତାନି ନାମ ୱତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧକେ ୱୁତ୍ତାନି ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତଂ ଆୱାସିକଗମିକଅନୁମୋଦନଭତ୍ତଗ୍ଗପିଣ୍ଡଚାରିକଆରଞ୍ଞିକସେନାସନଜନ୍ତାଘରୱଚ୍ଚକୁଟିଉପଜ୍ଝାୟସଦ୍ଧିୱିହାରିକଆଚରିୟଅନ୍ତେୱାସିକୱତ୍ତନ୍ତି ଇମାନି ଚୁଦ୍ଦସ ୱତ୍ତାନି। ତତୋ ଅଞ୍ଞାନି ପନ କଦାଚି ତଜ୍ଜନୀୟକମ୍ମକତାଦିକାଲେୟେୱ ଚରିତବ୍ବାନି ଦ୍ୱେଅସୀତି ମହାୱତ୍ତାନି, ନ ସବ୍ବାସୁ ଅୱତ୍ଥାସୁ ଚରିତବ୍ବାନି, ତସ୍ମା ଚୁଦ୍ଦସଖନ୍ଧକୱତ୍ତେସୁ ଅଗଣିତାନି, ତାନି ପନ ''ପାରିୱାସିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱତ୍ତଂ ପଞ୍ଞପେସ୍ସାମୀ''ତି (ଚୂଳୱ। ୭୫ ଆଦୟୋ) ଆରଭିତ୍ୱା ''ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବଂ…ପେ… ନ ଛମାୟଂ ଚଙ୍କମନ୍ତେ ଚଙ୍କମେ ଚଙ୍କମିତବ୍ବ''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୭୬) ୱୁତ୍ତାୱସାନାନି ଛସଟ୍ଠି, ତତୋ ପରଂ ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାରିୱାସିକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପାରିୱାସିକୱୁଡ୍ଢତରେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ, ମୂଲାୟପଟିକସ୍ସନାରହେନ, ମାନତ୍ତାରହେନ, ମାନତ୍ତଚାରିକେନ, ଅବ୍ଭାନାରହେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ଏକଚ୍ଛନ୍ନେ ଆୱାସେ ୱତ୍ଥବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦିନା (ଚୂଳୱ। ୮୨) ୱୁତ୍ତୱତ୍ତାନି ପକତତ୍ତଚରିତବ୍ବେହି ଅନଞ୍ଞତ୍ତା ୱିସୁଂ ଅଗଣେତ୍ୱା ପାରିୱାସିକୱୁଡ୍ଢତରାଦୀସୁ ପୁଗ୍ଗଲନ୍ତରେସୁ ଚରିତବ୍ବତ୍ତା ତେସଂ ୱସେନ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଏକେକଂ କତ୍ୱା ଗଣିତାନି ପଞ୍ଚାତି ଏକସତ୍ତତି ୱତ୍ତାନି, ଉକ୍ଖେପନୀୟକମ୍ମକତୱତ୍ତେସୁ ୱୁତ୍ତଂ ''ନ ପକତତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଭିୱାଦନଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାନଂ…ପେ… ନହାନେ ପିଟ୍ଠିପରିକମ୍ମଂ ସାଦିତବ୍ବ''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୭୫) ଇଦଂ ଅଭିୱାଦନାଦୀନଂ ଅସାଦିୟନଂ ଏକଂ, ''ନ ପକତତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲୱିପତ୍ତିୟା ଅନୁଦ୍ଧଂସେତବ୍ବୋ''ତିଆଦୀନି (ଚୂଳୱ। ୫୧) ଦସାତି ଏୱମେତାନି ଦ୍ୱାସୀତି ୱତ୍ତାନି। ଏତେସ୍ୱେୱ ପନ କାନିଚି ତଜ୍ଜନୀୟକମ୍ମାଦିୱତ୍ତାଆନି, କାନିଚି ପାରିୱାସିକାଦିୱତ୍ତାନୀତି ଅଗ୍ଗହିତଗ୍ଗହଣେନ ଦ୍ୱାସୀତି ଏୱ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପନ ଅଟ୍ଠକଥାପଦେସେ ଅପ୍ପକଂ ଊନମଧିକଂ ୱା ଗଣନୂପଗଂ ନ ହୋତୀତି ''ଅସୀତି ଖନ୍ଧକୱତ୍ତାନୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସଂୱରୱିନୟୋତି ସୀଲସଂୱରୋ ସତିସଂୱରୋ ଞାଣସଂୱରୋ ଖନ୍ତିସଂୱରୋ ୱୀରିୟସଂୱରୋତି ପଞ୍ଚୱିଧୋପି ସଂୱରୋ ୟଥାସକଂ ସଂୱରିତବ୍ବାନଂ ୱିନେତବ୍ବାନଞ୍ଚ କାୟଦୁଚ୍ଚରିତାଦୀନଂ ସଂୱରଣତୋ ସଂୱରୋ, ୱିନୟନତୋ ୱିନୟୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପହାନୱିନୟୋତି ତଦଙ୍ଗପ୍ପହାନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପ୍ପହାନଂ ସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପହାନଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିପ୍ପହାନଂ ନିସ୍ସରଣପ୍ପହାନନ୍ତି ପଞ୍ଚୱିଧମ୍ପି ପହାନଂ ୟସ୍ମା ଚାଗଟ୍ଠେନ ପହାନଂ , ୱିନୟନଟ୍ଠେନ ୱିନୟୋ, ତସ୍ମା ପହାନୱିନୟୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସମଥୱିନୟୋତି ସତ୍ତ ଅଧିକରଣସମଥା। ପଞ୍ଞତ୍ତିୱିନୟୋତି ସିକ୍ଖାପଦମେୱ। ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ହି ୱିଜ୍ଜମାନାୟ ଏୱ ସିକ୍ଖାପଦସମ୍ଭୱତୋ ପଞ୍ଞତ୍ତିୱିନୟୋପି ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିୟା

ଅନୁଗ୍ଗହିତୋ ହୋତି।

ଇଦାନି –

‘‘ୟଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ସଙ୍ଘଫାସୁ, ୟଂ ସଙ୍ଘଫାସୁ, ତଂ ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ନିଗ୍ଗହାୟ, ୟଂ ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ନିଗ୍ଗହାୟ, ତଂ ପେସଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଫାସୁଵିହାରାୟ, ୟଂ ପେସଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଫାସୁଵିହାରାୟ, ତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନଂ ଆସଵାନଂ ସଂଵରାୟ, ୟଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନଂ ଆସଵାନଂ ସଂଵରାୟ, ତଂ ସମ୍ପରାୟିକାନଂ ଆସଵାନଂ ପଟିଘାତାୟ, ୟଂ ସମ୍ପରାୟିକାନଂ ଆସଵାନଂ ପଟିଘାତାୟ, ତଂ ଅପ୍ପସନ୍ନାନଂ ପସାଦାୟ, ୟଂ ଅପ୍ପସନ୍ନାନଂ ପସାଦାୟ, ତଂ ପସନ୍ନାନଂ ଭିୟ୍ୟୋଭାଵାୟ, ୟଂ ପସନ୍ନାନଂ ଭିୟ୍ୟୋଭାଵାୟ, ତଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିୟା, ୟଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିୟା, ତଂ ଵିନୟାନୁଗ୍ଗହାୟ।

‘‘ୟଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ସଙ୍ଘଫାସୁ, ୟଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ନିଗ୍ଗହାୟ, ୟଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ପେସଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଫାସୁଵିହାରାୟ, ୟଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନଂ ଆସଵାନଂ ସଂଵରାୟ, ୟଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ସମ୍ପରାୟିକାନଂ ଆସଵାନଂ ପଟିଘାତାୟ, ୟଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ଅପ୍ପସନ୍ନାନଂ ପସାଦାୟ, ୟଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ପସନ୍ନାନଂ ଭିୟ୍ୟୋଭାଵାୟ, ୟଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିୟା, ୟଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ଵିନୟାନୁଗ୍ଗହାୟ।

‘‘ୟଂ ସଙ୍ଘଫାସୁ, ତଂ ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ନିଗ୍ଗହାୟ, ୟଂ ସଙ୍ଘଫାସୁ, ତଂ ପେସଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଫାସୁଵିହାରାୟ, ୟଂ ସଙ୍ଘଫାସୁ, ତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନଂ ଆସଵାନଂ ସଂଵରାୟ, ୟଂ ସଙ୍ଘଫାସୁ, ତଂ ସମ୍ପରାୟିକାନଂ ଆସଵାନଂ ପଟିଘାତାୟ, ୟଂ ସଙ୍ଘଫାସୁ, ତଂ ଅପ୍ପସନ୍ନାନଂ ପସାଦାୟ, ୟଂ ସଙ୍ଘଫାସୁ, ତଂ ପସନ୍ନାନଂ ଭିୟ୍ୟୋଭାଵାୟ, ୟଂ ସଙ୍ଘଫାସୁ, ତଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିୟା, ୟଂ ସଙ୍ଘଫାସୁ, ତଂ ଵିନୟାନୁଗ୍ଗହାୟ, ୟଂ ସଙ୍ଘଫାସୁ, ତଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁତାୟ।

‘‘ୟଂ ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ନିଗ୍ଗହାୟ…ପେ… ୟଂ ପେସଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଫାସୁଵିହାରାୟ…ପେ… ୟଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନଂ ଆସଵାନଂ ସଂଵରାୟ…ପେ… ୟଂ ସମ୍ପରାୟିକାନଂ ଆସଵାନଂ ପଟିଘାତାୟ…ପେ… ୟଂ ଅପ୍ପସନ୍ନାନଂ ପସାଦାୟ…ପେ… ୟଂ ପସନ୍ନାନଂ ଭିୟ୍ୟୋଭାଵାୟ…ପେ… ୟଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିୟା…ପେ… ୟଂ ଵିନୟାନୁଗ୍ଗହାୟ, ତଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁତାୟ , ୟଂ ଵିନୟାନୁଗ୍ଗହାୟ, ତଂ ସଙ୍ଘଫାସୁତାୟ, ୟଂ ଵିନୟାନୁଗ୍ଗହାୟ, ତଂ ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ନିଗ୍ଗହାୟ, ୟଂ ଵିନୟାନୁଗ୍ଗହାୟ, ତଂ ପେସଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଫାସୁଵିହାରାୟ, ୟଂ ଵିନୟାନୁଗ୍ଗହାୟ, ତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନଂ ଆସଵାନଂ ସଂଵରାୟ, ୟଂ ଵିନୟାନୁଗ୍ଗହାୟ, ତଂ ସମ୍ପରାୟିକାନଂ ଆସଵାନଂ ପଟିଘାତାୟ, ୟଂ ଵିନୟାନୁଗ୍ଗହାୟ, ତଂ ଅପ୍ପସନ୍ନାନଂ ପସାଦାୟ, ୟଂ ଵିନୟାନୁଗ୍ଗହାୟ, ତଂ ପସନ୍ନାନଂ ଭିୟ୍ୟୋଭାଵାୟ, ୟଂ ଵିନୟାନୁଗ୍ଗହାୟ, ତଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିୟା (ପରି। ୩୩୪)।

‘‘ଅତ୍ଥସତଂ ଧମ୍ମସତଂ, ଦ୍ଵେ ଚ ନିରୁତ୍ତିସତାନି;

ଚତ୍ତାରି ଞାଣସତାନି, ଅତ୍ଥଵସେ ପକରଣେ’’ତି (ପରି। ୩୩୪) –

ୟଂ ଵୁତ୍ତଂ ପରିଵାରେ, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅପିଚେତ୍ଥା’’ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ‘‘ୟଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ସଙ୍ଘଫାସୁ, ୟଂ ସଙ୍ଘଫାସୁ, ତଂ ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ନିଗ୍ଗହାୟା’’ତି ଇମିନା ଅନୁକ୍କମେନ ୟଂ ଵୁତ୍ତଂ, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ଆସନ୍ନାସନ୍ନପଦାନଂ ଉପରୂପରିପଦେହି ସଦ୍ଧିଂ ୟୋଜିତତ୍ତା ସଙ୍ଖଲିକବନ୍ଧନସଦିସତ୍ତା ‘‘ସଙ୍ଖଲିକନୟ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ସଙ୍ଖଲିକନୟଂ କତ୍ଵାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ‘‘ୟଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ସଙ୍ଘଫାସୁ, ୟଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ନିଗ୍ଗହାୟା’’ତି ଏଵମାଦିନା ଦସସୁ ପଦେସୁ ଏକମେକଂ ପଦଂ ତଦଵସେସେହି ନଵନଵପଦେହି ୟୋଜେତ୍ଵା ୟଂ ଵୁତ୍ତଂ, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଏକେକପଦମୂଲିକଂ ଦସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୟୋଜନଂ କତ୍ଵା’’ତି ଵୁତ୍ତଂ।

ଅତ୍ଥସତନ୍ତିଆଦୀସୁ ସଙ୍ଖଲିକନୟେ ତାଵ ପୁରିମପୁରିମପଦାନଂ ଵସେନ ଧମ୍ମସତଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ, ପଚ୍ଛିମପଚ୍ଛିମାନଂ ଵସେନ ଅତ୍ଥସତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କଥଂ? କିଞ୍ଚାପି ପରିଵାରେ ‘‘ୟଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ସଙ୍ଘଫାସୂ’’ତିଆଦିନା ସଙ୍ଖଲିକନୟେ ଖଣ୍ଡଚକ୍କମେଵ ଵୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ତେନେଵ ନୟେନ ବଦ୍ଧଚକ୍କସ୍ସପି ନୟୋ ଦିନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ‘‘ୟଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ସଙ୍ଘଫାସୂ’’ତିଆଦିଂ ଵତ୍ଵା ‘‘ୟଂ ଵିନୟାନୁଗ୍ଗହାୟ, ତଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୂ’’ତି ୟୋଜେତ୍ଵା ବଦ୍ଧଚକ୍କଂ କାତବ୍ବଂ। ଏଵଂ ‘‘ୟଂ ସଙ୍ଘଫାସୁ, ତଂ ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ନିଗ୍ଗହାୟା’’ତିଆଦିଂ ଵତ୍ଵାପି ‘‘ୟଂ ଵିନୟାନୁଗ୍ଗହାୟ, ତଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁ, ୟଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ସଙ୍ଘଫାସୂ’’ତି ୟୋଜେତ୍ଵା ବଦ୍ଧଚକ୍କଂ କାତବ୍ବଂ। ଇମିନା ଅନୁକ୍କମେନ ସେସପଦେସୁପି ୟୋଜିତେସୁ ସଙ୍ଖଲିକନୟେନ ଦସ ବଦ୍ଧଚକ୍କାନି ହୋନ୍ତି। ତେସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ ଚକ୍କେ ପୁରିମପୁରିମପଦାନଂ ଵସେନ ଦସ ଦସ ଧମ୍ମା, ପଚ୍ଛିମପଚ୍ଛିମପଦାନଂ ଵସେନ ଦସ ଦସ ଅତ୍ଥାତି ସଙ୍ଖଲିକନୟେ ଅତ୍ଥସତଂ ଧମ୍ମସତଞ୍ଚ ସମ୍ପଜ୍ଜତି। ଏକମୂଲକନୟେ ପନ ‘‘ୟଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ସଙ୍ଘଫାସୁ, ୟଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ନିଗ୍ଗହାୟା’’ତି ଏଵମାଦିନା ଏକମେଵ ପଦଂ ସେସେହି ନଵହି ପଦେହି ୟୋଜିତନ୍ତି ପୁରିମପଦସ୍ସ ଏକତ୍ତା ଏକମେଵ ଧମ୍ମପଦଂ ନଵେଵ ଅତ୍ଥପଦାନି ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଏକମୂଲକନୟେ ଦସସୁ ପଦେସୁ ଏକମେକଂ ମୂଲଂ କତ୍ଵା ଦସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୟୋଜନାୟ କତାୟ ଧମ୍ମପଦାନଂ ଵସେନ ଧମ୍ମପଦାନି ଦସ, ଅତ୍ଥପଦାନି ନଵୁତୀତି ଅତ୍ଥସତଂ ଧମ୍ମସତଞ୍ଚ ନ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଏକମୂଲକନୟେ ସଙ୍ଖଲିକନୟେ ଵୁତ୍ତନୟେନ ଅତ୍ଥସତଂ ଧମ୍ମସତଞ୍ଚ ଅଗ୍ଗହେତ୍ଵା ୟଂ ତତ୍ଥ ଦସଧମ୍ମପଦାନଂ ନଵୁତିଅତ୍ଥପଦାନଞ୍ଚ ଵସେନ ପଦସତଂ ଵୁତ୍ତଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ଧମ୍ମସତନ୍ତି ଗହେତ୍ଵା ତଦତ୍ଥଜୋତନଵସେନ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଵୁତ୍ତାନି ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁଭାଵାଦୀନି ଅତ୍ଥପଦାନି ଅତ୍ଥସତନ୍ତି ଏଵଂ ଗହିତେ ଅତ୍ଥସତଂ ଧମ୍ମସତଞ୍ଚ ସମ୍ପଜ୍ଜତି। ଏଵଂ ତାଵ ଅତ୍ଥସତଂ ଧମ୍ମସତଞ୍ଚ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଦ୍ଵେ ଚ ନିରୁତ୍ତିସତାନୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ଅତ୍ଥଜୋତିକାନଂ ନିରୁତ୍ତୀନଂ ଵସେନ ନିରୁତ୍ତିସତଂ, ଧମ୍ମଭୂତାନଂ ନିରୁତ୍ତୀନଂ ଵସେନ ନିରୁତ୍ତିସତନ୍ତି ଦ୍ଵେ ନିରୁତ୍ତିସତାନି ଚ ଵେଦିତବ୍ବାନି। ଚତ୍ତାରି ଞାଣସତାନୀତି ଅତ୍ଥସତେ ଞାଣସତଂ, ଧମ୍ମସତେ ଞାଣସତଂ, ଦ୍ଵୀସୁ ନିରୁତ୍ତିସତେସୁ ଦ୍ଵେ ଞାଣସତାନୀତି ଚତ୍ତାରି ଞାଣସତାନି।

ଏଵଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେତି ଏତ୍ଥ ଚ-ସଦ୍ଦୋ ଭିନ୍ନକ୍କମେନ ୟୋଜେତବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘ଉଦ୍ଦିସେୟ୍ୟାଥ ଚା’’ତି। କଥଂ ପନେତ୍ଥ ‘‘ଉଦ୍ଦିସେୟ୍ୟାଥା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ପରିୟାପୁଣେୟ୍ୟାଥାତିଆଦି ଅତ୍ଥସମ୍ଭଵୋତି ଆହ ‘‘ଅତିରେକାନୟନତ୍ଥୋ ହି ଏତ୍ଥ ଚ-ସଦ୍ଦୋ’’ତି। ଵୁତ୍ତତୋ ଅତିରେକସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଆନୟନଂ ଅତିରେକାନୟନଂ, ସୋ ଅତ୍ଥୋ ଏତସ୍ସାତି ଅତିରେକାନୟନତ୍ଥୋ, ଅଵୁତ୍ତସମୁଚ୍ଚୟତ୍ଥୋତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ‘‘ଅସଂଵାସୋ’’ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଦଳ୍ହଂ କତ୍ଵା’’ତି ଵୁତ୍ତଂ।

ଇତି ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟ ଵିନୟଟ୍ଠକଥାୟ ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ

ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତିକଥା ନିଟ୍ଠିତା।

ସୁଦିନ୍ନଭାଣଵାରଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ମକ୍କଟିଵତ୍ଥୁକଥାଵଣ୍ଣନା

୪୦।ଅନୁଵାନପଦଵଣ୍ଣନାତି ଉତ୍ତାନଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପାକଟଂ, ତପ୍ପଟିପକ୍ଖେନ ଅନୁତ୍ତାନଂ ଅପାକଟଂ ଅପ୍ପଚୁରଂ ଦୁଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟଞ୍ଚ, ଅନୁତ୍ତାନାନଂ ପଦାନଂ ଵଣ୍ଣନା ଅନୁତ୍ତାନପଦଵଣ୍ଣନା। ଉତ୍ତାନପଦଵଣ୍ଣନାୟ ପୟୋଜନାଭାଵତୋ ଅନୁତ୍ତାନଗ୍ଗହଣଂ। ପଚୁରପଟିସେଵନୋ ହୋତୀତି ବହୁଲପଟିସେଵନୋ ହୋତି, ଦିଵସେ ଦିଵସେ ନିରନ୍ତରଂ ପଟିସେଵତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପଚୁରତ୍ଥେ ହି ଵତ୍ତମାନଵଚନନ୍ତି ସବ୍ବଦା ପଟିସେଵନାଭାଵେପି ‘‘ଇଧ ମଲ୍ଲା ୟୁଜ୍ଝନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ଵିୟ ବାହୁଲ୍ଲଵୁତ୍ତିଂ ଉପାଦାୟ ଵତ୍ତମାନଵଚନଂ। ଆହିଣ୍ଡନ୍ତାତି ଵିଚରନ୍ତା। ଅଞ୍ଞେସୁପୀତି ଅଞ୍ଞେସୁପି ଭିକ୍ଖୂସୁ।

୪୧।ସହୋଢଗ୍ଗହିତୋତି ସହ ଭଣ୍ଡେନ ଗହିତୋ। ଅତ୍ତନୋ ମିଚ୍ଛାଗାହେନ ଲେସଓଡ୍ଡନେନ ଵା ପରିପୁଣ୍ଣତ୍ତମ୍ପି ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଅଞ୍ଞଥା କରୋନ୍ତୋ ‘‘ତଞ୍ଚ ଖୋ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିୟା, ନୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତାୟା’’ତି ଆହ। ଦସ୍ସନନ୍ତି ସାନୁରାଗଦସ୍ସନଂ। ଗହଣନ୍ତି ଅନୁରାଗଵସେନେଵ ହତ୍ଥେନ ଗହଣଂ। ଆମସନଂ ଅତ୍ତନୋ ସରୀରେନ ତସ୍ସା ସରୀରସ୍ସ ଉପରି ଆମସନମତ୍ତଂ, ଫୁସନଂ ତତୋ ଦଳ୍ହତରଂ କତ୍ଵା ସଂଫୁସନଂ, ଘଟ୍ଟନଂ ତତୋପି ଦଳ୍ହତରଂ କତ୍ଵା ସରୀରେନ ସରୀରସ୍ସ ଘଟ୍ଟନଂ। ତଂ ସବ୍ବମ୍ପୀତି ଦସ୍ସନାଦି ସବ୍ବମ୍ପି।

୪୨।ଦଳ୍ହତରଂ ସିକ୍ଖାପଦମକାସୀତି ଇମସ୍ମିଂ ଅଧିକାରେ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଦଳ୍ହୀକରଣଂ ସିଥିଲକରଣଞ୍ଚ ପସଙ୍ଗତୋ ଆପନ୍ନଂ ଵିଭଜିତ୍ଵା ଦସ୍ସେତୁକାମୋ ‘‘ଦୁଵିଧଞ୍ହି ସିକ୍ଖାପଦ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୟସ୍ସ ସଚିତ୍ତକସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେଵ ହୋତି, ତଂ ଲୋକଵଜ୍ଜଂ। ୟସ୍ସ ସଚିତ୍ତକାଚିତ୍ତକପକ୍ଖସହିତସ୍ସ ଅଚିତ୍ତକସ୍ସ ଚ ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେଵ ହୋତି, ତମ୍ପି ସୁରାପାନାଦି ଲୋକଵଜ୍ଜନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ଵା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ୟସ୍ସ ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେଵ ହୋତି, ତଂ ଲୋକଵଜ୍ଜଂ ନାମା’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ‘‘ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ’’ତି ହି ଇଦଂ ଵଚନଂ ଅଚିତ୍ତକଂ ସନ୍ଧାୟ ଵୁତ୍ତଂ। ନ ହି ଏକଂସତୋ ସଚିତ୍ତକସ୍ସ ‘‘ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ’’ତି ଵିସେସନେ ପୟୋଜନଂ ଅତ୍ଥି। ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେତି ଚ ଵତ୍ଥୁଵୀତିକ୍କମଵିଜାନନଚିତ୍ତେନ ‘‘ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ’’ତି ଗହେତବ୍ବଂ, ନ ପଣ୍ଣତ୍ତିଵିଜାନନଚିତ୍ତେନ। ୟଦି ହି ‘‘ନ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ପଣ୍ଣତ୍ତିଵିଜାନନଚିତ୍ତେନପି ୟସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ

ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱ, ତସ୍ମିଂ ଲୋକୱଜ୍ଜନ୍ତି ୱଦେୟ୍ୟ, ସଦ୍ଦେସଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦାନମ୍ପି ଲୋକୱଜ୍ଜତା ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜାନମ୍ପି ‘‘ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଜାନିତ୍ୱା ୱୀତିକ୍କମେ ଅକୁସଲଚିତ୍ତସ୍ସେୱ ସମ୍ଭୱତୋ। ନ ହି ଭଗୱତୋ ଆଣଂ ଜାନିତ୍ୱା ମଦ୍ଦନ୍ତସ୍ସ କୁସଲଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅନାଦରିୟୱସେନ ପଟିଘଚିତ୍ତସ୍ସେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ।

ଅପିଚେତ୍ଥ ‘‘ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱା’’ତି ୱଚନତୋ ଅଚିତ୍ତକସ୍ସ ୱତ୍ଥୁଅଜାନନୱସେନ ଅଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱାତି ଅୟଂ ନିୟମୋ ନତ୍ଥୀତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ଯଦି ହି ଅଚିତ୍ତକସ୍ସ ଅଚିତ୍ତକପକ୍ଖେପି ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱ ସିୟା, ‘‘ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ’’ତି ଇଦଂ ୱିସେସନଂ ନିରତ୍ଥକଂ ସିୟା। ‘‘ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱ ହୋତି, ତଂ ଲୋକୱଜ୍ଜ’’ନ୍ତି ଏତ୍ତକେ ୱୁତ୍ତେ ସୁରାତି ଅଜାନିତ୍ୱା ପିୱନ୍ତସ୍ସ ଗନ୍ଧୱଣ୍ଣକାଦିଭାୱଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ତାନି ଲିମ୍ପନ୍ତୀନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଞ୍ଚ ୱିନାପି ଅକୁସଲଚିତ୍ତେନ ଆପତ୍ତିସମ୍ଭୱତୋ ଏକନ୍ତାକୁସଲଂ ସଚିତ୍ତକସିକ୍ଖାପଦଂ ଠପେତ୍ୱା ସୁରାପାନାଦିଅଚିତ୍ତକସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଲୋକୱଜ୍ଜତା ନ ସିୟାତି ତେସମ୍ପି ସଙ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ ‘‘ଯସ୍ସ ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱ ହୋତି, ତଂ ଲୋକୱଜ୍ଜ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱ ଚୂଳଗଣ୍ଠିପଦେ ମଜ୍ଝିମଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଏତଂ ସତ୍ତଂ ମାରେସ୍ସାମୀତି ତସ୍ମିଂୟେୱ ପଦେସେ ନିପନ୍ନଂ ଅଞ୍ଞଂ ମାରେନ୍ତସ୍ସ ପାଣସାମଞ୍ଞସ୍ସ ଅତ୍ଥିତାୟ ଯଥା ପାଣାତିପାତୋ ହୋତି, ଏୱଂ ଏତଂ ମଜ୍ଜଂ ପିୱିସ୍ସାମୀତି ଅଞ୍ଞଂ ମଜ୍ଜଂ ପିୱନ୍ତସ୍ସ ମଜ୍ଜସାମଞ୍ଞସ୍ସ ଅତ୍ଥିତାୟ ଅକୁସଲମେୱ ହୋତି। ଯଥା ପନ କଟ୍ଠସଞ୍ଞାୟ ସପ୍ପଂ ଘାତେନ୍ତସ୍ସ ପାଣାତିପାତୋ ନ ହୋତି, ଏୱଂ ନାଳିକେରପାନସଞ୍ଞାୟ ମଜ୍ଜଂ ପିୱନ୍ତସ୍ସ ଅକୁସଲଂ ନ ହୋତୀ’’ତି।

କେଚି ପନ ୱଦନ୍ତି ‘‘ସାମଣେରସ୍ସ ସୁରାତି ଅଜାନିତ୍ୱା ପିୱନ୍ତସ୍ସ ପାରାଜିକୋ ନତ୍ଥି, ଅକୁସଲଂ ପନ ହୋତୀ’’ତି, ତଂ ତେସଂ ମତିମତ୍ତଂ। ‘‘ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଜାନିତ୍ୱାପି ବୀଜତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମଜ୍ଜଂ ପିୱନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିୟଂ, ସାମଣେରୋ ଜାନିତ୍ୱା ପିୱନ୍ତୋ ସୀଲଭେଦଂ ଆପଜ୍ଜତି, ନ ଅଜାନିତ୍ୱା’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ହି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ଅକୁସଲଂ ପନ ହୋତୀ’’ତି ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ଅପରମ୍ପି ୱଦନ୍ତି ‘‘ଅଜାନିତ୍ୱା ପିୱନ୍ତସ୍ସପି ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ମୁଖଂ ସୁରା ନ ପୱିସତି କମ୍ମପଥପ୍ପତ୍ତଅକୁସଲଚିତ୍ତେନେୱ ପାତବ୍ବତୋ’’ତି, ତମ୍ପି ନ ସୁନ୍ଦରଂ। ବୋଧିସତ୍ତେ କୁଚ୍ଛିଗତେ ବୋଧିସତ୍ତମାତୁ ସୀଲଂ ୱିୟ ହି ଇଦମ୍ପି ଅରିୟସାୱକାନଂ ଧମ୍ମତାସିଦ୍ଧନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନେୱ ଦୀଘନିକାୟେ କୂଟଦନ୍ତସୁତ୍ତଟ୍ଠକଥାୟଂ (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୩୫୨) ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ଭୱନ୍ତରେପି ହି ଅରିୟସାୱକୋ ଜୀୱିତହେତୁପି ନେୱ ପାଣଂ ହନତି, ନ ସୁରଂ ପିୱତି। ସଚେପିସ୍ସ ସୁରଞ୍ଚ ଖୀରଞ୍ଚ ମିସ୍ସେତ୍ୱା ମୁଖେ ପକ୍ଖିପନ୍ତି, ଖୀରମେୱ ପୱିସତି, ନ ସୁରା। ଯଥା କିଂ? ଯଥା କୋଞ୍ଚସକୁଣାନଂ ଖୀରମିସ୍ସକେ ଉଦକେ ଖୀରମେୱ ପୱିସତି, ନ ଉଦକଂ। ଇଦଂ ଯୋନିସିଦ୍ଧନ୍ତି ଚେ? ଇଦମ୍ପି ଧମ୍ମତାସିଦ୍ଧନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି।

ଯଦି ଏୱଂ ସୁରାପାନସିକ୍ଖାପଦଟ୍ଠକଥାୟଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୯) ‘‘ୱତ୍ଥୁଅଜାନନତାୟ ଚେତ୍ଥ ଅଚିତ୍ତକତା ୱେଦିତବ୍ବା, ଅକୁସଲେନେୱ ପାତବ୍ବତାୟ ଲୋକୱଜ୍ଜତା’’ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ? ନାୟଂ ଦୋସୋ। ଅୟଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ – ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଅକୁସଲଚିତ୍ତେନେୱ ପାତବ୍ବତାୟ ଲୋକୱଜ୍ଜତାତି। ଇମିନାୟେୱ ହି ଅଧିପ୍ପାୟେନ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଲୋକୱଜ୍ଜେସୁ ଅଚିତ୍ତକସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଅକୁସଲଚିତ୍ତତାୟେୱ ୱୁତ୍ତା, ନ ପନ ସଚିତ୍ତକତା। ତେନେୱ ଭିକ୍ଖୁନୀୱିଭଙ୍ଗଟ୍ଠକଥାୟଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧୨୨୭) ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ଗିରଗ୍ଗସମଜ୍ଜଂ ଚିତ୍ତାଗାରସିକ୍ଖାପଦଂ ସଙ୍ଘାଣି ଇତ୍ଥାଲଙ୍କାରୋ ଗନ୍ଧୱଣ୍ଣକୋ ୱାସିତକପିଞ୍ଞାକୋ ଭିକ୍ଖୁନୀଆଦୀହି ଉମ୍ମଦ୍ଦନପରିମଦ୍ଦନାତି ଇମାନି ଦସ ସିକ୍ଖାପଦାନି ଅଚିତ୍ତକାନି ଲୋକୱଜ୍ଜାନି ଅକୁସଲଚିତ୍ତାନୀ’’ତି,

ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ – ୱିନାପି ଚିତ୍ତେନ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବତ୍ତା ଅଚିତ୍ତକାନି, ଚିତ୍ତେ ପନ ସତି ଅକୁସଲେନେୱ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବତ୍ତା ଲୋକୱଜ୍ଜାନି ଚେୱ ଅକୁସଲଚିତ୍ତାନି ଚାତି। ତସ୍ମା ଭିକ୍ଖୁୱିଭଙ୍ଗେ ଆଗତାନି ସୁରାପାନୌମସୁତ୍ତୌସ୍ସୋଧିକସିକ୍ଖାପଦାନି ତୀଣି, ଭିକ୍ଖୁନୀୱିଭଙ୍ଗେ ଆଗତାନି ଗିରଗ୍ଗସମଜ୍ଜାଦୀନି ଦସାତି ଇମେସଂ ତେରସନ୍ନଂ ଅଚିତ୍ତକସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଲୋକୱଜ୍ଜତାଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ’’ତି ଇଦଂ ୱିସେସନଂ କତନ୍ତି ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଯସ୍ମା ପନ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜସ୍ସ ୱତ୍ଥୁୱୀତିକ୍କମୱିଜାନନଚିତ୍ତେନ ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ସିୟା କୁସଲଂ, ସିୟା ଅକୁସଲଂ, ସିୟା ଅବ୍ୟାକତଂ, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱାତି ଅୟଂ ନିୟମୋ ନତ୍ଥୀତି ସେସଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ରୁନ୍ଧନ୍ତୀତି ୱୀତିକ୍କମଂ ରୁନ୍ଧନ୍ତୀ। ଦ୍ୱାରଂ ପିଦହନ୍ତୀତି ୱୀତିକ୍କମଲେସସ୍ସ ଦ୍ୱାରଂ ପିଦହନ୍ତୀ। ସୋତଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦମାନାତି ଉପରୂପରି ୱୀତିକ୍କମସୋତଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦମାନା। ଅଥ ୱା ରୁନ୍ଧନ୍ତୀତି ଅନାପତ୍ତିଲେସଂ ରୁନ୍ଧନ୍ତୀ। ଦ୍ୱାରଂ ପିଦହନ୍ତୀତି ଅନାପତ୍ତିଲେସସ୍ସ ଦ୍ୱାରଂ ପିଦହନ୍ତୀ। ସୋତଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦମାନାତି ଅନାପତ୍ତିସୋତଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦମାନା, ଆପତ୍ତିମେୱ କୁରୁମାନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନନୁ ଚ ଲୋକୱଜ୍ଜେ କାଚି ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ସିଥିଲଂ କରୋନ୍ତୀ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ‘‘ଲୋକୱଜ୍ଜେ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା…ପେ… ଗାଳ୍ହତରଂ କରୋନ୍ତୀ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଇଦଂ କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅଧିମାନା ଅଞ୍ଞତ୍ର ସୁପିନନ୍ତା’’ତିଆଦି। ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅଧିମାନା’’ତି ଇମିସ୍ସା ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ‘‘ୱୀତିକ୍କମାଭାୱା’’ତି କାରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ର ସୁପିନନ୍ତା’’ତି ଇମିସ୍ସା ‘‘ଅବ୍ବୋହାରିକତ୍ତା’’ତି କାରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ୱୀତିକ୍କମାଭାୱାତି ପାପିଚ୍ଛୋ ଇଚ୍ଛାପକତୋତିଆଦିୱୀତିକ୍କମାଭାୱା। ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମେ ହି ‘‘ପାପିଚ୍ଛୋ ଇଚ୍ଛାପକତୋ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଂ ଉଲ୍ଲପତୀ’’ତି (ମହାୱ। ୧୨୯) ୱଚନତୋ ୱିସଂୱାଦନାଧିପ୍ପାୟେନ ମୁସା ଭଣନ୍ତୋ ପାରାଜିକୋ ହୋତି। ଅୟଂ ପନ ଅଧିମାନେନ ଅଧିଗତସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱା ଉଲ୍ଲପତି, ନ ସିକ୍ଖାପଦଂ ୱୀତିକ୍କମିତୁକାମୋ, ତସ୍ମା ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅଧିମାନା’’ତି ଅୟଂ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ୱୀତିକ୍କମାଭାୱା ଅନାପତ୍ତିକରା ଜାତା। ଅବ୍ବୋହାରିକତ୍ତାତି ସୁପିନନ୍ତେ ୱିଜ୍ଜମାନାୟପି ଚେତନାୟ ୱୀତିକ୍କମିଚ୍ଛାୟ ଚ ଅବ୍ବୋହାରିକତ୍ତା। କିଞ୍ଚାପି ହି ସୁପିନନ୍ତେ ମୋଚନସ୍ସାଦଚେତନା ସଂୱିଜ୍ଜତି, କଦାଚି ଉପକ୍କମନମ୍ପି ହୋତି, ତଥାପି ଥିନମିଦ୍ଧେନ ଅଭିଭୂତତ୍ତା ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅବ୍ବୋହାରିକଂ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅବ୍ବୋହାରିକତ୍ତା ଉପକ୍କମକିରିୟାସଂୱତ୍ତନିକାପି ଚେତନା ଅବ୍ବୋହାରିକା। ତେନେୱ ‘‘ଅତ୍ଥେସା ଭିକ୍ଖୱେ ଚେତନା, ସା ଚ ଖୋ ଅବ୍ବୋହାରିକା’’ତି (ପାରା। ୨୩୫) ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତା, ତସ୍ମା ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ର ସୁପିନନ୍ତା’’ତି ଅୟଂ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତି ଅବ୍ବୋହାରିକତ୍ତା ଅନାପତ୍ତିକରା ଜାତା।

ଅକତେ ୱୀତିକ୍କମେତି ‘‘କୁକ୍କୁଚ୍ଚାୟନ୍ତା ନ ଭୁଞ୍ଜିଂସୂ’’ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ ୱୀତିକ୍କମେ ଅକତେ। ସିଥିଲଂ କରୋନ୍ତୀତି ପଠମଂ ସାମଞ୍ଞତୋ ବଦ୍ଧସିକ୍ଖାପଦଂ ମୋଚେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ୱିସୟେ ଅନାପତ୍ତିକରଣୱସେନ ସିଥିଲଂ କରୋନ୍ତୀ। ଦ୍ୱାରଂ ଦଦମାନାତି ଅନାପତ୍ତିୟା ଦ୍ୱାରଂ ଦଦମାନା। ତେନେୱାହ ‘‘ଅପରାପରମ୍ପି ଅନାପତ୍ତିଂ କୁରୁମାନା’’ତି। ନନୁ ଚ ସଞ୍ଚରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦେ ‘‘ଅନ୍ତମସୋ ତଙ୍ଖଣିକାୟପୀ’’ତି ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଆପତ୍ତିମେୱ କରୋନ୍ତୀ ଉପ୍ପନ୍ନା, ଅଥ କସ୍ମା ‘‘ଅନାପତ୍ତିଂ କୁରୁମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଅନ୍ତମସୋ ତଙ୍ଖଣିକାୟପୀ’’ତିଆଦି। ଉଦାୟିନା ଭିକ୍ଖୁନା ତଙ୍ଖଣିକାୟ ସଞ୍ଚରିତ୍ତଂ ଆପନ୍ନୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଅକତେ ୱୀତିକ୍କମେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଞ୍ଞତ୍ତିଗତିକାୱ ହୋତୀତି ମୂଲପଞ୍ଞତ୍ତିୟଂୟେୱ ଅନ୍ତୋଗଧା ହୋତି।

ମକ୍କଟିୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସନ୍ଥତଭାଣୱାରୋ

ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୪୩। ୱେସାଲୀ ନିୱାସୋ ଏତେସନ୍ତି ୱେସାଲିକାତି ଆହ ‘‘ୱେସାଲିୱାସିନୋ’’ତି। ୱଜ୍ଜୀସୁ ଜନପଦେ ୱସନ୍ତା ୱଜ୍ଜିନୋ, ୱଜ୍ଜୀନଂ ପୁତ୍ତକା ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକାତି ଆହ ‘‘ୱଜ୍ଜିରଟ୍ଠେ ୱେସାଲିୟଂ କୁଲାନଂ ପୁତ୍ତା’’ତି। ଞାତୀନଂ ବ୍ୟସନନ୍ତି ଞାତୀନଂ ୱିନାସୋ। ସୋ ପନ ଞାତୀନଂ ୱିନାସୋ ରାଜଦଣ୍ଡାଦିକାରଣେନ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ରାଜଦଣ୍ଡବ୍ୟାଧିମରଣୱିପ୍ପୱାସନିମିତ୍ତେନା’’ତି। ଭୋଗାନଂ ବ୍ୟସନଂ ୱିନାସୋ ଭୋଗବ୍ୟସନଂ। ତଞ୍ଚ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଦାସିଦାସାଦୀନଂ ଉପଭୋଗପରିଭୋଗୱତ୍ଥୂନଂ ରାଜଦଣ୍ଡାଦିନା ୱିନାସୋତି ଆହ ‘‘ଏସ ନୟୋ ଦୁତିୟପଦେପୀ’’ତି। ନ ବୁଦ୍ଧଂ ଗରହାମାତି ‘‘ଅସବ୍ବଞ୍ଞୁ ବୁଦ୍ଧୋ’’ତିଆଦିନା ବୁଦ୍ଧଂ ନ ଗରହାମ। ନ ଧମ୍ମଗରହିନୋତି ‘‘ଅନିୟ୍ୟାନିକୋ ଧମ୍ମୋ’’ତିଆଦିନା ଧମ୍ମଂ ନ ଗରହାମ। ନ ସଙ୍ଘଗରହିନୋତି ‘‘ଦୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସଙ୍ଘୋ’’ତିଆଦିନା ସଙ୍ଘଂ ନ ଗରହାମ। ଅଟ୍ଠତିଂସାରମ୍ମଣେସୂତି ଦସ କସିଣା ଦସ ଅସୁଭା ଦସାନୁସ୍ସତିୟୋ ଚତ୍ତାରୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରା ଚତ୍ତାରୋ ଆରୁପ୍ପା ଚତୁଧାତୁୱୱତ୍ଥାନଂ ଆହାରେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞାତି ଇମେସୁ ଚତ୍ତାଲୀସକମ୍ମଟ୍ଠାନେସୁ ପାଳିୟଂ ଅନାଗତତ୍ତା ଆଲୋକାକାସକସିଣଦ୍ୱୟଂ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସାନି ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ୱିଭତ୍ତା କୁସଲାଧମ୍ମାତି ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣେ ଇଦଂ ହୋତୀ’’ତି ଏୱଂ ୱିଭତ୍ତା ଉପଚାରଜ୍ଝାନେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଠମଜ୍ଝାନାଦୟୋ ମହଗ୍ଗତକୁସଲା ଧମ୍ମା । ତେୱ ଧମ୍ମେତି ତେ ଏୱ କୁସଲେ ଧମ୍ମେ। ମଜ୍ଝିମୟାମୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନିଦ୍ଦାକିଲମଥୱିନୋଦନୋକାସତ୍ତା ନ ଗହିତୋତି ଆହ ‘‘ପଠମୟାମଞ୍ଚ ପଚ୍ଛିମୟାମଞ୍ଚା’’ତି। ସଚ୍ଚାନି ବୁଜ୍ଝତି ପଟିୱିଜ୍ଝତୀତି ବୋଧି, ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣଂ। ଉପକାରକତ୍ତେନ ତସ୍ସ ପକ୍ଖେ ଭୱା ବୋଧିପକ୍ଖିୟାତି ଆହ ‘‘ବୋଧିସ୍ସ ପକ୍ଖେ ଭୱାନଂ, ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଉପକାରକାନ’’ନ୍ତି। ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା, ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି, ପଞ୍ଚ ବଲାନି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋତି ଇମେ ସତ୍ତତିଂସ ବୋଧିପକ୍ଖିୟଧମ୍ମା। ‘‘ଗିହିପଲିବୋଧଂ ଆୱାସପଲିବୋଧଞ୍ଚ ପହାୟା’’ତି ଇମେସଂୟେୱ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଲିବୋଧାନଂ ଉପଚ୍ଛେଦସ୍ସ ସୁଦୁକ୍କରଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ଯୁତ୍ତପୟୁତ୍ତାତି ସମ୍ମଦେୱ ଯୁତ୍ତା।

ଆସୟନ୍ତି ଅଜ୍ଝାସୟଂ। ସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ଭିକ୍ଖୁଭାୱେ ଠତ୍ୱା ପଟିସେୱିତମେଥୁନାନଂ ତେସଂ ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକାନଂ ଉପସମ୍ପଦଂ ଅନୁଜାନନ୍ତୋ ଭଗୱା ‘‘ପାରାଜିକୋ ହୋତି ଅସଂୱାସୋ’’ତି ଏୱଂ ପଞ୍ଞତ୍ତସିକ୍ଖାପଦଂ ସମୂହନତି ନାମାତି ଆହ – ‘‘ଯଦି ହି ଭଗୱା…ପେ… ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ସମୂହନେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପନ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ପଟିସେୱିତମେଥୁନସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦଂ ଅନୁଜାନନ୍ତୋ ନ ସମୂହନତି ନାମ। ନ ହି ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ହୁତ୍ୱା

ପଟିସେୱତି। ‘‘ସୋ ଆଗତୋ ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ’’ତି ୱଚନତୋ ସାମଣେରଭୂମି ଅନୁଞ୍ଞାତାତି ଆହ ‘‘ସାମଣେରଭୂମିଯଂ ପନ ଠିତୋ’’ତିଆଦି। ଉତ୍ତମତ୍ଥନ୍ତି ଅରହତ୍ତଂ ନିବ୍ବାନମେୱ ୱା।

ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଚତୁବ୍ବିଧୱିନଯକଥାୱଣ୍ଣନା

୪୫।ନୀହରିତ୍ୱାତି ସାସନତୋ ନୀହରିତ୍ୱା। ତଥା ହି ‘‘ପଞ୍ଚହୁପାଲି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ନାନୁଯୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ସୁତ୍ତଂ ନ ଜାନାତି, ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ ନ ଜାନାତୀ’’ତି (ପରି। ୪୪୨) ଏୱମାଦିପରିଯତ୍ତିସାସନତୋ ସୁତ୍ତଂ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଞ୍ଚ ନୀହରିତ୍ୱା ପକାସେସୁଂ, ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଏୱଂ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯାନଂ ଉଗ୍ଗହୋ ପରିପୁଚ୍ଛାତି ଭଣତୀ’’ତି ଏୱମାଦିପରିଯତ୍ତିସାସନତୋ ଆଚରିଯୱାଦଂ ନୀହରିତ୍ୱା ପକାସେସୁଂ, ଭାରୁକଚ୍ଛକୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ (ପାରା। ୭୮) ‘‘ଆଯସ୍ମା ଉପାଲି ଏୱମାହ ଅନାପତ୍ତି ଆୱୁସୋ ସୁପିନନ୍ତେନା’’ତି ଏୱମାଦିପରିଯତ୍ତିସାସନତୋ ଏୱ ଅତ୍ତନୋମତିଂ ନୀହରିତ୍ୱା ପକାସେସୁଂ। ତାଯ ହି ଅତ୍ତନୋମତିଯା ଥେରୋ ଏତଦଗ୍ଗଟ୍ଠାନଂ ଲଭି।

ୱୁତ୍ତନ୍ତି ନାଗସେନତ୍ଥେରେନ ୱୁତ୍ତଂ। ପଜ୍ଜତେ ଅନେନ ଅତ୍ଥୋତି ପଦଂ, ଭଗୱତା କଣ୍ଠାଦିୱଣ୍ଣପ୍ପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନଂ ଆହଚ୍ଚ ୱିସେସେତ୍ୱା ଭାସିତଂ ପଦଂ ଆହଚ୍ଚପଦଂ, ଭଗୱତୋଯେୱ ୱଚନଂ। ତେନାହ ‘‘ଆହଚ୍ଚପଦନ୍ତି ସୁତ୍ତଂ ଅଧିପ୍ପେତ’’ନ୍ତି। ‘‘ଇଦଂ କପ୍ପତି, ଇଦଂ ନ କପ୍ପତୀ’’ତି ଏୱଂ ଅୱିସେସେତ୍ୱା ‘‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯା ‘ଇଦଂ ନ କପ୍ପତୀ’ତି ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ତଞ୍ଚେ ଅକପ୍ପିଯଂ ଅନୁଲୋମେତି, କପ୍ପିଯଂ ପଟିବାହତି, ତଂ ୱୋ ନ କପ୍ପତୀ’’ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୩୦୫) ୱୁତ୍ତଂ ସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣଂ ଇଧ ‘‘ରସୋ’’ତି ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଆହ ‘‘ରସୋତି ସୁତ୍ତାନୁଲୋମ’’ନ୍ତି। ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକପ୍ପଭୁତିଆଚରିଯପରମ୍ପରତୋ ଆନୀତା ଅଟ୍ଠକଥାତନ୍ତି ଇଧ ‘‘ଆଚରିଯୱଂସୋ’’ତି ଅଧିପ୍ପେତାତି ଆହ ‘‘ଆଚରିଯୱଂସୋତି ଆଚରିଯୱାଦୋ’’ତି।

ଇଧ ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯସ୍ସ ଅଧିକତତ୍ତା ତଦନୁଚ୍ଛୱିକମେୱ ସୁତ୍ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ – ‘‘ସୁତ୍ତଂ ନାମ ସକଲେ ୱିନଯପିଟକେ ପାଳୀ’’ତି। ମହାପଦେସାତି ମହାଓକାସା, ମହନ୍ତାନି ୱିନଯସ୍ସ ପତିଟ୍ଠାପନଟ୍ଠାନାନି ଯେସୁ ପତିଟ୍ଠାପିତୋ ୱିନଯୋ ୱିନିଚ୍ଛଯତି ଅସନ୍ଦେହତୋ। ମହନ୍ତାନି ୱା କାରଣାନି ମହାପଦେସା, ମହନ୍ତାନି ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯକାରଣାନୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ‘‘ଅତ୍ଥତୋ ପନ ‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତା ସାଧିପ୍ପାଯା ପାଳୀଯେୱ ମହାପଦେସା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ତେନେୱାହ ‘‘ଯେ ଭଗୱତା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତା’’ତିଆଦି। ଇମେ ଚ ମହାପଦେସା ଖନ୍ଧକେ ଆଗତା, ତସ୍ମା ତେସଂ ୱିନିଚ୍ଛଯକଥା ତତ୍ଥେୱ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତୀତି ଇଧ ନ ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଦିପି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭଗୱତା ପୱତ୍ତିତା ପକିଣ୍ଣକଦେସନାୱ ଅଟ୍ଠକଥା, ସା ପନ ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକେହି ପଠମଂ ତୀଣି ପିଟକାନି ସଙ୍ଗାଯିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାନୁରୂପେନେୱ ୱାଚନାମଗ୍ଗଂ ଆରୋପିତତ୍ତା ‘‘ଆଚରିଯୱାଦୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି ଆଚରିଯା ୱଦନ୍ତି ସଂୱଣ୍ଣେନ୍ତି ପାଳିଂ ଏତେନାତି କତ୍ୱା। ତେନାହ – ‘‘ଆଚରିଯୱାଦୋ ନାମ…ପେ… ଅଟ୍ଠକଥାତନ୍ତୀ’’ତି। ତିସ୍ସୋ ସଙ୍ଗୀତିଯୋ ଆରୁଳ୍ହୋଯେୱ ଚ ବୁଦ୍ଧୱଚନସ୍ସ ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାଭୂତୋ କଥାମଗ୍ଗୋ ମହାମହିନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ତମ୍ବପଣ୍ଣିଦୀପଂ ଆଭତୋ, ପଚ୍ଛା ତମ୍ବପଣ୍ଣିଯେହି ମହାଥେରେହି ସୀହଳଭାସାଯ ଠପିତୋ ନିକାଯନ୍ତରଲଦ୍ଧିସଙ୍କରପରିହରଣତ୍ଥଂ। କିଞ୍ଚାପି ଅତ୍ତନୋମତି ସୁତ୍ତାଦୀହି ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱାୱ ପରିକପ୍ପୀଯତି, ତଥାପି ସା ନ ସୁତ୍ତାଦୀସୁ ୱିସେସତୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାତି ଆହ ‘‘ସୁତ୍ତସୁତ୍ତାନୁଲୋମଆଚରିଯୱାଦେ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା’’ତି। ଅନୁବୁଦ୍ଧିଯାତି ସୁତ୍ତାଦୀନିଯେୱ ଅନୁଗତବୁଦ୍ଧିଯା। ନଯଗ୍ଗାହେନାତି ସୁତ୍ତାଦିତୋ ଲଦ୍ଧନଯଗ୍ଗହଣେନ।

ଅତ୍ତନୋମତିଂ ସାମଞ୍ଞତୋ ପଠମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତମେୱ ୱିସେସେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅପିଚା’’ତିଆଦିମାହ। ଇଦାନି ତତ୍ଥ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବାକାରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ – ‘‘ତଂ ପନ ଅତ୍ତନୋମତିଂ ଗହେତ୍ୱା କଥେନ୍ତେନା’’ତିଆଦି। ଅତ୍ଥେନାତି ଅତ୍ତନା ସଲ୍ଲକ୍ଖିତେନ ଅତ୍ଥେନ। ଆଚରିଯୱାଦେ ଓତାରେତବ୍ବାତି ଆଚରିଯୱାଦେ ଞାଣେନ ଅନୁପ୍ପୱେସେତବ୍ବା। ସଦ୍ଦୁବ୍ବଲାତି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସଯଂ ପଟିଭାନଭାୱତୋ। ପମାଦପାଠୱସେନ ଆଚରିଯୱାଦସ୍ସ କଦାଚି ସୁତ୍ତାନୁଲୋମେନ ଅସଂସନ୍ଦନାପି ସିଯା, ସୋ ନ ଗହେତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ – ‘‘ଆଚରିଯୱାଦୋପି…ପେ… ସମେନ୍ତୋ ଏୱ ଗହେତବ୍ବୋ’’ତି। ସମେନ୍ତମେୱ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଯଥା ସୁତ୍ତେନ ସଂସନ୍ଦତି, ଏୱଂ ମହାପଦେସତୋ ଅତ୍ଥା ଉଦ୍ଧରିତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେତି। ସୁତ୍ତାନୁଲୋମସ୍ସ ସୁତ୍ତେକଦେସତ୍ତେପି ସୁତ୍ତେ ୱିଯ ‘‘ଇଦଂ କପ୍ପତି, ଇଦଂ ନ କପ୍ପତୀ’’ତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହଚ୍ଚଭାସିତଂ କିଞ୍ଚି ନତ୍ଥୀତି ଆହ – ‘‘ସୁତ୍ତାନୁଲୋମତୋ ହି ସୁତ୍ତମେୱ ବଲୱତର’’ନ୍ତି। ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିଯନ୍ତି ଅପ୍ପଟିବାହିଯଂ। କାରକସଙ୍ଘସଦିସନ୍ତି ପମାଣତ୍ତା ସଙ୍ଗୀତିକାରକସଙ୍ଘସଦିସଂ। ବୁଦ୍ଧାନଂ ଠିତକାଲସଦିସନ୍ତି ଇମିନା ବୁଦ୍ଧେହେୱ କଥିତତ୍ତା ଧରମାନବୁଦ୍ଧସଦିସନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସୁତ୍ତେ ହି ପଟିବାହିତେ ବୁଦ୍ଧୋୱ ପଟିବାହିତୋ ହୋତି। ସକୱାଦୀ ସୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା କଥେତୀତି ସକୱାଦୀ ଅତ୍ତନୋ ସୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ୱୋହରତି। ପରୱାଦୀ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମନ୍ତି ଅଞ୍ଞନିକାଯୱାଦୀ ଅତ୍ତନୋ ନିକାଯେ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ ଗହେତ୍ୱା କଥେତି। ଖେପଂ ୱା ଗରହଂ ୱା ଅକତ୍ୱାତି ‘‘କିଂ ଇମିନା’’ତି ଖେପଂ ୱା ‘‘କିମେସ ବାଲୋ ୱଦତୀ’’ତି ଗରହଂ ୱା ଅକତ୍ୱା। ସୁତ୍ତାନୁଲୋମନ୍ତି ପରୱାଦିନା ୱୁତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞନିକାଯେ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ। ସୁତ୍ତେ ଓତାରେତବ୍ବନ୍ତି ସକୱାଦିନା ଅତ୍ତନୋ ସୁତ୍ତେ ଓତାରେତବ୍ବଂ। ସୁତ୍ତସ୍ମିଂଯେୱ ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ସୁତ୍ତେଯେୱ ଠାତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ସେସୱାରେସୁପି ଅତ୍ଥଯୋଜନା କାତବ୍ବା। ଅଯନ୍ତି ସକୱାଦୀ। ପରୋତି ଅଞ୍ଞନିକାଯୱାଦୀ। ଏୱଂ ସେସେସୁପି।

ନନୁ ଚ ‘‘ସୁତ୍ତାନୁଲୋମତୋ ସୁତ୍ତମେୱ ବଲୱତର’’ନ୍ତି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତଂ, ଇଧ ପନ ‘‘ସୁତ୍ତାନୁଲୋମେ ସୁତ୍ତଂ ଓତାରେତବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ନାଯଂ ୱିରୋଧୋ। ‘‘ସୁତ୍ତାନୁଲୋମତୋ ସୁତ୍ତମେୱ ବଲୱତର’’ନ୍ତି ହି ଇଦଂ ସକମତେଯେୱ ସୁତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ହି ସକମତିପରିଯାପନ୍ନମେୱ ସୁତ୍ତାଦିଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଅତ୍ତନୋମତି ସବ୍ବଦୁବ୍ବଲା, ଅତ୍ତନୋମତିତୋ ଆଚରିଯୱାଦୋ ବଲୱତରୋ, ଆଚରିଯୱାଦତୋ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ ବଲୱତରଂ, ସୁତ୍ତାନୁଲୋମତୋ ସୁତ୍ତମେୱ ବଲୱତର’’ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଧ ପନ ପରୱାଦିନା ଆନୀତଂ ଅଞ୍ଞନିକାଯେ ସୁତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ସୁତ୍ତାନୁଲୋମେ ସୁତ୍ତଂ ଓତାରେତବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ପରୱାଦିନା ଆନୀତଂ ସୁତ୍ତାଦିଂ ଅତ୍ତନୋ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଆଚରିଯୱାଦଅତ୍ତନୋମତୀସୁ ଓତାରେତ୍ୱା ସମେନ୍ତଂଯେୱ ଗହେତବ୍ବଂ, ଇତରଂ ନ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଅଯଂ ନଯୋ ଇଧ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ନ କୋଚି ପୁବ୍ବାପରୱିରୋଧୋ।

ବାହିରକସୁତ୍ତନ୍ତି ତିସ୍ସୋ ସଙ୍ଗୀତିଯୋ ଅନାରୁଳ୍ହଗୁଳ୍ହୱେସ୍ସନ୍ତରାଦୀନି ମହାସଙ୍ଘିକନିକାଯୱାସୀନଂ ସୁତ୍ତାନି। ୱେଦଲ୍ଲାଦୀନନ୍ତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଗୁଳ୍ହଉମ୍ମଗ୍ଗାଦିଗ୍ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଇତରଂ ଗାରଯ୍ହସୁତ୍ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ଅତ୍ତନୋମତିଯମେୱ ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଇମିନା ଅଞ୍ଞନିକାଯତୋ ଆନୀତସୁତ୍ତତୋପି ସକନିକାଯେ ଅତ୍ତନୋମତିଯେୱ ବଲୱତରାତି ଦସ୍ସେତି। ସକୱାଦୀ ସୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା କଥେତି, ପରୱାଦୀପି ସୁତ୍ତମେୱାତିଏୱମାଦିନା ସମାନଜାତିକାନଂ ୱସେନ ୱାରୋ ନ ୱୁତ୍ତୋ, ସୁତ୍ତସ୍ସ ସୁତ୍ତେଯେୱ ଓତାରଣଂ ଭିନ୍ନଂ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଚ ସକ୍କା ଯୋଜେତୁନ୍ତି।

ଇଦାନି ସକୱାଦୀପରୱାଦୀନଂ କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯାଦିଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱିୱାଦେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ତତ୍ଥ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବୱିଧିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ – ‘‘ଅଥ ପନାଯଂ କପ୍ପିଯନ୍ତି ଗହେତ୍ୱା କଥେତୀ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ସୁତ୍ତେ ଚ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମେ ଚ ଓତାରେତବ୍ବନ୍ତି ସକୱାଦିନା ଅତ୍ତନୋଯେୱ ସୁତ୍ତେ ଚ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମେ ଚ ଓତାରେତବ୍ବଂ। ପରୋ କାରଣଂ ନ ୱିନ୍ଦତୀତି ପରୱାଦୀ କାରଣଂ ନ ଲଭତି। ସୁତ୍ତତୋ ବହୁଂ କାରଣଞ୍ଚ ୱିନିଚ୍ଛଯଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତୀତି ପରୱାଦୀ ଅତ୍ତନୋ ସୁତ୍ତତୋ ବହୁଂ କାରଣଂ ୱିନିଚ୍ଛଯଞ୍ଚ ଆହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି। ସାଧୂତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅକପ୍ପିଯେୱ ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଇମିନା ଅତ୍ତନୋ ନିକାଯେ ସୁତ୍ତାଦୀନି ଅଲଭନ୍ତେନ ସକୱାଦିନା ପରୱାଦୀୱଚନେଯେୱ ଠାତବ୍ବନ୍ତି ୱଦତି। ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି କାରଣଚ୍ଛାଯା ଦିସ୍ସତୀତି ସକୱାଦୀପରୱାଦୀନଂ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯଭାୱସାଧକଂ କାରଣପତିରୂପକଂ ଦିସ୍ସତି। ଯଦି ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି କାରଣଚ୍ଛାଯା ଦିସ୍ସତି, କସ୍ମା ‘‘ଅକପ୍ପିଯେୱ ଠାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଆହ ‘‘ୱିନଯଞ୍ହି ପତ୍ୱା’’ତିଆଦି। ‘‘ୱିନଯଂ ପତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ପାକଟତରଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯୱିଚାରଣମାଗମ୍ମା’’ତି। ରୁନ୍ଧିତବ୍ବନ୍ତିଆଦୀସୁ ଦୁବ୍ବିଞ୍ଞେଯ୍ୟୱିନିଚ୍ଛଯେ କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯଭାୱେ ସତି କପ୍ପିଯନ୍ତି ଗହଣଂ ରୁନ୍ଧିତବ୍ବଂ, ଅକପ୍ପିଯନ୍ତି ଗହଣଂ ଗାଳ୍ହଂ କାତବ୍ବଂ। ଅପରାପରଂ ପୱତ୍ତକପ୍ପିଯଗହଣସୋତଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବଂ, ଗରୁକଭାୱସଙ୍ଖାତେ ଅକପ୍ପିଯଭାୱେଯେୱ ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ବହୂହି ସୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯକାରଣେହୀତି ବହୂହି ସୁତ୍ତେହି ଚେୱ ତତୋ ଆନୀତୱିନିଚ୍ଛଯକାରଣେହି ଚ। ଅତ୍ତନୋ ଗହଣଂ ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବନ୍ତି ସକୱାଦିନା ଅତ୍ତନୋ ଅକପ୍ପିଯନ୍ତି ଗହଣଂ ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବଂ। ଇଦାନି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ନିଗମେନ୍ତୋ ‘‘ଏୱ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯୋତି ସକୱାଦୀପରୱାଦୀସୁ ଯୋ କୋଚି। କେଚି ପନ ‘‘ସକୱାଦୀସୁଯେୱ ଯୋ କୋଚି ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ‘‘ଅଥ ପନାଯଂ କପ୍ପିଯନ୍ତି ଗହେତ୍ୱା କଥେତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉଭୋପି ସକୱାଦିନୋଯେୱ ସିଯୁଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତସ୍ସେୱ ନିଗମନୱସେନ ‘‘ଏୱ’’ନ୍ତିଆଦୀନଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ତସ୍ମା ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ଅତିରେକକାରଣଂ ଲଭତୀତି ଏତ୍ଥ ସୁତ୍ତାଦୀସୁ ପୁରିମଂ ପୁରିମଂ ଅତିରେକକାରଣଂ ନାମ, ଯୋ ୱା ସୁତ୍ତାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ବହୁତରଂ କାରଣଂ ଲଭତି, ସୋ ଅତିରେକକାରଣଂ ଲଭତି ନାମ।

ସୁଟ୍ଠୁ ପୱତ୍ତି ଏତସ୍ସାତି ସୁପ୍ପୱତ୍ତି, ସୁଟ୍ଠୁ ପୱତ୍ତତି ସୀଲେନାତି ୱା ସୁପ୍ପୱତ୍ତି। ତେନାହ ‘‘ସୁପ୍ପୱତ୍ତୀତି ସୁଟ୍ଠୁ ପୱତ୍ତ’’ନ୍ତି। ୱାଚାଯ ଉଗ୍ଗତଂ ୱାଚୁଗ୍ଗତଂ, ୱଚସା ସୁଗ୍ଗହିତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସୁତ୍ତତୋତି ଇମସ୍ସ ୱିୱରଣଂ ‘‘ପାଳିତୋ’’ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ସୁତ୍ତଂ ନାମ ସକଲଂ ୱିନଯପିଟକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପାଳିତୋତି ତଦତ୍ଥଦୀପିକା ଅଞ୍ଞାଯେୱ ପାଳି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସୋତି ଇମସ୍ସ ୱିୱରଣଂ ‘‘ପରିପୁଚ୍ଛତୋ ଚ ଅଟ୍ଠକଥାତୋ ଚା’’ତି। ପାଳିଂ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ଥସ୍ସ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ପକାସନତୋ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତି ହି ପରିପୁଚ୍ଛା ଅଟ୍ଠକଥା ଚ ୱୁଚ୍ଚତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ୱିସୁଂ ଗହିତତ୍ତା ପରିପୁଚ୍ଛାତି ଥେରୱାଦୋ ୱୁତ୍ତୋ। ସଙ୍ଘଭେଦସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗେ ପୱତ୍ତକଲହସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ ସଙ୍ଘରାଜୀତି। କୁକ୍କୁଚ୍ଚକୋତି ଅଣୁମତ୍ତେସୁପି ୱଜ୍ଜେସୁ ଭଯଦସ୍ସନୱସେନ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତୋ। ତନ୍ତିଂ ଅୱିସଂୱାଦେତ୍ୱାତି ପାଳିଂ ଅଞ୍ଞଥା ଅକତ୍ୱା। ଅୱୋକ୍କମନ୍ତୋତି ଅନତିକ୍କମନ୍ତୋ।

ୱିତ୍ଥୁନତୀତି ଅତ୍ଥଂ ଅଦିସ୍ୱା ନିତ୍ଥୁନତି। ୱିପ୍ଫନ୍ଦତୀତି କମ୍ପତି। ସନ୍ତିଟ୍ଠିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ଥେ ପତିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ତେନାହ ‘‘ଯଂଯଂ ପରେନ ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ତଂ ଅନୁଜାନାତୀ’’ତି। ପରୱାଦଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ‘‘ଉଚ୍ଛୁମ୍ହି କସଟଂ ଯାୱଜୀୱିକଂ, ରସୋ ସତ୍ତାହକାଲିକୋ, ତଦୁଭଯୱିନିମୁତ୍ତୋ ଚ ଉଚ୍ଛୁ ନାମ ୱିସୁଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଉଚ୍ଛୁପି ୱିକାଲେ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପରୱାଦିନା ୱୁତ୍ତେ ତମ୍ପି ଗଣ୍ହାତି। ଏକେକଲୋମନ୍ତି ପଲିତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

ଯମ୍ହୀତି ଯସ୍ମିଂ ପୁଗ୍ଗଲେ। ପରିକ୍ଖୟଂ ପରିୟାଦାନନ୍ତି ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ।

ଆଚରିୟପରମ୍ପରା ଖୋ ପନସ୍ସ ସୁଗ୍ଗହିତା ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ଆଚରିୟପରମ୍ପରାତି ଆଚରିୟାନଂ ୱିନିଚ୍ଛୟପରମ୍ପରା। ତେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ "ଯଥା ଆଚରିୟୋ ଚ ଆଚରିୟାଚରିୟୋ ଚ ପାଳିଞ୍ଚ ପରିପୁଚ୍ଛଞ୍ଚ ୱଦନ୍ତି, ତଥା ଞାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି। ପୁବ୍ବାପରାନୁସନ୍ଧିତୋତି "ଇଦଂ ପୁବ୍ବୱଚନଂ, ଇଦଂ ପରୱଚନଂ, ଅୟମନୁସନ୍ଧୀ"ତି ଏୱଂ ପୁବ୍ବାପରାନୁସନ୍ଧିତୋ। ଆଚରିୟପରମ୍ପରନ୍ତି ଇମସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ ଥେରୱାଦଙ୍ଗନ୍ତି, ଥେରପଟିପାଟିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଦ୍ୱେ ତୟୋ ପରିୱଟ୍ଟାତି ଦ୍ୱେ ତିସ୍ସୋ ପରମ୍ପରା।

ଇମେହି ଚ ପନ ତୀହି ଲକ୍ଖଣେହୀତି "ସୁତ୍ତମସ୍ସ ସ୍ୱାଗତଂ ହୋତୀ"ତିଆଦିନା ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତେହି ତୀହି ଲକ୍ଖଣେହି। ଏତ୍ଥ ଚ ପଠମେନ ଲକ୍ଖଣେନ ୱିନୟସ୍ସ ସୁଟ୍ଠୁ ଉଗ୍ଗହିତଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଦୁତିୟେନ ଉଗ୍ଗହିତେନ ଅଚଲତା ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତତା ୱୁତ୍ତା, ତତିୟେନ ଯଂ ପାଳିୟା ଅଟ୍ଠକଥାୟ ଚ ନତ୍ଥି, ତମ୍ପି ଆଚରିୟୱଚନେନ ୱିନିଚ୍ଛିନିତୁଂ ସମତ୍ଥତା ୱୁତ୍ତା। ଓତିଣ୍ଣେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିନ୍ତି ଚୋଦନାସଙ୍ଖାତେ ୱୀତିକ୍କମସଙ୍ଖାତେ ୱା ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଓତିଣ୍ଣେ, ଓସଟେତି ଅତ୍ଥୋ। ୱୁତ୍ତମେୱ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ "ଚୋଦକେନ ଚ ଚୁଦିତକେନ ଚ ୱୁତ୍ତେ ୱତ୍ତବ୍ବେ"ତି ଆହ। କେଚି ପନ "ଚୋଦକେନ ଓତିଣ୍ଣେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଚୁଦିତକେନ ଚ ୱୁତ୍ତେ ୱତ୍ତବ୍ବେ"ତି ଏୱଂ ଯୋଜେନ୍ତି। ଅପରେ ପନ "ଚୋଦକେନ ଚ ଚୁଦିତକେନ ଚ ୱୁତ୍ତେ ୱିନୟଧରେନ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ"ତି ଏୱମ୍ପି ଯୋଜେନ୍ତି। "ଚୋଦକେନ ଚ ଚୁଦିତକେନ ଚ ୱୁତ୍ତେ ୱତ୍ତବ୍ବେ"ତି ଅୟମେୱ ପନ ଯୋଜନା ସୁନ୍ଦରତରାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ୱତ୍ଥୁ ଓଲୋକେତବ୍ବନ୍ତି ତସ୍ସ ତସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ ଓଲୋକେତବ୍ବଂ। "ତିଣେନ ୱା ପଣ୍ଣେନ ୱା…ପେ… ଯୋ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା"ତି (ପାରା। ୫୧୭) ହି ଇଦଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟେ ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଦୁବ୍ଭାସିତାପତ୍ତୀନଂ ମାତିକାୟ ଅନାଗତତ୍ତା "ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଆପତ୍ତୀନଂ ଅଞ୍ଞତର"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞତରଂ ୱା ଆପତ୍ତିନ୍ତି "କାଲେ ୱିକାଲସଞ୍ଞୀ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ, କାଲେ ୱେମତିକୋ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା"ତି ଏୱମାଦିନା (ପାଚି। ୨୫୦) ଆଗତଂ ଦୁକ୍କଟଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ସିକ୍ଖାପଦନ୍ତରେସୂତି ୱିନୀତୱତ୍ଥୁଂ ଅନ୍ତୋକତ୍ୱା ଏକେକସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦନ୍ତରେ।

ସୁଖୁମାତି ଅତ୍ତନୋପି ଦୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟସଭାୱସ୍ସ ଲହୁପରିୱତ୍ତିନୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସୀଘପରିୱତ୍ତିତାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ "ଚିତ୍ତଲହୁକା"ତି। ଚିତ୍ତଂ ଲହୁ ସୀଘପରିୱତ୍ତି ଏତେସନ୍ତି ଚିତ୍ତଲହୁକା। ତେତି ତେ ୱୀତିକ୍କମେ। ତଂୱତ୍ଥୁକନ୍ତି ତେ ଅଦିନ୍ନାଦାନମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହୱୀତିକ୍କମା ୱତ୍ଥୁ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ କାରଣମେତସ୍ସାତି ତଂୱତ୍ଥୁକଂ। ସୀଲାନି ସୋଧେତ୍ୱାତି ଯଂୱତ୍ଥୁକଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଅମନସିକରିତ୍ୱା ଅୱସେସସୀଲାନି ସୋଧେତ୍ୱା। ପାକଟଭାୱତୋ ସୁଖୱଳଞ୍ଜନତାୟ ଚ "ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ତାୱ ମନସି କରୋହୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ପନ କମ୍ମଟ୍ଠାନେ କତପରିଚୟେନ ତଦେୱ ମନସି କାତବ୍ବଂ। କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଘଟୟତୀତି ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଖଣ୍ଡଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ଚିତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଲମ୍ବନଭାୱେନ ଚିରକାଲଂ ଘଟୟତି। ସଙ୍ଖାରା ପାକଟା ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୀତି ୱିପସ୍ସନାକମ୍ମଟ୍ଠାନିକୋ ଚେ, ତସ୍ସ ସଙ୍ଖାରା ପାକଟା ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି। ସଚେ କତପାରାଜିକୱୀତିକ୍କମୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ ସତିପି ଅସରିତୁକାମତାୟ ୱିପ୍ପଟିସାରୱତ୍ଥୁୱସେନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ତଂ ଉପଟ୍ଠହତୀତି ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତଂ ନ ୱିନ୍ଦତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ "କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନ ଘଟୟତୀ"ତିଆଦି। ଅତ୍ତନା ଜାନାତୀତି ସୟମେୱ ଜାନାତି। ପଚ୍ଚତ୍ତେ ଚେତଂ କରଣୱଚନଂ, ଅତ୍ତା ଜାନାତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଞ୍ଞା ଚ ଦେୱତା ଜାନନ୍ତୀତି ଆରକ୍ଖଦେୱତାହି ଅଞ୍ଞା ପରଚିତ୍ତୱିଦୁନିୟୋ ଦେୱତା ଚ ଜାନନ୍ତି।

ନିଟ୍ଠିତା ଚତୁବ୍ବିଧୱିନୟକଥାୱଣ୍ଣନା

ୱିନୟଧରସ୍ସ ଚ ଲକ୍ଖଣାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା।

ଭିକ୍ଖୁପଦଭାଜନୀୟୱଣ୍ଣନା

ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ପନ-ସଦ୍ଦଂ ଅପନେତ୍ୱା ଅନିୟମେନ ପୁଗ୍ଗଲଦୀପକଂ ଯୋ-ସଦ୍ଦମେୱ ଆହ, ତସ୍ମା। ଏତ୍ଥାତି ଇମସ୍ମିଂ ଯୋ-ସଦ୍ଦେ। ପନ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ନିପାତମତ୍ତତ୍ତା ଯୋ-ସଦ୍ଦସ୍ସେୱ ଅତ୍ଥଂ ପକାସେନ୍ତୋ "ଯୋ କୋଚୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ"ତି ଆହ। ଯୋ କୋଚି ନାମାତି ଯୋ ୱା ସୋ ୱା ଯୋ କୋଚୀତି ୱୁତ୍ତୋ। ୱାସଧୁରଯୁତ୍ତୋ ୱାତି ୱିପସ୍ସନାଧୁରଯୁତ୍ତୋ ୱା। ସୀଲେସୂତି ପକତୀସୁ।

ଭିକ୍ଖତୀତି ଯାଚତି। ଲଭନ୍ତୋ ୱା ଅଲଭନ୍ତୋ ୱାତି ଯୋ କୋଚି ଭିକ୍ଖତି ଭିକ୍ଖଂ ଏସତି ଗୱେସତି, ସୋ ତଂ ଲଭତୁ ୱା ମା ୱା, ତଥାପି ଭିକ୍ଖତୀତି ଭିକ୍ଖୂତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଅରିୟାୟ ଯାଚନାୟାତି "ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଅରିୟା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଏସା ଅରିୟାନ ଯାଚନା"ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତାୟ ଅରିୟଯାଚନାୟ, ନ କପଣଦ୍ଧିକୱଣିବ୍ବକଯାଚକାନଂ ୱିୟ "ଦେହି ଦେହୀ"ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତଯାଚନାୟ। ଭିକ୍ଖାଚରିୟନ୍ତି ଉଞ୍ଛାଚରିୟଂ। ଅଜ୍ଝୁପଗତତ୍ତାତି ଅନୁଟ୍ଠିତତ୍ତା। କାଜଭତ୍ତନ୍ତି କାଜେହି ଆନୀତଂ ଭତ୍ତଂ। ଅଗ୍ଘଫସ୍ସୱଣ୍ଣଭେଦେନାତି ଅଗ୍ଘାଦୀନଂ ପୁରିମପକତିୱିଜହନେନ। ପୁରିମପକତିୱିଜହନଞ୍ହେତ୍ଥ ଭେଦୋତି ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଧୋୱିତ୍ୱା ଅପନେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟସଭାୱଂ ମଲଂ, ତଥା ଅପନେତୁଂ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟସଭାୱା ଜଲ୍ଲିକା। ଭିନ୍ନପଟଧରୋତି ନିବ୍ବଚନଂ ଭିନ୍ନପଟଧରେ ଭିକ୍ଖୁ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ନିରୁଳ୍ହତ୍ତା କତଂ।

ଉପନିସ୍ସୟସମ୍ପନ୍ନନ୍ତି ପୁବ୍ବେ ଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରଦାନୂପନିସ୍ସୟସମ୍ପନ୍ନଂ। ଯୋ ହି ଚୀୱରାଦିକେ ଅଟ୍ଠ ପରିକ୍ଖାରେ ପତ୍ତଚୀୱରମେୱ ୱା ସୋତାପନ୍ନାଦିଅରିୟସ୍ସ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସେୱ ୱା ସୀଲସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଦତ୍ୱା "ଇଦଂ ପରିକ୍ଖାରଦାନଂ ଅନାଗତେ ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱାୟ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତୂ"ତି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି, ତସ୍ସ ତଂ ସତି ଅଧିକାରସମ୍ପତ୍ତିୟଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସମ୍ମୁଖୀଭାୱେ ଇଦ୍ଧିମୟପରିକ୍ଖାରଲାଭାୟ ସଂୱତ୍ତତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ବ୍ରହ୍ମଘୋସନ୍ତି ଉତ୍ତମଘୋସଂ, ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଘୋସସଦିସଂ ୱା ଘୋସଂ। ବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତି ସାସନବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିୟଞ୍ଚ। ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମ୍ମା ଅନ୍ତକିରିୟାୟାତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଭଣ୍ଡୂତି ମୁଣ୍ଡୋ। ୱାସୀତି ଦନ୍ତକଟ୍ଠଚ୍ଛେଦନୱାସି। ବନ୍ଧନନ୍ତି କାୟବନ୍ଧନଂ। ଯୁତ୍ତୋ ଭାୱନାନୁୟୋଗୋ ଅସ୍ସାତି ଯୁତ୍ତୟୋଗୋ, ତସ୍ସ ଯୁତ୍ତୟୋଗସ୍ସ, ଭାୱନାନୁୟୋଗମନୁୟୁତ୍ତସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇରିୟାପଥସମ୍ପନ୍ନତାୱିଭାୱନତ୍ଥଂ "ସଟ୍ଠିୱସ୍ସିକତ୍ଥେରୋ ୱିୟା"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ବୁଦ୍ଧୋୱ ପବ୍ବଜ୍ଜାଚରିୟୋ ଉପସମ୍ପଦାଚରିୟୋ ଚ ଅସ୍ସାତି ବୁଦ୍ଧାଚରିୟକୋ। ପଠମବୋଧିୟମ୍ପି ପଠମକାଲେୟେୱ ସେସୌପସମ୍ପଦାନଂ ଅଭାୱୋତି ଆହ "ପଠମବୋଧିୟଂ ଏକସ୍ମିଂ କାଲେ"ତି। ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିୟତ୍ଥେରାତି ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିୟତ୍ଥେରା ପଞ୍ଚ। ତୀଣି ସତନ୍ତି ତୀଣି ସତାନି, ଗାଥାବନ୍ଧସୁଖତ୍ଥଂ ୱଚନୱିପଲ୍ଲାସୋ କତୋ। ଏକୋ ଚ ଥେରୋତି ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲତ୍ଥେରଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ୱୁତ୍ତାତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ନ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥାତି ୱିନୟପାଳିୟଂ।

ୱେଳୁୱନମହାୱିହାରେ ଗନ୍ଧକୁଟିୟଂ ନିସିନ୍ନୋୟେୱ ଭଗୱା ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ଅତ୍ତାନଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପବ୍ବଜିତଭାୱଂ ୱିଦିତ୍ୱା ତସ୍ସ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କରୋନ୍ତୋ ତିଗାୱୁତଂ ମଗ୍ଗଂ ଏକକୋୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ବହୁପୁତ୍ତନିଗ୍ରୋଧମୂଲେ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପରମନିପଚ୍ଚକାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା "ସତ୍ଥା ମେ ଭନ୍ତେ ଭଗୱା, ସାୱକୋହମସ୍ମି, ସତ୍ଥା ମେ ଭନ୍ତେ ଭଗୱା, ସାୱକୋହମସ୍ମୀ"ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅତ୍ତନୋ ସାୱକତ୍ତଂ ସାୱେତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ନିପଚ୍ଚକାରମହତ୍ତତଂ ଅତ୍ତନୋ ଚ ମହାନୁଭାୱତଂ ଦୀପେତୁଂ ଯସ୍ସ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅଜାନଂୟେୱ "ଜାନାମୀ"ତି ପଟିଞ୍ଞସ୍ସ ବାହିରକସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ ଏୱଂ ସବ୍ବଚେତସା ସମନ୍ନାଗତୋ ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ସାୱକୋ ଏୱରୂପଂ ପରମନିପଚ୍ଚକାରଂ କରେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ ୱଣ୍ଟଚ୍ଛିନ୍ନତାଲପକ୍କଂ ୱିୟ ଗୀୱତୋ ମୁଦ୍ଧାପି ୱିପତେୟ୍ୟ, ସତ୍ତଧା ୱା ଫଲେୟ୍ୟାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ଯୋ ଖୋ, କସ୍ସପ, ଏୱଂ ସବ୍ବଚେତସା ସମନ୍ନାଗତଂ ସାୱକଂ ଅଜାନଂୟେୱ ୱଦେୟ୍ୟ 'ଜାନାମୀ'ତି, ଅପସ୍ସଂୟେୱ ୱଦେୟ୍ୟ 'ପସ୍ସାମୀ'ତି, ମୁଦ୍ଧାପି ତସ୍ସ ୱିପତେୟ୍ୟ, ସତ୍ତଧା ୱା ଫଲେୟ୍ୟ, ଅହଂ ଖୋ, କସ୍ସପ, ଜାନଂୟେୱ ୱଦାମି 'ଜାନାମୀ'ତି, ପସ୍ସଂୟେୱ ୱଦାମି 'ପସ୍ସାମୀ'" (ସଂ। ନି। ୨।୧୫୪) ତି ୱତ୍ୱା ଜାତିମଦମାନମଦରୂପମଦପ୍ପହାନତ୍ଥଂ ତୀହି ଓୱାଦେହି ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରଂ ଓୱଦନ୍ତୋ "ତସ୍ମାତିହ ତେ କସ୍ସପା"ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ (ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨।୧୫୪) ତସ୍ମାତିହାତି ତସ୍ମା ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଯସ୍ମା ଅହଂ ଜାନନ୍ତୋୱ "ଜାନାମୀ"ତି ପସ୍ସନ୍ତୋ ଏୱ ଚ "ପସ୍ସାମୀ"ତି ୱଦାମି, ତସ୍ମାତି ଅତ୍ଥୋ। ତି-କାର ହ-କାରା ନିପାତା। ଇହାତି ୱା ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ, ତ-କାରୋ ପଦସନ୍ଧିୱସେନ ଆଗତୋ। ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ଇଦାନି ୱୁଚ୍ଚମାନାକାରେନ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତିବ୍ବନ୍ତି ବହଲଂ ମହନ୍ତଂ। ହିରୋତ୍ତପ୍ପଞ୍ଚାତି ହିରୀ ଚ ଓତ୍ତପ୍ପଞ୍ଚ। ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଉପସଙ୍କମନତୋ ପଠମତରମେୱ ଉପଟ୍ଠିତଂ ଭୱିସ୍ସତି। ତଥା ହି ସତି ତେସଂ ପୁରତୋ ଅସ୍ସ ସଗାରୱସପ୍ପତିସ୍ସୱତା ସଣ୍ଠାତି। ଯୋ ଚ ଥେରାଦୀସୁ ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମତି, ଥେରାଦୟୋପି ତଂ ସହିରିକା ସଓତ୍ତପ୍ପା ଚ ହୁତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମନ୍ତୀତି ଅୟମେତ୍ଥ ଆନିସଂସୋ। କୁସଲୂପସଂହିତନ୍ତି କୁସଲନିସ୍ସିତଂ, ଅନୱଜ୍ଜଧମ୍ମନିସ୍ସିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଟ୍ଠିଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ତାନଂ ତେନ ଧମ୍ମେନ ଅଟ୍ଠିକଂ କତ୍ୱା, ତଂ ୱା ଧମ୍ମଂ "ଏସ ମୟ୍ହଂ ଧମ୍ମୋ"ତି ଅଟ୍ଠିଂ କତ୍ୱା। ମନସି କତ୍ୱାତି ଚିତ୍ତେ ଠପେତ୍ୱା। ସବ୍ବଚେତସା ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱାତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଥୋକମ୍ପି ବହି ଗନ୍ତୁଂ ଅଦେନ୍ତୋ ସବ୍ବେନ ସମନ୍ନାହାରଚିତ୍ତେନ ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱା। ଓହିତସୋତୋତି ଠପିତସୋତୋ, ଧମ୍ମେ ନିହିତସୋତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଞ୍ହି ତେ ସିକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ଞାଣସୋତଞ୍ଚ ପସାଦସୋତଞ୍ଚ ଓଦହିତ୍ୱା "ମୟା ଦେସିତଂ ଧମ୍ମଂ ସକ୍କଚ୍ଚମେୱ ସୁଣିସ୍ସାମୀ"ତି ଏୱଞ୍ହି ତେ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ସାତସହଗତା ଚ ମେ କାୟଗତାସତୀତି ଅସୁଭେସୁ ଚେୱ ଆନାପାନେ ଚ ପଠମଜ୍ଝାନୱସେନ ସୁଖସମ୍ପୟୁତ୍ତା କାୟଗତାସତି। ଯୋ ଚ ପନାୟଂ ତିୱିଧୋ ଓୱାଦୋ, ଥେରସ୍ସ ଅୟମେୱ ପବ୍ବଜ୍ଜା ଚ ଉପସମ୍ପଦା ଚ ଅହୋସି।

କସିଣାରମ୍ମଣଂ ରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନଂ ରୂପସଞ୍ଞା। ସଞ୍ଞାସୀସେନ ହେତ୍ଥ ଝାନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଦେୱ ଚ ଉଦ୍ଧୁମାତକପଟିଭାଗାରମ୍ମଣତ୍ତା "ଉଦ୍ଧୁମାତକସଞ୍ଞା"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସୋପାକସାମଣେରୋ ଭଗୱତା ପୁଟ୍ଠୋ "ଏତେ ଦ୍ୱେ ରୂପାୱଚରଭାୱେନ ଏକତ୍ଥା, ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନ"ନ୍ତି ଆହ। ଆରଦ୍ଧଚିତ୍ତୋତି ଆରାଧିତଚିତ୍ତୋ। ଗରୁଧମ୍ମପଟିଗ୍ଗହଣାଦିଉପସମ୍ପଦା ଉପରି ୱିତ୍ଥାରତୋ ସୟମେୱ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି।

କଲ୍ଲାଣପୁଥୁଜ୍ଜନାଦୟୋତି ଏତ୍ଥ ବହୂନଂ ନାନପ୍ପକାରାନଂ ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠିଆଦୀନଂ ଅୱିହତତ୍ତା ଜନେତି, ତାହି ୱା ଜନିତୋତି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ, କଲ୍ଲାଣୋ ଚ ସୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଚାତି କଲ୍ଲାଣପୁଥୁଜ୍ଜନୋ, ସୋ ଆଦି ଯେସଂ ସୋତାପନ୍ନାଦୀନଂ ତେ କଲ୍ଲାଣପୁଥୁଜ୍ଜନାଦୟୋ। କଲ୍ଲାଣଗ୍ଗହଣେନ ଚେତ୍ଥ ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ନିୱତ୍ତେତି। ଦ୍ୱିଧା ହି ପୁଥୁଜ୍ଜନା ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କଲ୍ଲାଣପୁଥୁଜ୍ଜନୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

‘‘ଦୁଵେ ପୁଥୁଜ୍ଜନା ଵୁତ୍ତା, ବୁଦ୍ଧେନାଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁନା;

ଅନ୍ଧୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଏକୋ, କଲ୍ୟାଣେକୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ’’ତି। (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୭; ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨; ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨।୬୧; ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୫୧);

ଭଦ୍ରାୟ ପଞ୍ଞାୟ ଭଦ୍ରାୟ ଵିମୁତ୍ତିୟାତି ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ସୀଲେନାତିଆଦୀସୁ ସୀଲନ୍ତି ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ। ସମାଧୀତି ଵିପସ୍ସନାପାଦକା ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିୟୋ। ପଞ୍ଞାତି ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରଞାଣଂ। ଵିମୁତ୍ତୀତି ଅରିୟଫଲଵିମୁତ୍ତି। ଵିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନନ୍ତି ଏକୂନଵୀସତିଵିଧଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣଞାଣଂ। ୟଥାସମ୍ଭଵେନ ଚେତ୍ଥ ୟୋଜନା ଵେଦିତବ୍ବା। କଲ୍ୟାଣପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ହି ସୀଲାଦୟୋ ତୟୋ ଏଵ ସମ୍ଭଵନ୍ତି, ଅରିୟାନଂ ପନ ସବ୍ବେପି ସୀଲାଦୟୋ। ସାରୋ ଭିକ୍ଖୂତିପି କଲ୍ୟାଣପୁଥୁଜ୍ଜନାଦୟୋଵ ଵୁତ୍ତାତି ଆହ ‘‘ତେହିୟେଵ ସୀଲସାରାଦୀହୀ’’ତିଆଦି। ଅଥ ଵା ନିପ୍ପରିୟାୟତୋ ଖୀଣାସଵୋଵ ସାରୋ ଭିକ୍ଖୁ ନାମାତି ଆହ ‘‘ଵିଗତକିଲେସଫେଗ୍ଗୁଭାଵତୋ ଵା’’ତିଆଦି।

ୟୋପି କଲ୍ୟାଣପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅନୁଲୋମପଟିପଦାୟ ପରିପୂରକାରୀ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ଵାରୋ ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ ଜାଗରିୟାନୁୟୋଗମନୁୟୁତ୍ତୋ ପୁବ୍ବରତ୍ତାପରରତ୍ତଂ ବୋଧିପକ୍ଖିୟାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଭାଵନାନୁୟୋଗମନୁୟୁତ୍ତୋ ଵିହରତି ‘‘ଅଜ୍ଜ ଵା ସ୍ଵେ ଵା ଅଞ୍ଞତରଂ ସାମଞ୍ଞଫଲଂ ଅଧିଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି, ସୋପି ଵୁଚ୍ଚତି ସିକ୍ଖତୀତି ସେକ୍ଖୋତି ଆହ ‘‘ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ୟାଣକେନ ସଦ୍ଧି’’ନ୍ତି। ସତ୍ତ ଅରିୟାତି ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗଟ୍ଠା, ହେଟ୍ଠିମା ଚ ତୟୋ ଫଲଟ୍ଠାତି ଇମେ ସତ୍ତ ଅରିୟା। ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖାତି ଅଧିସୀଲାଦିକା ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା। ସିକ୍ଖାସୁ ଜାତୋତି ଵା ସେକ୍ଖୋ। ଅରିୟପୁଗ୍ଗଲୋ ହି ଅରିୟାୟ ଜାତିୟା ଜାୟମାନୋ ସିକ୍ଖାସୁ ଜାୟତି, ନ ୟୋନିୟଂ। ସିକ୍ଖନସୀଲୋତି ଵା ସେକ୍ଖୋ, ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନାୟ ଵା କଥାୟ ସେକ୍ଖସ୍ସ ଅୟନ୍ତି ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣା ମଗ୍ଗଫଲତ୍ତୟଧମ୍ମା ସେକ୍ଖପରିୟାୟେନ ଵୁତ୍ତା। ଅସେକ୍ଖୋତି ଚ ୟତ୍ଥ ସେକ୍ଖଭାଵାସଙ୍କା ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥାୟଂ ପଟିସେଧୋତି ଲୋକିୟନିବ୍ବାନେସୁ ଅସେକ୍ଖଭାଵାନାପତ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାସଙ୍ଖାତା ହି ସିକ୍ଖା ଅତ୍ତନୋ ପଟିପକ୍ଖକିଲେସେହି ଵିମୁତ୍ତତ୍ତା ପରିସୁଦ୍ଧା, ଉପକ୍କିଲେସାନଂ ଆରମ୍ମଣଭାଵମ୍ପି ଅନୁପଗମନତୋ ଏତା ସିକ୍ଖାତି ଵତ୍ତୁଂ ୟୁତ୍ତା, ଅଟ୍ଠସୁପି ମଗ୍ଗଫଲେସୁ ଵିଜ୍ଜନ୍ତି, ତସ୍ମା ଚତୁମଗ୍ଗହେଟ୍ଠିମଫଲତ୍ତୟସମଙ୍ଗିନୋ ଵିୟ ଅରହତ୍ତଫଲସମଙ୍ଗୀପି ତାସୁ ସିକ୍ଖାସୁ ଜାତୋତି ତଂସମଙ୍ଗିନୋ ଅରହତୋ ଇତରେସଂ ଵିୟ ସେକ୍ଖତ୍ତେ ସତି ସେକ୍ଖସ୍ସ ଅୟନ୍ତି, ସିକ୍ଖା ସୀଲଂ ଏତସ୍ସାତି ଚ ସେକ୍ଖୋତି ଵତ୍ତବ୍ବୋ ସିୟାତି ତଂ ନିଵତ୍ତନତ୍ଥଂ ‘‘ଅସେକ୍ଖୋ’’ତି ୟଥାଵୁତ୍ତସେକ୍ଖଭାଵପଟିସେଧୋ କତୋ। ଅରହତ୍ତଫଲେ ହି ପଵତ୍ତମାନା ସିକ୍ଖା ପରିନିଟ୍ଠିତସିକ୍ଖାକିଚ୍ଚତ୍ତା ନ ସିକ୍ଖାକିଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତି, କେଵଲଂ ସିକ୍ଖାଫଲଭାଵେନେଵ ପଵତ୍ତନ୍ତି, ତସ୍ମା ତା ନ ସିକ୍ଖାଵଚନଂ ଅରହନ୍ତି, ନାପି ତଂସମଙ୍ଗୀ ସେକ୍ଖଵଚନଂ, ନ ଚ ସିକ୍ଖନସୀଲୋ, ସିକ୍ଖାସୁ ଜାତୋତି ଚ ଵତ୍ତବ୍ବତଂ ଅରହତି, ହେଟ୍ଠିମଫଲେସୁ ପନ ସିକ୍ଖା ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗଵିପସ୍ସନାଦୀନଂ ଉପନିସ୍ସୟଭାଵତୋ ସିକ୍ଖାକିଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତୀତି ସିକ୍ଖାଵଚନଂ ଅରହନ୍ତି, ତଂସମଙ୍ଗିନୋ ଚ ସେକ୍ଖଵଚନଂ ସିକ୍ଖନସୀଲା, ସିକ୍ଖାସୁ ଜାତାତି ଚ ଵତ୍ତବ୍ବତଂ ଅରହନ୍ତି ‘‘ସିକ୍ଖନ୍ତୀତି ସେକ୍ଖା’’ତି ଅପରିୟୋସିତସିକ୍ଖାନଂ ଦସ୍ସିତତ୍ତା, ‘‘ନ ସିକ୍ଖତୀତି ଅସେକ୍ଖୋ’’ତି ଇମିନା ପରିୟୋସିତସିକ୍ଖୋ ଦସ୍ସିତୋ, ନ ସିକ୍ଖାୟ ରହିତୋତି ଆହ – ‘‘ସେକ୍ଖଧମ୍ମେ ଅତିକ୍କମ୍ମ…ପେ… ଖୀଣାସଵୋ ଅସେକ୍ଖୋତି ଵୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ଵୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତସିକ୍ଖୋ ଵା ଅସେକ୍ଖୋତି ଏତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ସେକ୍ଖଧମ୍ମେସୁ ଏଵ ଠିତସ୍ସ କସ୍ସଚି ଅରିୟସ୍ସ ଅସେକ୍ଖଭାଵାପତ୍ତୀତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଧମ୍ମା ଵୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତା ଚ ୟଥାଵୁତ୍ତେହି ଅତ୍ଥେହି ସେକ୍ଖାତି କତ୍ଵା ତଂସମଙ୍ଗିନୋ ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗଟ୍ଠସ୍ସ ଅସେକ୍ଖଭାଵୋ ଆପନ୍ନୋତି? ନ, ତଂସଦିସେସୁ ତବ୍ବୋହାରତୋ। ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗତୋ ହି ନିନ୍ନାନାକରଣଂ ଅରହତ୍ତଫଲଂ ଠପେତ୍ଵା ପରିଞ୍ଞାକିଚ୍ଚକରଣଂ ଵିପାକଭାଵଞ୍ଚ, ତସ୍ମା ତେ ଏଵ ସେକ୍ଖା ଅଗ୍ଗଫଲଧମ୍ମଭାଵଂ ଆପନ୍ନାତି ସକ୍କା ଵତ୍ତୁଂ। କୁସଲସୁଖତୋ ଚ ଵିପାକସୁଖଂ ସନ୍ତତରତାୟ ପଣୀତତରନ୍ତି ଵୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତା ଚ ତେ ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତୀତି ତଂସମଙ୍ଗୀ ଅସେକ୍ଖୋତି ଵୁଚ୍ଚତୀତି।

ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପରିୟାୟେନାତି ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ। ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମସ୍ସ ଅଧିକାରତ୍ତା ‘‘ପଞ୍ଚଵଗ୍ଗକରଣୀୟେ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଵଗ୍ଗୋ ସମୂହୋତି ପଞ୍ଚଵଗ୍ଗୋ, ପଞ୍ଚପରିମାଣୟୁତ୍ତୋ ଵା ଵଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚଵଗ୍ଗୋ, ତେନ କତ୍ତବ୍ବଂ କମ୍ମଂ ପଞ୍ଚଵଗ୍ଗକରଣୀୟଂ। ୟାଵତିକା ଭିକ୍ଖୂତି ୟତ୍ତକା ଭିକ୍ଖୂ। କମ୍ମପ୍ପତ୍ତାତି କମ୍ମାରହା ପାରାଜିକଂ ଅନାପନ୍ନା ଅନୁକ୍ଖିତ୍ତା ଚ। ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମସ୍ସ ପଞ୍ଚଵଗ୍ଗକରଣୀୟତ୍ତା ପଞ୍ଚେଵ ଭିକ୍ଖୂ କମ୍ମପ୍ପତ୍ତା ଏତ୍ତକେହିପି କମ୍ମସିଦ୍ଧିତୋ, ଇତରେ ଛନ୍ଦାରହା। ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନାତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଞତ୍ତି ସବ୍ବପଠମଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ପନ ଅନୁସ୍ସାଵନାନଂ ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନଭେଦାଭାଵତୋ ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନଭିନ୍ନା ଞତ୍ତି ତାସଂ ଚତୁତ୍ଥାତି କତ୍ଵା ‘‘ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥ’’ନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ବ୍ୟଞ୍ଜନାନୁରୂପମେଵ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ତୀହି ଅନୁସ୍ସାଵନାହି ଏକାୟ ଚ ଞତ୍ତିୟା’’ତି ଵୁତ୍ତଂ, ଅତ୍ଥପଵତ୍ତିକ୍କମେନ ପନ ‘‘ଏକାୟ ଞତ୍ତିୟା ତୀହି ଅନୁସ୍ସାଵନାହୀ’’ତି ଵତ୍ତବ୍ବଂ। ଵତ୍ଥୁଞତ୍ତିଅନୁସ୍ସାଵନସୀମାପରିସସମ୍ପତ୍ତିସମ୍ପନ୍ନତ୍ତାତି ଏତ୍ଥ ଵତ୍ଥୂତି ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ସୋ ଠପେତ୍ଵା ଊନଵୀସତିଵସ୍ସଂ ଅନ୍ତିମଵତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନପୁବ୍ବଂ ପଣ୍ଡକାଦୟୋ ଚ ଏକାଦସ ଅଭବ୍ବପୁଗ୍ଗଲେ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଊନଵୀସତିଵସ୍ସାଦୟୋ ହି ତେରସ ପୁଗ୍ଗଲା ଉପସମ୍ପଦାୟ ଅଵତ୍ଥୁ, ଇମେ ପନ ଠପେତ୍ଵା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖେ ସତି ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମଂ ଵତ୍ଥୁସମ୍ପତ୍ତିସମ୍ପନ୍ନଂ ନାମ ହୋତି।

ଵତ୍ଥୁସଙ୍ଘପୁଗ୍ଗଲଞତ୍ତୀନଂ ଅପରାମସନାନି ପଚ୍ଛା ଞତ୍ତିଟ୍ଠପନଞ୍ଚାତି ଇମେ ତାଵ ପଞ୍ଚ ଞତ୍ତିଦୋସା। ତତ୍ଥ ‘‘ଅୟଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ’’ତି ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖସ୍ସ ଅକିତ୍ତନଂ ଵତ୍ଥୁଅପରାମସନଂ ନାମ। ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଵତ୍ଵା ‘‘ସଙ୍ଘୋ’’ତି ଅଭଣନଂ ସଙ୍ଘଅପରାମସନଂ ନାମ। ‘‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ’’ତି ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ଅକିତ୍ତନଂ ପୁଗ୍ଗଲଅପରାମସନଂ ନାମ। ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ଞତ୍ତିୟା ଅନୁଚ୍ଚାରଣଂ ଞତ୍ତିଅପରାମସନଂ ନାମ। ପଠମଂ କମ୍ମଵାଚଂ ନିଟ୍ଠପେତ୍ଵା ‘‘ଏସା ଞତ୍ତୀ’’ତି ଵତ୍ଵା ‘‘ଖମତି ସଙ୍ଘସ୍ସା’’ତି ଏଵଂ ଞତ୍ତିକିତ୍ତନଂ ପଚ୍ଛା ଞତ୍ତିଟ୍ଠପନଂ ନାମ। ଇତି ଇମେହି ଦୋସେହି ଵିମୁତ୍ତାୟ ଞତ୍ତିୟା ସମ୍ପନ୍ନଂ ଞତ୍ତିସମ୍ପତ୍ତିସମ୍ପନ୍ନଂ ନାମ।

ଵତ୍ଥୁସଙ୍ଘପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅପରାମସନାନି ସାଵନାୟ ହାପନଂ ଅକାଲେ ସାଵନନ୍ତି ଇମେ ପଞ୍ଚ ଅନୁସ୍ସାଵନଦୋସା। ତତ୍ଥ ଵତ୍ଥାଦୀନଂ ଅପରାମସନାନି ଞତ୍ତିୟଂ ଵୁତ୍ତସଦିସାନେଵ। ତୀସୁ ପନ ଅନୁସ୍ସାଵନାସୁ ୟତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଏତେସଂ ଅପରାମସନଂ ଅପରାମସନମେଵ, ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ପନ କମ୍ମଵାଚଂ ଅଵତ୍ଵା ଚତୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଞତ୍ତିକିତ୍ତନମେଵ। ଅଥ ଵା ପନ କମ୍ମଵାଚବ୍ଭନ୍ତରେ ଅକ୍ଖରସ୍ସ ଵା ପଦସ୍ସ ଵା ଅନୁଚ୍ଚାରଣଂ ଵା ଦୁରୁଚ୍ଚାରଣଂ ଵା ସାଵନାୟ ହାପନଂ ନାମ। ସାଵନାୟ ଅନୋକାସେ ପଠମଂ ଞତ୍ତିଂ ଅଟ୍ଠପେତ୍ଵା ଅନୁସ୍ସାଵନକରଣଂ ଅକାଲେ ସାଵନଂ ନାମ। ଇତି ଇମେହି ଦୋସେହି ଵିମୁତ୍ତାୟ ଅନୁସ୍ସାଵନାୟ ସମ୍ପନ୍ନଂ ଅନୁସ୍ସାଵନସମ୍ପତ୍ତିସମ୍ପନ୍ନଂ ନାମ।

ଵିପତ୍ତିସୀମାଲକ୍ଖଣଂ ସମତିକ୍କନ୍ତାୟ ପନ ସୀମାୟ କତଂ ସୀମାସମ୍ପତ୍ତିସମ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ୟାଵତିକା ଭିକ୍ଖୂ କମ୍ମପ୍ପତ୍ତା, ତେସଂ ଅନାଗମନଂ, ଛନ୍ଦାରହାନଂ ଛନ୍ଦସ୍ସ ଅନାହରଣଂ, ସମ୍ମୁଖୀଭୂତାନଂ ପଟିକ୍କୋସନନ୍ତି ଇମେ ପନ ତୟୋ ପରିସଦୋସା, ତେହି ଵିମୁତ୍ତାୟ ପରିସାୟ କତଂ ପରିସସମ୍ପତ୍ତିସମ୍ପନ୍ନଂ ନାମ।

ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମଵାଚାସଙ୍ଖାତଂ ଭଗଵତୋ ଵଚନଂ ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମକରଣସ୍ସ କାରଣତ୍ତା ଠାନଂ, ୟଥା ଚ ତଂ କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଭଗଵତା ଅନୁସିଟ୍ଠଂ, ତଥା କତତ୍ତା ତଦନୁଚ୍ଛଵିକଂ ୟଥାଵୁତ୍ତଂ ଅନୂନଂ ଞତ୍ତିଅନୁସ୍ସାଵନଂ ଉପ୍ପଟିପାଟିୟା ଚ ଅଵୁତ୍ତଂ ଠାନାରହଂ। ୟଥା କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ହି ଭଗଵତା ଵୁତ୍ତଂ, ତଥା ଅକତେ ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମସ୍ସ କାରଣଂ ନ ହୋତୀତି ନ ତଂ ଠାନାରହଂ। ତେନାହ ‘‘କାରଣାରହେନ ସତ୍ଥୁସାସନାରହେନା’’ତି। ଇମିନା ଞତ୍ତିଅନୁସ୍ସାଵନସମ୍ପତ୍ତି କଥିତାତି ଵେଦିତବ୍ବା। ‘‘ସମଗ୍ଗେନ ସଙ୍ଘେନା’’ତି ଇମିନା ପନ ପରିସସମ୍ପତ୍ତି କଥିତାଵ। ‘‘ଅକୁପ୍ପେନା’’ତି ଇମିନା ପାରିସେସତୋ ଵତ୍ଥୁସୀମାସମ୍ପତ୍ତିୟୋ କଥିତାତି ଵେଦିତବ୍ବା। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ଅକୁପ୍ପଲକ୍ଖଣଂ ଏକତ୍ଥ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ଵା ଦସ୍ସେତୁଂ ଅକୁପ୍ପେନାତି ଇମସ୍ସ ‘‘ଵତ୍ଥୁଞତ୍ତିଅନୁସ୍ସାଵନସୀମାପରିସସମ୍ପତ୍ତିସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଅକୋପେତବ୍ବତଂ ଅପ୍ପଟିକ୍କୋସିତବ୍ବତଂ ଉପଗତେନା’’ତି ଅତ୍ଥୋ ଵୁତ୍ତୋ। କେଚି ପନ ‘‘ଠାନାରହେନାତିଏତ୍ଥ ‘ନ ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନୋ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ’ତିଆଦି (ମହାଵ। ୧୧୯) ସତ୍ଥୁସାସନଂ ଠାନ’’ନ୍ତି ଵଦନ୍ତି।

‘‘ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନ କମ୍ମେନା’’ତି ଇମସ୍ମିଂ ଅଧିକାରେ ପସଙ୍ଗତୋ ଆହରିତ୍ଵା ୟଂ କମ୍ମଲକ୍ଖଣଂ ସବ୍ବଅଟ୍ଠକଥାସୁ ପପଞ୍ଚିତଂ, ତଂ ୟଥାଆଗତଟ୍ଠାନେୟେଵ ଦସ୍ସେତୁକାମୋ ଇଧ ତସ୍ସ ଅଵଚନେ ତତ୍ଥ ଵଚନେ ଚ ପୟୋଜନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ଠତ୍ଵା’’ତିଆଦିମାହ।

ଅଟ୍ଠସୁ ଉପସମ୍ପଦାସୁ ଏହିଭିକ୍ଖୂପସମ୍ପଦା ସରଣଗମନୂପସମ୍ପଦା ଓଵାଦପଟିଗ୍ଗହଣୂପସମ୍ପଦା ପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣୂପସମ୍ପଦାତି ଇମାହି ଉପସମ୍ପଦାହି ଉପସମ୍ପନ୍ନାନଂ ଲୋକଵଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦଵୀତିକ୍କମେ ଅଭବ୍ବତ୍ତା ଗରୁଧମ୍ମପଟିଗ୍ଗହଣୂପସମ୍ପଦା ଦୂତେନୂପସମ୍ପଦା ଅଟ୍ଠଵାଚିକୂପସମ୍ପଦାତି ଇମାସଞ୍ଚ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଉପସମ୍ପଦାନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂୟେଵ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନେଵ କମ୍ମେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଗହିତୋତି ଵେଦିତବ୍ବୋ। ତଥା ହି ଏହିଭିକ୍ଖୂପସମ୍ପଦା ଅନ୍ତିମଭଵିକାନଂୟେଵ, ସରଣଗମନୂପସମ୍ପଦା ପରିସୁଦ୍ଧାନଂ, ଓଵାଦପଟିଗ୍ଗହଣପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣୂପସମ୍ପଦା ମହାକସ୍ସପସୋପାକାନଂ, ନ ଚ ତେ ଭବ୍ବା ପାରାଜିକାଦିଲୋକଵଜ୍ଜଂ ଆପଜ୍ଜିତୁଂ, ଗରୁଧମ୍ମପଟିଗ୍ଗହଣାଦୟୋ ଚ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂୟେଵ ଅନୁଞ୍ଞାତା, ଅୟଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁ, ତସ୍ମା ଏତ୍ଥ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋଵ ଗହିତୋତି ଵେଦିତବ୍ବୋ।

ପଣ୍ଣତ୍ତିଵଜ୍ଜେସୁ ପନ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଅଞ୍ଞେପି ଏହିଭିକ୍ଖୂପସମ୍ପଦାୟ ଉପସମ୍ପନ୍ନାଦୟୋ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତେପି ହି ସହସେୟ୍ୟାଦିପଣ୍ଣତ୍ତିଵଜ୍ଜଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତିୟେଵ। ୟଦି ଏଵଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିଵଜ୍ଜେସୁପି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ‘‘ଅୟଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତୋ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନେଵ କମ୍ମେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ କସ୍ମା ଵୁତ୍ତୋତି? ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦଵୀତିକ୍କମାରହତ୍ତା ସବ୍ବକାଲିକତ୍ତା ଚ। ଏହିଭିକ୍ଖୂପସମ୍ପଦାଦୟୋ ହି ନ ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦଵୀତିକ୍କମାରହା ଅସବ୍ବକାଲିକା ଚ। ତଥା ହି ଅଟ୍ଠସୁ ଉପସମ୍ପଦାସୁ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମୂପସମ୍ପଦା ଦୂତେନୂପସମ୍ପଦା ଅଟ୍ଠଵାଚିକୂପସମ୍ପଦାତି ଇମା ତିସ୍ସୋୟେଵ ଥାଵରା, ସେସା ବୁଦ୍ଧେ ଧରମାନେୟେଵ ଅହେସୁଂ। ତେନେଵ ଚ ଭିକ୍ଖୁନୀଵିଭଙ୍ଗେପି (ପାଚି। ୬୫୮) ‘‘ତତ୍ର ୟାୟଂ ଭିକ୍ଖୁନୀ ସମଗ୍ଗେନ ଉଭତୋସଙ୍ଘେନ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନ କମ୍ମେନ ଅକୁପ୍ପେନ ଠାନାରହେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନା, ଅୟଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତା ଭିକ୍ଖୁନୀ’’ତି ଦୂତେନୂପସମ୍ପଦାୟ ଅଟ୍ଠଵାଚିକୂପସମ୍ପଦାୟ ଚ ଉପସମ୍ପନ୍ନଂ ଅନ୍ତୋକତ୍ଵା ଉଭତୋସଙ୍ଘେନ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନେଵ କମ୍ମେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନା ଭିକ୍ଖୁନୀ ଵୁତ୍ତା, ନ ଗରୁଧମ୍ମପଟିଗ୍ଗହଣୂପସମ୍ପଦାୟ ଉପସମ୍ପନ୍ନା ତସ୍ସା ଉପସମ୍ପଦାୟ ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକଭାଵତୋ

ଅସବ୍ବକାଲିକତ୍ତା। ଗରୁଧମ୍ମପଟିଗ୍ଗହଣୂପସମ୍ପଦା ହି ମହାପଜାପତିୟା ଏୱ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକାତି, ତସ୍ମା ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦୱୀତିକ୍କମାରହଂ ସବ୍ବକାଲିକାୟ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମୂପସମ୍ପଦାୟ ଉପସମ୍ପନ୍ନମେୱ ଗହେତ୍ୱା ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦାନି ପଞ୍ଞତ୍ତାନୀତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଯଦି ଏୱଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜେସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଚ ଏହିଭିକ୍ଖୂପସମ୍ପନ୍ନାଦୀନମ୍ପି ସଙ୍ଗହୋ କଥଂ ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି? ଅତ୍ଥତୋ ଆପନ୍ନତ୍ତା। ତଥା ହି "ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ଅଭବ୍ବା ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତୁଂ ବୁଦ୍ଧା ଚ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଚ, ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ଭବ୍ବା ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତୁଂ ଭିକ୍ଖୂ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଚା"ତି (ପରି॰ ୩୨୨) ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଏହିଭିକ୍ଖୂପସମ୍ପନ୍ନାଦୟୋପି ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଅସ୍ସତିୟା ଅଚିତ୍ତକଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜଂ ସହସେୟ୍ୟାଦିଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥତୋ ଆପନ୍ନନ୍ତି ଅୟମେତ୍ଥ ସାରୋ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଇତୋ ଅଞ୍ଞଥା କେନଚି ପପଞ୍ଚିତଂ, ନ ତଂ ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବଂ।

ନିରୁତ୍ତିୱସେନାତି ନିବ୍ବଚନୱସେନ। ଅଭିଲାପୱସେନାତି ୱୋହାରୱସେନ। ଅନୁପ୍ପନ୍ନାୟ କମ୍ମୱାଚାୟାତି ଅନୁପ୍ପନ୍ନାୟ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମୱାଚାୟ। ଗୁଣୱସେନାତି ସୀଲାଦିତଂତଂଗୁଣଯୋଗତୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଭିନ୍ଦତି ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେତି ଭିକ୍ଖୂତି ନିବ୍ବଚନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଭିକ୍ଖୁପଦଭାଜନୀୟୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସିକ୍ଖାସାଜୀୱପଦଭାଜନୀୟୱଣ୍ଣନା

ସିକ୍ଖିତବ୍ବାତି ଆସେୱିତବ୍ବା। ଉତ୍ତମନ୍ତି ୱିସିଟ୍ଠଂ। ଅଧିସୀଲାଦୀସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁ ସୀଲାଦୀହିପି ଭୱିତବ୍ବଂ। ଯଥା ହି ଓମକତରପ୍ପମାଣଂ ଛତ୍ତଂ ୱା ଧଜଂ ୱା ଉପାଦାୟ ଅତିରେକପ୍ପମାଣଂ "ଅତିଛତ୍ତଂ ଅତିଧଜୋ"ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱମିହାପି "ଅନୁକ୍କଟ୍ଠସୀଲଂ ଉପାଦାୟ ଅଧିସୀଲେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ତଥା ଅନୁକ୍କଟ୍ଠଂ ଚିତ୍ତଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ ଉପାଦାୟ ଅଧିଚିତ୍ତେନ ଅଧିପଞ୍ଞାୟ ଚ ଭୱିତବ୍ବ"ନ୍ତି ମନସି କତ୍ୱା ସୀଲାଦିଂ ସରୂପତୋ ୱିଭାୱେତୁକାମୋ "କତମଂ ପନେତ୍ଥ ସୀଲ"ନ୍ତିଆଦିମାହ। ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସୀଲଂ ଦସଙ୍ଗସୀଲେସ୍ୱେୱ ଅନ୍ତୋଗଧତ୍ତା ୱିସୁଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା "ପଞ୍ଚଙ୍ଗଦସଙ୍ଗସୀଲ"ନ୍ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲନ୍ତି ଚାରିତ୍ତୱାରିତ୍ତୱସେନ ଦୁୱିଧଂ ୱିନୟପିଟକପରିୟାପନ୍ନଂ ସିକ୍ଖାପଦସୀଲଂ। ତଞ୍ହି ଯୋ ନଂ ପାତି ରକ୍ଖତି, ତଂ ମୋକ୍ଖେତି ମୋଚେତି ଆପାୟିକାଦୀହି ଦୁକ୍ଖେହୀତି ପାତିମୋକ୍ଖନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସଂୱରଣଂ ସଂୱରୋ , କାୟୱାଚାହି ଅୱୀତିକ୍କମୋ। ପାତିମୋକ୍ଖମେୱ ସଂୱରୋ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରୋ। ସୋ ଏୱ ସୀଲନଟ୍ଠେନ ସୀଲନ୍ତି ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲଂ।

ଅପରୋ ନୟୋ (ଉଦା॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୩୧; ଇତିୱୁ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୯୭) – କିଲେସାନଂ ବଲୱଭାୱତୋ ପାପକିରିୟାୟ ସୁକରଭାୱତୋ ପୁଞ୍ଞକିରିୟାୟ ଚ ଦୁକ୍କରଭାୱତୋ ବହୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅପାୟେସୁ ପତନସୀଲୋତି ପାତୀ, ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ। ଅନିଚ୍ଚତାୟ ୱା ଭୱାଭୱାଦୀସୁ କମ୍ମୱେଗକ୍ଖିତ୍ତୋ ଘଟିୟନ୍ତଂ ୱିୟ ଅନୱଟ୍ଠାନେନ ପରିବ୍ଭମନତୋ ଗମନସୀଲୋତି ପାତୀ, ମରଣୱସେନ ୱା ତମ୍ହି ତମ୍ହି ସତ୍ତନିକାୟେ ଅତ୍ତଭାୱସ୍ସ ପତନସୀଲୋତି ପାତୀ, ସତ୍ତସନ୍ତାନୋ, ଚିତ୍ତମେୱ ୱା। ତଂ ପାତିନଂ ସଂସାରଦୁକ୍ଖତୋ ମୋକ୍ଖେତୀତି ପାତିମୋକ୍ଖଂ। ଚିତ୍ତସ୍ସ ହି ୱିମୋକ୍ଖେନ ସତ୍ତୋ ୱିମୁତ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି "ଚିତ୍ତୱୋଦାନା ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତୀ"ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୩।୧୦୦), "ଅନୁପାଦାୟ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତ"ନ୍ତି (ମହାୱ॰ ୨୮) ଚ।

ଅଥ ୱା ଅୱିଜ୍ଜାଦିନା ହେତୁନା ସଂସାରେ ପତତି ଗଚ୍ଛତି ପୱତ୍ତତୀତି ପାତି। "ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂୟୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତ"ନ୍ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୨।୧୨୪) ହି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ପାତିନୋ ସତ୍ତସ୍ସ ତଣ୍ହାଦିସଂକିଲେସତ୍ତୟତୋ ମୋକ୍ଖୋ ଏତେନାତି ପାତିମୋକ୍ଖୋ। "କଣ୍ଠେକାଳଓ"ତିଆଦୀନଂ ୱିୟସ୍ସ ସମାସସିଦ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅଥ ୱା ପାତେତି ୱିନିପାତେତି ଦୁକ୍ଖେହୀତି ପାତି, ଚିତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି "ଚିତ୍ତେନ ନୀୟତି ଲୋକୋ, ଚିତ୍ତେନ ପରିକସ୍ସତୀ"ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୧।୬୨)। ତସ୍ସ ପାତିନୋ ମୋକ୍ଖୋ ଏତେନାତି ପାତିମୋକ୍ଖୋ। ପତତି ୱା ଏତେନ ଅପାୟଦୁକ୍ଖେ ସଂସାରଦୁକ୍ଖେ ଚାତି ପାତି, ତଣ୍ହାସଂକିଲେସୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି "ତଣ୍ହା ଜନେତି ପୁରିସଂ (ସଂ॰ ନି॰ ୧।୫୫-୫୭), ତଣ୍ହାଦୁତିୟୋ ପୁରିସୋ"ତି (ଅ॰ ନି॰ ୪।୯; ଇତିୱୁ॰ ୧୫, ୧୦୫) ଚ ଆଦି। ତତୋ ପାତିତୋ ମୋକ୍ଖୋତି ପାତିମୋକ୍ଖୋ।

ଅଥ ୱା ପତତି ଏତ୍ଥାତି ପାତି, ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରାନି ଆୟତନାନି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି "ଛସୁ ଲୋକୋ ସମୁପ୍ପନ୍ନୋ, ଛସୁ କୁବ୍ବତି ସନ୍ଥୱ"ନ୍ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୧।୭୦; ସୁ॰ ନି॰ ୧୭୧)। ତତୋ ଛଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରାୟତନସଙ୍ଖାତତୋ ପାତିତୋ ମୋକ୍ଖୋତି ପାତିମୋକ୍ଖୋ।

ଅଥ ୱା ପାତୋ ୱିନିପାତୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ପାତୀ, ସଂସାରୋ। ତତୋ ମୋକ୍ଖୋତି ପାତିମୋକ୍ଖୋ।

ଅଥ ୱା ସବ୍ବଲୋକାଧିପତିଭାୱତୋ ଧମ୍ମିସ୍ସରୋ ଭଗୱା ପତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି, ମୁଚ୍ଚତି ଏତେନାତି ମୋକ୍ଖୋ, ପତିନୋ ମୋକ୍ଖୋ ତେନ ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତାତି ପତିମୋକ୍ଖୋ, ପତିମୋକ୍ଖୋ ଏୱ ପାତିମୋକ୍ଖୋ। ସବ୍ବଗୁଣାନଂ ୱା ମୂଲଭାୱତୋ ଉତ୍ତମଟ୍ଠେନ ପତି ଚ ସୋ ଯଥାୱୁତ୍ତେନ ଅତ୍ଥେନ ମୋକ୍ଖୋ ଚାତି ପତିମୋକ୍ଖୋ, ପତିମୋକ୍ଖୋ ଏୱ ପାତିମୋକ୍ଖୋ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ "ପାତିମୋକ୍ଖନ୍ତି ମୁଖମେତଂ ପମୁଖମେତ"ନ୍ତି (ମହାୱ॰ ୧୩୫) ୱିତ୍ଥାରୋ।

ଅଥ ୱା ପ-ଇତି ପକାରେ, ଅତୀତି ଅଚ୍ଚନ୍ତତ୍ଥେ ନିପାତୋ, ତସ୍ମା ପକାରେହି ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ମୋକ୍ଖେତୀତି ପାତିମୋକ୍ଖୋ। ଇଦଞ୍ହି ସୀଲଂ ସୟଂ ତଦଙ୍ଗୱସେନ ସମାଧିସହିତଂ ପଞ୍ଞାସହିତଞ୍ଚ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନ ସମୁଚ୍ଛେଦୱସେନ ଚ ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ମୋକ୍ଖେତି ମୋଚେତୀତି ପାତିମୋକ୍ଖୋ।

ପତି ପତି ମୋକ୍ଖୋତି ୱା ପତିମୋକ୍ଖୋ, ତମ୍ହା ତମ୍ହା ୱୀତିକ୍କମଦୋସତୋ ପଚ୍ଚେକଂ ମୋକ୍ଖେତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ପତିମୋକ୍ଖୋ ଏୱ ପାତିମୋକ୍ଖୋ। ମୋକ୍ଖୋ ୱା ନିବ୍ବାନଂ, ତସ୍ସ ମୋକ୍ଖସ୍ସ ପଟିବିମ୍ବଭୂତତୋତି ପତିମୋକ୍ଖୋ। ସୀଲସଂୱରୋ ହି ସୂରିୟସ୍ସ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନଂ ୱିୟ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଉଦୟଭୂତୋ ତପ୍ପଟିଭାଗୋ ଚ ଯଥାରହଂ କିଲେସନିବ୍ବାପନତୋ, ପତିମୋକ୍ଖୋୟେୱ ପାତିମୋକ୍ଖୋ। ପତିୱତ୍ତତି ମୋକ୍ଖାଭିମୁଖନ୍ତି ୱା ପତିମୋକ୍ଖଂ, ପତିମୋକ୍ଖମେୱ ପାତିମୋକ୍ଖନ୍ତି ଏୱଂ ତାୱେତ୍ଥ ପାତିମୋକ୍ଖସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସଂୱରତି ପିଦହତି ଏତେନାତି ସଂୱରୋ, ପାତିମୋକ୍ଖମେୱ ସଂୱରୋ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରୋ। ସୋ ଏୱ ସୀଲଂ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲଂ, ଅତ୍ଥତୋ ପନ ତତୋ ତତୋ ୱୀତିକ୍କମିତବ୍ବତୋ ୱିରତିୟୋ ଚେୱ ଚେତନା ଚ।

ଅଧିସୀଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅନୱସେସତୋ କାୟିକୱାଚସିକସଂୱରଭାୱତୋ ଚ ମଗ୍ଗସୀଲସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଭାୱତୋ ଚ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲଂ ଅଧିକଂ ୱିସିଟ୍ଠଂ ସୀଲଂ ଅଧିସୀଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପଜ୍ଜୋତାନନ୍ତି ଆଲୋକାନଂ। ନନୁ ଚ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାପି ଧମ୍ମତାୱସେନ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲେନ ସମନ୍ନାଗତାୱ ହୋନ୍ତି, ଏୱଂ ସତି କସ୍ମା "ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେୟେୱ ପୱତ୍ତତି, ନ ୱିନା ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦା"ତି ନିୟମେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ – "ନ ହି ତଂ ପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା"ତିଆଦି। କିଞ୍ଚାପି ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସମନ୍ନାଗତା ହୋନ୍ତି, ନ ପନ ତେସଂ ୱସେନ ୱିତ୍ଥାରିତଂ ହୁତ୍ୱା ପୱତ୍ତତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। "ଇମସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଇମସ୍ମିଂ ୱୀତିକ୍କମେ ଇଦଂ ନାମ ହୋତୀ"ତି ପଞ୍ଞପନଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ଅୱିସୟୋ, ବୁଦ୍ଧାନଂୟେୱ ଏସ ୱିସୟୋ, ବୁଦ୍ଧାନଂ ବଲନ୍ତି ଆହ – "ବୁଦ୍ଧାୟେୱ ପନା"ତିଆଦି। ଲୋକିୟସୀଲସ୍ସ ଅଧିସୀଲଭାୱୋ ପରିୟାୟେନାତି ନିପ୍ପରିୟାୟମେୱ ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ "ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରତୋପି ଚ ମଗ୍ଗଫଲସମ୍ପୟୁତ୍ତମେୱ ସୀଲଂ ଅଧିସୀଲ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ତଂ ସମାପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୂତି ଗହଟ୍ଠେସୁ ସୋତାପନ୍ନାନଂ ସଦାରୱୀତିକ୍କମସମ୍ଭୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ତେ ସପୁତ୍ତଦାରା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସନ୍ତି।

ସମାଦାପନଂସମାଦାନଞ୍ଚାତି ଅଞ୍ଞେସଂ ସମାଦାପନଂ ସୟଂ ସମାଦାନଞ୍ଚ। ଅଧିଚିତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ମଗ୍ଗସମାଧିସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନଭାୱତୋ ଅଧିଚିତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ନ ୱିନା ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦାତି କିଞ୍ଚାପି ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ୱିପସ୍ସନାପାଦକଂ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଚିତ୍ତଂ ହୋତିୟେୱ, ନ ପନ ତେ ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞେ ସମାଦାପେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତୀତି ନ ତେସଂ ୱସେନ ୱିତ୍ଥାରିତଂ ହୁତ୍ୱା ପୱତ୍ତତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାୟପି ଅଧିପଞ୍ଞତାସାଧନେ "ନ ୱିନା ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦା"ତି ୱଚନଂ ଇମିନାୱ ଅଧିପ୍ପାୟେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଲୋକିୟଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଧିଚିତ୍ତତା ପରିୟାୟେନାତି ନିପ୍ପରିୟାୟମେୱ ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ "ତତୋପି ଚ ମଗ୍ଗଫଲଚିତ୍ତମେୱ ଅଧିଚିତ୍ତ"ନ୍ତି ଆହ। ତଂ ପନ ଇଧ ଅନଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଇମିନା ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ ଲୋକିୟଚିତ୍ତସ୍ସ ୱସେନ ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖାପି ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତାତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ନ ହି ତଂ ସମାପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱତୀତି ଚ ଇମିନା ଲୋକିୟଅଧିଚିତ୍ତଂ ସମାପନ୍ନୋ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱତୀତି ଆପନ୍ନଂ। ଅଧିପଞ୍ଞାନିଦ୍ଦେସେ ଚ "ତତୋପି ଚ ମଗ୍ଗଫଲପଞ୍ଞାୱ ଅଧିପଞ୍ଞା"ତି ୱତ୍ୱା "ସା ପନ ଇଧ ଅନଧିପ୍ପେତା। ନ ହି ତଂ ସମାପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱତୀ"ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଲୋକିୟପଞ୍ଞାୱସେନ ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖାୟପି ଇଧାଧିପ୍ପେତଭାୱୋ ତଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ମେଥୁନଧମ୍ମପଟିସେୱନଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଅନୁଞ୍ଞାତନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ଇଦଞ୍ଚ ସବ୍ବଂ "ତତ୍ର ଯାୟଂ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା, ଅୟଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତା ସିକ୍ଖା"ତି ଇମାୟ ପାଳିୟା ନ ସମେତି। ଅୟଞ୍ହି ପାଳି ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାୱ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତା, ନ ଇତରାତି ଦୀପେତି, ତସ୍ମା ପାଳିୟା ଅଟ୍ଠକଥାୟ ଚ ଏୱମଧିପ୍ପାୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ଲୋକିୟଅଧିଚିତ୍ତଅଧିପଞ୍ଞାସମାପନ୍ନସ୍ସ ତଥାରୂପପଚ୍ଚୟଂ ପଟିଚ୍ଚ "ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱିସ୍ସାମୀ"ତି ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ତତୋ ଅଧିଚିତ୍ତତୋ ଅଧିପଞ୍ଞତୋ ଚ ପରିହାନି ସମ୍ଭୱତୀତି ତଂ ଦ୍ୱୟଂ ସମାପନ୍ନେନ ନ ସକ୍କା

ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱେଯ୍ୟାତି ପାଳିଯଂ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାୱ ୱୁତ୍ତା। ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖଞ୍ହି ଯାୱ ୱୀତିକ୍କମଂ ନ କରୋତି, ତାୱ ସମାପନ୍ନୋୱ ହୋତି। ନ ହି ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦମତ୍ତେନ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲଂ ଭିନ୍ନଂ ନାମ ହୋତୀତି। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ଲୋକିଯଅଧିଚିତ୍ତତୋ ଅଧିପଞ୍ଞତୋ ଚ ପରିହାଯିତ୍ୱାପି ଭିକ୍ଖୁନୋ ମେଥୁନଧମ୍ମପଟିସେୱନଂ କଦାଚି ଭୱେଯ୍ୟାତି ତଂ ଦ୍ୱଯଂ ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମଗ୍ଗଫଲଧମ୍ମାନଂ ଅକୁପ୍ପସଭାୱତ୍ତା ତଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତତୋ ପରିହାଯିତ୍ୱା ମେଥୁନଧମ୍ମପଟିସେୱନଂ ନାମ ନ କଦାଚି ସମ୍ଭୱତୀତି ଲୋକୁତ୍ତରାଧିଚିତ୍ତଅଧିପଞ୍ଞାନଂଯେୱ ପଟିକ୍ଖେପୋ କତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ ଅତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠନ୍ତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତନ୍ତି ଇମିନା –

‘‘ତତ୍ଥ କତମଂ କମ୍ମସ୍ସକତଞ୍ଞାଣଂ? ‘ଅତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ଅତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠଂ, ଅତ୍ଥି ହୁତଂ, ଅତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ୱିପାକୋ, ଅତ୍ଥି ଅଯଂ ଲୋକୋ, ଅତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ, ଅତ୍ଥି ମାତା, ଅତ୍ଥି ପିତା, ଅତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକା, ଅତ୍ଥି ଲୋକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସମ୍ମଗ୍ଗତା ସମ୍ମା ପଟିପନ୍ନା, ଯେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେନ୍ତୀ’ତି ଯା ଏୱରୂପା ପଞ୍ଞା ପଜାନନା…ପେ… ଅମୋହୋ ଧମ୍ମୱିଚଯୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି କମ୍ମସ୍ସକତଞ୍ଞାଣଂ। ଠପେତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନୁଲୋମିକଂ ଞାଣଂ ସବ୍ବାପି ସାସୱା କୁସଲା ପଞ୍ଞା କମ୍ମସ୍ସକତଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି (ୱିଭ। ୭୯୩) –

ଇମଂ ୱିଭଙ୍ଗପାଳିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି।

ତତ୍ଥ (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୭୯୩) ଅତ୍ଥି ଦିନ୍ନନ୍ତିଆଦୀସୁ ଦିନ୍ନପଚ୍ଚଯା ଫଲଂ ଅତ୍ଥୀତି ଇମିନା ଉପାଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଦିନ୍ନନ୍ତି ଚ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମସୀସେନ ଦାନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯିଟ୍ଠନ୍ତି ମହାଯାଗୋ, ସବ୍ବସାଧାରଣଂ ମହାଦାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ହୁତନ୍ତି ପହୋନକସକ୍କାରୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଅତ୍ଥି ମାତା, ଅତ୍ଥି ପିତାତି ମାତାପିତୂସୁ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିମିଚ୍ଛାପଟିପତ୍ତିଆଦୀନଂ ଫଲସମ୍ଭୱୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଯଂ ଞାଣଂ ‘‘ଇଦଂ କମ୍ମଂ ସକଂ, ଇଦଂ ନୋ ସକ’’ନ୍ତି ଜାନାତି, ଇଦଂ କମ୍ମସ୍ସକତଞ୍ଞାଣଂ ନାମ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ତିୱିଧଂ କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତଂ ତିୱିଧଂ ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତନ୍ତି ଇଦଂ ନ ସକକମ୍ମଂ ନାମ, ତୀସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଦସୱିଧମ୍ପି ସୁଚରିତଂ ସକକମ୍ମଂ ନାମ। ଅତ୍ତନୋ ୱାପି ହୋତୁ ପରସ୍ସ ୱା, ସବ୍ବମ୍ପି ଅକୁସଲଂ ନ ସକକମ୍ମଂ ନାମ। କସ୍ମା? ଅତ୍ଥଭଞ୍ଜନତୋ ଅନତ୍ଥଜନନତୋ ଚ। ଅତ୍ତନୋ ୱା ହୋତୁ ପରସ୍ସ ୱା, ସବ୍ବମ୍ପି କୁସଲଂ ସକକମ୍ମଂ ନାମ। କସ୍ମା? ଅନତ୍ଥଭଞ୍ଜନତୋ ଅତ୍ଥଜନନତୋ ଚ। ଏୱଂ ଜାନନସମତ୍ଥେ ଇମସ୍ମିଂ କମ୍ମସ୍ସକତଞ୍ଞାଣେ ଠତ୍ୱା ବହୁଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସୀଲଂ ପୂରେତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ ସମାଦିଯିତ୍ୱା ସୁଖେନ ସୁଖଂ ସମ୍ପତ୍ତିଯା ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ନିବ୍ବାନଂ ପତ୍ତାନଂ ସତ୍ତାନଂ ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋ ନତ୍ଥି। ଠପେତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନୁଲୋମିକଂ ଞାଣନ୍ତି ମଗ୍ଗସଚ୍ଚସ୍ସ ପରମତ୍ଥସଚ୍ଚସ୍ସ ଚ ଅନୁଲୋମନତୋ ସଚ୍ଚାନୁଲୋମିକନ୍ତି ଲଦ୍ଧନାମଂ ୱିପସ୍ସନାଞାଣଂ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସା ସବ୍ବାପି ସାସୱା କୁସଲା ପଞ୍ଞା କମ୍ମସ୍ସକତଞ୍ଞାଣମେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ତିଲକ୍ଖଣାକାରପରିଚ୍ଛେଦକନ୍ତି ଅନିଚ୍ଚାଦିଲକ୍ଖଣତ୍ତଯସ୍ସ ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱାଦିଆକାରପଅଚ୍ଛିନ୍ଦନକଂ। ଅଧିପଞ୍ଞାତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ଅଧିଟ୍ଠାନଭାୱତୋ ୱିପସ୍ସନାଞାଣଂ ଅଧିପଞ୍ଞାତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘କଲ୍ୟାଣକାରୀ କଲ୍ୟାଣଂ, ପାପକାରୀ ଚ ପାପକଂ;

ଅନୁଭୋତି ଦ୍ୱଯମେତଂ, ଅନୁବନ୍ଧତି କାରକ’’ନ୍ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୨୫୬);

ଏୱଂ ଅତୀତେ ଅନାଗତେ ଚ ୱଟ୍ଟମୂଲକଦୁକ୍ଖସଲ୍ଲକ୍ଖଣୱସେନ ସଂୱେଗୱତ୍ଥୁତାଯ ୱିମୁତ୍ତିଆକଙ୍ଖାଯ ପଚ୍ଚଯଭୂତା କମ୍ମସ୍ସକତପଞ୍ଞା ଅଧିପଞ୍ଞାତିପି ୱଦନ୍ତି। ଲୋକିଯପଞ୍ଞାଯ ଅଧିପଞ୍ଞାଭାୱୋ ପରିଯାଯେନାତି ନିପ୍ପରିଯାଯମେୱ ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତତୋପି ଚ ମଗ୍ଗଫଲପଞ୍ଞାୱ ଅଧିପଞ୍ଞା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସହ ଆଜୀୱନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ସାଜୀୱୋତି ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ – ‘‘ସବ୍ବମ୍ପି…ପେ… ତସ୍ମା ସାଜୀୱନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ତତ୍ଥ ସିକ୍ଖାପଦନ୍ତି ‘‘ନାମକାଯୋ ପଦକାଯୋ ନିରୁତ୍ତିକାଯୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନକାଯୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତୋ ୱଚନସଙ୍ଖାତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ। ସଭାଗୱୁତ୍ତିନୋତି ସମାନୱୁତ୍ତିକା, ସଦିସପ୍ପୱତ୍ତିକାତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖତୀତି ଏତ୍ଥ ଆଧେଯ୍ୟାପେକ୍ଖତ୍ତା ଅଧିକରଣସ୍ସ କିମାଧେଯ୍ୟମପେକ୍ଖିତ୍ୱା ‘‘ତସ୍ମି’’ନ୍ତି ଅଧିକରଣଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠନ୍ତି ଆହ – ‘‘ତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଧିକରଣଂ କତ୍ୱା’’ତି, ତଂ ସାଜୀୱସଙ୍ଖାତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ‘‘ଯଥାସିକ୍ଖାପଦଂ ନୁ ଖୋ ସିକ୍ଖାମି, ନ ସିକ୍ଖାମୀ’’ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତିୱସେନ ସିକ୍ଖାପଦୱିସଯତ୍ତା ତଦାଧେଯ୍ୟଭୂତସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଧିକରଣଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ନନୁ ଚ ‘‘ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ’’ତି ଇମସ୍ସ ପଦଭାଜନଂ କରୋନ୍ତେନ ‘‘ଯଂ ସିକ୍ଖଂ ସାଜୀୱଞ୍ଚ ସମାପନ୍ନୋ, ତଦୁଭଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତେସୁ ସିକ୍ଖତି, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ଏୱମୱତ୍ୱା ‘‘ତସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖତି, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅନ୍ତୋଲୀନଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ନ କେୱଲଞ୍ଚାଯମେତସ୍ମି’’ନ୍ତିଆଦି।

ତସ୍ସା ଚ ସିକ୍ଖାଯାତି ତସ୍ସା ଅଧିସୀଲସଙ୍ଖାତାଯ ସିକ୍ଖାଯ। ସିକ୍ଖଂ ପରିପୂରେନ୍ତୋତି

ସୀଲସଂୱରଂ ପରିପୂରେନ୍ତୋ, ୱାରିତ୍ତସୀଲୱସେନ ୱିରତିସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଚେତନଂ ଚାରିତ୍ତସୀଲୱସେନ ୱିରତିୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଚେତନଞ୍ଚ ଅତ୍ତନି ପୱତ୍ତେନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସିକ୍ଖାପଦେ ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତୋ ସିକ୍ଖତୀତି ‘‘ନାମକାଯୋ ପଦକାଯୋ ନିରୁତ୍ତିକାଯୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନକାଯୋ’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତୋ ୱଚନସଙ୍ଖାତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଯଥାୱୁତ୍ତସିକ୍ଖାପଦେ ସିକ୍ଖତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସୀଲସଂୱରପୂରଣଂ ସାଜୀୱାନତିକ୍କମନଞ୍ଚାତି ଇଦମେୱ ଚ ଦ୍ୱଯଂ ଇଧ ସିକ୍ଖନଂ ନାମାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତତ୍ଥ ସାଜୀୱାନତିକ୍କମୋ ସିକ୍ଖାପାରିପୂରିଯା ପଚ୍ଚଯୋ। ସାଜୀୱାନତିକ୍କମତୋ ହି ଯାୱ ମଗ୍ଗା ସିକ୍ଖାପାରିପୂରୀ ହୋତି। ଅପିଚେତ୍ଥ ‘‘ସିକ୍ଖଂ ପରିପୂରେନ୍ତୋ ସିକ୍ଖତୀ’’ତି ଇମିନା ୱିରତିଚେତନାସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସୀଲସଂୱରସ୍ସ ୱିସେସତୋ ସନ୍ତାନେ ପୱତ୍ତନକାଲୋୱ ଗହିତୋ, ‘‘ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତୋ ସିକ୍ଖତୀ’’ତି ଇମିନା ପନ ଅପ୍ପୱତ୍ତନକାଲୋପି। ସିକ୍ଖଞ୍ହି ପରିପୂରଣୱସେନ ଅତ୍ତନି ପୱତ୍ତେନ୍ତୋପି ନିଦ୍ଦାଦିୱସେନ ଅପ୍ପୱତ୍ତେନ୍ତୋପି ୱୀତିକ୍କମାଭାୱା ‘‘ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତୋ ସିକ୍ଖତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି।

ସିକ୍ଖାସାଜୀୱପଦଭାଜନୀଯୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନୱିଭଙ୍ଗୱଣ୍ଣନା

‘‘ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାତାଯା’’ତି ଉଭଯଥାପି ପାଠୋ ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତୋ। ଦୁବ୍ବଲ୍ୟେ ଆୱିକତେପୀତି ‘‘ଯଂନୂନାହଂ ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖେଯ୍ୟ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଦୁବ୍ବଲଭାୱେ ପକାସିତେପି। ସିକ୍ଖାଯ ପନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତାଯାତି ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ’’ତିଆଦିନା ସିକ୍ଖାଯ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତାଯ। ଯସ୍ମା ଦିରତ୍ତୱଚନେ ଗହିତେ ତେନ ପୁରିମପଚ୍ଛିମପଦାନି ସଂସିଲିଟ୍ଠାନି ହୋନ୍ତି, ନ ତସ୍ମିଂ ଅଗ୍ଗହିତେ, ତସ୍ମା ଦିରତ୍ତୱଚନେନ ବ୍ୟଞ୍ଜନସିଲିଟ୍ଠତାମତ୍ତମେୱ ପଯୋଜନନ୍ତି ଆହ ‘‘ବ୍ୟଞ୍ଜନସିଲିଟ୍ଠତାଯା’’ତି। ମୁଖାରୁଳ୍ହତାଯାତି ଯସ୍ମା ଏୱରୂପଂ ୱଚନଂ ଲୋକସ୍ସ ମୁଖମାରୁଳ୍ହଂ, ତସ୍ମାତି ଅତ୍ଥୋ।

ବ୍ୟଞ୍ଜନଂସମ୍ପାଦେତୀତି ତସ୍ସ ୱିସୁଂ ଅତ୍ଥାଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ଅଞ୍ଞପଦେନ ଦୀପେନ୍ତୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ସମ୍ପାଦେତି। ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ କାରଣେନ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ପରିୱାରକପଦୱିରହିତଞ୍ହୀ’’ତିଆଦି। ଅତ୍ଥଦୀପକଂ ପଦଂ ଅତ୍ଥପଦଂ।

ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନସ୍ସାତି ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ’’ତିଆଦିସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନୱଚନସ୍ସ। ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ’’ତିଆଦୀସୁ ‘‘ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁବ୍ବଲ୍ୟାୱିକମ୍ମଞ୍ଚେୱ ହୋତି ସିକ୍ଖା ଚ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଉଭଯମ୍ପି ହୋତୀତି ଆହ – ‘‘ଏକଚ୍ଚଂ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟାୱିକମ୍ମଂ ଅତ୍ଥୋ ହୋତୀ’’ତି। କିଞ୍ଚାପି ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ’’ତିଆଦିସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନୱଚନସ୍ସ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟାୱିକମ୍ମପଦତ୍ଥୋ ନ ହୋତି, ତଥାପି ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସିକ୍ଖାପରିପୂରଣେ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟାୱିଭାୱସ୍ସପି ଗମ୍ଯମାନତ୍ତା ‘‘ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନସ୍ସ ଏକଚ୍ଚଂ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟାୱିକମ୍ମଂ ଅତ୍ଥୋ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନଂ ସନ୍ଧାଯାତି ନଂ ଅତ୍ଥଭୂତଂ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟାୱିକମ୍ମଂ ସନ୍ଧାଯ।

ୱିସେସାୱିସେସନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯେନ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟାୱିକମ୍ମମେୱ ହୋତି, ନ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ, ତତ୍ଥ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଦୁବ୍ବଲ୍ୟାୱିକମ୍ମାନଂ ଅତ୍ଥି ୱିସେସୋ। ଯେନ ପନ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଞ୍ଚେୱ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟାୱିକମ୍ମଞ୍ଚ ହୋତି, ତତ୍ଥ ନେୱତ୍ଥି ୱିସେସୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କଠକିଚ୍ଛଜୀୱନେତି ଧାତୂସୁ ପଠିତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘କିଚ୍ଛଜୀୱିକପ୍ପତ୍ତୋ’’ତି। ଉକ୍କଣ୍ଠନଂ ଉକ୍କଣ୍ଠା, କିଚ୍ଛଜୀୱିକା, ତଂ ଇତୋ ପତ୍ତୋତି ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ। ଇତୋତି ଇତୋ ଠାନତୋ, ଇତୋ ୱିହାରତୋ ୱା। ଏତ୍ଥାତି ଗନ୍ତୁମିଚ୍ଛିତଂ ପଦେସଂ ୱଦତି। ଅନଭିରତିଯା ପୀଳିତୋ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉଦ୍ଧଂମୁଖୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଆହିଣ୍ଡତୀତି ଆହ ‘‘ଉଦ୍ଧଂ କଣ୍ଠଂ କତ୍ୱା ୱିହରମାନୋ’’ତି।

ଅଟ୍ଟୀଯମାନୋତି ଏତ୍ଥ ଅଟ୍ଟମିୱ ଅତ୍ତାନମାଚରତି ଅଟ୍ଟୀଯତୀତି ଅଟ୍ଟୀଯସଦ୍ଦସ୍ସ ଅନ୍ତୋଗଧୋପମାନଭୂତକମ୍ମତ୍ତା ଉପମେଯ୍ୟଭୂତେନ ଅତ୍ତନାୱ ସକମ୍ମକତ୍ତଂ, ନ ଭିକ୍ଖୁଭାୱେନାତି ଆହ ‘‘ଭିକ୍ଖୁଭାୱନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁଭାୱେନା’’ତି। ନ ହି ସୋ ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ଅଟ୍ଟମିୱ ଆଚରତି, କିଞ୍ଚରହି ଅତ୍ତାନଂ ତସ୍ମା ଭିକ୍ଖୁଭାୱେନ କରଣଭୂତେନ ଅତ୍ତାନଂ ଅଟ୍ଟୀଯମାନୋତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘କରଣତ୍ଥେ ଉପଯୋଗୱଚନ’’ନ୍ତି। କଣ୍ଠେ ଆସତ୍ତେନ

ଅଚ୍ଚୀୟେଥ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ପନ କରଣତ୍ଥେୟେୱ କରଣୱଚନନ୍ତି ଆହ – ‘‘ୟଥାଲକ୍ଖଣଂ କରଣୱଚନେନେୱ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। କତ୍ତୁଅତ୍ଥେ ୱା ଉପୟୋଗୱଚନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି ଆହ – ‘‘ତେନ ୱା ଭିକ୍ଖୁଭାୱେନା’’ତିଆଦି, ତେନ କତ୍ତୁଭୂତେନ ଭିକ୍ଖୁଭାୱେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମସ୍ମିଂ ପନତ୍ଥେ ଅଟ୍ଟଂ କରୋତୀତି ଅଟ୍ଟୀୟତୀତି ଅଟ୍ଟୀୟ-ସଦ୍ଦଂ ନିପ୍ଫାଦେତ୍ୱା ତତୋ କମ୍ମନି ମାନ-ସଦ୍ଦେ କତେ ‘‘ଅଟ୍ଟୀୟମାନୋ’’ତି ପଦସିଦ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବା। ତେନେୱାହ – ‘‘ଅଟ୍ଟୋ କରିୟମାନୋ ପୀଳିୟମାନୋ’’ତି। ଜିଗୁଚ୍ଛମାନୋତି ଇମିନା ପନ ସମ୍ବନ୍ଧେ କରିୟମାନେ ଭିକ୍ଖୁଭାୱନ୍ତି ଉପୟୋଗତ୍ଥେ ଏୱ ଉପୟୋଗୱଚନନ୍ତି ଆହ – ‘‘ଅସୁଚିଂ ୱିୟ ତଂ ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତୋ’’ତି, ତଂ ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସଚାହନ୍ତି ସଚେ ଅହଂ।

ପଚ୍ଚକ୍ଖାନାକାରେନ ୱୁତ୍ତାନୀତି ‘‘ପଚ୍ଚକ୍ଖେୟ୍ୟଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଚ୍ଚକ୍ଖାନାକାରସମ୍ବନ୍ଧେନ ୱୁତ୍ତାନି। ଭାୱୱିକପ୍ପାକାରେନାତି ‘‘ଅସ୍ସଂ ଅସ୍ସ’’ନ୍ତି ଆଗତତ୍ତା ୟଂ ୟଂ ଭୱିତୁକାମୋ, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଭାୱସ୍ସ ୱିକପ୍ପାକାରେନ, ଭିକ୍ଖୁଭାୱତୋ ଅଞ୍ଞଭାୱୱିକପ୍ପାକାରେନାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

୫୦।ନ ଉସ୍ସହାମୀତି ଅତ୍ତନୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଉସ୍ସହାଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ନ ୱିସହାମୀତି ଏକଭତ୍ତାଦୀନଂ ଅସୟ୍ହଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ନ ରମାମୀତି ‘‘ପଜ୍ଜାମୂଲକଂ ନତ୍ଥି ମେ ସୁଖ’’ନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ନାଭିରମାମୀତି ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତୋସାଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି।

ଇଦାନି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନୱାରେ ଠତ୍ୱା ଅୟଂ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ତତ୍ଥ ‘‘ସାମଞ୍ଞା ଚୱିତୁକାମୋ’’ତିଆଦୀହି ପଦେହି ଚିତ୍ତନିୟମଂ ଦସ୍ସେତି। ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ଧମ୍ମ’’ନ୍ତିଆଦୀହି ପଦେହି ଖେତ୍ତନିୟମଂ ଦସ୍ସେତି। ୟଥା ହି ଲୋକେ ସସ୍ସାନଂ ରୁହନଟ୍ଠାନଂ ‘‘ଖେତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱମିଦମ୍ପି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନସ୍ସ ରୁହନଟ୍ଠାନତ୍ତା ‘‘ଖେତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ‘‘ପଚ୍ଚକ୍ଖାମି ଧାରେହୀ’’ତି ଏତେନ କାଲନିୟମଂ ଦସ୍ସେତି। ‘‘ୱଦତୀ’’ତି ଇମିନା ପୟୋଗନିୟମଂ ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଅଲଂ ମେ ବୁଦ୍ଧେନ, କିନ୍ନୁ ମେ ବୁଦ୍ଧେନ, ନ ମମତ୍ଥୋ ବୁଦ୍ଧେନ, ସୁମୁତ୍ତାହଂ ବୁଦ୍ଧେନା’’ତିଆଦୀହି ଅନାମଟ୍ଠକାଲୱସେନପି ପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ‘‘ୱିଞ୍ଞାପେତୀ’’ତି ଇମିନା ୱିଜାନନନିୟମଂ ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଉମ୍ମତ୍ତକୋ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତି, ଉମ୍ମତ୍ତକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତୀ’’ତିଆଦୀହି ପୁଗ୍ଗଲନିୟମଂ ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଅରିୟକେନ ମିଲକ୍ଖସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତି, ସୋ ଚ ନପ୍ପଟିୱିଜାନାତି, ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାତା ହୋତି ସିକ୍ଖା’’ତିଆଦୀହି ପୁଗ୍ଗଲାଦିନିୟମେ ସତିପି ୱିଜାନନନିୟମାସମ୍ଭୱଂ ଦସ୍ସେତି । ‘‘ଦୱାୟ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତି, ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାତା ହୋତି ସିକ୍ଖା’’ତିଆଦୀହି ଖେତ୍ତାଦିନିୟମେ ସତିପି ଚିତ୍ତନିୟମାଭାୱେନ ନ ରୁହତୀତି ଦସ୍ସେତି। ‘‘ସାୱେତୁକାମୋ ନ ସାୱେତି, ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାତା ହୋତି ସିକ୍ଖା’’ତି ଇମିନା ଚିତ୍ତନିୟମେପି ସତି ପୟୋଗନିୟମାଭାୱେନ ନ ରୁହତୀତି ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଅୱିଞ୍ଞୁସ୍ସ ସାୱେତି, ୱିଞ୍ଞୁସ୍ସ ନ ସାୱେତୀ’’ତି ଏତେହି ଚିତ୍ତଖେତ୍ତକାଲପୟୋଗପୁଗ୍ଗଲୱିଜାନନନିୟମେପି ସତି ୟଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ସାୱେତି, ତସ୍ସେୱ ସୱନେନ ରୁହତି, ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସାତି ଦସ୍ସେତି। ‘‘ସବ୍ବସୋ ୱା ପନ ନ ସାୱେତି, ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାତା ହୋତି ସିକ୍ଖା’’ତି ଇଦଂ ପନ ଚିତ୍ତାଦିନିୟମେନେୱ ସିକ୍ଖା ପଚ୍ଚକ୍ଖାତା ହୋତି, ନ ଅଞ୍ଞଥାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଚିତ୍ତଖେତ୍ତକାଲପୟୋଗପୁଗ୍ଗଲୱିଜାନନନିୟମୱସେନ ସିକ୍ଖାୟ ପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ଞତ୍ୱା ତଦଭାୱେନ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

କଥଂ? ଉପସମ୍ପନ୍ନଭାୱତୋ ଚୱିତୁକାମତାଚିତ୍ତେନେୱ ହି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତି, ନ ଦୱା ୱା ରୱା ୱା ଭଣନ୍ତସ୍ସ। ଏୱଂ ଚିତ୍ତୱସେନ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତି, ନ ତଦଭାୱେନ।

ତଥା ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମି, ଧମ୍ମଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମି, ସଙ୍ଘଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମି, ସିକ୍ଖଂ, ୱିନୟଂ, ପାତିମୋକ୍ଖଂ, ଉଦ୍ଦେସଂ, ଉପଜ୍ଝାୟଂ, ଆଚରିୟଂ, ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଂ, ଅନ୍ତେୱାସିକଂ, ସମାନୁପଜ୍ଝାୟକଂ, ସମାନାଚରିୟକଂ, ସବ୍ରହ୍ମଚାରିଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତାନଂ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଚତୁଦ୍ଦସନ୍ନଂ, ‘‘ଗିହୀତି ମଂ ଧାରେହି, ଉପାସକୋ, ଆରାମିକୋ, ସାମଣେରୋ, ତିତ୍ଥିୟୋ, ତିତ୍ଥିୟସାୱକୋ, ଅସ୍ସମଣୋ, ଅସକ୍ୟପୁତ୍ତିୟୋତି ମଂ ଧାରେହୀ’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତାନଂ ଗିହିଆଦୀନଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନଞ୍ଚାତି ଇମେସଂ ଦ୍ୱାୱୀସତିୟା ଖେତ୍ତପଦାନଂ ୟସ୍ସ କସ୍ସଚି ସଭାୱୱଚନସ୍ସ ୱସେନ ତେସୁ ଚ ୟଂକିଞ୍ଚି ୱତ୍ତୁକାମସ୍ସ ୟଂକିଞ୍ଚି ୱଦତୋପି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତି, ନ ରୁକ୍ଖାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ। ଏୱଂ ଖେତ୍ତୱସେନ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତି, ନ ତଦଭାୱେନ।

ତତ୍ଥ ୟଦେତଂ ‘‘ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ’’ତି ଚ ‘‘ମଂ ଧାରେହୀ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ ୱତ୍ତମାନକାଲୱଚନଂ, ୟାନି ଚ ‘‘ଅଲଂ ମେ ବୁଦ୍ଧେନ, କିନ୍ନୁ ମେ ବୁଦ୍ଧେନ, ନ ମମତ୍ଥୋ ବୁଦ୍ଧେନ, ସୁମୁତ୍ତାହଂ ବୁଦ୍ଧେନା’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ଆଖ୍ୟାତୱସେନ କାଲଂ ଅନାମସିତ୍ୱା ପୁରିମେହି ଚୁଦ୍ଦସହି ପଦେହି ସଦ୍ଧିଂ ୟୋଜେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତାନି ‘‘ଅଲଂ ମେ’’ତିଆଦୀନି ଚତ୍ତାରି ପଦାନି, ତେସଂୟେୱ ଚ ସଭାୱୱଚନାନଂ ୱସେନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତି, ନ ‘‘ପଚ୍ଚକ୍ଖାସି’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ପଚ୍ଚକ୍ଖିସ୍ସ’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ମଂ ଧାରେସୀ’’ତି ୱା ‘‘ଧାରେସ୍ସସୀ’’ତି ୱା ‘‘ୟନ୍ନୂନାହଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ୱାତିଆଦୀନି ଅତୀତାନାଗତପରିକପ୍ପୱଚନାନି ଭଣନ୍ତସ୍ସ। ଏୱଂ ୱତ୍ତମାନକାଲୱସେନ ଚେୱ ଅନାମଟ୍ଠକାଲୱସେନ ଚ ପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତି, ନ ତଦଭାୱେନ।

ପୟୋଗୋ ପନ ଦୁୱିଧୋ କାୟିକୋ ୱାଚସିକୋ। ତତ୍ଥ ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ୟାୟ କାୟଚି ଭାସାୟ ୱଚୀଭେଦଂ କତ୍ୱା ୱାଚସିକପୟୋଗେନେୱ ପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତି, ନ ଅକ୍ଖରଲିଖନଂ ୱା ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦାଦିଦସ୍ସନଂ ୱା କାୟପୟୋଗଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ। ଏୱଂ ୱାଚସିକପୟୋଗେନେୱ ପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତି, ନ ତଦଭାୱେନ।

ପୁଗ୍ଗଲୋ ପନ ଦୁୱିଧୋ ୟୋ ଚ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତି, ୟସ୍ସ ଚ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତି। ତତ୍ଥ ୟୋ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତି, ସୋ ସଚେ ଉମ୍ମତ୍ତକଖିତ୍ତଚିତ୍ତୱେଦନାଟ୍ଟାନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ନ ହୋତି। ୟସ୍ସ ପନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତି, ସୋ ସଚେ ମନୁସ୍ସଜାତିକୋ ହୋତି, ନ ଚ ଉମ୍ମତ୍ତକାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ, ସମ୍ମୁଖୀଭୂତୋ ଚ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତି। ନ ହି ଅସମ୍ମୁଖୀଭୂତସ୍ସ ଦୂତେନ ୱା ପଣ୍ଣେନ ୱା ଆରୋଚନଂ ରୁହତି। ଏୱଂ ୟଥାୱୁତ୍ତପୁଗ୍ଗଲୱସେନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତି, ନ ତଦଭାୱେନ।

ୱିଜାନନମ୍ପି ନିୟମିତାନିୟମିତୱସେନ ଦୁୱିଧଂ। ତତ୍ଥ ୟସ୍ସ ୟେସଂ ୱା ନିୟମେତ୍ୱା ‘‘ଇମସ୍ସ ଇମେସଂ ୱା ଆରୋଚେମୀ’’ତି ୱଦତି, ସଚେ ତେ ୟଥା ପକତିୟା ଲୋକେ ମନୁସ୍ସା ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଆୱଜ୍ଜନସମୟେ ଜାନନ୍ତି, ଏୱଂ ତସ୍ସ ୱଚନାନନ୍ତରମେୱ ତସ୍ସ ‘‘ଅୟଂ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ’’ତି ୱା ‘‘ଗିହିଭାୱଂ ପତ୍ଥୟତୀ’’ତି ୱା ୟେନ କେନଚି ଆକାରେନ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଭାୱଂ ଜାନନ୍ତି, ପଚ୍ଚକ୍ଖାତା ହୋତି ସିକ୍ଖା। ଅଥ ଅପରଭାଗେ ‘‘କିଂ ଇମିନା ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଜାନନ୍ତି, ଅଞ୍ଞେ ୱା ଜାନନ୍ତି, ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାତାୱ ହୋତି ସିକ୍ଖା। ଅନିୟମେତ୍ୱା ଆରୋଚେନ୍ତସ୍ସ ପନ ସଚେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ୟୋ କୋଚି ମନୁସ୍ସଜାତିକୋ ୱଚନତ୍ଥଂ ଜାନାତି, ପଚ୍ଚକ୍ଖାତାୱ ହୋତି ସିକ୍ଖା। ଏୱଂ ୱିଜାନନୱସେନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତି, ନ ତଦଭାୱେନ। ଇତି ଇମେସଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାନଂ ଚିତ୍ତାଦୀନଂ ୱସେନେୱ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତି, ନ ଅଞ୍ଞଥାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

୫୧। ‘‘ୱଦତୀ’’ତି ୱଚୀଭେଦପ୍ପୟୋଗଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତଦନନ୍ତରଂ ‘‘ୱିଞ୍ଞାପେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତେନେୱ ୱଚୀଭେଦେନ ଅଧିପ୍ପାୟୱିଞ୍ଞାପନଂ ଇଧାଧିପ୍ପେତଂ, ନ ୟେନ କେନଚି ଉପାୟେନାତି ଆହ ‘‘ତେନେୱ ୱଚୀଭେଦେନା’’ତି। ପଦପଚ୍ଚାଭଟ୍ଠଂ କତ୍ୱାତି ପଦୱିପରାୱତ୍ତିଂ କତ୍ୱା। ଇଦଞ୍ଚ ପଦପ୍ପୟୋଗସ୍ସ ଅନିୟମିତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ୟଥା ହି ଲୋକେ ‘‘ଆହର ପତ୍ତଂ, ପତ୍ତଂ ଆହରା’’ତି ଅନିୟମିତେନ ପଦପ୍ପୟୋଗେନ ତଦତ୍ଥୱିଞ୍ଞାପନଂ ଦିଟ୍ଠଂ, ଏୱମିଧାପି ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମି, ପଚ୍ଚକ୍ଖାମି ବୁଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ଅନିୟମିତେନ ପଦପ୍ପୟୋଗେନ ତଦତ୍ଥୱିଞ୍ଞାପନଂ ହୋତିୟେୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀତି ଅତ୍ଥପ୍ପଧାନୋ ଅୟଂ ନିଦ୍ଦେସୋ, ନ ସଦ୍ଦପ୍ପଧାନୋତି ଆହ ‘‘ମିଲକ୍ଖଭାସାସୁ ୱା ଅଞ୍ଞତରଭାସାୟ ତମତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତସ୍ସା’’ତି। ମାଗଧଭାସତୋ ଅୱସିଟ୍ଠା ସବ୍ବାପି ଅନ୍ଧଦମିଳଆଦିଭାସା ମିଲକ୍ଖଭାସାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଖେତ୍ତପଦେସୁ ଏକଂ ୱତ୍ତୁକାମୋ ସଚେପି ଅଞ୍ଞଂ ୱଦେୟ୍ୟ, ଖେତ୍ତପଦନ୍ତୋଗଧତ୍ତା ପଚ୍ଚକ୍ଖାତାୱ ହୋତି ସିକ୍ଖାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀତି ୱତ୍ତୁକାମୋ’’ତିଆଦି। ୟଦିପି ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତୋ ଚିତ୍ତେନ ତଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱତ୍ତୁକାମୋ ପୁନ ୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱା ତମେୱ ୱଦେୟ୍ୟ, ତଥାପି ସାସନତୋ ଚୱିତୁକାମତାଚିତ୍ତେ ସତି ଖେତ୍ତପଦସ୍ସେୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଙ୍ଗପାରିପୂରିସମ୍ଭୱତୋ ହୋତ୍ୱେୱ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଖେତ୍ତମେୱ ଓତିଣ୍ଣନ୍ତି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନସ୍ସ ରୁହନଟ୍ଠାନଭୂତଂ ଖେତ୍ତମେୱ ଓତିଣ୍ଣଂ।

‘‘ପଚ୍ଚକ୍ଖାମି ଧାରେହୀ’’ତି ୱତ୍ତମାନକାଲସ୍ସ ପଧାନଭାୱେନ ୱତ୍ତୁମିଚ୍ଛିତତ୍ତା ଅତୀତାନାଗତପରିକପ୍ପୱଚନେହି ନେୱତ୍ଥି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ସଚେ ପନ ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖିନ୍ତି ୱା’’ତିଆଦି। ୱଦତି ୱିଞ୍ଞାପେତୀତି ଏତ୍ଥ ୱଦତୀତି ଇମିନା ପୟୋଗସ୍ସ ନିୟମିତତ୍ତା ଏକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଅତ୍ତନୋ ୱଚୀଭେଦପ୍ପୟୋଗେନେୱ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତି, ନ ଦୂତସାସନାଦିପ୍ପୟୋଗେନାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଦୂତଂ ୱା ପହିଣାତୀ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ‘‘ମମ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଭାୱଂ କଥେହୀ’’ତି ମୁଖସାସନୱସେନ ‘‘ଦୂତଂ ୱା ପହିଣାତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଣ୍ଣେ ଲିଖିତ୍ୱା ପହିଣନୱସେନ ‘‘ସାସନଂ ୱା ପେସେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ରୁକ୍ଖାଦୀସୁ ଅକ୍ଖରାନି ଲିଖିତ୍ୱା ଦସ୍ସନୱସେନ ‘‘ଅକ୍ଖରଂ ୱା ଛିନ୍ଦତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦାୟ ୱା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେତୀତି ହତ୍ଥେନ ଅଧିପ୍ପାୟୱିଞ୍ଞାପନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଧିପ୍ପାୟୱିଞ୍ଞାପକୋ ହି ହତ୍ଥୱିକାରୋ ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦା। ହତ୍ଥ-ସଦ୍ଦୋ ଚେତ୍ଥ ତଦେକଦେସେସୁ ଅଙ୍ଗୁଲୀସୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ ‘‘ନ ସଙ୍ଘଂ ହତ୍ଥଂ ମୁଖେ ପକ୍ଖିପିସ୍ସାମୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ପାଚି। ୬୧୮) ୱିୟ। ତସ୍ମା ଅଧିପ୍ପାୟୱିଞ୍ଞାପକେନ ଅଙ୍ଗୁଲିସଙ୍କୋଚାଦିନା ହତ୍ଥୱିକାରେନ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେତୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଚିତ୍ତସମ୍ପୟୁତ୍ତନ୍ତି ପଚ୍ଚକ୍ଖାତୁକାମତାଚିତ୍ତସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ। ଇଦାନି ୱିଜାନନୱସେନ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ନିୟମିତାନିୟମିତୱସେନ ଦ୍ୱିଧା ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ – ‘‘ୟଦି ଅୟମେୱ ଜାନାତୂ’’ତିଆଦି। ଅୟଞ୍ଚ ୱିଭାଗୋ ‘‘ୱଦତି ୱିଞ୍ଞାପେତୀତି ଏକୱିସୟତ୍ତା ୟସ୍ସ ୱଦତି, ତସ୍ସେୱ ୱିଜାନନଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସା’’ତି ଇମିନା ନୟେନ ଲବ୍ଭୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ନ ହି ୟସ୍ସ ୱଦତି, ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୀତି ଅୟମତ୍ଥୋ ସମ୍ଭୱତି। ସୋୟେୱ ଜାନାତୀତି ଅୱଧାରଣେନ ତସ୍ମିଂ ଅୱିଜାନନ୍ତେୟେୱ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଜାନନଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ତେନେୱାହ – ‘‘ଅଥ ସୋ ନ ଜାନାତି, ଅଞ୍ଞୋ ସମୀପେ ଠିତୋ ଜାନାତି, ଅପଚ୍ଚକ୍ଖାତା ହୋତି ସିକ୍ଖା’’ତି। ତସ୍ମା ‘‘ଅୟମେୱ ଜାନାତୂ’’ତି ଏକଂ ନିୟମେତ୍ୱା ଆରୋଚିତେ ୟଦିପି ସୋପି ଜାନାତି ଅଞ୍ଞୋପି, ନିୟମିତସ୍ସ ପନ ନିୟମିତୱସେନ ୱିଜାନନସମ୍ଭୱତୋ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତିୟେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ‘‘ଅଞ୍ଞୋ ମା ଜାନାତୂ’’ତି ଅନିୟମିତତ୍ତା। ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ନିୟମେତ୍ୱାତି ଇଦଂ ‘‘ଦ୍ୱେ ୱା ଜାନନ୍ତୁ ଏକୋ ୱା, ଇମେସଂୟେୱ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଆରୋଚେମୀ’’ତି ଏୱଂ ନିୟମେତ୍ୱା ଆରୋଚନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱାହ – ‘‘ଏକସ୍ମିଂଜାନନ୍ତେପି ଦ୍ୱୀସୁ ଜାନନ୍ତେସୁପୀ’’ତି। ତସ୍ମା

‘‘ଦ୍ୱେଯେଓ ଜାନନ୍ତୁ, ଏକୋ ମା ଜାନାତୂ’’ତି ଏୱଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ନିଯମେତ୍ୱା ଆରୋଚିତେ ଦ୍ୱୀସୁଯେଓ ଜାନନ୍ତେସୁ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତି, ନ ଏକସ୍ମିଂ ଜାନନ୍ତେତି ୱଦନ୍ତି।

ସଭାଗେତି ୱିସ୍ସାସିକେ। ପରିସଙ୍କମାନୋତି ‘‘ସଚେ ତେ ଜାନେଯ୍ୟୁଂ, ମଂ ତେ ୱାରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଆସଙ୍କମାନୋ। ସମଯଞ୍ଞୂତି ସାସନାଚାରକୁସଲୋ, ଇଧ ପନ ତଦଧିପ୍ପାଯଜାନନମତ୍ତେନପି ସମଯଞ୍ଞୂ ନାମ ହୋତି। ତେନେୱ ଆହ – ‘‘ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ଅଯଂ…ପେ… ସାସନତୋ ଚୁତୋତି ଜାନାତୀ’’ତି। ତସ୍ମା ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ’’ତି ଇମସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଞତ୍ୱାପି ସଚେ ‘‘ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁଭାୱତୋ ଚୱିତୁକାମୋ, ଗିହୀ ୱା ହୋତୁକାମୋ’’ତି ନ ଜାନାତି, ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାତାୱ ହୋତି ସିକ୍ଖା। ସଚେ ପନ ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ’’ତି ୱଚନସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଅଜାନିତ୍ୱାପି ‘‘ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ଗିହୀ ହୋତୁକାମୋ’’ତି ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଜାନାତି, ପଚ୍ଚକ୍ଖାତାୱ ହୋତି ସିକ୍ଖା। ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଖଣେ ସୋତୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥିଯା ସଦ୍ଦଗ୍ଗହଣଂ, ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂଯେୱ ଚ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥିଯା ତଦତ୍ଥୱିଜାନନନ୍ତି ଆହ – ‘‘ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ପନ ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମଂ ଦୁଜ୍ଜାନ’’ନ୍ତି। ନ ହି ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଖଣେ ସଦ୍ଦସୱନଂ ତଦତ୍ଥୱିଜାନନଞ୍ଚ ସମ୍ଭୱତି। ତଥା ହି ‘‘ଘଟୋ’’ତି ୱା ‘‘ପଟୋ’’ତି ୱା କେନଚି ୱୁତ୍ତେ ତତ୍ଥ ଘ-ସଦ୍ଦଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକା ସୋତୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥି ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଦନନ୍ତରଂ ଏକା ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥି ତମେୱ ଅତୀତଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ତେନ ୱୁତ୍ତୱଚନେ ଯତ୍ତକାନି ଅକ୍ଖରାନି ହୋନ୍ତି, ତେସୁ ଏକମେକଂ ଅକ୍ଖରଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନମତୀତଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ସୋତୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥିଯା ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥିଯା ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଦ୍ଧାଯ ଅୱସାନେ ତାନି ଅକ୍ଖରାନି ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଅକ୍ଖରସମୂହଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକା ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥି ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝତି। ତଦନନ୍ତରଂ ‘‘ଅଯମକ୍ଖରସମୂହୋ ଏତସ୍ସ ନାମ’’ନ୍ତି ନାମପଞ୍ଞତ୍ତିଗ୍ଗହଣୱସେନ ଅପରାଯ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥିଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଦ୍ଧାଯ ତଦନନ୍ତରଂ ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥିଯା ‘‘ଅଯମେତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ପକତିଯା ତଦତ୍ଥୱିଜାନନଂ ସମ୍ଭୱତି।

ଆୱଜ୍ଜନସମଯେନାତି ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ କରଣୱଚନଂ, ଅତ୍ଥାଭୋଗସମଯେତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦାନି ତମେୱ ଆୱଜ୍ଜନସମଯଂ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ଆହ – ‘‘ଯଥା ପକତିଯା…ପେ… ଜାନନ୍ତୀ’’ତି। ତେନେୱ ୱଚୀଭେଦେନ ଅଧିପ୍ପାଯୱିଞ୍ଞାପନସ୍ସ ଇଧାଧିପ୍ପେତତ୍ତା ଅପରଭାଗେ ‘‘କିଂ ଇମିନା ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ତଂ କଙ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ଚିରେନ ଅଧିପ୍ପାଯୱିଜାନନଂ ଅଞ୍ଞେନପି କେନଚି ଉପାଯନ୍ତରେନ ସମ୍ଭୱତି, ନ କେୱଲଂ ୱଚୀଭେଦମତ୍ତେନାତି ଆହ – ‘‘ଅଥ ଅପରଭାଗେ…ପେ… ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାତା ହୋତି ସିକ୍ଖା’’ତି। ‘‘ଗିହୀ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଅତ୍ଥଭେଦୋ କାଲଭେଦୋ ଚ ହୋତୀତି ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାତା ହୋତି ସିକ୍ଖା। ‘‘ଧାରେହୀ’’ତି ହି ଇମସ୍ସ ଯୋ ଅତ୍ଥୋ କାଲୋ ଚ, ନ ସୋ ‘‘ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏତସ୍ସ। ‘‘ଗିହୀ ହୋମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ଅତ୍ଥଭେଦୋଯେୱ, ନ କାଲଭେଦୋ ‘‘ହୋମୀ’’ତି ୱତ୍ତମାନକାଲସ୍ସେୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ‘‘ଗିହୀ ଜାତୋମ୍ହି, ଗିହୀମ୍ହୀ’’ତି ଏତ୍ଥାପି ଅତ୍ଥସ୍ସ ଚେୱ କାଲସ୍ସ ଚ ଭିନ୍ନତ୍ତା ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାତା ହୋତି ସିକ୍ଖା। ‘‘ଅଜ୍ଜ ପଟ୍ଠାଯା’’ତି ଇଦଂ ତଥା ୱୁତ୍ତେପି ଦୋସଭାୱତୋ ପରିପୁଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଧାରେହୀ’’ତି ଅତ୍ଥପ୍ପଧାନତ୍ତା ନିଦ୍ଦେସସ୍ସ ପରିଯାଯୱଚନେହିପି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତିଯେୱାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଜାନାହୀ’’ତିଆଦି। ଧାରେହି ଜାନାହି ସଞ୍ଜାନାହି ମନସି କରୋହୀତି ହି ଏତାନି ପଦାନି ଅତ୍ଥତୋ କାଲତୋ ଚ ଅଭିନ୍ନାନି।

୫୨।ପୁରିମାନେୱ ଚୁଦ୍ଦସାତି ବୁଦ୍ଧାଦିସବ୍ରହ୍ମଚାରୀପରିଯନ୍ତାନି। ହୋତୁ ଭୱତୂତି ଇଦମ୍ପି ପଟିକ୍ଖେପମତ୍ତମେୱାତି ଆହ ‘‘ହୋତୁ, ପରିଯତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି।

୫୩।ୱଣ୍ଣପଟ୍ଠାନନ୍ତି ମହାସଙ୍ଘିକାନଂ ବୁଦ୍ଧଗୁଣପରିଦୀପକଂ ଏକଂ ସୁତ୍ତନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଉପାଲିଗାଥାସୁତି (ମ। ନି। ୨।୭୬) –

‘‘ଧୀରସ୍ସ ୱିଗତମୋହସ୍ସ,

ପଭିନ୍ନଖୀଲସ୍ସ ୱିଜିତୱିଜଯସ୍ସ;

ଅନୀଘସ୍ସ ସୁସମଚିତ୍ତସ୍ସ;

ୱୁଦ୍ଧସୀଲସ୍ସ ସାଧୁପଞ୍ଞସ୍ସ;

ୱେସମନ୍ତରସ୍ସ ୱିମଲସ୍ସ;

ଭଗୱତୋ ତସ୍ସ ସାୱକୋହମସ୍ମି।

‘‘ଅକଥଂକଥିସ୍ସ ତୁସିତସ୍ସ;

ୱନ୍ତଲୋକାମିସସ୍ସ ମୁଦିତସ୍ସ;

କତସମଣସ୍ସ ମନୁଜସ୍ସ;

ଅନ୍ତିମସାରୀରସ୍ସ ନରସ୍ସ;

ଅନୋପମସ୍ସ ୱିରଜସ୍ସ;

ଭଗୱତୋ ତସ୍ସ ସାୱକୋହମସ୍ମି।

‘‘ଅସଂସଯସ୍ସ କୁସଲସ୍ସ;

ୱେନଯିକସ୍ସ ସାରଥିୱରସ୍ସ;

ଅନୁତ୍ତରସ୍ସ ରୁଚିରଧମ୍ମସ୍ସ;

ନିକ୍କଙ୍ଖସ୍ସ ପଭାସକସ୍ସ;

ମାନଚ୍ଛିଦସ୍ସ ୱୀରସ୍ସ;

ଭଗୱତୋ ତସ୍ସ ସାୱକୋହମସ୍ମି।

‘‘ନିସଭସ୍ସ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟସ୍ସ;

ଗମ୍ଭୀରସ୍ସ ମୋନପ୍ପତ୍ତସ୍ସ;

ଖେମଙ୍କରସ୍ସ ୱେଦସ୍ସ;

ଧମ୍ମଟ୍ଠସ୍ସ ସଂୱୁତତ୍ତସ୍ସ;

ସଙ୍ଗାତିଗସ୍ସ ମୁତ୍ତସ୍ସ;

ଭଗୱତୋ ତସ୍ସ ସାୱକୋହମସ୍ମି।

‘‘ନାଗସ୍ସ ପନ୍ତସେନସ୍ସ;

ଖୀଣସଂଯୋଜନସ୍ସ ମୁତ୍ତସ୍ସ;

ପଟିମନ୍ତକସ୍ସ ଧୋନସ୍ସ;

ପନ୍ନଦ୍ଧଜସ୍ସ ୱୀତରାଗସ୍ସ;

ଦନ୍ତସ୍ସ ନିପ୍ପପଞ୍ଚସ୍ସ;

ଭଗୱତୋ ତସ୍ସ ସାୱକୋହମସ୍ମି।

‘‘ଇସିସତ୍ତମସ୍ସ ଅକୁହସ୍ସ;

ତେୱିଜ୍ଜସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମପ୍ପତ୍ତସ୍ସ;

ନ୍ହାତକସ୍ସ ପଦକସ୍ସ;

ପସ୍ସଦ୍ଧସ୍ସ ୱିଦିତୱେଦସ୍ସ;

ପୁରିନ୍ଦଦସ୍ସ ସକ୍କସ୍ସ;

ଭଗୱତୋ ତସ୍ସ ସାୱକୋହମସ୍ମି।

‘‘ଅରିଯସ୍ସ ଭାୱିତତ୍ତସ୍ସ;

ପତ୍ତିପତ୍ତସ୍ସ ୱେଯ୍ଯାକରଣସ୍ସ;

ସତିମତୋ ୱିପସ୍ସିସ୍ସ;

ଅନଭିନତସ୍ସ ନୋ ଅପନତସ୍ସ;

ଅନେଜସ୍ସ ୱସିପ୍ପତ୍ତସ୍ସ;

ଭଗୱତୋ ତସ୍ସ ସାୱକୋହମସ୍ମି।

‘‘ସମୁଗ୍ଗତସ୍ସ ଝାଯିସ୍ସ;

ଅନନୁଗତନ୍ତରସ୍ସ ସୁଦ୍ଧସ୍ସ;

ଅସିତସ୍ସ ହିତସ୍ସ;

ପୱିୱିତ୍ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତସ୍ସ;

ତିଣ୍ଣସ୍ସ ତାରଯନ୍ତସ୍ସ;

ଭଗୱତୋ ତସ୍ସ ସାୱକୋହମସ୍ମି।

‘‘ସନ୍ତସ୍ସ ଭୂରିପଞ୍ଞସ୍ସ;

ମହାପଞ୍ଞସ୍ସ ୱୀତଲୋଭସ୍ସ;

ତଥାଗତସ୍ସ ସୁଗତସ୍ସ;

ଅପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅସମସ୍ସ;

ୱିସାରଦସ୍ସ ନିପୁଣସ୍ସ;

ଭଗୱତୋ ତସ୍ସ ସାୱକୋହମସ୍ମି।

‘‘ତଣ୍ହଚ୍ଛିଦସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ;

ୱୀତଧୂମସ୍ସ ଅନୁପଲିତ୍ତସ୍ସ;

ଆହୁନେଯ୍ଯସ୍ସ ଯକ୍ଖସ୍ସ;

ଉତ୍ତମପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅତୁଲସ୍ସ;

ମହତୋ ଯସଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତସ୍ସ;

ଭଗୱତୋ ତସ୍ସ ସାୱକୋହମସ୍ମୀ’’ତି। –

ଏୱଂ ଉପାଲିଗହପତିନା ୱୁତ୍ତାସୁ ଉପାଲିସୁତ୍ତେ ଆଗତଗାଥାସୁ।

ଯଥାରୁତମେୱାତି ଯଥାୱୁତ୍ତମେୱ, ପାଠଇଯଂ ଆଗତମେୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଯସ୍ମା ‘‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଅନନ୍ତବୁଦ୍ଧିଂ ଅନୋମବୁଦ୍ଧିଂ ବୋଧିପଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି ଇମାନି ୱଣ୍ଣପଟ୍ଠାନେ ଆଗତନାମାନି, ‘‘ଧୀର’’ନ୍ତିଆଦୀନି ପନ ଉପାଲିଗାଥାସୁ ଆଗତନାମାନି। ତତ୍ଥ ବୋଧି ୱୁଚ୍ଚତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ, ତଂ ସଞ୍ଜାନନହେତୁତ୍ତା ପଞ୍ଞାଣଂ ଏତସ୍ସାତି ବୋଧିପଞ୍ଞାଣୋ, ଭଗୱା। ଧିଯା ପଞ୍ଞାଯ ରାତି ଗଣ୍ହାତି , ସେୱତୀତି ୱା ଧୀରୋ। ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନସବ୍ବଚେତୋଖୀଲତ୍ତା ପଭିନ୍ନଖୀଲୋ। ସବ୍ବପୁଥୁଜ୍ଜନେ ୱିଜିନିଂସୁ ୱିଜଯନ୍ତି ୱିଜିନିସ୍ସନ୍ତି ଚାତି ୱିଜଯା। କେ ତେ? ମଚ୍ଚୁମାରକିଲେସମାରଦେୱପୁତ୍ତମାରା। ତେ ୱିଜିତା ୱିଜଯା ଏତେନାତି ୱିଜିତୱିଜଯୋ, ଭଗୱା। କିଲେସମାରମଚ୍ଚୁମାରୱିଜଯେନେୱ ପନେତ୍ଥ ଅଭିସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧମାରାପି ୱିଜିତାୱ ହୋନ୍ତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ସ୍ୱାକ୍ଖାତନ୍ତିଆଦୀସୁ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୪୭) ସାତ୍ଥସବ୍ୟଞ୍ଜନକେୱଲପରିପୁଣ୍ଣପରିସୁଦ୍ଧବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ପକାସନତୋ ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମୋ, ଅତ୍ଥୱିପଲ୍ଲାସାଭାୱତୋ ୱା ସୁଟ୍ଠୁ ଅକ୍ଖାତୋତି ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ। ଯଥା ହି ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ଧମ୍ମସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ୱିପଲ୍ଲାସଂ ଆପଜ୍ଜତି ‘‘ଅନ୍ତରାଯିକା’’ତି ୱୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ ଅନ୍ତରାଯିକତ୍ତାଭାୱତୋ, ‘‘ନିଯ୍ୟାନିକା’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ ନିଯ୍ୟାନିକତ୍ତାଭାୱତୋ, ତେନ ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ଦୁରକ୍ଖାତଧମ୍ମାଯେୱ ହୋନ୍ତି, ନ ତଥା ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ୱିପଲ୍ଲାସଂ ଆପଜ୍ଜତି ‘‘ଇମେ ଧମ୍ମା ଅନ୍ତରାଯିକା ନିଯ୍ୟାନିକା’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ ତଥାଭାୱାନତିକ୍କମନତୋତି। ଏୱଂ ତାୱ ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମୋ ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମୋ।

ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋ ପନ ନିବ୍ବାନାନୁରୂପାଯ ପଟିପତ୍ତିଯା ପଟିପଦାନୁରୂପସ୍ସ ଚ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଅକ୍ଖାତତ୍ତା ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ। ଯଥାହ –

‘‘ସୁପଞ୍ଞତ୍ତା ଖୋ ପନ ତେନ ଭଗୱତା ସାୱକାନଂ ନିବ୍ବାନଗାମିନୀ ପଟିପଦା ସଂସନ୍ଦତି ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ପଟିପଦା ଚ। ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ଗଙ୍ଗୋଦକଂ ଯମୁନୋଦକେନ ସଂସନ୍ଦତି ସମେତି, ଏୱମେୱ ସୁପଞ୍ଞତ୍ତା ତେନ ଭଗୱତା ସାୱକାନଂ ନିବ୍ବାନଗାମିନୀ ପଟିପଦା ସଂସନ୍ଦତି ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ପଟିପଦା ଚା’’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୨୯୬)।

ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ଚେତ୍ଥ ଅନ୍ତଦ୍ୱଯଂ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝିମାପଟିପଦାଭୂତୋୱ ‘‘ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା’’ତି ଅକ୍ଖାତତ୍ତା ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ। ସାମଞ୍ଞଫଲାନି ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧକିଲେସାନେୱ ‘‘ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧକିଲେସାନୀ’’ତି ଅକ୍ଖାତତ୍ତା ସ୍ୱାକ୍ଖାତାନି। ନିବ୍ବାନଂ ସସ୍ସତାମତତାଣଲେଣାଦିସଭାୱମେୱ ସସ୍ସତାଦିସଭାୱୱସେନ ଅକ୍ଖାତତ୍ତା ସ୍ୱାକ୍ଖାତନ୍ତି ଏୱଂ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋପି ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ।

ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନେ ରାଗାଦୀନଂ ଅଭାୱଂ କରୋନ୍ତେନ ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲେନ ସାମଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ ‘‘ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ମମ ରାଗାଦଯୋ ପହୀନା’’ତି ସଯଂ ଅତ୍ତନା ଅନଞ୍ଞନେଯ୍ୟେନ ପସ୍ସିତବ୍ବୋତି ସନ୍ଦିଟ୍ଠି, ସନ୍ଦିଟ୍ଠି ଏୱ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ। ଅପିଚ ନୱୱିଧୋ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋ ଯେନ ଯେନ ଅଧିଗତୋ ହୋତି, ତେନ ତେନ ଅରିଯସାୱକେନ ପରସଦ୍ଧାଯ ଗନ୍ତବ୍ବତଂ ହିତ୍ୱା ପଚ୍ଚକ୍ଖଞାଣେନ ସଯଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ। ଅଥ ୱା ପସତ୍ଥା ଦିଟ୍ଠି ସନ୍ଦିଟ୍ଠି, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିଯା ଜଯତୀତି ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ। ତଥା ହେତ୍ଥ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ସମ୍ପଯୁତ୍ତାଯ, ଅରିଯଫଲଂ କାରଣଭୂତାଯ, ନିବ୍ବାନଂ ୱିସଯିଭୂତାଯ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିଯା କିଲେସେ ଜଯତି, ତସ୍ମା ଯଥା ରଥେନ ଜଯତୀତି ରଥିକୋ, ଏୱଂ ନୱୱିଧୋପି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିଯା ଜଯତୀତି ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ। ଅଥ ୱା ଦିଟ୍ଠନ୍ତି ଦସ୍ସନଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଦିଟ୍ଠମେୱ ସନ୍ଦିଟ୍ଠଂ, ସନ୍ଦସ୍ସନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସନ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଅରହତୀତି ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ। ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋ ହି ଭାୱନାଭିସମଯୱସେନ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଭିସମଯୱସେନ ଚ ଦିସ୍ସମାନୋଯେୱ ୱଟ୍ଟଭଯଂ ନିୱତ୍ତେତି, ତସ୍ମା ଯଥା ୱତ୍ଥମରହତୀତି ୱତ୍ଥିକୋ, ଏୱଂ ସନ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଅରହତୀତି ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ।

ଅତ୍ତନୋ ଫଲଦାନଂ ସନ୍ଧାଯ ନାସ୍ସ ଆଗମେତବ୍ବୋ କାଲୋ ଅତ୍ଥୀତି ଅକାଲୋ। ଯଥା ହି ଲୋକିଯକୁସଲସ୍ସ ଉପପଜ୍ଜଅପରାପରିଯାଯେତିଆଦିନା ଫଲଦାନଂ ପତି ଆଗମେତବ୍ବୋ କାଲୋ ଅତ୍ଥି, ନ ଏୱମେତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅକାଲୋଯେୱ ଅକାଲିକୋ, ନ ପଞ୍ଚାହସତ୍ତାହାଦିଭେଦଂ କାଲଂ ଖେପେତ୍ୱା ଫଲଂ ଦେତି, ଅତ୍ତନୋ ପନ ପୱତ୍ତିସମନନ୍ତରମେୱ ଫଲଦୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଥ ୱା ଅତ୍ତନୋ ଫଲପ୍ପଦାନେ ୱିପ୍ପକଟ୍ଠୋ ଦୂରୋ କାଲୋ ପତ୍ତୋ ଉପନୀତୋ ଅସ୍ସାତି କାଲିକୋ, କାଲନ୍ତରଫଲଦାଯୀ। କୋ ସୋ? ଲୋକିଯୋ କୁସଲଧମ୍ମୋ। ଅଯଂ ପନ ସମନନ୍ତରଫଲଦାଯକତ୍ତା ନ କାଲିକୋତି ଅକାଲିକୋ। ମଗ୍ଗମେୱ ହି ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଅକାଲିକୋ’’ତି ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ଏହି ପସ୍ସ ଇମଂ ଧମ୍ମ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତଂ ଏହିପସ୍ସୱିଧିଂ ଅରହତୀତି ଏହିପସ୍ସିକୋ। କସ୍ମା ପନେସ ତଂ ୱିଧିଂ ଅରହତୀତି? ପରମତ୍ଥତୋ ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଚ। ରିତ୍ତମୁଟ୍ଠିଯଞ୍ହି ହିରଞ୍ଞଂ ୱା ସୁୱଣ୍ଣଂ ୱା ଅତ୍ଥୀତି ୱତ୍ୱାପି ‘‘ଏହି ପସ୍ସ ଇମ’’ନ୍ତି ନ ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ। କସ୍ମା? ଅୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା। ୱିଜ୍ଜମାନମ୍ପି ଚ ଗୂଥଂ ୱା ମୁତ୍ତଂ ୱା ମନୁଞ୍ଞଭାୱପ୍ପକାସନେନ ଚିତ୍ତସମ୍ପହଂସନତ୍ଥଂ ‘‘ଏହି ପସ୍ସ ଇମ’’ନ୍ତି ନ ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ, ଅପିଚ ଖୋ ନଂ ତିଣେହି ୱା ପଣ୍ଣେହି ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେତବ୍ବମେୱ ହୋତି। କସ୍ମା? ଅପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା। ଅଯଂ ପନ ନୱୱିଧୋପି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋ ସଭାୱତୋ ଚ ୱିଜ୍ଜମାନୋ ୱିଗତୱଲାହକେ ଚ ଆକାସେ ସମ୍ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲଂ ୱିଯ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲେ ନିକ୍ଖିତ୍ତଜାତିମଣି ୱିଯ ଚ ପରିସୁଦ୍ଧୋ, ତସ୍ମା ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଚ ଏହିପସ୍ସୱିଧିଂ ଅରହତୀତି ଏହିପସ୍ସିକୋ।

ଉପନେତବ୍ବୋତି ଓପନେଯ୍ୟିକୋ। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ – ଉପନଯନଂ ଉପନଯୋ, ଆଦିତ୍ତଂ ଚେଲଂ ୱା ସୀସଂ ୱା ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତ୍ୱାପି ଭାୱନାୱସେନ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତେ ଉପନଯନଂ ଉପ୍ପାଦନଂ ଅରହତୀତି ଓପନେଯ୍ୟିକୋ। ଇଦଂ ସଙ୍ଖତେ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେ ଯୁଜ୍ଜତି, ଅସଙ୍ଖତୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତେ ଆରମ୍ମଣଭାୱେନ ଉପନଯନଂ ଅରହତୀତି ଓପନେଯ୍ୟିକୋ, ସଚ୍ଛିକିରିଯାୱସେନ ଅଲ୍ଲୀଯନଂ ଅରହତୀତି ଅତ୍ଥୋ । ଅଥ ୱା ନିବ୍ବାନଂ ଉପନେତି ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲନ୍ତି ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ଉପନେଯ୍ୟୋ, ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବତଂ ଉପନେତବ୍ବୋତି ଫଲନିବ୍ବାନଧମ୍ମୋ ଉପନେଯ୍ୟୋ, ଉପନେଯ୍ୟୋ ଏୱ ଓପନେଯ୍ୟିକୋ।

ସବ୍ବେହି ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂଆଦୀହି ୱିଞ୍ଞୂହି ‘‘ଭାୱିତୋ ମେ ମଗ୍ଗୋ, ଅଧିଗତଂ ଫଲଂ, ସଚ୍ଛିକତୋ ନିରୋଧୋ’’ତି ଅତ୍ତନି ଅତ୍ତନି ୱେଦିତବ୍ବୋତି ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହି। ନ ହି ଉପଜ୍ଝାଯେନ ଭାୱିତେନ ମଗ୍ଗେନ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକସ୍ସ କିଲେସା ପହୀଯନ୍ତି, ନ ସୋ ତସ୍ସ ଫଲସମାପତ୍ତିଯା ଫାସୁ ୱିହରତି, ନ ତେନ ସଚ୍ଛିକତଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ତସ୍ମା ନ ଏସ ପରସ୍ସ ସୀସେ ଆଭରଣଂ ୱିଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ଅତ୍ତନୋ ପନ ଚିତ୍ତେଯେୱ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ଅନୁଭୱିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅସଙ୍ଖତନ୍ତି ସଙ୍ଗମ୍ମ ସମାଗମ୍ମ ପଚ୍ଚଯସମୋଧାନଲକ୍ଖଣେନ ସଙ୍ଗମେନ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଅନୁରୂପେହି ପଚ୍ଚଯେହି ଅକତଂ ଅନିବ୍ବତ୍ତିତନ୍ତି ଅସଙ୍ଖତଂ। ନତ୍ଥି ଏତ୍ଥ ମତନ୍ତି ଅମତଂ, ଏତସ୍ମିଂ ୱା ଅଧିଗତେ ନତ୍ଥି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ମତଂ ମରଣନ୍ତି ଅମତଂ। କିଞ୍ଚାପି ଏତ୍ଥ ‘‘ସ୍ୱାକ୍ଖାତଂ ଧମ୍ମଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ’’ତିଆଦିନା ସବ୍ବତ୍ଥ ଧମ୍ମ-ସଦ୍ଦପ୍ପଯୋଗୋ ଦସ୍ସିତୋ, ତଥାପି ଧମ୍ମ-ସଦ୍ଦେନ ଅଯୋଜେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତେ ୱେୱଚନେ ନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ନାମ ନ ହୋତୀତି ‘‘ସ୍ୱାକ୍ଖାତଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତେପି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତିଯେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ‘‘ସ୍ୱାକ୍ଖାତଂ ଧମ୍ମ’’ନ୍ତିଆଦିନା ପନ ଧମ୍ମ-ସଦ୍ଦପ୍ପଯୋଗୋ ସ୍ୱାକ୍ଖାତା-ଦିସଦ୍ଦାନଂ ଧମ୍ମ-ୱିସେସନଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ କତୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏକଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସପି ନାମନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ପଠମଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧଂ ଦୁତିଯଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧଂ ପୁଚ୍ଛାଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନାଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧନାମାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନନ୍ତି ସ୍ୱାକ୍ଖାତେ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପନ୍ନତ୍ତା ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନଂ। ମଜ୍ଝିମାଯ ପଟିପଦାଯ ଅନ୍ତଦ୍ୱଯଂ ଅନୁପଗମ୍ମ ପଟିପନ୍ନତ୍ତା କାଯୱଚୀମନୋୱଙ୍କକୁଟିଲଜିମ୍ହଦୋସପ୍ପହାନାଯ ପଟିପନ୍ନତ୍ତା ଚ ଉଜୁପ୍ପଟିପନ୍ନଂ। ଞାଯୋ ୱୁଚ୍ଚତି ନିବ୍ବାନଂ ଅରିଯମଗ୍ଗାଦୀହି ଞାଯତି ପଟିୱିଜ୍ଝୀଯତି ସଚ୍ଛିକରୀଯତୀତି କତ୍ୱା, ତଦତ୍ଥାଯ ପଟିପନ୍ନତ୍ତା ଞାଯପ୍ପଟିପନ୍ନଂ। ଯଥା ପଟିପନ୍ନା ଗୁଣସମ୍ଭାୱନାଯ ପରେହି କରିଯମାନଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାନାଦିସାମୀଚିକମ୍ମଂ ଅରହନ୍ତି, ତଥା ପଟିପନ୍ନତ୍ତା ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନଂ।

ଯୁଗଳଅୱସେନ ପଠମମଗ୍ଗଟ୍ଠୋ ଫଲଟ୍ଠୋତି ଇଦମେକଂ ଯୁଗଳନ୍ତି ଏୱଂ ଚତ୍ତାରି ପୁରିସଯୁଗାନି ହୋନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ଚତୁପୁରିସଯୁଗଂ ସଙ୍ଘ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ଚତ୍ତାରୀ’’ତି ୱିଭତ୍ତିଲୋପଂ ଅକତ୍ୱା ନିଦ୍ଦେସୋ କତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଚତ୍ତାରି ପୁରିସଯୁଗାନି ଏତସ୍ସାତି ଚତୁପୁରିସଯୁଗୋତି ହି ସଙ୍ଘୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଟ୍ଠପୁରିସପୁଗ୍ଗଲନ୍ତି ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୱସେନ ଏକୋ ପଠମମଗ୍ଗଟ୍ଠୋ, ଏକୋ ଫଲଟ୍ଠୋତି ଇମିନା ନଯେନ ଅଟ୍ଠେୱ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲା ହୋନ୍ତି। ଅଟ୍ଠ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲା ଏତସ୍ସାତି ଅଟ୍ଠପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ, ସଙ୍ଘୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ପୁରିସୋତି ୱା ପୁଗ୍ଗଲୋତି ୱା ଏକତ୍ଥାନେତାନି ପଦାନି, ୱେନେଯ୍ୟୱସେନ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଆହୁନେଯ୍ୟନ୍ତିଆଦୀସୁ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୫୬) ଆନେତ୍ୱା ହୁନିତବ୍ବନ୍ତି ଆହୁନଂ, ଦୂରତୋପି ଆନେତ୍ୱା ସୀଲୱନ୍ତେସୁ ଦାତବ୍ବାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ପଚ୍ଚଯାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତଂ ଆହୁନଂ ପଟିଗ୍ଗହେତୁଂ ଯୁତ୍ତୋ ତସ୍ସ

ମହପ୍ଫଲଭାଵକରଣତୋତି ଆହୁନେୟ୍ୟୋ, ସଙ୍ଘୋ। ଅଥ ଵା ଦୂରତୋପି ଆଗନ୍ତ୍ଵା ସବ୍ବସାପତେୟ୍ୟମ୍ପି ଏତ୍ଥ ହୁନିତବ୍ବନ୍ତି ଆହଵନୀୟୋ, ସକ୍କାଦୀନମ୍ପି ଵା ଆହଵନଂ ଅରହତୀତି ଆହଵନୀୟୋ। ଯୋ ଚାୟଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଆହଵନୀୟୋ ଅଗ୍ଗି, ଯତ୍ଥ ହୁତଂ ମହପ୍ଫଲନ୍ତି ତେସଂ ଲଦ୍ଧି। ସଚେ ହୁତସ୍ସ ମହପ୍ଫଲତାୟ ଆହଵନୀୟୋ, ସଙ୍ଘୋଵ ଆହଵନୀୟୋ। ସଙ୍ଘେ ହୁତଞ୍ହି ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି। ଯଥାହ –

‘‘ଯୋ ଚ ଵସ୍ସସତଂ ଜନ୍ତୁ, ଅଗ୍ଗିଂ ପରିଚରେ ଵନେ;

ଏକଞ୍ଚ ଭାଵିତତ୍ତାନଂ, ମୁହୁତ୍ତମପି ପୂଜୟେ;

ସାୟେଵ ପୂଜନା ସେୟ୍ୟୋ, ଯଞ୍ଚେ ଵସ୍ସସତଂ ହୁତ’’ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୧୦୭);

ତଦେତଂ ନିକାୟନ୍ତରେ ‘‘ଆହଵନୀୟୋ’’ତି ପଦଂ ଇଧ ‘‘ଆହୁନେୟ୍ୟୋ’’ତି ଇମିନା ପଦେନ ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ, ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ପନେତ୍ଥ କିଞ୍ଚିମତ୍ତମେଵ ନାନଂ।

ପାହୁନେୟ୍ୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନ ପାହୁନଂ ଵୁଚ୍ଚତି ଦିସାଵିଦିସତୋ ଆଗତାନଂ ପିୟମନାପାନଂ ଞାତିମିତ୍ତାନଂ ଅତ୍ଥାୟ ସକ୍କାରେନ ପଟିୟତ୍ତଂ ଆଗନ୍ତୁକଦାନଂ। ତମ୍ପି ଠପେତ୍ଵା ତେ ତଥାରୂପେ ପିୟମିତ୍ତାଦିକେ ପାହୁନକେ ସଙ୍ଘସ୍ସେଵ ଦାତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ, ସଙ୍ଘୋଵ ତଂ ପଟିଗ୍ଗହେତୁଂ ଯୁତ୍ତୋ। ସଙ୍ଘସଦିସୋ ହି ପାହୁନକୋ ନତ୍ଥି। ତଥା ହେସ ଏକବୁଦ୍ଧନ୍ତରେ ଵୀତିଵତ୍ତେୟେଵ ଦିସ୍ସତି, ଅବ୍ୟୋକିଣ୍ଣଞ୍ଚ ପିୟମନାପତ୍ତକରେହି ସୀଲାଦିଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋତି ଏଵଂ ପାହୁନମସ୍ସ ଦାତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ, ପାହୁନଞ୍ଚ ପଟିଗ୍ଗହେତୁଂ ଯୁତ୍ତୋତି ପାହୁନେୟ୍ୟୋ।

ଦକ୍ଖନ୍ତି ଏତାୟ ସତ୍ତା ଯଥାଧିପ୍ପେତାହି ସମ୍ପତ୍ତୀହି ଵଡ୍ଢନ୍ତୀତି ଦକ୍ଖିଣା, ପରଲୋକଂ ସଦ୍ଦହିତ୍ଵା ଦାତବ୍ବଦାନଂ। ତଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ଅରହତି, ଦକ୍ଖିଣାୟ ଵା ହିତୋ ଯସ୍ମା ନଂ ମହପ୍ଫଲକରତାୟ ଵିସୋଧେତୀତି ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ। ଉଭୋ ହତ୍ଥେ ସିରସି ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ଵା ସବ୍ବଲୋକେନ କରିୟମାନଂ ଅଞ୍ଜଲିକମ୍ମଂ ଅରହତୀତି ଅଞ୍ଜଲିକରଣୀୟୋ। ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତନ୍ତି ସବ୍ବଲୋକସ୍ସ ଅସଦିସଂ ପୁଞ୍ଞଵିରୁହନଟ୍ଠାନଂ । ଯଥା ହି ରଞ୍ଞୋ ଵା ଅମଚ୍ଚସ୍ସ ଵା ସାଲୀନଂ ଵା ଯଵାନଂ ଵା ଵିରୁହନଟ୍ଠାନଂ ରଞ୍ଞୋ ସାଲିକ୍ଖେତ୍ତଂ ଯଵକ୍ଖେତ୍ତନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି, ଏଵଂ ସଙ୍ଘୋ ସବ୍ବଲୋକସ୍ସ ପୁଞ୍ଞାନଂ ଵିରୁହନଟ୍ଠାନଂ। ସଙ୍ଘଂ ନିସ୍ସାୟ ହି ଲୋକସ୍ସ ନାନପ୍ପକାରହିତସୁଖସଂଵତ୍ତନିକାନି ପୁଞ୍ଞାନି ଵିରୁହନ୍ତି, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସ। ଏତ୍ଥାପି ‘‘ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନଂ ସଙ୍ଘ’’ନ୍ତିଆଦିନା ସବ୍ବତ୍ଥ ସଙ୍ଘ-ସଦ୍ଦପ୍ପୟୋଗୋ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା-ଦିସଦ୍ଦାନଂ ସଙ୍ଘଵିସେସନଭାଵଦସ୍ସନତ୍ଥଂ କତୋ, ତସ୍ମା ‘‘ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ’’ତିଆଦିନା ଵୁତ୍ତେପି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତିୟେଵାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ସିକ୍ଖାଵେଵଚନେସୁ ପନ ସିକ୍ଖା-ସଦ୍ଦଂ ଵିନା କେଵଲଂ ଭିକ୍ଖୁ-ସଦ୍ଦୋ ଭିକ୍ଖୁନୀ-ସଦ୍ଦୋ ଚ ସିକ୍ଖାୟ ଅଧିଵଚନଂ ନ ହୋତୀତି ‘‘ଭିକ୍ଖୁସିକ୍ଖଂ ଭିକ୍ଖୁନୀସିକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତେୟେଵ ସୀସଂ ଏତି, ଅଧିସୀଲାଦୟୋ ପନ ସିକ୍ଖା ଏଵାତି ‘‘ଅଧିସୀଲଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ’’ତିଆଦିନା ଵୁତ୍ତେପି ସୀସଂ ଏତି। ପଠମଂ ପାରାଜିକନ୍ତିଆଦିନା ସିକ୍ଖାପଦାନଂୟେଵ ଗହଣଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ, ନ ଆପତ୍ତୀନଂ।

ଉପଜ୍ଝାୟଵେଵଚନେସୁ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ହୁତ୍ଵା ଯୋ ପବ୍ବାଜେସି ଚେଵ ଉପସମ୍ପାଦେସି ଚ, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଯୋ ମଂ ପବ୍ବାଜେସୀ’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ସ ମୂଲେନାତି ଯସ୍ସ ପଧାନଭାଵେନ କାରଣଭାଵେନ ଵା। ଯସ୍ସ ମୂଲଂ ପଧାନଭାଵୋ କାରଣଭାଵୋ ଵା ଏତିସ୍ସାତି ଯସ୍ସମୂଲିକା, ପବ୍ବଜ୍ଜା ଉପସମ୍ପଦା ଚ। ମୂଲ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ସାପେକ୍ଖଭାଵେପି ନିଚ୍ଚସାପେକ୍ଖତାୟ ଗମକତ୍ତା ତଦ୍ଧିତଵୁତ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ଆଚରିୟଵେଵଚନେସୁ ପନ ଯୋ ଉପଜ୍ଝଂ ଅଦତ୍ଵା ଆଚରିୟୋଵ ହୁତ୍ଵା ପବ୍ବାଜେସି, କମ୍ମଵାଚାଚରିୟୋ ହୁତ୍ଵା ଉପସମ୍ପାଦେସି ଚ, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଯୋ ମଂ ପବ୍ବାଜେସି, ଯୋ ମଂ ଅନୁସାଵେସୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଇମେହି ଦ୍ଵୀହି ଵଚନେହି ପବ୍ବଜ୍ଜାଚରିୟୋ ଚ ଉପସମ୍ପଦାଚରିୟୋ ଚ ଦସ୍ସିତୋ। ଯାହଂ ନିସ୍ସାୟ ଵସାମୀତି ନିସ୍ସୟାଚରିୟଂ ଦସ୍ସେତି। ଯାହଂ ଉଦ୍ଦିସାପେମୀତିଆଦିନା ପନ ଧମ୍ମାଚରିୟୋ ଵୁତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ ଉଦ୍ଦିସାପେମୀତି ପାଠଂ ଉଦ୍ଦିସାପେମି। ପରିପୁଚ୍ଛାମୀତି ଉଗ୍ଗହିତପାଠସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ପରିପୁଚ୍ଛାମି। ସଦ୍ଧିଵିହାରିକଵେଵଚନାଦୀସୁ ଚ ଵୁତ୍ତାନୁସାରେନେଵ ଅତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ତସ୍ସ ମୂଲେତି ଏତ୍ଥ ପନ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେତି ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଵକଲ୍ଲକୋତି ଖୁପ୍ପିପାସାଦିଦୁକ୍ଖପରେତାନଂ ଖୀଣସୁଖାନଂ ନହାନାଦିସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନରହିତାନଂ କପଣମନୁସ୍ସାନମେତଂ ଅଧିଵଚନଂ। ମୋଟ୍ଠଇବଦ୍ଧୋତି ସିଖାବଦ୍ଧୋ ଓମୁକ୍କମକୁଟୋ ଵା। କିଞ୍ଚାପି ଦ୍ଵେଵାଚିକୋ ଉପାସକୋ ପଠମବୋଧିୟଂୟେଵ ସମ୍ଭଵତି, ତଥାପି ତଦା ଲଦ୍ଧୂମାନନାମଂ ଗହେତ୍ଵା ଵୁତ୍ତେପି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତିୟେଵାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ଦ୍ଵେଵାଚିକୋ ଉପାସକୋ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ‘‘ଦ୍ଵେଵାଚିକୋ’’ତି ଇଦମେଵ ପନେତ୍ଥ ଵେଵଚନନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ‘‘ଦ୍ଵେଵାଚିକୋତି ମଂ ଧାରେହୀ’’ତି ଏତ୍ତକେପି ଵୁତ୍ତେ ସୀସଂ ଏତି। ଏଵଂ ସେସେସୁପି।

କୁମାରକୋତି କୁମାରାଵତ୍ଥୋ ଅତିଵିୟ ଦହରସାମଣେରୋ। ଚେଲ୍ଲକୋତି ତତୋ ମହନ୍ତତରୋ ଖୁଦ୍ଦକସାମଣେରୋ। ଚେଟକୋତି ମଜ୍ଝିମୋ। ମୋଟ୍ଠଇଗଲ୍ଲୋତି ମହାସାମଣେରୋ। ସମଣୁଦ୍ଦେସୋତି ପନ ଅଵିସେସତୋ ସାମଣେରାଧିଵଚନଂ। ନିଗଣ୍ଠୁପଟ୍ଠାକୋତିଆଦୀନିପି ତିତ୍ଥିୟସାଵକଵେଵଚନାନୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଦୁସ୍ସୀଲୋତି ନିସ୍ସୀଲୋ ସୀଲଵିରହିତୋ। ପାପଧମ୍ମୋତି ଦୁସ୍ସୀଲତ୍ତା ଏଵ ହୀନଜ୍ଝାସୟତାୟ ଲାମକସଭାଵୋ। ଅସୁଚିସଙ୍କସ୍ସରସମାଚାରୋତି ଅପରିସୁଦ୍ଧକାୟକମ୍ମାଦିତାୟ ଅସୁଚି ହୁତ୍ଵା ସଙ୍କାୟ ସରିତବ୍ବସମାଚାରୋ। ଦୁସ୍ସୀଲୋ ହି କିଞ୍ଚିଦେଵ ଅସାରୁପ୍ପଂ ଦିସ୍ଵା ‘‘ଇଦଂ ଅସୁକେନ କତଂ ଭଵିସ୍ସତୀ’’ତି ପରେସଂ ଆସଙ୍କନୀୟୋ ହୋତି। କେନଚିଦେଵ କରଣୀୟେନ ମନ୍ତୟନ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ଵା ‘‘କଚ୍ଚି ନୁ ଖୋ ଇମେ ମୟା କତକମ୍ମଂ ଜାନିତ୍ଵା ମନ୍ତେନ୍ତୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋୟେଵ ସଙ୍କାୟ ସରିତବ୍ବସମାଚାରୋ। ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକମ୍ମନ୍ତୋତି ଲଜ୍ଜିତବ୍ବତାୟ ପଟିଚ୍ଛାଦେତବ୍ବକମ୍ମନ୍ତୋ। ଅସ୍ସମଣୋତି ନ ସମଣୋ। ସଲାକଗ୍ଗହଣାଦୀସୁ ‘‘ଅହମ୍ପି ସମଣୋ’’ତି ମିଚ୍ଛାପଟିଞ୍ଞାୟ ସମଣପଟିଞ୍ଞୋ, ଅସେଟ୍ଠଚାରିତାୟ ଅବ୍ରହ୍ମଚାରୀ, ଉପୋସଥାଦୀସୁ ‘‘ଅହମ୍ପି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ’’ତି ମିଚ୍ଛାପଟିଞ୍ଞାୟ ବ୍ରହ୍ମଚାରିପଟିଞ୍ଞୋ, ପୂତିନା କମ୍ମେନ ସୀଲଵିପତ୍ତିୟା ଅନ୍ତୋ ଅନୁପଵିଟ୍ଠତ୍ତା ଅନ୍ତୋପୂତି, ଛହି ଦ୍ଵାରେହି ରାଗାଦିକିଲେସାନୁସ୍ସଵନେନ ତିନ୍ତତ୍ତା ଅଵସ୍ସୁତୋ, ସଞ୍ଜାତରାଗାଦିକଚଵରତ୍ତା ସୀଲଵନ୍ତେହି ଛଡ୍ଡେତବ୍ବତ୍ତା ଚ କସମ୍ବୁଜାତୋ। କୋଣ୍ଡୋତି ଦୁସ୍ସୀଲାଧିଵଚନମେତଂ।

‘‘ଯାନି ଵା ପନଞ୍ଞାନିପି ଅତ୍ଥି ବୁଦ୍ଧଵେଵଚନାନି ଵା’’ତିଆଦିନା ଯଂ-ସଦ୍ଦପରାମଟ୍ଠାନଂ ବୁଦ୍ଧାଦିଵେଵଚନାନଂୟେଵ ତଂ-ସଦ୍ଦେନ ପରାମସନଂ ହୋତୀତି ଆହ – ‘‘ତେହି ଆକାରେହି…ପେ… ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଵେଵଚନେହୀ’’ତି। କଥଂ ପନ ତାନି ଆକାରାଦିସଦ୍ଦେହି ଵୋହରୀୟନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ଵେଵଚନାନି ହୀ’’ତିଆଦି। ସଣ୍ଠାନଵନ୍ତାନଂ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ସଣ୍ଠାନଦୀପନଂ ତାଵ ହୋତୁ, ସଣ୍ଠାନରହିତାନଂ ପନ ଧମ୍ମସିକ୍ଖାଦୀନଂ କଥନ୍ତି ଆହ ‘‘ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନସଣ୍ଠାନତ୍ତା ଏଵ ଵା’’ତି। ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନରୂପାନି ହି ଵେଵଚନାନି ‘‘ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନସଣ୍ଠାନାନୀ’’ତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଏଵଂ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ଖୋତି ଅଵଧାରଣତ୍ଥେ ନିପାତୋତି ଆହ ‘‘ଏଵମେଵା’’ତି।

୫୪।ମୁଚ୍ଛାପରେତୋତି ମୁଚ୍ଛାୟ ଅଭିଭୂତୋ। ଵଚନତ୍ଥଵିଜାନନସମତ୍ଥଂ ତିରଚ୍ଛାନଗତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନାଗମାଣଵକସ୍ସା’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ତିହେତୁକପଟିସନ୍ଧିକାତି ଯେଭୁୟ୍ୟଵସେନ ଵୁତ୍ତଂ। ନ ହି ସବ୍ବାପି ଦେଵତା ତିହେତୁକପଟିସନ୍ଧିକାଵ ହୋନ୍ତି ଦ୍ଵିହେତୁକାନମ୍ପି ସମ୍ଭଵତୋ। ଅତିଖିପ୍ପଂ ଜାନନ୍ତୀତି ଦେଵତାନଂ ଭଵଙ୍ଗପରିଵାସସ୍ସ ମନୁସ୍ସାନଂ ଵିୟ ଅଦନ୍ଧଭାଵତୋ ଵୁତ୍ତଂ।

ସଭାଗସ୍ସାତି ପୁରିସସ୍ସ। ଵିସଭାଗସ୍ସାତି ମାତୁଗାମସ୍ସ। ଅନରିୟକୋତି ମାଗଧଵୋହାରତୋ ଅଞ୍ଞୋ। ଦଵାତି ସହସା। ରଵାତି ଵିରଜ୍ଝିତ୍ଵା। ଅଞ୍ଞଂ ଭଣିସ୍ସାମୀତି ଅଞ୍ଞଂ ଭଣନ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀତି ଭଣତୀତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଅକ୍ଖରସମୟାନଭିଞ୍ଞତାୟ ଵା କରଣସମ୍ପତ୍ତିୟା ଅଭାଵତୋ ଵା କଥେତବ୍ବଂ କଥେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ହୁତ୍ଵା ଅଞ୍ଞଂ କଥେନ୍ତୋ ରଵା ଭଣତି ନାମ। ଉଭୟଥାପି ଅଞ୍ଞଂ ଭଣିତୁକାମସ୍ସ ଅଞ୍ଞଭଣନଂ ସମାନନ୍ତି ଆହ ‘‘ପୁରିମେନ କୋ ଵିସେସୋ’’ତି।

ଵାଚେତୀତି ପାଠଇଂ କଥେନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେନ୍ତୋ ଵା ଵାଚେତି। ପରିପୁଚ୍ଛତୀତି ପାଠଇଯା ଅତ୍ଥଂ ପରିପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପାଠଇଂ ପରିପୁଚ୍ଛତି। ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପାଠଇଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ସଜ୍ଝାୟଂ କରୋତୀତି ଉଗ୍ଗହିତପାଠଇଂ ସଜ୍ଝାୟତି। ଵଣ୍ଣେତୀତି ପାଠଇଯା ଅତ୍ଥଂ ସଂଵଣ୍ଣେନ୍ତୋ ପାଠଇଂ ଵଣ୍ଣେତି। ମହଲ୍ଲକସ୍ସ କିଞ୍ଚି ଅଜାନନତୋ ଅଵିଦିତିନ୍ଦ୍ରିୟତାୟ ଵା ‘‘ପୋତ୍ଥକରୂପସଦିସସ୍ସା’’ତି ଵୁତ୍ତଂ, ମତ୍ତିକାୟ କତରୂପସଦିସସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଗରୁମେଧସ୍ସାତି ଆରମ୍ମଣେସୁ ଲହୁପ୍ପଵତ୍ତିୟା ଅଭାଵତୋ ଦନ୍ଧଗତିକତାୟ ଗରୁପଞ୍ଞସ୍ସ, ମନ୍ଦପଞ୍ଞସ୍ସାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସବ୍ବସୋ ଵାତି ଇମିନା ‘‘ଇଦଂ ପଦଂ ସାଵେସ୍ସାମି ‘ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ’’’ତି ଏଵଂ ପଵତ୍ତଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦସ୍ସ ଅଭାଵଂ ଦସ୍ସେତି। ଯସ୍ମା ପନ ଅସତି ଏଵରୂପେ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେ କେନଚି ପରିୟାୟେନ ତଥାଵିଧଂ ଵଚୀଭେଦଂ କତ୍ଵା ସାଵନଂ ନାମ ନେଵ ସମ୍ଭଵତି, ତସ୍ମା ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀତିଆଦୀସୁ…ପେ… ଵଚୀଭେଦଂ କତ୍ଵା ନ ସାଵେତୀ’’ତି।

ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଵିଭଙ୍ଗଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ମୂଲପଞ୍ଞତ୍ତିଵଣ୍ଣନା

୫୫।ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବସ୍ସାତି ୱିୱରିତବ୍ବସ୍ସ ପକାସେତବ୍ବସ୍ସ। କିଲେସେହୀତି ଅହିରିକାଦୀହି କିଲେସେହି। ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲ-ପଦତୋ ପଟ୍ଠାଯ। ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସାତି ମେଥୁନଧମ୍ମପଟିସେୱନସଙ୍ଖାତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ। ଦସ୍ସନନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଅସ୍ସାତି ମେଥୁନଧମ୍ମସ୍ସ।

ଦ୍ୱୀହି ଦ୍ୱୀହି ସମାପଜ୍ଜିତବ୍ବା ଦ୍ୱଯଂଦ୍ୱଯସମାପତ୍ତୀତି ଆହ ''ଦ୍ୱଯେନ ଦ୍ୱଯେନ ସମାପଜ୍ଜିତବ୍ବତୋ''ତି। ରାଗପରିଯୁଟ୍ଠାନେନ ସଦିସଭାୱପତ୍ତିଯା ମିଥୁନାନଂ ଇଦଂ ମେଥୁନଂ, ମେଥୁନମେୱ ଧମ୍ମୋ ମେଥୁନଧମ୍ମୋତି ଆହ ''ଉଭିନ୍ନଂ ରତ୍ତାନ''ନ୍ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ରତ୍ତାନନ୍ତି ମେଥୁନରାଗେନ ରତ୍ତାନଂ। ସାରତ୍ତାନନ୍ତି ତେନେୱ ରାଗେନ ଅତିୱିଯ ରତ୍ତାନଂ। ଅୱସ୍ସୁତାନନ୍ତି ଲୋକସ୍ସାଦମିତ୍ତସନ୍ଥୱୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନମେଥୁନରାଗେନ ତିନ୍ତାନଂ। ପରିଯୁଟ୍ଠିତାନନ୍ତି ମେଥୁନରାଗୁପ୍ପତ୍ତିଯା ପରିଯୋନଦ୍ଧଚିତ୍ତାନଂ। ସଦିସାନନ୍ତି ରତ୍ତତାଦୀହି ସଦିସାନଂ।

ଯସ୍ମା ''ପଟିସେୱତି ନାମା''ତି ପଦଂ ମାତିକାଯ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ''ପଟିସେୱତି ନାମାତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଯୋ ମଞ୍ଞତି, ତସ୍ସ କାରଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ପଟିସେୱେଯ୍ୟାତି ଏତ୍ଥ…ପେ… ମାତିକାପଦ''ନ୍ତି ଆହ। ଇତ୍ଥିଯା ନିମିତ୍ତେନାତି ଇଦଂ ''ମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛତୀ''ତିଆଦି ୱିଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଥା ହି ''ମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ମଗ୍ଗଂ ଗଚ୍ଛତି, ମଗ୍ଗେ ୱା ଗଚ୍ଛତୀ''ତି ଅଯମତ୍ଥୋ ଲବ୍ଭତି, ଏୱଂ ''ଇତ୍ଥିଯା ନିମିତ୍ତେନ ପୱେସେତୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଇତ୍ଥିଯା ନିମିତ୍ତଂ ପୱେସେତି, ନିମିତ୍ତେ ୱା ପୱେସେତୀ''ତି ଅଯମତ୍ଥୋ ଲବ୍ଭତି। ଇଦଞ୍ଚ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ପୁରିସପଯୋଗଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ନିମିତ୍ତଂ ଅଙ୍ଗଜାତନ୍ତି ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ। ପୱେସନଂ ନାମ ନ ବହି ଛୁପନମତ୍ତନ୍ତି ଆହ ''ୱାତେନ ଅସମ୍ଫୁଟ୍ଠେ ଅଲ୍ଲୋକାସେ''ତି। ଅବ୍ଭନ୍ତରଞ୍ହି ପୱେସେନ୍ତୋ ''ପୱେସେତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ନ ବହି ଛୁପନ୍ତୋ। ଅବ୍ଭନ୍ତରନ୍ତି ଚ ପକତିଯା ସବ୍ବସୋ ପିହିତସ୍ସ ନିମିତ୍ତସ୍ସ ୱାତେନ ଅସମ୍ଫୁଟ୍ଠୋକାସୋ ୱୁଚ୍ଚତୀତି।

ଇଦାନି ସବ୍ବଥା ଲେସୋକାସପିଦହନତ୍ଥଂ ଇତ୍ଥିନିମିତ୍ତେ ପୁରିସନିମିତ୍ତେ ଚ ଲବ୍ଭମାନଂ ପୱେସକାଲେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଫସ୍ସାରହଂ ପଦେସୱିସେସଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଇତ୍ଥିନିମିତ୍ତେ ଚତ୍ତାରି ପସ୍ସାନୀ''ତିଆଦିମାହ। ୱାତେନ ହି ଅସମ୍ଫୁଟ୍ଠେ ଅଲ୍ଲୋକାସେ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଏକେନପି ପଦେସେନ ଛୁପିତ୍ୱା ପୱେସେନ୍ତୋ ''ପୱେସେତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱେମଜ୍ଝନ୍ତି ଯଥା ଚତ୍ତାରି ପସ୍ସାନି ଅସମ୍ଫୁସନ୍ତୋ ପୱେସେତି, ଏୱଂ କତୱିୱରସ୍ସ ଇତ୍ଥିନିମିତ୍ତସ୍ସ ହେଟ୍ଠିମତଲଂ ୱୁଚ୍ଚତି , ପୁରିସନିମିତ୍ତେ ପନ ମଜ୍ଝନ୍ତି ଅଗ୍ଗକୋଟିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ଉପରୀତି ଅଗ୍ଗକୋଟିତୋ ଉପରିଭାଗପ୍ପଦେସୋ। ଇଦଞ୍ଚ ମଜ୍ଝେନ ସମିଞ୍ଜିତ୍ୱା ପୱେସେନ୍ତସ୍ସ ମଜ୍ଝିମପବ୍ବସମିଞ୍ଜିତଙ୍ଗୁଲିଂ କତ୍ଥଚି ପୱେସେନ୍ତସ୍ସ ଅଙ୍ଗୁଲିଯା ମଜ୍ଝିମପବ୍ବପିଟ୍ଠିସଦିସଂ ଅଙ୍ଗଜାତସ୍ସ ଉପରିଭାଗୱେମଜ୍ଝଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ହେଟ୍ଠା ପୱେସେନ୍ତୋତି ଇତ୍ଥିନିମିତ୍ତସ୍ସ ହେଟ୍ଠିମଭାଗେନ ଛୁପନ୍ତଂ ପୱେସେନ୍ତୋ। ମଜ୍ଝେନ ପୱେସେନ୍ତୋତି ଅବ୍ଭନ୍ତରତଲଂ ଛୁପିତ୍ୱା ମଜ୍ଝେନ ପୱେସେନ୍ତୋ। କତ୍ଥଚି ଅଛୁପନ୍ତଂ ପୱେସେତ୍ୱା ନୀହରନ୍ତସ୍ସ ହି ନତ୍ଥି ପାରାଜିକଂ, ଦୁକ୍କଟଂ ପନ ହୋତି ଛିନ୍ନସୀସୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱଟ୍ଟକତେ ମୁଖେ ଅଛୁପନ୍ତଂ ପୱେସେତ୍ୱା ନୀହରନ୍ତସ୍ସ ୱିଯ। ମଜ୍ଝେନେୱ ଛୁପନ୍ତଂ ପୱେସେନ୍ତୋତି ଅଗ୍ଗକୋଟିଯା ଛୁପନ୍ତଂ ପୱେସେନ୍ତୋ। ମଜ୍ଝିମପବ୍ବପିଟ୍ଠିଯା ସମିଞ୍ଜିତଙ୍ଗୁଲିନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅଥ ୱା ସମିଞ୍ଜିତଙ୍ଗୁଲିଂ ମଜ୍ଝିମପବ୍ବପିଟ୍ଠିଯା ପୱେସେନ୍ତୋ ୱିଯାତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ସଙ୍କୋଚେତ୍ୱାତି ନିମିତ୍ତମଜ୍ଝେନ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା। ଉପରିଭାଗେନାତି ସଙ୍କୋଚିତସ୍ସ ଉପରିଭାଗକୋଟିଯା। ଇଦାନି ପୁରିସନିମିତ୍ତସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତେସୁ ଛସୁ ଠାନେସୁ ଉପରୀତି ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନନ୍ତରସ୍ସ ୱସେନ ୱିସୁଂ ଚତ୍ତାରି ପସ୍ସାନି ଗହେତ୍ୱା ପୁରିସନିମିତ୍ତେ ଦସଧା ଠାନଭେଦଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ତତ୍ଥା''ତିଆଦିମାହ। ହେଟ୍ଠା ପନ ୱିସୁଂ ତାନି ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ''ଚତ୍ତାରି ପସ୍ସାନୀ''ତି ୱଚନସାମଞ୍ଞତୋପି ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଲବ୍ଭମାନାନି ଏକଜ୍ଝଂ ଗହେତ୍ୱା ଛ ଠାନାନି ୱୁତ୍ତାନି। ତୁଲାଦଣ୍ଡସଦିସଂ ପୱେସେନ୍ତସ୍ସାତି ଉଜୁକଂ ପୱେସେନ୍ତସ୍ସ।

ନିମିତ୍ତେ ଜାତନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ନିମିତ୍ତେ ଜାତଂ। ଚମ୍ମଖୀଲନ୍ତି ନିମିତ୍ତେ ଉଟ୍ଠିତଂ ଚମ୍ମମେୱ। ''ଉଣ୍ଣିଗଣ୍ଡୋ''ତିପି ୱଦନ୍ତି। ନିମିତ୍ତେ ଜାତମ୍ପି ଚମ୍ମଖୀଲାଦି ନିମିତ୍ତମେୱାତି ଆହ ''ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା''ତି। ''ଉପହତକାଯପ୍ପସାଦ''ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା ''ନଟ୍ଠକାଯପ୍ପସାଦ''ନ୍ତି ୱଚନଂ ଉପାଦିନ୍ନଭାୱସ୍ସ ନତ୍ଥିତାଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ତେନେୱାହ – ''ମତଚମ୍ମଂ ୱା ସୁକ୍ଖପୀଳକଂ ୱା''ତି। ସତି ହି ଉପାଦିନ୍ନଭାୱେ ଉପହତେପି କାଯପ୍ପସାଦେ ଉପହତିନ୍ଦ୍ରିଯୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱିଯ ପାରାଜିକାପତ୍ତିଯେୱ ସିଯା, ମତଚମ୍ମଂ ପନ ସୁକ୍ଖପୀଳକଞ୍ଚ ଅନୁପାଦିନ୍ନକଂ ଉପାଦିନ୍ନକେଯେୱ ଚ ପାରାଜିକାପତ୍ତି। ତେନେୱାହ ''ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି। ନ ଚ ଏୱଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି ସକ୍କା ୱତ୍ତୁନ୍ତି ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇତ୍ଥିନିମିତ୍ତସ୍ସ ପନ ନଟ୍ଠେପି ଉପାଦିନ୍ନଭାୱେ ପାରାଜିକାପତ୍ତିଯେୱ। ମତେ ଅକ୍ଖାଯିତେ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଅକ୍ଖାଯିତେ ପାରାଜିକାପତ୍ତିୱଚନତୋ ମେଥୁନସ୍ସାଦେନାତି ଇମିନା କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗଂ ନିୱତ୍ତେତି। ସତି ହି କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗେ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋୱ ସିଯା, ବୀଜାନିପି ନିମିତ୍ତସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଦୁକ୍କଟମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ''ନିମିତ୍ତେନ ନିମିତ୍ତଂ ପୱେସେତୀ''ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ।

ଇଦାନି ଇମିସ୍ସା ମେଥୁନକଥାଯ ଅସବ୍ଭିରୂପତ୍ତା ''ଇଦିସଂ ଠାନଂ କଥେନ୍ତେହି ସୁଣନ୍ତେହି ଚ ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଅନୁସାସନ୍ତୋ ''ଅଯଞ୍ଚ ମେଥୁନକଥା ନାମା''ତିଆଦିମାହ। ମେଥୁନକଥାଯ ରାଗୱୁଦ୍ଧିହେତୁତ୍ତା ହାସୱିସଯତ୍ତା ଚ ତଦୁଭଯନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ପଟିକୂଲମନସିକାରାଦୀସୁ ନିଯୋଜେତି। ପଟିକୂଲମନସିକାରେନ ହି ରାଗୋ ନିୱତ୍ତତି, ସମଣସଞ୍ଞାଦୀସୁ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତେସୁ ହାସୋ ନିୱତ୍ତତି। ସତ୍ତାନୁଦ୍ଦଯାଯାତି ସତ୍ତାନଂ ଅପାଯଦୁକ୍ଖାଦୀହି ଅନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ। ଲୋକାନୁକମ୍ପାଯାତି ସତ୍ତଲୋକୱିସଯାଯ ଅନୁକମ୍ପାଯ।

ମୁଖଂ ଅପିଧାଯାତି ମୁଖଂ ଅପିଦହିତ୍ୱା, ଯେନ କେନଚି ପମାଦେନ କଦାଚି ମନ୍ଦହାସୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ତଦା ଗରୁତ୍ତଂ କୁପ୍ପେଯ୍ୟ, ତସ୍ମା ତାଦିସେ କାଲେ ଗରୁଭାୱସ୍ସ ଅୱିକୋପନତ୍ଥଂ ବୀଜକେନ ମୁଖଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ନିସୀଦିତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଥ ୱା ମୁଖଂ ଅପିଧାଯାତି ମୁଖଂ ପିଦହିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ବୀଜକେନ ମୁଖଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ହସମାନେନ ନ ନିସୀଦିତବ୍ବନ୍ତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଦନ୍ତୱିଦଂସକନ୍ତି ଦନ୍ତେ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ୱିୱରିତ୍ୱା ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଗବ୍ଭିତେନାତି ସଙ୍କୋଚଂ ଅନାପଜ୍ଜନ୍ତେନ, ଉସ୍ସାହଜାତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଦି ହି ''ଇଦିସଂ ନାମ ଅସବ୍ଭିଂ କଥେମୀ''ତି ସଙ୍କୋଚଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଅତ୍ଥୱିଭାୱନଂ ନ ସିଯା, ତସ୍ମା ''ତାଦିସେନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନପି ତାୱ ଇଦିସଂ କଥିତଂ, କିମଙ୍ଗଂ ପନାହଂ କଥେମୀ''ତି ଏୱଂ ଉସ୍ସାହଜାତେନ କଥେତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସତ୍ଥୁପଟିଭାଗେନାତି ସତ୍ଥୁକପ୍ପେନ, ସତ୍ଥୁସଦିସେନାତି ଅତ୍ଥୋ।

ମୂଲପଞ୍ଞତ୍ତିୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିୱଣ୍ଣନା

ତିରଚ୍ଛାନେସୁ ଗତାଯାତି ତିରଚ୍ଛାନେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନାଯ। ଯସ୍ମା ତିରଚ୍ଛାନଗତା ନାମ ଅତିଖୁଦ୍ଦକାପି ହୋନ୍ତି, ଯେସଂ ମଗ୍ଗେସୁ ତିଲଫଲମତ୍ତମ୍ପି ପୱେସନଂ ନପ୍ପହୋତି, ତସ୍ମା ନ ସବ୍ବାୱ ତିରଚ୍ଛାନଗତିତ୍ଥିଯୋ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁଭୂତାତି ପୱେସନପ୍ପହୋନକୱସେନ ଲବ୍ଭମାନକତିରଚ୍ଛାନଗତିତ୍ଥିଯୋ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁଭୂତା ଏୱ ଚେତ୍ଥା''ତିଆଦିମାହ। ଅପଦାନଂ ଅହିମଚ୍ଛାତିଆଦିଗାଥା ପାରାଜିକୱତ୍ଥୂନଂ ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପୋରାଣେହି ଠପିତା। ତତ୍ଥ ଅହୀତି ଜାତିନିଦ୍ଦେସେନ ସବ୍ବାପି ସପ୍ପଜାତି ସଙ୍ଗହିତାତି ଆହ – ''ଅହିଗ୍ଗହଣେନ…ପେ… ଦୀଘଜାତି ସଙ୍ଗହିତା''ତି। ତତ୍ଥ ଗୋନସାତି ସପ୍ପୱିସେସା, ଯେସଂ ପିଟ୍ଠୀସୁ ମହନ୍ତାନି ମଣ୍ଡଲାନି ସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି। ମଚ୍ଛଗ୍ଗହଣଂ ଓଦକଜାତିଯା ଉପଲକ୍ଖଣପଦନ୍ତି ଆହ – ''ମଚ୍ଛଗ୍ଗହଣେନ…ପେ… ଓଦକଜାତି ସଙ୍ଗହିତା''ତି। ତେନେୱ ମଣ୍ଡୂକକଚ୍ଛପାନଂ ସପାଦକତ୍ତେପି ଓଦକଜାତିକତ୍ତା ସଙ୍ଗହୋ କତୋ।

ମୁଖସଣ୍ଠାନନ୍ତି ଓଟ୍ଠଚମ୍ମସଣ୍ଠାନଂ। ୱଣସଙ୍ଖେପଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ୱଣସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି ନୱସୁ ୱଣମୁଖେସୁ ସଙ୍ଗହିତତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ୱଣେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ''ଅମଗ୍ଗେନ ଅମଗ୍ଗଂ ପୱେସେତି, ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସା''ତି ଇମସ୍ସ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମିଞ୍ହି ସୁତ୍ତେ ଦ୍ୱୀସୁ ସମ୍ଭିନ୍ନୱଣେସୁ ଏକେନ ୱଣେନ ପୱେସେତ୍ୱା ଦୁତିଯେନ ନୀହରନ୍ତସ୍ସ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ୱକ୍ଖତି ଚ ''ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ଅନୁଲୋମୱସେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱଣସଙ୍ଖେପେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ୱେଦିତବ୍ବ''ନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୬୬)। କୁକ୍କୁଟିଗ୍ଗହଣମ୍ପି ସବ୍ବାଯ ପକ୍ଖିଜାତିଯା ଉପଲକ୍ଖଣପଦନ୍ତି ଆହ – ''କୁକ୍କୁଟିଗ୍ଗହଣେନ…ପେ… ପକ୍ଖିଜାତି ସଙ୍ଗହିତା''ତି। ମଜ୍ଜାରିଗ୍ଗହଣମ୍ପି ଚତୁପ୍ପଦଜାତିଯା ଉପଲକ୍ଖଣପଦନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତେନାହ – ''ମଜ୍ଜାରିଗ୍ଗହଣେନ…ପେ… ଚତୁପ୍ପଦଜାତି ସଙ୍ଗହିତା''ତି। ରୁକ୍ଖସୁନଖା ନାମ କଲନ୍ଦକାତିପି ୱଦନ୍ତି। ମଙ୍ଗୁସାତି ନଙ୍ଗୁଲା।

ପରାଜିତ-ସଦ୍ଦୋ ଉପସଗ୍ଗସ୍ସ ୱୁଦ୍ଧିଂ କତ୍ୱା ତ-କାରସ୍ସ ଚ କ-କାରଂ କତ୍ୱା ପାରାଜିକୋତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋତି ଆହ ''ପାରାଜିକୋତି ପରାଜିତୋ''ତି। ''କତ୍ଥଚି ଆପତ୍ତୀତି 'ପାରାଜିକେନ ଧମ୍ମେନ ଅନୁଦ୍ଧଂସେଯ୍ୟା'ତିଆଦୀସୁ (ପାରା। ୩୮୪, ୩୯୧), କତ୍ଥଚି ସିକ୍ଖାପଦନ୍ତି ଇଦଂ ପନ ଦିସ୍ୱା ଜାନିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ପରାଜଯତୀତି ପାରାଜିକଂ, ପାରାଜିକାତି ଚ କତ୍ତୁସାଧନେନ ପାରାଜିକ-ସଦ୍ଦେନ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଆପତ୍ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ଯୋ ତଂ ଅତିକ୍କମତୀ''ତିଆଦି। ପୁଗ୍ଗଲୋ ପନ କମ୍ମସାଧନେନ ପାରାଜିକ-ସଦ୍ଦେନ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯସ୍ମା ପରାଜିତୋ''ତିଆଦି।

ଏତମେୱ ହି ଅତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯାତି ''ତଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରାଜିତୋ ହୋତି ପରାଜଯମାପନ୍ନୋ''ତି ଏତମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ। ଚୁତୋ ପରଦ୍ଧୋତିଆଦିନା ହି ତଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନପୁଗ୍ଗଲୋ ଚୁତୋ ହୋତି ପରାଜିତୋ ପରାଜଯଂ ଆପନ୍ନୋତି ଅଯମତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାଯତି, ନ ପନ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପାରାଜିକୋ ନାମ ହୋତୀତି ଏତମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯାତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ନ ହି ପରିୱାରେପି ଗାଥା ପୁଗ୍ଗଲୱୁତ୍ତିପାରାଜିକସଦ୍ଦନିବ୍ବଚନଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତା ଆପତ୍ତିୱୁତ୍ତୀନଂ ପାରାଜିକା-ଦିସଦ୍ଦାନଂ ନିବ୍ବଚନୱିଭାଗପ୍ପସଙ୍ଗେ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଅଯଞ୍ହି ପରିୱାରଗାଥାଯ ଅତ୍ଥୋ (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୩୩୯) – ଯଦିଦଂ ପୁଗ୍ଗଲାପତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦପାରାଜିକେସୁ ଆପତ୍ତିପାରାଜିକଂ ନାମ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯସ୍ମା ପରାଜିତୋ ପରାଜଯମାପନ୍ନୋ ସଦ୍ଧମ୍ମା ଚୁତୋ ପରଦ୍ଧୋ ଭଟ୍ଠୋ ନିରଙ୍କତୋ ଚ ହୋତି, ଅନୀହଟେ ତସ୍ମିଂ ପୁଗ୍ଗଲେ ପୁନ ଉପୋସଥପୱାରଣାଦିଭେଦୋ ସଂୱାସୋ ନତ୍ଥି, ତେନେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି ତେନ କାରଣେନ ଏତଂ ଆପତ୍ତିପାରାଜିକଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ଯସ୍ମା ପରାଜିତୋ ହୋତି ଏତେନ, ତସ୍ମା ଏତଂ ପାରାଜିକନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି। ପରିଭଟ୍ଠୋତି ସାସନତୋ ଭଟ୍ଠୋ, ପରିହୀନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଛିନ୍ନୋତି ଅନ୍ତରା ଖଣ୍ଡିତୋ।

ସଦ୍ଧିଂ ଯୋଜନାୟାତି ପଦଯୋଜନାୟ ସଦ୍ଧିଂ। ଚତୁବ୍ବିଧଂ ସଙ୍ଘକମ୍ମନ୍ତି ଅପଲୋକନାଦିୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧଂ କମ୍ମଂ। ସୀମାପରିଚ୍ଛିନ୍ନେହୀତି ଏକସୀମାପରିୟାପନ୍ନେହି। ପକତତ୍ତା ନାମ ପାରାଜିକଂ ଅନାପନ୍ନା ଅନୁକ୍ଖିତ୍ତା ଚ। ପଞ୍ଚୱିଧୋପୀତି ନିଦାନୁଦ୍ଦେସାଦିୱସେନ ପଞ୍ଚୱିଧୋପି। ନହାପିତପୁବ୍ବକାନଂ ୱିୟ ଓଧିସଅନୁଞ୍ଞାତଂ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସଂ ସବ୍ବମ୍ପି ସିକ୍ଖାପଦଂ ସବ୍ବେହିପି ଲଜ୍ଜୀପୁଗ୍ଗଲେହି ଅନତିକ୍କମନୀୟତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସବ୍ବେହିପି ଲଜ୍ଜୀପୁଗ୍ଗଲେହି ସମଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଭାୱତୋ’’ତି। ସମନ୍ତି ସଦ୍ଧିଂ, ଏକପ୍ପହାରେନ ୱା। ସିକ୍ଖିତବ୍ବଭାୱତୋତି ଅନତିକ୍କମନୱସେନ ଉଗ୍ଗହପରିପୁଚ୍ଛାଦିନା ଚ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଭାୱତୋ। ସାମଞ୍ଞସିକ୍ଖାପଦେସୁ ‘‘ଇଦଂ ତୟା ନ ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଅବହିକାତବ୍ବତୋ ‘‘ନ ଏକୋପି ତତୋ ବହିଦ୍ଧା ସନ୍ଦିସ୍ସତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

୫୬।ନ କେୱଲଂ ଇତ୍ଥିୟା ଏୱ ନିମିତ୍ତଂ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୂତି ଇମିନା କେୱଲଂ ଇତ୍ଥିୟା ଏୱ ନିମିତ୍ତଂ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁ ନ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକପଣ୍ଡକପୁରିସାନମ୍ପି ନିମିତ୍ତଂ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୂତି ଦସ୍ସେତି। ନ ଚ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିୟା ଏୱାତି ଇମିନା ପନ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିୟା ଏୱ ନିମିତ୍ତଂ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁ ନ ହୋତି, ଅମନୁସ୍ସିତ୍ଥିତିରଚ୍ଛାନଗତିତ୍ଥିଅମନୁସ୍ସୁଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକାଦୀନମ୍ପି ନିମିତ୍ତଂ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୂତି ଦସ୍ସେତି। ‘‘ୱତ୍ଥୁମେୱ ନ ହୋତୀତି ଅମନୁସ୍ସିତ୍ଥିପସଙ୍ଗେନ ଆଗତଂ ସୁୱଣ୍ଣରଜତାଦିମୟଂ ପଟିକ୍ଖିପତୀ’’ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଯୁତ୍ତଂ ୱିୟ ନ ଦିସ୍ସତି। ନ ହି ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ଅମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଗ୍ଗହଣଂ କତଂ ଅତ୍ଥି, ଯେନ ତପ୍ପସଙ୍ଗୋ ସିୟା। ଇଦାନେୱ ହି ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇତ୍ଥିୟୋ’’ତିଆଦିନା ଅମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଗ୍ଗହଣଂ କତଂ, ନ ଚ ଅମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଗ୍ଗହଣେନ ସୁୱଣ୍ଣରଜତାଦିମୟାନଂ ପସଙ୍ଗୋ ଯୁତ୍ତୋ। ମନୁସ୍ସାମନୁସ୍ସତିରଚ୍ଛାନଜାତିୱସେନ ତିୱିଧା କତ୍ୱା ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁଭୂତସତ୍ତାନଂ ନିଦ୍ଦେସେନ ସୁୱଣ୍ଣରଜତାଦିମୟାନଂ ପସଙ୍ଗସ୍ସ ନିୱତ୍ତିତତ୍ତା। ତଥା ହି ଇତ୍ଥିପୁରିସାଦୀସୁ ମନୁସ୍ସାମନୁସ୍ସାଦୀସୁ ୱା କଞ୍ଚି ଅନାମସିତ୍ୱା ଅୱିସେସେନ ‘‘ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱେୟ୍ୟା’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ମାତିକାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ପଦଭାଜନେ ଚ ‘‘ପଟିସେୱତି ନାମା’’ତି ମାତିକଂ ପଦଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ‘‘ଯୋ ନିମିତ୍ତେନ ନିମିତ୍ତଂ ଅଙ୍ଗଜାତେନ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ଅନ୍ତମସୋ ତିଲଫଲମତ୍ତମ୍ପି ପୱେସେତି, ଏସୋ ପଟିସେୱତି ନାମା’’ତି ପଟିସେୱନାକାରୋୱ ଦସ୍ସିତୋ, ନ ପନ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁଭୂତନିମିତ୍ତନିସ୍ସୟା ମନୁସ୍ସାମନୁସ୍ସତିରଚ୍ଛାନଗତା ଇତ୍ଥିପୁରିସପଣ୍ଡକୌଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକା ନିୟମେତ୍ୱା ଦସ୍ସିତା, ତସ୍ମା ‘‘ଇତ୍ଥିୟା ଏୱ ନୁ ଖୋ ନିମିତ୍ତଂ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁ, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞେସମ୍ପୀ’’ତି ଏୱମାଦି ସନ୍ଦେହୋ ସିୟା, ନିମିତ୍ତୱୋହାରୋ ଚ ସୁୱଣ୍ଣରଜତାଦିମୟରୂପକେସୁ ଚ ଲବ୍ଭତିଯେୱ। ତେନେୱ ୱିନୀତୱତ୍ଥୂସୁ (ପାରା। ୭୧) ‘‘ଲେପଚିତ୍ତସ୍ସ ନିମିତ୍ତଂ ଅଙ୍ଗଜାତେନ ଛୁପି, ଦାରୁଧୀତଲିକାୟ ନିମିତ୍ତଂ ଅଙ୍ଗଜାତେନ ଛୁପୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ନିମିତ୍ତସାମଞ୍ଞତୋ ‘‘ସୁୱଣ୍ଣରଜତାଦିମୟାନମ୍ପି ନିମିତ୍ତଂ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁ ହୋତି, ନ ହୋତୀ’’ତି କସ୍ସଚି ଆସଙ୍କା ସିୟା। ତେନେୱ ‘‘ଲେପଚିତ୍ତାଦିୱତ୍ଥୂସୁ ତସ୍ସ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅହୋସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ତଦାସଙ୍କାନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁଭୂତସତ୍ତନିୟମନତ୍ଥଞ୍ଚ ଜାତିୱସେନ ମନୁସ୍ସାମନୁସ୍ସାଦିତୋ ତିଧା କତ୍ୱା ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁଭୂତେ ସତ୍ତେ ଭଗୱା ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି, ତସ୍ମା ‘‘ୱତ୍ଥୁମେୱ ନ ହୋତୀ’’ତି ନିମିତ୍ତସାମଞ୍ଞତୋ ପସଙ୍ଗାଗତଂ ସୁୱଣ୍ଣରଜତାଦିମୟାନଂ ନିମିତ୍ତଂ ପଟିକ୍ଖିପତୀତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ।

ତୟୋ ମଗ୍ଗେତି ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ଉପଯୋଗୱଚନନ୍ତି ଆହ ‘‘ତୀସୁ ମଗ୍ଗେସୂତି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ’’ତି। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥାତି ଇମିନା ‘‘ଦ୍ୱେ ମଗ୍ଗେ’’ତି ଏତ୍ଥାପି ଦ୍ୱୀସୁ ମଗ୍ଗେସୂତି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଅତିଦିସ୍ସତି।

ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଠମଚତୁକ୍କକଥାୱଣ୍ଣନା

୫୭।ଅସ୍ସାତି ଆଖ୍ୟାତିକପଦନ୍ତି ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ହୋତୀ’’ତି ଆହ। ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ପନ ‘‘ଅସ୍ସାତି ପୁଗ୍ଗଲଂ ପରାମସିତ୍ୱା ହୋତୀତି ୱଚନସେସୋ ଦସ୍ସିତୋ’’ତିପି ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପୋ ଦସ୍ସିତୋ, ନ ସୋ ସୁନ୍ଦରତରୋ। ଯଦି ହି ୱଚନସେସୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ ସିୟା, ‘‘ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତେନେୱ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପେ ହୋତୀତି ୱଚନସେସୋ କତୋ।

୫୮।ସାଦିୟନ୍ତସ୍ସେୱାତି ଏତ୍ଥ ସାଦିୟନଂ ନାମ ସେୱେତୁକାମତାଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାପନନ୍ତି ଆହ ‘‘ପଟିସେୱନଚିତ୍ତସମଙ୍ଗିସ୍ସା’’ତି। ‘‘ପଟିପକ୍ଖଂ ଅତ୍ଥୟନ୍ତୀତି ସିକ୍ଖାକାମାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଟିପକ୍ଖଂ ଦୁସ୍ସୀଲଭାୱଂ ଅତ୍ଥୟନ୍ତୀ’’ତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ଅତ୍ତନୋ ୱେରିପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପନ ପଟିପକ୍ଖଭୂତଂ କଞ୍ଚି ଅମିତ୍ତଂ ଅତ୍ଥୟନ୍ତି ଗୱେସନ୍ତୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ପଚ୍ଚତ୍ଥିକା ହି ଅତ୍ତନୋ ୱେରିଂ ନାସେତୁକାମା ତସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖଭୂତଂ କଞ୍ଚି ଅମିତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ସହାୟଭାୱମୁପଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ରାଜପଚ୍ଚତ୍ଥିକାଦୀନଂ ଉପରି ୱକ୍ଖମାନତ୍ତା ତଦନୁରୂପୱସେନ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଭିକ୍ଖୂ ଏୱ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକା ଭିକ୍ଖୁପଚ୍ଚତ୍ଥିକା’’ତି ଆହ। ‘‘ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକା ଭିକ୍ଖୁପଚ୍ଚତ୍ଥିକା’’ତି ଏୱଂ ପନ ୱୁଚ୍ଚମାନେ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକା ରାଜାଦୟୋପି ଏତ୍ଥେୱ ସଙ୍ଗୟ୍ହନ୍ତୀତି ରାଜପଚ୍ଚତ୍ଥିକାଦୟୋ ୱିସୁଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ସିୟୁଂ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପନ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକା ଭିକ୍ଖୁପଚ୍ଚତ୍ଥିକାତି ଅୟମତ୍ଥୋ ଲବ୍ଭତେୱ ‘‘ସାସନପଚ୍ଚତ୍ଥିକା’’ତି ଯଥା। ଇସ୍ସାପକତାତି ପରେସଂ ଲାଭସକ୍କାରାଦିଅସହନଲକ୍ଖଣାୟ ଇସ୍ସାୟ ଅଭିଭୂତା। ନିପ୍ପରିପ୍ଫନ୍ଦନ୍ତି ପରିପ୍ଫନ୍ଦୱିରହିତଂ, ଯଥା ଚଲିତୁଂ ପରିୱତ୍ତିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତଥା ଗହେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ପୟୋଜେନ୍ତୀତି ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯୋଜେନ୍ତି।

ତସ୍ମିଂ ଖଣେତି ତସ୍ମିଂ ପୱେସନକ୍ଖଣେ, ଅଗ୍ଗତୋ ଯାୱ ମୂଲା ପୱେସନକାଲୋ ‘‘ପୱେସନକ୍ଖଣୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସାଦିୟନଂ ନାମ ସେୱନଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦନନ୍ତି ଆହ ‘‘ସେୱନଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେତୀ’’ତି। ପୱିଟ୍ଠକାଲେତି ଅଙ୍ଗଜାତସ୍ସ ଯତ୍ତକଂ ଠାନଂ ପୱେସନାରହଂ, ତତ୍ତକଂ ଅନୱସେସତୋ ପୱିଟ୍ଠକାଲେ। ଏୱଂ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ଉଦ୍ଧରଣାରମ୍ଭତୋ ଅନ୍ତରା ଠିତକାଲୋ ଠିତଂ ନାମ। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ମାତୁଗାମସ୍ସ ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିଂ ପତ୍ୱା ସବ୍ବଥା ୱାୟମତୋ ୱରମିତ୍ୱା ଠିତକାଲଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିସମୟେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଉଦ୍ଧରଣଂ ନାମ ଯାୱ ଅଗ୍ଗା ନୀହରଣକାଲୋତି ଆହ – ‘‘ନୀହରଣକାଲେ ପଟିସେୱନଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେତୀ’’ତି। ଅଙ୍ଗାରକାସୁନ୍ତି ଅଙ୍ଗାରରାସିଂ। ଏୱରୂପେ କାଲେ ଅସାଦିୟନଂ ନାମ ନ ସବ୍ବେସଂ ୱିସୟୋତି ଆହ ‘‘ଇମଞ୍ହି ଏୱରୂପଂ ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକ’’ନ୍ତିଆଦି । ଏକାଦସହି ଅଗ୍ଗୀହୀତି
ରାଗଦୋସମୋହଜାତିଜରାମରଣସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସସଙ୍ଖାତେହି ଏକାଦସହି ଅଗ୍ଗୀହି। ରାଗାଦୟୋ ହି ଅନୁଡହନଟ୍ଠେନ ‘‘ଅଗ୍ଗୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତେ ହି ଯସ୍ସ ସନ୍ତି , ତଂ ନିଡହନ୍ତି, ମହାପରିଳାହା ଚ ହୋନ୍ତି ଦୁନ୍ନିବ୍ବାପୟା ଚ। ଭଗୱତା ଚ ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ନିଗ୍ଗହୋ ଇଚ୍ଛିତୋୟେୱାତି ଆହ – ‘‘ପଚ୍ଚତ୍ଥିକାନଞ୍ଚସ୍ସ ମନୋରଥୱିଘାତଂ କରୋନ୍ତୋ’’ତି। ଅସ୍ସାତି ଅସାଦିୟନ୍ତସ୍ସ ଯଥାୱୁତ୍ତଗୁଣସମଙ୍ଗିସ୍ସ।

ପଠମଚତୁକ୍କକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଏକୂନସତ୍ତତିଦ୍ୱିସତଚତୁକ୍କକଥାୱଣ୍ଣନା

୫୯-୬୦। ଅକ୍ଖାୟିତନିମିତ୍ତା ଅକ୍ଖାୟିତ-ସଦ୍ଦେନ ୱୁତ୍ତା ଉତ୍ତରପଦଲୋପେନାତି ଆହ ‘‘ସୋଣସିଙ୍ଗାଲାଦୀହି ଅକ୍ଖାୟିତନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି। ଅକ୍ଖାୟିତଂ ନିମିତ୍ତଂ ଯସ୍ସା ସା ଅକ୍ଖାୟିତନିମିତ୍ତା। ‘‘ଜାଗରନ୍ତି’’ନ୍ତିଆଦି ୱିସେସନରହିତତ୍ତା ‘‘ସୁଦ୍ଧିକଚତୁକ୍କାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସମାନାଚରିୟକା ଥେରାତି ଏକାଚରିୟସ୍ସ ପାଠକନ୍ତେୱାସିକା। ମହାଭୟେତି ବ୍ରାହ୍ମଣତିସ୍ସଭୟେ। ଗଙ୍ଗାୟ ଅପରଭାଗୋ ଅପରଗଙ୍ଗଂ। ୱତ ରେତି ଗରହତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତେନ କିଂ କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ନିଚ୍ଚକାଲଂ ସୋତବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦି। ଏୱଂ ୱିନୟଗରୁକାନନ୍ତି ଇମିନା ଉପରି ତେହି ୱୁଚ୍ଚମାନୱିନିଚ୍ଛୟସ୍ସ ଗରୁକରଣୀୟତାୟ କାରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସଙ୍ଗଂ ପରିୟାଦିୟିତ୍ୱାତି ସଙ୍ଗଂ ପାରାଜିକକ୍ଖେତ୍ତଂ ଅନୱସେସତୋ ଗହେତ୍ୱା। ସୋତଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ପାରାଜିକକ୍ଖେତ୍ତେ ୱୀତିକ୍କମସୋତଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା। ଅପଞ୍ଞତ୍ତଭାୱତୋ ଯୁତ୍ତିଅଭାୱତୋ ଚ ‘‘ପାରାଜିକଚ୍ଛାୟା ପନେତ୍ଥ ନ ଦିସ୍ସତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ ‘‘ଉପଡ୍ଢକ୍ଖାୟିତଭାୱସ୍ସ ଦୁବ୍ବିନିଚ୍ଛୟତ୍ତା ତତ୍ଥ ପାରାଜିକଂ ନ ପଞ୍ଞପେସୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଅକାରଣଂ, ନ ଚ ଦୁବ୍ବିନିଚ୍ଛୟତା ଅପଞ୍ଞତ୍ତିକାରଣଂ ଯେଭୁୟ୍ୟକ୍ଖାୟିତାଦୀସୁପି ଦୁବ୍ବିନିଚ୍ଛୟଭାୱସ୍ସ ସମାନତ୍ତା। ଉପଡ୍ଢକ୍ଖାୟିତତୋ ହି କିଞ୍ଚିଦେୱ ଅଧିକଂ ଊନଂ ୱା ଯଦି ଖାୟିତଂ ସିୟା, ତମ୍ପି ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ଖାୟିତଂ ଅକ୍ଖାୟିତନ୍ତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଉପଡ୍ଢକ୍ଖାୟିତମିୱ ଯେଭୁୟ୍ୟକ୍ଖାୟିତାଦୀନିପି ଦୁବ୍ବିନିଚ୍ଛୟାନେୱ। ଅପିଚ ଉପଡ୍ଢକ୍ଖାୟିତଂ ଯଦି ସଭାୱତୋ ପାରାଜିକକ୍ଖେତ୍ତଂ ସିୟା, ନ ତତ୍ଥ ଭଗୱା ଦୁବ୍ବିନିଚ୍ଛୟନ୍ତି ପାରାଜିକଂ ନ ପଞ୍ଞପେତି।

ଇଦାନି ଥେରେନ କତୱିନିଚ୍ଛୟମେୱ ଉପତ୍ଥମ୍ଭେତ୍ୱା ଅପରମ୍ପି ତତ୍ଥ କାରଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅପିଚା’’ତିଆଦିମାହ। ନିମିତ୍ତେ ଅପ୍ପମତ୍ତିକାପି ମଂସରାଜି ସଚେ ଅୱସିଟ୍ଠା ହୋତି, ତଂ ଯେଭୁୟ୍ୟକ୍ଖାୟିତମେୱ ହୋତି, ତତୋ ପରଂ ପନ ସବ୍ବସୋ ଖାୟିତେ ନିମିତ୍ତେ ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ତତୋ ପରଂ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ଅଥ ୱା ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ଖାୟିତଂ ନାମ ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗପସ୍ସାୱମଗ୍ଗମୁଖାନଂ ଚତୂସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସେ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଯାୱ ତତିୟକୋଟ୍ଠାସସ୍ସ ପରିୟୋସାନା ଖାଦିତଂ, ତତୋ ପରଂ ପନ ତତିୟକୋଟ୍ଠାସଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଯାୱ ଚତୁତ୍ଥକୋଟ୍ଠାସସ୍ସ ପରିୟୋସାନା ଖାଦିତଂ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୂତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ମତସରୀରସ୍ମିଂଯେୱ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ‘‘ମତଂ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ଅକ୍ଖାୟିତ’’ନ୍ତିଆଦିୱଚନତୋ। ‘‘ଯଦିପି ନିମିତ୍ତଂ ସବ୍ବସୋ ଖାୟିତନ୍ତିଆଦି ସବ୍ବଂ ଜୀୱମାନକସରୀରମେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ମହାଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। କେନଚି ପନ ‘‘ତଂ ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। କିମେତ୍ଥ ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ ଜୀୱମାନକସରୀରସ୍ସେୱ ଅଧିକତତ୍ତା ମତସରୀରେ ଲବ୍ଭମାନସ୍ସ ୱିନିଚ୍ଛୟସ୍ସ ୱିସୁଂ ୱକ୍ଖମାନତ୍ତା ଚ। ତେନେୱ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ପଠମପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା) –

‘‘ଜୀୱମାନକସରୀରସ୍ସ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେ ମଗ୍ଗେ ସଚେପି ତଚାଦୀନି ଅନୱସେସେତ୍ୱା ସବ୍ବସୋ ଛିନ୍ନେ ନିମିତ୍ତସଣ୍ଠାନମତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାୟତି, ତତ୍ଥ ଅନ୍ତମସୋ ଅଙ୍ଗଜାତେ ଉଟ୍ଠିତଂ ଅନଟ୍ଠକାୟପ୍ପସାଦଂ ପୀଳକଂ ୱା ଚମ୍ମଖୀଲଂ ୱା ପୱେସେନ୍ତସ୍ସପି ସେୱନଚିତ୍ତେ ସତି ପାରାଜିକଂ, ନଟ୍ଠକାୟପ୍ପସାଦଂ ସୁକ୍ଖପୀଳକଂ ୱା ମତଚମ୍ମଂ ୱା ଲୋମଂ ୱା ପୱେସେନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ। ସଚେ ନିମିତ୍ତସଣ୍ଠାନମତ୍ତମ୍ପି ଅନୱସେସେତ୍ୱା ସବ୍ବସୋ ମଗ୍ଗୋ ଉପ୍ପାଟିତୋ, ତତ୍ଥ

ଉପକ୍କମତୋ ୱଣସଙ୍ଖେପୱସେନ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯ’’ନ୍ତି –

ଜୀୱମାନକସରୀରସ୍ମିଂଯେୱ ଯଥାୱୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଦସ୍ସିତୋ।

ସଙ୍କସୋ ଖାଯିତନ୍ତି ନିମିତ୍ତପ୍ପଦେସେ ବହିଟ୍ଠିତଂ ଛୱିଚମ୍ମଂ ସଙ୍କସୋ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସୋଣସିଙ୍ଗାଲାଦୀହି ଖାଯିତସଦିସଂ କତଂ। ତେନେୱାହ ‘‘ଛୱିଚମ୍ମଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ନିମିତ୍ତମଂସସ୍ସ ପନ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଛୱିଚମ୍ମସ୍ସ ଚ ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା ‘‘ନିମିତ୍ତସଣ୍ଠାନଂ ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱାହ ‘‘ପୱେସନଂ ଜାଯତୀ’’ତି। ନିମିତ୍ତସଣ୍ଠାନଂ ପନଅନୱସେସେତ୍ୱାତି ନିମିତ୍ତାକାରେନ ଠିତଂ ଛୱିଚମ୍ମମଂସାଦିଂ ଅନୱସେସେତ୍ୱା। ଜୀୱମାନକସରୀରେ ଲଦ୍ଧୂମାନୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ମତସରୀରେ ଲଦ୍ଧୂମାନୱିସେସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ମତସରୀରେ ପନା’’ତିଆଦି।

ମନୁସ୍ସାନଂ ଜୀୱମାନକସରୀରେତିଆଦିନା ପନ ଅକ୍ଖିଆଦଯୋପି ୱଣସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ୱଣେନ ଏକପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ଅକ୍ଖିଆଦୀସୁପି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେସଞ୍ଚ ୱଣସଙ୍ଗହୋ ‘‘ନୱଦ୍ୱାରୋ ମହାୱଣୋ’’ତି (ମି। ପ। ୨। ୬।୧) ଏୱମାଦିସୁତ୍ତାନୁସାରେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତିରଚ୍ଛାନଗତାନଂ ଅକ୍ଖିକଣ୍ଣୱଣେସୁ ଦୁକ୍କଟଂ ପନ ଅଟ୍ଠକଥାପ୍ପମାଣେନ ଗହେତବ୍ବଂ। ଯଥା ହି ମନୁସ୍ସାମନୁସ୍ସତିରଚ୍ଛାନଗତେସୁ ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗପସ୍ସାୱମଗ୍ଗମୁଖାନଂ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁଭାୱେ ନାନାକରଣଂ ନତ୍ଥି, ଏୱଂ ଅକ୍ଖିଆଦୀନମ୍ପି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯାଦିୱତ୍ଥୁଭାୱେ ନିନ୍ନାନାକରଣେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ୱଣେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ‘‘ଅମଗ୍ଗେନ ଅମଗ୍ଗଂ ପୱେସେତି, ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସା’’ତି (ପାରା। ୬୬) ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ‘‘ମନୁସ୍ସାନ’’ନ୍ତି ୱିସେସନଂ ଅତ୍ଥି। ଯଦି ଚ ତିରଚ୍ଛାନଗତାନଂ ୱଣେସୁ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯେନ ନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ପତଙ୍ଗମୁଖମଣ୍ଡୂକସ୍ସ ମୁଖସଣ୍ଠାନେ ୱଣସଙ୍ଖେପତୋ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯା ଏୱେତ୍ଥ ପମାଣଂ। ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାଯଞ୍ଞୁନୋ ହି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯା। ତେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ବୁଦ୍ଧେନ ଧମ୍ମୋ ୱିନଯୋ ଚ ୱୁତ୍ତୋ, ଯୋ ତସ୍ସ ପୁତ୍ତେହି ତଥେୱ ଞାତୋ’’ତିଆଦି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।)। ମନୁସ୍ସାନନ୍ତି ଇତ୍ଥିପୁରିସପଣ୍ଡକୌଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକାନଂ ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ୱତ୍ଥିକୋସେସୂତି ୱତ୍ଥିପୁଟେସୁ ପୁରିସାନଂ ଅଙ୍ଗଜାତକୋସେସୁ। ମତସରୀରଂ ଯାୱ ଉଦ୍ଧୁମାତକାଦିଭାୱେନ କୁଥିତଂ ନ ହୋତି, ତାୱ ଅଲ୍ଲସରୀରନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନାହ – ‘‘ଯଦା ପନ ସରୀରଂ ଉଦ୍ଧୁମାତକଂ ହୋତୀ’’ତିଆଦି। ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁଞ୍ଚ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୱତ୍ଥୁଞ୍ଚ ୱିଜହତୀତି ଏତ୍ଥ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁଭାୱଂ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୱତ୍ଥୁଭାୱଞ୍ଚ ୱିଜହତୀତି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ମତାନଂ ତିରଚ୍ଛାନଗତାନନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ମେଥୁନରାଗେନ ୱତ୍ଥିକୋସଂ ପୱେସେନ୍ତସ୍ସ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ପତ୍ଥିକୋସଂ ଅପ୍ପୱେସେନ୍ତୋ’’ତି। ଇତ୍ଥିଯା ଅପ୍ପୱେସେନ୍ତୋତି ଇତ୍ଥିଯା ନିମିତ୍ତଂ ଅପ୍ପୱେସେନ୍ତୋ। ଅପ୍ପୱେସେନ୍ତୋତି ଚ ପୱେସନାଧିପ୍ପାଯସ୍ସ ଅଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ପୱେସନାଧିପ୍ପାଯେନ ବହି ଛୁପନ୍ତସ୍ସ ପନ ମେଥୁନସ୍ସ ପୁବ୍ବପଯୋଗତ୍ତା ଦୁକ୍କଟେନେୱ ଭୱିତବ୍ବଂ। ନିମିତ୍ତେନ ନିମିତ୍ତଂ ଛୁପତି, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯନ୍ତି ଇଦଂ ‘‘ନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରତ୍ତଚିତ୍ତେନ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ଛୁପିତବ୍ବଂ, ଯୋ ଛୁପେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସା’’ତି (ମହାୱ। ୨୫୨) ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଚ କେସଞ୍ଚି ଅଞ୍ଞଥାପି ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପସ୍ସ ୱିଧିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ‘‘କତ୍ୱା ମହାଅଟ୍ଠକଥଂ ସରୀର’’ନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା) ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ସେସଅଟ୍ଠକଥାସୁ ‘‘ମେଥୁନରାଗେନ ମୁଖେନା’’ତି ୱଚନସ୍ସ ଅଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅଙ୍ଗଜାତେନା’’ତି ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଅୱିସେସେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଇଦାନି ମହାଅଟ୍ଠକଥଂ ପାଠଇଯା ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଯଂ ତାୱ ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ଇତରଥା ହି ଦୁକ୍କଟଂ ସିଯାତି ପକତିମୁଖେନ ଛୁପନ୍ତସ୍ସ ୱିସାଣାଦିଗ୍ଗହଣେ ୱିଯ ଦୁକ୍କଟଂ ସିଯା। ଏୱଂ ମହାଅଟ୍ଠକଥଂ ପାଠଇଯା ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ଇଦାନି ତତ୍ଥ କେସଞ୍ଚି ଅଞ୍ଞଥା ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘କେଚି ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ସଙ୍ଘାଦିସେସୋତି କାଯସଂସଗ୍ଗସିକ୍ଖାପଦେନ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ। ୱୁତ୍ତନଯେନେୱାତି ମେଥୁନରାଗେନେୱ। ‘‘ନିମିତ୍ତମୁଖେନା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତିରଚ୍ଛାନଗତିତ୍ଥିଯା ପସ୍ସାୱମଗ୍ଗଂ ମେଥୁନରାଗେନ ପକତିମୁଖେନ ଛୁପନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗେନ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ନିମିତ୍ତମୁଖେନ ୱା ପକତିମୁଖେନ ୱା କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗେନ ଛୁପନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟମେୱ।

ଏକୂନସତ୍ତତିଦ୍ୱିସତଚତୁକ୍କକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସନ୍ଥତଚତୁକ୍କଭେଦକଥାୱଣ୍ଣନା

୬୧-୨।ପଟିପନ୍ନକସ୍ସାତି ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକସ୍ସ। ଉପାଦିନ୍ନକନ୍ତି କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଉପାଦିନ୍ନକେନ ଫୁସତୀତି ଉପାଦିନ୍ନକେନ ଫୁସୀଯତି ଘଟ୍ଟୀଯତୀତି ଏୱଂ କମ୍ମନି ଯ-କାରଲୋପେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଥ ୱା ଏୱଂ କରୋନ୍ତୋ କିଞ୍ଚି ଉପାଦିନ୍ନକଂ ଉପାଦିନ୍ନକେନ ନ ଫୁସତି ନ ଘଟ୍ଟେତୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଲେସଂ ଓଡ୍ଡେସ୍ସନ୍ତୀତି ଲେସଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସ୍ସନ୍ତି, ପରିକପ୍ପେସ୍ସନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସନ୍ଥତାଦିଭେଦେହି ଭିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ସନ୍ଥତାଦିୱିସେସନେହି ୱିସେସେତ୍ୱା, ସନ୍ଥତାଦୀହି ଚତୂହି ଯୋଜେତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ସନ୍ଥତାଯାତି ଏକଦେସେ ସମୁଦାଯୱୋହାରୋ ‘‘ପଟୋ ଦଡ୍ଢୋ’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ। ତଥା ହି ପଟସ୍ସ ଏକଦେସେପି ଦଡ୍ଢେ ‘‘ପଟୋ ଦଡ୍ଢୋ’’ତି ୱୋହରନ୍ତି , ଏୱଂ ଇତ୍ଥିଯା ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗାଦୀସୁ କିସ୍ମିଞ୍ଚି ମଗ୍ଗେ ସନ୍ଥତେ ଇତ୍ଥୀ ‘‘ସନ୍ଥତା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତେନାହ ‘‘ସନ୍ଥତା ନାମା’’ତିଆଦି। ୱତ୍ଥାଦୀନି ଅନ୍ତୋ ଅପ୍ପୱେସେତ୍ୱା ବହି ଠପେତ୍ୱା ବନ୍ଧନଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ପଲିୱେଠେତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏକଦେସେ ସମୁଦାଯୱୋହାରୱସେନେୱ ଭିକ୍ଖୁପି ‘‘ସନ୍ଥତୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଆହ ‘‘ସନ୍ଥତୋ ନାମା’’ତିଆଦି। ଯତ୍ତକେ ପୱିଟ୍ଠେତି ତିଲଫଲମତ୍ତେ ପୱିଟ୍ଠେ। ଅକ୍ଖିଆଦିମ୍ହି ସନ୍ଥତେପି ଯଥାୱତ୍ଥୁକମେୱାତି ଆହ ‘‘ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯକ୍ଖେତ୍ତେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ଦୁକ୍କଟକ୍ଖେତ୍ତେ ଦୁକ୍କଟମେୱ ହୋତୀ’’ତି।

ଖାଣୁଂ ଘଟ୍ଟେନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଇତ୍ଥିନିମିତ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଖାଣୁଂ ପୱେସେତ୍ୱା ସମତଲଂ ଅତିରିତ୍ତଂ ୱା ଖାଣୁଂ ଘଟ୍ଟେନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ପୱେସାଭାୱତୋ। ସଚେ ପନ ଈସକଂ ଅନ୍ତୋ ପୱିସିତ୍ୱା ଠିତଂ ଖାଣୁକମେୱ ଅଙ୍ଗଜାତେନ ଛୁପତି, ପାରାଜିକମେୱ। ତସ୍ସ ତଲନ୍ତି ୱେଠଉନଠଆଦିକସ୍ସ ଅନ୍ତୋତଲଂ। ୱିନୀତୱତ୍ଥୂସୁ ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୀୱଥିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଛିନ୍ନସୀସଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ୱଟ୍ଟକତେ ମୁଖେ ଅଚ୍ଛୁପନ୍ତଂ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ପୱେସେସି। ତସ୍ସ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅହୋସି…ପେ… ଅନାପତ୍ତି ଭିକ୍ଖୁ ପାରାଜିକସ୍ସ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ଅନୁଲୋମତୋ ‘‘ଆକାସଗତମେୱ କତ୍ୱା ପୱେସେତ୍ୱା ନୀହରତି, ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୭୩) ୱୁତ୍ତଂ। ବହିଦ୍ଧା ଖାଣୁକେତି ଅନ୍ତୋପୱେସିତୱେଣୁପଙ୍କାଦିକସ୍ସ ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତଖାଣୁକେ। ମେଥୁନରାଗେନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯବଦ୍ଧଆନିନ୍ଦ୍ରିଯବଦ୍ଧସନ୍ତାନେସୁ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଉପକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ନ ସକ୍କା ଅନାପତ୍ତିଯା ଭୱିତୁନ୍ତି ‘‘ଦୁକ୍କଟମେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱ ୱିନୀତୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଅଟ୍ଠିକେସୁ ଉପକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ସନ୍ଥତଚତୁକ୍କଭେଦକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ରାଜପଚ୍ଚତ୍ଥିକାଦିଚତୁକ୍କଭେଦକଥାୱଣ୍ଣନା

୬୫। ସାମଞ୍ଞଜୋତନାଯ ପକରଣତୋ ୱିସେସୱିନିଚ୍ଛଯୋତି ଆହ ‘‘ଧୁତ୍ତାତି ମେଥୁନୁପସଂହିତଖିଡ୍ଡାପସୁତା’’ତିଆଦି। ଇଦାନି ସାମଞ୍ଞତୋପି ଅତ୍ଥସମ୍ଭୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଇତ୍ଥିଧୁତ୍ତସୁରାଧୁତ୍ତାଦଯୋ ୱା’’ତି ଆହ। ହଦଯନ୍ତି ହଦଯମଂସଂ।

ସଙ୍କାକାରେନ ଚତୁକ୍କଭେଦକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆପତ୍ତାନାପତ୍ତିୱାରୱଣ୍ଣନା

୬୬।ପଟିଞ୍ଞାକରଣଂନତ୍ଥୀତି ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବାଭାୱତୋ। ନ ହି ଦୂସକୋ ‘‘କେନ ଚିତ୍ତେନ ୱୀତିକ୍କମଂ ଅକାସି, ଜାନିତ୍ୱା ଅକାସି, ଉଦାହୁ ଅଜାନିତ୍ୱା’’ତି ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛାଯ ଅରହତି। ତତ୍ଥେୱାତି ୱେସାଲିଯଂ ମହାୱନେ ଏୱ। ସଙ୍ଗଗତନ୍ତି ଠପେତ୍ୱା କେସଲୋମଦନ୍ତନଖାନଂ ମଂସୱିନିମୁତ୍ତଟ୍ଠାନଞ୍ଚେୱ ଥଦ୍ଧସୁକ୍ଖଚମ୍ମଞ୍ଚ ଉଦକମିୱ ତେଲବିନ୍ଦୁ ଅୱସେସସଙ୍କସରୀରଂ ବ୍ୟାପେତ୍ୱା ଠିତଂ। ସରୀରକମ୍ପାଦୀନୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଅକ୍ଖୀନଂ ପୀତୱଣ୍ଣାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ପିତ୍ତକୋସକେ ଠିତନ୍ତି ହଦଯପପ୍ଫାସାନଂ ଅନ୍ତରେ ଯକନମଂସଂ ନିସ୍ସାଯ ପତିଟ୍ଠିତେ ମହାକୋସାତକୀକୋସସଦିସେ ପିତ୍ତକୋସେ ଠିତଂ। କୁପିତେତି ପିତ୍ତକୋସତୋ ଚଲିତ୍ୱା ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତେ।

ୱିସ୍ସଟ୍ଠଚିତ୍ତୋତି ୱିସ୍ସଟ୍ଠପକତିଚିତ୍ତୋ। ଯକ୍ଖୁମ୍ମତ୍ତକୋତି ଯକ୍ଖା କିର ଯସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଖିପିତୁକାମା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ସ ସେତମୁଖଂ ନୀଲୋଦରଂ ସୁରତ୍ତହତ୍ଥପାଦଂ ମହାସୀସଂ ପଜ୍ଜଲିତନେତ୍ତଂ ଭେରୱଂ ୱା ଅତ୍ତଭାୱଂ ନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତି, ଭେରୱଂ ୱା ସଦ୍ଦଂ ସାୱେନ୍ତି, କଥେନ୍ତସ୍ସେୱ ୱା ମୁଖେନ ହତ୍ଥଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ହଦଯମଂସଂ ମଦ୍ଦନ୍ତି, ତେନ ସୋ ସତ୍ତୋ ଉମ୍ମତ୍ତକୋ ହୋତି ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ। ତେନେୱାହ ‘‘ଭେରୱାନି ୱା ଆରମ୍ମଣାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ

ଭେରୱାନୀତି ଦସ୍ସନମତ୍ତେନେୱ ସତ୍ତାନଂ ଭଯଂ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ ଲୋମହଂସଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ସମତ୍ଥାନି। ନିଚ୍ଚମେୱ ଉମ୍ମତ୍ତକୋ ହୋତୀତି ଯସ୍ସ ପିତ୍ତକୋସତୋ ପିତ୍ତଂ ଚଲିତ୍ୱା ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ହୋତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ସ ପନ ପିତ୍ତଂ ଚଲିତ୍ୱା ପିତ୍ତକୋସେଯେୱ ଠିତଂ ହୋତି ବହି ଅନିକ୍ଖନ୍ତଂ, ସୋ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ସଞ୍ଞଂ ପଟିଲଭତି, ନ ନିଚ୍ଚମେୱ ଉମ୍ମତ୍ତକୋ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଛଡ୍ଡେତ୍ୱାତି ସଞ୍ଞାପଟିଲାଭେନ ଜାନିତ୍ୱା। ଅଧିମତ୍ତାଯାତି ଅଧିକପ୍ପମାଣାଯ।

ଆପତ୍ତାନାପତ୍ତିୱାରୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଦଭାଜନୀଯୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପକିଣ୍ଣକକଥାୱଣ୍ଣନା

ପକିଣ୍ଣକନ୍ତି ୱୋମିସ୍ସକନଯଂ। ସମୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ଉପ୍ପତ୍ତିକାରଣଂ। କିରିଯାତିଆଦି ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ, ଅକିରିଯାଦୀନମ୍ପି ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ୱେଦନାଯାତି ସହଯୋଗେ କରଣୱଚନଂ, ୱେଦନାଯ ସହ କୁସଲଞ୍ଚାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସବ୍ବସଙ୍ଗାହକୱସେନାତି ସବ୍ବେସଂ ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ସଙ୍ଗାହକୱସେନ। ଛ ସିକ୍ଖାପଦସମୁଟ୍ଠାନାନୀତି କାଯୋ ୱାଚା କାଯୱାଚା କାଯଚିତ୍ତଂ ୱାଚାଚିତ୍ତଂ କାଯୱାଚାଚିତ୍ତନ୍ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତାନି ଛ ଆପତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାନାନି। ଆପତ୍ତିଯେୱ ହି ସିକ୍ଖାପଦସୀସେନ ୱୁତ୍ତା। ସମୁଟ୍ଠାନାଦଯୋ ହି ଆପତ୍ତିଯା ହୋନ୍ତି, ନ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ, ଇମେସୁ ପନ ଛସୁ ସମୁଟ୍ଠାନେସୁ ପୁରିମାନି ତୀଣି ଅଚିତ୍ତକାନି, ପଚ୍ଛିମାନି ସଚିତ୍ତକାନି। ତେସୁ ଏକେନ ୱା ଦ୍ୱୀହି ୱା ତୀହି ୱା ଚତୂହି ୱା ଛହି ୱା ସମୁଟ୍ଠାନେହି ଆପତ୍ତିଯୋ ସମୁଟ୍ଠହନ୍ତି, ପଞ୍ଚସମୁଟ୍ଠାନା ଆପତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥି। ତତ୍ଥ ଏକସମୁଟ୍ଠାନା ଚତୁତ୍ଥେନ ଚ ପଞ୍ଚମେନ ଚ ଛଟ୍ଠେନ ଚ ସମୁଟ୍ଠାନେନ ସମୁଟ୍ଠାତି, ନ ଅଞ୍ଞେନ। ଦ୍ୱିସମୁଟ୍ଠାନା ପଠମଚତୁତ୍ଥେହି ଚ ଦୁତିଯପଞ୍ଚମେହି ଚ ତତିଯଛଟ୍ଠେହି ଚ ଚତୁତ୍ଥଛଟ୍ଠେହି ଚ ପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠେହି ଚ ସମୁଟ୍ଠାନେହି ସମୁଟ୍ଠାତି, ନ ଅଞ୍ଞେହି। ତିସମୁଟ୍ଠାନା ପଠମେହି ଚ ତୀହି, ପଚ୍ଛିମେହି ଚ ତୀହି ସମୁଟ୍ଠାନେହି ସମୁଟ୍ଠାତି, ନ ଅଞ୍ଞେହି। ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନା ପଠମତତିଯଚତୁତ୍ଥଛଟ୍ଠେହି ଚ ଦୁତିଯତତିଯପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠେହି ଚ ସମୁଟ୍ଠାନେହି ସମୁଟ୍ଠାତି, ନ ଅଞ୍ଞେହି। ଛସମୁଟ୍ଠାନା ଛହିପି ସମୁଟ୍ଠାତି।

ସିକ୍ଖାପଦଂ ନାମ ଅତ୍ଥି ଛସମୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ସିକ୍ଖାପଦସୀସେନ ଆପତ୍ତି ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତେନେୱ ୱକ୍ଖତି "ସବ୍ବଞ୍ଚେତଂ ଆପତ୍ତିଯଂ ଯୁଜ୍ଜତି, ସିକ୍ଖାପଦସୀସେନ ପନ ସବ୍ବଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଦେସନା ଆରୁଳ୍ହା"ତି। କାଯାଦୀହି ଛହି ସମୁଟ୍ଠାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତି, ଛ ୱା ସମୁଟ୍ଠାନାନି ଏତସ୍ସାତି ଛସମୁଟ୍ଠାନଂ। ଅତ୍ଥି ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନନ୍ତି କାଯୋ କାଯୱାଚା କାଯଚିତ୍ତଂ କାଯୱାଚାଚିତ୍ତନ୍ତି ଇମାନି ଚତ୍ତାରି, ୱାଚା କାଯୱାଚା ୱାଚାଚିତ୍ତଂ କାଯୱାଚାଚିତ୍ତନ୍ତି ଇମାନି ୱା ଚତ୍ତାରି ସମୁଟ୍ଠାନାନି ଏତସ୍ସାତି ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନଂ। ଅତ୍ଥି ତିସମୁଟ୍ଠାନନ୍ତି କାଯୋ ୱାଚା କାଯୱାଚାତି ଇମାନି ତୀଣି, କାଯଚିତ୍ତଂ ୱାଚାଚିତ୍ତଂ କାଯୱାଚାଚିତ୍ତନ୍ତି ଇମାନି ୱା ତୀଣି ସମୁଟ୍ଠାନାନି ଏତସ୍ସାତି ତିସମୁଟ୍ଠାନଂ। ଦ୍ୱିସମୁଟ୍ଠାନଂ ଏକସମୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ସମୁଟ୍ଠାନସୀସୱସେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ଅତ୍ଥି କଥିନସମୁଟ୍ଠାନ"ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତେରସ ହି ସମୁଟ୍ଠାନସୀସାନି ପଠମପାରାଜିକସମୁଟ୍ଠାନଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନସମୁଟ୍ଠାନଂ ସଞ୍ଚରିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ସମନୁଭାସନସମୁଟ୍ଠାନଂ କଥିନସମୁଟ୍ଠାନଂ ଏଳକଲୋମସମୁଟ୍ଠାନଂ ପଦସୋଧମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନଂ ଅଦ୍ଧାନସମୁଟ୍ଠାନଂ ଥେଯ୍ୟସତ୍ଥସମୁଟ୍ଠାନଂ ଧମ୍ମଦେସନାସମୁଟ୍ଠାନଂ ଭୂତାରୋଚନସମୁଟ୍ଠାନଂ ଚୋରିୱୁଟ୍ଠାପନସମୁଟ୍ଠାନଂ ଅନନୁଞ୍ଞାତସମୁଟ୍ଠାନନ୍ତି।

ତତ୍ଥ "ଅତ୍ଥି ଛସମୁଟ୍ଠାନ"ନ୍ତି ଇମିନା ସଞ୍ଚରିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ ୱୁତ୍ତଂ। "ଅତ୍ଥି ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନ"ନ୍ତି ଇମିନା ପନ ଅଦ୍ଧାନସମୁଟ୍ଠାନଂ ଅନନୁଞ୍ଞାତସମୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ସଙ୍ଗହିତଂ। ଯଞ୍ହି ପଠମତତିଯଚତୁତ୍ଥଛଟ୍ଠେହି ସମୁଟ୍ଠାତି, ଇଦଂ ଅଦ୍ଧାନସମୁଟ୍ଠାନଂ। ଯଂ ପନ ଦୁତିଯତତିଯପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠେହି ସମୁଟ୍ଠାତି, ଇଦଂ ଅନନୁଞ୍ଞାତସମୁଟ୍ଠାନଂ। "ଅତ୍ଥି ତିସମୁଟ୍ଠାନ"ନ୍ତି ଇମିନା ଅଦିନ୍ନାଦାନସମୁଟ୍ଠାନଂ ଭୂତାରୋଚନସମୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ସଙ୍ଗହିତଂ। ଯଞ୍ହି ସଚିତ୍ତକେହି ତୀହି ସମୁଟ୍ଠାନେହି ସମୁଟ୍ଠାତି, ଇଦଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନସମୁଟ୍ଠାନଂ। ଯଂ ପନ ଅଚିତ୍ତକେହି ତୀହି ସମୁଟ୍ଠାତି, ଇଦଂ ଭୂତାରୋଚନସମୁଟ୍ଠାନଂ। "ଅତ୍ଥି କଥିନସମୁଟ୍ଠାନ"ନ୍ତିଆଦିନା ପନ ଅୱସେସସମୁଟ୍ଠାନସୀସେନ ଦ୍ୱିସମୁଟ୍ଠାନଂ ଏକସମୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ତଥା ହି ଯଂ ତତିଯଛଟ୍ଠେହି ସମୁଟ୍ଠାତି, ଇଦଂ କଥିନସମୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଂ ପଠମଚତୁତ୍ଥେହି ସମୁଟ୍ଠାତି, ଇଦଂ ଏଳକଲୋମସମୁଟ୍ଠାନଂ। ଯଂ ଛଟ୍ଠେନେୱ ସମୁଟ୍ଠାତି, ଇଦଂ ଧୁରନିକ୍ଖେପସମୁଟ୍ଠାନଂ, ସମନୁଭାସନସମୁଟ୍ଠାନନ୍ତିପି ତସ୍ସେୱ ନାମଂ। ଆଦି-ସଦ୍ଦସଙ୍ଗହିତେସୁ ପନ ପଠମପାରାଜିକସମୁଟ୍ଠାନପଦସୋଧମ୍ମଥେଯ୍ୟସତ୍ଥଧମ୍ମଦେସନାଚୋରିୱୁଟ୍ଠାପନସମୁଟ୍ଠାନେସୁ ଯଂ କାଯଚିତ୍ତତୋ ସମୁଟ୍ଠାତି, ଇଦଂ ପଠମପାରାଜିକସମୁଟ୍ଠାନଂ। ଯଂ ଦୁତିଯପଞ୍ଚମେହି ସମୁଟ୍ଠାତି, ଇଦଂ ପଦସୋଧମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନଂ। ଯଂ ଚତୁତ୍ଥଛଟ୍ଠେହି ସମୁଟ୍ଠାତି, ଇଦଂ ଥେଯ୍ୟସତ୍ଥସମୁଟ୍ଠାନଂ। ଯଂ ପଞ୍ଚମେନେୱ ସମୁଟ୍ଠାତି, ଇଦଂ ଧମ୍ମଦେସନାସମୁଟ୍ଠାନଂ। ଯଂ ପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠେହି ସମୁଟ୍ଠାତି, ଇଦଂ ଚୋରିୱୁଟ୍ଠାପନସମୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଏୱଂ ସମୁଟ୍ଠାନସୀସେନ ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦାନି ତେରସଧା ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି କିରିଯାୱସେନ ପଞ୍ଚଧା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ତତ୍ରାପି କିଞ୍ଚି କିରିଯତୋ ସମୁଟ୍ଠାତୀ"ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚୀତି ସିକ୍ଖାପଦସୀସେନ ଆପତ୍ତିଂ ୱଦତି। ତସ୍ମା ଯା କାଯେନ ୱା ୱାଚାଯ ୱା ପଥୱୀଖଣନାଦୀସୁ ୱିଯ ୱୀତିକ୍କମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ହୋତି, ଅଯଂ କିରିଯତୋ ସମୁଟ୍ଠାତି ନାମ। ଯା କାଯୱାଚାଯ କତ୍ତବ୍ବଂ ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ହୋତି ପଠମକଥିନାପତ୍ତି ୱିଯ, ଅଯଂ ଅକିରିଯତୋ ସମୁଟ୍ଠାତି ନାମ। ଯା କରୋନ୍ତସ୍ସ ଚ ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ଚ ହୋତି ଅଞ୍ଞାତିକାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ହତ୍ଥତୋ ଚୀୱରପଟିଗ୍ଗହଣାପତ୍ତି ୱିଯ, ଅଯଂ କିରିଯାକିରିଯତୋ ସମୁଟ୍ଠାତି ନାମ। ଯା ସିଯା କରୋନ୍ତସ୍ସ ଚ ସିଯା ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ଚ ହୋତି ରୂପିଯପଟିଗ୍ଗହଣାପତ୍ତି ୱିଯ, ଅଯଂ ସିଯା କିରିଯତୋ ସିଯା ଅକିରିଯତୋ ସମୁଟ୍ଠାତି ନାମ। ଯା ସିଯା କରୋନ୍ତସ୍ସ ଚ ସିଯା କରୋନ୍ତସ୍ସ ଚ ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ଚ ହୋତି କୁଟିକାରାପତ୍ତି ୱିଯ, ଅଯଂ ସିଯା କିରିଯତୋ ସିଯା କିରିଯାକିରିଯତୋ ସମୁଟ୍ଠାତି ନାମ।

ଇଦାନି ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦାନି ସଞ୍ଞାୱସେନ ଦ୍ୱିଧା କତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ତତ୍ରାପି ଅତ୍ଥି ସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖ"ନ୍ତିଆଦିମାହ। ସଞ୍ଞାଯ ଅଭାୱେନ ୱିମୋକ୍ଖୋ ଅସ୍ସାତି ସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖନ୍ତି ମଜ୍ଝେପଦଲୋପସମାସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଯତୋ ହି ୱୀତିକ୍କମସଞ୍ଞାଅଭାୱେନ ମୁଚ୍ଚତି, ଇଦଂ ସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଚିତ୍ତଙ୍ଗଂ ଲଭତିଯେୱାତି କାଯଚିତ୍ତାଦିସଚିତ୍ତକସମୁଟ୍ଠାନେହେୱ ସମୁଟ୍ଠହନତୋ । "ଲଭତିଯେୱା"ତି ଅୱଧାରଣେନ ନୋ ନ ଲଭତୀତି ଦସ୍ସେତି। ତସ୍ମା ଯଂ ଚିତ୍ତଙ୍ଗଂ ଲଭତି, ନ ଲଭତି ଚ, ତଂ "ଇତର"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ଇତର-ସଦ୍ଦସ୍ସ ୱୁତ୍ତପଟିଯୋଗୱିସଯତ୍ତା।

ପୁନ ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦାନି ଚିତ୍ତୱସେନ ଦ୍ୱିଧା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ପୁନ ଅତ୍ଥି ସଚିତ୍ତକ"ନ୍ତିଆଦିମାହ। ଯଂ ସହେୱ ଚିତ୍ତେନ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଯଂ ସଚିତ୍ତକେନେୱ ସମୁଟ୍ଠାନେନ ଆପଜ୍ଜତି, ନୋ ଅଚିତ୍ତକେନ। ୱିନାପୀତି ଅପି-ସଦ୍ଦେନ ସହାପି ଚିତ୍ତେନ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଯଞ୍ହି କଦାଚି ଅଚିତ୍ତକେନ, କଦାଚି ସଚିତ୍ତକେନ ସମୁଟ୍ଠାନେନ ସମୁଟ୍ଠାତି, ତଂ ଅଚିତ୍ତକନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏତ୍ଥ ଚ ସଞ୍ଞାଦୁକଂ ଅନାପତ୍ତିମୁଖେନ, ସଚିତ୍ତକଦୁକଂ ଆପତ୍ତିମୁଖେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଇଦମେତେସଂ ନାନାକରଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଲୋକୱଜ୍ଜଦୁକସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣତ୍ତା ତଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଇଦାନି ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦାନି କମ୍ମୱସେନ ଦୁୱିଧାନି, କୁସଲାଦିୱସେନ ୱେଦନାୱସେନ ଚ ତିୱିଧାନି ହୋନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "କମ୍ମକୁସଲୱେଦନାୱସେନା"ତିଆଦିମାହ। ଏତ୍ଥ ପନ କିଞ୍ଚାପି ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଆଗତନଯେନ କାଯକମ୍ମଂ ୱଚୀକମ୍ମନ୍ତି କମ୍ମୱସେନ ଦୁକଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତିକମେୱ ପନ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସବ୍ବମେୱ ହି ସିକ୍ଖାପଦଂ କାଯଦ୍ୱାରେ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବତୋ ୱଚୀଦ୍ୱାରେ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବତୋ କାଯୱଚୀଦ୍ୱାରେ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବତୋ ଚ ତିୱିଧଂ ହୋତି। ତେନେୱ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ପଠମପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତଂ "ସବ୍ବାୱ କାଯକମ୍ମୱଚୀକମ୍ମତଦୁଭଯୱସେନ ତିୱିଧା ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ କାଯଦ୍ୱାରେ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବା କାଯକମ୍ମନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ୱଚୀଦ୍ୱାରେ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବା ୱଚୀକମ୍ମନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଉଭଯତ୍ଥ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବା କାଯକମ୍ମୱଚୀକମ୍ମ"ନ୍ତି। ତତୋଯେୱ ଚ ଅଦିନ୍ନାଦାନସିକ୍ଖାପଦାଦୀସୁ କାଯକମ୍ମୱଚୀକମ୍ମନ୍ତି ତଦୁଭଯୱସେନ ଦସ୍ସିତଂ।

ଅତ୍ଥି ପନ ସିକ୍ଖାପଦଂ କୁସଲନ୍ତିଆଦିନା ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ କୁସଲଚିତ୍ତସମଙ୍ଗୀ ୱା ଆପଜ୍ଜତି ଅକୁସଲଚିତ୍ତସମଙ୍ଗୀ ୱା ଅବ୍ୟାକତଚିତ୍ତସମଙ୍ଗୀ ୱାତି ଦସ୍ସେତି, ନ ପନ କୁସଲାପି ଆପତ୍ତି ଅତ୍ଥୀତି। ନ ହି କୁସଲା ଆପତ୍ତି ନାମ ଅତ୍ଥି "ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ ସିଯା ଅକୁସଲଂ ସିଯା ଅବ୍ୟାକତଂ, ନତ୍ଥି ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ କୁସଲ"ନ୍ତି (ପରି। ୩୦୩) ୱଚନତୋ। ଦସ କାମାୱଚରକିରିଯଚିତ୍ତାନୀତି ହସିତୁପ୍ପାଦୱୋଟ୍ଠବ୍ବନେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅଟ୍ଠ ମହାକିରିଯଚିତ୍ତାନି। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଚିତ୍ତାନଂ ଆପତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାପକତ୍ତଂ ପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ଇଦ୍ଧିୱିକୁବ୍ବନାଦୀସୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଂ କୁସଲଚିତ୍ତେନ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଯଂ ସିକ୍ଖାପଦସୀସେନ ଗହିତଂ ଆପତ୍ତିଂ କୁସଲଚିତ୍ତସମଙ୍ଗୀ ଆପଜ୍ଜତି। ଇମିନା ପନ ୱଚନେନ ତଂ କୁସଲନ୍ତି ଆପତ୍ତିଯା ୱୁଚ୍ଚମାନୋ କୁସଲଭାୱୋ ପରିଯାଯତୋୱ, ନ ପରମତ୍ଥତୋତି ଦସ୍ସେତି। କୁସଲଚିତ୍ତେନ ହି ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ସୱିଞ୍ଞତ୍ତିକଂ ଅୱିଞ୍ଞତ୍ତିକଂ ୱା ସିକ୍ଖାପଦୱୀତିକ୍କମାକାରପ୍ପୱତ୍ତଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧସଙ୍ଖାତଂ ଅବ୍ୟାକତାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଇତରେହି ଇତରନ୍ତି ଇତରେହି ଅକୁସଲାବ୍ୟାକତଚିତ୍ତେହି ଯଂ ଆପଜ୍ଜତି, ତଂ ଇତରଂ, ଅକୁସଲଂ ଅବ୍ୟାକତଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଞ୍ଚ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅକୁସଲଚିତ୍ତସମଙ୍ଗୀ ୱା ଆପଜ୍ଜତି କୁସଲାବ୍ୟାକତଚିତ୍ତସମଙ୍ଗୀ ୱାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦେସୁ କିଞ୍ଚି ଅକୁସଲଚିତ୍ତମେୱ କିଞ୍ଚି କୁସଲାବ୍ୟାକତୱସେନ ଦ୍ୱିଚିତ୍ତଂ, କିଞ୍ଚି ସବ୍ବେସଂ ୱସେନ ତିଚିତ୍ତନ୍ତି ଅଯମେୱ ପଭେଦୋ ଲବ୍ଭତି, ନ ଅଞ୍ଞୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତିୱେଦନଂ ଦ୍ୱିୱେଦନଂ ଏକୱେଦନନ୍ତି ଇଦଞ୍ଚ ଯଥାୱୁତ୍ତୱେଦନାୱସେନେୱ ଲବ୍ଭତି, ନାଞ୍ଞଥାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୋଧଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ସହସେଯ୍ୟୱସେନ ତଦାକାରପ୍ପୱତ୍ତରୂପକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସେୱ ଆପତ୍ତିଭାୱତୋ "ଅତ୍ଥି ଅୱେଦନ"ନ୍ତିପି ୱତ୍ତବ୍ବମେତଂ, କଦାଚି କରହଚି ଯଦିଚ୍ଛକଂ ସମ୍ଭୱତୀତି ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଯେଭୁଯ୍ୟୱସେନ ଲବ୍ଭମାନଂଯେୱ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ଯଥାୱୁତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି ଇମସ୍ମିଂ ସଂୱଣ୍ଣିଯମାନସିକ୍ଖାପଦେ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ଇମଂ ପକିଣ୍ଣକଂ ୱିଦିତ୍ୱା"ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱିଦିତ୍ୱାତି ଇମସ୍ସ "ୱେଦିତବ୍ବ"ନ୍ତି ଇମିନା ଅପରକାଲକିରିଯାୱଚନେନ ସମ୍ବନ୍ଧୋ

ୱେଦିତବ୍ବୋ। କିରିଯସମୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ଇଦଂ ଯେଭୁଯ୍ୟୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ ପରୁପକ୍କମେ ସତି ସାଦିଯନ୍ତସ୍ସ ଅକିରିଯସମୁଟ୍ଠାନଭାୱତୋ। ‘‘ମନୋଦ୍ୱାରେ ଆପତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଇଦମ୍ପି ବାହୁଲ୍ଲୱସେନେୱ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଚିତ୍ତଂ ପନେତ୍ଥ ଅଙ୍ଗମତ୍ତଂ ହୋତୀତି ପଠମପାରାଜିକଂ କାଯଚିତ୍ତତୋ ସମୁଟ୍ଠାତୀତି ଚିତ୍ତମେତ୍ଥ ଆପତ୍ତିଯା ଅଙ୍ଗମେୱ ହୋତି। ନ ତସ୍ସ ୱସେନ କମ୍ମଭାୱୋ ଲବ୍ଭତୀତି ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଜନକୱସେନ କାଯଦ୍ୱାରେ ପୱତ୍ତତ୍ତା ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱସେନ ଇମସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ମନୋକମ୍ମଭାୱୋ ନ ଲବ୍ଭତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନ ପଞ୍ଞତ୍ତିଭାୱତୋ ‘‘ସଚିତ୍ତକଂ ଆପତ୍ତିଯଂ ଯୁଜ୍ଜତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ଯଥାୱୁତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାଦି ପଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ ଯୁଜ୍ଜତି।

ପକିଣ୍ଣକକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱିନୀତୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

ଇଦଂ କିନ୍ତି କଥେତୁକମ୍ୟତାଯ ପୁଚ୍ଛତି। ୱିନୀତାନି ୱିନିଚ୍ଛିତାନି ୱତ୍ଥୂନି ୱିନୀତୱତ୍ଥୂନି। ତାନି ହି ‘‘ଆପତ୍ତିଂ ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ ଆପନ୍ନୋ ପାରାଜିକଂ। ଅନାପତ୍ତି ଭିକ୍ଖୁ ପାରାଜିକସ୍ସ, ଆପତ୍ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସସ୍ସ। ଅନାପତ୍ତି ଭିକ୍ଖୁ ଅସାଦିଯନ୍ତସ୍ସା’’ତିଆଦିନା ଭଗୱତାଯେୱ ୱିନିଚ୍ଛିତାନି । ତେନାହ ‘‘ଭଗୱତା ସଯଂ ୱିନିଚ୍ଛିତାନ’’ନ୍ତି। ଉଦ୍ଦାନଗାଥାତି ଉଦ୍ଦେସଗାଥା, ସଙ୍ଗହଗାଥାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୱତ୍ଥୁଗାଥାତି ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୂ’’ତିଆଦିକା ନିଦାନୱତ୍ଥୁଦୀପିକା ୱିନୀତୱତ୍ଥୁପାଠଇଯେୱ ତେସଂ ତେସଂ ୱତ୍ଥୂନଂ ଗନ୍ଥନତୋ ‘‘ୱତ୍ଥୁଗାଥା’’ତି ୱୁତ୍ତା, ନ ଛନ୍ଦୋୱିଚିତିଲକ୍ଖଣେନ। ଗାଥାନଂ ୱତ୍ଥୁ ୱତ୍ଥୁଗାଥାତି ଏୱଂ ୱା ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥାତି ୱିନୀତୱତ୍ଥୂସୁ। ଦୁତିଯାଦୀନନ୍ତି ଦୁତିଯପାରାଜିକାଦୀନଂ। ଦୁତିଯାଦୀନି ୱିନିଚ୍ଛିନିତବ୍ବାନୀତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ସିପ୍ପିକାନନ୍ତି ଚିତ୍ତକାରାଦିସିପ୍ପିକାନଂ। ଯଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ଚିତ୍ତକାରାଦଯୋ ଚିତ୍ତକମ୍ମାଦୀନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତା କରୋନ୍ତି, ତଂ ‘‘ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକରୂପ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

୬୭।ପୁରିମାନି ଦ୍ୱେ ୱତ୍ଥୂନୀତି ମକ୍କଟିୱତ୍ଥୁଂ ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକୱତ୍ଥୁଞ୍ଚ। ତାନି ପନ କିଞ୍ଚାପି ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ ଆଗତାନେୱ, ତଥାପି ଭଗୱତା ସଯଂ ୱିନିଚ୍ଛିତୱତ୍ଥୁଭାୱତୋ ଅଦିନ୍ନାଦାନାଦୀସୁ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ ଆଗତାନି ରଜକାଦିୱତ୍ଥୂନି ୱିଯ ପୁନ ୱିନୀତୱତ୍ଥୂସୁ ପକ୍ଖିତ୍ତାନି। ଯଦି ଏୱଂ ‘‘ତସ୍ସ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅହୋସୀ’’ତି ଇଦଂ ୱିରୁଜ୍ଝେଯ୍ୟ, ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିଯଞ୍ହି ଅଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଚୋଦେସୁନ୍ତି? ସଚ୍ଚମେତଂ, ତେହି ପନ ଭିକ୍ଖୂହି ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଚୋଦେତ୍ୱା ‘‘ନନୁ, ଆୱୁସୋ, ତଥେୱ ତଂ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତସ୍ସ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅହୋସୀତି ଗହେତବ୍ବଂ। ‘‘ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୀ’’ତି ଇଦଞ୍ଚ ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚିତେ ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ ମକ୍କଟିଯା ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱୀ’’ତି ଭଗୱତା ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘‘ସଚ୍ଚଂ ଭଗୱା’’ତି ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୀତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକୱତ୍ଥୁମ୍ହି ପନ ସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱିତ୍ୱା ୱିବ୍ଭମିତ୍ୱା ଯେ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁନ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଯାଚିଂସୁ, ତେ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଅନୱକାସୋ, ଯଂ ତଥାଗତୋ ୱଜ୍ଜୀନଂ ୱା ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକାନଂ ୱା କାରଣା ସାୱକାନଂ ପାରାଜିକଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ସମୂହନେଯ୍ୟା’’ତିଆଦି ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯେ ପନ ଅୱିବ୍ଭମିତ୍ୱା ସଲିଙ୍ଗେ ଠିତାଯେୱ ଉପ୍ପନ୍ନକୁକ୍କୁଚ୍ଚା ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ, ତେ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଆପତ୍ତିଂ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆପନ୍ନା ପାରାଜିକ’’ନ୍ତି ଇଧ ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ ଇମଂ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଅଜାନନ୍ତାୱ ‘‘ଅଞ୍ଞମେୱ ମକ୍କଟିୱତ୍ଥୁ ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକୱତ୍ଥୁ ଚ ୱିନୀତୱତ୍ଥୂସୁ ଆଗତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

କୁସେ ଗନ୍ଥେତ୍ୱାତି କୁସତିଣାନି ଗନ୍ଥେତ୍ୱା। କେସେହୀତି ମନୁସ୍ସକେସେହି। ତଂ ରାଗନ୍ତି କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗଂ। ଛଡ୍ଡତ୍ୱାତି ସଯମେୱ ଜାନିତ୍ୱା। ଯଦି କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗେନ କତଂ, କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ୱିନୀତୱତ୍ଥୂସୁ ଅୱତ୍ୱା ଇଧ କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – କିଞ୍ଚାପି ତଂ କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗେନ କତଂ, ତସ୍ସ ପନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାରାଜିକକ୍ଖେତ୍ତେ କତୁପକ୍କମତ୍ତା ‘‘ପାରାଜିକଂ ନୁ ଖୋ ଅହଂ ଆପନ୍ନୋ’’ତି ପାରାଜିକୱିସଯଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅହୋସୀତି ଇଧ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱାହ – ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଭିକ୍ଖୁ ପାରାଜିକସ୍ସ, ଆପତ୍ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସସ୍ସା’’ତି।

୬୮।ଅତିଦସ୍ସନୀଯାତି ଦିୱସମ୍ପି ପସ୍ସନ୍ତାନଂ ଅତିତ୍ତିକରଣତୋ ଅତିୱିଯ ଦସ୍ସନଯୋଗ୍ଗା। ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାଯାତି ଏତ୍ଥ ପୋକ୍ଖରତା ୱୁଚ୍ଚତି ସୁନ୍ଦରଭାୱୋ, ୱଣ୍ଣସ୍ସ ପୋକ୍ଖରତା ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତା, ତାଯ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାଯ, ୱଣ୍ଣସମ୍ପତ୍ତିଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ପୋରାଣା ପନ ପୋକ୍ଖରନ୍ତି ସରୀରଂ ୱଦନ୍ତି, ୱଣ୍ଣଂ ୱଣ୍ଣମେୱ। ତେସଂ ମତେନ ୱଣ୍ଣଞ୍ଚ ପୋକ୍ଖରଞ୍ଚ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରାନି, ତେସଂ ଭାୱୋ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତା, ତସ୍ମା ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାଯାତି ପରିସୁଦ୍ଧେନ ୱଣ୍ଣେନ ଚେୱ ସରୀରସଣ୍ଠାନସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନଂ ପୋକ୍ଖରଂ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରନ୍ତି ଉତ୍ତରପଦଲୋପୋ ପୁବ୍ବପଦସ୍ସ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତା, ତାଯ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାଯ, ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନସରୀରତାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଧଂସେସୀତି ଅଭିଭୱୀତି ଅତ୍ଥୋ। କଥଂ ପନ ଅସାଦିଯନ୍ତୀ ନିସୀଦୀତି ଆହ – ‘‘ଅସଦ୍ଧମ୍ମାଧିପ୍ପାଯେନ…ପେ… ଖାଣୁକା ୱିଯା’’ତି।

ନଲିମ୍ପତୀତି ନ ଅଲ୍ଲୀଯତି। କାମେସୂତି ୱତ୍ଥୁକାମକିଲେସକାମେସୁ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଥା ପଦୁମିନିପଣ୍ଣେ ଉଦକବିନ୍ଦୁ ନ ସଣ୍ଠାତି, ଯଥା ଚ ସୂଚିମୁଖେ ସାସପୋ ନ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି, ଏୱମେୱ ଯୋ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଦୁୱିଧେନପି କାମେନ ନ ଲିମ୍ପତି, ତସ୍ମିଂ କାମୋ ନ ସଣ୍ଠାତି, ତମହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି।

୬୯।ପୁରିସସଣ୍ଠାନଂ ଅନ୍ତରହିତଂ, ଇତ୍ଥିସଣ୍ଠାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଫଲସ୍ସ ୱିନାସୁପ୍ପାଦଦସ୍ସନେନ କାରଣସ୍ସପି ୱିନାସୁପ୍ପାଦା ୱୁତ୍ତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯେ ହି ନଟ୍ଠେ ପୁରିସସଣ୍ଠାନଂ ଅନ୍ତରଧାଯତି, ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯେ ସମୁପ୍ପନ୍ନେ ଇତ୍ଥିସଣ୍ଠାନଂ ପାତୁଭୱତି। ତଥା ହି ‘‘ଯସ୍ସ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ନୋ। ଯସ୍ସ ୱା ପନ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ନୋ’’ତି ଯମକପକରଣେ (ଯମ। ୩। ଇନ୍ଦ୍ରିଯଯମକ।୧୮୮) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇନ୍ଦ୍ରିଯଦ୍ୱଯସ୍ସ ଏକସ୍ମିଂ ସନ୍ତାନେ ସହପୱତ୍ତିଯା ଅସମ୍ଭୱତୋ ଯସ୍ମିଂ ଖଣେ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପାତୁଭୱତି, ତତୋ ପୁବ୍ବେ ସତ୍ତରସମଚିତ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି। ତତୋ ପୁବ୍ବେ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ଚ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ସହଜରୂପେହି ସଦ୍ଧିଂ କମେନ ନିରୁଦ୍ଧେସୁ ତସ୍ମିଂ ସନ୍ତାନେ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତତୋ ପୁରିସସଣ୍ଠାନାକାରେନ ପୱତ୍ତେସୁ କମ୍ମଜରୂପେସୁ ସେସରୂପେସୁ ଚ କଞ୍ଚି କାଲଂ ପୱତ୍ତିତ୍ୱା ନିରୁଦ୍ଧେସୁ ଇତ୍ଥିସଣ୍ଠାନାକାରେନ ଚ ଚତୁଜରୂପସନ୍ତତିଯା ପୱତ୍ତାଯ ପୁରିସସଣ୍ଠାନଂ ଅନ୍ତରହିତଂ, ଇତ୍ଥିସଣ୍ଠାନଂ ପାତୁଭୂତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇତ୍ଥିଯା ପୁରିସଲିଙ୍ଗପାତୁଭାୱେପି ଅଯମେୱ ନଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ପୁରିସଲିଙ୍ଗଂ ଉତ୍ତମଂ, ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ହୀନନ୍ତି ଇମିନା ଚ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଉତ୍ତମଭାୱୋ, ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଚ ହୀନଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ନ ହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ହୀନୁକ୍କଟ୍ଠଭାୱଂ ୱିନା ତନ୍ନିସ୍ସଯସ୍ସ ଲିଙ୍ଗସ୍ସ ହୀନୁକ୍କଟ୍ଠତା ସମ୍ଭୱତି। ପୁରିସଲିଙ୍ଗଂ ବଲୱଅକୁସଲେନ ଅନ୍ତରଧାଯତୀତିଆଦିନାପି ଇନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସେୱ ୱିନାସୁପ୍ପାଦା ୱୁତ୍ତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯେ ହି ୱିନଟ୍ଠେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଚ ତନ୍ନିସ୍ସଯସ୍ସ ଲିଙ୍ଗସ୍ସପି ଅନ୍ତରଧାନଂ ପତିଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ସମ୍ଭୱତି। କଥଂ ପନେତ୍ଥ ପୁରିସଲିଙ୍ଗଂ ବଲୱଅକୌସଲେନ ଅନ୍ତରଧାଯତି, ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ଦୁବ୍ବଲକୁସଲେନ ପତିଟ୍ଠାତୀତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ପଟିସନ୍ଧିଯଂ ତାୱ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯୁପ୍ପାଦକଂ ଅନୁପହତସାମତ୍ଥିଯଂ ବଲୱକୁସଲକମ୍ମଂ ଯାୱତାଯୁକଂ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯମେୱ ଉପ୍ପାଦେତି, ଅନ୍ତରା ପନ କେନଚି ଲଦ୍ଧପଚ୍ଚଯେନ ପାରଦାରିକତ୍ତାଦିନା ବଲୱଅକୁସଲକମ୍ମେନ ଉପହତସାମତ୍ଥିଯଂ ତଦେୱ ପଟିସନ୍ଧିଦାଯକଂ କୁସଲକମ୍ମଂ ଦୁବ୍ବଲୀଭୂତଂ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅନୁପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସାମତ୍ଥିଯାନୁରୂପଂ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପୱତ୍ତେ ଉପ୍ପାଦେତି। ଯଦା ପନ ପଟିସନ୍ଧିଦାନକାଲେଯେୱ କେନଚି ଲଦ୍ଧପଚ୍ଚଯେନ ପାରଦାରିକତ୍ତାଦିନା ବଲୱଅକୁସଲକମ୍ମେନ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯୁପ୍ପାଦନସାମତ୍ଥିଯଂ ଉପହତଂ ହୋତି, ତଦା ଦୁବ୍ବଲୀଭୂତଂ କୁସଲକମ୍ମଂ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅନୁପ୍ପାଦେତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଧିଯଂଯେୱ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ତସ୍ମା ‘‘ପୁରିସଲିଙ୍ଗଂ ବଲୱଅକୁସଲେନ ଅନ୍ତରଧାଯତି, ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ଦୁବ୍ବଲକୁସଲେନ ପତିଟ୍ଠାତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଦୁବ୍ବଲଅକୁସଲେନ ଅନ୍ତରଧାଯତୀତି ପାରଦାରିକତ୍ତାଦିବଲୱଅକୁସଲକମ୍ମସ୍ସ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯୁପ୍ପାଦନୱିବନ୍ଧକସ୍ସ ଦୁବ୍ବଲଭାୱେ ସତି ଅନ୍ତରଧାଯନ୍ତଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ଦୁବ୍ବଲଅକୁସଲେନ ଅନ୍ତରଧାଯତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ପାରଦାରିକତ୍ତାଦିନା ବଲୱଅକୁସଲକମ୍ମେନ ବାହିତତ୍ତା ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯୁପ୍ପାଦନେ ଅସମତ୍ଥଂ ପଟିସନ୍ଧିଯଂ ଇତ୍ଥିଯା ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯୁପ୍ପାଦକଂ ଦୁବ୍ବଲକୁସଲକମ୍ମଂ ଯଦା ପୱତ୍ତିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସମିଚ୍ଛାଚାରପଟିୱିରତିୱସେନ ପୁରିସତ୍ତପତ୍ଥନାୱସେନ ୱା କତୁପଚିତବଲୱକୁସଲକମ୍ମେନ ଆହିତସାମତ୍ଥିଯଂ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯୁପ୍ପାଦନେ ସମତ୍ଥଂ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅନୁପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସାମତ୍ଥିଯାନୁରୂପଂ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ତଦା ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯୁପ୍ପାଦନୱିବନ୍ଧକସ୍ସ ବଲୱଅକୁସଲକମ୍ମସ୍ସ ଦୁବ୍ବଲଭାୱେ ସତି ତଂ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅନ୍ତରହିତନ୍ତି ‘‘ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ଅନ୍ତରଧାଯନ୍ତଂ ଦୁବ୍ବଲଅକୁସଲେନ ଅନ୍ତରଧାଯତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଥାୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ବଲୱତା କୁସଲକମ୍ମେନ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଉପ୍ପାଦିତତ୍ତା ‘‘ପୁରିସଲିଙ୍ଗଂ ବଲୱକୁସଲେନ ପତିଟ୍ଠାତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପୁବ୍ବେ ଇତ୍ଥିଭୂତସ୍ସ ପଟିସନ୍ଧିଯଂ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯୁପ୍ପାଦେପି ଅଯଂ ନଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଉଭଯମ୍ପି ଅକୁସଲେନ ଅନ୍ତରଧାଯତି, କୁସଲେନ ପଟିଲବ୍ଭତୀତି ଇଦଂ ସୁଗତିଭୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଦୁଗ୍ଗତିଯଂ ପନ ଉଭିନ୍ନଂ ଉପ୍ପତ୍ତି ୱିନାସୋ ଚ ଅକୁସଲକମ୍ମେନେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଉଭିନ୍ନମ୍ପିସହସେଯ୍ୟାପତ୍ତି ହୋତୀତି ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ମାତୁଗାମେନ ସହସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେଯ୍ୟ, ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ଯା ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ପୁରିସେନ ସହସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେଯ୍ୟ, ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ସହସେଯ୍ୟୱସେନ ପାଚିତ୍ତିଯାପତ୍ତି ହୋତି। ଦୁକ୍ଖୀତି ଚେତୋଦୁକ୍ଖସମଙ୍ଗିତାଯ ଦୁକ୍ଖୀ। ଦୁମ୍ମନୋତି ଦୋସେନ ଦୁଟ୍ଠମନୋ, ୱିରୂପମନୋ ୱା ଦୋମନସ୍ସାଭିଭୂତତାଯ। ‘‘ସମସ୍ସାସେତବ୍ବୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ସମସ୍ସାସେତବ୍ବୱିଧିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ହୋତୁ ମା ଚିନ୍ତଯିତ୍ଥା’’ତିଆଦିମାହ। ଅନାୱଟୋତି ଅୱାରିତୋ। ଧମ୍ମୋତି ପରିଯତ୍ତିପଟିପତ୍ତିପଟିୱେଧସଙ୍ଖାତୋ ତିୱିଧୋପି ସଦ୍ଧମ୍ମୋ। ସଗ୍ଗୋ ଚ ମଗ୍ଗୋ ଚ ସଗ୍ଗମଗ୍ଗୋ, ସଗ୍ଗସ୍ସ ୱା ମଗ୍ଗୋ ସଗ୍ଗମଗ୍ଗୋ, ସଗ୍ଗୂପପତ୍ତିସାଧିକା ପଟିପତ୍ତି। ଭିକ୍ଖୁନିଯା ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱିଧାଯ ଅଦ୍ଧାନଗମନେ ଆପତ୍ତି ପରିହରିତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସଂୱିଦହନଂ ପରିମୋଚେତ୍ୱା’’ତି ଆହ। ‘‘ମଯଂ ଅସୁକଂ ନାମ ଠାନଂ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଏହି ସଦ୍ଧିଂ ଗମିସ୍ସାମା’’ତିଆଦିନା ଅସଂୱିଦହିତତ୍ତା ଅନାପତ୍ତି।

ବହିଗାମେତି ଅତ୍ତନୋ ୱସନଗାମତୋ ବହି। ଗାମନ୍ତରନଦୀପାରରତ୍ତିୱିପ୍ପୱାସଗଣଓହୀଯନାପତ୍ତୀହି ଅନାପତ୍ତୀତି ‘‘ଦୁତିଯିକା ଭିକ୍ଖୁନୀ ପକ୍କନ୍ତା ୱା ହୋତୀ’’ତିଆଦିନା (ପାଚି। ୬୯୩) ୱୁତ୍ତଅନାପତ୍ତିଲକ୍ଖଣେହି ସଂସନ୍ଦନତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ଆରାଧିକାତି ଚିତ୍ତାରାଧନେ ସମତ୍ଥା। ତା କୋପେତ୍ୱାତି ତା ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା। ଲଜ୍ଜିନିଯୋ…ପେ… ଲଭ୍ଭୂତୀତି ‘‘ସଙ୍ଗହେ ଅସତି ଉକ୍କଣ୍ଠିତ୍ୱା ୱିବ୍ଭମେଯ୍ୟାପୀ’’ତି ସଙ୍ଗହୱସେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଲଜ୍ଜିନିଯୋ… ପେ… ଲଭ୍ଭୂତୀତି ଅଲଜ୍ଜିଭାୱତୋ ଅସନ୍ତପକ୍ଖଂ ଭଜନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞାତିକା…ପେ… ୱଚ୍ଚତୀତି ଇଦଂ ପନ ଇମିସ୍ସା ଆୱେଣିକଂ କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଅନୁଞ୍ଞାତନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୁଭାୱେପୀତି ଭିକ୍ଖୁକାଲେପି। ପରିସାୱଚରୋତି ଉପଜ୍ଝାଯୋ ଚ ଆଚରିଯୋ ଚ ହୁତ୍ୱା ପରିସୁପଟ୍ଠାକୋ। ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ନିସ୍ସଯୋ ଗହେତବ୍ବୋତି ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଉପସମ୍ପନ୍ନେହି ସଦ୍ଧିୱିହାରିକେହି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଆଚରିଯସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ନିସ୍ସଯୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ତଂ ନିସ୍ସାଯ ୱସନ୍ତେହିପୀତି ଅନ୍ତେୱାସିକେ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ଉପଜ୍ଝା ଗହେତବ୍ବାତି ଉପସମ୍ପଦତ୍ଥଂ ଉପଜ୍ଝା ଗହେତବ୍ବା, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ୱିନଯକମ୍ମନ୍ତି ୱିକପ୍ପନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ପୁନ କାତବ୍ବନ୍ତି ପୁନ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବଂ। ପୁନ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ସନ୍ନିଧି ଭିକ୍ଖୂହି, ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ନିଧି ଭିକ୍ଖୁନୀହି ପଟିଗ୍ଗାହାପେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁ’’ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୪୨୧) ୱଚନତୋ ପୁନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ତଦହୁ ସାମିସମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସତ୍ତମେ ଦିୱସେତି ଇଦଂ ତଞ୍ଚ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ଅନାପଜ୍ଜିତ୍ୱାୱ ପୁନପି ସତ୍ତାହଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ପନ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱଟ୍ଟତି, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠମେପି ଦିୱସେ ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତେ ସତି ଅନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱାୱ ଅନ୍ତୋସତ୍ତାହେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। ତଂ ପକତତ୍ତୋ ରକ୍ଖତୀତି ଅପରିୱତ୍ତଲିଙ୍ଗୋ ତଂ ପଟିଗ୍ଗହଣୱିଜହନତୋ ରକ୍ଖତି, ଅୱିଭତ୍ତତାଯ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ନ ୱିଜହତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସାମଂ ଗହେତ୍ୱାନ ନିକ୍ଖିପେଯ୍ୟାତି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସଯଂ ନିକ୍ଖିପେଯ୍ୟ। ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସଆପତ୍ତୀତି ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତେ ସତି ପଟିଗ୍ଗହଣୱିଜହନତୋ ପୁନ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି।

‘‘ହୀନାଯାୱତ୍ତନେନାତି ପାରାଜିକଂ ଆପନ୍ନସ୍ସ ଗିହିଭାୱୂପଗମନେନା’’ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ସୁୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ପାରାଜିକଂ ଅନାପନ୍ନସ୍ସ ସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ‘‘ୱିବ୍ଭମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗିହିଲିଙ୍ଗଗ୍ଗହଣମତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ ୱିନସ୍ସତି। ପାରାଜିକଂ ଆପନ୍ନୋ ଚ ଭିକ୍ଖୁଲିଙ୍ଗେ ଠିତୋ ଯାୱ ନ ପଟିଜାନାତି, ତାୱ ଅତ୍ଥେୱ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ, ନ ସୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ତଥା ହି ସୋ ସଂୱାସଂ ସାଦିଯନ୍ତୋପି ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକୋ ନ ହୋତି, ସହସେଯ୍ୟାଦିଆପତ୍ତିଂ ନ ଜନେତି, ଓମସୱାଦେ ପାଚିତ୍ତିଯଞ୍ଚ ଜନେତି। ତେନେୱ ‘‘ଅସୁଦ୍ଧୋ ହୋତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ, ତଞ୍ଚେ ସୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠି ସମାନୋ ଓକାସଂ କାରାପେତ୍ୱା ଅକ୍କୋସାଧିପ୍ପାଯୋ ୱଦେତି, ଆପତ୍ତି ଓମସୱାଦସ୍ସା’’ତି (ପାରା। ୩୮୯) ଓମସୱାଦେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅସତି ହି ଭିକ୍ଖୁଭାୱେ ଦୁକ୍କଟଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ସତି ଚ ଭିକ୍ଖୁଭାୱେ ପଟିଗ୍ଗହିତସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣୱିଜହନଂ ନାମ ଅଯୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ସବ୍ବସୋ ଭିକ୍ଖୁଭାୱସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ପାରାଜିକଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଗିହିଲିଙ୍ଗଗ୍ଗହଣେନ ଗିହିଭାୱୂପଗମନଂ ଇଧ ‘‘ହୀନାଯାୱତ୍ତନ’’ନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ, ନ ପନ ପକତତ୍ତସ୍ସ ଗିହିଲିଙ୍ଗଗ୍ଗହଣମତ୍ତଂ। ତେନେୱ କତ୍ଥଚି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନେନ ସମାନଗତିକତ୍ତା ହୀନାଯାୱତ୍ତନଂ ୱିସୁଂ ନ ଗଣ୍ହନ୍ତି। ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନେନ ପଟିଗ୍ଗହଣୱିଜହନେ ୱୁତ୍ତେ ପାରାଜିକଂ ଆପନ୍ନସ୍ସ ଗିହିଭାୱୂପଗମନେନ ସବ୍ବସୋ ଭିକ୍ଖୁଭାୱସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥୀତି। ତଥା ହି ବୁଦ୍ଧଦତ୍ତାଚରିଯେନ ଅତ୍ତନୋ ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯେ –

‘‘ଅଚ୍ଛେଦଗାହନିରପେକ୍ଖନିସଗ୍ଗତୋ ଚ,

ସିକ୍ଖାପ୍ପହାନମରଣେହି ଚ ଲିଙ୍ଗଭେଦା;

ଦାନେନ ତସ୍ସ ଚ ପରସ୍ସ ଅଭିକ୍ଖୁକସ୍ସ,

ସବ୍ବଂ ପଟିଗ୍ଗହଣମେତି ୱିନାସମେୱା’’ତି। –

ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରେନପି –

‘‘ସିକ୍ଖାମରଣଲିଙ୍ଗେହି, ଅନପେକ୍ଖୱିସଗ୍ଗତୋ;

ଅଚ୍ଛେଦାନୁପସମ୍ପନ୍ନ-ଦାନା ଗାହୋପସମ୍ମତୀ’’ତି। –

ୱୁତ୍ତଂ । ଯଦି ଚ ପକତତ୍ତସ୍ସ ଗିହିଲିଙ୍ଗଗ୍ଗହଣମତ୍ତେନପି ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ୱିଜହେଯ୍ୟ, ତେପି ଆଚରିଯା ୱିସୁଂ ତମ୍ପି ୱଦେଯ୍ୟୁଂ, ନ ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ, ତତୋ ୱିଞ୍ଞାଯତି ‘‘ପକତତ୍ତସ୍ସ ଗିହିଲିଙ୍ଗଗ୍ଗହଣମତ୍ତଂ ଇଧ ହୀନାଯାୱତ୍ତନନ୍ତି ନାଧିପ୍ପେତ’’ନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୁନିଯା ପନ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ଗିହିଲିଙ୍ଗଗ୍ଗହଣମତ୍ତେନପି ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ୱିଜହତି।

ଅନପେକ୍ଖୱିସ୍ସଜ୍ଜନେନାତି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅଦତ୍ୱାୱ ଅନତ୍ଥିକତାଯ ‘‘ନତ୍ଥି ଇମିନା କମ୍ମଂ, ନ ଇଦାନି ନଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ଥୂସୁ ୱା ‘‘ପୁନ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ପଟିଗ୍ଗହଣେ ୱା ଅନପେକ୍ଖୱିସ୍ସଜ୍ଜନେନ। ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗାହେନାତି ଚୋରାଦୀହି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗହଣେନ।

ଏତ୍ଥାତି ଭିକ୍ଖୁୱିହାରେ। ଉପରୋପକାତି ତେନ ରୋପିତା ରୁକ୍ଖଗଚ୍ଛା। ତେରସସୁ ସମ୍ମୁତୀସୂତି ଭତ୍ତୁଦ୍ଦେସକସେନାସନପଞ୍ଞାପକଭଣ୍ଡାଗାରିକଚୀୱରପଟିଗ୍ଗାହକଚୀୱରଭାଜକଯାଗୁଭାଜକଫଲଭାଜକଖଜ୍ଜଭାଜକଅପ୍ପମତ୍ତକୱିସ୍ସଜ୍ଜକସାଟିଯଗ୍ଗାହାପକପତ୍ତଗ୍ଗାହାପକଆରାମିକପେସକସାମଣେରପେସକସମ୍ମୁତିସଙ୍ଖାତାସୁ ତେରସସୁ ସମ୍ମୁତୀସୁ। କାମଂ ପୁରିମିକାଯ ପଚ୍ଛିମିକାଯ ଚ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତିଯେୱ, ପୁରିମିକାଯ ପନ ସେନାସନଗ୍ଗାହେ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧେ ପଚ୍ଛିମିକାଯ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଉପଗନ୍ତୁଂ ସକ୍କାତି ପୁରିମିକାଯ ସେନାସନଗ୍ଗାହପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଂ ୱିସୁଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମିକାଯ ସେନାସନଗ୍ଗାହେ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧେ ନ ସକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଉପଗନ୍ତୁନ୍ତି ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂହି କତ୍ତବ୍ବସଙ୍ଗହଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସଚେ ପଚ୍ଛିମିକାଯ ସେନାସନେ ଗହିତେ’’ତିଆଦିମାହ।

ପକ୍ଖମାନତ୍ତମେୱ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯପି ଆପତ୍ତିଯା ମାନତ୍ତଚାରସ୍ସେୱ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା। ପୁନ ପକ୍ଖମାନତ୍ତମେୱ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁକାଲେ ଚିଣ୍ଣମାନତ୍ତାଭାୱତୋ। ଭିକ୍ଖୁନୀହି ଅବ୍ଭାନକମ୍ମଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁକାଲେ ଚିଣ୍ଣମାନତ୍ତତାଯ ଭିକ୍ଖୁନୀକାଲେପି ଚିଣ୍ଣମାନତ୍ତା ଇଚ୍ଚେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ଅକୁସଲୱିପାକେ…ପେ… ଛାରତ୍ତଂ ମାନତ୍ତମେୱ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ମାନତ୍ତଂ ଚରନ୍ତସ୍ସ ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତାଧିକାରତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ପନ ଭିକ୍ଖୁକାଲେ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯ ସାଧାରଣାପତ୍ତିଯା ପରିୱସନ୍ତସ୍ସ ଅସମାଦିଣ୍ଣପରିୱାସସ୍ସ ୱା ଲିଙ୍ଗଂ ପରିୱତ୍ତତି, ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୀକାଲେ ପକ୍ଖମାନତ୍ତଂ ଚରନ୍ତସ୍ସ ଅକୁସଲୱିପାକେ ପରିକ୍ଖୀଣେ ପୁନ ଲିଙ୍ଗେ ପରିୱତ୍ତିତେ ପରିୱାସଂ ଦତ୍ୱା ପରିୱୁତ୍ଥପରିୱାସସ୍ସ ଛାରତ୍ତଂ ମାନତ୍ତଂ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

ସଞ୍ଚରିତ୍ତାପତ୍ତୀତି ସାଧାରଣାପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପରିୱାସଦାନଂ ନତ୍ଥୀତି ଭିକ୍ଖୁକାଲେ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଭାୱତୋ। ଭିକ୍ଖୁନୀକାଲେ ପନ ଆରୋଚିତାପି ସାଧାରଣାପତ୍ତି ସଚେ ଭିକ୍ଖୁକାଲେ ଅନାରୋଚିତା, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୱ ହୋତୀତି ୱଦନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂହି ମାନତ୍ତେ ଅଦିନ୍ନେତି ଅଚିଣ୍ଣମାନତ୍ତାଯ ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତେ ସତି। ଭିକ୍ଖୁନୀଭାୱେ ଠିତାଯପି ତା ସୁପ୍ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା ଏୱାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଯା ଆପତ୍ତିଯୋ ପୁବ୍ବେ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧାତି ଯା ଅସାଧାରଣାପତ୍ତିଯୋ ପୁବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୁଭାୱେ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା। ‘‘ପାରାଜିକଂ ଆପନ୍ନସ୍ସ ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତେ ସତି ସନ୍ତାନସ୍ସ ଏକତ୍ତା ନ ପୁନ ସୋ ଉପସମ୍ପଦଂ ଲଭତି, ତଥା ୱିବ୍ଭନ୍ତାପି ଭିକ୍ଖୁନୀ ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତେ ସତି ପୁନ ଉପସମ୍ପଦଂ ନ ଲଭତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

୭୧। ‘‘ଅନୁପାଦିନ୍ନକେସୂତି ଅଧିକାରତ୍ତା ଉପାଦିନ୍ନକେପି ଏସେୱ ନଯୋତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଚୂଳଅଗଣ୍ଠିପଦେ ମଜ୍ଝିମଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଦୁୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ଉପାଦିନ୍ନକେସୁ ନିମିତ୍ତେ ଉପକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ଦିସ୍ସତି। ତଥା ହି ଉପାଦିନ୍ନକେସୁ ନିମିତ୍ତେ ଅପ୍ପୱେସେତ୍ୱା ବହି ଉପକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରତ୍ତଚିତ୍ତେନ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ଛୁପିତବ୍ବଂ, ଯୋ ଛୁପେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସା’’ତି (ମହାୱ। ୨୫୨) ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଏତ୍ଥ ଚ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପୁବ୍ବେ ୱିଚାରିତମେୱ। ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ମୋଚନରାଗସ୍ସ ଅଭାୱତୋ। ତଥେୱାତି ମୁଚ୍ଚତୁ ୱା ମା ୱାତି ଇମମତ୍ଥଂ ଅତିଦିସ୍ସତି।

ଅୱିସଯୋତି ଅସାଦିଯନଂ ନାମ ଏୱରୂପେ ଠାନେ ଦୁକ୍କରନ୍ତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ମାତୁଗାମସ୍ସ ୱଚନଂ ଗହେତ୍ୱାତି ‘‘ଅହଂ ୱାଯମିସ୍ସାମି, ତ୍ୱଂ ମା ୱାଯମୀ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ଗହେତ୍ୱା। ଉଭଯୱାଯାମେନେୱ ଆପତ୍ତୀତି ସଞ୍ଞାଯ ‘‘ତ୍ୱଂ ମା ୱାଯମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୭୩।ୱଟ୍ଟକତେତି ଇମସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ୱିୱଟେ’’ତି ଆହ। ‘‘ପାରାଜିକଭଯେନ ଆକାସଗତମେୱ କତ୍ୱା ପୱେସନାଦୀନି କରୋନ୍ତସ୍ସ ସହସା ତାଲୁକଂ ୱା ପସ୍ସଂ ୱା ଅଙ୍ଗଜାତଂ ଫୁସତି ଚେ, ଦୁକ୍କଟମେୱ ମେଥୁନରାଗସ୍ସ ଅଭାୱତୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବୋ। ସୁଫୁସିତାତି ସୁଟ୍ଠୁ ପିହିତା। ଅନ୍ତୋମୁଖେ ଓକାସୋ ନତ୍ଥୀତି ଦନ୍ତାନଂ ସୁପିହିତଭାୱତୋ ଅନ୍ତୋମୁଖେ ପୱେସେତୁଂ ଓକାସୋ ନତ୍ଥି। ଉପ୍ପାଟିତେ ପନ

ଓଟ୍ଠମଂସେ ଦନ୍ତେସୁଯେଵ ଉପକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯନ୍ତି ପତଙ୍ଗମୁଖମଣ୍ଡୂକସ୍ସ ମୁଖସଣ୍ଠାନେ ଵିଯ ଵଣସଙ୍ଖେପଵସେନ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ। "ମେଥୁନରାଗେନ ଇତ୍ଥିଯା ଅପ୍ପଵେସେନ୍ତୋ ନିମିତ୍ତେନ ନିମିତ୍ତଂ ଛୁପତି, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯ"ନ୍ତି ଇମିନା ଵା ଲକ୍ଖଣେନ ସମାନତ୍ତା ଇଧ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ଵୁତ୍ତଂ। ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତଦନ୍ତଜିଵ୍ହାସୁପି ଏସେଵ ନଯୋ।

ଅମୁଚ୍ଚନ୍ତେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯନ୍ତି "ଚେତେତି ଉପକ୍କମତି ନ ମୁଚ୍ଚତି, ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସା"ତି (ପାରା। ୭୬୨) ଵଚନତୋ। ନିଜ୍ଝାମତଣ୍ହିକାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଖୁପ୍ପିପାସିକାଦିପେତୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅଲ୍ଲୀଯିତୁମ୍ପି ନ ସକ୍କାତି ନିଜ୍ଝାମତଣ୍ହିକାନଂ ଲୋମକୂପେହି ସମୁଟ୍ଠିତଅଗ୍ଗିଜାଲାହି ନିଚ୍ଚଂ ପଜ୍ଜଲିତସରୀରତାଯ ଖୁପ୍ପିପାସିକାଦୀନଂ ଅତିଵିଯ ପଟିକୂଲଵିରୂପବୀଭଚ୍ଛଅଟ୍ଠିଚମ୍ମାଵସିଟ୍ଠନିଚ୍ଚାତୁରସରୀରତାଯ ଆମସିତୁମ୍ପି ନ ସକ୍କା। ଦେଵତା ଵିଯ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୋନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ଯାସନ୍ତି ସାମିଵଚନଂ ଯାତି ପଚ୍ଚତ୍ତଵଚନେନ ଵିପରିଣାମେତ୍ଵା ଯୋଜେତବ୍ବଂ "ଯା ଦେଵତା ଵିଯ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୋନ୍ତୀ"ତି। ଦସ୍ସନାଦୀସୁ ଦସ୍ସନଂ ନାମ ଭିକ୍ଖୁନା ତାସଂ ଦସ୍ସନଂ, ଗହଣମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁନାଵ ତାସଂ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗଗହଣଂ। ଆମସନାଦୀନି ପନ ତାସଂ କିଚ୍ଚାନି। ତତ୍ଥ ଆମସନଂ ନାମ ଅତ୍ତନୋ ସରୀରେନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସରୀରସ୍ସ ଉପରି ଆମସନମତ୍ତଂ, ଫୁସନଂ ତତୋ ଦଳ୍ହତରଂ କତ୍ଵା ସମ୍ଫୁସନଂ, ଘଟ୍ଟନଂ ତତୋପି ଦଳ୍ହତରଂ କତ୍ଵା ସରୀରେନ ସରୀରସ୍ସ ଘଟ୍ଟନଂ। ଵିସଞ୍ଞିଂ କତ୍ଵାତି ଯଥା ସୋ କତମ୍ପି ଉପକ୍କମନଂ ନ ଜାନାତି, ଏଵଂ କତ୍ଵା। ଯଦିପି ଆମସନାଦି ତସ୍ସା କିଚ୍ଚଂ, ତଥାପି ତେନେଵ ଅନାପତ୍ତିଂ ଅଵତ୍ଵା "ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଵିସଞ୍ଞିଂ କତ୍ଵା"ତି ଵଚନତୋ ଅକତଵିସଞ୍ଞୋ ଜାନିତ୍ଵା ସାଦିଯତି ଚେ, ପାରାଜିକମେଵ। ଭିକ୍ଖୁନୋ ପନ ଦସ୍ସନଗହଣେସୁ ସତି ଅସାଦିଯନଂ ନାମ ନ ହୋତୀତି ଦସ୍ସନଗହଣେସୁ ପଞ୍ଞାଯମାନେସୁ ଅନାପତ୍ତି ନ ଵୁତ୍ତା। ଯଦି ପନ ପଠମଂ ଦସ୍ସନଗହଣେସୁ ସତି ପଚ୍ଛା ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଵିସଞ୍ଞିଂ କତ୍ଵା ଆମସନାଦୀନି କରୋନ୍ତୀ ଅତ୍ତନୋ ମନୋରଥଂ ପୂରେତ୍ଵା ଗଚ୍ଛତି, ନତ୍ଥି ପାରାଜିକଂ।

ଉପହତକାଯପ୍ପସାଦୋତି ଅନଟ୍ଠେପି କାଯପ୍ପସାଦେ କାଯଵିଞ୍ଞାଣୁପ୍ପାଦନେ ଅସମତ୍ଥତାପାଦନଵସେନ ଵାତପିତ୍ତାଦୀହି ଉପହତକାଯପ୍ପସାଦୋ। ସେଵନଚିତ୍ତଵସେନ ଆପତ୍ତୀତି ଯଥା ସନ୍ଥତନିମିତ୍ତଵସେନ ଉପାଦିନ୍ନଫସ୍ସଂ ଅଵିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସପି ସେଵନଚିତ୍ତଵସେନ ଆପତ୍ତି, ଏଵମିଧାପି ପିତ୍ତଵାତାଦିନା ଉପହତକାଯପ୍ପସାଦତ୍ତା ଅଵେଦିଯନ୍ତସ୍ସପି ସେଵନଚିତ୍ତଵସେନ ଆପତ୍ତି।

ନନୁ ଚ ଛୁପିତମତ୍ତଵତ୍ଥୁସ୍ମିଂ "ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେଵିସ୍ସାମୀତି ଛୁପିତମତ୍ତେ ଵିପ୍ପଟିସାରୀ ଅହୋସୀ"ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା ମେଥୁନସ୍ସ ପୁବ୍ବପଯୋଗେ ଦୁକ୍କଟେନ ଭଵିତବ୍ବଂ, ଅଥ କସ୍ମା "ଆପତ୍ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସସ୍ସା"ତି ଵୁତ୍ତନ୍ତି ଇମଂ ଅନ୍ତୋଲୀନଚୋଦନଂ ମନସିକତ୍ଵା ତଂ ପରିହରିତୁଂ "ଯୋ ମେଥୁନ"ନ୍ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ସୀସନ୍ତି ମଗ୍ଗେନ ମଗ୍ଗପଟିପାଦନଂ। ତଞ୍ହି ପଯୋଗାନଂ ମତ୍ଥକସଦିସତ୍ତା "ସୀସ"ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ ତତୋ ପରଂ ପଯୋଗାଭାଵତୋ। ଦୁକ୍କଟେ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀତି ଦୁକ୍କଟଂ ଜନେନ୍ତି। ଦୁକ୍କଟଞ୍ହି ଜନେନ୍ତା ହତ୍ଥଗ୍ଗାହାଦଯୋ ପଯୋଗା "ଦୁକ୍କଟେ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ"ତି ଵୁତ୍ତା ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ଜନକଵସେନ ଅପ୍ପଵତ୍ତନତୋ।

୭୪।ଜାତିପୁପ୍ଫଗୁମ୍ବାନନ୍ତି ଜାତିସୁମନଗୁମ୍ବାନଂ। ଉସ୍ସନ୍ନତାଯାତି ବାହୁଲ୍ଲତାଯ। ଉପଚାରେତି ଆସନ୍ନପ୍ପଦେସେ। ତେନ ଵାତୁପତ୍ଥମ୍ଭେନାତି "ଅଙ୍ଗମଙ୍ଗାନି ଵାତୁପତ୍ଥଦ୍ଧାନି ହୋନ୍ତୀ"ତି ଏଵଂ ଵୁତ୍ତଵାତୁପତ୍ଥମ୍ଭେନ। ଇମିନା ନିଦ୍ଦୋକ୍କମନସ୍ସ କାରଣଂ ଵୁତ୍ତଂ। ଏକରସନ୍ତି ଆଵଜ୍ଜନାଦିଵୀଥିଚିତ୍ତେହି ଅଵୋକିଣ୍ଣଂ।

୭୬।ସଙ୍ଗାମସୀସଯୋଧୋଭିକ୍ଖୂତି ଯସ୍ମା କିଲେସାରୀହି ଅନଭିଭୂତୋ ହୁତ୍ଵା ତେ ପରାଜେସି, ତସ୍ମା ସଙ୍ଗାମମୁଖେ ଯୋଧସଦିସୋ ଭିକ୍ଖୁ।

୭୭।ଉପ୍ପନ୍ନେ ଵତ୍ଥୁସ୍ମିନ୍ତି ମେଥୁନଵତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଉପ୍ପନ୍ନେ। ପରିଵତ୍ତକଦ୍ଵାରମେଵାତି ସଂଵରଣଵିଵରଣଵସେନ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ପରିଵତ୍ତନଯୋଗ୍ଗଦ୍ଵାରମେଵ। ରୁକ୍ଖସୂଚିକଣ୍ଟକଦ୍ଵାରନ୍ତି ରୁକ୍ଖସୂଚିଦ୍ଵାରଂ କଣ୍ଟକଦ୍ଵାରଞ୍ଚ। "ରୁକ୍ଖସୂଚିଦ୍ଵାରଂ କଣ୍ଟକଦ୍ଵାର"ମିଚ୍ଚେଵ ଵା ପାଠୋ। ଯଂ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ରୁକ୍ଖଥମ୍ଭେ ନିଖଣିତ୍ଵା ତତ୍ଥ ଵିଜ୍ଝିତ୍ଵା ମଜ୍ଝେ ଦ୍ଵେ ତିସ୍ସୋ ରୁକ୍ଖସୂଚିଯୋ ପଵେସେତ୍ଵା କରୋନ୍ତି, ତଂ ରୁକ୍ଖସୂଚିଦ୍ଵାରଂ। ଯଂ ପଵେସନନିକ୍ଖମନକାଲେ ଅପନେତ୍ଵା ଥକନଯୋଗ୍ଗଂ, ଏକାଯ ବହୂହି ଵା କଣ୍ଟକସାଖାହି କତଂ, ତଂ କଣ୍ଟକଦ୍ଵାରଂ। ଚକ୍କଲକଯୁତ୍ତଦ୍ଵାରନ୍ତି ହେଟ୍ଠା ଏତଂ ଚକ୍କଂ ଯୋଜେତ୍ଵା କତଂ ମହାଦ୍ଵାରଂ, ଯଂ ନ ସକ୍କା ଏକେନ ସଂଵରିତୁଂ ଵିଵରିତୁଞ୍ଚ। ଗୋପ୍ଫେତ୍ଵାତି ରଜ୍ଜୂହି ଗନ୍ଥେତ୍ଵା। ଏକଂ ଦୁସ୍ସସାଣିଦ୍ଵାରମେଵାତି ଏତ୍ଥ କିଲଞ୍ଜସାଣିଦ୍ଵାରମ୍ପି ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି।

ଯତ୍ଥ ଦ୍ଵାରଂ ସଂଵରିତ୍ଵା ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ନ ସକ୍କା ହୋତି, ତତ୍ଥ କତ୍ତବ୍ବଵିଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ "ସଚେ ବହୂନଂ ଵଳଞ୍ଜନଟ୍ଠାନଂ ହୋତୀ"ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ବହୂନଂ ଅଵଳଞ୍ଜନଟ୍ଠାନେପି ଏକଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ଵଟ୍ଟତିଯେଵ। ଅଥ ଭିକ୍ଖୂ…ପେ… ନିସିନ୍ନା ହୋନ୍ତୀତି ଇଦଂ ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ନିହିତଭାଵସନ୍ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତଂ। "ନିସିନ୍ନୋ ଵା ପନ ହୋତୁ ନିପନ୍ନୋ ଵା, ଯେନ କେନଚି ଇରିଯାପଥେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ସଚେ ତତ୍ଥ ସନ୍ନିହିତୋ ହୋତି, ଆଭୋଗଂ କାତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ"ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ଵୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ "ନିସିନ୍ନା ହୋନ୍ତୀତି ଵଚନତୋ ସଚେ ନିପନ୍ନା ହୋନ୍ତି, ଆଭୋଗଂ କାତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତୀ"ତି ଵଦନ୍ତି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ। ଯଦି ହି "ନିସିନ୍ନା ହୋନ୍ତୀ"ତି ଵଚନତୋ ନିପନ୍ନେ ଆଭୋଗଂ କାତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତି, ଠିତେପି ଚଙ୍କମନ୍ତେପି ଆଭୋଗଂ କାତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତି। ନ ହି ନିସିନ୍ନଵଚନଂ ନିପନ୍ନଂଯେଵ ନିଵତ୍ତେତି, ତସ୍ମା "ନିସିନ୍ନା ହୋନ୍ତୀ"ତି ଇଦଂ ତତ୍ଥ ତେସଂ ଅତ୍ଥିତାମତ୍ତସନ୍ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, ନ ସେସେରିଯାପଥସମଙ୍ଗିତାନିଵତ୍ତନତ୍ଥଂ। ଏଵଂ ସନ୍ତେପି ନିପଜ୍ଜିତ୍ଵା ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋ ଅସନ୍ତପକ୍ଖେ ଠିତତ୍ତା ଆଭୋଗାରହୋ ନ ହୋତୀତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି। ଅସନ୍ତପକ୍ଖେ ଠିତତ୍ତାଯେଵ ହି ରହୋ ନିସଜ୍ଜାଯ ନିପଜ୍ଜିତ୍ଵା ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋ ଅନାପତ୍ତିଂ ନ କରୋତୀତି ଵୁତ୍ତଂ। ଦ୍ଵାରସଂଵରଣଂ ନାମ ଭିକ୍ଖୁନୀଆଦୀନଂ ପଵେସନନିଵାରଣତ୍ଥନ୍ତି ଆହ – "ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଵା ମାତୁଗାମଂ ଵା ଆପୁଚ୍ଛିତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତୀ"ତି। "ଇତ୍ଥିଉଭତୋବ୍ଯଞ୍ଜନକଂ ଇତ୍ଥିପଣ୍ଡକଞ୍ଚ ଆପୁଚ୍ଛିତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତୀ"ତି ଵଦନ୍ତି। ମାତୁଗାମସ୍ସ ଅନ୍ତୋଗବ୍ଭେ ଠିତଭାଵଂ ଜାନିତ୍ଵାପି ଦ୍ଵାରେ ଯଥାଵୁତ୍ତଵିଧିଂ କତ୍ଵା ନିପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ନିସ୍ସେଣିଂ ଆରୋପେତ୍ଵାତି ଉପରିତଲଂ ଆରୋପେତ୍ଵା ଵିସଙ୍ଖରିତ୍ଵା ଭୂମିଯଂ ପାତେତ୍ଵା ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ଵା ନିପଜ୍ଜିତୁମ୍ପି ଵଟ୍ଟତି। ଦ୍ଵେପି ଦ୍ଵାରାନି ଜଗ୍ଗିତବ୍ବାନୀତି ଏତ୍ଥ ସଚେ ଏକସ୍ମିଂ ଦ୍ଵାରେ କଵାଟଂ ଵା ନତ୍ଥି, ହେଟ୍ଠା ଵୁତ୍ତନଯେନ ସଂଵରିତୁଂ ଵା ନ ସକ୍କା, ଇତରଂ ଦ୍ଵାରଂ ଅସଂଵରିତ୍ଵାପି ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ଵଟ୍ଟତି।

ଭିକ୍ଖାଚାରାପଟିକ୍କମ୍ମାତି ଭିକ୍ଖାଚାରତୋ ନିଵତ୍ତିତ୍ଵା। ଦ୍ଵାରପାଲସ୍ସାତି ଦ୍ଵାରକୋଟ୍ଠକେ ମହାଦ୍ଵାରେ ନିସ୍ସେଣିମୂଲେ ଵା ଠତ୍ଵା ଦ୍ଵାରରକ୍ଖଣକସ୍ସ। ପଚ୍ଛିମାନଂ ଭାରୋତି ଏକାନୁବନ୍ଧଵସେନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ। ଅସଂଵୁତଦ୍ଵାରେ ଅନ୍ତୋଗବ୍ଭେ ଵାତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ବହି ଵାତି ଗବ୍ଭତୋ ବହି। ନିପଜ୍ଜନକାଲେପି…ପେ… ଵଟ୍ଟତିଯେଵାତି ଏତ୍ଥ "ଦ୍ଵାରଜଗ୍ଗନକସ୍ସ ତଦଧୀନତ୍ତା ତଦା ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ସନ୍ନିହିତାସନ୍ନିହିତଭାଵଂ ଅନୁପଧାରେତ୍ଵାପି ଆଭୋଗଂ କାତୁଂ ଵଟ୍ଟତିଯେଵା"ତି ଵଦନ୍ତି।

ଯେନ କେନଚି ପରିକ୍ଖିତ୍ତେତି ପାକାରେନ ଵା ଵତିଯା ଵା ଯେନ କେନଚି ପରିକ୍ଖିତ୍ତେ। "ପରିକ୍ଖେପସ୍ସ ଉଚ୍ଚତୋ ପମାଣଂ ସହସେଯ୍ୟପ୍ପହୋନକେ ଵୁତ୍ତନଯେନ ଵେଦିତବ୍ବ"ନ୍ତି ଵଦନ୍ତି। ଯଦି ପନ ଏକସ୍ମିଂ ପଦେସେ ପରିକ୍ଖେପୋ ଵୁତ୍ତପ୍ପମାଣତୋ ନୀଚତରୋ ହୋତି, ଵଟ୍ଟତି। ମହାପରିଵେଣଂ ହୋତୀତି ମହନ୍ତଂ ଅଙ୍ଗଣଂ ହୋତି। ମହାବୋଧିଯଙ୍ଗଣଲୋହପାସାଦଯଙ୍ଗଣସଦିସନ୍ତି ବହୁସଞ୍ଚାରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତଂ, ନ ମହାପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେ ଉଟ୍ଠହତି, ଅନାପତ୍ତୀତି ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ନିପନ୍ନସ୍ସ ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତସ୍ସେଵ ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେଯେଵ ନିଦ୍ଦାଵସେନେଵ ଅନାପତ୍ତି। ପବୁଜ୍ଝିତ୍ଵା ପୁନ ସୁପତି, ଆପତ୍ତୀତି ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେ ପବୁଜ୍ଝିତ୍ଵା ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନଂ ଅଜାନିତ୍ଵାପି ଅନୁଟ୍ଠହିତ୍ଵାଵ ସଯିତସନ୍ତାନେନ ସଯନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି, ପୁରାରୁଣେ ପବୁଜ୍ଝିତ୍ଵାପି ଅଜାନିତ୍ଵା ସଯିତସନ୍ତାନେନ ସଯନ୍ତସ୍ସପି ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେ ଆପତ୍ତିଯେଵ। ଯଥାପରିଚ୍ଛେଦମେଵ ଵୁଟ୍ଠାତୀତି ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେଯେଵ ଉଟ୍ଠହତି। ତସ୍ସ ଆପତ୍ତୀତି ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନେଵ ନିପନ୍ନତ୍ତା ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତସ୍ସପି ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେ ଦିଵାପଟିସଲ୍ଲାନମୂଲିକା ଆପତ୍ତି। "ଏଵଂ ନିପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅନାଦରିଯଦୁକ୍କଟାପି ନ ମୁଚ୍ଚତୀ"ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ନିପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନତୋ ପୁରେତରଂ ଉଟ୍ଠହନ୍ତୋପି ଅନୁଟ୍ଠହନ୍ତୋପି ନିପଜ୍ଜନକାଲେଯେଵ ଅନାଦରିଯଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଦିଵାପଟିସଲ୍ଲାନମୂଲିକଂ ପନ ଦୁକ୍କଟଂ ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେଯେଵ ଆପଜ୍ଜତି।

ଯଂ ପନେତ୍ଥ ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ଵୁତ୍ତଂ "ରତ୍ତିଂ ଦ୍ଵାରଂ ସଂଵରିତ୍ଵା ନିପନ୍ନୋ ସଚେ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନଵେଲାଯଂ ଦ୍ଵାରେ ଵିଵଟେପି ନିପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଅଖେତ୍ତେ ସଂଵରିତ୍ଵା ନିପନ୍ନତ୍ତା। ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନଵେଲାଯଂ ଵିଵଟେପି ଦ୍ଵାରେ "ନିପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ"ତି ରତ୍ତିଂ ଦ୍ଵାରଂ ସଂଵରିତ୍ଵାପି ନିପନ୍ନସ୍ସ ଅଖେତ୍ତେ ପିହିତତ୍ତା ନିପଜ୍ଜନକାଲେ ଅନାଦରିଯଦୁକ୍କଟଂ, ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେ ନିପଜ୍ଜନମୂଲଦୁକ୍କଟଞ୍ଚ ହୋତି। ରତ୍ତିଂ ପିହିତେପି ଅପିହିତେପି ଦ୍ଵାରେ ନିପନ୍ନସ୍ସ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନକ୍ଖଣେଯେଵ ଅପିହିତଦ୍ଵାରେ ପିହିତେ ପିହିତଦ୍ଵାରେ ଚ ପୁନ ଵିଵରିତ୍ଵା ପିହିତେ ଖେତ୍ତେ ପିହିତତ୍ତା ଅନାପତ୍ତୀ"ତି, ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ନ ସମେତି। ରତ୍ତିଂ ଦ୍ଵାରଂ ଅସଂଵରିତ୍ଵା ନିପନ୍ନସ୍ସେଵ ହି ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ଆପତ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଦସ୍ସିତା, ତସ୍ମା ଖେତ୍ତେ ଵା ପିହିତଂ ହୋତୁ ଅଖେତ୍ତେ ଵା, ସଂଵରଣମେଵେତ୍ଥ ପମାଣନ୍ତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି।

ନିଦ୍ଦାଵସେନ ନିପଜ୍ଜତୀତି ନିଦ୍ଦାଭିଭୂତତାଯ ଏକପସ୍ସେନ ନିପଜ୍ଜତି, ଏଵଂ ପନ ନିପନ୍ନୋ ନିପନ୍ନୋ ନାମ ନ ହୋତୀତି ଅନାପତ୍ତି ଵୁତ୍ତା। ଅପସ୍ସାଯ ସୁପନ୍ତସ୍ସାତି କଟିଯା ପିଟ୍ଠିଵେମଜ୍ଝସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତରେ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ପଦେସଂ ଭୂମିଂ ଅଫୁସାପେତ୍ଵା ଥମ୍ଭାଦିଂ ଅପସ୍ସାଯ ସୁପନ୍ତସ୍ସ। ସହସାଵ ଵୁଟ୍ଠାତୀତି ପକ୍ଖଲିତ୍ଵା ପତିତୋ ଵିଯ ସହସା ଵୁଟ୍ଠାତି। ତତ୍ଥେଵ ସଯତି ନ ଵୁଟ୍ଠାତୀତି ନିଦ୍ଦାଭିଭୂତତାଯ ସୁପନ୍ତୋ ନ ଵୁଟ୍ଠାତି, ନ ମୁଚ୍ଛାପରେତୋ। ତେନେଵ "ଅଵିସଯତ୍ତା ଆପତ୍ତି ନ ଦିସ୍ସତୀ"ତି ନ ଵୁତ୍ତଂ।

ଏକଭଙ୍ଗେନାତି ଏକସ୍ସ ପସ୍ସସ୍ସ ଭଞ୍ଜନେନ, ହେଟ୍ଠା ଵୁତ୍ତନଯେନ ପାଦେ ଭୂମିତୋ ଅମୋଚେତ୍ଵାଵ ଏକଂ ପସ୍ସଂ ଭଞ୍ଜିତ୍ଵା ନାମେତ୍ଵା ନିପନ୍ନୋତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ମହାପଦୁମତ୍ଥେରେନ ଵୁତ୍ତନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ମୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ପତିତତ୍ତା ଥେରେନ "ଅଵିସଯତ୍ତା ଆପତ୍ତି ନ ଦିସ୍ସତୀ"ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଆଚରିଯା ପନ ଯଥା ଯକ୍ଖଗହିତକୋ ବନ୍ଧିତ୍ଵା ନିପଜ୍ଜାପିତୋ ଚ ପରଵସୋ ହୋତି, ଏଵଂ ଅପରଵସତ୍ତା ମୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ପତିତୋ କଞ୍ଚି କାଲଂ ଜାନିତ୍ଵାପି ନିପଜ୍ଜତୀତି ଅନାପତ୍ତିଂ ନ ଵଦନ୍ତି। ଯୋ ଚ ଯକ୍ଖଗହିତକୋ, ଯୋ ଚ ବନ୍ଧିତ୍ଵା ନିପଜ୍ଜାପିତୋତି ଇମସ୍ସ ମହାଅଟ୍ଠକଥାଵାଦସ୍ସ ପଚ୍ଛିମତ୍ତା ସୋଯେଵ ପମାଣତୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ତଥା ଚ ଵୁତ୍ତଂ "ସବ୍ବତ୍ଥ ଯୋ ଯୋ ଅଟ୍ଠକଥାଵାଦୋ ଵା ଥେରଵାଦୋ ଵା ପଚ୍ଛା ଵୁଚ୍ଚତି, ସୋଵ ପମାଣତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ"ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୯୨)। ଯକ୍ଖଗହିତଗ୍ଗହଣେନେଵ ଚେତ୍ଥ ଵିସଞ୍ଞୀଭୂତୋପି ସଙ୍ଗହିତୋତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଏକଭଙ୍ଗେନ ନିପନ୍ନୋ ପନ ଅତ୍ଥତୋ ଅନିପନ୍ନତ୍ତା ମୁଚ୍ଚତିଯେଵାତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଵାଦେନ ସୋ ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋଵ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଦିଵା ସଂଵରିତ୍ଵା ନିପନ୍ନସ୍ସ କେନଚି ଵିଵଟେପି ଦ୍ଵାରେ ଅନାପତ୍ତି ନିପଜ୍ଜନକାଲେ ସଂଵରିତ୍ଵା ନିପନ୍ନତ୍ତା। ସଚେ ଦିଵା

ସଂୱରିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରସମୀପେ ନିପନ୍ନୋ ପଚ୍ଛା ସୟମେୱ ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରତି, ଏୱମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ଅଚିତ୍ତକା ଚାୟଂ ଆପତ୍ତି କିରିୟା ଚ ଅକିରିୟା ଚ।

୭୮।‘‘ଅପଦେ ପଦଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିୟା’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ତମେୱତ୍ଥଂ ଆୱିକରୋନ୍ତୋ ‘‘ଆକାସେ ପଦଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ୱିୟା’’ତି ଆହ। ଏତଦଗ୍ଗନ୍ତି ଏସୋ ଅଗ୍ଗୋ। ୟଦିଦନ୍ତି ୟୋ ଅୟଂ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ୱିନୀତୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ତତ୍ରିଦନ୍ତିଆଦି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱ।

ଇତି ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟ ୱିନୟଟ୍ଠକଥାୟ ସାରତ୍ଥଦୀପନିୟଂ

ପଠମପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଦୁତିୟପାରାଜିକଂ

ଅଦୁତିୟେନ ଜିନେନ ୟଂ ଦୁତିୟଂ ପାରାଜିକଂ ପକାସିତଂ, ତସ୍ସ ଇଦାନି ୟସ୍ମା ସଂୱଣ୍ଣନାକ୍କମୋ ପତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ୟଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ, ୟଞ୍ଚ ପୁବ୍ବେ ପକାସିତଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ୱଜ୍ଜୟିତ୍ୱା ଅସ୍ସ ଦୁତିୟସ୍ସ ଅୟଂ ସଂୱଣ୍ଣନା ହୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ଧନିୟୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୮୪।ରାଜଗହେତି ଏତ୍ଥ ଦୁଗ୍ଗଜନପଦଟ୍ଠାନୱିସେସସମ୍ପଦାଦିୟୋଗତୋ ପଧାନଭାୱେନ ରାଜୂହି ଗହିତଂ ପରିଗ୍ଗହିତନ୍ତି ରାଜଗହନ୍ତି ଆହ ‘‘ମନ୍ଧାତୁ…ପେ… ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ତତ୍ଥ ମହାଗୋୱିନ୍ଦେନ ମହାସତ୍ତେନ ପରିଗ୍ଗହିତଂ ରେଣୁନା ପରିଗ୍ଗହିତମେୱ ହୋତୀତି ମହାଗୋୱିନ୍ଦଗ୍ଗହଣଂ। ମହାଗୋୱିନ୍ଦପଅଗ୍ଗହିତତାକିତ୍ତନଞ୍ହି ତଦା ରେଣୁନା ମଗଧରାଜେନ ପରିଗ୍ଗହିତଭାୱୂପଲକ୍ଖଣଂ। ତସ୍ସ ହି ସୋ ପୁରୋହିତୋ। ‘‘ମହାଗୋୱିନ୍ଦୋତି ମହାନୁଭାୱୋ ପୁରାତନୋ ଏକୋ ମଗଧରାଜା’’ତି କେଚି। ପରିଗ୍ଗହିତତ୍ତାତି ରାଜଧାନୀଭାୱେନ ପରିଗ୍ଗହିତତ୍ତା। ଗୟ୍ହତୀତି ଗହୋ, ରାଜୂନଂ ଗହୋତି ରାଜଗହଂ, ନଗରସଦ୍ଦାପେକ୍ଖାୟ ନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋ। ଅଞ୍ଞେପେତ୍ଥ ପକାରେତି ‘‘ନଗରମାପନେନ ରଞ୍ଞା କାରିତସବ୍ବଗେହତ୍ତା ରାଜଗହଂ, ଗିଜ୍ଝକୂଟାଦୀହି ପରିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ପବ୍ବତରାଜେହି ପରିକ୍ଖିତ୍ତଗେହସଦିସନ୍ତିପି ରାଜଗହଂ, ସମ୍ପନ୍ନଭୱନତାୟ ରାଜମାନଂ ଗେହନ୍ତିପି ରାଜଗହଂ, ସୁୱିହିତାରକ୍ଖତାୟ ଅନତ୍ଥାୱହଭାୱେନ ଉପଗତାନଂ ପଟିରାଜୂନଂ ଗହଂ ଗେହଭୂତନ୍ତିପି ରାଜଗହଂ, ରାଜୂହି ଦିସ୍ୱା ସମ୍ମା ପତିଟ୍ଠାପିତତ୍ତା ତେସଂ ଗହଂ ଗେହଭୂତନ୍ତିପି ରାଜଗହଂ। ଆରାମରାମଣେୟ୍ୟକାଦୀହି ରାଜତେ, ନିୱାସସୁଖତାଦିନା ସତ୍ତେହି ମମତ୍ତୱସେନ ଗୟ୍ହତି ପରିଗ୍ଗୟ୍ହତୀତି ୱା ରାଜଗହ’’ନ୍ତି ଏଦିସେ ପକାରେ। ସୋ ପଦେସୋ ଠାନୱିସେସଭାୱେନ ଉଳାରସତ୍ତପରିଭୋଗୋତି ଆହ ‘‘ତଂ ପନେତ’’ନ୍ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧକାଲେ ଚକ୍କୱତ୍ତିକାଲେ ଚାତି ଇଦଂ ୟେଭୁୟ୍ୟୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ସେସନ୍ତି ୟକ୍ଖାନଂ। ୱସନୱନନ୍ତି ଆପାନଭୂମିଭୂତଂ ଉପୱନଂ। ଗିଜ୍ଝା ଏତ୍ଥ ସନ୍ତୀତି ଗିଜ୍ଝଂ, କୂଟଂ। ତଂ ଏତସ୍ସାତି ଗିଜ୍ଝକୂଟୋ। ଗିଜ୍ଝୋ ୱିୟାତି ୱା ଗିଜ୍ଝଂ, କୂଟଂ। ତଂ ଏତସ୍ସାତି ଗିଜ୍ଝକୂଟୋ, ପବ୍ବତୋ। ଗିଜ୍ଝସଦିସକୂଟୋତି ଗିଜ୍ଝକୂଟୋତି ୱା ମଜ୍ଝେପଦଲୋପୀସମାସୋ ୟଥା ‘‘ସାକପତ୍ଥୱୋ’’ତି, ତସ୍ମିଂ ଗିଜ୍ଝକୂଟେ। ତେନାହ ‘‘ଗିଜ୍ଝା’’ତିଆଦି।

ତତୋପରଂ ସଙ୍ଘୋତି ତିଣ୍ଣଂ ଜନାନଂ ଉପରି ସଙ୍ଘୋ ଚତୁୱଗ୍ଗକରଣୀୟାଦିକମ୍ମପ୍ପତ୍ତତ୍ତା। ତସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିୟା ୱୀତିନାମେନ୍ତୀତି ୟଥାଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଚେତିୟଗବ୍ଭେ ୟମକମହାଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରନ୍ତା ୱିୟ ତଂ ପବ୍ବତଂ ଦ୍ୱିଧା କତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ପୱିସିତ୍ୱା ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନାନି ମାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ସମାପତ୍ତିୟା ୱୀତିନାମେନ୍ତି।

କଦା ପନେତେ ତତ୍ଥ ୱସିଂସୁ? ଅତୀତେ କିର ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ତଥାଗତେ ବାରାଣସିଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ଏକସ୍ମିଂ ଗାମକେ ଏକା କୁଲଧୀତା ଖେତ୍ତଂ ରକ୍ଖତି, ତସ୍ସା ଖେତ୍ତକୁଟିୟା ୱୀହୟୋ ଭଜ୍ଜନ୍ତିୟା ତତ୍ଥ ମହାକରଣ୍ଡପୁପ୍ଫପ୍ପମାଣା ମହନ୍ତମହନ୍ତା ମନୋହରା ପଞ୍ଚସତମତ୍ତା ଲାଜା ଜାୟିଂସୁ। ସା ତେ ଗହେତ୍ୱା ମହତି ପଦୁମିନିପତ୍ତେ ଠପେସି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମୟେ ଏକୋ ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ତସ୍ସା ଅନୁଗ୍ଗହତ୍ଥଂ ଅୱିଦୂରେ ଖେତ୍ତପାଳିୟା ଗଚ୍ଛତି। ସା ତଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସା ସୁପୁପ୍ଫିତଂ ମହନ୍ତଂ ଏକଂ ପଦୁମଂ ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଲାଜେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଚହି ଲାଜସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ତଂ ପଦୁମପୁପ୍ଫଂ ଦତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଇମସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଆନୁଭାୱେନ ଆନୁଭାୱସମ୍ପନ୍ନେ ପଞ୍ଚସତପୁତ୍ତେ ଲଭେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ପଞ୍ଚ ପୁତ୍ତସତାନି ପତ୍ଥେସି। ତସ୍ମିଂୟେୱ ଖଣେ ପଞ୍ଚସତା ମିଗଲୁଦ୍ଦକା ସମ୍ପତ୍ତସମ୍ଭାରା ପରିପକ୍କପଚ୍ଚେକବୋଧିଞାଣା ତସ୍ସେୱ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ମଧୁରମଂସଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ଏତିସ୍ସା ପୁତ୍ତା ଭୱେୟ୍ୟାମା’’ତି ପତ୍ଥୟିଂସୁ। ଅତୀତାସୁ ଅନେକାସୁ ଜାତୀସୁ ତସ୍ସା ପୁତ୍ତଭାୱେନ ଆଗତତ୍ତା ତଥା ତେସଂ ଅହୋସି। ସା ୟାୱତାୟୁକଂ ଠତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ତତୋ ଚୁତା ଜାତସ୍ସରେ ପଦୁମଗବ୍ଭେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତମେକୋ ତାପସୋ ଦିସ୍ୱା ପଟିଜଗ୍ଗି। ତସ୍ସା ପଦସା ୱିଚରନ୍ତିୟା ପଦୁଦ୍ଧାରେ ପଦୁଦ୍ଧାରେ ଭୂମିତୋ ପଦୁମାନି ଉଟ୍ଠହନ୍ତି। ଏକୋ ୱନଚରକୋ ଦିସ୍ୱା ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ରାଜା ତଂ ଆନେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗମହେସିଂ ଅକାସି, ତସ୍ସା ଗବ୍ଭୋ ସଣ୍ଠାତି। ମହାପଦୁମକୁମାରୋ ମାତୁକୁଚ୍ଛିୟଂ ୱସି, ସେସା ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ଗବ୍ଭମଲଂ ନିସ୍ସାୟ ସଂସେଦଜଭାୱେନ ନିବ୍ବତ୍ତା। ‘‘ଓପପାତିକଭାୱେନା’’ତି କେଚି। ତେ ୱୟପ୍ପତ୍ତା ଉୟ୍ୟାନେ ପଦୁମସ୍ସରେ କୀଳନ୍ତା ଏକେକସ୍ମିଂ ପଦୁମେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଖୟୱୟଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୋଧିଞାଣଂ ନିବ୍ବତ୍ତୟିଂସୁ। ଅୟଂ ତେସଂ ବ୍ୟାକରଣଗାଥା ଅହୋସି –

‘‘ସରୋରୁହଂ ପଦୁମପଲାସମତ୍ରଜଂ, ସୁପୁପ୍ଫିତଂ ଭମରଗଣାନୁଚିଣ୍ଣଂ;

ଅନିଚ୍ଚତାୟଂ ୱୟତଂ ୱିଦିତ୍ୱା, ଏକୋ ଚରେ ଖଗ୍ଗୱିସାଣକପ୍ପୋ’’ତି। –

ତସ୍ମିଂ କାଲେ ତେ ତତ୍ଥ ୱସିଂସୁ। ତଦା ଚସ୍ସ ପବ୍ବତସ୍ସ ‘‘ଇସିଗିଲୀ’’ତି ସମଞ୍ଞା ଉଦପାଦି। ଇମେ ଇସୟୋତି ଇମେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେସୀ। ସମା ଞାୟତି ଏତାୟାତି ସମଞ୍ଞା, ନାମନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ତିଣଚ୍ଛଦନା କୁଟିୟୋ ମଜ୍ଝେପଦଲୋପୀସମାସଂ କତ୍ୱା, ଏକଦେସେ ୱା ସମୁଦାୟୱୋହାରୱସେନ ‘‘ତିଣକୁଟିୟୋ’’ତି ୱୁତ୍ତା। ‘‘ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛିଂସୂ’’ତି ୱଚନତୋ ୱସ୍ସୂପଗମନାରହା ସଦ୍ୱାରବନ୍ଧା ଏୱ ୱେଦିତବ୍ବାତି ଆହ ‘‘ତିଣଚ୍ଛଦନା ସଦ୍ୱାରବନ୍ଧା କୁଟିୟୋ’’ତି। ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତେନାତି ୱସ୍ସାୱାସଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତେନ। ନାଲକପଟିପଦନ୍ତି ‘‘ମୋନେୟ୍ୟଂ ତେ ଉପଞ୍ଞିସ୍ସ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ସୁ। ନି। ୭୨୧) ସତ୍ଥାରା ନାଲକତ୍ଥେରସ୍ସ ଦେସିତଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲତୋ ପଭୁତି କିଲେସଚିତ୍ତଂ ଅନୁପ୍ପାଦେତ୍ୱା ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ମୋନେୟ୍ୟପଟିପଦଂ। ତଂ ପନ ପଟିପଦଂ ସୁତ୍ୱା ନାଲକତ୍ଥେରୋ ତୀସୁ ଠାନେସୁ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ଅହୋସି ଦସ୍ସନେ ସୱନେ ପୁଚ୍ଛାୟାତି। ସୋ ହି ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ୱନଂ ପୱିଟ୍ଠୋ। ପୁନ ‘‘ଅହୋ ୱତାହଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ପସ୍ସେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ଲୋଲଭାୱଂ ନ ଜନେସି, ଅୟମସ୍ସ ଦସ୍ସନେ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତା। ତଥା ‘‘ଅହୋ ୱତାହଂ ପୁନ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଣେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ଲୋଲଭାୱଂ ନ ଜନେସି, ଅୟମସ୍ସ ସୱନେ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତା। ତଥା ‘‘ଅହୋ ୱତାହଂ ପୁନ ମୋନେୟ୍ୟପଟିପଦଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ଲୋଲଭାୱଂ ନ ଜନେସି, ଅୟମସ୍ସ ପୁଚ୍ଛାୟ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତା।

ସୋ ଏୱଂ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ସମାନୋ ପବ୍ବତପାଦଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଏକୱନସଣ୍ଡେ ଦ୍ୱେ ଦିୱସାନି ନ ୱସି, ଏକରୁକ୍ଖମୂଲେ ଦ୍ୱେ ଦିୱସାନି ନ ନିସୀଦି, ଏକସ୍ମିଂ ଗାମେ ଦ୍ୱେ ଦିୱସାନି ପିଣ୍ଡାୟ ନ ପାୱିସି। ଇତି ୱନତୋ ୱନଂ, ରୁକ୍ଖତୋ ରୁକ୍ଖଂ, ଗାମତୋ ଗାମଂ ଆହିଣ୍ଡନ୍ତୋ ଅନୁରୂପପଟିପଦଂ ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି। ଏକସ୍ସ ଭଗୱତୋ କାଲେ ଏକୋୟେୱ ନଂ ପୂରେତି। ଇମଞ୍ହି ମୋନେୟ୍ୟପଟିପଦଂ ଉକ୍କଟ୍ଠଂ କତ୍ୱା ପୂରେନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ତେୱ ମାସାନି ଜୀୱତି, ମଜ୍ଝିମଂ କତ୍ୱା ପୂରେନ୍ତୋ ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନି, ମୁଦୁକଂ କତ୍ୱା ପୂରେନ୍ତୋ ସୋଳସ ୱସ୍ସାନି। ଅୟଂ ପନ ଥେରୋ ଉକ୍କଟ୍ଠଂ କତ୍ୱା ପୂରେସି, ତସ୍ମା ସତ୍ତ ମାସେ ଠତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଆୟୁସଙ୍ଖାରସ୍ସ ପରିକ୍ଖୟଂ ଞତ୍ୱା ନହାୟିତ୍ୱା ନିୱାସେତ୍ୱା କାୟବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଦିଗୁଣଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଦସବଲାଭିମୁଖୋ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ହିଙ୍ଗୁଲକପବ୍ବତଂ ନିସ୍ସାୟ ଠିତକୋୱ ଅନୁପାଦିସେସାୟ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା ପରିନିବ୍ବାୟି। ତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଧାତୁୟୋ ଗାହାପେତ୍ୱା ଚେତିୟଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଅଗମାସି। ଏୱରୂପଂ ପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନେନପି ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ଛନ୍ନେ ସଦ୍ୱାରବନ୍ଧେୟେୱ ଠାନେ ଉପଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଅପ୍ପିଚ୍ଛତଂ ନିସ୍ସାୟପି ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଅନତିକ୍କମନୀୟତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନାଲକପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନେନପୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଛଦନାନନ୍ତି ତିଣପଣ୍ଣିଟ୍ଠକସିଲାସୁଧାସଙ୍ଖାତାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଛଦନାନଂ। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସେନାସନିକେନ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୦୪) ୱଚୀଭେଦଂ କତ୍ୱା ୱସ୍ସୂପଗମନଂ ସନ୍ଧାୟେୱ ପଟିକ୍ଖେପୋ, ନ ଆଲୟକରଣୱସେନ ଉପଗମନଂ ସନ୍ଧାୟା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ପାଳିୟଂ ପନ ଅୱିସେସେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚ ‘‘ନାଲକପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନେନପୀ’’ତିଆଦିନା ଅୱିସେସେନେୱ ଦଳ୍ହଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅସେନାସନିକସ୍ସ ନାୱାଦିଂ ୱିନା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଆଲୟୋ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି। ନାୱାସତ୍ଥୱଜେସୁୟେୱ ହି ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନାୱାୟଂ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତୁ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୨୦୩) ସତି ଅସତି ୱା ସେନାସନେ ୱସ୍ସୂପଗମନସ୍ସ ୱିସୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସେନାସନିକେନ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଅୟଂ ପଟିକ୍ଖେପୋ ତତ୍ଥ ନ ଲବ୍ଭତୀତି ଅସତି ସେନାସନେ ଆଲୟୱସେନପି ନାୱାଦୀସୁ ଉପଗମନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅନୁଧମ୍ମତାତି ୱତ୍ତଂ।

ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନାଦୀନୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ୱଚ୍ଚକୁଟିପସ୍ସାୱଟ୍ଠାନାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି।

କଠିକୱତ୍ତାନି ଚ ଖନ୍ଧକୱତ୍ତାନି ଚ ଅଧିଟ୍ଠାଯାତି ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମୋ ନାମ ତିୱିଧମ୍ପି ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ପତିଟ୍ଠାପେତି, ତସ୍ମା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଉଦ୍ଦିସଥ ଉଦ୍ଦିସାପେଥ, ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋଥ, ପଧାନଘରେ ୱସନ୍ତାନଂ ଘଟ୍ଟନଂ ଅକତ୍ୱା ଅନ୍ତୋୱିହାରେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଉଦ୍ଦିସଥ ଉଦ୍ଦିସାପେଥ, ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋଥ, ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ସମିଦ୍ଧଂ କରୋଥ, ପବ୍ବାଜେନ୍ତା ସୋଧେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେଥ, ସୋଧେତ୍ୱା ଉପସମ୍ପାଦେଥ, ସୋଧେତ୍ୱା ନିସ୍ସଯଂ ଦେଥ। ଏକୋପି ହି କୁଲପୁତ୍ତୋ ପବ୍ବଜ୍ଜଞ୍ଚ ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଲଭିତ୍ୱା ସକଲଂ ସାସନଂ ପତିଟ୍ଠାପେତି। ଅତ୍ତନୋ ଥାମେନ ଯତ୍ତକାନି ସକ୍କୋଥ, ତତ୍ତକାନି ଧୁତଙ୍ଗାନି ସମାଦିଯଥ, ଅନ୍ତୋୱସ୍ସଂ ନାମେତଂ ସକଲଦିୱସଂ ରତ୍ତିଯା ଚ ପଠମପଚ୍ଛିମଯାମେସୁ ଅପ୍ପମତ୍ତେହି ଭୱିତବ୍ବଂ, ୱୀରିଯଂ ଆରଭିତବ୍ବଂ । ପୋରାଣକମହାଥେରାପି ସବ୍ବପଲିବୋଧେ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ଏକଚରିଯୱତ୍ତଂ ପୂରଯିଂସୁ। ଭସ୍ସେ ମତ୍ତଂ ଜାନିତ୍ୱା ଦସୱତ୍ଥୁକକଥଂ ଦସଅସୁଭଦସାନୁସ୍ସତିଅଟ୍ଠତିଂସାରମ୍ମଣକଥଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ୱତ୍ତଂ କାତୁଂ, ସତ୍ତାହକରଣୀଯେନ ଗତାନଂ ଅପଲୋକେତ୍ୱା ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ୱିଗ୍ଗାହିକପିସୁଣଫରୁସୱଚନାନି ମା ୱଦଥ, ଦିୱସେ ଦିୱସେ ସୀଲାନି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତା ଚତୁରାରକ୍ଖଂ ଅହାପେନ୍ତା ମନସିକାରବହୁଲା ୱିହରଥ, ଚେତିଯଂ ୱା ବୋଧିଂ ୱା ୱନ୍ଦନ୍ତେନ ଗନ୍ଧମାଲଂ ୱା ପୂଜେନ୍ତେନ ପତ୍ତଂ ୱା ଥୱିକାଯ ପକ୍ଖିପନ୍ତେନ ନ କଥେତବ୍ବଂ, ଅନ୍ତୋଗାମେ ମନୁସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ପଚ୍ଚଯସଂଯୁତ୍ତକଥା ୱା ୱିସଭାଗକଥା ୱା ନ କଥେତବ୍ବା, ରକ୍ଖିତିନ୍ଦ୍ରିଯେହି ଭୱିତବ୍ବଂ, ଖନ୍ଧକୱତ୍ତଞ୍ଚ ସେଖିଯୱତ୍ତଞ୍ଚ ପୂରେତବ୍ବନ୍ତି ଏୱମାଦିନା କଠିକୱତ୍ତାନି ଖନ୍ଧକୱତ୍ତାନି ଚ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା।

“ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠାନଂ ତୀହି ଠାନେହି ପୱାରେତୁ”ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୦୯) ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସାନଂ ପୱାରଣାଯ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ୱସେନ ପୱାରଣାଦିୱସସ୍ସ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅପ୍ପୱାରିତାପି “ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସା”ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। କିଞ୍ଚାପି “ଇମଂ ତେମାସଂ ୱସ୍ସଂ ଉପେମୀ”ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୮୪) ୱଚନତୋ ପୱାରଣାଦିୱସସ୍ସ ତେମାସନ୍ତୋଗଧତ୍ତା ତଂ ଦିୱସଂ ଯାୱ ନ ପୱାରେନ୍ତି , ତାୱ ୱସ୍ସଂ ୱସନ୍ତା ନାମ ହୋନ୍ତି, ତଥାପି ଏକଦେସେନ ଅୱୁଟ୍ଠମ୍ପି ତଂ ଦିୱସଂ ୱୁଟ୍ଠଭାଗାପେକ୍ଖାଯ ୱୁଟ୍ଠମେୱ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ କତାକତଭାଗାପେକ୍ଖାଯ ସମୁଦାଯେ ପୱତ୍ତକତାକତୱୋହାରୋ ୱିଯ। ୱିପ୍ପକତଞ୍ହି ଯଂ କିଞ୍ଚି “କତାକତ”ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। “ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠାନଂ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁ”ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୦୬) ଇମସ୍ସ ପନ ସୁତ୍ତସ୍ସ ୱସେନ ନିପ୍ପରିଯାଯତୋ ମହାପୱାରଣାଯ ପୱାରିତା ପାଟିପଦଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ “ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସା”ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ “ମହାପୱାରଣାଯ ପୱାରିତା”ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ପାଟିପଦଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହି ୱସ୍ସାନସ୍ସ ପଚ୍ଛିମେ ମାସେ କଥିନତ୍ଥାରୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ ପରିୱାରେ “କଥିନସ୍ସ ଅତ୍ଥାରମାସୋ ଜାନିତବ୍ବୋତି ୱସ୍ସାନସ୍ସ ପଚ୍ଛିମୋ ମାସୋ ଜାନିତବ୍ବୋ”ତି (ପରି। ୪୧୨) ୱୁତ୍ତତ୍ତା। “ମହାପୱାରଣାଯ ପୱାରିତା”ତି ଇଦଞ୍ଚ ପୁରିମିକାଯ ୱସ୍ସୂପଗତାନଂ ସଭାୱଦସ୍ସନମତ୍ତଂ, କେନଚି ଅନ୍ତରାଯେନ ଅପ୍ପୱାରିତାପି “ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସା”ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି।

“ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବା”ତି ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ଆପୁଚ୍ଛନୱିଧିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ “ସଚେ ଇମଂ କୁଟି”ନ୍ତିଆଦିମାହ। ପଟିଜଗ୍ଗନକଂ ୱା ନ ଲଭତୀତି ୱିହାରପଚ୍ଚନ୍ତେ କତେ ପଟିଜଗ୍ଗନକଂ ନ ଲଭତି। ତେ ପନ ଭିକ୍ଖୂ ଜନପଦଚାରିକଂ ପକ୍କମିଂସୂତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅଦ୍ଧାନଗମନେ ଚାରିକାୱୋହାରୋ ସାସନେ ନିରୁଳ୍ହୋ। କିଞ୍ଚାପି ଅଯଂ ଚାରିକା ନାମ ମହାଜନସଙ୍ଗହତ୍ଥଂ ବୁଦ୍ଧାନଂଯେୱ ଲବ୍ଭତି, ବୁଦ୍ଧେ ଉପାଦାଯ ପନ ରୁଳ୍ହୀସଦ୍ଦୱସେନ ସାୱକାନମ୍ପି ୱୁଚ୍ଚତି କିଲଞ୍ଜାଦୀହି କତବୀଜନୀନମ୍ପି ତାଲୱଣ୍ଟୱୋହାରୋ ୱିଯ। ସଙ୍ଗୋପେତ୍ୱାତି ଏକସ୍ମିଂ ପଦେସେ ରାସିଂ କତ୍ୱା। ଇଦାନି ତମେୱ ସଙ୍ଗୋପନୱିଧିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ “ଯଥା ଚ ଠପିତ”ନ୍ତିଆଦିମାହ। ନ ୱସ୍ସୀଯତୀତି ଅନୋୱସ୍ସକଂ, କମ୍ମନି ଅକ-ସଦ୍ଦୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଯଥା ଚ ଠପିତଂ ନ ୱସ୍ସୀଯତି ନ ତେମୀଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅନୱଯୋତି ଏତ୍ଥ ୱଯୋତି ହାନି “ଆଯୱଯୋ”ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ। ନତ୍ଥି ଏତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ସିପ୍ପେ ୱଯୋ ଊନତାତି ଅୱଯୋତି ଆହ “ଅନୂନୋ ପରିପୁଣ୍ଣସିପ୍ପୋ”ତି। ଆଚରିଯସ୍ସ କମ୍ମଂ ଆଚରିଯକନ୍ତି ଆହ “ଆଚରିଯକମ୍ମେ”ତି। ପିଟ୍ଠସଙ୍ଘାଟୋ ଦ୍ୱାରବାହା, କଟ୍ଠକମ୍ମଂ ଥମ୍ଭାଦି। ତେଲତମ୍ବମତ୍ତିକାଯାତି ତେଲମିସ୍ସତମ୍ବମତ୍ତିକାଯ।

୮୫। କୁଟିକାଯ କରଣଭାୱନ୍ତି କୁଟିଯା କତଭାୱଂ। ସଦ୍ଦସତ୍ଥୱିଦୂହି କିଂ-ସଦ୍ଦଯୋଗେ ଅନାଗତୱଚନସ୍ସ ଇଚ୍ଛିତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ “ତସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ ସଦ୍ଦସତ୍ଥତୋ ପରିଯେସିତବ୍ବ”ନ୍ତି। ମେତ୍ତାପୁବ୍ବଭାଗନ୍ତି ମେତ୍ତାଝାନସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗଭୂତଂ ସବ୍ବସତ୍ତେସୁ ହିତଫରଣମତ୍ତଂ। କସ୍ମା ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନନୁ ଅନୁଦ୍ଦଯା-ସଦ୍ଦୋ କରୁଣାଯ ପୱତ୍ତତୀତି? ସଚ୍ଚମେତଂ, ଅଯଂ ପନ ଅନୁଦ୍ଦଯାସଦ୍ଦୋ ଅନୁରକ୍ଖଣମତ୍ଥଂ ଅନ୍ତୋନୀତଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତମାନୋ ମେତ୍ତାଯ କରୁଣାଯ ଚ ପୱତ୍ତତୀତି ଇଧ ମେତ୍ତାଯ ପୱତ୍ତମାନୋ ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ସୁୱୁତ୍ତମେତଂ “ଏତେନ ମେତ୍ତାପୁବ୍ବଭାଗଂ ଦସ୍ସେତୀ”ତି। କରୁଣାପୁବ୍ବଭାଗନ୍ତି କରୁଣାଝାନସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗଭୂତଂ ସତ୍ତେସୁ ଅନୁକମ୍ପମତ୍ତଂ। ଚିକ୍ଖଲ୍ଲଂ ମତ୍ତିକା, ତସ୍ସ ମଦ୍ଦନଂ ଉଦକଂ ଆସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ହତ୍ଥାଦୀହି ପରିମଦ୍ଦନଂ। ମେତ୍ତାକରୁଣାନନ୍ତି ଅପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତମେତ୍ତାକରୁଣାନଂ। କିଞ୍ଚାପି ଥେରେନ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକା ପାଣା ମରଣାଧିପ୍ପାଯେନ ନ ବ୍ୟାବାଧିତା, ତଥାପି କରୁଣାଯ ଅଭାୱେନ “ଏୱଂ କତେ ଇମେ ପାଣା ୱିନସ୍ସିସ୍ସନ୍ତୀ”ତି ଅନୁପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା କତତ୍ତା ଥେରଂ ୱିଗରହି। ଜନାନଂ ସମୂହୋ ଜନତାତି ଆହ “ପଚ୍ଛିମୋ ଜନସମୂହୋ”ତି। ପାତବ୍ୟଭାୱନ୍ତି ୱିନାସେତବ୍ବତଂ। ପାଣାତିପାତଂ କରୋନ୍ତାନନ୍ତି ଥେରେନ ଅକତେପି ପାଣାତିପାତେ ପରେହି ସଲ୍ଲକ୍ଖଣାକାରଂ ଦସ୍ସେତି। ଇମସ୍ସ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିନ୍ତି ଇମସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିଯା ଅନୁଗମନଂ। ଘଂସିତବ୍ବେତି ଘଟ୍ଟିଯିତବ୍ବେ, ୱିନାସିତବ୍ବେତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ମଞ୍ଞତୀତି ଯଥା ଥେରେନ କତଂ, ଏୱଂ ମା ମଞ୍ଞି। “ମା ପଚ୍ଛିମା ଜନତା ପାଣେସୁ ପାତବ୍ୟତଂ ଆପଜ୍ଜୀ”ତି ୱଚନତୋ ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇଟ୍ଠକପଚନପତ୍ତପଚନକୁଟିକରଣୱିହାରକାରାପନୱିହାରସମ୍ମଜ୍ଜନପଟଗ୍ଗିଦାନକୂପପୋକ୍ଖରଣୀଖଣାପନାଦୀସୁ ଯତ୍ଥ “ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନଂ ପାଣାନଂ ୱିହିଂସା ଭୱିସ୍ସତୀ”ତି ଜାନାତି, ତେନ ତାଦିସେ ପଦେସେ କପ୍ପିଯୱଚନଂ ୱତ୍ୱାପି ନ ତଂ କମ୍ମଂ କାରେତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତମେୱ ଆପତ୍ତିନ୍ତି ପଥୱୀଖଣନଭୂତଗାମପାତବ୍ୟତାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତପାଚିତ୍ତିଯାଦିଆପତ୍ତିଂ। ଆଦିକମ୍ମିକସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀତି କୁଟିକରଣପଚ୍ଚଯା ଅନାପତ୍ତି। ସିକ୍ଖାପଦଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାତି “ନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବମତ୍ତିକାମଯା କୁଟିକା କାତବ୍ବା, ଯୋ କରେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା”ତି ୱୁତ୍ତସିକ୍ଖାପଦଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା। ଯଦି ଅଞ୍ଞେନ କତଂ ଲଭିତ୍ୱା ୱସନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି ସିଯା, ନ ଭଗୱା ତଂ କୁଟିକଂ ଭିନ୍ଦାପେଯ୍ୟାତି ଆହ – “କତଂ ଲଭିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱସନ୍ତାନମ୍ପି ଦୁକ୍କଟମେୱା”ତି। ଯଥା ୱା ତଥା ୱା ମିସ୍ସା ହୋତୂତି ହେଟ୍ଠା ମତ୍ତିକା ଉପରି ଦବ୍ବସମ୍ଭାରାତିଆଦିନା ଯେନ କେନଚି ଆକାରେନ ମିସ୍ସା ହୋତୁ। ଗିଞ୍ଜକାୱସଥସଙ୍ଖେପେନାତି ଏତ୍ଥ ଗିଞ୍ଜକା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ଇଟ୍ଠକା, ଗିଞ୍ଜକାହି ଏୱ କତୋ ଆୱସଥୋ ଗିଞ୍ଜକାୱସଥୋ। ଇଟ୍ଠକାମଯସ୍ସ ଆୱସଥସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତଂ କିର ଆୱସଥଂ ଯଥା ସୁଧାପରିକମ୍ମେନ ପଯୋଜନଂ ନତ୍ଥି, ଏୱଂ ଇଟ୍ଠକାହି ଏୱ ଚିନିତ୍ୱା ଛାଦେତ୍ୱା କରୋନ୍ତି, ତୁଲାଦଣ୍ଡକୱାଟଫଲକାନି ପନ ଦାରୁମଯାନେୱ। ୱିକିରନ୍ତାତି ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣଂ କରୋନ୍ତା।

କିସ୍ସାତି କେନ କାରଣେନ। ୱଯକମ୍ମମ୍ପି ଅତ୍ଥୀତି ଦ୍ୱାରକୱାଟାଦିଅଭିସଙ୍ଖରଣାଦୀସୁ କତୱଯକମ୍ମମ୍ପି ଅତ୍ଥି। ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅକପ୍ପିଯତ୍ତା ଏୱ ତିତ୍ଥିଯୱତାନୁରୂପତ୍ତା ତିତ୍ଥିଯଧଜୋ। ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତକାରଣେସୁ ଅତ୍ତନୋ ଅଧିପ୍ପେତକାରଣଦ୍ୱଯଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଅପରାନିପି ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତକାରଣାନି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ – “ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ଅଞ୍ଞାନିପି କାରଣାନି ୱୁତ୍ତାନୀ”ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ସତ୍ତାନୁଦ୍ଦଯାଯାତି ତାଦିସାଯ କୁଟିକାଯ କରଣପଚ୍ଚଯା ୱିନସ୍ସମାନସତ୍ତେସୁ ଅନୁଦ୍ଦଯାଯ। ଯସ୍ମା ସବ୍ବମତ୍ତିକାମଯା କୁଟି ସୁକରା ଭିନ୍ଦିତୁଂ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଠପିତଂ ପତ୍ତଚୀୱରାଦି ଅଗୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଚୋରାଦୀହି ଅୱହରିତୁଂ ସକ୍କା। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ “ପତ୍ତଚୀୱରଗୁତ୍ତତ୍ଥାଯା”ତି। ସେନାସନବାହୁଲ୍ଲପଟିସେଧନତ୍ଥାଯାତି ସେନାସନାନଂ ବହୁଭାୱନିସେଧନତ୍ଥାଯ, ତାଦିସସ୍ସ ୱା ସେନାସନସ୍ସ ଅଭିସଙ୍ଖରଣେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାଦୀନି ସେସକମ୍ମାନି ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ନିଚ୍ଚବ୍ୟାୱଟତାନିସେଧନତ୍ଥଂ। ଅନୁପୱଜ୍ଜୋତି ଦୋସଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ।

ପାଳିମୁତ୍ତକୱିନିଚ୍ଛଯୱଣ୍ଣନା

ପାଳିମୁତ୍ତକୱିନିଚ୍ଛଯେସୁ ତଞ୍ଚ ଖୋ...ପେ... ନ ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠତ୍ଥାଯାତି ଇଦଂ ଛତ୍ତଦଣ୍ଡଗ୍ଗାହକସଲାକପଞ୍ଜରୱିନନ୍ଧନଂ ସନ୍ଧାଯାତି ୱଦନ୍ତି। ସବ୍ବତ୍ଥାତି ଛତ୍ତଦଣ୍ଡେ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଆରଗ୍ଗେନାତି ନିଖାଦନମୁଖେନ। ଘଟକମ୍ପି ୱାଳରୂପମ୍ପି ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଧାରେତବ୍ବନ୍ତି ସଚେ ତାଦିସଂ ଅକପ୍ପିଯଛତ୍ତଂ ଲଭତି, ଘଟକମ୍ପି ୱାଳରୂପମ୍ପି ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ତଚ୍ଛେତ୍ୱା ଧାରେତବ୍ବଂ। ସୁତ୍ତକେନ ୱା ଦଣ୍ଡୋ ୱେଠେତବ୍ବୋତି ଯଥା ଛତ୍ତଦଣ୍ଡେ ଲେଖା ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ତଥା ୱେଠେତବ୍ବୋ। ଦଣ୍ଡବୁନ୍ଦେତି ଦଣ୍ଡମୂଲେ, ଛତ୍ତଦଣ୍ଡସ୍ସ ହେଟ୍ଠିମତଲେତି ଅତ୍ଥୋ। ଛତ୍ତମଣ୍ଡଲିକନ୍ତି ଛତ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଖୁଦ୍ଦକମଣ୍ଡଲଂ। ଉକ୍କିରିତ୍ୱାତି ଉଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ସା ୱଟ୍ଟତୀତି ଯଦିପି ରଜ୍ଜୁକେହି ନ ବନ୍ଧନ୍ତି, ବନ୍ଧିତୁଂ ପନ ଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନତ୍ତା ୱଟ୍ଟତି।

ନାନାସୁତ୍ତକେହୀତି ନାନାୱଣ୍ଣେହି ସୁତ୍ତେହି। ଇଦଞ୍ଚ ତଥା କରୋନ୍ତାନଂ କରଣପ୍ପକାରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଏକୱଣ୍ଣସୁତ୍ତକେନପି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ସିବ୍ବିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ପଞ୍ଚମୁଖେତି ପଞ୍ଚକୋଟିଯଂ। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଟ୍ଟାନଂ ସଙ୍ଘଟିତଟ୍ଠାନଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପରିଯନ୍ତେତି ଚୀୱରପରିଯନ୍ତେ। ଚୀୱରଅନୁୱାତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ୱେଣିନ୍ତି ୱରକସୀସାକାରେନ ସିବ୍ବନଂ। ସଙ୍ଖଲିକନ୍ତି ବିଳାଲବନ୍ଧନାକାରେନ ସିବ୍ବନଂ। “ୱେଣିଂ ସଙ୍ଖଲିକ”ନ୍ତି ଚେତ୍ଥ ଉପଯୋଗୱଚନଂ “କରୋନ୍ତୀ”ତି କରଣକିରିଯାପେକ୍ଖଂ। ଅଗ୍ଘିଯଗଯମୁଗ୍ଗରାଦୀନୀତି ଏତ୍ଥ ଅଗ୍ଘିଯଂ ନାମ ଚେତିଯସଣ୍ଠାନେନ ସିବ୍ବନଂ, ମୂଲେ ତନୁକଂ ଅଗ୍ଗେ ମହନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଗଦାକାରେନ ସିବ୍ବନଂ ଗଯା, ମୂଲେ ଚ ଅଗ୍ଗେ ଚ ଏକସଦିସଂ କତ୍ୱା ମୁଗ୍ଗରାକାରେନ ସିବ୍ବନଂ ମୁଗ୍ଗରୋ। କକ୍କଟକ୍ଖୀନି ଉକ୍କିରନ୍ତୀତି ଗଣ୍ଠିକପଟ୍ଟପାସକପଟ୍ଟାନଂ ଅନ୍ତେ ପାଳିବଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା କକ୍କଟକାନଂ ଅକ୍ଖିସଣ୍ଠାନଂ ଉଟ୍ଠପେନ୍ତି, କରୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। “କୋଣସୁତ୍ତପିଳକାତି ଗଣ୍ଠିକପାସକପଟ୍ଟାନଂ କୋଣେହି ନୀହଟସୁତ୍ତାନଂ କୋଟିଯୋ”ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। କଥଂ ପନ ତା ପିଳକା ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟରୂପା କାତବ୍ବାତି? କୋଣେହି ନୀହଟସୁତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତେସୁ ଏକୱାରଂ ଗଣ୍ଠିକକରଣେନ ୱା ପୁନ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ସିବ୍ବନେନ ୱା ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟସଭାୱଂ କତ୍ୱା ସୁତ୍ତକୋଟିଯୋ ରସ୍ସଂ କତ୍ୱା ଛିନ୍ଦିତବ୍ବା। ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରେନ ପନ –

“କୋଣସୁତ୍ତା ଚ ପିଳକା, ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାୱ କପ୍ପରେ”ତି –

ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ଆଚରିଯବୁଦ୍ଧଦତ୍ତତ୍ଥେରେନପି –

‘‘ସୁତ୍ତା ଚ ପିଳକା ତତ୍ଥ, ଦୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟାୱ ଦୀପିତା’’ତି –

ୱୁତ୍ତଂ । ତସ୍ମା ତେସଂ ମତେନ କୋଣସୁତ୍ତା ଚ ପିଳକା ଚ କୋଣସୁତ୍ତପିଳକାତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ମଣିନାତି ମସାରଗଲ୍ଲାଦିପାସାଣେନ। ନ ଘଟ୍ଟେତବ୍ବନ୍ତି ନ ଘଂସିତବ୍ବଂ, ଅଂସବଦ୍ଧକକାୟବନ୍ଧନାନି ପନ ସଙ୍ଖାଦୀହି ଘଂସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ପାସକଂ କତ୍ୱା ବନ୍ଧିତବ୍ବନ୍ତି ରଜନକାଲେ ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ, ସେସକାଲେ ମୋଚେତ୍ୱା ଠପେତବ୍ବଂ। ଗଣ୍ଠିକେତି ଦନ୍ତମୟାଦିଗଣ୍ଠିକେ। ପିଳକାତି ବିନ୍ଦୁଂ ବିନ୍ଦୁଂ କତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାପେତବ୍ବପିଳକା।

‘‘ତେଲୱଣ୍ଣୋତି ସମଣସାରୁପ୍ପୱଣ୍ଣଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ମଣିୱଣ୍ଣଂ ପନ ପତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞେନ କତଂ ଲଭିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ପତ୍ତମଣ୍ଡଲେତି ତିପୁସୀସାଦିମୟେ ପତ୍ତମଣ୍ଡଲେ। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ରାନି ପତ୍ତମଣ୍ଡଲାନି ଧାରେତବ୍ବାନି ରୂପକାକିଣ୍ଣାନି ଭିତ୍ତିକମ୍ମକତାନୀ’’ତି (ଚୂଳୱ। ୨୫୩) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଭିତ୍ତିକମ୍ମଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମକରଦନ୍ତକଂ ଛିନ୍ଦିତୁ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ‘‘ମକରଦନ୍ତକଂ ପନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ମକରମୁଖନ୍ତି ମକରମୁଖସଣ୍ଠାନଂ। ଦେଡ୍ଡୁଭସୀସନ୍ତି ଉଦକସପ୍ପସୀସସଣ୍ଠାନଂ। ଅଚ୍ଛୀନୀତି କୁଞ୍ଜରଚ୍ଛିସଣ୍ଠାନାନି। ରଜ୍ଜୁକକାୟବନ୍ଧନଂ ଏକମେୱ ୱଟ୍ଟତୀତି ରଜ୍ଜୁକଂ ବନ୍ଧନ୍ତେନ ଏକଗୁଣମେୱ କତ୍ୱା ବନ୍ଧିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦିଗୁଣଂ କତ୍ୱା ବନ୍ଧିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଦିଗୁଣଂ ପନ ଅକତ୍ୱା ଏକରଜ୍ଜୁକମେୱ ସତୱାରମ୍ପି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଆୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ବନ୍ଧିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏକମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏକଗୁଣମ୍ପି କତ୍ୱା ବନ୍ଧିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ବହୁରଜ୍ଜୁକେ…ପେ॥ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇଦଂ କାୟବନ୍ଧନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଦସା ସନ୍ଧାୟ। ଇଦିସଞ୍ହି କାୟବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତେନେୱ ଆଚରିୟବୁଦ୍ଧଦତ୍ତତ୍ଥେରେନ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ଏକରଜ୍ଜୁମୟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ମୁନିନା କାୟବନ୍ଧନଂ;

ପଞ୍ଚପାମଙ୍ଗସଣ୍ଠାନଂ, ଏକମ୍ପି ଚ ନ ୱଟ୍ଟତି।

‘‘ରଜ୍ଜୁକେ ଏକତୋ କତ୍ୱା, ବହୂ ଏକାୟ ରଜ୍ଜୁୟା;

ନିରନ୍ତରଞ୍ହି ୱେଠେତ୍ୱା, କତଂ ୱଟ୍ଟତି ବନ୍ଧିତୁ’’ନ୍ତି।

ମୁରଜଂ ପନ କାୟବନ୍ଧନଂ ନ ୱଟ୍ଟତି ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଚ୍ଚାୱଚାନି କାୟବନ୍ଧନାନି ଧାରେତବ୍ବାନି କଲାବୁକଂ ଦେଡ୍ଡୁଭକଂ ମୁରଜଂ ମଦ୍ଦୱୀଣଂ, ଯୋ ଧାରେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ଚୂଳୱ। ୨୭୮) ୱୁତ୍ତତ୍ତା। କିଂ ପନ ବହୁରଜ୍ଜୁକେ ଏକତୋ କତ୍ୱା ଏକେନ ନିରନ୍ତରଂ ୱେଠେତ୍ୱା କତଂ ମୁରଜସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନ ଗଚ୍ଛତୀତି? ଆମ ନ ଗଚ୍ଛତି। ମୁରଜଞ୍ହି ନାମ ନାନାୱଣ୍ଣେହି ସୁତ୍ତେହି ମୁରଜୱଟ୍ଟିସଣ୍ଠାନଂ ୱେଠେତ୍ୱା କତଂ। କେଚି ପନ ‘‘ମୁରଜନ୍ତି ବହୁରଜ୍ଜୁକେ ଏକତୋ ସଙ୍କଡ୍ଢିତ୍ୱା ଏକାୟ ରଜ୍ଜୁୟା ପଲିୱେଠେତ୍ୱା କତରଜ୍ଜୂ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ଯଦି ଚେତଂ ମୁରଜଂ ସିୟା, ‘‘ବହୁରଜ୍ଜୁକେ ଏକତୋ କତ୍ୱା ଏକେନ ନିରନ୍ତରଂ ୱେଠେତ୍ୱା କତଂ ବହୁରଜ୍ଜୁକ’’ନ୍ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ‘‘ତଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଇଦଂ ୱିରୁଜ୍ଝେୟ୍ୟ। ମୁରଜଂ ପନ ପାମଙ୍ଗସଣ୍ଠାନଞ୍ଚ ଦସାସୁ ୱଟ୍ଟତି ‘‘କାୟବନ୍ଧନସ୍ସ ଦସା ଜୀରନ୍ତି। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୁରଜଂ ମଦ୍ଦୱୀଣ’’ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୨୭୮) ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ତେନେୱ ୱକ୍ଖତି ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୁରଜଂ ମଦ୍ଦୱୀଣନ୍ତି ଇଦଂ ଦସାସୁୟେୱ ଅନୁଞ୍ଞାତ’’ନ୍ତି।

କାୟବନ୍ଧନୱିଧେତି ‘‘କାୟବନ୍ଧନସ୍ସ ପୱନନ୍ତୋ ଜୀରତି। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଧ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା କାୟବନ୍ଧନସ୍ସ ପାସନ୍ତେ ଦସାମୂଲେ ତସ୍ସ ଥିରଭାୱତ୍ଥଂ କତ୍ତବ୍ବେ ଦନ୍ତୱିସାଣାଦିମୟେ ୱିଧେ। ‘‘ଅଟ୍ଠ ମଙ୍ଗଲାନି ନାମ ସଙ୍ଖୋ ଚକ୍କଂ ପୁଣ୍ଣକୁମ୍ଭୋ ଗୟା ସିରୀୱଚ୍ଛୋ ଅଙ୍କୁସୋ ଧଜଂ ସୋୱତ୍ଥିକ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ପରିଚ୍ଛେଦଲେଖାମତ୍ତନ୍ତି ଉଭୋସୁ କୋଟୀସୁ କାତବ୍ବପରିଚ୍ଛେଦରାଜିମତ୍ତଂ। ‘‘ଉଜୁକମେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚତୁରସ୍ସାଦିୱଙ୍କଗତିକଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଛତ୍ତଦଣ୍ଡଧମ୍ମକରଣଅଞ୍ଜନନାଳିକା ନାନାୱଣ୍ଣଲେଖାପଅକମ୍ମକତା ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

ଆରକଣ୍ଟକେତି ପୋତ୍ଥକାଦିଅଭିସଙ୍ଖରଣତ୍ଥଂ କତେ ଦୀଘମୁଖସତ୍ଥକେ। ୱଟ୍ଟମଣିକନ୍ତି ୱଟ୍ଟଂ କତ୍ୱା ଅଗ୍ଗକୋଟିୟଂ ଉଟ୍ଠାପେତବ୍ବପୁବ୍ବୁଳଂ। ଅଞ୍ଞଂ ୱା ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠନ୍ତି ଇମିନା ପିଳକାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ମଣିକନ୍ତି ଏକାୱଟ୍ଟମଣି। ପିଳକନ୍ତି ସାସପମତ୍ତିକା ମୁତ୍ତରାଜିସଦିସା ବହୁୱଟ୍ଟଲେଖା। ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଅଧିକାରେ ଅୱୁତ୍ତା ଲେଖନିୟଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ୱଳିତକନ୍ତି ମଜ୍ଝେ ୱଳିଂ ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା। ମଣ୍ଡଲଂ ହୋତୀତି ଉତ୍ତରାରଣିୟା ପୱେସନତ୍ଥଂ ଆହଟମଣ୍ଡଲଂ ହୋତି।

କିଞ୍ଚାପି ଏତ୍ଥ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଚ୍ଛେଦନୱାସିୟେୱ ୱୁତ୍ତା, ମହାୱାସିୟମ୍ପି ପନ ନ ୱଟ୍ଟତିୟେୱ। ଉଜୁକମେୱ ବନ୍ଧିତୁନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ‘‘ଉଭୋସୁ ୱା ପସ୍ସେସୁ ଏକପସ୍ସେ ୱା’’ତି ୱଚନସେସୋ। କତ୍ତରୟଟ୍ଠିକୋଟିୟଂ କତଅୟୋୱଲୟାନିପି ୱଟ୍ଟନ୍ତି, ଯେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସଙ୍ଘଟ୍ଟନେନ ସଦ୍ଦୋ ନିଚ୍ଛରତି।

ଆମଣ୍ଡସାରକେତି ଆମଲକେହି କତଭାଜନେ। ଭୂମତ୍ଥରଣେତି ଚିତ୍ତକଟସାରକଚିତ୍ତତ୍ଥରଣାଦିକେ ପରିକମ୍ମକତାୟ ଭୂମିୟା ଅତ୍ଥରିତବ୍ବଅତ୍ଥରଣେ। ପାନୀୟଘଟେତି ଇମିନା କୁଣ୍ଡିକସରକେପି ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ବୀଜନେତି ଚତୁରସ୍ସବୀଜନେ। ସବ୍ବଂ…ପେ… ୱଟ୍ଟତୀତି ଯଥାୱୁତ୍ତେସୁ ମଞ୍ଚପୀଠାଦୀସୁ ଇତ୍ଥିରୂପଂ ୱିନା ସବ୍ବଂ ମାଲାକମ୍ମଲତାକମ୍ମାଦି ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠଂ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱଟ୍ଟତି। ସେନାସନେ କିଞ୍ଚି ପଟିସେଧେତବ୍ବଂ ନତ୍ଥି ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱିରୁଦ୍ଧସେନାସନାତି ଏତ୍ଥାୟମଧିପ୍ପାୟୋ – ସେନାସନପରିକ୍ଖାରେସୁ ପଟିସେଧେତବ୍ବଂ ନାମ କିଞ୍ଚି ନତ୍ଥି, ୱିରୁଦ୍ଧସେନାସନଂ ପନ ସୟମେୱ ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବନ୍ତି। ଅଞ୍ଞେସନ୍ତି ସୀମସାମିନୋ ୱୁତ୍ତା। ରାଜୱଲ୍ଲଭା ପରନିକାୟିକାପି ଏକନିକାୟିକାପି ଉପୋସଥପୱାରଣାନଂ ଅନ୍ତରାୟକରା ଅଲଜ୍ଜିନୋ ରାଜକୁଲୂପଗା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତେସଂ ଲଜ୍ଜିପରିସାତି ତେସଂ ସୀମସାମିକାନଂ ପକ୍ଖା ହୁତ୍ୱା ଅନୁବଲଂ ଦାତୁଂ ସମତ୍ଥା ଲଜ୍ଜିପରିସା। ସୁକତମେୱାତି ଅଞ୍ଞେସଂ ସନ୍ତକେପି ଅତ୍ତନୋ ସୀମାୟ ଅନ୍ତୋୱୁତ୍ତୱିଧିନା କତଂ ସୁକତମେୱ।

ପାଳିମୁତ୍ତକୱିନିଚ୍ଛୟୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮୬।ଦେୱେନ ଗହିତଦାରୂନୀତି ରଞ୍ଞା ପରିଗ୍ଗହିତଦାରୂନି, ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତକାନୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡଂ କରୋନ୍ତୋତି ଖୁଦ୍ଦକଂ ମହନ୍ତଞ୍ଚ ଖଣ୍ଡଂ କରୋନ୍ତୋ।

୮୭। କୁଲଭୋଗୈସ୍ସରିୟାଦୀହି ମହତୀ ମତ୍ତା ପମାଣଂ ଏତସ୍ସାତି ମହାମତ୍ତୋ। ତେନାହ – ‘‘ମହତିୟା ଇସ୍ସରିୟମତ୍ତାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ’’ତି।

୮୮।ଅୱଜ୍ଝାୟନ୍ତୀତି ହେଟ୍ଠା କତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତି, ଚିନ୍ତେନ୍ତି ୱା। ତେନାହ ‘‘ଅୱଜାନନ୍ତା’’ତିଆଦି। ଲାମକତୋ ୱା ଚିନ୍ତେନ୍ତୀତି ନିହୀନତୋ ଚିନ୍ତେନ୍ତି। କଥେନ୍ତୀତି ‘‘କିଂ ନାମେତଂ କିଂ ନାମେତ’’ନ୍ତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କଥେନ୍ତି।

କଥଂ ପନେତ୍ଥ ‘‘ଦାରୂନୀ’’ତି ବହୁୱଚନଂ ‘‘ଅଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି ଏକୱଚନେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ବନ୍ଧମୁପଗଚ୍ଛତୀତି ଆହ – ‘‘ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିୟିସ୍ସତୀତି ଅୟଂ ଉଜ୍ଝାୟନତ୍ଥୋ’’ତିଆଦି। ଉଜ୍ଝାୟନସ୍ସ ଅଦିନ୍ନାଦାନୱିସୟତ୍ତା ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ଉଜ୍ଝାୟନତ୍ଥୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ସତିପି ପନେତ୍ଥ ଗୋପକେନ ଦିନ୍ନଦାରୂନଂ ଗହଣେ ଉଜୁକଂ ଅୱତ୍ୱା ଲେସେନ ଗହିତତ୍ତା ଥେରୋ ‘‘ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିୟୀ’’ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱଚନଭେଦେତି ଏକୱଚନବହୁୱଚନାନଂ ଭେଦେ।

ସବ୍ବାୱନ୍ତଂପରିସନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁଭିକ୍ଖୁନୀଆଦିସବ୍ବାୱୟୱୱନ୍ତଂ ପରିସଂ। ସବ୍ବା ଚତୁପରିସସଙ୍ଖାତା ପଜା ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୀତି ସବ୍ବାୱନ୍ତା, ପରିସା। ସେନା ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସେନିକୋ, ସେନିକୋ ଏୱ ସେନିୟୋ। ବିମ୍ବିସାରୋତି ତସ୍ସ ନାମନ୍ତି ଏତ୍ଥ ବିମ୍ବୀତି ସୁୱଣ୍ଣଂ, ତସ୍ମା ସାରସୁୱଣ୍ଣସଦିସୱଣ୍ଣତାୟ ବିମ୍ବିସାରୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଚତୁତ୍ଥୋ ଭାଗୋ ପାଦୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଇମିନାୱ ସବ୍ବଜନପଦେସୁ କହାପଣସ୍ସ ୱୀସତିମୋ ଭାଗୋ ମାସକୋତି ଇଦଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତମେୱ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପୋରାଣସତ୍ଥାନୁରୂପଂ ଲକ୍ଖଣସମ୍ପନ୍ନା ଉପ୍ପାଦିତା ନୀଲକହାପଣାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ରୁଦ୍ରଦାମେନ ଉପ୍ପାଦିତୋ ରୁଦ୍ରଦାମକୋ। ସୋ କିର ନୀଲକହାପଣସ୍ସ ତିଭାଗଂ ଅଗ୍ଘତି। ଯସ୍ମିଂ ପଦେସେ ନୀଲକହାପଣା ନ ସନ୍ତି, ତତ୍ଥାପି ନୀଲକହାପଣାନଂ ୱଳଞ୍ଜନଟ୍ଠାନେ ଚ ଅୱଳଞ୍ଜନଟ୍ଠାନେ ଚ ସମାନଅଗ୍ଘୱସେନ ପୱତ୍ତମାନଂ ଭଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ନୀଲକହାପଣୱସେନେୱ ପରିଚ୍ଛେଦୋ କାତବ୍ବୋତି ୱଦନ୍ତି।

ଧନିୟୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ…ପେ… ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଇମିନା ‘‘ଭଗୱତା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଏୱଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ହୋତି ଚ, ଇଦଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞଂ ୱତ୍ଥୁ ଉଦପାଦୀ’’ତି ଏୱଂ ପଠମପାରାଜିକୱଣ୍ଣନାୟଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୩୯)

ୱୁତ୍ତନୟେନ ତସ୍ସହୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ‘‘ଇଦାନି ଯଂ ତଂ ଅଞ୍ଞଂ ୱତ୍ଥୁ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନା’ତିଆଦିମାହା’’ତି ଏୱଂ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିସମ୍ବନ୍ଧୋ ଚ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତି।

୯୦-୯୧। ରଜକା ଅତ୍ଥରନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ରଜକତ୍ଥରଣଂ, ରଜକତ୍ଥରଣନ୍ତି ରଜକତିତ୍ଥଂ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଆହ ‘‘ରଜକତିତ୍ଥଂ ଗନ୍ତ୍ୱା’’ତି। ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ତଞ୍ହି’’ତିଆଦି।

ପଦଭାଜନୀୟୱଣ୍ଣନା

୯୨। ‘‘ଅଭିନୱନିୱିଟ୍ଠୋ ଏକକୁଟିକାଦିଗାମୋ ଯାୱ ମନୁସ୍ସା ପୱିସିତ୍ୱା ୱାସଂ ନ କପ୍ପେନ୍ତି, ତାୱ ଗାମସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଗାମପ୍ପୱେସନାପୁଚ୍ଛାଦିକିଚ୍ଚମ୍ପି ନତ୍ଥି। ଯକ୍ଖପରିଗ୍ଗହଭୂତୋତି ସୌପଦ୍ଦୱୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଯକ୍ଖନଗରାଦିଂ ୱା ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଯକ୍ଖନଗରମ୍ପି ଆପଣାଦୀସୁ ଦିସ୍ସମାନେସୁ ଗାମସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅଦିସ୍ସମାନେସୁ ନ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ଯକ୍ଖନଗରମ୍ପି ପୱିସନ୍ତେନ ଆପଣାଦୀସୁ ଦିସ୍ସମାନେସୁ ସବ୍ବଂ ଗାମପ୍ପୱେସନୱତ୍ତଂ କାତବ୍ବଂ, ଅଦିସ୍ସମାନେସୁ ନ କାତବ୍ବନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ପୁନପି ଆଗନ୍ତୁକାମାତି ଇମିନା ତେସଂ ତତ୍ଥ ସାପେକ୍ଖଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ଯତୋ ପନ ନିରପେକ୍ଖାୱ ହୁତ୍ୱା ପକ୍କମନ୍ତି, ସୋ ଗାମସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଗାମପ୍ପୱେସନାପୁଚ୍ଛାଦିକିଚ୍ଚମ୍ପି ନତ୍ଥି।

ନନୁ ଚ ‘‘ଗାମା ୱା ଅରଞ୍ଞା ୱା’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ମାତିକାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଗାମଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞମେୱ ଦସ୍ସେତବ୍ବଂ ସିୟା, ଗାମୂପଚାରୋ ନାମାତିଆଦି ପନ କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ – ‘‘ଗାମୂପଚାରୋତିଆଦି ଅରଞ୍ଞପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ଗାମୂପଚାରେ ହି ଦସ୍ସିତେ ଠପେତ୍ୱା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚ ଅୱସେସଂ ଅରଞ୍ଞଂ ନାମାତି ଅରଞ୍ଞପରିଚ୍ଛେଦୋ ସକ୍କା ଦସ୍ସେତୁଂ, ଇଦଞ୍ଚ ଗାମଗାମୂପଚାରେ ଅସଙ୍କରତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ମାତିକାୟଂ ପନ ଗାମଗ୍ଗହଣେନେୱ ଗାମୂପଚାରୋପି ସଙ୍ଗହିତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଗାମୂପଚାରୋ ହି ଲୋକେ ଗାମସଙ୍ଖ୍ୟମେୱ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା ମାତିକାୟ ଅନୱସେସଅୱହରଣଟ୍ଠାନପରିଗ୍ଗହୋ ସିଦ୍ଧୋ ହୋତି। ଇନ୍ଦଖୀଲେତି ଉମ୍ମାରେ। ଅରଞ୍ଞସଙ୍ଖେପଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ‘‘ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହି ଇନ୍ଦଖୀଲା ସବ୍ବମେତଂ ଅରଞ୍ଞ’’ନ୍ତି (ୱିଭ। ୫୨୯) ଅଭିଧମ୍ମେ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ୱେମଜ୍ଝମେୱ ଇନ୍ଦଖୀଲୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଇନ୍ଦଖୀଲଟ୍ଠାନିୟତ୍ତା ଅସତିପି ଇନ୍ଦଖୀଲେ ୱେମଜ୍ଝମେୱ ତଥା ୱୁଚ୍ଚତି। ଯତ୍ଥ ପନ ଦ୍ୱାରବାହାପି ନତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ୱତିୟା ୱା ପାକାରସ୍ସ ୱା କୋଟିୱେମଜ୍ଝମେୱ ଇନ୍ଦଖୀଲଟ୍ଠାନିୟତ୍ତା ‘‘ଇନ୍ଦଖୀଲୋ’’ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଉଜ୍ଝାପେନ୍ତୋତି ପଲାପେନ୍ତୋ। ଲୁଠିତ୍ୱାତି ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା।

ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସାତି ଥାମମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ। ଇମିନା ପନ ୱଚନେନ ସୁପ୍ପମୁସଲପାତୋପି ବଲଦସ୍ସନୱସେନେୱ କତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କୁରୁନ୍ଦଟ୍ଠକଥାୟଂ ମହାପଚ୍ଚରିୟଞ୍ଚ ଘରୂପଚାରୋ ଗାମୋତି ଅଧିପ୍ପାୟେନ ‘‘ଘରୂପଚାରେ ଠିତସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ ଗାମୂପଚାରୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦ୍ୱାରେତି ନିବ୍ବକୋସସ୍ସ ଉଦକପତନଟ୍ଠାନତୋ ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଙ୍ଗଣେତି ଚ ପମୁଖସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରମେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। କତପରିକ୍ଖେପୋତି ଇମିନାୱ ଘରସ୍ସ ସମନ୍ତତୋ ତତ୍ତକୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ଘରୂପଚାରୋ ନାମାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯସ୍ସ ପନ ଘରସ୍ସ ସମନ୍ତତୋ ଗୋରୂପାନଂ ପୱେସନନିୱାରଣତ୍ଥଂ ପାକାରୱତିଆଦୀହି ପରିକ୍ଖେପୋ କତୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ ସୋୱ ପରିକ୍ଖେପୋ ଘରୂପଚାରୋ, ସୁପ୍ପପାତାଦିପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତଘରଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ । ଇଦମେତ୍ଥ ପମାଣନ୍ତି ୱିକାଲଗାମପ୍ପୱେସନାଦୀସୁ ଗାମଗାମୂପଚାରାନଂ ଅସଙ୍କରତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟସ୍ସ ୱେଦିତବ୍ବତ୍ତା। କୁରୁନ୍ଦୀଆଦୀସୁ ୱୁତ୍ତନୟେନ ହି ଘରୂପଚାରସ୍ସ ଗାମୋତି ଆପନ୍ନତ୍ତା ଘରଘରୂପଚାରଗାମଗାମୂପଚାରାନଂ ସଙ୍କରୋ ସିୟା। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଇମିନା ଇତୋ ପୁବ୍ବେପି ପଚ୍ଛିମସ୍ସେୱ ୱାଦସ୍ସ ପମାଣଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି । କେଚି ପନ ‘‘ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୱକ୍ଖମାନୱାଦଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ।

ସେସମ୍ପୀତି ଗାମୂପଚାରଲକ୍ଖଣଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ଗାମୂପଚାରଗ୍ଗହଣେ। ତସ୍ସ ଗାମପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ତସ୍ସ ଅପରିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଗାମପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଦି ଏୱଂ ‘‘ଗାମୋ ନାମା’’ତି ପଦଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ‘‘ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଘରୂପଚାରେ ଠିତସ୍ସ ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ’’ତି କସ୍ମା ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ‘‘ଗାମୋ ନାମାତି ଇଧ ଅୱୁତ୍ତମ୍ପି ଅଧିକାରୱସେନ ଲବ୍ଭତିୟେୱା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଅପରେ ପନ ଭଣନ୍ତି ‘‘ଗାମୂପଚାରୋ ନାମାତି ଇମିନାୱ ଗାମସ୍ସ ଚ ଗାମୂପଚାରସ୍ସ ଚ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। କଥଂ? ‘ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରୋ ଗାମୂପଚାରୋ’ତି ଏୱଂ ୱିଗ୍ଗହେ କରିୟମାନେ ‘ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଇନ୍ଦଖୀଲେ ଠିତସ୍ସ ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ’ତି ଇମିନା ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଗାମୂପଚାରଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି, ‘ଗାମସଙ୍ଖାତୋ ଉପଚାରୋ ଗାମୂପଚାରୋ’ତି ଏୱଂ ପନ ଗୟ୍ହମାନେ ‘ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଘରୂପଚାରେ ଠିତସ୍ସ ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ’ତି ଇମିନା ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଗାମପରିଚ୍ଛେଦୋ ଦସ୍ସିତୋତି ସକ୍କା ୱିଞ୍ଞାତୁ’’ନ୍ତି। ‘‘ଘରୂପଚାରେ ଠିତସ୍ସ ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ’’ତି ଇମିନା ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସପି ଗାମସ୍ସ ସଚେ ଲେଡ୍ଡୁପାତତୋ ଦୂରେ ପରିକ୍ଖେପୋ ହୋତି, ଲେଡ୍ଡୁପାତୋୟେୱ ଗାମପରିଚ୍ଛେଦୋତି ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱାତି ପରିକ୍ଖିତ୍ତଗାମେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ।

ସଙ୍କରୀୟତୀତି ମିସ୍ସୀୟତି। ଏତ୍ଥାତି ଘରଘରୂପଚାରଗାମଗାମୂପଚାରେସୁ। ‘‘ୱିକାଲେ ଗାମପ୍ପୱେସନେ ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିୟସ୍ସ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିୟସ୍ସା’’ତି (ପାଚି। ୫୧୩) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଗାମଗାମୂପଚାରାନଂ ଅସଙ୍କରତା ଇଚ୍ଛିତବ୍ବାତି ଆହ – ‘‘ଅସଙ୍କରତୋ ଚେତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିକାଲେ ଗାମପ୍ପୱେସନାଦୀସୂ’’ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପଂ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ୱିକାଲଗାମପ୍ପୱେସନାପତ୍ତି ହୋତୀ’’ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ ପଦଭାଜନିୟଂ ପନ ‘‘ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିୟସ୍ସ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିୟସ୍ସା’’ତି (ପାଚି। ୫୧୩) ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଘରୂପଚାରତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦୁତିୟଲେଡ୍ଡୁପାତସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଗାମୂପଚାରସ୍ସ ଓକ୍କମନେ ଆପତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତେନେୱ ୱିକାଲଗାମପ୍ପୱେସନସିକ୍ଖାପଦଟ୍ଠକଥାୟଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୫୧୨) ‘‘ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରୋ ଅଦିନ୍ନାଦାନେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଦୁତିୟପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଯ୍ୱାୟଂ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରୋ ଦସ୍ସିତୋ, ତସ୍ସ ୱସେନ ୱିକାଲଗାମପ୍ପୱେସନାଦୀସୁ ଆପତ୍ତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବା’’ତି। ଯଦି ଏୱଂ ‘‘ୱିକାଲେ ଗାମଂ ପୱିସେୟ୍ୟା’’ତି ଇମିନା ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି? ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି ଗାମୂପଚାରସ୍ସପି ଗାମଗ୍ଗହଣେନ ଗହିତତ୍ତା। ତସ୍ମା ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ୱିକାଲଗାମପ୍ପୱେସନାପତ୍ତି ହୋତୀତି ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ୱିକାଲେ ଗାମପ୍ପୱେସନାଦୀସୂତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଘରଘରୂପଚାରାଦୀସୁ ଠିତାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଲାଭଭାଜନାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି।

ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହି ଇନ୍ଦଖୀଲାତି ଇନ୍ଦଖୀଲତୋ ବହି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ୱିନୟପରିୟାୟେନ ତାୱ ‘‘ଠପେତ୍ୱା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚ ଅୱସେସଂ ଅରଞ୍ଞ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୯୨) ଆଗତଂ, ସୁତ୍ତନ୍ତପରିୟାୟେନ ଆରଞ୍ଞିକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଆରଞ୍ଞକଂ ନାମ ସେନାସନଂ ପଞ୍ଚଧନୁସତିକଂ ପଚ୍ଛିମ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୬୫୪) ଆଗତଂ। ୱିନୟସୁତ୍ତନ୍ତା ଉଭୋପି ପରିୟାୟଦେସନା ନାମ, ଅଭିଧମ୍ମୋ ପନ ନିପ୍ପରିୟାୟଦେସନା। ନିପ୍ପରିୟାୟତୋ ଚ ଗାମୱିନିମୁତ୍ତଂ ଠାନଂ ଅରଞ୍ଞମେୱ ହୋତୀତି ଅଭିଧମ୍ମପରିୟାୟେନ ଅରଞ୍ଞଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହି ଇନ୍ଦଖୀଲା’’ତି (ୱିଭ। ୫୨୯) ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଆଚରିୟଧନୁ ନାମ ପକତିହତ୍ଥେନ ନୱୱିଦତ୍ଥିପ୍ପମାଣଂ, ଜିୟାୟ ପନ ଆରୋପିତାୟ ଚତୁହତ୍ଥପ୍ପମାଣ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଲେସୋକାସନିସେଧନତ୍ଥନ୍ତି ‘‘ମୟା ନେୱ ଗାମେ, ନ ଅରଞ୍ଞେ ହଟଂ, ଘରେ ୱା ଘରୂପଚାରେସୁ ୱା ଗାମୂପଚାରେସୁ ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମି’’ନ୍ତି ୱତ୍ତୁଂ ମା ଲଭତୂତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

କପ୍ପିୟନ୍ତି ଅନୁରୂପୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଅକପ୍ପିୟମ୍ପି ପନ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତଞ୍ଚେ, ଅଦିନ୍ନସଙ୍ଖ୍ୟମେୱ ଗଚ୍ଛତି। ପରିଚ୍ଚାଗାଦିମ୍ହି ଅକତେ ‘‘ଇଦଂ ମୟ୍ହଂ ସନ୍ତକ’’ନ୍ତି ଅୱିଦିତମ୍ପି ପରପରିଗ୍ଗହିତମେୱ ମାତାପିତୂନଂ ଅଚ୍ଚୟେନ ମନ୍ଦାନଂ ଉତ୍ତାନସେୟ୍ୟକାନଂ ଦାରକାନଂ ସନ୍ତକମିୱ।

ଯସ୍ସ ୱସେନ ପୁରିସୋ ଥେନୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ଥେୟ୍ୟନ୍ତି ଆହ ‘‘ଅୱହରଣଚିତ୍ତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି। ସଙ୍ଖା-ସଦ୍ଦୋ ଞାଣକୋଟ୍ଠାସପଞ୍ଞତ୍ତିଗଣନାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ସଙ୍ଖାୟେକଂ ପଟିସେୱତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨। ୧୬୮) ହି ଞାଣେ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ପପଞ୍ଚସଞ୍ଞାସଙ୍ଖା ସମୁଦାଚରନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୦୪) କୋଟ୍ଠାସେ। ‘‘ତେସଂ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ସଙ୍ଖା ସମଞ୍ଞା’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ସ। ୧୩୧୩) ପଞ୍ଞତ୍ତିୟଂ। ‘‘ନ ସୁକରଂ ସଙ୍ଖାତୁ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ପ। ୧୯୬; ଅପ। ଥେର। ୧।୧୦।୨) ଗଣନାୟଂ। ତତ୍ଥ କୋଟ୍ଠାସୱଚନଂ ସଙ୍ଖା-ସଦ୍ଦଂ ସନ୍ଧାୟାହ ‘‘ସଙ୍ଖାସଙ୍ଖାତନ୍ତି ଅତ୍ଥତୋ ଏକ’’ନ୍ତି। ତେନାହ ‘‘କୋଟ୍ଠାସସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି। ପପଞ୍ଚସଙ୍ଖାତି ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିସଙ୍ଖାତା ପପଞ୍ଚକୋଟ୍ଠାସା। ‘‘ଏକୋ ଚିତ୍ତକୋଟ୍ଠାସୋତି ଯଞ୍ଚ ପୁବ୍ବଭାଗେ ଅୱହରିସ୍ସାମୀତି ପୱତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ, ଯଞ୍ଚ ଗମନାଦିସାଧକଂ ପରାମସନାଦିସାଧକଂ ୱା ମଜ୍ଝେ ପୱତ୍ତଂ, ଯଞ୍ଚ ଠାନାଚାୱନପ୍ପୟୋଗସାଧକଂ, ତେସୁ ଅୟମେୱେକୋ ପଚ୍ଛିମୋ ଚିତ୍ତକୋଟ୍ଠାସୋ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ’’ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି। ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ଊନମାସକମାସକଊନପଞ୍ଚମାସକପଞ୍ଚମାସକାୱହରଣଚିତ୍ତେସୁ ଏକୋ ଚିତ୍ତକୋଟ୍ଠାସୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅନେକପ୍ପଭେଦତ୍ତା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକୋ ଚିତ୍ତକୋଟ୍ଠାସୋତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ମହାଗଣ୍ଠିପଦେ ମଜ୍ଝିମଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦମେୱେତ୍ଥ ସୁନ୍ଦରତରଂ ‘‘ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତସଙ୍ଖାତୋ ଏକୋ ଚିତ୍ତକୋଟ୍ଠାସୋ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଥେୟ୍ୟସଙ୍ଖାତେନାତି ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତକୋଟ୍ଠାସେନ କରଣଭୂତେନ, ନ ୱିସ୍ସାସତାୱକାଲିକାଦିଗାହୱସପ୍ପୱତ୍ତଚିତ୍ତକୋଟ୍ଠାସେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅଭିୟୋଗୱସେନାତି ଅଡ୍ଡକରଣୱସେନ। ଅଭିୟୁଞ୍ଜତୀତି ଚୋଦେତି, ଅଡ୍ଡଂ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିକପ୍ପିତଟ୍ଠାନନ୍ତି ଓକାସପରିକପ୍ପନୱସେନ ପରିକପ୍ପିତପ୍ପଦେସଂ। ସୁଙ୍କଘାତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ରାଜୂନଂ ଦେୟ୍ୟଭାଗସ୍ସ ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ ସୁଙ୍କୋତି, ସୋ ଏତ୍ଥ ହଞ୍ଞତି ଅଦତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତେହୀତି ସୁଙ୍କଘାତୋ। ‘‘ଏତ୍ଥ ପୱିଟ୍ଠେହି ସୁଙ୍କୋ ଦାତବ୍ବୋ’’ତି ରୁକ୍ଖପବ୍ବତାଦିସଞ୍ଞାଣେନ ନିୟମିତପ୍ପଦେସସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ।

ପଞ୍ଚୱୀସତିଅୱହାରକଥାୱଣ୍ଣନା

ଆକୁଲାତି ସଙ୍କୁଲା। ଲୁଳିତାତି ୱିଲୋଳିତା। କଙ୍ଖତୀତି ଏକିସ୍ସାୟ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ। ଏକଂ ପଞ୍ଚକଂ ଦସ୍ସିତନ୍ତି “ପରପରିଗ୍ଗହିତଞ୍ଚ ହୋତି, ପରପରିଗ୍ଗହିତସଞ୍ଞୀ ଚ, ଗରୁକୋ ଚ ହୋତି ପରିକ୍ଖାରୋ ପଞ୍ଚମାସକୋ ୱା ଅତିରେକପଞ୍ଚମାସକୋ ୱା, ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ହୋତି, ଆମସତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ଫନ୍ଦାପେତି, ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟସ୍ସ। ଠାନା ଚାୱେତି, ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା”ତି (ପାରା। ୧୨୨) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତପଞ୍ଚଅୱହାରଙ୍ଗାନି ଏକଂ ପଞ୍ଚକନ୍ତି ଦସ୍ସିତଂ। ଦ୍ୱେ ପଞ୍ଚକାନି ଦସ୍ସିତାନୀତି “ଛହାକାରେହି ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିୟନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସ। ନ ଚ ସକସଞ୍ଞୀ, ନ ଚ ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହୀ, ନ ଚ ତାୱକାଲିକଂ, ଗରୁକୋ ଚ ହୋତି ପରିକ୍ଖାରୋ ପଞ୍ଚମାସକୋ ୱା ଅତିରେକପଞ୍ଚମାସକୋ ୱା, ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ହୋତି, ଆମସତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ଫନ୍ଦାପେତି, ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟସ୍ସ। ଠାନା ଚାୱେତି, ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା”ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେସୁ ଛସୁ ପଦେସୁ ଏକଂ ଅପନେତ୍ୱା ଅୱସେସାନି ପଞ୍ଚ ପଦାନି ଏକଂ ପଞ୍ଚକନ୍ତି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତପଞ୍ଚକଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ପଞ୍ଚକାନି ଦସ୍ସିତାନି। ଏତ୍ଥ ପନାତି “ପଞ୍ଚହାକାରେହି ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିୟନ୍ତସ୍ସା”ତିଆଦୀସୁ। ସବ୍ବେହିପି ପଦେହୀତି “ପରପରିଗ୍ଗହିତଞ୍ଚ ହୋତୀ”ତିଆଦୀହି ପଦେହି। ଲବ୍ଭମାନାନିୟେୱ ପଞ୍ଚକାନୀତି ପଞ୍ଚୱୀସତିୟା ଅୱହାରେସୁ ଲବ୍ଭମାନପଞ୍ଚକାନି।

ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଅୱହାରାନଂ ସମୂହୋ ପଞ୍ଚକଂ, ସକୋ ହତ୍ଥୋ ସହତ୍ଥୋ, ତେନ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ୱା ସମ୍ବନ୍ଧୀତି ସାହତ୍ଥିକୋ, ଅୱହାରୋ। ସାହତ୍ଥିକାଦି ପଞ୍ଚକଂ ସାହତ୍ଥିକପଞ୍ଚକନ୍ତି ଆଦିପଦୱସେନ ନାମଲାଭୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ କୁସଲାଦିତ୍ତିକସ୍ସ କୁସଲତ୍ତିକୱୋହାରୋ ୱିୟ। ଇମିନାୱ ନୟେନ ପୁବ୍ବପୟୋଗାଦି ପଞ୍ଚକଂ ପୁବ୍ବପୟୋଗପଞ୍ଚକଂ, ଥେୟ୍ୟାୱହାରାଦି ପଞ୍ଚକଂ ଥେୟ୍ୟାୱହାରପଞ୍ଚକନ୍ତି ନାମଲାଭୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି। ତତିୟପଞ୍ଚମେସୁ ପଞ୍ଚକେସୂତି ସାହତ୍ଥିକପଞ୍ଚକଥେୟ୍ୟାୱହାରପଞ୍ଚକେସୁ। ଲବ୍ଭମାନପଦୱସେନାତି ସାହତ୍ଥିକପଞ୍ଚକେ ଲବ୍ଭମାନସ୍ସ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟାୱହାରପଦସ୍ସ ୱସେନ ଥେୟ୍ୟାୱହାରପଞ୍ଚକେ ଲବ୍ଭମାନସ୍ସ ପରିକପ୍ପାୱହାରପଦସ୍ସ ଚ ୱସେନ ଯୋଜେତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଆଣତ୍ତିୟା ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଅୱହାରୋ ଆଣତ୍ତିକୋ। ନିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗୋ, ସୁଙ୍କଘାତଟ୍ଠାନେ ପରିକପ୍ପିତୋକାସେ ୱା ଠତ୍ୱା ଭଣ୍ଡସ୍ସ ବହି ପାତନଂ। ନିସ୍ସଗ୍ଗୋୱ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟୋ। କିରିୟାସିଦ୍ଧିତୋ ପୁରେତରମେୱ ପାରାଜିକାପତ୍ତିସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ଥଂ ସାଧେତୀତି ଅତ୍ଥସାଧକୋ। “ଅସୁକସ୍ସ ଭଣ୍ଡଂ ଯଦା ସକ୍କୋସି, ତଦା ଅୱହରା”ତି ଏୱରୂପୋ ହି ଆଣାପନପୟୋଗୋ ପରସ୍ସ ତେଲକୁମ୍ଭିୟା ପାଦଗ୍ଘନକଂ ତେଲଂ ଅୱସ୍ସଂ ପିୱନକାନଂ ଉପାହନାଦୀନଂ ନିକ୍ଖେପପୟୋଗୋ ଚ ଆଣତ୍ତସ୍ସ ଭଣ୍ଡଗ୍ଗହଣତୋ ଉପାହନାଦୀନଂ ତେଲପାତନତୋ ଚ ପୁରେତରମେୱ ପାରାଜିକାପତ୍ତିସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ଥଂ ସାଧେତି। ସାହତ୍ଥିକପୟୋଗୋପି ହି ଏୱରୂପୋ ଅତ୍ଥସାଧକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଦୁତିୟପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା) –

“ଅତ୍ଥସାଧକୋ ନାମ ‘ଅସୁକସ୍ସ ଭଣ୍ଡଂ ଯଦା ସକ୍କୋସି, ତଦା ତଂ ଅୱହରା’ତି ଆଣାପେତି। ତତ୍ଥ ସଚେ ପରୋ ଅନନ୍ତରାୟିକୋ ହୁତ୍ୱା ତଂ ଅୱହରତି, ଆଣାପକସ୍ସ ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେୟେୱ ପାରାଜିକଂ। ପରସ୍ସ ୱା ପନ ତେଲକୁମ୍ଭିୟା ପାଦଗ୍ଘନକଂ ତେଲଂ ଅୱସ୍ସଂ ପିୱନକାନି ଉପାହନାଦୀନି ପକ୍ଖିପତି, ହତ୍ଥତୋ ମୁତ୍ତମତ୍ତେୟେୱ ପାରାଜିକ”ନ୍ତି।

ଧୁରସ୍ସ ନିକ୍ଖିପନଂ ଧୁରନିକ୍ଖେପୋ। ଆରାମାଭିୟୁଞ୍ଜନାଦୀସୁ ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରସ୍ସ ଚ ଦାନଗ୍ଗହଣେସୁ ନିରୁସ୍ସାହଭାୱାପଜ୍ଜନଂ। ସହତ୍ଥା ଅୱହରତୀତି ସହତ୍ଥେନ ଗଣ୍ହାତି। “ଅସୁକସ୍ସ ଭଣ୍ଡଂ ଅୱହରା”ତି ଅଞ୍ଞଂ ଆଣାପେତୀତି ଏତ୍ଥାପି ଆଣାପକସ୍ସ ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେୟେୱ ଆପତ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଯଦି ଏୱଂ ଇମସ୍ସ, ଅତ୍ଥସାଧକସ୍ସ ଚ କୋ ୱିସେସୋତି? ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ଗହଣେ ନିୟୁଞ୍ଜନଂ ଆଣତ୍ତିକପୟୋଗୋ, କାଲନ୍ତରେନ ଗହଣତ୍ଥଂ ନିୟୋଗୋ ଅତ୍ଥସାଧକୋତି ଅୟମେତେସଂ ୱିସେସୋ। ତେନେୱାହ – “ଅସୁକସ୍ସ ଭଣ୍ଡଂ ଯଦା ସକ୍କୋସି, ତଦା ଅୱହରାତି ଆଣାପେତୀ”ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଆଣାପନପୟୋଗୋୱ ଅତ୍ଥସାଧକୋତି ଦସ୍ସିତୋ, ସାହତ୍ଥିକୱସେନପି ଅତ୍ଥସାଧକପୟୋଗୋ ପନ ଉପରି ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି। ଧୁରନିକ୍ଖେପୋ ପନ ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତଭଣ୍ଡୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଇଦଂ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ। ଆରାମାଭିୟୁଞ୍ଜନାଦୀସୁପି ତାୱକାଲିକଭଣ୍ଡଦେୟ୍ୟାନଂ ଅଦାନେପି ଏସେୱ ନୟୋ।

“ଆଣତ୍ତିୱସେନପୁବ୍ବପୟୋଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ”ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅନନ୍ତରାୟେନ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ‘ଅସୁକସ୍ସ ଭଣ୍ଡଂ ଅୱହରା’ତି ଆଣାପନଂ ଭଣ୍ଡଗ୍ଗହଣତୋ ପୁବ୍ବତ୍ତା ପୁବ୍ବପୟୋଗୋ, ପୟୋଗେନ ସହ ୱତ୍ତମାନୋ ଅୱହାରୋ ସହପୟୋଗୋ, “ଅସୁକଂ ନାମ ଭଣ୍ଡଂ ହରିସ୍ସାମା”ତି ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ସମ୍ମନ୍ତୟିତ୍ୱା ଅୱହରଣଂ ସଂୱିଦାୱହାରୋ। ସଙ୍କେତକମ୍ମଂ ନାମ ପୁବ୍ବଣ୍ହାଦିକାଲପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ ସଞ୍ଜାନନକମ୍ମଂ, ନିମିତ୍ତକମ୍ମଂ ନାମ ସଞ୍ଞୁପ୍ପାଦନତ୍ଥଂ ଅକ୍ଖିନିଖଣନାଦିନିମିତ୍ତକରଣଂ। ଠାନାଚାୱନୱସେନ ସହପୟୋଗୋତି ଇଦଂ ପନ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଖିଲସଙ୍କମନାଦୀସୁପି ଅସତି ଚ ଠାନାଚାୱନେ ସହପୟୋଗୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଦୁତିୟପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା) “ଠାନାଚାୱନୱସେନ ଖିଲାଦୀନି ସଙ୍କାମେତ୍ୱା ଖେତ୍ତାଦିଗ୍ଗହଣୱସେନ ଚ ସହପୟୋଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ”ତି।

ଥେନୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଚୋରୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ଥେୟ୍ୟଂ, ତେନ ଅୱହରଣଂ ଥେୟ୍ୟାୱହାରୋ। ଯୋ ହି ସନ୍ଧିଚ୍ଛେଦାଦୀନି କତ୍ୱା ଅଦିସ୍ସମାନୋ ଅୱହରତି, ତୁଲାକୂଟମାନକୂଟକୂଟକହାପଣାଦୀହି ୱା ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି, ତସ୍ସେୱଂ ଗଣ୍ହତୋ ଅୱହାରୋ ଥେୟ୍ୟାୱହାରୋ। ପସୟ୍ହ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଅୱହରଣଂ ପସୟ୍ହାୱହାରୋ। ଯୋ ହି ପସୟ୍ହ ବଲକ୍କାରେନ ପରେସଂ ସନ୍ତକଂ ଗଣ୍ହାତି ଗାମଘାତକାଦୟୋ ୱିୟ, ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତବଲିତୋ ୱା ୱୁତ୍ତନୟେନ ଅଧିକଂ ଗଣ୍ହାତି ରାଜଭଟାଦୟୋ ୱିୟ, ତସ୍ସେୱଂ ଗଣ୍ହତୋ ଅୱହାରୋ ପସୟ୍ହାୱହାରୋ। ଭଣ୍ଡୱସେନ ଚ ଓକାସୱସେନ ଚ ପରିକପ୍ପେତ୍ୱା ଅୱହରଣଂ ପରିକପ୍ପାୱହାରୋ। ତିଣପଣ୍ଣାଦୀହି ଅଙ୍ଗୁଲିମୁଦ୍ଦିକାଦିଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ତସ୍ସ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନସ୍ସ ଅୱହରଣଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୱହାରୋ। କୁସଂ ସଙ୍କାମେତ୍ୱା ଅୱହରଣଂ କୁସାୱହାରୋ।

ତୁଲୟିତ୍ୱାତି ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା। ସାମୀଚୀତି ୱତ୍ତଂ, ଆପତ୍ତି ପନ ନତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ମହାଜନସମ୍ମଦ୍ଦୋତି ମହାଜନସଙ୍ଖୋଭୋ। ଭଟ୍ଠେ ଜନକାୟେତି ଅପଗତେ ଜନକାୟେ। “ଇଦଞ୍ଚ କାସାୱଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ କତ୍ୱା ଏତସ୍ସେୱ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦେହୀ”ତି କିଂକାରଣା ଏୱମାହ? ଚୀୱରସାମିକେନ ଯସ୍ମା ଧୁରନିକ୍ଖେପୋ କତୋ, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଅଦିନ୍ନଂ ଗହେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଅୱହାରକୋପି ୱିପ୍ପଟିସାରସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଚୀୱରସାମିକଂ ପରିୟେସନ୍ତୋ ୱିଚରତି “ଦସ୍ସାମୀ”ତି, ଚୀୱରସାମିକେନ ଚ “ମମେତ”ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଏତେନପି ଅୱହାରକେନ ଆଲୟୋ ପରିଚ୍ଚତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ଯଦି ଏୱଂ ଚୀୱରସାମିକୋୟେୱ “ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଗଣ୍ହାହୀ”ତି କସ୍ମା ନ ୱୁତ୍ତୋତି? ଉଭିନ୍ନମ୍ପି କୁକ୍କୁଚ୍ଚୱିନୋଦନତ୍ଥଂ। କଥଂ? ଅୱହାରକସ୍ସ “ମୟା ସହତ୍ଥେନ ନ ଦିନ୍ନଂ, ଭଣ୍ଡଦେୟ୍ୟମେତ”ନ୍ତି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଇତରସ୍ସ “ମୟା ପଠମଂ ଧୁରନିକ୍ଖେପଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଅଦିନ୍ନଂ ଗହିତ”ନ୍ତି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି।

ସମଗ୍ଘନ୍ତି ଅପ୍ପଗ୍ଘଂ। ଦାରୁଅତ୍ଥଂ ଫରତୀତି ଦାରୂହି କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ସାଧେତି। ମୟି ସନ୍ତେତିଆଦି ସବ୍ବଂ ରଞ୍ଞା ପସାଦେନ ୱୁତ୍ତଂ, “ଥେରେନ ପନ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ କତ”ନ୍ତି ନ ମଞ୍ଞିତବ୍ବଂ।

ଏକଦିୱସଂ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଚ୍ଛେଦନାଦିନା ଯା ଅୟଂ ଅଗ୍ଘହାନି ୱୁତ୍ତା, ସା ସବ୍ବା ଭଣ୍ଡସାମିନା

କିଣିତ୍ୱା ଗହିତମେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତା, ସବ୍ବଂ ପନେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟପ୍ପମାଣେନ ଗହେତବ୍ବଂ। ପାସାଣଞ୍ଚ ସକ୍ଖରଞ୍ଚ ପାସାଣସକ୍ଖରଂ। ଧାରେୟ୍ୟତ୍ଥଂ ୱିଚକ୍ଖଣୋତି ଇମସ୍ସେୱ ୱିୱରଣଂ “ଆପତ୍ତିଂ ୱା ଅନାପତ୍ତିଂ ୱା”ତିଆଦି।

ପଞ୍ଚୱୀସତିଅୱହାରକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅକ୍ଖଦସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ଅକ୍ଖ-ସଦ୍ଦେନ କିର ୱିନିଚ୍ଛୟସାଲା ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ଥ ନିସୀଦିତ୍ୱା ୱଜ୍ଜାୱଜ୍ଜଂ ପସ୍ସନ୍ତୀତି ଅକ୍ଖଦସ୍ସା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ଧମ୍ମୱିନିଚ୍ଛନକା। ହନେୟ୍ୟୁନ୍ତି ଏତ୍ଥ ହନନଂ ନାମ ହତ୍ଥପାଦାଦୀହି ପୋଥନଞ୍ଚେୱ ସୀସାଦିଚ୍ଛେଦନଞ୍ଚ ହୋତୀତି ଆହ – “ହନେୟ୍ୟୁନ୍ତି ପୋଥେୟ୍ୟୁଞ୍ଚେୱ ଛିନ୍ଦେୟ୍ୟୁଞ୍ଚା”ତି। ତେନେୱ ପଦଭାଜନିୟଞ୍ଚ “ହତ୍ଥେନ ୱା ପାଦେନ ୱା କସାୟ ୱା ୱେତ୍ତେନ ୱା ଅଡ୍ଢଦଣ୍ଡକେନ ୱା ଛେଜ୍ଜାୟ ୱା ହନେୟ୍ୟୁ”ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଡ୍ଢଦଣ୍ଡକେନାତି ଦ୍ୱିହତ୍ଥପ୍ପମାଣେନ ରସ୍ସମୁଗ୍ଗରେନ ୱେଳୁପେସିକାୟ ୱା। ଛେଜ୍ଜାୟାତି ହତ୍ଥପାଦସୀସାଦୀନଂ ଛେଦନେନ। ନୀହରେୟ୍ୟୁନ୍ତି ଗାମନିଗମାଦିତୋ ନୀହରେୟ୍ୟୁଂ। ଚୋରୋସି…ପେ… ଥେନୋସୀତି ଏତ୍ଥ “ପରିଭାସେୟ୍ୟୁ”ନ୍ତି ପଦଂ ଅଜ୍ଝାହରିତ୍ୱା ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଆହ “ଚୋରୋସୀତି ଏୱମାଦୀନି ଚ ୱତ୍ୱା ପରିଭାସେୟ୍ୟୁ”ନ୍ତି।

୯୩। ଯଂ ତଂ ଭଣ୍ଡଂ ଦସ୍ସିତନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଠିତନ୍ତି ଭୂମିଆଦୀସୁ ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଠିତଂ। ଯଥା ଯଥା ଆଦାନଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଭୂମିଆଦୀସୁ ଠିତଂ ଭଣ୍ଡଂ ସବ୍ବସୋ ଅଗ୍ଗହଣେପି ଯେନ ଯେନ ଆକାରେନ ଗହଣଂ ଉପଗଚ୍ଛତି।

ଭୂମଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା

୯୪।ଫନ୍ଦାପେତି, ସବ୍ବତ୍ଥ ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ଏତ୍ଥ “ଉଦ୍ଧରିସ୍ସାମୀ”ତି ଫନ୍ଦାପେତ୍ୱା ପୁନ ଅନୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ସୟନ୍ତସ୍ସପି ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗଂ ଅଫନ୍ଦାପେତ୍ୱା ଏକପୟୋଗେନ ଉଦ୍ଧରନ୍ତସ୍ସପି ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱା ଗମନସ୍ସଅନୁପକାରେତି ଯଥା ଦ୍ୱାରପିଦହନେ କୁମ୍ଭିଟ୍ଠାନଗମନସ୍ସ ଅନୁପକାରତ୍ତା ଅନାପତ୍ତି, ଏୱଂ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱା ଗମନସ୍ସ ଅନୁପକାରେ କାୟୱଚୀକମ୍ମେ ଅନାପତ୍ତି। ୱାଚାୟ ୱାଚାୟାତି ଏକେକପଦଦୀପିକାୟ ୱାଚାୟ ୱାଚାୟ। ଉପଲଦ୍ଧୋତି ଞାତୋ। ପୁଞ୍ଜାନି ଚ କରିସ୍ସାମାତି ଏତ୍ଥ “ମୁସାୱାଦଂ କତ୍ୱା ପୁଞ୍ଜାନି କରିସ୍ସାମାତି ୱଦନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟମେୱା”ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ପଦେସେ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ ୱିରୁଜ୍ଝତି। ତଥା ହି “ଯଂ ଯଂ ୱଚନଂ ମୁସା, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପାଚିତ୍ତିୟ”ନ୍ତି ଚ “ନ ହି ଅଦିନ୍ନାଦାନସ୍ସ ପୁବ୍ବପୟୋଗେ ପାଚିତ୍ତିୟଟ୍ଠାନେ ଦୁକ୍କଟଂ ନାମ ଅତ୍ଥୀ”ତି ଚ ୱକ୍ଖତି। ଏୱଂ ପନ ୱୁତ୍ତେ ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି “ମୁସାୱାଦଂ କତ୍ୱା

ପୁଞ୍ଜଞ୍ଜାନି ଚ କରିସ୍ସାମାତି ୱଦନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିୟେନ ସଦ୍ଧିଂ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି। ତଥା ହି ‘‘ଅକପ୍ପିୟପଥୱିଂ ଖଣନ୍ତାନଂ ଦୁକ୍କଟେହି ସଦ୍ଧିଂ ପାଚିତ୍ତିୟାନୀତି ମହାପଚ୍ଚରିୟଂ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଚ ‘‘ଯଥା ଚ ଇଧ, ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ପାଚିତ୍ତିୟଟ୍ଠାନେ ଦୁକ୍କଟା ନ ମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ପନ କୁସଲଚିତ୍ତୋ ‘‘ପୁଞ୍ଜଞ୍ଜାନି କରିସ୍ସାମା’’ତି ୱଦତି, ଅନାପତ୍ତି ‘‘ବୁଦ୍ଧପୂଜଂ ୱା ଧମ୍ମପୂଜଂ ୱା ସଙ୍ଘଭତ୍ତଂ ୱା କରିସ୍ସାମାତି କୁସଲଂ ଉପ୍ପାଦେତି, କୁସଲଚିତ୍ତେନ ଗମନେ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ଚ ‘‘ଯଥା ଚ ଇଧ, ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତମାନତ୍ତା।

ପମାଦଲିଖିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଅପରଭାଗେ ପୋତ୍ଥକାରୁଳ୍ହକାଲେ ପମଜ୍ଜିତ୍ୱା ଲିଖିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପାଳିୟଂ ସେସଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଚ ‘‘କୁଦାଲଂ ୱା ପିଟକଂ ୱା’’ତି ଇଦମେୱ ଦ୍ୱୟଂ ୱତ୍ୱା ୱାସିଫରସୂନଂ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ତେସମ୍ପି ସଙ୍ଖେପଟ୍ଠକଥାଦୀସୁ ଆଗତଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସଙ୍ଖେପଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ମହାପଚ୍ଚରିୟଞ୍ଚା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେନ କତତ୍ତା ‘‘ଦୁକ୍କଟେହି ସଦ୍ଧିଂ ପାଚିତ୍ତିୟାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତୋ ପରଂ ସବ୍ବକିରିୟାସୂତି ବୀଜଗ୍ଗହଣତୋ ପରଂ କତ୍ତବ୍ବକିରିୟାସୁ। ସବ୍ବଂ ପୁରିମନୟେନେୱାତି ଯାୱ ପିଟକପରିୟୋସାନା ହତ୍ଥୱାରପଦୱାରେସୁ ଦୁକ୍କଟଂ।

ଥେରେହି ଦସ୍ସିତନ୍ତି ପୁବ୍ବପୟୋଗସହପୟୋଗଦୁକ୍କଟେସୁ ଅସମ୍ମୋହତ୍ଥଂ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକତ୍ଥେରେହି ଦସ୍ସିତଂ। ‘‘ସବ୍ବେସମ୍ପି ଦୁକ୍କଟାନଂ ଇମେସୁଯେୱ ଅଟ୍ଠସୁ ସଙ୍ଗହେତବ୍ବଭାୱତୋ ଇତରେହି ସତ୍ତହି ଦୁକ୍କଟେହି ୱିନିମୁତ୍ତଂ ୱିନୟଦୁକ୍କଟେଯେୱ ସଙ୍ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଦସୱିଧଂ ରତନନ୍ତି ‘‘ମୁତ୍ତା ମଣି ୱେଳୁରିୟୋ ସଙ୍ଖୋ ସିଲା ପୱାଳଂ ରଜତଂ ଜାତରୂପଂ ଲୋହିତଙ୍କୋ ମସାରଗଲ୍ଲ’’ନ୍ତି ଏୱମାଗତଂ ଦସୱିଧଂ ରତନଂ।

‘‘ମଣି ମୁତ୍ତା ୱେଳୁରିୟୋ ଚ ସଙ୍ଖୋ,

ସିଲା ପୱାଳଂ ରଜତଞ୍ଚ ହେମଂ;

ସଲୋହିତଙ୍ଗଞ୍ଚ ମସାରଗଲ୍ଲଂ,

ଦସେତି ଧୀରୋ ରତନାନି ଜଞ୍ଞା’’ତି। –

ହି ୱୁତ୍ତଂ।

ସତ୍ତୱିଧଂଧଞ୍ଞନ୍ତି ସାଲି ୱୀହି ଯୱୋ କଙ୍ଗୁ କୁଦ୍ରୂସୋ ୱରକୋ ଗୋଧୁମୋତି ଇଦଂ ସତ୍ତୱିଧଂ ଧଞ୍ଞଂ। ଆୱୁଧଭଣ୍ଡାଦିନ୍ତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ତୂରିୟଭଣ୍ଡୈତ୍ଥିରୂପାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଅନାମସିତବ୍ବେ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଦୁକ୍କଟଂ ଅନାମାସଦୁକ୍କଟଂ। ଦୁରୁପଚିଣ୍ଣଦୁକ୍କଟନ୍ତି ‘‘ନ କତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱାରିତସ୍ସ କତତ୍ତା ଦୁଟ୍ଠୁ ଆଚିଣ୍ଣଂ ଚରିତନ୍ତି ଦୁରୁପଚିଣ୍ଣଂ, ତସ୍ମିଂ ଦୁକ୍କଟଂ ଦୁରୁପଚିଣ୍ଣଦୁକ୍କଟଂ। ୱିନୟେ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଦୁକ୍କଟଂ ୱିନୟଦୁକ୍କଟଂ। ‘‘ସଙ୍ଘଭେଦାୟ ପରକ୍କମତୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ତଂନିୱାରଣତ୍ଥାୟ ଞାତେ ଅତ୍ଥେ ଅୱଦନ୍ତସ୍ସ ଞାତଦୁକ୍କଟଂ। ଏକାଦସ ସମନୁଭାସନା ନାମ ଭିକ୍ଖୁପାତିମୋକ୍ଖେ ଚତ୍ତାରୋ ଯାୱତତିୟକା ସଙ୍ଘାଦିସେସା, ଅରିଟ୍ଠସିକ୍ଖାପଦନ୍ତି ପଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୁନୀପାତିମୋକ୍ଖେ ଏକଂ ଯାୱତତିୟକଂ ପାରାଜିକଂ, ଚତ୍ତାରୋ ସଙ୍ଘାଦିସେସା, ଚଣ୍ଡକାଳିସିକ୍ଖାପଦନ୍ତି ଛ। ୱସ୍ସାୱାସାଦିଂ ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ନ ସମ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସ ପଟିସ୍ସୱନିମିତ୍ତଂ ଦୁକ୍କଟଂ ପଟିସ୍ସୱଦୁକ୍କଟଂ।

ପୁବ୍ବସହପୟୋଗେ ଚ, ଅନାମାସଦୁରୁପଚିଣ୍ଣେ;

ୱିନୟେ ଚେୱ ଞାତେ ଚ, ଞତ୍ତିୟା ଚ ପଟିସ୍ସୱେ;

ଅଟ୍ଠେତେ ଦୁକ୍କଟା ୱୁତ୍ତା, ୱିନୟେ ୱିନୟଞ୍ଞୁନା।

ସହପୟୋଗତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଚେତ୍ଥ ପୁରିମା ପୁରିମା ଆପତ୍ତିୟୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ଅଥ ଧୁରନିକ୍ଖେପଂ ଅକତ୍ୱା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ‘‘ଧୁରନିକ୍ଖେପଂ ଅକତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଧୁରନିକ୍ଖେପଂ କତ୍ୱା ଖଣନ୍ତସ୍ସ ପୁରିମାପତ୍ତିୟୋ ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନ୍ତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୱିୟୂହନଦୁକ୍କଟଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି, ଉଦ୍ଧରଣଦୁକ୍କଟେ ପତିଟ୍ଠାତୀତି ଇଦଂ ପାଳିୟଂ ଆଗତାନୁକ୍କମେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଦି ପନ ପଂସୁଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ସୌସ୍ସାହୋୱ ପୁନ ଖଣତି, ଉଦ୍ଧରଣଦୁକ୍କଟଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି, ଖଣନଦୁକ୍କଟେ ପତିଟ୍ଠାତି।

କତଂ କରଣଂ କିରିୟାତି ଅତ୍ଥତୋ ଏକନ୍ତି ଆହ ‘‘ୱିରୂପା ସା କିରିୟା’’ତି। ଇଦାନି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ପରିୱାରପାଳିୟା ନିଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅପରଦ୍ଧଂ ୱିରଦ୍ଧଂ ଖଲିତନ୍ତି ସବ୍ବମେତଂ ଯଞ୍ଚ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟସ୍ସ ପରିୟାୟୱଚନଂ। ଯଞ୍ହି ଦୁଟ୍ଠୁ କତଂ, ୱିରୂପଂ ୱା କତଂ , ତଂ ଦୁକ୍କଟଂ। ତଂ ପନେତଂ ଯଥା ସତ୍ଥାରା ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ଅକତତ୍ତା ଅପରଦ୍ଧଂ, କୁସଲଂ ୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱା ପୱତ୍ତତ୍ତା ୱିରଦ୍ଧଂ, ଅରିୟୱଂସପ୍ପଟିପଦଂ ଅନାରୁଳ୍ହତ୍ତା ଖଲିତଂ। ଯଂ ମନୁସ୍ସୋ କରେତି ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ଓପମ୍ମନିଦସ୍ସନଂ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯଥା ଯଂ ଲୋକେ ମନୁସ୍ସୋ ଆୱି ୱା ଯଦି ୱା ରହୋ ପାପଂ କରୋତି, ତଂ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ପୱେଦେନ୍ତି, ଏୱମିଦମ୍ପି ବୁଦ୍ଧପଟିକୁଟ୍ଠେନ ଲାମକଭାୱେନ ପାପଂ, ତସ୍ମା ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି।

ଯଥା ଦୁକ୍ଖା, କୁଚ୍ଛିତା ୱା ଗତି ଦୁଗତୀତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ଦୁଗ୍ଗତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଯଥା ଚ କଟୁକଂ ଫଲମେତସ୍ସାତି କଟୁକଫଲନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘କଟୁକପ୍ଫଲ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱମିଧାପି ଥୂଲତ୍ତା ଅଚ୍ଚୟତ୍ତା ଚ ଥୂଲଚ୍ଚୟନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସମ୍ପରାୟେ ଚ ଦୁଗ୍ଗତୀ’’ତିଆଦିମାହ। ସଂୟୋଗେ ପନ କତେ ସଂୟୋଗପରସ୍ସ ରସ୍ସତ୍ତଂ ସିଦ୍ଧମେୱାତି ମନସି କତ୍ୱା ‘‘ସଂୟୋଗଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଏକସ୍ସ ମୂଲେତି ଏକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ। ଅଚ୍ଚୟୋ ତେନ ସମୋ ନତ୍ଥୀତି ଦେସନାଗାମୀସୁ ଅଚ୍ଚୟେସୁ ତେନ ସମୋ ଥୂଲୋ ଅଚ୍ଚୟୋ ନତ୍ଥି। ତେନେତଂ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଥୂଲତ୍ତା ଅଚ୍ଚୟସ୍ସ ଏତଂ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

‘‘ସବ୍ବତ୍ଥାପି ଆମସନେ ଦୁକ୍କଟଂ ଫନ୍ଦାପନେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଞ୍ଚ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେନ ଆମସନଫନ୍ଦାପନପୟୋଗଂ କରୋନ୍ତସ୍ସେୱ ହୋତି, ଏକପୟୋଗେନ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ପନ ଉଦ୍ଧାରେ ପାରାଜିକମେୱ, ନ ଦୁକ୍କଟଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟାନୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ସହପୟୋଗଂ ପନ ଅକତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ପୁବ୍ବପୟୋଗେ ଆପନ୍ନାପତ୍ତୀନଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିୟା ଅଭାୱତୋ ସହପୟୋଗଂ କତ୍ୱାପି ଲଜ୍ଜିଧମ୍ମଂ ଓକ୍କନ୍ତେନ ପୁବ୍ବପୟୋଗେ ଆପନ୍ନାପତ୍ତିୟୋ ଦେସେତବ୍ବା’’ତି ଟୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ ପନ କତେ ସହପୟୋଗେ ପୁବ୍ବପୟୋଗେ ଆପନ୍ନାପତ୍ତୀନମ୍ପି ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଂ ଦୀପେତି, ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ସହପୟୋଗଂ ପନ ଅକତ୍ୱା’’ତି ଇଦଂ ୱିସେସନମେୱ ନିରତ୍ଥକଂ ସିୟା। ଯଞ୍ଚ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସଚେ ପନସ୍ସ ତତ୍ଥଜାତକେ ତିଣରୁକ୍ଖଲତାଦିମ୍ହି ଛିନ୍ନେପି ଲଜ୍ଜିଧମ୍ମୋ ଓକ୍କମତି, ସଂୱରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଛେଦନପଚ୍ଚୟା ଦୁକ୍କଟଂ ଦେସେତ୍ୱା ମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି, ତମ୍ପି ସହପୟୋଗେ କତେ ପୁବ୍ବପୟୋଗେ ଆପନ୍ନାପତ୍ତୀନଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିମେୱ ଦୀପେତି ସହପୟୋଗେ ଛେଦନପଚ୍ଚୟା ଆପନ୍ନଦୁକ୍କଟସ୍ସେୱ ଦେସନାୟ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ସହପୟୋଗତୋ ପଟ୍ଠାୟେୱାତି ଚ ଇଦଂ ସହପୟୋଗଂ ପତ୍ତସ୍ସ ତତୋ ପୁବ୍ବେ ଆପନ୍ନାନଂ ପୁବ୍ବପୟୋଗାପତ୍ତୀନମ୍ପି ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଂ ଦୀପେତି। ତେନ ହି ଅୟମତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତି ‘‘ଯାୱ ସହପୟୋଗଂ ନ ପାପୁଣାତି, ତାୱ ପୁବ୍ବେ ଆପନ୍ନାପତ୍ତୀନଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି ନ ହୋତି, ସହପୟୋଗଂ ପତ୍ତକାଲତୋ ପନ ପଟ୍ଠାୟ ତାସମ୍ପି ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି ହୋତୀ’’ତି, ତସ୍ମା ସୁଟ୍ଠୁ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଯୁତ୍ତତରଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ବହୁକାପି ଆପତ୍ତିୟୋ ହୋନ୍ତୁ, ଏକମେୱ ଦେସେତ୍ୱା ମୁଚ୍ଚତୀତି ଏତ୍ଥାୟମଧିପ୍ପାୟୋ – ସଚେ ଖଣନୱିୟୂହନୁଦ୍ଧରଣେସୁ ଦସ ଦସ କତ୍ୱା ଆପତ୍ତିୟୋ ଆପନ୍ନା, ତାସୁ ଉଦ୍ଧରଣେ ଦସ ଆପତ୍ତିୟୋ ଦେସେତ୍ୱା ମୁଚ୍ଚତି ୱିସଭାଗକିରିୟଂ ପତ୍ୱା ପୁରିମାପୁରିମାପତ୍ତୀନଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧତ୍ତାତି। ଜାତିୱସେନ ପନ ସମାନକିରିୟାୟ ଆପନ୍ନାପତ୍ତିୟୋ ଏକତ୍ତେନ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଏକମେୱ ଦେସେତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଇମିନାପି କୁରୁନ୍ଦଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ ପଠମଂ ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତପୁରିମାପତ୍ତିପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିମେୱ ସମତ୍ଥୟତି, ନ ପନ ଉଭିନ୍ନଂ ଅଟ୍ଠକଥାନଂ ଅତ୍ଥତୋ ନାନାକରଣଂ ଅତ୍ଥି। ଅପରମ୍ପେତ୍ଥ ପକାରଂ ୱଣ୍ଣୟନ୍ତି ‘‘ସମାନକିରିୟାସୁପି ପୁରିମପୁରିମଖଣନପଚ୍ଚୟା ଆପନ୍ନାପତ୍ତିୟୋ ପଚ୍ଛିମପଚ୍ଛିମଖଣନଂ ପତ୍ୱା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନ୍ତୀତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାୟେନ ‘ପଂସୁଖଣନାଦୀସୁ ଚ ଲଜ୍ଜିଧମ୍ମେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ବହୁକାପି ଆପତ୍ତିୟୋ ହୋନ୍ତୁ, ଏକମେୱ ଦେସେତ୍ୱା ମୁଚ୍ଚତୀତି କୁରୁନ୍ଦଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତ’’’ନ୍ତି। ‘‘ଏୱଞ୍ଚ ସତି ‘ବହୁକାପି ଆପତ୍ତିୟୋ ହୋନ୍ତୂ’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଭୱେୟ୍ୟ, ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ, ତସ୍ମା ୱିସଭାଗକିରିୟମେୱ ପତ୍ୱା ପୁରିମାପତ୍ତୀନଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତେନେୱ ବହୁକାସୁପି ଆପତ୍ତୀସୁ ଏକମେୱ ଦେସେତ୍ୱା ମୁଚ୍ଚତୀତି ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱିସୁଂୟେୱେକୋ ଦେସନାକ୍କମୋ ଦସ୍ସିତୋ’’ତିପି ୱଦନ୍ତି। ଅୟମେତେସଂ ଅଧିପ୍ପାୟୋ – ଯଥା ଇଧ ପୁରିମାପତ୍ତୀନଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟପ୍ପମାଣେନ ଗହିତା, ଏୱଂ ବହୁକାସୁପି ଆପତ୍ତୀସୁ ଏକମେୱ ଦେସେତ୍ୱା ମୁଚ୍ଚତୀତି ଇଦମ୍ପି ଇଧ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟପ୍ପମାଣତୋଯେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥା ଚ ପାଳିୟଂ ପାଚିତ୍ତିୟଟ୍ଠାନେପି ଦୁକ୍କଟମେୱ ହୋତୀତି ଇଧ ଆୱେଣିକଂ କତ୍ୱା ଆପତ୍ତିୱିସେସୋ ଦସ୍ସିତୋ, ଏୱଂ ପୁରିମାପତ୍ତୀନଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିୱିସେସୋ ଚ ଦେସନାୱିସେସୋ ଚ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟେହି ଦସ୍ସିତୋତି।

ହେଟ୍ଠତୋ ଓସୀଦେନ୍ତୋତି ‘‘ସାମିକେସୁ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅପସ୍ସିତ୍ୱା ଗତେସୁ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେନ ହେଟ୍ଠାଭୂମିୟଂ ଓସୀଦେନ୍ତୋ। ବୁନ୍ଦେନାତି କୁମ୍ଭିୟା ହେଟ୍ଠିମତଲେନ। ଏୱଂ ଏକଟ୍ଠାନେ ଠିତାୟ କୁମ୍ଭିୟା ଠାନାଚାୱନଂ ଛହି ଆକାରେହି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ୱଲୟଂ ନୀହରତି, ପାରାଜିକନ୍ତି ଆକାସଗତଂ ଅକତ୍ୱା ଘଂସିତ୍ୱା ନୀହରନ୍ତସ୍ସ ଛିନ୍ନକୋଟିତୋ ନୀହଟମତ୍ତେ ପାରାଜିକଂ। ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ସାରେତୀତି ଘଂସନ୍ତୋୟେୱ ଆକାସଗତଂ ଅକତ୍ୱା ସାରେତି।

ଛିନ୍ନମତ୍ତେପାରାଜିକନ୍ତି ଅୱସ୍ସଂ ଚେ ପତତି, ଛିନ୍ନମତ୍ତେ ପାରାଜିକଂ। ପରିଚ୍ଛେଦୋତି ‘‘ପଞ୍ଚମାସକଂ ୱା ଅତିରେକପଞ୍ଚମାସକଂ ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋ। ଅପରବ୍ଭୂହନ୍ତୋତି ‘‘ହେଟ୍ଠା ଠିତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ହତ୍ଥେନ ଦ୍ୱିଧା କରୋନ୍ତୋ। ଉପଡ୍ଢକୁମ୍ଭିୟନ୍ତି ଉପଡ୍ଢପୁଣ୍ଣାୟ କୁମ୍ଭିୟା। ନନୁ ଚ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟପ୍ପମାଣେନ ସଙ୍ଖେପଟ୍ଠକଥାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତମ୍ପି କସ୍ମା ନ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଆହ – ‘‘ୱିନୟୱିନିଚ୍ଛୟେ ହି ଆଗତେ ଗରୁକେ ଠାତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ୱିନୟଧମ୍ମତାତି ୱିନୟଗରୁକାନଂ ଧମ୍ମତା। ୱିନୟଗରୁକା ହି ୱିନୟୱିନିଚ୍ଛୟେ ଆଗତେ ଗରୁକେ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ୱିନୟଗରୁକତାଦ୍ୱାପନତ୍ଥଞ୍ହି ୱିନୟଗରୁକୋୟେୱେତ୍ଥ ୱିନୟ-ସଦ୍ଦେନ ୱୁତ୍ତୋ, ୱିନୟସ୍ସ ୱା ଏସା ଧମ୍ମତା ତେସଂ ଗରୁଗାରୱଟ୍ଠାନସ୍ସ ୱିନୟୱିସୟତ୍ତା।

ଇଦାନି ସଙ୍ଖେପଟ୍ଠକଥାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତଂ ପାଳିୟାପି ନ ସମେତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଅପିଚା’’ତିଆଦି। ଭାଜନନ୍ତି ପତ୍ତାଦିଭାଜନଂ। ପତ୍ତାଦିଂ ଅପୂରେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଅନୁବନ୍ଧତେପି ମୁଖୱଟ୍ଟିପରିଚ୍ଛେଦୋ ହୋତି, ପୂରେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ପନ ଉଦ୍ଧରଣକାଲେ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ମୁଖୱଟ୍ଟିପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱା ଉଦ୍ଧାରେନ ୱା’’ତି। ଯଦା ପନ ତେଲକୁମ୍ଭୀଆଦୀସୁ ତେଲାଦୀନଂ ଅବହୁଭାୱତୋ ଭାଜନଂ ନିମୁଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହିତୁଂ ନ ସକ୍କା ହୋତି, ତଦା ମୁଖୱଟ୍ଟିପରିଚ୍ଛେଦେନେୱ ହୋତି। ଚିକ୍କନନ୍ତି ଥଦ୍ଧଂ। ଆକଡ୍ଢନୱିକଡ୍ଢନଯୋଗ୍ଗନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅଭିମୁଖଂ କଡ୍ଢନଂ ଆକଡ୍ଢନଂ, ପରତୋ କଡ୍ଢନଂ ୱିକଡ୍ଢନଂ। ପଟିନୀହରିତୁନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଭାଜନତୋ ପଟିନୀହରିତୁଂ। ହତ୍ଥତୋ ମୁତ୍ତମତ୍ତେ ପାରାଜିକନ୍ତି ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେନ ପରସନ୍ତକଗ୍ଗହଣପଯୋଗସ୍ସ କତତ୍ତା। ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟମେୱ ‘‘ସଚେପି ମରିୟାଦଂ ଦୁବ୍ବଲଂ କତ୍ୱା ସୁକ୍ଖତଳାକସ୍ସ ଉଦକନିଦ୍ଧମନଟ୍ଠାନଂ ଉଦକନିଦ୍ଧମନତୁମ୍ବଂ ୱା ପିଦହତି, ଅଞ୍ଞତୋ ଚ ଗମନମଗ୍ଗେ ୱା ପାଳିଂ ବନ୍ଧତି, ସୁକ୍ଖମାତିକଂ ୱା ଉଜୁଂ କରୋତି, ପଚ୍ଛା ଦେୱେ ୱୁଟ୍ଠେ ଉଦକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମରିୟାଦଂ ଭିନ୍ଦତି, ସବ୍ବତ୍ଥ ଭଣ୍ଡଦେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ତଂ ପନ ତତ୍ଥେୱ ସୁକ୍ଖତଳାକେ ସୁକ୍ଖମାତିକାୟ ଉଜୁକରଣୱିନିଚ୍ଛୟେନ ୱିରୁଜ୍ଝତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅୱହାରଲକ୍ଖଣନ୍ତି ପଞ୍ଚୱୀସତିୟା ଅୱହାରେସୁ ଏକମ୍ପି ଅୱହାରଲକ୍ଖଣଂ, ଠାନାଚାୱନପଯୋଗୋ ଏୱ ୱା। ଉଦ୍ଧାରେତି କୁମ୍ଭିୟା ଫୁଟ୍ଠଟ୍ଠାନତୋ କେସଗ୍ଗମତ୍ତେପି ଉଦ୍ଧଟେ। ଯୁତ୍ତନ୍ତି ଠାନାଚାୱନପଯୋଗସବ୍ଭାୱତୋ ଯୁତ୍ତଂ। ସଙ୍ଗୋପନତ୍ଥାୟାତି ଇମିନା ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତତଂ ଦସ୍ସେତି। ପଲିବୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀତି ନିୱାରେସ୍ସତି। ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ପାରାଜିକନ୍ତି ହତ୍ଥତୋ ମୁତ୍ତମତ୍ତେୟେୱ ପାରାଜିକଂ। ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତୋୱୌଦ୍ଧରତୀତି କୁମ୍ଭିୟଂ ତେଲସ୍ସ ଆକିରଣତୋ ପୁରେତରମେୱ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତୋୱ ଉଦ୍ଧରତି। ନେୱ ଅୱହାରୋତି ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେନ ଅୱହରଣପଯୋଗସ୍ସ ଅକତତ୍ତା। ଅତ୍ତନୋ ଭାଜନତ୍ତା ପନ ‘‘ନ ଗୀୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଅନାପତ୍ତିମତ୍ତମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ଏୱଂ ୱିଚାରିତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଅଥ ୱା ଅନାପତ୍ତିମତ୍ତମେୱ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଇମିନାପି ତତ୍ଥ ‘‘ଗୀୱା’’ତି ୱଚନାଭାୱତୋ ‘‘ନ ଗୀୱା’’ତି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତମହାଅଟ୍ଠକଥାୱାଦମେୱ ପତିଟ୍ଠାପେତି, ପଚ୍ଛା ଦସ୍ସିତେନ କୁରୁନ୍ଦିୱାଦେନପି ମହାଅଟ୍ଠକଥାୱାଦୋୱ ସମତ୍ଥିତୋ। ଅତ୍ତନୋ ଭଣ୍ଡନ୍ତି ତେଲାକିରଣତୋ ପୁରେତରମେୱ ଅତ୍ତନୋ କୁମ୍ଭିୟଂ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଠପିତଂ ପୀତତେଲଂ ଅତ୍ତନୋ ପରିକ୍ଖାରଂ। ସମ୍ମୋହଟ୍ଠାନନ୍ତି ଆପତ୍ତିୱିନିଚ୍ଛୟୱସେନ ସମ୍ମୋହଟ୍ଠାନଂ।

ବହିଗତଂ ନାମ ହୋତୀତି ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତେଲସ୍ସ ଅଟ୍ଠାନଭାୱତୋ ଅଧୋମୁଖଭାୱତୋ ଚ ବହିଗତଂ ନାମ ହୋତି। ଅନ୍ତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଛିଦ୍ଦେ କରିୟମାନେ ତେଲସ୍ସ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଗତଗତଟ୍ଠାନଂ ଭାଜନସଙ୍ଖ୍ୟମେୱ ଗଚ୍ଛତୀତି ଆହ – ‘‘ବାହିରନ୍ତତୋ ପାଦଗ୍ଘନକେ ଗଳିତେ ପାରାଜିକ’’ନ୍ତି। ଯଥା ତଥା ୱା କତସ୍ସାତି ବାହିରନ୍ତତୋ ଅବ୍ଭନ୍ତରତୋ ୱା ପଟ୍ଠାୟ କତସ୍ସ। ମଜ୍ଝେ ଠପେତ୍ୱା କତଛିଦ୍ଦେତି ମଜ୍ଝେ ଥୋକଂ କପାଲଂ ଠପେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ତଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତେନ କତଛିଦ୍ଦେ। ‘‘ମରିୟାଦଚ୍ଛେଦନେ ଅନ୍ତୋ ଠତ୍ୱା ବହିମୁଖୋ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ବହି ଅନ୍ତେନ କାରେତବ୍ବୋ, ବହି ଠତ୍ୱା ଅନ୍ତୋମୁଖୋ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଅନ୍ତୋ ଅନ୍ତେନ କାରେତବ୍ବୋ, ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ଠପେତ୍ୱା ତଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ମଜ୍ଝେନ କାରେତବ୍ବୋ’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୦୮) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ତଳାକସ୍ସ ଚ ମରିୟାଦଭେଦେନ ସମେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦମେତ୍ଥ ଯୁତ୍ତନ୍ତି ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ପଟ୍ଠାୟ କତଛିଦ୍ଦେ ମଜ୍ଝେନ କାରେତବ୍ବୋ। ଅନ୍ତୋ ପଟ୍ଠାୟ କତେ ପନ ବାହିରନ୍ତେନ, ବହି ପଟ୍ଠାୟ କତେ ଅବ୍ଭନ୍ତରେନ କାରେତବ୍ବୋତି ଅୟଂ ଚିପ୍ପକାରୋପି ଏତ୍ଥ ୱେମଟ୍ଠଛିଦ୍ଦେ ଯୁତ୍ତୋ। ଉଦକେ କତପଯୋଗସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ‘‘ଠାନାଚାୱନପଯୋଗସ୍ସ ଅଭାୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ତାୱ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପତ୍ଥିନସ୍ସ ଖାଦନଂ ଇତରସ୍ସ ପାନଞ୍ଚ ସପ୍ପିଆଦୀନଂ ପରିଭୋଗୋତି ଆହ – ‘‘ଅଖାଦିତବ୍ବଂ ୱା ଅପାତବ୍ବଂ ୱା କରୋତୀ’’ତି। କଥଂ ପନ ତଥା କରୋତୀତି ଆହ ‘‘ଉଚ୍ଚାରଂ ୱା ପସ୍ସାୱଂ ୱା’’ତିଆଦି। କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଠାନାଚାୱନସ୍ସ ନତ୍ଥିତାୟ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି। ପୁରିମଦ୍ୱୟନ୍ତି ଭେଦନଂ ଛଡ୍ଡନଞ୍ଚ। କସ୍ମା ନ ସମେତୀତି ଆହ ‘‘ତଞ୍ହି’’ତିଆଦି। କୁମ୍ଭିଜଜ୍ଜରକରଣେନାତି ପୁଣ୍ଣକୁମ୍ଭିୟା ଜଜ୍ଜରକରଣେନ। ମାତିକାଉଜୌକରଣେନାତି ଉଦକପୁଣ୍ଣାୟ ମାତିକାୟ ଉଜୁକରଣେନ। ଏକଲକ୍ଖଣନ୍ତି ଭେଦନଂ କୁମ୍ଭିଜଜ୍ଜରକରଣେନ ଛଡ୍ଡନଂ ମାତିକାୟ ଉଜୁକରଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକସଭାୱଂ ଠାନାଚାୱନପଯୋଗସବ୍ଭାୱତୋ। ପଚ୍ଛିମଂ ପନ ଦ୍ୱୟନ୍ତି ଝାପନଂ ଅପରିଭୋଗକରଣଞ୍ଚ।

ଏତ୍ଥ ଏୱଂ ୱିନିଚ୍ଛୟଂ ୱଦନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତେ ଏକେ ଆଚରିୟା ଏୱଂ ୱିନିଚ୍ଛୟଂ ୱଦନ୍ତି। ପଚ୍ଛିମଦ୍ୱୟଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପୁରିମଦ୍ୱୟେ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ସକ୍କା ୱିଞ୍ଞାତୁନ୍ତି ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଦ୍ୱୟଂ ସନ୍ଧାୟ ଠାନାଚାୱନସ୍ସ ନତ୍ଥିତାୟ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଇଦଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେନାତି ଅତ୍ତନୋ ୱା ପରସ୍ସ ୱା କାତୁକାମତାୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେନ। ୱିନାସେତୁକାମତାୟାତି ହତ୍ଥପାଦାଦିଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ୱିୟ କେୱଲଂ ୱିନାସେତୁକାମତାୟ। ପୁରିମଦ୍ୱୟେ କିଂ ହୋତି, କିଂ ଅଧିପ୍ପାୟେନ ନ କିଞ୍ଚି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ – ‘‘ପୁରିମଦ୍ୱୟେ ପନ…ପେ… ପାରାଜିକ’’ନ୍ତି। ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟେନ ଭିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ୱା ଛଡ୍ଡେନ୍ତସ୍ସ ୱାତି ମୁଗ୍ଗରେନ ପୋଥେତ୍ୱା ଭିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ଉଦକଂ ୱା ୱାଲିକଂ ୱା ଆକିରିତ୍ୱା ଉତ୍ତରାପେନ୍ତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅୟୁତ୍ତନ୍ତି ଚେତି ପାଳିୟଂ ପୁରିମପଦଦ୍ୱୟେପି ଦୁକ୍କଟସ୍ସେୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ପୁରିମଦ୍ୱୟେ…ପେ… ପାରାଜିକନ୍ତି ଇଦଂ ଅୟୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଯଦି ତୁମ୍ହାକଂ ସିୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ନାତି ଅୟୁତ୍ତଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗଂ ନିସେଧେତ୍ୱା ତତ୍ଥ କାରଣମାହ ‘‘ଅଞ୍ଞଥା ଗହେତବ୍ବତ୍ଥତୋ’’ତି। କଥଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘ପାଳିୟଂ ହୀ’’ତିଆଦି। ନାସେତୁକାମତାପକ୍ଖେ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଅୱିରୁଜ୍ଝନତୋ ‘‘ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତପକ୍ଖେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଏୱଂ ୱିନିଚ୍ଛୟଂ ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବସ୍ସପି ଏକସ୍ସେୱ ୱଚନତ୍ତା ‘‘ଏୱମେକେ ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ନିଗମନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ।

ଇଦାନି ଯଥାୱୁତ୍ତୱସେନ ପାଳିୟା ଅତ୍ଥେ ଗୟ୍ହମାନେ ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଛିମଦ୍ୱୟଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱଚନେ ୱିସେସାଭାୱତୋ ପାଳିୟଂ ୱୁତ୍ତେସୁ ଚତୂସୁ ପଦେସୁ ‘‘ଛଡ୍ଡେତି ୱା ଅପରିଭୋଗଂ ୱା କରୋତୀ’’ତି ଇମେସଂ ପଦାନଂ ୱିସେସାଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ଚ ସୟଂ ଅଞ୍ଞଥା ପାଳିଂ ଅଟ୍ଠକଥଞ୍ଚ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁକାମୋ ‘‘ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ସାରୋ’’ତିଆଦିମାହ। ୱିନୀତୱତ୍ଥୁମ୍ହି ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ପୁଞ୍ଜକିତଂ ତିଣଂ ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତୋ ଝାପେସୀ’’ସି (ପାରା। ୧୫୬) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିନୀତୱତ୍ଥୁମ୍ହି ତିଣଜ୍ଝାପକୋ ୱିୟାତି ଇମିନାୱ ଠାନା ଅଚାୱେତୁକାମୋୱାତି ଏତ୍ଥାପି ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେନ ଠାନା ଅଚାୱେତୁକାମୋତି ଇଦଂ ୱୁତ୍ତମେୱ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଛଡ୍ଡେତୁକାମୋୟେୱାତି ଏତ୍ଥାପି ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେନାତି ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ଇଦଞ୍ହି ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତପକ୍ଖଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ନାସେତୁକାମତାପକ୍ଖସ୍ସ ୱକ୍ଖମାନତ୍ତା। ତେନେୱାହ ‘‘ନାସେତୁକାମତାପକ୍ଖେ ପନା’’ତିଆଦି। ଇତରଥାପି ଯୁଜ୍ଜତୀତି ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତାଭାୱା ଠାନା ଚାୱେତୁକାମସ୍ସପି ଦୁକ୍କଟଂ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଭୂମଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆକାସଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା

୯୬। ଆକାସଟ୍ଠକଥାୟଂ ମୁଖତୁଣ୍ଡକେନାତି ମୁଖଗ୍ଗେନ। କଲାପଗ୍ଗେନାତି ପିଞ୍ଛକଲାପସ୍ସ ଅଗ୍ଗେନ। ପସାରେତୀତି ଗହଣତ୍ଥଂ ପସାରେତି। ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱାତି ଲେଡ୍ଡୁଆଦୀହି ପହରିତ୍ୱା ନୟନୱସେନ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱା। ଆକାସଟ୍ଠୱିନିଚ୍ଛୟେ ୱୁଚ୍ଚମାନେପି ତପ୍ପସଙ୍ଗେନ ଆକାସଟ୍ଠସ୍ସ ୱେହାସଟ୍ଠାଦିଭାୱମ୍ପୁପଗତେପି ଅସମ୍ମୋହତ୍ଥଂ ‘‘ଯସ୍ମିଂ ଅଙ୍ଗେ ନିଲୀୟତୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅନ୍ତୋୱତ୍ଥୁମ୍ହୀତି ପରିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ଥୁସ୍ସ ଅନ୍ତୋ। ଅନ୍ତୋଗାମେତି ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଅନ୍ତୋ। ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତେ ପନ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି, ଗାମେ ୱା ଠିତଟ୍ଠାନମେୱ ଠାନଂ। ଅଟୱିମୁଖଂ କରୋତୀତି ଅରଞ୍ଞାଭିମୁଖଂ କରୋତି। ରକ୍ଖତୀତି ତେନ ପଯୋଗେନ ତସ୍ସ ଇଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନଂ ଅଗତତ୍ତା ରକ୍ଖତି। ଭୂମିୟା ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଦୁତିୟପଦୱାରେ ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଗାମତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାତି ପରିକ୍ଖିତ୍ତଗାମତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ। କପିଞ୍ଜରୋ ନାମ ଏକା ପକ୍ଖିଜାତି।

ଆକାସଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱେହାସଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା

୯୭। ୱେହାସଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ଚୀୱରୱଂସେ ଠପିତସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସ ଆକଡ୍ଢନେ ଯଥାୱୁତ୍ତପ୍ପଦେସାତିକ୍କମୋ ଏକଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲମତ୍ତାକଡ୍ଢନେନ ସିୟାତି ଅଧିପ୍ପାୟେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଏକଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲମତ୍ତାକଡ୍ଢନେନେୱ ପାରାଜିକ’’ନ୍ତି। ଇଦଞ୍ଚ ତାଦିସଂ ନାତିମହନ୍ତଂ ଚୀୱରୱଂସଦଣ୍ଡକଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ମହନ୍ତେ ପନ ତତୋ ଅଧିକମତ୍ତାକଡ୍ଢନେନେୱ ସିୟା। ରଜ୍ଜୁକେନ ବନ୍ଧିତ୍ୱାତି ଏକାୟ ରଜ୍ଜୁକୋଟିୟା ଚୀୱରଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଅପରାୟ କୋଟିୟା ଚୀୱରୱଂସଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା

ଠପିତଚୀୱରଂ। ମୁତ୍ତମତ୍ତେ ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ପତନକସଭାୱତ୍ତା ‘‘ମୁତ୍ତେ ପାରାଜିକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଏକମେକସ୍ସ ଫୁଟ୍ଠୋକାସମତ୍ତେ ଅତିକ୍କନ୍ତେ ପାରାଜିକନ୍ତି ଭିତ୍ତିଂ ଅଫୁସାପେତ୍ୱା ଠପିତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଭିତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାଯ ଠପିତନ୍ତି ପଟିପାଟିଯା ଠପିତେସୁ ନାଗଦନ୍ତାଦୀସୁଯେୱ ଆରୋପେତ୍ୱା ଭିତ୍ତିଂ ଫୁସାପେତ୍ୱା ଠପିତଂ। ପଣ୍ଣନ୍ତରଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଠପିତାତି ଅଞ୍ଞେହି ଠପିତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

ୱେହାସଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଉଦକଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା

୯୮। ଉଦକଟ୍ଠକଥାଯଂ ସନ୍ଦମାନୋଦକେ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ନ ତିଟ୍ଠତୀତି ଆହ ‘‘ଅସନ୍ଦନକେ ଉଦକେ’’ତି। ଅନାପତ୍ତୀତି ହତ୍ଥୱାରପଦୱାରେସୁ ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତିଯା ଅଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। କଡ୍ଢତୀତି ହେଟ୍ଠତୋ ଓସାରେତି। ଉପ୍ପଲାଦୀସୂତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ପଦୁମପୁଣ୍ଡରୀକାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ରତ୍ତଂ ପଦୁମଂ, ସେତଂ ପୁଣ୍ଡରୀକଂ। ସେତଂ ୱା ପଦୁମଂ, ରତ୍ତଂ ପୁଣ୍ଡରୀକଂ। ଅଥ ୱା ରତ୍ତଂ ୱା ହୋତୁ ସେତଂ ୱା ସତପତ୍ତଂ ପଦୁମଂ, ଊନସତପତ୍ତଂ ପୁଣ୍ଡରୀକଂ। ୱତ୍ଥୁ ପୂରତୀତି ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁ ପହୋତି। ତସ୍ମିଂ ଛିନ୍ନମତ୍ତେ ପାରାଜିକନ୍ତି ଉଦକତୋ ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗତସ୍ସ ଉଦକୱିନିମୁତ୍ତଟ୍ଠାନତୋ ଛେଦନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ୱତ୍ଥୁଂ ପୂରେତୀତି ଯଂ ପୁପ୍ଫଂ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁଂ ପୂରେତି। ଦସହି ପୁପ୍ଫେହି କତକଲାପୋ ହତ୍ଥକୋ, ମହନ୍ତଂ କଲାପଂ କତ୍ୱା ବଦ୍ଧଂ ଭାରବଦ୍ଧଂ। ରଜ୍ଜୁକେସୁ ତିଣାନି ସନ୍ଥରିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଦ୍ୱେ ରଜ୍ଜୁକାନି ଉଦକପିଟ୍ଠେ ଠପେତ୍ୱା ତେସଂ ଉପରି ତିରିଯତୋ ତିଣାନି ସନ୍ଥରିତ୍ୱା ତେସଂ ଉପରି ବନ୍ଧିତ୍ୱା ୱା ଅବନ୍ଧିତ୍ୱା ୱା ତିରିଯତୋଯେୱ ପୁପ୍ଫାନି ଠପେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠତୋ ଗତାନି ଦ୍ୱେ ରଜ୍ଜୁକାନି ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁପ୍ଫମତ୍ଥକେ ଠପେନ୍ତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

କେସଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଯଥାଠିତଟ୍ଠାନତୋ ଚାୱେତୀତି ପାରିମନ୍ତେନ ଫୁଟ୍ଠୋକାସଂ, ଓରିମନ୍ତେନ କେସଗ୍ଗମତ୍ତଂ ଚାୱେତି। ସକଲମୁଦକନ୍ତି ଦଣ୍ଡେନ ଫୁଟ୍ଠୋକାସଗତଂ ସକଲମୁଦକଂ। ନ ଉଦକଂ ଠାନନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ କତଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅଟ୍ଠାନତ୍ତା। ଇଦଂ ଉଭଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ବନ୍ଧନଂ ଅମୋଚେତ୍ୱା…ପେ… ପାରାଜିକ’’ନ୍ତି ଇଦମେକଂ, ‘‘ପଠମଂ ବନ୍ଧନଂ…ପେ… ଠାନପରିଚ୍ଛେଦୋ’’ତି ଇଦଂ ଦୁତିଯଂ। ପଦୁମିନିଯନ୍ତି ପଦୁମଗଚ୍ଛେ। ଉପ୍ପାଟିତାଯାତି ପରେହି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଉପ୍ପାଟିତାଯ।

ବହିଠପିତେତି ଉଦକତୋ ବହି ଠପିତେ। ହତ୍ଥକୱସେନ ଖୁଦ୍ଦକଂ କତ୍ୱା

ବଦ୍ଧଂ କଲାପବଦ୍ଧଂ। ମୂଳାଲନ୍ତି କନ୍ଦଂ। ପତ୍ତଂ ୱା ପୁପ୍ଫଂ ୱାତି ଇଦଂ କଦ୍ଦମସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ପୱିସିତ୍ୱା ଠିତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସକଲମୁଦକନ୍ତି ୱାପିଆଦୀସୁ ପରିଯାପନ୍ନଂ ସକଲମୁଦକଂ। ନିଦ୍ଧମନତୁମ୍ବନ୍ତି ୱାପିଯା ଉଦକସ୍ସ ନିକ୍ଖମନମଗ୍ଗଂ। ଉଦକୱାହକନ୍ତି ମହାମାତିକଂ। ନ ଅୱହାରୋତି ଇଦଂ ପୁବ୍ବସଦିସଂ ନ ହୋତୀତି ଆହ – ‘‘କସ୍ମା…ପେ… ଏୱରୂପା ହି ତତ୍ଥ କତିକା’’ତି। ଅୱହାରୋ ନତ୍ଥୀତି ସବ୍ବସାଧାରଣେ ଅପରିଗ୍ଗହଟ୍ଠାନେ ଗହିତତ୍ତା। ମାତିକଂ ଆରୋପେତ୍ୱାତି ଖୁଦ୍ଦକମାତିକଂ ଆରୋପେତ୍ୱା। ମରିତ୍ୱା…ପେ… ତିଟ୍ଠନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ମତମଚ୍ଛାନଂଯେୱ ତେସଂ ସନ୍ତକତ୍ତା ଅମତେ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ନତ୍ଥି ଅୱହାରୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

ଉଦକଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନାୱଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା

୯୯। ନାୱଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ଯା ବନ୍ଧନା ମୁତ୍ତମତ୍ତେ ଠାନା ନ ଚୱତୀତି ଇମିନା ଚଣ୍ଡସୋତେ ବନ୍ଧନାୱଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ତାୱ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ‘‘ବନ୍ଧନଂ ମୋଚେତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ଏୱଂ ମୋଚେନ୍ତସ୍ସ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଦୁକ୍କଟଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯମ୍ପି ପାରାଜିକମ୍ପି ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ପଠମଂ ଠାନା ଅଚାୱେତ୍ୱା ମୁତ୍ତେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ପଠମଂ ଠାନା ଚାୱେତ୍ୱା ମୁତ୍ତେ ପାରାଜିକନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

‘‘ପାସେ ବଦ୍ଧସୂକରୋ ୱିଯା’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ତତ୍ଥ ଯୁତ୍ତି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତା ଏୱା’’ତି। ୱିପ୍ପନଟ୍ଠା ନାୱାତି ୱିସମୱାତାଦୀହି ୱିନାସଂ ପତ୍ୱା ଉଦକେ ନିମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ଭୂମିତଲଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ଠିତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ତେନେୱ ‘‘ଅଧୋ ୱା ଓପିଲାପେନ୍ତସ୍ସ…ପେ… ନାୱାତଲେନ ଫୁଟ୍ଠୋକାସଂ ମୁଖୱଟ୍ଟିଂ ଅତିକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ ପାରାଜିକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଓପିଲାପେନ୍ତସ୍ସାତି ଓସୀଦାପେନ୍ତସ୍ସ। ଅତିକ୍କନ୍ତମତ୍ତେତି ଫୁଟ୍ଠୋକାସଂ ଅତିକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ। ଏସେୱ ନଯୋତି ମୁତ୍ତମତ୍ତେ ପାରାଜିକନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

ନାୱାକଡ୍ଢନଯୋଗ୍ଗମହାଯୋତ୍ତତାଯ ଯୋତ୍ତକୋଟିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସକଲମ୍ପି ‘‘ଠାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅସତିପି ୱାତେ ଯଥା ୱାତଂ ଗଣ୍ହାତି, ତଥା ଠପିତତ୍ତା ‘‘ୱାତଂ ଗଣ୍ହାପେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ବଲୱା ଚ ୱାତୋ ଆଗମ୍ମାତି ଇମିନା ଅସତି ୱାତେ ଅଯଂ ପଯୋଗୋ କତୋତି ଦସ୍ସେତି। ତେନେୱ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନତ୍ଥି ଅୱହାରୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସତି ପନ ୱାତେ କତୋ ପଯୋଗୋ ଠାନାଚାୱନପଯୋଗୋଯେୱାତି ମାତିକାଉଜୁକରଣେ ୱିଯ ଅୱହାରୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଠାନାଚାୱନପଯୋଗୋ ନ ହୋତୀତି ସୁକ୍ଖମାତିକାଉଜୁକରଣେ ୱିଯ ଅସତି ୱାତେ କତପଯୋଗତ୍ତା। ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ୟଂ ପନ ହୋତୀତି ନାୱାସାମିକସ୍ସ ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ୟଂ ହୋତି।

ନାୱଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଯାନଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୦୦। ଯାନଟ୍ଠକଥାଯଂ ଦୁକଯୁତ୍ତସ୍ସାତି ଦ୍ୱୀହି ଗୋଣେହି ଯୁତ୍ତସ୍ସ। ଅଯୁତ୍ତକନ୍ତି ଗୋଣେହି ଅଯୁତ୍ତଂ। କପ୍ପକତାତି ଯଥା ଦ୍ୱୀହି ଭାଗେହି ହେଟ୍ଠା ପତିଟ୍ଠାତି, ଏୱଂ କତା। ତୀଣି ୱା ଚତ୍ତାରି ୱା ଠାନାନୀତି ଅକପ୍ପକତାଯ ଉପତ୍ଥମ୍ଭନିଯା ୱସେନ ତୀଣି ଠାନାନି, କପ୍ପକତାଯ ୱସେନ ଚତ୍ତାରି ଠାନାନୀତି। ତଥା ପଥୱିଯଂ ଠପିତସ୍ସ ତୀଣି ଠାନାନୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତନ୍ତି ଫଲକସ୍ସ ୱା ଦାରୁକସ୍ସ ୱା ଉପରି ଠପିତଂ ପଥୱିଯଂ ଠପିତଞ୍ଚ। ଦ୍ୱୀହି ଅକ୍ଖସୀସେହୀତି ଦ୍ୱୀହି ଅକ୍ଖକୋଟୀହି। ଦାରୂନଂ ଉପରି ଠପିତସ୍ସାତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦାରୂନଂ ଉପରି ଦ୍ୱୀହି ଅକ୍ଖକୋଟୀହି ଓଲମ୍ବେତ୍ୱା ସକଟସାଲାଯଂ ଠପିତସ୍ସ। ହେଟ୍ଠିମତଲସ୍ସାତି ସକଟବାହାଯ ଭୂମିଂ ଫୁସିତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ ହେଟ୍ଠିମଭାଗସ୍ସ। ସେସଂ ନାୱାଯଂ ୱୁତ୍ତସଦିସନ୍ତି ଇମିନା ‘‘ଯଦି ପନ ତଂ ଏୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ପକତିଗମନଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଦିସାଭାଗଂ ନେତି, ପାରାଜିକଂ। ସଯମେୱ ଯଂ କଞ୍ଚି ଗାମଂ ସମ୍ପତ୍ତଂ ଠାନା ଅଚାୱେନ୍ତୋୱ ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ନେୱତ୍ଥି ଅୱହାରୋ, ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ୟଂ ପନ ହୋତୀ’’ତି ଇମଂ ନଯଂ ଅତିଦିସ୍ସତି।

ଯାନଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଭାରଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୦୧। ଭାରଟ୍ଠକଥାଯଂ ପୁରିମଗଲେ ଗଲୱାଟକୋତି ପୁରିମଗଲେ ଉପରିମଗଲୱାଟକୋ। ଉରପରିଚ୍ଛେଦମଜ୍ଝେତି ଉରପରିଯନ୍ତସ୍ସ ମଜ୍ଝେ। ଅନାଣତ୍ତତାତି ‘‘ଅସୁକଟ୍ଠାନଂ ନେହୀ’’ତି ଅନାଣତ୍ତତ୍ତା। ଯୋ ଚାଯଂ ସୀସଭାରେୱୁତ୍ତୋତି ଯୋ ଚାଯଂ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ସୀସଭାରେ ୱୁତ୍ତୋ। ସୀସାଦୀହି ୱା ଗହିତୋ ହୋତୂତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତାଦିସନ୍ତି ତପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦନସମତ୍ଥଂ।

ଭାରଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆରାମଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୦୨। ଆରାମଟ୍ଠକଥାଯଂ ବନ୍ଧନନ୍ତି ପୁପ୍ଫାନଂ ୱଣ୍ଟେ ପତିଟ୍ଠିତଟ୍ଠାନଂ। ଅଭିଯୁଞ୍ଜତୀତି ଚୋଦେତି ଅଟ୍ଟଂ କରୋତି। ଅଦିନ୍ନାଦାନସ୍ସ ପଯୋଗତ୍ତାତି ସହପଯୋଗମାହ ୱତ୍ଥୁମ୍ହିଯେୱ କତପଯୋଗତ୍ତା। ସହପଯୋଗୱସେନ ହେତଂ ଦୁକ୍କଟଂ। ୱିନିଚ୍ଛଯପସୁତନ୍ତି ୱିନିଚ୍ଛଯେ ନିଯୁତ୍ତଂ। କକ୍ଖଳୋତି ଦାରୁଣୋ। ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପତୀତି ଉସ୍ସାହଂ ଠପେତି, ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକକରଣେ ନିରୁସ୍ସାହୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କୂଟଟ୍ଟକାରକୋପି ସଚେ ଧୁରଂ ନ ନିକ୍ଖିପତି,

ନତ୍ଥି ଅୱହାରୋତି ଆହ ‘‘ସଚେ ସଯମ୍ପି କତଧୁରନିକ୍ଖେପୋ ହୋତୀ’’ତି। ସଯମ୍ପୀତି ଅଭିଯୁଞ୍ଜକୋପି। କତଧୁରନିକ୍ଖେପୋତି ‘‘ନ ଦାନି ନଂ ଇମସ୍ସ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଏୱଂ ତସ୍ସ ଦାନେ କତଧୁରନିକ୍ଖେପୋ। କିଙ୍କାରପ୍ପଟିସ୍ସାୱିଭାୱେତି ‘‘କିଂ କରୋମି କିଂ କରୋମୀ’’ତି ଏୱଂ କିଙ୍କାରମେୱ ପଟିସ୍ସୁଣନ୍ତୋ ୱିଚରତୀତି କିଙ୍କାରପଟିସ୍ସାୱୀ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ କିଙ୍କାରପଟିସ୍ସାୱିଭାୱୋ, ତସ୍ମିଂ, ଅତ୍ତନୋ ୱସୱତ୍ତିଭାୱେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଉକ୍କୋଟଂ ଦତ୍ୱାତି ଲଞ୍ଜଂ ଦତ୍ୱା। କୂଟୱିନିଚ୍ଛଯିକାନନ୍ତି କୂଟୱିନିଚ୍ଛଯେ ନିଯୁତ୍ତାନଂ ୱିନଯଧରାନଂ। ‘‘ଗଣ୍ହା’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଅସାମିକସ୍ସ ସାମିକୋ ଅଯ’’ନ୍ତିଆଦିନା ପରିଯାଯେନ ୱୁତ୍ତେପି ତସ୍ସ ସନ୍ତକଭାୱଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପୱତ୍ତୱଚନତ୍ତା କୂଟୱିନିଚ୍ଛଯଂ କରୋନ୍ତାନଂ କୂଟସକ୍ଖୀନଞ୍ଚ ପାରାଜିକମେୱ। ଅସତିପି ଚେତ୍ଥ ଠାନାଚାୱନେ ଉଭିନ୍ନଂ ଧୁରନିକ୍ଖେପୋଯେୱ ଠାନାଚାୱନଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତି। ଇମସ୍ମିଂ ଧୁରନିକ୍ଖେପେ ପାରାଜିକେ ସାମିକସ୍ସ ୱିମତୁପ୍ପାଦନପଯୋଗେ କତେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ତସ୍ସେୱ ଧୁରନିକ୍ଖେପପଯୋଗେ ନିପ୍ଫାଦିତେ ପାରାଜିକଂ। ସଯଂ ପରାଜଯଂ ପାପୁଣାତୀତି କୂଟଡ୍ଡକାରକୋ ପରାଜଯଂ ପାପୁଣାତି।

ଆରାମଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱିହାରଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୦୩। ୱିହାରଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱିହାରୋପି ପରିୱେଣମ୍ପି ଆୱାସୋପି ୱିହାରୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଆହ ‘‘ୱିହାରଂ ୱା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ୱିହାରନ୍ତି ମହାୱିହାରଂ। ପରିୱେଣନ୍ତି ମହାୱିହାରସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ପାକାରପରିଚ୍ଛିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ। ଆୱାସନ୍ତି ଏକଂ ଆୱସଥଂ। ଅଭିଯୋଗେ କତେପି ଅୱହାରସ୍ସ ଅସିଜ୍ଝନତୋ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅଭିଯୋଗୋ ନ ରୁହତୀ’’ତି। ଗଣସନ୍ତକେ ପନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନସାମିକତ୍ତା ସକ୍କା ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପାପେତୁନ୍ତି ଆହ ‘‘ଦୀଘଭାଣକାଦିଭେଦସ୍ସ ପନ ଗଣସ୍ସା’’ତି। ଇଧାପି ସଚେ ଏକୋପି ଧୁରଂ ନ ନିକ୍ଖିପତି, ରକ୍ଖତିଯେୱ। ସବ୍ବେସଂ ଧୁରନିକ୍ଖେପେନେୱ ହି ପାରାଜିକଂ।

ୱିହାରଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଖେତ୍ତଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୦୪। ଖେତ୍ତଟ୍ଠକଥାଯଂ ସତ୍ତ ଧଞ୍ଞାନୀତି ସାଲିୱୀହିଯୱକଙ୍ଗୁକୁଦ୍ରୁସୱରକଗୋଧୁମାନଂ ୱସେନ ସତ୍ତ ଧଞ୍ଞାନି । ନିରୁମ୍ଭିତ୍ୱା ୱାତିଆଦୀସୁ ‘‘ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସା’’ତି ପଚ୍ଚେକଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ନିରୁମ୍ଭିତ୍ୱା ଗହଣଂ ନାମ ୱୀହିସୀସଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଯଥାଠିତମେୱ ହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ବୀଜମତ୍ତସ୍ସେୱ ଗହଣଂ। ଏକମେକନ୍ତି ଏକମେକଂ ୱୀହିସୀସଂ। ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ୱାତି ମୁଗ୍ଗମାସାଦୀନି ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱା। ଯସ୍ମିଂ ବୀଜେ ୱାତିଆଦି ନିରୁମ୍ଭିତ୍ୱା ଗହଣାଦୀସୁ ଯଥାକ୍କମଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ସାଲିସୀସାଦୀନି ନିରୁମ୍ଭିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଯସ୍ମିଂ ବୀଜେ ୱତ୍ଥୁ ପୂରତି, ଏକମେକଂ ହତ୍ଥେନେୱ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଯସ୍ମିଂ ସୀସେ ୱତ୍ଥୁ ପୂରତି, ଅସିତେନ ଲାଯିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଯସ୍ସଂ ମୁଟ୍ଠିଯଂ ୱତ୍ଥୁ ପୂରତି, ବହୂନି ଏକତୋ ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଯସ୍ମିଂ ମୁଗ୍ଗମାସାଦିଫଲେ ୱତ୍ଥୁ ପୂରତୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଯଥାକ୍କମୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ‘‘ତସ୍ମିଂ ବନ୍ଧନା ମୋଚିତମତ୍ତେ’’ତି ୱଚନତୋ ତସ୍ମିଂ ବୀଜାଦିମ୍ହି ବନ୍ଧନା ମୋଚିତେ ସତି ତତୋ ଅନପନୀତେପି ପାରାଜିକମେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଚ୍ଛିଜ୍ଜମାନୋତି ଅଚ୍ଛିନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ଠିତୋ। ଜଟିତାନୀତି ଛିନ୍ଦିତାନି ଅଚ୍ଛିନ୍ନେହି ସଦ୍ଧିଂ ଜଟିତାନି ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଭୁସନ୍ତି ପଲାଲସହିତଂ। ଅଭୁସନ୍ତି ପଲାଲରହିତଂ।

ଖୀଲେନାତି ଖାଣୁକେନ। ଏତ୍ଥ ଚ ଖୀଲସଙ୍କମନାଦୀସୁ ଉଭଯଂ ସମ୍ଭୱତି ସହପଯୋଗୋ ଧୁରନିକ୍ଖେପୋ ଚ। ଯଦା ହି ପରସ୍ସ ଖେତ୍ତାଦୀସୁ ଏକଦେସଂ ଖୀଲସଙ୍କମନାଦିୱସେନ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ କରୋତି, ତଦା ସତିପି ପଠମତରଂ ସାମିକାନଂ ଧୁରନିକ୍ଖେପେ ଖୀଲସଙ୍କମନାଦିସହପଯୋଗଂ ୱିନା ନ ହୋତୀତି ସହପଯୋଗେନେୱ ପାରାଜିକଂ। ତେନେୱ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଦୁତିଯପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଠାନାଚାୱନୱସେନ ଖୀଲାଦୀନି ସଙ୍କାମେତ୍ୱା ଖେତ୍ତାଦିଗ୍ଗହଣୱସେନ ଚ ସହପଯୋଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ’’ତି। ଯଦା ପନ ଅସତି ଧୁରନିକ୍ଖେପେ ଖୀଲସଙ୍କମନାଦିମତ୍ତଂ କତଂ, ତଦା ୱିନା ଧୁରନିକ୍ଖେପେନ ନ ହୋତୀତି ଧୁରନିକ୍ଖେପେନେୱ ପାରାଜିକଂ। ତେନେୱେତ୍ଥ ‘‘ତଞ୍ଚ ଖୋ ସାମିକାନଂ ଧୁରନିକ୍ଖେପେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥାତି ଯଥାୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ରଜ୍ଜୁସଙ୍କମନାଦୀସୁପି ଅତିଦିସତି।

ଯଟ୍ଠିନ୍ତି ମାନଦଣ୍ଡଂ। ଏକସ୍ମିଂ ଅନାଗତେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ତସ୍ମିଂ ଆଗତେ ପାରାଜିକନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସଚେ ଦାରୂନି ନିଖଣିତ୍ୱା ତତ୍ତକେନେୱ ଗଣ୍ହିତୁକାମୋ ହୋତି, ଅୱସାନେ ଦାରୁମ୍ହି ପାରାଜିକଂ। ସଚେ ତତ୍ଥ ସାଖାଯୋପି କତ୍ୱା ଗହେତୁକାମୋ ହୋତି, ଅୱସାନସାଖାଯ ପାରାଜିକନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ତକେନ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋତି ଦାରୂନି ନିଖଣିତ୍ୱା ୱତିଂ କାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ। ଖେତ୍ତମରିଯାଦନ୍ତି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେତୁଂ ‘‘କେଦାରପାଳି’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିହତଂ କରୋତୀତି ପୁବ୍ବେ ୱିଜ୍ଜମାନମେୱ ମରିଯାଦଂ ୱିହିଣ୍ଡଂ କରୋତି। ଅକତଂ ୱା ପନ ପତିଟ୍ଠପେତୀତି ପୁବ୍ବେ ଅକତଂ ୱା ମରିଯାଦଂ ଠପେତି।

ଖେତ୍ତଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱତ୍ଥୁଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୦୫। ୱତ୍ଥୁଟ୍ଠକଥାଯଂ ତିଣ୍ଣଂ ପାକାରାନନ୍ତି ଇଟ୍ଠକସିଲାଦାରୂନଂ ୱସେନ ତିଣ୍ଣଂ ପାକାରାନଂ। ଏତେନେୱ ନଯେନାତି ଇମିନା ‘‘କେୱଲଂ ଭୂମିଂ ସୋଧେତ୍ୱା…ପେ… ଅପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ନିଦସ୍ସେତି।

ଗାମଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୦୬। ଗାମଟ୍ଠକଥାଯଂ ଗାମୋ ନାମାତି ପାଳିଯଂ ନ ୱୁତ୍ତଂ ସବ୍ବସୋ ଗାମଲକ୍ଖଣସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତତ୍ତା।

ଅରଞ୍ଞଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୦୭। ଅରଞ୍ଞଟ୍ଠକଥାଯଂ ଅରଞ୍ଞଂ ନାମାତି ଇଦଂ ପନ ନ କେୱଲଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଅରଞ୍ଞଲକ୍ଖଣପ୍ପତ୍ତିମତ୍ତେନ ଅରଞ୍ଞଂ ଇଧାଧିପ୍ପେତଂ, କିନ୍ତୁ ଯଂ ଅତ୍ତନୋ ଅରଞ୍ଞଲକ୍ଖଣେନ ଅରଞ୍ଞଂ ପରପରିଗ୍ଗହିତଞ୍ଚ ହୋତି, ତଂ ଅରଞ୍ଞଂ ଇଧାଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାତି ପୁନ ଅରଞ୍ଞୱଚନେନ। ନ ପରିଗ୍ଗହିତଭାୱୋ ଅରଞ୍ଞସ୍ସ ଲକ୍ଖଣନ୍ତି ଯଦି ହି ପରିଗ୍ଗହିତଭାୱୋ ଅରଞ୍ଞଲକ୍ଖଣଂ ସିଯା, ‘‘ଅରଞ୍ଞଂ ନାମ ଯଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ପରିଗ୍ଗହିତ’’ନ୍ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱଦେଯ୍ୟାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯନ୍ତି ଇମିନା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣମେୱ ଅରଞ୍ଞଂ ପରାମଟ୍ଠନ୍ତି ଆହ ‘‘ଯଂ ପନ ଅତ୍ତନୋ ଅରଞ୍ଞଲକ୍ଖଣେନ ଅରଞ୍ଞ’’ନ୍ତି।

ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱାତି ଉଜୁକମେୱ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା। ପଣ୍ଣଂ ୱାତି ତାଲପଣ୍ଣାଦି ପଣ୍ଣଂ ୱା। ଅଦ୍ଧଗତୋପୀତି ଚିରକାଲଂ ତତ୍ଥେୱ ଠିତୋପି। ନ ଗହେତବ୍ବୋତି ଏତ୍ଥ ପନ ଯୋ ପରେହି ଅରଞ୍ଞସାମିକାନଂ ହତ୍ଥତୋ କିଣିତ୍ୱା ତଚ୍ଛେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଠପିତୋ, ସୋ ଅରଞ୍ଞସାମିକେନ ଅନୁଞ୍ଞାତୋପି ନ ଗହେତବ୍ବୋ। ସାମିକେହି ଛଡ୍ଡିତୋତି ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ପଂସୁକୂଲସଞ୍ଞାଯ ଗହଣଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଲକ୍ଖଣଚ୍ଛିନ୍ନସ୍ସାପୀତି ଅରଞ୍ଞସାମିକାନଂ ହତ୍ଥତୋ କିଣିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତେହି କତସଞ୍ଞାଣସ୍ସ। ଛଲ୍ଲିଯା ପରିଯୋନଦ୍ଧଂ ହୋତୀତି ଇମିନା ସାମିକାନଂ ନିରପେକ୍ଖତଂ ଦୀପେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ଯଦି ସାମିକାନଂ ସାପେକ୍ଖତା ଅତ୍ଥି, ନ ୱଟ୍ଟତି। ତାନି କତାନି ଅଜ୍ଝାୱୁତ୍ଥାନି ଚ ହୋନ୍ତୀତି ତାନି ଗେହାଦୀନି କତାନି ପରିନିଟ୍ଠିତାନି ମନୁସ୍ସେହି ଚ ଅଜ୍ଝାୱୁତ୍ଥାନି ହୋନ୍ତି। ଦାରୂନିପୀତି ଗେହାଦୀନଂ କତତ୍ତା ତତୋ ଅୱସିଟ୍ଠଦାରୂନିପି। ଏତେସନ୍ତି ଏତେସଂ ଯଥାୱୁତ୍ତଦାରୂନଂ।

ତେସଂଆରକ୍ଖଟ୍ଠାନନ୍ତି ତେସଂ ଅରଞ୍ଞପାଲାନଂ ଠିତଟ୍ଠାନଂ। ଦେହୀତି ୱୁତ୍ତେ ଦାତବ୍ବମେୱାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଦେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଆଭୋଗସବ୍ଭାୱତୋ ‘‘ଦେହୀ’’ତି ଅୱୁତ୍ତେ ଅଦତ୍ୱାପି ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ଗନ୍ତୁଂ ଦେଥାତି ଗମନଂ ଦେଥ। ଅଦିସ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ୟନ୍ତି ପରିସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଗଚ୍ଛତି, ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ୟଂ। ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ନୀତାନମ୍ପି ଦାରୂନଂ ଅରଞ୍ଞସାମିକାନଂଯେୱ ସନ୍ତକତ୍ତା ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ନିକ୍ଖନ୍ତୋପି ପୁନ ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ପାରାଜିକମେୱାତି ୱଦନ୍ତି।

ଅରଞ୍ଞଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଉଦକକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୦୮। ଉଦକକଥାଯଂ ମହାକୁଚ୍ଛିକା ଉଦକଚାଟି ଉଦକମଣିକୋ। ‘‘ସମେଖଲା ଚାଟି ଉଦକମଣିକୋ’’ତିପି ୱଦନ୍ତି। ତତ୍ଥାତି ତେସୁ ଭାଜନେସୁ। ନିବ୍ବହନୌଦକନ୍ତି ‘‘ମହୋଦକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଳାକମରିଯାଦଂ ମା ଛିନ୍ଦୀ’’ତି ତଳାକରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ତସ୍ସ ଏକପସ୍ସେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତୋଦକଂ। ନିଦ୍ଧମନତୁମ୍ବନ୍ତି ସସ୍ସାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଉଦକନିକ୍ଖମନମଗ୍ଗଂ। ମରିଯାଦଂ ଦୁବ୍ବଲଂ କତ୍ୱାତି ଇଦଂ ଅୱସ୍ସଂ ଛିନ୍ନସଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ୟୱିସଯଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

ମରିଯାଦଂ ଦୁବ୍ବଲଂ ଅକତ୍ୱାପି ଯଥାୱୁତ୍ତପ୍ପଯୋଗେ କତେ ମରିଯାଦଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ନିକ୍ଖନ୍ତୋଦକଗ୍ଘାନୁରୂପେନ ଅୱହାରେନ କାରେତବ୍ବମେୱ।

ଅନିଗ୍ଗତେତି ଅନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତଳାକସ୍ମିଂଯେୱ ଉଦକେ ଠିତେ। ଅସମ୍ପତ୍ତେୱାତି ତଳାକତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ମହାମାତିକାଯ ଏୱ ଠିତେ। ଅନିକ୍ଖନ୍ତେତି ତଳାକତୋ ଅନିକ୍ଖନ୍ତେ ଉଦକେ। ସୁବଦ୍ଧାତି ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ୟମ୍ପି ନ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେନାହ ''ନିକ୍ଖନ୍ତେ ବଦ୍ଧା ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ୟ''ନ୍ତି, ତଳାକତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପରେସଂ ଖୁଦ୍ଦକମାତିକାମୁଖଂ ଅପାପୁଣିତ୍ୱା ମହାମାତିକାଯଂଯେୱ ଠିତେ ବଦ୍ଧା ଚେ, ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଅନିକ୍ଖନ୍ତେ ବଦ୍ଧା ସୁବଦ୍ଧା, ନିକ୍ଖନ୍ତେ ବଦ୍ଧା ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ହି ଇଦଂ ଦ୍ୱଯଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତୱିକପ୍ପଦ୍ୱଯସ୍ସ ଯଥାକ୍କମେନ ୱୁତ୍ତଂ। ନତ୍ଥି ଅୱହାରୋତି ଏତ୍ଥ ''ଅୱହାରୋ ନତ୍ଥି, ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ୟଂ ପନ ହୋତୀ''ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି, ତଳାକଗତୋଦକସ୍ସ ସବ୍ବସାଧାରଣତ୍ତା ତଂ ଅଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି, ''ଅନିକ୍ଖନ୍ତେ ବଦ୍ଧା ସୁବଦ୍ଧା''ତି ଇମିନା ଚ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ ନ ସମେତି। ୱତ୍ଥୁଂ...ପେ... ନ ସମେତୀତି ଏତ୍ଥ ତଳାକଗତୋଦକସ୍ସ ସବ୍ବସାଧାରଣତ୍ତା ଅପରିଗ୍ଗହିତଂ ଇଧ ୱତ୍ଥୁନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଉଦକକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଦନ୍ତପୋନକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୦୯। ଦନ୍ତକଟ୍ଠକଥାଯଂ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅୱହାରୋ ନତ୍ଥୀତି ''ଯଥାସୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତୂ''ତି ଯଥାସୁଖଂ ପରିଭୋଗତ୍ଥାଯ ଠପିତତ୍ତା ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ଅଭାଜେତବ୍ବତ୍ତା ଅରକ୍ଖିତବ୍ବତ୍ତା ସବ୍ବସାଧାରଣତ୍ତା ଚ ଅଞ୍ଞଂ ସଙ୍ଘିକଂ ୱିଯ ନ ହୋତୀତି ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତେନ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସପି ନତ୍ଥି ଅୱହାରୋ । ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦନ୍ତକଟ୍ଠଗ୍ଗହଣେ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦାନି ତଦେୱ ୱୁତ୍ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଯୋ ହୀ''ତିଆଦିମାହ। ''ପୁନ ସାମଣେରା ଆହରିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି କେଚି ଥେରା ୱଦେଯ୍ୟୁନ୍ତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ଦନ୍ତପୋନକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱନପ୍ପତିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୧୦। ୱନପ୍ପତିକଥାଯଂ ''ଉଜୁକମେୱ ତିଟ୍ଠତୀତି ରୁକ୍ଖଭାରେନ କିଞ୍ଚିଦେୱ ଭସ୍ସିତ୍ୱା ଠିତତ୍ତା ହୋତିଯେୱ ଠାନାଚାୱନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ୱାତମୁଖଂ ସୋଧେତୀତି ଯଥା ୱାତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରୁକ୍ଖଂ ପାତେତି, ଏୱଂ ୱାତସ୍ସ ଆଗମନମଗ୍ଗଂ ରୁନ୍ଧିତ୍ୱା ଠିତାନି ସାଖାଗୁମ୍ବାଦୀନି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅପନେନ୍ତୋ ସୋଧେତି। ''ମଣ୍ଡୂକକଣ୍ଟକଂ ୱା ୱିସନ୍ତି ମଣ୍ଡୂକାନଂ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠେ ଅଗ୍ଗକୋଟିଯଂ ଠିତକଣ୍ଟକ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ''ଏକଂ ୱିସମଚ୍ଛକଣ୍ଟକ''ନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି।

ୱନପ୍ପତିକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ହରଣକକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୧୧। ହରଣକକଥାଯଂ ହରଣକନ୍ତି ହରିଯମାନଂ। ଅଭିମୁଖଂ କତ୍ୱା କଡ୍ଢନଂ ଆକଡ୍ଢନଂ, ସେସଦିସାକଡ୍ଢନଂ ୱିକଡ୍ଢନଂ। ପାଦଂ ଅଗ୍ଘତି, ପାରାଜିକମେୱାତି ଏତ୍ଥ ଅନ୍ତଂ ନ ଗଣ୍ହାମୀତି ଅସଲ୍ଲକ୍ଖିତତ୍ତା ଅନ୍ତସ୍ସ ଚ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀତି ସଲ୍ଲକ୍ଖିତସ୍ସେୱ ପଟସ୍ସ ଏକଦେସତ୍ତା ପାରାଜିକଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସହଭଣ୍ଡହାରକନ୍ତି ଭଣ୍ଡହାରକେନ ସଦ୍ଧିଂ। ସନ୍ତଜ୍ଜେତ୍ୱାତି ଧନୁଆଦୀହି ସନ୍ତଜ୍ଜେତ୍ୱା।

ସୋତି ଭଣ୍ଡହାରକୋ। ଅନଜ୍ଝାୱୁତ୍ଥକନ୍ତି ଅପରିଗ୍ଗହିତକଂ, ଅସାମିକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଆହରାପେନ୍ତେ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ''ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗତାନମ୍ପି ନିରାଲଯାନଂ ପୁନ ଆହରାପନସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକେ ପରିକ୍ଖାରେ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପରେହି ଗହିତେ ତତ୍ଥ ଧୁରନିକ୍ଖେପଂ କତ୍ୱାପି ପୁନ ତଂ ବଲକ୍କାରେନପି ଆହରାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଦେସୱାସିନୋ ଆଚରିଯା ୱଦନ୍ତି, ସୀହଳଦୀପୱାସିନୋ ପନ ତଂ କେଚି ଆଚରିଯା ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ତେନେୱ ମହାଗଣ୍ଠିପଦେ ମଜ୍ଝିମଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ ୱୁତ୍ତଂ ''ଅମ୍ହାକଂ ପନ ତଂ ନ ରୁଚ୍ଚତୀ''ତି। ଅଞ୍ଞେସୂତି ମହାପଚ୍ଚରିଆଦୀସୁ। ୱିଚାରଣା ଏୱ ନତ୍ଥୀତି ତତ୍ଥାପି ପଟିକ୍ଖେପାଭାୱତୋ ଅଯମେୱତ୍ଥୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ହରଣକକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଉପନିଧିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୧୨। ଉପନିଧିକଥାଯଂ ''ସଙ୍ଗୋପନତ୍ଥାଯ ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥେ ନିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଭଣ୍ଡସ୍ସ ଗୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ପଟିସାମନପଯୋଗଂ ୱିନା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ପଯୋଗେ ଅକତେପି ରଜ୍ଜସଙ୍ଖୋଭାଦିକାଲେ 'ନ ଦାନି ତସ୍ସ ଦସ୍ସାମି, ନ ମଯ୍ହଂ ଦାନି ଦସ୍ସତୀ'ତି ଉଭୋହିପି ସକସକଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଧୁରନିକ୍ଖେପେ କତେ ପାରାଜିକମେୱ ପଟିସାମନପଯୋଗସ୍ସ କତତ୍ତା''ତି ୱଦନ୍ତି। ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥେ ନିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତାତି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥେ ସଙ୍ଗୋପନତ୍ଥାଯ ନିକ୍ଖିତ୍ତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧତ୍ତା ଆରକ୍ଖାଯ ଭଣ୍ଡସାମିକଟ୍ଠାନେ ଠିତତ୍ତା ଠାନସ୍ସ ଚ ତଦାଯତ୍ତତାଯ ଠାନାଚାୱନସ୍ସ ଅଲବ୍ଭନତୋ ନତ୍ଥି ଅୱହାରୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଧମ୍ମଂ ୱାଚାପେତ୍ୱାତି ଧମ୍ମଂ କଥାପେତ୍ୱା। ଏସେୱ ନଯୋତି ଉଦ୍ଧାରେଯେୱ ପାରାଜିକଂ। କସ୍ମା? ଅଞ୍ଞେହି ଅସାଧାରଣସ୍ସ ଅଭିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ''ଅଞ୍ଞଂ ତାଦିସମେୱ ଗଣ୍ହନ୍ତେ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ଇଦଂ ସଞ୍ଞାଣଂ କଥେନ୍ତେନେୱ 'ଅସୁକସ୍ମିଂ ଠାନେ'ତି ଓକାସସ୍ସ ଚ ନିଯମିତତ୍ତା ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠିତଂ ପତ୍ତଂ ଅପନେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଓକାସେ ଅଞ୍ଞଂ ତାଦିସମେୱ ପଚ୍ଛା ଠପିତଂ ପତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ କଥିତ''ନ୍ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ଚୋରେନ ସଲ୍ଲକ୍ଖିତପତ୍ତସ୍ସ ଗହଣାଭାୱେପି ''ଇଦଂ ଥେନେତ୍ୱା ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ତସ୍ମିଂ ଓକାସେ ଠିତେ ତାଦିସେ ୱତ୍ଥୁମତ୍ତେ ତସ୍ସ ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତସବ୍ଭାୱତୋ ଅଞ୍ଞଂ ତାଦିସମେୱ ଗଣ୍ହନ୍ତେ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ଚୋରସ୍ସ ଅୱହାରୋ ଦସ୍ସିତୋ। ପଦୱାରେନାତି ଥେରେନ ନୀହରିତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତୋ ଚୋରସ୍ସ ପଦୱାରେନ। ତଂ ଅତାଦିସମେୱ ଗଣ୍ହନ୍ତେ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ''ମମାଯଂ ପତ୍ତୋ ନ ହୋତୀ''ତି ୱା ''ମଯା କଥିତୋ ଅଯଂ ପତ୍ତୋ ନ ହୋତୀ''ତି ୱା ଜାନିତ୍ୱା ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତେନ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ''ଇଦଂ ଥେନେତ୍ୱା ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ୱତ୍ଥୁମତ୍ତେ ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଚ ଅୱହାରସବ୍ଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ।

ଗାମଦ୍ୱାରନ୍ତି ସମଣସାରୁପ୍ପଂ ୱୋହାରମତ୍ତମେତଂ, ଅନ୍ତୋଗାମଂ ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଥେରସ୍ସପାରାଜିକନ୍ତି ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତେନେୱ ପରସନ୍ତକସ୍ସ ଗହିତତ୍ତା ଉଦ୍ଧାରେଯେୱ ଥେରସ୍ସ ପାରାଜିକଂ। ଚୋରସ୍ସ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଗହିତତ୍ତା ଗହିତକାଲେ ଚୋରସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ। ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଚୋରସ୍ସ ସାମିକେନ ଦିନ୍ନତ୍ତା ପାରାଜିକଂ ନତ୍ଥି, ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଗହିତତ୍ତା ଦୁକ୍କଟଂ, ଥେରସ୍ସ ପନ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକେପି ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତତାଯ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି।

ଆଣତ୍ତିଯା ଗହିତତ୍ତାତି ଏତ୍ଥ ''ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗଣ୍ହ, ଅସୁକଂ ନାମ ଗାମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିସ୍ସାମା''ତି ଏୱଂ ଥେରେନ କତଆଣତ୍ତିଯା ୱିହାରସ୍ସ ପରଭାଗେ ଉପଚାରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରତୋ ଉପଚାରୋ, ତାୱ ସବ୍ବଂ ଖେତ୍ତମେୱ ଜାତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ମଗ୍ଗତୋ ଓକ୍କମ୍ମାତି ଏତ୍ଥ ଉଭିନ୍ନଂ ସକଟଚକ୍କମଗ୍ଗାନଂ ଅନ୍ତରାଳମ୍ପି ମଗ୍ଗୋଯେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ଅନିସୀଦିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସୀସାଦୀସୁ ଭାରଂ ଭୂମିଯଂ ଅନିକ୍ଖିପିତ୍ୱାୱ ତିଟ୍ଠନ୍ତୋ ନିସୀଦନ୍ତୋ ୱା ୱିସ୍ସମିତ୍ୱା ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତେ ୱୂପସନ୍ତେ ପୁନ ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି ଚେ, ପାଦୁଦ୍ଧାରେନ କାରେତବ୍ବୋ। ସଚେ ଭୂମିଯଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁନ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ଉଦ୍ଧାରେନ କାରେତବ୍ବୋ। କସ୍ମା? ଆଣାପକସ୍ସ ଆଣତ୍ତିଯା ଯଂ କତ୍ତବ୍ବଂ, ତସ୍ସ ତାୱ ପରିନିଟ୍ଠିତତ୍ତା। କେଚି ପନ ''ପୁରିମସ୍ମିଂ ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତେ ଅୱୂପସନ୍ତେପି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱିସ୍ସମିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତୋ ପାଦୁଦ୍ଧାରେନ ଉଦ୍ଧାରେନ ୱା କାରେତବ୍ବୋ''ତି ୱଦନ୍ତି, ''ଅସୁକଂ ନାମ ଗାମନ୍ତି ଅନିଯମେତ୍ୱା 'ଅନ୍ତୋଗାମଂ ପୱିସିସ୍ସାମା'ତି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତେ ୱିହାରସାମନ୍ତା ସବ୍ବୋପି ଗୋଚରଗାମୋ ଖେତ୍ତମେୱା''ତିପି ୱଦନ୍ତି। ସେସନ୍ତି ମଗ୍ଗୁକ୍କମନୱିହାରାଭିମୁଖଗମନାଦି ସବ୍ବଂ। ପୁରିମସଦିସମେୱାତି ଅନାଣତ୍ତିଯା ଗହିତେପି ସାମିକସ୍ସ କଥେତ୍ୱା ଗହିତତ୍ତା ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତୱିହାରୂପଚାରାଦି ସବ୍ବଂ ଖେତ୍ତମେୱାତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ।

ଏସେୱ ନଯୋତି ''ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତନଯଂ ଅତିଦିସତି। ନିମିତ୍ତେ ୱା କତେତି ''ଚୀୱରଂ ମେ କିଲିଟ୍ଠଂ, କୋ ନୁ ଖୋ ରଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସତୀ''ତିଆଦିନା ନିମିତ୍ତେ କତେ। ୱୁତ୍ତନଯେନେୱାତି ଅନାଣତ୍ତସ୍ସ ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ଗମନୱାରେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ। ଏକପସ୍ସେ ୱାତି ୱିହାରସ୍ସ ମହନ୍ତତାଯ ଅତ୍ତାନଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ପସ୍ସେ ୱସନ୍ତୋ ୱା। ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତେନ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଜୀରାପେତୀତି

ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଠାନାଚାୱନଂ ଅକତ୍ୱା ନିୱତ୍ଥପାରୁତନୀହାରେନେୱ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଜୀରାପେତି, ଠାନା ଚାୱେନ୍ତସ୍ସ ପନ ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେ ସତି ପାରାଜିକମେୱ ସୀସେ ଭାରଂ ଖନ୍ଧେ କରଣାଦୀସୁ ୱିୟ। ଯଥା ତଥା ୱା ନସ୍ସତୀତି ଅଗ୍ଗିଆଦିନା ୱା ଉପଚିକାଦୀହି ଖାଦିତଂ ୱା ନସ୍ସତି।

ଅଞ୍ଞୋ ୱା କୋଚୀତି ଇମିନା ପନ ଯେନ ଠପିତଂ, ସୋପି ସଙ୍ଗହିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତୱ ଥୂଲସାଟକୋ ଲଦ୍ଧୋତିଆଦିନା ମୁସାୱାଦେ ଦୁକ୍କଟଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନପୟୋଗତ୍ତା। ଇତରଂ ଗଣ୍ହତୋ ଉଦ୍ଧାରେ ପାରାଜିକନ୍ତି ଏତ୍ଥ "ପୱିସିତ୍ୱା ତୱ ସାଟକଂ ଗଣ୍ହାହୀ"ତି ଇମିନାୱ ଉପନିଧିଭାୱତୋ ମୁତ୍ତତ୍ତା ସାମିକସ୍ସ ଇତରଂ ଗଣ୍ହତୋପି ଅତ୍ତନୋ ସାଟକେ ଆଲୟସ୍ସ ସବ୍ଭାୱତୋ ଚ ଉଦ୍ଧାରେ ପାରାଜିକଂ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ଜାନନ୍ତୀତି ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ୱଚନଂ ଅସୁଣନ୍ତା ନ ଜାନନ୍ତି। ଏସେୱ ନୟୋତି ଏତ୍ଥ ସଚେ ଜାନିତ୍ୱାପି ଚିତ୍ତେନ ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି, ଏସେୱ ନୟୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ଚିତ୍ତେନ ପଟିକ୍ଖେପୋପି ସଙ୍ଗହିତୋୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯାଚିତା ୱା ଅୟାଚିତା ୱାତି ଏତ୍ଥ ଯାଚିତା ଯଦି ଚିତ୍ତେନପି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି, ନଟ୍ଠେ ଗୀୱା। ଅୟାଚିତା ପନ ଯଦିପି ଚିତ୍ତେନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି, ନତ୍ଥି ଗୀୱା।

ଗହେତ୍ୱା ଠପେତୀତି ଏତ୍ଥ ଚାଲେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂୟେୱ ଠାନେ ଠପିତେପି ନଟ୍ଠେ ଗୀୱା। ଉପଚାରେ ୱିଜହମାନେତି ଭଣ୍ଡାଗାରସ୍ସ ସମୀପେ ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱଟ୍ଠାନେ ୱିଜହମାନେ। ମୟି ଚ ମତେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ସେନାସନେ ୱିନଟ୍ଠେତି ଏତ୍ଥ "କେୱଲଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ସେନାସନଂ ମା ନସ୍ସୀତି ଇମିନାୱ ଅଧିପ୍ପାୟେନ ୱିୱରିତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତିୟେୱା"ତି ୱଦନ୍ତି। ସହାୟେହି ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ତେହିପି କିଞ୍ଚି କିଞ୍ଚି ଦାତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅୟଂ ସାମୀଚୀତି ଭଣ୍ଡାଗାରେ ୱସନ୍ତାନଂ ଇଦଂ ୱତ୍ତଂ।

ଲୋଲମହାଥେରୋତି ମନ୍ଦୋ ମୋମୂହୋ ହସିତକୀଳିତପ୍ପସୁତୋ ୱା ମହାଥେରୋ। ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଗବ୍ଭେସୁ ସଭାଗଭିକ୍ଖୂନଂ ପରିକ୍ଖାରଂ ଠପେନ୍ତୀତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଇତରେହୀତି ତସ୍ମିଂୟେୱ ଗବ୍ଭେ ୱସନ୍ତେହି ଇତରଭିକ୍ଖୂହି। ୱିହାରୱାରେ ନିୟୁତ୍ତୋ ୱିହାରୱାରିକୋ, ୱାରଂ କତ୍ୱା ୱିହାରରକ୍ଖଣକୋ। ନିୱାପନ୍ତି ଭତ୍ତୱେତନଂ। ପଟିପଥଂ ଗତେସୂତି ଚୋରାନଂ ଆଗମନଂ ଞତ୍ୱା "ପଠମତରଂୟେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଦ୍ଦଂ କରିସ୍ସାମା"ତି ଚୋରାନଂ ଅଭିମୁଖଂ ଗତେସୁ। ନିସ୍ସିତକେ ଜଗ୍ଗେନ୍ତୀତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ନିସ୍ସିତକେ ସିକ୍ଖାଚରିୟାୟ ପୋସେନ୍ତାପି ନିସ୍ସିତକେ ୱିହାରଂ ଜଗ୍ଗାପେନ୍ତି। "ଅସହାୟସ୍ସ ଅଦୁତିୟସ୍ସା"ତି ପାଠୋ ଯୁତ୍ତୋ, ପଚ୍ଛିମଂ ପୁରିମସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଅସହାୟସ୍ସ ୱା ଅତ୍ତଦୁତିୟସ୍ସ ୱାତି ଇମସ୍ମିଂ ପନ ପାଠେ ଏକେନ ଆନୀତଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ନପ୍ପହୋତୀତି ଅତ୍ତଦୁତିୟସ୍ସପି ୱାରୋ ନିୱାରିତୋତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ "ଯସ୍ସ ସଭାଗୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭତ୍ତଂ ଆନେତ୍ୱା ଦାତା ନତ୍ଥୀ"ତି ଇମିନା ନ ସମେତୀତି ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ଉପଜୀୱନ୍ତେନ ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଅବ୍ଭୋକାସିକେନ ରୁକ୍ଖମୂଲିକେନପି ପାକୱଟ୍ଟଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ଜୀୱନ୍ତେନ ପତ୍ତଚୀୱରରକ୍ଖଣତ୍ଥାୟ ୱିହାରୱାରେ ସମ୍ପତ୍ତେ ଠାତବ୍ବଂ। ପରିପୁଚ୍ଛନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତପଞ୍ହୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ଅଟ୍ଠକଥଂ ୱା। ଦିଗୁଣନ୍ତି ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ପାପିତଂ ୱିନାୱ ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସେତି ୱଦନ୍ତି। ପକ୍ଖୱାରେନାତି ଅଦ୍ଧମାସୱାରେନ।

ଉପନିଧିକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସୁଙ୍କଘାତକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୧୩। ସୁଙ୍କଘାତକଥାୟଂ ତତୋ ହନନ୍ତୀତି ତତୋ ନୀହରନ୍ତା ହନନ୍ତି। ତନ୍ତି ସୁଙ୍କଟ୍ଠାନଂ। ଯତୋତି ଯତୋ ନୀହରିୟମାନଭଣ୍ଡତୋ। ରାଜକନ୍ତି ରାଜାୟତ୍ତଂ। ତମ୍ପି ରାଜାରହମେୱାତି ଆହ "ଅୟମେୱତ୍ଥୋ"ତି। ଇତୋତି ଇତୋ ଭଣ୍ଡତୋ। ଦୁତିୟଂ ପାଦଂ ଅତିକ୍କାମେତୀତି ଏତ୍ଥ "ପଠମଂ ପାଦଂ ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ବହି ଠପେତ୍ୱା ଦୁତିୟେ ପାଦେ ଉଦ୍ଧଟମତ୍ତେ ପାରାଜିକ"ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ବହି ଅଟ୍ଠପିତୋପି ବହି ଠିତୋୟେୱ ନାମ ହୋତୀତି କତ୍ୱା। ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପଦୱାରେନ ଆପତ୍ତି କାରେତବ୍ବା, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସବ୍ବତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋତି ୱଦନ୍ତି। ସୁଙ୍କଘାତତୋ ବହି ବହିସୁଙ୍କଘାତଂ। ଅୱସ୍ସଂ ପତନକନ୍ତି ଅୱସ୍ସଂ ସୁଙ୍କଘାତତୋ ବହି ପତନକଂ। ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱାତି ଅୱସ୍ସଂ ପତନକେ ହତ୍ଥତୋ ମୁତ୍ତମତ୍ତେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୱଟ୍ଟନ୍ତଂ ପୁନ ଅନ୍ତୋ ପୱିସତୀତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାୱଚନସ୍ସ କୁରୁନ୍ଦିସଙ୍ଖେପଟ୍ଠକଥାହି ଅଧିପ୍ପାୟୋ ପକାସିତୋ। ଅନ୍ତୋ ଠତ୍ୱା ବହି ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ରକ୍ଖତୀତି ଭିକ୍ଖୁନୋ ପୟୋଗେନ ଗମନୱେଗସ୍ସ ଅନ୍ତୋୟେୱ ୱୂପସନ୍ତତ୍ତା। ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଅବ୍ଭନ୍ତରିମଂ ବହି ଠପେତୀତି ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଠିତଂ ପୁଟକଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ବହି ଠପେତି। ଏତ୍ଥ ଚ "ଅବ୍ଭନ୍ତରିମେ ପୁଟକେ ଭୂମିତୋ ମୋଚିତମତ୍ତେ ପାରାଜିକ"ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

"ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଯାନେ ୱା...ପେ... ଠପେତୀତି ସୁଙ୍କଘାତଂ ଅପୱିସିତ୍ୱା ବହିୟେୱ ଠପେତୀ"ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ ସୁଙ୍କଟ୍ଠାନସ୍ସ ବହି ଠପିତନ୍ତି ୱତ୍ତମାନତ୍ତା। ଆଚରିୟା ପନ "ସୁଙ୍କଟ୍ଠାନସ୍ସ ବହି ଠିତ"ନ୍ତି ପାଠଂ ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା "ପଠମଂ ଅନ୍ତୋସୁଙ୍କଘାତଂ ପୱିଟ୍ଠେସୁୟେୱ ଯାନାଦୀସୁ ଠପିତଂ ପଚ୍ଛା ଯାନେନ ସଦ୍ଧିଂ ନୀହଟଂ ସୁଙ୍କଘାତସ୍ସ ବହି ଠିତଂ, ନ ଚ ତେନ ନୀତ"ନ୍ତି ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି। ଅୟଂ ପନ ତେସଂ ଅଧିପ୍ପାୟୋ – ସୁଙ୍କଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ପୱିଟ୍ଠଯାନାଦୀସୁ ଠପିତେପି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପୟୋଗଂ ୱିନା ଅଞ୍ଞେନ ନୀହଟତ୍ତା ନେୱତ୍ଥି ପାରାଜିକଂ, "ଅତ୍ର ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ସୁଙ୍କଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୂ"ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଞ୍ଞେନ ନୀହଟସ୍ସ ବହି ଠିତେ ଭଣ୍ଡଦେୟ୍ୟମ୍ପି ନ ହୋତୀତି। ଅୟମେୱ ଚ ନୟୋ "ୱଟ୍ଟିତ୍ୱା ଗମିସ୍ସତୀତି ୱା ଅଞ୍ଞୋ ନଂ ୱଟ୍ଟେସ୍ସତୀତି ୱା ଅନ୍ତୋ ଠପିତଂ ପଚ୍ଛା ସୟଂ ୱା ୱଟ୍ଟମାନଂ ଅଞ୍ଞେନ ୱା ୱଟ୍ଟିତଂ ବହି ଗଚ୍ଛତି, ରକ୍ଖତିୟେୱା"ତି ଇମିନା ୱଚନେନ ସମେତୀତି ଯୁତ୍ତତରୋ ୱିୟ ଦିସ୍ସତି। ସୁଙ୍କଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ପୱିସିତ୍ୱା ପୁନ ପଚ୍ଛାଗଚ୍ଛତୋପି ତେନ ପସ୍ସେନ ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଯଦି ତତୋପି ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ହତ୍ଥତୋ ସୁଙ୍କଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ସୀମାତିକ୍କମେ ପାରାଜିକମେୱ।

ହତ୍ଥିସୁତ୍ତାଦୀସୂତି ହତ୍ଥିସିକ୍ଖାଦୀସୁ। ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେତି ଯଥାୱୁତ୍ତଯାନାଦୀହି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ନୀହରଣେ। ଅନାପତ୍ତୀତି ତତ୍ଥ "ସହତ୍ଥା"ତି ୱଚନତୋ ଅଞ୍ଞେନ ନୀହରାପେନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନସିକ୍ଖାପଦେ। ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ଏଳକଲୋମସିକ୍ଖାପଦେ। ହୋନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ହେତୁଅତ୍ଥୋ, ଯସ୍ମା ଏଳକଲୋମାନି ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟାନି ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ପାଚିତ୍ତିୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଧ ଅନାପତ୍ତୀତି ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ଅୱହାରାଭାୱା ଅନାପତ୍ତି। ଉପଚାରନ୍ତି ସୁଙ୍କଘାତପରିଚ୍ଛେଦତୋ ବହି ସମନ୍ତା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଲେଡ୍ଡୁପାତାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ ୱତିଆସନ୍ନପ୍ପଦେସସଙ୍ଖାତଂ ଉପଚାରଂ। ତାଦିସଂ ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମିତ୍ୱା ପରିହରଣେ ସାଦୀନୱତ୍ତା ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥାତି ସୁଙ୍କଘାତେ। "ଦ୍ୱୀହି ଲେଡ୍ଡୁପାତେହୀତି ଅୟଂ ନିୟମୋ ଆଚରିୟପରମ୍ପରାଭତୋ"ତି ମହାଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ।

ସୁଙ୍କଘାତକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପାଣକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୧୪। ପାଣକଥାୟଂ ତିରଚ୍ଛାନଗତସ୍ସ ଏକନ୍ତେନ ପାଦଗ୍ଘନକତା ନ ସମ୍ଭୱତୀତି ଆହ – "ଏକଂସେନ ଅୱହାରକପ୍ପହୋନକପାଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ"ତି। ଭୁଜିସ୍ସଂ ହରନ୍ତସ୍ସ ଅୱହାରୋ ନତ୍ଥୀତି ପରପରିଗ୍ଗହିତାଭାୱତୋ। ଭୁଜିସ୍ସୋତି ଅଦାସୋ। ଆଠପିତୋତି ମାତାପିତୂହି ଇଣଂ ଗଣ୍ହନ୍ତେହି "ଯାୱ ଇଣଦାନା ଅୟଂ ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ହୋତୂ"ତି ଇଣଦାୟକାନଂ ନିୟ୍ୟାତିତୋ। ଯସ୍ମା ମାତାପିତରୋ ଦାସାନଂ ୱିୟ ପୁତ୍ତାନଂ ନ ସାମିନୋ। ଯେସଞ୍ଚ ସନ୍ତିକେ ଆଠପିତୋ, ତେପି ତସ୍ସ ହତ୍ଥକମ୍ମେ ସାମିନୋ, ନ ତସ୍ସାତି ଆହ "ଅୱହାରୋ ନତ୍ଥୀ"ତି। ଧନଂ ପନ ଗତଟ୍ଠାନେ ୱଡ୍ଢତୀତି ଏତ୍ଥ "ଆଠପେତ୍ୱା ଗହିତଧନଂ ୱଡ୍ଢିୟା ସହ ଅୱହାରକସ୍ସ ଗୀୱା"ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ।

ଅନ୍ତୋଜାତ...ପେ... ଅୱହାରୋ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ପଦେସଚାରିତ୍ତୱସେନ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ନିୟ୍ୟାତେତ୍ୱା ଦାସବ୍ୟଂ ଉପଗତଂ ଅୱହରନ୍ତସ୍ସପି ପାରାଜିକମେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଗେହଦାସିୟା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ଦାସସ୍ସ ଜାତୋତି ଏୱମ୍ପି ସମ୍ଭୱତୀତି ସମ୍ଭୱନ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଗେହଦାସିୟା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଜାତୋପି ଏତ୍ଥେୱ ସଙ୍ଗହିତୋ। କରମରାନୀତୋ ନାମ ବନ୍ଧଗାହଗହିତୋ। ତେନାହ "ପରଦେସତୋ ପହରିତ୍ୱା"ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ପରଦେସତୋ ପହରିତ୍ୱାତି ପରଦେସଂ ୱିଲୁମ୍ପକେହି ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାଦୀହି ମହାଚୋରେହି ପରଦେସତୋ ପହରିତ୍ୱା। ଅନାପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସାତି ଯଦି ତସ୍ସ ୱଚନେନ ତତୋ ଅଧିକଂ ୱେଗଂ ନ ୱଡ୍ଢେତି, ଅନାପତ୍ତି। ପରିୟାୟେନାତି ପରିୟାୟୱଚନେନ। ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହେ "ମରଣୱଣ୍ଣଂ ୱା ସଂୱଣ୍ଣେୟ୍ୟା"ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପରିୟାୟକଥାୟପି ନ ମୁଚ୍ଚତି, ଇଧ ପନ "ଅଦିନ୍ନଂ ଥେୟ୍ୟସଙ୍ଖାତଂ ଆଦିୟେୟ୍ୟା"ତି ଆଦାନସ୍ସେୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପରିୟାୟକଥାୟ ମୁଚ୍ଚତି।

ପାଣକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅପଦକଥାୱଣ୍ଣନା

ଅପଦକଥାୟଂ ନାମେନାତି ସପ୍ପନାମେନ ୱା ସାମିକେନ କତନାମେନ ୱା। କରଣ୍ଡପୁଟନ୍ତି ପେଳାୟ ପିଧାନଂ। ଆହଚ୍ଚାତି ପହରିତ୍ୱା।

ଚତୁପ୍ପଦକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୧୮। ଚତୁପ୍ପଦକଥାଯଂ ଭିଙ୍କଚ୍ଛାପନ୍ତି ଭିଙ୍କଭିଙ୍କାତି ସଦ୍ଦାଯନତୋ ଏୱଂଲଦ୍ଧନାମଂ ହତ୍ଥିପୋତକଂ। ଅନ୍ତୋୱତ୍ଥୁମ୍ହୀତି ପରିକ୍ଖିତ୍ତେ ଅନ୍ତୋୱତ୍ଥୁମ୍ହି। ରାଜଙ୍ଗଣେତି ପରିକ୍ଖିତ୍ତେ ନଗରେ ୱତ୍ଥୁଦ୍ୱାରତୋ ବହିରାଜଙ୍ଗଣେ। ହତ୍ଥିସାଲା ଠାନନ୍ତି ନିକ୍କୋସତୋ ଉଦକପାତବ୍ଭନ୍ତରଂ ଠାନଂ। ବହିନଗରେ ଠିତସ୍ସାତି ପରିକ୍ଖିତ୍ତନଗରଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତନଗରେ ପନ ଅନ୍ତୋନଗରେ ଠିତସ୍ସପି ଠିତଟ୍ଠାନମେୱ ଠାନଂ। ଖଣ୍ଡଦ୍ୱାରନ୍ତି ଅତ୍ତନା ଖଣ୍ଡିତଦ୍ୱାରଂ। ସାଖାଭଙ୍ଗନ୍ତି ଭଞ୍ଜିତସାଖଂ। ନିପନସ୍ସ ଦ୍ୱେତି ବନ୍ଧନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଦ୍ୱେ। ଘାତେତୀତି ଏତ୍ଥ ''ଥେଯ୍ଯଚିତ୍ତେନ ୱିନାସେନ୍ତସ୍ସ ସହପଯୋଗତ୍ତା ଦୁକ୍କଟମେୱ, ନ ପାଚିତ୍ତିଯ''ନ୍ତି ଆଚରିଯା ୱଦନ୍ତି।

ଚତୁପ୍ପଦକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଓଣିରକ୍ଖକଥାୱଣ୍ଣନା

ଓଣିରକ୍ଖକଥାଯଂ ଓଣିନ୍ତି ଓଣୀତଂ, ଆନୀତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଓଣିରକ୍ଖସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଠପିତଂ ଭଣ୍ଡଂ ଉପନିଧି ୱିଯ ସଙ୍ଗୋପନତ୍ଥାଯ ଅନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମୁହୁତ୍ତଂ ଓଲୋକନତ୍ଥାଯ ଠପିତତ୍ତା ତସ୍ସ ଠାନାଚାୱନମତ୍ତେନ ପାରାଜିକଂ ଜନେତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି।

ସଂୱିଦାୱହାରକଥାୱଣ୍ଣନା

ସଂୱିଦାୱହାରକଥାଯଂ ''ସମ୍ବହୁଲା ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ଏକୋ ଭଣ୍ଡଂ ଅୱହରତି, ଆପତ୍ତି ସବ୍ବେସଂ ପାରାଜିକସ୍ସା''ତି ପାଠଇଯଂ ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଆଣାପକାନଂ ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଆପତ୍ତି, ଅୱହାରକସ୍ସ ଉଦ୍ଧାରେତି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ ଆଣତ୍ତିକଥାଯଂ ''ସୋ ତଂ ଭଣ୍ଡଂ ଅୱହରତି, ଆପତ୍ତି ସବ୍ବେସଂ ପାରାଜିକସ୍ସା''ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ। ଏତ୍ଥାପି ହି ଆଣାପକସ୍ସ ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେଯେୱ ଆପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ତଥା ଚ ୱକ୍ଖତି ''ଅଥ ତଂ ଭଣ୍ଡଂ ଅୱସ୍ସଂ ହାରିଯଂ ହୋତି, ଯଂ ପରତୋ ସବ୍ବେସଂ ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତଂ, ତତୋ ଇମସ୍ସ ତଙ୍ଖଣେଯେୱ ପାରାଜିକଂ ହୋତୀତି ଅଯଂ ଯୁତ୍ତି ସବ୍ବତ୍ଥ ୱେଦିତବ୍ବା''ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୨୧)। ସଂୱିଦାୱହାରେ ଚ ''ଆଣତ୍ତି ନତ୍ଥୀ''ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ''ଅନ୍ତେୱାସିକେସୁ ଏକମେକସ୍ସ ଏକେକୋ ମାସକୋ ସାହତ୍ଥିକୋ ହୋତି, ପଞ୍ଚ ଆଣତ୍ତିକା''ତି ୱଚନତୋ। ଆଣତ୍ତିଯା ଚ ସତି ଆଣାପକସ୍ସ ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେଯେୱ ଆପତ୍ତି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା, ନ ଉଦ୍ଧାରେ।

ଯଦି ଏୱଂ ''ତେସୁ ଏକୋ ଭଣ୍ଡଂ ଅୱହରତି, ତସ୍ସୁଦ୍ଧାରେ ସବ୍ବେସଂ ପାରାଜିକ''ନ୍ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ନାଯଂ ଦୋସୋ। ଏତ୍ଥ ହି ସବ୍ବେସଂଯେୱ ଆପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଅୱହାରକସ୍ସପି ଆପତ୍ତିସମ୍ଭୱଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ତସ୍ସୁଦ୍ଧାରେ ସବ୍ବେସଂ ପାରାଜିକ''ନ୍ତି ଆହ, ନ ପନ ଆଣାପକାନମ୍ପି ଉଦ୍ଧାରେଯେୱ ଆପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ''ସମ୍ବହୁଲା ଏକଂ ଆଣାପେନ୍ତି 'ଗଚ୍ଛେତଂ ଆହରା'ତି, ତସ୍ସୁଦ୍ଧାରେ ସବ୍ବେସଂ ପାରାଜିକ''ନ୍ତିଆଦୀସୁପି ଏୱମେୱ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଅଥ ୱା ସଂୱିଦାୱହାରେ ଆଣାପକାନମ୍ପି ଉଦ୍ଧାରେଯେୱ ଆପତ୍ତି, ନ ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେତି ଆୱେଣିକମିଦଂ ଲକ୍ଖଣନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯପ୍ପମାଣେନ ଗହେତବ୍ବଂ, ଇତୋ ୱା ଅଞ୍ଞେନ ପକାରେନ ଯଥା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପୁବ୍ବେନାପରଂ ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ତଥା ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

ସଂୱିଧାଯାତି ସଂୱିଦହିତ୍ୱା। ତେନ ନେସଂ ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତିଯୋତି ଆଣତ୍ତିୱସେନ ପାରାଜିକାପତ୍ତିଯା ଅସମ୍ଭୱେ ସତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଦି ହି ତେ ଆଣତ୍ତା ଅୱସ୍ସଂ ତଂ ହରନ୍ତି, ପାରାଜିକାପତ୍ତିଯେୱ ନେସଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ନ ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତି। ସାହତ୍ଥିକଂ ୱା ଆଣତ୍ତିକସ୍ସ ଆଣତ୍ତିକଂ ୱା ସାହତ୍ଥିକସ୍ସ ଅଙ୍ଗଂ ନ ହୋତୀତି ଭିନ୍ନକାଲୱିସଯତ୍ତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଅଙ୍ଗଂ ନ ହୋତି। ତଥା ହି ସହତ୍ଥା ଅୱହରନ୍ତସ୍ସ ଠାନାଚାୱନେ ଆପତ୍ତି, ଆଣତ୍ତିଯା ପନ ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେଯେୱାତି ଭିନ୍ନକାଲୱିସଯା ସାହତ୍ଥିକାଣତ୍ତିକେହି ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବାପତ୍ତିଯୋ।

ସଂୱିଦାୱହାରକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସଙ୍କେତକମ୍ମକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୧୯। ସଙ୍କେତକମ୍ମକଥାଯଂ ଓଚରକେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱାତି ''ଅୱସ୍ସଂ ହାରିଯେ ଭଣ୍ଡେ''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତନଯେନ। ପାଠଇଯଂ ତଂ ସଙ୍କେତଂ ପୁରେ ୱା ପଚ୍ଛା ୱାତି ଏତ୍ଥ ତଂ ସଙ୍କେତନ୍ତି ସାମିଅତ୍ଥେ ଉପଯୋଗୱଚନନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ତସ୍ସ ସଙ୍କେତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ତଂ ସଙ୍କେତଂ ଅସମ୍ପତ୍ୱା ପୁରେ ୱା ତଂ ସଙ୍କେତଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ପଚ୍ଛା ୱାତି ଏୱମେତ୍ଥ ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। ତେନେୱାହ – ''ଅଜ୍ଜାତି ନିଯାମିତଂତଂ ସଙ୍କେତଂ ଅତିକ୍କମ୍ମା''ତିଆଦି। ତଂ ନିମିତ୍ତଂ ପୁରେ ୱା ପଚ୍ଛା ୱାତି ଏତ୍ଥାପି ଇମିନାୱ ନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସଙ୍କେତକମ୍ମକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିମିତ୍ତକମ୍ମକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୨୦। ନିମିତ୍ତକମ୍ମକଥାଯଂ ଅକ୍ଖିନିଖଣାଦିନିମିତ୍ତକମ୍ମଂ ପନ ଲହୁକଂ ଇତ୍ତରକାଲଂ, ତସ୍ମା ତଙ୍ଖଣେଯେୱ ତଂ ଭଣ୍ଡଂ ଅୱହରିତୁଂ ନ ସକ୍କା। ତଥା ହି କିଞ୍ଚି ଭଣ୍ଡଂ ଦୂରେ ହୋତି କିଞ୍ଚି ଭାରିଯଂ, ତଂ ଗହେତୁଂ ଯାୱ ଗଚ୍ଛତି, ଯାୱ ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ୱାଯମତି, ତାୱ ନିମିତ୍ତକମ୍ମସ୍ସ ପଚ୍ଛା ହୋତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ନିମିତ୍ତକମ୍ମତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଗଣ୍ହିତୁଂ ଆରଦ୍ଧତ୍ତା ତେନେୱ ନିମିତ୍ତେନ ଅୱହରତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଦି ଏୱଂ ''ପୁରେଭତ୍ତପଯୋଗୋୱ ଏସୋ''ତି ୱାଦୋ ପମାଣଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି? ନାପଜ୍ଜତି। ନ ହି ସଙ୍କେତକମ୍ମଂ ୱିଯ ନିମିତ୍ତକମ୍ମଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ହି କାଲପରିଚ୍ଛେଦୋ ଅତ୍ଥି, ଇଧ ନତ୍ଥି। କାଲୱସେନ ହି ସଙ୍କେତକମ୍ମଂ ୱୁତ୍ତଂ, କିରିଯାୱସେନ ନିମିତ୍ତକମ୍ମନ୍ତି ଅଯମେତେସଂ ୱିସେସୋ। ''ତଂ ନିମିତ୍ତଂ ପୁରେ ୱା ପଚ୍ଛା ୱା ତଂ ଭଣ୍ଡଂ ଅୱହରତି, ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀ''ତି ଇଦଂ ପନ ତେନ ନିମିତ୍ତକମ୍ମେ କତେ ଗଣ୍ହିତୁଂ ଅନାରଭିତ୍ୱା ସଯମେୱ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ।

ନିମିତ୍ତକମ୍ମକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆଣତ୍ତିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୨୧। ଆଣତ୍ତିକଥାଯଂ ଅସମ୍ମୋହତ୍ଥନ୍ତି ଯସ୍ମା ସଙ୍କେତକମ୍ମନିମିତ୍ତକମ୍ମାନି କରୋନ୍ତୋ ଏକୋ ପୁରେଭତ୍ତାଦୀସୁ ୱା ଅକ୍ଖିନିଖଣନାଦୀନି ୱା ଦିସ୍ୱା ''ଗଣ୍ହା''ତି ୱଦତି, ଏକୋ ଗହେତବ୍ବଭଣ୍ଡନିସ୍ସିତଂ କତ୍ୱା ''ପୁରେଭତ୍ତଂ ଏୱଂୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନଂ ଭଣ୍ଡଂ ଗଣ୍ହା''ତି ୱଦତି, ଏକୋ ''ତ୍ୱଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ପାୱଦ, ସୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପାୱଦତୂ''ତିଆଦିନା ପୁଗ୍ଗଲପଟିପାଟିଯା ଚ ଆଣାପେତି, ତସ୍ମା କାଲୱସେନ କିରିଯାୱସେନ ଭଣ୍ଡୱସେନ ପୁଗ୍ଗଲୱସେନ ଚ ଆଣତ୍ତେ ୱିସଙ୍କେତାୱିସଙ୍କେତୱସେନ ଏତେସୁ ସଙ୍କେତକମ୍ମନିମିତ୍ତକମ୍ମେସୁ ଅସମ୍ମୋହତ୍ଥଂ। ନିମିତ୍ତସଞ୍ଞଂ କତ୍ୱାତି ''ଇଦିସଂ ନାମ ଭଣ୍ଡ''ନ୍ତି ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନାଦିୱସେନ ଗହଣସ୍ସ ନିମିତ୍ତଭୂତଂ ସଞ୍ଞାଣଂ କତ୍ୱା।

ଯଥାଧିପ୍ପାଯଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଦୁତିଯୋ ତତିଯସ୍ସ, ତତିଯୋ ଚତୁତ୍ଥସ୍ସାତି ଏୱଂ ପଟିପାଟିଯା ଚେ ୱଦନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସଚେ ପନ ଦୁତିଯୋ ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ଆରୋଚେତି, ନ ଯଥାଧିପ୍ପାଯଂ ଆଣତ୍ତି ଗତାତି ନେୱତ୍ଥି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ପଠମଂ ୱୁତ୍ତଦୁକ୍କଟମେୱ ହୋତି। ତଦେୱ ହୋତୀତି ଭଣ୍ଡଗ୍ଗହଣଂ ୱିନା କେୱଲଂ ସାସନପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣମତ୍ତସ୍ସେୱ ସିଦ୍ଧତ୍ତା ତଦେୱ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ହୋତି , ନ ଦୁକ୍କଟଂ ନାପି ପାରାଜିକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବତ୍ଥାତି ଇଦିସେସୁ ସବ୍ବଟ୍ଠାନେସୁ।

ତେସମ୍ପି ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଆରୋଚନପଚ୍ଚଯା ଦୁକ୍କଟଂ। ପଟିଗ୍ଗହିତମତ୍ତେତି ଏତ୍ଥ ଅୱସ୍ସଂ ଚେ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ତତୋ ପୁବ୍ବେୱ ଆଚରିଯସ୍ସ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ନ ପନ ପଟିଗ୍ଗହିତେତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କସ୍ମା ପନସ୍ସ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯନ୍ତି ଆହ – ''ମହାଜନୋ ହି ତେନ ପାପେ ନିଯୋଜିତୋ''ତି।

ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସେୱ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଅଯଂ ତାୱ ଅଟ୍ଠକଥାନଯୋ, ଆଚରିଯା ପନ ''ୱିସଙ୍କେତତ୍ତା ଏୱ ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସାତି ପାଠଇଯଂ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସେୱ ତଂ ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇମିନାୱ ହେଟ୍ଠା ଆଗତୱାରେସୁପି ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଦୁକ୍କଟଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ତଂ ପନ ତତ୍ଥ ଓକାସାଭାୱତୋ ଅୱତ୍ୱା ଇଧ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

ଏୱଂ ପୁନ ଆଣତ୍ତିଯାପି ଦୁକ୍କଟମେୱ ହୋତୀତି ପଠମଂ ଅତ୍ଥସାଧକତ୍ତାଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେଯେୱ ପାରାଜିକୋତି ମଗ୍ଗାନନ୍ତରଫଲଂ ୱିଯ ଅତ୍ଥସାଧିକାଣତ୍ତିଚେତନାକ୍ଖଣେଯେୱ ପାରାଜିକୋ। ବଧିରତାଯାତି ଉଚ୍ଚଂ ଭଣନ୍ତୋ ବଧିରତାଯ ୱା ନ ସାୱେତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ''ଆଣତ୍ତୋ ଅହଂ ତଯା''ତି ଇମସ୍ମିଂ ୱାରେ ପୁନ ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବାଭାୱେନ ଅତ୍ଥସାଧକତ୍ତାଭାୱତୋ ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସ ନତ୍ଥି ପାରାଜିକଂ। ''ପଣ୍ଣେ ୱା ସିଲାଯ ୱା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି

‘ଚୋରିଯଂ କାତଵ’ନ୍ତି ଲିଖିତ୍ୱା ଠପିତେ ପାରାଜିକମେୱା’’ତି ଟୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ପନ ଯସ୍ମା ଅଦିନ୍ନାଦାନତୋ ପରିଯାଯକଥାଯ ମୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ଯଦି ପନ ‘‘ଅସୁକସ୍ମିଂ ନାମ ଠାନେ ଅସୁକଂ ନାମ ଭଣ୍ଡଂ ଠିତଂ, ତଂ ଅୱହରା’’ତି ପଣ୍ଣେ ଲିଖିତ୍ୱା କସ୍ସଚି ପେସେତି, ସୋ ଚେ ତଂ ଭଣ୍ଡଂ ଅୱହରତି, ଆଣତ୍ତିଯା ଅୱହଟଂ ନାମ ହୋତୀତି ଯୁତ୍ତଂ ଆଣାପକସ୍ସ ପାରାଜିକଂ।

ଆଣତ୍ତିକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆପତ୍ତିଭେଦୱଣ୍ଣନା

୧୨୨।ତତ୍ଥ ତତ୍ଥାତି ଭୂମଟ୍ଠଥଲଟ୍ଠାଦୀସୁ। ଅଙ୍ଗଞ୍ଚ ଦସ୍ସେନ୍ତୋତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ୱତ୍ଥୁଭେଦେନାତି ଅୱହରିତବ୍ବସ୍ସ ୱତ୍ଥୁସ୍ସ ଗରୁକଲହୁକଭେଦେନ। ଆପତ୍ତିଭେଦନ୍ତି ପାରାଜିକଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଦୁକ୍କଟାନଂ ୱସେନ ଆପତ୍ତିଭେଦଂ। ମନୁସ୍ସଭୂତେନ ପରେନ ପରିଗ୍ଗହିତଂ ପରପରିଗ୍ଗହିତଂ।

୧୨୫।ନଚ ସକସଞ୍ଞୀତି ଇମିନା ପନ ପରପରିଗ୍ଗହିତଂ ୱତ୍ଥୁ କଥିତଂ। ନ ଚ ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହୀ, ନ ଚ ତାୱକାଲିକନ୍ତି ଇମିନା ପନ ପରପରିଗ୍ଗହିତସଞ୍ଞା କଥିତା। ନ ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହିତାତି ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହେନ ଅଗ୍ଗହିତଭାୱୋ। ନ ତାୱକାଲିକତାତି ପଚ୍ଛା ଦାତବ୍ବଟ୍ଠଂ କତ୍ୱା ଅଗ୍ଗହିତଭାୱୋ। ଅନଜ୍ଝାୱୁତ୍ଥକନ୍ତି ‘‘ମମେଦ’’ନ୍ତି ପରିଗ୍ଗହୱସେନ ଅନଜ୍ଝାୱୁତ୍ଥକଂ ଅରଞ୍ଞେ ଦାରୁତିଣପଣ୍ଣାଦି। ଛଡ୍ଡିତନ୍ତି କଟ୍ଠହାରାଦୀହି ଅତିଭାରାଦିତାଯ ଅନତ୍ଥିକଭାୱେନ ଅରଞ୍ଞାଦୀସୁ ଛଡ୍ଡିତଂ। ଛିନ୍ନମୂଲକନ୍ତି ନଟ୍ଠଂ ପରିୟେସିତ୍ୱା ଆଲଯସଙ୍ଖାତସ୍ସ ମୂଲସ୍ସ ଛିନ୍ନତ୍ତା ଛିନ୍ନମୂଲଂ। ଅସାମିକନ୍ତି ଅନଜ୍ଝାୱୁତ୍ଥକାଦୀହି ତୀହି ଆକାରେହି ଦସ୍ସିତଂ ଅସାମିକୱତ୍ଥୁ। ଉଭଯମ୍ପୀତି ଯଥାୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ ଅସାମିକଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଞ୍ଚ।

ଆପତ୍ତିଭେଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅନାପତ୍ତିଭେଦୱଣ୍ଣନା

୧୩୧। ଯାଯ ସେଯ୍ଯାଯ ସଯିତୋ କାଲଂ କରୋତି, ସା ଅନୁଟ୍ଠାନସେଯ୍ଯା ନାମ। ‘‘ଚିତ୍ତେନ ପନ ଅଧିୱାସେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେତୁଂ ‘‘ନ କିଞ୍ଚି ୱଦତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପାକତିକଂ କାତୁନ୍ତି ଯତ୍ତକଂ ଗହିତଂ ପରିଭୁତ୍ତଂ ୱା, ତତ୍ତକଂ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ପଟିଦସ୍ସାମୀତି ଯଂ ଗହିତଂ, ତଦେୱ ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱା ତାଦିସଂ ପୁନ ଦସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଙ୍ଘସନ୍ତକେ ସଙ୍ଘଂ ଅନୁଜାନାପେତୁମସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତ୍ତା କସ୍ସଚି ୱତ୍ଥୁନୋ ଅନନୁଜାନିତବ୍ବତୋ ଚ ‘‘ସଙ୍ଘସନ୍ତକଂ ପନ ପଟିଦାତୁମେୱ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ତସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ନିବ୍ବତ୍ତାପୀତି ତସ୍ମିଂଯେୱ ମତସରୀରେ ଉପ୍ପନ୍ନାପି। ୱିନୀତୱତ୍ଥୂସୁ ସାଟକତଣ୍ହାଯ ତସ୍ମିଂଯେୱ ମତସରୀରେ ନିବ୍ବତ୍ତପେତୋ ୱିଯାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ରୁକ୍ଖାଦୀସୁ ଲଗ୍ଗିତସାଟକେ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥୀତି ମନୁସ୍ସେହି ଅପରିଗ୍ଗହିତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ପନ ତଂ ଆରକ୍ଖକେହି ପରିଗ୍ଗହିତଂ ହୋତି, ଗହେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି।

ଅନାପତ୍ତିଭେଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଦଭାଜନୀଯୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପକିଣ୍ଣକକଥାୱଣ୍ଣନା

ଦାରୁଖଣ୍ଡାଦୀସୁ ‘‘ଭାରିଯମିଦଂ, ତ୍ୱଂ ଏକପସ୍ସଂ ଉକ୍ଖିପାହି, ଅହଂ ଏକପସ୍ସଂ ଉକ୍ଖିପାମୀ’’ତି ଉଭଯେସଂ ପଯୋଗେନ ଏକସ୍ସ ୱତ୍ଥୁନୋ ଠାନାଚାୱନଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ସାହତ୍ଥିକାଣତ୍ତିକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଞ୍ଚ କାଯୱାଚାନଂ ଇଦିସେ ଠାନେ ଅଙ୍ଗଭାୱମତ୍ତଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯାଯ ପନ ଚେତନାଯ ସମୁଟ୍ଠାପିତୋ ପଯୋଗୋ ସାହତ୍ଥିକୋ ଆଣତ୍ତିକୋ ୱା ପଧାନଭାୱେନ ଠାନାଚାୱନଂ ସାଧେତି, ତସ୍ସା ୱସେନ ଆପତ୍ତି କାରେତବ୍ବା। ଅଞ୍ଞଥା ସାହତ୍ଥିକଂ ୱା ଆଣତ୍ତିକସ୍ସ ଅଙ୍ଗଂ ନ ହୋତି, ଆଣତ୍ତିକଂ ୱା ସାହତ୍ଥିକସ୍ସାତି ଇଦଂ ୱିରୁଜ୍ଝତି।

ପକିଣ୍ଣକକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱିନୀତୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୧୩୨। ୱିନୀତୱତ୍ଥୂସୁ ସନ୍ଧାୱତୀତି ସୁଟ୍ଠୁ ଧାୱତି। ୱିଧାୱତୀତି ୱିୱିଧା ନାନପ୍ପକାରେନ ଧାୱତି। କାଯୱଚୀଦ୍ୱାରଭେଦଂ ୱିନାପୀତି କାଯଚୋପନଂ ୱଚୀଭେଦଞ୍ଚ ୱିନା। ପଟିସଙ୍ଖାନବଲେନାତି ତଥାୱିଧଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେ ଆଦୀନୱପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣବଲେନ।

୧୩୫।ପୁଚ୍ଛାସଭାଗେନାତି ପୁଚ୍ଛାନୁରୂପେନ। ନିରୁତ୍ତି ଏୱ ପଥୋ ନିରୁତ୍ତିପଥୋ, ତସ୍ମିଂ ନିରୁତ୍ତିପଥେ। ତେନାହ ‘‘ୱୋହାରୱଚନମଗ୍ଗେ’’ତି।

୧୩୭।ଯଥାକମ୍ମଂ ଗତୋତି ଇମିନା ତସ୍ସ ମତଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ଅବ୍ଭୁଣ୍ହେତି ଇମିନାପି ୱୁତ୍ତମେୱ ପରିଯାଯନ୍ତରେନ ୱିଭାୱେତୁଂ ‘‘ଅଲ୍ଲସରୀରେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିସଭାଗସରୀରେତି ଇତ୍ଥିସରୀରେ। ୱିସଭାଗସରୀରତ୍ତା ଅଚ୍ଚାସନ୍ନେନ ନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ସୀସେ ୱା’’ତିଆଦି। ୱଟ୍ଟତୀତି ୱିସଭାଗସରୀରେପି ଅତ୍ତନାୱ ୱୁତ୍ତୱିଧିଂ କାତୁଂ ସାଟକଞ୍ଚ ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। କେଚି ପନ ‘‘କିଞ୍ଚାପି ଇମିନା ସିକ୍ଖାପଦେନ ଅନାପତ୍ତି, ଇତ୍ଥିରୂପଂ ପନ ଆମସନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

୧୩୮।କୁସଂ ସଙ୍କାମେତ୍ୱାତି କୁସଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା। କୂଟମାନକୂଟକହାପଣାଦୀହୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ତୁଲାକୂଟକଂସକୂଟୱଞ୍ଚନାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ତତ୍ଥ କୂଟମାନଂ ହଦଯଭେଦସିଖାଭେଦରଜ୍ଜୁଭେଦୱସେନ ତିୱିଧଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ହଦଯନ୍ତି ନାଳିଆଦିମାନଭାଜନାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ, ତସ୍ସ ଭେଦୋ ଛିଦ୍ଦକରଣଂ ହଦଯଭେଦୋ, ସୋ ସପ୍ପିତେଲାଦିମିନନକାଲେ ଲବ୍ଭତି। ତାନି ହି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ହେଟ୍ଠାଛିଦ୍ଦେନ ମାନେନ ‘‘ସଣିକଂ ଆସିଞ୍ଚା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଭାଜନେ ବହୁଂ ପଗ୍ଘରାପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି, ଦଦନ୍ତୋ ଛିଦ୍ଦଂ ପିଧାଯ ସୀଘଂ ପୂରେତ୍ୱା ଦେତି। ସିଖାଭେଦୋ ତିଲତଣ୍ଡୁଲାଦିମିନନକାଲେ ଲବ୍ଭତି। ତାନି ହି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ସଣିକଂ ସିଖଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି, ଦେନ୍ତୋ ୱେଗେନ ପୂରେତ୍ୱା ସିଖଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଦେତି। ରଜ୍ଜୁଭେଦୋ ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁମିନନକାଲେ ଲବ୍ଭତି। ଖେତ୍ତାଦିଂ ମିନନ୍ତା ହି ଅମହନ୍ତମ୍ପି ମହନ୍ତଂ କତ୍ୱା ମିନନ୍ତି, ମହନ୍ତମ୍ପି ଅମହନ୍ତଂ। କୂଟକହାପଣୋ ପାକଟୋୟେୱ।

ତୁଲାକୂଟଂ ପନ ରୂପକୂଟଂ ଅଙ୍ଗକୂଟଂ ଗହଣକୂଟଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକୂଟନ୍ତି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ରୂପକୂଟଂ ନାମ ଦ୍ୱେ ତୁଲା ସରୂପା କତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ମହତିଯା ଗଣ୍ହାତି, ଦଦନ୍ତୋ ଖୁଦ୍ଦିକାଯ ଦେତି। ଅଙ୍ଗକୂଟଂ ନାମ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ପଚ୍ଛାଭାଗେ ହତ୍ଥେନ ତୁଲଂ ଅକ୍କମତି, ଦଦନ୍ତୋ ପୁବ୍ବଭାଗେ ଅକ୍କମତି। ଗହଣକୂଟଂ ନାମ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ମୂଲେ ରଜ୍ଜୁଂ ଗଣ୍ହାତି, ଦଦନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗେ। ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକୂଟଂ ନାମ ତୁଲଂ ସୁସିରଂ କତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ଅଯଚୁଣ୍ଣଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ତଂ ପଚ୍ଛାଭାଗେ କରୋତି, ଦଦନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗଭାଗେ।

କଂସୋ ୱୁଚ୍ଚତି ସୁୱଣ୍ଣପାତି, ତାଯ ୱଞ୍ଚନଂ କଂସକୂଟଂ। କଥଂ? ଏକଂ ସୁୱଣ୍ଣପାତିଂ କତ୍ୱା ଅଞ୍ଞା ଦ୍ୱେ ତିସ୍ସୋ ଲୋହପାତିଯୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣା କରୋନ୍ତି, ତତୋ ଜନପଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କିଞ୍ଚିଦେୱ ଅଡ୍ଢଂ କୁଲଂ ପୱିସିତ୍ୱା ‘‘ସୁୱଣ୍ଣଭାଜନାନି କିଣଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅଗ୍ଘେ ପୁଚ୍ଛିତେ ସମଗ୍ଘତରଂ ଦାତୁକାମା ହୋନ୍ତି। ତତୋ ତେହି ‘‘କଥଂ ଇମେସଂ ସୁୱଣ୍ଣଭାୱୋ ଜାନିତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗଣ୍ହଥା’’ତି ସୁୱଣ୍ଣପାତିଂ ପାସାଣେ ଘଂସିତ୍ୱା ସବ୍ବପାତିଯୋ ଦତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି।

ୱଞ୍ଚନଂ ନାମ ତେହି ତେହି ଉପାଯେହି ପରେସଂ ୱଞ୍ଚନଂ। ତତ୍ରିଦମେକଂ ୱତ୍ଥୁ – ଏକୋ କିର ଲୁଦ୍ଦକୋ ମିଗଞ୍ଚ ମିଗପୋତକଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛତି। ତମେକୋ ଧୁତ୍ତୋ ‘‘କିଂ, ଭୋ, ମିଗୋ ଅଗ୍ଘତି, କିଂ ମିଗପୋତକୋ’’ତି

ଆହ। ‘‘ମିଗୋ ଦ୍ୱେ କହାପଣେ, ମିଗପୋତକୋ ଏକ’’ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ଏକଂ କହାପଣଂ ଦତ୍ୱା ମିଗପୋତକଂ ଗହେତ୍ୱା ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତୋ ‘‘ନ ମେ, ଭୋ, ମିଗପୋତକେନ ଅତ୍ଥୋ, ମିଗଂ ମେ ଦେହୀ’’ତି ଆହ। ତେନ ହି ଦ୍ୱେ କହାପଣେ ଦେହୀତି। ସୋ ଆହ – ‘‘ନନୁ, ଭୋ, ମଯା ପଠମଂ ଏକୋ କହାପଣୋ ଦିନ୍ନୋ’’ତି? ‘‘ଆମ ଦିନ୍ନୋ’’ତି। ‘‘ଇମଂ ମିଗପୋତକଂ ଗଣ୍ହ, ଏୱଂ ସୋ ଚ କହାପଣୋ, ଅଯଞ୍ଚ କହାପଣଗ୍ଘନକୋ ମିଗପୋତକୋତି ଦ୍ୱେ କହାପଣା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ସୋ ‘‘କାରଣଂ ୱଦତୀ’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ମିଗପୋତକଂ ଗହେତ୍ୱା ମିଗଂ ଅଦାସୀତି।

ବଲସାତି ବଲେନ। ପଞ୍ଚଘାତ-ଗ୍ଗହଣେନ ହିମୱିପରାମୋସଗୁମ୍ବୱିପରାମୋସାପି ସଙ୍ଗହିତା। ତତ୍ଥ ଯଂ ହିମପାତସମଯେ ହିମେନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ହୁତ୍ୱା ମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନଂ ଜନଂ ମୂସନ୍ତି, ଅଯଂ ହିମୱିପରାମୋସୋ। ଯଂ ଗୁମ୍ବାଦୀହି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ଜନଂ ମୂସନ୍ତି, ଅଯଂ ଗୁମ୍ବୱିପରାମୋସୋ।

ଉଦ୍ଧାରେଯେୱପାରାଜିକନ୍ତି ‘‘ସଚେ ସାଟକୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ପରିକପ୍ପସ୍ସ ପୱତ୍ତତ୍ତା ସାଟକସ୍ସ ଚ ତତ୍ଥ ସବ୍ଭାୱତୋ। ପଦୱାରେନ କାରେତବ୍ବୋତି ଭୂମିଯଂ ଅନିକ୍ଖିପିତ୍ୱାୱ ୱୀମଂସିତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ପରିଯୁଟ୍ଠିତୋତି ଅନୁବଦ୍ଧୋ। ଦିସ୍ୱା ହଟତ୍ତା ପରିକପ୍ପାୱହାରୋ ନ ଦିସ୍ସତୀତି ଇମିନା ପରିକପ୍ପାୱହାରସ୍ସ ଅସମ୍ଭୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ମହାପଚ୍ଚରିଆଦୀସୁ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ଅଯୁତ୍ତଭାୱଂ ୱିଭାୱେତି। ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯନ୍ତିଆଦିନା ପନ ପରିକପ୍ପାୱହାରସମ୍ଭୱଂ ପାଳିଯା ସଂସନ୍ଦନଭାୱଞ୍ଚ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତମେୱ ସୁୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦୀପେତି। ତେନେୱ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି ମହାଅଟ୍ଠକଥାନଯୋୱ ଦସ୍ସିତୋ।

କେଚୀତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯମେୱ ଏକଚ୍ଚେ ଆଚରିଯା। ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ପନାତି ପନ-ସଦ୍ଦୋ କେଚିୱାଦତୋ ମହାପଚ୍ଚରିୱାଦସ୍ସ ୱିସେସସନ୍ଦସ୍ସନତ୍ଥୋ। ତେନ କେଚିୱାଦୋ ମହାପଚ୍ଚରିୱାଦେନପି ନ ସମେତୀତି ଦସ୍ସେତି। ମହାଅଟ୍ଠକଥାନଯୋ ଏୱ ଚ ମହାପଚ୍ଚରିୱାଦେନପି ସଂସନ୍ଦନତୋ ଯୁତ୍ତତରୋତି ୱିଭାୱେତି।

ଅଲଙ୍କାରଭଣ୍ଡନ୍ତି ଅଙ୍ଗୁଲିମୁଦ୍ଦିକାଦି ଅଲଙ୍କାରଭଣ୍ଡଂ। କୁସଂ ପାତେତ୍ୱାତି ୱିଲୀୱମଯଂ ୱା ତାଲପଣ୍ଣମଯଂ ୱା କତସଞ୍ଞାଣଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି କୁସଂ ପାତେତ୍ୱା। ସମଗ୍ଘତରନ୍ତି ଅପ୍ପଗ୍ଘତରଂ। ପରକୋଟ୍ଠାସତୋ କୁସେ ଉଦ୍ଧଟେପି ନ ତାୱ କୁସସ୍ସ ପରିୱତ୍ତନଂ ଜାତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଉଦ୍ଧାରେ ରକ୍ଖତୀ’’ତି। ସିୱେଯ୍ଯକନ୍ତି ସିୱିରଟ୍ଠେ ଜାତଂ।

୧୩୯। ଜନ୍ତାଘରୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ତତ୍ଥ ଅନାପତ୍ତିଭାୱଂ ଜାନାତି, ତସ୍ମା ‘‘ତସ୍ସ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅହୋସୀ’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ଚ ସଯଂ ଭଗୱତୋ ନାରୋଚେସି, ତସ୍ମା ‘‘ଆରୋଚେସୀ’’ତି ଏକୱଚନଂ ନ ୱୁତ୍ତଂ।

୧୪୦।ୱିଘାସନ୍ତି ଖାଦିତାୱସେସଂ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଂ ୱା। କପ୍ପିଯଂ କାରାପେତ୍ୱାତି ପଚାପେତ୍ୱା। ଅତ୍ତଗୁତ୍ତତ୍ଥାଯାତି ତଂନିମିତ୍ତୂପଦ୍ଦୱତୋ ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖଣତ୍ଥାଯ। ଜିଘଚ୍ଛାଭିଭୂତା ହି ସୀହାଦଯୋ ଅତ୍ତନା ଖାଦିଯମାନଂ ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ ଅନତ୍ଥମ୍ପି କରେଯ୍ଯୁଂ। ପରାନୁଦ୍ଦଯତାଯାତି ସୀହାଦୀସୁ ପରସତ୍ତେସୁ ଅନୁକମ୍ପାଯ। ଜିଘଚ୍ଛାୱିନୋଦନତ୍ଥଞ୍ହି ତେହି ଖାଦିଯମାନଂ ତେ ପଲାପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହତୋ ତେସୁ ଅନୁକମ୍ପା ନାମ ନ ଭୱିସ୍ସତି।

୧୪୧ ।ତେକଟୁଲଯାଗୁୱତ୍ଥୁମ୍ହି ୱିଯାତି ମୁସାୱାଦସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ଆଣତ୍ତେହୀତି ସମ୍ମତେନ ଆଣତ୍ତେହି। ଆଣତ୍ତେନାତି ସାମିକେହି ଆଣତ୍ତେନ। ଅପରସ୍ସ ଭାଗଂ ଦେହୀତି ଅସନ୍ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଗହିତତ୍ତା ‘‘ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ଯ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞେନାତି ଯଥାୱୁତ୍ତେହି ସମ୍ମତାଦୀହି ଚତୂହି ଅଞ୍ଞେନ। ‘‘ଅପରମ୍ପି ଭାଗଂ ଦେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ସଙ୍ଘସନ୍ତକତ୍ତା ଅମୂଲକମେୱ ଗହିତନ୍ତି ‘‘ଉଦ୍ଧାରେଯେୱ ଭଣ୍ଡଗ୍ଘେନ କାରେତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇତରେହି ଦୀଯମାନନ୍ତି ସମ୍ମତେନ, ତେନ ଆଣତ୍ତେନ ୱା ଦୀଯମାନଂ। ଏୱଂ ଗଣ୍ହତୋତି ‘‘ଅପରମ୍ପି ଭାଗଂ ଦେହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ୱା କୂଟୱସ୍ସାନି ଗଣେତ୍ୱା ୱା ଗଣ୍ହତୋ। ସୁଦିନ୍ନନ୍ତି ହେଟ୍ଠା ସାମିକେନ, ତେନ ଆଣତ୍ତେନ ୱା ଦୀଯମାନଂ ଗିହିସନ୍ତକଂ ‘‘ଅପରସ୍ସ ଭାଗଂ ଦେହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଗଣ୍ହତୋ ଅପରସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ସାମିସନ୍ତକମେୱ ହୋତୀତି ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ଯଂ ଜାତଂ। ଇଧ ପନ ତେହି ଏୱଂ ଦୀଯମାନଂ ‘‘ଅପରମ୍ପି ଭାଗଂ ଦେହୀତି ୱତ୍ୱା ୱା କୂଟୱସ୍ସାନି ଗଣେତ୍ୱା ୱା ଗଣ୍ହତୋ ଦେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିମତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ନେୱ ପାରାଜିକଂ ନ ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ଯନ୍ତି ସୁଦିନ୍ନମେୱ ହୋତି।

୧୪୨-୩। ପରିକ୍ଖାରୱତ୍ଥୂସୁ ୱୁତ୍ତପରିକ୍ଖାରସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତଭଣ୍ଡସ୍ସ ଚ କୋ ୱିସେସୋ? ଯଂ ପରିଭୋଗଯୋଗ୍ଗଂ ଆଭରଣାଦିରୂପଂ ଅକତ୍ୱା ଯଥାସଭାୱତୋ ଠପିତଂ, ତଂ ଭଣ୍ଡଂ। ଯଂ ପନ ତଥା କତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକାକାରେନ ଠପିତଂ ଆଭରଣାଦିକଂ, ତଂ ପରିକ୍ଖାରନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୧୪୪-୧୪୬।ସଙ୍କାମେତ୍ୱାତି ଠିତଟ୍ଠାନତୋ ଅପନେତ୍ୱା। ଥୱିକନ୍ତି ଉପାହନତ୍ଥୱିକାଦି ଯଂକିଞ୍ଚି ଥୱିକଂ। ଆହରାପେନ୍ତେସୁ ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ଯନ୍ତି ‘‘ଗହିତେ ଅତ୍ତମନୋ ହୋତୀ’’ତି (ମହାୱ। ୩୫୬) ୱଚନତୋ ଅନତ୍ତମନସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ଗହିତମ୍ପି ପୁନ ଦାତବ୍ବମେୱାତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ସମ୍ମୁଖୀଭୂତେହି ଭାଜେତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୭୯) ୱଚନତୋ ଭାଜନୀଯଭଣ୍ଡଂ ଉପଚାରସୀମଟ୍ଠାନଂଯେୱ ପାପୁଣାତୀତି ଆହ ‘‘ଉପଚାରସୀମାଯଂ ଠିତସ୍ସେୱ ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି।

୧୪୮-୯।‘‘ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ଯନ୍ତି ଉଭିନ୍ନଂ ସାଲଯଭାୱେ ସତି ଚୋରସ୍ସ ୱା ସାମିକସ୍ସ ୱା ସମ୍ପତ୍ତସ୍ସ କସ୍ସଚି ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଏସେୱ ନଯୋତି ପଂସୁକୂଲସଞ୍ଞାଯ ଗହିତେ ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ଯଂ, ଥେଯ୍ଯଚିତ୍ତେନ ପାରାଜିକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଗାମେସୂତି ଗାମିକେସୁ ମନୁସ୍ସେସୁ। ଗାମ-ଗ୍ଗହଣେନ ହେତ୍ଥ ଗାମଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତା। ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତେସୂତି ଗାମଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପଲାଯନ୍ତେସୁ। ପୁନ ଆୱସନ୍ତେ ଜନପଦେତି ଜାନପଦିକେସୁ ପୁନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱସନ୍ତେସୁ।

ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ‘‘ସୌସ୍ସାହା ୱା ନିରୁସ୍ସାହା ୱା’’ତି ୱିସେସଂ ଅପରାମସିତ୍ୱା ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି କତିପଯାନଂ ଅନୁସ୍ସାହେ ସତି ସଙ୍ଘିକଂ ଅସଙ୍ଘିକଂ ହୋତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସୌସ୍ସାହମତ୍ତମେୱ ପମାଣନ୍ତି ସାମିକାନଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ତତୋତି ଗଣସନ୍ତକତୋ ପୁଗ୍ଗଲସନ୍ତକତୋ ୱା। ସେନାସନତ୍ଥାଯ ନିଯମିତନ୍ତି ଇଦଂ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ, ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଅତ୍ଥାଯ ନିଯମିତେପି ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଇସ୍ସରୱତାଯାତି ପରଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱା ଅନାପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱା ଦାତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ଅଯମେୱେତ୍ଥ ପମାଣନ୍ତି ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଇସ୍ସରଭାୱେନ। ଅଗ୍ଘେନ କାରେତବ୍ବୋତି ଅଗ୍ଘାନୁରୂପଂ ଦୁକ୍କଟେନ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯେନ ୱା କାରେତବ୍ବୋ। ଇସ୍ସରୱତାଯ ପରିଭୁଞ୍ଜତୋ ଗୀୱାତି ନ କେୱଲଂ ଏତ୍ଥେୱ ଗୀୱା, ହେଟ୍ଠା କୁଲସଙ୍ଗହତ୍ଥାଯ ଇସ୍ସରୱତାଯ ୱା ଦିନ୍ନେପି ଗୀୱାଯେୱ। ସୁଖାଦିତମେୱାତି ଅନ୍ତୋୱିହାରେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଘଣ୍ଟିପ୍ପହରଣାଦିୱୁତ୍ତୱିଧାନସ୍ସ କତତ୍ତା ସୁଖାଦିତଂ। ସଙ୍ଘିକଞ୍ହି ୱେଭଙ୍ଗିଯଭଣ୍ଡଂ ଅନ୍ତୋୱିହାରେ ୱା ବହିସୀମାଯ ୱା ହୋତୁ, ବହିସୀମାଯଂ ଠିତେହି ଅପଲୋକେତ୍ୱା ଭାଜେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଉଭଯତ୍ଥ ଠିତମ୍ପି ପନ ଅନ୍ତୋସୀମାଯଂ ଠିତେହି ଅପଲୋକେତ୍ୱା ଭାଜେତୁଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ତେନେୱ ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ୱିହାରେଯେୱ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଏୱଂ କତତ୍ତା ସୁଖାଦିତନ୍ତି ଆହା’’ତି। ଅଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥୋ ୱସ୍ସୂପନାଯିକକ୍ଖନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି।

୧୫୦। ୱୁତ୍ତୱାଦକୱତ୍ଥୂସୁ ପାଳିଯଂ ଯୁଗସାଟକନ୍ତି ସାଟକଯୁଗଂ। ତୁଲନ୍ତି ପଲସତଂ। ଦୋଣନ୍ତି ସୋଳସନାଳିମତ୍ତଂ। ପରିଚ୍ଛେଦଂ ପନ କତ୍ୱାତି ଯତ୍ତକଂ ଇଚ୍ଛିତଂ, ତତ୍ତକଂ ଅଗ୍ଘୱସେନ ୱା ଚୀୱରାଦିପଚ୍ଚଯୱସେନ ୱା ପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା। ଉପାରମ୍ଭାତି ‘‘ଭଦନ୍ତା ଅପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ଏୱଂ ଦୋସାରୋପନତୋ।

୧୫୩।ଛାତଜ୍ଝତ୍ତନ୍ତି ଜିଘଚ୍ଛାଦୁକ୍ଖେନ ପୀଳିତଅତ୍ତସନ୍ତାନଂ। ଧନୁକନ୍ତି ଖୁଦ୍ଦକଧନୁକଂ। ବଦ୍ଧୋ ହୋତୀତି ତିରିଯଂ ବଦ୍ଧୋ ହୋତି। ସୁନଖଦଟ୍ଠନ୍ତି ସାମିକେହି ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତସୁନଖେନ ଗହିତଂ। ଯଟ୍ଠିଯା ସହ ପାତେତୀତି ସୂକରସ୍ସ ଆଗମନତୋ ପୁରେତରମେୱ ତତ୍ଥ ଅୱଚ୍ଛନତ୍ଥାଯ ପାତେତି। ମଦ୍ଦନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି, ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ଯନ୍ତି ଏକସୂକରଗ୍ଘନକଂ ଭଣ୍ଡଂ ଦାତବ୍ବଂ। ନ ହି ତେନ ମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ସବ୍ବେୱ ସୂକରା ତେନ ପାସେନ ବଜ୍ଝନ୍ତି, ଏକୋଯେୱ ପଠମତରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ବଜ୍ଝତି, ତସ୍ମା ଏକସୂକରଗ୍ଘନକଂ ଭଣ୍ଡଂ ଦାତବ୍ବଂ। ପଚ୍ଛା ଗଚ୍ଛତୀତି ତେନ କତପଯୋଗେନ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସଯମେୱ ଗଚ୍ଛତି। ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତେସୁପି ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ଏସେୱ ନଯୋ। ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେତୀତି ପୁରେତରମେୱ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେତି। ୱିହାରଭୂମିଯନ୍ତି ୱିହାରସାମନ୍ତା ଅରଞ୍ଞପ୍ପଦେସେ। ରକ୍ଖଂ ଯାଚିତ୍ୱାତି ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାଦୀନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନୁଦ୍ଦିସ୍ସ ରକ୍ଖଂ ଯାଚିତ୍ୱା।

କୁମୀନମୁଖନ୍ତି କୁମୀନସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ମଚ୍ଛାନଂ ପୱିସନମୁଖଂ। ଗୁମ୍ବେ ଖିପତି, ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ଯମେୱାତି କୁମୀନସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ପୱିସିତବ୍ବାନଂ ମଚ୍ଛାନଂ ଅଗ୍ଘେନ ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ଯଂ।

୧୫୬। ୱୀସତିଂସାଦିୱସେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନା ଭିକ୍ଖୂ ଏତ୍ଥାତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଭିକ୍ଖୁକଂ। ଥେରାନନ୍ତି ଆଗନ୍ତୁକତ୍ଥେରାନଂ । ତେସମ୍ପୀତି ଆୱାସିକଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି। ପରିଭୋଗତ୍ଥାଯାତି ସଙ୍ଘିକପରିଭୋଗୱସେନ ପରିଭୁଞ୍ଜନତ୍ଥାଯ। ଗହଣେତି ପାଠସେସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଯତ୍ଥାତି ଯସ୍ମିଂ ଆୱାସେ। ଅଞ୍ଞେସଂ ଅଧିଭାୱନ୍ତି ଅଞ୍ଞେସଂ ଆଗନ୍ତୁକଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଧିଭାୱଂ। ତତ୍ଥାତି ତାଦିସେ ଆୱାସେ। ଭାଜେତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତୀତି ଆଗନ୍ତୁକାନମ୍ପି ସମ୍ପତ୍ତାନଂ ଭାଜେତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ସମ୍ମା ଉପନେନ୍ତୀତି ଅମ୍ବଫଲାଦୀନି ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ଚୀୱରାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ସମ୍ମା ଉପନେନ୍ତି। ଚୀୱରତ୍ଥାଯ ନିଯମେତ୍ୱା ଦିନ୍ନାତି ‘‘ଇମେସଂ ରୁକ୍ଖାନଂ ଫଲାନି ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ଚୀୱରେସୁଯେୱ ଉପନେତବ୍ବାନି, ନ ଭାଜେତ୍ୱା ଖାଦିତବ୍ବାନୀ’’ତି ଏୱଂ ନିଯମେତ୍ୱା ଦିନ୍ନା। ତେସୁପି ଆଗନ୍ତୁକାଅନିସ୍ସରାତି ପଚ୍ଚଯପରିଭୋଗତ୍ଥାଯ ନିଯମେତ୍ୱା ଦିନ୍ନତ୍ତା ଭାଜେତ୍ୱା ଖାଦିତୁଂ ଅନିସ୍ସରା।

ନ ତେସୁ…ପେ… ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଆଗନ୍ତୁକେହି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନ ଭାଜେତ୍ୱା ଖାଦିତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେସଂ କତିକାଯ ଠାତବ୍ବନ୍ତି ‘‘ଭାଜେତ୍ୱା ନ ଖାଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ଏତ୍ତକେସୁ ରୁକ୍ଖେସୁ ଫଲାନି ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା’’ତି ୱା ‘‘ଏତ୍ତକାନି ଫଲାନି ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା’’ତି ୱା ‘‘ଏତ୍ତକାନଂ ଦିୱସାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା’’ତି ୱା ‘‘ନ କିଞ୍ଚି ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା’’ତି ୱା ଏୱଂ କତାଯ ଆୱାସିକାନଂ କତିକାଯ ଆଗନ୍ତୁକେହି ଠାତବ୍ବଂ। ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଅନିସ୍ସରା’’ତି ୱଚନେନ ଦୀପିତୋଯେୱ ଅତ୍ଥୋ ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ ପଚ୍ଚଯାନ’’ନ୍ତିଆଦିନା ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସିତୋ। ପରିଭୋଗୱସେନେୱାତି ଏତ୍ଥ ଏୱ-ସଦ୍ଦୋ ଅଟ୍ଠାନପ୍ପଯୁତ୍ତୋ। ପରିଭୋଗୱସେନ ତମେୱ ଭାଜେତ୍ୱାତି

ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥାତି ଏତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଋଟ୍ଟେ ୱା। ସେନାସନପଚ୍ଚଯନ୍ତି ସେନାସନଞ୍ଚ ତଦତ୍ଥାଯ ନିଯମେତ୍ୱା ଠପିତଞ୍ଚ।

ଲାମକକୋଟିଯାତି ଲାମକଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା, ଲାମକସେନାସନତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସେନାସନେପି ତିଣାଦୀନି ଲାମକକୋଟିଯାୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବାନି, ସେନାସନପରିକ୍ଖାରାପି ଲାମକକୋଟିଯାୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବା। ମୂଲଚ୍ଛେଜ୍ଜୱସେନାତି ... ମୂଲୱତ୍ଥୁଚ୍ଛେଦଂ ପନ କତ୍ୱା ନ ଉପନେତବ୍ବନ୍ତି ଇମିନା କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀତି? ଟୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ତାୱ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ "ସବ୍ବାନି ସେନାସନାନି ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବାନୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ"ତି। ଲାମକକୋଟିଯା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତେହିପି ସେନାସନଭୂମିଯୋ ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବାତି ଅଯମତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ହୋତୀତି ନୋ ଖନ୍ତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଯଂ ରୁଚ୍ଚତି, ତଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ଧମ୍ମସନ୍ତକେନ ବୁଦ୍ଧପୂଜଂ କାତୁଂ, ବୁଦ୍ଧସନ୍ତକେନ ୱା ଧମ୍ମପୂଜଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନ ୱଟ୍ଟତୀତି? "ତଥାଗତସ୍ସ ଖୋ ଏତଂ ୱାସେଟ୍ଠ ଅଧିୱଚନଂ ଧମ୍ମକାଯୋ ଇତିପୀତି ଚ ଯୋ ଖୋ, ୱକ୍କଲି, ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତି, ସୋ ମଂ ପସ୍ସତୀ"ତି (ସଂ। ନି। ୩।୮୭) ଚ ୱଚନତୋ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। କେଚି ପନ "ଏୱଂ ସନ୍ତେ 'ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଂ ଉପଟ୍ଠହେଯ୍ଯ, ସୋ ଗିଲାନଂ ଉପଟ୍ଠହେଯ୍ଯା'ତି ୱଚନତୋ ବୁଦ୍ଧସନ୍ତକେନ ଗିଲାନସ୍ସପି ଭେସଜ୍ଜଂ କାତୁଂ ଯୁତ୍ତନ୍ତି ଆପଜ୍ଜେଯ୍ଯ, ତସ୍ମା ନ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଅକାରଣଂ। ନ ହି "ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଂ ଉପଟ୍ଠହେଯ୍ଯ, ସୋ ଗିଲାନଂ ଉପଟ୍ଠହେଯ୍ଯା"ତି ଇମିନା ଅତ୍ତନୋ ଚ ଗିଲାନସ୍ସ ଚ ଏକସଦିସତା ତଦୁପଟ୍ଠାନସ୍ସ ୱା ସମଫଲତା ୱୁତ୍ତା। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ "ଯୋ ମଂ ଓୱାଦାନୁସାସନୀକରଣେନ ଉପଟ୍ଠହେଯ୍ଯ, ସୋ ଗିଲାନଂ ଉପଟ୍ଠହେଯ୍ଯ, ମମ ଓୱାଦକରଣେନ ଗିଲାନୋ ଉପଟ୍ଠାତବ୍ବୋ"ତି। ଭଗୱତୋ ଚ ଗିଲାନସ୍ସ ଚ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଏକସଦିସନ୍ତି ଏୱଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ନ ଗହେତବ୍ବୋ। ତସ୍ମା "ଯୋ ୱୋ, ଆନନ୍ଦ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଚ ୱିନଯୋ ଚ ଦେସିତୋ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ, ସୋ ୱୋ ମମଚ୍ଚଯେନ ସତ୍ଥା"ତି ୱଚନତୋ "ଅହଞ୍ଚ ପନିଦାନି ଏକୋ ଓୱଦାମି ଅନୁସାସାମି, ମଯି ପରିନିବ୍ବୁତେ ଇମାନି ଚତୁରାସୀତି ବୁଦ୍ଧସହସ୍ସାନି ତୁମ୍ହେ ଓୱଦିସ୍ସନ୍ତି ଅନୁସାସିସ୍ସନ୍ତୀ"ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ବହୁସ୍ସୁତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପସଂସନ୍ତେନ ଚ "ଯୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ, ନ ସୋ ତୁମ୍ହାକଂ ସାୱକୋ ନାମ, ବୁଦ୍ଧୋ ନାମ ଏସ ଚୁନ୍ଦା"ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଧମ୍ମଗରୁକତ୍ତା ଚ ତଥାଗତସ୍ସ ପୁବ୍ବନଯୋ ଏୱ ପସତ୍ଥତରୋତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି।

ପଣ୍ଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱାତି "ଏତ୍ତକେହେୱ ରୁକ୍ଖେହି ଏତ୍ତକମେୱ ଗହେତବ୍ବ"ନ୍ତି ପଣ୍ଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା, ଲିଖିତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନିମିତ୍ତସଞ୍ଞଂ କତ୍ୱାତି ସଙ୍କେତଂ କତ୍ୱା। ଦାରକାତି ତେସଂ ପୁତ୍ତନତ୍ତାଦଯୋ ଦାରକା। ଅଞ୍ଞେପି ଯେ କେଚି ଗୋପକା ହୋନ୍ତି, ତେ ସବ୍ବେପି ୱୁତ୍ତା। ସବ୍ବତ୍ଥାପି ଗିହୀନଂ ଗୋପକଦାନେ ଯତ୍ତକଂ ଗୋପକା ଦେନ୍ତି, ତତ୍ତକଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ସଙ୍ଘିକେ ପନ ଯଥାପରିଚ୍ଛେଦମେୱ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଦୀପିତତ୍ତା "ଅତ୍ତତୋ ଏକ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ତତୋତି ଯଥାୱୁତ୍ତୌପୋସଥାଗାରାଦିକରଣତ୍ଥାଯ ଠପିତଦାରୁସମ୍ଭାରତୋ। ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାତି କାରକସଙ୍ଘଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା। ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ଆହରିତ୍ୱାତି ଅନାପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାପି ତାୱକାଲିକଂ ଆହରିତ୍ୱା। ଆହରାପେନ୍ତୋତି ଏତ୍ଥ ଅନାହରାପେନ୍ତେପି ଦାତବ୍ବମେୱ। ଅଯମେୱ ଭିକ୍ଖୁ ଇସ୍ସରୋତି ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାପୁଣନଟ୍ଠାନଂ, ତତୋଯେୱ ସେନାସନତୋ ତସ୍ସ ଦାତବ୍ବଂ, ନ ଚ ସୋ ତତୋ ଉଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

"ଉଦକପୂଜନ୍ତି ଚେତିଯଟ୍ଠାନେସୁ ସିଞ୍ଚନ"ନ୍ତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ୱତ୍ତସୀସେନାତି କେୱଲଂ ସଦ୍ଧାଯ, ନ ୱେତନାଦିଅତ୍ଥାଯ। ସୱତ୍ଥୁକନ୍ତି ସହ ଭୂମିଯା। ତିଣମତ୍ତଂ ପନ ଦାତବ୍ବନ୍ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ, କିଂ ତଂ ଗରୁଭଣ୍ଡଂ ନ ହୋତୀତି? ନ ହୋତି। ଅରକ୍ଖିତଅଗୋପିତଟ୍ଠାନେ ହି ୱିନସ୍ସକଭାୱେନ ଠିତଂ ଗରୁଭଣ୍ଡଂ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ତାଦିସଂ ସନ୍ଧାଯ "ତିଣମତ୍ତଂ ପନ ଦାତବ୍ବ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଜଗ୍ଗିତ୍ୱାତି ସଂୱଚ୍ଛରେ ସଂୱଚ୍ଛରେ ଜଗ୍ଗିତ୍ୱା।

କୁଟ୍ଟନ୍ତି ଗେହଭିତ୍ତିଂ। ପାକାରନ୍ତି ପରିକ୍ଖେପପାକାରଂ। ତତୋତି ଛଡ୍ଡିତୱିହାରତୋ। ତତୋଆହରିତ୍ୱା ସେନାସନଂ କତଂ ହୋତୀତି ସାମନ୍ତଗାମୱାସୀହି ଭିକ୍ଖୂହି ଛଡ୍ଡିତୱିହାରତୋ ଦାରୁସମ୍ଭାରାଦିଂ ଆହରିତ୍ୱା ସେନାସନଂ କତଂ ହୋତି।

୧୫୭।ଚତୁଭାଗୌଦକସମ୍ଭିନ୍ନେନେତି ଚତୁତ୍ଥଭାଗେନ ଉଦକେନ ସମ୍ଭିନ୍ନେ। ଓଦନଭାଜନୀଯୱତ୍ଥୁସ୍ମିନ୍ତି "ଦେହି ଅପରସ୍ସ ଭାଗ"ନ୍ତି ଆଗତୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ।

୧୫୯। ଅସ୍ସା ଅତ୍ତନା କାତୁଂ ଯୁତ୍ତମ୍ପି ନ କରୋନ୍ତି, ଅତିୱିଯ ଥଦ୍ଧାତି ପସାଦଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଚିତ୍ତେନ କୁପ୍ପନ୍ତି, ତସ୍ମା "ପସାଦାନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥାଯା"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦ୍ଧିଂ ପଟିସଂହରୀତି ଇଦ୍ଧିଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ସକଟ୍ଠାନେଯେୱ ଅଟ୍ଠାସୀତି ଇଦ୍ଧିଯା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତତ୍ତା ଏୱ "ପାସାଦୋ ପୁନ ଆଗଚ୍ଛତୂ"ତି ଅନଧିଟ୍ଠିତେପି ସଯମେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସକଟ୍ଠାନେଯେୱ ଅଟ୍ଠାସି। "ଯାୱ ଦାରକା ପାସାଦଂ ଆରୋହନ୍ତି, ତାୱ ପାସାଦୋ ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ହୋତୂ"ତି ପୁବ୍ବେ ଅଧିଟ୍ଠିତତ୍ତା ଏୱ ଚ କାଲପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠିତେନ ତତୋ ପରଂ ଇଦ୍ଧି ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତା ନାମ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ "ଥେରୋ ଇଦ୍ଧିଂ ପଟିସଂହରୀ"ତି। ଯସ୍ମା ତେ ଦାରକା ଏୱଂ ଗହେତ୍ୱା ଗତାନଂ ସନ୍ତକା ନ ହୋନ୍ତି, ଯସ୍ମା ଚ ଇଦିସେନ ପଯୋଗେନ ଥେରେନ ତେ ଆନୀତା ନାମ ନ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଥେରୋ ଏୱମକାସୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତେନେୱାହ "ୱୋହାରୱସେନା"ତିଆଦି। ଅତ୍ତନୋ ପକତିୱଣ୍ଣଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ବହିଦ୍ଧା ହତ୍ଥିଆଦିଦସ୍ସନଂ "ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋତୀ"ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୨୩୮; ମ। ନି। ୧।୧୪୭; ସଂ। ନି। ୫।୮୪୨) ଆଗତଞ୍ଚ ଅଧିଟ୍ଠାନୱସେନ ନିପ୍ଫନ୍ନତ୍ତା ଅଧିଟ୍ଠାନିଦ୍ଧି ନାମ। "ସୋ ପକତିୱଣ୍ଣଂ ୱିଜହିତ୍ୱା କୁମାରକୱଣ୍ଣଂ ୱା ଦସ୍ସେତି ନାଗୱଣ୍ଣଂ ୱା... ପେ... ୱିୱିଧମ୍ପି ସେନାବ୍ଯୂହଂ ଦସ୍ସେତୀ"ତି (ପଟି। ମ। ୩।୧୩) ଏୱଂ ଆଗତା ଇଦ୍ଧି ପକତିୱଣ୍ଣୱିଜହନୱିକାରୱସେନ ପୱତ୍ତତ୍ତା ୱିକୁବ୍ବନିଦ୍ଧି ନାମ। ଅତ୍ତାନଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ବହିଦ୍ଧା ହତ୍ଥିଆଦିଦସ୍ସନମ୍ପି ଏତ୍ଥେୱ ସଙ୍ଗହିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପକତିୱଣ୍ଣୱିଜହନଞ୍ହି ନାମ ଅତ୍ତନୋ ପକତିରୂପସ୍ସ ଅଞ୍ଞେସଂ ଅଦସ୍ସନଂ, ନ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ତସ୍ସ ନିରୋଧନଂ। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା "ଅତ୍ତାନଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ବହିଦ୍ଧା ହତ୍ଥିଆଦିଦସ୍ସନମ୍ପି ଏତ୍ଥେୱ ସଙ୍ଗହିତ"ନ୍ତି ଇଦଂ "ପକତିୱଣ୍ଣଂ ୱିଜହିତ୍ୱା"ତି ୱୁତ୍ତମୂଲପଦେନ ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି।

ୱିନୀତୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ ୱିନଯଟ୍ଠକଥାଯ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ

ଦୁତିଯପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା ସମତ୍ତା।

ଅନୁସାସନୀକଥାୱଣ୍ଣନା

ପରାଜିତକିଲେସେନାତି ସନ୍ତାନେ ପୁନ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଧମ୍ମତାପାଦନେନ ଚତୂହି ମଗ୍ଗଞାଣେହି ସହ ୱାସନାଯ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନସବ୍ବକିଲେସେନ। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ। ତେନ ସିକ୍ଖାପଦେନ ସମଂ ଅଞ୍ଞଂ ଅନେକନଯୱୋକିଣ୍ଣଂ ଗମ୍ଭୀରତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯଂ କିଞ୍ଚି ସିକ୍ଖାପଦଂ ନ ୱିଜ୍ଜତୀତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଅତ୍ଥୋ ଚ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଚ ଅତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯା, ଗମ୍ଭୀରା ଅତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯା ଅସ୍ସାତି ଗମ୍ଭୀରତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛଯଂ। ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଓତିଣ୍ଣେତି ଚୋଦନାୱତ୍ଥୁମ୍ହି ସଙ୍ଘମଜ୍ଝଂ ଓତିଣ୍ଣେ, ଏକେନ ଏକସ୍ମିଂ ଚୋଦିତେ, ସଯମେୱ ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କତୱୀତିକ୍କମେ ଆରୋଚିତେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏତ୍ଥାତି ଓତିଣ୍ଣେ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି।

ୱିନିଚ୍ଛଯଂ କରୋନ୍ତେନ ସହସା "ପାରାଜିକ"ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା ଯଂ କତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ "ପାଳିଇ"ନ୍ତିଆଦିମାହ। ୱିନିଚ୍ଛଯୋତି ପାରାଜିକାପତ୍ତିୱିନିଚ୍ଛଯୋ। ଅୱତ୍ୱାୱାତି "ତ୍ୱଂ ପାରାଜିକଂ ଆପନ୍ନୋ"ତି ଅୱତ୍ୱାୱ। କପ୍ପିଯେପି ଚ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିନ୍ତି ଅୱତ୍ୱାପି ଗଣ୍ହିତୁଂ କପ୍ପିଯେ ମାତୁପିତୁସନ୍ତକେପି ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ। ଲହୁୱତ୍ତିନୋତି ଥେଯ୍ଯଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେନ ଲହୁପରିୱତ୍ତିନୋ। ଆସୀୱିସନ୍ତି ସୀଘମେୱ ସକଲସରୀରେ ଫରଣସମତ୍ଥୱିସଂ।

ଅନୁସାସନୀକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପାରାଜିକକଣ୍ଡଟ୍ଠକଥାଯ ପଠମଭାଗୱଣ୍ଣନା ସମତ୍ତା।

୩। ତତିଯପାରାଜିକଂ

ଟୀହୀତି କାଯୱଚୀମନୋଦ୍ୱାରେହି। ୱିଭାୱିତନ୍ତି ପକାସିତଂ, ଦେସିତଂ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତିନିଦାନୱଣ୍ଣନା

୧୬୨।ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପାକାରପରିକ୍ଖେପୱଡ୍ଢନେନାତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପାକାରପରିକ୍ଖେପେନ ନଗରଭୂମିଯା ୱଡ୍ଢନେନ। ୱିସାଲୀଭୂତତ୍ତାତି ଗାୱୁତନ୍ତରଂ ଗାୱୁତନ୍ତରଂ ପୁଥୁଭୂତତ୍ତା। ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ କିର (ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୪୬; ଖୁ।

ପା। ଅଟ୍ଠ। ୬। ରତନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା) ଅଗ୍ଗମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ଗବ୍ଭୋ ସଣ୍ଠାସି, ସା ଞତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ନିୱେଦେସି, ରାଜା ଗବ୍ଭପରିହାରଂ ଅଦାସି। ସା ସମ୍ମା ପରିହରିଯମାନା ଗବ୍ଭପରିପାକକାଲେ ୱିଜାଯନଘରଂ ପାୱିସି। ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତୀନଂ ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଗବ୍ଭୱୁଟ୍ଠାନଂ ହୋତି, ସା ଚ ତାସଂ ଅଞ୍ଞତରା, ତେନ ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଅଲତ୍ତକପଟଲବନ୍ଧୁଜୀୱକପୁପ୍ଫସଦିସଂ ମଂସପେସିଂ ୱିଜାଯି। ତତୋ "ଅଞ୍ଞା ଦେୱିଯୋ ସୁୱଣ୍ଣବିମ୍ବସଦିସେ ପୁତ୍ତେ ୱିଜାଯନ୍ତି, ଅଗ୍ଗମହେସୀ ମଂସପେସିନ୍ତି ରଞ୍ଞୋ ପୁରତୋ ମମ ଅୱଣ୍ଣୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ଯା"ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତେନ ଅୱଣ୍ଣଭଯେନ ତଂ ମଂସପେସିଂ ଏକସ୍ମିଂ ଭାଜନେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଟିକୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ରାଜମୁଦ୍ଦିକାଯ ଲଞ୍ଛେତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାଯ ସୋତେ ପକ୍ଖିପାପେସି। ମନୁସ୍ସେହି ଛଡ୍ଡିତମତ୍ତେ ଦେୱତା ଆରକ୍ଖଂ ସଂୱିଦହିଂସୁ। ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟିକଞ୍ଚେତ୍ଥ ଜାତିହିଙ୍ଗୁଲକେନ "ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା ପଜା"ତି ଲିଖିତ୍ୱା ବନ୍ଧିଂସୁ। ତତୋ ତଂ ଭାଜନଂ ଊମିଭଯାଦୀହି ଅନୁପଦ୍ଦୁତଂ ଗଙ୍ଗାସୋତେନ ପାଯାସି।

ତେନ ଚ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ତାପସୋ ଗୋପାଲକକୁଲଂ ନିସ୍ସାଯ ଗଙ୍ଗାତୀରେ ୱିହରତି। ସୋ ପାତୋୱ ଗଙ୍ଗଂ ଓତିଣ୍ଣୋ ତଂ ଭାଜନଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପଂସୁକୂଲସଞ୍ଞାଯ ଅଗ୍ଗହେସି। ଅଥେତ୍ଥ ତଂ ଅକ୍ଖରପଟ୍ଟିକଂ ରାଜମୁଦ୍ଦିକାଲଞ୍ଛନଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ତଂ ମଂସପେସିଂ ଅଦ୍ଦସ। ଦିସ୍ୱାନସ୍ସ ଏତଦହୋସି "ସିଯା ଗବ୍ଭୋ, ତଥା ହିସ୍ସ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧପୂତିଭାୱୋ ନତ୍ଥୀ"ତି। ଉଦକପ୍ପୱାହେନାଗତସ୍ସପି ହି ଉସ୍ମା ନ ୱିଗଚ୍ଛତି, ଉସ୍ମା ଚ ନାମ ଇଦିସାଯ ସୱିଞ୍ଞାଣକତାଯ ଭୱେଯ୍ଯାତି "ସିଯା ଗବ୍ଭୋ"ତି ଚିନ୍ତେସି। ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତତାଯ ପନ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ନାହୋସି ସୌସୁମଗତାଯ ପୂତିଭାୱୋ ଚ। ଏୱଂ ପନ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅସ୍ସମଂ ନେତ୍ୱା ନଂ ସୁଦ୍ଧେ ଓକାସେ ଠପେସି। ଅଥ ଅଡ୍ଢମାସଚ୍ଚଯେନ ଦ୍ୱେ ମଂସପେସିଯୋ ଅହେସୁଂ। ତାପସୋ ଦିସ୍ୱା ସାଧୁକତରଂ ଠପେସି। ତତୋ ପୁନ ଅଡ୍ଢମାସଚ୍ଚଯେନ ଏକମେକିସ୍ସା ପେସିଯା ହତ୍ଥପାଦସୀସାନମତ୍ଥାଯ ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ ପିଳଅକା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ଅଥ ତତୋ ଅଡ୍ଢମାସଚ୍ଚଯେନ ଏକା ମଂସପେସି ସୁୱଣ୍ଣବିମ୍ବସଦିସୋ ଦାରକୋ, ଏକା ଦାରିକା ଅହୋସି। ତେସୁ ତାପସସ୍ସ ପୁତ୍ତସିନେହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ଦାରକାନଂ ପୁଞ୍ଞେନ ଅଙ୍ଗୁଟ୍ଠକତୋ ଚସ୍ସ ଖୀରଂ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତତୋ ପଭୁତି ଚ ଖୀରଭତ୍ତଂ ଅଲଭିତ୍ଥ। ତାପସୋ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଖୀରଂ ଦାରକାନଂ ମୁଖେ ଆସିଞ୍ଚତି। ତେସଂ ପନ ଯଂ ଯଂ ଉଦରଂ ପୱିସତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ମଣିଭାଜନଗତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି। ଚରିମଭୱେ ବୋଧିସତ୍ତେ କୁଚ୍ଛିଗତେ ବୋଧିସତ୍ତମାତୁ ୱିଯ ଉଦରଚ୍ଛୱିଯା ଅଚ୍ଛୱିପ୍ପସନ୍ନତାଯ ଏୱଂ ତେ ନିଚ୍ଛୱୀ ଅହେସୁଂ। ଅପରେ ଆହୁ "ସିବ୍ବିତ୍ୱା ଠପିତା ୱିଯ ନେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଲୀନା ଛୱି ଅହୋସୀ"ତି। ଏୱଂ ତେ ନିଚ୍ଛୱିତାଯ ୱା ଲୀନଚ୍ଛୱିତାଯ ୱା "ଲିଚ୍ଛୱୀ"ତି ପଞ୍ଞାଯିଂସୁ।

ତାପସୋ ଦାରକେ ପୋସେନ୍ତୋ ଉସ୍ସୂରେ ଗାମଂ ଭିକ୍ଖାଯ ପୱିସତି, ଅତିଦିୱା ପଟିକ୍କମତି। ତସ୍ସ ତଂ ବ୍ୟାପାରଂ ଞତ୍ୱା ଗୋପାଲକା ଆହଂସୁ – "ଭନ୍ତେ, ପବ୍ବଜିତାନଂ ଦାରକପୋସନଂ ପଲିବୋଧୋ, ଅମ୍ହାକଂ ଦାରକେ ଦେଥ, ମଯଂ ପୋସେସ୍ସାମ, ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମଂ କରୋଥା"ତି। ତାପସୋ "ସାଧୂ"ତି ପଟିସ୍ସୁଣି। ଗୋପାଲକା ଦୁତିଯଦିୱସେ ମଗ୍ଗଂ ସମଂ କତ୍ୱା ପୁପ୍ଫେହି ଓକିରିତ୍ୱା ଧଜପଟାକା ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ତୂରିଯେହି ୱଜ୍ଜମାନେହି ଅସ୍ସମଂ ଆଗତା। ତାପସୋ "ମହାପୁଞ୍ଞା ଦାରକା, ଅପ୍ପମାଦେନେୱ ୱଡ୍ଢେଥ, ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଆୱାହଂ କରୋଥ, ପଞ୍ଚଗୋରସେନ ରାଜାନଂ ତୋସେତ୍ୱା ଭୂମିଭାଗଂ ଗହେତ୍ୱା ନଗରଂ ମାପେଥ, ତତ୍ଥ କୁମାରଂ ଅଭିସିଞ୍ଚଥା"ତି ୱତ୍ୱା ଦାରକେ ଅଦାସି। ତେ "ସାଧୂ"ତି ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ଦାରକେ ନେତ୍ୱା ପୋସେସୁଂ। ଦାରକା ୱୁଡ୍ଢିମନ୍ୱାଯ କୀଳନ୍ତା ୱିୱାଦଟ୍ଠାନେସୁ ଅଞ୍ଞେ ଗୋପାଲକଦାରକେ ହତ୍ଥେନପି ପାଦେନପି ପହରନ୍ତି, ତେ ରୋଦନ୍ତି। "କିସ୍ସ ରୋଦଥା"ତି ଚ ମାତାପିତୂହି ୱୁତ୍ତା "ଇମେ ନିମ୍ମାତାପିତିକା ତାପସପୋସିତା ଅମ୍ହେ ଅତୀୱ ପହରନ୍ତୀ"ତି ୱଦନ୍ତି। ତତୋ ନେସଂ ପୋସକମାତାପିତରୋପି "ଇମେ ଦାରକା ଅଞ୍ଞେ ଦାରକେ ୱିହେସେନ୍ତି ଦୁକ୍ଖାପେନ୍ତି, ନ ଇମେ ସଙ୍ଗହେତବ୍ବା, ୱଜ୍ଜେତବ୍ବା ଇମେ"ତି ଆହଂସୁ। ତତୋ ପଭୁତି କିର ସୋ ପଦେସୋ "ୱଜ୍ଜୀ"ତି ୱୁଚ୍ଚତି ଯୋଜନସତପରିମାଣେନ।

ଅଥ ତଂ ପଦେସଂ ଗୋପାଲକା ରାଜାନଂ ତୋସେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗହେସୁଂ। ତତ୍ଥ ଚ ନଗରଂ ମାପେତ୍ୱା ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକଂ କୁମାରଂ ଅଭିସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଅକଂସୁ। ରଜ୍ଜସମ୍ପତ୍ତିଦାଯକସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ କତତ୍ତା ଅସମ୍ଭିନ୍ନେ ଏୱ ରାଜକୁଲେ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଚ ରାଜକୁମାରସ୍ସ ପୁଞ୍ଞାନୁଭାୱସଞ୍ଚୋଦିତା ଦେୱତାଧିଗ୍ଗହିତା ଅକଂସୂତି କେଚି। ଦାରକସ୍ସ ଦାରିକାଯ ସଦ୍ଧିଂ ୱାରେଯ୍ଯଂ କତ୍ୱା କତିକଂ ଅକଂସୁ "ବାହିରତୋ ଦାରିକା ନ ଆନେତବ୍ବା, ଇତୋ ଦାରିକା ନ କସ୍ସଚି ଦାତବ୍ବା"ତି। ତେସଂ ପଠମସଂୱାସେନ ଦ୍ୱେ ଦାରକା ଜାତା ଧୀତା ଚ ପୁତ୍ତୋ ଚ। ଏୱଂ ସୋଳସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ଜାତା। ତତୋ ତେସଂ ଦାରକାନଂ ଯଥାକ୍କମଂ ୱଡ୍ଢନ୍ତାନଂ ଆରାମୁଯ୍ଯାନନିୱାସଟ୍ଠାନପରିୱାରସମ୍ପତ୍ତିଂ ଗହେତୁଂ ଅପ୍ପହୋନ୍ତଂ ନଗରଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଗାୱୁତନ୍ତରେନ ଗାୱୁତନ୍ତରେନ ପରିକ୍ଖିପିଂସୁ। ତସ୍ସ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱିସାଲୀକତତ୍ତା "ୱେସାଲୀ"ତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଜାତଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – "ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପାକାରପରିକ୍ଖେପୱଡ୍ଢନେନ ୱିସାଲୀଭୂତତ୍ତା ୱେସାଲୀତି ୱୁଚ୍ଚତୀ"ତି।

ଇଦମ୍ପି ଚ ନଗରନ୍ତି ନ କେୱଲଂ ରାଜଗହସାୱତ୍ଥିଯୋ ଯେୱାତି ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ଥ ମହାୱନଂ ନାମାତିଆଦି ମଜ୍ଝିମଭାଣକସଂଯୁତ୍ତଭାଣକାନଂ ସମାନଟ୍ଠକଥା। ମଜ୍ଝିମଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ହି (ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୪୬) ସଂଯୁତ୍ତଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ (ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।୫।୯୮୪-୯୮୫) ଇମିନାୱ ନଯେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୩୫୯) ପନ "ମହାୱନେତି ବହିନଗରେ ହିମୱନ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକାବଦ୍ଧଂ ହୁତ୍ୱା ଠିତଂ ସଯଂଜାତଂ ୱନଂ ଅତ୍ଥି, ଯଂ ମହନ୍ତଭାୱେନେୱ ମହାୱନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମିଂ ମହାୱନେ। କୂଟାଗାରସାଲାଯନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ୱନସଣ୍ଡେ ସଙ୍ଘାରାମଂ ପତିଟ୍ଠାପେସୁଂ। ତତ୍ଥ କଣ୍ଣିକଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଥମ୍ଭାନଂ ଉପରି କୂଟାଗାରସାଲାସଙ୍ଖେପେନ ଦେୱୱିମାନସଦିସଂ ପାସାଦଂ ଅକଂସୁ, ତଂ ଉପାଦାଯ ସକଲୋପି ସଙ୍ଘାରାମୋ କୂଟାଗାରସାଲାତି ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥା"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱନମଜ୍ଝେ କତତ୍ତା "ୱନଂ ନିସ୍ସାଯା"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆରାମେତି ସଙ୍ଘାରାମେ। ହଂସୱଟ୍ଟକଚ୍ଛଦନେନାତି ହଂସୱଟ୍ଟକପଟିଚ୍ଛନ୍ନେନ, ହଂସମଣ୍ଡଲାକାରେନାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅନେକପରିଯାଯେନାତି ଏତ୍ଥ ପରିଯାଯ-ସଦ୍ଦୋ କାରଣୱଚନୋତି ଆହ "ଅନେକେହି କାରଣେହୀ"ତି, ଅଯଂ କାଯୋ ଅୱିଞ୍ଞାଣକୋପି ସୱିଞ୍ଞାଣକୋପି ଏୱମ୍ପି ଅସୁଭୋ ଏୱମ୍ପି ଅସୁଭୋତି ନାନାୱିଧେହି କାରଣେହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସୁଭାକାରସନ୍ଦସ୍ସନପ୍ପୱତ୍ତନ୍ତି କେସାଦିୱସେନ ତତ୍ଥାପି ୱଣ୍ଣାଦିତୋ ଅସୁଭାକାରସ୍ସ ସବ୍ବସୋ ଦସ୍ସନୱସେନ ପୱତ୍ତଂ। କାଯୱିଚ୍ଛନ୍ଦନିଯକଥନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ପରସ୍ସ ଚ କରଜକାଯେ ୱିଚ୍ଛନ୍ଦନୁପ୍ପାଦନକଥଂ। ମୁତ୍ତଂ ୱାତିଆଦିନା ବ୍ୟତିରେକମୁଖେନ କାଯସ୍ସ ଅମନୁଞ୍ଞତଂ ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ଥ ଆଦିତୋ ତୀହି ପଦେହି ଅଦସ୍ସନୀଯତାଯ ଅସାରକତାଯ ମଜ୍ଝେ ଚତୂହି ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧତାଯ, ଅନ୍ତେ ଏକେନ ଲେସମତ୍ତେନପି ମନୁଞ୍ଞତାଭାୱମସ୍ସ ଦସ୍ସେତି। ଅଥ ଖୋତିଆଦିନା ଅନ୍ୱଯତୋ ସରୂପେନେୱ ଅମନୁଞ୍ଞତାଯ ଦସ୍ସନଂ। ଛନ୍ଦୋତି ଦୁବ୍ବଲରାଗୋ। ରାଗୋତି ବଲୱରାଗୋ। "କେସା ଲୋମାଦୀ"ତି ସଙ୍ଖେପତୋ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ୱିଭାଗେନ ଦସ୍ସେତୁଂ "ଯେପି ହୀ"ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅସୁଭାତି ଆଗନ୍ତୁକେନ ସୁଭାକାରେନ ୱିରହିତତ୍ତା ଅସୁଭା। ଅସୁଚିନୋତି ଅତ୍ତନୋ ସଭାୱେନେୱ ଅସୁଚିନୋ। ପଟିକୂଲାତି ନାଗରିକସ୍ସ ଅସୁଚିକଟ୍ଠାନଂ ୱିଯ ଜିଗୁଚ୍ଛନୀଯତ୍ତା ପଟିକୂଲା।

କେସା ନାମେତେ ୱଣ୍ଣତୋପି ପଟିକୂଲା, ସଣ୍ଠାନତୋପି ଗନ୍ଧତୋପି ଆସଯତୋପି ଓକାସତୋପି ପଟିକୂଲାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ସୋ ଚ ନେସଂ…ପେ… ପଞ୍ଚହି କାରଣେହି ୱେଦିତବ୍ବୋ"ତି ଆହ। ମନୁଞ୍ଞେପି (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧। ୩୮୩; ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୩୫୬) ହି ଯାଗୁପତ୍ତେ ୱା ଭତ୍ତପତ୍ତେ ୱା କେସୱଣ୍ଣଂ କିଞ୍ଚି ଦିସ୍ୱା "କେସମିସ୍ସକମିଦଂ, ହରଥ ନ"ନ୍ତି ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତି, ଏୱଂ କେସା ୱଣ୍ଣତୋ ପଟିକୂଲା। ରତ୍ତିଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତାପି କେସସଣ୍ଠାନଂ ଅକ୍କୱାକଂ ୱା ମକଚିୱାକଂ ୱା ଛୁପିତ୍ୱା ତଥେୱ ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତି, ଏୱଂ ସଣ୍ଠାନତୋପି ପଟିକୂଲା। ତେଲମକ୍ଖନପୁପ୍ଫଧୂପାଦିସଙ୍ଖାରୱିରହିତାନଞ୍ଚ କେସାନଂ ଗନ୍ଧୋ ପରମଜେଗୁଚ୍ଛୋ ହୋତି, ତତୋ ଜେଗୁଚ୍ଛତରୋ ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ପକ୍ଖିତ୍ତାନଂ। କେସା ହି ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନତୋ ଅପ୍ପଟିକୂଲାପି ସିଯୁଂ, ଗନ୍ଧେନ ପନ ପଟିକୂଲାଯେୱ। ଯଥା ହି ଦହରସ୍ସ କୁମାରକସ୍ସ ୱଚ୍ଚଂ ୱଣ୍ଣତୋ ହଲିଦ୍ଦିୱଣ୍ଣଂ, ସଣ୍ଠାନତୋପି ହଲିଦ୍ଦିପିଣ୍ଡସଣ୍ଠାନଂ, ସଙ୍କାରଟ୍ଠାନେ ଛଡ୍ଡିତଞ୍ଚ ଉଦ୍ଧୁମାତକକାଳଅସୁନଖସରୀରଂ ୱଣ୍ଣତୋ ତାଲପକ୍କୱଣ୍ଣଂ, ସଣ୍ଠାନତୋ ୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ୱିସ୍ସଟ୍ଠମୁଦିଙ୍ଗସଣ୍ଠାନଂ, ଦାଠାପିସ୍ସ ସୁମନମକୁଳସଦିସାତି ଉଭଯମ୍ପି ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନତୋ ସିଯା ଅପ୍ପଟିକୂଲଂ, ଗନ୍ଧେନ ପନ ପଟିକୂଲମେୱ, ଏୱଂ କେସାପି ସିଯୁଂ ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନତୋ ଅପ୍ପଟିକୂଲା, ଗନ୍ଧେନ ପନ ପଟିକୂଲାଯେୱାତି।

ଯଥା ପନ ଅସୁଚିଟ୍ଠାନେ ଗାମନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଜାତାନି ସୂପେଯ୍ଯପଣ୍ଣାନି ନାଗରିକମନୁସ୍ସାନଂ ଜେଗୁଚ୍ଛାନି ହୋନ୍ତି ଅପରିଭୋଗାନି, ଏୱଂ କେସାପି ପୁବ୍ବଲୋହିତମୁତ୍ତକରୀସପିତ୍ତସେମ୍ହାଦିନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଜାତତ୍ତା ଜେଗୁଚ୍ଛାତି ଇଦଂ ତେସଂ ଆସଯତୋ ପାଟିକୁଲ୍ୟଂ। ଇମେ ଚ କେସା ନାମ ଗୂଥରାସିମ୍ହି ଉଟ୍ଠିତକଣ୍ଣକଂ ୱିଯ ଏକତିଂସକୋଟ୍ଠାସରାସିମ୍ହି ଜାତା, ତେ ସୁସାନସଙ୍କାରଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଜାତସାକଂ ୱିଯ ପରିଖାଦୀସୁ ଜାତକମଲକୁୱଲଯାଦିପୁପ୍ଫଂ ୱିଯ ଚ ଅସୁଚିଟ୍ଠାନେ ଜାତତ୍ତା ପରମଜେଗୁଚ୍ଛାତି ଇଦଂ ତେସଂ ଓକାସତୋ ପାଟିକୁଲ୍ୟଂ। ଯଥା ଚ କେସାନଂ, ଏୱଂ ସବ୍ବକୋଟ୍ଠାସାନଞ୍ଚ ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନଗନ୍ଧାସଯୋକାସୱସେନ ପଞ୍ଚଧା ପଟିକୂଲତା ୱେଦିତବ୍ବାତି ଆହ "ଏୱଂ ଲୋମାଦୀନ"ନ୍ତି। ପଞ୍ଚପଞ୍ଚପ୍ପଭେଦେନାତି ଏତ୍ଥ ବାହିରତ୍ଥସମାସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ ପଭେଦା ଏତସ୍ସାତି ପଞ୍ଚପଞ୍ଚପ୍ପଭେଦୋତି।

ସଂୱଣ୍ଣେନ୍ତୋତି ୱିତ୍ଥାରେନ୍ତୋ। ଅସୁଭାଯାତି ଅସୁଭମାତିକାଯ। ଫାତିକମ୍ମନ୍ତି ବହୁଲୀକାରୋ। ପଞ୍ଚଙ୍ଗୱିପ୍ପହୀନଂ ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତନ୍ତି ଏତ୍ଥ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ବ୍ୟାପାଦୋ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛାତି ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ନୀୱରଣାନଂ ପହାନୱସେନ ପଞ୍ଚଙ୍ଗୱିପ୍ପହୀନତା ୱେଦିତବ୍ବା। ନ ହି ଏତେସୁ ଅପ୍ପହୀନେସୁ ଝାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତେନସ୍ସେତାନି ପହାନଙ୍ଗାନୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। କିଞ୍ଚାପି ହି ଝାନକ୍ଖଣେ ଅଞ୍ଞେପି ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପହୀଯନ୍ତି, ତଥାପି ଏତାନେୱ ୱିସେସେନ ଝାନନ୍ତରାଯକରାନି। କାମଚ୍ଛନ୍ଦେନ ହି ନାନାୱିସଯପଲୋଭିତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଏକତ୍ତାରମ୍ମଣେ ସମାଧିଯତି, କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଭିଭୂତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ନ କାମଧାତୁପ୍ପହାନାଯ ପଟିପଦଂ ପଟିପଜ୍ଜତି, ବ୍ୟାପାଦେନ ଚ ଆରମ୍ମଣେ ପଟିହଞ୍ଞମାନଂ ନ ନିରନ୍ତରଂ ପୱତ୍ତତି, ଥିନମିଦ୍ଧାଭିଭୂତଂ ଅକମ୍ମଞ୍ଞଂ ହୋତି, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚପରେତଂ ଅୱୂପସନ୍ତମେୱ ହୁତ୍ୱା ପରିବ୍ଭମତି, ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଉପହତଂ ଝାନାଧିଗମସାଧିକଂ ପଟିପଦଂ ନାରୋହତି। ଇତି ୱିସେସେନ ଝାନନ୍ତରାଯକରତ୍ତା ଏତାନେୱ ପହାନଙ୍ଗାନୀତି ୱୁତ୍ତାନି।

ଯସ୍ମା ପନ ୱିତକ୍କୋ ଆରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିରୋପେତି, ୱିଚାରୋ ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧତି, ତେହି ଅୱିକ୍ଖେପାଯ ସମ୍ପାଦିତପଯୋଗସ୍ସ ଚେତସୋ ପଯୋଗସମ୍ପତ୍ତିସମ୍ଭୱା ପୀତି ପୀନନଂ, ସୁଖଞ୍ଚ ଉପବ୍ରୂହନଂ କରୋତି, ଅଥ ନଂ ସସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମଂ ଏତେହି ଅଭିନିରୋପନାନୁବନ୍ଧନପୀନନୌପବ୍ରୂହନେହି ଅନୁଗ୍ଗହିତା ଏକଗ୍ଗତା ଏକତ୍ତାରମ୍ମଣେ ସମଂ ସମ୍ମା ଆଧିଯତି, ତସ୍ମା ୱିତକ୍କୋ ୱିଚାରୋ ପୀତି ସୁଖଂ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାତି ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ହି ଏତେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଝାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ ହୋତି, ତେନସ୍ସ ଏତାନି ପଞ୍ଚ ସମନ୍ନାଗତଙ୍ଗାନୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତସ୍ମା ନ ଏତେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ଅଞ୍ଞଦେୱ ଝାନଂ ନାମ

ଅଝ୍ଝୀତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଯଥା ପନ ଅଙ୍ଗମତ୍ତଓସେନେଓ ଚତୁରଙ୍ଗିନୀ ସେନା, ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକଂ ତୂରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ଚ ମଗ୍ଗୋତି ଓ୍ବୁଚ୍ଚତି, ଏଓମିଦମ୍ପି ଅଙ୍ଗମତ୍ତଓସେନେଓ ''ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକ''ନ୍ତି ଓା ''ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତ''ନ୍ତି ଓା ଓ୍ବୁଚ୍ଚତୀତି ଓେଦିତବ୍ବଂ।

ଏତାନି ଚ ପଞ୍ଚଙ୍ଗାନି କିଞ୍ଚାପି ଉପଚାରକ୍ଖଣେପି ଅତ୍ଥି, ଅଥ ଖୋ ଉପଚାରେ ପକତିଚିତ୍ତତୋ ବଲଓତରାନି, ଇଧ ପନ ଉପଚାରତୋପି ବଲଓତରାନି ରୂପାଓଚରଲକ୍ଖଣପ୍ପତ୍ତାନି। ଏତ୍ଥ ହି ଓିତକ୍କୋ ସୁଓିସଦେନ ଆକାରେନ ଆରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିରୋପଯମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଓିଚାରୋ ଅତିଓିଯ ଆରମ୍ମଣଂ ଅନୁମଜ୍ଜମାନୋ, ପୀତିସୁଖଂ ସବ୍ବାଓନ୍ତମ୍ପି କାଯଂ ଫରମାନଂ। ତେନେଓ ଓ୍ବୁତ୍ତଂ ''ନାସ୍ସ କିଞ୍ଚି ସବ୍ବାଓତୋ କାଯସ୍ସ ଓିଓେକଜେନ ପୀତିସୁଖେନ ଅପ୍ଫୁଟଂ ହୋତୀ''ତି। ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାପି ହେଟ୍ଠିମମ୍ହି ସମୁଗ୍ଗପଟଲେ ଉପରିମଂ ସମୁଗ୍ଗପଟଲଂ ଓିଯ ଆରମ୍ମଣେ ସୁଫୁସିତା ହୁତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଅଯମେତେସଂ ଇତରେହି ଓିସେସୋ, ତସ୍ମା ''ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତ''ନ୍ତି ଅପ୍ପନାଝାନମେଓ ଓିସେସେତ୍ୱା ଓ୍ବୁତ୍ତଂ।

ତିଓିଧକଲ୍ଯାଣଂ ଦସଲକ୍ଖଣସମ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନ ଝାନସ୍ସ ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନଓସେନ ତିଓିଧକଲ୍ଯାଣତା, ତେସଂଯେଓ ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନାନଂ ଲକ୍ଖଣଓସେନ ଦସଲକ୍ଖଣସମ୍ପନ୍ନତା ଓେଦିତବ୍ବା। ଓିତ୍ଥାରନଯଂ ପନେତ୍ଥ ସଯମେଓ ପକାସଯିସ୍ସତି। କିଲେସଚୋରେହି ଅନଭିଭଓନୀଯତ୍ତା ଝାନଂ ''ଚିତ୍ତମଞ୍ଜୂସ''ନ୍ତି ଓ୍ବୁତ୍ତଂ। ନିସ୍ସାଯାତି ପାଦକଂ କତ୍ୱା।

ଦସଲକ୍ଖଣଓିଭାଓନେନେଓ ତିଓିଧକଲ୍ଯାଣତାପି ଓିଭାଓିତା ହୋତୀତି ଦସଲକ୍ଖଣଂ ତାଓ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ତତ୍ରିମାନୀ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପାରିପନ୍ଥିକତୋ ଚିତ୍ତଓିସୁଦ୍ଧୀତିଆଦୀନଂ ପଦାନଂ ଅତ୍ଥୋ ''ତତ୍ରାଯଂ ପାଳୀ''ତିଆଦିନା ଓ୍ବୁତ୍ତପାଳିଓଣ୍ଣନାଯମେଓ ଆଓି ଭଓିସ୍ସତି। ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ଦସଲକ୍ଖଣଓିଭାଓନେ। ପଟିପଦାଓିସୁଦ୍ଧୀତି ପଟିପଜ୍ଜତି ଝାନଂ ଏତାଯାତି ପଟିପଦା, ଗୋତ୍ରଭୁପରିଯୋସାନୋ ପୁବ୍ବଭାଗିଯୋ ଭାଓନାନଯୋ। ପରିପନ୍ଥତୋ ଓିସୁଜ୍ଝନଂ ଓିସୁଦ୍ଧି, ପଟିପଦାଯ ଓିସୁଦ୍ଧି ପଟିପଦାଓିସୁଦ୍ଧି। ସା ପନାଯଂ ଯସ୍ମା ଝାନସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ଲବ୍ଭତି, ତସ୍ମା ଓ୍ବୁତ୍ତଂ ''ପଟିପଦାଓିସୁଦ୍ଧି ଆଦୀ''ତି। ଉପେକ୍ଖାନୁବ୍ରୂହନାତି ଓିସୋଧେତବ୍ବତାଦୀନଂ ଅଭାଓତୋ ଝାନପରିଯାପନ୍ନାଯ ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତୁପେକ୍ଖାଯ କିଚ୍ଚନିପ୍ଫତ୍ତିଯା ଅନୁବ୍ରୂହନା। ସା ପନାଯଂ ଯସ୍ମା ଓିସେସତୋ ଝାନସ୍ସ ଠିତିକ୍ଖଣେ ଲବ୍ଭତି, ତେନ ଓ୍ବୁତ୍ତଂ ''ଉପେକ୍ଖାନୁବ୍ରୂହନା ମଜ୍ଝେ''ତି। ସମ୍ପହଂସନାତି ତତ୍ଥ ଧମ୍ମାନଂ ଅନତିଓତ୍ତନାଦିସାଧକସ୍ସ ଞାଣସ୍ସ କିଚ୍ଚନିପ୍ଫତ୍ତିଓସେନ ପରିଯୋଦପନା। ସା ପନ ଯସ୍ମା ଝାନସ୍ସ ଓସାନକ୍ଖଣେ ପାକଟା ହୋତି, ତସ୍ମା ଓ୍ବୁତ୍ତଂ ''ସମ୍ପହଂସନା ପରିଯୋସାନ''ନ୍ତି। ଇମାନି ତୀଣି ଲକ୍ଖଣାନୀତି ପରିପନ୍ଥତୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଓିସୁଜ୍ଝନାକାରୋ, ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ସମଥନିମିତ୍ତସ୍ସ ପଟିପଜ୍ଜନାକାରୋ, ତତ୍ଥ ପକ୍ଖନ୍ଦନାକାରୋତି ଇମାନି ତୀଣି ଝାନସ୍ସ ଆଦିତୋ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ଅପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତିଲକ୍ଖଣାନି। ତେହି ଆକାରେହି ଓିନା ଅପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତିଯା ଅଭାଓତୋ ଅସତି ଚ ଅପ୍ପନାଯଂ ତଦଭାଓତୋ ଆଦିକଲ୍ଯାଣଞ୍ଚେଓ ଓିସୁଦ୍ଧିପଟିପଦତ୍ତା ଯଥାଓ୍ବୁତ୍ତେହି ଲକ୍ଖଣେହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଚ ତିଲକ୍ଖଣସମ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ। ଇମିନା ନଯେନ ମଜ୍ଝପରିଯୋସାନଲକ୍ଖଣାନଞ୍ଚ ଯୋଜନା ଓେଦିତବ୍ବା।

କେଚି ପନ ''ପଟିପଦାଓିସୁଦ୍ଧି ନାମ ସସମ୍ଭାରିକୋ ଉପଚାରୋ, ଉପେକ୍ଖାନୁବ୍ରୂହନା ନାମ ଅପ୍ପନା, ସମ୍ପହଂସନା ନାମ ପଚ୍ଚଓେକ୍ଖଣା''ତି ଓଣ୍ଣଯନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ସତି ଅଝାନଧମ୍ମେହି ଝାନସ୍ସ ଗୁଣସଂକିତ୍ତନଂ ନାମ କତଂ ହୋତି। ନ ହି ଭୂମନ୍ତରଂ ଭୂମନ୍ତରପରିଯାପନ୍ନଂ ହୋତି, ପାଳିଯା ଚେତଂ ଓିରୁଜ୍ଝତି। ''ଏକତ୍ତଗତଂ ଚିତ୍ତଂ ପଟିପଦାଓିସୁଦ୍ଧିପକ୍ଖନ୍ଦଞ୍ଚେଓ ହୋତି ଉପେକ୍ଖାନୁବ୍ରୂହିତଞ୍ଚ ଞାଣେନ ଚ ସମ୍ପହଂସିତ''ନ୍ତି (ପଟି। ମ। ୧।୧୫୮) ହି ପାଳିଯଂ ଓ୍ବୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ହି ଏକତ୍ତଗତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଏକରସଭାଓେନ ଏକଗ୍ଗତାଯ ଚ ସିଖାପ୍ପତ୍ତିଯା ତଦନୁଗୁଣଂ ଏକତ୍ତଗତଂ ସସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଅପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଓ୍ବୁତ୍ତଂ, ତସ୍ସେଓ ଚ ପଟିପଦାଓିସୁଦ୍ଧିପକ୍ଖନ୍ଦତାଦି ଅନନ୍ତରଂ ଓ୍ବୁଚ୍ଚତେ। ତସ୍ମା ପାଳିଯଂ ଏକସ୍ମିଂଯେଓ ଅପ୍ପନାଚିତ୍ତକ୍ଖଣେ ପଟିପଦାଓିସୁଦ୍ଧିଆଦୀନଂ ଓ୍ବୁତ୍ତତ୍ତା ଅନ୍ତୋଅପ୍ପନାଯମେଓ ପରିକମ୍ମାଗମନଓସେନ ପଟିପଦାଓିସୁଦ୍ଧି, ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତୁପେକ୍ଖାଯ କିଚ୍ଚଓସେନ ଉପେକ୍ଖାନୁବ୍ରୂହନା, ଧମ୍ମାନଂ ଅନତିଓତ୍ତନାଦିଭାଓସାଧନେନ ପରିଯୋଦାପକସ୍ସ ଞାଣସ୍ସ କିଚ୍ଚନିପ୍ଫତ୍ତିଓସେନ ସମ୍ପହଂସନା ଚ ଓେଦିତବ୍ବା।

କଥଂ? ଯସ୍ମିଂ (ପଟି। ମ। ଅଟ୍ଠ। ୨।୧।୧୫୮; ଓିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୭୫) ଓାରେ ଅପ୍ପନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି , ତସ୍ମିଂ ଯୋ ନୀଓରଣସଙ୍ଖାତୋ କିଲେସଗଣୋ ତସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ପରିପନ୍ଥୋ, ତତୋ ଚିତ୍ତଂ ଓିସୁଜ୍ଝତି, ଓିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଆଓରଣଓିରହିତଂ ହୁତ୍ୱା ମଜ୍ଝିମଂ ସମଥନିମିତ୍ତଂ ପଟିପଜ୍ଜତି। ମଜ୍ଝିମଂ ସମଥନିମିତ୍ତଂ ନାମ ସମପ୍ପଓତ୍ତୋ ଅପ୍ପନାସମାଧିଯେଓ, ଲୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚସଙ୍ଖାତାନଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଅନ୍ତାନଂ ଅନୁପଗମନେନ ମଜ୍ଝିମୋ, ସଓିସେସଂ ପଚ୍ଚନୀକଧମ୍ମାନଂ ଓୂପସମନତୋ ସମଥୋ, ଯୋଗିନୋ ସୁଖଓିସେସାନଂ କାରଣଭାଓତୋ ନିମିତ୍ତନ୍ତି କତ୍ୱା। ତସ୍ସ ପନ ଅପ୍ପନାଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯଭୂତଂ ଗୋତ୍ରଭୁଚିତ୍ତଂ ସତିପି ପରିଣମହଗ୍ଗତଭାଓଭେଦେ ପଚ୍ଚଯପଚ୍ଚଯୁପ୍ପନ୍ନଭାଓଭେଦେ ଚ ଏକିସ୍ସାଯେଓ ସନ୍ତତିଯା ପରିଣାମୂପଗମନତୋ ଏକସନ୍ତତିପରିଣାମନଯେନ ତଥତ୍ତଂ ଅପ୍ପନାସମାଧିଓସେନ ସମାହିତଭାଓଂ ଉପଗଚ୍ଛମାନଂ ମଜ୍ଝିମଂ ସମଥନିମିତ୍ତଂ ପଟିପଜ୍ଜତି ନାମ। ଏଓଂ ପଟିପନ୍ନତ୍ତା ତଥତ୍ତୁପଗମନେନ ତତ୍ଥ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ନାମ। ଯସ୍ମିଞ୍ହି ଖଣେ ତଥତ୍ତଂ ମଜ୍ଝିମଂ ସମଥନିମିତ୍ତଂ ପଟିପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମିଂଯେଓ ଖଣେ ତଥତ୍ତୁପଗମନେନ ଅପ୍ପନାସମାଧିନା ସମାହିତଭାଓୂପଗମନେନ ତତ୍ଥ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ନାମ। ଏଓଂ ତାଓ ପୁରିମସ୍ମିଂ ଗୋତ୍ରଭୁଚିତ୍ତେ ଓିଜ୍ଜମାନା ପରିପନ୍ଥଓିସୁଦ୍ଧିମଜ୍ଝିମସମଥପ୍ପଟିପତ୍ତିପକ୍ଖନ୍ଦନାକାରା ଆଗମନଓସେନ ନିପ୍ଫଜ୍ଜମାନା ପଠମସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେଯେଓ ପଟିପଦାଓିସୁଦ୍ଧୀତି ଓେଦିତବ୍ବା। ତେଯେଓ ହି ଆକାରା ପଚ୍ଚଯଓିସେସତୋ ଝାନକ୍ଖଣେ ନିପ୍ଫଜ୍ଜମାନା ପଟିପଦାଓିସୁଦ୍ଧୀତି ଓ୍ବୁତ୍ତା।

ଏଓଂ ଓିସୁଦ୍ଧସ୍ସ ପନ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପୁନ ସୋଧେତବ୍ବାଭାଓତୋ ଓିସୋଧନେ ବ୍ୟାପାରଂ ଅକରୋନ୍ତୋ ଓିସୁଦ୍ଧଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତି ନାମ। ସମଥଭାଓୂପଗମନେନ ସମଥପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ପୁନ ସମାଧାନେ ବ୍ୟାପାରଂ ଅକରୋନ୍ତୋ ସମଥପ୍ପଟିପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତି ନାମ। ସମଥପ୍ପଟିପନ୍ନଭାଓତୋ ଏଓ ଚସ୍ସ କିଲେସସଂସଗ୍ଗଂ ପହାଯ ଏକତ୍ତେନ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସ ପୁନ ଏକତ୍ତୁପଟ୍ଠାନେ ବ୍ୟାପାରଂ ଅକରୋନ୍ତୋ ଏକତ୍ତୁପଟ୍ଠାନଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତି ନାମ। ଏଓଂ ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତୁପେକ୍ଖାଯ କିଚ୍ଚଓସେନ ଉପେକ୍ଖାନୁବ୍ରୂହନା ଓେଦିତବ୍ବା।

ଯେ ପନେତେ ଏଓଂ ଉପେକ୍ଖାନୁବ୍ରୂହିତେ ତସ୍ମିଂ ଝାନଚିତ୍ତେ ଜାତା ସମାଧିପଞ୍ଞାସଙ୍ଖାତା ଯୁଗନଦ୍ଧଧମ୍ମା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅନତିଓତ୍ତମାନା ହୁତ୍ୱା ପଓତ୍ତା, ଯାନି ଚ ସଦ୍ଧାଦୀନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ନାନାକିଲେସେହି ଓିମୁତ୍ତତ୍ତା ଓିମୁତ୍ତିରସେନ ଏକରସାନି ହୁତ୍ୱା ପଓତ୍ତାନି, ଯଞ୍ଚେସ ତଦୁପଗଂ ତେସଂ ଅନତିଓତ୍ତନଏକରସଭାଓାନଂ ଅନୁଚ୍ଛଓିକଂ ଓୀରିଯଂ ଓାହଯତି, ଯା ଚସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ପଓତ୍ତା ଆସେଓନା, ସବ୍ବେପି ତେ ଆକାରା ଯସ୍ମା ଞାଣେନ ସଂକିଲେସଓୋଦାନେସୁ ତଂ ତଂ ଆଦୀନଓଞ୍ଚ ଆନିସଂସଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ତଥା ତଥା ସମ୍ପହଂସିତତ୍ତା ଓିସୋଧିତତ୍ତା ପରିଯୋଦାପିତତ୍ତା ନିପ୍ଫନ୍ନା, ତସ୍ମା ଧମ୍ମାନଂ ଅନତିଓତ୍ତନାଦିଭାଓସାଧନେନ ପରିଯୋଦାପକସ୍ସ ଞାଣସ୍ସ କିଚ୍ଚନିପ୍ଫତ୍ତିଓସେନ ସମ୍ପହଂସନା ଓେଦିତବ୍ବାତି ଓ୍ବୁତ୍ତଂ।

ଅଥ କସ୍ମା ସମ୍ପହଂସନାଓ ''ପରିଯୋସାନ''ନ୍ତି ଓ୍ବୁତ୍ତା, ନ ଉପେକ୍ଖାନୁବ୍ରୂହନାତି? ଯସ୍ମା ତସ୍ମିଂ ଭାଓନାଚିତ୍ତେ ଉପେକ୍ଖାଓସେନ ଞାଣଂ ପାକଟଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଞାଣକିଚ୍ଚଭୂତା ସମ୍ପହଂସନା ''ପରିଯୋସାନ''ନ୍ତି ଓ୍ବୁତ୍ତା। ତଥା ହି ଅପ୍ପନାକାଲେ ଭାଓନାଯ ସମପ୍ପଓତ୍ତିଯା ପଟିପକ୍ଖସ୍ସ ଚ ସୁପ୍ପହାନତୋ ପଗ୍ଗହାଦୀସୁ ବ୍ୟାପାରସ୍ସ ଅକାତବ୍ବତୋ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନାଓ ହୋତି। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ଓ୍ବୁତ୍ତଂ ''ସମଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନା ଓିସୁଦ୍ଧଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତୀ''ତି ଚ ଆଦି। ସା ପନାଯଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନା ଞାଣସ୍ସ କିଚ୍ଚସିଦ୍ଧିଯା ହୋତି ଓିସେସତୋ ଞାଣସାଧନତ୍ତା ଅପ୍ପନାବ୍ୟାପାରସ୍ସ, ତସ୍ମା ଞାଣକିଚ୍ଚଭୂତା ସମ୍ପହଂସନା ''ପରିଯୋସାନ''ନ୍ତି ଓ୍ବୁତ୍ତା। ଏଓଂ ତିଓିଧାଯ ପଟିପଦାଓିସୁଦ୍ଧିଯା ଲଦ୍ଧଓିସେସାଯ ତିଓିଧାଯ ଉପେକ୍ଖାନୁବ୍ରୂହନାଯ ସାତିସଯଂ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଅଧିମତ୍ତଭାଓେନ ଚତୁବ୍ବିଧାପି ସମ୍ପହଂସନା ସିଜ୍ଝତୀତି ଆଗମନୁପେକ୍ଖାଞାଣକିଚ୍ଚଓସେନ ଦସପି ଆକାରା ଝାନେ ଏଓ ଓେଦିତବ୍ବା।

ଏଓଂତିଓିଧତ୍ତଗତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତିଆଦୀନି ତସ୍ସେଓ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଥୋମନଓଚନାନି। ତତ୍ଥ ଏଓଂ ତିଓିଧତ୍ତଗତନ୍ତି ଏଓଂ ଯଥାଓ୍ବୁତ୍ତେନ ଓିଧିନା ପଟିପଦାଓିସୁଦ୍ଧିପକ୍ଖନ୍ଦନୌପେକ୍ଖାନୁବ୍ରୂହନଞାଣସମ୍ପହଂସନାଓସେନ ତିଓିଧଭାଓଂ ଗତଂ। ଓିତକ୍କସମ୍ପନ୍ନନ୍ତି କିଲେସକ୍ଖୋଭଓିରହିତତ୍ତା ଓିତକ୍କେନ ସୁନ୍ଦରଭାଓମୁପଗତଂ। ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନସମ୍ପନ୍ନନ୍ତି ତସ୍ମିଂଯେଓ ଆରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ନିରନ୍ତରପ୍ପଓତ୍ତିସଙ୍ଖାତେନ ଅଧିଟ୍ଠାନେନ ସମ୍ପନ୍ନଂ ଅନୂନଂ। ଯଥା ଅଧିଟ୍ଠାନଓସିଯଂ ଅଧିଟ୍ଠାନନ୍ତି ଝାନପ୍ପଓତ୍ତି, ତଥା ଇଧାପି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନନ୍ତି ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାପି ଯୁଜ୍ଜତି। ତେନ ହି ଏକସ୍ମିଂଯେଓ ଆରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ନ ଏତ୍ଥ ଓିକ୍ଖିପତୀତି। ସମାଧିସମ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଓିସୁଂ ଓ୍ବୁତ୍ତତ୍ତା ପନ ଓ୍ବୁତ୍ତନଯେନେଓ ଗହେତବ୍ବୋ। ଅଥ ଓା ସମାଧିସ୍ସେଓ ଝାନଙ୍ଗସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ''ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନସମ୍ପନ୍ନ''ନ୍ତି ଝାନଙ୍ଗପଞ୍ଚକଓସେନ ଓ୍ବୁତ୍ତଂ। ସମାଧିସମ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ଇନ୍ଦ୍ରିଯପଞ୍ଚକଓସେନ।

ଅସୁଭସଞ୍ଞାପରିଚିତେନାତି ସକଲଂ କାଯଂ ଅସୁଭନ୍ତି ପଓତ୍ତାଯ ସଞ୍ଞାଯ ସହଗତତ୍ତା ଝାନଂ ଅସୁଭସଞ୍ଞା, ତେନ ପରିଚିତେନ ପରିଭାଓିତେନ। ଚେତସାତି ଚିତ୍ତେନ। ବହୁଲନ୍ତି ଅଭିଣ୍ହଂ। ଓିହରତୋତି ଓିହରନ୍ତସ୍ସ, ଅସୁଭସମାପତ୍ତିବହୁଲସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ମେଥୁନଧମ୍ମସମାପତ୍ତିଯାତି ମେଥୁନଧମ୍ମେନ ସମଙ୍ଗିଭାଓତୋ। ପଟିଲୀଯତୀତି ଏକପସ୍ସେନ ନିଲୀଯତି ନିଲୀନଂ ଓିଯ ହୋତି। ପଟିକୁଟତୀତି ସଙ୍କୁଚତି। ପଟିଓତ୍ତତୀତି ନିଓତ୍ତତି। ନ ସମ୍ପସାରୀଯତୀତି ନ ଓିସରତି, ଅଭିରତିଓସେନ ନ ପକ୍ଖନ୍ଦତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ଓା ପଟିଲୀଯତୀତି ସଙ୍କୁଚତି ତତ୍ଥ ପଟିକୂଲତାଯ ସଣ୍ଠିତତ୍ତା। ପଟିକୁଟତୀତି ଅପସକ୍କତି ନ ଉପସକ୍କତି। ପଟିଓତ୍ତତୀତି ନିଓତ୍ତତି, ତତୋ ଏଓ ନ ସମ୍ପସାରୀଯତୀତି। ନ୍ହାରୁଦଦ୍ଦୁଲନ୍ତି ନ୍ହାରୁଖଣ୍ଡଂ ନ୍ହାରୁଓିଲେଖନଂ ଓା।

ଅଦ୍ଧମାସନ୍ତି ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗେ ଉପଯୋଗଓଚନଂ। ପଟିସଲ୍ଲୀଯିତୁନ୍ତି ଯଥାଓ୍ବୁତ୍ତକାଲଂ ପଟି ପଟି ଦିଓସେ ଦିଓସେ ସମାପତ୍ତିଯଂ ଧମ୍ମଚିନ୍ତାଯ ଚିତ୍ତଂ ନିଲୀଯିତୁଂ। ପଯୁତ୍ତଓାଚନ୍ତି ପଚ୍ଚଯପଟିସଂଯୁତ୍ତଓାଚଂ, ବୁଦ୍ଧା ଇମେସୁ ଦିଓସେସୁ ପିଣ୍ଡାଯ ନ ଚରନ୍ତି, ଓିହାରେଯେଓ ନିସୀଦନ୍ତି, ତେସଂ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତୀତି ଆଦିଓଚନଂ।

କଲ୍ଯାଣୂପନିସ୍ସଯଓସେନାତି ପଚ୍ଚଜାଯ ଉପନିସ୍ସଯଓସେନ। ପରେ କିରାତି କିର-ସଦ୍ଦୋ ଅରୁଚିସୂଚନତ୍ଥୋ। ତେନାହ ''ଇଦଂ ପନ ଇଚ୍ଛାମତ୍ତ''ନ୍ତି, ପଓତ୍ତିଅଜାନନଂ ଆରୋଚଯିତାଭାଓୋ ଞାତେ ନିଓାରଣଞ୍ଚାତି ଇଦଂ ତେସଂ ଇଚ୍ଛାମତ୍ତଂ , ନ ପନ କାରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପରେ ପନ ଓଦନ୍ତି ''ଏତସ୍ମିଂ କିର ଅଡ୍ଢମାସେ ନ କୋଚି ବୁଦ୍ଧଓେନେଯ୍ୟୋ ଅହୋସି, ଅଥ ସତ୍ଥା ଇମଂ ଅଡ୍ଢମାସଂ ଫଲସମାପତ୍ତିସୁଖେନ ଓୀତିନାମେସ୍ସାମି, ଇତି ମଯ୍ହଞ୍ଚେଓ

ସୁଖୱିହାରୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଅନାଗତେ ଚ ପଚ୍ଛିମା ଜନତା ‘ସତ୍ଥାପି ଗଣଂ ପହାଯ ଏକକୋ ୱିହାସି, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ମଯ’ନ୍ତି ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତଦସ୍ସ ଭୱିସ୍ସତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯାତି ଇମିନା କାରଣେନ ଏୱମାହା’’ତି। ନେୱ କୋଚି ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମତୀତି ଠପେତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତନୀହାରକଂ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ନେୱ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମତି, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ପନ ସତ୍ଥୁ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅଦାସି। ସୋ ପାତୋୱ ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣସମ୍ମଜ୍ଜନମୁଖୋଦକଦନ୍ତକଟ୍ଠଦାନାଦୀନି ସବ୍ବକିଚ୍ଚାନି ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ କତ୍ୱା ଅପଗଚ୍ଛତି।

ଅନେକକାରଣସମ୍ମିସ୍ସୋତି ଏତ୍ଥ କାଯସ୍ସ ଅସୁଚିଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଜେଗୁଚ୍ଛପଟିକୂଲତାୱ ଅନେକକାରଣଂ। ମଣ୍ଡନକପକତିକୋତି ଅଲଙ୍କାରକସଭାୱୋ। କୋଚି ତରୁଣୋପି ଯୁୱା ନ ହୋତି, କୋଚି ଯୁୱାପି ମଣ୍ଡନକଜାତିକୋ ନ ହୋତି ଯଥା ଉପସନ୍ତସଭାୱୋ ଆଲସିଯବ୍ୟସନାଦୀହି ୱା ଅଭିଭୂତୋ, ଇଧ ପନ ଦହରୋ ଚେୱ ଯୁୱା ଚ ମଣ୍ଡନକଜାତିକୋ ଚ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ପଠମଯୋବ୍ବନଂ ନାମ ପନ୍ନରସୱସ୍ସତୋ ଯାୱ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ ସଂୱଚ୍ଛରାନି, ସୋଳସୱସ୍ସତୋ ୱା ଯାୱ ତେତ୍ତିଂସ ୱସ୍ସାନି। କୁଣପନ୍ତି ମତକଳେୱରଂ, ଅହିସ୍ସ କୁଣପଂ ଅହିକୁଣପଂ। ଏୱଂ ଇତରାନିପି। ଅତିପଟିକୂଲଜିଗୁଚ୍ଛନୀଯସଭାୱତୋ ଚେତ୍ଥ ଇମାନେୱ ତୀଣି ୱୁତ୍ତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଅଞ୍ଞେସଞ୍ହି ସସସୂକରାଦୀନଂ କୁଣପଂ ମନୁସ୍ସା କଟୁକଭଣ୍ଡାଦୀହି ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତିପି, ଇମେସଂ ପନ କୁଣପଂ ଅଭିନୱମ୍ପି ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତିଯେୱ, କୋ ପନ ୱାଦୋ କାଲାତିକ୍କମେନ ପୂତିଭୂତେ। ଅତିପଟିକୂଲଜିଗୁଚ୍ଛନୀଯତା ଚ ନେସଂ ଅତିୱିଯ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧତାଯ, ସା ଚ ଅହୀନଂ ତିଖିଣକୋପତାଯ କୁକ୍କୁରମନୁସ୍ସାନଂ ଓଦନକୁମ୍ମାସୂପଚଯତାଯ ଚ ସରୀରସ୍ସ ହୋତୀତି ୱଦନ୍ତି।

ସମଣକୁତ୍ତକୋତି ସମଣକିଚ୍ଛକୋ, କାସାୱନିୱାସନାଦିୱସେନ ସମଣକିଚ୍ଛକାରୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି । ତେନାହ ‘‘ସମଣୱେସଧାରକୋ’’ତି। ସବ୍ବମକଂସୂତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା ସାୱଜ୍ଜେପି ତତ୍ଥ ଅନୱଜ୍ଜସଞ୍ଞିନୋ ହୁତ୍ୱା କରଣକାରାପନସମନୁଞ୍ଞତାଦିଭେଦଂ ସବ୍ବମକଂସୁ। ଲୋହିତକନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଲୋହିତଗତ’’ନ୍ତିପି ପଠନ୍ତି। ୱଗ୍ଗୂତି ମତା ୱଗ୍ଗୁମତା। ପୁଞ୍ଞସମ୍ମତାତି ପୁଜ୍ଜଭୱଫଲନିବ୍ବତ୍ତନେନ ସତ୍ତାନଂ ପୁନନେନ ୱିସୋଧନେନ ପୁଞ୍ଞନ୍ତି ସମ୍ମତା। ପୱାହେସ୍ସାମୀତି ଗମଯିସ୍ସାମି, ୱିସୋଧେସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୬୩। ମାରଧେଯ୍ୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ତେଭୂମକା ଧମ୍ମା। ୱଚନତ୍ଥତୋ ପନ ମାରସ୍ସ ଧେଯ୍ୟଂ ମାରଧେଯ୍ୟଂ। ଧେଯ୍ୟନ୍ତି ଠାନଂ ୱତ୍ଥୁ ନିୱାସୋ ଗୋଚରୋ। ମାରୋ ୱା ଏତ୍ଥ ଧିଯତି ତିଟ୍ଠତି ପୱତ୍ତତୀତି ମାରଧେଯ୍ୟଂ, ମାରୋତି ଚେତ୍ଥ କିଲେସମାରୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ, କିଲେସମାରୱସେନେୱ ଚ ଦେୱପୁତ୍ତମାରସ୍ସ କାମଭୱେ ଆଧିପଚ୍ଚନ୍ତି। ମାରୱିସଯଂ ନାତିକ୍କମିସ୍ସତୀତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱାତି ଏୱମଯଂ ସଂୱେଗଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ମାରୱିସଯଂ ଅତିକ୍କମେଯ୍ୟାପି, ମଯା ପନ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ସଂୱେଗଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେତ୍ୱା ମାରୱିସଯଂ ନାତିକ୍କମିସ୍ସତୀତି ଏୱଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା। ଦ୍ୱିୱଚନନ୍ତି ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱଚନଂ, ଆମେଡିତୱଚନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନିଯୋଜେନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ଅଯଂ ଅନ୍ଧବାଲା ଦେୱତା ଏୱଂ ଉପ୍ପନ୍ନସଂୱେଗମୂଲକଂ ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ମାରୱିସଯଂ ଅତିକ୍କମେଯ୍ୟାପୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅଞ୍ଞାଣତାଯ ‘‘ମତା ସଂସାରତୋ ମୁଚ୍ଚନ୍ତୀ’’ତି ଏୱଂଲଦ୍ଧିକାପି ସମାନା ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧିୱସେନ ମତା ଭିକ୍ଖୂ ସଂସାରତୋ ମୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି ଇମମତ୍ଥଂ ଅନୁପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ତଂ ତତ୍ଥ ନିଯୋଜେସୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

କିଞ୍ଚାପି ଅସୁଭକଥଂ କଥେନ୍ତେନ ଭଗୱତା ଯଥା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ମରଣଭଯଂ ନ ଭୱିସ୍ସତି, ତଥା ଦେସିତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ତଂ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ଅସୁଭଭାୱନାନୁଯୋଗେନ କାଯେ ୱିଗତଛନ୍ଦରାଗତାଯ ମରଣସ୍ସ ଅଭିପତ୍ଥିତଭାୱତୋ ଭଯଂ ନତ୍ଥି, ତଂ ପନ ଅସିହତ୍ଥଂ ତଥା ୱିଚରନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ତଦଞ୍ଞେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଭଯଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ହୋତିଯେୱ ଭଯ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଅତ୍ତନାପି ଅତ୍ତାନଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେନ୍ତି, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମ୍ପି ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ସବ୍ବାନିପି ତାନି ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସତାନି ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସୀ’’ତି ଇଦଂ ଯେଭୁଯ୍ୟୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଅପ୍ପକଞ୍ହି ଊନମଧିକଂ ୱା ଗଣନୂପଗଂ ନ ହୋତୀତି ‘‘ପଞ୍ଚସତାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଯେ ଚ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଞ୍ଚ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସୁଂ, ତେ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସେ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭିକ୍ଖୂ ସବ୍ବେ ଚ ଅରିଯେ ଅଯଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୧୬୪।ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋତି ଏତ୍ଥ ପଟିସଲ୍ଲାନନ୍ତି ତେହି ତେହି ସତ୍ତସଙ୍ଖାରେହି ପଟିନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଅପସକ୍କିତ୍ୱା ସଲ୍ଲାନଂ ନିଲୀଯନଂ ୱିୱେଚନଂ, କାଯଚିତ୍ତେହି ତତୋ ୱିୱିତ୍ତତା ଏକୀଭାୱୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତେନାହ ‘‘ଏକୀଭାୱତୋ’’ତି , ପୱିୱେକତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକୀଭାୱୋତି ହି କାଯଚିତ୍ତୱିୱେକୋ ୱୁତ୍ତୋ। ୱୁଟ୍ଠିତୋତି ତତୋ ଦୁୱିଧୱିୱେକତୋ ଭୱଙ୍ଗୁପ୍ପତ୍ତିଯା ରୂପାରମ୍ମଣାଦିସଙ୍ଖାରସମାଯୋଗେନ ଗହଟ୍ଠପବ୍ବଜିତାଦିସତ୍ତସମାଗମେନ ଚ ଅପେତୋ। ଉଦ୍ଦେସଂ ପରିପୁଚ୍ଛଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଆଚରିଯାନଂ ସନ୍ତିକେ ଗଣ୍ହନ୍ତି। କାମଂ ଦସାନୁସ୍ସତିଗ୍ଗହଣେନେୱ ଆନାପାନସ୍ସତିପି ଗହିତା, ସା ପନ ତତ୍ଥ ସନ୍ନିପତିତଭିକ୍ଖୂସୁ ବହୂନଂ ସପ୍ପାଯା ସାତ୍ଥିକା ଚ, ତସ୍ମା ପୁନ ଗହିତା। ତଥା ହି ଭଗୱା ତମେୱ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କଥେସି। ଆହାରେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞା ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନସଦିସା, ଚତ୍ତାରୋ ପନ ଆରୁପ୍ପା ଆଦିକମ୍ମିକାନଂ ଅନନୁରୂପାତି ତେସଂ ଇଧ ଅଗ୍ଗହଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ୱେସାଲିଂ ଉପନିସ୍ସାଯାତି ୱେସାଲୀନଗରଂ ଗୋଚରଗାମଂ କତ୍ୱା। ଉପଟ୍ଠାନସାଲାଯନ୍ତି ଧମ୍ମସଭାଯଂ। ମୁହୁତ୍ତେନେୱାତି ସତ୍ଥରି ସଦ୍ଧମ୍ମେ ଚ ଗାରୱେନ ଉପଗତଭିକ୍ଖୂନଂ ୱଚନସମନନ୍ତରମେୱ ଉଟ୍ଠହିଂସୂତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ବୁଦ୍ଧକାଲେ କିର ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ସନ୍ଦେସଂ ସିରସା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ଓହିତସୋତା ୱିହରନ୍ତି। ଯସ୍ସାତି ଯସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବସ୍ସ। କାଲନ୍ତି ଦେସନାକାଲଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି।

ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତିନିଦାନୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୬୫।ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିଯାତି ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିଅତ୍ଥାଯ। ଅଞ୍ଞଂ ପରିଯାଯନ୍ତି ଅରହତ୍ତାଧିଗମତ୍ଥାଯ ଅଞ୍ଞମ୍ପି କାରଣଂ। ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋତି ପସଂସାପୁବ୍ବକଂ ଦେସେନ୍ତୋ, ପସଂସା ଚ ତତ୍ଥ ଅଭିରୁଚିଜନନେନ ଉସ୍ସାହନତ୍ଥା। ତଞ୍ହି ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଭଗୱା ଇମଂ ସମାଧିଂ ଅନେକେହି ଆକାରେହି ପସଂସତି, ସନ୍ତୋ କିରାଯଂ ସମାଧି ପଣୀତୋ ଚ ଅସେଚନକୋ ଚ ସୁଖୋ ଚ ୱିହାରୋ, ପାପଧମ୍ମେ ଚ ଠାନସୋ ଅନ୍ତରଧାପେତୀ’’ତି ସଞ୍ଜାତାଭିରୁଚିନୋ ଉସ୍ସାହଜାତା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞନ୍ତି।

ଅତ୍ଥଯୋଜନକ୍କମନ୍ତି ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ଯୋଜନକ୍କମଞ୍ଚ। ଭଗୱା ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚକ୍ଖଭୂତଂ ସମାଧିଂ ଦେସନାନୁଭାୱେନ ତେସମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆସନ୍ନଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖଞ୍ଚ କରୋନ୍ତୋ ସମ୍ପିଣ୍ଡନୱସେନ ‘‘ଅଯମ୍ପି ଖୋ’’ତିଆଦିମାହ। ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସପରିଗ୍ଗାହିକାତି ଦୀଘରସ୍ସାଦିୱିସେସେହି ସବ୍ବିଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ପରିଚ୍ଛିଜ୍ଜ ଗାହିକା, ତେ ଆରବ୍ଭ ପୱତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ଯଥାୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ପାଳିଯା ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତ’’ନ୍ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ନୋ ପସ୍ସାସୋନୋ ଅସ୍ସାସୋତି ସୋ ସୋଯେୱ ଅତ୍ଥୋ ପଟିସେଧେନ ୱିସେସେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୋ। ଅସ୍ସାସୱସେନାତି ଅସ୍ସାସଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପସ୍ସାସୱସେନାତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଉପଟ୍ଠାନଂ ସତୀତି ଅସମ୍ମୁସ୍ସନତାଯ ତମେୱ ଅସ୍ସାସଂ ପସ୍ସାସଞ୍ଚ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଠାନଂ ସତି ନାମାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ତାୱତା ଆନାପାନେସୁ ସତି ଆନାପାନସ୍ସତୀତି ଅଯମତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ହୋତି। ଇଦାନି ସତିୱସେନେୱ ପୁଗ୍ଗଲଂ ନିଦ୍ଦିସିତୁକାମେନ ‘‘ଯୋ ଅସ୍ସସତି, ତସ୍ସୁପଟ୍ଠାତି, ଯୋ ପସ୍ସସତି, ତସ୍ସୁପଟ୍ଠାତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯୋ ଅସ୍ସସତି, ତସ୍ସ ସତି ଅସ୍ସାସଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି। ଯୋ ପସ୍ସସତି, ତସ୍ସ ସତି ପସ୍ସାସଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯୁତ୍ତୋତି ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ। ଆନାପାନସ୍ସତିଯନ୍ତି ଆନାପାନସ୍ସତିଯଂ ପଚ୍ଚଯଭୂତାଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁରିମସ୍ମିଞ୍ହି ଅତ୍ଥେ ସମାଧିସ୍ସ ସତିଯା ସହଜାତାଦିପଚ୍ଚଯଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ ସମ୍ପଯୁତ୍ତୱଚନତୋ, ଦୁତିଯସ୍ମିଂ ପନ ଉପନିସ୍ସଯଭାୱୋପି। ଉପଚାରଜ୍ଝାନସହଗତା ହି ସତି ଅପ୍ପନାସମାଧିସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯୋ ହୋତୀତି ଉଭଯଥାପି ସହଜାତାଦୀନଂ ସତ୍ତନ୍ନମ୍ପି ପଚ୍ଚଯାନଂ ୱସେନ ପଚ୍ଚଯଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଉଦାଯି, ଅକ୍ଖାତା ମଯା ସାୱକାନଂ ପଟିପଦା, ଯଥାପଟିପନ୍ନା ମେ ସାୱକା ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଭାୱେନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୨୪୭) ଉପ୍ପାଦନୱଡ୍ଢନଟ୍ଠେନ ଭାୱନାତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ତଦୁଭଯୱସେନ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଭାୱିତୋତି ଉପ୍ପାଦିତୋ ୱଡ୍ଢିତୋ ଚା’’ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ଭାୱଂ ୱିଜ୍ଜମାନତଂ ଇତୋ ଗତୋତି ଭାୱିତୋ, ଉପ୍ପାଦିତୋ ପଟିଲଦ୍ଧମତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପ୍ପନ୍ନୋ ପନ ଲଦ୍ଧାସେୱନୋ ଭାୱିତୋ, ପଗୁଣଭାୱଂ ଆପାଦିତୋ ୱଡ୍ଢିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ବହୁଲୀକତୋତି ବହୁଲଂ ପୱତ୍ତିତୋ। ତେନ ଆୱଜ୍ଜନାଦିୱସୀଭାୱପ୍ପତ୍ତିମାହ। ଯୋ ହି ୱସୀଭାୱଂ ଆପାଦିତୋ, ସୋ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ ସମାପଜ୍ଜିତବ୍ବତୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ପୱତ୍ତିସ୍ସତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପୁନପ୍ପୁନଂ କତୋ’’ତି। ଯଥା ‘‘ଇଧେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣୋ (ମ। ନି। ୧।୧୩୯; ଅ। ନି। ୪।୨୪୧) ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୨୨୬; ସଂ। ନି। ୨।୧୫୨) ଚ ଏୱମାଦୀସୁ ପଠମପଦେ ୱୁତ୍ତୋ ଏୱ-ସଦ୍ଦୋ ଦୁତିଯାଦୀସୁପି ୱୁତ୍ତୋଯେୱ ହୋତି, ଏୱମିଧାପୀତି ଆହ ‘‘ଉଭଯତ୍ଥ ଏୱ-ସଦ୍ଦେନ ନିଯମୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ’’ତି।

ଉଭଯପଦନିଯମେନ ଲଦ୍ଧଗୁଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଯଂ ହୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନନ୍ତି ଅସୁଭାରମ୍ମଣଂ ଝାନମାହ। ତଞ୍ହି ଅସୁଭେସୁ ଯୋଗକମ୍ମଭାୱତୋ ଯୋଗିନୋ ସୁଖୱିସେସାନଂ କାରଣଭାୱତୋ ଚ ‘‘ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କେୱଲନ୍ତି ଇମିନା ଆରମ୍ମଣଂ ନିୱତ୍ତେତି। ପଟିୱେଧୱସେନାତି ଝାନପଟିୱେଧୱସେନ। ଝାନଞ୍ହି ଭାୱନାୱିସେସେନ ଇଜ୍ଝନ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ୱିସଯଂ ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତମେୱ ପୱତ୍ତତି ଯଥାସଭାୱତୋ ପଟିୱିଜ୍ଝୀଯତି ଚାତି ପଟିୱେଧୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଓଳାରିକାରମ୍ମଣତ୍ତାତି ବୀଭଚ୍ଛାରମ୍ମଣତ୍ତା। ପଟିକୂଲାରମ୍ମଣତ୍ତାତି ଜିଗୁଚ୍ଛିତବ୍ବାରମ୍ମଣତ୍ତା। ପରିଯାଯେନାତି କାରଣେନ ଲେସନ୍ତରେନ ୱା। ଆରମ୍ମଣସନ୍ତତାଯପୀତି ଅନୁକ୍କମେନ ୱିଚେତବ୍ବତଂ ପତ୍ତାରମ୍ମଣସ୍ସ ପରମସୁଖୁମତଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ସନ୍ତେ ହି ସନ୍ନିସିନ୍ନେ ଆରମ୍ମଣେ ପୱତ୍ତମାନୋ ଧମ୍ମୋ ସଯମ୍ପି ସନ୍ନିସିନ୍ନୋୱ ହୋତି। ତେନାହ – ‘‘ସନ୍ତୋ ୱୂପସନ୍ତୋ ନିବ୍ବୁତୋ’’ତି, ନିବ୍ବୁତସବ୍ବପରିଳାହୋତି

ଅତ୍ଥୋ। ଆରମ୍ମଣସନ୍ତତାୟ ତଦାରମ୍ମଣାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ସନ୍ତତା ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମାରମ୍ମଣାହି ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣାହି ଦୀପେତବ୍ବା।

ନାସ୍ସ ସନ୍ତପଣୀତଭାଵାଵହଂ କିଞ୍ଚି ସେଚନନ୍ତି ଅସେଚନକୋ, ଅସେଚନକତ୍ତା ଅନାସିତ୍ତକୋ, ଅନାସିତ୍ତକତ୍ତା ଏଵ ଅବୋକିଣ୍ଣୋ ଅସମ୍ମିସ୍ସୋ ପରିକମ୍ମାଦିନା, ତତୋୟେଵ ପାଟିୟେକ୍କୋ, ଵିସୁଂୟେଵେକୋ ଆଵେଣିକୋ ଅସାଧାରଣୋ। ସବ୍ବମେତଂ ସରସତୋ ଏଵ ସନ୍ତଭାଵଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଵୁତ୍ତଂ, ପରିକମ୍ମଂ ଵା ସନ୍ତଭାଵନିମିତ୍ତଂ। ପରିକମ୍ମନ୍ତି ଚ କସିଣକରଣାଦିନିମିତ୍ତୁପ୍ପାଦପରିୟୋସାନଂ, ତାଦିସଂ ଇଧ ନତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତଦା ହି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନିରସ୍ସାଦତ୍ତା ଅସନ୍ତଂ ଅପ୍ପଣୀତଂ ସିୟା। ଉପଚାରେନ ଵା ନତ୍ଥି ଏତ୍ଥ ସନ୍ତତାତି ୟୋଜନା। ୟଥା ଉପଚାରକ୍ଖଣେ ନୀଵରଣଵିଗମେନ ଅଙ୍ଗପାତୁଭାଵେନ ଚ ପରେସଂ ସନ୍ତତା ହୋତି, ନ ଏଵମିମସ୍ସ। ଅୟଂ ପନ ଆଦିମନସି…ପେ… ପଣୀତୋ ଚାତି ୟୋଜନା। କେଚୀତି ଉତ୍ତରଵିହାରଵାସିକେ ସନ୍ଧାୟାହ। ଅନାସିତ୍ତକୋତି ଉପସେଚନେନ ଅନାସିତ୍ତକୋ। ତେନାହ ‘‘ଓଜଵନ୍ତୋ’’ତି, ଓଜଵନ୍ତସଦିସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ମଧୁରୋତି ଇଟ୍ଠୋ। ଚେତସିକସୁଖପ୍ପଟିଲାଭସଂଵତ୍ତନଂ ତିକଚତୁକ୍କଜ୍ଝାନଵସେନ ଉପେକ୍ଖାୟ ଵା ସନ୍ତଭାଵେନ ସୁଖଗତିକତ୍ତା ସବ୍ବେସମ୍ପି ଵସେନ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଝାନସମୁଟ୍ଠାନପଣୀତରୂପଫୁଟସରୀରତାଵସେନ ପନ କାୟିକସୁଖପ୍ପଟିଲାଭସଂଵତ୍ତନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଝାନତୋ ଵୁଟ୍ଠିତକାଲେ। ଇମସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ଅପ୍ପିତପ୍ପିତକ୍ଖଣେତି ଇଦଂ ହେତୁମ୍ହି ଭୁମ୍ମଵଚନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅଵିକ୍ଖମ୍ଭିତେତି ଝାନେନ ସକସନ୍ତାନତୋ ଅନୀହଟେ ଅପ୍ପହୀନେ। ଅକୋସଲ୍ଲସମ୍ଭୂତେତି ଅକୋସଲ୍ଲଂ ଵୁଚ୍ଚତି ଅଵିଜ୍ଜା, ତତୋ ସମ୍ଭୂତେ। ଅଵିଜ୍ଜାପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ହି ସବ୍ବେ ପାପଧମ୍ମା। ଖଣେନେଵାତି ଅତ୍ତନୋ ପଵତ୍ତିକ୍ଖଣେନେଵ। ଅନ୍ତରଧାପେତୀତି ଏତ୍ଥ ଅନ୍ତରଧାପନଂ ଵିନାସନଂ। ତଂ ପନ ଝାନକତ୍ତୁକସ୍ସ ଇଧାଧିପ୍ପେତତ୍ତା ପରିୟୁଟ୍ଠାନପ୍ପହାନଂ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଵିକ୍ଖମ୍ଭେତୀ’’ତି। ଵୂପସମେତୀତି ଵିସେସେନ ଉପସମେତି। ଵିସେସେନ ଉପସମନଂ ପନ ସମ୍ମଦେଵ ଉପସମନଂ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ସୁଟ୍ଠୁ ଉପସମେତୀ’’ତି।

ନନୁ ଚ ଅଞ୍ଞୋପି ସମାଧି ଅତ୍ତନୋ ପଵତ୍ତିକ୍ଖଣେନେଵ ପଟିପକ୍ଖଧମ୍ମେ ଅନ୍ତରଧାପେତି ଵୂପସମେତି, ଅଥ କସ୍ମା ଅୟମେଵ ସମାଧି ଏଵଂ ଵିସେସେତ୍ଵା ଵୁତ୍ତୋତି? ପୁବ୍ବଭାଗତୋ ପଟ୍ଠାୟ ନାନାଵିତକ୍କଵୂପସମନସବ୍ଭାଵତୋ। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ଆନାପାନସ୍ସତି ଭାଵେତବ୍ବା ଵିତକ୍କୁପଚ୍ଛେଦାୟା’’ତି (ଅ। ନି। ୯।୧; ଉଦା। ୩୧)। ଅପିଚ ତିକ୍ଖପଞ୍ଞସ୍ସ ଞାଣୁତ୍ତରସ୍ସେତଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ, ଞାଣୁତ୍ତରସ୍ସ ଚ କିଲେସପ୍ପହାନଂ ଇତରେହି ସାତିସୟଂ ୟଥା ସଦ୍ଧାଧିମୁତ୍ତେହି ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତସ୍ସ, ତସ୍ମା ଇମଂ ଵିସେସଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଠାନସୋ ଅନ୍ତରଧାପେତି ଵୂପସମେତୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଅଥ ଵା ନିମିତ୍ତପାତୁଭାଵେ ସତି ଖଣେନେଵ ଅଙ୍ଗପାତୁଭାଵସବ୍ଭାଵତୋ ଅୟମେଵ ସମାଧି ‘‘ଠାନସୋ ଅନ୍ତରଧାପେତି ଵୂପସମେତୀ’’ତି ଵୁତ୍ତୋ ୟଥା ତଂ ମହତୋ ଅକାଲମେଘସ୍ସ ଉଟ୍ଠିତସ୍ସ ଧାରାନିପାତେ ଖଣେନେଵ ପଥଵିୟଂ ରଜୋଜଲ୍ଲସ୍ସ ଵୂପସମୋ। ତେନେଵାହ ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ମହା ଅକାଲମେଘୋ ଉଟ୍ଠିତୋ’’ତିଆଦି। ସାସନିକସ୍ସ ଝାନଭାଵନା ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ନିବ୍ବେଧଭାଗିୟାଵ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ନିବ୍ବେଧଭାଗିୟତ୍ତା’’ତି। ବୁଦ୍ଧାନଂ ପନ ଏକଂସେନ ନିବ୍ବେଧଭାଗିୟାଵ ହୋତି। ଇମମେଵ ହି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଭାଵେତ୍ଵା ସବ୍ବେପି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଧିଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅରିୟମଗ୍ଗସ୍ସ ପାଦକଭୂତୋ ଅୟଂ ସମାଧି ଅନୁକ୍କମେନ ଵଡ୍ଢିତ୍ଵା ଅରିୟମଗ୍ଗଭାଵଂ ଉପଗତୋ ଵିୟ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଅରିୟମଗ୍ଗଵୁଡ୍ଢିପ୍ପତ୍ତୋ’’ତି। ଅୟଂ ପନତ୍ଥୋ ଵିରାଗନିରୋଧପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସନାନଂ ଵସେନ ସମ୍ମଦେଵ ୟୁଜ୍ଜତି।

କଥନ୍ତି ଇଦଂ ପୁଚ୍ଛନାକାରଵିଭାଵନପଦଂ, ପୁଚ୍ଛା ଚେତ୍ଥ କଥେତୁକମ୍ୟତାଵସେନ ଅଞ୍ଞେସଂ ଅସମ୍ଭଵତୋ, ସା ଚ ଉପରି ଦେସନଂ ଆରୁଳ୍ହାନଂ ସବ୍ବେସଂ ପକାରଵିସେସାନଂ ଆମସନଵସେନାତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘କଥନ୍ତି…ପେ… ଵିତ୍ଥାରେତୁକମ୍ୟତାପୁଚ୍ଛା’’ତି ଆହ। କଥଂ ବହୁଲୀକତୋତି ଏତ୍ଥାପି ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧୀତି ପଦଂ ଆନେତ୍ଵା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ କଥନ୍ତି ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିବହୁଲୀକାରଂ ନାନପ୍ପକାରତୋ ଵିତ୍ଥାରେତୁକମ୍ୟତାପୁଚ୍ଛା। ବହୁଲୀକତୋ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧୀତି ତଥା ପୁଟ୍ଠଧମ୍ମନିଦସ୍ସନନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ‘‘ଏସେଵ ନୟୋ’’ତି ଇମିନାୟେଵ ଅତିଦିସ୍ସତି। ହେଟ୍ଠା ପପଞ୍ଚଵସେନ ଵୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ସୁଖଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ସଙ୍ଗହେତ୍ଵା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ’’ତି ଆହ, ପିଣ୍ଡତ୍ଥୋତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ତମତ୍ଥନ୍ତି ତଂ ‘‘କଥଂ ଭାଵିତୋ’’ତିଆଦିନା ପୁଚ୍ଛାଵସେନ ସଙ୍ଖେପତୋ ଵୁତ୍ତମତ୍ଥଂ। ‘‘ଇଧ ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୯୧; ଅ। ନି। ୩।୬୧) ଇଧ-ସଦ୍ଦୋ ଲୋକଂ ଉପାଦାୟ ଵୁତ୍ତୋ। ‘‘ଇଧେଵ ତିଟ୍ଠମାନସ୍ସା’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୨।୩୬୯) ଓକାସଂ। ‘‘ଇଧାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭୁତ୍ତାଵୀ ଅସ୍ସଂ ପଵାରିତୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୩୦) ପଦପୂରଣମତ୍ତଂ। ‘‘ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମଂ ପରିୟାପୁଣାତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୫।୭୩) ପନ ସାସନଂ। ‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଇଧାପି ସାସନମେଵାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଵତ୍ଵା ତମେଵତ୍ଥଂ ପାକଟଂ କତ୍ଵା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅୟଂ ହୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସବ୍ବପ୍ପକାରଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିନିବ୍ବତ୍ତକସ୍ସାତି ସବ୍ବପ୍ପକାରଗ୍ଗହଣଂ ସୋଳସପି ପକାରେ ସନ୍ଧାୟ। ତେ ହି ଇମସ୍ମିଂୟେଵ ସାସନେ। ବାହିରକା ହି ଜାନନ୍ତା ଆଦିତୋ ଚତୁପ୍ପକାରମେଵ ଜାନନ୍ତି। ତେନାହ ‘‘ଅଞ୍ଞସାସନସ୍ସ ତଥାଭାଵପ୍ପଟିସେଧନୋ’’ତି, ୟଥାଵୁତ୍ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନିସ୍ସୟଭାଵପ୍ପଟିସେଧନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତେନ ‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ’’ତି ଇଦଂ ଅନ୍ତୋଗଧଏଵ-ସଦ୍ଦନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ସନ୍ତି ହି ଏକପଦାନିପି ଅଵଧାରଣାନି ୟଥା ଵାୟୁଭକ୍ଖୋତି। ତେନେଵାହ ‘‘ଇଧେଵ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣୋ’’ତିଆଦି। ପରିପୁଣ୍ଣସମଣକରଣଧମ୍ମୋ ହି ୟୋ, ସୋ ସବ୍ବପ୍ପକାରଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିନିବ୍ବତ୍ତକୋ। ପରପ୍ପଵାଦାତି ପରେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ନାନପ୍ପକାରଵାଦା ତିତ୍ଥାୟତନାନି।

ଅରଞ୍ଞାଦିକସ୍ସେଵ ଭାଵନାନୁରୂପସେନାସନତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଇମସ୍ସ ହୀ’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ଦୁଦ୍ଦମୋ ଦମଥଂ ଅନୁପଗତୋ ଗୋଣୋ କୂଟଗୋଣୋ। ୟଥା ଥନେହି ସବ୍ବସୋ ଖୀରଂ ନ ପଗ୍ଘରତି, ଏଵଂ ଦୋହପଟିବନ୍ଧିନୀ କୂଟଧେନୁ। ଅସ୍ସାତି ଗୋପସ୍ସ। ରୂପସଦ୍ଦାଦିକେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଅସ୍ସାଦୋ ରୂପାରମ୍ମଣାଦିରସୋ। ପୁବ୍ବେ ଆଚିଣ୍ଣାରମ୍ମଣନ୍ତି ପବ୍ବଜିତତୋ ପୁବ୍ବେ, ଅନାଦିମତି ଵା ସଂସାରେ ପରିଚିତାରମ୍ମଣଂ। ଉପଚାରଵସେନ ଉପନିସୀଦତି, ଅପ୍ପନାଵସେନ ଉପନିପଜ୍ଜତୀତି ୟୋଜେତବ୍ବଂ।

ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ। ନିବନ୍ଧେୟ୍ୟାତି ବନ୍ଧେୟ୍ୟ। ସତିୟାତି ସମ୍ମଦେଵ କମ୍ମଟ୍ଠାନସଲ୍ଲକ୍ଖଣଵସପ୍ପଵତ୍ତାୟ ସତିୟା। ଆରମ୍ମଣେତି କମ୍ମଟ୍ଠାନାରମ୍ମଣେ। ଦଳ୍ହନ୍ତି ଥିରଂ, ୟଥା ସତୋକାରିସ୍ସ ଉପଚାରପ୍ପନାଭେଦୋ ସମାଧି ଇଜ୍ଝତି, ତଥା ଥାମଗତଂ କତ୍ଵାତି ଅତ୍ଥୋ।

ମୁଦ୍ଧଭୂତନ୍ତି ସନ୍ତତାଦିଵିସେସଗୁଣଵନ୍ତତାୟ ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ଅରିୟେହି ସମାସେଵିତଭାଵତୋ ଚ ମୁଦ୍ଧସଦିସଂ, ଉତ୍ତମନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଵିସେସାଧିଗମଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖଵିହାରପଦଟ୍ଠାନନ୍ତି ସବ୍ବେସଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଏକଚ୍ଚାନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ବୁଦ୍ଧସାଵକାନଞ୍ଚ ଵିସେସାଧିଗମସ୍ସ ଚେଵ ଅଞ୍ଞକମ୍ମଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଗତଵିସେସାନଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖଵିହାରସ୍ସ ଚ ପଦଟ୍ଠାନଭୂତଂ। ଵତ୍ଥୁଵିଜ୍ଜାଚରିୟୋ ଵିୟ ଭଗଵା ୟୋଗୀନଂ ଅନୁରୂପନିଵାସଟ୍ଠାନୁପଦିସ୍ସନତୋ। ଭିକ୍ଖୁ ଦୀପିସଦିସୋ ଅରଞ୍ଞେ ଏକକୋ ଵିହରିତ୍ଵା ପଟିପକ୍ଖନିମ୍ମଥନେନ ଇଚ୍ଛିତତ୍ଥସାଧନତୋ। ଫଲମୁତ୍ତମନ୍ତି ସାମଞ୍ଞଫଲମାହ। ପରକ୍କମଜଵୟୋଗ୍ଗଭୂମିନ୍ତି ଭାଵନୁସ୍ସାହଜଵସ୍ସ ୟୋଗ୍ଗକରଣଭୂମିଭୂତଂ।

ଏଵଂ ଵୁତ୍ତଲକ୍ଖଣେସୂତି ଅଭିଧମ୍ମପରିୟାୟେନ ସୁତ୍ତନ୍ତପରିୟାୟେନ ଵୁତ୍ତଲକ୍ଖଣେସୁ। ରୁକ୍ଖସମୀପନ୍ତି ‘‘ୟାଵତା ମଜ୍ଝନ୍ହିକେ କାଲେ ସମନ୍ତା ଛାୟା ଫରତି, ନିଵାତେ ପଣ୍ଣାନି ପତନ୍ତି, ଏତ୍ତାଵତା ରୁକ୍ଖମୂଲନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଏଵଂ ଵୁତ୍ତଂ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୀପଟ୍ଠାନଂ। ଅଵସେସସତ୍ତଵିଧସେନାସନନ୍ତି ପବ୍ବତଂ କନ୍ଦରଂ ଗିରିଗୁହଂ ସୁସାନଂ ଵନପ୍ପତ୍ଥଂ ଅବ୍ଭୋକାସଂ ପଲାଲପୁଞ୍ଜନ୍ତି ଏଵଂ ଵୁତ୍ତଂ। ଉତୁତ୍ତୟାନୁକୂଲଂ ଧାତୁଚରିୟାନୁକୂଲନ୍ତି ଗିମ୍ହାଦିଉତୁତ୍ତୟସ୍ସ ସେମ୍ହାଦିଧାତୁତ୍ତୟସ୍ସ ମୋହାଦିଚରିତତ୍ତୟସ୍ସ ଚ ଅନୁକୂଲଂ। ତଥା ହି ଗିମ୍ହକାଲେ ଅରଞ୍ଞଂ ଅନୁକୂଲଂ ସୋମ୍ମସୀତଲଭାଵତୋ, ହେମନ୍ତେ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ହିମପାତନିଵାରଣତୋ, ଵସ୍ସକାଲେ ସୁଞ୍ଞାଗାରଂ ଵସ୍ସନିଵାରଣଗେହସମ୍ଭଵତୋ। ସେମ୍ହଧାତୁକସ୍ସ ସେମ୍ହପକତିକସ୍ସ ଅରଞ୍ଞଂ ଅନୁକୂଲଂ ଦୂରଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ଭିକ୍ଖାଚରଣେନ ସେମ୍ହସ୍ସ ଵୂପସମନତୋ, ପିତ୍ତଧାତୁକସ୍ସ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ଅନୁକୂଲଂ ସୀତଵାତସମ୍ଫସ୍ସସମ୍ଭଵତୋ , ଵାତଧାତୁକସ୍ସ ସୁଞ୍ଞାଗାରଂ ଅନୁକୂଲଂ ଵାତନିଵାରଣତୋ। ମୋହଚରିତସ୍ସ ଅରଞ୍ଞଂ ଅନୁକୂଲଂ। ମହାଅରଞ୍ଞେ ହି ଚିତ୍ତଂ ନ ସଙ୍କୁଟତି ଵିଵଟଙ୍ଗଣଭାଵତୋ, ଦୋସଚରିତସ୍ସ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ଅନୁକୂଲଂ ପସାଦନୀୟଭାଵତୋ, ରାଗଚରିତସ୍ସ ସୁଞ୍ଞାଗାରଂ ଅନୁକୂଲଂ ଵିସଭାଗାରମ୍ମଣାନଂ ପଵେସନିଵାରଣତୋ। ଅଲୀନାନୁଦ୍ଧଚ୍ଚପକ୍ଖିକନ୍ତି ଅସଙ୍କୋଚାଵିକ୍ଖେପପକ୍ଖିକଂ। ସୟନଞ୍ହି କୋସଜ୍ଜପକ୍ଖିକଂ, ଠାନଚଙ୍କମନାନି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚପକ୍ଖିକାନି, ନ ଏଵଂ ନିସଜ୍ଜା। ତତୋ ଏଵ ତସ୍ସା ସନ୍ତତା। ନିସଜ୍ଜାୟ ଦଳ୍ହଭାଵଂ ପଲ୍ଲଙ୍କାଭୁଜନେନ, ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ପଵତ୍ତନସୁଖତଂ ଉପରିମକାୟସ୍ସ ଉଜୁକଟ୍ଠପନେନ, ଆରମ୍ମଣପରିଗ୍ଗହୂପାୟଂ ପରିମୁଖଂ ସତିୟା ଠପନେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ।

ଊରୁବଦ୍ଧାସନନ୍ତି ଊରୂନମଧୋବନ୍ଧନଵସେନ ନିସଜ୍ଜା। ହେଟ୍ଠିମକାୟସ୍ସ ଅନୁଜୁକଂ ଠପନଂ ନିସଜ୍ଜାଵଚନେନେଵ ବୋଧିତନ୍ତି। ଉଜୁଂ କାୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ କାୟ-ସଦ୍ଦୋ ଉପରିମକାୟଵିସୟୋତି ଆହ – ‘‘ଉପରିମଂ ସରୀରଂ ଉଜୁକଂ ଠପେତ୍ଵା’’ତି। ତଂ ପନ ଉଜୁକଟ୍ଠପନଂ ସରୂପତୋ ପୟୋଜନତୋ ଚ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଟ୍ଠାରସା’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ନ ପଣମନ୍ତୀତି ନ ଓଣମନ୍ତି। ନ ପରିପତତୀତି ନ ଵିଗଚ୍ଛତି ଵୀଥିଂ ନ ଵିଲଙ୍ଘେତି, ତତୋ ଏଵ ପୁବ୍ବେନାପରଂ ଵିସେସୁପ୍ପତ୍ତିୟା ଵୁଡ୍ଢିଂ ଫାତିଂ ଉପଗଚ୍ଛତି। ଇଧ ପରି-ସଦ୍ଦୋ ଅଭି-ସଦ୍ଦେନ ସମାନତ୍ଥୋତି ଆହ ‘‘କମ୍ମଟ୍ଠାନାଭିମୁଖ’’ନ୍ତି, ବହିଦ୍ଧା ପୁଥୁତ୍ତାରମ୍ମଣତୋ ନିଵାରେତ୍ଵା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂୟେଵ ପୁରକ୍ଖତ୍ଵାତି ଅତ୍ଥୋ। ପରୀତି ପରିଗ୍ଗହଟ୍ଠୋ ‘‘ପରିଣାୟିକା’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ସ। ୧୬, ୨୦) ଵିୟ। ନିୟ୍ୟାନଟ୍ଠୋ ପଟିପକ୍ଖତୋ ନିଗ୍ଗମନଟ୍ଠୋ, ତସ୍ମା ପରିଗ୍ଗହିତନିୟ୍ୟାନନ୍ତି ସବ୍ବଥା ଗହିତାସମ୍ମୋସଂ ପରିଚ୍ଚତ୍ତସମ୍ମୋସଂ ସତିଂ କତ୍ଵା, ପରମଂ ସତିନେପକ୍କଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ଵାତି ଅତ୍ଥୋ। ସତୋଵାତି ସତିୟା ସମନ୍ନାଗତୋ ଏଵ ସରନ୍ତୋ ଏଵ ଅସ୍ସସତି, ନାସ୍ସ କାଚି ସତିଵିରହିତା ଅସ୍ସାସପ୍ପଵତ୍ତି ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସତୋ ପସ୍ସସତୀତି ଏତ୍ଥାପି ସତୋଵ ପସ୍ସସତୀତି ଏଵ-ସଦ୍ଦୋ ଆନେତ୍ଵା ଵତ୍ତବ୍ବୋ। ସତୋକାରୀତି ସତୋ ଏଵ ହୁତ୍ଵା ସତିୟା ଏଵ ଵା କାତବ୍ବସ୍ସ କତ୍ତା, କରଣସୀଲୋ ଵା।

ବାତ୍ତିଂସାୟ ଆକାରେହୀତି ଚତୂସୁ ଚତୁକ୍କେସୁ ଆଗତାନି ଦୀଘରସ୍ସାଦୀନି ସୋଳସ ପଦାନି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସଵସେନ ଦ୍ଵିଧା ଵିଭଜିତ୍ଵା ଵୁତ୍ତେହି ଦୀଘମସ୍ସାସଂ ଆଦିଂ କତ୍ଵା ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସିପସ୍ସାସପରିୟନ୍ତେହି ବାତ୍ତିଂସାକାରେହି। ୟଦି ‘‘ସତୋଵ ଅସ୍ସସତି, ସତୋ ପସ୍ସସତୀ’’ତି ଏତସ୍ସ ଵିଭଙ୍ଗେ ଵୁତ୍ତଂ, ଅଥ କସ୍ମା ‘‘ଅସ୍ସସତି ପସ୍ସସତି’’ଚ୍ଚେଵ ଅଵତ୍ଵା ‘‘ସତୋକାରୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ? ଏକରସଂ ଦେସନଂ କାତୁକାମତାୟ। ପଠମଚତୁକ୍କେ

ପଦଦ୍ୱୟମେୱ ହି ୱତ୍ତମାନକାଲୱସେନ ଆଗତଂ, ଇତରାନି ଅନାଗତକାଲୱସେନ, ତସ୍ମା ଏକରସଂ ଦେସନଂ କାତୁକାମତାୟ ସବ୍ବତ୍ଥ ''ସତୋକାରି''ଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଦୀଘଂଅସ୍ସାସୱସେନାତି ଦୀଘଅସ୍ସାସୱସେନ, ୱିଭତ୍ତିଅଲୋପଂ କତ୍ୱା ନିଦ୍ଦେସୋ। ଦୀଘନ୍ତି ୱା ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତଅସ୍ସାସୱସେନ। ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତଂ ଅୱିକ୍ଖେପନ୍ତି ୱିକ୍ଖେପସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖଭାୱତୋ ଅୱିକ୍ଖେପୋତି ଲଦ୍ଧନାମଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗଭାୱଂ ପଜାନତୋ ସତି ଉପଟ୍ଠିତା ଆରମ୍ମଣଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଠିତା ହୋତି। ତାୟ ସତିୟା ତେନ ଞାଣେନାତି ଯଥାୱୁତ୍ତାୟ ସତିୟା ଯଥାୱୁତ୍ତେନ ଚ ଞାଣେନ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଦୀଘଂ ଅସ୍ସାସଂ ଆରମ୍ମଣଭୂତଂ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଅସମ୍ମୋହତୋ ୱା ସମ୍ପଜାନନ୍ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ସତି ଉପଟ୍ଠିତାୱ ହୋତି, ତଂ ସମ୍ପଜାନନ୍ତସ୍ସ ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନ ଅସମ୍ମୋହୱସେନ ୱା ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, ତଦଧୀନସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ତଂସମଙ୍ଗୀ ଯୋଗାୱଚରୋ ସତୋକାରୀ ନାମ ହୋତୀତି। ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସାସୱସେନାତି ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ହୁତ୍ୱା ଅସ୍ସସନସ୍ସ ୱସେନ। ''ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସିଅସ୍ସାସୱସେନା''ତି ୱା ପାଠୋ, ତସ୍ସ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସିନୋ ଅସ୍ସାସା ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସିଅସ୍ସାସା, ତେସଂ ୱସେନାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅନ୍ତୋ ଉଟ୍ଠିତସସନଂ ଅସ୍ସାସୋ, ବହି ଉଟ୍ଠିତସସନଂ ପସ୍ସାସୋତି ଆହ – ''ଅସ୍ସାସୋତି ବହିନିକ୍ଖମନୱାତୋ''ତିଆଦି। ସୁତ୍ତନ୍ତଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ବହି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱାପି ଅନ୍ତୋ ସସନତୋ ଅସ୍ସାସୋ, ଅନ୍ତୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱାପି ବହି ସସନତୋ ପସ୍ସାସୋତି କତ୍ୱା ଉପ୍ପଟିପାଟିୟା ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ୱା ମାତୁକୁଚ୍ଛିୟଂ ବହି ନିକ୍ଖମିତୁଂ ଅଲଦ୍ଧୋକାସୋ ନାସିକାୱାତୋ ମାତୁକୁଚ୍ଛିତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତମତ୍ତେ ପଠମଂ ବହି ନିକ୍ଖମତୀତି ୱିନୟଟ୍ଠକଥାୟଂ ଉପ୍ପତ୍ତିକ୍କମେନ ''ଆଦିମ୍ହି ସାସୋ ଅସ୍ସାସୋ''ତି ବହିନିକ୍ଖମନୱାତୋ ୱୁତ୍ତୋ। ତେନେୱାହ ''ସବ୍ବେସମ୍ପି ଗବ୍ଭସେୟ୍ୟକାନ''ନ୍ତିଆଦି। ସୁତ୍ତନ୍ତଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ପୱତ୍ତିୟଂ ଭାୱନାରମ୍ଭସମୟେ ପଠମଂ ନାସିକାୱାତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ବହି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନତୋ ପୱତ୍ତିକ୍କମେନ ''ଆଦିମ୍ହି ସାସୋ ଅସ୍ସାସୋ''ତି ଅନ୍ତୋପୱିସନୱାତୋ ୱୁତ୍ତୋ। ସୁତ୍ତନ୍ତନୟୋୟେୱ ଚେତ୍ଥ ''ଅସ୍ସାସାଦିମଜ୍ଝପରିୟୋସାନଂ ସତିୟା ଅନୁଗଚ୍ଛତୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱିକ୍ଖେପଗତେନ ଚିତ୍ତେନ କାୟୋପି ଚିତ୍ତମ୍ପି ସାରଦ୍ଧା ଚ ହୋନ୍ତି ଇଞ୍ଜିତା ଚ ଫନ୍ଦିତା ଚ, ପସ୍ସାସାଦିମଜ୍ଝପରିୟୋସାନଂ ସତିୟା ଅନୁଗଚ୍ଛତୋ ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖେପଗତେନ ଚିତ୍ତେନ କାୟୋପି ଚିତ୍ତମ୍ପି ସାରଦ୍ଧା ଚ ହୋନ୍ତି ଇଞ୍ଜିତା ଚ ଫନ୍ଦିତା ଚା''ତି (ପଟି। ମ। ୧।୧୫୭) ଇମାୟ ପାଳିୟା ସମେତି। ''ଭାୱନାରମ୍ଭେ ପୱତ୍ତିକ୍କମସ୍ସେୱ ଇଚ୍ଛିତତ୍ତା ସୁନ୍ଦରତରୋ''ତି ୱଦନ୍ତି। ତାଲୁଂ ଆହଚ୍ଚ ନିବ୍ବାୟତୀତି ତାଲୁଂ ଆହଚ୍ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି। ତେନ କିର ସମ୍ପତିଜାତୋ ବାଲଦାରକୋ ଖିପିତଂ କରୋତି। ଏୱଂ ତାୱାତିଆଦି ଯଥାୱୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ନିଗମନଂ। କେଚି ''ଏୱଂ ତାୱାତି ଅନେନ ପୱତ୍ତିକ୍କମେନ ଅସ୍ସାସୋ ବହିନିକ୍ଖମନୱାତୋତି ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ''ତି ୱଦନ୍ତି।

ଅଦ୍ଧାନୱସେନାତି କାଲଦ୍ଧାନୱସେନ। ଅୟଞ୍ହି ଅଦ୍ଧାନ-ସଦ୍ଦୋ କାଲସ୍ସ ଦେସସ୍ସ ଚ ୱାଚକୋତି। ତତ୍ଥ ଦେସଦ୍ଧାନଂ ଉଦାହରଣଭାୱେନ ଦସ୍ସେତ୍ୱା କାଲଦ୍ଧାନସ୍ସ ୱସେନ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଦୀଘରସ୍ସତଂ ୱିଭାୱେତୁଂ ''ଯଥା ହୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଓକାସଦ୍ଧାନନ୍ତି ଓକାସଭୂତଂ ଅଦ୍ଧାନଂ। ଫରିତ୍ୱାତି ବ୍ୟାପେତ୍ୱା। ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣାପି ଅନେକକଲାପଭାୱେନ, ଦୀଘମଦ୍ଧାନନ୍ତି ଦୀଘଂ ପଦେସଂ। ତସ୍ମାତି ସଣିକଂ ପୱତ୍ତିୟା ଦୀଘସନ୍ତାନତାୟ ଦୀଘାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ହତ୍ଥିଆଦିସରୀରେ ସୁନଖାଦିସରୀରେ ଚ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଦେସଦ୍ଧାନୱିସିଟ୍ଠେନ କାଲଦ୍ଧାନୱସେନେୱ ଦୀଘରସ୍ସତା ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା ''ସଣିକଂ ପୂରେତ୍ୱା ସଣିକମେୱ ନିକ୍ଖମନ୍ତି, ସୀଘଂ ପୂରେତ୍ୱା ସୀଘମେୱ ନିକ୍ଖମନ୍ତୀ''ତି ୱଚନତୋ। ମନୁସ୍ସେସୁତି ସମାନପ୍ପମାଣେସୁପି ମନୁସ୍ସସରୀରେସୁ। ଦୀଘଂ ଅସ୍ସସନ୍ତୀତି ଦୀଘଂ ଅସ୍ସାସପ୍ପବନ୍ଧଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପସ୍ସସନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ସୁନଖସସାଦୟୋ ୱିୟ ରସ୍ସଂ ଅସ୍ସସନ୍ତି ପସ୍ସସନ୍ତି ଚାତି ଯୋଜନା। ଇଦଂ ପନ ଦୀଘଂ ରସ୍ସଞ୍ଚ ଅସ୍ସସନଂ ପସ୍ସସନଞ୍ଚ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ସରୀରସ୍ସ ସଭାୱୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତେସନ୍ତି ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ। ତେତି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା। ଇତ୍ତରମଦ୍ଧାନନ୍ତି ଅପ୍ପକଂ କାଲଂ। ନୱହାକାରେହୀତି ଭାୱନମନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ପୁବ୍ବେନାପରଂ ଅଲଦ୍ଧୱିସେସସ୍ସ କେୱଲଂ ଅଦ୍ଧାନୱସେନ ଆଦିତୋ ୱୁତ୍ତା ତୟୋ ଆକାରା, ତେ ଚ ଖୋ ଏକଚ୍ଚୋ ଅସ୍ସାସଂ ସୁଟ୍ଠୁ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତି, ଏକଚ୍ଚୋ ପସ୍ସାସଂ, ଏକଚ୍ଚୋ ତଦୁଭୟନ୍ତି ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ୱସେନ। କେଚି ପନ ''ଅସ୍ସସତିପି ପସ୍ସସତିପୀତି ଏକଜ୍ଝଂ ୱଚନଂ ଭାୱନାୟ ନିରନ୍ତରଂ ପୱତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଛନ୍ଦୱସେନ ପୁବ୍ବେ ୱିୟ ତୟୋ, ତଥା ପାମୋଜ୍ଜୱସେନାତି ଇମେହି ନୱହି ଆକାରେହି।

କାମଞ୍ଚେତ୍ଥ ଏକସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତୟୋ ଏୱ ଆକାରା ଲବ୍ଭନ୍ତି, ତନ୍ତିୱସେନ ପନ ସବ୍ବେସଂ ପାଳିଆରୁଳ୍ହତ୍ତା ତେସଂ ୱସେନ ପରିକମ୍ମସ୍ସ କାତବ୍ବତ୍ତା ଚ ''ତତ୍ରାୟଂଭିକ୍ଖୁ ନୱହାକାରେହୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ପଜାନତୋତି ଏୱଂ ଯଥାୱୁତ୍ତେହି ଆକାରେହି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ପଜାନତୋ, ତତ୍ଥ ମନସିକାରଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତସ୍ସ। ଏକେନାକାରେନାତି ଦୀଘଂଅସ୍ସାସାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ଆକାରେସୁ ଏକେନ ଆକାରେନ, ନୱସୁ ତୀସୁ ୱା ଏକେନ। ତଥା ହି ୱୁତ୍ତଂ –

''ଦୀଘୋ ରସ୍ସୋ ଚ ଅସ୍ସାସୋ,

ପସ୍ସାସୋପି ଚ ତାଦିସୋ;

ଚତ୍ତାରୋ ୱଣ୍ଣା ୱତ୍ତନ୍ତି,

ନାସିକଗ୍ଗେୱ ଭିକ୍ଖୁନୋ''ତି। (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୧୬୫);

ଅୟଂ ଭାୱନା ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସକାୟାନୁପସ୍ସନାତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ''କାୟାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନଭାୱନା ସମ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି।

ଇଦାନି ପାଳିୱସେନେୱ ତେ ନୱ ଆକାରେ ଭାୱନାୱିଧିଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଯଥାହା''ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ''କଥଂ ପଜାନାତୀ''ତି ପଜାନନୱିଧିଂ କଥେତୁକମ୍ୟତାୟ ପୁଚ୍ଛତି। ଦୀଘଂ ଅସ୍ସାସନ୍ତି ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ ଦୀଘଂ ଅସ୍ସାସଂ। ଅଦ୍ଧାନସଙ୍ଖାତେତି ଅଦ୍ଧାନନ୍ତି ସଙ୍ଖଂ ଗତେ ଦୀଘେ କାଲେ, ଦୀଘଂ ଖଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କୋଟ୍ଠାସପରିୟାୟୋ ୱା ସଙ୍ଖାତ-ସଦ୍ଦୋ ''ଥେୟ୍ୟସଙ୍ଖାତ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ, ତସ୍ମା ଅଦ୍ଧାନସଙ୍ଖାତେତି ଅଦ୍ଧାନକୋଟ୍ଠାସେ ଦେସଭାଗେତି ଅତ୍ଥୋ। ଛନ୍ଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଭାୱନାୟ ପୁବ୍ବେନାପରଂ ୱିସେସଂ ଆୱହନ୍ତିୟା ଲଦ୍ଧସ୍ସାଦତ୍ତା ତତ୍ଥ ସାତିସୟୋ କତ୍ତୁକାମତାଲକ୍ଖଣୋ କୁସଲଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଛନ୍ଦୱସେନାତି ତଥାପୱତ୍ତଛନ୍ଦସ୍ସ ୱସେନ ୱିସେସଭାୱନମନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱୁଡ୍ଢିଂ ଫାତିଂ ଗମେନ୍ତସ୍ସ। ତତୋ ସୁଖୁମତରନ୍ତି ଯଥାୱୁତ୍ତଛନ୍ଦପ୍ପୱତ୍ତିୟା ପୁରିମକତୋ ସୁଖୁମତରଂ। ଭାୱନାବଲେନ ହି ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧଦରଥପରିଳାହତାୟ କାୟସ୍ସ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ସୁଖୁମତରା ହୁତ୍ୱା ପୱତ୍ତନ୍ତି। ପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ସୁଖୁମତରଭାୱେନ ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ସନ୍ତତରତାୟ କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଚ ୱୀଥିପ୍ପଟିପନ୍ନତାୟ ଭାୱନାଚିତ୍ତସହଗତୋ ପମୋଦୋ ଖୁଦ୍ଦିକାଦିଭେଦା ତରୁଣପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଚିତ୍ତଂ ୱିୱତ୍ତତୀତି ଅନୁକ୍କମେନ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଅତିୱିୟ ସୁଖୁମତରଭାୱପ୍ପତ୍ତିୟା ଅନୁପଟ୍ଠହନେ ୱିଚେତବ୍ବାକାରପ୍ପତ୍ତେହି ତେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିନିୱତ୍ତତୀତି କେଚି। ଭାୱନାବଲେନ ପନ ସୁଖୁମତରଭାୱପ୍ପତ୍ତେସୁ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେସୁ ତତ୍ଥ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ପକତିଅସ୍ସାସପସ୍ସାସତୋ ଚିତ୍ତଂ ନିୱତ୍ତତି। ଉପେକ୍ଖା ସଣ୍ଠାତୀତି ତସ୍ମିଂ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତେ ଉପଚାରପ୍ପନାଭେଦେ ସମାଧିମ୍ହି ଉପ୍ପନ୍ନେ ପୁନ ଝାନନିବ୍ବତ୍ତନତ୍ଥଂ ବ୍ୟାପାରାଭାୱତୋ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନଂ ହୋତି, ସା ପନାୟଂ ଉପେକ୍ଖା ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତୁପେକ୍ଖାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଇମେହି ନୱହି ଆକାରେହୀତି ଇମେହି ଯଥାୱୁତ୍ତେହି ନୱହି ପକାରେହି ପୱତ୍ତା। ଦୀଘଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା କାୟୋତି ଦୀଘାକାରା ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣାପି ସମୂହଟ୍ଠେନ କାୟୋ। ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପନ୍ନନିମିତ୍ତମ୍ପି ଏତ୍ଥ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସସାମଞ୍ଞୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଉପଟ୍ଠାନଂ ସତୀତି ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତୀତି ସତି ଉପଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ଅନୁପସ୍ସନା ଞାଣନ୍ତି ସମଥୱସେନ ନିମିତ୍ତସ୍ସ ଅନୁପସ୍ସନା ୱିପସ୍ସନାୱସେନ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ତନ୍ନିସ୍ସୟଞ୍ଚ କାୟଂ ''ରୂପ''ନ୍ତି, ଚିତ୍ତଂ ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମେ ଚ ''ଅରୂପ''ନ୍ତି ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ନାମରୂପସ୍ସ ଅନୁପସ୍ସନା ଚ ଞାଣଂ ତତ୍ଥ ଯଥାଭୂତାୱବୋଧୋ। କାୟୋ ଉପଟ୍ଠାନନ୍ତି ସୋ କାୟୋ ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ସତି ଏତ୍ଥ ତିଟ୍ଠତୀତି ଉପଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ଏତ୍ଥ ଚ ''କାୟୋ ଉପଟ୍ଠାନ''ନ୍ତି ଇମିନା ଇତରକାୟସ୍ସପି ସଙ୍ଗହୋତି ତଥା ୱୁତ୍ତଂ ସମ୍ମସନଚାରସ୍ସପି ଇଧ ଇଚ୍ଛିତତ୍ତା। ନୋ ସତୀତି ସୋ କାୟୋ ସତି ନାମ ନ ହୋତି। ସତି ଉପଟ୍ଠାନଞ୍ଚେୱ ସତି ଚ ସରଣଟ୍ଠେନ ଉପଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ଚ। ତାୟ ସତିୟାତି ଯଥାୱୁତ୍ତାୟ ସତିୟା। ତେନ ଞାଣେନାତି ଯଥାୱୁତ୍ତେନେୱ ଞାଣେନ। ତଂ କାୟନ୍ତି ତଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସକାୟଞ୍ଚେୱ ତନ୍ନିସ୍ସୟରୂପକାୟଞ୍ଚ। ଅନୁପସ୍ସତୀତି ଝାନସମ୍ପୟୁତ୍ତଞାଣେନ ଚେୱ ୱିପସ୍ସନାଞାଣେନ ଚ ଅନୁ ଅନୁ ପସ୍ସତି। ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି କାୟେ କାୟାନୁପସ୍ସନା ସତିପଟ୍ଠାନଭାୱନାତି ତେନ ଅନୁପସ୍ସନେନ ଯଥାୱୁତ୍ତେ କାୟେ ଅୟଂ କାୟାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନଭାୱନାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯା ଅୟଂ ଯଥାୱୁତ୍ତେ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସକାୟେ ତସ୍ସ ନିସ୍ସୟଭୂତେ କରଜକାୟେ ଚ କାୟସ୍ସେୱ ଅନୁପସ୍ସନା ଅନୁଦକଭୂତାୟ ମରୀଚିୟା ଉଦକାନୁପସ୍ସନା ୱିୟ ନ ଅନିଚ୍ଚାଦିସଭାୱେ କାୟେ ନିଚ୍ଚାଦିଭାୱାନୁପସ୍ସନା, ଅଥ ଖୋ ଯଥାରହଂ ଅନିଚ୍ଚଦୁକ୍ଖାନତ୍ତା ସୁଭଭାୱସ୍ସେୱ ଅନୁପସ୍ସନା। ଅଥ ୱା କାୟେ ''ଅହନ୍ତି ୱା, ମମନ୍ତି ୱା, ଇତ୍ଥୀତି ୱା, ପୁରିସୋ''ତି ୱା ଗହେତବ୍ବସ୍ସ କସ୍ସଚି ଅଭାୱତୋ ତାଦିସଂ ଅନନୁପସ୍ସିତ୍ୱା କାୟମତ୍ତସ୍ସେୱ ଅନୁପସ୍ସନା କାୟାନୁପସ୍ସନା, ତାୟ କାୟାନୁପସ୍ସନାୟ ସମ୍ପୟୁତ୍ତା ସତିୟେୱ ଉପଟ୍ଠାନଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ, ତସ୍ସ ଭାୱନା ୱଡ୍ଢନା କାୟାନୁପସ୍ସନା ସତିପଟ୍ଠାନଭାୱନାତି।

ଏସେୱ ନୟୋତି ''ନୱହି ଆକାରେହୀ''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତୱିଧିଂ ରସ୍ସ-ପଦେ ଅତିଦିସ୍ସତି। ଏତ୍ଥାତି ଏତସ୍ମିଂ ଯଥାଦସ୍ସିତେ ''କଥଂ ଦୀଘଂ ଅସ୍ସସନ୍ତୋ''ତିଆଦିନା ଆଗତେ ପାଳିନୟେ। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ରସ୍ସପଦୱସେନ ଆଗତେ ପାଳିନୟେ। ଅୟନ୍ତି ଯୋଗାୱଚରୋ। ଅଦ୍ଧାନୱସେନାତି ଦୀଘକାଲୱସେନ। ଇତ୍ତରୱସେନାତି ପରିତ୍ତକାଲୱସେନ। ଇମେହି ଆକାରେହୀତି ଇମେହି ନୱହି ଆକାରେହି।

ତାଦିସୋତି ଦୀଘୋ ରସ୍ସୋ ଚା। ଚତ୍ତାରୋ ୱଣ୍ଣାତି ଚତ୍ତାରୋ ଆକାରା ତେ ଚ ଦୀଘାଦୟୋ ଏୱ। ନାସିକଗ୍ଗେୱ ଭିକ୍ଖୁନୋତି ଗାଥାସୁଖତ୍ଥଂ ରସ୍ସଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ନାସିକଗ୍ଗେ ୱାତି ୱା-ସଦ୍ଦୋ ଅନିୟମତ୍ଥୋ, ତେନ ଉତ୍ତରୋଟ୍ଠଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି।

ସବ୍ବକାୟପ୍ପଟିସଂୱେଦୀତି ସବ୍ବସ୍ସ କାୟସ୍ସ ପଟି ପଟି ପଚ୍ଚେକଂ ସମ୍ମଦେୱ ୱେଦନସୀଲୋ ଜାନନସୀଲୋ, ତସ୍ସ ୱା ପଟି ପଟି ସମ୍ମଦେୱ ୱେଦୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ତଂ ୱା ପଟି ପଟି ସମ୍ମଦେୱ ୱେଦମାନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ

ସଦ୍ଦ-ଗ୍ଗହଣେନ ଅସ୍ସାସାଦିକାଯସ୍ସ ଅନୱସେସପରିଯାଦାନେ ସିଦ୍ଧେପି ଅନେକକଲାପସମୁଦାଯଭାୱତୋ ତସ୍ସ ସବ୍ବେସମ୍ପି ଭାଗାନଂ ସଂୱେଦନଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପଟି-ସଦ୍ଦଗ୍ଗହଣଂ, ତତ୍ଥ ସକ୍କଚ୍ଚକାରିଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ସଂ-ସଦ୍ଦଗ୍ଗହଣନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସକଲସ୍ସା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯଥା ସମାନେସୁପି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେସୁ ଯୋଗିନୋ ପଟିପତ୍ତିୱିଧାନେ ପଚ୍ଚେକଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂଯେୱ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ୱିସୁଂ ଦେସନା କତା, ଏୱଂ ତମେୱତ୍ଥଂ ଦୀପେତୁଂ ସତିପି ଅତ୍ଥସ୍ସ ସମାନତାଯ ‘‘ସକଲସ୍ସା’’ତିଆଦିନା ପଦଦ୍ୱଯସ୍ସ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା କତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ପାକଟଂ କରୋନ୍ତୋତି ୱିଭୂତଂ କରୋନ୍ତୋ, ସବ୍ବସୋ ୱିଭାୱେନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପାକଟୀକରଣଂ ୱିଭାୱନଂ ତତ୍ଥ ଅସମ୍ମୁଯ୍ହନଞାଣେନେୱ ନେସଂ ପୱତ୍ତନେନ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଏୱଂ ୱିଦିତଂ କରୋନ୍ତୋ’’ତିଆଦିମାହ । ତତ୍ଥ ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତେନେୱ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ପୱତ୍ତେତି, ନ ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତେନ, ତସ୍ମା ଏୱଂଭୂତୋ ସବ୍ବକାଯପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମି ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀତି ସିକ୍ଖତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି ବୁଦ୍ଧାଦୀହୀତି ଯୋଜନା। ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣୱିସଟେତି ଅନେକକଲାପତାଯ ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣଭାୱେନ ୱିସଟେ। ଆଦି ପାକଟୋ ହୋତି ସତିଯା ଞାଣସ୍ସ ଚ ୱସେନ କତପୁବ୍ବାଭିସଙ୍ଖାରସ୍ସ ପୱତ୍ତତ୍ତା। ତାଦିସେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଚତୁତ୍ଥପୁଗ୍ଗଲସଦିସେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ପଗେୱ ସତିଂ ଞାଣଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ତୀସୁପି ଠାନେସୁ ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତଂ ପୱତ୍ତେତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଏୱନ୍ତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ସବ୍ବକାଯପ୍ପଟିସଂୱେଦନୱସେନେୱ। ଘଟତୀତି ଉସ୍ସହତି। ୱାଯମତୀତି ୱାଯାମଂ କରୋତି, ମନସିକାରଂ ପୱତ୍ତେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତଥାଭୂତସ୍ସାତି ଆନାପାନସ୍ସତିଂ ଭାୱେନ୍ତସ୍ସ। ସଂୱରୋତି ସତି ୱୀରିଯମ୍ପି ୱା। ତାଯ ସତିଯାତି ଯା ସା ଆନାପାନେ ଆରବ୍ଭ ପୱତ୍ତା ସତି, ତାଯ। ତେନ ମନସିକାରେନାତି ଯୋ ସୋ ତତ୍ଥ ସତିପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ ଭାୱନାମନସିକାରୋ, ତେନ ସହିତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଆସେୱତୀତି ‘‘ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖାଯୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଅଧିକୁସଲଧମ୍ମେ ଆସେୱତି। ତଦାସେୱନଞ୍ଚେତ୍ଥ ସିକ୍ଖନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ। ପୁରିମନଯେତି ପୁରିମସ୍ମିଂ ଭାୱନାନଯେ, ପଠମୱତ୍ଥୁଦ୍ୱଯେତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତତ୍ଥାପି କାମଂ ଞାଣୁପ୍ପାଦନଂ ଲବ୍ଭତେୱ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଯାଥାୱତୋ ଦୀଘରସ୍ସଭାୱାୱବୋଧସବ୍ଭାୱତୋ, ତଥାପି ତଂ ନ ଦୁକ୍କରଂ ଯଥାପୱତ୍ତାନଂ ତେସଂ ଗହଣମତ୍ତଭାୱତୋତି ତତ୍ଥ ୱତ୍ତମାନକାଲପ୍ପଯୋଗୋ କତୋ। ଇଦଂ ପନ ଦୁକ୍କରଂ ପୁରିସସ୍ସ ଖୁରଧାରାଯଂ ଗମନସଦିସଂ, ତସ୍ମା ସାତିସଯେନେତ୍ଥ ପୁବ୍ବାଭିସଙ୍ଖାରେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଦୀପେତୁଂ ଅନାଗତକାଲପ୍ପଯୋଗୋ କତୋତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଞାଣୁପ୍ପାଦନାଦୀସୂତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ କାଯସଙ୍ଖାରପସ୍ସମ୍ଭନପୀତିପଟିସଂୱେଦନାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। କେଚି ପନେତ୍ଥ ‘‘ସଂୱରସମାଦାନାନଂ ସଙ୍ଗହୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

କାଯସଙ୍ଖାରନ୍ତି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସଂ। ସୋ ହି ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନୋପି ସମାନୋ କରଜକାଯପଟିବଦ୍ଧୱୁତ୍ତିତାଯ ତେନ ସଙ୍ଖରୀଯତୀତି କାଯସଙ୍ଖାରୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯୋ ପନ ‘‘କାଯସଙ୍ଖାରୋ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୧୦୨) ଏୱମାଗତୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ଚେତନାଲକ୍ଖଣୋ ସତିପି ଦ୍ୱାରନ୍ତରୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ ଯେଭୁଯ୍ୟୱୁତ୍ତିଯା ତବ୍ବହୁଲୱୁତ୍ତିଯା ଚ କାଯଦ୍ୱାରେନ ଲକ୍ଖିତୋ, ସୋ ଇଧ ନାଧିପ୍ପେତୋ। ପସ୍ସମ୍ଭେନ୍ତୋତିଆଦୀସୁ ପଚ୍ଛିମଂ ପଚ୍ଛିମଂ ପଦଂ ପୁରିମସ୍ସ ପୁରିମସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଚନଂ। ତସ୍ମା ପସ୍ସମ୍ଭନଂ ନାମ ୱୂପସମନଂ, ତଞ୍ଚ ତଥାପଯୋଗେ ଅସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନାରହସ୍ସ ଓଳାରିକସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରସ୍ସ ପଯୋଗସମ୍ପତ୍ତିଯା ଅନୁପ୍ପାଦନନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ । ତତ୍ରାତି ‘‘ଓଳାରିକଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ପସ୍ସମ୍ଭେନ୍ତୋ’’ତି ଏତ୍ଥ। ଅପରିଗ୍ଗହିତକାଲେତି କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅନାରଦ୍ଧକାଲେ, ତତୋ ଏୱ କାଯଚିତ୍ତାନମ୍ପି ଅପରିଗ୍ଗହିତକାଲେ। ‘‘ନିସୀଦତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯା’’ତି ହି ଇମିନା କାଯପରିଗ୍ଗହୋ , ‘‘ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା’’ତି ଇମିନା ଚିତ୍ତପରିଗ୍ଗହୋ ୱୁତ୍ତୋ। ତେନେୱାହ – ‘‘କାଯୋପି ଚିତ୍ତମ୍ପି ପରିଗ୍ଗହିତା ହୋନ୍ତୀ’’ତି। କାଯୋତି କରଜକାଯୋ। ସଦରଥାତି ସପରିଳାହା। ସା ଚ ନେସଂ ସଦରଥତା ଗରୁଭାୱେନ ୱିଯ ଓଳାରିକତାଯ ଅୱିନାଭାୱିନୀତି ଆହ ‘‘ଓଳାରିକା’’ତି। ବଲୱତରାତି ସବଲା ଥୂଲା। ସନ୍ତା ହୋନ୍ତୀତି ଚିତ୍ତଂ ତାୱ ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖେପାଭାୱେନ ଏକଗ୍ଗଂ ହୁତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପୱତ୍ତମାନଂ ସନ୍ତଂ ହୋତି ୱୂପସନ୍ତଂ, ତତୋ ଏୱ ତଂସମୁଟ୍ଠାନା ରୂପଧମ୍ମା ଲହୁମୁଦୁକମ୍ମଞ୍ଞଭାୱପ୍ପତ୍ତା, ତଦନୁଗୁଣତାଯ ସେସଂ ତିସନ୍ତତିରୂପନ୍ତି ଏୱଂ ଚିତ୍ତେ କାଯେ ଚ ୱୂପସନ୍ତେ ପୱତ୍ତମାନେ ତନ୍ନିସ୍ସିତା ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ସନ୍ତସଭାୱା ଅନୁକ୍କମେନ ସୁଖୁମସୁଖୁମତରସୁଖୁମତମା ହୁତ୍ୱା ପୱତ୍ତନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଯଦା ପନସ୍ସ କାଯୋପୀ’’ତିଆଦି। ପସ୍ସମ୍ଭେମୀତି ପଠମାୱଜ୍ଜନା। ଆଭୁଜନଂ ଆଭୋଗୋ, ସମ୍ମା ଅନୁ ଅନୁ ଆହରଣଂ ସମନ୍ନାହାରୋ, ତସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ଥେ ଅପରାପରଂ ପୱତ୍ତଆୱଜ୍ଜନା ତସ୍ସେୱ ଅତ୍ଥସ୍ସ ମନସିକରଣଂ ଚିତ୍ତେ ଠପନଂ ମନସିକାରୋ, ୱୀମଂସା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା।

ସାରଦ୍ଧେତି ସଦରଥେ ସପରିଳାହେ। ଅଧିମତ୍ତନ୍ତି ବଲୱଂ ଓଳାରିକଂ, ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସେନ ୱୁତ୍ତଂ। କାଯସଙ୍ଖାରୋ ହି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ‘‘ଅଧିମତ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ପୱତ୍ତତୀ’’ତି କିରିଯାୱିସେସନଂ ୱା ଏତଂ। ସୁଖୁମନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। କାଯମ୍ହୀତି ଏତ୍ଥ ଚିତ୍ତେ ଚାତି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ।

ପଠମଜ୍ଝାନତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ କରିଯମାନଂ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନସ୍ସ ନାନାୱଜ୍ଜନଂ ପରିକମ୍ମଂ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ୱିଯ ଦୂରସମୁସ୍ସାରିତପଟିପକ୍ଖନ୍ତି କତ୍ୱା ତଂସମୁଟ୍ଠାନୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ପଠମଜ୍ଝାନେ ଚ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନୂପଚାରେ ଚ ଓଳାରିକୋତି ସଦିସୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଏସ ନଯୋ ସେସୂପଚାରଦ୍ୱଯେପି। ଅଥ ୱା ଦୁତିଯଜ୍ଝାନାଦୀନଂ ଅଧିଗମାଯ ପଟିପଜ୍ଜତୋ ଦୁକ୍ଖାପଟିପଦାଦିୱସେନ କିଲମତୋ ଯୋଗିନୋ କାଯକିଲମଥଚିତ୍ତୁପଘାତାଦିୱସେନ ୱିତକ୍କାଦିସଙ୍ଖୋଭେନ ସପରିପ୍ଫନ୍ଦତାଯ ଚ ଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତିଯା ଦୁତିଯଜ୍ଝାନାଦିଉପଚାରେସୁ କାଯସଙ୍ଖାରସ୍ସ ଓଳାରିକତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଅତିସୁଖୁମୋତି ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଲବ୍ଭମାନୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନେ ଅତିକ୍କନ୍ତସୁଖୁମୋ। ସୁଖୁମଭାୱୋପିସ୍ସ ତତ୍ଥ ନତ୍ଥି କୁତୋ ଓଳାରିକତା ଅପ୍ପୱତ୍ତନତୋ। ତେନାହ ‘‘ଅପ୍ପୱତ୍ତିମେୱ ପାପୁଣାତୀ’’ତି।

ଲାଭିସ୍ସ ସତୋ ଅନୁପୁବ୍ବସମାପତ୍ତିସମାପଜ୍ଜନୱେଲଂ ଏକାସନେନେୱ ୱା ସବ୍ବେସଂ ଝାନାନଂ ପଟିଲାଭଂ ସନ୍ଧାଯ ମଜ୍ଝିମଭାଣକା ହେଟ୍ଠିମହେଟ୍ଠିମଜ୍ଝାନତୋ ଉପରୂପରିଝାନୂପଚାରେପି ସୁଖୁମତରଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ତତ୍ଥ ହି ସୋପଚାରାନଂ ଝାନାନଂ ଉପରୂପରି ୱିସେସୱନ୍ତତା ସନ୍ତତା ଚ ସମ୍ଭୱେଯ୍ୟ, ଏକାୱଜ୍ଜନୂପଚାରଂ ୱା ସନ୍ଧାଯ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଞ୍ହି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତୱାଦେନ ଇମସ୍ସ ୱାଦସ୍ସ ଅୱିରୋଧୋ ସିଦ୍ଧୋ ଭିନ୍ନୱିସଯତ୍ତା। ସବ୍ବେସଂଯେୱାତି ଉଭଯେସମ୍ପି। ଯସ୍ମା ତେ ସବ୍ବେପି ୱୁଚ୍ଚମାନେନ ୱିଧିନା ପସ୍ସଦ୍ଧିମିଚ୍ଛନ୍ତିଯେୱ । ଅପରିଗ୍ଗହିତକାଲେ ପୱତ୍ତକାଯସଙ୍ଖାରୋ ପରିଗ୍ଗହିତକାଲେ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀତି ଇଦଂ ସଦିସସନ୍ତାନତାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ତେ ଏୱ ଓଳାରିକା ଅସ୍ସାସାଦଯୋ ସୁଖୁମା ହୋନ୍ତି। ପସ୍ସମ୍ଭନାକାରୋ ପନ ତେସଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତୋଯେୱ।

ମହାଭୂତପରିଗ୍ଗହେ ସୁଖୁମୋତି ଚତୁଧାତୁମୁଖେନ ୱିପସ୍ସନାଭିନିୱେସଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସକଲରୂପପରିଗ୍ଗହେ ସୁଖୁମୋ ଭାୱନାଯ ଉପରୂପରି ପଣୀତଭାୱତୋ। ତେନେୱାହ ‘‘ରୂପାରୂପପରିଗ୍ଗହେ ସୁଖୁମୋ’’ତି। ଲକ୍ଖଣାରମ୍ମଣିକୱିପସ୍ସନାଯାତି କଲାପସମ୍ମସନମାହ। ନିବ୍ବିଦାନୁପସ୍ସନାତୋ ପଟ୍ଠାଯ ବଲୱୱିପସ୍ସନା, ତତୋ ଓରଂ ଦୁବ୍ବଲୱିପସ୍ସନା। ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନାତି ‘‘ଅପରିଗ୍ଗହିତକାଲେ’’ତିଆଦିନା ସମଥନଯେ ୱୁତ୍ତନଯେନ। ‘‘ଅପରିଗ୍ଗହେ ପୱତ୍ତୋ କାଯସଙ୍ଖାରୋ ମହାଭୂତପରିଗ୍ଗହେ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀ’’ତିଆଦିନା ୱିପସ୍ସନାନଯେପି ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି ଯୋଜେତବ୍ବାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅସ୍ସାତି ଇମସ୍ସ ‘‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାର’’ନ୍ତି ପଦସ୍ସ। ଚୋଦନାସୋଧନାହୀତି ଅନୁଯୋଗପରିହାରେହି। ଏୱନ୍ତି ଇଦାନି ୱୁଚ୍ଚମାନାକାରେନ। କଥନ୍ତି ଯଂ ଇଦଂ ‘‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ…ପେ… ସିକ୍ଖତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ କଥଂ କେନ ପକାରେନ କାଯସଙ୍ଖାରସ୍ସ ପସ୍ସମ୍ଭନଂ ଯୋଗିନୋ ଚ ସିକ୍ଖନଂ ହୋତୀତି କଥେତୁକାମତାଯ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା କାଯସଙ୍ଖାରେ ସରୂପତୋ ଓଳାରିକସୁଖୁମତୋ ୱୂପସମତୋ ଅନୁଯୋଗପରିହାରତୋ ଚ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କତମେ କାଯସଙ୍ଖାରା’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ କାଯିକାତି ରୂପକାଯେ ଭୱା। କାଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧାତି କାଯସନ୍ନିସ୍ସିତା। କାଯେ ସତି ହୋନ୍ତି, ଅସତି ନ ହୋନ୍ତି, ତତୋ ଏୱ ତେ ଅକାଯସମୁଟ୍ଠାନାପି କାଯେନ ସଙ୍ଖରୀଯନ୍ତୀତି କାଯସଙ୍ଖାରା। ପସ୍ସମ୍ଭେନ୍ତୋତି ଓଳାରିକୋଳାରିକଂ ପସ୍ସମ୍ଭେନ୍ତୋ।

ସେସପଦଦ୍ୱଯଂ ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଓଳାରିକଞ୍ହି କାଯସଙ୍ଖାରଂ ଅୱୂପସନ୍ତସଭାୱଂ ସନ୍ନିସୀଦାପେନ୍ତୋ ‘‘ପସ୍ସମ୍ଭେନ୍ତୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଅନୁପ୍ପାଦନିରୋଧଂ ପାପେନ୍ତୋ ‘‘ନିରୋଧେନ୍ତୋ’’ତି, ସୁଟ୍ଠୁ ସନ୍ତସଭାୱଂ ନଯନ୍ତୋ ‘‘ୱୂପସମେନ୍ତୋ’’ତି।

ଯଥାରୂପେହୀତି ଯାଦିସେହି। କାଯସଙ୍ଖାରେହୀତି ଓଳାରିକେହି କାଯସଙ୍ଖାରେହି। ଆନମନାତି ଅଭିମୁଖେନ କାଯସ୍ସ ନମନା। ୱିନମନାତି ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ପସ୍ସତୋ ନମନା। ସନ୍ନମନାତି ସବ୍ବତୋ, ସୁଟ୍ଠୁ ୱା ନମନା। ପଣମନାତି ପଚ୍ଛତୋ ନମନା। ଇଞ୍ଜନାଦୀନି ଆନମନାଦୀନଂ ୱେୱଚନାନି, ଅଧିମତ୍ତାନି ୱା ଅଭିମୁଖଚଲନାଦୀନି ଆନମନାଦଯୋ, ମନ୍ଦାନି ଇଞ୍ଜନାଦଯୋ। ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରନ୍ତି ତଥାରୂପଂ ଆନମନାଦୀନଂ କାରଣଭୂତଂ ଓଳାରିକଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେନ୍ତୋ। ତସ୍ମିଞ୍ହି ପସ୍ସମ୍ଭିତେ ଆନମନାଦଯୋପି ପସ୍ସମ୍ଭିତା ଏୱ ହୋନ୍ତି।

ସନ୍ତଂ ସୁଖୁମନ୍ତି ଯଥାରୂପେହି କାଯସଙ୍ଖାରେହି କାଯସ୍ସ ଅପରିପ୍ଫନ୍ଦନହେତୂହି ଆନମନାଦଯୋ ନ ହୋନ୍ତି, ତଥାରୂପଂ ଦରଥାଭାୱତୋ ସନ୍ତଂ, ଅନୋଳାରିକତାଯ ସୁଖୁମଂ। ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରନ୍ତି ସାମଞ୍ଞତୋ ଏକଂ କତ୍ୱା ୱଦତି। ଅଥ ୱା ପୁବ୍ବେ ଓଳାରିକୋଳାରିକଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେନ୍ତୋ ଅନୁକ୍କମେନ କାଯସ୍ସ ଅପରିପ୍ଫନ୍ଦନହେତୁଭୂତେ ସୁଖୁମସୁଖୁମତରେ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ତେପି ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେତ୍ୱା ପରମସୁଖୁମତାଯ କୋଟିପ୍ପତ୍ତଂ ଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସନ୍ତଂ ସୁଖୁମଂ ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାର’’ନ୍ତି।

ଇତୀତିଆଦି ଚୋଦକୱଚନଂ। ତତ୍ଥ ଇତୀତି ପକାରତ୍ଥେ ନିପାତୋ, କିରାତି ଅରୁଚିସୂଚନେ, ଏୱଞ୍ଚେତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଞ୍ଚେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ ‘‘ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଯଦି ଅତିସୁଖୁମମ୍ପି କାଯସଙ୍ଖାରଂ ପସ୍ସମ୍ଭେତୀ’’ତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେତି ଏୱଂ ସତି ତଥା ୱୁତ୍ତାକାରେ ଲବ୍ଭମାନେ। ୱାତୂପଲଦ୍ଧିଯାତି ୱାତସ୍ସ ଉପଲଦ୍ଧିଯା। ଚ-ସଦ୍ଦୋ ସମୁଚ୍ଚଯତ୍ଥୋ, ଅସ୍ସାସାଦିୱାତାରମ୍ମଣସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପଭାୱନା ଉପ୍ପାଦନା ପୱତ୍ତନା ନ ହୋତି, ତେ ଚ ତେନ ପସ୍ସମ୍ଭେତବ୍ବାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଞ୍ଚ ପଭାୱନାତି ଓଳାରିକେ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ଭାୱନାଯ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେତ୍ୱା ସୁଖୁମାନଂ ତେସଂ ପଭାୱନା ଚ ନ ହୋତି ଉଭଯେସଂ ତେସଂ ତେନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେତବ୍ବତୋ। ଆନାପାନସ୍ସତିଯାତି ଆନାପାନାରମ୍ମଣାଯ ସତିଯା ଚ ପୱତ୍ତନଂ ନ ହୋତି ଆନାପାନାନଂ ଅଭାୱତୋ। ତତୋ ଏୱ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତସ୍ସ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିସ୍ସ ଚ ପଭାୱନା ଉପ୍ପାଦନାପି ନ ହୋତି। ନ ହି କଦାଚି ଆରମ୍ମଣେନ ୱିନା ସାରମ୍ମଣା

ଧମ୍ମା ସମ୍ପଓନ୍ତି। ନ ଚ ନଂ ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ନନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ତଂ ୱୁତ୍ତୱିଧାନଂ ସମାପତ୍ତିଂ ପଣ୍ଡିତା ପଞ୍ଞଓନ୍ତୋ ନ ଚେୱ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତିପି ତତୋ ନ ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତିପୀତି ଯୋଜନା। ଏୱଂ ଚୋଦକୋ ସଙ୍କେନ ସଙ୍କଂ ଅଭାୱୂପନଯନଂ ପସ୍ସମ୍ଭନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟେନ ଚୋଦେତି।

ପୁନ ଇତି କିରାତିଆଦି ଯଥାୱୁତ୍ତାଯ ଚୋଦନାଯ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନା। ତତ୍ଥ କିରାତି ଯଦୀତି ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଇତି କିର ସିକ୍ଖତି, ମଯା ୱୁତ୍ତାକାରେନ ଯଦି ସିକ୍ଖତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ସନ୍ତେତି ଏୱଂ ପସ୍ସମ୍ଭନେ ସତି। ପଭାୱନା ହୋତୀତି ଯଦିପି ଓଳାରିକା କାଯସଙ୍ଖାରା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନ୍ତି, ସୁଖୁମା ପନ ଅତ୍ଥେୱାତି ଅନୁକ୍କମେନ ପରମସୁଖୁମଭାୱପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ୱସେନ ନିମିତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଆନାପାନସ୍ସତିଯା ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିସ୍ସ ଚ ପଭାୱନା ଇଜ୍ଝତେୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଯଥାକଥଂ ୱିଯାତି ଯଥାୱୁତ୍ତୱିଧାନଂ ତଂ କଥଂ ୱିଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଅତ୍ଥି କିଞ୍ଚି ତଦତ୍ଥସମ୍ପଟିପାଦନେ ଓପମ୍ମନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଇଦାନି ଓପମ୍ମଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସେଯ୍ୟଥାପୀତି ଓପମ୍ମତ୍ଥେ ନିପାତୋ। କଂସେତି କଂସଭାଜନେ। ନିମିତ୍ତନ୍ତି ନିମିତ୍ତସ୍ସ, ତେସଂ ସଦ୍ଦାନଂ ପୱତ୍ତାକାରସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ସାମିଅତ୍ଥେ ହି ଇଦଂ ଉପଯୋଗୱଚନଂ। ସୁଗ୍ଗହିତତ୍ତାତି ସୁଟ୍ଠୁ ଗହିତତ୍ତା। ସୁମନସିକତତ୍ତାତି ସୁଟ୍ଠୁ ଚିତ୍ତେ ଠପିତତ୍ତା। ସୂପଧାରିତତ୍ତାତି ସମ୍ମଦେୱ ଉପଧାରିତତ୍ତା ସଲ୍ଲକ୍ଖିତତ୍ତା। ସୁଖୁମକା ସଦ୍ଦାତି ଅନୁରୱେ ଆହ, ଯେ ଅପ୍ପକା। ଅପ୍ପତ୍ଥୋ ହି ଅଯଂ କ-ସଦ୍ଦୋ। ସୁଖୁମସଦ୍ଦନିମିତ୍ତାରମ୍ମଣତାପୀତି ସୁଖୁମୋ ସଦ୍ଦୋୱ ନିମିତ୍ତଂ ସୁଖୁମସଦ୍ଦନିମିତ୍ତଂ, ତଦାରମ୍ମଣତାଯପୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କାମଂ ତଦା ସୁଖୁମାପି ସଦ୍ଦା ନିରୁଦ୍ଧା, ସଦ୍ଦନିମିତ୍ତସ୍ସ ପନ ସୁଗ୍ଗହିତତ୍ତା ସୁଖୁମତରସଦ୍ଦନିମିତ୍ତାରମ୍ମଣଭାୱେନପି ଚିତ୍ତଂ ପୱତ୍ତତି। ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହି ତସ୍ସ ତସ୍ସ ନିରୁଦ୍ଧସ୍ସ ସଦ୍ଦସ୍ସ ନିମିତ୍ତଂ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତେନ ଚିତ୍ତେନ ଉପଧାରେନ୍ତସ୍ସ ଅନୁକ୍କମେନ ପରିଯୋସାନେ ଅତିସୁଖୁମସଦ୍ଦନିମିତ୍ତମ୍ପି ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଚିତ୍ତଂ ପୱତ୍ତତେୱ। ଚିତ୍ତଂ ନ ୱିକ୍ଖେପଂ ଗଚ୍ଛତି ତସ୍ମିଂ ଯଥାଉପଟ୍ଠିତେ ନିମିତ୍ତେ ସମାଧାନସବ୍ଭାୱତୋ।

ଏୱଂ ସନ୍ତେତିଆଦି ୱୁତ୍ତସ୍ସେୱତ୍ଥସ୍ସ ନିଗମନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଯସ୍ସ ସୁତ୍ତପଦସ୍ସ ସଦ୍ଧିଂ ଚୋଦନାସୋଧନାହି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ, ତଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା କାଯାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନାନି ୱିଭାଗତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ପସ୍ସମ୍ଭଯ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ । ତତ୍ଥ ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରନ୍ତି ୱୁତ୍ତଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା କାଯୋତି ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଥ ୱା ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା କାଯୋତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ମହାସତିପଟ୍ଠାନସୁତ୍ତେ (ଦୀ। ନି। ୨।୩୭୨ ଆଦଯୋ; ମ। ନି। ୧।୧୦୫ ଆଦଯୋ) କାଯାନୁପସ୍ସନଂ କଥେନ୍ତେନ ପଠମଚତୁକ୍କସ୍ସେୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ଆନାପାନସ୍ସତିସୁତ୍ତେପି ‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଦୀଘଂ ୱା ଅସ୍ସସନ୍ତୋ ଦୀଘଂ ଅସ୍ସସାମୀତି ପଜାନାତି… ପେ… ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀତି ସିକ୍ଖତି। କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ୱିହରତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୨।୧୪୯) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ‘‘କାଯାନୁପସ୍ସନାୱସେନ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମଚତୁକ୍କସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଆଦିକମ୍ମିକସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନୱସେନାତି ସମଥକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ୱିପସ୍ସନାକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପନ ଇତରଚତୁକ୍କେସୁପି ଲବ୍ଭତେୱ। ଏତ୍ଥାତି ପଠମଚତୁକ୍କେ। ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହୀତି ନିଦସ୍ସନମତ୍ତମେତଂ, ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତାନଂ ପନ ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାପି ସିଜ୍ଝତିଯେୱ। ଚତୁବ୍ବିଧନ୍ତି ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରାଦିୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧଂ। ଅନାପଜ୍ଜନନ୍ତି ସତ୍ତନ୍ନଂ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଅନାପଜ୍ଜନଂ। ଆପନ୍ନୱୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ଆପନ୍ନସପ୍ପଟିକମ୍ମାପତ୍ତିତୋ ଯଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକମ୍ମକରଣେନ ୱୁଟ୍ଠାନଂ, ଦେସନାଗାମିନିତୋ ଦେସନାଯ, ୱୁଟ୍ଠାନଗାମିନିତୋ ପରିୱାସାଦିୱିନଯକମ୍ମକରଣେନ ୱୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି । ଦେସନାଯପି ହି ଆପନ୍ନାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ହୋତୀତି ସାପି ୱୁଟ୍ଠାନେନେୱ ସଙ୍ଗହିତା। କିଲେସେହି ଚ ଅପ୍ପଟିପୀଳନନ୍ତି କୋଧୋ ଉପନାହୋ ମକ୍ଖୋ ପଳାସୋ ଇସ୍ସା ମଚ୍ଛରିଯଂ ମାଯା ସାଠେଯ୍ୟଂ ଥମ୍ଭୋ ସାରମ୍ଭୋ ମାନୋ ଅତିମାନୋ ମଦୋ ପମାଦୋତି ଏୱମାଦୀହି ପାପଧମ୍ମେହି ଅପ୍ପଟିପୀଳନଂ, ତେସଂ ଅନୁପ୍ପାଦନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଯମିଦଂ ଆଭିସମାଚାରିକସୀଲଂ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଦ୍ୱେଅସୀତି ଖନ୍ଧକୱତ୍ତାନି ଚୁଦ୍ଦସୱିଧଂ ମହାୱତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ମହାୱତ୍ତଂ ନାମ ୱତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧକେ ୱୁତ୍ତାନି ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତଂ ଆୱାସିକଗମିକଅନୁମୋଦନଭତ୍ତଗ୍ଗପିଣ୍ଡଚାରିକଆରଞ୍ଞିକସେନାସନଜନ୍ତାଘରୱଚ୍ଚକୁଟିଉପଜ୍ଝାଯସଦ୍ଧିୱିହାରିକଆଚରିଯଅନ୍ତେୱାସିକୱତ୍ତନ୍ତି ଚୁଦ୍ଦସ ୱତ୍ତାନି। ତତୋ ଅଞ୍ଞାନି ପନ କଦାଚି ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମକତାଦିକାଲେଯେୱ ଚରିତବ୍ବାନି ଦ୍ୱାସୀତି ଖନ୍ଧକୱତ୍ତାନି, ନ ସବ୍ବାସୁ ଅୱତ୍ଥାସୁ ଚରିତବ୍ବାନି, ତସ୍ମା ମହାୱତ୍ତେସୁ ଅଗଣିତାନି। ତତ୍ଥ ‘‘ପାରିୱାସିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱତ୍ତଂ ପଞ୍ଞପେସ୍ସାମୀ’’ତି ଆରଭିତ୍ୱା ‘‘ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବଂ…ପେ… ନ ଛମାଯଂ ଚଙ୍କମନ୍ତେ ଚଙ୍କମେ ଚଙ୍କମିତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୭୬) ୱୁତ୍ତୱତ୍ତାନି ଛସଟ୍ଠି, ତତୋ ପରଂ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାରିୱାସିକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପାରିୱାସିକୱୁଡ୍ଢତରେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ମୂଲାଯପଟିକସ୍ସନାରହେନ, ମାନତ୍ତାରହେନ, ମାନତ୍ତଚାରିକେନ, ଅବ୍ଭାନାରହେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ଏକଚ୍ଛନ୍ନେ ଆୱାସେ ୱତ୍ଥବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ଚୂଳୱ। ୮୨) ୱୁତ୍ତାନି ପକତତ୍ତେ ଚରିତବ୍ବେହି ଅନଞ୍ଞତ୍ତା ୱିସୁଂ ତାନି ଅଗଣେତ୍ୱା ପାରିୱାସିକୱୁଡ୍ଢତରାଦୀସୁ ପୁଗ୍ଗଲନ୍ତରେସୁ ଚରିତବ୍ବତ୍ତା ତେସଂ ୱସେନ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଏକେକଂ କତ୍ୱା ଗଣିତାନି ପଞ୍ଚାତି ଏକସତ୍ତତି ୱତ୍ତାନି, ଉକ୍ଖେପନୀଯକମ୍ମକତୱତ୍ତେସୁ ୱତ୍ତପଞ୍ଞାପନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ନ ପକତତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଭିୱାଦନଂ…ପେ… ନହାନେ ପିଟ୍ଠିପରିକମ୍ମଂ ସାଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୫୧) ଇଦଂ ଅଭିୱାଦନାଦୀନଂ ଅସାଦିଯନଂ ଏକଂ, ‘‘ନ ପକତତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲୱିପତ୍ତିଯା ଅନୁଦ୍ଧଂସେତବ୍ବୋ’’ତିଆଦୀନି (ଚୂଳୱ। ୫୧) ଚ ଦସାତି ଏୱମେତାନି ଦ୍ୱାସୀତି। ଏତେସ୍ୱେୱ ପନ କାନିଚି ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମାଦିୱତ୍ତାନି କାନିଚି ପାରିୱାସିକାଦିୱତ୍ତାନୀତି ଅଗ୍ଗହିତଗ୍ଗହଣେନ ଦ୍ୱାସୀତି ଏୱ। ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପନ ଅଟ୍ଠକଥାପଦେସେ ଅପ୍ପକଂ ଊନମଧିକଂ ୱା ଗଣନୂପଗଂ ନ ହୋତୀତି ଅସୀତି ଖନ୍ଧକୱତ୍ତାନୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଆଭିସମାଚାରିକସୀଲନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅଭିସମାଚାରୋତି ଉତ୍ତମସମାଚାରୋ, ଅଭିସମାଚାରୋୱ ଆଭିସମାଚାରିକଂ, ଅଭିସମାଚାରଂ ୱା ଆରବ୍ଭ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଆଭିସମାଚାରିକଂ, ତଦେୱ ସୀଲନ୍ତି ଆଭିସମାଚାରିକସୀଲଂ। ଖନ୍ଧକୱତ୍ତପରିଯାପନ୍ନସ୍ସ ସୀଲସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଅହଂ ସୀଲଂ ରକ୍ଖାମି, କିଂ ଆଭିସମାଚାରିକେନାତିଆଦୀସୁ ସୀଲନ୍ତି ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗପରିଯାପନ୍ନମେୱ ଗହେତବ୍ବଂ ଖନ୍ଧକୱତ୍ତପରିଯାପନ୍ନସ୍ସ ଆଭିସମାଚାରିକଗ୍ଗହଣେନ ଗହିତତ୍ତା। ପରିପୂରେତି ପରିପୁଣ୍ଣେ, ପରିପୂରିତେତି ୱା ଅତ୍ଥୋ।

ତତୋତି ଯଥାୱୁତ୍ତସୀଲୱିସୋଧନତୋ ପରଂ। ଆୱାସୋତି ଆୱାସପଲିବୋଧୋ। କୁଲନ୍ତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତତ୍ଥ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୪୧) ଆୱାସୋତି ଏକୋପି ଓୱରକୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଏକମ୍ପି ପରିୱେଣଂ ସକଲୋପି ସଙ୍ଘାରାମୋ। ସ୍ୱାଯଂ ନ ସବ୍ବସ୍ସେୱ ପଲିବୋଧୋ ହୋତି, ଯୋ ପନେତ୍ଥ ନୱକମ୍ମାଦିଉସ୍ସୁକ୍କଂ ୱା ଆପଜ୍ଜତି, ବହୁଭଣ୍ଡସନ୍ନିଚଯୋ ୱା ହୋତି, ଯେନ କେନଚି ୱା କାରଣେନ ଅପେକ୍ଖୱା ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ, ତସ୍ସେୱ ପଲିବୋଧୋ ହୋତି, ନ ଇତରସ୍ସ।

କୁଲନ୍ତି ଞାତିକୁଲଂ ୱା ଉପଟ୍ଠାକକୁଲଂ ୱା। ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ହି ଉପଟ୍ଠାକକୁଲମ୍ପି ‘‘ସୁଖିତେ ସୁଖିତୋ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ସଂସଟ୍ଠସ୍ସ ୱିହରତୋ ପଲିବୋଧୋ ହୋତି, ସୋ କୁଲମାନୁସକେହି ୱିନା ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଯ ସାମନ୍ତୱିହାରମ୍ପି ନ ଗଚ୍ଛତି। ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ମାତାପିତରୋପି ପଲିବୋଧା ନ ହୋନ୍ତି କୋରଣ୍ଡକୱିହାରୱାସିତ୍ଥେରସ୍ସ ଭାଗିନେଯ୍ୟଦହରଭିକ୍ଖୁନୋ ୱିଯ।

ଲାଭୋତି ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯା। ତେ କଥଂ ପଲିବୋଧା ହୋନ୍ତି? ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତସ୍ସ ହି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଗତଗତଟ୍ଠାନେ ମନୁସ୍ସା ମହାପରିୱାରେ ପଚ୍ଚଯେ ଦେନ୍ତି, ସୋ ତେସଂ ଅନୁମୋଦେନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁଂ ଓକାସଂ ନ ଲଭତି, ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନତୋ ଯାୱ ପଠମଯାମୋ, ତାୱ ମନୁସ୍ସସଂସଗ୍ଗୋ ନ ଉପଚ୍ଛିଜ୍ଜତି, ପୁନ ବଲୱପଚ୍ଚୂସେଯେୱ ବାହୁଲ୍ଲିକପିଣ୍ଡପାତିକା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅସୁକୋ ଉପଟ୍ଠାକୋ ଉପାସକୋ ଉପାସିକା ଅମଚ୍ଚୋ ଅମଚ୍ଚଧୀତା ତୁମ୍ହାକଂ ଦସ୍ସନକାମା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ସୋ ‘‘ଗଣ୍ହାୱୁସୋ ପତ୍ତଚୀୱର’’ନ୍ତି ଗମନସଜ୍ଜୋୱ ହୋତି ନିଚ୍ଚବ୍ୟାୱଟୋ, ତସ୍ସେୱ ତେ ପଚ୍ଚଯା ପଲିବୋଧା ହୋନ୍ତି। ତେନ ଗଣଂ ପହାଯ ଯତ୍ଥ ନଂ ନ ଜାନନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଏକକେନ ଚରିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ସୋ ପଲିବୋଧୋ ଉପଚ୍ଛିଜ୍ଜତି।

ଗଣୋତି ସୁତ୍ତନ୍ତିକଗଣୋ ୱା ଆଭିଧମ୍ମିକଗଣୋ ୱା। ଯୋ ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଂ ୱା ପରିପୁଚ୍ଛଂ ୱା ଦେନ୍ତୋ ସମଣଧମ୍ମସ୍ସ ଓକାସଂ ନ ଲଭତି, ତସ୍ସ ଗଣୋ ପଲିବୋଧୋ ହୋତି। ତେନ ସୋ ଏୱଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବୋ – ସଚେ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୁ ଗତଂ ହୋତି, ଅପ୍ପଂ ଅୱସିଟ୍ଠଂ, ତଂ ନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତବ୍ବଂ। ସଚେ ଅପ୍ପଂ ଗତଂ, ବହୁ ଅୱସିଟ୍ଠଂ, ଯୋଜନତୋ ପରଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଯୋଜନପରିଚ୍ଛେଦେ ଅଞ୍ଞଂ ଗଣୱାଚକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ଇମେ ଆଯସ୍ମା ଉଦ୍ଦେସାଦୀହି ସଙ୍ଗଣ୍ହତୂ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଏୱମ୍ପି ଅଲଭମାନେନ ‘‘ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏକଂ କିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି, ତୁମ୍ହେ ଯଥାଫାସୁକଟ୍ଠାନାନି ଗଚ୍ଛଥା’’ତି ଗଣଂ ପହାଯ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ।

କମ୍ମେନାତି କମ୍ମପଲିବୋଧେନ। ‘‘କମ୍ମଞ୍ଚ ପଞ୍ଚମ’’ନ୍ତିପି ପାଠୋ। ତତ୍ଥ କମ୍ମନ୍ତି ନୱକମ୍ମଂ। ତଂ କରୋନ୍ତେନ ୱଡ୍ଢକୀଆଦୀହି ଲଦ୍ଧାଲଦ୍ଧଂ ଜାନିତବ୍ବଂ, କତାକତେ ଉସ୍ସୁକ୍କଂ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ସବ୍ବଥାପି ପଲିବୋଧୋ ହୋତି। ସୋପି ଏୱଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବୋ – ସଚେ ଅପ୍ପଂ ଅୱସିଟ୍ଠଂ ହୋତି, ନିଟ୍ଠପେତବ୍ବଂ। ସଚେ ବହୁ, ସଙ୍ଘିକଂ ଚେ, ନୱକମ୍ମଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଭାରହାରକଭିକ୍ଖୂନଂ ୱା ନିଯ୍ୟାତେତବ୍ବଂ। ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଚେ, ଅତ୍ତନୋ ଭାରହାରକାନଂ ନିଯ୍ୟାତେତବ୍ବଂ। ତାଦିସଂ ଅଲଭନ୍ତେନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବଂ।

ଅଦ୍ଧାନନ୍ତି ମଗ୍ଗଗମନଂ। ଯସ୍ସ ହି କତ୍ଥଚି ପବ୍ବଜ୍ଜାପେକ୍ଖୋ ୱା ହୋତି, ପଚ୍ଚଯଜାତଂ ୱା କିଞ୍ଚି ଲଦ୍ଧବ୍ବଂ ହୋତି। ସଚେ ତଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ନ ସକ୍କୋତି ଅଧିୱାସେତୁଂ, ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସପି ଗମିକଚିତ୍ତଂ ନାମ ଦୁପ୍ପଟିୱିନୋଦଯଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ କିଚ୍ଚଂ ତୀରେତ୍ୱାୱ ସମଣଧମ୍ମେ ଉସ୍ସୁକ୍କଂ କାତବ୍ବଂ।

ଞାତୀତି ୱିହାରେ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯସଦ୍ଧିୱିହାରିକଅନ୍ତେୱାସିକସମାନୁପଜ୍ଝାଯକସମାନାଚରିଯକା, ଘରେ ମାତା ପିତା ଭାତାତି ଏୱମାଦିକା। ତେ ଗିଲାନା ଇମସ୍ସ ପଲିବୋଧା ହୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ସୋ ପଲିବୋଧୋ ତେ ଉପଟ୍ଠହିତ୍ୱା ତେସଂ ପାକତିକକରଣେନ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଉପଜ୍ଝାଯୋ ତାୱ ଗିଲାନୋ ସଚେ ଲହୁଂ ନ ୱୁଟ୍ଠାତି, ଯାୱଜୀୱଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତବ୍ବୋ, ତଥା ପବ୍ବଜ୍ଜାଚରିଯୋ ଉପସମ୍ପଦାଚରିଯୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋ ଉପସମ୍ପାଦିତପବ୍ବାଜିତଅନ୍ତେୱାସିକସମାନୁପଜ୍ଝାଯକା ଚ। ନିସ୍ସଯାଚରିଯଉଦ୍ଦେସାଚରିଯନିସ୍ସଯନ୍ତେୱାସିକଉଦ୍ଦେସନ୍ତେୱାସିକସମାନାଚରିଯକା ପନ ଯାୱ ନିସ୍ସଯଉଦ୍ଦେସା ଅନୁପଚ୍ଛିନ୍ନା, ତାୱ ପଟିଜଗ୍ଗିତବ୍ବା। ପହୋନ୍ତେନ

ତତୋ ଉଦ୍ଧମ୍ପି ପଟିଜଗ୍ଗିତବ୍ବା ଏୱ। ମାତାପିତୂସୁ ଉପଜ୍ଝାୟେ ୱିୟ ପଟିଜଗ୍ଗିତବ୍ବଂ। ସଚେପି ହି ତେ ରଜ୍ଜେ ଠିତା ହୋନ୍ତି, ପୁତ୍ତତୋ ଚ ଉପଟ୍ଠାନଂ ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତି, କାତବ୍ବମେୱ। ଅଥ ତେସଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ନତ୍ଥି, ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଦାତବ୍ବଂ। ଅସତି, ଭିକ୍ଖାଚରିୟାୟ ପରିୟେସିତ୍ୱାପି ଦାତବ୍ବମେୱ। ଭାତୁଭଗିନୀନଂ ପନ ତେସଂ ସନ୍ତକମେୱ ୟୋଜେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଂ। ସଚେ ନତ୍ଥି, ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ତାୱକାଲିକଂ ଦତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଲଭନ୍ତେନ ଗଣ୍ହିତବ୍ବଂ, ଅଲଭନ୍ତେନ ନ ଚୋଦେତବ୍ବା। ଅଞ୍ଞାତକସ୍ସ ଭଗିନିୟା ସାମିକସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜଂ ନେୱ କାତୁଂ, ନ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ‘‘ତୁୟ୍ହଂ ସାମିକସ୍ସ ଦେହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପନ ଭଗିନିୟା ଦାତବ୍ବଂ। ଭାତୁ ଜାୟାୟପି ଏସେୱ ନୟୋ, ତେସଂ ପନ ପୁତ୍ତା ଇମସ୍ସ ଞାତକାୟେୱାତି ତେସଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ଆବାଧୋତି ୟୋ କୋଚି ରୋଗୋ। ସୋ ବାଧୟମାନୋ ପଲିବୋଧୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ଭେସଜ୍ଜକରଣେନ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବୋ। ସଚେ ପନ କତିପାହଂ ଭେସଜ୍ଜଂ କରୋନ୍ତସ୍ସାପି ନ ୱୂପସମ୍ମତି, ‘‘ନାହଂ ତୁୟ୍ହଂ ଦାସୋ, ନ ଭଟକୋ, ତଂୟେୱମ୍ହି ପୋସେନ୍ତୋ ଅନମତଗ୍ଗେ ସଂସାରୱଟ୍ଟେ ଦୁକ୍ଖପ୍ପତ୍ତୋ’’ତି ଅତ୍ତଭାୱଂ ଗରହିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମୋ କାତବ୍ବୋ।

ଗନ୍ଥୋତି ପରିୟତ୍ତିପରିହରଣଂ। ତଂ ସଜ୍ଝାୟାଦୀହି ନିଚ୍ଚବ୍ୟାୱଟସ୍ସେୱ ପଲିବୋଧୋ ହୋତି, ନ ଇତରସ୍ସ।

ଇଦ୍ଧିୟାତି ଇଦ୍ଧିପଲିବୋଧେନ। ‘‘ଇଦ୍ଧୀତି ତେ ଦସା’’ତିପି ପାଠୋ। ତତ୍ଥ ଇଦ୍ଧୀତି ପୋଥୁଜ୍ଜନିକା ଇଦ୍ଧି। ସା ହି ଉତ୍ତାନସେୟ୍ୟକଦାରକୋ ୱିୟ ତରୁଣସସ୍ସଂ ୱିୟ ଚ ଦୁପ୍ପରିହାରା ହୋତି, ଅପ୍ପମତ୍ତକେନ ଚ ଭିଜ୍ଜତି। ସା ପନ ୱିପସ୍ସନାୟ ପଲିବୋଧୋ ହୋତି, ନ ସମାଧିସ୍ସ ସମାଧିଂ ପତ୍ୱା ପତ୍ତବ୍ବତୋ, ତସ୍ମା ୱିପସ୍ସନାତ୍ଥିକେନ ଇଦ୍ଧିପଲିବୋଧୋ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବୋ, ଇତରେନ ଅୱସେସାତି। କମ୍ମଟ୍ଠାନଭାୱନଂ ପରିବୁନ୍ଧେତି ଉପରୋଧେତି ପୱତ୍ତିତୁଂ ନ ଦେତୀତି ପଲିବୋଧୋ, ର-କାରସ୍ସ ଲ-କାରଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୋ, ପରିପନ୍ଥୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବୋତି ସମାପନେନ ସଙ୍ଗହଣେନ ଉପରୁନ୍ଧିତବ୍ବୋ, ଅପଲିବୋଧୋ କାତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ।

କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ନିୟୁତ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନିକୋ, ଭାୱନମନୁୟୁଞ୍ଜନ୍ତୋ। ତେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନିକେନ। ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ସବ୍ବେପି ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଏୱଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା। ସହୱାସୀନନ୍ତି ସହୱାସୀନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ। ମୁଦୁଚିତ୍ତଂ ଜନେତୀତି ଅତ୍ତନି ମୁଦୁଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ଅୟଞ୍ଚ ସହୱାସୀନଂ ଚିତ୍ତମଦ୍ଦୱଜନନାଦିଅତ୍ଥୋ ‘‘ମନୁସ୍ସାନଂ ପିୟୋ ହୋତୀ’’ତିଆଦିନୟପ୍ପୱତ୍ତେନ ମେତ୍ତାନିସଂସସୁତ୍ତେନ (ଅ। ନି। ୮।୧) ଦୀପେତବ୍ବୋ।

ଅନୋଲୀନୱୁତ୍ତିକୋ ହୋତୀତି ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିୟଂ ଓଲୀନୱୁତ୍ତିକୋ ହୀନୱୀରିୟୋ ନ ହୋତି, ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦିବ୍ବେସୁପି ଆରମ୍ମଣେସୁ, ପଗେୱ ଇତରେସୂତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ସବ୍ବତ୍ଥାତି ସବ୍ବସ୍ମିଂ ସମଣକରଣୀୟେ, ସବ୍ବସ୍ମିଂ ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନାନୁୟୋଗେ। ଅତ୍ଥୟିତବ୍ବନ୍ତି ପୁବ୍ବାସେୱନୱସେନ ଅତ୍ଥୟିତବ୍ବଂ। ୟୋଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ ଅନୁୟୁଞ୍ଜନଂ ୟୋଗାନୁୟୋଗୋ, ତଦେୱ କରଣୀୟଟ୍ଠେନ କମ୍ମଂ, ତସ୍ସ ୟୋଗାନୁୟୋଗକମ୍ମସ୍ସ। ପଦଟ୍ଠାନତ୍ତାତି ନିପ୍ଫତ୍ତିହେତୁତ୍ତା।

ଓଦାତକସିଣେ ଆଲୋକକସିଣଂ, କସିଣୁଗ୍ଘାଟିମାକାସକସିଣେ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାକାସକସିଣଞ୍ଚ ଅନ୍ତୋଗଧଂ କତ୍ୱା ପାଠଇୟଂ ପଥୱୀକସିଣାଦୀନଂ ରୂପଜ୍ଝାନାରମ୍ମଣାନଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂୟେୱ କସିଣାନଂ ସରୂପତୋ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଆକାସକସିଣଂ ଆଲୋକକସିଣଞ୍ଚ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ‘‘ଅଟ୍ଠତିଂସାରମ୍ମଣେସୂ’’ତି ପାଠଇୟଂ ଆଗତନୟେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଟ୍ଠକଥାନୟେନ ପନ ଆକାସକସିଣେ ଆଲୋକକସିଣେ ଚ ୱିସୁଂ ଗହିତେ ଚତ୍ତାଲୀସଂୟେୱ କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି। ତତ୍ରିମାନି ଚତ୍ତାଲୀସ କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି – ଦସ କସିଣା, ଦସ ଅସୁଭା , ଦସ ଅନୁସ୍ସତିୟୋ, ଚତ୍ତାରୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରା, ଚତ୍ତାରୋ ଆରୁପ୍ପା, ଏକା ସଞ୍ଞା, ଏକଂ ୱୱତ୍ଥାନନ୍ତି। ତତ୍ଥ ପଥୱୀକସିଣଂ ଆପୋକସିଣଂ ତେଜୋକସିଣଂ ୱାୟୋକସିଣଂ ନୀଲକସିଣଂ ପୀତକସିଣଂ ଲୋହିତକସିଣଂ ଓଦାତକସିଣଂ ଆଲୋକକସିଣଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାକାସକସିଣନ୍ତି ଇମେ ଦସ କସିଣା। ଉଦ୍ଧୁମାତକଂ ୱିନୀଲକଂ ୱିପୁବ୍ବକଂ ୱିଚ୍ଛିଦ୍ଦକଂ ୱିକ୍ଖାୟିତକଂ ୱିକ୍ଖିତ୍ତକଂ ହତୱିକ୍ଖିତ୍ତକଂ ଲୋହିତକଂ ପୁଠଅୱକଂ ଅଟ୍ଠିକନ୍ତି ଇମେ ଦସ ଅସୁଭା। ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତି ଧମ୍ମ ସଙ୍ଘ ସୀଲ ଚାଗ ଦେୱତାନୁସ୍ସତି ମରଣସ୍ସତି କାୟଗତାସତି ଆନାପାନସ୍ସତି ଉପସମାନୁସ୍ସତୀତି ଇମା ଦସ ଅନୁସ୍ସତିୟୋ। ମେତ୍ତା କରୁଣା ମୁଦିତା ଉପେକ୍ଖାତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରା। ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନଂ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନଂ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନଂ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନନ୍ତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଆରୁପ୍ପା। ଆହାରେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞା ଏକା ସଞ୍ଞା। ଚତୁଧାତୁୱୱତ୍ଥାନଂ ଏକଂ ୱୱତ୍ଥାନନ୍ତି।

ୟଂ ୟସ୍ସ ଚରିତାନୁକୂଲନ୍ତି ଏତ୍ଥ ରାଗଚରିତସ୍ସ ତାୱ ଦସ ଅସୁଭା କାୟଗତାସତୀତି ଏକାଦସ କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ଅନୁକୂଲାନି, ଦୋସଚରିତସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରା ଚତ୍ତାରି ୱଣ୍ଣକସିଣାନୀତି ଅଟ୍ଠ, ମୋହଚରିତସ୍ସ ଚ ୱିତକ୍କଚରିତସ୍ସ ଚ ଏକଂ ଆନାପାନସ୍ସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନମେୱ, ସଦ୍ଧାଚରିତସ୍ସ ପୁରିମା ଛ ଅନୁସ୍ସତିୟୋ, ବୁଦ୍ଧିଚରିତସ୍ସ ମରଣସ୍ସତି ଉପସମାନୁସ୍ସତି ଚତୁଧାତୁୱୱତ୍ଥାନଂ ଆହାରେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞାତି ଚତ୍ତାରି, ସେସକସିଣାନି ଚତ୍ତାରୋ ଚ ଆରୁପ୍ପା ସବ୍ବଚରିତାନଂ ଅନୁକୂଲାନି। କସିଣେସୁ ଚ ୟଂ କିଞ୍ଚି ପରିତ୍ତଂ ୱିତକ୍କଚରିତସ୍ସ, ଅପ୍ପମାଣଂ ମୋହଚରିତସ୍ସ ଅନୁକୂଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୟଥାୱୁତ୍ତେନେୱ ନୟେନାତି ‘‘ୟୋଗାନୁୟୋଗକମ୍ମସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନତ୍ତା’’ତି ଇମମତ୍ଥଂ ଅତିଦିସତି।

ୟଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତୁକାମୋ ହୋତି, ତସ୍ସେୱ ୱସେନ ଚତୁକ୍କପଞ୍ଚକଜ୍ଝାନାନି ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଝାନପଦଟ୍ଠାନଂ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଆସୱକ୍ଖୟପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଆହ – ‘‘ଇମିନାୱ କମ୍ମଟ୍ଠାନେନ… ପେ… ଉଗ୍ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଅରହନ୍ତାଦୟୋ ହୀତିଆଦି ଏକଚ୍ଚଖୀଣାସୱତୋ ବହୁସ୍ସୁତୋୱ କମ୍ମଟ୍ଠାନଦାନେ ସେୟ୍ୟୋତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଆରଦ୍ଧଂ। ମହାହତ୍ଥିପଥଂ ନୀହରନ୍ତୋ ୱିୟାତି କମ୍ମଟ୍ଠାନପଥୱିଂ ମହାହତ୍ଥିପଥଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ୱିୟ। ସପ୍ପାୟାସପ୍ପାୟଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ୟସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖତି, ତସ୍ସ ଉପକାରାନୁପକାରଂ ୟୁତ୍ତିମଗ୍ଗନେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା।

ଇଦାନି କମ୍ମଟ୍ଠାନଦାୟକସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ଧୋତମକ୍ଖିତେହି ପାଦେହି ଉପାହନା ଆରୁହିତ୍ୱା ଛତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ତେଲନାଠଇମଧୁଫାଣିତାଦୀନି ଗାହାପେତ୍ୱା ଅନ୍ତେୱାସିକପରିୱୁତେନ ନ ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ଗମିକୱତ୍ତଂ ପନ ପୂରେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ସୟମେୱ ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ୟଂ ୟଂ ୱିହାରଂ ପୱିସତି, ସବ୍ବତ୍ଥ ପୱିଟ୍ଠକାଲେ ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତଂ, ନିକ୍ଖମନକାଲେ ଗମିକୱତ୍ତନ୍ତି ୟଥାରହଂ ତଂ ତଂ ୱତ୍ତଂ ପୂରେନ୍ତେନ ସଲ୍ଲହୁକପରିକ୍ଖାରେନ ପରମସଲ୍ଲେଖୱୁତ୍ତିନା ହୁତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ସଙ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସଲ୍ଲହୁକୱୁତ୍ତିନା ୱିନୟାଚାରସମ୍ପନ୍ନେନା’’ତି ଆହ। ଏୱଂ ପନ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ୱିହାରଂ ପୱିସନ୍ତେନ ଅନ୍ତରାୟେୱ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ କପ୍ପିୟଂ କାରାପେତ୍ୱା ଗହେତ୍ୱା ପୱିସିତବ୍ବଂ, ନ ଚ ମୁହୁତ୍ତଂ ୱିସ୍ସମିତ୍ୱା ପାଦଧୋୱନମକ୍ଖନାଦୀନି କତ୍ୱା ଆଚରିୟସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସାମୀତି ଅଞ୍ଞଂ ପରିୱେଣଂ ପୱିସିତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ସଚେ ହିସ୍ସ ତତ୍ର ଆଚରିୟସ୍ସ ୱିସଭାଗା ଭିକ୍ଖୂ ଭୱେୟ୍ୟୁଂ, ତଂ ତେ ଆଗମନକାରଣଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଆଚରିୟସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ପକାସେତ୍ୱା ‘‘ନଟ୍ଠୋସି, ସଚେ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତୋ’’ତି ୱିପ୍ପଟିସାରଂ ଉପ୍ପାଦେୟ୍ୟୁଂ, ୟେନ ତତୋୱ ପଟିନିୱତ୍ତେୟ୍ୟ, ତସ୍ମା ଆଚରିୟସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଉଜୁକଂ ତତ୍ଥେୱ ଗନ୍ତବ୍ବଂ।

ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରମାଚରିୟନ୍ତି –

‘‘ପିୟୋ ଗରୁ ଭାୱନୀୟୋ, ୱତ୍ତା ଚ ୱଚନକ୍ଖମୋ;

ଗମ୍ଭୀରଞ୍ଚ କଥଂ କତ୍ତା, ନୋ ଚଟ୍ଠାନେ ନିୟୋଜକୋ’’ତି। (ଅ। ନି। ୭।୩୭; ନେତ୍ତି। ୧୧୩) –

ଏୱମାଦିନା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ସଦ୍ଧାଦିଗୁଣସମନ୍ନାଗତଂ ଏକନ୍ତହିତେସିଂ ୱୁଦ୍ଧିପକ୍ଖେ ଠିତଂ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ଆଚରିୟଂ। ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିୟା ଆରାଧିତଚିତ୍ତସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ସଚେ ଆଚରିୟୋ ଦହରତରୋ ହୋତି, ପତ୍ତଚୀୱରପଟିଗ୍ଗହଣାଦୀନି ନ ସାଦିତବ୍ବାନି। ସଚେ ୱୁଡ୍ଢତରୋ, ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଚରିୟଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଠାତବ୍ବଂ। ‘‘ନିକ୍ଖିପାୱୁସୋ, ପତ୍ତଚୀୱର’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେନ ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ। ‘‘ପାନୀୟଂ ପିୱା’’ତି ୱୁତ୍ତେନ ସଚେ ଇଚ୍ଛତି, ପାତବ୍ବଂ। ‘‘ପାଦେ ଧୋୱା’’ତି ୱୁତ୍ତେନ ନ ତାୱ ଧୋୱିତବ୍ବା। ସଚେ ହି ଆଚରିୟେନ ଆଭତମୁଦକଂ ଭୱେୟ୍ୟ, ନ ସାରୁପ୍ପଂ ସିୟା। ‘‘ଧୋୱାୱୁସୋ, ନ ମୟା ଆଭତଂ, ଅଞ୍ଞେହି ଆଭତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେନ ପନ ୟତ୍ଥ ଆଚରିୟୋ ନ ପସ୍ସତି, ଏୱରୂପେ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ୱା ଓକାସେ ଅବ୍ଭୋକାସୱିହାରସ୍ସାପି ୱା ଏକମନ୍ତେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପାଦା ଧୋୱିତବ୍ବା। ସଚେ ଆଚରିୟୋ ତେଲନାଠଇଂ ଆହରତି, ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଉଭୋହି ହତ୍ଥେହି ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଗହେତବ୍ବା। ସଚେ ହି ନ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ, ‘‘ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ଇତୋ ଏୱ ପଟ୍ଠାୟ ସମ୍ଭୋଗଂ କୋପେତୀ’’ତି ଆଚରିୟସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ଭୱେୟ୍ୟ। ଗହେତ୍ୱା ପନ ନ ଆଦିତୋୱ ପାଦା ମକ୍ଖେତବ୍ବା। ସଚେ ହି ତଂ ଆଚରିୟସ୍ସ ଗତ୍ତବ୍ଭଞ୍ଜନତେଲଂ ଭୱେୟ୍ୟ, ନ ସାରୁପ୍ପଂ ସିୟା, ତସ୍ମା ପଠମଂ ସୀସଂ ମକ୍ଖେତ୍ୱା ଖନ୍ଧାଦୀନି ମକ୍ଖେତବ୍ବାନି। ‘‘ସବ୍ବପାରିହାରିୟତେଲମିଦଂ, ଆୱୁସୋ, ପାଦେପି ମକ୍ଖେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେନ ପନ ପାଦେ ମକ୍ଖେତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ତେଲନାଠଇଂ ଠପେମି, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱତ୍ୱା ଆଚରିୟେ ଗଣ୍ହନ୍ତେ ଦାତବ୍ବା।

ଗତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ‘‘କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, କଥେଥ’’ଇଚ୍ଚେୱଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଦୁତିୟଦିୱସତୋ ପନ ପଟ୍ଠାୟ ସଚେ ଆଚରିୟସ୍ସ ପକତିଉପଟ୍ଠାକୋ ଅତ୍ଥି, ତଂ ୟାଚିତ୍ୱା ୱତ୍ତଂ କାତବ୍ବଂ। ସଚେ ୟାଚିତୋପି ନ ଦେତି, ଓକାସେ ଲଦ୍ଧେୟେୱ କାତବ୍ବଂ। କରୋନ୍ତେନ ଚ ଖୁଦ୍ଦକମଜ୍ଝିମମହନ୍ତାନି ତୀଣି ଦନ୍ତକଟ୍ଠାନି ଉପନାମେତବ୍ବାନି। ସୀତଂ ଉଣ୍ହନ୍ତି ଦୁୱିଧଂ ମୁଖଧୋୱନୁଦକଞ୍ଚ ନ୍ହାନୋଦକଞ୍ଚ ପଟିୟାଦେତବ୍ବଂ। ତତୋ ୟଂ ଆଚରିୟୋ ତୀଣି ଦିୱସାନି ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ତାଦିସମେୱ ନିଚ୍ଚଂ ଉପଟ୍ଠାପେତବ୍ବଂ, ନିୟମଂ ଅକତ୍ୱା ୟଂ ୱା ତଂ ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ୟଥାଲଦ୍ଧଂ ଉପନାମେତବ୍ବଂ। କିଂ ବହୁନା ୱୁତ୍ତେନ, ୟଂ ତଂ ଭଗୱତା ‘‘ଅନ୍ତେୱାସିକେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଚରିୟମ୍ହି

ସମ୍ମା ୱତ୍ତିତବ୍ବଂ। ତତ୍ରାୟଂ ସମ୍ମାୱତ୍ତନା – କାଲସ୍ସେୱ ୱୁଟ୍ଠାୟ ଉପାହନା ଓମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱା ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ଦାତବ୍ବଂ, ମୁଖୋଦକଂ ଦାତବ୍ବଂ, ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେତବ୍ବଂ। ସଚେ ୟାଗୁ ହୋତି, ଭାଜନଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ୟାଗୁ ଉପନାମେତବ୍ବା’’ତିଆଦିକଂ (ମହାୱ. ୬୬) ଖନ୍ଧକେ ୱତ୍ତଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି କାତବ୍ବଂ। ଇତି ଇମିନା ୟଥାୱୁତ୍ତେନ ନୟେନ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୋ ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିୟା ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ପଞ୍ଚସନ୍ଧିକନ୍ତି ପଞ୍ଚପବ୍ବଂ, ପଞ୍ଚଭାଗନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଉଗ୍ଗହଣନ୍ତି କମ୍ମଟ୍ଠାନଗନ୍ଥସ୍ସ ଉଗ୍ଗହଣଂ, ତଦତ୍ଥପରିପୁଚ୍ଛା କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ପରିପୁଚ୍ଛନା। ଅଥ ୱା ଗନ୍ଥତୋ ଅତ୍ଥତୋ ଚ କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଉଗ୍ଗହଣଂ ଉଗ୍ଗହୋ, ତତ୍ଥ ସଂସୟପରିପୁଚ୍ଛନା ପରିପୁଚ୍ଛା। କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନନ୍ତି ନିମିତ୍ତୁପଟ୍ଠାନଂ, ଏୱଂ ଭାୱନମନୁୟୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ‘‘ଏୱମିଦଂ ନିମିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାତୀ’’ତି ଉପଧାରଣଂ, ତଥା କମ୍ମଟ୍ଠାନପ୍ପନା ‘‘ଏୱଂ ଝାନମପ୍ପେତୀ’’ତି। କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଲକ୍ଖଣନ୍ତି ଗଣନାନୁବନ୍ଧନାଫୁସନାନଂ ୱସେନ ଭାୱନଂ ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ୱା ଠପନାୟ ସମ୍ପତ୍ତି, ତତୋ ପରମ୍ପି ୱା ସଲ୍ଲକ୍ଖଣାଦିୱସେନ ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତୀତି କମ୍ମଟ୍ଠାନସଭାୱସ୍ସ ସଲ୍ଲକ୍ଖଣଂ। ତେନାହ – ‘‘କମ୍ମଟ୍ଠାନସଭାୱୁପଧାରଣନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି।

ଅତ୍ତନାପିନ କିଲମତି ଓଧିସୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଉଗ୍ଗହଣତୋ, ତତୋ ଏୱ ଆଚରିୟମ୍ପି ନ ୱିହେଠେତି ଧମ୍ମାଧିକରଣମ୍ପି ଭାୱନାୟ ମତ୍ଥକଂ ପାପନତୋ। ତସ୍ମାତି ତଂନିମିତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋଅକିଲମନଆଚରିୟାୱିହେଠନହେତୁ। ଥୋକନ୍ତି ଥୋକଂ ଥୋକଂ। ତତ୍ଥାତି ୟତ୍ଥ ଆଚରିୟୋ ୱସତି, ତତ୍ଥ। ସପ୍ପାୟଂ ହୋତୀତି ଆୱାସସପ୍ପାୟାଦିଲାଭେନ ମନସିକାରଫାସୁତା ଭାୱନାନୁକୂଲତା ହୋତି। ୟୋଜନପରମନ୍ତି ଇମିନା ଗାୱୁତଅଡ୍ଢୟୋଜନାନିପି ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ୟସ୍ମା ପନ ମନ୍ଦପଞ୍ଞୋ ଗାୱୁତେ ଅଡ୍ଢୟୋଜନେ ୟୋଜନମତ୍ତେ ୱା ୱସନ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ ଠାନେ ସନ୍ଦେହେ ୱା ସତିସମ୍ମୋସେ ୱା ଜାତେ କାଲସ୍ସେୱ ୱିହାରେ ୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିୟୋସାନେୟେୱ ଆଚରିୟସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଦିୱସଂ ଆଚରିୟସ୍ସ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ସୋଧେତ୍ୱା ଦୁତିୟଦିୱସେ ଆଚରିୟଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ଅକିଲମନ୍ତୋୟେୱ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଆଗନ୍ତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ମନ୍ଦପଞ୍ଞୋ ୟୋଜନପରମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା’’ତି। ସଚେ ତିକ୍ଖପଞ୍ଞୋ ୟୋଜନପରମେ ଫାସୁକଟ୍ଠାନଂ ନ ଲଭତି, ତେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ସବ୍ବଂ ଗଣ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱିସୁଦ୍ଧଂ ଆୱଜ୍ଜନପଟିବଦ୍ଧଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ୟୋଜନପରମତୋ ଦୂରମ୍ପି ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆହ ‘‘ତିକ୍ଖପଞ୍ଞୋ ଦୂରମ୍ପି ଗନ୍ତ୍ୱା’’ତି।

ଅଟ୍ଠାରସସେନାସନଦୋସୱିୱଜ୍ଜିତନ୍ତି ମହତ୍ତଂ, ନୱତ୍ତଂ, ଜିଣ୍ଣତ୍ତଂ, ପନ୍ଥନିସ୍ସିତତ୍ତଂ, ସୋଣ୍ଡୀ, ପଣ୍ଣଂ, ପୁପ୍ଫଂ, ଫଲଂ, ପତ୍ଥନୀୟତା, ନଗରସନ୍ନିସ୍ସିତତା, ଦାରୁସନ୍ନିସ୍ସିତତା, ଖେତ୍ତସନ୍ନିସ୍ସିତତା, ୱିସଭାଗାନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅତ୍ଥିତା, ପଟ୍ଟନସନ୍ନିସ୍ସିତତା, ପଚ୍ଚନ୍ତସନ୍ନିସ୍ସିତତା, ରଜ୍ଜସୀମସନ୍ନିସ୍ସିତତା, ଅସପ୍ପାୟତା, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତାନଂ ଅଲାଭୋତି ଇମେହି ଅଟ୍ଠାରସହି ସେନାସନଦୋସେହି ୱିୱଜ୍ଜିତଂ। ଇମେସଞ୍ହି ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ ଦୋସାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ସମନ୍ନାଗତଂ ସେନାସନଂ ଭାୱନାୟ ଅନନୁରୂପଂ।

କସ୍ମା? ମହାୱିହାରେ (ୱିସୁଦ୍ଧି. ୧.୫୨) ତାୱ ବହୂ ନାନାଛନ୍ଦା ସନ୍ନିପତନ୍ତି, ତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପଟିୱିରୁଦ୍ଧତାୟ ୱତ୍ତଂ ନ କରୋନ୍ତି, ବୋଧିୟଙ୍ଗଣାଦୀନି ଅସମ୍ମଟ୍ଠାନେୱ ହୋନ୍ତି, ଅନୁପଟ୍ଠାପିତଂ ପାନୀୟଂ ପରିଭୋଜନୀୟଂ। ତତ୍ରାୟଂ ‘‘ଗୋଚରଗାମେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିସ୍ସାମୀ’’ତି ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ନିକ୍ଖନ୍ତୋପି ସଚେ ପସ୍ସତି ୱତ୍ତଂ ଅକତଂ, ପାନୀୟଘଟଂ ୱା ରିତ୍ତଂ, ଅଥାନେନ ୱତ୍ତଂ କାତବ୍ବଂ ହୋତି, ପାନୀୟଂ ଉପଟ୍ଠାପେତବ୍ବଂ , ଅକରୋନ୍ତୋ ୱତ୍ତଭେଦେ ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତି। କରୋନ୍ତସ୍ସ କାଲୋ ଅତିକ୍କମତି, ଅତିଦିୱା ପୱିଟ୍ଠୋ ନିଟ୍ଠିତାୟ ଭିକ୍ଖାୟ କିଞ୍ଚି ନ ଲଭତି। ପଟିସଲ୍ଲାନଗତୋପି ସାମଣେରଦହରଭିକ୍ଖୂନଂ ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦେନ ସଙ୍ଘକମ୍ମେହି ଚ ୱିକ୍ଖିପତି। ୟତ୍ଥ ପନ ସବ୍ବଂ ୱତ୍ତଂ କତମେୱ ହୋତି, ଅୱସେସାପି ଚ ଘଟ୍ଟନା ନତ୍ଥି, ଏୱରୂପେ ମହାୱିହାରେପି ୱିହାତବ୍ବଂ।

ନୱୱିହାରେ ବହୁ ନୱକମ୍ମଂ ହୋତି, ଅକରୋନ୍ତଂ ଉଜ୍ଝାୟନ୍ତି। ୟତ୍ଥ ପନ ଭିକ୍ଖୂ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି ‘‘ଆୟସ୍ମା ୟଥାସୁଖଂ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତୁ, ମୟଂ ନୱକମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି, ଏୱରୂପେ ୱିହାତବ୍ବଂ।

ଜିଣ୍ଣୱିହାରେ ପନ ବହୁ ପଟିଜଗ୍ଗିତବ୍ବଂ ହୋତି, ଅନ୍ତମସୋ ଅତ୍ତନୋ ସେନାସନମତ୍ତମ୍ପି ଅପ୍ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତଂ ଉଜ୍ଝାୟନ୍ତି, ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପରିହାୟତି।

ପନ୍ଥନିସ୍ସିତେ ମହାପଥୱିହାରେ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ଆଗନ୍ତୁକା ସନ୍ନିପତନ୍ତି। ୱିକାଲେ ଆଗତାନଂ ଅତ୍ତନୋ ସେନାସନଂ ଦତ୍ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲେ ୱା ପାସାଣପିଟ୍ଠେ ୱା ୱସିତବ୍ବଂ ହୋତି, ପୁନଦିୱସେପି ଏୱମେୱାତି କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଓକାସୋ ନ ହୋତି। ୟତ୍ଥ ପନ ଏୱରୂପୋ ଆଗନ୍ତୁକସମ୍ବାଧୋ ନ ହୋତି, ତତ୍ଥ ୱିହାତବ୍ବଂ।

ସୋଣ୍ଡୀ ନାମ ପାସାଣପୋକ୍ଖରଣୀ ହୋତି। ତତ୍ଥ ପାନୀୟତ୍ଥଂ ମହାଜନୋ ସମୋସରତି, ନଗରୱାସୀନଂ ରାଜକୁଲୂପକତ୍ଥେରାନଂ ଅନ୍ତେୱାସିକା ରଜନକମ୍ମତ୍ଥାୟ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତେସଂ ଭାଜନଦାରୁଦୋଣିକାଦୀନି ପୁଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ‘‘ଅସୁକେ ଚ ଅସୁକେ ଚ ଠାନେ’’ତି ଦସ୍ସେତବ୍ବାନି ହୋନ୍ତି। ଏୱଂ ସବ୍ବକାଲମ୍ପି ନିଚ୍ଚବ୍ୟାୱଟୋ ହୋତି।

ୟତ୍ଥ ନାନାୱିଧଂ ସାକପଣ୍ଣଂ ହୋତି, ତତ୍ଥସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଦିୱାୱିହାରଂ ନିସିନ୍ନସ୍ସାପି ସନ୍ତିକେ ସାକହାରିକା ଗାୟମାନା ପଣ୍ଣଂ ଉଚ୍ଚିନନ୍ତିୟୋ ୱିସଭାଗସଦ୍ଦସଙ୍ଘଟ୍ଟନେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନନ୍ତରାୟଂ କରୋନ୍ତି।

ୟତ୍ଥ ପନ ନାନାୱିଧା ମାଲାଗଚ୍ଛା ସୁପୁପ୍ଫିତା ହୋନ୍ତି, ତତ୍ରାପି ତାଦିସୋୟେୱ ଉପଦ୍ଦୱୋ।

ୟତ୍ଥ ନାନାୱିଧଂ ଅମ୍ବଜମ୍ବୁପନସାଦିଫଲଂ ହୋତି, ତତ୍ଥ ଫଲତ୍ଥିକା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୟାଚନ୍ତି, ଅଦେନ୍ତସ୍ସ କୁଜ୍ଝନ୍ତି, ବଲକ୍କାରେନ ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତି, ସାୟନ୍ହସମୟେ ୱିହାରମଜ୍ଝେ ଚଙ୍କମନ୍ତେନ ତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ଉପାସକା ଏୱଂ କରୋଥା’’ତି ୱୁତ୍ତା ୟଥାରୁଚି ଅକ୍କୋସନ୍ତି, ଅୱାସାୟପିସ୍ସ ପରକ୍କମନ୍ତି।

ପତ୍ଥନୀୟେ ପନ ଲୋକସମ୍ମତେ ଦକ୍ଖିଣଗିରିହତ୍ଥିକୁଚ୍ଛିଚେତିୟଗିରିଚିତ୍ତଲପବ୍ବତସଦିସେ ୱିହାରେ ୱିହରନ୍ତଂ ‘‘ଅୟଂ ଅରହା’’ତି ସମ୍ଭାୱେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତୁକାମା ମନୁସ୍ସା ସମନ୍ତା ଓସରନ୍ତି, ତେନସ୍ସ ନ ଫାସୁ ହୋତି। ୟସ୍ସ ପନ ତଂ ସପ୍ପାୟଂ ହୋତି, ତେନ ଦିୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ରତ୍ତିଂ ୱସିତବ୍ବଂ।

ନଗରସନ୍ନିସ୍ସିତେ ୱିସଭାଗାରମ୍ମଣାନି ଆପାଥମାଗଚ୍ଛନ୍ତି, କୁମ୍ଭଦାସିୟୋପି ଘଟେହି ନିଘଂସନ୍ତିୟୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଓକ୍କମିତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ନ ଦେନ୍ତି, ଇସ୍ସରମନୁସ୍ସାପି ୱିହାରମଜ୍ଝେ ସାଣିଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ନିସୀଦନ୍ତି।

ଦାରୁସନ୍ନିସ୍ସୟେ ପନ ୟତ୍ଥ କଟ୍ଠାନି ଚ ଦବ୍ବୁପକରଣରୁକ୍ଖା ଚ ସନ୍ତି, ତତ୍ଥ କଟ୍ଠହାରିକା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତସାକପୁପ୍ଫହାରିକା ୱିୟ ଅଫାସୁକଂ କରୋନ୍ତି। ୱିହାରେ ରୁକ୍ଖା ସନ୍ତି, ତେ ‘‘ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଘରାନି କରିସ୍ସାମା’’ତି ମନୁସ୍ସା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଛିନ୍ଦନ୍ତି। ସଚେ ସାୟନ୍ହସମୟେ ପଧାନଘରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ୱିହାରମଜ୍ଝେ ଚଙ୍କମନ୍ତୋ ତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ଉପାସକା ଏୱଂ କରୋଥା’’ତି ୱଦତି, ୟଥାରୁଚି ଅକ୍କୋସନ୍ତି, ଅୱାସାୟପିସ୍ସ ପରକ୍କମନ୍ତି।

ୟୋ ପନ ଖେତ୍ତସନ୍ନିସ୍ସିତୋ ହୋତି ସମନ୍ତା ଖେତ୍ତେହି ପରିୱାରିତୋ, ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସା ୱିହାରମଜ୍ଝେୟେୱ ଖଲଂ କତ୍ୱା ଧଞ୍ଞଂ ମଦ୍ଦନ୍ତି, ପମୁଖେସୁ ସୟନ୍ତି, ଅଞ୍ଞମ୍ପି ବହୁଂ ଅଫାସୁଂ କରୋନ୍ତି। ୟତ୍ରପି ମହାସଙ୍ଘଭୋଗୋ ହୋତି, ଆରାମିକକୁଲାନଂ ଗାୱୋ ରୁନ୍ଧନ୍ତି, ଉଦକୱାରଂ ପଟିସେଧେନ୍ତି, ମନୁସ୍ସା ୱୀହିସୀସଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ପସ୍ସଥ ତୁମ୍ହାକଂ ଆରାମିକକୁଲାନଂ କମ୍ମ’’ନ୍ତି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦସ୍ସେନ୍ତି। ତେନ ତେନ କାରଣେନ ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାନଂ ଘରଦ୍ୱାରଂ ଗନ୍ତବ୍ବଂ ହୋତି, ଅୟମ୍ପି ଖେତ୍ତସନ୍ନିସ୍ସିତେନେୱ ସଙ୍ଗହିତୋ।

ୟତ୍ଥ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱିସଭାଗା ୱେରୀ ଭିକ୍ଖୂ ୱିହରନ୍ତି, ୟେ କଲହଂ କରୋନ୍ତା ‘‘ମା, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ କରୋଥା’’ତି ୱାରିୟମାନା ‘‘ଏତସ୍ସ ପଂସୁକୂଲିକସ୍ସ ଆଗତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ନଟ୍ଠାମ୍ହା’’ତି ୱତ୍ତାରୋ ଭୱନ୍ତି।

ୟୋପି ଉଦକପଟ୍ଟନଂ ୱା ଥଲପଟ୍ଟନଂ ୱା ସନ୍ନିସ୍ସିତୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ ଅଭିଣ୍ହଂ ନାୱାହି ଚ ସତ୍ଥେହି ଚ ଆଗତମନୁସ୍ସା ‘‘ଓକାସଂ ଦେଥ, ପାନୀୟଂ ଦେଥ, ଲୋଣଂ ଦେଥା’’ତି ଘଟ୍ଟୟନ୍ତା ଅଫାସୁଂ କରୋନ୍ତି।

ପଚ୍ଚନ୍ତସନ୍ନିସ୍ସିତେ ପନ ମନୁସ୍ସା ବୁଦ୍ଧାଦୀସୁ ଅପ୍ପସନ୍ନା ହୋନ୍ତି।

ରଜ୍ଜସୀମସନ୍ନିସ୍ସିତେ ରାଜଭୟଂ ହୋତି। ତଞ୍ହି ପଦେସଂ ଏକୋ ରାଜା ‘‘ନ ମୟ୍ହଂ ୱସେ ୱତ୍ତତୀ’’ତି ପହରତି, ଇତରୋପି ‘‘ନ ମୟ୍ହଂ ୱସେ ୱତ୍ତତୀ’’ତି। ତତ୍ରାୟଂ ଭିକ୍ଖୁ କଦାଚି ଇମସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ୱିଜିତେ ୱିଚରତି, କଦାଚି ଏତସ୍ସ, ଅଥ ନଂ ‘‘ଚରପୁରିସୋ ଅୟ’’ନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନା ଅନୟବ୍ୟସନଂ ପାପେନ୍ତି।

ଅସପ୍ପାୟତାତି ୱିସଭାଗରୂପାଦିଆରମ୍ମଣସମୋସରଣେନ ୱା ଅମନୁସ୍ସପରିଗ୍ଗହିତତାୟ ୱା ଅସପ୍ପାୟତା। ତତ୍ରିଦଂ ୱତ୍ଥୁ – ଏକୋ କିର ଥେରୋ ଅରଞ୍ଞେ ୱସତି। ଅଥସ୍ସ ଏକା ୟକ୍ଖିନୀ ପଣ୍ଣସାଲଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ଗାୟି। ସୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠାସି, ସା ଗନ୍ତ୍ୱା ଚଙ୍କମନସୀସେ ଗାୟି। ଥେରୋ ଚଙ୍କମନସୀସଂ ଅଗମାସି, ସା ସତପୋରିସେ ପପାତେ ଠତ୍ୱା ଗାୟି। ଥେରୋ ପଟିନିୱତ୍ତି, ଅଥ ନଂ ସା ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗହେତ୍ୱା ‘‘ମୟା, ଭନ୍ତେ, ନ

ଏକୋ, ନ ଦ୍ୱେ ତୁମ୍ହାଦିସା ଖାଦିତା’’ତି ଆହ।

ଯତ୍ଥ ନ ସକ୍କା ହୋତି ଆଚରିଯଂ ୱା ଆଚରିଯସମଂ ୱା ଉପଜ୍ଝାଯଂ ୱା ଉପଜ୍ଝାଯସମଂ ୱା କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ଲଦ୍ଧୁଂ, ତତ୍ଥ ସୋ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତାନଂ ଅଲାଭୋ ମହାଦୋସୋଯେୱ। ତସ୍ମା ଇମେସଂ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ ଦୋସାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ସମନ୍ନାଗତଂ ସେନାସନଂ ଭାୱନାଯ ଅନନୁରୂପନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ –

‘‘ମହାୱାସଂ ନୱାୱାସଂ, ଜରାୱାସଞ୍ଚ ପନ୍ଥନିଂ;

ସୋଣ୍ଡିଂ ପଣ୍ଣଞ୍ଚ ପୁପ୍ଫଞ୍ଚ, ଫଲଂ ପତ୍ଥିତମେୱ ଚ।

‘‘ନଗରଂ ଦାରୁନା ଖେତ୍ତଂ, ୱିସଭାଗେନ ପଟ୍ଟନଂ;

ପଚ୍ଚନ୍ତସୀମାସପ୍ପାଯଂ, ଯତ୍ଥ ମିତ୍ତୋ ନ ଲବ୍ଭତି।

‘‘ଅଟ୍ଠାରସେତାନି ଠାନାନି, ଇତି ୱିଞ୍ଞାଯ ପଣ୍ଡିତୋ;

ଆରକା ପରିୱଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ମଗ୍ଗଂ ସପ୍ପଟିଭଯଂ ଯଥା’’ତି। (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୫୨);

ପଞ୍ଚସେନାସନଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତନ୍ତି ଗାମତୋ ନାତିଦୂରନାଚ୍ଚାସନ୍ନତାଦୀହି ପଞ୍ଚହି ସେନାସନଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା –

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେନାସନଂ ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେନାସନଂ ନାତିଦୂରଂ ହୋତି ନାଚ୍ଚାସନ୍ନଂ ଗମନାଗମନସମ୍ପନ୍ନଂ, ଦିୱା ଅପ୍ପାକିଣ୍ଣଂ ରତ୍ତିଂ ଅପ୍ପସଦ୍ଦଂ ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସଂ, ଅପ୍ପଡଂସମକସୱାତାତପସରୀସପସମ୍ଫସ୍ସଂ, ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ସେନାସନେ ୱିହରନ୍ତସ୍ସ ଅପ୍ପକସିରେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରା, ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ସେନାସନେ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ୱିହରନ୍ତି ବହୁସ୍ସୁତା ଆଗତାଗମା ଧମ୍ମଧରା ୱିନଯଧରା ମାତିକାଧରା, ତେ କାଲେନ କାଲଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପରିପୁଚ୍ଛତି ପରିପଞ୍ହତି ‘ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, କଥଂ, ଇମସ୍ସ କୋ ଅତ୍ଥୋ’ତି। ତସ୍ସ ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଅୱିୱଟଞ୍ଚେୱ ୱିୱରନ୍ତି, ଅନୁତ୍ତାନୀକତଞ୍ଚ ଉତ୍ତାନିଂ କରୋନ୍ତି, ଅନେକୱିହିତେସୁ ଚ କଙ୍ଖାଠାନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ କଙ୍ଖଂ ପଟିୱିନୋଦେନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେନାସନଂ ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ହୋତୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୧୧)।

ଏତ୍ଥ ଚ ନାତିଦୂରଂ ନାଚ୍ଚାସନ୍ନଂ ଗମନାଗମନସମ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ, ଦିୱା ଅପ୍ପାକିଣ୍ଣଂ ରତ୍ତିଂ ଅପ୍ପସଦ୍ଦଂ ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସନ୍ତି ଏକଂ, ଅପ୍ପଡଂସମକସୱାତାତପସରୀସପସମ୍ଫସ୍ସନ୍ତି ଏକଂ, ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ସେନାସନେ ୱିହରନ୍ତସ୍ସ…ପେ… ପରିକ୍ଖାରାତି ଏକଂ, ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ସେନାସନେ ଥେରା…ପେ… କଙ୍ଖଂ ପଟିୱିନୋଦେନ୍ତୀତି ଏକଂ। ଏୱଂ ପଞ୍ଚଙ୍ଗାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ଉପଚ୍ଛିନ୍ନଖୁଦ୍ଦକପଲିବୋଧେନାତି ଏତ୍ଥ ପନ ଖୁଦ୍ଦକପଲିବୋଧେ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତେନ ଦୀଘାନି କେସନଖଲୋମାନି ଛିନ୍ଦିତବ୍ବାନି, ଜିଣ୍ଣଚୀୱରେସୁ ଅଗ୍ଗଳଅନୁୱାତପରିଭଣ୍ଡଦାନାଦିନା ଦଳ୍ହୀକମ୍ମଂ ୱା ତନ୍ତୁଚ୍ଛେଦାଦୀସୁ ତୁନ୍ନକମ୍ମଂ ୱା କାତବ୍ବଂ, କିଲିଟ୍ଠାନି ୱା ରଜିତବ୍ବାନି। ସଚେ ପତ୍ତେ ମଲଂ ହୋତି, ପତ୍ତୋ ପଚିତବ୍ବୋ, ମଞ୍ଚପୀଠାଦୀନି ସୋଧେତବ୍ବାନି। ଭତ୍ତସମ୍ମଦଂ ପଟିୱିନୋଦେତ୍ୱାତି ଭୋଜନନିମିତ୍ତଂ ପରିସ୍ସମଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା। ଆହାରେ ହି ଆସଯଂ ପୱିଟ୍ଠମତ୍ତେ ତସ୍ସ ଆଗନ୍ତୁକତାଯ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ସିଯା ସରୀରସ୍ସ କୋଚି ପରିସ୍ସମୋ, ତଂ ୱୂପସମେତ୍ୱା। ତସ୍ମିଞ୍ହି ଅୱୂପସନ୍ତେ ସରୀରଖେଦେନ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗତଂ ନ ଲଭେଯ୍ୟାତି। ଉଗ୍ଗହେତବ୍ବତୋ ଉଗ୍ଗହୋ, ସଦ୍ଧୋପି କମ୍ମଟ୍ଠାନୱିଧି, ନ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତୌଗ୍ଗହମତ୍ତଂ। ଆଚରିଯତୋ ଉଗ୍ଗହୋ ଆଚରିଯୁଗ୍ଗହୋ, ତତୋ। ଏକପଦମ୍ପୀତି ଏକକୋଟ୍ଠାସମ୍ପି।

ଅନୁବନ୍ଧନାତି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଅନୁଗମନୱସେନ ସତିଯା ନିରନ୍ତରଂ ଅନୁପୱତ୍ତନା। ଫୁସନାତି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ଗଣେନ୍ତସ୍ସ ଗଣନଂ ପଟିସଂହରିତ୍ୱା ତେ ସତିଯା ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତସ୍ସ ଯଥା ଅପ୍ପନା ହୋତି, ତଥା ଚିତ୍ତଂ ଠପେନ୍ତସ୍ସ ଚ ନାସିକଗ୍ଗାଦିଟ୍ଠାନସ୍ସ ନେସଂ ଫୁସନା। ଯସ୍ମା ପନ ଗଣନାଦିୱସେନ ୱିଯ ଫୁସନାଦିୱସେନ ୱିସୁଂ ମନସିକାରୋ ନତ୍ଥି, ଫୁଟ୍ଠଫୁଟ୍ଠଟ୍ଠାନେଯେୱ ଗଣନା କାତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଇଧ ଫୁସନାଗହଣନ୍ତି ଦୀପେନ୍ତୋ ‘‘ଫୁସନାତି ଫୁଟ୍ଠଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ଆହ। ଠପନାତି ସମାଧାନଂ। ତଞ୍ହି ସମ୍ମଦେୱ ଆରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଆଧାନଂ ଠପନଂ ହୋତି। ତଥା ହି ସମାଧି ‘‘ଚିତ୍ତସ୍ସ ଠିତି ସଣ୍ଠିତୀ’’ତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ସମାଧିପ୍ପଧାନା ପନ ଅପ୍ପନାତି ଆହ ‘‘ଠପନାତି ଅପ୍ପନା’’ତି। ଅନିଚ୍ଚତାଦୀନଂ ସଂଲକ୍ଖଣତୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖଣା ୱିପସ୍ସନା। ପୱତ୍ତତୋ ନିମିତ୍ତତୋ ଚ ୱିନିୱଟ୍ଟନତୋ ୱିନିୱଟ୍ଟନା ମଗ୍ଗୋ। ସକଲସଂକିଲେସପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଭାୱତୋ ସବ୍ବସୋ ସୁଦ୍ଧୀତି ପାରିସୁଦ୍ଧି ଫଲଂ। ତେସନ୍ତି ୱିୱଟ୍ଟନାପାରିସୁଦ୍ଧୀନଂ। ପଟିପସ୍ସନାତି ପତି ପତି ଦସ୍ସନଂ ପେକ୍ଖନଂ। ତେନାହ ‘‘ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା’’ତି।

ଖଣ୍ଡନ୍ତି ଏକଂ ତୀଣି ପଞ୍ଚାତି ଏୱଂ ଗଣନାଯ ଖଣ୍ଡନଂ। ଓକାସେତି ଗଣନାୱିଧିଂ ସନ୍ଧାଯାହ, ଗଣନାନିସ୍ସିତୋୱ ନ କମ୍ମଟ୍ଠାନନିସ୍ସିତୋ। ସିଖାପ୍ପତ୍ତଂ ନୁ ଖୋତି ଇଦଂ ଚିରତରଂ ଗଣନାଯ ମନସିକରୋନ୍ତସ୍ସ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ସୋ ହି ତଥା ଲଦ୍ଧଂ ଅୱିକ୍ଖେପମତ୍ତଂ ନିସ୍ସାଯ ଏୱଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ୟ। ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେସୁ ଯୋ ଉପଟ୍ଠାତି, ତଂ ଗହେତ୍ୱାତି ଇଦଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେସୁ ଯସ୍ସ ଏକୋୱ ପଠମଂ ଉପଟ୍ଠାତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ସ ପନ ଉଭୋପି ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ତେନ ଉଭଯମ୍ପି ଗହେତ୍ୱା ଗଣେତବ୍ବଂ । ଯୋ ଉପଟ୍ଠାତୀତି ଇମିନା ଚ ଦ୍ୱୀସୁ ନାସାପୁଟୱାତେସୁ ଯୋ ପାକଟତରୋ ଉପଟ୍ଠାତି, ସୋ ଗହେତବ୍ବୋତି ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ଦୀପିତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପୱତ୍ତମାନଂ ପୱତ୍ତମାନନ୍ତି ଆମେଡିତୱଚନେନ ନିରନ୍ତରଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଉପଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତି। ଏୱନ୍ତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଉପଲକ୍ଖେତ୍ୱାୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଠମଂ ଏକେକସ୍ମିଂ ଉପଟ୍ଠିତେପି ଉପଲକ୍ଖେତ୍ୱାୱ ଗଣେନ୍ତସ୍ସ କମେନ ଉଭୋପି ପାକଟା ହୋନ୍ତୀତି ଆହ – ‘‘ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ପାକଟା ହୋନ୍ତୀ’’ତି। ତେନ ‘‘ଉପଲକ୍ଖେତ୍ୱାୱ ଗଣେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇମସ୍ସ ‘‘ତସ୍ସେୱଂ ଗଣଯତୋ…ପେ… ପାକଟା ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଇଦଂ କାରଣୱଚନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ପାକଟା ହୋନ୍ତୀତି ଗଣନାୱସେନ ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖେପାଭାୱତୋ ୱିଭୂତା ହୋନ୍ତି।

ପଲିଘାଯ ପରିୱତ୍ତନକଂ ଯତ୍ଥ ନିକ୍ଖିପନ୍ତି, ସୋ ପଲିଘତ୍ଥମ୍ଭୋ। ତିଯାମରତ୍ତିନ୍ତି ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗେ ଉପଯୋଗୱଚନଂ। ପୁରିମନଯେନାତି ସୀଘଗଣନାଯ, ଗୋପାଲକଗଣନାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକୋ ଦ୍ୱେ ତୀଣି ଚତ୍ତାରି ପଞ୍ଚାତି ଗଣନାୱିଧିଦସ୍ସନଂ। ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠାତିଆଦୀସୁପି ଏକତୋ ପଟ୍ଠାଯେୱ ପଚ୍ଚେକଂ ଅଟ୍ଠାଦୀନି ପାପେତବ୍ବାନି। ‘‘ସୀଘଂ ସୀଘଂ ଗଣେତବ୍ବମେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ତତ୍ଥ କାରଣଂ ନିଦସ୍ସନଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତି ‘‘ଗଣନାପଟିବଦ୍ଧେ ହୀ’’ତିଆଦିନା। ତତ୍ଥ ଅରୀଯତି ତେନ ନାୱାତି ଅରିତ୍ତଂ, ପାଜନଦଣ୍ଡୋ। ଅରିତ୍ତେନ ଉପତ୍ଥମ୍ଭନଂ ଅରିତ୍ତୁପତ୍ଥମ୍ଭନଂ, ତସ୍ସ ୱସେନ।

ନିପ୍ପରିଯାଯତୋ ନିରନ୍ତରପ୍ପୱତ୍ତି ନାମ ଠପନାଯମେୱାତି ଆହ ‘‘ନିରନ୍ତରପ୍ପୱତ୍ତଂ ୱିଯା’’ତି। ଅନ୍ତୋ ପୱିସନ୍ତଂ ମନସିକରୋନ୍ତୋ ଅନ୍ତୋ ଚିତ୍ତଂ ପୱେସେତି ନାମ। ବହି ଚିତ୍ତନୀହରଣେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ୱାତବ୍ଭାହତନ୍ତି ଅବ୍ଭନ୍ତରଗତୱାତଂ ବହୁଲଂ ମନସିକରୋନ୍ତସ୍ସ ୱାତେନ ତଂ ଠାନଂ ଅବ୍ଭାହତଂ ୱିଯ ମେଦେନ ପୂରିତଂ ୱିଯ ଚ ହୋତି, ତଥା ଉପଟ୍ଠାତି। ନୀହରତୋତି ଫୁଟ୍ଠୋକାସଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ନୀହରତୋ। ତଥା ପନ ନୀହରତୋ ୱାତସ୍ସ ଗତିସମନ୍ୱେସନମୁଖେନ ନାନାରମ୍ମଣେସୁ ଚିତ୍ତଂ ୱିଧାୱତୀତି ଆହ ‘‘ପୁଥୁତ୍ତାରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତଂ ୱିକ୍ଖିପତୀ’’ତି।

ଏତନ୍ତି ଏତଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସଜାତଂ। ଅନୁଗମନନ୍ତି ପୱତ୍ତପୱତ୍ତାନଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନ ସତିଯା ଅନୁ ଅନୁ ପୱତ୍ତନଂ ଅନୁଗଚ୍ଛନଂ। ତେନେୱାହ – ‘‘ତଞ୍ଚ ଖୋ ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନାନୁଗମନୱସେନା’’ତି। ନାଭି ଆଦି ତତ୍ଥ ପଠମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ। ପଠମୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ହି ଇଧ ଆଦିଚିନ୍ତା, ନ ଉପ୍ପତ୍ତିମତ୍ତୱସେନ। ତଥା ହି ତେ ନାଭିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ନାସିକଗ୍ଗା ସବ୍ବତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତେୱ। ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ଭିଜ୍ଜନ୍ତି ଧମ୍ମାନଂ ଗମନାଭାୱତୋ। ଯଥାପଚ୍ଚଯଂ ପନ ଦେସନ୍ତରପ୍ପତ୍ତିଯଂ ଗତିସମଞ୍ଞା। ହଦଯଂ ମଜ୍ଝନ୍ତି ହଦଯସମୀପଂ ତସ୍ସ ଉପରିଭାଗୋ ମଜ୍ଝଂ। ନାସିକଗ୍ଗଂ ପରିଯୋସାନନ୍ତି ନାସିକଟ୍ଠାନଂ ତସ୍ସ ପରିଯୋସାନଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ସମଞ୍ଞାଯ ତଦୱଧିଭାୱତୋ। ତଥା ହେତେ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା ୱୁତ୍ତା, ନ ଚ ବହିଦ୍ଧା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନଂ ସମ୍ଭୱୋ ଅତ୍ଥି। ତେନାହ ‘‘ଅବ୍ଭନ୍ତରପୱିସନୱାତସ୍ସ ନାସିକଗ୍ଗଂ ଆଦୀ’’ତି। ପୱିସନନିକ୍ଖମନପରିଯାଯୋ ପନ ତଂସଦିସୱସେନେୱ ୱୁତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱିକ୍ଖେପଗତନ୍ତି ୱିକ୍ଖେପଂ ଉପଗତଂ, ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅସମାହିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସାରଦ୍ଧାଯାତି ସଦରଥଭାୱାଯ। ଇଞ୍ଜନାଯାତି କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରସ୍ସ ଚଲନାଯ। ୱିକ୍ଖେପଗତେନ ଚିତ୍ତେନାତି ହେତୁମ୍ହି କରଣୱଚନଂ, ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତଲକ୍ଖଣେ ୱା। ସାରଦ୍ଧାତି ସଦରଥା। ଇଞ୍ଜିତାତି ଇଞ୍ଜନକା ଚଲନକା, ତଥା ଫନ୍ଦିତା।

ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନୱସେନାତିଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନାନୁଗମନୱସେନ ନ ମନସି କାତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ‘‘ଅନୁବନ୍ଧନାଯ ମନସିକରୋନ୍ତେନ ଫୁସନାୱସେନ ଠପନାୱସେନ ଚ ମନସି କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଯେନ ଅଧିପ୍ପାଯେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ୱିୱରିତୁଂ ‘‘ଗଣନାନୁବନ୍ଧନାୱସେନ ୱିଯା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱିସୁଂ ମନସିକାରୋ ନତ୍ଥୀତି ଗଣନାଯ ଅନୁବନ୍ଧନାଯ ଚ ୱିନା ଯଥାକ୍କମଂ କେୱଲଂ ଫୁସନାୱସେନ ଠପନାୱସେନ ଚ କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରୋ ନତ୍ଥି। ନନୁ ଫୁସନାଯ ୱିନା ଠପନାଯ ୱିଯ ଫୁସନାଯ ୱିନା ଗଣନାଯପି ମନସିକାରୋ ନତ୍ଥିଯେୱାତି? ଯଦିପି ନତ୍ଥି, ଗଣନା ପନ ଯଥା କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରସ୍ସ ମୂଲଭାୱତୋ ପଧାନଭାୱେନ ଗହେତବ୍ବା, ଏୱଂ ଅନୁବନ୍ଧନା

ଠପନାଯ ତାଯ ୱିନା ଠପନାଯ ଅସମ୍ଭୱତୋ। ତସ୍ମା ସତିପି ଫୁସନାଯ ନାନନ୍ତରିକଭାୱେ ଗଣନାନୁବନ୍ଧନା ଏୱ ମୂଲଭାୱତୋ ପଧାନଭାୱେନ ଗହେତ୍ୱା ଇତରାସଂ ତଦଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ – ''ଗଣନାନୁବନ୍ଧନାୱସେନ ୱିଯ ହି ଫୁସନାଠପନାୱସେନ ୱିସୁଂ ମନସିକାରୋ ନତ୍ଥୀ''ତି। ଯଦି ଏୱଂ ତା କସ୍ମା ଉଦ୍ଦେସେ ୱିସୁଂ ଗହିତାତି ଆହ ''ଫୁଟ୍ଠଫୁଟ୍ଠଟ୍ଠାନେଯେୱା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଫୁଟ୍ଠଫୁଟ୍ଠଟ୍ଠାନେଯେୱ ଗଣେନ୍ତୋତି ଇମିନା ଗଣନାଯ ଫୁସନା ଅଙ୍ଗନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ – ''ଗଣନାଯ ଚ ଫୁସନାଯ ଚ ମନସି କରୋତୀ''ତି। ତତ୍ଥେୱାତି ଫୁଟ୍ଠଫୁଟ୍ଠଟ୍ଠାନେଯେୱ। ତେତି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ। ସତିଯା ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତୋତି ଗଣନାୱିଧିଂ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ସତିଯା ନିବନ୍ଧନ୍ତୋ, ଫୁଟ୍ଠୋକାସେଯେୱ ତେ ନିରନ୍ତରଂ ଉପଧାରେନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପ୍ପନାୱସେନ ଚିତ୍ତଂ ଠପେନ୍ତୋତି ଯଥା ଅପ୍ପନା ହୋତି, ଏୱଂ ଯଥାଉପଟ୍ଠିତେ ନିମିତ୍ତେ ଚିତ୍ତଂ ଠପେନ୍ତୋ ସମାଦହନ୍ତୋ। ଅନୁବନ୍ଧନାଯ ଚାତିଆଦୀସୁ ଅନୁବନ୍ଧନାଯ ଚ ଫୁସନାଯ ଚ ଠପନାଯ ଚ ମନସି କରୋତୀତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଯୋଜନା। ସ୍ୱାଯମତ୍ଥୋତି ଯ୍ୱାଯଂ ''ଫୁଟ୍ଠଫୁଟ୍ଠଟ୍ଠାନେଯେୱ ଗଣେନ୍ତୋ ତତ୍ଥେୱ ଗଣନଂ ପଟିସଂହରିତ୍ୱା ତେ ସତିଯା ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ଅଯମତ୍ଥୋ। ଯା ଅଚ୍ଚନ୍ତାଯ ନ ମିନୋତି ନ ୱିନିଚ୍ଛିନତି, ସା ମାନସ୍ସ ସମୀପେତି ଉପମା ଯଥା ଗୋଣୋ ୱିଯ ଗୱଯୋତି।

ପଙ୍ଗୁଳୋତି ପୀଠସପ୍ପୀ। ଦୋଲାତି ପେଙ୍ଖୋଲୋ। କୀଳଅନ୍ତନ୍ତି କୀଳଅନ୍ତାନଂ। ମାତାପୁତ୍ତାନନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଭରିଯାଯ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଚ। ଉଭୋ କୋଟିଯୋତି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ପୁରିମକୋଟିଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଛିମକୋଟିନ୍ତି ଦ୍ୱେପି କୋଟିଯୋ। ମଜ୍ଝଞ୍ଚାତି ଦୋଲାଫଲକସ୍ସେୱ ମଜ୍ଝଂ। ଉପନିବନ୍ଧନତ୍ଥମ୍ଭୋ ୱିଯାତି ଉପନିବନ୍ଧନତ୍ଥମ୍ଭୋ, ନାସିକଗ୍ଗଂ ମୁଖନିମିତ୍ତଂ ୱା, ତସ୍ସ ମୂଲେ ସମୀପେ ଠତ୍ୱା। କଥଂ ଠତ୍ୱା ? ସତିଯା ୱସେନ। ସତିଞ୍ହି ତତ୍ଥ ସୂପଟ୍ଠିତଂ କରୋନ୍ତୋ ଯୋଗାୱଚରୋ ତତ୍ଥ ଠିତୋ ନାମ ହୋତି ଅୱଯୱଧମ୍ମେନ ସମୁଦାଯସ୍ସ ଅପଦିସିତବ୍ବତୋ । ନିମିତ୍ତେତି ନାସିକଗ୍ଗାଦିନିମିତ୍ତେ। ସତିଯା ନିସିନ୍ନୋତି ସତିୱସେନ ନିସୀଦନ୍ତୋ। ''ସତିଞ୍ହି ତତ୍ଥା''ତିଆଦିନା ଠାନେ ୱିଯ ୱତ୍ତଙ୍ଗଂ। ତତ୍ଥାତି ଫୁଟ୍ଠଟ୍ଠାନେ। ତେତି ନଗରସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ବହି ଚ ଗତା ମନୁସ୍ସା ତେସଂ ସଙ୍ଗହା ଚ ହତ୍ଥଗତା। ଆଦିତୋ ପଭୁତୀତି ଉପମେଯ୍ୟତ୍ଥଦସ୍ସନତୋ ପଟ୍ଠାଯ।

ଗାଥାଯଂ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଉପନିବନ୍ଧନନିମିତ୍ତଂ। ଅନାରମ୍ମଣମେକଚିତ୍ତସ୍ସାତି ଏକସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ନ ଆରମ୍ମଣଂ, ଆରମ୍ମଣଂ ନ ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଜାନତୋ ଚ ତଯୋ ଧମ୍ମେତି ନିମିତ୍ତଂ ଅସ୍ସାସୋ ପସ୍ସାସୋତି ଇମେ ନିମିତ୍ତାଦଯୋ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନ ଅୱିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ। ଚ-ସଦ୍ଦୋ ବ୍ଯତିରେକେ। ଭାୱନାତି ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିଭାୱନା। ନୁପଲବ୍ଭତୀତି ନ ଉପଲବ୍ଭତି ନ ସିଜ୍ଝତୀତି ଅଯଂ ଚୋଦନାଗାଥାଯ ଅତ୍ଥୋ। ଦୁତିଯା ପନ ପରିହାରଗାଥା ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାୱ।

କଥନ୍ତି ତାସଂ ଚୋଦନାପରିହାରଗାଥାନଂ ଅତ୍ଥଂ ୱିୱରିତୁଂ କଥେତୁକମ୍ୟତାପୁଚ୍ଛା। ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମାତିଆଦୀସୁ ପଦଯୋଜନାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଅଯମତ୍ଥନିଦ୍ଦେସୋ – ଇମେ ନିମିତ୍ତାଦଯୋ ତଯୋ ଧମ୍ମା ଏକଚିତ୍ତସ୍ସ କଥଂ ଆରମ୍ମଣଂ ନ ହୋନ୍ତି, ଅସତିପି ଆରମ୍ମଣଭାୱେ ନ ଚିମେ ନ ଚ ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମା ଅୱିଦିତା ହୋନ୍ତି, କଥଞ୍ଚ ନ ହୋନ୍ତି ଅୱିଦିତା, ତେସଞ୍ହି ଅୱିଦିତତ୍ତେ ଚିତ୍ତଞ୍ଚ କଥଂ ୱିକ୍ଖେପଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ପଧାନଞ୍ଚ ଭାୱନାଯ ନିପ୍ଫାଦକଂ ୱୀରିଯଞ୍ଚ କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୀୱରଣାନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭକଂ ସମ୍ମଦେୱ ସମାଧାନାୱହଂ ଭାୱନାନୁଯୋଗସଙ୍ଖାତଂ ପଯୋଗଞ୍ଚ ଯୋଗୀ କଥଂ ସାଧେତି, ଉପରୂପରି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରଞ୍ଚ ୱିସେସଂ କଥମଧିଗଚ୍ଛତୀତି।

ଇଦାନି ତମତ୍ଥଂ କକଚୋପମାଯ ସାଧେତୁଂ ''ସେଯ୍ୟଥାପୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଭୂମିଭାଗସ୍ସ ୱିସମତାଯ ଚଞ୍ଚଲେ ରୁକ୍ଖେ ଛେଦନକିରିଯା ନ ସୁକରା ସିଯା, ତଥା ଚ ସତି କକଚଦନ୍ତଗତି ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାତି ଆହ – ''ସମେ ଭୂମିଭାଗେ''ତି। କକଚେନାତି ଖୁଦ୍ଦକେନ ଖରପତ୍ତେନ। ତେନାହ ''ପୁରିସୋ''ତି। ଫୁଟ୍ଠକକଚଦନ୍ତାନନ୍ତି ଫୁଟ୍ଠଫୁଟ୍ଠକକଚଦନ୍ତାନଂ ୱସେନ। ତେନ କକଚଦନ୍ତେହି ଫୁଟ୍ଠଫୁଟ୍ଠଟ୍ଠାନେଯେୱ ପୁରିସସ୍ସ ସତିଯା ଉପଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ – ''ନ ଆଗତେ ୱା ଗତେ ୱା କକଚଦନ୍ତେ ମନସି କରୋତୀ''ତି।

କକଚସ୍ସ ଆକଡ୍ଢନକାଲେ ପୁରିସାଭିମୁଖଂ ପୱତ୍ତା ଆଗତା, ପେଲ୍ଲନକାଲେ ତତୋ ୱିଗତା ଗତାତି ୱୁତ୍ତା, ନ ଚ ଆଗତା ୱା ଗତା ୱା କକଚଦନ୍ତା ଅୱିଦିତା ହୋନ୍ତି ସବ୍ବତ୍ଥ ସତିଯା ଉପଟ୍ଠିତତ୍ତା ଛିନ୍ଦିତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ ଅଫୁସିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତାନଞ୍ଚ କକଚଦନ୍ତାନଂ ଅଭାୱତୋ। ପଧାନନ୍ତି ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଛେଦନୱୀରିଯଂ। ପଯୋଗନ୍ତି ତସ୍ସେୱ ଛେଦନକିରିଯଂ। ଉପମାଯଂ ''ୱିସେସମଧିଗଚ୍ଛତୀ''ତି ପଦଂ ପାଠଇଯଂ ନତ୍ଥି, ଯୋଜେତ୍ୱା ପନ ଦସ୍ସେତବ୍ବଂ। ତେନେୱ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୨୭) ଉପମାଯମ୍ପି ''ୱିସେସମଧିଗଚ୍ଛତୀ''ତି ପଦଂ ଯୋଜେତ୍ୱାୱ ୱୁତ୍ତଂ। ତଂସଂୱଣ୍ଣନାଯଞ୍ଚ ''ୱିସେସନ୍ତି ଅନେକଭାୱାପାଦନଂ, ତେନ ଚ ସାଧେତବ୍ବଂ ପଯୋଜନୱିସେସ''ନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ।

ଯଥା ରୁକ୍ଖୋତିଆଦି ଉପମାସଂସନ୍ଦନଂ। ଉପନିବନ୍ଧତି ଆରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତଂ ଏତାଯାତି ସତି ଉପନିବନ୍ଧନା ନାମ, ତସ୍ସା ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖଣସ୍ସ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଉପନିବନ୍ଧନାନିମିତ୍ତଂ, ନାସିକଗ୍ଗଂ ମୁଖନିମିତ୍ତଂ ୱା। ଏୱମେୱନ୍ତି ଯଥା ସୋ ପୁରିସୋ କକଚେନ ରୁକ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଆଗତଗତେ କକଚଦନ୍ତେ ଅମନସିକରୋନ୍ତୋପି ଫୁଟ୍ଠଫୁଟ୍ଠଟ୍ଠାନେଯେୱ ସତିଯା ଉପଟ୍ଠପନେନ ଆଗତଗତେ କକଚଦନ୍ତେ ଜାନାତି, ସୁତ୍ତପଦଞ୍ଚ ଅୱିରଜ୍ଝନ୍ତୋ ଅତ୍ଥକିଚ୍ଚଂ ସାଧେତି, ଏୱମେୱଂ। ନାସିକଗ୍ଗେ ମୁଖନିମିତ୍ତେତି ଦୀଘନାସିକୋ ନାସିକଗ୍ଗେ, ଇତରୋ ମୁଖଂ ଅସନଂ ନିମୀଯତି ଛାଦୀଯତି ଏତେନାତି ମୁଖନିମିତ୍ତନ୍ତି ଲଦ୍ଧନାମେ ଉତ୍ତରୋଟ୍ଠେ।

ଇଦଂ ପଧାନନ୍ତି ଯେନ ୱୀରିଯାରମ୍ଭେନ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯସ୍ସ ଯୋଗିନୋ କାଯୋପି ଚିତ୍ତମ୍ପି କମ୍ମନିଯଂ ଭାୱନାକମ୍ମକ୍ଖମଂ ଭାୱନାକମ୍ମଯୋଗ୍ଗଂ ହୋତି, ଇଦଂ ୱୀରିଯଂ ପଧାନନ୍ତି ଫଲେନ ହେତୁଂ ଦସ୍ସେତି। ଉପକ୍କିଲେସା ପହୀଯନ୍ତୀତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସଭୂତାନି ନୀୱରଣାନି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନ ପହୀଯନ୍ତି। ୱିତକ୍କା ୱୂପସମ୍ମନ୍ତୀତି ତତୋ ଏୱ କାମୱିତକ୍କାଦଯୋ ମିଚ୍ଛାୱିତକ୍କା ଉପସମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ନୀୱରଣପ୍ପହାନେନ ୱା ପଠମଜ୍ଝାନାଧିଗମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ୱିତକ୍କୱୂପସମାପଦେସେନ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନାଦୀନମଧିଗମମାହ। ଅଯଂ ପଯୋଗୋତି ଅଯଂ ଝାନାଧିଗମସ୍ସ ହେତୁଭୂତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନାନୁଯୋଗୋ ପଯୋଗୋ। ସଂଯୋଜନା ପହୀଯନ୍ତୀତି ଦସପି ସଂଯୋଜନାନି ମଗ୍ଗପ୍ପଟିପାଟିଯା ସମୁଚ୍ଛେଦୱସେନ ପହୀଯନ୍ତି। ଅନୁସଯା ବ୍ଯନ୍ତୀ ହୋନ୍ତୀତି ତଥା ସତ୍ତପି ଅନୁସଯା ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଧମ୍ମତାପାଦନେନ ଭଙ୍ଗମତ୍ତସ୍ସପି ଅନୱସେସତୋ ୱିଗତନ୍ତା ହୋନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ସଂଯୋଜନପ୍ପହାନଂ ନାମ ଅନୁସଯନିରୋଧେନେୱ ହୋତି, ପହୀନେସୁ ଚ ସଂଯୋଜନେସୁ ଅନୁସଯାନଂ ଲେସୋପି ନ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଚ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ସଂଯୋଜନା ପହୀଯନ୍ତି, ଅନୁସଯା ବ୍ଯନ୍ତୀ ହୋନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯଂ ୱିସେସୋତି ଇମଂ ସମାଧିଂ ନିସ୍ସାଯ ଅନୁକ୍କମେନ ଲବ୍ଭମାନୋ ଅଯଂ ସଂଯୋଜନପ୍ପହାନାଦିକୋ ଇମସ୍ସ ସମାଧିସ୍ସ ୱିସେସୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯସ୍ସାତି ଯେନ। ଅନୁପୁବ୍ବନ୍ତି ଅନୁକ୍କମେନ। ପରିଚିତାତି ପରିଚିଣ୍ଣା। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ଆନାପାନସ୍ସତି ଯଥା ବୁଦ୍ଧେନ ଭଗୱତା ଦେସିତା, ତଥା ଯେନ ଦୀଘରସ୍ସପଜାନନାଦିୱିଧିନା ଅନୁପୁବ୍ବଂ ପରିଚିତା ସୁଟ୍ଠୁ ଭାୱିତା, ତତୋ ଏୱ ପରିପୁଣ୍ଣା ସୋଳସନ୍ନଂ ୱତ୍ଥୂନଂ ପାରିପୂରିଯା ସବ୍ବସୋ ପୁଣ୍ଣା, ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇମଂ ଅତ୍ତନୋ ଖନ୍ଧାଦିଲୋକଂ ପଞ୍ଞୋଭାସେନ ପଭାସେତି। ଯଥା କିଂ? ଅବ୍ଭା ମୁତ୍ତୋୱ ଚନ୍ଦିମା ଅବ୍ଭାଦିଉପକ୍କିଲେସୱିମୁତ୍ତୋ ଚନ୍ଦିମା ତାରକରାଜା ୱିଯାତି। ''ଅବ୍ଭା ମୁତ୍ତୋୱ ଚନ୍ଦିମା''ତି ହି ପଦସ୍ସ ନିଦ୍ଦେସେ ମହିକାଦୀନମ୍ପି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଏତ୍ଥ ଆଦି-ସଦ୍ଦଲୋପୋ କତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଇଧାତି କକଚୂପମାଯ। ଅସ୍ସାତି ଯୋଗିନୋ। ଇଧାତି ୱା ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ। ଅସ୍ସାତି ଉପମାଭୂତସ୍ସ କକଚସ୍ସ। ଆଗତଗତୱସେନ ଯଥା ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଅମନସିକାରୋ, ଏୱଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଆଗତଗତୱସେନ ଅମନସିକାରମତ୍ତମେୱ ଆନଯନପ୍ପଯୋଜନଂ। ନ ଚିରେନେୱାତି ଇଦଂ କତାଧିକାରଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ନିମିତ୍ତନ୍ତି ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତଂ। ଅୱସେସଜ୍ଝାନଙ୍ଗପଟିମଣ୍ଡିତାତି ୱିତକ୍କାଦିଅୱସେସଜ୍ଝାନଙ୍ଗପଟିମଣ୍ଡିତାତି ୱଦନ୍ତି, ୱିଚାରାଦୀତି ପନ ୱତ୍ତଙ୍ଗଂ ନିପ୍ପରିଯାଯେନ ୱିତକ୍କସ୍ସ ଅପ୍ପନାଭାୱତୋ। ସୋ ହି ପାଠଇଯଂ ''ଅପ୍ପନା ବ୍ଯପ୍ପନା''ତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ, ତଂସମ୍ପଯୋଗତୋ ୱା ଯସ୍ମା ଝାନଂ ଅପ୍ପନାତି ଅଟ୍ଠକଥାୱୋହାରୋ, ଝାନଙ୍ଗେସୁ ଚ ସମାଧି ପଧାନଂ, ତସ୍ମା ତଂ ଅପ୍ପନାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଅୱସେସଜ୍ଝାନଙ୍ଗପଟିମଣ୍ଡିତା ଅପ୍ପନାସଙ୍ଖାତା ଠପନା ଚ ସମ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି ଆହ। କସ୍ସଚି ପନ ଗଣନାୱସେନେୱ ମନସିକାରକାଲତୋ ପଭୁତୀତି ଏତ୍ଥ ''ଅନୁକ୍କମତୋ...ପେ... ପତ୍ତଂ ୱିଯ ହୋତୀ''ତି ଏତ୍ତକୋୱ ଗନ୍ଥୋ ପରିହୀନୋ, ପୁରାଣପୋତ୍ଥକେସୁ ପନ କତ୍ଥଚି ସୋ ଗନ୍ଥୋ ଲିଖିତୋଯେୱ ତିଟ୍ଠତି।

ସାରଦ୍ଧକାଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ। ଓନମତି ୱତ୍ଥିକାଦିପଲମ୍ବନେନ। ୱିକୂଜତୀତି ସଦ୍ଦଂ କରୋତି। ୱଲିଂ ଗଣ୍ହାତୀତି। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱଲିନଂ ହୋତି। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ସାରଦ୍ଧକାଯୋ ଗରୁକୋ ହୋତୀତି। କାଯଦରଥୱୂପସମେନ ସଦ୍ଧିଂ ସିଜ୍ଝମାନୋ ଓଳାରିକଅସ୍ସାସପସ୍ସାସନିରୋଧୋ ବ୍ଯତିରେକମୁଖେନ ତସ୍ସ ସାଧନଂ ୱିଯ ୱୁତ୍ତୋ। ଓଳାରିକଅସ୍ସାସପସ୍ସାସନିରୋଧୱସେନାତି ଅନ୍ୱଯୱସେନ ତଦତ୍ଥସ୍ସ ସାଧନଂ। କାଯଦରଥେ ୱୂପସନ୍ତେତି ଚିତ୍ତଜରୂପାନଂ ଲହୁମୁଦୁକମ୍ମଞ୍ଞଭାୱେନ ଯୋ ସେସତିସନ୍ତତିରୂପାନମ୍ପି ଲହୁଆଦିଭାୱୋ, ସୋ ଇଧ କାଯସ୍ସ ଲହୁଭାୱୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ସ୍ୱାଯଂ ଯସ୍ମା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଲହୁଆଦିଭାୱେନ ୱିନା ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ''କାଯୋପି ଚିତ୍ତମ୍ପି ଲହୁକଂ ହୋତୀ''ତି।

ଓଳାରିକେ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ନିରୁଦ୍ଧେତିଆଦି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯମ୍ପି ୱିଚେତବ୍ବାକାରପ୍ପତ୍ତସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରସ୍ସ ୱିଚଯନୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଆନୀତଂ।

ଉପରୂପରିୱିଭୂତାନୀତି ଭାୱନାବଲେନ ଉଦ୍ଧଂ ଉଦ୍ଧଂ ପାକଟାନି ହୋନ୍ତି। ଦେସତୋତି ପକତିଯା ଫୁସନଦେସତୋ, ପୁବ୍ବେ ଅତ୍ତନୋ ଫୁସନୱସେନ ଉପଧାରିତଟ୍ଠାନତୋ।

''କତ୍ଥ ନତ୍ଥୀ''ତି ଠାନୱସେନ ''କସ୍ସ ନତ୍ଥୀ''ତି ପୁଗ୍ଗଲୱସେନ ଚ ୱୀମଂସିଯମାନମତ୍ଥଂ ଏକଜ୍ଝଂ କତ୍ୱା ୱିଭାୱେତୁଂ ''ଅନ୍ତୋମାତୁକୁଚ୍ଛିଯ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ''ଯଥା ଉଦକେ ନିମୁଗ୍ଗସ୍ସ ନିରୁଦ୍ଧୋକାସତାଯ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ନ ପୱତ୍ତନ୍ତି, ଏୱଂ ଅନ୍ତୋମାତୁକୁଚ୍ଛିଯଂ। ଯଥା ମତାନଂ ସମୁଟ୍ଠାପକଚିତ୍ତାଭାୱତୋ, ଏୱଂ ଅସଞ୍ଞୀଭୂତାନଂ ମୁଚ୍ଛାପରେତାନଂ ଅସଞ୍ଞୀସୁ ୱା ଜାତାନଂ, ତଥା ନିରୋଧସମାପନ୍ନାନ''ନ୍ତି ଆଚରିଯଧମ୍ମପାଲତ୍ଥେରେନ ୱୁତ୍ତଂ। ମହାଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ''ମୁଚ୍ଛାପରେତାନଂ ଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତିଯା ଦୁବ୍ବଲଭାୱତୋ''ତି କାରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସମାପନ୍ନାନଂ ଧମ୍ମତାୱସେନେୱ ନେସଂ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜନଂ, ତଥା ରୂପାରୂପଭୱସମଙ୍ଗୀନଂ। କେଚି ପନ ''ଅନୁପୁବ୍ବତୋ

ସୁଖୁମଭାୱପ୍ପତ୍ତିଯା ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସମାପନ୍ନସ୍ସ, ରୂପଭୱେ ରୂପାନଂ ଭୱଙ୍ଗସ୍ସ ଚ ସୁଖୁମଭାୱତୋ ରୂପଭୱସମଙ୍ଗୀନଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି କାରଣଂ ୱଦନ୍ତି। ଅତ୍ଥିଯେୱ ତେ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ପାରିସେସତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯଥାୱୁତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନୱିନିମୁତ୍ତସ୍ସ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜନଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅଭାୱତୋ। ପକତିଫୁଟ୍ଠୱସେନାତି ପକତିଯା ଫୁସନଟ୍ଠାନୱସେନ। ନିମିତ୍ତଂ ଠପେତବ୍ବନ୍ତି ସତିଯା ତତ୍ଥ ସୁଖପ୍ପୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ଥିରତରଂ ସଞ୍ଞାଣଂ ପୱତ୍ତେତବ୍ବଂ। ଥିରସଞ୍ଞାପଦଟ୍ଠାନା ହି ସତି। ଇମମେୱାତି ଇମଂ ଏୱ ଅନୁପଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରସ୍ସ କଣ୍ଟକୁଟ୍ଠାପନଞ୍ଞାଯେନ ଉପଟ୍ଠାପନୱିଧିମେୱ। ଅତ୍ଥୱସନ୍ତି ହେତୁଂ। ଅତ୍ଥୋ ହି ଫଲଂ। ସୋ ଯସ୍ସ ୱସେନ ପୱତ୍ତତି, ସୋ ଅତ୍ଥୱସୋତି। ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିସ୍ସାତି ୱିନଟ୍ଠସ୍ସତିସ୍ସ। ଅସମ୍ପଜାନସ୍ସାତି ସମ୍ପଜଞ୍ଞୱିରହିତସ୍ସ, ଭାୱେନ୍ତସ୍ସ ଅନୁକ୍କମେନ ଅନୁପଟ୍ଠହନ୍ତେ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ୱୀମଂସିତ୍ୱା ‘‘ଇମେ ତେ’’ତି ଉପଧାରେତୁଂ ସମ୍ପଦେୱ ଜାନିତୁଞ୍ଚ ସମତ୍ଥାହି ସତିପଞ୍ଞାହି ୱିରହିତସ୍ସାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଇତୋ ଅଞ୍ଞଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ। ଗରୁକନ୍ତି ଭାରିଯଂ। ସା ଚସ୍ସ ଗରୁକତା ଭାୱନାଯ ସୁଦୁକ୍କରଭାୱେନାତି ଆହ ‘‘ଗରୁକଭାୱନ’’ନ୍ତି।

ଉପରୂପରି ସନ୍ତସୁଖୁମଭାୱାପତ୍ତିତୋ ‘‘ବଲୱତୀ ସୁୱିସଦା ସୂରା ଚ ସତି ପଞ୍ଞା ଚ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା’’ତି ୱତ୍ୱା ସୁଖୁମସ୍ସ ନାମ ଅତ୍ଥସ୍ସ ସାଧନେନପି ସୁଖୁମେନେୱ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯଥା ହୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦାନି ଅନୁପଟ୍ଠହନ୍ତାନଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ପରିଯେସନୁପାଯଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ତାହି ଚ ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅନୁପଦନ୍ତି ପଦାନୁପଦଂ। ଚରିତ୍ୱାତି ଗୋଚରଂ ଗହେତ୍ୱା। ତସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେତି ଉପନିବନ୍ଧନନିମିତ୍ତସଞ୍ଞିତେ ଠାନେ। ଯୋଜେତ୍ୱାତି ମନସିକାରେନ ଯୋଜେତ୍ୱା। ‘‘ସତିରସ୍ମିଯା ବନ୍ଧିତ୍ୱା’’ତି ୱା ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥମାହ ‘‘ତସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେ ଯୋଜେତ୍ୱା’’ତି। ନ ହି ଉପମେଯ୍ୟେ ବନ୍ଧନଯୋଜନଟ୍ଠାନାନି ୱିସୁଂ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତଂ ୱା। ଉଭଯମ୍ପି ହି ଇଧ ଏକଜ୍ଝଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ତୂଲପିଚୁଆଦି ଉପମତ୍ତଯଂ ଉଗ୍ଗହେ ଯୁଜ୍ଜତି, ସେସଂ ଉଭଯତ୍ଥ। ଏକଚ୍ଚେତି ଏକେ ଆଚରିଯା।

ତାରକରୂପଂ ୱିଯାତି ତାରକାଯ ପଭାରୂପଂ ୱିଯ। ମଣିଗୁଳିକାଦିଉପମା ପଟିଭାଗେ ୱଟ୍ଟନ୍ତି। କଥଂ ପନେତଂ ଏକଂଯେୱ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅନେକାକାରତୋ ଉପଟ୍ଠାତୀତି ଆହ ‘‘ତଞ୍ଚ ପନେତ’’ନ୍ତିଆଦି। ସୁତ୍ତନ୍ତି ଏକଂ ସୁତ୍ତଂ। ପଗୁଣପ୍ପୱତ୍ତିଭାୱେନ ଅୱିଚ୍ଛେଦଂ ମହାୱିସଯତଞ୍ଚ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ମହତୀ ପବ୍ବତେଯ୍ୟା ନଦୀ ୱିଯା’’ତି। ତତ୍ଥ ବ୍ଯଞ୍ଜନସମ୍ପତ୍ତିଯା ସମନ୍ତଭଦ୍ଦକଂ ସୁତ୍ତଂ ସବ୍ବଭାଗମନୋହରା ସବ୍ବପାଲିଫୁଲ୍ଲା ୱନଘଟା ୱିଯାତି ଆହ ‘‘ଏକା ୱନରାଜି ୱିଯା’’ତି। ତେନାହ ଭଗୱା ‘‘ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବେ ଯଥ ଫୁସ୍ସିତଗ୍ଗେ’’ତି (ଖୁ। ପା। ୬।୧୩; ସୁ। ନି। ୨୩୬) ନାନାନୁସନ୍ଧିଯଂ ନାନାପେଯ୍ୟାଲଂ ୱିୱିଧନଯନିପୁଣଂ ବହୁୱିଧକମ୍ମଟ୍ଠାନମୁଖଂ ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଅତ୍ଥିକେହି ସବ୍ବଙ୍ଗଂ ସମୁପପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଆହ – ‘‘ସୀତଚ୍ଛାଯୋ…ପେ… ରୁକ୍ଖୋ ୱିଯା’’ତି। ସଞ୍ଞାନାନତାଯାତି ନିମିତ୍ତୁପଟ୍ଠାନତୋ ପୁବ୍ବେ ପୱତ୍ତସଞ୍ଞାନଂ ନାନାୱିଧଭାୱତୋ। ସଞ୍ଞଜନ୍ତି ଭାୱନାସଞ୍ଞାଜନିତଂ ଭାୱନାସଞ୍ଞାଯ ସଞ୍ଜାନନମତ୍ତଂ। ନ ହି ଅସଭାୱସ୍ସ କୁତୋଚି ସମୁଟ୍ଠାନଂ ଅତ୍ଥି। ତେନାହ – ‘‘ନାନତୋ ଉପଟ୍ଠାତୀ’’ତି, ଉପଟ୍ଠାନାକାରମତ୍ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମାତି ଅସ୍ସାସୋ ପସ୍ସାସୋ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମା। ନତ୍ଥୀତି କମ୍ମଟ୍ଠାନୱସେନ ମନସିକାତବ୍ବଭାୱେନ ନତ୍ଥି ନ ଉପଲବ୍ଭତି। ନ ଉପଚାରନ୍ତି ଉପଚାରମ୍ପି ନ ପାପୁଣାତି, ପଗେୱ ଅପ୍ପନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯସ୍ସ ପନାତି ୱିଜ୍ଜମାନପକ୍ଖୋ ୱୁତ୍ତନଯାନୁସାରେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଇଦାନି ୱୁତ୍ତସ୍ସେୱ ଅତ୍ଥସ୍ସ ସମତ୍ଥନତ୍ଥଂ କକଚୂପମାଯଂ ଆଗତା ‘‘ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦିକା ଗାଥା ପଚ୍ଚାନୀତା। ନିମିତ୍ତେତି ଯଥାୱୁତ୍ତେ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତେ। ଏୱଂ ହୋତୀତି ଭାୱନମନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘ପୁନପ୍ପୁନଂ ଏୱଂ ମନସି କରୋହୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ୱୋସାନଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟାତି ‘‘ନିମିତ୍ତଂ ନାମ ଦୁକ୍କରଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ, ତଯିଦଂ ଲଦ୍ଧଂ, ହନ୍ଦାହଂ ଦାନି ଯଦା ୱା ତଦା ୱା ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେସ୍ସାମୀ’’ତି ସଙ୍କୋଚଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ୱିସୀଦେଯ୍ୟାତି ‘‘ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଭାୱନମନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ ନିମିତ୍ତମ୍ପି ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ଅଭବ୍ବୋ ମଞ୍ଞେ ୱିସେସସ୍ସା’’ତି ୱିସାଦଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ‘‘ଇମାଯ ପଟିପଦାଯ ଜରାମରଣତୋ ମୁଚ୍ଚିସ୍ସାମୀତି ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ କଥଂ ସଙ୍କୋଚାପତ୍ତି, ଭିଯ୍ୟୋସୋ ମତ୍ତାଯ ଉସ୍ସାହମେୱ କରେଯ୍ୟାତି ‘‘ନିମିତ୍ତମିଦଂ…ପେ… ୱତ୍ତବ୍ବୋ’’ତି ମଜ୍ଝିମଭାଣକା ଆହୁ। ଏୱନ୍ତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତେଯେୱ ଭାୱନାଚିତ୍ତସ୍ସ ଠପନେନ। ଇତୋ ପଭୁତୀତି ଇତୋ ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ପଟ୍ଠାଯ। ପୁବ୍ବେ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅନୁବନ୍ଧନାଯ ଫୁସନାଯ ଠପନାଯ ଚ ମନସି କରୋତୀ’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିକଥା), ତତ୍ଥ ଅନୁବନ୍ଧନଂ ଫୁସନଞ୍ଚ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଠପନାୱସେନେୱ ଭାୱେତବ୍ବନ୍ତି ଆହ ‘‘ଠପନାୱସେନ ଭାୱନା ହୋତୀ’’ତି।

ପୋରାଣେହି ୱୁତ୍ତୋୱାଯମତ୍ଥୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ନିମିତ୍ତେ’’ତି ଗାଥମାହ। ତତ୍ଥ ନିମିତ୍ତେତି ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତେ। ଠପଯଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଭାୱନାଚିତ୍ତଂ ଠପେନ୍ତୋ, ଠପନାୱସେନ ମନସିକରୋନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ନାନାକାରନ୍ତି ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ୱଣ୍ଣା’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ନାନାକାରଂ। ଆକାରସାମଞ୍ଞୱସେନ ହେତଂ ଏକୱଚନଂ। ୱିଭାୱଯନ୍ତି ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ଅନ୍ତରଧାପେନ୍ତୋ। ନିମିତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହି ତେ ଆକାରା ଅମନସିକାରତୋ ଅନ୍ତରହିତା ୱିଯ ହୋନ୍ତି। ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେତି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ଯୋ ନାନାକାରୋ, ତଂ ୱିଭାୱଯଂ, ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସସମ୍ଭୂତେ ୱା ନିମିତ୍ତେ। ସକଂ ଚିତ୍ତଂ ନିବନ୍ଧତୀତି ତାଯ ଏୱ ଠପନାଯ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ ଉପନିବନ୍ଧତି, ଅପ୍ପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କେଚି ପନ ‘‘ୱିଭାୱଯନ୍ତି ୱିଭାୱେନ୍ତୋ, ୱିଦିତଂ ପାକଟଂ କରୋନ୍ତୋ’’ତି ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି, ତଂ ପୁବ୍ବଭାଗୱସେନ ଯୁଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ଧିତିସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଧୀରୋ ଯୋଗୀ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ନାନାକାରଂ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ନାନାକାରତୋ ତେ ପଜାନନ୍ତୋ ୱିଦିତେ ପାକଟେ କରୋନ୍ତୋ ନାନାକାରଂ ୱା ଓଳାରିକୋଳାରିକେ ପସ୍ସମ୍ଭେନ୍ତୋ ୱୂପସମେନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ଯଂ ଲଦ୍ଧଂ ନିମିତ୍ତଂ, ତସ୍ମିଂ ଚିତ୍ତଂ ଠପେନ୍ତୋ ଅନୁକ୍କମେନ ସକଂ ଚିତ୍ତଂ ନିବନ୍ଧତି ଅପ୍ପେତୀତି।

ଯଦା ସଦ୍ଧାଦୀନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ସୁୱିସଦାନି ତିକ୍ଖାନି ପୱତ୍ତନ୍ତି, ତଦା ଅସ୍ସଦ୍ଧିଯାଦୀନଂ ଦୂରୀଭାୱେନ ସାତିସଯଂ ଥାମପ୍ପତ୍ତେହି ସତ୍ତହି ବଲେହି ଲଦ୍ଧୁପତ୍ଥମ୍ଭାନି ୱିତକ୍କାଦୀନି କାମାୱଚରାନେୱ ଝାନଙ୍ଗାନି ବହୂନି ହୁତ୍ୱା ପାତୁଭୱନ୍ତି। ତତୋ ଏୱ ତେସଂ ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନୀକଭୂତା କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଦଯୋ ସଦ୍ଧିଂ ତଦେକଟ୍ଠେହି ପାପଧମ୍ମେହି ୱିଦୂରୀ ଭୱନ୍ତି ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତିଯା ସଦ୍ଧିଂ, ତଂ ଆରବ୍ଭ ଉପଚାରଜ୍ଝାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ନିମିତ୍ତୁପଟ୍ଠାନତୋ ପଭୁତି ନୀୱରଣାନି ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତାନେୱ ହୋନ୍ତୀ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ସନ୍ନିସିନ୍ନାୱାତି ସମ୍ମଦେୱ ନିସୀଦିଂସୁ ଏୱ, ଉପସନ୍ତାଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତାନେୱ ସନ୍ନିସିନ୍ନାୱାତି ଅୱଧାରଣେନ ପନ ତଦତ୍ଥଂ ଉସ୍ସାହୋ କାତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତି। ଦ୍ୱୀହାକାରେହୀତି ଝାନଧମ୍ମାନଂ ପଟିପକ୍ଖଦୂରୀଭାୱୋ ଥିରଭାୱପ୍ପତ୍ତି ଚାତି ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି କାରଣେହି। ଇଦାନି ତାନି କାରଣାନି ଅୱତ୍ଥାମୁଖେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଉପଚାରଭୂମିଯଂ ୱା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଉପଚାରଭୂମିଯନ୍ତି ଉପଚାରାୱତ୍ଥାଯଂ। ଯଦିପି ହି ତଦା ଝାନଙ୍ଗାନି ପଟୁତରାନି ମହଗ୍ଗତଭାୱପ୍ପତ୍ତାନି ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେସଂ ପନ ପଟିପକ୍ଖଧମ୍ମାନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନେନ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ତେନାହ ‘‘ନୀୱରଣପ୍ପହାନେନା’’ତି। ପଟିଲାଭଭୂମିଯନ୍ତି ଝାନସ୍ସ ଅଧିଗମାୱତ୍ଥାଯଂ। ତଦା ହି ଅପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତାନଂ ଝାନଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଯା ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ତେନାହ ‘‘ଅଙ୍ଗପାତୁଭାୱେନା’’ତି।

ଉପଚାରେ ଅଙ୍ଗାନି ନ ଥାମଜାତାନି ହୋନ୍ତି ଅଙ୍ଗାନଂ ଅଥାମଜାତତ୍ତା। ଯଥା ନାମ ଦହରୋ କୁମାରକୋ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠପିଯମାନୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଭୂମିଯଂ ପତତି, ଏୱମେୱ ଉପଚାରେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଚିତ୍ତଂ କାଲେନ ନିମିତ୍ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତି, କାଲେନ ଭୱଙ୍ଗଂ ଓତରତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଉପଚାରସମାଧି କୁସଲୱୀଥିଯଂ ଜୱିତ୍ୱା ଭୱଙ୍ଗଂ ଓତରତୀ’’ତି। ଅପ୍ପନାଯଂ ପନ ଅଙ୍ଗାନି ଥାମଜାତାନି ହୋନ୍ତି ତେସଂ ଥାମଜାତତ୍ତା। ଯଥା ନାମ ବଲୱା ପୁରିସୋ ଆସନା ୱୁଟ୍ଠାଯ ଦିୱସମ୍ପି ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ, ଏୱମେୱ ଅପ୍ପନାସମାଧିମ୍ହି ଉପ୍ପନ୍ନେ ଚିତ୍ତଂ ସକିଂ ଭୱଙ୍ଗୱାରଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କେୱଲମ୍ପି ରତ୍ତିଂ କେୱଲମ୍ପି ଦିୱସଂ ତିଟ୍ଠତି, କୁସଲଜୱନପଟିପାଟିୱସେନେୱ ପୱତ୍ତତି। ତେନାହ – ‘‘ଅପ୍ପନାସମାଧି…ପେ… ନ ଭୱଙ୍ଗଂ ଓତରତୀ’’ତି। ୱଣ୍ଣତୋତି ପିଚୁପିଣ୍ଡତାରକରୂପାଦୀସୁ ୱିଯ ଉପଟ୍ଠିତୱଣ୍ଣତୋ। ଲକ୍ଖଣତୋତି ଖରଭାୱାଦିସଭାୱତୋ ଅନିଚ୍ଚାଦିସଭାୱତୋ ୱା। ରକ୍ଖିତବ୍ବଂ ତଂ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ଲଦ୍ଧପରିହାନୀତି ଲଦ୍ଧୋପଚାରଜ୍ଝାନପରିହାନି। ନିମିତ୍ତେ ଅୱିନସ୍ସନ୍ତେ ତଦାରମ୍ମଣଂ ଝାନଂ ଅପରିହୀନମେୱ ହୋତି, ନିମିତ୍ତେ ପନ ଆରକ୍ଖାଭାୱେନ ୱିନଟ୍ଠେ ଲଦ୍ଧଂ ଲଦ୍ଧଂ ଝାନମ୍ପି ୱିନସ୍ସତି ତଦାଯତ୍ତୱୁତ୍ତିତୋ। ତେନାହ ‘‘ଆରକ୍ଖମ୍ହୀ’’ତିଆଦି।

ଇଦାନି ତତ୍ରାଯଂ ରକ୍ଖଣୂପାଯୋତିଆଦିନା –

‘‘ଆୱାସୋ ଗୋଚରୋ ଭସ୍ସଂ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭୋଜନଂ ଉତୁ;

ଇରିଯାପଥୋତି ସତ୍ତେତେ, ଅସପ୍ପାଯେ ୱିୱଜ୍ଜଯେ।

‘‘ସପ୍ପାଯେ ସତ୍ତ ସେୱେଥ, ଏୱଞ୍ହି ପଟିପଜ୍ଜତୋ;

ନ ଚିରେନେୱ କାଲେନ, ହୋତି କସ୍ସଚି ଅପ୍ପନା’’ତି। (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୫୯) –

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ରକ୍ଖଣୱିଧିଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ୱିଭାୱେତି। ତତ୍ରାଯଂ ୱିତ୍ଥାରୋ – ଯସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ୱସନ୍ତସ୍ସ ଅନୁପ୍ପନ୍ନଂ ୱା ନିମିତ୍ତଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱା ୱିନସ୍ସତି, ଅନୁପଟ୍ଠିତା ଚ ସତି ନ ଉପଟ୍ଠାତି, ଅସମାହିତଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଂ ନ ସମାଧିଯତି, ଅଯଂ ଅସପ୍ପାଯୋ। ଯତ୍ଥ ନିମିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚେୱ ଥାୱରଞ୍ଚ ହୋତି, ସତି ଉପଟ୍ଠାତି, ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି, ଅଯଂ ସପ୍ପାଯୋ। ତସ୍ମା ଯସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ବହୂ ଆୱାସା ହୋନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଏକମେକସ୍ମିଂ ତୀଣି ତୀଣି ଦିୱସାନି ୱସିତ୍ୱା ଯତ୍ଥସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି, ତତ୍ଥ ୱସିତବ୍ବଂ।

ଗୋଚରଗାମୋ ପନ ଯୋ ସେନାସନତୋ ଉତ୍ତରେନ ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ୱା ନାତିଦୂରେ ଦିୟଡ୍ଢକୋସବ୍ଭନ୍ତରେ ହୋତି ସୁଲଭସମ୍ପନ୍ନଭିକ୍ଖୋ, ସୋ ସପ୍ପାୟୋ, ୱିପରୀତୋ ଅସପ୍ପାୟୋ।

ଭସ୍ସନ୍ତି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସତିରଚ୍ଛାନକଥାପରିୟାପନ୍ନଂ ଅସପ୍ପାୟଂ। ତଞ୍ହିସ୍ସ ନିମିତ୍ତନ୍ତରଧାନାୟ ସଂୱତ୍ତତି। ଦସକଥାୱତ୍ଥୁନିସ୍ସିତଂ ସପ୍ପାୟଂ, ତମ୍ପିମତ୍ତାୟ ଭାସିତବ୍ବଂ।

ପୁଗ୍ଗଲୋପି ଅତିରଚ୍ଛାନକଥିକୋ ସୀଲାଦିଗୁଣସମ୍ପନ୍ନୋ, ଯଂ ନିସ୍ସାୟ ଅସମାହିତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିୟତି, ସମାହିତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ଥିରତରଂ ହୋତି, ଏୱରୂପୋ ସପ୍ପାୟୋ। କାୟଦଳ୍ହୀବହୁଲୋ ପନ ତିରଚ୍ଛାନକଥିକୋ ଅସପ୍ପାୟୋ। ସୋ ହି ତଂ କଦ୍ଦମୋଦକମିୱ ଅଚ୍ଛଂ ଉଦକଂ ମଲୀନମେୱ କରୋତି, ତାଦିସଞ୍ଚ ଆଗମ୍ମ କୋଟପ୍ପତ୍ତୱାସୀଦହରସ୍ସେୱ ସମାପତ୍ତି ୱିନସ୍ସତି, ପଗେୱ ନିମିତ୍ତଂ।

ଭୋଜନଂ ପନ କସ୍ସଚି ମଧୁରଂ, କସ୍ସଚି ଅମ୍ବିଲଂ ସପ୍ପାୟଂ ହୋତି। ଉତୁପି କସ୍ସଚି ସୀତୋ, କସ୍ସଚି ଉଣ୍ହୋ ସପ୍ପାୟୋ ହୋତି। ତସ୍ମା ଯଂ ଭୋଜନଂ ୱା ଉତୁଂ ୱା ସେୱନ୍ତସ୍ସ ଫାସୁ ହୋତି, ଅସମାହିତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିୟତି, ସମାହିତଂ ୱା ଥିରତରଂ ହୋତି। ତଂ ଭୋଜନଂ, ସୋ ଚ ଉତୁ ସପ୍ପାୟୋ। ଇତରଂ ଭୋଜନଂ, ଇତରୋ ଚ ଉତୁ ଅସପ୍ପାୟୋ।

ଇରିୟାପଥେସୁପି କସ୍ସଚି ଚଙ୍କମୋ ସପ୍ପାୟୋ ହୋତି, କସ୍ସଚି ସୟନଟ୍ଠାନନିସଜ୍ଜାନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ। ତସ୍ମା ତଂ ଆୱାସଂ ୱିୟ ତୀଣି ଦିୱସାନି ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଯସ୍ମିଂ ଇରିୟାପଥେ ଅସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିୟତି, ସମାହିତଂ ୱା ଥିରତରଂ ହୋତି, ସୋ ସପ୍ପାୟୋ, ଇତରୋ ଅସପ୍ପାୟୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇତି ଇମଂ ସତ୍ତୱିଧଂ ଅସପ୍ପାୟଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ସପ୍ପାୟଂ ସେୱିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ହି ନିମିତ୍ତାସେୱନବହୁଲସ୍ସ ନ ଚିରେନେୱ କାଲେନ ହୋତି କସ୍ସଚି ଅପ୍ପନା।

ଯସ୍ସ ପନ ଏୱମ୍ପି ପଟିପଜ୍ଜତୋ ନ ହୋତି, ତେନ ଦସୱିଧଂ ଅପ୍ପନାକୋସଲ୍ଲଂ ସମ୍ପାଦେତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ୱତ୍ଥୁୱିସଦକିରିୟା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୮୫; ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୧୮; ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩। ୫।୨୩୨; ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୪୧୮) ୱତ୍ଥୁୱିସଦକିରିୟା ନାମ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରାନଂ ୱତ୍ଥୂନଂ ୱିସଦଭାୱକରଣଂ। ଯଦା ହିସ୍ସ କେସନଖଲୋମାନି ଦୀଘାନି ହୋନ୍ତି, ସରୀରଂ ୱା ସେଦମଲଗ୍ଗହିତଂ, ତଦା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ୱତ୍ଥୁ ଅୱିସଦଂ ହୋତି ଅପରିସୁଦ୍ଧଂ। ଯଦା ପନସ୍ସ ଚୀୱରଂ ଜିଣ୍ଣଂ କିଲିଟ୍ଠଂ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ହୋତି, ସେନାସନଂ ୱା ଉକ୍ଲାପଂ, ତଦା ବାହିରଂ ୱତ୍ଥୁ ଅୱିସଦଂ ହୋତି ଅପରିସୁଦ୍ଧଂ। ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରେ ହି ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଅୱିସଦେ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ଚିତ୍ତଚେତସିକେସୁ ଞାଣମ୍ପି ଅପରିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତି ଅପରିସୁଦ୍ଧାନି ଦୀପକପଲ୍ଲିକୱଟ୍ଟିତେଲାନି ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପନ୍ନଦୀପସିଖାୟ ଓଭାସୋ ୱିୟ। ଅପରିସୁଦ୍ଧେନ ଚ ଞାଣେନ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସତୋ ସଙ୍ଖାରାପି ଅୱିଭୂତା ହୋନ୍ତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନମନୁୟୁଞ୍ଜତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନମ୍ପି ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ନ ଗଚ୍ଛତି। ୱିସଦେ ପନ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରେ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ଚିତ୍ତଚେତସିକେସୁ ଞାଣମ୍ପି ୱିସଦଂ ହୋତି ପରିସୁଦ୍ଧାନି ଦୀପକପଲ୍ଲିକୱଟ୍ଟିତେଲାନି ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପନ୍ନଦୀପସିଖାୟ ଓଭାସୋ ୱିୟ। ପରିସୁଦ୍ଧେନ ଚ ଞାଣେନ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସତୋ ସଙ୍ଖାରାପି ୱିଭୂତାହୋନ୍ତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନମନୁୟୁଞ୍ଜତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନମ୍ପି ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଗଚ୍ଛତି।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟସମତ୍ତପଟିପାଦନତା ନାମ ସଦ୍ଧାଦୀନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ସମଭାୱକରଣଂ। ସଚେ ହିସ୍ସ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ବଲୱଂ ହୋତି, ଇତରାନି ମନ୍ଦାନି, ତତୋ ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ପଗ୍ଗହକିଚ୍ଚଂ, ସତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଉପଟ୍ଠାନକିଚ୍ଚଂ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅୱିକ୍ଖେପକିଚ୍ଚଂ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଦସ୍ସନକିଚ୍ଚଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ତସ୍ମା ତଂ ଧମ୍ମସଭାୱପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ ୱା ଯଥା ୱା ମନସିକରୋତୋ ବଲୱଂ ଜାତଂ, ତଥା ଅମନସିକାରେନ ହାପେତବ୍ବଂ। ୱକ୍କଲିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଚେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନଂ। ସଚେ ପନ ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ବଲୱଂ ହୋତି, ଅଥ ନେୱ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅଧିମୋକ୍ଖକିଚ୍ଚଂ କାତୁଂ ସକ୍କୋତି, ନ ଇତରାନି ଇତରକିଚ୍ଚଭେଦଂ। ତସ୍ମା ତଂ ପସ୍ସଦ୍ଧାଦିଭାୱନାୟ ହାପେତବ୍ବଂ। ତତ୍ରାପି ସୋଣତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଦସ୍ସେତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ସେସେସୁପି ଏକସ୍ସ ବଲୱଭାୱେ ସତି ଇତରେସଂ ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚେସୁ ଅସମତ୍ଥତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ୱିସେସତୋ ପନେତ୍ଥ ସଦ୍ଧାପଞ୍ଞାନଂ ସମାଧିୱୀରିୟାନଞ୍ଚ ସମତଂ ପସଂସନ୍ତି। ବଲୱସଦ୍ଧୋ ହି ମନ୍ଦପଞ୍ଞୋ ମୁଧପ୍ପସନ୍ନୋ ହୋତି, ଅୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପସୀଦତି। ବଲୱପଞ୍ଞୋ ମନ୍ଦସଦ୍ଧୋ କେରାଟିକପକ୍ଖଂ ଭଜତି, ଭେସଜ୍ଜସମୁଟ୍ଠିତୋ ୱିୟ ରୋଗୋ ଅତେକିଚ୍ଛୋ ହୋତି। ଉଭିନ୍ନଂ ସମତାୟ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂୟେୱ ପସୀଦତି। ବଲୱସମାଧିଂ ପନ ମନ୍ଦୱୀରିୟଂ ସମାଧିସ୍ସ କୋସଜ୍ଜପକ୍ଖତ୍ତା କୋସଜ୍ଜଂ ଅଭିଭୱତି, ବଲୱୱୀରିୟଂ ମନ୍ଦସମାଧିଂୱୀରିୟସ୍ସ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚପକ୍ଖତ୍ତା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ଅଭିଭୱତି। ସମାଧି ପନ ୱୀରିୟେନ ସଂୟୋଜିତୋ କୋସଜ୍ଜେ ପତିତୁଂ ନ ଲଭତି, ୱୀରିୟଂ ସମାଧିନା ସଂୟୋଜିତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚେ ପତିତୁଂ ନ ଲଭତି। ତସ୍ମା ତଦୁଭୟଂ ସମଂ କାତବ୍ବଂ। ଉଭୟସମତାୟ ହି ଅପ୍ପନା ହୋତି। ଅପିଚ ସମାଧିକମ୍ମିକସ୍ସ ବଲୱତୀପି ସଦ୍ଧା ୱଟ୍ଟତି। ଏୱଞ୍ହି ସଦ୍ଦହନ୍ତୋ ଓକପ୍ପେନ୍ତୋ ଅପ୍ପନଂ ପାପୁଣିସ୍ସତି, ସମାଧିପଞ୍ଞାସୁ ପନ ସମାଧିକମ୍ମିକସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତା ବଲୱତୀ ୱଟ୍ଟତି। ଏୱଞ୍ହି ସୋ ଅପ୍ପନଂ ପାପୁଣାତି, ୱିପସ୍ସନାକମ୍ମିକସ୍ସ ପଞ୍ଞା ବଲୱତୀ ୱଟ୍ଟତି । ଏୱଞ୍ହି ସୋ ଲକ୍ଖଣପ୍ପଟିୱେଧଂ ପାପୁଣାତି, ଉଭିନ୍ନଂ ପନ ସମତାୟପି ଅପ୍ପନା ହୋତିୟେୱ। ସତି ପନ ସବ୍ବତ୍ଥ ବଲୱତୀ ୱଟ୍ଟତି। ସତି ହି ଚିତ୍ତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚପକ୍ଖିକାନଂ ସଦ୍ଧାୱୀରିୟପଞ୍ଞାନଂ ୱସେନ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚପାତତୋ କୋସଜ୍ଜପକ୍ଖେନ ଚ ସମାଧିନା କୋସଜ୍ଜପାତତୋ ରକ୍ଖତି। ତସ୍ମା ସା ଲୋଣଧୂପନଂ ୱିୟ ସବ୍ବବ୍ୟଞ୍ଜନେସୁ, ସବ୍ବକମ୍ମିକଅମଚ୍ଚୋ ୱିୟ ଚ ସବ୍ବରାଜକିଚ୍ଚେସୁ ସବ୍ବତ୍ଥ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା।

ନିମିତ୍ତକୁସଲତା ନାମ ପଥୱୀକସିଣାଦିକସ୍ସ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାନିମିତ୍ତସ୍ସ ଅକତସ୍ସ କରଣକୋସଲ୍ଲଂ, କତସ୍ସ ଭାୱନାକୋସଲ୍ଲଂ, ଭାୱନାୟ ଲଦ୍ଧସ୍ସ ରକ୍ଖଣକୋସଲ୍ଲଞ୍ଚ, ତଂ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତଂ।

କଥଂ ଯସ୍ମିଂ ସମୟେ ଚିତ୍ତଂ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ, ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଚିତ୍ତଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାତି? ଯଦାସ୍ସ ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିୟତାଦୀହି ଉଦ୍ଧତଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, ତଦା ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାଦୟୋ ତୟୋ ଅଭାୱେତ୍ୱା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାଦୟୋ ଭାୱେତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୪) –

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ମହନ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧଂ ନିବ୍ବାପେତୁକାମୋ ଅସ୍ସ, ସୋ ତତ୍ଥ ସୁକ୍ଖାନି ଚେୱ ତିଣାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ସୁକ୍ଖାନି ଚ ଗୋମୟାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ସୁକ୍ଖାନି ଚ କଟ୍ଠାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ମୁଖୱାତଞ୍ଚ ଦଦେୟ୍ୟ, ନ ଚ ପଂସୁକେନ ଓକିରେୟ୍ୟ, ଭବ୍ବୋ ନୁ ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ତଂ ମହନ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧଂ ନିବ୍ବାପେତୁନ୍ତି। ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ମିଂ ସମୟେ ଉଦ୍ଧତଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, ଅକାଲୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ। ଅକାଲୋ ୱୀରିୟ...ପେ... ଅକାଲୋ ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଉଦ୍ଧତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ, ତଂ ଏତେହି ଧମ୍ମେହି ଦୁୱୂପସମୟଂ ହୋତି।

''ଯସ୍ମିଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମୟେ ଉଦ୍ଧତଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, କାଲୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ। କାଲୋ ସମାଧି...ପେ... କାଲୋ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଉଦ୍ଧତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ, ତଂ ଏତେହି ଧମ୍ମେହି ସୁୱୂପସମୟଂ ହୋତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ମହନ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧଂ ନିବ୍ବାପେତୁକାମୋ ଅସ୍ସ, ସୋ ତତ୍ଥ ଅଲ୍ଲାନି ଚେୱ ତିଣାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ଅଲ୍ଲାନି ଚ ଗୋମୟାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ଅଲ୍ଲାନି ଚ କଟ୍ଠାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ଉଦକୱାତଞ୍ଚ ଦଦେୟ୍ୟ, ପଂସୁକେନ ଚ ଓକିରେୟ୍ୟ, ଭବ୍ବୋ ନୁ ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ତଂ ମହନ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧଂ ନିବ୍ବାପେତୁନ୍ତି। ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ଯଥାସକଂ ଆହାରୱସେନ ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାଦୀନଂ ଭାୱନା ୱେଦିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା –

''ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, କାୟପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି ଚିତ୍ତପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି, ତତ୍ଥ ୟୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ ଅୟମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ , ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାୟ ୱେପୁଲ୍ଲାୟ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା ସଂୱତ୍ତତି। ତଥା ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଥନିମିତ୍ତଂ ଅବ୍ୟଗ୍ଗନିମିତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ୟୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ ଅୟମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାୟ ୱେପୁଲ୍ଲାୟ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା ସଂୱତ୍ତତି...ପେ... ତଥା ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନୀୟା ଧମ୍ମା, ତତ୍ଥ ୟୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ ଅୟମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାୟ ୱେପୁଲ୍ଲାୟ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା ସଂୱତ୍ତତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୨)।

ତତ୍ଥ ଯଥାସ୍ସ ପସ୍ସଦ୍ଧିଆଦୟୋ ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବା, ତଂ ଆକାରଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ତେସଂ ଉପ୍ପାଦନୱସେନ ପୱତ୍ତମନସିକାରୋୱ ତୀସୁ ପଦେସୁପି ୟୋନିସୋମନସିକାରୋ ନାମ। ସମଥନିମିତ୍ତନ୍ତି ଚ ସମଥସ୍ସେୱେତଂ ଅଧିୱଚନଂ, ଅୱିକ୍ଖେପଟ୍ଠେନ ଚ ତସ୍ସେୱ ଅବ୍ୟଗ୍ଗନିମିତ୍ତନ୍ତି।

ଅପିଚ ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି – ପଣୀତଭୋଜନସେୱନତା, ଉତୁସୁଖସେୱନତା, ଇରିୟାପଥସୁଖସେୱନତା, ମଜ୍ଝତ୍ତପ୍ପୟୋଗତା, ସାରଦ୍ଧକାୟପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନତା, ପସ୍ସଦ୍ଧକାୟପୁଗ୍ଗଲସେୱନତା, ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି।

ଏକାଦସ ଧମ୍ମା ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି – ୱତ୍ଥୁୱିସଦତା, ନିମିତ୍ତକୁସଲତା, ଇନ୍ଦ୍ରିୟସମତ୍ତପଟିପାଦନତା, ସମୟେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ନିଗ୍ଗହଣତା, ସମୟେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପଗ୍ଗହଣତା, ନିରସ୍ସାଦସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସଦ୍ଧାସଂୱେଗୱସେନ ସମ୍ପହଂସନତା, ସମପ୍ପୱତ୍ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନତା, ଅସମାହିତପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନତା, ସମାହିତପୁଗ୍ଗଲସେୱନତା, ଝାନୱିମୋକ୍ଖପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣତା, ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି।

ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି – ସତ୍ତମଜ୍ଝତ୍ତତା, ସଙ୍ଖାରମଜ୍ଝତ୍ତତା, ସତ୍ତସଙ୍ଖାରକେଲାୟନପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନତା, ସତ୍ତସଙ୍ଖାରମଜ୍ଝତ୍ତପୁଗ୍ଗଲସେୱନତା, ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି। ଇତି ଇମେହି ଆକାରେହି ଏତେ ଧମ୍ମେ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତୋ ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାଦୟୋ ଭାୱେତି ନାମ। ଏୱଂ ଯସ୍ମିଂ ସମୟେ ଚିତ୍ତଂ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ, ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଚିତ୍ତଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାତି।

କଥଞ୍ଚ ଯସ୍ମିଂ ସମୟେ ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ, ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି? ଯଦାସ୍ସ ଅତିସିଥିଲୱୀରିୟତାଦୀହି ଚିତ୍ତଂ ଲୀନଂ ହୋତି, ତଦା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାଦୟୋ ତୟୋ ଅଭାୱେତ୍ୱା ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାଦୟୋ ଭାୱେତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୪) –

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ପରିତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଉଜ୍ଜାଲେତୁକାମୋ ଅସ୍ସ, ସୋ ତତ୍ଥ ଅଲ୍ଲାନି ଚେୱ ତିଣାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ…ପେ… ପଂସୁକେନ ଚ ଓକିରେୟ୍ୟ, ଭବ୍ବୋ ନୁ ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ତଂ ପରିତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଉଜ୍ଜାଲେତୁନ୍ତି। ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ମିଂ ସମୟେ ଲୀନଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି। ଅକାଲୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ। ଅକାଲୋ ସମାଧି…ପେ… ଅକାଲୋ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଲୀନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ, ତଂ ଏତେହି ଧମ୍ମେହି ଦୁସମୁଟ୍ଠାପୟଂ ହୋତି।

''ଯସ୍ମିଞ୍ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମୟେ ଲୀନଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, କାଲୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ, କାଲୋ ୱୀରିୟ…ପେ… କାଲୋ ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଲୀନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ, ତଂ ଏତେହି ଧମ୍ମେହି ସୁସମୁଟ୍ଠାପୟଂ ହୋତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ପରିତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଉଜ୍ଜାଲେତୁକାମୋ ଅସ୍ସ, ସୋ ତତ୍ଥ ସୁକ୍ଖାନି ଚେୱ ତିଣାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ…ପେ… ନ ଚ ପଂସୁକେନ ଓକିରେୟ୍ୟ, ଭବ୍ବୋ ନୁ ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ତଂ ପରିତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଉଜ୍ଜାଲେତୁନ୍ତି। ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି।

ଏତ୍ଥାପି ଯଥାସକଂ ଆହାରୱସେନ ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାଦୀନଂ ଭାୱନା ୱେଦିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୨) –

''ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁସଲାକୁସଲା ଧମ୍ମା ସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜା ଧମ୍ମା ହୀନପ୍ପଣୀତା ଧମ୍ମା କଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗା ଧମ୍ମା, ତତ୍ଥ ୟୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ ଅୟମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାୟ ୱେପୁଲ୍ଲାୟ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା ସଂୱତ୍ତତି। ତଥା ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆରମ୍ଭଧାତୁ ନିକ୍କମଧାତୁ ପରକ୍କମଧାତୁ, ତତ୍ଥ ୟୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ ଅୟମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାୟ ୱେପୁଲ୍ଲାୟ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା ସଂୱତ୍ତତି। ତଥା ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନୀୟା ଧମ୍ମା, ତତ୍ଥ ୟୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ ଅୟମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାୟ ୱେପୁଲ୍ଲାୟ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା ସଂୱତ୍ତତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ସଭାୱସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣପ୍ପଟିୱେଧୱସେନ ପୱତ୍ତମନସିକାରୋ କୁସଲାଦୀସୁ ୟୋନିସୋମନସିକାରୋ ନାମ। ଆରମ୍ଭଧାତୁଆଦୀନଂ ଉପ୍ପାଦନୱସେନ ପୱତ୍ତମନସିକାରୋ ଆରମ୍ଭଧାତୁଆଦୀସୁ ୟୋନିସୋମନସିକାରୋ ନାମ। ତତ୍ଥ ଆରମ୍ଭଧାତୂତି ପଠମୱୀରିୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ନିକ୍କମଧାତୂତି କୋସଜ୍ଜତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତତ୍ତା ତତୋ ବଲୱତରଂ। ପରକ୍କମଧାତୂତି ପରଂ ପରଂ ଠାନଂ ଅକ୍କମନତୋ ତତୋପି ବଲୱତରଂ। ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନୀୟା ଧମ୍ମାତି ପନ ପୀତିୟା ଏୱେତଂ ନାମଂ, ତସ୍ସାପି ଉପ୍ପାଦକମନସିକାରୋ ୟୋନିସୋମନସିକାରୋ ନାମ।

ଅପିଚ ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି – ପରିପୁଚ୍ଛକତା, ୱତ୍ଥୁୱିସଦକିରିୟା, ଇନ୍ଦ୍ରିୟସମତ୍ତପଟିପାଦନା, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନା, ପଞ୍ଞୱନ୍ତପୁଗ୍ଗଲସେୱନା, ଗମ୍ଭୀରଞାଣଚରିୟପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା, ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି।

ଏକାଦସ ଧମ୍ମା ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି – ଅପାୟାଦିଭୟପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣତା, ୱୀରିୟାୟତ୍ତଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରୱିସେସାଧିଗମାନିସଂସଦସ୍ସିତା, ''ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧମହାସାୱକେହି ଗତମଗ୍ଗୋ ମୟା ଗନ୍ତବ୍ବୋ, ସୋ ଚ ନ ସକ୍କା କୁସୀତେନ ଗନ୍ତୁ''ନ୍ତି ଏୱଂ ଗମନୱୀଥିପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣତା, ଦାୟକାନଂ ମହପ୍ଫଲତାକରଣେନ ପିଣ୍ଡାପଚାୟନତା, ''ୱୀରିୟାରମ୍ଭସ୍ସ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ ମେ ସତ୍ଥା, ସୋ ଚ ଅନତିକ୍କମନୀୟସାସନୋ, ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ବହୂପକାରୋ, ପଟିପତ୍ତିୟା ଚ ପୂଜିୟମାନୋ ପୂଜିତୋ ହୋତି, ନ ଇତରଥା''ତି ଏୱଂ ସତ୍ଥୁ ମହତ୍ତପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣତା, ''ସଦ୍ଧମ୍ମସଙ୍ଖାତଂ ମେ ମହାଦାୟଜ୍ଜଂ ଗହେତବ୍ବଂ, ତଞ୍ଚ ନ ସକ୍କା କୁସୀତେନ ଗହେତୁ''ନ୍ତି ଏୱଂ ଦାୟଜ୍ଜମହତ୍ତପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣତା, ଆଲୋକସଞ୍ଞାମନସିକାରଇରିୟାପଥପରିୱତ୍ତନଅବ୍ଭୋକାସସେୱନାଦୀହି ଥିନମିଦ୍ଧୱିନୋଦନତା, କୁସୀତପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନତା, ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟପୁଗ୍ଗଲସେୱନତା, ସମ୍ମପ୍ପଧାନପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣତା, ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି।

ଏକାଦସ ଧମ୍ମା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି – ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତି, ଧମ୍ମସଙ୍ଘସୀଲଚାଗଦେୱତାନୁସ୍ସତି, ଉପସମାନୁସ୍ସତି, ଲୂଖପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନତା, ସିନିଦ୍ଧପୁଗ୍ଗଲସେୱନତା, ପସାଦନୀୟସୁତ୍ତନ୍ତପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣତା, ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି। ଇତି ଇମେହି ଆକାରେହି ଏତେ ଧମ୍ମେ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତୋ ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାଦୟୋ ଭାୱେତି ନାମ। ଏୱଂ ଯସ୍ମିଂ ସମୟେ ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ, ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି।

କଥଂ ଯସ୍ମିଂ ସମୟେ ଚିତ୍ତଂ ସମ୍ପହଂସେତବ୍ବଂ, ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଚିତ୍ତଂ ସମ୍ପହଂସେତି? ଯଦାସ୍ସ ପଞ୍ଞାପୟୋଗମନ୍ଦତାୟ ୱା ଉପସମସୁଖାନଧିଗମେନ ୱା ନିରସ୍ସାଦଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, ତଦା ନଂ ଅଟ୍ଠସଂୱେଗୱତ୍ଥୁପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ ସଂୱେଜେତି। ଅଟ୍ଠ ସଂୱେଗୱତ୍ଥୂନି ନାମ ଜାତିଜରାବ୍ୟାଧିମରଣାନି ଚତ୍ତାରି, ଅପାୟଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଚମଂ, ଅତୀତେ ୱଟ୍ଟମୂଲକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଅନାଗତେ ୱଟ୍ଟମୂଲକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଆହାରପରିୟେଟ୍ଠିମୂଲକଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି। ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମସଙ୍ଘଗୁଣାନୁସ୍ସରଣେନ ଚସ୍ସ ପସାଦଂ ଜନେତି। ଏୱଂ ଯସ୍ମିଂ ସମୟେ ଚିତ୍ତଂ ସମ୍ପହଂସେତବ୍ବଂ, ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଚିତ୍ତଂ ସମ୍ପହଂସେତି।

କଥଂ ଯସ୍ମିଂ ସମୟେ ଚିତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତବ୍ବଂ, ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଚିତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତି? ଯଦାସ୍ସ ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜତୋ ଅଲୀନଂ ଅନୁଦ୍ଧତଂ ଅନିରସ୍ସାଦଂ ଆରମ୍ମଣେ ସମପ୍ପୱତ୍ତଂ ସମଥୱୀଥିପ୍ପଟିପନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, ତଦା ତସ୍ସ ପଗ୍ଗହନିଗ୍ଗହସମ୍ପହଂସନେସୁ ଅବ୍ୟାପାରଂ ଆପଜ୍ଜତି ସାରଥି ୱିୟ ଚ ସମପ୍ପୱତ୍ତେସୁ ଅସ୍ସେସୁ। ଏୱଂ ଯସ୍ମିଂ ସମୟେ ଚିତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତବ୍ବଂ, ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଚିତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତି।

ଅସମାହିତପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନା ନାମ ନେକ୍ଖମ୍ମପଟିପଦଂ ଅନାରୁଳ୍ହପୁବ୍ବାନଂ ଅନେକକିଚ୍ଚପ୍ପସୁତାନଂ ୱିକ୍ଖିତ୍ତହଦୟାନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଆରକା ପରିଚ୍ଚାଗୋ। ସମାହିତପୁଗ୍ଗଲସେୱନା ନାମ ନେକ୍ଖମ୍ମପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନାନଂ ସମାଧିଲାଭୀନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ କାଲେନ କାଲଂ ଉପସଙ୍କମନଂ। ତଦଧିମୁତ୍ତତା ନାମ ସମାଧିମୁତ୍ତତା, ସମାଧିଗରୁସମାଧିନିନ୍ନସମାଧିପୋଣସମାଧିପବ୍ଭାରତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱମେତଂ ଦସୱିଧଂ ଅପ୍ପନାକୋସଲ୍ଲଂ ସମ୍ପାଦେତବ୍ବଂ। ତେନାହ – ''ଇମାନି ଦସ ଅପ୍ପନାକୋସଲ୍ଲାନି ଅୱିଜହନ୍ତେନା''ତି। ତତ୍ଥ ଯେନ ୱିଧିନା ଅପ୍ପନାୟ କୁସଲୋ ହୋତି, ସୋ ଦସୱିଧୋପି ୱିଧି ଅପ୍ପନାକୋସଲ୍ଲଂ ତନ୍ନିବ୍ବତ୍ତଂ ୱା ଞାଣଂ, ଏୱମେତଂ ଦସୱିଧଂ ଅପ୍ପନାକୋସଲ୍ଲଂ ସମ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସ ପଟିଲଦ୍ଧନିମିତ୍ତସ୍ମିଂ ଅପ୍ପନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

''ଏୱଞ୍ହି ସମ୍ପାଦୟତୋ, ଅପ୍ପନାକୋସଲ୍ଲଂ ଇମଂ;

ପଟିଲଦ୍ଧେ ନିମିତ୍ତସ୍ମିଂ, ଅପ୍ପନା ସମ୍ପୱତ୍ତତୀ''ତି। (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୬୭);

ୟୋଗୋ କରଣୀୟୋତି ଅପ୍ପନାକୋସଲ୍ଲଂ ସମ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସାପି ଯଦି ଅପ୍ପନା ନ ହୋତି, ତେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନାନୁୟୋଗଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ରେଣୁଆଦୀସୁ ମଧୁକରାଦୀନଂ ପୱତ୍ତି ଆକାରଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଲୀନୁଦ୍ଧତଭାୱେହି ମାନସଂ ମୋଚେତ୍ୱା ୱୀରିୟସମତଂ ୟୋଜେନ୍ତେନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୟୋଗୋ କାତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

''ଏୱଞ୍ହି ପଟିପନ୍ନସ୍ସ, ସଚେ ସା ନପ୍ପୱତ୍ତତି;

ତଥାପି ନ ଜହେ ୟୋଗଂ, ୱାୟମେଥେୱ ପଣ୍ଡିତୋ।

''ହିତ୍ୱା ହି ସମ୍ମୱାୟାମଂ, ୱିସେସଂ ନାମ ମାଣୱୋ;

ଅଧିଗଚ୍ଛେ ପରିତ୍ତମ୍ପି, ଠାନମେତଂ ନ ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘ଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତିଆକାରଂ, ତସ୍ମା ସଲ୍ଲକ୍ଖଯଂ ବୁଧୋ;

ସମତଂ ୱୀରିଯସ୍ସେୱ, ଯୋଜଯେଥ ପୁନପ୍ପୁନଂ।

‘‘ଈସକମ୍ପି ଲଯଂ ଯନ୍ତଂ, ପଗ୍ଗଣ୍ହେଥେୱ ମାନସଂ;

ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧଂ ନିସେଧେତ୍ୱା, ସମମେୱ ପୱତ୍ତଯେ।

‘‘ରେଣୁମ୍ହି ଉପ୍ପଲଦଲେ, ସୁତ୍ତେ ନାୱାଯ ନାଳିଯା;

ଯଥା ମଧୁକରାଦୀନଂ, ପୱତ୍ତି ସମ୍ମୱଣ୍ଣିତା।

‘‘ଲୀନୌଦ୍ଧତଭାୱେହି, ମୋଚଯିତ୍ୱାନ ସବ୍ବସୋ;

ଏୱଂ ନିମିତ୍ତାଭିମୁଖଂ, ମାନସଂ ପଟିପାଦଯେ’’ତି। (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୬୭);

ଯଥା ହି ଅଛେକୋ ମଧୁକରୋ ‘‘ଅସୁକସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ପୁପ୍ଫଂ ପୁପ୍ଫିତ’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ତିକ୍ଖେନ ୱେଗେନ ପକ୍ଖନ୍ଦୋ ତଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ପଟିନିୱତ୍ତେନ୍ତୋ ଖୀଣେ ରେଣୁମ୍ହି ସମ୍ପାପୁଣାତି, ଅପରୋ ଅଛେକୋ ମନ୍ଦେନ ଜୱେନ ପକ୍ଖନ୍ଦୋ ଖୀଣେଯେୱ ସମ୍ପାପୁଣାତି, ଛେକୋ ପନ ସମେନ ଜୱେନ ପକ୍ଖନ୍ଦୋ ସୁଖେନ ପୁପ୍ଫରାସିଂ ସମ୍ପତ୍ୱା ଯାୱଦିଚ୍ଛକଂ ରେଣୁଂ ଆଦାଯ ମଧୁଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ମଧୁଂ ଅନୁଭୱତି, ଯଥା ଚ ସଲ୍ଲକତ୍ତଅନ୍ତେୱାସିକେସୁ ଉଦକଥାଲଗତେ ଉପ୍ପଲପତ୍ତେ ସତ୍ଥକମ୍ମଂ ସିକ୍ଖନ୍ତେସୁ ଏକୋ ଅଛେକୋ ୱେଗେନ ସତ୍ଥଂ ପାତେନ୍ତୋ ଉପ୍ପଲପତ୍ତଂ ଦ୍ୱିଧା ୱା ଛିନ୍ଦତି, ଉଦକେ ୱା ପୱେସେତି, ଅପରୋ ଅଛେକୋ ଛିଜ୍ଜନପୱେସନଭଯା ସତ୍ଥକେନ ଫୁସିତୁମ୍ପି ନ ୱିସହତି, ଛେକୋ ପନ ସମେନ ପଯୋଗେନ ତତ୍ଥ ସତ୍ଥପଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପରିଯୋଦାତସିପ୍ପୋ ହୁତ୍ୱା ତଥାରୂପେସୁ ଠାନେସୁ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଲାଭଂ ଲଭତି, ଯଥା ଚ ‘‘ଯୋ ଚତୁବ୍ୟାମପ୍ପମାଣଂ ମକ୍କଟକସୁତ୍ତଂ ଆହରତି, ସୋ ଚତ୍ତାରି ସହସ୍ସାନି ଲଭତୀ’’ତି ରଞ୍ଞା ୱୁତ୍ତେ ଏକୋ ଅଛେକପୁରିସୋ ୱେଗେନ ମକ୍କଟକସୁତ୍ତଂ ଆକଡ୍ଢନ୍ତୋ ତହିଂ ତହିଂ ଛିନ୍ଦତିଯେୱ, ଅପରୋ ଅଛେକୋ ଛେଦନଭଯା ହତ୍ଥେନ ଫୁସିତୁମ୍ପି ନ ୱିସହତି, ଛେକୋ ପନ କୋଟିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସମେନ ପଯୋଗେନ ଦଣ୍ଡକେ ୱେଠେତ୍ୱା ଆହରିତ୍ୱା ଲାଭଂ ଲଭତି, ଯଥା ଚ ଅଛେକୋ ନିଯାମକୋ ବଲୱୱାତେ ଲଙ୍କାରଂ ପୂରେନ୍ତୋ ନାୱଂ ୱିଦେସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦାପେତି, ଅପରୋ ଅଛେକୋ ମନ୍ଦୱାତେ ଲଙ୍କାରଂ ଓରୋପେନ୍ତୋ ନାୱଂ ତତ୍ଥେୱ ଠପେତି, ଛେକୋ ପନ ମନ୍ଦୱାତେ ପୂରେତ୍ୱା ବଲୱୱାତେ ଅଡ୍ଢଲଙ୍କାରଂ କତ୍ୱା ସୋତ୍ଥିନା ଇଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନଂ ପାପୁଣାତି, ଯଥା ଚ ‘‘ଯୋ ତେଲେନ ଅଛଡ୍ଡେନ୍ତୋ ନାଳିଂ ପୂରେତି, ସୋ ଲାଭଂ ଲଭତୀ’’ତି ଆଚରିଯେନ ଅନ୍ତେୱାସିକାନଂ ୱୁତ୍ତେ ଏକୋ ଅଛେକୋ ଲାଭଲୁଦ୍ଧୋ ୱେଗେନ ପୂରେନ୍ତୋ ତେଲଂ ଛଡ୍ଡେତି, ଅପରୋ ଅଛେକୋ ତେଲଛଡ୍ଡନଭଯା ଆସିଞ୍ଚିତୁମ୍ପି ନ ୱିସହତି, ଛେକୋ ପନ ସମେନ ପଯୋଗେନ ପୂରେତ୍ୱା ଲାଭଂ ଲଭତି, ଏୱମେୱ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଉପ୍ପନ୍ନେ ନିମିତ୍ତେ ‘‘ସୀଘମେୱ ଅପ୍ପନଂ ପାପୁଣିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗାଳ୍ହଂ ୱୀରିଯଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯତ୍ତା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚେ ପତତି, ସୋ ନ ସକ୍କୋତି ଅପ୍ପନଂ ପାପୁଣିତୁଂ। ଏକୋ ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯତାଯ ଦୋସଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ଦାନି ମେ ଅପ୍ପନାଯା’’ତି ୱୀରିଯଂ ହାପେତି, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅତିଲୀନୱୀରିଯତ୍ତା କୋସଜ୍ଜେ ପତତି, ସୋପି ନ ସକ୍କୋତି ଅପ୍ପନଂ ପାପୁଣିତୁଂ। ଯୋ ପନ ଈସକମ୍ପି ଲୀନଂ ଲୀନଭାୱତୋ, ଉଦ୍ଧତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚତୋ ମୋଚେତ୍ୱା ସମେନ ପଯୋଗେନ ନିମିତ୍ତାଭିମୁଖଂ ପୱତ୍ତେତି, ସୋ ଅପ୍ପନଂ ପାପୁଣାତି, ତାଦିସେନ ଭୱିତବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ଏୱଂ ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଅପ୍ପନାପୱତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ତସ୍ସେୱଂ ଅନୁଯୁତ୍ତସ୍ସା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପଠମଂ ପରିକମ୍ମନ୍ତିଆଦି ଅଗ୍ଗହିତଗ୍ଗହଣେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଗହିତଗ୍ଗହଣେନ ପନ ଅୱିସେସେନ ସବ୍ବେସଂ ସବ୍ବା ସମଞ୍ଞା। ସବ୍ବାନିପି ହି ଅପ୍ପନାଯ ପରିକମ୍ମତ୍ତା ପଟିସଙ୍ଖାରକତ୍ତା ‘‘ପରିକମ୍ମାନୀ’’ତିପି, ଯଥା ଗାମାଦୀନଂ ଆସନ୍ନପ୍ପଦେସୋ ‘‘ଗାମୂପଚାରୋ ଘରୂପଚାରୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ଅପ୍ପନାଯ ଆସନ୍ନତ୍ତା ସମୀପଚାରିତ୍ତା ୱା ‘‘ଉପଚାରାନୀ’’ତିପି, ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ପରିକମ୍ମାନଂ ଉପରି ଅପ୍ପନାଯ ଚ ଅନୁଲୋମନତୋ ‘‘ଅନୁଲୋମାନୀ’’ତିପି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଯଞ୍ଚେତ୍ଥ ସବ୍ବନ୍ତିମଂ, ତଂ ପରିତ୍ତଗୋତ୍ତାଭିଭୱନତୋ ମହଗ୍ଗତଗୋତ୍ତଭାୱନତୋ ଚ ‘‘ଗୋତ୍ରଭୂ’’ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ଗଂ ତାଯତୀତି ହି ଗୋତ୍ତଂ, ପରିଚ୍ଛିନ୍ନ ପୱତ୍ତମାନଂ ଅଭିଧାନଂ ବୁଦ୍ଧିଞ୍ଚ ଏକଂସିକୱିସଯତାଯ ରକ୍ଖତୀତି ପରିତ୍ତଗୋତ୍ତଂ। ଯଥା ହି ବୁଦ୍ଧି ଆରମ୍ମଣଭୂତେନ ଅତ୍ଥେନ ୱିନା ନ ୱତ୍ତତି, ଏୱଂ ଅଭିଧାନଂ ଅଭିଧେଯ୍ୟଭୂତେନ, ତସ୍ମା ସୋ ତାନି ତାଯତି ରକ୍ଖତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଂ ପନ ମହଗ୍ଗତାନୁତ୍ତରୱିଧୁରଂ କାମତଣ୍ହାଯ ଗୋଚରଭୂତଂ କାମାୱଚରଧମ୍ମାନଂ ଆୱେଣିକରୂପଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ମହଗ୍ଗତଗୋତ୍ତେପି ଇମିନା ନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇତି ଏୱରୂପସ୍ସ ପରିତ୍ତଗୋତ୍ତସ୍ସ ଅଭିଭୱନତୋ ମହଗ୍ଗତଗୋତ୍ତସ୍ସ ଚ ଭାୱନତୋ ଉପ୍ପାଦନତୋ ଅନ୍ତିମଂ ‘‘ଗୋତ୍ରଭୂ’’ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ଚତୁତ୍ଥମେୱ ହି ପଞ୍ଚମଂ ୱାତି ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞାନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞସ୍ସ ହି ଚତୁତ୍ଥଂ ଅପ୍ପେତି, ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞସ୍ସ ପଞ୍ଚମଂ। କସ୍ମା ପନ ଚତୁତ୍ଥଂ ପଞ୍ଚମଂ ୱା ଅପ୍ପେତି, ନ ଛଟ୍ଠଂ ୱା ସତ୍ତମଂ ୱାତି ଆହ ‘‘ଆସନ୍ନଭୱଙ୍ଗପାତତ୍ତା’’ତି। ଯଥା ହି ପୁରିସୋ ଛିନ୍ନପପାତାଭିମୁଖୋ ଧାୱନ୍ତୋ ଠାତୁକାମୋପି ପରିଯନ୍ତେ ପାଦଂ କତ୍ୱା ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ପପାତେ ଏୱ ପତତି, ଏୱଂ ଛଟ୍ଠଂ ୱା ସତ୍ତମଂ ୱା ଅପ୍ପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି ଭୱଙ୍ଗସ୍ସ ଆସନ୍ନତ୍ତା। ତସ୍ମା ଚତୁତ୍ଥପଞ୍ଚମେସୁଯେୱ ଅପ୍ପନା ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

‘‘ପୁରିମା ପୁରିମା କୁସଲା ଧମ୍ମା ପଚ୍ଛିମାନଂ ପଚ୍ଛିମାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଆସେୱନପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ’’ତି (ପଟ୍ଠା। ୧।୧।୧୨) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଆସେୱନପଚ୍ଚଯେନ କୁସଲା ଧମ୍ମା ବଲୱନ୍ତୋ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଆହ। ଯଥା ଅଲଦ୍ଧାସେୱନଂ ପଠମଂ ଜୱନଂ ଦୁବ୍ବଲତ୍ତା ଗୋତ୍ରଭୁଂ ନ ଉପ୍ପାଦେତି, ଲଦ୍ଧାସେୱନଂ ପନ ବଲୱଭାୱତୋ ଦୁତିଯଂ ୱା ତତିଯଂ ୱା ଗୋତ୍ରଭୁଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ଏୱଂ ଲଦ୍ଧାସେୱନତାଯ ବଲୱଭାୱତୋ ଛଟ୍ଠମ୍ପି ସତ୍ତମମ୍ପି ଅପ୍ପେତୀତି ଥେରସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେନାହ – ‘‘ତସ୍ମା ଛଟ୍ଠଂ ସତ୍ତମଂ ୱା ଅପ୍ପେତୀ’’ତି। ତନ୍ତି ଥେରସ୍ସ ୱଚନଂ। ପଟିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି ସୁତ୍ତସୁତ୍ତାନୁଲୋମଆଚରିଯୱାଦେହି ଅନୁପତ୍ଥମ୍ଭିତତ୍ତା ‘‘ଅତ୍ତନୋମତିମତ୍ତଂ ଥେରସ୍ସେତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ। ‘‘ପୁରିମା ପୁରିମା କୁସଲା ଧମ୍ମା’’ତି ପନ ସୁତ୍ତପଦମକାରଣଂ ଆସେୱନପଚ୍ଚଯଲାଭସ୍ସ ବଲୱଭାୱେ ଅନେକନ୍ତିକତ୍ତା। ତଥା ହି ଅଲଦ୍ଧାସେୱନାପି ପଠମଚେତନା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯା ହୋତି, ଲଦ୍ଧାସେୱନା ଦୁତିଯଚେତନା ଯାୱ ଛଟ୍ଠଚେତନା ଅପରାପରିଯୱେଦନୀଯା। ଯଦି ଛଟ୍ଠଂ ସତ୍ତମଞ୍ଚ ପରିକ୍ଖୀଣଜୱତ୍ତା ଦୁବ୍ବଲଂ, ନ ଆସେୱନପଚ୍ଚଯେନ ବଲୱଂ, କଥଂ ସତ୍ତମଜୱନଚେତନା ଉପପଜ୍ଜୱେଦନୀଯା ଆନନ୍ତରିଯା ଚ ହୋତୀତି? ନାଯଂ ୱିସେସୋ ଆସେୱନପଚ୍ଚଯଲାଭେନ ବଲୱପ୍ପତ୍ତିଯା କିଞ୍ଚରହି କିରିଯାୱତ୍ଥାୱିସେସତୋ। କିରିଯାୱତ୍ଥା ହି ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନୱସେନ ତିୱିଧା। ତତ୍ଥ ପରିଯୋସାନାୱତ୍ଥାଯ ସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚେତନାଭାୱେନ ଉପପଜ୍ଜୱେଦନୀଯାଦିତା ହୋତି, ନ ବଲୱଭାୱେନାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ‘‘ପଟିସନ୍ଧିଯା ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯଭାୱିନୋ ୱିପାକସନ୍ତାନସ୍ସ ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯଭାୱେନ ତଥା ଅଭିସଙ୍ଖତତ୍ତା’’ତି ଚ ୱଦନ୍ତି, ତସ୍ମା ଛଟ୍ଠସତ୍ତମାନଂ ପପାତାଭିମୁଖତାଯ ପରିକ୍ଖୀଣଜୱତା ନ ସକ୍କା ନିୱାରେତୁଂ। ପୁବ୍ବଭାଗଚିତ୍ତାନୀତି ତୀଣି ଚତ୍ତାରି ୱା ଚିତ୍ତାନି।

ଏତ୍ତାତି ଏତିସ୍ସଂ କାଯାନୁପସ୍ସନାଯଂ। ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ପତ୍ତୁକାମୋତି ଅଧିଗନ୍ତୁକାମୋ ସମାପଜ୍ଜିତୁକାମୋ ଚ। ତତ୍ଥ ସଲ୍ଲକ୍ଖଣାୱିୱଟ୍ଟନାୱସେନ ଅଧିଗନ୍ତୁକାମୋ, ସଲ୍ଲକ୍ଖଣୱସେନ ସମାପଜ୍ଜିତୁକାମୋତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଆୱଜ୍ଜନସମାପଜ୍ଜନ...ପେ... ୱସିପ୍ପତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଏୱଂ ତାୱ ପଞ୍ଚ ୱସିଯୋ ୱେଦିତବ୍ବା – ପଠମଜ୍ଝାନତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ପଠମଂ ୱିତକ୍କଂ ଆୱଜ୍ଜଯତୋ ଭୱଙ୍ଗଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନାୱଜ୍ଜନାନନ୍ତରଂ ୱିତକ୍କାରମ୍ମଣାନେୱ ଚତ୍ତାରି ପଞ୍ଚ ଜୱନାନି ଜୱନ୍ତି, ତତୋ ଦ୍ୱେ ଭୱଙ୍ଗାନି, ତତୋ ପନ ୱିଚାରାରମ୍ମଣଂ ଆୱଜ୍ଜନଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଜୱନାନୀତି ଏୱଂ ପଞ୍ଚସୁ ଝାନଙ୍ଗେସୁ ଯଦା ନିରନ୍ତରଂ ଚିତ୍ତଂ ପେସେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଅଥସ୍ସ ଆୱଜ୍ଜନୱସୀ ସିଦ୍ଧା ହୋତି। ଅଯଂ ପନ ଭୱଙ୍ଗଦ୍ୱଯନ୍ତରିତା ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତା ୱସୀ ଭଗୱତୋ ଯମକପାଟିହାରିଯେ ଲବ୍ଭତି, ଅଞ୍ଞେସଂ ୱା ଧମ୍ମସେନାପତିଆଦୀନଂ ଏୱରୂପେ ଉଟ୍ଠାଯ ସମୁଟ୍ଠାଯ ଲହୁତରଂ ଆୱଜ୍ଜନୱସୀନିବ୍ବତ୍ତନକାଲେ। ସା ଚ ଖୋ ଇତ୍ତରା ପରିତ୍ତକାଲା, ନ ସତ୍ଥୁ ଯମକପାଟିହାରିଯେ ୱିଯ ଚିରତରପ୍ପବନ୍ଧୱତୀ। ତଥା ହି ତଂ ସାୱକେହି ଅସାଧାରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଇତୋ ପରଂ ସୀଘତରା ଆୱଜ୍ଜନୱସୀ ନାମ ନତ୍ଥି।

ଆଯସ୍ମତୋ ପନ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ନନ୍ଦୋପନନ୍ଦନାଗରାଜଦମନେ ୱିଯ ସୀଘଂ ସମାପଜ୍ଜନସମତ୍ଥତା ସମାପଜ୍ଜନୱସୀ ନାମ। ଏତ୍ଥ ଚ ସମାପଜ୍ଜିତୁକାମତାନନ୍ତରଂ ଦ୍ୱୀସୁ ଭୱଙ୍ଗେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ଭୱଙ୍ଗଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନାୱଜ୍ଜନାନନ୍ତରଂ ସମାପଜ୍ଜନଂ ସୀଘଂ ସମାପଜ୍ଜନସମତ୍ଥତା। ଅଯଞ୍ଚ ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତା ସମାପଜ୍ଜନୱସୀ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନାଯଂ ଲବ୍ଭତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ତସ୍ସାଯେୱ କଥାଯ ପରିଯୋସାନେ ତସ୍ମିଂଯେୱ ପୁରିମସ୍ମିଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତେ ଅଜ୍ଝତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେମି ସନ୍ନିସାଦେମି ଏକୋଦିଂ କରୋମି ସମାଦହାମି, ଯେନ ସୁଦଂ ନିଚ୍ଚକପ୍ପଂ ୱିହରାମୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୩୮୭)। ଇତୋ ସୀଘତରା ହି ସମାପଜ୍ଜନୱସୀ ନାମ ନତ୍ଥି।

ଅଚ୍ଛରାମତ୍ତଂ ୱା ଦସଚ୍ଛରାମତ୍ତଂ ୱା ଖଣଂ ଝାନଂ ଠପେତୁଂ ସମତ୍ଥତା ଅଧିଟ୍ଠାନୱସୀ ନାମ। ତଥେୱ ଅଚ୍ଛରାମତ୍ତଂ ୱା ଦସଚ୍ଛରାମତ୍ତଂ ୱା ଲହୁକଂ ଖଣଂ ଝାନସମଙ୍ଗୀ ହୁତ୍ୱା ଝାନତୋ ୱୁଟ୍ଠାତୁଂ ସମତ୍ଥତା ୱୁଟ୍ଠାନୱସୀ ନାମ। ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତିଯେୱ ହେତ୍ଥ ଝାନତୋ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ଏତ୍ଥ ଚ ଯଥା ‘‘ଏତ୍ତକମେୱ ଖଣଂ ଝାନଂ ଠପେସ୍ସାମୀ’’ତି ପୁବ୍ବପରିକମ୍ମୱସେନ ଅଧିଟ୍ଠାନସମତ୍ଥତା ଅଧିଟ୍ଠାନୱସୀ, ଏୱଂ ‘‘ଏତ୍ତକମେୱ ଖଣଂ ଝାନସମଙ୍ଗୀ ହୁତ୍ୱା ଝାନତୋ ୱୁଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ’’ତି ପୁବ୍ବପରିକମ୍ମୱସେନ ୱୁଟ୍ଠାନସମତ୍ଥତା ୱୁଟ୍ଠାନୱସୀତି ୱେଦିତବ୍ବା, ଯା ସମାପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲତାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱସୀ ପନ ଆୱଜ୍ଜନୱସିଯା ଏୱ ୱୁତ୍ତା। ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଜୱନାନେୱ ହି ତତ୍ଥ ଆୱଜ୍ଜନାନନ୍ତରାନି। ଯଦଗ୍ଗେନ ହି ଆୱଜ୍ଜନୱସୀସିଦ୍ଧି, ତଦଗ୍ଗେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱସୀସିଦ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅରୂପପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ୱା…ପେ… ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତୀତି ସଙ୍ଖେପତୋ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ''କଥ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଝାନଙ୍ଗାନି ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ୱିତକ୍କାଦୀନି ଝାନଙ୍ଗାନି ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତେ ଚ ଧମ୍ମେ ସଲକ୍ଖଣରସାଦିୱସେନ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା। ''ଝାନଙ୍ଗାନୀ''ତି ହି ଇଦଂ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ, ଝାନଙ୍ଗାନି ପନ ପସ୍ସନ୍ତୋ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତେ ଚ ଧମ୍ମେ ପସ୍ସତି। ତେସଂ ନିସ୍ସଯଂ ହଦଯୱତ୍ଥୁନ୍ତି ଯଥା ନାମ ପୁରିସୋ ଅନ୍ତୋଗେହେ ସପ୍ପଂ ଦିସ୍ୱା ଅନୁବନ୍ଧମାନୋ ତସ୍ସ ଆସଯଂ ପସ୍ସତି, ଏୱମେୱ ଖୋ ଅଯମ୍ପି ଯୋଗାୱଚରୋ ତେ ଅରୂପଧମ୍ମେ ଉପପରିକ୍ଖନ୍ତୋ ''ଇମେ ଧମ୍ମା କିଂ ନିସ୍ସାଯ ପୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତି ପରିଯେସମାନୋ ତେସଂ ନିସ୍ସଯଂ ହଦଯୱତ୍ଥୁଂ ପସ୍ସତି। ଝାନଙ୍ଗାନି ଅରୂପନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାନମ୍ପି ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅରୂପପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ରୂପପରିଗ୍ଗହଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ରୂପପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଅରୂପପରିଗ୍ଗହଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଅଥ ୱା''ତିଆଦିମାହ। କେସାଦୀସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ…ପେ… ତଂନିସ୍ସିତରୂପାନି ଚ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ପନ କେସେ ତାୱ ଥଦ୍ଧଲକ୍ଖଣଂ ପଥୱୀଧାତୂତି ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ, ତତ୍ଥେୱ ଆବନ୍ଧନଲକ୍ଖଣଂ ଆପୋଧାତୂତି, ପରିପାଚନଲକ୍ଖଣଂ ତେଜୋଧାତୂତି, ୱିତ୍ଥମ୍ଭନଲକ୍ଖଣଂ ୱାଯୋଧାତୂତି ଏୱଂ ସବ୍ବକୋଟ୍ଠାସେସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ କୋଟ୍ଠାସେ ଚତ୍ତାରି ଚତ୍ତାରି ମହାଭୂତାନି ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବାନି। ଅଥାନେନ ଯାଥାୱତୋ ସରସଲକ୍ଖଣତୋ ଆୱିଭୂତାସୁ ଧାତୂସୁ କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନମ୍ହି ତାୱ କେସେ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣା ତା ଚତସ୍ସୋ ଚ ଧାତୁଯୋ ତଂନିସ୍ସିତୋ ଚ ୱଣ୍ଣୋ ଗନ୍ଧୋ ରସୋ ଓଜା ଜୀୱିତଂ କାଯପସାଦୋତି ଏୱଂ କାଯଦସକୱସେନ ଦସ ରୂପାନି, ତତ୍ଥେୱ ଭାୱସ୍ସ ଅତ୍ଥିତାଯ ଭାୱଦସକୱସେନ ଦସ ରୂପାନି, ଆହାରସମୁଟ୍ଠାନଂ ଓଜଟ୍ଠମକଂ, ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନଂ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ଅପରାନିପି ଚତୁୱୀସତୀତି ଏୱଂ ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନେସୁ ଚତୁୱୀସତିକୋଟ୍ଠାସେସୁ ଚତୁଚତ୍ତାଲୀସ ରୂପାନି ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବାନି। ସେଦୋ ଅସ୍ସୁ ଖେଳୋ ସିଙ୍ଘାଣିକାତି ଇମେ ପନ ଚତୂସୁ ଉତୁଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନେସୁ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଓଜଟ୍ଠମକାନଂ ୱସେନ ସୋଳସ ସୋଳସ ରୂପାନି। ଉଦରିଯଂ କରୀସଂ ପୁବ୍ବଂ ମୁତ୍ତନ୍ତି ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନେସୁ ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନସ୍ସେୱ ଓଜଟ୍ଠମକସ୍ସ ୱସେନ ଅଟ୍ଠ ଅଟ୍ଠ ରୂପାନି ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବାନି। ଏସ ତାୱ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେ ନଯୋ।

ଯେ ପନ ଇମସ୍ମିଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେ ଆୱିଭୂତେ ଅପରେ ଚତ୍ତାରୋ ତେଜୋକୋଟ୍ଠାସା, ଛ ୱାଯୋକୋଟ୍ଠାସାତି ଦସ ଆକାରା ଆୱି ଭୱନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଅସିତାଦିପରିପାଚକେ ତାୱ କମ୍ମଜତେଜୋକୋଟ୍ଠାସମ୍ହି ଓଜଟ୍ଠମକଞ୍ଚେୱ ଜୀୱିତଞ୍ଚାତି ନୱ ରୂପାନି, ତଥା ଚିତ୍ତଜେ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସକୋଟ୍ଠାସେ ଓଜଟ୍ଠମକଞ୍ଚେୱ ସଦ୍ଦୋ ଚାତି ନୱ, ସେସେସୁ ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନେସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ଜୀୱିତନୱକଞ୍ଚେୱ ତୀଣି ଚ ଓଜଟ୍ଠମକାନୀତି ତେତ୍ତିଂସ ତେତ୍ତିଂସ ରୂପାନି ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବାନି। ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସାକାରୱସେନ ଇମେସୁ ଭୂତୁପାଦାଯରୂପେସୁ ପାକଟେସୁ ଜାତେସୁ ୱତ୍ଥୁଦ୍ୱାରୱସେନ ପଞ୍ଚ ଚକ୍ଖୁଦସକାଦଯୋ ହଦଯୱତ୍ଥୁଦସକଞ୍ଚାତି ଅପରାନିପି ସଟ୍ଠି ରୂପାନି ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବାନି। ସଚେ ପନସ୍ସ ତେନ ତେନ ମୁଖେନ ରୂପଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅରୂପଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହତୋ ସୁଖୁମତ୍ତା ଅରୂପଂ ନ ଉପଟ୍ଠାତି, ତେନ ଧୁରନିକ୍ଖେପଂ ଅକତ୍ୱା ରୂପମେୱ ପୁନପ୍ପୁନଂ ସମ୍ମସିତବ୍ବଂ ମନସି କାତବ୍ବଂ ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବଂ। ଯଥା ଯଥା ହିସ୍ସ ରୂପଂ ସୁୱିକ୍ଖାଲିତଂ ହୋତି ନିଜ୍ଜଟଂ ସୁପରିସୁଦ୍ଧଂ, ତଥା ତଥା ତଦାରମ୍ମଣା ଅରୂପଧମ୍ମା ସଯମେୱ ପାକଟା ହୋନ୍ତି।

ଯଥା ହି ଚକ୍ଖୁମତୋ ପୁରିସସ୍ସ ଅପରିସୁଦ୍ଧେ ଆଦାସେ ମୁଖନିମିତ୍ତଂ ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ନିମିତ୍ତଂ ନ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ନ ଆଦାସଂ ଛଡ୍ଡେତି, ଅଥ ଖୋ ନଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ପରିମଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ପରିସୁଦ୍ଧେ ଆଦାସେ ନିମିତ୍ତଂ ସଯମେୱ ପାକଟଂ ହୋତି, ଏୱମେୱ ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଧୁରନିକ୍ଖେପଂ ଅକତ୍ୱା ରୂପମେୱ ପୁନପ୍ପୁନଂ ସମ୍ମସିତବ୍ବଂ ମନସି କାତବ୍ବଂ ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବଂ। ଯଥା ଯଥା ହିସ୍ସ ରୂପଂ ସୁୱିକ୍ଖାଲିତଂ ହୋତି ନିଜ୍ଜଟଂ ସୁପରିସୁଦ୍ଧଂ, ତଥା ତଥା ତଦାରମ୍ମଣା ଅରୂପଧମ୍ମା ସଯମେୱ ପାକଟା ହୋନ୍ତି। ଏୱଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧରୂପପରିଗ୍ଗହସ୍ସ ପନସ୍ସ ଅରୂପଧମ୍ମା ତୀହାକାରେହି ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି ଫସ୍ସୱସେନ ୱା ୱେଦନାୱସେନ ୱା ୱିଞ୍ଞାଣୱସେନ ୱା।

କଥଂ ? ଏକସ୍ସ ତାୱ ''କେସେ ପଥୱୀଧାତୁ କକ୍ଖଳଲକ୍ଖଣା…ପେ… ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ପଥୱୀଧାତୁ କକ୍ଖଳଲକ୍ଖଣା''ତିଆଦିନା ନଯେନ ଧାତୁଯୋ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ପଠମାଭିନିପାତୋ ଫସ୍ସୋ, ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱେଦନା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଦ୍ଧିଂ ଫସ୍ସେନ ଚେତନା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଚିତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋତି ଉପଟ୍ଠାତି। ଏୱଂ ଅରୂପଧମ୍ମା ଫସ୍ସୱସେନ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି। ଏକସ୍ସ ''କେସେ ପଥୱୀଧାତୁ କକ୍ଖଳଲକ୍ଖଣା…ପେ… ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ପଥୱୀଧାତୁ କକ୍ଖଳଲକ୍ଖଣା''ତି ତଦାରମ୍ମଣରସାନୁଭୱନକୱେଦନା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ଫସ୍ସୋ ଚ ଚେତନା ଚ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋତି ଉପଟ୍ଠାତି। ଏୱଂ ୱେଦନାୱସେନ ଅରୂପଧମ୍ମା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି। ଅପରସ୍ସ ''କେସେ ପଥୱୀଧାତୁ କକ୍ଖଳଲକ୍ଖଣା…ପେ… ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ପଥୱୀଧାତୁ କକ୍ଖଳଲକ୍ଖଣା''ତି ଆରମ୍ମଣପଟିୱିଜାନନଂ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱେଦନା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଫସ୍ସୋ ଚ ଚେତନା ଚ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋତି ଉପଟ୍ଠାତି। ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣୱସେନ ଅରୂପଧମ୍ମା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି। ଏତେନେୱୁପାଯେନ ''କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନେ କେସେ ପଥୱୀଧାତୁ କକ୍ଖଳଲକ୍ଖଣା''ତିଆଦିନା ନଯେନ ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସାଯ ଧାତୁକୋଟ୍ଠାସେସୁ ଚତୁନ୍ନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ୱସେନ ସେସେସୁପି ୱତ୍ଥୁ ଚକ୍ଖାଦୀସୁ ଦସକେସୁ ମନୋଧାତୁମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୂନଂ ନିସ୍ସଯଲକ୍ଖଣଂ ହଦଯୱତ୍ଥୁ ରୂପାଭିଘାତାରହଭୂତପ୍ପସାଦଲକ୍ଖଣଂ ଚକ୍ଖୂତିଆଦିନା ୱତ୍ଥୁଦ୍ୱାରୱସେନ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ପଠମାଭିନିପାତୋ ଫସ୍ସୋ, ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱେଦନା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋତିଆଦିନା ଫସ୍ସାଦିୱସେନ ତୀହି ଆକାରେହି ଅରୂପଧମ୍ମା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଯଥାପରିଗ୍ଗହିତରୂପାରମ୍ମଣଂ ଯଥାପରିଗ୍ଗହିତରୂପୱତ୍ଥୁଦ୍ୱାରାରମ୍ମଣଂ ୱା ସସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ପସ୍ସତୀ''ତି।

ଇଦାନି ଅଞ୍ଞଥାପି ରୂପପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଅରୂପପରିଗ୍ଗହଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଅଥ ୱା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯଥା ହୀତିଆଦି କାଯସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଚ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ସମୁଦଯଭାୱଦସ୍ସନଂ। କମ୍ମାରଗଗ୍ଗରୀତି କମ୍ମାରାନଂ ଉକ୍କାଯ ଅଗ୍ଗିଧମନଭସ୍ତା। ଧମମାନାଯାତି ଧୂମାଯନ୍ତିଯା, ୱାତଂ ଗାହାପେନ୍ତିଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ତଜ୍ଜନ୍ତି ତଦନୁରୂପଂ। ଏୱମେୱନ୍ତି ଏତ୍ଥ କମ୍ମାରଗଗ୍ଗରୀ ୱିଯ କରଜକାଯୋ, ୱାଯାମୋ ୱିଯ ଚିତ୍ତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କିଞ୍ଚାପି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା, କରଜକାଯଂ ପନ ୱିନା ତେସଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତନତୋ ''କାଯଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ତସ୍ସାତି ନାମରୂପସ୍ସ। ପଚ୍ଚଯଂ ପରିଯେସତୀତି ''ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦଯା ରୂପସମୁଦଯୋ''ତିଆଦିନା ଅୱିଜ୍ଜାଦିକଂ ପଚ୍ଚଯଂ ପରିଯେସତି ୱୀମଂସତି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। କଙ୍ଖଂ ୱିତରତୀତି ''ଅହୋସିଂ ନୁ ଖୋ ଅହଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନ''ନ୍ତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତଂ ସୋଳସୱତ୍ଥୁକଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ଅତିକ୍କମତି ପଜହତି। ''ଯଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନ''ନ୍ତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତଂ କଲାପସମ୍ମସନଂ। ପୁବ୍ବଭାଗେତି ପଟିପଦାଞାଣଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିପରିଯାପନ୍ନାଯ ଉଦଯବ୍ବଯାନୁପସ୍ସନାଯ ପୁବ୍ବଭାଗେ ଉପ୍ପନ୍ନେ। ଓଭାସାଦଯୋତି ଓଭାସୋ ଞାଣଂ ପୀତି ପସ୍ସଦ୍ଧି ସୁଖଂ ଅଧିମୋକ୍ଖୋ ପଗ୍ଗହୋ ଉପେକ୍ଖା ଉପଟ୍ଠାନଂ ନିକନ୍ତୀତି ଇମେ ଓଭାସାଦଯୋ ଦସ।

ତତ୍ଥ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୨।୭୩୩; ପଟି। ମ। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨।୬) ଓଭାସୋତି ୱିପସ୍ସନୋଭାସୋ, ସୋ ଚ ୱିପସ୍ସନାଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠିତଂ ସନ୍ତତିପତିତଂ ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ପଭସ୍ସରରୂପଂ। ତତ୍ଥ ୱିପସ୍ସନାଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠିତଂ ଯୋଗିନୋ ସରୀରଟ୍ଠମେୱ ପଭସ୍ସରଂ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି ଚିତ୍ତଜରୂପାନଂ ସରୀରଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ବହି ଅପ୍ପୱତ୍ତନତୋ, ଇତରଂ ସରୀରଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଞାଣାନୁଭାୱାନୁରୂପଂ ସମନ୍ତତୋ ପତ୍ଥରତି, ତଂ ତସ୍ସେୱ ପଞ୍ଞାଯତି। ତେନ ଫୁଟ୍ଠୋକାସେ ରୂପଗତମ୍ପି ପସ୍ସତି, ପସ୍ସନ୍ତୋ ଚ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ ପସ୍ସତି, ଉଦାହୁ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣେନାତି ୱୀମଂସିତବ୍ବନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଲାଭିନୋ ୱିଯ ତଂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେୱାତି ୱତ୍ତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି। ସୋ ଖୋ ପନାଯଂ ଓଭାସୋ କସ୍ସଚି ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଲ୍ଲଙ୍କଟ୍ଠାନମତ୍ତମେୱ ଓଭାସେନ୍ତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, କସ୍ସଚି ଅନ୍ତୋଗବ୍ଭଂ, କସ୍ସଚି ବହିଗବ୍ଭମ୍ପି, କସ୍ସଚି ସକଲୱିହାରଂ, ଗାୱୁତଂ, ଅଡ୍ଢଯୋଜନଂ, ଯୋଜନଂ, ଦ୍ୱିଯୋଜନଂ, ତିଯୋଜନଂ, କସ୍ସଚି ପଥୱୀତଲତୋ ଯାୱ ଅକନିଟ୍ଠବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଏକାଲୋକଂ କୁରୁମାନୋ। ଭଗୱତୋ ପନ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ଓଭାସେନ୍ତୋ ଉଦପାଦି। ତସ୍ମିଂ ପନ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଯୋଗାୱଚରୋ ''ନ ୱତ ମେ ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ଏୱରୂପୋ ଓଭାସୋ ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବୋ, ଅଦ୍ଧା ମଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋସ୍ମି ଫଲପ୍ପତ୍ତୋସ୍ମୀ''ତି ଅମଗ୍ଗମେୱ ''ମଗ୍ଗୋ''ତି, ଅଫଲମେୱ ଚ ''ଫଲ''ନ୍ତି ଗଣ୍ହାତି। ତସ୍ସ ଅମଗ୍ଗଂ ''ମଗ୍ଗୋ''ତି ଅଫଲଂ ୱା ''ଫଲ''ନ୍ତି ଗଣ୍ହତୋ ୱିପସ୍ସନାୱୀଥି ଉକ୍କନ୍ତା ନାମ ହୋତି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଓଭାସମେୱ ଅସ୍ସାଦେନ୍ତୋ ନିସୀଦତି।

ଞାଣନ୍ତି ୱିପସ୍ସନାଞାଣଂ। ତସ୍ସ କିର ରୂପାରୂପଧମ୍ମେ ତୁଲଯନ୍ତସ୍ସ ତୀରଯନ୍ତସ୍ସ ୱିସ୍ସଟ୍ଠଇନ୍ଦୱଜିରମିୱ ଅୱିହତୱେଗଂ ତିଖିଣଂ ସୂରଂ ଅତିୱିସଦଂ ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ପୀତୀତି ୱିପସ୍ସନାପୀତି। ତସ୍ସ କିର ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଖୁଦ୍ଦିକା ପୀତି ଖଣିକା ପୀତି ଓକ୍କନ୍ତିକା ପୀତି ଉବ୍ବେଗା ପୀତି ଫରଣା ପୀତୀତି ଅଯଂ ପଞ୍ଚୱିଧା ପୀତି ସକଲସରୀରଂ ପୂରଯମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ପସ୍ସଦ୍ଧୀତି ୱିପସ୍ସନାପସ୍ସଦ୍ଧି। ତସ୍ସ କିର ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନେ ୱା ଦିୱାଟ୍ଠାନେ ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ କାଯଚିତ୍ତାନଂ ନେୱ ଦରଥୋ, ନ ଗାରୱଂ, ନ କକ୍ଖଳତା, ନ ଅକମ୍ମଞ୍ଞତା, ନ ଗେଲଞ୍ଞଂ, ନ ୱଙ୍କତା ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ପନସ୍ସ କାଯଚିତ୍ତାନି ପସ୍ସଦ୍ଧାନି ଲହୂନି ମୁଦୂନି କମ୍ମଞ୍ଞାନି ସୁୱିସଦାନି ଉଜୁକାନିଯେୱ ହୋନ୍ତି। ସୋ ଇମେହି ପସ୍ସଦ୍ଧାଦୀହି ଅନୁଗ୍ଗହିତକାଯଚିତ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅମାନୁସିଂ ନାମ ରତିଂ ଅନୁଭୱତି। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ –

''ସୁଞ୍ଞାଗାରଂ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ, ସନ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ;

ଅମାନୁସୀ ରତୀ ହୋତି, ସମ୍ମା ଧମ୍ମଂ ୱିପସ୍ସତୋ।

''ଯତୋ ଯତୋ ସମ୍ମସତି, ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦଯବ୍ବଯଂ;

ଲଭତୀ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ, ଅମତଂ ତଂ ୱିଜାନତ''ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୩୭୩-୩୭୪);

ଏୱମସ୍ସ ଇମଂ ଅମାନୁସିଂ ରତିଂ ସାଧୟମାନା ଲହୁତାଦିସମ୍ପୟୁତ୍ତା ପସ୍ସଦ୍ଧି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ସୁଖନ୍ତି ୱିପସ୍ସନାସୁଖଂ। ତସ୍ସ କିର ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ସକଲସରୀରଂ ଅଭିସନ୍ଦୟମାନଂ ଅତିପଣୀତଂ ସୁଖମୁପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଅଧିମୋକ୍ଖୋତି ସଦ୍ଧା। ୱିପସ୍ସନାସମ୍ପୟୁତ୍ତାୟେୱ ହିସ୍ସ ଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ଅତିସୟପ୍ପସାଦଭୂତା ବଲୱତୀ ସଦ୍ଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ପଗ୍ଗହୋତି ୱୀରିୟଂ। ୱିପସ୍ସନାସମ୍ପୟୁତ୍ତମେୱ ହିସ୍ସ ଅସିଥିଲମନଚ୍ଚାରଦ୍ଧଂ ସୁପଗ୍ଗହିତଂ ୱୀରିୟଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଉପଟ୍ଠାନନ୍ତି ସତି। ୱିପସ୍ସନାସମ୍ପୟୁତ୍ତାୟେୱ ହିସ୍ସ ସୂପଟ୍ଠିତା ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତା ନିଖାତା ଅଚଲା ପବ୍ବତରାଜସଦିସା ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ସୋ ୟଂ ୟଂ ଠାନଂ ଆୱଜ୍ଜତି ସମନ୍ନାହରତି ମନସି କରୋତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି, ତଂ ତଂ ଠାନମସ୍ସ ଓକ୍କନ୍ତିତ୍ୱା ପକ୍ଖନ୍ଦିତ୍ୱା ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନୋ ପରଲୋକୋ ୱିୟ ସତିୟା ଉପଟ୍ଠାତି।

ଉପେକ୍ଖାତି ୱିପସ୍ସନୁପେକ୍ଖା ଚେୱ ଆୱଜ୍ଜନୁପେକ୍ଖା ଚ। ତସ୍ମିଞ୍ହିସ୍ସ ସମୟେ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ ମଜ୍ଝତ୍ତଭୂତା ୱିପସ୍ସନୁପେକ୍ଖା ବଲୱତୀ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ମନୋଦ୍ୱାରେ ଆୱଜ୍ଜନୁପେକ୍ଖାପି। ସା ହିସ୍ସ ତଂ ତଂ ଠାନଂ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତସ୍ସ ୱିସ୍ସଟ୍ଠଇନ୍ଦୱଜିରମିୱ ପତ୍ତପୁଟେ ପକ୍ଖନ୍ଦତତ୍ତନାରାଚୋ ୱିୟ ଚ ସୂରା ତିଖିଣା ହୁତ୍ୱା ୱହତି।

ନିକନ୍ତୀତି ୱିପସ୍ସନାନିକନ୍ତି। ଏୱଂ ଓଭାସାଦିପଟିମଣ୍ଡିତାୟ ହିସ୍ସ ୱିପସ୍ସନାୟ ଆଲୟଂ କୁରୁମାନା ସୁଖୁମା ସନ୍ତାକାରା ନିକନ୍ତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ୟା ''କିଲେସୋ''ତି ପରିଗ୍ଗହେତୁମ୍ପି ନ ସକ୍କା ହୋତି।

ୟଥା ଚ ଓଭାସେ, ଏୱଂ ଏତେସୁପି ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଉପ୍ପନ୍ନେ ୟୋଗାୱଚରୋ ''ନ ୱତ ମେ ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ଏୱରୂପଂ ଞାଣଂ ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବଂ, ଏୱରୂପା ପୀତି, ପସ୍ସଦ୍ଧି, ସୁଖଂ, ଅଧିମୋକ୍ଖୋ, ପଗ୍ଗହୋ, ଉପଟ୍ଠାନଂ, ଉପେକ୍ଖା, ନିକନ୍ତି ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବା, ଅଦ୍ଧା ମଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋସ୍ମି ଫଲପ୍ପତ୍ତୋସ୍ମୀ''ତି ଅମଗ୍ଗମେୱ ''ମଗ୍ଗୋ''ତି ଅଫଲମେୱ ଚ ''ଫଲ''ନ୍ତି ଗଣ୍ହାତି, ତସ୍ସ ଅମଗ୍ଗଂ ''ମଗ୍ଗୋ''ତି ଅଫଲଂ ''ଫଲ''ନ୍ତି ଗଣ୍ହତୋ ୱିପସ୍ସନାୱୀଥି ଉକ୍କନ୍ତା ନାମ ହୋତି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ନିକନ୍ତିମେୱ ଅସ୍ସାଦେନ୍ତୋ ନିସୀଦତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ଓଭାସାଦୟୋ ଉପକ୍କିଲେସୱତ୍ଥୁତାୟ ''ଉପକ୍କିଲେସା''ତି ୱୁତ୍ତା, ନ ଅକୁସଲତ୍ତା, ନିକନ୍ତି ପନ ଉପକ୍କିଲେସୋ ଚେୱ ଉପକ୍କିଲେସୱତ୍ଥୁ ଚ । ୱତ୍ଥୁୱସେନେୱ ଚେତେ ଦସ, ଗାହୱସେନ ପନ ସମତିଂସ ହୋନ୍ତି। କଥଂ? ''ମମ ଓଭାସୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ''ତି ଗଣ୍ହତୋ ହି ଦିଟ୍ଠିଗ୍ଗାହୋ ହୋତି, ''ମନାପୋ ୱତ ଓଭାସୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ''ତି ଗଣ୍ହତୋ ମାନଗ୍ଗାହୋ, ଓଭାସଂ ଅସ୍ସାଦୟତୋ ତଣ୍ହାଗାହୋ। ଇତି ଓଭାସେ ଦିଟ୍ଠିମାନତଣ୍ହାୱସେନ ତୟୋ ଗାହା। ତଥା ସେସେସୁପୀତି ଏୱଂ ଗାହୱସେନ ସମତିଂସ ଉପକ୍କିଲେସା ହୋନ୍ତି। ତେସଂ ୱସେନ ଅକୁସଲୋ ଅବ୍ୟତ୍ତୋ ୟୋଗାୱଚରୋ ଓଭାସାଦୀସୁ କମ୍ପତି ୱିକ୍ଖିପତି, ଓଭାସାଦୀସୁ ଏକେକଂ ''ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା''ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ତେନାହୁ ପୋରାଣା –

''ଓଭାସେ ଚେୱ ଞାଣେ ଚ, ପୀତିୟା ଚ ୱିକମ୍ପତି;

ପସ୍ସଦ୍ଧିୟା ସୁଖେ ଚେୱ, ୟେହି ଚିତ୍ତଂ ପୱେଧତି।

''ଅଧିମୋକ୍ଖେ ଚ ପଗ୍ଗାହେ, ଉପଟ୍ଠାନେ ଚ କମ୍ପତି;

ଉପେକ୍ଖାୱଜ୍ଜନାୟ ଚେୱ, ଉପେକ୍ଖାୟ ଚ ନିକନ୍ତିୟା''ତି। (ପଟି। ମ। ୨।୭)

କୁସଲୋ ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନୋ ୟୋଗାୱଚରୋ ଓଭାସାଦୀସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ''ଅୟଂ ଖୋ ମେ ଓଭାସୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ସୋ ଖୋ ପନାୟଂ ଅନିଚ୍ଚୋ ସଙ୍ଖତୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନୋ ଖୟଧମ୍ମୋ ୱୟଧମ୍ମୋ ୱିରାଗଧମ୍ମୋ ନିରୋଧଧମ୍ମୋ''ତି ଇତି ୱା ତଂ ପଞ୍ଞାୟ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦତି ଉପପରିକ୍ଖତି। ଅଥ ୱା ପନସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ସଚେ ଓଭାସୋ ଅତ୍ତା ଭୱେୟ୍ୟ, ଅତ୍ତାତି ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟେୟ୍ୟ, ଅନତ୍ତାୱ ପନାୟଂ ''ଅତ୍ତା''ତି ଗହିତୋ। ତସ୍ମା ସୋ ଅୱସୱତ୍ତନଟ୍ଠେନ ଅନତ୍ତା, ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱଟ୍ଠେନ ଅନିଚ୍ଚୋ, ଉପ୍ପାଦୱୟପଟିପୀଳନଟ୍ଠେନ ଦୁକ୍ଖୋତି ଉପପରିକ୍ଖତି। ୟଥା ଚ ଓଭାସେ, ଏୱଂ ସେସେସୁପି। ସୋ ଏୱଂ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଓଭାସଂ ''ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା''ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ଞାଣଂ…ପେ… ନିକନ୍ତିଂ ''ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା''ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ଏୱଂ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ଓଭାସାଦୀସୁ ନ କମ୍ପତି ନ ୱେଧତି। ତେନାହୁ ପୋରାଣା –

''ଇମାନି ଦସ ଠାନାନି, ପଞ୍ଞା ୟସ୍ସ ପରିଚ୍ଚିତା;

ଧମ୍ମୁଦ୍ଧଚ୍ଚକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ୱିକ୍ଖେପ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି। (ପଟି। ମ। ୨।୭);

ସୋ ଏୱଂ ୱିକ୍ଖେପଂ ଅଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତଂ ସମତିଂସୱିଧଂ ଉପକ୍କିଲେସଜଟଂ ୱିଜଟେତ୍ୱା ''ଓଭାସାଦୟୋ ଧମ୍ମା ନ ମଗ୍ଗୋ, ଉପକ୍କିଲେସୱିମୁତ୍ତଂ ପନ ୱୀଥିପ୍ପଟିପନ୍ନଂ ୱିପସ୍ସନାଞାଣଂ ମଗ୍ଗୋ''ତି ଅମଗ୍ଗଂ ମଗ୍ଗଞ୍ଚ ୱୱତ୍ଥପେତି। ୟଂ ସନ୍ଧାୟେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ''ଓଭାସାଦୟୋ ଦସ ୱିପସ୍ସନୁପକ୍କିଲେସେ ପହାୟ ଉପକ୍କିଲେସୱିମୁତ୍ତଂ ପଟିପଦାଞାଣଂ ମଗ୍ଗୋତି ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା''ତି। ଉଦୟଂ ପହାୟାତି ଉଦୟବ୍ବୟାନୁପସ୍ସନାୟ ଗହିତଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଉଦୟଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ତେସଂ ଭଙ୍ଗସ୍ସେୱ ଅନୁପସ୍ସନତୋ ଭଙ୍ଗାନୁପସ୍ସନାଞାଣଂ ପତ୍ୱା ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସନାପୁବ୍ବଙ୍ଗମାୟ ନିବ୍ବିଦାନୁପସ୍ସନାୟ ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତୋ ମୁଞ୍ଚିତୁକମ୍ୟତାପଟିସଙ୍ଖାନୁପସ୍ସନାସଙ୍ଖାରୁପେକ୍ଖାନୁଲୋମଞାଣାନଂ ଚିଣ୍ଣପରିୟନ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନଗୋତ୍ରଭୁଞାଣାନନ୍ତରଂ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ମଗ୍ଗଞାଣେନ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ ୱିରଜ୍ଜନ୍ତୋ ୱିମୁଚ୍ଚନ୍ତୋ। ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ହି ଅରିୟୋ ୱିରଜ୍ଜତି ୱିମୁଚ୍ଚତୀତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି। ତେନାହ – ''ୟଥାକ୍କମଂ ଚତ୍ତାରୋ ଅରିୟମଗ୍ଗେ ପାପୁଣିତ୍ୱା''ତି। ମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନପହୀନାୱସିଟ୍ଠକିଲେସସଙ୍ଖାତସ୍ସ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବସ୍ସ ପଭେଦେନ ଏକୂନୱୀସତିଭେଦସ୍ସ। ଅରହତୋ ହି ଅୱସିଟ୍ଠକିଲେସାଭାୱେନ ଏକୂନୱୀସତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣାନି। ଅସ୍ସାତି ଆନାପାନସ୍ସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନିକସ୍ସ।

ୱିସୁଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଭାୱନାନୟୋ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ପଠମଚତୁକ୍କୱସେନ ଅଧିଗତଜ୍ଝାନସ୍ସ ୱେଦନାଚିତ୍ତଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନାୱସେନ ଦେସିତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ତେସନ୍ତି ତିଣ୍ଣଂ ଚତୁକ୍କାନଂ। ପୀତିପ୍ପଟିସଂୱେଦୀତି ପୀତିୟା ପଟି ପଟି ସମ୍ମଦେୱ ୱେଦନସୀଲୋ, ତସ୍ସା ୱା ପଟି ପଟି ସମ୍ମଦେୱ ୱେଦୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ତଂ ୱା ପଟି ପଟି ସମ୍ମଦେୱ ୱେଦୟମାନୋ। ତତ୍ଥ କାମଂ ସଂୱେଦନଗ୍ଗହଣେନେୱ ପୀତିୟା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ୱିଦିତଭାୱୋ ବୋଧିତୋ ହୋତି, ୟେହି ପନ ପକାରେହି ତସ୍ସା ସଂୱେଦନଂ ଇଚ୍ଛିତଂ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ପଟି-ସଦ୍ଦଗ୍ଗହଣଂ ''ପଟି ପଟି ସଂୱେଦୀତି ପଟିସଂୱେଦୀ''ତି। ତେନାହ ''ଦ୍ୱୀହାକାରେହୀ''ତିଆଦି।

ତତ୍ଥ କଥଂ ଆରମ୍ମଣତୋ ପୀତି ପଟିସଂୱିଦିତା ହୋତୀତି ପୁଚ୍ଛାୱଚନଂ। ସପ୍ପୀତିକେ ଦ୍ୱେ ଝାନେ ସମାପଜ୍ଜତୀ''ତି ପୀତିସହଗତାନି ଦ୍ୱେ ପଠମଦୁତିୟଜ୍ଝାନାନି ପଟିପାଟିୟା ସମାପଜ୍ଜତି। ତସ୍ସାତି ତେନ। ''ପଟିସଂୱିଦିତା''ତି ହି ପଦଂ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା କତ୍ତୁଅତ୍ଥେ ଏତଂ ସାମିୱଚନଂ। ସମାପତ୍ତିକ୍ଖଣେତି ସମାପନ୍ନକ୍ଖଣେ। ଝାନପଟିଲାଭେନାତି ଝାନେନ ସମଙ୍ଗିଭାୱେନ। ଆରମ୍ମଣତୋତି ଆରମ୍ମଣମୁଖେନ, ତଦାରମ୍ମଣଜ୍ଝାନପରିୟାପନ୍ନା ପୀତି ପଟିସଂୱିଦିତା ହୋତି ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ପଟିସଂୱିଦିତତ୍ତା। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ୟଥା ନାମ ସପ୍ପପରିୟେସନଂ ଚରନ୍ତେନ ତସ୍ସ ଆସୟେ ପଟିସଂୱିଦିତେ ସୋପି ପଟିସଂୱିଦିତୋ ଏୱ ହୋତି ମନ୍ତାଗଦବଲେନ ତସ୍ସ ଗହଣସ୍ସ ସୁକରତ୍ତା, ଏୱଂ ପୀତିୟା ଆସୟଭୂତେ ଆରମ୍ମଣେ ପଟିସଂୱିଦିତେ ସା ପୀତି ପଟିସଂୱିଦିତା ଏୱ ହୋତି ସଲକ୍ଖଣତୋ ସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣତୋ ଚ ତସ୍ସା ଗହଣସ୍ସ ସୁକରତ୍ତାତି।

କଥଂ ଅସମ୍ମୋହତୋ ପୀତି ପଟିସଂୱିଦିତା ହୋତୀତି ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ୱିପସ୍ସନାକ୍ଖଣେତି ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାୟ ତିକ୍ଖୱିସଦପ୍ପୱତ୍ତାୟ ୱିସୟତୋ ଦସ୍ସନକ୍ଖଣେ। ଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧେନାତି ପୀତିୟା ସଲକ୍ଖଣସ୍ସ ସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣସ୍ସ ଚ ପଟିୱିଜ୍ଝନେନ। ୟଞ୍ହି ୟସ୍ସ ୱିସେସତୋ ସାମଞ୍ଞତୋ ଚ ଲକ୍ଖଣଂ, ତସ୍ମିଂ ୱିଦିତେ ସୋ ୟାଥାୱତୋ ୱିଦିତୋ ଏୱ ହୋତି। ତେନାହ – ''ଅସମ୍ମୋହତୋ ପୀତି ପଟିସଂୱିଦିତା ହୋତୀ''ତି।

ଇଦାନି ତମତ୍ଥଂ ପାଳିୟା ଏୱ ୱିଭାୱେତୁଂ ''ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତ''ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଦୀଘଂଅସ୍ସାସୱସେନାତିଆଦୀସୁ ୟଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱ। ତତ୍ଥ ପନ ସତୋକାରିତାଦସ୍ସନୱସେନ ପାଳିଇ ଆଗତା, ଇଧ ପୀତିପ୍ପଟିସଂୱିଦିତାୱସେନ। ପୀତିପ୍ପଟିସଂୱିଦିତା ଚ ଅତ୍ଥତୋ ୱିଭତ୍ତା ଏୱ। ଅପିଚ ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ଦୀଘଂଅସ୍ସାସୱସେନାତି ଦୀଘସ୍ସ ଅସ୍ସାସସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଭୂତସ୍ସ ୱସେନ ପଜାନତୋ ସା ପୀତି ପଟିସଂୱିଦିତା ହୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତଂ ଅୱିକ୍ଖେପଂ ପଜାନତୋତି ଝାନପରିୟାପନ୍ନଂ ଅୱିକ୍ଖେପୋତି ଲଦ୍ଧନାମଂ ଚିତ୍ତସ୍ସେକଗ୍ଗତଂ ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତାୟ ପଞ୍ଞାୟ ପଜାନତୋ। ୟଥେୱ ହି ଆରମ୍ମଣମୁଖେନ ପୀତି ପଟିସଂୱିଦିତା ହୋତି, ଏୱଂ ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମାପି ଆରମ୍ମଣମୁଖେନ ପଟିସଂୱିଦିତା ଏୱ ହୋନ୍ତୀତି। ସତି ଉପଟ୍ଠିତା ହୋତୀତି ଦୀଘଂଅସ୍ସାସୱସେନ ଝାନସମ୍ପୟୁତ୍ତା ସତି ତସ୍ସ ଆରମ୍ମଣେ ଉପଟ୍ଠିତା ଆରମ୍ମଣମୁଖେନ ଝାନେପି ଉପଟ୍ଠିତା

ନାମ ହୋତି। ତାଯ ସତିଯାତି ଏୱଂ ଉପଟ୍ଠିତାଯ ତାଯ ସତିଯା ଯଥାୱୁତ୍ତେନ ତେନ ଞାଣେନ ସୁପ୍ପଟିୱିଦିତତ୍ତା ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ତସ୍ସ ୱସେନ ତଦାରମ୍ମଣା ସା ପୀତି ପଟିସଂୱିଦିତା ହୋତି। ଦୀଘଂପସ୍ସାସୱସେନାତିଆଦୀସୁପି ଇମିନାୱ ନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏୱଂ ପଠମଚତୁକ୍କୱସେନ ଦସ୍ସିତଂ ପୀତିପ୍ପଟିସଂୱେଦନଂ ଆରମ୍ମଣତୋ ଅସମ୍ମୋହତୋ ଚ ୱିଭାଗସୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଆୱଜ୍ଜତୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଆୱଜ୍ଜତୋତି ଝାନଂ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତସ୍ସ। ସା ପୀତୀତି ସା ଝାନପରିଯାପନ୍ନା ପୀତି। ଜାନତୋତି ସମାପନ୍ନକ୍ଖଣେ ଆରମ୍ମଣମୁଖେନ ଜାନତୋ। ତସ୍ସ ସା ପୀତି ପଟିସଂୱିଦିତା ହୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ପସ୍ସତୋତି ଦସ୍ସନଭୂତେନ ଞାଣେନ ଝାନତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ। ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋତି ଝାନଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ। ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠହତୋତି ''ଏତ୍ତକଂ ୱେଲଂ ଝାନସମଙ୍ଗୀ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ଝାନଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ। ଏୱଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ୱସୀଭାୱାନଂ ୱସେନ ଝାନସ୍ସ ପଜାନନମୁଖେନ ଆରମ୍ମଣତୋ ପୀତିଯା ପଟିସଂୱେଦନା ଦସ୍ସିତା।

ଇଦାନି ଯେହି ଧମ୍ମେହି ଝାନଂ ୱିପସ୍ସନା ଚ ସିଜ୍ଝନ୍ତି, ତେସଂ ଝାନପରିଯାପନ୍ନାନଂ ୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗପରିଯାପନ୍ନାନଞ୍ଚ ସଦ୍ଧାଦୀନଂ ୱସେନ ପୀତିପ୍ପଟିସଂୱେଦନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସଦ୍ଧାଯ ଅଧିମୁଚ୍ଚତୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଧିମୁଚ୍ଚତୋତି ସଦ୍ଦହନ୍ତସ୍ସ, ସମଥୱିପସ୍ସନାୱସେନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ୱୀରିଯଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହତୋତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟନ୍ତି ଅଭିୱିସିଟ୍ଠାଯ ପଞ୍ଞାଯ ଜାନିତବ୍ବଂ। ଅଭିଜାନତୋତି ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାପୁବ୍ବଙ୍ଗମାଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ଜାନତୋ। ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ତୀରଣପରିଞ୍ଞାଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ଚ ପରିଜାନତୋ। ପହାତବ୍ବନ୍ତି ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ ପହାନପରିଞ୍ଞାଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ଚ ପଜହତୋ। ଭାୱଯତୋ ସଚ୍ଛିକରୋତୋ ଭାୱେତବ୍ବଂ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ, ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବଂ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ। କେଚି ପନେତ୍ଥ ପୀତିଯା ଏୱ ୱସେନ ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟାଦୀନି ଉଦ୍ଧରନ୍ତି, ତଂ ଅଯୁତ୍ତଂ ଝାନାଦିସମୁଦାଯଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ତତୋ ପୀତିଯା ନିଦ୍ଧାରଣସ୍ସ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା।

ଏତ୍ଥ ଚ ''ଦୀଘଂଅସ୍ସାସୱସେନା''ତିଆଦିନା ପଠମଚତୁକ୍କୱସେନ ଆରମ୍ମଣତୋ ପୀତିପ୍ପଟିସଂୱେଦନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ''ଆୱଜ୍ଜତୋ''ତିଆଦୀହି ପଞ୍ଚହି ପଦେହି। ''ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ ଅଭିଜାନତୋ''ତିଆଦୀହି ପନ ଅସମ୍ମୋହତୋ, ''ସଦ୍ଧାଯ ଅଧିମୁଚ୍ଚତୋ''ତିଆଦୀହି ଉଭଯଥାପି ସଙ୍ଖେପତୋ ସମଥୱସେନ ଆରମ୍ମଣତୋ ୱିପସ୍ସନାୱସେନ ଅସମ୍ମୋହତୋ ପୀତିପ୍ପଟିସଂୱେଦନଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ୱେଦନାନୁପସ୍ସନାଯଂ ପୀତିସୀସେନ ୱେଦନା ଗହିତା, ନ ସରୂପତୋ ଏୱାତି? ଭୂମିୱିଭାଗାଦିୱସେନ ୱେଦନଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଚତୁଧା ୱେଦନାନୁପସ୍ସନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ। ଅପିଚ ୱେଦନାକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗୱା ପୀତିଯା ଓଳାରିକତ୍ତା ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତସୁଖଂ ସୁଖଗ୍ଗହଣେନ ପୀତିସୀସେନ ଦସ୍ସେତି।

ଏତେନେୱ ନଯେନ ଅୱସେସପଦାନୀତି ସୁଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପ୍ପଟିସଂୱେଦୀତି ପଦାନି ପୀତିପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ-ପଦେ ଆଗତନଯେନେୱ ଅତ୍ଥତୋ ୱେଦିତବ୍ବାନି। ସକ୍କା ହି ''ଦ୍ୱୀହାକାରେହି ସୁଖପ୍ପଟିସଂୱିଦିତା ହୋତି, ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପ୍ପଟିସଂୱିଦିତା ହୋତି ଆରମ୍ମଣତୋ''ତିଆଦିନା ପୀତିଟ୍ଠାନେ ସୁଖାଦିପଦାନି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ''ସୁଖସହଗତାନି ତୀଣି ଝାନାନି ଚତ୍ତାରି ୱା ଝାନାନି ସମାପଜ୍ଜତୀ''ତିଆଦିନା ଅତ୍ଥଂ ୱିଞ୍ଞାତୁଂ। ତେନାହ ''ତିଣ୍ଣଂ ଝାନାନଂ ୱସେନା''ତିଆଦି। ୱେଦନାଦଯୋତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସଞ୍ଞା ଗହିତା। ତେନାହ ''ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧା''ତି। ୱିପସ୍ସନାଭୂମିଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ପକିଣ୍ଣକସଙ୍ଖାରସମ୍ମସନୱସେନ ୱିପସ୍ସନାଯ ଭୂମିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ସୁଖନ୍ତି ଦ୍ୱେ ସୁଖାନୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ ସମଥେ କାଯିକସୁଖାଭାୱତୋ। ସୋତି ସୋ ପସ୍ସମ୍ଭନପରିଯାଯେନ ୱୁତ୍ତୋ ନିରୋଧୋ। ''ଇମସ୍ସ ହି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅପରିଗ୍ଗହିତକାଲେ''ତିଆଦିନା ୱିତ୍ଥାରତୋ କାଯସଙ୍ଖାରେ ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ କାଯସଙ୍ଖାରୱସେନ ଆଗତୋ, ଇଧ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୱସେନାତି ଅଯମେୱ ୱିସେସୋ।

ଏୱଂ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରସ୍ସ ପସ୍ସମ୍ଭନଂ ଅତିଦେସେନ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଯଦଞ୍ଞଂ ଇମସ୍ମିଂ ଚତୁକ୍କେ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅପିଚା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପୀତିପଦେତି ''ପୀତିପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ''ତିଆଦିନା ଦେସିତକୋଟ୍ଠାସେ। ପୀତିସୀସେନ ୱେଦନା ୱୁତ୍ତାତି ପୀତିଅପଦେସେନ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱେଦନା ୱୁତ୍ତା, ନ ପୀତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତତ୍ଥ କାରଣଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱ। ଦ୍ୱୀସୁ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପଦେସୂତି ''ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାର''ନ୍ତି ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପଟିସଂଯୁତ୍ତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ପଦେସୁ। ''ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଚିତ୍ତେନ ପଟିବଦ୍ଧାତି ଚିତ୍ତପଟିବଦ୍ଧା। ତତୋ ଏୱ କାମଂ ଚିତ୍ତେନ ସଙ୍ଖରୀଯନ୍ତୀତି ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରା, ସଞ୍ଞାୱେଦନାଦଯୋ, ଇଧ ପନ ଉପଲକ୍ଖଣମତ୍ତଂ, ସଞ୍ଞାୱେଦନାୱ ଅଧିପ୍ପେତାତି ଆହ ''ସଞ୍ଞାସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱେଦନା''ତି।

ଚିତ୍ତପ୍ପଟିସଂୱେଦୀତି ଏତ୍ଥ ଦ୍ୱୀହାକାରେହି ଚିତ୍ତପଟିସଂୱିଦିତା ହୋତି ଆରମ୍ମଣତୋ ଅସମ୍ମୋହତୋ ଚ। କଥଂ ଆରମ୍ମଣତୋ? ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି ସମାପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ସମାପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଝାନପଟିଲାଭେନାତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତନଯାନୁସାରେନ ସବ୍ବଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟନ୍ତି ଆହ – ''ଚତୁନ୍ନଂ ଝାନାନଂ ୱସେନ ଚିତ୍ତପଟିସଂୱିଦିତା ୱେଦିତବ୍ବା''ତି। ଚିତ୍ତଂ ମୋଦେନ୍ତୋତି ଝାନସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତାଯ ପୀତିଯା ମୋଦଯମାନୋ, ତଂ ୱା ପୀତିଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତଂ ୱିପସ୍ସନାଚିତ୍ତଂ ତାଯ ଏୱ ଆରମ୍ମଣଭୂତାଯ ପୀତିଯାମୋଦଯମାନୋ। ପମୋଦେନ୍ତୋତିଆଦୀନି ପଦାନି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନାନି ପୀତିପରିଯାଯଭାୱତୋ।

ସମ୍ପଯୁତ୍ତାଯ ପୀତିଯା ଚିତ୍ତଂ ଆମୋଦେତୀତି ଝାନଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତାଯ ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଭୂତାଯ ଓଦଗ୍ୟଲକ୍ଖଣାଯ ଝାନପୀତିଯା ତମେୱ ଝାନଚିତ୍ତଂ ସହଜାତାଦିପଚ୍ଚଯୱସେନ ଚେୱ ଝାନପଚ୍ଚଯୱସେନ ଚ ପରିବ୍ରୂହେନ୍ତୋ ହଟ୍ଠପହଟ୍ଠାକାରଂ ପାପେନ୍ତୋ ଆମୋଦେତି ପମୋଦେତି ଚ। ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱାତି ଉଳାରଂ ଝାନସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ପୀତିଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତମାନଂ ୱିପସ୍ସନାଚିତ୍ତଂ ତାଯ ଏୱ ଆରମ୍ମଣଭୂତାଯ ପୀତିଯା ଯୋଗାୱଚରୋ ହଟ୍ଠପହଟ୍ଠାକାରଂ ପାପେନ୍ତୋ ''ଆମୋଦେତି ପମୋଦେତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସମଂଠପେନ୍ତୋତି ଯଥା ଈସକମ୍ପି ଲୀନପକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚପକ୍ଖଞ୍ଚ ଅନୁପଗମ୍ମ ଅନୋନତଂ ଅନୁନ୍ନତଂ ଯଥା ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସମତ୍ତପଟିପତ୍ତିଯା ଅୱିସମଂ, ସମାଧିସ୍ସ ୱା ଉକ୍କଂସଗମନେନ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତିଯା ସମ୍ମଦେୱ ଠିତଂ ହୋତି, ଏୱଂ ଅପ୍ପନାୱସେନ ଠପେନ୍ତୋ। ଲକ୍ଖଣପ୍ପଟିୱେଧେନାତି ଅନିଚ୍ଚାଦିକସ୍ସ ଲକ୍ଖଣସ୍ସ ପଟି ପଟି ୱିଜ୍ଝନେନ ଖଣେ ଖଣେ ଅୱବୋଧେନ। ଖଣିକଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାତି ଖଣମତ୍ତଟ୍ଠିତିକୋ ସମାଧି। ସୋପି ହି ଆରମ୍ମଣେ ନିରନ୍ତରଂ ଏକାକାରେନ ପୱତ୍ତମାନୋ ପଟିପକ୍ଖେନ ଅନଭିଭୂତୋ ଅପ୍ପିତୋ ୱିଯ ଚିତ୍ତଂ ନିଚ୍ଚଲଂ ଠପେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଏୱଂ ଉପ୍ପନ୍ନାଯା''ତିଆଦି।

ମୋଚେନ୍ତୋତି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱିମୁତ୍ତିୱସେନ ୱିୱେଚେନ୍ତୋ ୱିସୁଂ କରୋନ୍ତୋ, ନୀୱରଣାନି ପଜହନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିପସ୍ସନାକ୍ଖଣେତି ଭଙ୍ଗାନୁପସ୍ସନାକ୍ଖଣେ। ଭଙ୍ଗୋ ହି ନାମ ଅନିଚ୍ଚତାଯ ପରମା କୋଟି, ତସ୍ମା ତାଯ ଭଙ୍ଗାନୁପସ୍ସକୋ ଯୋଗାୱଚରୋ ଚିତ୍ତମୁଖେନ ସବ୍ବଂ ସଙ୍ଖାରଗତଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ ପସ୍ସତି, ନୋ ନିଚ୍ଚତୋ, ଅନିଚ୍ଚସ୍ସ ଦୁକ୍ଖତ୍ତା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ଅନତ୍ତତ୍ତା ତଦେୱ ଦୁକ୍ଖତୋ ଅନୁପସ୍ସତି, ନୋ ସୁଖତୋ, ଅନତ୍ତତୋ ଅନୁପସ୍ସତି, ନୋ ଅତ୍ତତୋ। ଯସ୍ମା ପନ ଯଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା, ନ ତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତବ୍ବଂ, ଯଞ୍ଚ ନ ଅଭିନନ୍ଦିତବ୍ବଂ, ନ ତଂ ରଞ୍ଜିତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ଭଙ୍ଗଦସ୍ସନାନୁସାରେନ ''ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା''ତି ସଙ୍ଖାରଗତେ ଦିଟ୍ଠେ ତସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ନୋ ନନ୍ଦତି, ୱିରଜ୍ଜତି, ନୋ ରଜ୍ଜତି, ସୋ ଏୱଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତୋ ୱିରଜ୍ଜନ୍ତୋ ଲୋକିଯେନେୱ ତାୱ ଞାଣେନ ରାଗଂ ନିରୋଧେତି ନୋ ସମୁଦେତି, ନାସ୍ସ ସମୁଦଯଂ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ସୋ ଏୱଂ ୱିରତ୍ତୋ ଯଥା ଦିଟ୍ଠଂ ସଙ୍ଖାରଗତଂ, ତଂ ତଥା ଦିଟ୍ଠଂ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣେନ ନିରୋଧେତି ନୋ ସମୁଦେତି, ନିରୋଧମେୱସ୍ସ ମନସି କରୋତି, ନୋ ସମୁଦଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, ସୋ ଏୱଂ ପଟିପନ୍ନୋ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜତି, ନୋ ଆଦିଯତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଯଞ୍ହି ଅନିଚ୍ଚାଦିଅନୁପସ୍ସନା ସଦ୍ଧିଂ ଖନ୍ଧାଭିସଙ୍ଖାରେହି କିଲେସାନଂ ପରିଚ୍ଚଜନତୋ ସଙ୍ଖତଦୋସଦସ୍ସନେନ ତବ୍ବିପରୀତେ ନିବ୍ବାନେ ତନ୍ନିନ୍ନତାଯ ପକ୍ଖନ୍ଦନତୋ ଚ ପରିଚ୍ଚାଗପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ଚେୱ ପକ୍ଖନ୍ଦନପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋଚାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ମା ତାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ଯୋଗାୱଚରୋ ୱୁତ୍ତନଯେନ କିଲେସେ ଚ ପରିଚ୍ଚଜତି, ନିବ୍ବାନେ ଚ ପକ୍ଖନ୍ଦତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ସୋ ୱିପସ୍ସନାକ୍ଖଣେ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନାଯ ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାତୋ ଚିତ୍ତଂ ମୋଚେନ୍ତୋ ୱିମୋଚେନ୍ତୋ… ପେ… ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସନାଯ ଆଦାନତୋ ଚିତ୍ତଂ ମୋଚେନ୍ତୋ ୱିମୋଚେନ୍ତୋ ଅସ୍ସସତି ଚେୱ ପସ୍ସସତି ଚା''ତି।

ତତ୍ଥ ଅନିଚ୍ଚସ୍ସ, ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ୱା ଅନୁପସ୍ସନା ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନା। ତେଭୂମକଧମ୍ମାନଂ ଅନିଚ୍ଚତଂ ଗହେତ୍ୱା ପୱତ୍ତାଯ ୱିପସ୍ସନାଯ ଏତଂ ନାମଂ। ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାତୋତି ସଙ୍ଖତଧମ୍ମେ ''ନିଚ୍ଚା ସସ୍ସତା''ତି ପୱତ୍ତାଯ ମିଚ୍ଛାସଞ୍ଞାଯ। ସଞ୍ଞାସୀସେନ ଚିତ୍ତଦିଟ୍ଠୀନମ୍ପି ଗହଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏସ ନଯୋ ସୁଖସଞ୍ଞାଦୀସୁପି। ନିବ୍ବିଦାନୁପସ୍ସନାଯାତି ସଙ୍ଖାରେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦନାକାରେନ ପୱତ୍ତାଯ ଅନୁପସ୍ସନାଯ । ନନ୍ଦିତୋତି ସପ୍ପୀତିକତଣ୍ହାତୋ। ୱିରାଗାନୁପସ୍ସନାଯାତି ତଥା ୱିରଜ୍ଜନାକାରେନ ପୱତ୍ତାଯ ଅନୁପସ୍ସନାଯ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ରାଗତୋ ମୋଚେନ୍ତୋ''ତି। ନିରୋଧାନୁପସ୍ସନାଯାତି ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିରୋଧସ୍ସ ଅନୁପସ୍ସନାଯ। ଯଥା ସଙ୍ଖାରା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତିଯେୱ ଆଯତିଂ ପୁନବ୍ଭୱୱସେନ ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଏୱଂ ୱା ଅନୁପସ୍ସନା ନିରୋଧାନୁପସ୍ସନା। ମୁଞ୍ଚିତୁକମ୍ୟତା ହି ଅଯଂ ବଲପ୍ପତ୍ତା। ତେନାହ ''ସମୁଦଯତୋ ମୋଚେନ୍ତୋ''ତି। ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନାକାରେନ ପୱତ୍ତା ଅନୁପସ୍ସନା ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସନା। ଆଦାନତୋତି ନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ଗହଣତୋ, ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣତୋ ୱାତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ଅନୁପସ୍ସୀ, ଅନିଚ୍ଚସ୍ସ ୱା ଅନୁପସ୍ସନସୀଲୋ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀତି ଏତ୍ଥ କିଂ ପନ ତଂ ଅନିଚ୍ଚଂ, କଥଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ, କା ୱା ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନା, କସ୍ସ ୱା ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନାତି ଚତୁକ୍କଂ ୱିଭାୱେତବ୍ବନ୍ତି ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଅନିଚ୍ଚଂ ୱେଦିତବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ନିଚ୍ଚଂ ନାମ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଯଥା ତଂ ନିବ୍ବାନଂ, ନ ନିଚ୍ଚନ୍ତି ଅନିଚ୍ଚଂ, ଉଦଯବ୍ବଯୱନ୍ତଂ, ଅତ୍ଥତୋ ସଙ୍ଖତା ଧମ୍ମାତି ଆହ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା। କସ୍ମା? ଉପ୍ପାଦୱଯଞ୍ଞଥତ୍ତଭାୱାତି, ଉପ୍ପାଦୱଯଞ୍ଞଥତ୍ତସବ୍ଭାୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖତଧମ୍ମାନଂ ହେତୁପଚ୍ଚଯେହି ଉପ୍ପଜ୍ଜନଂ ଅହୁତ୍ୱା ସମ୍ଭୱୋ ଅତ୍ତଲାଭୋ ଉପ୍ପାଦୋ, ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ତେସଂ ଖଣନିରୋଧୋ ୱିନାସୋ ୱଯୋ, ଜରାଯ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୋ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ। ଯଥା ହି ଉପ୍ପାଦାୱତ୍ଥାଯ ଭିନ୍ନାଯ ଭଙ୍ଗାୱତ୍ଥାଯଂ ୱତ୍ଥୁଭେଦୋ ନତ୍ଥି, ଏୱଂ ଠିତିସଙ୍ଖାତାଯଂ ଭଙ୍ଗାଭିମୁଖାୱତ୍ଥାଯମ୍ପି ୱତ୍ଥୁଭେଦୋ ନତ୍ଥି। ଯତ୍ଥ ଜରାୱୋହାରୋ, ତସ୍ମା ଏକସ୍ସପି ଧମ୍ମସ୍ସ ଜରା ଯୁଜ୍ଜତି, ଯା ଖଣିକଜରାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏକଂସେନ ଚ ଉପ୍ପାଦଭଙ୍ଗାୱତ୍ଥାସୁ ୱତ୍ଥୁନୋ ଅଭେଦୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ଅଞ୍ଞଥା ''ଅଞ୍ଞୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଞ୍ଞୋ ଭିଜ୍ଜତୀ''ତି ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ତଯିଦଂ ଖଣିକଜରଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ଅଞ୍ଞଥତ୍ତ''ନ୍ତି।

ଯସ୍ସ ଲକ୍ଖଣତ୍ତୟସ୍ସ ଭାୱା ଖନ୍ଧେସୁ ଅନିଚ୍ଚସମଞ୍ଞା, ତସ୍ମିଂ ଲକ୍ଖଣତ୍ତୟେ ଅନିଚ୍ଚତା ସମଞ୍ଞାତି ‘‘ଅନିଚ୍ଚତାତି ତେସଂୟେୱ ଉପ୍ପାଦୱୟଞ୍ଞଥତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ୱିସେସତୋ ଧମ୍ମାନଂ ଖଣିକନିରୋଧେ ଅନିଚ୍ଚତାୱୋହାରୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱୋ ୱା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଉପ୍ପାଦପୁବ୍ବକତ୍ତା ଅଭାୱସ୍ସ ହୁତ୍ୱା-ଗହଣଂ। ତେନ ପାକଟଭାୱପୁବ୍ବକତ୍ତଂ ୱିନାସଭାୱସ୍ସ ଦସ୍ସେତି। ତେନେୱାକାରେନାତି ନିବ୍ବତ୍ତନାକାରେନ। ଖଣଭଙ୍ଗେନାତି ଖଣିକନିରୋଧେନ। ତସ୍ସା ଅନିଚ୍ଚତାୟାତି ଖଣିକଭଙ୍ଗସଙ୍ଖାତାୟ ଅନିଚ୍ଚତାୟ। ତାୟ ଅନୁପସ୍ସନାୟାତି ଯଥାୱୁତ୍ତାୟ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନାୟ। ସମନ୍ନାଗତୋତି ସମଙ୍ଗିଭୂତୋ ଯୋଗାୱଚରୋ।

ଖୟୋତି ସଙ୍ଖାରାନଂ ୱିନାସୋ। ୱିରଜ୍ଜନଂ ତେସଂୟେୱ ୱିଲୁଜ୍ଜନଂ ୱିରାଗୋ, ଖୟୋ ଏୱ ୱିରାଗୋ ଖୟୱିରାଗୋ, ଖଣିକନିରୋଧୋ। ଅଚ୍ଚନ୍ତମେତ୍ଥ ଏତସ୍ମିଂ ଅଧିଗତେ ସଙ୍ଖାରା ୱିରଜ୍ଜନ୍ତି ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ଅଚ୍ଚନ୍ତୱିରାଗୋ, ନିବ୍ବାନଂ। ତେନାହ ‘‘ଖୟୱିରାଗୋତି ସଙ୍ଖାରାନଂ ଖଣଭଙ୍ଗୋ। ଅଚ୍ଚନ୍ତୱିରାଗୋତି ନିବ୍ବାନ’’ନ୍ତି। ତଦୁଭୟଦସ୍ସନୱସେନ ପୱତ୍ତାତି ଖୟୱିରାଗାନୁପସ୍ସନାୱସେନ ୱିପସ୍ସନାୟ, ଅଚ୍ଚନ୍ତୱିରାଗାନୁପସ୍ସନାୱସେନ ମଗ୍ଗସ୍ସ ପୱତ୍ତି ଯୋଜେତବ୍ବା। ଆରମ୍ମଣତୋ ୱା ୱିପସ୍ସନାୟ ଖୟୱିରାଗାନୁପସ୍ସନାୱସେନ ପୱତ୍ତି, ତନ୍ନିନ୍ନଭାୱତୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତୱିରାଗାନୁପସ୍ସନାୱସେନ, ମଗ୍ଗସ୍ସ ପନ ଅସମ୍ମୋହତୋ ଖୟୱିରାଗାନୁପସ୍ସନାୱସେନ, ଆରମ୍ମଣତୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତୱିରାଗାନୁପସ୍ସନାୱସେନ ପୱତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଏସେୱ ନୟୋତି ଇମିନା ଯସ୍ମା ୱିରାଗାନୁପସ୍ସୀପଦେ ୱୁତ୍ତନୟାନୁସାରେନ ‘‘ଦ୍ୱେ ନିରୋଧା ଖୟନିରୋଧୋ ଚ ଅଚ୍ଚନ୍ତନିରୋଧୋ ଚା’’ତି ଏୱମାଦିଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନଂ ଅତିଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ୱିରାଗଟ୍ଠାନେ ନିରୋଧପଦଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ‘‘ଖୟୋ ସଙ୍ଖାରାନଂ ୱିନାସୋ’’ତିଆଦିନା ଇଧ ୱୁତ୍ତନୟେନ ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ୱେଦିତବ୍ବା।

ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ପହାତବ୍ବସ୍ସ ତଦଙ୍ଗୱସେନ ୱା ସମୁଚ୍ଛେଦୱସେନ ୱା ପରିଚ୍ଚଜନଂ ପରିଚ୍ଚାଗପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ। ତଥା ସଙ୍ଖତଧମ୍ମେ ୱିସଙ୍ଖାରେ ଅତ୍ତନୋ ନିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ତନ୍ନିନ୍ନତାୟ ୱା ତଦାରମ୍ମଣତାୟ ୱା ତତ୍ଥ ପକ୍ଖନ୍ଦନଂ ପକ୍ଖନ୍ଦନପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ। ତଦଙ୍ଗୱସେନାତି ଏତ୍ଥ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନା ତାୱ ତଦଙ୍ଗପ୍ପହାନୱସେନ ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞଂ ପରିଚ୍ଚଜତି, ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତୀ ଚ ତସ୍ସା ତଥା ଅପ୍ପୱତ୍ତିୟଂ ଯେ ‘‘ନିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ଗହଣୱସେନ କିଲେସା ତମ୍ମୂଲକା ଚ ଅଭିସଙ୍ଖାରା ତଦୁଭୟମୂଲକା ଚ ୱିପାକକ୍ଖନ୍ଧା ଅନାଗତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ, ତେ ସବ୍ବେପି ଅପ୍ପୱତ୍ତିକରଣୱସେନ ପରିଚ୍ଚଜତି, ତଥା ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞାଦୟୋ। ତେନାହ – ‘‘ୱିପସ୍ସନା ହି ତଦଙ୍ଗୱସେନ ସଦ୍ଧିଂ ଖନ୍ଧାଭିସଙ୍ଖାରେହି କିଲେସେ ପରିଚ୍ଚଜତୀ’’ତି। ସଙ୍ଖତଦୋସଦସ୍ସନେନାତି ସଙ୍ଖତେ ତେଭୂମକସଙ୍ଖାରଗତେ ଅନିଚ୍ଚତାଦିଦୋସଦସ୍ସନେନ। ନିଚ୍ଚାଦିଭାୱେନ ତବ୍ବିପରୀତେ। ତନ୍ନିନ୍ନତାୟାତି ତଦଧିମୁତ୍ତତାୟ। ପକ୍ଖନ୍ଦତୀତି ଅନୁପୱିସତି ଅନୁପୱିସନ୍ତଂ ୱିୟ ହୋତି। ସଦ୍ଧିଂ ଖନ୍ଧାଭିସଙ୍ଖାରେହି କିଲେସେ ପରିଚ୍ଚଜତୀତି ମଗ୍ଗେନ କିଲେସେସୁ ପରିଚ୍ଚତ୍ତେସୁ ଅୱିପାକଧମ୍ମତାପାଦନେନ ଅଭିସଙ୍ଖାରା ତମ୍ମୂଲକା ଚ ଖନ୍ଧା ଅନୁପ୍ପତ୍ତିରହଭାୱେନ ପରିଚ୍ଚତ୍ତା ନାମ ହୋନ୍ତୀତି ସବ୍ବେପି ତେ ମଗ୍ଗୋ ପରିଚ୍ଚଜତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ଉଭୟନ୍ତି ୱିପସ୍ସନାଞାଣଂ ମଗ୍ଗଞାଣଞ୍ଚ। ମଗ୍ଗଞାଣମ୍ପି ହି ଗୋତ୍ରଭୁଞାଣସ୍ସ ଅନୁ ପଚ୍ଛା ନିବ୍ବାନଦସ୍ସନତୋ ଅନୁପସ୍ସନାତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଇଦଞ୍ଚ ଚତୁତ୍ଥଚତୁକ୍କଂ ସୁଦ୍ଧୱିପସ୍ସନାୱସେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ପୁରିମାନି ପନ ତୀଣି ସମଥୱିପସ୍ସନାୱସେନ। ଏୱଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଚତୁକ୍କାନଂ ୱସେନ ସୋଳସୱତ୍ଥୁକାୟ ଆନାପାନସ୍ସତିୟା ଭାୱନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଏୱଂ ସୋଳସୱତ୍ଥୁୱସେନ ଚ ଅୟଂ ଆନାପାନସ୍ସତି ଭାୱିତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ‘‘ଏୱଂ ଭାୱିତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧୀ’’ତିଆଦିନା ପନ ସନ୍ତଭାୱାଦିୱସେନ ମହାନିସଂସତା ଦସ୍ସିତା। ୱିତକ୍କୁପଚ୍ଛେଦସମତ୍ଥତାୟପି ଚସ୍ସ ମହାନିସଂସତା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଅୟଞ୍ହି ସନ୍ତପଣୀତଅସେଚନକସୁଖୱିହାରତ୍ତା ସମାଧିଅନ୍ତରାୟକରାନଂ ୱିତକ୍କାନଂ ୱସେନ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱିଧାୱନଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଆନାପାନାରମ୍ମଣାଭିମୁଖମେୱ ଚିତ୍ତଂ କରୋତି। ତେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଆନାପାନସ୍ସତି ଭାୱେତବ୍ବା ୱିତକ୍କୁପଚ୍ଛେଦାୟା’’ତି (ଅ। ନି। ୯।୧; ଉଦା। ୩୧)। ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିପାରିପୂରିୟା ମୂଲଭାୱେନପି ଚସ୍ସା ମହାନିସଂସତା ୱେଦିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା –

‘‘ଆନାପାନସ୍ସତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ପରିପୂରେତି, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିପୂରେନ୍ତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଂ ପରିପୂରେନ୍ତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୩।୧୪୭)।

ଅପିଚ ଚରିମକାନଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ୱିଦିତଭାୱକରଣତୋପିସ୍ସା ମହାନିସଂସତା ୱେଦିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା –

‘‘ଏୱଂ ଭାୱିତାୟ, ରାହୁଲ, ଆନାପାନସ୍ସତିୟା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତାୟ ଯେପି ତେ ଚରିମକା ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା, ତେପି ୱିଦିତାୱ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ନୋ ଅୱିଦିତା’’ତି (ମ। ନି। ୨।୧୨୧)।

ତତ୍ଥ ନିରୋଧୱସେନ ତୟୋ ଚରିମକା ଭୱଚରିମକା ଝାନଚରିମକା ଚୁତିଚରିମକାତି। ଭୱେସୁ ହି କାମଭୱେ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ପୱତ୍ତନ୍ତି, ରୂପାରୂପଭୱେସୁ ନ ପୱତ୍ତନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେ ଭୱଚରିମକା। ଝାନେସୁ ପୁରିମେ ଝାନତ୍ତୟେ ପୱତ୍ତନ୍ତି, ଚତୁତ୍ଥେ ନପ୍ପୱତ୍ତନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେ ଝାନଚରିମକା। ଯେ ପନ ଚୁତିଚିତ୍ତସ୍ସ ପୁରତୋ ସୋଳସମେନ ଚିତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚୁତିଚିତ୍ତେନ ସହ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ଇମେ ଚୁତିଚରିମକା ନାମ। ଇମେ ଇଧ ଚରିମକାତି ଅଧିପ୍ପେତା।

ଇମେ କିର ଇମଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନମନୁୟୁତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାକଟା ହୋନ୍ତି ଆନାପାନାରମ୍ମଣସ୍ସ ସୁଟ୍ଠୁ ପରିଗ୍ଗହିତତ୍ତା। ଚୁତିଚିତ୍ତସ୍ସ ହି ପୁରତୋ ସୋଳସମଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପାଦଂ ଆୱଜ୍ଜୟତୋ ଉପ୍ପାଦୋପି ନେସଂ ପାକଟୋ ହୋତି, ଠିତିଂ ଆୱଜ୍ଜୟତୋ ଠିତିପି ନେସଂ ପାକଟା ହୋତି, ଭଙ୍ଗଂ ଆୱଜ୍ଜୟତୋ ଭଙ୍ଗୋପି ନେସଂ ପାକଟୋ ହୋତି। ଇତୋ ଅଞ୍ଞଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଭାୱେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ହି ଆୟୁଅନ୍ତରଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ ୱା ହୋତି ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ ୱା, ଇମଂ ପନ ସୋଳସୱତ୍ଥୁକଂ ଆନାପାନସ୍ସତିଂ ଭାୱେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ଆୟୁଅନ୍ତରଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନମେୱ ହୋତି। ସୋ ‘‘ଏତ୍ତକଂ ଦାନି ମେ ଆୟୁସଙ୍ଖାରା ପୱତ୍ତିସ୍ସନ୍ତି, ନ ଇତୋ ପର’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାୟ ଏୱ ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନନିୱାସନପାରୁପନାଦୀନି ସବ୍ବକିଚ୍ଚାନି କତ୍ୱା ଅକ୍ଖୀନି ନିମୀଲେତି କୋଟପବ୍ବତୱିହାରୱାସିତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ୱିୟ, ମହାକରଞ୍ଜିୟୱିହାରୱାସିମହାତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ୱିୟ, ଦେୱପୁତ୍ତରଟ୍ଠେ ପିଣ୍ଡପାତିକତ୍ଥେରୋ ୱିୟ, ଚିତ୍ତଲପବ୍ବତୱିହାରୱାସିନୋ ଦ୍ୱେଭାତିକତ୍ଥେରା ୱିୟ ଚ।

ତତ୍ରିଦଂ ଏକୱତ୍ଥୁପରିଦୀପନଂ – ଦ୍ୱେଭାତିକତ୍ଥେରାନଂ କିରେକୋ ପୁଣ୍ଣମୁପୋସଥଦିୱସେ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଓସାରେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚଙ୍କମେ ଠିତୋ ଚନ୍ଦାଲୋକେନ ସମନ୍ତତୋ ଆସିଞ୍ଚମାନଖୀରଧାରଂ ୱିୟ ଗଗନତଲଂ ରଜତପଟ୍ଟସଦିସଂ ୱାଲିକାସନ୍ଥତଞ୍ଚ ଭୂମିଭାଗଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ରମଣୀୟୋ ୱତାୟଂ କାଲୋ, ଦେସୋ ଚ ମମ ଅଜ୍ଝାସୟସଦିସୋ, କୀୱ ଚିରଂ ନୁ ଖୋ ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖଭାରୋ ୱହିତବ୍ବୋ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଆୟୁସଙ୍ଖାରେ ଉପଧାରେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଆହ – ‘‘ତୁମ୍ହେହି କଥଂ ପରିନିବ୍ବାୟନ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା’’ତି। ତତ୍ର କେଚି ଆହଂସୁ – ‘‘ଅମ୍ହେହି ଆସନେ ନିସିନ୍ନକାୱ ପରିନିବ୍ବାୟନ୍ତା ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା’’ତି। କେଚି ‘‘ଅମ୍ହେହି ଆକାସେ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନକା’’ତି। ଥେରୋ ଆହ – ‘‘ଅହଂ ଦାନି ୱୋ ଚଙ୍କମନ୍ତମେୱ ପରିନିବ୍ବାୟମାନଂ ଦସ୍ସୟିସ୍ସାମୀ’’ତି। ତତୋ ଚଙ୍କମେ ତିରିୟଂ ଲେଖଂ କତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ଇତୋ ଚଙ୍କମକୋଟିତୋ ପରକୋଟିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତମାନୋ ଇମଂ ଲେଖଂ ପତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାୟିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଚଙ୍କମଂ ଓରୁୟ୍ହ ପରଭାଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତମାନୋ ଏକେନ ପାଦେନ ଲେଖଂ ଅକ୍କନ୍ତକ୍ଖଣେୟେୱ ପରିନିବ୍ବାୟୀତି।

ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୬୭। ଯଦିପି ଅରିୟା ନେୱ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସୁଂ, ନାଞ୍ଞମଞ୍ଞମ୍ପି ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସୁଂ, ନାପି ମିଗଲଣ୍ଡିକଂ ସମଣକୁତ୍ତକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସମାଦପେସୁଂ, ତଥାପି ଯଥାୱୁତ୍ତେହି ତୀହି ପକାରେହି ମତାନଂ ଅନ୍ତରେ ଅରିୟାନମ୍ପି ସବ୍ଭାୱତୋ ‘‘ଅରିୟପୁଗ୍ଗଲମିସ୍ସକତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ଅରିୟା ପାଣାତିପାତଂ କରିଂସୁ ନ ସମାଦପେସୁଂ, ନାପି ସମନୁଞ୍ଞା ଅହେସୁଂ। ଅଥ ୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲେ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ଘାତେତ୍ୱା ମରଣସମୟେ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରିୟମଗ୍ଗଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ମତାନମ୍ପି ଅରିୟାନଂ ସବ୍ଭାୱତୋ ଇମିନାୱ ନୟେନ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପନସ୍ସ ଅରିୟାନମ୍ପି ସବ୍ଭାୱତୋ ଅରିୟପୁଗ୍ଗଲମିସ୍ସକତ୍ତା ‘‘ମୋଘପୁରିସା’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ତେ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ‘‘କଥଞ୍ହି ନାମ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଅତ୍ତନାପି ଅତ୍ତାନଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ମୋଘପୁରିସା’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ତେ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୬୮। ଇତ୍ଥୀସୁ ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତତା ନାମ ଛନ୍ଦରାଗେନ ସାରତ୍ତତା ସାପେକ୍ଖଭାୱୋତି ଆହ ‘‘ସାରତ୍ତା ଅପେକ୍ଖୱନ୍ତୋ’’ତି। ମରଣସ୍ସ ଗୁଣକିତ୍ତନଂ ଜୀୱିତେ ଆଦୀନୱଦସ୍ସନପୁବ୍ବଙ୍ଗମନ୍ତି ଆହ ‘‘ଜୀୱିତେ ଆଦୀନୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା’’ତି। ‘‘କିଂ ତୁୟ୍ହିମିନା ପାପକେନ ଦୁଜ୍ଜୀୱିତେନା’’ତି ଇଦଂ ଜୀୱିତେ ଆଦୀନୱଦସ୍ସନଂ। ‘‘ମତଂ ତେ ଜୀୱିତା ସେୟ୍ୟୋ’’ତିଆଦି ପନ ମରଣଗୁଣକିତ୍ତନନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଲୋଭାଦୀନଂ ଅତିୱିୟ ଉସ୍ସନ୍ନତ୍ତା ଅନୁପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା କତଂ ସାହସିକକମ୍ମଂ କିଞ୍ଚିସନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଆହ – ‘‘କିଞ୍ଚିସଂ ସାହସିକକମ୍ମଂ ଲୋଭାଦିକିଲେସୁସ୍ସଦ’’ନ୍ତି। କସ୍ମା ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଛବ୍ବଗ୍ଗିୟାନଂୟେୱେଦଂ ୱଚନଂ। ମତ-ସଦ୍ଦୋ ‘‘ଗତ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ ଭାୱୱଚନୋତି ଆହ ‘‘ତୱ ମରଣ’’ନ୍ତି। କତକାଲୋତି କତମରଣକାଲୋ। ଅଥ ୱା କାଲୋତି ମରଣସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ, ତସ୍ମା କତକାଲୋତି କତମରଣୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନେୱାହ ‘‘କାଲଂ କତ୍ୱା, ମରିତ୍ୱା’’ତି। ଦିୱି ଭୱା ଦିବ୍ବାତି ଆହ ‘‘ଦେୱଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନେହୀ’’ତି। ସମପ୍ପିତୋତି ଯୁତ୍ତୋ। ସମଙ୍ଗୀଭୂତୋତି ସମ୍ମଦେୱ ଏକୀଭାୱଂ ଗତୋ।

୧୭୨।ଉସ୍ସୁକ୍କୱଚନନ୍ତି ପୁବ୍ବକାଲକିରିୟାୱଚନଂ। ଅୟଞ୍ହି ସମାନକତ୍ତୁକେସୁ ପୁବ୍ବାପରକାଲକିରିୟାୱଚନେସୁ ପୁବ୍ବକାଲକିରିୟାୱଚନସ୍ସ ନିରୁଳ୍ହୱୋହାରୋ। ସଞ୍ଚିଚ୍ଚାତି ଇମସ୍ସ ପଦସ୍ସ ‘‘ଜାନିତ୍ୱା ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ଚେଚ୍ଚ ଅଭିୱିତରିତ୍ୱା’’ତି ଏୱଂ ପୁବ୍ବକାଲକିରିୟାୱସେନ ବ୍ୟଞ୍ଜନାନୁରୂପଂ କତ୍ୱା ପଦଭାଜନେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ତଥା ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଜାନନ୍ତୋ ସଞ୍ଜାନନ୍ତୋ’’ତି ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ‘‘ଚେଚ୍ଚ ଅଭିୱିତରିତ୍ୱା ୱୀତିକ୍କମୋ’’ତି ଜୀୱିତା ୱୋରୋପନସ୍ସ ଚ ତଦତ୍ଥୱସେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ଆଦରଂ ଅକତ୍ୱା’’ତି। ‘‘ଜାନନ୍ତୋ’’ତି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତେପି ‘‘ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେୟ୍ୟା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପାଣୱିସୟମେୱେତ୍ଥ ଜାନନନ୍ତି ଆହ ‘‘ପାଣୋତି ଜାନନ୍ତୋ’’ତି, ସତ୍ତୋ ଅୟନ୍ତି ଜାନନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପାଣୋତି ହି ୱୋହାରତୋ ସତ୍ତୋ, ପରମତ୍ଥତୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ‘‘ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହୋତି ଜାନନ୍ତୋ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ପାଣୋତି ଜାନନ୍ତୋ’’ତି ୱଚନଂ ‘‘ମନୁସ୍ସୋ ଅୟ’’ନ୍ତି ଅଜାନିତ୍ୱା କେୱଲଂ ସତ୍ତସଞ୍ଞାୟ ଘାତେନ୍ତସ୍ସାପି ପାରାଜିକଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱ ଏଳକଚତୁକ୍କେ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୧୭୪) ଏଳକସଞ୍ଞାୟ ମନୁସ୍ସପାଣଂ ୱଧନ୍ତସ୍ସ ପାରାଜିକାପତ୍ତି ଦସ୍ସିତା। ତସ୍ମା ‘‘ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହୋ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ପାଣୋତି ଜାନନ୍ତୋ’’ତି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତଂ।

ସଞ୍ଜାନନ୍ତୋତି ଏତ୍ଥ ସହ-ସଦ୍ଦେନ ସମାନତ୍ଥୋ ସଂ-ସଦ୍ଦୋତି ଆହ – ‘‘ତେନେୱ ପାଣଜାନନାକାରେନ ସଦ୍ଧିଂଜାନନ୍ତୋ’’ତି, ତେନେୱ ପାଣଜାନନାକାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେମୀତି ଜାନନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଦିପି ଏକସ୍ସେୱ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉଭୟାରମ୍ମଣଭାୱାସମ୍ଭୱତୋ ପାଣୋତି ଜାନନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେମୀତି ଜାନନଂ ଏକକ୍ଖଣେ ନ ସମ୍ଭୱତି, ପାଣୋତିସଞ୍ଞଂ ପନ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ମାରେମୀତି ଜାନନଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ତେନେୱ… ପେ… ସଦ୍ଧିଂ ଜାନନ୍ତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଅୱିଜହିତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କେଚି ପନ ‘‘ଞାତପରିଞ୍ଞାୟ ଦିଟ୍ଠସଭାୱେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ତୀରଣପରିଞ୍ଞାୟ ତିଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ‘ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚ’ନ୍ତିଆଦିନା ସଭାୱେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକକ୍ଖଣେ ଅନିଚ୍ଚାଦିଲକ୍ଖଣଜାନନଂ ୱିୟ ‘ଇମଂ ପାଣଂ ମାରେମୀ’ତି ଅତ୍ତନୋ କିରିୟାୟ ସଦ୍ଧିଂୟେୱ ଜାନାତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଅପରେ ପନ ଆଚରିୟା ତତ୍ଥାପି ଏୱଂ ନ କଥେନ୍ତି।

ୱଧକଚେତନାୱସେନ ଚେତେତ୍ୱାତି ‘‘ଇମଂ ମାରେମୀ’’ତି ୱଧକଚେତନାୟ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା। ପକପ୍ପେତ୍ୱାତି ‘‘ୱଧାମି ନ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଚିତ୍ତେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା। ଅଭିୱିତରିତ୍ୱାତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା। ତେନେୱାହ ‘‘ନିରାସଙ୍କଚିତ୍ତଂ ପେସେତ୍ୱା’’ତି। ଉପକ୍କମୱସେନାତି ସାହତ୍ଥିକାଦିଉପକ୍କମୱସେନ। ଏୱଂ ପୱତ୍ତସ୍ସାତି ଏୱଂ ଯଥାୱୁତ୍ତୱିଧିନା ପୱତ୍ତସ୍ସ। କିଞ୍ଚାପି ‘‘ସଞ୍ଚିଚ୍ଚା’’ତି ଇମସ୍ସ ୱିପ୍ପକତୱଚନତ୍ତା ‘‘ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେୟ୍ୟା’’ତି ଇମିନାୱ ଅପରକାଲକିରିୟାୱଚନେନ ସବ୍ବଥା ପରିନିଟ୍ଠିତୱୀତିକ୍କମୋ ୱୁତ୍ତୋ, ତଥାପି ‘‘ସଞ୍ଚିଚ୍ଚା’’ତି ଇମିନା ୱୁଚ୍ଚମାନଂ ଅପରିୟୋସିତୱୀତିକ୍କମମ୍ପି ଅୱସାନଂ ପାପେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ୱୀତିକ୍କମୋ’’ତି ପଦଭାଜନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱାହ ‘‘ଅୟଂ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚସଦ୍ଦସ୍ସ ସିଖାପ୍ପତ୍ତୋ ଅତ୍ଥୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି।

ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟାତି ପଟିସନ୍ଧିୱିଞ୍ଞାଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ଉପ୍ପନ୍ନକଲଲରୂପତୋ ପଟ୍ଠାୟ। ସୟନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ସେୟ୍ୟା, ମାତୁକୁଚ୍ଛିସଙ୍ଖାତୋ ଗବ୍ଭୋ ସେୟ୍ୟା ଏତେସନ୍ତି ଗବ୍ଭସେୟ୍ୟକା, ଅଣ୍ଡଜା ଜଲାବୁଜା ଚ। ତେସଂ ଗବ୍ଭସେୟ୍ୟକାନଂ ୱସେନ ସବ୍ବସୁଖୁମତ୍ତଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ଯଂ ମାତୁକୁଚ୍ଛିସ୍ମି’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁନିୟମନତ୍ଥଂ। ଓପପାତିକସଂସେଦଜାପି ହି ମନୁସ୍ସା ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁମେୱ। ନ ଚେୱିମଂ ସବ୍ବପଠମଂ ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତୁଂ ସକ୍କା। ପଟିସନ୍ଧିଚିତ୍ତେନ ହି ସଦ୍ଧିଂ ତିଂସ କମ୍ମଜରୂପାନି ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ତେସୁ ପନ ଠିତେସ୍ୱେୱ ସୋଳସ ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ଗହିତପଟିସନ୍ଧିକସ୍ସ ଦାରକସ୍ସ ୱା ମାତୁୟା ୱା ପନସ୍ସ ଅନ୍ତରାୟୋ ନତ୍ଥି। ଅୟଞ୍ହି ମରଣସ୍ସ ଅନୋକାସୋ ନାମ। ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସୋଳସଚିତ୍ତକ୍ଖଣେ କାଲେ ଦାରକସ୍ସ ମରଣଂ ନତ୍ଥି ତଦା ଚୁତିଚିତ୍ତସ୍ସ ଅସମ୍ଭୱତୋ, ମାତୁୟାପି ତତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ତଦନନ୍ତରେୟେୱ ଚୱନଧମ୍ମାୟ ଗବ୍ଭଗ୍ଗହଣସ୍ସେୱ ଅସମ୍ଭୱତୋ। ଚିତ୍ତଗ୍ଗହଣେନେୱ ଅୱିନାଭାୱତୋ ସେସଅରୂପଧମ୍ମାନମ୍ପି ଗହିତତ୍ତା ରୂପକାୟୁପତ୍ଥମ୍ଭିତସ୍ସେୱ ଚ ନାମକାୟସ୍ସ ପଞ୍ଚୱୋକାରେ ପୱତ୍ତିସବ୍ଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସକଲାପି ପଞ୍ଚୱୋକାରପଟିସନ୍ଧି ଦସ୍ସିତା ହୋତୀ’’ତି। ତତ୍ଥ ସକଲାପିପଞ୍ଚୱୋକାରପଟିସନ୍ଧୀତି ପରିପୁଣ୍ଣା ଅନୂନା ରୂପାଦିପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ପଟିସନ୍ଧୀତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ, ନ ପନ ସକଲାପି ପଞ୍ଚୱୋକାରଭୱେ ପଟିସନ୍ଧୀତି। ତେନେୱାହ ‘‘ତସ୍ମା ତଞ୍ଚ ପଠମଂ ଚିତ୍ତଂ…ପେ… କଲଲରୂପନ୍ତି ଅୟଂ ସବ୍ବପଠମୋ ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହୋ’’ତି। ‘‘ତଦହୁଜାତସ୍ସ ଏଳକସ୍ସ ଲୋମଂ ଜାତିଉଣ୍ଣା’’ତି କେଚି। ‘‘ହିମୱନ୍ତପ୍ପଦେସେ ଜାତିମନ୍ତଏଳକଲୋମଂ ଜାତିଉଣ୍ଣା’’ତି ଅପରେ। ସୁଖୁମଜାତିଲୋମା ଏୱ କିର କେଚି ଏଳକା ହିମୱନ୍ତେ ୱିଜ୍ଜନ୍ତି। ‘‘ଗବ୍ଭଂ ଫାଲେତ୍ୱା ଗହିତଏଳକଲୋମଂ ଜାତିଉଣ୍ଣା’’ତି ଅଞ୍ଞେ।

ଏକେନ ଅଂସୁନାତି ଖୁଦ୍ଦକଭାଣକାନଂ ମତେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ‘‘ଗବ୍ଭସେୟ୍ୟକସତ୍ତାନଂ ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଅପଚ୍ଛା ଅପୁରେ ଏକତୋ ପାତୁଭୱନ୍ତି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ପାତୁଭୂତା କଲଲସଙ୍ଖାତା ରୂପସନ୍ତତି ପରିତ୍ତା ହୋତି ଖୁଦ୍ଦକମକ୍ଖିକାୟ ଏକୱାୟାମେନ ପାତବ୍ବମତ୍ତା’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ଅତିବହୁଂ ଏତଂ, ସଣ୍ହସୂଚିୟା ତେଲେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉକ୍ଖିତ୍ତାୟ ପଗ୍ଘରିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗେ ଠିତବିନ୍ଦୁମତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ‘‘ଏକକେସେ ତେଲତୋ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଗହିତେ ତସ୍ସ ପଗ୍ଘରିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗେ ଠିତବିନ୍ଦୁମତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଜନପଦେ ମନୁସ୍ସାନଂ କେସେ ଅଟ୍ଠଧା ଫାଲିତେ ତତୋ ଏକକୋଟ୍ଠାସପ୍ପମାଣୋ ଉତ୍ତରକୁରୁକାନଂ କେସୋ, ତସ୍ସ ପସନ୍ନତିଲତେଲତୋ ଉଦ୍ଧଟସ୍ସ ଅଗ୍ଗେ ଠିତବିନ୍ଦୁମତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ‘‘ଜାତିଉଣ୍ଣା ନାମ ସୁଖୁମା, ତସ୍ସା ଏକଅଂସୁନୋ ପସନ୍ନତିଲତେଲେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉଦ୍ଧଟସ୍ସ ପଗ୍ଘରିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗେ ଠିତବିନ୍ଦୁମତ୍ତ’’ନ୍ତି (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୨୬) ଖୁଦ୍ଦକଭାଣକେହି ୱୁତ୍ତଂ। ସଂୟୁତ୍ତଭାଣକା ପନ ‘‘ତୀହି ଜାତିଉଣ୍ଣଂସୂହି କତସୁତ୍ତଗ୍ଗେ ସଣ୍ଠିତତେଲବିନ୍ଦୁପ୍ପମାଣଂ କଲଲଂ ହୋତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୨୩୫) ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଅଚ୍ଛ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ପରିୟାୟନ୍ତରେନ ୱିଭାୱେତି ‘‘ୱିପ୍ପସନ୍ନ’’ନ୍ତି।

ସପ୍ପିମଣ୍ଡୋତି ପସନ୍ନସପ୍ପି। ଯଥାତି ଇଦଂ ଆନେତ୍ୱା ଏତ୍ଥାପି ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ, ସପ୍ପିମଣ୍ଡୋପି ୱୁତ୍ତବିନ୍ଦୁପ୍ପମାଣୋୱ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଏୱଂୱଣ୍ଣପ୍ପଟିଭାଗନ୍ତି ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣସଣ୍ଠାନପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ । ଅଥ ୱା ଏୱଂୱଣ୍ଣପ୍ପଟିଭାଗନ୍ତି ଏୱଂୱଣ୍ଣଂ ଏୱଂସଣ୍ଠାନଞ୍ଚ। ପଟିଭଜନଂ ୱା ପଟିଭାଗୋ, ସଦିସତାଭଜନଂ ସଦିସତାପତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂୱିଧୋ ୱଣ୍ଣପ୍ପଟିଭାଗୋ ରୂପତୋ ସଣ୍ଠାନତୋ ଚ ସଦିସତାପତ୍ତି ଏତସ୍ସାତି ଏୱଂୱଣ୍ଣପ୍ପଟିଭାଗଂ। କଲଲନ୍ତି ପୱୁଚ୍ଚତୀତି ଭୂତୁପାଦାରୂପସଙ୍ଖାତୋ ସନ୍ତାନୱସେନ ପୱତ୍ତମାନୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ କଲଲଂ ନାମାତି କଥୀୟତି। ୱୀସୱସ୍ସସତାୟୁକସ୍ସାତି ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ ତତୋ ଊନାଧିକାୟୁକମନୁସ୍ସାନମ୍ପି ସବ୍ଭାୱତୋ।

କଲଲକାଲେପୀତି ପଠମସତ୍ତାହବ୍ଭନ୍ତରେ ଯଂ ସନ୍ତତିୱସେନ ପୱତ୍ତମାନଂ କଲଲସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତୁଂ ସକ୍କା, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ତତୋ ୱା ଉଦ୍ଧନ୍ତି ଦୁତିୟସତ୍ତାହାଦୀସୁ ଅବ୍ବୁଦାଦିଭାୱପ୍ପତ୍ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ନନୁ ଚ ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ସରସନିରୋଧେନେୱ ନିରୁଜ୍ଝନତୋ ଅନ୍ତରା ଉପଚ୍ଛେଦୋ ନ ସକ୍କା କାତୁଂ, ‘‘ତସ୍ମା…ପେ… ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦତି ଉପରୋଧେତୀ’’ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ – ‘‘ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ପୱେଣୀଘଟନଂ…ପେ… ଉପରୋଧେତୀତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। କଥଞ୍ଚାୟମତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତୀତି ଆହ ‘‘ସ୍ୱାୟମତ୍ଥୋ’’ତିଆଦି।

ଏତ୍ଥାହ (ସାରତ୍ଥ। ଟୀ। ୧।୫; ଇତିୱୁ। ଅଟ୍ଠ। ୭୪) – ଖଣେ ଖଣେ ନିରୁଜ୍ଝନସଭାୱେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ କୋ ହନ୍ତି, କୋ ୱା ହଞ୍ଞତି, ଯଦି ଚିତ୍ତଚେତସିକସନ୍ତାନୋ, ସୋ ଅରୂପତାୟ ନ ଛେଦନଭେଦନାଦିୱସେନ ୱିକୋପନସମତ୍ଥୋ, ନପି ୱିକୋପନୀୟୋ। ଅଥ ରୂପସନ୍ତାନୋ, ସୋ ଅଚେତନତାୟ କଟ୍ଠକଲିଙ୍ଗରୂପମୋତି ନ ତତ୍ଥ ଛେଦନାଦିନା ପାଣାତିପାତୋ ଲବ୍ଭତି ଯଥା ମତସରୀରେ। ପୟୋଗୋପି ପାଣାତିପାତସ୍ସ ଯଥାୱୁତ୍ତୋ ପହରଣପ୍ପହାରାଦିକୋ ଅତୀତେସୁ ୱା ସଙ୍ଖାରେସୁ ଭୱେୟ୍ୟ ଅନାଗତେସୁ ୱା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ୱା, ତତ୍ଥ ନ ତାୱ ଅତୀତାନାଗତେସୁ ସମ୍ଭୱତି ତେସଂ ଅଭାୱତୋ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଚ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଖଣିକତ୍ତା ସରସେନେୱ ନିରୁଜ୍ଝନସଭାୱତାୟ ୱିନାସାଭିମୁଖେସୁ ନିପ୍ପୟୋଜନୋ ପୟୋଗୋ ସିୟା, ୱିନାସସ୍ସ ଚ କାରଣରହିତତ୍ତା ନ ପହରଣପ୍ପହାରାଦିପ୍ପୟୋଗହେତୁକଂ ମରଣଂ, ନିରୀହକତାୟ ଚ ସଙ୍ଖାରାନଂ କସ୍ସ ସୋ ପୟୋଗୋ, ଖଣିକତ୍ତା ୱଧାଧିପ୍ପାୟସମକାଲଭିଜ୍ଜନକସ୍ସ କିରିୟାପରିୟୋସାନକାଲାନୱଟ୍ଠାନତୋ କସ୍ସ ୱା ପାଣାତିପାତକମ୍ମବଦ୍ଧୋତି?

ୱୁଚ୍ଚତେ – ୱଧକଚେତନାସହିତୋ ସଙ୍ଖାରାନଂ ପୁଞ୍ଜୋ ସତ୍ତସଙ୍ଖାତୋ ହନ୍ତି। ତେନ ପୱତ୍ତିତୱଧପ୍ପୟୋଗନିମିତ୍ତଂ ଅପଗତୁସ୍ମାୱିଞ୍ଞାଣଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ମତୱୋହାରପ୍ପୱତ୍ତିନିବନ୍ଧନୋ ଯଥାୱୁତ୍ତୱଧପ୍ପୟୋଗାକରଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନାରହୋ ରୂପାରୂପଧମ୍ମସମୂହୋ ହଞ୍ଞତି, କେୱଲୋ ୱା ଚିତ୍ତଚେତସିକସନ୍ତାନୋ ୱଧପ୍ପୟୋଗାୱିସୟଭାୱେପି ତସ୍ସ ପଞ୍ଚୱୋକାରଭୱେ ରୂପସନ୍ତାନାଧୀନୱୁତ୍ତିତାୟ ରୂପସନ୍ତାନେ ପରେନ ପୟୋଜିତଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟୁପଚ୍ଛେଦକପୟୋଗୱସେନ ତନ୍ନିବ୍ବତ୍ତିୱିନିବନ୍ଧକୱିସଦିସରୂପୁପ୍ପତ୍ତିୟା ୱିହତେ ୱିଚ୍ଛେଦୋ ହୋତୀତି ନ ପାଣାତିପାତସ୍ସ ଅସମ୍ଭୱୋ, ନପି ଅହେତୁକୋ ପାଣାତିପାତୋ, ନ ଚ ପୟୋଗୋ ନିପ୍ପୟୋଜନୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ କତପ୍ପୟୋଗୱସେନ ତଦନନ୍ତରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନାରହସ୍ସ ସଙ୍ଖାରକଲାପସ୍ସ ତଥା ଅନୁପ୍ପତ୍ତିତୋ। ଖଣିକାନଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଖଣିକମରଣସ୍ସ ଇଧ ମରଣଭାୱେନ ଅନଧିପ୍ପେତତ୍ତା ସନ୍ତତିମରଣସ୍ସ ଚ ଯଥାୱୁତ୍ତନୟେନ ସହେତୁକଭାୱତୋ ନ ଅହେତୁକଂ ମରଣଂ, ନ ଚ କତ୍ତୁରହିତୋ ପାଣାତିପାତପ୍ପୟୋଗୋ ନିରୀହକେସୁପି ସଙ୍ଖାରେସୁ ସନ୍ନିହିତତାମତ୍ତେନ ଉପକାରକେସୁ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଅନୁରୂପଫଲୁପ୍ପାଦନେ ନିୟତେସୁ କାରଣେସୁ କତ୍ତୁୱୋହାରସିଦ୍ଧିତୋ ଯଥା ‘‘ପଦୀପୋ ପକାସେତି, ନିସାକରୋ ଚନ୍ଦିମା’’ତି। ନ ଚ କେୱଲସ୍ସ ୱଧାଧିପ୍ପାୟସହଭୁନୋ ଚିତ୍ତଚେତସିକକଲାପସ୍ସ ପାଣାତିପାତୋ ଇଚ୍ଛିତୋ ସନ୍ତାନୱସେନ ଅୱଟ୍ଠିତସ୍ସେୱ ପଟିଜାନନତୋ, ସନ୍ତାନୱସେନ ପୱତ୍ତମାନାନଞ୍ଚ ପଦୀପାଦୀନଂ ଅତ୍ଥକିରିୟାସିଦ୍ଧି ଦିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥେୱ ପାଣାତିପାତେନ କମ୍ମୁନା ବଦ୍ଧୋ। ଅୟଞ୍ଚ ୱିଚାରୋ ଅଦିନ୍ନାଦାନାଦୀସୁପି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ୱିଭାୱେତବ୍ବୋ।

ୱୋରୋପେତୁଂ ନ ସକ୍କାତି ଉପକ୍କମେନ ୱୋରୋପେତୁଂ ନ ସକ୍କା। ସତ୍ତଟ୍ଠଜୱନୱାରମତ୍ତନ୍ତି ଖୁଦ୍ଦକଭାଣକାନଂ ମତେନ ୱୁତ୍ତଂ। ସଂୟୁତ୍ତଭାଣକା ପନ ‘‘ରୂପସନ୍ତତି ଅରୂପସନ୍ତତୀ’’ତି ଦ୍ୱେ ସନ୍ତତିୟୋ ୱତ୍ୱା ‘‘ଉଦକଂ ଅକ୍କମିତ୍ୱା ଗତସ୍ସ ଯାୱ ତୀରେ ଅକ୍କନ୍ତୌଦକଲେଖା ନ ୱିପ୍ପସୀଦତି, ଅଦ୍ଧାନତୋ ଆଗତସ୍ସ ଯାୱ କାୟେ ଉସୁମଭାୱୋ ନ ୱୂପସମ୍ମତି, ଆତପା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଗବ୍ଭଂ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ଯାୱ ଅନ୍ଧକାରଭାୱୋ ନ ୱିଗଚ୍ଛତି, ଅନ୍ତୋଗବ୍ଭେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସି କରିତ୍ୱା ଦିୱା ୱାତପାନଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ଯାୱ ଅକ୍ଖୀନଂ ଫନ୍ଦନଭାୱୋ ନ ୱୂପସମ୍ମତି, ଅୟଂ ରୂପସନ୍ତତି ନାମ। ଦ୍ୱେ ତୟୋ ଜୱନୱାରା ଅରୂପସନ୍ତତି ନାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ତଦୁଭୟମ୍ପି ସନ୍ତତିପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମା’’ତି ୱଦନ୍ତି । ମଜ୍ଝିମଭାଣକା ପନ ୱଦନ୍ତି ‘‘ଏକଦ୍ୱେସନ୍ତତିୱାରପରିୟାପନ୍ନଂ ସନ୍ତତିପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ। ତତ୍ଥ ଅନ୍ଧକାରେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଆଲୋକଟ୍ଠାନଂ ଗତସ୍ସ ନ ଚ ତାୱ ଆରମ୍ମଣଂ ପାକଟଂ ହୋତି। ଯାୱ ପନ

ତଂ ପାକଟଂ ହୋତି, ଏହନ୍ତରେ ପୱତ୍ତା ରୂପସନ୍ତତି ଅରୂପସନ୍ତତି ୱା ଏକଦ୍ୱେସନ୍ତତିୱାରା ନାମାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଆଲୋକଟ୍ଠାନେ ଚରିତ୍ୱା ଓୱରକଂ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସପି ନ ତାୱ ସହସା ରୂପଂ ପାକଟଂ ହୋତି। ଯାୱ ପନ ତଂ ପାକଟଂ ହୋତି, ଏହନ୍ତରେ ପୱତ୍ତା ରୂପସନ୍ତତି ଅରୂପସନ୍ତତି ୱା ଏକଦ୍ୱେସନ୍ତତିୱାରା ୱେଦିତବ୍ବା। ଦୂରେ ଠତ୍ୱା ପନ ରଜକାନଂ ହତ୍ଥୱିକାରଂ ଘଣ୍ଟିଭେରିଆକୋଟନୱିକାରଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱାପି ନ ତାୱ ସଦ୍ଦଂ ସୁଣାତି। ଯାୱ ପନ ତଂ ସୁଣାତି, ଏତସ୍ମିମ୍ପି ଅନ୍ତରେ ଏକଦ୍ୱେସନ୍ତତିୱାରା ୱେଦିତବ୍ବା''ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଆଲୋକଟ୍ଠାନତୋ ଓୱରକଂ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ପଗେୱ ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଯାୱ ରୂପଗତଂ ପାକଟଂ ହୋତି, ତତ୍ଥ ଉପଡ୍ଢୱେଲା ଅୱିଭୂତତ୍ତାଯା, ଉପଡ୍ଢୱେଲା ୱିଭୂତତ୍ତାଯା ତଦୁଭଯଂ ଗହେତ୍ୱା ''ଦ୍ୱେସନ୍ତତିୱାରା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଯିଦଂ ନ ସବ୍ବସାଧାରଣଂ, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ସୀଘମ୍ପି ପାକଟଂ ହୋତୀତି ''ଏକଦ୍ୱେସନ୍ତତିୱାରା''ତି ଏକଗ୍ଗହଣମ୍ପି କତଂ।

ସଭାଗସନ୍ତତିୱସେନାତି କୁସଲାକୁସଲସୋମନସ୍ସୁପେକ୍ଖାଦିନା ସଭାଗସନ୍ତତିୱସେନ। ଇମିନା ଅରୂପସନ୍ତତି ଦସ୍ସିତା। ସତ୍ତଟ୍ଠଜୱନୱାରମତ୍ତନ୍ତି ଚ କାମାୱଚରଜୱନୱସେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ନ ଇତରଜୱନୱସେନ। ନ ହି ତେ ପରିମିତକାଲା, ଅନ୍ତରା ପୱତ୍ତଭୱଙ୍ଗାଦଯୋପି ତଦନ୍ତୋଗଧାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଯାୱ ୱା ଉଣ୍ହତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱାତିଆଦିନା ପନ ରୂପସନ୍ତତିଂ ଦସ୍ସେତି। ଅନ୍ଧକାରଂ ହୋତୀତି ଅନ୍ଧକାରଂ ନ ୱିଗଚ୍ଛତି। ସନ୍ତତିପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚେତ୍ଥ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଆଗତଂ, ଅଦ୍ଧାପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ସୁତ୍ତେ। ତଥା ହି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସୁତ୍ତେ ଅଦ୍ଧାପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ସନ୍ଧାଯ ''ଯୋ ଚାୱୁସୋ ମନୋ, ଯେ ଚ ଧମ୍ମା, ଉଭଯମେତଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ମିଂ ଚେ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଛନ୍ଦରାଗପଟିବଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଛନ୍ଦରାଗପଟିବଦ୍ଧତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ତଦଭିନନ୍ଦତି, ତଦଭିନନ୍ଦନ୍ତୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସଂହୀରତୀ''ତି (ମ। ନି। ୩।୨୮୪) ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ହି ମନୋତି ସସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣମାହ। ଧମ୍ମାତି ଆରମ୍ମଣଧମ୍ମା। ମନୋତି ୱା ମନାଯତନଂ। ଧମ୍ମାତି ୱେଦନାଦଯୋ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧା। ଉଭଯମେତଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଅଦ୍ଧାପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଏତଂ ଉଭଯଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ନିକନ୍ତିୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତଞ୍ହି ତସ୍ମିଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଛନ୍ଦରାଗୱସେନ ପଟିବଦ୍ଧଂ ହୋତି। ଅଭିନନ୍ଦତୀତି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠାଭିନନ୍ଦନାହି ଅଭିନନ୍ଦତି । ତଥାଭୂତୋ ଚ ୱତ୍ଥୁପରିଞ୍ଞାଯ ଅଭାୱତୋ ତେସୁ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସଂହୀରତି, ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠୀହି ଆକଡ୍ଢୀଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ''ଦ୍ୱାଦସାଯତନାନି ଏକଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନ''ନ୍ତି ଆଗତତ୍ତା ତତ୍ଥ ପୱତ୍ତୋ ଛନ୍ଦରାଗୋ ଅଦ୍ଧାପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାରମ୍ମଣୋ, ନ ଖଣପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାରମ୍ମଣୋତି ୱିଞ୍ଞାଯତି।

ସତ୍ତୋତି ଖନ୍ଧସନ୍ତାନୋ। ତତ୍ଥ ହି ସତ୍ତପଞ୍ଞତ୍ତି। ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯନ୍ତି ରୂପାରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯେ ହି ୱିକୋପିତେ ଇତରମ୍ପି ତଂସମ୍ବନ୍ଧତାଯ ୱିନସ୍ସତୀତି। ତଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରମେୱାତି ତଂ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯାତିପାତନୱିଧାନଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରମେୱ। ସରସେନେୱ ପତନସଭାୱସ୍ସ ଅନ୍ତରା ଏୱ ଅତୀୱ ପାତନଂ ଅତିପାତୋ, ସଣିକଂ ପତିତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ସୀଘପାତନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତିକ୍କମ୍ମ ୱା ସତ୍ଥାଦୀହି ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ପାତନଂ ଅତିପାତୋ, ପାଣସ୍ସ ଅତିପାତୋ ପାଣାତିପାତୋ। ଯାଯ ଚେତନାଯ ପୱତ୍ତମାନସ୍ସ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ନିସ୍ସଯଭୂତେସୁ ମହାଭୂତେସୁ ଉପକ୍କମକରଣହେତୁ ତଂମହାଭୂତପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜନମହାଭୂତା ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି, ସା ତାଦିସପ୍ପଯୋଗସମୁଟ୍ଠାପିକା ୱଧକଚେତନା ପାଣାତିପାତୋ। ତେନାହ ''ଯାଯ ଚେତନାଯା''ତିଆଦି।

ପହରଣନ୍ତି କାଯୱିଞ୍ଞତ୍ତିସହିତାଯ ୱଧକଚେତନାଯ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ଥସାଧନଂ। ଆଣାପନନ୍ତି ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତିସହିତାଯ ୱଧକଚେତନାଯ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ଥସାଧନଂ। ତେନେୱ ''ସାୱେତୁକାମୋ ନ ସାୱେତୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଉପନିକ୍ଖିପନନ୍ତି ଅସିଆଦୀନଂ ତସ୍ସ ଉପନିକ୍ଖିପନଂ।

ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ସଙ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ସଙ୍ଖେପତୋ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱିଜ୍ଜାପରିଜପ୍ପନନ୍ତି ମନ୍ତପରିଜପ୍ପନଂ। ଇଦାନି ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ୱିତ୍ଥାରିତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ପନା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଆଥବ୍ବଣିକାତି ଆଥବ୍ବଣୱେଦୱେଦିନୋ। ଆଥବ୍ବଣଂ ପଯୋଜେନ୍ତୀତି ଆଥବ୍ବଣୱେଦୱିହିତଂ ମନ୍ତଂ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତୱିଧିନା ପଯୋଜେନ୍ତି। ଆଥବ୍ବଣିକା ହି ସତ୍ତାହଂ ଅଲୋଣକଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଦବ୍ଭେ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ପଥୱିଯଂ ସଯମାନା ତପଂ ଚରିତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ସୁସାନଭୂମିଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ପଦେ ଠତ୍ୱା ହତ୍ଥଂ ୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ମୁଖେନ ୱିଜ୍ଜଂ ପରିଜପ୍ପନ୍ତି, ଅଥ ନେସଂ କମ୍ମଂ ସମିଜ୍ଝତି। ପଟିସେନାଯାତି ଇଦଂ ହେଟ୍ଠା ଉପରି ୱା ପଦଦ୍ୱଯେନ ସମ୍ବନ୍ଧମୁପଗଚ୍ଛତି। ଇତିଂଉପ୍ପାଦେନ୍ତୀତି ଡଂସିତ୍ୱା ମାରଣତ୍ଥାଯ ୱିଚ୍ଛିକାଦୀନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନୱସେନ ପୀଳଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତି । ଏତୀତି ଇତି। ଉପଦ୍ଦୱନ୍ତି ତତୋ ଅଧିକତରପୀଳଂ। ପଜ୍ଜରକନ୍ତି ୱିସମଜ୍ଜରଂ। ସୂଚିକନ୍ତି ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାନି ସୂଚୀହି ୱିଯ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପୱତ୍ତମାନଂ ସୂଲଂ। ୱିସୂଚିକନ୍ତି ସସୂଲଂ ଆମାତିସାରଂ। ପକ୍ଖନ୍ଦିଯନ୍ତି ରତ୍ତାତିସାରଂ। ୱିଜ୍ଜଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱାତି ଗନ୍ଧାରୱିଜ୍ଜାଦିକଂ ଅତ୍ତନୋ ୱିଜ୍ଜଂ କତୁପଚାରଂ ପରିଜପ୍ପିତ୍ୱା ମନ୍ତପଠନକ୍କମେନ ପଠିତ୍ୱା। ତେହୀତି ତେହି ୱତ୍ଥୂହି।

ପଯୋଜନନ୍ତି ପୱତ୍ତମାନଂ। ଦିସ୍ୱାତିଆଦି ଦିଟ୍ଠୱିସାଦୀନଂ ଯଥାକ୍କମେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଦ୍ୱତ୍ତିବ୍ୟାମସତପ୍ପମାଣନାଗୁଦ୍ଧରଣେତି ଦ୍ୱତ୍ତିବ୍ୟାମସତପ୍ପମାଣେ ମହାକାଯେ ନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ଠିତାନଂ ନାଗାନଂ ଉଦ୍ଧରଣେ। କୁମ୍ଭଣ୍ଡାନନ୍ତି କୁମ୍ଭଣ୍ଡଦେୱାନଂ। ତେ କିର ଦେୱା ମହୋଦରା ହୋନ୍ତି, ରହସ୍ସଙ୍ଗମ୍ପି ଚ ନେସଂ କୁମ୍ଭୋ ୱିଯ ମହନ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ''କୁମ୍ଭଣ୍ଡା''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ୱେସ୍ସୱଣସ୍ସ ଯକ୍ଖାଧିପତିଭାୱେପି ନଯନାୱୁଧେନ କୁମ୍ଭଣ୍ଡାନଂ ମରଣସ୍ସ ଇଧ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତେସୁପି ତସ୍ସ ଆଣାପୱତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା।

କେଚୀତି ମହାସଙ୍ଘିକା। ''ଅହୋ ୱତ ଯଂ ତଂ କୁଚ୍ଛିଗତଂ ଗବ୍ଭଂ ନ ସୋତ୍ଥିନା ଅଭିନିକ୍ଖମେଯ୍ୟା''ତି ପାଠୋ ସୁନ୍ଦରତରୋ। ''ଅହୋ ୱତାଯଂ ତ''ନ୍ତିପି ପାଠୋ। ''ଅଯଂ ଇତ୍ଥୀ ତଂ କୁଚ୍ଛିଗତଂ ଗବ୍ଭଂ ନ ସୋତ୍ଥିନା ଅଭିନିକ୍ଖାମେଯ୍ୟା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। କୁଲୁମ୍ବସ୍ସାତି ଗବ୍ଭସ୍ସ କୁଲସ୍ସେୱ ୱା, କୁଟୁମ୍ବସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଭାୱନାମଯିଦ୍ଧିଯାତି ଅଧିଟ୍ଠାନିଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦନ୍ତି। ଘଟଭେଦନଂ ୱିଯ ଇଦ୍ଧିୱିନାସୋ, ଅଗ୍ଗିନିବ୍ବାପନଂ ୱିଯ ପରୂପଘାତୋତି ଉପମାସଂସନ୍ଦନଂ। ତଂ ତେସଂ ଇଚ୍ଛାମତ୍ତମେୱାତି ଏତ୍ଥାଯଂ ୱିଚାରଣା – ତୁମ୍ହେ ଇଦ୍ଧିଯା ପରୂପଘାତଂ ୱଦେଥ, ଇଦ୍ଧି ନାମ ଚେସା ଅଧିଟ୍ଠାନିଦ୍ଧି ୱିକୁବ୍ବନିଦ୍ଧି ମନୋମଯିଦ୍ଧି ଞାଣୱିପ୍ଫାରିଦ୍ଧି ସମାଧିୱିପ୍ଫାରିଦ୍ଧି ଅରିଯିଦ୍ଧି କମ୍ମୱିପାକଜିଦ୍ଧି ପୁଞ୍ଞୱତୋଇଦ୍ଧି ୱିଜ୍ଜାମଯିଦ୍ଧି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସମ୍ମାପଯୋଗପଚ୍ଚଯା ଇଜ୍ଝନଟ୍ଠେନ ଇଦ୍ଧୀତି ଦସୱିଧା। ତତ୍ଥ କତରଂ ଇଦ୍ଧିଂ ୱଦେଥାତି? ଭାୱନାମଯନ୍ତି। କିଂ ପନ ଭାୱନାମଯିଦ୍ଧିଯା ପରୂପଘାତକମ୍ମଂ ହୋତୀତି? ଆମ ଏକୱାରଂ ହୋତି। ଯଥା ହି ଆଦିତ୍ତଘରସ୍ସ ଉପରି ଉଦକଭରିତେ ଘଟେ ଖିତ୍ତେ ଘଟୋପି ଭିଜ୍ଜତି, ଅଗ୍ଗିପି ନିବ୍ବାଯତି, ଏୱମେୱ ଭାୱନାମଯିଦ୍ଧିଯା ଏକୱାରଂ ପରୂପଘାତକମ୍ମଂ ହୋତି, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପନ ସା ନସ୍ସତୀତି। ଅଥ ନେ ''ଭାୱନାମଯିଦ୍ଧିଯା ନେୱ ଏକୱାରଂ, ନ ଦ୍ୱେ ୱାରେ ପରୂପଘାତକମ୍ମଂ ହୋତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ସଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବା ''ଭାୱନାମଯିଦ୍ଧି କିଂ କୁସଲା, ଅକୁସଲା, ଅବ୍ୟାକତା, ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ଦୁକ୍ଖାଯ , ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ, ସୱିତକ୍କସୱିଚାରା, ଅୱିତକ୍କୱିଚାରମତ୍ତା, ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରା, କାମାୱଚରା, ରୂପାୱଚରା, ଅରୂପାୱଚରା''ତି।

ଇମଂ ପନ ପଞ୍ହଂ ଯେ ଜାନନ୍ତି, ତେ ଏୱଂ ୱକ୍ଖନ୍ତି ''ଭାୱନାମଯିଦ୍ଧି କୁସଲା ୱା ହୋତି ଅବ୍ୟାକତା ୱା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନୀଯା ଏୱ, ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରା ଏୱ, ରୂପାୱଚରା ଏୱା''ତି। ତେ ୱତ୍ତବ୍ବା ''ପାଣାତିପାତଚେତନା କୁସଲାକୁସଲାଦୀସୁ କତରଂ କୋଟ୍ଠାସଂ ଭଜତୀ''ତି। ଜାନନ୍ତା ୱକ୍ଖନ୍ତି ''ପାଣାତିପାତଚେତନା ଅକୁସଲାୱ, ଦୁକ୍ଖୱେଦନୀଯାୱ, ସୱିତକ୍କସୱିଚାରାୱ, କାମାୱଚରା ଏୱା''ତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ''ତୁମ୍ହାକଂ କଥା ନେୱ କୁସଲତ୍ତିକେନ ସମେତି, ନ ୱେଦନାତ୍ତିକେନ, ନ ୱିତକ୍କତ୍ତିକେନ, ନ ପରିତ୍ତତ୍ତିକେନା''ତି। କିଂ ପନ ଏୱଂ ମହନ୍ତଂ ସୁତ୍ତଂ ନିରତ୍ଥକନ୍ତି? ନୋ ନିରତ୍ଥକଂ, ତୁମ୍ହେ ପନସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ନ ଜାନାଥ। ଇଦ୍ଧିମା ଚେତୋୱସିପ୍ପତ୍ତୋତି ଏତ୍ଥ ହି ନ ଭାୱନାମଯିଦ୍ଧି ଅଧିପ୍ପେତା, ଆଥବ୍ବଣିଦ୍ଧି ପନ ଅଧିପ୍ପେତା। ସା ହି ଏତ୍ଥ ଲବ୍ଭମାନା ଲବ୍ଭତୀତି।

ହରିତବ୍ବଂ ଉପନିକ୍ଖିପିତବ୍ବନ୍ତି ହାରଂ, ହାରମେୱ ହାରକନ୍ତି ଆହ ''ଅଥ ୱା''ତିଆଦି। ଜୀୱିତହରଣକଂ ଉପନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ ୱା ସତ୍ଥଂ ସତ୍ଥହାରକନ୍ତି ୱିକପ୍ପଦ୍ୱଯେନାହ। ''ହାରକସତ୍ଥ''ନ୍ତି ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ସତ୍ଥହାରକନ୍ତି ୱିସେସନସ୍ସ ପରନିପାତଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା ଲଭତି, ତଥା କରେଯ୍ୟାତି ଅଧିପ୍ପାଯତ୍ଥମାହ। ଉପନିକ୍ଖିପେଯ୍ୟାତି ''ପରିଯେସେଯ୍ୟା''ତି ଇମସ୍ସ ସିଖାପ୍ପତ୍ତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି। ଇତରଥାତି ''ପରିଯେସେଯ୍ୟା''ତି ଇମସ୍ସ ଉପନିକ୍ଖିପେଯ୍ୟାତି ଏୱମତ୍ଥଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଯଦି ପରିଯେସନମତ୍ତମେୱ ଅଧିପ୍ପେତଂ ସିଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିଯିଟ୍ଠମତ୍ତେନାତି ପରିଯେସିତମତ୍ତେନ। ''ସତ୍ଥହାରକଂ ୱାସ୍ସ ପରିଯେସେଯ୍ୟା''ତି ଇମିନା ୱୁଚ୍ଚମାନସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ବ୍ୟଞ୍ଜନାନୁରୂପତୋ ପରିପୁଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ଆହ ''ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା''ତି। ସସତି ହିଂସତୀତି ସତ୍ଥଂ, ସସନ୍ତି ହିଂସନ୍ତି ତେନାତି ୱା ସତ୍ଥନ୍ତି ଲଗୁଳଅପାସାଣାଦୀନମ୍ପି ସତ୍ଥସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ଆହ – ''ଯଂ ଏତ୍ଥ ଥାୱରପ୍ପଯୋଗସଙ୍ଗହିତଂ ସତ୍ଥଂ, ତଦେୱ ଦସ୍ସେତୁ''ନ୍ତି।

ୱୁତ୍ତାୱସେସନ୍ତି ୱୁତ୍ତଅସିଆଦୀହି ଅୱସିଟ୍ଠଂ। ଲଗୁଳଅନ୍ତି ମୁଗ୍ଗରସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସତ୍ଥସଙ୍ଗହୋତି ମାତିକାଯଂ ''ସତ୍ଥହାରକ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତସତ୍ଥସଙ୍ଗହୋ। ଯସ୍ମା...ପେ... ତସ୍ମା ଦ୍ୱିଧା ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଦଭାଜନଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଇଦିସଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତୱିଭଙ୍ଗନଯଭେଦଦସ୍ସନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ନରକେ ୱା ପପତାତିଆଦୀତି ଏତ୍ଥ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ''ପପାତେ ୱା ପପତା''ତି ପରତୋ ୱୁତ୍ତଂ ଅୱୁତ୍ତଞ୍ଚ ''ରୁକ୍ଖତୋ ୱା ପପତା''ତିଆଦି ସବ୍ବଂ ମରଣୂପାଯଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ତେନେୱାହ ''ନ ହି ସକ୍କା ସବ୍ବଂ ସରୂପେନେୱ ୱତ୍ତୁ''ନ୍ତି। ପରତୋ ୱୁତ୍ତନଯତ୍ତାତି ପରତୋ ନିଗମନୱସେନ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ଦୁତିଯପଦସ୍ସ ପଦଭାଜନେ ୱୁତ୍ତନଯତ୍ତା। ଅତ୍ଥତୋ ୱୁତ୍ତମେୱାତି ମରଣୂପାଯସ୍ସ ବହୁୱିଧତାନିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, ତତୋ ଏକଦେସେ ଦସ୍ସିତେ ସବ୍ବଂ ୱୁତ୍ତମେୱ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ନ ହି ସକ୍କା...ପେ... ୱତ୍ତୁନ୍ତି ''ରୁକ୍ଖତୋ ୱା ପପତା''ତିଆଦିନା ସରୂପତୋ ସବ୍ବଂ ମରଣୂପାଯଂ ପରିଯୋସାନଂ ପାପେତ୍ୱା ନ ସକ୍କା ୱତ୍ତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ମତଂତେ ଜୀୱିତା ସେଯ୍ୟୋତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତମରଣଂ ଯସ୍ମା ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ନିଦସ୍ସେତି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତମରଣଂ ଇତି-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋତି ତମ୍ପି ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ – ''ମରଣଚିତ୍ତୋ ମରଣମନୋତି ଅତ୍ଥୋ''ତି। ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତୋତି ଚିତ୍ତ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ୱିଚିତ୍ତାଦିଅନେକତ୍ଥୱିସଯତ୍ତା ନାଯଂ ଚିତ୍ତ-ସଦ୍ଦୋ ଇଧ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ଅପି ତୁ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂଯେୱ ୱତ୍ତମାନୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ନିଯମନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତୋ। ଇମିନା ପୁନରୁତ୍ତିଦୋସସ୍ସପି ଇଧ ଅନୱକାସୋତି ଦସ୍ସେତି। ନ ତାୱ ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋତି ''ଇତି ଚିତ୍ତମନୋ''ତି ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱାପି ଇତି-ସଦ୍ଦନିଦସ୍ସିତସ୍ସ ମରଣସ୍ସ ଅପରାମଟ୍ଠଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ତାୱ-ସଦ୍ଦେନ ପନ ପରତୋ ''ଚିତ୍ତସଙ୍କପ୍ପୋ''ତି ଇମସ୍ସ ପଦଭାଜନେ ''ମରଣସଞ୍ଞୀ''ତିଆଦିନା ଇତିସଦ୍ଦତ୍ଥସ୍ସ ୱକ୍ଖମାନତଂ ୱିଭାୱେତି। ତତ୍ଥ ହି ଇତି-ସଦ୍ଦନିଦସ୍ସିତଂ ମରଣସଙ୍ଖାତମତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ''ମରଣସଞ୍ଞୀ ମରଣଚେତନୋ ମରଣାଧିପ୍ପାଯୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱାହ – ''ଚିତ୍ତସଙ୍କପ୍ପୋତି ଇମସ୍ମିଂ ପଦେ ଅଧିକାରୱସେନ ଇତିସଦ୍ଦୋ ଆହରିତବ୍ବୋ''ତି। କସ୍ମା ଆହରିତବ୍ବୋତି ଆହ ''ଇଦଞ୍ହୀ''ତିଆଦି। କଥଂ ପନେତଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଆହ ''ତଥା

ହିଂସା’’ତିଆଦି। ଅସ୍ସାତି ଇତି-ସଦ୍ଦସ୍ସ। ତମେଵ ଅତ୍ଥନ୍ତି ମରଣସଞ୍ଞାତମତ୍ଥଂ। ‘‘ମରଣସଞ୍ଞୀ’’ତିଆଦୀସୁ ହି ମରଣଂ ଇତି-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ, ‘‘ସଞ୍ଞୀ’’ତିଆଦି ସଙ୍କପ୍ପସଦ୍ଦସ୍ସ। ଚିତ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ ପନେତ୍ଥ ଉଚିତତ୍ତଵଚନତା ସଙ୍କପ୍ପସଦ୍ଦସ୍ସ ସଞ୍ଞାଚେତନାଧିପ୍ପାୟତ୍ତସେନ ତିଧା ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ଉଭୟତ୍ତାତି ଦଟ୍ଠଵ୍ବଂ। ତେନେଵାହ – ‘‘ଚିତ୍ତୋ ନାନପ୍ପକାରକୋ ସଙ୍କପ୍ପୋ’’ତିଆଦି। ଅଧିପ୍ପାୟସଦ୍ଦେନ କିମେତ୍ଥ ଵୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ – ‘‘ଅଧିପ୍ପାୟୋତି ଉତ୍ତଙ୍କୋ ଵେଦିତଵ୍ବୋ’’ତି। ନ ଇଦଂ ଉତ୍ତଙ୍କସ୍ସ ନାମନ୍ତି ଇଦଂ ପନ ନ କେଵଲଂ ଉତ୍ତଙ୍କସ୍ସେଵ ନାମନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଵୁତ୍ତଂ। ପାକଟତ୍ତା ଓଳାରିକତ୍ତା ଚ ଉଚ୍ଚାକାରତା ଵେଦିତଵ୍ବା, ଅପାକଟତ୍ତା ଅନୋଳାରିକତ୍ତା ଚ ଅଵଚାକାରତା।

୧୭୪। କାୟେକଦେସେପି କାୟ-ସଦ୍ଦୋ ଵତ୍ତତୀତି ଆହ ‘‘ହତ୍ଥେନ ଵା’’ତିଆଦି। ପହରଣେନାତି ସତ୍ଥେନ। ସତ୍ଥଞ୍ହି ପହରନ୍ତି ଏତେନାତି ପହରଣନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି। କମ୍ମୁନା ବଜ୍ଝତୀତି ପାଣାତିପାତକମ୍ମୁନା ବଜ୍ଝତି, ପାଣାତିପାତକମ୍ମସ୍ସ ସିଦ୍ଧନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯୋ କୋଚି ମରତୂତି ଏତ୍ଥ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଏକସ୍ସେଵ ଜୀଵିତିନ୍ଦ୍ରିୟଵିସୟା ଵଧକଚେତନା ପଵତ୍ତତି, ନ ପହାରପଚ୍ଚୟା ମରନ୍ତସ୍ସେଵ ଜୀଵିତିନ୍ଦ୍ରିୟଵିସୟା, ନାପି ସମୂହସ୍ସାତି ଵେଦିତଵ୍ବା। ଉଭୟଥାପୀତି ଉଦ୍ଦେସାନୁଦ୍ଦେସାନଂ ଵସେନ। ଵଧକଚିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାରମ୍ମଣମ୍ପି ଜୀଵିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ପବନ୍ଧଵିଚ୍ଛେଦନଵସେନ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ଵା ପଵତ୍ତତୀତି ଆହ ‘‘ପଚ୍ଛା ଵା ତେନେଵ ରୋଗେନା’’ତିଆଦି। ଯେନ ହି ପବନ୍ଧୋ ଵିଚ୍ଛିଜ୍ଜତି, ତାଦିସଂ ପୟୋଗଂ ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତଂ ତଦା ଵଧକଚିତ୍ତଂ ପଵତ୍ତନ୍ତଂ ପହରିତମତ୍ତେୟେଵ କମ୍ମୁନା ବଜ୍ଝତି। ମନୁସ୍ସଅରହନ୍ତସ୍ସ ଚ ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲେୟେଵ ସତ୍ଥପ୍ପହାରେ ଵା ଵିସେ ଵା ଦିନ୍ନେପି ଯଦି ସୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ଵା ତେନେଵ ମରତି, ଅରହନ୍ତଘାତକୋ ହୋତିୟେଵ। ଯଂ ପନ ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲେ ଦିନ୍ନଂ ଦାନଂ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ଵା ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସେଵ ତଂ ଦିନ୍ନଂ ହୋତି।

ନନୁ ଚ ଯଥା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ଵା ପରିଭୁତ୍ତମ୍ପି ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲେ ଦିନ୍ନଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନଦାନମେଵ ହୋତି, ଏଵଂ ମରଣାଧିପ୍ପାୟେନ ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲେ ପହାରେ ଦିନ୍ନେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ଵା ତେନେଵ ପହାରେନ ମତେ କସ୍ମା ଅରହନ୍ତଘାତକୋୟେଵ ହୋତି, ନ ପୁଥୁଜ୍ଜନଘାତକୋତି? ଵିସେସସବ୍ଭାଵତୋ। ଦାନଞ୍ହି ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମସ୍ସ ପରିଚ୍ଚାଗମତ୍ତେନ ହୋତି। ତଥା ହି ଦାନଚେତନା ଚଜିତବ୍ବଂ ଵତ୍ଥୁଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ଵା ଚଜନମତ୍ତମେଵ ହୋତି, ଅଞ୍ଞସନ୍ତକକରଣଂ ଵା ତସ୍ସ ଚଜନଂ, ତସ୍ମା ଯସ୍ସ ତଂ ସନ୍ତକଂ କତଂ, ତସ୍ସେଵ ତଂ ଦିନ୍ନଂ ହୋତି, ନ ଏଵଂ ଵଧୋ। ସୋ ହି ପାଣୋ ପାଣସଞ୍ଞିତା ଵଧକଚେତନା ଉପକ୍କମୋ ତେନ ମରଣନ୍ତି ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଅଙ୍ଗାନଂ ପାରିପୂରିୟାଵ ହୋତି, ନ ଅପାରିପୂରିୟା। ତସ୍ମା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତସ୍ସେଵ ମରଣନ୍ତି ଅରହନ୍ତଘାତକୋୟେଵ ହୋତି, ନ ପୁଥୁଜ୍ଜନଘାତକୋ। ଯସ୍ମା ପନ ‘‘ଇମଂ ମାରେମୀ’’ତି ଯଂ ସନ୍ତାନଂ ଆରବ୍ଭ ମାରଣିଚ୍ଛା, ତସ୍ସ ପୁଥୁଜ୍ଜନଖୀଣାସଵଭାଵେନ ପୟୋଗମରଣକ୍ଖଣାନଂ ଵସେନ ସତିପି ସନ୍ତାନଭେଦେ ଅଭେଦୋୟେଵ, ଯଦା ଚ ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧି, ତଦା ଖୀଣାସଵଭାଵୋ, ତସ୍ମା ଅରହନ୍ତଘାତକୋୟେଵ ହୋତୀତି ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବଂ।

ଅଞ୍ଞଚିତ୍ତେନାତି ଅଵଧାଧିପ୍ପାୟେନ ଅମାରେତୁକାମତାଚିତ୍ତେନ। ନତ୍ଥି ପାଣାତିପାତୋତି ଅମାରେତୁକାମତାଚିତ୍ତେନ ପହଟତ୍ତା। କିଞ୍ଚାପି ପଠମପ୍ପହାରୋ ନ ସୟମେଵ ସକ୍କୋତି ମାରେତୁଂ, ଦୁତିୟଂ ପନ ଲଭିତ୍ଵା ସକ୍କୋନ୍ତୋ ଜୀଵିତଵିନାସନହେତୁ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘ପୟୋଗୋ ତେନ ଚ ମରଣ’’ନ୍ତି ଇମିନା ସଂସନ୍ଦନତୋ ପଠମପ୍ପହାରେନେଵ କମ୍ମବଦ୍ଧୋ ଯୁତ୍ତୋ, ନ ଦୁତିୟେନ ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଚିତ୍ତେନ ଦିନ୍ନତ୍ତା। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ଉଭୟେହି ମତେପି ପଠମପ୍ପହାରେନେଵ କମ୍ମୁନା ବଦ୍ଧୋ’’ତି।

କମ୍ମାପତ୍ତିବ୍ୟତ୍ତିଭାଵତ୍ଥନ୍ତି ଆନନ୍ତରିୟାଦିକମ୍ମଵିଭାଗସ୍ସ ପାରାଜିକାଦିଆପତ୍ତିଵିଭାଗସ୍ସ ଚ ଵିଭାଵନତ୍ଥଂ। ‘‘ଏଳକଂ ମାରେମୀ’’ତି ପଵତ୍ତଚେତନାୟ ପୁବ୍ବଭାଗତ୍ତା ‘‘ଇମଂ ମାରେମୀ’’ତି ସନିଟ୍ଠାପକଚେତନାୟ ତଦା ସନିହିତତ୍ତା ଯଥାଵତ୍ଥୁକଂ କମ୍ମବଦ୍ଧୋ ହୋତିୟେଵାତି ଆହ ‘‘ଇମଂ ଵତ୍ଥୁଂ ମାରେମୀତି ଚେତନାୟ ଅତ୍ଥିଭାଵତୋ’’ତିଆଦି। ସଙ୍କେତ୍ଥ ହି ପୁରିମଂ ଅଭିସନ୍ଧିଚିତ୍ତଂ ଅପ୍ପମାଣଂ ତେନ ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧିୟା ଅଭାଵତୋ, ଵଧକଚିତ୍ତଂ ପନ ତଦାରମ୍ମଣଞ୍ଚ ଜୀଵିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅନନ୍ତରିୟାଦିଭାଵେ ପମାଣନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଘାତକୋ ଚ ହୋତୀତି ପାଣଘାତକୋ ହୋତି, ପାଣାତିପାତକମ୍ମୁନାଵ ବଦ୍ଧୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁବ୍ବେ ଵୁତ୍ତନୟେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ ପାରାଜିକଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟପାଚିତ୍ତିୟାନି ଵେଦିତବ୍ବାନି। ‘‘ମାତାପିତୁଅରହନ୍ତାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ମାରେମୀ’’ତି ଗୁଣମହନ୍ତେସୁ ପଵତ୍ତପୁବ୍ବଭାଗଚେତନାୟ ଦାରୁଣଭାଵତୋ ତଥାଵିଧପୁବ୍ବଭାଗଚେତନାପରିଵାରା ସନିଟ୍ଠାପକଚେତନା ଦାରୁଣାଵ ହୋତୀତି ଆହ – ‘‘ଇଧ ପନ ଚେତନା ଦାରୁଣା ହୋତୀ’’ତି। ଇମିନା ଚ ‘‘ଏଳକଂ ମାରେସ୍ସାମୀ’’ତି ମାତାପିତୁଆଦୀନଂ ମାରଣେପି ପୁବ୍ବଭାଗଚେତନାୟ ଅଦାରୁଣତ୍ତା ଅଞ୍ଞଥା ପଵତ୍ତଆନନ୍ତରିୟକମ୍ମତୋ ଏଵଂ ପଵତ୍ତାନନ୍ତରିୟସ୍ସ ନାତିଦାରୁଣତା ଵୁତ୍ତାଵ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ଲୋହିତକନ୍ତି ଲୋହିତମକ୍ଖିତଂ। କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେତି ଯୁଦ୍ଧକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେ। ଯଥାଧିପ୍ପାୟଂ ଗତେତି ଯୋଧଂ ଵିଜ୍ଝିତ୍ଵା ପିତରି ଵିଦ୍ଧେ। ଇଦଞ୍ଚ ଯଥାଧିପ୍ପାୟଂ ତେନ ତଥାଵିଦ୍ଧଭାଵଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତଂ। ଅୟଥାଧିପ୍ପାୟଂ ପନ ଉଜୁକମେଵ ଗନ୍ତ୍ଵା ପିତରି ଵିଦ୍ଧେପି ମରଣାଧିପ୍ପାୟେନ ଅଭାନାଵ କତପ୍ପୟୋଗତ୍ତା ନେଵତ୍ଥି ଵିସଙ୍କେତୋତି ଵଦନ୍ତି। ଆନନ୍ତରିୟଂ ପନ ନତ୍ଥୀତି ପିତରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତପ୍ପୟୋଗାଭାଵତୋ।

ଅଧିଟ୍ଠାୟାତି ମାତିକାଵସେନ ଆଣତ୍ତିକପୟୋଗକଥାଵଣ୍ଣନା

ଏଵଂଵିଜ୍ଝାତି ଏଵଂ ଧନୁଂ କଡ୍ଢିତ୍ଵା ଵିଜ୍ଝ। ଏଵଂ ପହରାତି ଏଵଂ ଦଳ୍ହଂ ଅସିଂ ଗହେତ୍ଵା ପହର। ଏଵଂ ଘାତେହୀତି ଏଵଂ କମ୍ମକାରଣଂ କତ୍ଵା ମାରେହି। ମଜ୍ଝେତି ହତ୍ଥିନୋ ପିଟ୍ଠିମଜ୍ଝେ। ଏତେନାତି ‘‘ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ଵା ଆଣାପେତୀ’’ତିଆଦିନା। ତତ୍ଥାତି ଆଣତ୍ତିକପ୍ପୟୋଗେ।

କିଞ୍ଚାପି କିରିୟଵିସେସୋ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଅନାଗତୋ, ପାଳିୟଂ ପନ ‘‘ଏଵଂ ଵିଜ୍ଝ, ଏଵଂ ପହର, ଏଵଂ ଘାତେହୀ’’ତି କିରିୟାଵିସେସସ୍ସ ପରାମଟ୍ଠତ୍ତା ଆଚରିୟପରମ୍ପରାୟ ଆଭତଂ କିରିୟାଵିସେସଂ ପାଳିୟା ସଂସନ୍ଦନତୋ ଗହେତ୍ଵା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅପରୋ ନୟୋ’’ତିଆଦିମାହ। ଛେଦନନ୍ତି ହତ୍ଥାଦିଛେଦନଂ। ଭେଦନନ୍ତି କୁଚ୍ଛିଆଦିଫାଲନଂ। ଅଥ ଵା ଉସୁନା ଵିଜ୍ଝନଂ, ଅସିନା ଛେଦନଂ, ମୁଗ୍ଗରାଦୀହି ସୀସାଦିଭେଦନନ୍ତି ଏଵମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସଙ୍ଖମୁଣ୍ଡକନ୍ତି ସଙ୍ଖମୁଣ୍ଡକମ୍ମକାରଣଂ। ତଂ କରୋନ୍ତା ଉତ୍ତରୋଟ୍ଠୋଭତୋକଣ୍ଣଚୂଳିକଗଲଵାଟକପରିଚ୍ଛେଦେନ ଚମ୍ମଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ସବ୍ବକେସେ ଏକତୋ ଗଣ୍ଠିଂ କତ୍ଵା ଦଣ୍ଡକେନ ପଲିଵେଠେତ୍ଵା ଉପ୍ପାଟେନ୍ତି, ସହ କେସେହି ଚମ୍ମଂ ଉଟ୍ଠହତି, ତତୋ ସୀସକଟାହଂ ଥୂଲସକ୍ଖରାହି ଘଂସିତ୍ଵା ଧୋଵନ୍ତା ସଙ୍ଖଵଣ୍ଣଂ କରୋନ୍ତି। ଏଵମାଦୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ବିଲଙ୍ଗଥାଲିକଂ ରାହୁମୁଖଂ ଜୋତିମାଲିକଂ ହତ୍ଥପଜ୍ଜୋତିକଂ ଏରକଵତ୍ତିକଂ ଚୀରକଵାସିକଂ ଏଣେୟ୍ୟକଂ ବଳିସମଂସିକଂ କହାପଣିକଂ ଖାରାପତଚ୍ଛିକଂ ପଲିଘପରିଵତ୍ତିକଂ ପଲାଲପୀଠକନ୍ତି ଏଵମାଦିଂ ସବ୍ବଂ କମ୍ମକାରଣଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି।

ତତ୍ଥ (ଅ॰ ନି॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୨.୧.୧) ବିଲଙ୍ଗଥାଲିକନ୍ତି କଞ୍ଜିୟୋକ୍ଖଲିକକମ୍ମକାରଣଂ। ତଂ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତା ସୀସକପାଲଂ ଉପ୍ପାଟେତ୍ଵା ତତ୍ତଂ ଅୟୋଗୁଳଂ ସଣ୍ଡାସେନ ଗହେତ୍ଵା ତତ୍ଥ ପକ୍ଖିପନ୍ତି, ତେନ ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗଂ ପକ୍କୁଥିତ୍ଵା ଉପରି ଉତ୍ତରତି। ରାହୁମୁଖନ୍ତି ରାହୁମୁଖକମ୍ମକାରଣଂ। ତଂ କରୋନ୍ତୋ ସଙ୍କୁନା ମୁଖଂ ଵିଵରିତ୍ଵା ଅନ୍ତୋମୁଖେ ଦୀପଂ ଜାଲେନ୍ତି, କଣ୍ଣଚୂଳିକାହି ଵା ପଟ୍ଠାୟ ମୁଖଂ ନିଖାଦନେନ ଖଣନ୍ତି, ଲୋହିତଂ ପଗ୍ଘରିତ୍ଵା ମୁଖଂ ପୂରେତି। ଜୋତିମାଲିକନ୍ତି ସକଲସରୀରଂ ତେଲପିଲୋତିକାୟ ଵେଠେତ୍ଵା ଆଲିମ୍ପେନ୍ତି। ହତ୍ଥପଜ୍ଜୋତିକନ୍ତି ହତ୍ଥେ ତେଲପିଲୋତିକାୟ ଵେଠେତ୍ଵା ଦୀପଂ ଵିୟ ପଜ୍ଜାଲେନ୍ତି। ଏରକଵତ୍ତିକନ୍ତି ଏରକଵତ୍ତକମ୍ମକାରଣଂ। ତଂ କରୋନ୍ତା ହେଟ୍ଠାଗୀଵତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଚମ୍ମଵଟ୍ଟେ କନ୍ତିତ୍ଵା ଗୋପ୍ଫକେ ପାତେନ୍ତି, ଅଥ ନଂ ଯୋତ୍ତେହି ବନ୍ଧିତ୍ଵା କଡ୍ଢନ୍ତି, ସୋ ଅତ୍ତନୋଵ ଚମ୍ମଵଟ୍ଟେ ଅକ୍କମିତ୍ଵା ପତତି। ଚୀରକଵାସିକନ୍ତି ଚୀରକଵାସିକକମ୍ମକାରଣଂ। ତଂ କରୋନ୍ତା ତଥେଵ ଚମ୍ମଵଟ୍ଟେ କନ୍ତିତ୍ଵା କଟିୟଂ ଠପେନ୍ତି, କଟିତୋ ପଟ୍ଠାୟ କନ୍ତିତ୍ଵା ଗୋପ୍ଫକେସୁ ଠପେନ୍ତି, ଉପରିମେହି ହେଟ୍ଠିମସରୀରଂ ଚୀରକନିଵାସନନିଵତ୍ଥଂ ଵିୟ ହୋତି। ଏଣେୟ୍ୟକନ୍ତି ଏଣେୟ୍ୟକକମ୍ମକାରଣଂ। ତଂ କରୋନ୍ତା ଉଭୋସୁ କପ୍ପରେସୁ ଚ ଜଣ୍ଣୁକେସୁ ଚ ଅୟଵଲୟାନି ଦତ୍ଵା ଅୟସୂଲାନି କୋଟ୍ଟେନ୍ତି, ସୋ ଚତୂହି ଅୟସୂଲେହି ଭୂମିୟଂ ପତିଟ୍ଠହତି, ଅଥ ନଂ ପରିଵାରେତ୍ଵା ଅଗ୍ଗିଂ କରୋନ୍ତି, ତଂ କାଲେନ କାଲଂ ସନ୍ଧିତୋ ସୂଲାନି ଅପନେତ୍ଵା ଚତୂହି ଅଟ୍ଠିକୋଟୀହିୟେଵ ଠପେନ୍ତି।

ବଳିସମଂସିକନ୍ତି ଉଭତୋମୁଖେହି ବଳିସେହି ପହରିତ୍ଵା ଚମ୍ମମଂସନହାରୂନି ଉପ୍ପାଟେନ୍ତି। କହାପଣିକନ୍ତି ସକଲସରୀରଂ ତିଖିଣାହି ଵାସୀହି କୋଟିତୋ ପଟ୍ଠାୟ କହାପଣମତ୍ତଂ କହାପଣମତ୍ତଂ ପାତେନ୍ତା କୋଟ୍ଟେନ୍ତି। ଖାରାପତଚ୍ଛିକନ୍ତି ସରୀରଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଆଵୁଧେହି ପହରିତ୍ଵା କୋଚ୍ଛେହି ଖାରଂ ଘଂସନ୍ତି, ଚମ୍ମମଂସନହାରୂନି ପଗ୍ଘରିତ୍ଵା ଅଟ୍ଠିକସଙ୍ଖଲିକାଵ ତିଟ୍ଠତି। ପଲିଘପରିଵତ୍ତିକନ୍ତି ଏକେନ ପସ୍ସେନ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ଵା କଣ୍ଣଚ୍ଛିଦ୍ଦେ ଅୟସୂଲଂ କୋଟ୍ଟେତ୍ଵା ପଥଵିୟା ଏକାବଦ୍ଧଂ କରୋନ୍ତି, ଅଥ ନଂ ପାଦେ ଗହେତ୍ଵା ଆଵିଞ୍ଛନ୍ତି। ପଲାଲପୀଠକନ୍ତି ଛେକୋ କାରଣିକୋ ଛଵିଚମ୍ମଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ନିସଦପୋତେହି ଅଟ୍ଠୀନି ଭିନ୍ଦିତ୍ଵା କେସେସୁ ଗହେତ୍ଵା ଉକ୍ଖିପତି, ମଂସରାସିୟେଵ ହୋତି, ଅଥ ନଂ କେସେହେଵ ପରିୟୋନନ୍ଧିତ୍ଵା ଗଣ୍ହନ୍ତା ପଲାଲଵଟ୍ଟିଂ ଵିୟ କତ୍ଵା ପଲିଵେଠେନ୍ତି।

ଵତ୍ଥୁଂ ଵିସଂଵାଦେତ୍ଵା ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ମାରେତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ପୁରିମପସ୍ସାଦୀନମ୍ପି ଵତ୍ଥୁସଭାଗତୋ ଵତ୍ଥୁଗ୍ଗହଣେନେଵ ଗହଣନ୍ତି ଆହ ‘‘ପୁରତୋ ପହରିତ୍ଵା’’ତିଆଦି। ଚିତ୍ତେନ ‘‘ପୁରତୋ ଵା’’ତି ନିୟମଂ କତ୍ଵା ଵା ଅକତ୍ଵା ଵା ‘‘ପୁରତୋ ପହରିତ୍ଵା ମାରେହୀ’’ତି ଵୁତ୍ତେ ସଚେ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପହରିତ୍ଵା ମାରେତି, ଲେସଂ ଓଡ୍ଡେତ୍ଵା ଅଵୁତ୍ତତ୍ତା ଵିସଙ୍କେତୋଵ ହୋତି। ଚିତ୍ତେନ ପନ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ପହରିତ୍ଵା ମାରଣଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତୋପି ସଚେ ‘‘ପୁରତୋ ପହରିତ୍ଵା ମାରେହୀ’’ତି ଵଦତି, ତସ୍ସ ଲେସଂ ଓଡ୍ଡେତ୍ଵା ତଥା ଵୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ଠପେତ୍ଵା ତେନେଵ ଚିତ୍ତେନ ସମୁଟ୍ଠାପିତଵିଞ୍ଞତ୍ତିକତ୍ତା ମନୁସ୍ସଵିଗ୍ଗହପାରାଜିକତୋ ପରିୟାୟେନ ଅମୁଚ୍ଚନତୋ ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପହରିତ୍ଵା ମାରିତେପି ନେଵତ୍ଥି ଵିସଙ୍କେତୋ’’ତି ଵଦନ୍ତି, କେଚି ପନ ତଂ ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ଵତ୍ଥୁଵିସେସେନାତି ମାତୁଆଦିଵତ୍ଥୁଵିସେସେନ । କମ୍ମଵିସେସୋତି ଆନନ୍ତରିୟାଦିକମ୍ମଵିସେସୋ। ଆପତ୍ତିଵିସେସୋତି ପାରାଜିକାଦିଆପତ୍ତିଵିସେସୋ।

‘‘ଏତଂ ଗାମେ ଠିତ’’ନ୍ତି ଗାମୋ ପୁଗ୍ଗଲନିୟମନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତୋ, ନ ଓକାସନିୟମନତ୍ଥଂ, ତସ୍ମା ଓକାସଂ ଅନିୟମେତ୍ଵା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସେଵ ନିୟମିତତ୍ତା ନତ୍ଥି ଵିସଙ୍କେତୋ। ‘‘ଗାମେୟେଵ ଵା’’ତିଆଦୀସୁ ପନ ଓକାସସ୍ସ ନିୟମିତତ୍ତା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ମାରିତେ ଵିସଙ୍କେତୋ ଵୁତ୍ତୋ।

ତୁଣ୍ଡେନାତି ଖଗ୍ଗକୋଟିଯା। ଥରୁନାତି ଖଗ୍ଗମୁଟ୍ଠିନା।

‘‘ଏତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତ’’ନ୍ତି ଗମନେନ ପୁଗ୍ଗଲୋୱ ନିଯମିତୋ, ନ ଇରିଯାପଥୋ। ତେନାହ ‘‘ନହି ୱିସଙ୍କେତୋ’’ତି। ‘‘ଗଚ୍ଛନ୍ତମେୱା’’ତିଆଦିନା ଇରିଯାପଥୋ ନିଯମିତୋ। ତେନାହ ‘‘ୱିସଙ୍କେତୋ ହୋତୀ’’ତି।

‘‘ଦୀଘଂ ମାରେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ଦୀଘସଣ୍ଠାନାନଂ ବହୁଭାୱତୋ ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଏୱରୂପଞ୍ଚ ଦୀଘନ୍ତି ଅଞ୍ଞେସଂ ଅସାଧାରଣଲକ୍ଖଣେନ ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ‘‘ଅନିଯମେତ୍ୱା ଆଣାପେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱାହ ‘‘ଯଂ କିଞ୍ଚି ତାଦିସଂ ମାରେତୀ’’ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ତିତ୍ତେନ ବହୂସୁ ଦୀଘସଣ୍ଠାନେସୁ ଏକଂ ନିଯମେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତେପି ୱାଚାଯ ଅନିଯମିତତ୍ତା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ତାଦିସେ ମାରିତେ ନତ୍ଥି ୱିସଙ୍କେତୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ପରପାଣିମ୍ହି ପାଣସଞ୍ଞିତାଲକ୍ଖଣସ୍ସ ଅଙ୍ଗସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ନେୱତ୍ଥି ପାଣାତିପାତୋତି ଆହ ‘‘ଆଣାପକୋ ମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ଯଦି ଏୱଂ ଓକାସନିଯମେ ସତି କଥଂ ପାଣାତିପାତୋତି? ଓକାସଂ ନିଯମେନ୍ତସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ଓକାସେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଆରମ୍ମଣଂ ହୋତୀତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଓକାସଞ୍ହି ନିଯମେତ୍ୱା ନିଦ୍ଦିସନ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ଓକାସେ ନିସିନ୍ନଂ ମାରାପେତୁକାମୋ ହୋତି, ସଯଂ ପନ ତଦା ତତ୍ଥ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଓକାସେନ ସହ ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଆରମ୍ମଣଂ ନ ହୋତୀତି ୱଦନ୍ତି।

ଅଧିଟ୍ଠାଯାତି ମାତିକାୱସେନ ଆଣତ୍ତିକପଯୋଗକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଦୂତକଥାୱଣ୍ଣନା

ଏୱଂ ଆଣାପେନ୍ତସ୍ସ ଆଚରିଯସ୍ସ ତାୱ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ସଚେ ସା ଆଣତ୍ତି ଯଥାଧିପ୍ପାଯଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ଆଚରିଯସ୍ସ ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଦୁକ୍କଟଂ। ସଚେ ପନ ସା ଆଣତ୍ତି ଯଥାଧିପ୍ପାଯଂ ଗଚ୍ଛତି, ଯଂ ପରତୋ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେ ତଦେୱ ହୋତି। ଅଥ ସୋ ତଂ ଅୱସ୍ସଂ ଘାତେତି, ଯଂ ପରତୋ ‘‘ସବ୍ବେସଂ ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତତୋ ଇମସ୍ସ ତଙ୍ଖଣେଯେୱ ପାରାଜିକଂ ହୋତୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଆଚରିଯେନ ପନ ହେଟ୍ଠା ଅଦିନ୍ନାଦାନକଥାଯଂ (ପାରା। ୧୨୧) ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଅଯମତ୍ଥୋ ସକ୍କା ୱିଞ୍ଞାତୁନ୍ତି ଇଧ ନ ୱୁତ୍ତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ ‘‘ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି ଏୱଂ ଆଣାପେନ୍ତସ୍ସ ଆଚରିଯସ୍ସ ତାୱ ଦୁକ୍କଟଂ। ସଚେ ପନ ସା ଆଣତ୍ତି ଯଥାଧିପ୍ପାଯଂ ଗଚ୍ଛତି, ଯଂ ପରତୋ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେ ତଦେୱ ହୋତି। ଅଥ ତଂ ଭଣ୍ଡଂ ଅୱସ୍ସଂ ହାରିଯଂ ହୋତି, ଯଂ ପରତୋ ‘ସବ୍ବେସଂ ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତତୋ ଇମସ୍ସ ତଙ୍ଖଣେଯେୱ ପାରାଜିକଂ ହୋତୀତି ଅଯଂ ଯୁତ୍ତି ସବ୍ବତ୍ଥ ୱେଦିତବ୍ବା’’ତି। ତେସମ୍ପି ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଆରୋଚନପଚ୍ଚଯା ଦୁକ୍କଟଂ। ପଟିଗ୍ଗହିତମତ୍ତେତି ଏତ୍ଥ ଅୱସ୍ସଂ ଚେ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ତତୋ ପୁବ୍ବେୱ ଆଚରିଯସ୍ସ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ନ ପନ ପଟିଗ୍ଗହିତେତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କସ୍ମା ପନସ୍ସ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯନ୍ତି ଆହ ‘‘ମହାଜନୋ ହି ତେନ ପାପେ ନିଯୋଜିତୋ’’ତି।

ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସେୱ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଇଦଂ ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଆଗତନଯଦସ୍ସନମତ୍ତଂ, ନ ପନ ତଂ ଆଚରିଯସ୍ସ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ତେନାହ ‘‘ଏୱଂ ସନ୍ତେ’’ତିଆଦି, ଏୱଂ ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଅତ୍ଥେ ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଆପତ୍ତିଯେୱ ନ ସିଯାତି ୱଧକସ୍ସ ‘‘ସାଧୁ ସୁଟ୍ଠୂ’’ତି ମାରଣପଟିଗ୍ଗହଣେ ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତି ନ ସିଯା, ଏୱଂ ଅନୋଢଆରିକୱିସଯେପି ତାୱ ଦୁକ୍କଟଂ ହୋତି, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ମାରଣପଟିଗ୍ଗହଣେତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ସଞ୍ଚରିତ୍ତପଟିଗ୍ଗହଣାଦି ନିଦସ୍ସିତଂ। ‘‘ଅହୋ ୱତ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ହତୋ ଅସ୍ସା’’ତି ଏୱଂ ମରଣାଭିନନ୍ଦନେପି ଦୁକ୍କଟେ ସତି ପଗେୱ ମାରଣପଟିଗ୍ଗହଣେତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସେୱେତଂ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଅୱଧାରଣେନ ୱିସଙ୍କେତତ୍ତା ଇମସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣପଚ୍ଚଯା ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସ ନତ୍ଥେୱ ଆପତ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। କେଚି ପନ ‘‘ଇଧ ୱୁତ୍ତଦୁକ୍କଟଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସେୱାତି ଏତ୍ତକମେୱ ଅୱଧାରଣେନ ଦସ୍ସିତଂ, ନ ପନ ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସ ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଦୁକ୍କଟଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ପୁରିମନଯେତି ସମନନ୍ତରାତୀତେ ଅୱିସକ୍କିଯଦୂତନିଦ୍ଦେସେ। ଏତନ୍ତି ଦୁକ୍କଟଂ। ଯଦି ଏୱଂ କସ୍ମା ପାଠଇଯଂ ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଓକାସାଭାୱେନା’’ତି। ତତ୍ଥ ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୱଚନତୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ ଓକାସୋ ନତ୍ଥୀତି ଓକାସାଭାୱେନ ନ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ଅଭାୱତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେପୁଥୁଜ୍ଜନୋତି ଏତ୍ଥ ଅନାଗତେ ୱୋରୋପେତବ୍ବଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯୱସେନ ଅତ୍ଥସାଧିକଚେତନାଯ ପୱତ୍ତତ୍ତା ଅରହନ୍ତଘାତକୋ ଜାତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଦୂତକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୭୫। ସଯଂ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରତ୍ତା ‘‘ଉପଟ୍ଠାନକାଲେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱାଚାଯ ୱାଚାଯ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ‘‘ଯୋ କୋଚି ମମ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଇମଂ ଧାରେତୂ’’ତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଅୱତ୍ୱା କେୱଲଂ ମରଣାଭିନନ୍ଦନୱସେନେୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଚୋରାପି ନାମ ତଂ ନ ହନନ୍ତୀ’’ତିଆଦିୱାଚାସୁପି ଦୁକ୍କଟମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯମତ୍ଥୋ ଏତେନ ୱୁତ୍ତୋତି ଯଥା ସୋ ଜାନାତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ୱାକ୍ୟଭେଦନ୍ତି ୱଚୀଭେଦଂ। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସାତି ଦ୍ୱେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱା ମରଣଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ। ଉଭୋ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ମରଣଂ ସଂୱଣ୍ଣେନ୍ତସ୍ସ ଚେତନାଯ ଏକତ୍ତେପି ‘‘ଦ୍ୱେ ପାଣାତିପାତା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଭାୱତୋ ବଲୱଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଧିୱିପାକସମନନ୍ତରଂ ପୱତ୍ତିଯଂ ଅନେକାସୁପି ଜାତୀସୁ ଅପରାପରିଯଚେତନାୱସେନ ଦୁକ୍ଖୁପ୍ପାଦନତୋ ମହାୱିପାକତ୍ତା ‘‘ଅକୁସଲରାସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ବହୂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ମରଣସଂୱଣ୍ଣନେପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଏୱନ୍ତି ‘‘ସୀସଂ ୱା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପପାତେ ୱା ପପତିତ୍ୱା’’ତିଆଦିନା। ଆରୋଚିତମତ୍ତେତି ୱୁତ୍ତମତ୍ତେ। ଯଥା ଅରିଯମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଚ କିଚ୍ଚୱସେନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ଏୱଂ ଚେତନାଯ ଏକତ୍ତେପି କିଚ୍ଚୱସେନ ଅନେକା ପାଣାତିପାତା ଇଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଆହ ‘‘ତତ୍ତକା ପାଣାତିପାତା’’ତି। ଯଥା ହି ଅତ୍ତାନଂ ସତଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁକାମସ୍ସ ‘‘ସତଂ ହୋମି ସତଂ ହୋମୀ’’ତି କତପରିକମ୍ମୱସେନ ଲଦ୍ଧପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନପରିତ୍ତାରମ୍ମଣଂ ଅଭିଞ୍ଞାଚିତ୍ତଂ ସତନ୍ତୋଗଧାନଂ ୱଣ୍ଣେସୁ ଏକସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱାପି ସତଂ ନିପ୍ଫାଦେତି, ଯଥା ଚ ଏକସ୍ସ ମରଣେ ପୱତ୍ତମାନାପି ୱଧକଚେତନା ସକଲସରୀରେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ନିରୁଜ୍ଝମାନଞ୍ଚ ସକଲମ୍ପି ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ଆଲମ୍ବିତୁମସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତ୍ତା ଠାନପ୍ପତ୍ତଂ ଏକଦେସପ୍ପୱତ୍ତଂ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଆରମ୍ମଣଭୂତଂ ସକଲମ୍ପି ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱିନାସେତି, ଏୱମେୱ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନପରିତ୍ତାରମ୍ମଣାଯ ୱଧକଚେତନାଯ ମାରେତୁକାମତାଯ ପରିଗ୍ଗହିତସତ୍ତେସୁ ଏକସ୍ସେୱ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯେ ଆରମ୍ମଣେ କତେପି କିଚ୍ଚନିପ୍ଫତ୍ତିୱସେନ ସବ୍ବେପି ମାରିତାୱ ହୋନ୍ତି।

୧୭୬।ଯେସଂହତ୍ଥତୋତି ଯେସଂ ଞାତକପୱାରିତାନଂ ହତ୍ଥତୋ। ତେସଂ ମୂଲଂ ଦତ୍ୱା ମୁଚ୍ଚତୀତି ଇଦଂ ତେନ କତପଯୋଗସ୍ସ ପୁନ ପାକତିକଭାୱାପାଦନଂ ଅୱସାନଂ ପାପେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ମୂଲେନ କୀତଂ ପନ ପୋତ୍ଥକଂ ପୋତ୍ଥକସାମିକାନଂ ଦତ୍ୱା ମୁଚ୍ଚତିଯେୱା’’ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। କେନଚି ପନ ‘‘ସଚେ ପୋତ୍ଥକଂ ସାମିକାନଂ ଦତ୍ୱା ମୂଲଂ ନ ଗଣ୍ହାତି, ନ ମୁଚ୍ଚତି ଅତ୍ତନିଯଭାୱତୋ ଅମୋଚିତତ୍ତା’’ତି ୱତ୍ୱା ବହୁଧା ପପଞ୍ଚିତଂ, ନ ତଂ ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବଂ। ପୋତ୍ଥକସାମିକାନଞ୍ହି ପୋତ୍ଥକେ ଦିନ୍ନେ ଅଞ୍ଞେନ କତଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ଅତ୍ତନା କତପଯୋଗସ୍ସ ନାସିତତ୍ତା କଥଂ ସୋ ନ ମୁଚ୍ଚେଯ୍ୟ, ନ ଚ ପରିଚ୍ଚତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ତନିଯଭାୱୋ ଦିସ୍ସତି। ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ସଚେ ମୂଲେନ କୀତୋ ହୋତି, ପୋତ୍ଥକସାମିକାନଂ ପୋତ୍ଥକଂ, ଯେସଂ ହତ୍ଥତୋ ମୂଲଂ ଗହିତଂ, ତେସଂ ମୂଲଂ ଦତ୍ୱା ମୁଚ୍ଚତୀତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ। ପୋତ୍ଥକନିମିତ୍ତଂ ମୂଲସ୍ସ ଗହିତତ୍ତା ଅକପ୍ପିଯମେତଂ। ଯଦି ହି ପୋତ୍ଥକସାମିକସ୍ସ ପୋତ୍ଥକଂ ଦତ୍ୱା ସଯମେୱ ମୂଲଂ ଗଣ୍ହେଯ୍ୟ, ଅକପ୍ପିଯମେୱ ତଂ। ଅଥାପି ପୋତ୍ଥକସାମିକସ୍ସ ସନ୍ତିକା ମୂଲଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସଯମେୱ ତଂ ପୋତ୍ଥକଂ ଝାପେଯ୍ୟ, ତଥାପି ଅଞ୍ଞା ଯେନ ସତ୍ତାଦେଯ୍ୟୱିନିପାତନେ ଆପତ୍ତି, ତସ୍ମା ଏୱମାହା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ନ ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବଂ। ତସ୍ମା ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତନଯୋୱେତ୍ଥ ସାରତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ‘‘ମରଣୱଣ୍ଣଂ ଲିଖିସ୍ସାମା’’ତି ଏକଜ୍ଝାସଯା ହୁତ୍ୱାତି ଇଦଂ ତଥା କରୋନ୍ତେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ପନ ଅସଂୱିଦହିତ୍ୱାପି ମରଣାଧିପ୍ପାଯେନ ତସ୍ମିଂ ପୋତ୍ଥକେ ୱୁଡ୍ଢିଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ପାରାଜିକମେୱ।

ପମାଣେତି ଅତ୍ତନା ସଲ୍ଲକ୍ଖିତେ ପମାଣେ। ତଚ୍ଛେତ୍ୱାତି ଉନ୍ନତପ୍ପଦେସଂ ତଚ୍ଛେତ୍ୱା। ପଂସୁପଚ୍ଛିନ୍ତି ସଙ୍କନ୍ତିମଂ ପଂସୁପଚ୍ଛିଂ। ‘‘ଏତ୍ତକଂ ଅଲ’’ନ୍ତି ନିଟ୍ଠାପେତୁକାମତାଯ ସଙ୍କନ୍ତିମପଯୋଗସାଧିକା ଚେତନା ସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚେତନା । ସୁତ୍ତନ୍ତିକତ୍ଥେରାତି ୱିନଯେ ଅପକତଞ୍ଞୁନୋ ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଣକା। ମହାଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯତ୍ଥେରେହେୱ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ୱିନଯଂ ତେ ନ ଜାନନ୍ତୀତି ଉପହାସୱସେନ ସୁତ୍ତନ୍ତିକତ୍ଥେରାତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି। ଏତ୍ଥେ ଚ ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଆୱାଟେ ନିଟ୍ଠିତେ ପତିତ୍ୱା ମରନ୍ତୁ, ଅନିଟ୍ଠିତେ ମା ମରନ୍ତୂ’’ତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ କରୋନ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ସଙ୍କନ୍ତିମା ସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚେତନା ୱୁତ୍ତା, ମହାପଚ୍ଚରିସଙ୍ଖେପଟ୍ଠକଥାସୁ ପନ ପଠମପ୍ପହାରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଆୱାଟେ ପତିତ୍ୱା ମରନ୍ତୂ’’ତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଯସ୍ମିଂ ଯସ୍ମିଂ ପଯୋଗେ କତେ ତତ୍ଥ ପତିତା ମରନ୍ତି, ତଂତଂପଯୋଗସାଧିକଂ ସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚେତନଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଏକସ୍ମିମ୍ପି କୁଦାଲପ୍ପହାରେ ଦିନ୍ନେ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ତେନ ତେନ ପରିଯାଯେନ ଅଟ୍ଠକଥାୱାଦାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାୱିରୋଧୋ ଯୁତ୍ତୋ। ଅଥ ୱା ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଦିୱସେ ଅୱୂପସନ୍ତେନେୱ ପଯୋଗେନ ଖଣିତ୍ୱା ନିଟ୍ଠାପେନ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ସଙ୍କନ୍ତିମା ସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚେତନା ୱୁତ୍ତା, ଇତରାସୁ ପନ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ପତିତ୍ୱା ମରନ୍ତୂ’’ତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଏକସ୍ମିଂ ଦିୱସେ କିଞ୍ଚି ଖଣିତ୍ୱା ଅପରସ୍ମିମ୍ପି ଦିୱସେ ତଥେୱ କିଞ୍ଚି କିଞ୍ଚି ଖଣିତ୍ୱା ନିଟ୍ଠାପେନ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ଏୱମ୍ପି ଅଟ୍ଠକଥାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାୱିରୋଧୋ ଯୁତ୍ତୋତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି।

ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯାତି ଅଜାନିତ୍ୱା ପକ୍ଖଲିତ୍ୱା ୱା। ଅରହନ୍ତାପି ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅଞ୍ଞେହି ପାତିଯମାନାନଂ ଅମରିତୁକାମାନମ୍ପି ଅରହନ୍ତାନଂ ମରଣଂ ସମ୍ଭୱତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ପୁରିମନଯେତି ‘‘ମରିତୁକାମା ଇଧ ମରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତନଯେ। ତତ୍ଥ ପତିତଂ ବହି ନୀହରିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଆୱାଟେଯେୱ ମରନ୍ତୂତି ନିଯମାଭାୱତୋ ବହି ନୀହରିତ୍ୱା ମାରିତେପି ପାରାଜିକଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଆୱାଟେ ପତିତ୍ୱା ଥୋକଂ ଚିରାଯିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ମାରିତେ ଆୱାଟସ୍ମିଂଯେୱ ଅଗ୍ଗହିତତ୍ତା ପାରାଜିକଂ ନ ହୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ପନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ପତିତପ୍ପଯୋଗେନ ଗହିତତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତହେତୁସ୍ସ ଇଧାପି ସମ୍ଭୱତୋ ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ଅମରିତୁକାମା ୱାତିପି ଅଧିପ୍ପାଯସ୍ସ

ସମ୍ପତ୍ତୋ ଓପପାତିକେ ଉଦ୍ଧରିତୁଂ ଅସକ୍କୁଣିତ୍ୱା ମତେପି ପାରାଜିକଂ ୱୁତ୍ତଂ। ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପତନଂ ନ ଦିସ୍ସତୀତି ଚେ? ଓପପାତିକସ୍ସ ତତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତିଯେୱ ପତନନ୍ତି ନତ୍ଥି ୱିରୋଧୋ। ଯସ୍ମା ମାତୁଯା ପତିତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତିତଲିଙ୍ଗାଯ ମତାଯ ସୋ ମାତୁଘାତକୋ ହୋତି, ନ କେୱଲଂ ମନୁସ୍ସପୁରିସଘାତକୋ, ତସ୍ମା ପତିତସ୍ସେୱ ୱସେନ ଆପତ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ‘‘ପତନରୂପଂ ପମାଣ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଂ ପନ ଅକାରଣଂ। ‘‘ମନୁସ୍ସଭୂତଂ ମାତରଂ ୱା ପିତରଂ ୱା ଅପି ପରିୱତ୍ତଲିଙ୍ଗଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେନ୍ତସ୍ସ କମ୍ମଂ ଆନନ୍ତରିଯଂ ହୋତୀ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ ଚ ଲିଙ୍ଗେ ପରିୱତ୍ତେପି ସୋ ଏୱ ଏକକମ୍ମନିବ୍ବତ୍ତୋ ଭୱଙ୍ଗପ୍ପବନ୍ଧୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯପ୍ପବନ୍ଧୋ ଚ, ନ ଅଞ୍ଞୋତି ‘‘ଅପି ପରିୱତ୍ତଲିଙ୍ଗ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯୋ ହି ଲିଙ୍ଗେ ଅପରିୱତ୍ତେ ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ଭୱଙ୍ଗଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯପ୍ପବନ୍ଧୋ, ସୋ ଏୱ ପରିୱତ୍ତେପି ଲିଙ୍ଗେ ତଂଯେୱ ଚ ଉପାଦାଯ ଏକଜାତିସମଞ୍ଞା। ନ ଚେତ୍ଥ ଭାୱକଲାପଗତଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ୱସେନ ଚୋଦନା କାତବ୍ବା ତଦଞ୍ଞସ୍ସେୱ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା। ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ ଅୱିଚ୍ଛେଦୱୁତ୍ତିଯା ପବନ୍ଧୱୋହାରଂ ଲଭତି, ଇତରମ୍ପି ୱା ଭାୱାନୁପାଲତାସାମଞ୍ଞେନାତି ଅନୋକାସାୱ ଚୋଦନା। ତସ୍ମା ପରିୱତ୍ତେପି ଲିଙ୍ଗେ ତସ୍ସେୱ ଏକକମ୍ମନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତାନସ୍ସ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପନତୋ ୱୋହାରଭେଦତୋ ସୋ ଇତ୍ଥିଘାତକୋ ୱା ହୋତୁ ପୁରିସଘାତକୋ ୱା, ଆନନ୍ତରିଯକମ୍ମତୋ ନ ମୁଚ୍ଚତୀତି ଏତ୍ତକମେୱ ତତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଇଧ ପନ ଯଂଯଂଜାତିକା ସତ୍ତା ହୋନ୍ତି, ତେ ମରଣସମଯେ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଜାତିରୂପେନେୱ ମରନ୍ତି, ନାଞ୍ଞରୂପେନ, ଜାତିୱସେନେୱ ଚ ପାଚିତ୍ତିଯଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯପାରାଜିକେହି ଭୱିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମା ନାଗୋ ୱା ସୁପଣ୍ଣୋ ୱା ଯକ୍ଖରୂପେନ ୱା ପେତରୂପେନ ୱା ପତିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ତିରଚ୍ଛାନରୂପେନ ମରତି, ତତ୍ଥ ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ ଯୁତ୍ତଂ, ନ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ତିରଚ୍ଛାନଗତସ୍ସେୱ ମତତ୍ତା। ତେନେୱ ଦୁତିଯତ୍ଥେରୱାଦେ ମରଣରୂପଂ ପମାଣଂ, ତସ୍ମା ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯମେୱ ଚ ୱାଦୋ ଯୁତ୍ତତରୋ, ତେନେୱ ସୋ ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତୋ।

ଇମିନାୱ ନଯେନ ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହେ ନାଗସୁପଣ୍ଣସଦିସେ ତିରଚ୍ଛାନଗତେ ପତିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ରୂପେନ ମତେ ପାଚିତ୍ତିଯେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ପାଳିଯଂ ‘‘ଯକ୍ଖୋ ୱା ପେତୋ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଗତମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହୋ ୱା ତସ୍ମିଂ ପତତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ପତିତେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ମରତି, ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସା’’ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ତତ୍ଥ କେଚି ୱଦନ୍ତି – ଯକ୍ଖୋ ୱା ପେତୋ ୱାତି ପଠମଂ ସକରୂପେନେୱ ଠିତେ ଯକ୍ଖପେତେ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁନ ଅଞ୍ଞରୂପେନପି ଠିତେ ତେଯେୱ ଯକ୍ଖପେତେ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତିରଚ୍ଛାନଗତମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହୋ ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ତାଦିସଂ ତିରଚ୍ଛାନଗତଂ ୱିସୁଂ ଦସ୍ସେତୁଂ। ତସ୍ମା ତିରଚ୍ଛାନଗତୱିଗ୍ଗହୋ ୱା ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହୋ ୱା ଯକ୍ଖୋ ୱା ପେତୋ ୱାତି ଏୱମେତ୍ଥ ଯୋଜନା କାତବ୍ବାତି। ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ପନ ତୀସୁପି ‘‘ପାଳିଯଂ ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହେନ ଠିତତିରଚ୍ଛାନଗତାନଂ ଆୱେଣିକଂ କତ୍ୱା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତୀ’’ତି କଥିତଂ। ଯକ୍ଖରୂପପେତରୂପେନ ମତେପି ଏସେୱ ନଯୋତି ଇମିନା ମରଣରୂପସ୍ସେୱ ପମାଣତ୍ତା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ଅତିଦିସ୍ସତି।

ମୁଧାତି ଅମୂଲେନ, କିଞ୍ଚି ମୂଲଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସୋ ନିଦ୍ଦୋସୋତି ତେନ ତତ୍ଥ କତପଯୋଗସ୍ସ ଅଭାୱତୋ। ଯଦି ପନ ସୋପି ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚି କିଞ୍ଚି କରୋତି, ନ ମୁଚ୍ଚତିଯେୱାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ଏୱଂ ପତିତା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଏୱନ୍ତି ଏୱଂ ମଯା କତେତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ନସ୍ସିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅଦସ୍ସନଂ ନ ଗମିସ୍ସନ୍ତି, ନ ପଲାଯିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ୱିପ୍ପଟିସାରେ ଉପ୍ପନ୍ନେତି ମୂଲଟ୍ଠଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଦି ପନ ପଚ୍ଛିମୋପି ଲଭିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱୁଡ୍ଢିପ୍ପକାରଂ କିଞ୍ଚି କତ୍ୱା ପୁନ ୱିପ୍ପଟିସାରେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଏୱଂ କରୋତି, ତସ୍ସପି ଏସେୱ ନଯୋ। ପଂସୁମ୍ହି ପତିତ୍ୱା ମରତୀତି ଅଭିନୱପୂରିତେ ପଂସୁମ୍ହି ପାଦେ ପୱେସେତ୍ୱା ଉଦ୍ଧରିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତତ୍ଥେୱ ପତିତ୍ୱା ମରତି। ଜାତପଥୱୀ ଜାତାତି ଇଦଂ ସବ୍ବଥା ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତଂ ଥିରଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପଂସୁନା ପୂରେନ୍ତେନ ପନ ପାଦଦଣ୍ଡାଦୀହି ମଦ୍ଦନତାଳନାଦିନା ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ଥିରଭାୱଂ ଆପାଦେତ୍ୱା ପକତିପଥୱିଯା ନିବ୍ବିସେସେ କତେ ଜାତପଥୱୀଲକ୍ଖଣଂ ଅପ୍ପତ୍ତେପି ମୁଚ୍ଚତିଯେୱ। ଓପାତଂ ହରତୀତି ଏତ୍ଥ ପୋକ୍ଖରଣୀସଦିସତ୍ତା ମୁଚ୍ଚତି।

ହନ୍ତ୍ୱା ମୁଞ୍ଚମତେତି ଓଚ୍ଛେତ୍ୱା ହତ୍ଥତୋ ମୁଞ୍ଚମତୋ। ୱତିଂ କତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଯଦି ସୋ ପାସେ ୱୁଡ୍ଢିପ୍ପକାରଂ କଞ୍ଚି ୱିସେସଂ ନ କରୋତି, ଅତ୍ତନା କତୱତିଯା ୱିଦ୍ଧଂସିତାଯ ମୁଚ୍ଚତି। ଥଦ୍ଧତରଂ ୱା ପାସଯଟ୍ଠିଂ ଠପେତୀତି ଥିରଭାୱତ୍ଥଂ ଅପରାଯ ପାସଯଟ୍ଠିଯା ସଦ୍ଧିଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ୱା ତମେୱ ୱା ସିଥିଲଭୂତଂ ଥଦ୍ଧତରଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଠପେତି। ଦଳ୍ହତରଂ ୱା ଥିରତରଂ ୱାତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଖାଣୁକନ୍ତି ପାସଯଟ୍ଠିବନ୍ଧନଖାଣୁକଂ। ସବ୍ବତ୍ଥେୱ ମାରଣତ୍ଥାଯ କତପ୍ପଯୋଗତ୍ତା ନ ମୁଚ୍ଚତି। ୱିପ୍ପଟିସାରେ ଉପ୍ପନ୍ନେତି ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସେୱ ୱିପ୍ପଟିସାରେ ଉପ୍ପନ୍ନେ।

ତେନ ଅଲାତେନ…ପେ… ନ ମୁଚ୍ଚତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ପୁବ୍ବେ କତପ୍ପଯୋଗଂ ୱିନାସେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା କୁସଲଚିତ୍ତେନ ପଯୋଗେ କତେପି ନ ମୁଚ୍ଚତୀତି ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ ଯୁତ୍ତୋ ସିଯା – ଆଦିତୋଯେୱ ମାରଣତ୍ଥାଯ କତପ୍ପଯୋଗତ୍ତା କତପରିଯୋସିତାଯ ପାସଯଟ୍ଠିଯା ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ଯେ ଯେ ସତ୍ତା ମରିସ୍ସନ୍ତି, ତେସଂ ତେସଂ ୱସେନ ପଠମତରଂଯେୱ ପାଣାତିପାତକମ୍ମସିଦ୍ଧିତୋ ପଚ୍ଛା କୁସଲଚିତ୍ତେନ ଅଞ୍ଞଥା କତେପି ନ ମୁଚ୍ଚତୀତି। ରଜ୍ଜୁକେତି ଖୁଦ୍ଦକରଜ୍ଜୁକେ। ସଯଂ ୱଟ୍ଟିତନ୍ତି ବହୁରଜ୍ଜୁକେ ଏକତୋ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ୱଟ୍ଟିତଂ। ଉବ୍ବଟ୍ଟେତ୍ୱାତି ତେ ରଜ୍ଜୁକେ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ କତ୍ୱା। ଗରୁକତରଂ କରୋତୀତି ଅତିଭାରିଯଂ କରୋତି। ପରିଯେସିତ୍ୱା କତନ୍ତି ଅରଞ୍ଞଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରୁକ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତଚ୍ଛେତ୍ୱା କତଂ।

୧୭୭।ଆଲମ୍ବନରୁକ୍ଖୋ ୱାତି ତତ୍ଥଜାତକଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତଦତ୍ଥମେୱାତି ମାରଣତ୍ଥମେୱ। ୱିସମଣ୍ଡଲନ୍ତି ମଞ୍ଚପୀଠାଦୀସୁ ଆଲିତ୍ତଂ ୱିସମଣ୍ଡଲଂ। ୱତ୍ୱା ଅସିଂ ଉପନିକ୍ଖିପତୀତି ଏତ୍ଥ ମୁଖେନ ଅୱତ୍ୱା ୱୁଡ୍ଢିପ୍ପକାରଂ ମନସା ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଉପନିକ୍ଖିପନେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ପୁରିମନଯେନାତି ‘‘ଯେସଂ ହତ୍ଥତୋ ମୂଲଂ ଗହିତ’’ନ୍ତିଆଦିନା। ସରୀରସ୍ସ ୱିରୂପଭାୱକରଣତୋ କୁଟ୍ଠାଦି ୱିସଭାଗରୋଗୋ ନାମ, ଜୀୱିତପ୍ପୱତ୍ତିଯା ୱା ଅସଭାଗତ୍ତା ଅନନୁକୂଲତ୍ତା ଗଣ୍ଡପିଳକାଦି ଯୋ କୋଚି ଜୀୱିତପ୍ପୱତ୍ତିପଚ୍ଚନୀକୋ ୱିସଭାଗରୋଗୋ।

୧୭୮।ପରଂୱା ଅମନାପରୂପନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅମନାପଂ ରୂପଂ ଏତସ୍ସାତି ଅମନାପରୂପୋତି ବାହିରତ୍ଥସମାସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ମନାପିଯେପି ଏସେୱ ନଯୋତି ଏତେନ ମନାପିକଂ ରୂପଂ ଉପସଂହରତୀତି ଏତ୍ଥ ପରଂ ୱା ମନାପରୂପଂ ତସ୍ସ ସମୀପେ ଠପେତି, ଅତ୍ତନା ୱା ମନାପିଯେନ ରୂପେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ତିଟ୍ଠତୀତିଆଦି ଯୋଜେତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ତେନେୱ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ମମାଲାଭେନ ଏସିତ୍ଥୀ, ମରତୂତି ସମୀପଗୋ;

ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ସଚେ ଯାତି, ହୋତି ସୋ ଇତ୍ଥିମାରକୋ।

‘‘ଭିକ୍ଖତ୍ଥାଯ ସଚେ ଯାତି, ଜାନନ୍ତୋପି ନ ମାରକୋ;

ଅନତ୍ଥିକୋ ହି ସୋ ତସ୍ସା, ମରଣେନ ଉପେକ୍ଖକୋ’’ତି।

ଅପରମ୍ପି ତତ୍ଥେୱ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ୱିଯୋଗେନ ଚ ମେ ଜାଯା, ଜନନୀ ଚ ନ ଜୀୱତି;

ଇତି ଜାନଂ ୱିଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋ, ତଦତ୍ଥୀ ହୋତି ମାରକୋ।

‘‘ପବ୍ବଜ୍ଜାଦିନିମିତ୍ତଞ୍ଚେ, ଯାତି ଜାନଂ ନ ମାରକୋ;

ଅନତ୍ଥିକୋ ହି ସୋ ତେସଂ, ମରଣେନ ଉପେକ୍ଖକୋ’’ତି।

ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଉପସଂହରତୀତି ‘‘ଅଲାଭକେନ ସୁସ୍ସିତ୍ୱା ମରତୂ’’ତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଉପସଂହରତି। ତେନେୱ ‘‘ସଚେ ଉତ୍ତସିତ୍ୱା ମରତି, ୱିସଙ୍କେତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଲାଭକେନ ସୁସ୍ସିତ୍ୱା ମରତୀତି ଏତ୍ଥ ଚ ପାରାଜିକନ୍ତି ପାଠସେସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। କୁଣପଗନ୍ଧା ଚାତି ଅହିଆଦିକୁଣପାନଂ ଗନ୍ଧା। ହଂସପୁପ୍ଫନ୍ତି ହଂସାଦୀନଂ ପକ୍ଖଲୋମଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି।

୧୭୯।ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚାତି ଇଦଂ ମରଣସଂୱତ୍ତନିକୌପକ୍କମସ୍ସ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଇମିନା ଉପକ୍କମେନା’’ତିଆଦି। ଅଜାନନ୍ତସ୍ସାତି ଇଦଂ ପନ ମରଣସଂୱତ୍ତନିକୌପକ୍କମକରଣସ୍ସ ଅଜାନନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଇମିନା ଅଯଂ ମରିସ୍ସତୀ’’ତିଆଦି। ନମରଣାଧିପ୍ପାଯସ୍ସାତି ଇଦଂ ଉପକ୍କମଂ ଜାନନ୍ତସ୍ସପି ମରଣାଧିପ୍ପାଯସ୍ସ ଅଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ମରଣଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସା’’ତିଆଦି।

ପଦଭାଜନୀଯୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପକିଣ୍ଣକକଥାୱଣ୍ଣନା

ଦୋମନସ୍ସଚିତ୍ତେନେୱଭଣତୀତି ଇମିନା ସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚେତନା ଦୁକ୍ଖୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଏୱାତି ଦସ୍ସେତି। ସୁଖବହୁଲତାଯ ହି ରାଜାନୋ ହସମାନାପି “ଘାତେଥା”ତି ୱଦନ୍ତି, ହାସୋ ପନ ନେସଂ ଅନତ୍ଥୱୂପସମାଦିଅଞ୍ଞୱିସଯୋତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚେତନା ଦୁକ୍ଖୱେଦନାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଏୱ। ସତି ପନ ଦୋମନସ୍ସେ କଥଂ ତଂ ନପ୍ପକାସତୀତି ଆହ “ସୁଖୱୋକିଣ୍ଣତ୍ତା”ତିଆଦି, ପୁବ୍ବାପରିଯୱସେନ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସୁଖେହି ଆକିଣ୍ଣତ୍ତା ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ଦୋମନସ୍ସସ୍ସ ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧନେନ ପୱତ୍ତିଯା ଅଭାୱତୋ ତଦା ଉପ୍ପନ୍ନମ୍ପି ଦୋମନସ୍ସଂ ନପ୍ପକାସତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ୱିନୀତୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୧୮୦।ମରଣଵ୍ଠିକାୱ ହୁତ୍ୱାତି ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଭେଦେନ ସଗ୍ଗପାପନାଧିପ୍ପାଯତ୍ତା ଅତ୍ଥତୋ ମରଣଵ୍ଠିକାୱ ହୁତ୍ୱା। ମରଣଵ୍ଠିକଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତାତି ଏୱଂ ଅଧିପ୍ପାଯିନୋ ମରଣଵ୍ଠିକା ନାମ ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ତନୋ ମରଣଵ୍ଠିକଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତା। ନ ହି ତେ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତିଂ ନ ଜାନନ୍ତି। ୱୋହାରୱସେନାତି ପୁବ୍ବଭାଗୱୋହାରୱସେନ, ମରଣାଧିପ୍ପାଯସ୍ସ ସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚେତନାକ୍ଖଣେ କରୁଣାଯ ଅଭାୱତୋ କାରୁଞ୍ଞେନ ପାସେ ବଦ୍ଧସୂକରମୋଚନଂ ୱିଯ ନ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯଥାଯୁନାତି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ଯଥାନୁସନ୍ଧିନାତି ପରିଯାଯନ୍ତରେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଯଥାନୁସନ୍ଧିନା ଯଥାଯୁପରିଚ୍ଛେଦେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଥ ୱା ଯଥାନୁସନ୍ଧିନାତି ଯଥାନୁପ୍ପବନ୍ଧେନ, ଯାୱ ତସ୍ମିଂ ଭୱେ ସନ୍ତାନସ୍ସ ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧୋ ଅୱିଚ୍ଛିନ୍ନପ୍ପୱତ୍ତି ହୋତି, ତାୱ ଠତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅପ୍ପଟିୱେକ୍ଖିତ୍ୱାତି ଅନୁପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା। ଉଦ୍ଧଂ ୱା ଅଧୋ ୱା ସଙ୍କମନ୍ତୀତି ପଚ୍ଛା ଆଗତାନଂ ଓକାସଦାନତ୍ଥଂ ନିସିନ୍ନପାଠଇଯା ଉଦ୍ଧଂ ୱା ଅଧୋ ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ପଚ୍ଛା ଆଗତେହି ଉପପରିକ୍ଖଣକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ହେଟ୍ଠା କିସ୍ମିଞ୍ଚି ୱିଜ୍ଜମାନେ ସାଟକଂ ୱଲି ନ ଗଣ୍ହାତୀତି ଆହ “ତସ୍ମିଂ ୱଲି ନ ପଞ୍ଞାଯତୀ”ତି। ପଟିୱେକ୍ଖଣଚ୍ଛେଦଂ ଗିହୀନଂ ସନ୍ତକେଯେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ପାଠଇଯଂ ମୁସଲେ ଉସ୍ସିତେତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭେତ୍ୱା ଦ୍ୱୀସୁ ମୁସଲେସୁ ଉସ୍ସିତେସୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଦୁକ୍ଖଲଭଣ୍ଡିକନ୍ତି ଉଦୁକ୍ଖଲତ୍ଥାଯ ଆନୀତଂ ଦାରୁଭଣ୍ଡଂ। ପଟିବଦ୍ଧନ୍ତି ଭୋଜନପଟିବଦ୍ଧଂ, ଭୋଜନନ୍ତରାଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୧୮୧।ଅଗ୍ଗକାରିକନ୍ତି ଏତ୍ଥ କାରିକା-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଭାୱୱଚନତ୍ତା “ଅଗ୍ଗକିରିଯ”ନ୍ତି ଅତ୍ଥଂ ୱତ୍ୱାପି ଯସ୍ମା କିରିଯଂ ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତସ୍ମା ଦାନସଙ୍ଖାତାଯ ଅଗ୍ଗକିରିଯାଯ ଯୁତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତମେୱ ଇଧ ଉପଚାରୱୁତ୍ତିଯା “ଅଗ୍ଗକିରିଯା”ତି ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଆହ “ପଠମଂ ଲଦ୍ଧପିଣ୍ଡପାତ”ନ୍ତିଆଦି।

୧୮୨-୧୮୩।ଦଣ୍ଡମୁଗ୍ଗରନ୍ତି ନିଖାଦନମୁଗ୍ଗରଂ। ୱିଭତ୍ତିବ୍ଯତ୍ତଯେନାତି ୱିଭତ୍ତିୱିପରିଣାମେନ। ୱିସେସାଧିଗମୋତି ସମାଧି ୱିପସ୍ସନା ଚ ଅତିୱିଯ ପାକଟତ୍ତା “ହତ୍ଥପ୍ପତ୍ତୋ ୱିଯ ଦିସ୍ସତୀ”ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦତୀତି “ୱିସେସାଧିଗମସ୍ସ ୱିକ୍ଖେପୋ ମା ହୋତୂ”ତି ଆହାରଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦତି। ୱିସେସାଧିଗମନ୍ତି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମପଟିଲାଭଂ। ବ୍ଯାକରିତ୍ୱାତି ଆରୋଚେତ୍ୱା। ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଯସ୍ମା ସଭାଗାନଂ ଲଜ୍ଜିଭିକ୍ଖୂନଂଯେୱ ଅରିଯା ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତୱିସେସଂ ତାଦିସେ କାରଣେ ସତି ଆରୋଚେନ୍ତି, ତେ ଚ ଭିକ୍ଖୂ ଅପ୍ପତିରୂପାଯ ଅନେସନାଯ ପଚ୍ଚଯଂ ନ ପରିଯେସନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେହି ପରିଯେସିତପଚ୍ଚଯେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଆହାରଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଭାଗାନଞ୍ହି ବ୍ଯାକତତ୍ତା ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତୁଂ ନ ଲଭତି। ତେ ହି କପ୍ପିଯଖେତ୍ତଂ। ତେନେୱ “ସଭାଗାନଞ୍ହି ଲଜ୍ଜିଭିକ୍ଖୂନଂ କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ”ତି ଇଦଂ “ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ନ ୱଟ୍ଟତୀ”ତି ଇମସ୍ସ କାରଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଟୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ।

ଅଥ ୱା ୱିସେସାଧିଗମଂ ବ୍ଯାକରିତ୍ୱାତି ଇଦଂ ୱିସେସସ୍ସ ଅଧିଗତଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଧିଗମନ୍ତରାଯଂ ଅସଙ୍କନ୍ତେନେୱ ଚ ଆହାରୁପଚ୍ଛେଦୋ କାତବ୍ବୋତି ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଅଧିଗତେନ ନ କାତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ “ୱିସେସାଧିଗମଂ ବ୍ଯାକରିତ୍ୱା ଆହାରଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ନ ୱଟ୍ଟତୀ”ତି ୱୁତ୍ତଂ। କିଂ ପନ ଅରିଯା ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତୱିସେସଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ଆରୋଚେନ୍ତୀତି ଇମିସ୍ସା ଚୋଦନାଯ “ସଭାଗାନଞ୍ହି ଲଜ୍ଜିଭିକ୍ଖୂନଂ କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ”ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯମେତ୍ଥ ଯୁତ୍ତତରୋତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି, ଗଣ୍ଠିପଦେପି ଅଯମତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋଯେୱାତି। ଭଣ୍ଡକଂ ଧୋୱନ୍ତାତି ଚୀୱରଂ ଧୋୱନ୍ତା। ଧୋୱନଦଣ୍ଡକନ୍ତି ଭଣ୍ଡଧୋୱନଦଣ୍ଡଂ।

୧୮୪।ଅହଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚକୋତି “ମମ କିରିଯାଯ ମରେଯ୍ଯ ନୁ ଖୋ, ନୋ ୱା”ତି ଏୱଂ ଜାତକୁକ୍କୁଚ୍ଚକୋ। ସବ୍ବତ୍ଥାପି ପନେତ୍ଥ ଏୱରୂପେସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ଅମତେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତେନ କତପ୍ପଯୋଗେନ ଦୁକ୍ଖୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୁ ୱା ମା ୱା, ପାରାଜିକାଯ ଅଭାୱତୋ ଭଗୱତୋ ୱଚନେନ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯମେୱାତି ୱଦନ୍ତି।

୧୮୫। ଗବ୍ଭୋ ପତତି ଏତେନାତି ଗବ୍ଭପାତନଂ, ତାଦିସଂ ଭେସଜ୍ଜଂ। ତେନାହ “ଯେନ ପରିଭୁତ୍ତେନା”ତିଆଦି । “ମରଣୱଣ୍ଣଂ ୱା ସଂୱଣ୍ଣେଯ୍ଯା”ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପରିଯାଯତୋ ଆପତ୍ତିମୋକ୍ଖୋ ନ ହୋତୀତି ଆହ “ପରିଯାଯୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ”ତି।

ଗବ୍ଭଂ ନ ଗଣ୍ହାତୀତି ଗବ୍ଭଂ ନ ଧାରେତି। ୱାତେନ ପାଣକେହି ୱା ଗବ୍ଭୋ ୱିନସ୍ସନ୍ତୋ କମ୍ମଂ ୱିନା ନ ନସ୍ସତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ “ଦ୍ୱୀହାକାରେହୀ”ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୨୬) ପନ “ଗବ୍ଭୋ ହି ୱାତେନ ପାଣକେହି କମ୍ମୁନା ଚାତି ତୀହି କାରଣେହି ୱିନସ୍ସତୀ”ତି ୱତ୍ୱା “କମ୍ମୁନା ୱିନସ୍ସନ୍ତେ ପନ ବୁଦ୍ଧାପି ପଟିବାହିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀ”ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ୱାତେନ ପାଣକେହି ୱା ଗବ୍ଭେ ୱିନସ୍ସନ୍ତେ ନ ପୁରିମକମ୍ମୁନା ଓକାସୋ କତୋ, ଅପିଚ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା କମ୍ମଂ ୱିପଚ୍ଚତି, ସଯମେୱ ପନ କମ୍ମୁନା ଓକାସେ କତେ ନ ଏକନ୍ତେନ ୱାତୋ ପାଣକା ୱା ଅପେକ୍ଖିତବ୍ବାତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ କମ୍ମସ୍ସ ୱିସୁଂ କାରଣଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପାଣକା ଖାଦିତ୍ୱା ଅନ୍ତରଧାପେନ୍ତୀତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଅୱିଜାଯନତ୍ଥାଯ ଭେସଜ୍ଜଂ ଦେନ୍ତସ୍ସ କୁଚ୍ଛିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱିନସ୍ସିସ୍ସନ୍ତୀତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଦିନ୍ନେ ଓପାତକ୍ଖଣନାଦୀସୁ ୱିଯ କମ୍ମବଦ୍ଧୋ, କୁଚ୍ଛିଯଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତୀତି ଇମିନା ପନ ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଦିନ୍ନେ ନେୱତ୍ଥି କମ୍ମବଦ୍ଧୋ।

ସହଧମ୍ମିକାନନ୍ତି ଏକସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ ସାସନେ ସହସିକ୍ଖମାନଧମ୍ମାନଂ। ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ୱିୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତସୀଲତ୍ତା “ସମସୀଲସଦ୍ଧାପଞ୍ଞାନ”ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଞାତକପୱାରିତଟ୍ଠାନତୋତି ଅତ୍ତନୋ ତେସଂ ୱା ଞାତକପୱାରିତଟ୍ଠାନତୋ। ଗିଲାନସ୍ସତ୍ଥାଯ ଅପ୍ପୱାରିତଟ୍ଠାନତୋପି ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା କତାପି ଅକତା ୱିଯାତି ଅକତୱିଞ୍ଞତ୍ତି, “ୱଦ, ଭନ୍ତେ, ପଚ୍ଚଯେନା”ତି ଏୱଂ ଅକତପୱାରଣଟ୍ଠାନେ ଚ ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ଅକତୱିଞ୍ଞତ୍ତି।

ପଟିଯାଦିଯତୀତି ସମ୍ପାଦେତି। ଅକାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ଦୁକ୍କଟଂ ୱଦନ୍ତି। ସହଧମ୍ମିକେସୁ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱାତି “ଇମେସମ୍ପି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଅକତୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯାପି ଭେସଜ୍ଜଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ”ତି କୁରୁନ୍ଦଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା କଥିତଂ। ଯାୱ ଞାତକା ପସ୍ସନ୍ତୀତି ଯାୱ ତସ୍ସ ଞାତକା ପସ୍ସନ୍ତି। ପିତୁ ଭଗିନୀ ପିତୁଚ୍ଛା। ମାତୁ ଭାତା ମାତୁଲୋ। ନପ୍ପହୋନ୍ତୀତି କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ସଚେପି ନ ଯାଚନ୍ତୀତି “ଯାଚିତୁଂ ଦୁକ୍ଖ”ନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଯଦି ନ ଯାଚନ୍ତି। ଆଭୋଗଂ କତ୍ୱାତି ଇଦଂ କତ୍ତବ୍ବତାଦସ୍ସନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, “ଆଭୋଗଂ ପନ ଅକତ୍ୱାପି ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ”ତି ଟୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ଲିଖିତଂ। ଏତେ ଦସ ଞାତକେ ଠପେତ୍ୱାତି ତେସଂ ପୁତ୍ତନତ୍ତାଦଯୋପି ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧତ୍ତା ଞାତକା ଏୱାତି ତେପି ଏତ୍ଥେୱ ସଙ୍ଗହିତା। ତେନ ଅଞ୍ଞେସନ୍ତି ଇମିନା ଅଞ୍ଞାତକାନଂ ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନେୱାହ “ଏତେସଂ ପୁତ୍ତପରମ୍ପରାଯା”ତିଆଦି। କୁଲପରିୱଟ୍ଟୋତି କୁଲାନଂ ପଟିପାଟି, କୁଲପରମ୍ପରାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। “ମଯ୍ହଂ ଦସ୍ସନ୍ତି କରିସ୍ସନ୍ତୀ”ତି ପଚ୍ଚାସାଯ କରୋନ୍ତସ୍ସପି ଯାଚିତ୍ୱାପି ଗହେତବ୍ବଟ୍ଠାନତାଯ ଞାତକେସୁ ୱେଜ୍ଜକମ୍ମଂ ୱା କୁଲଦୂସକାପତ୍ତି ୱା ନ ହୋତୀତି ୱଦନ୍ତି। ସବ୍ବପଦେସୁପି ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଚୂଳମାତୁଯାତିଆଦୀସୁ ସବ୍ବପଦେସୁ “ଚୂଳମାତୁଯା ସାମିକୋ”ତିଆଦିନା ଯୋଜେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ୱୁତ୍ତନଯେନ ପରିଯେସିତ୍ୱାତି ଇମିନା “ଞାତିସାମଣେରେହି ୱା”ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ଅତିଦିସ୍ସତି। ଅପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତେନାତି “ମଯ୍ହଂ ଦସ୍ସନ୍ତି କରିସ୍ସନ୍ତୀ”ତି ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଅପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତେନ। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ପନ ଉପକାରକତ୍ତଂ ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତେନ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। “ଭେସଜ୍ଜଂ ଆଚିକ୍ଖଥା”ତି ୱୁତ୍ତେପି ଯଥା “ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପନ କଥା କାତବ୍ବା”ତି ଇଦଂ ପରିଯାଯତ୍ତା ୱଟ୍ଟତି, ଏୱଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନ “ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା କରୋନ୍ତୀ”ତି ଇମିନା ପରିଯାଯେନ କଥେନ୍ତସ୍ସପି ନେୱତ୍ଥି ଦୋସୋତି ଆଚରିଯା।

ୱିନଯଲକ୍ଖଣଂ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ଅନାଚରିଯସ୍ସ ତଦନୁରୂପୱୋହାରାସମ୍ଭୱତୋ ଈଦିସସ୍ସ ଲାଭସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥୀତି “ଆଚରିଯଭାଗୋ ନାମାଯ”ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ୱିନଯେ ପକତଞ୍ଞୁନା ଆଚରିଯେନ ଲଭିତବ୍ବଭାଗୋ ଅଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପୁପ୍ଫପୂଜନତ୍ଥାଯ ଦିନ୍ନେପି ଅକପ୍ପିଯୱୋହାରେନ ୱିଧାନସ୍ସ ଅଯୁତ୍ତତ୍ତା “କପ୍ପିଯୱସେନା”ତି ୱୁତ୍ତଂ, “ପୁପ୍ଫଂ ଆହରଥା”ତିଆଦିନା କପ୍ପିଯୱୋହାରୱସେନାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯଦି “ପରିତ୍ତଂ କରୋଥା”ତି ୱୁତ୍ତେ କରୋନ୍ତି, ଗିହିୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚକରଣଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତୀତି “ପରିତ୍ତଂ କରୋଥ, ଭନ୍ତେତି ୱୁତ୍ତେ ନ କାତବ୍ବ”ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, “ଭଣଥା”ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ଧମ୍ମକଥାଯ ଅଜ୍ଝେସନଟ୍ଠାନେ ଠିତତ୍ତା “କାତବ୍ବ”ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଧମ୍ମଞ୍ହି ଅନଜ୍ଝିଟ୍ଠେନପି କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ପଗେୱ ଅଜ୍ଝିଟ୍ଠେନ। ଚାଲେତ୍ୱା ସୁତ୍ତଂ ପରିମଜ୍ଜିତ୍ୱାତି ପରିତ୍ତଂ କରୋନ୍ତେନ କାତବ୍ବୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତି। ୱିହାରତୋ…ପେ… ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଅଞ୍ଞାତକାନଂଯେୱ

ଦଦତୋ ଦୁକ୍କଟଂ। ନୋ ଚେ ଜାନନ୍ତୀତି ଯଦି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ନ ଜାନନ୍ତି। ଉଦକନ୍ତି ଦକ୍ଖିଣୋଦକଂ। ପାଦେସୁ ଅପନୀତେସୁ ଅୱମଙ୍ଗଲସଞ୍ଞିନୋ ହୋନ୍ତୀତି ଆହ ''ନ ପାଦା ଅପନେତବ୍ବା''ତି । ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ''ପରିୱାରତ୍ଥାଯ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୂ''ତି ୱୁତ୍ତେପି ଏୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ଅନାମଟ୍ଠପିଣ୍ଡପାତୋତି ଅପବ୍ବଜିତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ଲଦ୍ଧୋ ଅତ୍ତନା ଅଞ୍ଞେନ ୱା ପବ୍ବଜିତେନ ଅଗ୍ଗହିତଅଗ୍ଗୋ ପିଣ୍ଡପାତୋ। ଥାଲକେତି ଇମିନା ପତ୍ତୋପି ଗହିତୋଯେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଦାମରିକଚୋରସ୍ସାତି ରଜ୍ଜଂ ପତ୍ଥଯମାନସ୍ସ ପାକଟଚୋରସ୍ସ। ଚୋରନାଗୱତ୍ଥୂତି ଏତ୍ଥ ''ଚୋରନାଗସ୍ସ କିର ଆମଟ୍ଠଂ ଦେନ୍ତୋ କୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ଅନାମଟ୍ଠଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଥେରୋ ପତ୍ତଗ୍ଗହଣହତ୍ଥେନେୱ ଅଗ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ପତ୍ତେ ଭତ୍ତଂ ସବ୍ବମଦାସି, ସୋ ତେନ ତୁସ୍ସି। 'ଏତ୍ତକଂ ମଯ୍ହ'ନ୍ତି ଭତ୍ତସ୍ସ ଏକପସ୍ସେଯେୱ ଥୋକଂ ଠପେତ୍ୱାପି ପୁନ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସବ୍ବମ୍ପି ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ।

ଆମିସସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଚ ଅଲାଭେନ ଅତ୍ତନୋ ପରସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତରେ ସମ୍ଭୱନ୍ତସ୍ସ ଛିଦ୍ଦସ୍ସ ୱିୱରସ୍ସ ଭେଦସ୍ସ ପଟିସନ୍ଥରଣଂ ପିଦହନଂ ଗଣ୍ହନଂ ପଟିସନ୍ଥାରୋ। ଅଯଞ୍ହି ଲୋକସନ୍ନିୱାସୋ ଅଲଦ୍ଧମାନେନ ଆମିସେନ ଚ ଧମ୍ମେନ ଚାତି ଦ୍ୱୀହି ଛିଦ୍ଦୋ, ତସ୍ସ ତଂ ଛିଦ୍ଦଂ ଯଥା ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ଏୱଂ ପୀଠସ୍ସ ୱିଯ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣେନ ଆମିସେନ ଚ ଧମ୍ମେନ ଚ ପଟିସନ୍ଥରଣଂ ଆମିସପଟିସନ୍ଥାରୋ ଧମ୍ମପଟିସନ୍ଥାରୋ ଚାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ଥ ଧମ୍ମପଟିସନ୍ଥାରୋ କସ୍ସଚି ନ କାତବ୍ବୋ ନତ୍ଥି। ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ହି ଗହଟ୍ଠସ୍ସ ୱା ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମେନ ସଙ୍ଗହୋ କାତବ୍ବୋଯେୱ। ''ପଟିସନ୍ଥାରୋ ପନ କସ୍ସ କାତବ୍ବୋ, କସ୍ସ ନ କାତବ୍ବୋ''ତି ଇଦଂ ପନ ଆମିସପଟିସନ୍ଥାରଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଉବ୍ବାସେତ୍ୱାତି ସମନ୍ତତୋ ତିଯୋଜନଂ ୱିଲୁମ୍ପନ୍ତୋ ମନୁସ୍ସେ ପଲାପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେସଂ ଅୱାସଂ କତ୍ୱା। ସଙ୍ଘସ୍ସତ୍ଥାଯ ଆହଟାତି ପାକୱଟ୍ଟତୋ ତଂଦିୱସସ୍ସତ୍ଥାଯ ଆହଟା। ୱରପୋତ୍ଥଚିତ୍ତତ୍ଥରଣନ୍ତି ଅନେକପ୍ପକାରୌତ୍ତମରୂପୱିଚିତ୍ତତ୍ଥରଣଂ।

୧୮୭। ସତ୍ତରସୱଗ୍ଗିଯେସୁ ପୁବ୍ବେ ଏକସ୍ସ ଅଙ୍ଗୁଲିପତୋଦେନ ମାରିତତ୍ତା ସେସସୋଳସଜନେସୁ ଉଦରଂ ଆରୁହିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନମେକଂ ଠପେତ୍ୱା ''ସେସାପି ପନ୍ନରସ ଜନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଦୂହଲପାସାଣା ୱିଯାତି ଅଦୂହଲେ ଆରୋପିତପାସାଣା ୱିଯ। କମ୍ମାଧିପ୍ପାଯାତି ତଜ୍ଜନୀଯାଦିକମ୍ମକରଣାଧିପ୍ପାଯା। ଆୱାହେତ୍ୱାତି ଆୱିସାପେତ୍ୱା। ୱାଳଅୱିହାରନ୍ତି ଚଣ୍ଡସତ୍ତେହି ଅଧିଟ୍ଠିତୱିହାରଂ।

୧୮୯।ଯୋରୁକ୍ଖେନ ଓତ୍ଥତୋପି ନ ମରତୀତିଆଦୀସୁ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ଭୂତଗାମସିକ୍ଖାପଦଟ୍ଠକଥାଯଂ ସଯମେୱ ୱକ୍ଖତି। ଏୱଞ୍ହି ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୯୨) –

''ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହପାରାଜିକୱଣ୍ଣନାଯଂ ପନ ସବ୍ବଅଟ୍ଠକଥାସୁ 'ସଚେ ଭିକ୍ଖୁ ରୁକ୍ଖେନ ୱା ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥତୋ ହୋତି ଓପାତେ ୱା ପତିତୋ, ସକ୍କା ଚ ହୋତି ଏକେନ ପସ୍ସେନ ରୁକ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଭୂମିଂ ୱା ଖଣିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତୁଂ, ଜୀୱିତହେତୁପି ଅତ୍ତନା ନ କାତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞେନ ପନ ଭିକ୍ଖୁନା ଭୂମିଂ ୱା ଖଣିତ୍ୱା ରୁକ୍ଖଂ ୱା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଲ୍ଲରୁକ୍ଖତୋ ୱା ଦଣ୍ଡକଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତଂ ରୁକ୍ଖଂ ପୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଅନାପତ୍ତୀ'ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ କାରଣଂ ନ ଦିସ୍ସତି, 'ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୱଡାହେ ଡଯ୍ହମାନେ ପଟଗ୍ଗିଂ ଦାତୁଂ ପରିତ୍ତଂ କାତୁ'ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୨୮୩) ଇଦଂ ପନ ଏକମେୱ ସୁତ୍ତଂ ଦିସ୍ସତି। ସଚେ ଏତସ୍ସ ଅନୁଲୋମଂ, ଅତ୍ତନୋ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇଦଂ ନାନାକରଣଂ ନ ସକ୍କା ଲଦ୍ଧୁଂ। ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ କରୋନ୍ତୋ ଅତ୍ତସିନେହେନ ଅକୁସଲଚିତ୍ତେନେୱ କରୋତି, ପରୋ ପନ କାରୁଞ୍ଞେନ। ତସ୍ମା ଅନାପତ୍ତୀତି ଚେ, ଏତମ୍ପି ଅକାରଣଂ। କୁସଲଚିତ୍ତେନପି ହି ଇମଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ସବ୍ବଟ୍ଠକଥାସୁ ପନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନ ସକ୍କା ପଟିସେଧେତୁଂ, ଗୱେସିତବ୍ବା ଏତ୍ଥ ଯୁତ୍ତି, ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯାନଂ ୱା ସଦ୍ଧାଯ ଗନ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି।

ତସ୍ମା ଯଂ ଏତ୍ଥ ଇତୋ ଅଞ୍ଞଥା କେନଚି ପପଞ୍ଚିତଂ, ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ଚ କାରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ନ ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବଂ।

୧୯୦।ଅଲ୍ଲ...ପେ... ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ସୁକ୍ଖଟ୍ଠାନେପି ଅଗ୍ଗିଂ ପାତେତ୍ୱା ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଆଲିମ୍ପେନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ। ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ସୁକ୍ଖଟ୍ଠାନେ ୱା ସୁକ୍ଖଂ ''ଅସୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ଅୱତ୍ଥରପେତ୍ୱା ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ପାତେନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ। କୀଳାଧିପ୍ପାଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। କୀଳାଧିପ୍ପାଯୋ ଚ ପଟପଟାଯମାନସଦ୍ଦସ୍ସାଦୱସେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପଟିପକ୍ଖଭୂତୋ ଅଗ୍ଗି ପଟଗ୍ଗି। ପରିତ୍ତକରଣନ୍ତି ଆରକ୍ଖକରଣଂ। ସଯଂ ୱା ଉଟ୍ଠିତନ୍ତି ୱାତେରିତାନଂ ୱେଳୁଆଦୀନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସଙ୍ଘଟ୍ଟନେନ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ନିରୁପାଦାନୋତି ଇନ୍ଧନରହିତୋ।

୧୯୧-୧୯୨।ଖେତ୍ତମେୱ ଓତିଣ୍ଣତ୍ତା ପାରାଜିକନ୍ତି ''ଦ୍ୱୀହୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଦ୍ୱୀହିପି ପହାରେହି ମରଣସ୍ସ ପଚ୍ଚାସୀସନତୋ ଏକେନ ୱିନା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅଭାୱତୋ ଚ ପାରାଜିକଂ। ''ଦ୍ୱୀହିଯେୱାତି ନିଯମିତେ ପନ ଏକେନ ପହାରେନ ମାରିତେ ନତ୍ଥି ପାରାଜିକ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ପଠମଂ ଆହିତବଲୱେଗସ୍ସ ପୁବ୍ବାନୁଚିଣ୍ଣୱସେନ ଧମ୍ମାନଂ ଦେସନ୍ତରୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଗମନମତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ତତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା ''ସୀସଚ୍ଛେଦକସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇମସ୍ସ ୱତ୍ଥୁସ୍ସାତି ଆଘାତନୱତ୍ଥୁସ୍ସ। ''ପାନପରିଭୋଗେନାତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଲୋଣସୋୱୀରକଂ ଯାମକାଲିକ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

ୱିନୀତୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ ୱିନଯଟ୍ଠକଥାଯ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ

ତତିଯପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଚତୁତ୍ଥପାରାଜିକଂ

ଚତୁସଚ୍ଚୱିଦୂତି ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ସମାହଟାନି ଚତୁସଚ୍ଚଂ, ତଂ ଅୱେଦି ପଟିୱିଜ୍ଝୀତି ଚତୁସଚ୍ଚୱିଦୂ। ସତିପି ସାୱକାନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ଚତୁସଚ୍ଚୱିଦୁଭାୱେ ଅନଞ୍ଞପୁବ୍ବକତ୍ତା ଭଗୱତୋ ଚତୁସଚ୍ଚଦସ୍ସନସ୍ସ ତତ୍ଥ ଚ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତାଯ ବଲେସୁ ଚ ୱସୀଭାୱସ୍ସ ପତ୍ତିତୋ ପରସନ୍ତାନେସୁ ପସାରିତଭାୱେନ ପାକଟତ୍ତା ଚ ଭଗୱାୱ ୱିସେସେନ ''ଚତୁସଚ୍ଚୱିଦୂ''ତି ଥୋମନଂ ଅରହତି।

ୱଗ୍ଗୁମୁଦାତୀରିଯଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୧୯୩।ଅଧିଟ୍ଠେମାତି ସଂୱିଦହାମ। ଦୂତକମ୍ମନ୍ତି ଗିହୀନଂ ପଣ୍ଣଂ ୱା ସାସନଂ ୱା ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗମନଂ। ଇରିଯାପଥଂ ସଣ୍ଠପେତ୍ୱାତି ପଧାନାନୁରୂପଂ କତ୍ୱା। ପୁଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ୱାତି ''ଅଯ୍ୟା ସନ୍ତିନ୍ଦ୍ରିଯାପଥା ଅତିୱିଯ ଉପସନ୍ତା, କତରଂ ୱିସେସମଧିଗଚ୍ଛିଂସୂ''ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତାନଂ। ଅନାଗତସମ୍ବନ୍ଧେ ପନ ଅସତୀତି ''ଭାସିତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ପାଠସେସଂ କତ୍ୱା ଅନାଗତସମ୍ବନ୍ଧେ ଅସତି। ''ଭାସିତୋ''ତି ଅତୀତୱଚନଂ କଥଂ ଅନାଗତୱଚନେନ ସମ୍ବନ୍ଧମୁପଗଚ୍ଛତୀତି ଆହ ''ଲକ୍ଖଣଂ ପନ ସଦ୍ଦସତ୍ଥତୋ ପରିଯେସିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ଈଦିସେ ହି ଠାନେ ''ଧାତୁସମ୍ବନ୍ଧେ ପଚ୍ଚଯା''ତି ଇମିନା ଲକ୍ଖଣେନ ଧାତ୍ୱତ୍ଥସମ୍ବନ୍ଧେ ସତି ଅଯଥାକାଲୱିହିତାପି ପଚ୍ଚଯା ସାଧୱୋ ଭୱନ୍ତୀତି ସଦ୍ଦସତ୍ଥୱିଦୂ ୱଦନ୍ତି।

୧୯୪।ୱଣ୍ଣୱାତି ଇମିନା ସକଲସରୀରାନୁଗତୱଣ୍ଣସ୍ସ ମନାପତା ୱୁତ୍ତା। ପସନ୍ନମୁଖୱଣ୍ଣାତି ଇମିନା ସକଲସରୀରୱଣ୍ଣତୋପି ଅଧିକତରଂ ମୁଖୱଣ୍ଣସ୍ସ ମନାପତା ୱୁତ୍ତା। ୱିପ୍ପସନ୍ନଛୱିୱଣ୍ଣାତି ଇମିନା ପନ ୱିଜ୍ଜମାନସ୍ସେୱ ସରୀରୱଣ୍ଣସ୍ସ ଅତିୱିଯ ପସନ୍ନତା ୱୁତ୍ତା। ଯସ୍ମା ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଊନତ୍ତଂ ୱା ପୂରଣତ୍ତଂ ୱା ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ''ଅଭିନିୱିଟ୍ଠୋକାସସ୍ସ ପରିପୁଣ୍ଣତ୍ତା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଛଟ୍ଠସ୍ସ ଅଭିନିୱିଟ୍ଠୋକାସୋ ହଦଯୱତ୍ଥୁ, ପଞ୍ଚପସାଦାନଂ ଅଭିନିୱିଟ୍ଠୋକାସସ୍ସ ପରିପୁଣ୍ଣତାୱଚନେନେୱ ହଦଯୱତ୍ଥୁଆଦିସକଲସରୀରସ୍ସ ପରିପୁଣ୍ଣତା ଦସ୍ସିତାଯେୱ ହୋତୀତି ଆହ – ''ମନଚ୍ଛଟ୍ଠାନଂଇନ୍ଦ୍ରିଯାନ''ନ୍ତି। ଯଥା ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଭନ୍ତମିଗପ୍ପଟିଭାଗାତି କତ୍ତବ୍ବାକତ୍ତବ୍ବସ୍ସ ଅଜାନନତୋ ଭନ୍ତମିଗସଦିସା। ଚତୁଚକ୍କନ୍ତି ଚତୁଇରିଯାପଥଂ। ଇରିଯାପଥୋ ହି ଇଧ ପୱତ୍ତନଟ୍ଠେନ ''ଚକ୍କ''ନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ନୱଦ୍ୱାରନ୍ତି ନୱହି ୱଣମୁଖେହି ନୱଦ୍ୱାରଂ। ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ସୀସରୋଗାଦିଦୁକ୍ଖଂ। ସବ୍ବକିଚ୍ଚେସୂତି ପତ୍ତପଚନଚୀୱରରଜନଯୋଗଟ୍ଠାନାଦିକିଚ୍ଚେସୁ। ଯାପେତୁନ୍ତି ୱହିତୁଂ ପୱତ୍ତେତୁଂ। ତେନାହ ''ଗମେତୁ''ନ୍ତି।

୧୯୫।ସନ୍ତୋତି ଇମିନା ତେସଂ ୱିଜ୍ଜମାନତଂ ଦସ୍ସେତି, ସଂୱିଜ୍ଜମାନାତି ଇମିନା ପନ ତେସଂ ଉପଲବ୍ଭମାନତଂ ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ – ''ଅତ୍ଥି ଚେୱ ଉପଲବ୍ଭନ୍ତି ଚା''ତି। ଉପଲବ୍ଭନ୍ତୀତି ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଞାଯନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପଞ୍ଚଦୂହନକମ୍ମନ୍ତି ପଞ୍ଚଘାତନକମ୍ମଂ। ହନନ୍ତୋତି ମାରେନ୍ତୋ। ଘାତେନ୍ତୋତି ମାରାପେନ୍ତୋ। ଅଥ ୱା ହନନ୍ତୋତି ବନ୍ଧନତାଳନାଦୀହି ହିଂସନ୍ତୋ। ଘାତେନ୍ତୋତି ମାରେନ୍ତୋ। ଛିନ୍ଦନ୍ତୋତି ପରେସଂ ହତ୍ଥାଦୀନି ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ। ପଚନ୍ତୋତି ଦଣ୍ଡେନ ଉପ୍ପୀଳେନ୍ତୋ। ପଚନଞ୍ହେତ୍ଥ ଦହନଂ ୱିବାଧନଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ପଚନ୍ତୋତି ୱା ତଜ୍ଜେନ୍ତୋ ତାସେନ୍ତୋ। ଅଥ ୱା ପଚନ୍ତୋତି ଗାମେସୁ ଅଗ୍ଗିପାତନୱସେନ ଗେହାଦୀନି ଝାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଅଜେଳକାଦୀନି ପଚନ୍ତୋ।

ଯେ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ବହୁଲଗାରୱା ନ ହୋନ୍ତି ଆପତ୍ତିୱୀତିକ୍କମବହୁଲା, ତେ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଅତିବ୍ବଗାରୱା। ଉଦ୍ଧତେତି ଅକପ୍ପିଯେ କପ୍ପିଯସଞ୍ଞିତାଯ କପ୍ପିଯେ ଅକପ୍ପିଯସଞ୍ଞିତାଯ ଅୱଜ୍ଜେ ୱଜ୍ଜସଞ୍ଞିତାଯ ୱଜ୍ଜେ ଅୱଜ୍ଜସଞ୍ଞିତାଯ ଚ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚପକତିକେ। ଉନ୍ନଳେତି ଉଗ୍ଗତନଳେ, ଉଟ୍ଠିତତୁଚ୍ଛମାନେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଚପଲେତି ପତ୍ତଚୀୱରମଣ୍ଡନାଦିନା ଚାପଲ୍ଲେନ ଯୁତ୍ତେ। ମୁଖରେତି ମୁଖଖରେ , ଖରୱଚନେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ୱିକିଣ୍ଣୱାଚେତି ଅସଂଯତୱଚନେ ଦିୱସମ୍ପି ନିରତ୍ଥକୱଚନପ୍ପଲାପିନୋ। ମୁଟ୍ଠା ନଟ୍ଠା ସତି ଏତେସନ୍ତି ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀ, ସତିୱିରହିତେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅସମ୍ପଜାନେତି ନିପ୍ପଞ୍ଞେ। ପାକତିନ୍ଦ୍ରିଯେତି ସଂୱରାଭାୱେନ ଗିହିକାଲେ ୱିଯ ୱିୱଟିନ୍ଦ୍ରିଯେ। ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯେହି ପରିଚ୍ଚତ୍ତକେତି ଧମ୍ମେନ ଆମିସେନ ଚ ଅସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯେହି ପରିଚ୍ଚତ୍ତେ ଅନାଥେ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠେ। ଲାଭଗରୁକେତି ପଚ୍ଚଯଗରୁକେ।

ଇରିଯାପଥସଣ୍ଠପନାଦୀନୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ପଚ୍ଚଯପଟିସେୱନସାମନ୍ତଜପ୍ପାନଂ ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ମହାନିଦ୍ଦେସେ (ମହାନି। ୮୭) ହି ଇରିଯାପଥସଣ୍ଠପନପଚ୍ଚଯପଟିସେୱନସାମନ୍ତଜପ୍ପନୱସେନ ତିୱିଧଂ କୁହକୱତ୍ଥୁ ଆଗତଂ। ତତ୍ଥ ପାପିଚ୍ଛସ୍ସେୱ ସତୋ ସମ୍ଭାୱନାଧିପ୍ପାଯକତେନ ଇରିଯାପଥେନ ୱିମ୍ହାପନଂ ଇରିଯାପଥସଣ୍ଠପନସଙ୍ଖାତଂ କୁହକୱତ୍ଥୁ। ତଥା ଚୀୱରାଦୀହି ନିମନ୍ତିତସ୍ସ ତଦତ୍ଥିକସ୍ସେୱ ସତୋ ପାପିଚ୍ଛତଂ ନିସ୍ସାଯ ପଟିକ୍ଖେପନେନ ତେ ଚ ଗହପତିକେ ଅତ୍ତନି ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତସଦ୍ଧେ ଞତ୍ୱା ପୁନ ତେସଂ "ଅହୋ ଅଯ୍ୟୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ, ନ କିଞ୍ଚି ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ଇଚ୍ଛତି, ସୁଲଦ୍ଧଂ ୱତ ନୋ ଅସ୍ସ, ସଚେ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି କିଞ୍ଚି ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହେଯ୍ୟା"ତି ନାନାୱିଧେହି ଉପାଯେହି ପଣୀତାନି ଚୀୱରାଦୀନି ଉପନେନ୍ତାନଂ ତଦନୁଗ୍ଗହକାମତଂଯେୱ ଆୱିକତ୍ୱା ପଟିଗ୍ଗହଣେନ ଚ ତତୋ ପଭୁତି ଅସୀତିସକଟଭାରେହି ଉପନାମନହେତୁଭୂତଂ ୱିମ୍ହାପନଂ ପଚ୍ଚଯପଟିସେୱନସଙ୍ଖାତଂ କୁହକୱତ୍ଥୂତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପାପିଚ୍ଛସ୍ସେୱ ପନ ସତୋ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାଧିଗମପରିଦୀପନୱାଚାଯ ତଥା ତଥା ୱିମ୍ହାପନଂ ସାମନ୍ତଜପ୍ପନସଙ୍ଖାତଂ କୁହକୱତ୍ଥୂତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଚିତ୍ତଲପବ୍ବତାଦିୱିହାରୋ ଲୋକସମ୍ମତସେନାସନଂ ନାମ। ଲୋକସମ୍ମତ ...ପେ... ଉପାଯେହି ସଂୱଣ୍ଣିଯମାନଗୁଣୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ପରିପାଚେତୁନ୍ତି ପରିଣାମେତୁଂ। ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଅତ୍ତନୋ ଗନ୍ଥଧୁରାଦିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତାନଂ ତମ୍ମୂଲକପଚ୍ଚଯପରିଭୋଗେ ଦୋସାଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ "ଯେ ପନା"ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଭିକ୍ଖାଚାରେ ଅସମ୍ପଜ୍ଜମାନେତି ଗୋଚରଗାମେ ଭିକ୍ଖାଯ ଚରିତ୍ୱା ଲଭିତବ୍ବପିଣ୍ଡପାତେ ଅସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତେ। ତେ ଚ ୱତ୍ତସୀସେନ ସବ୍ବମ୍ପେତଂ କରୋନ୍ତି, ନ ଲାଭନିମିତ୍ତଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ "ତନ୍ତିପୱେଣିଘଟନକା ସାସନଜୋତକା"ତି।

କିଚ୍ଛେନାତି ନ ଦୁକ୍ଖାଯ ପଟିପଦାଯ। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ଚତ୍ତାରୋପି ମଗ୍ଗା ସୁଖାପଟିପଦାୱ ହୋନ୍ତି, ପାରମୀପୂରଣକାଲେ ପନ ସରାଗଦୋସମୋହସ୍ସେୱ ସତୋ ଆଗତାନଂ ଯାଚକାନଂ ଅଲଙ୍କତପ୍ପଟିଯତ୍ତଂ ସୀସଂ କନ୍ତିତ୍ୱା ଗଲଲୋହିତଂ ନୀହରିତ୍ୱା ସୁଅଞ୍ଜିତାନି ଅକ୍ଖୀନି ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା କୁଲୱଂସପ୍ପତିଟ୍ଠାପକଂ ପୁତ୍ତଂ ମନାପଚାରିନିଂ ଭରିଯନ୍ତି ଏୱମାଦୀନି ଦେନ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞାନିପି ଖନ୍ତିୱାଦୀସଦିସେସୁ ଅତ୍ତଭାୱେସୁ ଛେଜ୍ଜଭେଜ୍ଜାଦୀନି ପାପୁଣନ୍ତସ୍ସ ଆଗମନୀଯପଟିପଦଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। କସିରେନାତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ।

ଏକସ୍ସେୱ ଦାତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତାଯ ଗରୁଭାୱତୋ "ଗରୁଭଣ୍ଡାନୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ, ସବ୍ବେସଂ ଭାଜେତ୍ୱାପି ଗହେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତାଯ "ଗରୁପରିକ୍ଖାରାନୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସାଧାରଣପରିକ୍ଖାରଭାୱେନାତି ସଙ୍ଘିକତ୍ତା ସବ୍ବଭିକ୍ଖୁସାଧାରଣପରିକ୍ଖାରଭାୱେନ। ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି ଉପଲାପେତୀତି ଇଦଂ ଅଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱାହ – "ତଥାଭାୱତୋ ଥେନେତ୍ୱା"ତି, ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିଯଅୱେଭଙ୍ଗିଯଭାୱତୋ ଥେନେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଗରୁଭଣ୍ଡଞ୍ହି କୁଲସଙ୍ଗହତ୍ଥାଯ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ୱିଭଜନ୍ତୋ ଚ ତସ୍ସ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିଯଅୱେଭଙ୍ଗିଯଭାୱଂ ଥେନେତି। କୁଲଦୂସକଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଏତ୍ଥ "ଯୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସା"ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିସ୍ସଜ୍ଜନପଚ୍ଚଯା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯେନପି ନ ମୁଚ୍ଚତି।

ଅସନ୍ତନ୍ତି ଅୱିଜ୍ଜମାନଂ। ଅଭୂତନ୍ତି ଅନୁପ୍ପନ୍ନଂ। ଅନୁପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ହି ତସ୍ସ ତଂ ଅସନ୍ତନ୍ତି। ପୁରିମସ୍ସ ପଚ୍ଛିମଂ କାରଣୱଚନଂ। ଉଲ୍ଲପତୀତି ଉଗ୍ଗତାଯୁକୋ ଲପତି। ସୀଲଞ୍ହି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆଯୁ, ତଂ ତସ୍ସ ତଥାଲପନସମକାଲମେୱ ୱିଗଚ୍ଛତି। ଅସନ୍ତସମ୍ଭାୱନାଯାତି ଅତ୍ତନୋ ଅୱିଜ୍ଜମାନଗୁଣେହି ସମ୍ଭାୱନାଯ। ଏୱଞ୍ହି ଗଣ୍ହତା...ପେ... ଥେନେତ୍ୱା ଗହିତା ହୋନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ଅସନ୍ତସମ୍ଭାୱନାଯ ରଟ୍ଠପିଣ୍ଡସ୍ସ ଥେନେତ୍ୱା ଗହିତତ୍ତା ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋପି ଥେନିତୋଯେୱ ହୋତି। କିତୱସ୍ସେୱାତି କିତୱସ୍ସ ସକୁଣଗ୍ଗହଣମିୱ। କେରାଟିକସ୍ସାତି ସଠସ୍ସ। ଗୋତ୍ତଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସାଧାରଣନାମଂ, ମତ୍ତ-ସଦ୍ଦୋ ଲୁତ୍ତନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ, ତସ୍ମା ସମଣାତି ଗୋତ୍ତମତ୍ତଂ ଅନୁଭୱନ୍ତି ଧାରେନ୍ତୀତି ଗୋତ୍ରଭୁନୋ, ନାମମତ୍ତସମଣାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ୱଗ୍ଗୁମୁଦାତୀରିଯଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅଧିମାନୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୧୯୬। ହେଟ୍ଠିମମଗ୍ଗେହି ଞାତମରିଯାଦାଯ ଏୱ ଜାନନତୋ ଅଞ୍ଞା ଅଗ୍ଗମଗ୍ଗପଞ୍ଞା, ତସ୍ସା ଫଲଭାୱତୋ ଅଗ୍ଗଫଲପଞ୍ଞା ତଂସହଗତା ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପାଦଯୋ ଚ ଅଞ୍ଞାତି ୱୁତ୍ତାତି ଆହ "ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରିଂସୂତି ଅରହତ୍ତଂ ବ୍ୟାକରିଂସୂ"ତି। ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ତାୱ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ପହୀନାଧିମାନପଚ୍ଚଯତ୍ତା ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି । ସୀଲୱତୋପି...ପେ... ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ଅକାରକଭାୱତୋ। ତିଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱାତି କଲାପସମ୍ମସନୱସେନ ତିଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା। ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକସ୍ସାତି ଉଦଯବ୍ବଯାନୁପସ୍ସନାଯ ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକସ୍ସ। ସୁଦ୍ଧସମଥଲାଭୀ ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ ଅକତ୍ୱାପି କିଲେସସମୁଦାଚାରଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ କେୱଲଂ ଅଞ୍ଞାଣବଲେନ "ଅରିଯୋହମସ୍ମୀ"ତି ମଞ୍ଞତୀତି ଆହ "ସୁଦ୍ଧସମଥଲାଭିଂ ୱା"ତି। "ଅରହା ଅହ"ନ୍ତି ମଞ୍ଞତି ଉଚ୍ଚୱାଲଙ୍କୱାସୀ ମହାନାଗତ୍ଥେରୋ ୱିଯ।

ତଲଙ୍ଗରୱାସୀ ଧମ୍ମଦିନ୍ନତ୍ଥେରୋ କିର ନାମ ଏକୋ ପଭିନ୍ନପ୍ପଟିସମ୍ଭିଦୋ ମହାଖୀଣାସୱୋ ମହତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ୱୋଦଦାଯକୋ ଅହୋସି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ଅତ୍ତନୋ ଦିୱାଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା "କିନ୍ନୁ ଖୋ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯସ୍ସ ଉଚ୍ଚୱାଲଙ୍କୱାସୀମହାନାଗତ୍ଥେରସ୍ସ ସମଣଭାୱକିଚ୍ଚଂ ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତଂ, ନୋ"ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାୱମେୱସ୍ସ ଦିସ୍ୱା "ମଯି ଅଗଚ୍ଛନ୍ତେ ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲକିରିଯମେୱ କରିସ୍ସତୀ"ତି ଚ ଞତ୍ୱା ଇଦ୍ଧିଯା ୱେହାସଂ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଦିୱାଟ୍ଠାନେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ସମୀପେ ଓରୋହିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ୱତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। "କିଂ, ଆୱୁସୋ ଧମ୍ମଦିନ୍ନ, ଅକାଲେ ଆଗତୋସୀ"ତି ଚ ୱୁତ୍ତୋ "ପଞ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ଆଗତୋମ୍ହୀ"ତି ଆହ। ତତୋ "ପୁଚ୍ଛାୱୁସୋ, ଜାନମାନା କଥଯିସ୍ସାମା"ତି ୱୁତ୍ତୋ ପଞ୍ହସହସ୍ସଂ ପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋ ପୁଚ୍ଛିତଂ ପୁଚ୍ଛିତଂ ପଞ୍ହଂ ଅସଜ୍ଜମାନୋୱ କଥେସି। ତତୋ "ଅତିତିକ୍ଖଂ ୱୋ, ଭନ୍ତେ, ଞାଣଂ, କଦା ତୁମ୍ହେହି ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ ଅଧିଗତୋ"ତି ୱୁତ୍ତୋ "ଇତୋ ସଟ୍ଠିୱସ୍ସକାଲେ, ଆୱୁସୋ"ତି ଆହ। ସମାଧିମ୍ପି, ଭନ୍ତେ, ୱଳଞ୍ଜେଥାତି। ନ ଇଦଂ, ଆୱୁସୋ, ଭାରିଯନ୍ତି। ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଏକଂ ହତ୍ଥିଂ ମାପେଥାତି। ଥେରୋ ସବ୍ବସେତଂ ହତ୍ଥିଂ ମାପେସି। ଇଦାନି, ଭନ୍ତେ, ଯଥା ଅଯଂ ହତ୍ଥୀ ଅଞ୍ଚିତକଣ୍ଣୋ ପସାରିତନଙ୍ଗୁଟ୍ଠୋ ସୋଣ୍ଡଂ ମୁଖେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଭେରୱଂ କୋଞ୍ଚନାଦଂ କରୋନ୍ତୋ ତୁମ୍ହାକଂ ଅଭିମୁଖଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ତଥା ନଂ କରୋଥାତି। ଥେରୋ ତଥା କତ୍ୱା ୱେଗେନ ଆଗଚ୍ଛତୋ ହତ୍ଥିସ୍ସ ଭେରୱଂ ଆକାରଂ ଦିସ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ପଲାଯିତୁଂ ଆରଦ୍ଧୋ। ତମେନଂ ଖୀଣାସୱତ୍ଥେରୋ ହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା ଚୀୱରକଣ୍ଣେ ଗହେତ୍ୱା "ଭନ୍ତେ, ଖୀଣାସୱସ୍ସ ସାରଜ୍ଜଂ ନାମ ହୋତୀ"ତି ଆହ। ସୋ ତମ୍ହି କାଲେ ଅତ୍ତନୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା "ଅୱସ୍ସଯୋ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମଦିନ୍ନ ହୋହୀ"ତି ୱତ୍ୱା ପାଦମୂଲେ ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦି। "ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଅୱସ୍ସଯୋ ଭୱିସ୍ସାମିଚ୍ଚେୱାହଂ ଆଗତୋ, ମା ଚିନ୍ତଯିତ୍ଥା"ତି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେସି। ଥେରୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଚଙ୍କମଂ ଓରୁଯ୍ହ ତତିଯେ ପଦୱାରେ ଅଗ୍ଗଫଲଂ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଥେରୋ କିର ଦୋସଚରିତୋ ଅହୋସି।

ଅଧିମାନୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସୱିଭଙ୍ଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୯୭-୧୯୮।ଯସ୍ମା ପନାତିଆଦି "ଅସନ୍ତଂ ଅଭୂତଂ ଅସଂୱିଜ୍ଜମାନ"ନ୍ତି ଏତେସଂ କାରଣୱଚନଂ। ତତ୍ଥ ଯନ୍ତି ଯଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଂ। ଅନଭିଜାନନ୍ତି ଅତ୍ତନି ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତୋ। ସମୁଦାଚରତୀତି "ଅତ୍ଥି ମଯ୍ହଂ ଏସ ଧମ୍ମୋ"ତି କଥେତି ଜାନାପେତି ୱା। "ଅସନ୍ତଂ ଅଭୂତ"ନ୍ତି ଇମସ୍ସ କାରଣୱଚନଂ ସନ୍ତାନେ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋତି। ଞାଣେନ ଚ ଅସଚ୍ଛିକତୋତି ଇଦଂ ପନ "ଅସଂୱିଜ୍ଜମାନ"ନ୍ତି ଏତସ୍ସ କାରଣୱଚନଂ। ପକତିମନୁସ୍ସେହି ଉତ୍ତରିତରାନଂ ବୁଦ୍ଧାଦିଉତ୍ତମପୁରିସାନଂ ଅଧିଗମଧମ୍ମୋ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମୋତି ଆହ "ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସାନ"ନ୍ତିଆଦି। ତନ୍ତି ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଂ। ଅଥ ପଦଭାଜନେ ବହୁୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ କସ୍ମା କତୋତି ଆହ "ପଦଭାଜନେ ପନା"ତିଆଦି। କିଞ୍ଚାପି ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମୋ ଅବ୍ୟାକତୋପି ହୋତି, ଆରୋଗ୍ୟଟ୍ଠେନ ପନ ବାହିତିକସୁତ୍ତେ ୱିଯ "କୁସଲେ ଧମ୍ମେ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅସ୍ସାତି ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମସ୍ସ। ଖଣଲଯମୁହୁତ୍ତ-ସଦ୍ଦା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଭିନ୍ନତ୍ଥାପି ହୋନ୍ତି, ଇଧ ପନ ଖଣପରିଯାଯୱସେନେୱ "ତଂ ଖଣଂ ତଂ ଲଯଂ ତଂ ମୁହୁତ୍ତ"ନ୍ତି ପାଠଇଯଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବତୋ ଅଧିଗମୋ, ଝାନାଦି, ଅଧିଗମସ୍ସ ପୁଚ୍ଛା ଅଧିଗମପୁଚ୍ଛା। ତେନାହ "ଝାନୱିମୋକ୍ଖାଦୀସୂ"ତିଆଦି। ଉପାଯପୁଚ୍ଛାତି ଅଧିଗମୁପାଯପୁଚ୍ଛା। କିନ୍ତୀତି କେନ ପକାରେନ, କେନ ୱିଧିନାତି ଅତ୍ଥୋ। କତମେସଂ ତ୍ୱଂ ଧମ୍ମାନଂ ଲାଭୀତି ଇଦଂ ପନ ପୁବ୍ବେ "କିଂ ତେ ଅଧିଗତ"ନ୍ତି ଅନିଦ୍ଧାରିତଭେଦା ଝାନାଦିୱିସେସା ପୁଚ୍ଛିତାତି ଇଦାନି ତେସଂ ନିଦ୍ଧାରେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛନାକାରଦସ୍ସନଂ।

ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଯଥାୱୁତ୍ତେହି ଛହାକାରେହି ଅଧିଗମବ୍ୟାକରଣଂ ସୋଧେତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା। ଏତ୍ତାୱତାୱାତି ଏତ୍ତକେନ ବ୍ୟାକରଣମତ୍ତେନେୱ ନ ସକ୍କାତବ୍ବୋ। ବ୍ୟାକରଣଞ୍ହି ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଅଯାଥାୱତୋପି ହୋତୀତି। ଇମେସୁ ପନ ଛସୁ ଠାନେସୁ ସୋଧନତ୍ଥଂ ୱତ୍ତବ୍ବୋତି ଯଥା ନାମ ଜାତରୂପପତିରୂପକମ୍ପି ଜାତରୂପଂ ୱିଯ ଖାଯତୀତି ଜାତରୂପଂ ନିଘଂସନତାପନଚ୍ଛେଦନେହି ସୋଧେତବ୍ବଂ, ଏୱମେୱ ଇମେସୁ ଇଦାନେୱ ୱୁତ୍ତେସୁ ଛସୁ ଠାନେସୁ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସୋଧନତ୍ଥଂ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ୱିମୋକ୍ଖାଦୀସୂତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସମାଧିସମାପତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନମଗ୍ଗଭାୱନାଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଦିଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ପାକଟୋ ହୋତୀତି ଅଧିଗତୱିସେସସ୍ସ ସତିସମ୍ମୋସାଭାୱତୋ। ସେସପୁଚ୍ଛାସୁପି ପାକଟୋ ହୋତୀତି ପଦେ ଏସେୱ ନଯୋ।

ସବ୍ବେସଞ୍ଚି ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତମଗ୍ଗେନ ପହୀନକିଲେସା ପାକଟା ହୋନ୍ତୀତି ଇଦଂ ଯେଭୁୟ୍ୟୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। କସ୍ସଚି ହି ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତମଗ୍ଗୱଜ୍ଝକିଲେସେସୁ ସନ୍ଦେହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତିଯେୱ ମହାନାମସ୍ସ ସକ୍କସ୍ସ ୱିୟ। ସୋ ହି ସକଦାଗାମୀ ସମାନୋପି ''ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ହୋତି 'କୋ ସୁ ନାମ ମେ ଧମ୍ମୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଯେନ ମେ ଏକଦା ଲୋଭଧମ୍ମାପି ଚିତ୍ତଂ ପରିୟାଦାୟ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଦୋସଧମ୍ମାପି ଚିତ୍ତଂ ପରିୟାଦାୟ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ମୋହଧମ୍ମାପି ଚିତ୍ତଂ ପରିୟାଦାୟ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ''ତି (ମ। ନି। ୧।୧୭୫) ଭଗୱନ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛି। ଅୟଂ କିର ରାଜା ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗେନ ଲୋଭଦୋସମୋହା ନିରୱସେସା ପହୀୟନ୍ତୀତି ସଞ୍ଞୀ ଅହୋସି। କିଂ ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଏୱଂ ସନ୍ଦେହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି? ଆମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। କସ୍ମା? ପଣ୍ଣତ୍ତିୟଂ ଅକୋୱିଦତ୍ତା। ''ଅୟଂ କିଲେସୋ ଅସୁକମଗ୍ଗୱଜ୍ଝୋ''ତି ଇମିସ୍ସା ପଣ୍ଣତ୍ତିୟା ଅକୋୱିଦସ୍ସ ହି ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି। କିଂ ତସ୍ସ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ନତ୍ଥୀତି? ଅତ୍ଥି, ସା ପନ ନ ସବ୍ବେସଂ ପରିପୁଣ୍ଣା ହୋତି। ଏକୋ ହି ପହୀନକିଲେସମେୱ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି, ଏକୋ ଅୱସିଟ୍ଠକିଲେସମେୱ, ଏକୋ ମଗ୍ଗମେୱ, ଏକୋ ଫଲମେୱ, ଏକୋ ନିବ୍ବାନମେୱ। ଇମାସୁ ପନ ପଞ୍ଚସୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାସୁ ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ନୋ ଲଦ୍ଧୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଇତି ଯସ୍ସ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ନ ପରିପୁଣ୍ଣା, ତସ୍ସ ମଗ୍ଗୱଜ୍ଝକିଲେସପଣ୍ଣତ୍ତିୟଂ ଅକୋୱିଦତ୍ତା ଏୱଂ ହୋତି। ଉଗ୍ଗହପରିପୁଚ୍ଛାକୁସଲାତି ସଜ୍ଝାୟମଗ୍ଗସଂୱଣ୍ଣନାସୁ ନିପୁଣା।

ଯାୟ ପଟିପଦାୟ ଯସ୍ସ ଅରିୟମଗ୍ଗୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ସା ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପତ୍ତି ଆଗମନପଟିପଦା। ସୋଧେତବ୍ବାତି ସୁଦ୍ଧା ଉଦାହୁ ନ ସୁଦ୍ଧାତି ୱିଚାରଣୱସେନ ସୋଧେତବ୍ବା। ନ ସୁଜ୍ଝତୀତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପମାଦପଟିପତ୍ତିସବ୍ଭାୱତୋ। ଅପନେତବ୍ବୋତି ଅତ୍ତନୋ ପଟିଞ୍ଞାୟ ଅପନେତବ୍ବୋ। ''ସୁଜ୍ଝତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ସୁଜ୍ଝନାକାରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଦୀଘରତ୍ତ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ପଞ୍ଞାୟତୀତି ଏତ୍ଥାପି ''ଯଦୀ''ତି ପଦଂ ଆନେତ୍ୱା ଯଦି ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ତାୟ ପଟିପଦାୟ ପଞ୍ଞାୟତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ । ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚୟେସୁ ଅଲଗ୍ଗତ୍ତା ''ଆକାସେ ପାଣିସମେନ ଚେତସା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତସଦିସନ୍ତି ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ବ୍ୟାକରଣଂ ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତେନ ସଦିସଂ, ସମନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଖୀଣାସୱପଟିପତ୍ତିସଦିସା ପଟିପଦା ହୋତୀତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ସୁୱିକ୍ଖମ୍ଭିତକିଲେସତ୍ତା। ଖୀଣାସୱସ୍ସ ନାମ…ପେ… ନ ହୋତୀତି ପହୀନୱିପଲ୍ଲାସତ୍ତା ଜୀୱିତନିକନ୍ତିୟା ଚ ଅଭାୱତୋ ନ ହୋତି। ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ପନ ଅପ୍ପହୀନୱିପଲ୍ଲାସତ୍ତା ଜୀୱିତନିକନ୍ତିସବ୍ଭାୱତୋ ଚ ଅପ୍ପମତ୍ତକେନପି ହୋତି।

ତତ୍ରିମାନି ୱତ୍ଥୂନି – ଦୀଘଭାଣକଅଭୟତ୍ଥେରୋ କିର ଏକଂ ପିଣ୍ଡପାତିକଂ ପରିଗ୍ଗହେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଦହରସ୍ସ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି। ସୋ ତଂ ନହାୟମାନଂ କଲ୍ୟାଣୀନଦୀମୁଖଦ୍ୱାରେ ନିମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ପାଦେ ଅଗ୍ଗହେସି। ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ''କୁମ୍ଭୀଲୋ''ତି ସଞ୍ଞାୟ ମହାସଦ୍ଦଂ ଅକାସି, ତଦା ନଂ ''ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ''ତି ଜାନିଂସୁ। ଚନ୍ଦମୁଖତିସ୍ସରାଜକାଲେ ପନ ମହାୱିହାରେ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ଖୀଣାସୱୋ ଦୁବ୍ବଲଚକ୍ଖୁକୋ ୱିହାରେଯେୱ ଅଚ୍ଛତି। ତଂ ରାଜା ''ଥେରଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ଭିକ୍ଖୂସୁ ଭିକ୍ଖାଚାରଂ ଗତେସୁ ଅପ୍ପସଦ୍ଦୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସପ୍ପୋ ୱିୟ ପାଦେ ଅଗ୍ଗହେସି। ଥେରୋ ସିଲାଥମ୍ଭୋ ୱିୟ ନିଚ୍ଚଲୋ ହୁତ୍ୱା ''କୋ ଏତ୍ଥା''ତି ଆହ। ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ତିସ୍ସୋତି। ସୁଗନ୍ଧଂ ୱାୟସି ନୋ ତିସ୍ସାତି। ଏୱଂ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଭୟଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ଏକଚ୍ଚୋ ପନ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋପି ଅତିସୂରୋ ହୋତି ନିବ୍ଭୟୋ, ସୋ ରଜନୀୟେନ ଆରମ୍ମଣେନ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତବ୍ବୋ। ୱସଭରାଜାପି ହି ଏକଂ ଥେରଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହମାନୋ ଘରେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ବଦରସାଳୱଂ ମଦ୍ଦମାନୋ ନିସୀଦି। ମହାଥେରସ୍ସ ଖେଳୋ ଚଲିତୋ, ଥେରସ୍ସ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାୱୋ ଆୱିଭୂତୋ। ଖୀଣାସୱସ୍ସ ହି ରସତଣ୍ହା ନାମ ସୁପ୍ପହୀନା, ଦିବ୍ବେସୁପି ରସେସୁ ନିକନ୍ତି ନାମ ନ ହୋତି। ତସ୍ମା ଇମେହି ଉପାୟେହି ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସଚସ୍ସ ଭୟଂ ୱା ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ ୱା ରସତଣ୍ହା ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ''ନ ତ୍ୱଂ ଅରହା''ତି ଅପନେତବ୍ବୋ।

ଅସନ୍ତଗୁଣସମ୍ଭାୱନଲକ୍ଖଣା ପାପିଚ୍ଛାତି ଆହ – ''ଯା ସା ଇଧେକଚ୍ଚୋ…ପେ… ଆଦିନା ନୟେନା''ତି। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ''ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ସମାନୋ 'ସଦ୍ଧୋତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ'ତି ଇଚ୍ଛତି, ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋୱ ସମାନୋ 'ବହୁସ୍ସୁତୋତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ'ତି ଇଚ୍ଛତି, ସଙ୍ଗଣିକାରାମୋୱ ସମାନୋ 'ପୱିୱିତ୍ତୋତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ'ତି ଇଚ୍ଛତି, କୁସୀତୋୱ ସମାନୋ 'ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ'ତି ଇଚ୍ଛତି, ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀୱ ସମାନୋ 'ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତୀତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ'ତି ଇଚ୍ଛତି, ଅସମାହିତୋୱ ସମାନୋ 'ସମାହିତୋତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ'ତି ଇଚ୍ଛତି, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋୱ ସମାନୋ 'ପଞ୍ଞୱାତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ'ତି ଇଚ୍ଛତି, ଅଖୀଣାସୱୋୱ ସମାନୋ 'ଖୀଣାସୱୋତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ'ତି ଇଚ୍ଛତି, ଯା ଏୱରୂପା ଇଚ୍ଛା ଇଚ୍ଛାଗତା ପାପିଚ୍ଛତା ରାଗୋ ସାରାଗୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସାରାଗୋ, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପାପିଚ୍ଛତା''ତି (ୱିଭ। ୮୫୧) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ପାଳିପଦେସଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ପାପିକାୟାତି ଲାମିକାୟ ଇଚ୍ଛାୟ। ଅପକତୋତି ପାପିକାୟ ଇଚ୍ଛାୟ ସମ୍ମାଆଜୀୱତୋ ଅପେତୋ କତୋତି ଇଚ୍ଛାୟ ଅପକତୋ। ତଥାଭୂତୋ ଚ ମିଚ୍ଛାଜୀୱେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରାଜିତୋ ନାମ ହୋତୀତି ଆହ ''ଅଭିଭୂତୋ ପରାଜିତୋ''ତି।

ସାମଞ୍ଞଂ ଦୁପ୍ପରାମଟ୍ଠଂ ନିରୟାୟୁପକଡ୍ଢତୀତି ଯଥା କୁସୋ ଯେନ ଦୁଗ୍ଗହିତୋ, ତସ୍ସ ହତ୍ଥଂ ଅନୁକନ୍ତତି ଫାଲେତି, ଏୱମେୱ ସମଣଧମ୍ମସଙ୍ଖାତଂ ସାମଞ୍ଞମ୍ପି ଖଣ୍ଡସୀଲାଦିତାୟ ଦୁପ୍ପରାମଟ୍ଠଂ ନିରୟାୟ ଉପକଡ୍ଢତି, ନିରୟେ ନିବ୍ବତ୍ତାପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସିଥିଲୋତି ଓଲୀୟିତ୍ୱା କରଣେନ ସିଥିଲଗ୍ଗାହେନ କତୋ। ପରିବ୍ବାଜୋତି ଖଣ୍ଡାଦିଭାୱପ୍ପତ୍ତୋ ସମଣଧମ୍ମୋ। ଭିୟ୍ୟୋ ଆକିରତେ ରଜନ୍ତି ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ୱିଜ୍ଜମାନଂ ରାଗରଜାଦିଂ ଏୱରୂପୋ ସମଣଧମ୍ମୋ ଅପନେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଅଥ ଖୋ ତସ୍ସ ଉପରି ଅପରମ୍ପି ରାଗରଜାଦିଂ ଆକିରତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋତି ପାରାଜିକଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ''ସମଣୋ ଅହ''ନ୍ତି ପଟିଜାନନତୋ ୱୋହାରମତ୍ତସିଦ୍ଧୋ ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ। ଅଜାନମେୱାତି ପାଠେ ଏୱାତି ଅୱଧାରଣତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଅଜାନମେୱନ୍ତି ପାଠେ ପନ ଏୱଂ ଜାନାମି ଏୱଂ ପସ୍ସାମୀତି ଅୱଚନ୍ତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ପଦଭାଜନୀୟୱଣ୍ଣନା

୧୯୯ ।ଅସୁଭଜ୍ଝାନାଦୀନୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ କାୟଗତାସତିଜ୍ଝାନଞ୍ଚ କସିଣଜ୍ଝାନଞ୍ଚ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ତେନ ''କାୟଗତାସତିଜ୍ଝାନଂ ପଥୱୀକସିଣଜ୍ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜି''ନ୍ତିଆଦିଂ ୱଦନ୍ତୋପି ପାରାଜିକୋୱ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱିମୋକ୍ଖୋତି ଏତ୍ଥ ୱି-ସଦ୍ଦୋ ୱିସେସତ୍ଥୋ ୱିୱିଧତ୍ଥୋ ୱାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ସୁଟ୍ଠୁ ମୁତ୍ତୋ''ତିଆଦି। ୱିମୋକ୍ଖୋତି ଚତ୍ତାରୋ ଅରିୟମଗ୍ଗା। ତସ୍ସ ସଗୁଣତୋ ସୁଞ୍ଞତାଦିନାମଲାଭଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ''ସୋ ପନାୟ''ନ୍ତିଆଦି। ମଗ୍ଗୋ ହି ନାମ ପଞ୍ଚହି କାରଣେହି ନାମଂ ଲଭତି ସରସେନ ୱା ପଚ୍ଚନୀକେନ ୱା ସଗୁଣେନ ୱା ଆରମ୍ମଣେନ ୱା ଆଗମନେନ ୱା। ସଚେ ହି ସଙ୍ଖାରୁପେକ୍ଖା ଅନିଚ୍ଚତୋ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠାତି, ଅନିମିତ୍ତୱିମୋକ୍ଖେନ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ସଚେ ଦୁକ୍ଖତୋ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠାତି, ଅପ୍ପଣିହିତୱିମୋକ୍ଖେନ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ସଚେ ଅନତ୍ତତୋ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠାତି, ସୁଞ୍ଞତୱିମୋକ୍ଖେନ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଇଦଂ ସରସତୋ ନାମଂ ନାମ। ଯସ୍ମା ପନେସ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନାୟ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଘନୱିନିବ୍ଭୋଗଂ କତ୍ୱା ନିଚ୍ଚନିମିତ୍ତଧୁୱନିମିତ୍ତସସ୍ସତନିମିତ୍ତାନି ପଜହନ୍ତୋ ଆଗତୋ, ତସ୍ମା ଅନିମିତ୍ତୋ। ଦୁକ୍ଖାନୁପସ୍ସନାୟ ପନ ସୁଖସଞ୍ଞଂ ପହାୟ ପଣିଧିଂ ପତ୍ଥନଂ ସୁକ୍ଖାପେତ୍ୱା ଆଗତତ୍ତା ଅପ୍ପଣିହିତୋ। ଅନତ୍ତାନୁପସ୍ସନାୟ ଅତ୍ତସତ୍ତପୁଗ୍ଗଲସଞ୍ଞଂ ପହାୟ ସଙ୍ଖାରାନଂ ସୁଞ୍ଞତୋ ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ସୁଞ୍ଞତୋତି ଇଦଂ ପଚ୍ଚନୀକତୋ ନାମଂ ନାମ।

ରାଗାଦୀହି ପନେସ ସୁଞ୍ଞତତ୍ତା ସୁଞ୍ଞତୋ। ରୂପନିମିତ୍ତାଦୀନଂ ରାଗନିମିତ୍ତାଦୀନଂଯେୱ ୱା ଅଭାୱେନ ଅନିମିତ୍ତୋ। ରାଗାଦିପଣିଧିଆଦୀନଂ ଅଭାୱତୋ ଅପ୍ପଣିହିତୋତି ଇଦମସ୍ସ ସଗୁଣତୋ ନାମଂ। ସ୍ୱାୟଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ଅନିମିତ୍ତଂ ଅପ୍ପଣିହିତଞ୍ଚ ନିବ୍ବାନଂ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତୀତି ସୁଞ୍ଞତୋ ଅନିମିତ୍ତୋ ଅପ୍ପଣିହିତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଇଦମସ୍ସ ଆରମ୍ମଣତୋ ନାମଂ। ଆଗମନଂ ପନ ଦୁୱିଧଂ ୱିପସ୍ସନାଗମନଂ ମଗ୍ଗାଗମନଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ମଗ୍ଗେ ୱିପସ୍ସନାଗମନଂ ଲବ୍ଭତି, ଫଲେ ମଗ୍ଗାଗମନଂ। ଅନତ୍ତାନୁପସ୍ସନା ହି ସୁଞ୍ଞତା ନାମ, ସୁଞ୍ଞତୱିପସ୍ସନାୟ ମଗ୍ଗୋ ସୁଞ୍ଞତୋ। ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନା ଅନିମିତ୍ତା ନାମ, ଅନିମିତ୍ତୱିପସ୍ସନାୟ ମଗ୍ଗୋ ଅନିମିତ୍ତୋ। ଇଦଂ ପନ ନାମଂ ନ ଅଭିଧମ୍ମପରିୟାୟେନ ଲବ୍ଭତି। ତଥା ହି ତଂ ସଙ୍ଖାରନିମିତ୍ତସ୍ସ ଅୱିଜହନତୋ ନ ନିପ୍ପରିୟାୟେନ ଅନିମିତ୍ତଂ, ସୁତ୍ତନ୍ତପରିୟାୟେନ ପନ ଲବ୍ଭତି। ତତ୍ର ହି ଗୋତ୍ରଭୁଞାଣଂ ଅନିମିତ୍ତଂ ନିବ୍ବାନଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଅନିମିତ୍ତନାମକଂ ହୁତ୍ୱା ସୟଂ ଆଗମନିୟଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ମଗ୍ଗସ୍ସ ନାମଂ ଦେତୀତି ୱଦନ୍ତି, ତେନ ମଗ୍ଗୋ ଅନିମିତ୍ତୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ମଗ୍ଗାଗମନେନ ପନ ଫଲଂ ଅନିମିତ୍ତନ୍ତି ଯୁଜ୍ଜତିଯେୱ। ଦୁକ୍ଖାନୁପସ୍ସନା ସଙ୍ଖାରେସୁ ପଣିଧିଂ ସୁକ୍ଖାପେତ୍ୱା ଆଗତତ୍ତା ଅପ୍ପଣିହିତା ନାମ, ଅପ୍ପଣିହିତୱିପସ୍ସନାୟ ମଗ୍ଗୋ ଅପ୍ପଣିହିତୋ, ଅପ୍ପଣିହିତମଗ୍ଗସ୍ସ ଫଲଂ ଅପ୍ପଣିହିତଂ। ଏୱଂ ୱିପସ୍ସନା ଅତ୍ତନୋ ନାମଂ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଦେତି, ମଗ୍ଗୋ ଫଲସ୍ସାତି ଇଦଂ ଆଗମନତୋ ନାମଂ। ସୁଞ୍ଞତାତି ୱିୱିତ୍ତତ୍ତା। ନ ହି ମଗ୍ଗେ ରାଗାଦୟୋ ସନ୍ତି, ଉପରୂପରି ଉପ୍ପଜ୍ଜନକରାଗାଦୀନଂ କାରଣତ୍ତା ରାଗାଦୟୋ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଆହ ''ରାଗଦୋସମୋହନିମିତ୍ତେହୀ''ତି। ସୱିଗ୍ଗହାନଂ ୱିୟ ଉପଟ୍ଠାନଞ୍ଚେତ୍ଥ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ରାଗାଦୟୋୱ ପତ୍ତିଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ପଣିଧୀତି ଆହ ''ରାଗଦୋସମୋହପଣିଧୀନ''ନ୍ତି।

ୱତ୍ଥୁୱିଜ୍ଜାଦିଂ ସନ୍ଧାୟ ଅୱଚନତୋ ''ୱିଜ୍ଜାନଂ ଲାଭୀମ୍ହୀ''ତି ୱୁତ୍ତେପି ହୋତି। ଏକେକକୋଟ୍ଠାସୱସେନାତି ସତିପଟ୍ଠାନଚତୁକ୍କାଦିଏକେକକୋଟ୍ଠାସୱସେନ। କିଞ୍ଚାପି ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି ଏକେକକୋଟ୍ଠାସୱସେନେୱ ଦସ୍ସିତଂ, ତତ୍ଥ ପନ ''ଲୋକୁତ୍ତରାନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନ''ନ୍ତିଆଦିନା ପଚ୍ଚେକଂ ଲୋକୁତ୍ତର-ସଦ୍ଦଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଏକେକକୋଟ୍ଠାସୱସେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଧ ଲୋକୁତ୍ତର-ସଦ୍ଦେନ ୱିନାତି ଅୟମେତ୍ଥ ୱିସେସୋ। ତତ୍ଥାତି ତେସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ।

ନନୁ ଚ ''କିଲେସପ୍ପହାନମେୱା''ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି କିଲେସାନଂ ପହାନମତ୍ତଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମୋ ହୋତୀତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ, ତଂ ସନ୍ଧାୟ କିଲେସପ୍ପହାନସ୍ସ ମଗ୍ଗକିଚ୍ଚତ୍ତା କିଚ୍ଚୱସେନ ମଗ୍ଗୋ ଦୀପିତୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତଂ ପନା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। କାମରାଗଂ ସନ୍ଧାୟ ''ତତିୟମଗ୍ଗେନ ହି ରାଗଦୋସାନଂ ପହାନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ରୂପରାଗଅରୂପରାଗେ ସନ୍ଧାୟ। ନ ହି ତେ ତେନ ପହୀୟନ୍ତି ଚତୁତ୍ଥମଗ୍ଗେନ ପହାତବ୍ବତ୍ତା।

ରାଗାଚିତ୍ତଂ ୱିନୀୱରଣତାତି ରାଗା ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱିନୀୱରଣତାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ରାଗା ୱିମୁତ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ତସ୍ସେୱ ରାଗନୀୱରଣସ୍ସ ଅଭାୱେନ ୱିଗତନୀୱରଣତ୍ତା ୱିନୀୱରଣତାତି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏସ ନୟୋ ସେସେସୁପି।

ଯା ଚ ପଞ୍ଚ ୱିଜ୍ଜାତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ନିବ୍ବଚ୍ଚିତଲୋକୁତ୍ତରତ୍ତାତି ୱିସୁଂଯେୱ ଲୋକତୋ ଅପଗତଲୋକୁତ୍ତରତ୍ତା। ଯଥା ୱିନା ଲୋକୁତ୍ତର-ସଦ୍ଦେନ ''ସତିପଟ୍ଠାନାଦୀନଂ ଲାଭୀମ୍ହୀ''ତି ୱୁତ୍ତେପି ପାରାଜିକଂ ହୋତି, ଏୱମିଧାପି ''ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦାୟ ଲାଭୀମ୍ହୀତି ୱୁତ୍ତେପି ହୋତିଯେୱା''ତି ୱତ୍ତୁଂ ଯୁଜ୍ଜତି। କିଞ୍ଚାପି ଯୁଜ୍ଜତି, ଅଥ ଖୋ ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱିଭାଗେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନ ସକ୍କା ଏୱମିଦଂ ୱତ୍ତୁନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ…ପେ… ନ ସକ୍କା

ଅଞ୍ଞଂ ପମାଣଂ କାତୁ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତମ୍ପି ତତ୍ଥେୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ସୁଦ୍ଧିକୱାରକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୦୦।ଉଲ୍ଲପନାକାରନ୍ତି ସମାପଜ୍ଜିନ୍ତିଆଦିଉଲ୍ଲପନାକାରଂ। ଆପତ୍ତିଭେଦନ୍ତି ‘‘ନ ପଟିୱିଜାନନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସା’’ତିଆଦିଆପତ୍ତିଭେଦଂ। ପୁନ ଆନେତ୍ୱା ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀହି ନ ଯୋଜିତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ପଠମଜ୍ଝାନେନା’’ତି ପାଠୋତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ, ତଦେୱ ଯୁତ୍ତଂ।

କତ୍ତୁସାଧନୋପି ଭଣିତ-ସଦ୍ଦୋ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଅଥ ୱା’’ତିଆଦି। ଯେନ ଚିତ୍ତେନ ମୁସା ଭଣତି, ତେନେୱ ଚିତ୍ତେନ ନ ସକ୍କା ‘‘ମୁସା ଭଣାମୀ’’ତି ଜାନିତୁଂ, ଅନ୍ତରନ୍ତରା ପନ ଅଞ୍ଞେନ ଚିତ୍ତେନ ‘‘ମୁସା ଭଣାମୀ’’ତି ଜାନାତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଭଣନ୍ତସ୍ସ ହୋତି ମୁସା ଭଣାମୀ’’ତି। ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋତି ତୀହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମୁସାୱାଦୋତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋ। ନ ସକ୍କା ନ ଭୱିତୁନ୍ତି ପୁବ୍ବଭାଗତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆଭୋଗଂ କତ୍ୱା ଭଣିତତ୍ତା ନ ସକ୍କା ନ ଭୱିତୁଂ। ଆପତ୍ତିଯା ନ କାରେତବ୍ବୋତି ପୁବ୍ବଭାଗକ୍ଖଣେ ‘‘ମୁସା ଭଣିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆଭୋଗଂ ୱିନା ସହସା ଭଣନ୍ତସ୍ସ ୱଚନକ୍ଖଣେ ‘‘ମୁସା ଏତ’’ନ୍ତି ଉପଟ୍ଠିତେପି ନିୱତ୍ତେତୁମସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତାଯ ଅୱିସଯଭାୱତୋ ଆପତ୍ତିଯା ନ କାରେତବ୍ବୋ। ଦୱାତି ସହସା। ରୱାତି ଅଞ୍ଞଂ ୱତ୍ତୁକାମସ୍ସ ଖଲିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଭଣନଂ।

ତଂ ଜାନାତୀତି ତଂଞାଣଂ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ତଂଞାଣତା, ଞାଣସ୍ସ ଅତ୍ତସଂୱେଦନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଞାଣସମୋଧାନନ୍ତି ଞାଣସ୍ସ ବହୁଭାୱୋ, ଏକଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେ ଅନେକଞାଣତାତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ହି ସକ୍କା...ପେ... ଜାନିତୁନ୍ତି ଆରମ୍ମଣକରଣସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ଅସମ୍ମୋହାୱବୋଧୋ ଚ ଇଦିସସ୍ସ ଞାଣସ୍ସ ନତ୍ଥି, ‘‘ଭଣିସ୍ସାମୀ’’ତି ପୱତ୍ତଚିତ୍ତଂ ‘‘ଭଣାମୀ’’ତି ପୱତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହୁତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଞ୍ଚ ‘‘ଭଣିତ’’ନ୍ତି ପୱତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହୁତ୍ୱାତି ଆହ – ‘‘ପୁରିମଂ ପୁରିମଂ ପନ...ପେ... ନିରୁଜ୍ଝତୀ’’ତି। ତସ୍ମିଂ ପୁବ୍ବଭାଗେ ସତି ‘‘ସେସଦ୍ୱଯଂ ନ ହେସ୍ସତୀ’’ତି ଏତଂ ନତ୍ଥି, ଅୱସ୍ସଂ ହୋତିଯେୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଭଣିସ୍ସାମୀତି ପୁବ୍ବଭାଗେ ସତି ‘‘ଭଣାମି ଭଣିତ’’ନ୍ତି ଏତଂ ଦ୍ୱଯଂ ନ ନ ହୋତି, ହୋତିଯେୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଏକଂ ୱିଯ ପକାସତୀତି ଅନେକକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପନ୍ନମ୍ପି ଚିତ୍ତଂ ଏକକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପନ୍ନସଦିସଂ ହୁତ୍ୱା ପକାସତି। ସମାପଜ୍ଜିନ୍ତିଆଦୀନୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସମାପଜ୍ଜାମି, ସମାପନ୍ନୋତି ଇମାନି ଦ୍ୱେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ତତ୍ଥ ସମାପଜ୍ଜିଂ, ସମାପନ୍ନୋତି ଇମେସଂ ଅସତିପି କାଲନାନତ୍ତେ ୱଚନୱିସେସଂ ସନ୍ଧାଯ ୱିସୁଂ ଗହଣଂ।

୨୦୭।ସକଭାୱପରିଚ୍ଚଜନୱସେନାତି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଭାୱସ୍ସ ପରିଚ୍ଚଜନୱସେନ। ମଗ୍ଗୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ପୁବ୍ବେ ୱିଯ ‘‘ସରାଗୋ ସଦୋସୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବତାଭାୱତୋ ଚତ୍ତମ୍ପି କେଚି ଗଣ୍ହନ୍ତି, ନଯିଦମେୱନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ୱନ୍ତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ଯଂ ଯେନ ୱନ୍ତଂ, ସୋ ପୁନ ତଂ ଆଦିଯତି। ତେନାହ ‘‘ଅନାଦିଯନଭାୱଦସ୍ସନୱସେନା’’ତି। ୱନ୍ତମ୍ପି କିଞ୍ଚି ସନ୍ତତିଲଗ୍ଗଂ ସିଯା, ନଯିଦମେୱନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ମୁତ୍ତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ‘‘ସନ୍ତତିତୋ ୱିମୋଚନୱସେନା’’ତି। ମୁତ୍ତମ୍ପି କିଞ୍ଚି ମୁତ୍ତବନ୍ଧନଂ ୱିଯ ଫଲଂ କୁହିଞ୍ଚି ତିଟ୍ଠତି, ନ ଏୱମିଦନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ପହୀନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ‘‘କ୍ୱଚି ଅନୱଟ୍ଠାନଦସ୍ସନୱସେନା’’ତି। ଯଥା କିଞ୍ଚି ଦୁନ୍ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ପୁନ ଆଦାଯ ସମ୍ମଦେୱ ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ୱିପସ୍ସନାଯ ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ଆଦିନ୍ନସଦିସଂ ମଗ୍ଗେନ ପହୀନଂ ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ନାମ ହୋତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ‘‘ଆଦିନ୍ନପୁବ୍ବସ୍ସ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗଦସ୍ସନୱସେନା’’ତି। ଉକ୍ଖେଟିତୋତି ଉତ୍ତାସିତୋ, ଉତ୍ତାସେତ୍ୱା ପଲାପିତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯୋ ଚ ଉତ୍ତାସେତ୍ୱା ପଲାପିତୋ, ନ ପୁନ ସୋ ତଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛତୀତି ଆହ ‘‘ପୁନ ଅନଲ୍ଲୀଯନଭାୱଦସ୍ସନୱସେନା’’ତି, ପୁନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସନ୍ତାନେ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଭାୱଦସ୍ସନୱସେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଖିଟ-ସଦ୍ଦଂ ସଦ୍ଦସତ୍ଥୱିଦୂ ଉତ୍ତାସତ୍ଥେ ପଠନ୍ତୀତି ଆହ – ‘‘ସ୍ୱାଯମତ୍ଥୋ ସଦ୍ଦସତ୍ଥତୋ ପରିଯେସିତବ୍ବୋ’’ତି। ଅଣୁଯେୱ ଅଣୁସହଗତଂ, ଅତିଖୁଦ୍ଦକନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ସୁଦ୍ଧିକୱାରକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱତ୍ତୁକାମୱାରକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୧୫।କେୱଲଞ୍ହିଯନ୍ତି କେୱଲଞ୍ହି ଅଯଂ। ‘‘ୱାରୋ’’ତି ଅଜ୍ଝାହରିତବ୍ବଂ। ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ଜାନାତୀତି ‘‘ପଠମଜ୍ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜି’’ନ୍ତିଆଦିମ୍ହି ୱୁତ୍ତେ ତଦତ୍ଥସ୍ସ ପକତିଯା ୱିଜାନନଲକ୍ଖଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ପନ ୱଚୀଭେଦଂ ଅକତ୍ୱା ପକ୍କମନାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ‘‘ମଂ ଅରହାତି ଜାନାତୂ’’ତି ତମ୍ହା ଆୱାସା ପଠମଂ ପକ୍କମତୀତି ଆଗତୱତ୍ଥୁମ୍ହି ୱିଯ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଅୱିଦିତେପି ନିକ୍ଖନ୍ତମତ୍ତେ ପାରାଜିକଂ। ଜାନନଲକ୍ଖଣନ୍ତି ‘‘ତଙ୍ଖଣେ ଜାନନଂ ନାମ ଇଦିସ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ । ୱିଞ୍ଞତ୍ତିପଥେତି କାଯୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତୀନଂ ଗହଣଯୋଗ୍ଗେ ପଦେସେ, ପକତିଚକ୍ଖୁନା ପକତିସୋତେନ ଚ ଦଟ୍ଠୁଂ ସୋତୁଞ୍ଚ ଅରହଟ୍ଠାନେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତେନ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିପଥଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତୋ ଚେ କୋଚି ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଦିସ୍ୱାଯ ଚ ସୋତଧାତୁଯା ଦିସ୍ୱା ସୁତ୍ୱା ଚ ଜାନାତି, ନ ପାରାଜିକନ୍ତି ଦୀପେତି। ଅସ୍ସୁତପୁବ୍ବସ୍ସ ‘‘କିମିଦଂ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ସଂସଯୁପ୍ପତ୍ତିସବ୍ଭାୱତୋ ‘‘ସୁତଂ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଠମଂ ୱଚନମତ୍ତଂ ଅସ୍ସୁତପୁବ୍ବେନପି ‘‘ପଠମଜ୍ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜି’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘କିମିଦ’’ନ୍ତି ସନ୍ଦେହଂ ଅନୁପ୍ପାଦେତ୍ୱା ‘‘ଝାନଂ ନାମ କିରେସ ସମାପଜ୍ଜୀ’’ତି ଏତ୍ତକମତ୍ତେପି ଞାତେ ପାରାଜିକଂ ହୋତିଯେୱ।

ଅନାପତ୍ତିଭେଦକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୨୨।ଅନୁଲ୍ଲପନାଧିପ୍ପାଯସ୍ସାତି ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅୱତ୍ତୁକାମସ୍ସ, ‘‘ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମୋ ଅଯ’’ନ୍ତି ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତସ୍ସାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସରୂପତୋ ପନ ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଭିକ୍ଖୁ ଅନୁଲ୍ଲପନାଧିପ୍ପାଯସ୍ସା’’ତି ୱିନୀତୱତ୍ଥୂସୁ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଆଗତୱତ୍ଥୁୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ‘‘ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମୋ ଅଯ’’ନ୍ତି ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ୱଦନ୍ତୋପି ୱୋହାରତୋ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ ନାମ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତସ୍ସା’’ତି।

ପଦଭାଜନୀଯୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଭାଯନ୍ତୋପୀତି ‘‘ଇମସ୍ସ ମଯି ନତ୍ଥିଭାୱଂ ଅଞ୍ଞେପି ଜାନନ୍ତା ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ’’ତି ଭାଯନ୍ତୋପି।

ୱିନୀତୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୨୨୩।ସେକ୍ଖଭୂମିଯନ୍ତି ଇମିନା ଝାନଭୂମିମ୍ପି ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ତିଣ୍ଣଂ ୱିୱେକାନନ୍ତି କାଯଚିତ୍ତୌପଧିୱିୱେକାନଂ।

ପିଣ୍ଡାଯ ଚରଣସ୍ସ ଭୋଜନପରିଯୋସାନତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଯାୱ ଭୋଜନପରିଯୋସାନ’’ନ୍ତି। ଭୁତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସପି ପୁନ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ସଜ୍ଝାୱନିଚ୍ଛାଯ ଚୀୱରସଣ୍ଠପନାଦୀନି କରୋନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟମେୱ।

୨୨୫।ଆରାଧନୀଯୋ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମୋ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯେନାତି ୱତ୍ଥୁଦ୍ୱଯଂ ଏକସଦିସମ୍ପି ଦ୍ୱୀହି ଭିକ୍ଖୂହି ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଆରୋଚିତତ୍ତା ଭଗୱତା ୱିନିଚ୍ଛିନିତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ୱିନୀତୱତ୍ଥୂସୁ ଆରୋପେତବ୍ବନ୍ତି ପାଠଇଯଂ ଆରୋପିତଂ।

୨୨୬।ପସାଦଭଞ୍ଞନ୍ତି କେୱଲଂ ପସାଦମତ୍ତେନ ଭଣନଂ, ନ ପନ ‘‘ସଭାୱତୋ ଏତେ ଅରହନ୍ତୋଯେୱା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା। ତେନେୱେତ୍ଥ ଅନାପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ଯଦି ପନ ‘‘ଏତେ ସଭାୱତୋ ଅରହନ୍ତୋଯେୱା’’ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ‘‘ଆଯନ୍ତୁ ଭୋନ୍ତୋ ଅରହନ୍ତୋ’’ତିଆଦୀନି ୱଦତି, ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବଂ।

୨୨୭। ପଦସା ଗମନଂ ସନ୍ଧାଯ କତିକାଯ କତତ୍ତା ‘‘ଯାନେନ ୱା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱିଜ୍ଜାମଯିଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଇଦ୍ଧିଯା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ରକ୍ଖନ୍ତୀତି ‘‘ଯୋ ଇମମ୍ହା ଆୱାସା ପଠମଂ ପକ୍କମିସ୍ସତି, ତଂ ମଯଂ ‘ଅରହା’ତି ଜାନିସ୍ସାମା’’ତି ଏୱଂ କତିକାଯ କତତ୍ତା ଅପୁବ୍ବାଚରିମଂ ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତାପି ସହ ନିକ୍ଖନ୍ତଭାୱତୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ରକ୍ଖନ୍ତି। କେଚି ପନ ‘‘ହତ୍ଥପାସଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ହତ୍ଥଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ୱିଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ‘ଉଭୋଥ ଗଚ୍ଛାମ, ଏଥ ଗଚ୍ଛାମା’ତି ଏୱଂ ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ଗମନେ ପୁବ୍ବାପରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ନାପଜ୍ଜତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଏତଂ ପନ ଅଧମ୍ମିକଂ କତିକୱତ୍ତନ୍ତି ‘‘ଇଧ ଅରହନ୍ତୋଯେୱ ୱସନ୍ତୂତି ଯଦି ଭିକ୍ଖୂ କତିକଂ କରୋନ୍ତି, ଏତଂ ଅଧମ୍ମିକଂ କତିକୱତ୍ତ’’ନ୍ତି ଚୂଳଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତଂ ପନ ସବ୍ବମ୍ପି କତିକୱତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଏତଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ନାନାୱେରଜ୍ଜକାତି ନାନାଜନପଦୱାସିନୋ। ସଙ୍ଘଲାଭୋତି ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ ଅତ୍ତନୋ ପାପୁଣନକୋଟ୍ଠାସୋ। ଅଯଞ୍ଚ ପଟିକ୍ଖେପୋ ଇମିନାୱ ନୀହାରେନ ବହିସୀମଟ୍ଠାନଂ ଅୱିସେସେନ ସଙ୍ଘଲାଭସ୍ସ ସାମିଭାୱାପାଦନଂ ସନ୍ଧାଯ କତୋ। ୱିସେସତୋ ପନ ବହିସୀମଟ୍ଠାନମ୍ପି ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକେକକୋଟ୍ଠାସତୋ ‘‘ଏତ୍ତକଂ ଦାତୁଂ, ଇଦିସଂ ୱା ଦାତୁଂ, ଏତ୍ତକାନଂ ୱା ଦାତୁଂ, ଇଦିସସ୍ସ ୱା ଦାତୁଂ ରୁଚ୍ଚତି ସଙ୍ଘସ୍ସା’’ତି ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

୨୨୮।ଆଯସ୍ମା ଚ ଲକ୍ଖଣୋତିଆଦୀସୁ କୋ ପନାଯସ୍ମା ଲକ୍ଖଣୋ, କସ୍ମା ଚସ୍ସ ଲକ୍ଖଣୋତି ନାମଂ ଅହୋସି, କୋ ଚାଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ, କସ୍ମା ଚ ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସୀତି ତଂ ସବ୍ବଂ ପକାସେତୁଂ ‘‘ଯ୍ୱାଯ’’ନ୍ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ଲକ୍ଖଣସମ୍ପନ୍ନେନାତି ପୁରିସଲକ୍ଖଣସମ୍ପନ୍ନେନ। ବ୍ରହ୍ମସମେନାତି ବ୍ରହ୍ମତ୍ତଭାୱସମେନ। ଇସକଂ ହସିତଂ ସିତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଆହ ‘‘ମନ୍ଦହସିତ’’ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠିକସଙ୍ଖଲିକନ୍ତି ନଯିଦଂ ଅୱିଞ୍ଞାଣକଂ ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଖଲିକମତ୍ତଂ, ଅଥ

ଖୋ ଏକୋ ପେତୋତି ଆହ ‘‘ପେତଲୋକେ ନିଵ୍ଵତ୍ତଂ ସତ୍ତ’’ନ୍ତି। ଏତେ ଅତ୍ତଭାୱାତି ପେତତ୍ତଭାୱା। ନ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଦେୱତ୍ତଭାୱା ୱିଯ ପକତିଯା ଆପାଥଂ ନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତେସଂ ପନ ରୁଚିଯା ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ। ମନୁସ୍ସାନଂ ଦୁକ୍ଖାଭିଭୂତାନଂ ଅନାଥଭାୱଦସ୍ସନପଦଟ୍ଠାନା କରୁଣାତି ଆହ ‘‘କାରୁଞ୍ଞେ କତ୍ତଵ୍ଵେ’’ତି। ଅତ୍ତନୋ ଚ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ବୁଦ୍ଧଞାଣସ୍ସ ଚ ସମ୍ପତ୍ତିନ୍ତି ପଚ୍ଚେକଂ ସମ୍ପତ୍ତି-ସଦ୍ଦୋ ଯୋଜେତଵ୍ଵୋ। ତଦୁଭଯଂ ୱିଭାୱେତୁଂ ‘‘ତଞ୍ହି’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଚ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସୀ’’ତି ପଦଂ ଆନେତ୍ୱା ସମ୍ବନ୍ଧିତଵ୍ଵଂ। ଧମ୍ମଧାତୂତି ସଵ୍ଵଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି, ଧମ୍ମଧାତୂତି ୱା ଧମ୍ମାନଂ ସଭାୱୋ। ଉପପତ୍ତୀତି ଜାତି। ଉପପତ୍ତିସୀସେନ ହି ତଥାରୂପଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ୱଦତି। ଦୁସ୍ସଦ୍ଧାପଯା ହୋନ୍ତି, ତଦସ୍ସ ତେସଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ। ଦୁସ୍ସଦ୍ଧାପଯାତି ଇଦଞ୍ଚ ନ ଲକ୍ଖଣତ୍ଥେରଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଯେ ପନ ସୁଣନ୍ତି ‘‘ଏୱଂ କିର ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି, ତେ ସନ୍ଧାଯ। ଅଥ ଲକ୍ଖଣତ୍ଥେରୋ କସ୍ମା ନ ଅଦ୍ଦସ, କିମସ୍ସ ଦିଵ୍ଵଚକ୍ଖୁ ନତ୍ଥୀତି? ନୋ ନତ୍ଥି, ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ପନ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସ, ଇତରୋ ଅନାୱଜ୍ଜନେନ ନ ଅଦ୍ଦସ।

ୱିତୁଦେନ୍ତୀତି ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଡେନ୍ତି, ଅସିଧାରୂପମେହି ତିଖିଣେହି ଲୋହତୁଣ୍ଡକେହି ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ୱିତୁଦନ୍ତୀ’’ତି ୱା ପାଠୋ। ଫାସୁଳଅନ୍ତରିକାହୀତି ଭୁମ୍ପନ୍ତେ ନିସ୍ସଦ୍ଦୱଚନଂ। ଲୋହତୁଣ୍ଡକେହୀତି ଲୋହସଲାକାସଦିସେହି, କାଳଅଲୋହମଯେହେୱ ୱା ତୁଣ୍ଡକେହି। ପସାଦୁସ୍ସଦାତି ଇମିନା ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଘାତମତ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଞାଯମାନାନମ୍ପି କାଯପ୍ପସାଦସ୍ସ ବଲୱଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ପକ୍କଗଣ୍ଡସଦିସାତି ଇମିନା ପନ ଅତିୱିଯ ମୁଦୁସଭାୱତଂ ଦସ୍ସେତି। ଅଚ୍ଛରିଯଂ ୱତାତି ଗରହନଚ୍ଛରିଯଂ ନାମେତଂ।

ଚକ୍ଖୁଭୂତାତି ସମ୍ପତ୍ତଦିଵ୍ଵଚକ୍ଖୁକା, ଲୋକସ୍ସ ଚକ୍ଖୁଭୂତାତି ଏୱଂ ୱା ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠଵ୍ଵୋ। ଯତ୍ରାତି ହେତୁଅତ୍ଥେ ନିପାତୋତି ଆହ ‘‘ଯତ୍ରାତି କାରଣୱଚନ’’ନ୍ତି। ଅପ୍ପମାଣେ ସତ୍ତନିକାଯେ, ତେ ଚ ଖୋ ୱିଭାଗେନ କାମଭୱାଦିଭେଦେ ଭୱେ, ନିରଯାଦିଭେଦା ଗତିଯୋ, ନାନତ୍ତକାଯନାନତ୍ତସଞ୍ଞୀଆଦିୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତିଯୋ, ତଥାରୂପେ ସତ୍ତାୱାସେ ଚ ସଵ୍ଵଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ମେ ଉପନେତୁଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କରୋନ୍ତେନ।

ଗୋଘାତକୋତି ଗୁନ୍ନଂ ଅଭିଣ୍ହଂ ହନନକୋ। ତେନାହ ‘‘ୱଧିତ୍ୱା ୱଧିତ୍ୱା’’ତି। ତସ୍ସାତି ଗୁନ୍ନଂ ହନନକମ୍ମସ୍ସ। ଅପରାପରିଯକମ୍ମସ୍ସାତି ଅପରାପରିଯୱେଦନୀଯକମ୍ମସ୍ସ। ବଲୱତା ଗୋଘାତକକମ୍ମେନ ୱିପାକେ ଦୀଯମାନେ ଅଲଦ୍ଧୋକାସଂ ଅପରାପରିଯୱେଦନୀଯଂ, ତସ୍ମିଂ ୱିପକ୍କୱିପାକେ ଇଦାନି ଲଦ୍ଧୋକାସଂ ‘‘ଅୱସେସକମ୍ମ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। କମ୍ମସଭାଗତାଯାତି କମ୍ମସ୍ସ ସଭାଗଭାୱେନ ସଦିସଭାୱେନ। ଆରମ୍ମଣସଭାଗତାଯାତି ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ସଭାଗଭାୱେନ ସଦିସଭାୱେନ। ଯାଦିସେ ହି ଆରମ୍ମଣେ ପୁଵ୍ଵେ ତଂ କମ୍ମଂ ତସ୍ସ ଚ ୱିପାକୋ ପୱତ୍ତୋ, ତାଦିସେଯେୱ ଆରମ୍ମଣେ ଇଦଂ କମ୍ମଂ ଇମସ୍ସ ୱିପାକୋ ଚ ପୱତ୍ତୋତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ତସ୍ସେୱ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକାୱସେସେନା’’ତି। ଭୱତି ହି ତଂସଦିସେପି ତଵ୍ଵୋହାରୋ ଯଥା ସୋ ଏୱ ତିତ୍ତିରୋ, ତାନିଯେୱ ଓସଧାନୀତି। ଯସ୍ମା କମ୍ମସରିକ୍ଖକୱିପାକେ ‘‘କମ୍ମଂ ୱା କମ୍ମନିମିତ୍ତଂ ୱା’’ତି ଦ୍ୱଯମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ଯସ୍ମା ଚ ଗତିନିମିତ୍ତଂ ୱିଯ କମ୍ମଂ କମ୍ମନିମିତ୍ତଞ୍ଚ କମ୍ମତୋ ଭିନ୍ନଂ ୱିସୁଂ ହୁତ୍ୱା ନ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ମା ସରିକ୍ଖକୱିପାକଦାନସ୍ସ କାରଣଭାୱତୋ ଯତ୍ଥ କମ୍ମସରିକ୍ଖକେନ ୱିପାକେନ ଭୱିତଵ୍ଵଂ, ତତ୍ଥ କମ୍ମଂ ୱା କମ୍ମନିମିତ୍ତଂ ୱା ଗହେତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଧି ହୋତୀତି ୱଦନ୍ତି। ତେନେୱାହ – ‘‘ତସ୍ସ କିର...ପେ... ନିମିତ୍ତଂ ଅହୋସୀ’’ତି। ତତ୍ଥ ନିମିତ୍ତଂ ଅହୋସୀତି ପୁଵ୍ଵେ କତୂପଚିତସ୍ସ ପେତୂପପତ୍ତିନିଵ୍ଵତ୍ତନୱସେନ କତୋକାସସ୍ସ ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ନିମିତ୍ତଭୂତଂ ଇଦାନି ତଥା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତଂ ତସ୍ସ ୱିପାକସ୍ସ ନିମିତ୍ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଅହୋସି। ସୋତି ଗୋଘାତକୋ। ଅଟ୍ଠିକସଙ୍ଖଲିକପେତୋ ଜାତୋ କମ୍ମସରିକ୍ଖକୱିପାକୱସେନ।

୨୨୯।ପେସିଯୋ କତ୍ୱାତି ଗାୱିଂ ୱଧିତ୍ୱା ୱଧିତ୍ୱା ଗୋମଂସଂ ଫାଲେତ୍ୱା ପେସିଯୋ କତ୍ୱା। ସୁକ୍ଖାପେତ୍ୱାତି କାଲନ୍ତରଂ ଠପନତ୍ଥଂ ସୁକ୍ଖାପେତ୍ୱା। ସୁକ୍ଖାପିତମଂସପେସୀନଞ୍ହି ୱଲ୍ଲୂରସମଞ୍ଞାତି। ନିପ୍ପକ୍କଚମ୍ମେତି ୱିଗତପକ୍କଚମ୍ମୋ। ଉରବ୍ଭେ ହନ୍ତୀତି ଓରବ୍ଭିକୋ। ଏଳଅକେତି ଅଜେ। ନିୱାପପୁଟ୍ଠେତି ଅତ୍ତନା ଦିନ୍ନନିୱାପେନ ପୋସିତେ ଅସିନା ୱଧିତ୍ୱା ୱଧିତ୍ୱା ୱିକ୍କିଣନ୍ତୋ। ଏକଂ ମିଗନ୍ତି ଦୀପକମିଗଂ। କାରଣାହୀତି ଯାତନାହି। ଛତ୍ୱାତି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଛତ୍ୱା। ପେସୁଞ୍ଞୁପସଂହାରୱସେନ ଇତୋ ସୁତଂ ଅମୁତ୍ର, ଅମୁତ୍ର ୱା ସୁତଂ ଇଧ ସୂଚେତୀତି ସୂଚକୋ। ଅନଯଵ୍ଯସନଂ ପାପେସି ମନୁସ୍ସେତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ୱିନିଚ୍ଛଯାମଚ୍ଚୋତି ରଞ୍ଞା ଅଡ୍ଡକରଣେ ଠପିତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯମହାମତ୍ତୋ। ସୋ ହି ଗାମଜନକାଯଂ କୂଟଟ୍ଟେନ ୱଞ୍ଚେତୀତି ‘‘ଗାମକୂଟୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କେଚି ‘‘ତାଦିସୋଯେୱ ଗାମଜେଟ୍ଠକୋ ଗାମକୂଟୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ସମେନ ଭୱିତଵ୍ଵଂ ଧମ୍ମଟ୍ଠୋତି ୱତ୍ତଵ୍ଵତୋ। ରହସ୍ସଙ୍ଗେ ନିସୀଦନୱସେନ ୱିସମା ନିସଜ୍ଜା ଅହୋସି। ଫୁସନ୍ତୋତି ଥେଯ୍ୟାଯ ଫୁସନ୍ତୋ।

୨୩୦।ଅନିସ୍ସରୋତି ମାତୁଗାମୋ ସସାମିକୋ ଅତ୍ତନୋ ଫସ୍ସେ ଅନିସ୍ସରୋ। ଧଂସିତ୍ୱାତି ଭସ୍ସିତ୍ୱା ଅପଗନ୍ତ୍ୱା। ମଙ୍ଗନୱସେନ ଉଲତୀତି ମଙ୍ଗୁଲି, ୱିରୂପବୀଭଚ୍ଛଭାୱେନ ପୱତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ‘‘ୱିରୂପଂ ଦୁଦ୍ଦସିକଂ ବୀଭଚ୍ଛ’’ନ୍ତି।

ଉଦ୍ଧଂ ଉଦ୍ଧଂ ଅଗ୍ଗିନା ପକ୍କସରୀରତାଯ ଉପକ୍କଂ, ହେଟ୍ଠତୋ ପଗ୍ଘରଣୱସେନ କିଲିନ୍ନସରୀରତାଯ ଓକିଲିନୀ, ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଅଙ୍ଗାରସମ୍ପରିକିଣ୍ଣତାଯ ଓକିରିନୀ। ତେନାହ ‘‘ସା କିରା’’ତିଆଦି। ଅଙ୍ଗାରଚିତକେତି ଅଙ୍ଗାରସଞ୍ଚଯେ। ସରୀରତୋ ପଗ୍ଘରନ୍ତି ଅସୁଚିଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଜେଗୁଚ୍ଛାନି ସେଦଗତାନି। ତସ୍ସ କିର ରଞ୍ଞୋତି କାଲିଙ୍ଗସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ। ନାଟକିନୀତି ନଚ୍ଚନକିଚ୍ଚେ ଅଧିଗତା ଇତ୍ଥୀ। ସେଦେନ୍ତି ସେଦେନଂ, ତାପନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅସୀସକଂ କବନ୍ଧଂ ହୁତ୍ୱା ନିଵ୍ଵତ୍ତି କମ୍ମାଯୂହନକାଲେ ତଥା ନିମିତ୍ତଗ୍ଗହଣପରିଚଯତୋ। ଲାମକଭିକ୍ଖୂତି ହୀନାଚାରତାଯ ଲାମକୋ, ଭିକ୍ଖୁୱେସତାଯ ଭିକ୍ଖାହାରେନ ଜୀୱନତୋ ଚ ଭିକ୍ଖୁ। ଚିତ୍ତକେଳଇନ୍ତି ଚିତ୍ତରୁଚିଯଂ ତଂ ତଂ କୀଳଅନ୍ତୋ। ଅଯମେୱାତି ଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱୁତ୍ତନଯୋ ଏୱ।

୨୩୧।ନିସ୍ସେୱାଲପଣକକଦ୍ଦମୋତି ତିଲବୀଜକାଦିଭେଦେନ ସେୱାଲେନ ନୀଲମଣ୍ଡୂକପିଟ୍ଠିୱଣ୍ଣେନ ଉଦକପିଟ୍ଠଂ ଛାଦେତ୍ୱା ନିଵ୍ଵତ୍ତପଣକେନ କଦ୍ଦମେନ ଚ ୱିରହିତୋ। ସୁନ୍ଦରେହି ତିତ୍ଥେହୀତି ସୁଖାୱଗାହଣଟ୍ଠାନତାଯ କଦ୍ଦମାଦିଦୋସୱିରହତୋ ଚ ସୁନ୍ଦରେହି ତିତ୍ଥେହି। ତତୋ ଉଦକଦହତୋ ତଂହେତୁ, ତଂ ଉପନିସ୍ସାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ନାଗଭୱନଗତୋପି ହି ସୋ ରହଦୋ ତତୋ ଉପରିମନୁସ୍ସଲୋକେ ଜଲାସଯେନ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ତତୋ ଅଯଂ ତପୋଦା ସନ୍ଦତୀ’’ତି। ଅଥ ୱା ତତୋତି ନାଗଭୱନେ ଉଦକଦହତୋ ଅଯଂ ତପୋଦା ସନ୍ଦତି। ତଞ୍ହି ଉପରିଭୂମିତଲଂ ଆରୋହତି, ଉଣ୍ହଭାୱେନ ତପନତୋ ତପଂ ଉଦକଂ ଏତିସ୍ସାତି ଅନ୍ୱତ୍ଥନାମୱସେନ ତପୋଦାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପେତଲୋକୋତି ପେତାନଂ ଆୱାସଟ୍ଠାନଂ। କେଚି ପନ ‘‘ପେତଲୋକୋତି ଲୋହକୁମ୍ଭୀନିରଯା ଇଧାଧିପ୍ପେତା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ନଗରସ୍ସ ପନ ପରିତୋ ପଵ୍ଵତପାଦୱନନ୍ତରେସୁ ବହୂ ପେତାୱାସାପି ସନ୍ତେୱ। ସ୍ୱାଯମତ୍ଥୋ ପେତୱତ୍ଥୁପାଳଇଯା ଲକ୍ଖଣସଂଯୁତ୍ତେନ ଇମାଯ ଚ ୱିନୀତୱତ୍ଥୁପାଳଇଯା ଦୀପେତଵ୍ଵୋ।

କତହତ୍ଥାତି ଥିରତରଂ ଲକ୍ଖେସୁ ଅୱିରଜ୍ଝନସରକ୍ଖେପା। ଇଦିସା ପନ ତତ୍ଥ ୱସୀଭୂତା କତହତ୍ଥା ନାମ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଯୋ ସିପ୍ପମେୱ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ସୋ କତହତ୍ଥୋ ନାମ ନ ହୋତି, ଇମେ ପନ କତହତ୍ଥା, ଚିଣ୍ଣୱସୀଭାୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସିପ୍ପଦସ୍ସନୱସେନ କତଂ ରାଜକୁଲାନି ଉପେଚ୍ଚ ଅସନଂ ସରକ୍ଖେପୋ ଏତେହୀତି କତୁପାସନା, ରାଜକୁଲାଦୀସୁ ଦସ୍ସିତସିପ୍ପାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପଭଗ୍ଗୋତି ପରାଜିତୋ।

୨୩୨। ଦୋସଦସ୍ସନ ପୁଵ୍ଵକ ରୂପ ୱିରାଗ ଭାୱନା ସଙ୍ଖାତ ପଟିପକ୍ଖ ଭାୱନାୱସେନ ପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ ସୁପ୍ପହୀନତ୍ତା ମହତାପି ସଦ୍ଦେନ ଅରୂପସମାପତ୍ତିତୋ ନ ୱୁଟ୍ଠାତି, ତଥା ପନ ନ ସୁପ୍ପହୀନତ୍ତା ସଵ୍ଵରୂପାୱଚରସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ସିଯାତି ଇଧ ଆନେଞ୍ଜସମାଧୀତି ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସମାପତ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତାତି ଆହ ‘‘ଅନେଜଂ ଅଚଲଂ କାଯୱାଚାୱିପ୍ଫନ୍ଦୱିରହିତଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସମାଧି’’ନ୍ତି। ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପନ ସମାଧିପଚ୍ଚନୀକାନଂ ଅତିଦୂରତାଯ ନ ଇଞ୍ଜତୀତି ଆନେଞ୍ଜୋତି ଅରୂପାୱଚରସମାଧି ୱୁଚ୍ଚତି। ସମାଧିପରିପନ୍ଥକେ ଧମ୍ମେତି ୱିତକ୍କୱିଚାରାଦିକେ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ୱିତକ୍କାଦୀସୁ ଆଦୀନୱସଲ୍ଲକ୍ଖଣସ୍ସ ନ ସୁଟ୍ଠୁକତଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ନ ସୁଟ୍ଠୁ ପରିସୋଧେତ୍ୱା’’ତି।

ନନୁ ଚାଯମାଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଭଗୱତୋ ପଠମୱସ୍ସେୱ ଅଭିନୱପ୍ପତ୍ତଅରହତ୍ତୋ, ଇଦଞ୍ଚ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମପାରାଜିକଂ ୱୀସତିମୱସ୍ସତୋ ଉପରି ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, କଥଂ ଇମସ୍ସ ୱତ୍ଥୁନୋ ଇମସ୍ମିଂ ପାରାଜିକେ ଭଗୱତା ୱିନିଚ୍ଛିତଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋତି? ନାଯଂ ଦୋସୋ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଆଚରିଯାନଂ କଥାମଗ୍ଗୋ – ଅପଞ୍ଞତ୍ତେପି ସିକ୍ଖାପଦେ ଥେରସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଅପ୍ପତିରୂପଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଂ ଏସ ୱଦତୀ’’ତି ମଞ୍ଞମାନା ଭିକ୍ଖୂ ଥେରସ୍ସ ଦୋସଂ ଆରୋପେନ୍ତା ଉଜ୍ଝାଯିଂସୁ। ଭଗୱା ଚ ଥେରସ୍ସ ତଥାୱଚନେ କାରଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ନିଦ୍ଦୋସଭାୱଂ କରୋନ୍ତୋ ‘‘ଅନାପତ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସା’’ତି ଆହ। ସଙ୍ଗୀତିକାରକା ପନ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାଧିକାରତ୍ତା ତମ୍ପି ୱତ୍ଥୁଂ ଆନେତ୍ୱା ଇଧ ଆରୋପେସୁନ୍ତି।

ସାୱକାନଂ ଉପ୍ପଟିପାଟିଯା ଅନୁସ୍ସରଣଂ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନ ଉପ୍ପଟିପାଟିଯା’’ତି ଆହ। ଅସଞ୍ଞସମାପତ୍ତିନ୍ତି ସଞ୍ଞାୱିରାଗଭାୱନାଯ ୱାଯୋକସିଣନିଵ୍ଵତ୍ତିତଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସମାପତ୍ତିଂ ୱଦତି। ପୁଵ୍ଵେନିୱାସଞାଣଂ ଚୁତିପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହନ୍ତମ୍ପି ଅନନ୍ତରପଚ୍ଛଯକ୍କମୱନ୍ତାନଂ ଅରୂପଧମ୍ମାନଂ ୱସେନେୱ ଗଣ୍ହାତୀତି ଆହ – ‘‘ତତିଯେ ଅତ୍ତଭାୱେ ଚୁତିମେୱ ଅଦ୍ଦସା’’ତି। ନଯତୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖେସୀତି ୱଟ୍ଟେ ସଂସରଣକସତ୍ତାନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ଅଭାୱକାଲୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅସଞ୍ଞଭୱେ ପନ ଅଚିତ୍ତକା ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚ କପ୍ପସତାନି ପୱତ୍ତନ୍ତି, ଇମିନା ନଯେନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେସି। ଦୁକ୍କରଂ କତନ୍ତି ଖନ୍ଧୱିକଲସ୍ସ ପୁଵ୍ଵେନିୱାସସ୍ସ ଅନୁସ୍ସରଣଂ ଠପେତ୍ୱା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ନ ସକ୍କା ଅଞ୍ଞେହି କାତୁନ୍ତି ନଯତୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତେନପି ଦୁକ୍କରଂ କତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପଟିୱିଦ୍ଧାତି ପଟିୱିଦ୍ଧସଦିସା। ଯଥା ନାମ କୋଚି ଧନୁସିପ୍ପେ କତହତ୍ଥୋ ଏକଂ କେସସଙ୍ଖାତଂ ୱାଲଂ ସତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱିଦାଲେତ୍ୱା ତତୋ ଏକଂ ଅଂସୁଂ ଗହେତ୍ୱା ୱାତିଙ୍ଗଣଫଲସ୍ସ ମଜ୍ଝଟ୍ଠାନେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଅପରଂ ଅଂସୁଂ କଣ୍ଡସ୍ସ ଅଗ୍ଗକୋଟିଯଂ ଯଥା ତସ୍ସ ଅଂସୁସ୍ସ ଉକାମତ୍ତଂ ୱା ଲିକ୍ଖାମତ୍ତଂ ୱା କଣ୍ଡସ୍ସ ଅଗ୍ଗକୋଟିତୋ ଅଧିକଂ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ଏୱଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଉସଭମତ୍ତେ ଠାନେ ଠିତୋ କଣ୍ଡବଦ୍ଧାଯ ୱାଲକୋଟିଯା ୱାତିଙ୍ଗଣବଦ୍ଧଂ ୱାଲସ୍ସ କୋଟିଂ ପଟିୱିଜ୍ଝେଯ୍ଯ , ଏୱମେୱ ଇମିନାପି କତଂ ଦୁକ୍କରନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏତଦଗ୍ଗନ୍ତି ଏସୋ ଅଗ୍ଗୋ। ଯଦିଦନ୍ତି ଯୋ ଅଯଂ। ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସୱସେନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିନୀତୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଗମନୱଣ୍ଣନା

୨୩୩।ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁୱିଭଙ୍ଗେ। ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠାତି ଇଧ ପାତିମୋକ୍ଖୱସେନ ଅନୋସାରିତତ୍ତା ଚତ୍ତାରୋ ପାରାଜିକାୱ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠା କଥିତାତି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଯଦି ଏୱଂ ହେଟ୍ଠା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଦୁକ୍କଟାନମ୍ପି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପାରାଜିକାୱ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠାତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତାତି? ପାରାଜିକାଧିକାରତ୍ତା ସନ୍ତେସୁପି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଦୁକ୍କଟେସୁ ଇଧ ପାରାଜିକାୱ ୱୁତ୍ତା। ଯେସଂ…ପେ… ଅସଂୱାସୋତି ଇମମତ୍ଥଂ ୱା ଦୀପେତୁକାମୋ ତଂସମ୍ବନ୍ଧେନ ''ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠା ଚତ୍ତାରୋ ପାରାଜିକା''ତି ଆହ। ତତ୍ଥାଯସ୍ମନ୍ତେତିଆଦିକଂ ପନ ଅନୁଞ୍ଞାତପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକ୍କମୋପି ଅଯମେୱ, ନାଞ୍ଞୋତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଅସାଧାରଣାନି ଚତ୍ତାରୀତି ଉବ୍ଭଜାଣୁମଣ୍ଡଲିକା ୱଜ୍ଜପଟିଚ୍ଛାଦିକା ଉକ୍ଖିତ୍ତାନୁୱତ୍ତିକା ଅଟ୍ଠୱତ୍ଥୁକାତି ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଭିକ୍ଖୂହି ଅସାଧାରଣାନି ନାମ। ଏତେସୁ ଉବ୍ଭଜାଣୁମଣ୍ଡଲିକା ନାମ ଯା କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗେନ ଅୱସ୍ସୁତା ତେନେୱ ରାଗେନ ଅୱସ୍ସୁତସ୍ସ ମନୁସ୍ସପୁରିସସ୍ସ ଅକ୍ଖକାନଂ ଅଧୋ ଜାଣୁମଣ୍ଡଲାନଂ କପ୍ପରାନଞ୍ଚ ଉପରି ଯେନ କେନଚି ସରୀରାୱଯୱେନ ଆମସନାଦିଂ ସାଦିଯତି, ତସ୍ସା ଅଧିୱଚନଂ। ଯା ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ପାରାଜିକସଙ୍ଖାତଂ ୱଜ୍ଜଂ ଜାନଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ସା ୱଜ୍ଜପଟିଚ୍ଛାଦିକା ନାମ। ସମଗ୍ଗେନ ପନ ସଙ୍ଘେନ ଉକ୍ଖିତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଯା ଭିକ୍ଖୁନୀ ଯଂଦିଟ୍ଠିକୋ ସୋ ହୋତି, ତସ୍ସା ଦିଟ୍ଠିଯା ଗହଣୱସେନ ଅନୁୱତ୍ତତି, ସା ଉକ୍ଖିତ୍ତାନୁୱତ୍ତିକା ନାମ। ଯା ପନ କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗେନ ତିନ୍ତା ତଥାୱିଧସ୍ସେୱ ପୁରିସସ୍ସ ହତ୍ଥଗ୍ଗହଣଂ ୱା ସଙ୍ଘାଟିକଣ୍ଣଗ୍ଗହଣଂ ୱା ସାଦିଯତି, କାଯସଂସଗ୍ଗସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଅସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ପଟିସେୱନତ୍ଥାଯ ପୁରିସସ୍ସ ହତ୍ଥପାସେ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ୱା, ତତ୍ଥ ଠତ୍ୱା ସଲ୍ଲପତି ୱା, ସଙ୍କେତଂ ୱା ଗଚ୍ଛତି, ପୁରିସସ୍ସ ଆଗମନଂ ୱା ସାଦିଯତି, କେନଚି ୱା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋକାସଂ ପୱିସତି, ହତ୍ଥପାସେ ୱା ଠତ୍ୱା କାଯଂ ଉପସଂହରତି, ଅଯଂ ଅଟ୍ଠୱତ୍ଥୁକା ନାମାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ୱତ୍ଥୁୱିପନ୍ନାତି ପଚ୍ଚୁପସମ୍ପଦାଯ ଅୱତ୍ଥୁଭାୱତୋ ୱତ୍ଥୁୱିପନ୍ନା। ନେସଞ୍ହି ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡକୋ ପଚ୍ଚାଜେତବ୍ବୋ, ଯୋ ପଚ୍ଚାଜେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତିଆଦିନା ପଚ୍ଚଜ୍ଜା ଉପସମ୍ପଦା ଚ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା। ତସ୍ମା ତେ ଭିକ୍ଖୁଭାୱାଯ ଅଭବ୍ବତ୍ତା ପାରାଜିକାପନ୍ନସଦିସତାଯ ''ପାରାଜିକା''ତି ୱୁତ୍ତା। ତବ୍ଭାୱଭାୱିତାଯ ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ ୱସତି ଏତ୍ଥାତି ୱତ୍ଥୁ, ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଭିକ୍ଖୁଭାୱାରହତା। ସା ପନ ପଚ୍ଚଜ୍ଜକ୍ଖନ୍ଧକାଗତସବ୍ବଦୋସୱିରହିତସମ୍ପତ୍ତିଯୁତ୍ତତା। ତଂ ୱିପନ୍ନଂ ପଣ୍ଡକଭାୱାଦିଯୋଗେନ ଯେସଂ ତେ ୱତ୍ଥୁୱିପନ୍ନା। ଅହେତୁକପଟିସନ୍ଧିକାତି ଇମିନା ତେସଂ ୱିପାକାୱରଣେନ ସମନ୍ନାଗତଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ମଗ୍ଗାୱରଣେ କାରଣମାହ। ପାରାଜିକାପନ୍ନସଦିସତ୍ତା ପାରାଜିକା। ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକାଦିକମ୍ପି ମାତୁଘାତାଦିକଂ ୱିଯ ଆନନ୍ତରିଯଂ ନ ହୋତୀତି ଆହ ''ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ସଗ୍ଗୋ ଅୱାରିତୋ''ତି।

ଦୀଘତାଯ ଲମ୍ବମାନଂ ଅଙ୍ଗଜାତମେତସ୍ସାତି ଲମ୍ବୀ। ସୋ ଏତ୍ତାୱତା ନ ପାରାଜିକୋ, ଅଥ ଖୋ ଯଦା ଅନଭିରତିଯା ପୀଳିତୋ ଅତ୍ତନୋ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ମୁଖେ ୱା ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗେ ୱା ପୱେସେତି, ତଦା ପାରାଜିକୋ ହୋତି। ମୁଦୁ ପିଟ୍ଠି ଏତସ୍ସାତି ମୁଦୁପିଟ୍ଠିକୋ, କତପରିକମ୍ମାଯ ମୁଦୁକାଯ ପିଟ୍ଠିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ। ସୋପି ଯଦା ଅନଭିରତିଯା ପୀଳିତୋ ଅତ୍ତନୋ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ଅତ୍ତନୋ ମୁଖୱଚ୍ଚମଗ୍ଗେସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ପୱେସେତି, ତଦା ପାରାଜିକୋ ହୋତି। ପରସ୍ସ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ଅତ୍ତନୋ ମୁଖେନ ଗଣ୍ହାତୀତି ଯୋ ଅନଭିରତିଯା ପୀଳିତୋ ପରସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ୱା ପମତ୍ତସ୍ସ ୱା ଅଙ୍ଗଜାତଂ ଅତ୍ତନୋ ମୁଖେନ ଗଣ୍ହାତି। ପରସ୍ସ ଅଙ୍ଗଜାତେ ଅଭିନିସୀଦତୀତି ଯୋ ଅନଭିରତିଯା ପୀଳିତୋ ପରସ୍ସ ଅଙ୍ଗଜାତଂ କମ୍ମନିଯଂ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗେନ ତସ୍ସୂପରି ନିସୀଦତି, ତଂ ଅତ୍ତନୋ ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗଂ ପୱେସେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏତ୍ଥାହ – ମାତୁଘାତକପିତୁଘାତକଅରହନ୍ତଘାତକା ତତିଯପାରାଜିକଂ ଆପନ୍ନା, ଭିକ୍ଖୁନୀଦୂସକୋ ଲମ୍ବୀଆଦଯୋ ଚତ୍ତାରୋ ପଠମପାରାଜିକଂ ଆପନ୍ନା ଏୱାତି କଥଂ ଚତୁୱୀସତୀତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ମାତୁଘାତକାଦଯୋ ହି ଚତ୍ତାରୋ ଇଧ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନା ଏୱ ଅଧିପ୍ପେତା, ଲମ୍ବୀଆଦଯୋ ଚତ୍ତାରୋ କିଞ୍ଚାପି ପଠମପାରାଜିକେନ ସଙ୍ଗହିତା, ଯସ୍ମା ପନ ଏତେନ ପରିଯାଯେନ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ଅପ୍ପଟିସେୱିନୋ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତାତି। ଏତେନ ପରିଯାଯେନାତି ଉଭିନ୍ନଂ ରାଗପରିଯୁଟ୍ଠାନସଙ୍ଖାତେନ ପରିଯାଯେନ। ଦୁତିଯୱିକପ୍ପେ କଚ୍ଚିତ୍ଥାତି ଏତ୍ଥ କଚ୍ଚି ଅତ୍ଥାତି ପଦଚ୍ଛେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ନିଗମନୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ ୱିନଯସଂୱଣ୍ଣନାଯ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ

ଚତୁତ୍ଥପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨ । ସଙ୍ଘାଦିସେସକଣ୍ଡଂ

୧ । ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଇଦାନି ପାରାଜିକସଂୱଣ୍ଣନାସମନନ୍ତରା ଯା ତେରସକାଦିସଂୱଣ୍ଣନା ସମାରଦ୍ଧା, ତସ୍ସାପି –

ଅନାକୁଲା ଅସନ୍ଦେହା, ପରିପୁଣ୍ଣୱିନିଚ୍ଛଯା;

ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପନ୍ନା, ହୋତି ସାରତ୍ଥଦୀପନୀ।

ତେରସକନ୍ତି ତେରସ ସିକ୍ଖାପଦାନି ପରିମାଣାନି ଅସ୍ସ କଣ୍ଡସ୍ସାତି ତେରସକଂ, ତସ୍ସ ତେରସକସ୍ସ କଣ୍ଡସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୩୪।ଅନଭିରତୋତି ଅଜ୍ଝତ୍ତ ଗିହିଭାୱଂ ପତ୍ଥଯମାନୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ଇଧ ପନ କାମରାଗୱସେନ ଉକ୍କଣ୍ଠିତତାଯ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତତାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅଧିପ୍ପେତୋତି ଆହ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋତିଆଦି।

୨୩୬-୨୩୭।ସଞ୍ଚେତନିକାତି ଏତ୍ଥ ସଂ-ସଦ୍ଦୋ ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ଥତାଯ ସାତ୍ଥକୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ ସଂୱିଜ୍ଜତି ଚେତନା ଅସ୍ସାତି। ତତ୍ଥ ଚେତନାତି ୱୀତିକ୍କମୱସପ୍ପୱତ୍ତା ପୁବ୍ବଭାଗଚେତନା। ଅସ୍ସାତି ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିଯା। ଇମସ୍ମିଂ ୱିକପ୍ପେ ଇକ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ୱିସୁଂ ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥୀତି ଆହ ସଞ୍ଚେତନାୱ ସଞ୍ଚେତନିକାତି। ଇଦାନି ସଂ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଅନପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଇକ-ସଦ୍ଦୋୱ ଅସ୍ସତ୍ଥିଅତ୍ଥଂ ପକାସେତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସଞ୍ଚେତନା ୱା ଅସ୍ସା ଅତ୍ଥୀତି ସଞ୍ଚେତନିକାତି ଦୁତିଯୱିକପ୍ପମାହ। ସଂୱିଜ୍ଜତି ଚେତନା ଅସ୍ସାତି ପଦଭାଜନେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ଆଦରଂ ଅକତ୍ୱା ଜାନନ୍ତୋତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଉପକ୍କମାମୀତି ଜାନନ୍ତୋତି ମୋଚନତ୍ଥଂ ଉପକ୍କମାମୀତି ଜାନନ୍ତୋ।

ଆସଯଭେଦତୋତି ପିତ୍ତାଦିଆସଯଭେଦତୋ। ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନମ୍ପି ହି ଅଜ୍ଝୋପି ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ପିତ୍ତସେମ୍ହପୁବ୍ବଲୋହିତାସଯେସୁ ଚତୂସୁ ଅଞ୍ଞତରୋ ଆସଯୋ ହୋତିଯେୱ, ମନ୍ଦପଞ୍ଞାନଂ ପନ ଚତ୍ତାରୋପି ଆସଯା ହୋନ୍ତି। ଧାତୁନାନତ୍ତତୋତି ପଥୱୀଧାତୁଆଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ, ଚକ୍ଖାଦୀନଂ ୱା ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ, ରସସୋଣିତାଦୀନଂ ୱା ଧାତୂନଂ ନାନତ୍ତତୋ।

ୱତ୍ଥିସୀସନ୍ତି ୱତ୍ଥିପୁଟସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ମତ୍ଥକପସ୍ସଂ। ''ରାଗ…ପେ… ଅସଙ୍କୋନ୍ତୋ''ତି ରାଗପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ରାଜା ପନ ''ସମ୍ଭୱସ୍ସ ସକଲକାଯୋ ଠାନ''ନ୍ତି ସୁତପୁବ୍ବତ୍ତା ୱୀମଂସନତ୍ଥଂ ଏୱମକାସୀତି ୱଦନ୍ତି। ଦକସୋତନ୍ତି ମୁତ୍ତମଗ୍ଗଂ, ଅଙ୍ଗଜାତପ୍ପଦେସନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଦକସୋତୋରୋହଣତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପନ ଉପାଦିନ୍ନତୋ ୱିନିମୁତ୍ତତାଯ ସମ୍ଭୱେ ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନମେୱ ରୂପଂ ଅୱସିସ୍ସତି, ସେସଂ ତିସମୁଟ୍ଠାନଂ ନତ୍ଥୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆପୋଧାତୁଯା ସନ୍ତାନୱସେନ ପୱତ୍ତମାନାଯ ଅୱତ୍ଥାୱିସେସୋ ସମ୍ଭୱୋ, ସୋ ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନିକୋ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନିକେସୁ ସମ୍ଭୱସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ସୋ ପନ ସୋଳସୱସ୍ସକାଲେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ରାଗୱସେନ ଠାନାଚାୱନଂ ହୋତୀତି ୱଦନ୍ତି, ତସ୍ମା ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ କଥାୱତ୍ଥୁଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠି ନାମ ରାଗସମୁଟ୍ଠାନା ହୋତୀ''ତି, ତଂ ସମ୍ଭୱସ୍ସ ଠାନାଚାୱନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ନ ପନ ସମ୍ଭୱୋ ତିସମୁଟ୍ଠାନୋଯେୱାତି ଦୀପେତୁଂ, ତେନେୱ ତତ୍ଥ ୱିସ୍ସଟ୍ଠିଗ୍ଗହଣଂ କତଂ। ''ଖୀଣାସୱାନଂ ପନ ବ୍ରହ୍ମାନଞ୍ଚ ସମ୍ଭୱୋ ନତ୍ଥୀ''ତି ଆଚରିଯଧମ୍ମପାଲତ୍ଥେରେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ କଥାୱତ୍ଥୁଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଥା। ଅଟ୍ଠ। ୩୦୭) ''ତାସଂ ଦେୱତାନଂ ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠି ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି, ତମ୍ପି ଠାନାଚାୱନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ, ନ ପନ ଦେୱତାନଂ ସବ୍ବସୋ ସମ୍ଭୱସ୍ସ ଅଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ। ଛନ୍ନମ୍ପି ପନ କାମାୱଚରଦେୱତାନଂ କାମା ପାକତିକାଯେୱ। ମନୁସ୍ସା ୱିଯ ହି ତେ ଦ୍ୱଯଂଦ୍ୱଯସମାପତ୍ତିୱସେନେୱ ମେଥୁନଂ ପଟିସେୱନ୍ତି, କେୱଲଂ ପନ ନିସ୍ସନ୍ଦାଭାୱୋ ତେସଂ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ତଙ୍ଖଣିକପରିଳାହୱୂପସମାୱହଂ ସମ୍ଫସ୍ସସୁଖମେୱ ହି ତେସଂ କାମକିଚ୍ଚଂ। କେଚି ପନ ''ଚାତୁମହାରାଜିକତାୱତିଂସାନଂଯେୱ ଦ୍ୱଯଂଦ୍ୱଯସମାପତ୍ତିଯା କାମକିଚ୍ଚଂ ଇଜ୍ଝତି, ଯାମାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଆଲିଙ୍ଗନମତ୍ତେନ, ତୁସିତାନଂ ହତ୍ଥାମସନମତ୍ତେନ, ନିମ୍ମାନରତୀନଂ ହସିତମତ୍ତେନ, ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତୀନଂ ଓଲୋକିତମତ୍ତେନ କାମକିଚ୍ଚଂ ଇଜ୍ଝତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ ତାଦିସସ୍ସ କାମେସୁ ୱିରଜ୍ଜନସ୍ସ ତେସୁ ଅଭାୱତୋ କାମାନଞ୍ଚ ଉତ୍ତରୁତ୍ତରି ପଣୀତତରପଣୀତତମଭାୱତୋ।

ତଥେୱାତି ''ମୋଚନସ୍ସାଦେନ ନିମିତ୍ତେ ଉପକ୍କମତୋ''ତିଆଦିଂ ଅତିଦିସତି। ''ୱିସ୍ସଟ୍ଠୀତି ଠାନତୋ ଚାୱନା ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଦକସୋତଂ ଓତିଣ୍ଣମତ୍ତେତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ଦକସୋତୋରୋହଣଞ୍ଚେତ୍ଥାତିଆଦି। ଏତ୍ଥାତି ତୀସୁପି ୱାଦେସୁ। ଅଧିୱାସେତ୍ୱାତି ନିମିତ୍ତେ ଉପକ୍କମିତ୍ୱା ପୁନ ୱିପ୍ପଟିସାରେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଅଧିୱାସେତ୍ୱା। ଅନ୍ତରା ନିୱାରେତୁନ୍ତି ଠାନତୋ ଚୁତଂ ଦକସୋତଂ ଓତରିତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ଅନ୍ତରା ନିୱାରେତୁଂ। ତେନାହ – ଠାନା ଚୁତଞ୍ହି ଅୱସ୍ସଂ ଦକସୋତଂ ଓତରତୀତି । ଠାନାଚାୱନମତ୍ତେନେୱାତି ଦକସୋତଂ ଅନୋତିଣ୍ଣେପୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ''ସକଲୋ କାଯୋ ଠାନ''ନ୍ତି ୱାଦେ ଠାନାଚାୱନଂ ୱଦନ୍ତେନ ସକଲସରୀରତୋ ଚୁତସ୍ସପି ଦକସୋତୋରୋହଣତୋ ପୁବ୍ବେ ଅପ୍ପମତ୍ତକସ୍ସ ଅନ୍ତରାଳଅସ୍ସ ସମ୍ଭୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ସକଲସରୀରେ ୱା ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଠିତସ୍ସ ଠାନା ଚୁତଂ ସନ୍ଧାଯ ''ଠାନାଚାୱନମତ୍ତେନେୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନିମିତ୍ତେ ଉପକ୍କମନ୍ତସ୍ସେୱାତି ମୋଚନସ୍ସାଦେନ ଉପକ୍କମନ୍ତସ୍ସ। ହତ୍ଥପରିକମ୍ମାଦୀସୁ ସତିପି ମୋଚନସ୍ସାଦେ ନିମିତ୍ତେ ଉପକ୍କମାଭାୱତୋ ନତ୍ଥି ଆପତ୍ତୀତି ଆହ ''ହତ୍ଥପରିକମ୍ମ…ପେ… ଅନାପତ୍ତୀ''ତି। ଅଯଂ ସବ୍ବାଚରିଯସାଧାରଣୱିନିଚ୍ଛଯୋତି ''ଦକସୋତୋରୋହଣଞ୍ଚେତ୍ଥା''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତୋ ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଆଚରିଯାନଂ ସାଧାରଣୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ଖୋଭକରଣପଚ୍ଚଯୋ ନାମ ୱିସଭାଗଭେସଜ୍ଜସେନାସନାହାରାଦିପଚ୍ଚଯୋ। ଅତ୍ଥକାମତାଯ ୱା ଅନତ୍ଥକାମତାଯ ୱାତି ପସନ୍ନା ଅତ୍ଥକାମତାଯ, କୁଦ୍ଧା ଅନତ୍ଥକାମତାଯ। ଅତ୍ଥାଯ ୱା ଅନତ୍ଥାଯ ୱାତି ସଭାୱତୋ ଭୱିତବ୍ବାଯ ଅତ୍ଥାଯ ୱା ଅନତ୍ଥାଯ ୱା। ଉପସଂହରନ୍ତୀତି ଅତ୍ତନୋ ଦେୱାନୁଭାୱେନ ଉପନେନ୍ତି। ବୋଧିସତ୍ତମାତା ୱିଯ ପୁତ୍ତପଟିଲାଭନିମିତ୍ତନ୍ତି ତଦା କିର ପୁରେ ପୁଣ୍ଣମାଯ ସତ୍ତମଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱିଗତସୁରାପାନଂ ମାଲାଗନ୍ଧାଦିୱିଭୂତିସମ୍ପନ୍ନଂ ନକ୍ଖତ୍ତକୀଳଂ ଅନୁଭୱମାନା ବୋଧିସତ୍ତମାତା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ପାତୋୱ ଉଟ୍ଠାଯ ଗନ୍ଧୋଦକେନ ନ୍ହାଯିତ୍ୱା ସବ୍ବାଲଙ୍କାରୱିଭୂସିତା ୱରଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ଅଧିଟ୍ଠାଯ ସିରିଗବ୍ଭଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସିରିସଯନେ ନିପନ୍ନା ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମମାନା ଇମଂ ସୁପିନଂ ଅଦ୍ଦସ – ଚତ୍ତାରୋ କିର ନଂ ମହାରାଜାନୋ ସଯନେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅନୋତତ୍ତଦହଂ ନେତ୍ୱା ନ୍ହାପେତ୍ୱା ଦିବ୍ବୱତ୍ଥଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ଦିବ୍ବଗନ୍ଧେହି ୱିଲିମ୍ପେତ୍ୱା ଦିବ୍ବପୁପ୍ଫାନି ପିଳନ୍ଧିତ୍ୱା ତତୋ ଅୱିଦୂରେ ରଜତପବ୍ବତୋ, ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ କନକୱିମାନଂ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମିଂ ପାଚୀନତୋ ସୀସଂ କତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜାପେସୁଂ। ଅଥ ବୋଧିସତ୍ତୋ ସେତୱରୱାରଣୋ ହୁତ୍ୱା ତତୋ ଅୱିଦୂରେ ଏକୋ ସୁୱଣ୍ଣପବ୍ବତୋ, ତତ୍ଥ ଚରିତ୍ୱା ତତୋ ଓରୁଯ୍ହ ରଜତପବ୍ବତଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା କନକୱିମାନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମାତରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସଂ ଫାଲେତ୍ୱା କୁଚ୍ଛିଂ ପୱିଟ୍ଠସଦିସୋ ଅହୋସି। ଇମଂ ସୁପିନଂ ସନ୍ଧାଯ ଏତଂ ୱୁତ୍ତଂ ''ବୋଧିସତ୍ତମାତା ୱିଯ ପୁତ୍ତପଟିଲାଭନିମିତ୍ତ''ନ୍ତି।

ପଞ୍ଚମହାସୁପିନେତି (ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।୫।୧୯୬) ମହନ୍ତେହି ପୁରିସେହି ପସ୍ସିତବ୍ବତୋ ମହନ୍ତାନଞ୍ଚ ଅତ୍ଥାନଂ ନିମିତ୍ତଭାୱତୋ ମହାସୁପିନେ। ତେ ପନ ପଞ୍ଚ ମହାସୁପିନେ ନେୱ ଲୋକିଯମହାଜନୋ ପସ୍ସତି, ନ ମହାରାଜାନୋ, ନ ଚକ୍କୱତ୍ତିରାଜାନୋ, ନ ଅଗ୍ଗସାୱକା, ନ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା, ନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ଏକୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୋଧିସତ୍ତୋଯେୱ ପସ୍ସତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ବୋଧିସତ୍ତୋ ୱିଯ ପଞ୍ଚ ମହାସୁପିନେ''ତି। ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ପନ ବୋଧିସତ୍ତୋ କଦା ତେ ସୁପିନେ ପସ୍ସୀତି? ''ସ୍ୱେ ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ଚାତୁଦ୍ଦସିଯଂ ପକ୍ଖସ୍ସ ରତ୍ତିୱିଭାଯନକାଲେ ପସ୍ସି। କାଲୱସେନ ହି ଦିୱା ଦିଟ୍ଠୋ ସୁପିନୋ ନ ସମେତି, ତଥା ପଠମଯାମେ ମଜ୍ଝିମଯାମେ ଚ। ପଚ୍ଛିମଯାମେ ବଲୱପଚ୍ଚୂସେ ପନ ଅସିତପୀତସାଯିତେ ସମ୍ମାପରିଣାମଗତେ କାଯସ୍ମିଂ ଓଜାଯ ପତିଟ୍ଠିତାଯ ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛମାନେ ଦିଟ୍ଠସୁପିନୋ ସମେତି। ଇଟ୍ଠନିମିତ୍ତଂ ସୁପିନଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ଇଟ୍ଠଂ ପଟିଲଭତି, ଅନିଟ୍ଠନିମିତ୍ତଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ଅନିଟ୍ଠଂ, ତସ୍ମା ବୋଧିସତ୍ତୋପି ସୁପିନଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ରତ୍ତିୱିଭାଯନକାଲେ ପସ୍ସି।

କେ ପନ ତେ ପଞ୍ଚ ମହାସୁପିନାତି? ତଥାଗତସ୍ସ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପୁବ୍ବେୱ ସମ୍ବୋଧା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ ପଞ୍ଚ ମହାସୁପିନା ପାତୁରହେସୁଂ (ଅ। ନି। ୫।୧୯୬) – ଅଯଂ ମହାପଥୱୀ ମହାସଯନଂ ଅହୋସି, ହିମୱା ପବ୍ବତରାଜା ବିମ୍ବୋହନଂ ଅହୋସି, ପୁରତ୍ଥିମେ ସମୁଦ୍ଦେ ୱାମହତ୍ଥୋ ଓହିତୋ ଅହୋସି, ପଚ୍ଛିମେ ସମୁଦ୍ଦେ ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥୋ ଓହିତୋ ଅହୋସି, ଦକ୍ଖିଣସମୁଦ୍ଦେ ଉଭୋ ପାଦା ଓହିତା ଅହେସୁଂ, ଅଯଂ ପଠମୋ ମହାସୁପିନୋ ପାତୁରହୋସି।

ପୁନ ଚପରଂ ଦବ୍ବତିଣସଙ୍ଖାତା ତିରିଯା ନାମ ତିଣଜାତି ନଙ୍ଗଲମତ୍ତେନ ରତ୍ତଦଣ୍ଡେନ ନାଭିତୋ ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସେୱ ୱିଦତ୍ଥିମତ୍ତଂ ରତନମତ୍ତଂ ବ୍ୟାମମତ୍ତଂ ଯଟ୍ଠିମତ୍ତଂ ଗାୱୁତମତ୍ତଂ ଅଡ୍ଢଯୋଜନମତ୍ତଂ ଯୋଜନମତ୍ତନ୍ତି ଏୱଂ ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନେକଯୋଜନସହସ୍ସଂ ନଭଂ ଆହଚ୍ଚ ଠିତା ଅହୋସି, ଅଯଂ ଦୁତିଯୋ ମହାସୁପିନୋ ପାତୁରହୋସି।

ପୁନ ଚପରଂ ସେତା କିମୀ କଣ୍ହସୀସା ପାଦେହି ଉସ୍ସକ୍କିତ୍ୱା ଯାୱ ଜାଣୁମଣ୍ଡଲା ପଟିଚ୍ଛାଦେସୁଂ, ଅଯଂ ତତିଯୋ ମହାସୁପିନୋ ପାତୁରହୋସି।

ପୁନ ଚପରଂ ଚତ୍ତାରୋ ସକୁଣା ନାନାୱଣ୍ଣା ଚତୂହି ଦିସାହି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପାଦମୂଲେ ନିପତିତ୍ୱା ସବ୍ବସେତା ସମ୍ପଜ୍ଜିଂସୁ, ଅଯଂ ଚତୁତ୍ଥୋ ମହାସୁପିନୋ ପାତୁରହୋସି।

ପୁନ ଚପରଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ମହତୋ ମୀଳ୍ହପବ୍ବତସ୍ସ ଉପରୂପରି ଚଙ୍କମତି ଅଲିପ୍ପମାନୋ ମୀଳ୍ହେନ, ଅଯଂ ପଞ୍ଚମୋ ମହାସୁପିନୋ ପାତୁରହୋସି। ଇମେ ପଞ୍ଚ ମହାସୁପିନା।

ତତ୍ଥ ପଠମୋ ଅନୁତ୍ତରାଯ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଯା ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ଦୁତିଯୋ ଅରିଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସୁପ୍ପକାସିତଭାୱସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ତତିଯୋ ବହୂନଂ ଓଦାତୱସନାନଂ ଗିହୀନଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସରଣଗମନସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ଚତୁତ୍ଥୋ ଖତ୍ତିଯାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ୱଣ୍ଣାନଂ ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତେ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅନୁତ୍ତରୱିମୁତ୍ତିସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ପଞ୍ଚମୋ ଚତୁନ୍ନଂ ପଚ୍ଚଯାନଂ ଲାଭିତାଯ ତେସୁ ଚ ଅନୁପଲିତ୍ତଭାୱସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ।

ଅପିଚ ଯଂ ସୋ ଚକ୍କୱାଳମହାପଥୱିଂ ସିରିସଯନଭୂତଂ ଅଦ୍ଦସ, ତଂ ବୁଦ୍ଧଭାୱସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ। ଯଂ ହିମୱନ୍ତଂ ପବ୍ବତରାଜାନଂ ବିମ୍ବୋହନଂ ଅଦ୍ଦସ, ତଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣବିମ୍ବୋହନସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ। ଯଂ ଚତ୍ତାରୋ ହତ୍ଥପାଦେ ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଉପରୂପରିଭାଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚକ୍କୱାଳମତ୍ଥକେ ଠିତେ ଅଦ୍ଦସ, ତଂ ଧମ୍ମଚକ୍କସ୍ସ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିଯଭାୱେ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ। ଯଂ ଅତ୍ତାନଂ ଉତ୍ତାନକଂ ନିପନ୍ନଂ ଅଦ୍ଦସ, ତଂ ତୀସୁ ଭୱେସୁ ଅୱକୁଜ୍ଜାନଂ ସତ୍ତାନଂ ଉତ୍ତାନମୁଖଭାୱସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ। ଯଂ ଅକ୍ଖୀନି ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ପସ୍ସନ୍ତୋ ୱିଯ ଅହୋସି, ତଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁପଟିଲାଭସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ। ଯଂ ଯାୱ ଭୱଗ୍ଗା ଏକାଲୋକଂ ଅହୋସି, ତଂ ଅନାୱରଣଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଇତି ତଂତଂୱିସେସାଧିଗମନିମିତ୍ତଭୂତେ ପଞ୍ଚ ମହାସୁପିନେ ପସ୍ସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ବୋଧିସତ୍ତୋ ୱିଯ ପଞ୍ଚ ମହାସୁପିନେ’’ତି।

କୋସଲରାଜା ୱିଯ ସୋଳସ ସୁପିନେତି –

‘‘ଉସଭା ରୁକ୍ଖା ଗାୱିଯୋ ଗୱା ଚ,

ଅସ୍ସୋ କଂସୋ ସିଙ୍ଗାଲୀ ଚ କୁମ୍ଭୋ;

ପୋକ୍ଖରଣୀ ଚ ଅପାକଚନ୍ଦନଂ,

ଲାବୂନି ସୀଦନ୍ତି ସିଲା ପ୍ଲୱନ୍ତି।

‘‘ମଣ୍ଡୂକିଯୋ କଣ୍ହସପ୍ପେ ଗିଲନ୍ତି,

କାକଂ ସୁୱଣ୍ଣା ପରିୱାରଯନ୍ତି;

ତସା ୱକା ଏଳକାନଂ ଭଯା ହୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୧।୭୭) –

ଇମେ ସୋଳସ ସୁପିନେ ପସ୍ସନ୍ତୋ କୋସଲରାଜା ୱିଯ।

୧। ଏକଦିୱସଂ କିର କୋସଲରାଜା ରତ୍ତିଂ ନିଦ୍ଦୂପଗତୋ ପଚ୍ଛିମଯାମେ ସୋଳସ ସୁପିନେ ପସ୍ସି (ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।ମହାସୁପିନଜାତକୱଣ୍ଣନା)। ତତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୋ ଅଞ୍ଜନୱଣ୍ଣା କାଳଉସଭା ‘‘ଯୁଜ୍ଝିସ୍ସାମା’’ତି ଚତୂହି ଦିସାହି ରାଜଙ୍ଗଣଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଉସଭଯୁଦ୍ଧଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି ମହାଜନେ ସନ୍ନିପତିତେ ଯୁଜ୍ଝନାକାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ନଦିତ୍ୱା ଗଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅଯୁଜ୍ଝିତ୍ୱାୱ ପଟିକ୍କନ୍ତା। ଇମଂ ପଠମଂ ସୁପିନଂ ଅଦ୍ଦସ।

୨। ଖୁଦ୍ଦକା ରୁକ୍ଖା ଚେୱ ଗଚ୍ଛା ଚ ପଥୱିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱିଦତ୍ଥିମତ୍ତମ୍ପି ରତନମତ୍ତମ୍ପି ଅନୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱାୱ ପୁପ୍ଫନ୍ତି ଚେୱ ଫଲନ୍ତି ଚ। ଇମଂ ଦୁତିଯଂ ଅଦ୍ଦସ।

୩। ଗାୱିଯୋ ତଦହୁଜାତାନଂ ୱଚ୍ଛାନଂ ଖୀରଂ ପିୱନ୍ତିଯୋ ଅଦ୍ଦସ। ଅଯଂ ତତିଯୋ ସୁପିନୋ।

୪। ଧୁରୱାହେ ଆରୋହପରିଣାହସମ୍ପନ୍ନେ ମହାଗୋଣେ ଯୁଗପରମ୍ପରାଯ ଅଯୋଜେତ୍ୱା ତରୁଣେ ଗୋଦମ୍ମେ ଧୁରେ ଯୋଜେନ୍ତେ ଅଦ୍ଦସ, ତେ ଧୁରଂ ୱହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ, ସକଟାନି ନପ୍ପୱତ୍ତିଂସୁ। ଅଯଂ ଚତୁତ୍ଥୋ ସୁପିନୋ।

୫। ଏକଂ ଉଭତୋମୁଖଂ ଅସ୍ସଂ ଅଦ୍ଦସ, ତସ୍ସ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ଯୱସୀସଂ ଦେନ୍ତି, ସୋ ଦ୍ୱୀହିପି ମୁଖେହି ଖାଦତି। ଅଯଂ ପଞ୍ଚମୋ ସୁପିନୋ।

୬। ମହାଜନୋ ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନକଂ ସୁୱଣ୍ଣପାତିଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ‘‘ଇଧ ପସ୍ସାୱଂ କରୋହୀ’’ତି ଏକସ୍ସ ଜରସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ ଉପନାମେସି, ତଂ ତତ୍ଥ ପସ୍ସାୱଂ କରୋନ୍ତଂ ଅଦ୍ଦସ। ଅଯଂ ଛଟ୍ଠୋ ସୁପିନୋ।

୭। ଏକୋ ପୁରିସୋ ରଜ୍ଜୁଂ ୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ପାଦମୂଲେ ନିକ୍ଖିପତି, ତେନ ନିସିନ୍ନପୀଠସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ସଯିତା ଛାତସିଙ୍ଗାଲୀ ତସ୍ସ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସେୱ ତଂ ଖାଦତି। ଇମଂ ସତ୍ତମଂ ସୁପିନଂ ଅଦ୍ଦସ।

୮। ରାଜଦ୍ୱାରେ ବହୂହି ତୁଚ୍ଛକୁମ୍ଭେହି ପରିୱାରେତ୍ୱା ଠପିତଂ ଏକଂ ମହନ୍ତଂ ପୂରିତକୁମ୍ଭଂ ଅଦ୍ଦସ, ଚତ୍ତାରୋପି ପନ ୱଣ୍ଣା ଚତୂହି ଦିସାହି ଚତୂହି ଅନୁଦିସାହି ଚ ଘଟେହି ଉଦକଂ ଆହରିତ୍ୱା ପୂରିତକୁମ୍ଭମେୱ ପୂରେନ୍ତି, ପୂରିତପୂରିତଂ ଉଦକଂ ଉତ୍ତରିତ୍ୱା ପଲାଯତି, ତେପି ପୁନପ୍ପୁନଂ ତତ୍ଥେୱ ଉଦକଂ ଆସିଞ୍ଚନ୍ତି, ତୁଚ୍ଛକୁମ୍ଭେ ଓଲୋକେନ୍ତାପି ନତ୍ଥି। ଅଯଂ ଅଟ୍ଠମୋ ସୁପିନୋ।

୯। ଏକଂ ପଞ୍ଚପଦୁମସଞ୍ଛନ୍ନଂ ଗମ୍ଭୀରଂ ସବ୍ବତୋତିତ୍ଥଂ ପୋକ୍ଖରଣିଂ ଅଦ୍ଦସ, ସମନ୍ତତୋ ଦ୍ୱିପଦଚତୁପ୍ପଦା ଓତରିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପାନୀଯଂ ପିୱନ୍ତି, ତସ୍ସା ମଜ୍ଝେ ଗମ୍ଭୀରଟ୍ଠାନେ ଉଦକଂ ଆୱିଲଂ, ତୀରପ୍ପଦେସେ ଦ୍ୱିପଦଚତୁପ୍ପଦାନଂ ଅକ୍କମନଟ୍ଠାନେ ଅଚ୍ଛଂ ୱିପ୍ପସନ୍ନଂ ଅନାୱିଲଂ। ଅଯଂ ନୱମୋ ସୁପିନୋ।

୧୦। ଏକିସ୍ସାଯେୱ ଚ କୁମ୍ଭିଯା ପଚ୍ଚମାନଂ ଓଦନଂ ଅପାକଂ ଅଦ୍ଦସ, ‘‘ଅପାକ’’ନ୍ତି ୱିଚାରେତ୍ୱା ୱିଭଜିତ୍ୱା ଠପିତଂ ୱିଯ ତୀହାକାରେହି ପଚ୍ଚମାନଂ ଏକସ୍ମିଂ ପସ୍ସେ ଅତିକିଲିନ୍ନୋ ହୋତି, ଏକସ୍ମିଂ ଉତ୍ତଣ୍ଡୁଲୋ, ଏକସ୍ମିଂ ସୁପକ୍କୋତି। ଅଯଂ ଦସମୋ ସୁପିନୋ।

୧୧। ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନକଂ ଚନ୍ଦନସାରଂ ପୂତିତକ୍କେନ ୱିକ୍କିଣନ୍ତେ ଅଦ୍ଦସ। ଅଯଂ ଏକାଦସମୋ ସୁପିନୋ।

୧୨। ତୁଚ୍ଛଲାବୂନି ଉଦକେ ସୀଦନ୍ତାନି ଅଦ୍ଦସ। ଅଯଂ ଦ୍ୱାଦସମୋ ସୁପିନୋ।

୧୩। ମହନ୍ତମହନ୍ତା କୂଟାଗାରପ୍ପମାଣା ଘନସିଲା ନାୱା ୱିଯ ଉଦକେ ପ୍ଲୱମାନା ଅଦ୍ଦସ। ଅଯଂ ତେରସମୋ ସୁପିନୋ।

୧୪। ଖୁଦ୍ଦକମଧୁକପୁପ୍ଫପ୍ପମାଣା ମଣ୍ଡୂକିଯୋ ମହନ୍ତେ କଣ୍ହସପ୍ପେ ୱେଗେନ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ଉପ୍ପଲନାଳେ ୱିଯ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ମଂସଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଗିଲନ୍ତିଯୋ ଅଦ୍ଦସ। ଅଯଂ ଚୁଦ୍ଦସମୋ ସୁପିନୋ।

୧୫। ଦସହି ଅସଦ୍ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ଗାମଗୋଚରଂ କାକଂ କଞ୍ଚନୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣତାଯ ‘‘ସୁୱଣ୍ଣା’’ତି ଲଦ୍ଧନାମେ ସୁୱଣ୍ଣରାଜହଂସେ ପରିୱାରେନ୍ତେ ଅଦ୍ଦସ। ଅଯଂ ପନ୍ନରସମୋ ସୁପିନୋ।

୧୬। ପୁବ୍ବେ ଦୀପିନୋ ଏଳକେ ଖାଦନ୍ତି, ତେ ପନ ଏଳକେ ଦୀପିନୋ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ମୁରାମୁରାତି ଖାଦନ୍ତେ ଅଦ୍ଦସ, ଅଥଞ୍ଞେ ତସା ୱକା ଏଳକେ ଦୂରତୋୱ ଦିସ୍ୱା ତସିତା ତାସପ୍ପତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ଏଳକାନଂ ଭଯା ପଲାଯିତ୍ୱା ଗୁମ୍ବଗହନାନି ପୱିସିତ୍ୱା ନିଲୀଯିଂସୁ। ଅଯଂ ସୋଳସମୋ ସୁପିନୋ।

୧। ତତ୍ଥ ଅଧମ୍ମିକାନଂ ରାଜୂନଂ ଅଧମ୍ମିକାନଞ୍ଚ ମନୁସ୍ସାନଂ କାଲେ ଲୋକେ ୱିପରିୱତ୍ତମାନେ କୁସଲେ ଓସନ୍ନେ ଅକୁସଲେ ଉସ୍ସନ୍ନେ ଲୋକସ୍ସ ପରିହୀନକାଲେ ଦେୱୋ ନ ସମ୍ମା ୱସ୍ସିସ୍ସତି, ମେଘପାଦା ଛିଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି, ସସ୍ସାନି ମିଲାଯିସ୍ସନ୍ତି, ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖଂ ଭୱିସ୍ସତି, ୱସ୍ସିତୁକାମା ୱିଯ ଚତୂହି ଦିସାହି ମେଘା ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଇତ୍ଥିକାହି ଆତପେ ପତ୍ଥଟାନଂ ୱୀହିଆଦୀନଂ ତେମନଭଯେନ ଅନ୍ତୋ ପୱେସିତକାଲେ ପୁରିସେସୁ କୁଦାଲପିଟକେ ଆଦାଯ ଆଳିବନ୍ଧନତ୍ଥାଯ ନିକ୍ଖନ୍ତେସୁ ୱସ୍ସନାକାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଗଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱିଜ୍ଜୁଲତା ନିଚ୍ଛାରେତ୍ୱା ଉସଭା ୱିଯ ଅଯୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅୱସ୍ସିତ୍ୱାୱ ପଲାଯିସ୍ସନ୍ତି। ଅଯଂ ପଠମସ୍ସ ୱିପାକୋ।

୨। ଲୋକସ୍ସ ପରିହୀନକାଲେ ମନୁସ୍ସାନଂ ପରିତ୍ତାଯୁକକାଲେ ସତ୍ତା ତିବ୍ବରାଗା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଅସମ୍ପତ୍ତୱଯାୱ କୁମାରିଯୋ ପୁରିସନ୍ତରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉତୁନିଯୋ ଚେୱ ଗବ୍ଭିନିଯୋ ଚ ହୁତ୍ୱା ପୁତ୍ତଧୀତାହି ୱଡ୍ଢିସ୍ସନ୍ତି। ଖୁଦ୍ଦକରୁକ୍ଖାନଂ ପୁପ୍ଫଂ ୱିଯ ହି ତାସଂ ଉତୁନିଭାୱୋ, ଫଲଂ ୱିଯ ଚ ପୁତ୍ତଧୀତରୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ଅଯଂ ଦୁତିଯସ୍ସ ୱିପାକୋ।

୩। ମନୁସ୍ସାନଂ ଜେଟ୍ଠାପଚାଯିକକମ୍ମସ୍ସ ନଟ୍ଠକାଲେ ସତ୍ତା ମାତାପିତୂସୁ ୱା ସସ୍ସୁସସୁରେସୁ ୱା ଲଜ୍ଜଂ ଅନୁପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ସଯମେୱ କୁଟୁମ୍ବଂ ସଂୱିଦହନ୍ତାୱ ଘାସଚ୍ଛାଦନମତ୍ତମ୍ପି ମହଲ୍ଲକାନଂ ଦାତୁକାମା ଦସ୍ସନ୍ତି, ଅଦାତୁକାମା ନ ଦସ୍ସନ୍ତି, ମହଲ୍ଲକା ଅନାଥା ହୁତ୍ୱା ଅସଯଂୱସୀ ଦାରକେ ଆରାଧେତ୍ୱା ଜୀୱିସ୍ସନ୍ତି ତଦହୁଜାତାନଂ ୱଚ୍ଛାନଂ ଖୀରଂ ପିୱନ୍ତିଯୋ ମହାଗାୱିଯୋ ୱିଯ। ଅଯଂ ତତିଯସ୍ସ ୱିପାକୋ।

୪। ଅଧମ୍ମିକରାଜୂନଂ କାଲେ ଅଧମ୍ମିକରାଜାନୋ ପଣ୍ଡିତାନଂ ପୱେଣିକୁସଲାନଂ କମ୍ମନିତ୍ଥରଣସମତ୍ଥାନଂ ମହାମତ୍ତାନଂ ଯସଂ ନ ଦସ୍ସନ୍ତି, ଧମ୍ମସଭାଯଂ ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନେପି ପଣ୍ଡିତେ ୱୋହାରକୁସଲେ ମହଲ୍ଲକେ ଅମଚ୍ଚେ ନ ଠପେସ୍ସନ୍ତି। ତବ୍ବିପରୀତାନଂ ପନ ତରୁଣତରୁଣାନଂ ଯସଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତଥାରୂପେ ଏୱ ଚ ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନେ ଠପେସ୍ସନ୍ତି, ତେ ରାଜକମ୍ମାନି ଚେୱ ଯୁତ୍ତାଯୁତ୍ତଞ୍ଚ ଅଜାନନ୍ତା ନେୱ ତଂ ଯସଂ ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି, ନ ରାଜକମ୍ମାନି ନିତ୍ଥରିତୁଂ, ତେ ଅସକ୍କୋନ୍ତା କମ୍ମଧୁରଂ ଛଡ୍ଡେସ୍ସନ୍ତି, ମହଲ୍ଲକାପି ପଣ୍ଡିତା ଅମଚ୍ଚା ଯସଂ ଅଲଭନ୍ତା କିଚ୍ଚାନି ନିତ୍ଥରିତୁଂ ସମତ୍ଥାପି ‘‘କିଂ ଅମ୍ହାକଂ ଏତେହି, ମଯଂ ବାହିରକା ଜାତା, ଅବ୍ଭନ୍ତରିକା ତରୁଣଦାରକା ଜାନିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଉପ୍ପନ୍ନାନି କମ୍ମାନି ନ କରିସ୍ସନ୍ତି, ଏୱଂ ସବ୍ବଥାପି ତେସଂ ରାଜୂନଂ ହାନିଯେୱ ଭୱିସ୍ସତି, ଧୁରଂ ୱହିତୁଂ ଅସମତ୍ଥାନଂ ୱଚ୍ଛଦମ୍ମାନଂ ଧୁରେ ଯୋଜିତକାଲୋ ୱିଯ, ଧୁରୱାହାନଞ୍ଚ ମହାଗୋଣାନଂ ଯୁଗପରମ୍ପରାଯ ଅଯୋଜିତକାଲୋ ୱିଯ ଭୱିସ୍ସତି। ଅଯଂ ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ୱିପାକୋ।

୫। ଅଧମ୍ମିକରାଜକାଲେଯେୱ ଅଧମ୍ମିକବାଲରାଜାନୋ ଅଧମ୍ମିକେ ଲୋଲମନୁସ୍ସେ ୱିନିଚ୍ଛଯେ ଠପେସ୍ସନ୍ତି, ତେ ପାପପୁଞ୍ଞେସୁ ଅନାଦରା ବାଲା ସଭାଯଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ଦେନ୍ତା ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଅଡ୍ଡପଚ୍ଚତ୍ଥିକାନଂ ହତ୍ଥତୋ ଲଞ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ଖାଦିସ୍ସନ୍ତି ଅସ୍ସୋ ୱିଯ ଦ୍ୱୀହି ମୁଖେହି ଯୱସୀସଂ। ଅଯଂ ପଞ୍ଚମସ୍ସ ୱିପାକୋ।

୬। ଅଧମ୍ମିକାଯେୱ ୱିଜାତିରାଜାନୋ ଜାତିସମ୍ପନ୍ନାନଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ଆସଙ୍କାଯ ଯସଂ ନ ଦସ୍ସନ୍ତି, ଅକୁଲୀନେ ୱଡ୍ଢେସ୍ସନ୍ତି, ଏୱଂ ମହାକୁଲାନି ଦୁଗ୍ଗତାନି ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଲାମକକୁଲାନି ଇସ୍ସରାନି। ତେ ଚ କୁଲୀନା ପୁରିସା ଜୀୱିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ‘‘ଇମେ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱିସ୍ସାମା’’ତି ଅକୁଲୀନାନଂ ଧୀତରୋ ଦସ୍ସନ୍ତି, ଇତି ତାସଂ କୁଲଧୀତାନଂ ଅକୁଲୀନେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱାସୋ ଜରସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ ସୁୱଣ୍ଣପାତିଯଂ ପସ୍ସାୱକରଣସଦିସୋ ଭୱିସ୍ସତି। ଅଯଂ ଛଟ୍ଠସ୍ସ ୱିପାକୋ।

୭। ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ଇତ୍ଥିଯୋ ପୁରିସଲୋଲା ସୁରାଲୋଲା ଅଲଙ୍କାରଲୋଲା ୱିସିଖାଲୋଲା ଆମିସଲୋଲା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଦୁସ୍ସୀଲା ଦୁରାଚାରା। ତା ସାମିକେହି କସିଗୋରକ୍ଖାଦୀନି କମ୍ମାନି କତ୍ୱା କିଚ୍ଛେନ କସିରେନ ସମ୍ଭତଂ ଧନଂ ଜାରେହି ସଦ୍ଧିଂ ସୁରଂ ପିୱନ୍ତିଯୋ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଂ ଧାରଯମାନା ଅନ୍ତୋଗେହେ ଅଚ୍ଚାଯିକମ୍ପି କିଚ୍ଚଂ ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ଗେହପରିକ୍ଖେପସ୍ସ ଉପରିଭାଗେନପି ଛିଦ୍ଦଟ୍ଠାନେହିପି ଜାରେ ଉପଧାରଯମାନା ସ୍ୱେ ୱପିତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ବୀଜମ୍ପି କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ଯାଗୁଭତ୍ତଖଜ୍ଜକାନି ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଖାଦମାନା ୱିଲୁମ୍ପିସ୍ସନ୍ତି ହେଟ୍ଠାପୀଠକନିପନ୍ନକଛାତକସିଙ୍ଗାଲୀ ୱିଯ ୱଚ୍ଛେତ୍ୱା ୱଚ୍ଛେତ୍ୱା ପାଦମୂଲେ ନିକ୍ଖିତ୍ତରଜ୍ଜୁଂ। ଅଯଂ ସତ୍ତମସ୍ସ ୱିପାକୋ।

୮। ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ଲୋକୋ ପରିହାଯିସ୍ସତି, ରଟ୍ଠଂ ନିରୋଜଂ ଭୱିସ୍ସତି, ରାଜାନୋ ଦୁଗ୍ଗତା କପଣା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ଯୋ ଇସ୍ସରୋ ଭୱିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଭଣ୍ଡାଗାରେ ସତସହସ୍ସମତ୍ତା କହାପଣା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ତେ ଏୱଂ ଦୁଗ୍ଗତା ସବ୍ବେ ଜନପଦେ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମଂ କାରଯିସ୍ସନ୍ତି, ଉପଦ୍ଦୁତା ମନୁସ୍ସା ସକେ କମ୍ମନ୍ତେ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ରାଜୂନଂଯେୱ ଅତ୍ଥାଯ ପୁବ୍ବଣ୍ଣାପରଣ୍ଣାନି ୱପନ୍ତା ରକ୍ଖନ୍ତା ଲାଯନ୍ତା ମଦ୍ଦନ୍ତା ପୱେସେନ୍ତା ଉଚ୍ଛୁଖେତ୍ତାନି କରୋନ୍ତା ଯନ୍ତାନି ୱାହେନ୍ତା ଫାଣିତାଦୀନି ପଚନ୍ତା ପୁପ୍ଫାରାମେ ଫଲାରାମେ ଚ କରୋନ୍ତା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ନିପ୍ଫନ୍ନାନି ପୁପ୍ଫଫଲାଦୀନି ଆହରିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ କୋଟ୍ଠାଗାରମେୱ ପୂରେସ୍ସନ୍ତି, ଅତ୍ତନୋ ଗେହେସୁ ତୁଚ୍ଛକୋଟ୍ଠେ ଓଲୋକେନ୍ତାପି ନ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ତୁଚ୍ଛତୁଚ୍ଛକୁମ୍ଭେ ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ପୂରିତକୁମ୍ଭପୂରଣସଦିସମେୱ ଭୱିସ୍ସତି। ଅଯଂ ଅଟ୍ଠମସ୍ସ ୱିପାକୋ।

୯। ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ରାଜାନୋ ଅଧମ୍ମିକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଛନ୍ଦାଦିୱସେନ ଅଗତିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ରଜ୍ଜଂ କାରେସ୍ସନ୍ତି, ଧମ୍ମେନ ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ନାମ ନ ଦସ୍ସନ୍ତି, ଲଞ୍ଜୱିତ୍ତକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଧନଲୋଲା, ରଟ୍ଠୱାସିକେସୁ ତେସଂ ଖନ୍ତିମେତ୍ତାନୁଦ୍ଦଯଂ ନାମ ନ ଭୱିସ୍ସତି, କକ୍ଖଳା ଫରୁସା ଉଚ୍ଛୁଯନ୍ତେ ଉଚ୍ଛୁଗଣ୍ଠିକା ୱିଯ ମନୁସ୍ସେ ପୀଳେନ୍ତା ନାନପ୍ପକାରଂ ବଲିଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଧନଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସନ୍ତି, ମନୁସ୍ସା ବଲିପୀଳିତା କିଞ୍ଚି ଦାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଗାମନିଗମାଦଯୋ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେସ୍ସନ୍ତି, ମଜ୍ଝିମଜନପଦୋ ସୁଞ୍ଞୋ ଭୱିସ୍ସତି, ପଚ୍ଚନ୍ତୋ ଘନୱାସୋ ସେଯ୍ୟଥାପି ପୋକ୍ଖରଣିଯା ମଜ୍ଝେ ଉଦକଂ ଆୱିଲଂ ପରିଯନ୍ତେ ୱିପ୍ପସନ୍ନଂ। ଅଯଂ ନୱମସ୍ସ ୱିପାକୋ।

୧୦। ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ରାଜାନୋ ଅଧମ୍ମିକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ତେସୁ ଅଧମ୍ମିକେସୁ ରାଜଯୁତ୍ତାପି ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକାପି ନେଗମଜାନପଦାପୀତି ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେ ଉପାଦାଯ ସବ୍ବେ ମନୁସ୍ସା ଅଧମ୍ମିକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ତତୋ ତେସଂ ଆରକ୍ଖଦେୱତା ବଲିପଟିଗ୍ଗାହିକଦେୱତା ରୁକ୍ଖଦେୱତା ଆକାସଟ୍ଠକଦେୱତାତି ଏୱଂ ଦେୱତାପି ଅଧମ୍ମିକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଅଧମ୍ମିକରାଜୂନଂ ରଜ୍ଜେ ୱାତା ୱିସମା ଖରା ୱାଯିସ୍ସନ୍ତି, ତେ ଆକାସଟ୍ଠକୱିମାନାନି କମ୍ପେସ୍ସନ୍ତି, ତେସୁ କମ୍ପିତେସୁ ଦେୱତା କୁପିତା ଦେୱଂ ୱସ୍ସିତୁଂ ନ ଦସ୍ସନ୍ତି, ୱସ୍ସମାନୋପି ସକଲରଟ୍ଠେ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ନ ୱସ୍ସିସ୍ସତି, ୱସ୍ସମାନୋପି ସବ୍ବତ୍ଥ କସିକମ୍ମସ୍ସ ୱା ୱପ୍ପକମ୍ମସ୍ସ ୱା ଉପକାରୋ ହୁତ୍ୱା ନ ୱସ୍ସିସ୍ସତି। ଯଥା ଚ ରଟ୍ଠେ, ଏୱଂ ଜନପଦେପି ଗାମେପି ଏକତଳାକସ୍ସରେପି ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ନ ୱସ୍ସିସ୍ସତି, ତଳାକସ୍ସ ଉପରିଭାଗେ ୱସ୍ସନ୍ତୋ ହେଟ୍ଠାଭାଗେ ନ ୱସ୍ସିସ୍ସତି, ହେଟ୍ଠା ୱସ୍ସନ୍ତୋ ଉପରି ନ ୱସ୍ସିସ୍ସତି, ଏକସ୍ମିଂ ଭାଗେ ସସ୍ସଂ ଅତିୱସ୍ସେନ ନସ୍ସିସ୍ସତି, ଏକସ୍ମିଂ ଅୱସ୍ସନ୍ତୋ ମିଲାଯିସ୍ସତି, ଏକସ୍ମିଂ ସମ୍ମା ୱସ୍ସମାନୋ ସମ୍ପାଦେସ୍ସତି, ଏୱଂ ଏକସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ରଜ୍ଜେ ୱୁତ୍ତା ସସ୍ସା ତିପ୍ପକାରା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଏକକୁମ୍ଭିଯା ଓଦନୋ ୱିଯ। ଅଯଂ ଦସମସ୍ସ ୱିପାକୋ।

୧୧। ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ସାସନେ ପରିହାଯନ୍ତେ ପଚ୍ଚଯଲୋଲା ଅଲଜ୍ଜିକା ବହୂ ଭିକ୍ଖୂ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ତେ ଭଗୱତା ପଚ୍ଚଯଲୋଲୁପ୍ପଂ ନିମ୍ମଥେତ୍ୱା କଥିତଧମ୍ମଦେସନଂ ଚୀୱରାଦିଚତୁପଚ୍ଚଯହେତୁ ପରେସଂ ଦେସେସ୍ସନ୍ତି, ପଚ୍ଚଯେହି ମୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ନିରତ୍ଥକପକ୍ଖେ ଠିତା ନିବ୍ବାନାଭିମୁଖଂ କତ୍ୱା ଦେସେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି, କେୱଲଂ ‘‘ପଦବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପତ୍ତିଞ୍ଚେୱ ମଧୁରସଦ୍ଦଞ୍ଚ ସୁତ୍ୱା ମହଗ୍ଘାନି ଚୀୱରାନି ଦସ୍ସନ୍ତି’’ଇଚ୍ଚେୱଂ ଦେସେସ୍ସନ୍ତି। ଅପରେ ଅନ୍ତରୱୀଥିଚତୁକ୍କରାଜଦ୍ୱାରାଦୀସୁ ନିସୀଦିତ୍ୱା କହାପଣଅଡ୍ଢକହାପଣପାଦମାସକରୂପାଦୀନିପି ନିସ୍ସାଯ ଦେସେସ୍ସନ୍ତି। ଇତି ଭଗୱତା ନିବ୍ବାନଗ୍ଘନକଂ କତ୍ୱା ଦେସିତଂ ଧମ୍ମଂ ଚତୁପଚ୍ଚଯତ୍ଥାଯ ଚେୱ କହାପଣଅଡ୍ଢକହାପଣାଦିଅତ୍ଥାଯ ଚ ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ଦେସେନ୍ତା ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନକଂ ଚନ୍ଦନସାରଂ ପୂତିତକ୍କେନ ୱିକ୍କିଣନ୍ତା ୱିଯ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ଅଯଂ ଏକାଦସମସ୍ସ ୱିପାକୋ।

୧୨। ଅଧମ୍ମିକରାଜକାଲେ ଲୋକେ ୱିପରିୱତ୍ତନ୍ତେଯେୱ ରାଜାନୋ ଜାତିସମ୍ପନ୍ନାନଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ଯସଂ ନ ଦସ୍ସନ୍ତି, ଅକୁଲୀନାନଞ୍ଞେୱ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତେ ଇସ୍ସରା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଇତରେ ଦଲିଦ୍ଦା। ରାଜସମ୍ମୁଖେପି ରାଜଦ୍ୱାରେପି ଅମଚ୍ଚସମ୍ମୁଖେପି ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନେପି ତୁଚ୍ଛଲାବୁସଦିସାନଂ ଅକୁଲୀନାନଂଯେୱ କଥା ଓସୀଦିତ୍ୱା ଠିତା ୱିଯ ନିଚ୍ଚଲା ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତା ଭୱିସ୍ସତି, ସଙ୍ଘସନ୍ନିପାତେପି ସଙ୍ଘକମ୍ମଗଣକମ୍ମଟ୍ଠାନେସୁ ଚେୱ ପତ୍ତଚୀୱରପରିୱେଣାଦିୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନେସୁ ଚ ଦୁସ୍ସୀଲାନଂ ପାପପୁଗ୍ଗଲାନଂଯେୱ କଥା ନିଯ୍ୟାନିକା ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଲଜ୍ଜିଭିକ୍ଖୂନନ୍ତି ଏୱଂ ସବ୍ବଥାପି ତୁଚ୍ଛଲାବୂନଂ ସୀଦନକାଲୋ ୱିଯ ଭୱିସ୍ସତି। ଅଯଂ ଦ୍ୱାଦସମସ୍ସ ୱିପାକୋ।

୧୩। ତାଦିସେଯେୱ କାଲେ ଅଧମ୍ମିକରାଜାନୋ ଅକୁଲୀନାନଂ ଯସଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତେ ଇସ୍ସରା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, କୁଲୀନା ଦୁଗ୍ଗତା। ତେସୁ ନ କେଚି ଗାରୱଂ କରିସ୍ସନ୍ତି, ଇତରେସୁଯେୱ କରିସ୍ସନ୍ତି, ରାଜସମ୍ମୁଖେ ୱା ଅମଚ୍ଚସମ୍ମୁଖେ ୱା ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନେ ୱା ୱିନିଚ୍ଛଯକୁସଲାନଂ ଘନସିଲାସଦିସାନଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ କଥା ନ ଓଗାହିତ୍ୱା ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସତି। ତେସୁ କଥେନ୍ତେସୁ ‘‘କିଂ ଇମେ କଥେନ୍ତୀ’’ତି ଇତରେ ପରିହାସମେୱ କରିସ୍ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁସନ୍ନିପାତେପି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେସୁ ଠାନେସୁ ନେୱ ପେସଲେ ଭିକ୍ଖୂ ଗରୁକାତବ୍ବେ ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତି, ନାପି ନେସଂ କଥା ପରିଯୋଗାହିତ୍ୱା ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସତି, ସିଲାନଂ ପ୍ଲୱକାଲୋ ୱିଯ ଭୱିସ୍ସତି। ଅଯଂ ତେରସମସ୍ସ ୱିପାକୋ।

୧୪। ଲୋକେ ପରିହାଯନ୍ତେଯେୱ ମନୁସ୍ସା ତିବ୍ବରାଗାଦିଜାତିକା କିଲେସାନୁୱତ୍ତକା ହୁତ୍ୱା ତରୁଣତରୁଣାନଂ ଅତ୍ତନୋ ଭରିଯାନଂ ୱସେ ୱତ୍ତିସ୍ସନ୍ତି, ଗେହେ ଦାସକମ୍ମକରାଦଯୋପି ଗୋମହିଂସାଦଯୋପି ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣମ୍ପି ସବ୍ବଂ ତାସଂଯେୱ ଆଯତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ‘‘ଅସୁକହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ ୱା ପରିଚ୍ଛେଦାଦିଜାତଂ ୱା କହ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଯତ୍ଥ ୱା ତତ୍ଥ ୱା ହୋତୁ, କିଂ ତୁଯ୍ହିମିନା ବ୍ୟାପାରେନ, ତ୍ୱଂ ମଯ୍ହଂ ଘରେ ସନ୍ତଂ ୱା ଅସନ୍ତଂ ୱା ଜାନିତୁକାମୋ ଜାତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ନାନପ୍ପକାରେହି ଅକ୍କୋସିତ୍ୱା ମୁଖସତ୍ତୀହି କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ଦାସଚେଟକଂ ୱିଯ ୱସେ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଇସ୍ସରିଯଂ ପୱତ୍ତେସ୍ସନ୍ତି, ଏୱଂ ମଧୁକପୁପ୍ଫପ୍ପମାଣମଣ୍ଡୂକପୋତିକାନଂ ଆସୀୱିସେ କଣ୍ହସପ୍ପେ ଗିଲନକାଲୋ ୱିଯ ଭୱିସ୍ସତି। ଅଯଂ ଚୁଦ୍ଦସମସ୍ସ ୱିପାକୋ।

୧୫। ଦୁବ୍ବଲରାଜକାଲେ ରାଜାନୋ ହତ୍ଥିସିପ୍ପାଦୀସୁ ଅକୁସଲା ଯୁଦ୍ଧେସୁ ଅୱିସାରଦା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ତେ ଅତ୍ତନୋ ରାଜାଧିପଚ୍ଚଂ ଆସଙ୍କମାନା ସମାନଜାତିକାନଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ଇସ୍ସରିଯଂ ଅଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ

ପାଦମୂଲିକନ୍ହାପକକପ୍ପକାଦୀନଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ଜାତିଗୋତ୍ତସମ୍ପନ୍ନା କୁଲପୁତ୍ତା ରାଜକୁଲେ ପତିଟ୍ଠଂ ଅଲଭମାନା ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତୁଂ ଅସମତ୍ଥା ହୁତ୍ୱା ଇସ୍ସରିୟଟ୍ଠାନେ ଜାତିଗୋତ୍ତହୀନେ ଅକୁଲୀନେ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତା ୱିଚରିସ୍ସନ୍ତି, ସୁୱଣ୍ଣରାଜହଂସେହି କାକସ୍ସ ପରିୱାରିତକାଲୋ ୱିୟ ଭୱିସ୍ସତି। ଅୟଂ ପନ୍ନରସମସ୍ସ ୱିପାକୋ।

୧୬। ଅଧମ୍ମିକରାଜକାଲେୟେୱ ଚ ଅକୁଲୀନାୱ ରାଜୱଲ୍ଲଭା ଇସ୍ସରା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, କୁଲୀନା ଅପ୍ପଞ୍ଞାତା ଦୁଗ୍ଗତା। ତେ ରାଜୱଲ୍ଲଭା ରାଜାନଂ ଅତ୍ତନୋ କଥଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛୟଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ବଲୱନ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଦୁବ୍ବଲାନଂ ପୱେଣିଆଗତାନି ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁଆଦୀନି "ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତକାନି ଏତାନୀ"ତି ଅଭିୟୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ତେ "ନ ତୁମ୍ହାକଂ, ଅମ୍ହାକ"ନ୍ତି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛୟଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ୱିୱଦନ୍ତେ ୱେତ୍ତଲତାଦୀହି ପହାରାପେତ୍ୱା ଗୀୱାୟଂ ଗହେତ୍ୱା ଅପକଡ୍ଢାପେତ୍ୱା "ଅତ୍ତନୋ ପମାଣଂ ନ ଜାନାଥ, ଅମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିୱଦଥ, ଇଦାନି ୱୋ ରଞ୍ଞୋ କଥେତ୍ୱା ହତ୍ଥପାଦଚ୍ଛେଦାଦୀନି କାରେସ୍ସାମା"ତି ସନ୍ତଜ୍ଜେସ୍ସନ୍ତି, ତେ ତେସଂ ଭୟେନ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକାନି ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୂନି "ତୁମ୍ହାକଂୟେୱ ତାନି, ଗଣ୍ହଥା"ତି ନିୟ୍ୟାତେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଗେହାନି ପୱିସିତ୍ୱା ଭୀତା ନିପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି। ପାପଭିକ୍ଖୂପି ପେସଲେ ଭିକ୍ଖୂ ୟଥାରୁଚି ୱିହେଠେସ୍ସନ୍ତି, ପେସଲା ଭିକ୍ଖୂ ପଟିସରଣଂ ଅଲଭମାନା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଗହନଟ୍ଠାନେସୁ ନିଲୀୟିସ୍ସନ୍ତି, ଏୱଂ ହୀନଜଚ୍ଚେହି ଚେୱ ପାପଭିକ୍ଖୂହି ଚ ଉପଦ୍ଦୁତାନଂ ଜାତିମନ୍ତକୁଲପୁତ୍ତାନଞ୍ଚେୱ ପେସଲଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଏଳକାନଂ ଭୟେନ ତସୱକାନଂ ପଲାୟନକାଲୋ ୱିୟ ଭୱିସ୍ସତି । ଅୟଂ ସୋଳସମସ୍ସ ୱିପାକୋ। ଏୱଂ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଭୂତେ ସୋଳସ ସୁପିନେ ପସ୍ସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – "କୋସଲରାଜା ୱିୟ ସୋଳସ ସୁପିନେ"ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତତୋ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାନତ୍ଥନିମିତ୍ତଂ ସୁପିନଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମାନୁଭାୱେନ ପସ୍ସତି, କୋସଲରାଜା ୱିୟ ଲୋକସ୍ସ ଅତ୍ଥାନତ୍ଥନିମିତ୍ତଂ ସୁପିନଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ପନ ସବ୍ବସତ୍ତସାଧାରଣକମ୍ମାନୁଭାୱେନ ପସ୍ସତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

କୁଦ୍ଧା ହି ଦେୱତାତି ନାଗମହାୱିହାରେ ମହାଥେରସ୍ସ କୁଦ୍ଧା ଦେୱତା ୱିୟ। ରୋହଣେ କିର ନାଗମହାୱିହାରେ ମହାଥେରୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଅନପଲୋକେତ୍ୱାୱ ଏକଂ ନାଗରୁକ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦାପେସି। ରୁକ୍ଖେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ଥେରସ୍ସ କୁଦ୍ଧା ପଠମମେୱ ନଂ ସଚ୍ଚସୁପିନେନ ପଲୋଭେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା "ଇତୋ ତେ ସତ୍ତଦିୱସମତ୍ଥକେ ଉପଟ୍ଠାକୋ ରାଜା ମରିସ୍ସତୀ"ତି ସୁପିନେ ଆରୋଚେସି। ଥେରୋ ତଂ କଥଂ ଆହରିତ୍ୱା ରାଜୋରୋଧାନଂ ଆଚିକ୍ଖି। ତା ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ମହାୱିରୱଂ ୱିରୱିଂସୁ। ରାଜା "କିଂ ଏତ"ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ତା 'ଏୱଂ ଥେରେନ ୱୁତ୍ତ"ନ୍ତି ଆରୋଚୟିଂସୁ। ରାଜା ଦିୱସେ ଗଣାପେତ୍ୱା ସତ୍ତାହେ ୱୀତିୱତ୍ତେ ଥେରସ୍ସ ହତ୍ଥପାଦେ ଛିନ୍ଦାପେସି। ଏକନ୍ତସଚ୍ଚମେୱ ହୋତୀତି ଫଲସ୍ସ ସଚ୍ଚଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ, ଦସ୍ସନଂ ପନ ୱିପଲ୍ଲତ୍ଥମେୱ। ତେନେୱ ପହୀନୱିପଲ୍ଲାସା ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଭୂତମ୍ପି ସୁପିନଂ ନ ପସ୍ସନ୍ତି, ଦ୍ୱୀହି ତୀହି ୱା କାରଣେହି କଦାଚି ସୁପିନଂ ପସ୍ସନ୍ତୀତି ଆହ "ସଂସଗ୍ଗଭେଦତୋ"ତି। "ଅସେକ୍ଖା ନ ପସ୍ସନ୍ତି ପହୀନୱିପଲ୍ଲାସତ୍ତା"ତି ୱଚନତୋ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି କାରଣାନଂ ୱିପଲ୍ଲାସୋ ଏୱ ମୂଲକାରଣନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ତନ୍ତି ସୁପିନକାଲେ ପୱତ୍ତଂ ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତଂ। ରୂପନିମିତ୍ତାଦିଆରମ୍ମଣନ୍ତି କମ୍ମନିମିତ୍ତଗତିନିମିତ୍ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ରୂପନିମିତ୍ତାଦିଆରମ୍ମଣଂ ନ ହୋତି। ଈଦିସାନୀତି ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଅନୁଭୂତପୁବ୍ବପରିକପ୍ପିତରୂପାଦିଆରମ୍ମଣାନି ଚେୱ ରାଗାଦିସମ୍ପୟୁତ୍ତାନି ଚ। ସବ୍ବୋହାରିକଚିତ୍ତେନାତି ପକତିଚିତ୍ତେନ। ଦ୍ୱୀହି ଅନ୍ତେହି ମୁତ୍ତୋତି କୁସଲାକୁସଲସଙ୍ଖାତେହି ଦ୍ୱୀହି ଅନ୍ତେହି ମୁତ୍ତୋ। ଆୱଜ୍ଜନତଦାରମ୍ମଣକ୍ଖଣେତି ଇଦଂ ୟାୱ ତଦାରମ୍ମଣୁପ୍ପତ୍ତି, ତାୱ ପୱତ୍ତଂ ଚିତ୍ତୱାରଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। "ସୁପିନେନେୱ ଦିଟ୍ଠଂ ୱିୟ ମେ, ସୁତଂ ୱିୟ ମେତି କଥନକାଲେ ପନ ଅବ୍ୟାକତୋୟେୱ ଆୱଜ୍ଜନମତ୍ତସ୍ସେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ"ତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ୱଦନ୍ତେହି ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରେ ଦୁତିୟମୋଘୱାରେ ୱିୟ ମନୋଦ୍ୱାରେପି ଆୱଜ୍ଜନଂ ଦ୍ୱତ୍ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଜୱନଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ଭୱଙ୍ଗଂ ଓତରତୀତି ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକସ୍ସ ଆୱଜ୍ଜନସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିୟଂ "ଦିଟ୍ଠଂ ୱିୟ ମେ, ସୁତଂ ୱିୟ ମେ"ତି କପ୍ପନାୟ ଅସମ୍ଭୱତୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ "ସୁପିନନ୍ତେପି ତଦାରମ୍ମଣୱଚନତୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱସେନ ୱା ଅତୀତୱସେନ ୱା ସଭାୱଧମ୍ମାପି ସୁପିନନ୍ତେ ଆରମ୍ମଣଂ ହୋନ୍ତୀ"ତି ୱଦନ୍ତି। "ୟଦିପି ସୁପିନନ୍ତେ ୱିଭୂତଂ ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠିତେ ରୂପାଦିୱତ୍ଥୁମ୍ହି ତଦାରମ୍ମଣଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ସୁପିନନ୍ତେ ଉପଟ୍ଠିତନିମିତ୍ତସ୍ସ ପରିକପ୍ପୱସେନ ଗହେତବ୍ବତାୟ ଦୁବ୍ବଲଭାୱତୋ ଦୁବ୍ବଲୱତ୍ଥୁକତ୍ତାତି ୱୁତ୍ତ"ନ୍ତି ଟୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ "କରଜକାୟସ୍ସ ନିରୁସ୍ସାହସନ୍ତଭାୱପ୍ପତ୍ତିତୋ ତନ୍ନିସ୍ସିତଂ ହଦୟୱତ୍ଥୁ ନ ସୁପ୍ପସନ୍ନଂ ହୋତି, ତତୋ ତନ୍ନିସ୍ସିତାପି ଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତି ନ ସୁପ୍ପସନ୍ନା ଅସୁପ୍ପସନ୍ନୱଟ୍ଟିନିସ୍ସିତଦୀପପ୍ପଭା ୱିୟ, ତସ୍ମା ଦୁବ୍ବଲୱତ୍ଥୁକତ୍ତାତି ଏତ୍ଥ ଦୁବ୍ବଲହଦୟୱତ୍ଥୁକତ୍ତା"ତି ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ୟୁତ୍ତତରଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ସୁପିନନ୍ତଚେତନାତି ମନୋଦ୍ୱାରିକଜୱନୱସେନ ପୱତ୍ତା ସୁପିନନ୍ତେ ଚେତନା। ସୁପିନଞ୍ହି ପସ୍ସନ୍ତୋ ମନୋଦ୍ୱାରିକେନେୱ ଜୱନେନ ପସ୍ସତି, ନ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକେନ। ପଟିବୁଜ୍ଝନ୍ତୋ ଚ ମନୋଦ୍ୱାରିକେନେୱ ପଟିବୁଜ୍ଝତି, ନ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକେନ। ନିଦ୍ଦାୟନ୍ତସ୍ସ ହି ମହାୱଟ୍ଟିଂ ଜାଲେତ୍ୱା ଦୀପେ ଚକ୍ଖୁସମୀପଂ ଉପନୀତେ ପଠମଂ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରିକଂ ଆୱଜ୍ଜନଂ ଭୱଙ୍ଗଂ ନ ଆୱଟ୍ଟେତି, ମନୋଦ୍ୱାରିକମେୱ ଆୱଟ୍ଟେତି, ଅଥ ଜୱନଂ ଜୱିତ୍ୱା ଭୱଙ୍ଗଂ ଓତରତି। ଦୁତିୟୱାରେ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରିକଂ ଆୱଜ୍ଜନଂ ଭୱଙ୍ଗଂ ଆୱଟ୍ଟେତି, ତତୋ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନି ଜୱନପରିୟୋସାନାନି ପୱତ୍ତନ୍ତି, ତଦନନ୍ତରଂ ଭୱଙ୍ଗଂ ପୱତ୍ତତି। ତତିୟୱାରେ ମନୋଦ୍ୱାରିକଆୱଜ୍ଜନେନ ଭୱଙ୍ଗେ ଆୱଟ୍ଟିତେ ମନୋଦ୍ୱାରିକଜୱନଂ ଜୱତି, ତେନ ଚିତ୍ତେନ "କିଂ ଅୟଂ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଆଲୋକୋ"ତି ଜାନାତି। ତଥା ନିଦ୍ଦାୟନ୍ତସ୍ସ କଣ୍ଣସମୀପେ ତୂରିୟେସୁ ପଗ୍ଗହିତେସୁ ଘାନସମୀପେ ସୁଗନ୍ଧେସୁ ୱା ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧେସୁ ୱା ପୁପ୍ଫେସୁ ଉପନୀତେସୁ ମୁଖେ ସପ୍ପିମ୍ହି ୱା ଫାଣିତେ ୱା ପକ୍ଖିତ୍ତେ ପିଟ୍ଠିୟଂ ପାଣିନା ପହାରେ ଦିନ୍ନେ ପଠମଂ ସୋତଦ୍ୱାରିକାଦୀନି ଆୱଜ୍ଜନାନି ଭୱଙ୍ଗଂ ନ ଆୱଟ୍ଟେନ୍ତି , ମନୋଦ୍ୱାରିକମେୱ ଆୱଟ୍ଟେତି, ଅଥ ଜୱନଂ ଜୱିତ୍ୱା ଭୱଙ୍ଗଂ ଓତରତି। ଦୁତିୟୱାରେ ସୋତଦ୍ୱାରିକାଦୀନି ଆୱଜ୍ଜନାନି ଭୱଙ୍ଗଂ ଆୱଟ୍ଟେନ୍ତି, ତତୋ ସୋତଘାନଜିୱ୍ହାକାୟୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନି ଜୱନପରିୟୋସାନାନି ପୱତ୍ତନ୍ତି, ତଦନନ୍ତରଂ ଭୱଙ୍ଗଂ ପୱତ୍ତତି। ତତିୟୱାରେ ମନୋଦ୍ୱାରିକଆୱଜ୍ଜନେନ ଭୱଙ୍ଗେ ଆୱଟ୍ଟିତେ ମନୋଦ୍ୱାରିକଜୱନଂ ଜୱତି, ତେନ ଚିତ୍ତେନ ଞତ୍ୱା "କିଂ ଅୟଂ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ସଦ୍ଦୋ, ସଙ୍ଖସଦ୍ଦୋ ଭେରିସଦ୍ଦୋ"ତି ୱା "କିଂ ଅୟଂ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଗନ୍ଧୋ, ମୂଲଗନ୍ଧୋ ସାରଗନ୍ଧୋ"ତି ୱା "କିଂ ଇଦଂ ମୟ୍ହଂ ମୁଖେ ପକ୍ଖିତ୍ତଂ, ସପ୍ପି ଫାଣିତ"ନ୍ତି ୱା "କେନମ୍ହି ପିଟ୍ଠିୟଂ ପହଟୋ, ଅତିଥଦ୍ଧୋ ମେ ପହାରୋ"ତି ୱା ୱତ୍ତା ହୋତି, ଏୱଂ ମନୋଦ୍ୱାରିକଜୱନେନେୱ ପଟିବୁଜ୍ଝତି, ନ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକେନ। ସୁପିନମ୍ପି ତେନେୱ ପସ୍ସତି, ନ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକେନ।

ଅସ୍ସାତି ଅସ୍ସ ଆପତ୍ତିନିକାୟସ୍ସ। ନନୁ ଚ ଅୟୁତ୍ତୋୟଂ ନିଦ୍ଦେସୋ "ସଙ୍ଘୋ ଆଦିମ୍ହି ଚେୱ ସେସେ ଚ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ଅସ୍ସା"ତି। ନ ହି ଆପତ୍ତିନିକାୟସ୍ସ ଆଦିମ୍ହି ଚେୱ ସେସେ ଚ ସଙ୍ଘୋ ଇଚ୍ଛିତୋ, କିଞ୍ଚରହି ୱୁଟ୍ଠାନସ୍ସାତି ଇମଂ ଚୋଦନଂ ମନସି ସନ୍ନିଧାୟ ୟଥା ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ତଥା ଅଧିପ୍ପାୟଂ ୱିୱରନ୍ତୋ "କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ"ତିଆଦିମାହ। ଆପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାନସ୍ସ ଆଦିମ୍ହି ଚେୱ ସେସେ ଚ ଇଚ୍ଛିତୋ ସଙ୍ଘୋ ଆପତ୍ତିୟାୱ ଇଚ୍ଛିତୋ ନାମ ହୋତୀତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ଆପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାନଂ, ଅନାପତ୍ତିକଭାୱୂପଗମନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୱଚନକାରଣନ୍ତି "ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ"ତି ଏୱଂ ୱଚନେ କାରଣଂ। ସମୁଦାୟେ ନିରୁଳ୍ହୋ ନିକାୟ-ସଦ୍ଦୋ ତଦେକଦେସେ ପୱତ୍ତମାନୋପି ତାୟ ଏୱ ରୁଳ୍ହିୟା ପୱତ୍ତତୀତି ଆହ ରୁଳ୍ହିସଦ୍ଦେନାତି। ଅଥ ୱା କିଞ୍ଚି ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ସତିପି ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ତଂନିମିତ୍ତୟୁତ୍ତେ କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ ୱିସୟେ ସମ୍ମୁତିୟା ଚିରକାଲତାୱସେନ ନିମିତ୍ତୱିରହେପି ପୱତ୍ତନିରୁଳ୍ହୋ ରୁଳ୍ହୀ ନାମ। ୟଥା ମହିୟଂ ସେତୀତି ମହିଂସୋ, ଗଚ୍ଛତୀତି ଗୋତି, ଏୱଂ ନିକାୟ-ସଦ୍ଦସ୍ସପି ରୁଳ୍ହିଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏକସ୍ମିମ୍ପି ୱିସିଟ୍ଠେ ସତିପି ସାମଞ୍ଞା ୱିୟ ସମୁଦାୟେ ପୱତ୍ତୱୋହାରୋ ଅୱୟୱେପି ପୱତ୍ତତୀତି ଆହ ଅୱୟୱେ ସମୂହୱୋହାରେନ ୱାତି। ନୱମସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟସ୍ସାତି ୱୀମଂସାଧିପ୍ପାୟସ୍ସ।

୨୩୮-୨୩୯। ଲୋମା ଏତେସଂ ସନ୍ତୀତି ଲୋମସା, ବହୁଲୋମାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅରୋଗୋ ଭୱିସ୍ସାମୀତି ରାଗପରିଳାହୱୂପସମତୋ ନିରୋଗୋ ଭୱିସ୍ସାମି। ମୋଚନେନାତି ମୋଚନତ୍ଥାୟ ଉପକ୍କମକରଣେନ। ଉପକ୍କମକରଣଞ୍ହେତ୍ଥ ମୋଚନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ ମୋଚେତି ଏତେନାତି କତ୍ୱା। ବୀଜଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଚୋଳଗ୍ଗହଣାଦିକମ୍ମଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ।

୨୪୦।ଦ୍ୱେଆପତ୍ତିସହସ୍ସାନୀତି ଖଣ୍ଡଚକ୍କାଦିଭେଦଂ ଅନାମସିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ଇଚ୍ଛନ୍ତେନ ପନ ଖଣ୍ଡଚକ୍କାଦିଭେଦେନପି ଆପତ୍ତିଗଣନା କାତବ୍ବା। ମିସ୍ସକଚକ୍କନ୍ତି ଉଭତୋୱଡ୍ଢନକଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ନୀଲଞ୍ଚ ପୀତକଞ୍ଚାତିଆଦିନା ଏକକ୍ଖଣେ ଅନେକୱଣ୍ଣାନଂ ମୋଚନାଧିପ୍ପାୟୱଚନଂ ୟଥାଧିପ୍ପାୟେନ ମୋଚନଂ ଭୱତୁ ୱା ମା ୱା, ଇମିନାପି ଅଧିପ୍ପାୟେନ ଉପକ୍କମିତ୍ୱା ମୋଚେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ହୋତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ନ ହି ଏକସ୍ମିଂ ଖଣେ ନୀଲାଦୀନଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ମୁତ୍ତି ସମ୍ଭୱତି। ଅଞ୍ଞଂ ୱଦତୀତି ଅତ୍ତନୋ ଦୋସଂ ଉଜୁଂ ୱତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ପୁନ ପୁଟ୍ଠୋ ଅଞ୍ଞଂ ଭଣତି।

ମୋଚନସ୍ସାଦୋତି ମୋଚନସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗେ ପୱତ୍ତଅସ୍ସାଦୋ। ତେନେୱ "ମୋଚେତୁଂ ଅସ୍ସାଦୋ ମୋଚନସ୍ସାଦୋ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଗେହସ୍ସିତପେମନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଗେହ-ସଦ୍ଦେନ ଗେହେ ଠିତା ମାତୁଭଗିନୀଆଦୟୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଞ୍ଞାତକା ଗହିତା। ତେସୁ ମାତୁପେମାଦିୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ସିନେହୋ ଗେହସ୍ସିତପେମଂ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପନ ଗେହସ୍ସିତପେମନ୍ତି ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକରାଗୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ସମ୍ପୟୁତ୍ତଅସ୍ସାଦସୀସେନାତି ରାଗସମ୍ପୟୁତ୍ତସୁଖୱେଦନାମୁଖେନ। ଏକେନ ପଦେନାତି ଗେହସ୍ସିତପେମ-ପଦେନ।

ତଥେୱାତି ମୋଚନସ୍ସାଦଚେତନାୟ ଏୱ। ପୁବ୍ବଭାଗେ ମୋଚନସ୍ସାଦୱସେନ କତପ୍ପୟୋଗଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱାୱ ସୟିତସ୍ସ "ସଚେ ପନ…ପେ… ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପୁନ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ତସ୍ସ ପୟୋଗସ୍ସ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧତ୍ତା "ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ…ପେ… ଅନାପତ୍ତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଜଗ୍ଗନତ୍ଥାୟାତି ଧୋୱନତ୍ଥାୟ। ଅନୋକାସନ୍ତି ଅଙ୍ଗଜାତପ୍ପଦେସଂ।

୨୬୩-୨୬୪।ଗେହସ୍ସିତକାମୱିତକ୍କନ୍ତି ପଞ୍ଚକାମଗୁଣସନ୍ନିସ୍ସିତଂ କାମୱିତକ୍କଂ। ୱତ୍ଥିଂ ଦଳ୍ହଂ ଗହେତ୍ୱାତି ଅଙ୍ଗଜାତସ୍ସ ଅଗ୍ଗେ ପସ୍ସାୱନିଗ୍ଗମନଟ୍ଠାନେ ଚମ୍ମଂ ଦଳ୍ହଂ ଗହେତ୍ୱା। ନିମିତ୍ତେ ଉପକ୍କମାଭାୱତୋ "ମୋଚନସ୍ସାଦାଧିପ୍ପାୟସ୍ସପି ମୁତ୍ତେ ଅନାପତ୍ତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୨୬୫। "ଏହି ମେ ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ, ସାମଣେରାତି ଆଣତ୍ତିୟା ଅଞ୍ଞେନ କତୋପି ପୟୋଗୋ ଅତ୍ତନାୱ କତୋ ନାମ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ଆପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ୟଦି ପନ ଅନାଣତ୍ତୋ ସୟମେୱ କରୋତି, ଅଙ୍ଗପାରିପୂରିୟା ଅଭାୱତୋ ଅନାପତ୍ତୀ"ତି ୱଦନ୍ତି। ସୁତ୍ତସାମଣେରୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଅସୁଚିମ୍ହି ମୁତ୍ତେପି ଅଙ୍ଗଜାତସ୍ସ ଗହଣପଚ୍ଚୟା ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ମୁତ୍ତପଚ୍ଚୟା।

୨୬୬।କାଯଚ୍ଚଲନଓ୍ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଚଲନଓ୍ୱସେନ ଯଥା ଅଙ୍ଗଜାତେପି ଉପକ୍କମୋ ସମ୍ଭଓ୍ୱତି, ତଥାପି ଓ୍ୱିଜମ୍ଭିତତ୍ତା ଆପତ୍ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତା। ''ପଚ୍ଛତୋ ଓ୍ୱା''ତି ଓ୍ୱଚନତୋ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ କଟିଯଂ ଊରୁପ୍ପଦେସୋପି ଗହିତୋଯେଓ୍ୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ଉଭୋସୁପି ପସ୍ସେସୁ ଠତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ଓକାସେ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଉପନିଜ୍ଝାଯନ୍ତସ୍ସପି ଆପତ୍ତିଯେଓ୍ୱ। ''ଅଙ୍ଗଜାତ''ନ୍ତି ଓ୍ୱଚନତୋ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ପସ୍ସାଓ୍ୱମଗ୍ଗୋଓ୍ୱ ଓ୍ୱୁତ୍ତୋ। ଉମ୍ମୀଲନନିମୀଲନଓ୍ୱସେନ ପନ ନ କାରେତବ୍ବୋତି ଉମ୍ମୀଲନନିମୀଲନପ୍ପଯୋଗଓ୍ୱସଏନ ଆପତ୍ତିଭେଦୋ ନ କାରେତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନେକକ୍ଖତ୍ତୁମ୍ପି ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ନିମୀଲେତ୍ୱା ଉପନିଜ୍ଝାଯନ୍ତସ୍ସ ଏକମେଓ୍ୱ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅକ୍ଖୀନି ଅଓ୍ୱିପ୍ଫନ୍ଦେତ୍ୱା ଅଭିମୁଖଂ ସମ୍ପତ୍ତସ୍ସ ମାତୁଗାମସ୍ସ ନିମିତ୍ତୋଲୋକନେପି ଆପତ୍ତିଯେଓ୍ୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ''ଦାରୁଧୀତଲିକଲେପଚିତ୍ତାନଂ ଅଙ୍ଗଜାତୁପନିଜ୍ଝାନେପି ଦୁକ୍କଟ''ନ୍ତି ଓ୍ୱଦନ୍ତି।

୨୬୭।ପୁପ୍ଫାଓ୍ୱଲୀତି କୀଳାଓ୍ୱିସେସସ୍ସାଧିଓ୍ୱଚନଂ। ତଂ କୀଳନ୍ତା ନଦୀଆଦୀସୁ ଛିନ୍ନତଟଂ ଉଦକେନ ଚିକ୍ଖଲ୍ଲଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଉଭୋ ପାଦେ ପସାରେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନା ପପତନ୍ତି। ''ପୁପ୍ଫାଓ୍ୱଲିଯ''ନ୍ତିପି ପାଠୋ। ପଓ୍ୱେସେନ୍ତସ୍ସାତି ଦ୍ୱିକମ୍ପକତ୍ତା ଓ୍ୱାଲିକଂ ଅଙ୍ଗଜାତନ୍ତି ଉଭଯତ୍ଥାପି ଉପଯୋଗଓ୍ୱଚନଂ କତଂ। ଓ୍ୱାଲିକନ୍ତି ଓ୍ୱାଲିକାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଚେତନା, ଉପକ୍କମୋ, ମୁଚ୍ଚନନ୍ତି ଇମାନେତ୍ଥ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ସୁକ୍କଓ୍ୱିସ୍ସଟ୍ଠିସିକ୍ଖାପଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। କାଯସଂସଗ୍ଗସିକ୍ଖାପଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୨୬୯। ଦ୍ୱିତିଯେ ଯେସୁ ଓ୍ୱିଓ୍ୱଟେସୁ ଅନ୍ଧକାରୋ ହୋତି, ତାନି ଓ୍ୱିଓ୍ୱରନ୍ତୋତି ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ସଦ୍ଧିଂ କାଯସଂସଗ୍ଗଂ ସମାପଜ୍ଜିତୁକାମୋ ଏଓ୍ୱମକାସି। ତେନ କତସ୍ସପି ଓ୍ୱିପ୍ପକାରସ୍ସ ଅତ୍ତନି କତତ୍ତା ''ଅତ୍ତନୋ ଓ୍ୱିପ୍ପକାର''ନ୍ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ଉଳାରତ୍ତତାତି ଉଳାରଚିତ୍ତତା, ପଣୀତାଧିମୁତ୍ତତାତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୨୭୦।ଓତିଣ୍ଣୋତି ଇଦଂ କମ୍ମସାଧନଂ କତ୍ତୁସାଧନଂ ଓ୍ୱା ହୋତୀତି ତଦୁଭଯଓ୍ୱସେନ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଯକ୍ଖାଦୀହି ଓ୍ୱିଯ ସତ୍ତା''ତିଆଦିମାହ। ଅସମପେକ୍ଖିତ୍ୱାତି ଯଥାସଭାଓ୍ୱଂ ଅନୁପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା, ଯଥା ତେ ରତିଜନକା ରୂପାଦଯୋ ଓ୍ୱିସଯା ଅନିଚ୍ଚଦୁକ୍ଖାସୁଭାନତ୍ତାକାରେନ ଅଓ୍ୱଟ୍ଠିତା, ତଥା ଅପସ୍ସିତ୍ୱାତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୨୭୧।ସଞ୍ଞମଓ୍ୱେଲନ୍ତି ସୀଲମରିଯାଦଂ। ଆଚାରୋତି ଆଚରଣଂ ହତ୍ଥଗହଣାଦିକିରିଯା। ଅସ୍ସାତି ''କାଯସଂସଗ୍ଗଂ ସମାପଜ୍ଜେଯ୍ୟା''ତି ପଦସ୍ସ।

୨୭୩।ଏତେସଂ ପଦାନଂ ଓ୍ୱସେନାତି ଆମସନାଦିପଦାନଂ ଓ୍ୱସେନ। ଇତୋ ଚିତୋ ଚ...ପେ... ସଞ୍ଚୋପେତୀତି ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥଂ ଓ୍ୱା କାଯଂ ଓ୍ୱା ତିରିଯଂ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ସଞ୍ଚାରେତି। ''କାଯତୋ ଅମୋଚେତ୍ୱାଓ୍ୱାତି ଓ୍ୱଚନତୋ ମତ୍ଥକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହତ୍ଥଂ ଓତାରେନ୍ତସ୍ସ କାଯତୋ ମୋଚେତ୍ୱା ନିଓ୍ୱତ୍ଥସାଟକୂପରି ଓମସନ୍ତସ୍ସ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ସାଟକତୋ ଓତାରେତ୍ୱା ଜଙ୍ଘତୋ ପଟ୍ଠାଯ କାଯଂ ଓମସନ୍ତସ୍ସ ପୁନ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ''ତି ଓ୍ୱଦନ୍ତି।

ଦ୍ୱାଦସସୁପି ଆମସନାଦିପ୍ପଯୋଗେସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ ପଯୋଗେ କାଯତୋ ଅମୋଚିତେ ଏକେକାଓ୍ୱ ଆପତ୍ତି ହୋତୀତି ଆହ ''ମୂଲଗ୍ଗହଣମେଓ୍ୱ ପମାଣ''ନ୍ତି। ଇଦଞ୍ଚ ଏକେନ ହତ୍ଥେନ କାଯଂ ଗହେତ୍ୱା ଇତରେନ ହତ୍ଥେନ କାଯପରାମସନଂ ସନ୍ଧାଯ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ଏକେନ ପନ ହତ୍ଥେନ କାଯପଟିବଦ୍ଧଂ ଗହେତ୍ୱା ଇତରେନ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ କାଯଂ ପରାମସତୋ ପଯୋଗଗଣନାଯ ଆପତ୍ତି। ଅଯଂ ପନ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ ନ କେଓ୍ୱଲଂ ଓ୍ୱତ୍ଥୁଓ୍ୱସେନେଓ୍ୱ, ଅପିଚ ସଞ୍ଞାଓ୍ୱସେନପୀତି ଆହ ''ଇତ୍ଥିଯା ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞିସ୍ସ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ''ତି। ପାଠଇଯଂ ତିରଚ୍ଛାନଗତୋ ଚ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ତିରଚ୍ଛାନଗତିତ୍ଥିଯା ତିରଚ୍ଛାନଗତପୁରିସସ୍ସ ଚ ଗହଣଂ ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସମସାରାଗୋତି କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗେନ ଏକସଦିସରାଗୋ। ପୁରିମନଯେନେଓ୍ୱାତି ରଜ୍ଜୁଓ୍ୱତ୍ଥାଦୀହି ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗହଣେ ଓ୍ୱୁତ୍ତନଯେନ। ପୁନ ପୁରିମନଯେନେଓ୍ୱାତି ସମସାରାଗୋ ଓ୍ୱୁତ୍ତୋ। ଅନନ୍ତରନଯେନେଓ୍ୱାତି କାଯପଟିବଦ୍ଧଆମସନନଯେନ । ଓ୍ୱେଣିଗ୍ଗହଣେନ ଲୋମାନମ୍ପି ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ଲୋମାନଂ ଫୁସନେପି ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ ଓ୍ୱୁତ୍ତୋ। ଇଦାନି ଓ୍ୱୁତ୍ତମେଓ୍ୱତ୍ଥଂ ପକାସେତୁକାମୋ ''ଉପାଦିନ୍ନକେନ ହୀ''ତିଆଦିମାହ।

ଯଥାନିଦ୍ଦିଟ୍ଠନିଦ୍ଦେସେତି ଯଥାଓ୍ୱୁତ୍ତକାଯସଂସଗ୍ଗନିଦ୍ଦେସେ। ତେନାତି ତେନ ଯଥାଓ୍ୱୁତ୍ତକାରଣେନ। ସଞ୍ଞାଯ ଓ୍ୱିରାଗିତମ୍ହୀତି ସଞ୍ଞାଯ ଓ୍ୱିରଦ୍ଧାଯ। ଲିଙ୍ଗଓ୍ୱିପଲ୍ଲାସେନ ''ଓ୍ୱିରାଗିତମ୍ହୀ''ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ଇମଂ ନାମ ଓ୍ୱତ୍ଥୁନ୍ତି ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ଆଗତଂ ସନ୍ଧାଯ ଓ୍ୱଦତି। ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଯଂ କିଞ୍ଚି ଓ୍ୱତ୍ଥୁଂ ସନ୍ଧାଯ ଓ୍ୱଦତୀତିପି କେଚି। ସାରତ୍ତନ୍ତି କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗେନ ସାରତ୍ତଂ। ଓ୍ୱିରତ୍ତନ୍ତି କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗରହିତଂ ମାତୁଭଗିନୀଆଦିଂ ସନ୍ଧାଯ ଓ୍ୱଦତି। ''ଓ୍ୱିରତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ଓ୍ୱିରତ୍ତଂ ଗଣ୍ହି, ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ମାତୁପେମାଦିଓ୍ୱସେନ ଗହଣେ ଦୁକ୍କଟଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ।

ଇମାଯ ପାଠଇଯା ସମେତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। କଥଂ ସମେତୀତି ଚେ? ଯଦି ହି ''ଇତ୍ଥିଯା କାଯପଟିବଦ୍ଧଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞା ଓ୍ୱିରାଗିତା ଭଓ୍ୱେଯ୍ୟ, କାଯପଟିବଦ୍ଧଗ୍ଗହଣେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ଓ୍ୱଦନ୍ତେନ ଭଗଓ୍ୱତା ''ଇତ୍ଥୀ ଚ ହୋତି ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞୀ ଚା''ତି ନ ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ଓ୍ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ, ତସ୍ମା ''ଇତ୍ଥିଯା କାଯପଟିବଦ୍ଧଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି କାଯଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞା ଓ୍ୱିରାଗିତା ନାମ ନ ହୋତୀତି ''କାଯପଟିବଦ୍ଧଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀତି କାଯଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଯଥାଓ୍ୱତ୍ଥୁକମେଓ୍ୱ ଆପଜ୍ଜତୀ''ତି ମହାସୁମତ୍ଥେରେନ ଓ୍ୱୁତ୍ତଓ୍ୱାଦୋ ଇମାଯ ପାଠଇଯା ସମେତି। ଯୋ ପନେତ୍ଥ ''ସତିପି ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞାଯ କାଯପଟିବଦ୍ଧଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଗହଣସମଯେ 'କାଯପଟିବଦ୍ଧଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ'ତି ସଞ୍ଞଂ ଠପେତ୍ୱା 'ଇତ୍ଥିଂ ଗଣ୍ହାମୀ'ତି ସଞ୍ଞାଯ ଅଭାଓ୍ୱତୋ ଓ୍ୱତ୍ଥୁସଞ୍ଞାନଂ ଭିନ୍ନତ୍ତା ଅଯୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଓ୍ୱଦେଯ୍ୟ, ସୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ''କିଂ କାଯପଟିବଦ୍ଧଂ ଓ୍ୱତ୍ଥାଦିଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଇତ୍ଥିଯା ରାଗେନ ଗଣ୍ହାତି, ଉଦାହୁ ଓ୍ୱତ୍ଥାଦୀସୁ ରାଗେନା''ତି। ଯଦି ''ଓ୍ୱତ୍ଥାଦୀସୁ ରାଗେନ ଗଣ୍ହାତୀ''ତି ଓ୍ୱଦେଯ୍ୟ, ଇତ୍ଥିଯା କାଯପଟିବଦ୍ଧଂ ଅହୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଠିତଂ ଓ୍ୱତ୍ଥାଦିଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସପି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ସିଯା, ତସ୍ମା ଇତ୍ଥୀ ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞା ସାରତ୍ତଭାଓ୍ୱୋ ଗହଣଞ୍ଚାତି ଅଙ୍ଗପାରିପୂରିସବ୍ଭାଓ୍ୱତୋ ମହାସୁମତ୍ଥେରଓ୍ୱାଦୋଓ୍ୱ ଯୁତ୍ତଓ୍ୱାଦୋ। ଅଟ୍ଠକଥାଓ୍ୱିନିଚ୍ଛଯେହି ଚ ସମେତୀତି ଏତ୍ଥାପି ଅଯମଧିପ୍ପାଯୋ – ଯଦି ସଞ୍ଞାଓ୍ୱିରାଗେନ ଓ୍ୱିରାଗିତଂ ନାମ ସିଯା, ''ସମ୍ବହୁଲା ଇତ୍ଥିଯୋ ବାହାହି ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗଣ୍ହାମୀ''ତି ଏଓ୍ୱଂସଞ୍ଞିସ୍ସ ''ମଜ୍ଝଗତିତ୍ଥିଯୋ କାଯପଟିବଦ୍ଧେନ ଗଣ୍ହାମୀ''ତି ଏଓ୍ୱରୂପାଯ ସଞ୍ଞାଯ ଅଭାଓ୍ୱତୋ ମଜ୍ଝଗତାନଂ ଓ୍ୱସେନ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ନ ସିଯା, ଏଓ୍ୱଂ ସନ୍ତେପି ଅଟ୍ଠକଥାଯ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସ ଓ୍ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସଞ୍ଞାଓ୍ୱିରାଗେନ ଓ୍ୱିରାଗିତଂ ନାମ ନ ହୋତୀତି ଅଯମତ୍ଥୋ ସିଦ୍ଧୋଯେଓ୍ୱାତି। ନୀଲେନ ଦ୍ୱିଓ୍ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟସଭାଓ୍ୱତୋ କାଠଇତ୍ଥୀ ଓ୍ୱୁତ୍ତା।

୨୭୯।ସେଓ୍ୱନାଧିପ୍ପାଯୋତି ଫସ୍ସସୁଖସେଓ୍ୱନାଧିପ୍ପାଯୋ। ଇତ୍ଥିଯା କାଯେନ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ କାଯପଟିବଦ୍ଧାମସନଓ୍ୱାରେପି ଫସ୍ସଂ ପଟିଓ୍ୱିଜାନାତୀତି ଇଦଂ ଅତ୍ତନୋ କାଯପଟିବଦ୍ଧାମସନେପି କାଯସମ୍ବନ୍ଧସଭାଓ୍ୱତୋ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥାତି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଓ୍ୱାରେ। ମୋକ୍ଖାଧିପ୍ପାଯୋତି ଏତ୍ଥ ପଠମଂ କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗେ ସତିପି ପଚ୍ଛା ମୋକ୍ଖାଧିପ୍ପାଯସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି।

୨୮୧।ପାରିପନ୍ଥିକାତି ଓ୍ୱିଲୁମ୍ପନିକା, ଅନ୍ତରାଯିକାତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନଦୀସୋତେନ ଓ୍ୱୁଯ୍ହମାନଂ ମାତରନ୍ତି ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ, ଅଞ୍ଞାସୁପି ପନ ଇତ୍ଥୀସୁ କାରୁଞ୍ଞାଧିପ୍ପାଯେନ ମାତରି ଓ୍ୱୁତ୍ତନଯେନ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ନେଓ୍ୱତ୍ଥି ଦୋସୋତି ଓ୍ୱଦନ୍ତି। ''ମାତର''ନ୍ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଞ୍ଞାସଂ ନ ଓ୍ୱଟ୍ଟତୀତି ଓ୍ୱଦନ୍ତାପି ଅତ୍ଥି। ତିଣଣ୍ଡୁପକନ୍ତି ହିରୀଓ୍ୱେରାଦିମୂଲେହି କତଚୁମ୍ବଟକଂ। ତାଲପଣ୍ଣମୁଦ୍ଦିକନ୍ତି ତାଲପଣ୍ଣେହି କତଅଙ୍ଗୁଲିମୁଦ୍ଦିକଂ। ପରିଓ୍ୱତ୍ତେତ୍ୱାତି ଅତ୍ତନୋ ନିଓ୍ୱାସନପାରୁପନଭାଓ୍ୱତୋ ଅପନେତ୍ୱା, ଚୀଓ୍ୱରତ୍ଥାଯ ଅପନାମେତ୍ୱାତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଚୀଓ୍ୱରତ୍ଥାଯ ପାଦମୂଲେ ଠପେତି, ଓ୍ୱଟ୍ଟତୀତି ଇଦଂ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ, ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଓ୍ୱିତାନାଦିଅତ୍ଥମ୍ପି ଓ୍ୱଟ୍ଟତିଯେଓ୍ୱ, ପୂଜାଦିଅତ୍ଥଂ ତାଓ୍ୱକାଲିକମ୍ପି ଗହେତୁଂ ଓ୍ୱଟ୍ଟତି।

ଇତ୍ଥିସଣ୍ଠାନେନ କତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦତୋ ପାରାଜିକଓ୍ୱତ୍ଥୁଭୂତତିରଚ୍ଛାନଗତିତ୍ଥୀନମ୍ପି ଅନାମାସଭାଓ୍ୱତୋ ତାଦିସଂ ଇତ୍ଥିସଣ୍ଠାନେନ କତଂ ତିରଚ୍ଛାନଗତରୂପମ୍ପି ଅନାମାସନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ''ଭିକ୍ଖୁନୀହି ପଟିମାରୂପଂ ଆମସିତୁଂ ଓ୍ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଓ୍ୱଦନ୍ତି ଆଚରିଯା। ଇତ୍ଥିରୂପାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା କତଂ ଓ୍ୱତ୍ଥଞ୍ଚ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଞ୍ଚ ଭିତ୍ତିଞ୍ଚ ଇତ୍ଥିରୂପଂ ଅନାମସିତ୍ୱା ଗଣ୍ହିତୁଂ ଓ୍ୱଟ୍ଟତି। ଭିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ହତ୍ଥେନ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱାଓ୍ୱ କେନଚିଦେଓ୍ୱ ଦଣ୍ଡାଦିନା ଭିନ୍ଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ''ଅନାମାସମ୍ପି ହତ୍ଥେନ ଅପରାମସିତ୍ୱା ଦଣ୍ଡାଦିନା କେନଚି ଭିନ୍ଦିତୁଂ ଓ୍ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଇଧ ଓ୍ୱୁତ୍ତତ୍ତା ''ପଂସୁକୂଲଂ ଗଣ୍ହନ୍ତେନ ମାତୁଗାମସରୀରେପି ସତ୍ଥାଦୀହି ଓ୍ୱଣଂ କତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ଗହିତମଣ୍ଡୂକସପ୍ପିନିଂ ଦଣ୍ଡାଦୀହି ନିପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ମଣ୍ଡୂକଂ ଓ୍ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେତୁଂ ଓ୍ୱଟ୍ଟତି।

ମଗ୍ଗଂ ଅଧିଟ୍ଠାଯାତି ମଗ୍ଗେ ଗଚ୍ଛାମୀତି ଏଓ୍ୱଂ ମଗ୍ଗସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। କୀଳନ୍ତେନାତି ଇଦଂ ଗିହିସନ୍ତକଂ ସନ୍ଧାଯ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖୁସନ୍ତକଂ ପନ ଯେନ କେନଚି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଅନାମସିତବ୍ବମେଓ୍ୱ ଦୁରୁପଚିଣ୍ଣଭାଓ୍ୱତୋ। ତାଲପନସାଦୀନୀତି ଚେତ୍ଥ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ନାଳିକେରଲବୁଜତିପୁସଅଲାବୁକୁମ୍ଭଣ୍ଡପୁସ୍ସଫଲଏଳାଲୁକଫଲାନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ''ଯଥାଓ୍ୱୁତ୍ତଫଲାନଂଯେଓ୍ୱ ଚେତ୍ଥ କୀଳାଧିପ୍ପାଯେନ ଆମସନଂ ନ ଓ୍ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପାସାଣସକ୍ଖରାଦୀନି କୀଳାଧିପ୍ପାଯେନପି ଆମସିତୁଂ ଓ୍ୱଟ୍ଟତି।

ମୁତ୍ତାତି ହତ୍ଥିକୁମ୍ଭଜାଦିକା ଅଟ୍ଠଓ୍ୱିଧା ମୁତ୍ତା। ତଥା ହି ହତ୍ଥିକୁମ୍ଭଂ, ଓ୍ୱରାହଦାଠଂ, ଭୁଜଙ୍ଗସୀସଂ, ଓ୍ୱଲାହକଂ, ଓ୍ୱେଳୁ, ମଚ୍ଛସିରୋ, ସଙ୍ଖୋ, ସିପ୍ପୀତି ଅଟ୍ଠ ମୁତ୍ତାଯୋନିଯୋ। ତତ୍ଥ ହତ୍ଥିକୁମ୍ଭଜା ପୀତଓ୍ୱଣ୍ଣା ପଭାଓ୍ୱିହୀନା। ଓ୍ୱରାହଦାଠଜା ଓ୍ୱରାହଦାଠଓ୍ୱଣ୍ଣାଓ୍ୱ। ଭୁଜଙ୍ଗସୀସଜା ନୀଲାଦିଓ୍ୱଣ୍ଣା ସୁଓ୍ୱିସୁଦ୍ଧା ଓ୍ୱଟ୍ଟଲା। ଓ୍ୱଲାହକଜା ଆଭାସୂରା ଦୁବ୍ବିଭାଗରୂପା ରତ୍ତିଭାଗେ ଅନ୍ଧକାରଂ ଓ୍ୱିଦ୍ଧମନ୍ତିଯୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଦେଓ୍ୱୂପଭୋଗା ଏଓ୍ୱ ଚ ହୋନ୍ତି। ଓ୍ୱେଳୁଜା କରକଫଲସମାନଓ୍ୱଣ୍ଣା ନ ଆଭାସୂରା, ତେ ଚ ଓ୍ୱେଳୁ ଅମନୁସ୍ସଗୋଚରେ ଏଓ୍ୱ ପଦେସେ ଜାଯନ୍ତି। ମଚ୍ଛସିରଜା ପାଠୀନପିଟ୍ଠିସମଆନଓ୍ୱଣ୍ଣା ଓ୍ୱଟ୍ଟଲା ଲଘଓ୍ୱୋ ଚ ହୋନ୍ତି ପଭାଓ୍ୱିହୀନା ଚ, ତେ ଚ ମଚ୍ଛା ସମୁଦ୍ଦମଜ୍ଝେଯେଓ୍ୱ

ଜାଯନ୍ତି। ସଙ୍ଖଜା ସଙ୍ଖୋଦରଚ୍ଛୱିୱଣ୍ଣା କୋଲଫଲପ୍ପମାଣାପି ହୋନ୍ତି ପଭାୱିହୀନାୱ। ସିପ୍ପିଜା ପଭାୱିସେସଯୁତ୍ତା ହୋନ୍ତି ନାନାସଣ୍ଠାନା। ଏୱଂ ଜାତିତୋ ଅଟ୍ଠୱିଧାସୁ ମୁତ୍ତାସୁ ଯା ମଚ୍ଛସଙ୍ଖସିପ୍ପିଜା, ତା ସାମୁଦ୍ଦିକା। ଭୁଜଙ୍ଗଜାପି କାଚି ସାମୁଦ୍ଦିକା ହୋନ୍ତି, ଇତରା ଅସାମୁଦ୍ଦିକା। ଯସ୍ମା ବହୁଲଂ ସାମୁଦ୍ଦିକାୱ ମୁତ୍ତା ଲୋକେ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ଥାପି ସପ୍ପିଜାୱ, ଇତରା କଦାଚି କାଚି, ତସ୍ମା ସମ୍ମୋହୱିନୋଦନିଯଂ ‘‘ମୁତ୍ତାତି ସାମୁଦ୍ଦିକା ମୁତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ମଣୀତି ଠପେତ୍ୱା ୱେଳୁରିଯାଦିକେ ସେସୋ ଜୋତିରସାଦିଭେଦୋ ସବ୍ବୋପି ମଣି। ୱେଳୁରିଯୋତି ୱଂସୱଣ୍ଣମଣି। ସଙ୍ଖୋତି ସାମୁଦ୍ଦିକସଙ୍ଖୋ। ସିଲାତି କାଳସିଲାପଣ୍ଡୁସିଲାସେତସିଲାଦିଭେଦା ସବ୍ବାପି ସିଲା। ରଜତନ୍ତି କହାପଣାଦିକଂ ୱୁତ୍ତାୱସେସଂ ରତନସମ୍ମତଂ। ଜାତରୂପନ୍ତି ସୁୱଣ୍ଣଂ। ଲୋହିତଙ୍କୋତି ରତ୍ତମଣି। ମସାରଗଲ୍ଲନ୍ତି କବରମଣି। ଭଣ୍ଡମୂଲତ୍ଥାଯାତି ପତ୍ତଚୀୱରାଦିଭଣ୍ଡମୂଲତ୍ଥାଯ। କୁଟ୍ଠରୋଗସ୍ସାତି ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ, ତାଯ ୱୂପସମେତବ୍ବସ୍ସ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ରୋଗସ୍ସତ୍ଥାଯପି ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ‘‘ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥଞ୍ଚ ଅଧିପ୍ପାଯେୱ ମୁତ୍ତା ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ଆକରମୁତ୍ତୋତି ଆକରତୋ ମୁତ୍ତମତ୍ତୋ। ‘‘ଭଣ୍ଡମୂଲତ୍ଥାଯ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଇମିନା ଚ ଆମସିତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତି। ପଚିତ୍ୱା କତୋତି କାଚକାରେହି ପଚିତ୍ୱା କତୋ।

ଧୋତୱିଦ୍ଧୋ ଚ ରତନମିସ୍ସୋତି ଅଲଙ୍କାରତ୍ଥଂ କଞ୍ଚନଲତାଦିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା କତୋ ରତନଖଚିତୋ ଧୋତୱିଦ୍ଧୋ ଅନାମାସୋ। ଧୋତୱିଦ୍ଧୋ ଚ ରତନମିସ୍ସୋ ଚାତି ୱିସୁଂ ୱା ପଦଂ ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ପାନୀଯସଙ୍ଖୋତି ଇମିନା ଚ ସଙ୍ଖେନ କତପାନୀଯଭାଜନପିଧାନାଦିସମଣପରିକ୍ଖାରୋପି ଆମସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ସେସନ୍ତି ରତନମିସ୍ସଂ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସଂ। ମୁଗ୍ଗୱଣ୍ଣଂଯେୱ ରତନସମ୍ମିସ୍ସଂ କରୋନ୍ତି, ନ ଅଞ୍ଞନ୍ତି ଆହ ‘‘ମୁଗ୍ଗୱଣ୍ଣାୱା’’ତି, ମୁଗ୍ଗୱଣ୍ଣା ରତନମିସ୍ସାୱ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସେସାତି ରତନସମ୍ମିସ୍ସଂ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସା ମୁଗ୍ଗୱଣ୍ଣା ନୀଲସିଲା।

ବୀଜତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ଧାତୁପାସାଣତୋ ପଟ୍ଠାଯ। ସୁୱଣ୍ଣଚେତିଯନ୍ତି ଧାତୁକରଣ୍ଡକଂ। ପଟିକ୍ଖିପୀତି ‘‘ଧାତୁଟ୍ଠପନତ୍ଥାଯ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ପେସିତତ୍ତା ପଟିକ୍ଖିପି। ସୁୱଣ୍ଣବୁବ୍ବୁଳକନ୍ତି ସୁୱଣ୍ଣତାରକଂ। ‘‘କେଳାପଯିତୁନ୍ତି ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ସଞ୍ଚାରନ୍ତେହି ଆମସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। କଚୱରମେୱ ହରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚେତିଯଗୋପକା ୱା ଭିକ୍ଖୂ ହୋନ୍ତୁ ଅଞ୍ଞେ ୱା, ହତ୍ଥେନପି ପୁଞ୍ଛିତ୍ୱା କଚୱରଂ ଅପନେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ମଲମ୍ପି ପମଜ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ।

ଆରକୂଟଲୋହନ୍ତି କିତ୍ତିମଲୋହଂ। ତୀଣି ହି କିତ୍ତିମଲୋହାନି କଂସଲୋହଂ, ୱଟ୍ଟଲୋହଂ, ଆରକୂଟନ୍ତି। ତତ୍ଥ ତିପୁତମ୍ବେ ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତଂ କଂସଲୋହଂ, ସୀସତମ୍ବେ ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତଂ ୱଟ୍ଟଲୋହଂ, ପକତିରସତମ୍ବେ ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତଂ ଆରକୂଟଂ। ତେନେୱ ତଂକରଣେନ ନିବ୍ବତ୍ତତ୍ତା ‘‘କିତ୍ତିମଲୋହ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ‘‘ଜାତରୂପଗତିକମେୱାତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଆରକୂଟଂ ସୁୱଣ୍ଣସଦିସମେୱ ଆମସିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଅଞ୍ଞଂ ପନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ ‘‘ଆରକୂଟଂ ଅନାମସିତବ୍ବତୋ ଜାତରୂପଗତିକମେୱାତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଉଭଯମ୍ପି ଜାତରୂପଂ ୱିଯ ଆମସିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ପଠମଂ ୱୁତ୍ତୋଯେୱ ଚ ଅତ୍ଥୋ ଗଣ୍ଠିପଦକାରେହି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ପଟିଜଗ୍ଗିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସେନାସନପଟିବଦ୍ଧତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ।

ସାମିକାନଂ ପେସେତବ୍ବନ୍ତି ସାମିକାନଂ ସାସନଂ ପେସେତବ୍ବଂ। ଭିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ହତ୍ଥେନ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେନ ଯେନ କେନଚି ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା। ଭେରିସଙ୍ଘାଟୋତି ସଙ୍ଘଟିତଚମ୍ମଭେରୀ। ୱୀଣାସଙ୍ଘାଟୋତି ସଙ୍ଘଟିତଚମ୍ମୱୀଣା। ଚମ୍ମୱିନଦ୍ଧାନଂ ଭେରିୱୀଣାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତୁଚ୍ଛପୋକ୍ଖରନ୍ତି ଅୱିନଦ୍ଧଚମ୍ମଂ ଭେରିପୋକ୍ଖରଂ ୱୀଣାପୋକ୍ଖରଞ୍ଚ। ଆରୋପିତଚମ୍ମନ୍ତି ଭେରିଆଦୀନଂ ୱିନନ୍ଧନତ୍ଥାଯ ମୁଖୱଟ୍ଟିଯଂ ଆରୋପିତଚମ୍ମଂ ତତୋ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିସୁଂ ଠପିତଚମ୍ମଞ୍ଚ। ଓନହିତୁଂ ୱାତି ଭେରିପୋକ୍ଖରାଦୀନି ଚମ୍ମଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ୱିନନ୍ଧିତୁଂ। ଓନହାପେତୁଂ ୱାତି ତଥେୱ ଅଞ୍ଞେହି ୱିନନ୍ଧାପେତୁଂ। ପାରାଜିକପ୍ପହୋନକକାଲେତି ଅକୁଥିତକାଲେ।

୨୮୨। ସଙ୍କମାଦି ଭୂମିଗତିକତ୍ତା ନ କାଯପଟିବଦ୍ଧଟ୍ଠାନିଯନ୍ତି ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏକପଦିକସଙ୍କମୋତି ଖୁଦ୍ଦକସେତୁ। ସକଟମଗ୍ଗସଙ୍କମୋତି ସକଟମଗ୍ଗଭୂତୋ ମହାସେତୁ। ଠାନା ଚାଲେତୁନ୍ତି ରଜ୍ଜୁଂ ଠାନା ଚାଲେତୁଂ। ପଟିଚ୍ଛାଦେତବ୍ବାତି ଅପନେତବ୍ବା। ମନୁସ୍ସିତ୍ଥୀ, ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞିତା, କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗୋ, ତେନ ରାଗେନ ୱାଯାମୋ, ହତ୍ଥଗ୍ଗାହାଦିସମାପଜ୍ଜନନ୍ତି ଇମାନେତ୍ଥ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି।

କାଯସଂସଗ୍ଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୮୩। ତତିଯେ ଉତ୍ତରପଦଲୋପେନ ଛିନ୍ନଓତ୍ତପ୍ପା ‘‘ଛିନ୍ନିକା’’ତି ୱୁତ୍ତାତି ଆହ ‘‘ଛିନ୍ନିକାତି ଛିନ୍ନଓତ୍ତପ୍ପା’’ତି।

୨୮୫। ଯଥା ଯୁୱା ଯୁୱତିନ୍ତି ଏତେନ ଓଭାସନେ ନିରାସଙ୍କଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ମେଥୁନୁପସଞ୍ହିତାହୀତି ଇଦଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାଯ ସିଖାପ୍ପତ୍ତଲକ୍ଖଣଦସ୍ସନଂ। ଇତ୍ଥିଲକ୍ଖଣେନାତି ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ୱିୱରିତୁଂ ‘‘ସୁଭଲକ୍ଖଣେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନ ତାୱ ସୀସଂ ଏତୀତି ‘‘ଇତ୍ଥିଲକ୍ଖଣେନ ସମନ୍ନାଗତାସୀ’’ତିଆଦିନା ୱଣ୍ଣଭଣନଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତିଜନକଂ ହୁତ୍ୱା ମତ୍ଥକଂ ନ ପାପୁଣାତି। ୱଣ୍ଣଭଣନଞ୍ହି ଯେନାକାରେନ ଭଣନ୍ତସ୍ସ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ ହୋତି, ତେନାକାରେନ ଭଣନ୍ତସ୍ସ ସିଖାପ୍ପତ୍ତଂ ନାମ ହୋତି। ‘‘ଇତ୍ଥିଲକ୍ଖଣେନ ସମନ୍ନାଗତାସୀତିଆଦିକଂ ପନ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚସ୍ସାଦରାଗୱସେନ ଭଣନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ।

ଏକାଦସହି ପଦେହି ଅଘଟିତେ ସୀସଂ ନ ଏତୀତି ‘‘ଅନିମିତ୍ତାସୀ’’ତିଆଦୀହି ଏକାଦସହି ପଦେହି ଅଘଟିତେ ଅୱଣ୍ଣଭଣନଂ ସୀସଂ ନ ଏତି, ଅୱଣ୍ଣଭଣନଂ ନାମ ନ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଘଟିତେପୀତି ଏକାଦସହି ପଦେହି ଅୱଣ୍ଣଭଣନେ ଘଟିତେପି। ଇମେହି ତୀହି ଘଟିତେଯେୱ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋତି ‘‘ସିଖରଣୀ’’ତିଆଦୀହି ତୀହିଯେୱ ପଦେହି ଅୱଣ୍ଣଭଣନେ ଘଟିତେଯେୱ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ ପସ୍ସାୱମଗ୍ଗସ୍ସ ନିଯତୱଚନତ୍ତା ଅଚ୍ଚୋଳାରିକତ୍ତା ଚ। ଅନିମିତ୍ତାସୀତିଆଦୀହି ପନ ଅଟ୍ଠହି ପଦେହି ଘଟିତେ କେୱଲଂ ଅୱଣ୍ଣଭଣନମେୱ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ, ତସ୍ମା ତାନି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୱତ୍ଥୂନୀତି କେଚି। ଅକ୍କୋସନମତ୍ତତ୍ତା ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୂନୀତି ଅପରେ। ପରିବ୍ବାଜିକାୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱିଯ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯମେୱେତ୍ଥ ଯୁତ୍ତତରଂ ଦିସ୍ସତି। କୁଞ୍ଚିକପଣାଲିମତ୍ତନ୍ତି କୁଞ୍ଚିକାଛିଦ୍ଦମତ୍ତଂ।

୨୮୬-୨୮୭। ଗରୁକାପତ୍ତିନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁନିଯା କାଯସଂସଗ୍ଗେ ପାରାଜିକାପତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ହସନ୍ତୋ ହସନ୍ତୋତି ସଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅହସନ୍ତୋପି ୱାଚସ୍ସାଦରାଗେନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱଦତି, ଆପତ୍ତିଯେୱ। କାଯଚିତ୍ତତୋତି ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦାଯ ଓଭାସନ୍ତସ୍ସ କାଯଚିତ୍ତତୋ ସମୁଟ୍ଠାତି।

୨୮୮। ତସ୍ମା ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଅପ୍ପଟିୱିଜାନନହେତୁ ଦୁକ୍କଟଂ, ପଟିୱିଜାନନ୍ତିଯା ପନ ଅଖେତ୍ତପଦତ୍ତା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ତେନେୱ ପରିବ୍ବାଜିକାୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପଟିୱିଜାନନ୍ତିଯା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ୱକ୍ଖତି।

୨୮୯। ଅସଦ୍ଧମ୍ମଂସନ୍ଧାଯାହାତି ‘‘ୱାପିତ’’ନ୍ତି ଇମସ୍ସ ବୀଜନିକ୍ଖେପୱଚନତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ସଂସୀଦତୀତି ୱହତି ପୱତ୍ତତି। ଅଥ ୱା ସଂସୀଦତୀତି ସଂସୀଦିସ୍ସତି। ମନୁସ୍ସିତ୍ଥୀ, ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞିତା, ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚସ୍ସାଦରାଗୋ, ତେନ ରାଗେନ ଓଭାସନଂ, ତଙ୍ଖଣୱିଜାନନନ୍ତି ଇମାନେତ୍ଥ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି।

ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଅତ୍ତକାମପାରିଚରିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୯୦। ଚତୁତ୍ଥେ ଚୀୱରନ୍ତି ନିୱାସନାଦି ଯଂ କିଞ୍ଚି ଚୀୱରଂ। ପିଣ୍ଡପାତନ୍ତି ଯୋ କୋଚି ଆହାରୋ। ସୋ ହି ପିଣ୍ଡୋଲ୍ୟେନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପତ୍ତେ ପତନତୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଲଦ୍ଧଭିକ୍ଖାନଂ ପିଣ୍ଡାନଂ ପାତୋ ସନ୍ନିପାତୋତି ୱା ପିଣ୍ଡପାତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସେନାସନନ୍ତି ସଯନଞ୍ଚ ଆସନଞ୍ଚ। ଯତ୍ଥ ହି ୱିହାରାଦିକେ ସେତି ନିପଜ୍ଜତି ଆସତି ନିସୀଦତି, ତଂ ସେନାସନଂ। ପତି ଏତି ଏତସ୍ମାତି ପଚ୍ଚଯୋତି ଆହ ‘‘ପତିକରଣଟ୍ଠେନ ପଚ୍ଚଯୋ’’ତି। ରୋଗସ୍ସ ପତିଅଯନଟ୍ଠେନ ୱା ପଚ୍ଚଯୋ, ପଚ୍ଚନୀକଗମନଟ୍ଠେନାତି ଅତ୍ଥୋ, ୱୂପସମନତ୍ଥେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଧାତୁକ୍ଖୋଭଲକ୍ଖଣସ୍ସ ହି ତଂହେତୁକଦୁକ୍ଖୱେଦନାଲକ୍ଖଣସ୍ସ ୱା ରୋଗସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖଭାୱୋ ପତିଅଯନଟ୍ଠୋ। ଯସ୍ସ କସ୍ସଚୀତି ସପ୍ପିଆଦୀସୁ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି। ସପ୍ପାଯସ୍ସାତି ହିତସ୍ସ ୱିକାରୱୂପସମେନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଭିସକ୍କସ୍ସ କମ୍ମଂ ତେନ ୱିଧାତବ୍ବତୋ, ତେନାହ ‘‘ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା’’ତି। ନଗରପରିକ୍ଖାରେହୀତି ନଗରଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ରକ୍ଖଣକେହି। ଆୱାଟପରିକ୍ଖେପୋ ପରିଖା ଉଦ୍ଦାପୋ ପାକାରୋ ଏସିକା ପଲିଘୋ ପାକାରମତ୍ଥକମଣ୍ଡଲନ୍ତି ସତ୍ତ ନଗରପରିକ୍ଖାରାତି ୱଦନ୍ତି। ସେତପରିକ୍ଖାରୋତି ସୁୱିସୁଦ୍ଧସୀଲାଲଙ୍କାରୋ। ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ହି ଇଧ ‘‘ରଥୋ’’ତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତସ୍ସ ଚ ସମ୍ମାୱାଚାଦଯୋ ଅଲଙ୍କାରଟ୍ଠେନ ‘‘ପରିକ୍ଖାରୋ’’ତି ୱୁତ୍ତା। ଚକ୍କୱୀରିଯୋତି ୱୀରିଯଚକ୍କୋ। ଜୀୱିତପରିକ୍ଖାରାତି ଜୀୱିତସ୍ସ ପୱତ୍ତିକାରଣାନି। ସମୁଦାନେତବ୍ବାତି ସମ୍ମା ଉଦ୍ଧଂ ଉଦ୍ଧଂ ଆନେତବ୍ବା ପରିଯେସିତବ୍ବା। ପରିୱାରୋପି ହୋତି ଅନ୍ତରାଯାନଂ ପରିତୋ ୱାରଣତୋ, ତେନାହ – ‘‘ଜୀୱିତ…ପେ… ରକ୍ଖଣତୋ’’ତି। ତତ୍ଥ ଅନ୍ତରନ୍ତି ୱିୱରଂ, ଓକାସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ରକ୍ଖଣତୋତି ୱେରିକାନଂ ଅନ୍ତରଂ ଅଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସାମୀନଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଠିତସେୱକା ୱିଯ ରକ୍ଖଣତୋ। ଅସ୍ସାତି ଜୀୱିତସ୍ସ। କାରଣଭାୱତୋତି ଚିରପ୍ପୱତ୍ତିଯା କାରଣଭାୱତୋ। ରସାଯନଭୂତଞ୍ହି ଭେସଜ୍ଜଂ ସୁଚିରମ୍ପି କାଲଂ ଜୀୱିତଂ ପୱତ୍ତେତିଯେୱ।

୨୯୧। ଉପଚାରେତି ଯତ୍ଥ ଠିତୋ ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତାଦିସେ। କାମୋ ଚେୱ ହେତୁ ଚ ପାରିଚରିୟା ଚ ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନନ୍ତିଆଦୀସୁ ପାଳିୟଂ ‘‘ଅତ୍ତକାମ’’ନ୍ତି ପଦଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କାମଂ, ଅତ୍ତନୋ ହେତୁଂ, ଅତ୍ତନୋ ଅଧିପ୍ପାୟଂ, ଅତ୍ତନୋ ପାରିଚରିୟନ୍ତି ଚତ୍ତାରୋ ଅତ୍ଥା ପଦଭାଜନେ ୱୁତ୍ତା। ତେସୁ ପଠମେ ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପେ କାମୋ ଚ ହେତୁ ଚ ପାରିଚରିୟା ଚ ଅତ୍ଥୋ, ସେସଂ ଅଧିପ୍ପାୟପଦମେକଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ପଠମୱିଗ୍ଗହେ ତଦତ୍ଥସ୍ସ ଅସମ୍ଭୱଭାୱତୋ ନିରତ୍ଥକତ୍ତା। ଦୁତିୟେ ପନ ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପେ ଅଧିପ୍ପାୟୋ ଚ ପାରିଚରିୟା ଚ ଅତ୍ଥୋ, କାମୋ ଚ ହେତୁ ଚାତି ସେସଂ ପଦଦ୍ୱୟଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ତେସଂ ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥାଭାୱତୋତି ଏୱଂ ଚତ୍ତାରି ପଦାନି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱିଗ୍ଗହାନଂ ୱସେନ ଯୋଜିତାନୀତି କେଚି ୱଦନ୍ତି। ଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ ଅୟମେୱତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଚୂଳମଜ୍ଝିମମହାଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ପନ ‘‘ପଠମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପେ କାମୋ ଚ ହେତୁ ଚ ପାରିଚରିୟା ଚ ଅଧିପ୍ପାୟତ୍ଥୋ, ସେସଂ ମେଥୁନଧମ୍ମସଙ୍ଖାତେନ କାମେନାତିଆଦି ୱିଗ୍ଗହୱାକ୍ୟଂ ଅକ୍ଖରୱିୱରଣମତ୍ତତୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନମତ୍ତଂ। ଦୁତିୟେ ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପେ ଅଧିପ୍ପାୟୋ ଚ ପାରିଚରିୟା ଚ ଅଧିପ୍ପାୟତ୍ଥୋ, ସେସଂ ଅତ୍ତନା କାମିତା ଇଚ୍ଛିତାତିଆଦି ୱିଗ୍ଗହୱାକ୍ୟଂ ଅକ୍ଖରୱିୱରଣମତ୍ତତୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନମତ୍ତ’’ନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ । ‘‘ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ଆଦରଂ ଅକତ୍ୱା’’ତି ୱଚନତୋ ଅୟମେୱତ୍ଥୋ ଇଧ ଯୁତ୍ତତରୋତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ଆଦରଂ ଅକତ୍ୱାତି ଇମିନା ହି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତୱିଗ୍ଗହୱସେନ ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ଆଦରଂ ଅକତ୍ୱାତି ଅୟମତ୍ଥୋ ଦୀପିତୋ।

ଇଦାନି ଯଥାୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ପଦଭାଜନେନ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅତ୍ତନୋ କାମଂ ଅତ୍ତନୋ ହେତୁଂ ଅତ୍ତନୋ ପାରିଚରିୟନ୍ତି ହି ୱୁତ୍ତେ ଜାନିସ୍ସନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ‘‘ଅତ୍ତନୋ ହେତୁ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାୟାତି ଅୟମତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତି। ‘‘ଅତ୍ତନୋ କାମଂ ଅତ୍ତନୋ ପାରିଚରିୟ’’ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ କାମେନ ପାରିଚରିୟାତି ଅୟମତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତି। ତସ୍ମା ଅତ୍ତନୋ କାମଂ ଅତ୍ତନୋ ହେତୁଂ ଅତ୍ତନୋ ପାରିଚରିୟନ୍ତି ଇମେହି ତୀହି ପଦେହି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାୟ କାମେନ ପାରିଚରିୟା ଅତ୍ତକାମପାରିଚରିୟାତି ଅୟମତ୍ଥୱିକପ୍ପୋ ୱୁତ୍ତୋତି ୱିଞ୍ଞୂ ଜାନିସ୍ସନ୍ତି। ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଅଧିପ୍ପାୟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ଅଧିପ୍ପାୟସଦ୍ଦସ୍ସ କାମିତସଦ୍ଦେନ ସମାନତ୍ଥଭାୱତୋ ଅତ୍ତନୋ ପାରିଚରିୟନ୍ତି ଇମସ୍ସ ଚ ଉଭୟୱିଗ୍ଗହସାମଞ୍ଞତୋ ଅତ୍ତନୋ ଇଚ୍ଛିତକାମିତଟ୍ଠେନ ଅତ୍ତକାମପାରିଚରିୟାତି ଅୟମତ୍ଥୱିକପ୍ପୋ ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ଦସ୍ସିତୋତି ୱିଞ୍ଞୂ ଜାନିସ୍ସନ୍ତୀତି।

ଏତଦଗ୍ଗନ୍ତି ଏସା ଅଗ୍ଗା। ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାସିକ୍ଖାପଦେ କିଞ୍ଚାପି ମେଥୁନଯାଚନଂ ଆଗତଂ, ତଥାପି ତଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚସ୍ସାଦରାଗୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଧ ପନ ଅତ୍ତନୋ ମେଥୁନସ୍ସାଦରାଗୱସେନାତି ଅୟଂ ୱିସେସୋ। ୱିନୀତୱତ୍ଥୂସୁ ‘‘ତେନ ହି ଭଗିନି ଅଗ୍ଗଦାନଂ ଦେହୀ’’ତି ଇଦଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ମନୁସ୍ସିତ୍ଥୀ, ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞିତା, ଅତ୍ତକାମପାରିଚରିୟାୟ ରାଗୋ, ତେନ ରାଗେନ ୱଣ୍ଣଭଣନଂ, ତଙ୍ଖଣୱିଜାନନନ୍ତି ଇମାନେତ୍ଥ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି।

ଅତ୍ତକାମପାରିଚରିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ସଞ୍ଚରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୯୬। ପଞ୍ଚମେ ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ଭାୱୋ ପଣ୍ଡିଚ୍ଚଂ, ଞାଣସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଗତିମନ୍ତାତି ଞାଣଗତିୟା ସମନ୍ନାଗତା। ପଣ୍ଡିତାତି ଇମିନା ସଭାୱଞାଣେନ ସମନ୍ନାଗତତା ୱୁତ୍ତା, ବ୍ୟତ୍ତାତି ଇମିନା ଇତିକତ୍ତବ୍ବେସୁ ୱିସାରଦପଞ୍ଞାୟ। ତେନାହ ‘‘ଉପାୟଞ୍ଞୂ ୱିସାରଦା’’ତି। ମେଧାୱିନୀତି ଠାନୁପ୍ପତ୍ତିପଞ୍ଞାସଙ୍ଖାତାୟ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥକିଚ୍ଚେ ଉପଟ୍ଠିତେ ଠାନସୋ ତଙ୍ଖଣେ ଏୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତା। ତେନାହ ‘‘ଦିଟ୍ଠଂ ଦିଟ୍ଠଂ କରୋତୀ’’ତି। ଛେକାତି ଯାଗୁଭତ୍ତସମ୍ପାଦନାଦୀସୁ ନିପୁଣା। ଉଟ୍ଠାନୱୀରିୟସମ୍ପନ୍ନାତି କାୟିକେନ ୱୀରିୟେନ ସମନ୍ନାଗତା, ଯଥା ଅଞ୍ଞା କୁସୀତା ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନେ ନିସିନ୍ନାୱ ହୋନ୍ତି, ଠିତଟ୍ଠାନେ ଠିତାୱ, ଏୱଂ ଅହୁତ୍ୱା ୱିପ୍ଫାରିକେନ ଚିତ୍ତେନ ସବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ନିପ୍ଫାଦେତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କୁମାରିକାୟାତି ନିମିତ୍ତତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମଂ, ହେତୁମ୍ହି ୱା କରଣୱଚନଂ। ତେନାହ ‘‘କୁମାରିକାୟ କାରଣା’’ତି। ଆୱହନଂ ଆୱାହୋ, ପରିଗ୍ଗହଭାୱେନ ଦାରିକାୟ ଗଣ୍ହାପନଂ, ତଥା ଦାପନଂ ୱିୱାହୋ। ତେନାହ ‘‘ଦାରକସ୍ସା’’ତିଆଦି।

୨୯୭-୨୯୮। ଭତ୍ତପାଚନଂ ସନ୍ଧାୟ ରନ୍ଧାପନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ପାଚନଂ ସନ୍ଧାୟ ପଚାପନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଦୁଟ୍ଠଂ କୁଲଂ ଗତା ଦୁଗ୍ଗତାତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଯତ୍ଥ ୱା ଗତା’’ତିଆଦିମାହ। ଆହରଣଂ ଆହାରୋ। ନ ଉପାହଟନ୍ତି ନ ଦିନ୍ନଂ। କୟୋ ଗହଣଂ, ୱିକ୍କୟୋ ଦାନଂ। ତଦୁଭୟଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ‘‘ୱୋହାରୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ମଣ୍ଡିତପସାଧିତୋତି ଏତ୍ଥ ବାହିରୁପକରଣେନ ଅଲଙ୍କରଣଂ ମଣ୍ଡନଂ, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନଂ କେସାଦୀନଂୟେୱ ସଣ୍ଠପନଂ ପସାଧନଂ।

୩୦୦। ‘‘ଅବ୍ଭୁତଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଇମିନା ଦୁକ୍କଟଂ ହୋତୀତି ଦୀପେତି। ‘‘ପରାଜିତେନ ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଦେନ୍ତୋ ଧୁରନିକ୍ଖେପେନ କାରେତବ୍ବୋ। ଅଚିରକାଲେ ଅଧିକାରୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଅଚିରକାଲାଧିକାରିକଂ, ସଞ୍ଚରିତ୍ତଂ। ‘‘ଅଚିରକାଲାଚାରିକ’’ନ୍ତି ୱା ପାଠୋ, ଅଚିରକାଲେ ଆଚାରୋ ଅଜ୍ଝାଚାରୋ ଏତସ୍ସାତି ଅଚିରକାଲାଚାରିକଂ।

କିଞ୍ଚାପି ଏହିଭିକ୍ଖୂପସମ୍ପନ୍ନା ଚେୱ ସରଣଗମନୂପସମ୍ପନ୍ନା ଚ ସଞ୍ଚରିତ୍ତାଦିପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେସଂ ପନ ନ ସବ୍ବକାଲିକତ୍ତା ତେ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ସବ୍ବକାଲାନୁରୂପଂ ତନ୍ତିଂ ଠପେନ୍ତୋ ଭଗୱା ଇଧାପି ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନେୱ କମ୍ମେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତତ୍ର ଯ୍ୱାୟଂ ଭିକ୍ଖୁ...ପେ... ଅୟଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତୋ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ପଦଭାଜନଂ ଆହ, ନ ପନ ନେସଂ ସଞ୍ଚରିତ୍ତାଦିଆପଜ୍ଜନେ ଅଭବ୍ବଭାୱତୋ। ଖୀଣାସୱାପି ହି ଅପ୍ପସ୍ସୁତା କିଞ୍ଚାପି ଲୋକୱଜ୍ଜଂ ନାପଜ୍ଜନ୍ତି, ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜଂ ପନ ଅକୋୱିଦତ୍ତା ୱିହାରକାରଂ କୁଟିକାରଂ ସହାଗାରଂ ସହସେୟ୍ୟନ୍ତି ଏୱରୂପା କାୟଦ୍ୱାରେ ଆପତ୍ତିୟୋ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ସଞ୍ଚରିତ୍ତଂ ପଦସୋଧମ୍ମଂ ଉତ୍ତରିଛପ୍ପଞ୍ଚୱାଚଂ ଭୂତାରୋଚନନ୍ତି ଏୱରୂପା ୱଚୀଦ୍ୱାରେ ଆପତ୍ତିୟୋ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତସାଦିୟନୱସେନ ମନୋଦ୍ୱାରେ ରୂପିୟପଟିଗ୍ଗହଣାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି।

୩୦୧। ସଞ୍ଚରଣଂ ସଞ୍ଚରୋ, ସୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସଞ୍ଚରୀ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ସଞ୍ଚରିତ୍ତଂ। ତେନାହ ‘‘ସଞ୍ଚରଣଭାୱ’’ନ୍ତି, ଇତ୍ଥିପୁରିସାନଂ ଅନ୍ତରେ ସଞ୍ଚରଣଭାୱନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଜାୟତ୍ତନେ ଜାରତ୍ତନେତି ଚ ନିମିତ୍ତତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମଂ, ଜାୟଭାୱତ୍ଥଂ ଜାରଭାୱତ୍ଥନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଜାୟଭାୱେତି ଭରିୟଭାୱାୟ। ଜାରଭାୱେତି ସାମିକଭାୱାୟ। କିଞ୍ଚାପି ଇମସ୍ସ ପଦଭାଜନେ ‘‘ଜାରୀ ଭୱିସ୍ସସୀ’’ତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ପଦଭାଜନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଜାରତ୍ତନେତି ପନ ନିଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଭୟଲିଙ୍ଗସାଧାରଣତ୍ତା ପୁରିସଲିଙ୍ଗୱସେନପି ଯୋଜେତ୍ୱା ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଇତ୍ଥିୟା ମତିଂ ପୁରିସସ୍ସ ଆରୋଚେନ୍ତୋ ଜାରତ୍ତନେ ଆରୋଚେତୀ’’ତିଆଦିମାହ। ଏତ୍ଥ ହି ‘‘ଜାରୋ ଭୱିସ୍ସସୀ’’ତି ଇତ୍ଥିୟା ମତିଂ ପୁରିସସ୍ସ ଆରୋଚେନ୍ତୋ ଜାରତ୍ତନେ ଆରୋଚେତି ନାମ। ପାଳିୟଂ ପନ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନେୱ ଯୋଜନା କତା, ତଦନୁସାରେନ ପୁରିସଲିଙ୍ଗୱସେନପି ସକ୍କା ଯୋଜେତୁନ୍ତି।

ଇଦାନି ପାଳିୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନପି ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅପିଚା’’ତିଆଦିମାହ। ପତି ଭୱିସ୍ସସୀତି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ‘‘ସାମିକୋ ଭୱିସ୍ସସୀ’’ତି ପରିୟାୟୱଚନେନ ୱିସେସେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି। ଇଦଞ୍ଚ ଜାରତ୍ତନେତି ନିଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଭୟଲିଙ୍ଗସାଧାରଣତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ମୁହୁତ୍ତିକା ଭୱିସ୍ସସୀତି ଅସାମିକଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ଜାରୀ ଭୱିସ୍ସସୀତି ସସାମିକଂ ସନ୍ଧାୟ। ଅନ୍ତମସୋ ତଙ୍ଖଣିକାୟପୀତି ଇଦଂ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଏତେନେୱୁପାୟେନା’’ତିଆଦି।

୩୦୩।ସେରିୱିହାରନ୍ତି ସଚ୍ଛନ୍ଦଚାରଂ। ଅତ୍ତନୋ ୱସନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଆଣଂ। ଗୋତ୍ତନ୍ତି ଗୋତମଗୋତ୍ତାଦିକଂ ଗୋତ୍ତଂ। ଧମ୍ମୋତି ପଣ୍ଡରଙ୍ଗପରିବ୍ବାଜକାଦୀନଂ, ତେସଂ ତେସଂ ୱା କୁଲାନଂ ଧମ୍ମୋ। ଗୋତ୍ତୱନ୍ତେସୁ ଗୋତ୍ତସଦ୍ଦୋ, ଧମ୍ମଚାରୀସୁ ଚ ଧମ୍ମସଦ୍ଦୋ ୱତ୍ତତୀତି ଆହ ‘‘ସଗୋତ୍ତେହୀ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ସଗୋତ୍ତେହୀତି ସମାନଗୋତ୍ତେହି, ଏକୱଂସଜାତେହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସହଧମ୍ମିକେହୀତି ଏକସ୍ସ ସତ୍ଥୁସାସନେ ସହଚରିତବ୍ବଧମ୍ମେହି, ସମାନକୁଲଧମ୍ମେହି ୱା। ତେନେୱାହ ‘‘ଏକଂ ସତ୍ଥାର’’ନ୍ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ‘‘ଏକଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପବ୍ବଜିତେହୀ’’ତି ଇମିନା ପଣ୍ଡରଙ୍ଗପରିବ୍ବାଜକାଦୟୋ ୱୁତ୍ତା, ଏକଗଣପରିୟାପନ୍ନେହୀତି ମାଲାକାରାଦିଏକଗଣପରିୟାପନ୍ନେହି।

ସସାମିକା ସାରକ୍ଖା। ଯସ୍ସା ଗମନେ ରଞ୍ଞା ଦଣ୍ଡୋ ଠପିତୋ, ସା ସପରିଦଣ୍ଡା। ପଚ୍ଛିମାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନନ୍ତି ସାରକ୍ଖସପରିଦଣ୍ଡାନଂ ମିଚ୍ଛାଚାରୋ ହୋତି ତାସଂ ସସାମିକଭାୱତୋ। ନ ଇତରାସନ୍ତି ଇତରାସଂ ମାତୁରକ୍ଖିତାଦୀନଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ପୁରିସନ୍ତରଗମନେ ନତ୍ଥି ମିଚ୍ଛାଚାରୋ ତାସଂ ଅସାମିକଭାୱତୋ। ଯା ହି ସାମିକସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ଫସ୍ସଂ ଥେନେତ୍ୱା ପରେସଂ ଅଭିରତିଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତି, ତାସଂ ମିଚ୍ଛାଚାରୋ, ନ ଚ ମାତାଦୟୋ ତାସଂ ଫସ୍ସେ ଇସ୍ସରା। ମାତାଦୟୋ ହି ନ ଅତ୍ତନା ଫସ୍ସାନୁଭୱନତ୍ଥଂ ତା ରକ୍ଖନ୍ତି, କେୱଲଂ ଅନାଚାରଂ ନିସେଧେନ୍ତା ପୁରିସନ୍ତରଗମନଂ ତାସଂ ୱାରେନ୍ତି। ପୁରିସସ୍ସ ପନ ଏତାସୁ ଅଟ୍ଠସୁପି ହୋତିୟେୱ ମିଚ୍ଛାଚାରୋ ମାତାଦୀହି ଯଥା ପୁରିସେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱାସଂ ନ କପ୍ପେତି, ତଥା ରକ୍ଖିତତ୍ତା ପରେସଂ ରକ୍ଖିତଗୋପିତଂ ଫସ୍ସଂ ଥେନେତ୍ୱା ଫୁଟ୍ଠଭାୱତୋ।

ଧନେନ କୀତାତି ଭରିୟଭାୱତ୍ଥଂ ଧନେନ କୀତା। ତେନାହ ‘‘ଯସ୍ମା ପନା’’ତିଆଦି। ଭୋଗେନାତି ଭୋଗହେତୁ। ଭୋଗତ୍ଥଞ୍ହି ୱସନ୍ତୀ ‘‘ଭୋଗୱାସିନୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଲଭିତ୍ୱାତି ଯୋ ନଂ ୱାସେତି, ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ଲଭିତ୍ୱା। ଉଦକପତ୍ତଂ ଆମସିତ୍ୱା ଗହିତା ଓଦପତ୍ତକିନୀ। ତେନାହ ‘‘ଉଭିନ୍ନ’’ନ୍ତିଆଦି। ଧଜେନ ଆହଟାତି ଏତ୍ଥ ଧଜଯୋଗତୋ ସେନାୱ ଧଜସଦ୍ଦେନ ୱୁତ୍ତା, ଉସ୍ସିତଦ୍ଧଜାୟ ସେନାୟ ଆହଟାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତେନାହ ‘‘ଉସ୍ସିତଦ୍ଧଜାୟା’’ତିଆଦି।

୩୦୫।ବହିଦ୍ଧା ୱିମଟ୍ଠଂ ନାମ ହୋତୀତି ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଆରୋଚିତଂ ନାମ ହୋତି। ତଂ କିରିୟଂ ସମ୍ପାଦେସ୍ସତୀତି ତସ୍ସା ଆରୋଚେତ୍ୱା ତଂ କିଚ୍ଚଂ ସମ୍ପାଦେତୁ ୱା ମା ୱା, ତଂକିରିୟାସମ୍ପାଦନେ ଯୋଗ୍ଗତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଦାରକଂ ଦାରିକଞ୍ଚ ଅଜାନାପେତ୍ୱା ତେସଂ ମାତାପିତୁଆଦୀହି ମାତାପିତୁଆଦୀନଂୟେୱ ସନ୍ତିକଂ ସାସନେ ପେସିତେପି ହରଣୱୀମଂସନପଚ୍ଚାହରଣସଙ୍ଖାତାୟ ତିୱଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିୟା ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ ହୋତିୟେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ସାସନଂ ପେସିତଂ, ତଂୟେୱ ସନ୍ଧାୟ ତସ୍ସା ମାତୁଆଦୀନଂ ଆରୋଚିତେ ୱତ୍ଥୁନୋ ଏକତ୍ତା ମାତୁଆଦୟୋପି ଖେତ୍ତମେୱାତି ଖେତ୍ତମେୱ ଓତିଣ୍ଣଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ’’ତିଆଦି ଉଦାହଟଂ। ଇମିନା ସମେତୀତି

ଏତ୍ଥାଯମଧିପ୍ପାଯୋ – ଯଥା ସଯଂ ଅନାରୋଚେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେନ ଅନ୍ତେୱାସିଆଦିନା ଆରୋଚାପେନ୍ତସ୍ସ ୱିସଙ୍କେତୋ ନତ୍ଥି, ଏୱଂ ତସ୍ମା ସଯଂ ଅନାରୋଚେତ୍ୱା ଆରୋଚନତ୍ଥଂ ମାତୁଆଦୀନଂ ୱଦନ୍ତସ୍ସପି ନତ୍ଥି ୱିସଙ୍କେତୋତି। ଘରଂ ନଯତୀତି ଘରଣୀ। ମୂଲଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ୱସେନାତି ଏତ୍ଥ ପୁରିସସ୍ସ ମାତୁଆଦଯୋ ସାସନପେସନେ ମୂଲଭୂତତ୍ତା "ମୂଲଟ୍ଠା"ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ମାତୁରକ୍ଖିତାଯ ମାତା ଭିକ୍ଖୁଂ ପହିଣତୀତି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ ୱା ଧୀତୁ ସନ୍ତିକଂ "ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭରିଯା ହୋତୂ"ତି ଭିକ୍ଖୁଂ ପହିଣତି, ପୁରିସସ୍ସ ୱା ସନ୍ତିକଂ "ମମ ଧୀତା ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭରିଯା ହୋତୂ"ତି ପହିଣତୀତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଏସ ନଯୋ ସେସେସୁପି। ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯତ୍ତାତି ପଠମସଙ୍ଘାଦିସେସେ ୱୁତ୍ତନଯତ୍ତା।

୩୩୮।ଏତ୍ତୋୱ ପକ୍କମତୀତି ପୁନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଆଣାପକସ୍ସ ଅନାରୋଚେତ୍ୱା ତତୋୟେୱ ପକ୍କମତି। ଅଞ୍ଞେନ କରଣୀଯେନାତି ଗମନହେତୁୱିସୁଦ୍ଧିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱ ପନ କରଣୀଯେନ ଗନ୍ତ୍ୱାପି କିଞ୍ଚି ଅନାରୋଚେନ୍ତୋ ନ ୱୀମଂସତି ନାମ। ଅନଭିନନ୍ଦିତ୍ୱାତି ଇଦଂ ତଥା ପଟିପଜ୍ଜମାନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ସତିପି ଅଭିନନ୍ଦନେ ସାସନଂ ଅନାରୋଚେନ୍ତୋ ପନ ନ ୱୀମଂସତି ନାମ। ତତିଯପଦେ ୱୁତ୍ତନଯେନାତି "ସୋ ତସ୍ସା ୱଚନଂ ଅନଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା"ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତନଯେନ। ୱତ୍ଥୁଗଣନାଯାତି ସମ୍ବହୁଲାନଂ ଇତ୍ଥିପୁରିସାନଂ ସମଭାୱେ ସତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଇତ୍ଥିପୁରିସୱତ୍ଥୂନଂ ଗଣନାଯ। ସଚେ ପନ ଏକତୋ ଅଧିକା ହୋନ୍ତି, ଅଧିକାନଂ ଗଣନାଯ ଆପତ୍ତିଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୩୩୯-୩୪୦। ପାଠଇଯଂ ଚତୁତ୍ଥୱାରେ ଅସତିପି "ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନ ସମ୍ପାଦେତି, ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱିସଂୱାଦେତି, ଅନାପତ୍ତୀ"ତି ଇଦଂ ଅତ୍ଥତୋ ଆପନ୍ନମେୱାତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ "ଚତୁତ୍ଥେ ଅନାପତ୍ତୀ"ତି। କାରୁକାନନ୍ତି ୱଡ୍ଢକୀଆଦୀନଂ। ତଚ୍ଛକଅଯୋକାରତନ୍ତୱାଯରଜକନ୍ହାପିତକା ପଞ୍ଚ କାରୱୋ "କାରୁକା"ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଏୱରୂପେନ...ପେ... ଅନାପତ୍ତୀତି ତାଦିସଂ ଗିହିୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚମ୍ପି ନ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ।

କାଯତୋ ସମୁଟ୍ଠାତୀତି ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ୱା ଅଲଂୱଚନୀଯଭାୱଂ ୱା ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ କାଯତୋ ସମୁଟ୍ଠାତି। ୱାଚତୋ ସମୁଟ୍ଠାତୀତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। କାଯୱାଚତୋ ସମୁଟ୍ଠାତୀତି ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ଜାନିତ୍ୱା ଅଲଂୱଚନୀଯଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସପି କାଯୱାଚତୋ ସମୁଟ୍ଠାତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଲଂୱଚନୀଯା ହୋନ୍ତୀତି ଦେସଚାରିତ୍ତୱସେନ ପଣ୍ଣଦାନାଦିନା ପରିଚ୍ଚତ୍ତା ହୋନ୍ତି। ପଣ୍ଣତ୍ତିଂପନ ଜାନିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଅଲଂୱଚନୀଯଭାୱଂ ୱାତି ଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତେନେୱ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ସଞ୍ଚରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) "ତଦୁଭଯଂ ପନ ଜାନିତ୍ୱା ଏତେହେୱ ତୀହି ନଯେହି ସମାପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ତାନେୱ ତୀଣି ତଦୁଭଯଜାନନଚିତ୍ତେନ ସଚିତ୍ତକାନି ହୋନ୍ତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ପଣ୍ଣତ୍ତିଜାନନଚିତ୍ତେନାତି ଏତ୍ଥାପି ତଦୁଭଯଜାନନଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଭିକ୍ଖୁଂ ଅଜାନାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ପଣ୍ଣେ ଲିଖିତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ହରନ୍ତସ୍ସପି ଆପତ୍ତି ହୋତି, ଇମସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଅଚିତ୍ତକତ୍ତାତି ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ପାଠଇଯଂ ପନ "ଆରୋଚେତୀ"ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଆରୋଚନସ୍ସେୱ ଦସ୍ସିତତ୍ତା କାଯେନ ୱା ୱାଚାଯ ୱା ଆରୋଚେନ୍ତସ୍ସେୱ ଆପତ୍ତି ହୋତୀତି ଗହେତବ୍ବଂ।

୩୪୧।ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାଦୀସୁପୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ସଞ୍ଚରିତ୍ତମ୍ପି ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଏତ୍ଥ ପନ କିଞ୍ଚାପି ଇତ୍ଥୀ ନାମ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥୀ, ନ ଯକ୍ଖୀ, ନ ପେତୀ, ନ ତିରଚ୍ଛାନଗତା, ପୁରିସୋ ନାମ ମନୁସ୍ସପୁରିସୋ, ନ ଯକ୍ଖୋତିଆଦି ନ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ମନୁସ୍ସଜାତିକାୱ ଇତ୍ଥିପୁରିସା ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତା। ତସ୍ମା ଯେସୁ ସଞ୍ଚରିତ୍ତଂ ସମାପଜ୍ଜତି, ତେସଂ ମନୁସ୍ସଜାତିକତା, ନ ନାଲଂୱଚନୀଯତା, ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନୱୀମଂସନପଚ୍ଚାହରଣାନୀତି ଇମାନେତ୍ଥ ପଞ୍ଚଙ୍ଗାନି।

ସଞ୍ଚରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। କୁଟିକାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୩୪୨। ଛତ୍ତେ ଏତ୍ତକେନାତି ଏତ୍ତକେନ ଦାରୁଆଦିନା। ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନପ୍ପମାଣାଯୋତି ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନଦାରୁଆଦିପ୍ପମାଣାଯୋ। ମୂଲଚ୍ଛେଜ୍ଜାଯ ପୁରିସଂ ଯାଚିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ପରସନ୍ତକଭାୱତୋ ମୋଚେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋୟେୱ ସନ୍ତକଂ କତ୍ୱା ଯାଚିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଏୱଂ ମୂଲଚ୍ଛେଜ୍ଜାଯ ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତଟ୍ଠାନତୋ ଯାଚନ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଦୁକ୍କଟଂ। ଦାସଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ସାଦିଯନ୍ତସ୍ସପି ଦୁକ୍କଟମେୱ "ଦାସିଦାସପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତୀ"ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୧୦, ୧୯୪) ୱଚନତୋ। ଞାତକପୱାରିତଟ୍ଠାନତୋ ପନ ଦାସଂ ମୂଲଚ୍ଛେଜ୍ଜାଯ ଯାଚନ୍ତସ୍ସ ସାଦିଯନୱସେନ ଦୁକ୍କଟଂ। ସକକମ୍ମଂ ନ ଯାଚିତବ୍ବାତି ପାଣାତିପାତସିକ୍ଖାପଦରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅନିଯମେତ୍ୱାପି ନ ଯାଚିତବ୍ବାତି ମନୁସ୍ସାନଂ ଅଞ୍ଞଥା ଗାହସ୍ସପି ସମ୍ଭୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ, ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ପନ ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ଯାଚନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥି।

ସଦ୍ଧକପ୍ପିଯଭାୱଦୀପନତ୍ଥନ୍ତି ସଙ୍କସୋ କପ୍ପିଯଭାୱଦୀପନତ୍ଥଂ। ମୂଲଂ ଦେଥାତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଯସ୍ମା ମୂଲଂ ଦସ୍ସାମାତି ତେହି ପଠମଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ନ ହୋତି, ଯସ୍ମା ଚ ମୂଲନ୍ତି ଭଣିତଂ ସାମଞ୍ଞୱଚନତୋ ଅକପ୍ପିଯୱଚନଂ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ମୂଲଂ ଦେଥାତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅନଜ୍ଝାୱୁତ୍ଥକନ୍ତି ଅପରିଗ୍ଗହିତଂ। ଅକପ୍ପିଯକହାପଣାଦି ନ ଦାତବ୍ବନ୍ତି କିଞ୍ଚାପି ଅକପ୍ପିଯକହାପଣାଦିଂ ଅସାଦିଯନ୍ତେନ କପ୍ପିଯୱୋହାରତୋ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତଥାପି ସାରୁପ୍ପଂ ନ ହୋତି। ମନୁସ୍ସା ଚ ଏତସ୍ସ ସନ୍ତକଂ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ଥୀତି ୱିହେଠେତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞନ୍ତୀତି ଅକପ୍ପିଯକହାପଣାଦିଦାନଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ। ତଥେୱ ପାଚେତ୍ୱାତି ହତ୍ଥକମ୍ମୱସେନେୱ ପାଚେତ୍ୱା। "କିଂ, ଭନ୍ତେ"ତି ଏତ୍ତକେପି ପୁଚ୍ଛିତେ ଯଦତ୍ଥାଯ ପୱିଟ୍ଠୋ, ତଂ କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ପୁଚ୍ଛିତପଞ୍ହତ୍ତା।

ୱତ୍ତନ୍ତି ଚାରିତ୍ତଂ, ଆପତ୍ତି ପନ ନ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କପ୍ପିଯଂ କାରାପେତ୍ୱା ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବାନୀତି ସାଖାଯ ଲଗ୍ଗରଜକ୍ଖଂ ପତ୍ତେ ପତିତେପି ସାଖଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଖାଦିତୁକାମତାଯପି ସତି ସୁଖପରିଭୋଗତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। "ନଦିଂ ୱା...ପେ... ଆହରା"ତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅପରିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଗେହତୋ...ପେ... ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ପରିଗ୍ଗହିତୌଦକତ୍ତା ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଦୁକ୍କଟଂ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଲଜ୍ଜୀହି...ପେ... ନ କାରେତବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ ଉତ୍ତରିଭଙ୍ଗାଧିକାରତ୍ତା ଅଜ୍ଝୋହରଣୀଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ବାହିରପରିଭୋଗେସୁ ପନ ଅଲଜ୍ଜୀହିପି ହତ୍ଥକମ୍ମଂ କାରେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି।

ଗୋଣଂ ପନ...ପେ... ଆହରାପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ମୂଲଚ୍ଛେଜ୍ଜୱସେନ ଆହରାପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଆହରାପେନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଦୁକ୍କଟଂ। ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ସାଦିଯନେପି ଦୁକ୍କଟମେୱ "ହତ୍ଥିଗୱାସ୍ସୱଳୱପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତୀ"ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୧୦, ୧୯୪) ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ତେନେୱାହ "ଞାତକପୱାରିତଟ୍ଠାନତୋପି ମୂଲଚ୍ଛେଜ୍ଜାଯ ଯାଚିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି। ରକ୍ଖିତ୍ୱାତି ଯଥା ଚୋରା ନ ହରନ୍ତି, ଏୱଂ ରକ୍ଖିତ୍ୱା। ଜଗ୍ଗିତ୍ୱାତି ତିଣଦାନାଦୀହି ଜଗ୍ଗିତ୍ୱା। ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଗୋଣେ ସାଦିଯନସ୍ସ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ।

ସକଟଂ ଦେଥାତି...ପେ... ୱଟ୍ଟତୀତି ମୂଲଚ୍ଛେଜ୍ଜୱସେନ ସକଟଂ ଦେଥାତି ୱତ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ତାୱକାଲିକଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ତାୱକାଲିକଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବତ୍ଥ ଯାଚିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ୱାସିଆଦୀସୁ ଚ ପରପରିଗ୍ଗହିତେସୁ ଏସେୱ ନଯୋତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ । ଗରୁଭଣ୍ଡପ୍ପହୋନକେସୁଯେୱ ଚ ୱାସିଆଦୀସୂତି ଏତ୍ଥ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ୱେଳୁମୁଞ୍ଜପବ୍ବଜତିଣମତ୍ତିକାନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଯଂ ପନ ୱତ୍ଥୁୱସେନ ଅପ୍ପଂ ହୁତ୍ୱା ଅଗ୍ଘୱସେନ ମହନ୍ତଂ ହରିତାଲହିଙ୍ଗୁଲକାଦି, ତଂ ଗରୁଭଣ୍ଡଂ ଅପ୍ପହୋନ୍ତମ୍ପି ଯାଚିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି।

ସାତି ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଂ ପରାମସତି। ସା ଚ ଇଧ ପରିକଥାଦିନା ଯେନ କେନଚି ଅଧିପ୍ପାଯୱିଞ୍ଞାପନଂ ୱିଞ୍ଞତ୍ତୀତି ଗହେତବ୍ବା। ତେନାହ "ସବ୍ବେନ ସବ୍ବ"ନ୍ତି, ସବ୍ବପ୍ପକାରେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନ "ପରିକଥାଦିୱସେନପି ୱିଞ୍ଞାପନଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ଦୀପେତି। ପରିକଥୋଭାସନିମିତ୍ତକମ୍ମମ୍ପି ହି ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଇଦାନି ସେନାସନପଚ୍ଚଯେ ଅଧିପ୍ପେତଂ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଂ ପରିକଥାଦୀହି ୱିସେସେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ଆହର ଦେହୀତି ୱିଞ୍ଞତ୍ତିମତ୍ତମେୱ ନ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ଆହ। ପରିକଥୋଭାସନିମିତ୍ତକମ୍ମାନି ୱଟ୍ଟନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ପରିକଥା ନାମ ପରିଯାଯେନ କଥନଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ସେନାସନଂ ସମ୍ବାଧନ୍ତିଆଦିୱଚନଂ। ଓଭାସୋ ନାମ ଉଜୁକମେୱ ଅକଥେତ୍ୱା ଯଥା ଅଧିପ୍ପାଯୋ ୱିଭୂତୋ ହୋତି, ଏୱଂ ଓଭାସନଂ, ଉପାସକା, ତୁମ୍ହେ କୁହିଂ ୱସଥାତି? ପାସାଦେ, ଭନ୍ତେତି। ଭିକ୍ଖୂନଂ ପନ, ଉପାସକା, ପାସାଦୋ ନ ୱଟ୍ଟତୀତିଆଦିୱଚନଂ। ନିମିତ୍ତକମ୍ମଂ ନାମ ପଚ୍ଚଯେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଯଥା ଅଧିପ୍ପାଯୋ ୱିଞ୍ଞାଯତି, ଏୱଂ ନିମିତ୍ତକମ୍ମଂ, ସେନାସନତ୍ଥଂ ଭୂମିପରିକମ୍ମାଦୀନି କରୋନ୍ତସ୍ସ "କିଂ, ଭନ୍ତେ, କରୋସି, କୋ କାରାପେତୀ"ତି ୱୁତ୍ତେ "ନ କୋଚୀ"ତିଆଦିୱଚନଂ।

ଇଦାନି ଗିଲାନପଚ୍ଚଯେ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଆଦିକଂ ସବ୍ବମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ "ଗିଲାନପଚ୍ଚଯେ ପନା"ତିଆଦି। ତଥା ଉପ୍ପନ୍ନଂ ପନ ଭେସଜ୍ଜଂ ରୋଗେ ୱୂପସନ୍ତେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନ ୱଟ୍ଟତୀତି? ତତ୍ଥ ୱିନଯଧରା "ଭଗୱତା ରୋଗସୀସେନ ପରିଭୋଗସ୍ସ ଦ୍ୱାରଂ ଦିନ୍ନଂ, ତସ୍ମା ଅରୋଗକାଲେପି ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଆପତ୍ତି ନ ହୋତୀ"ତି ୱଦନ୍ତି। ସୁତ୍ତନ୍ତିକା ପନ "କିଞ୍ଚାପି ଆପତ୍ତି ନ ହୋତି, ଆଜୀୱଂ ପନ କୋପେତି, ତସ୍ମା ସଲ୍ଲେଖପ୍ପଟିପତ୍ତିଯଂ ଠିତସ୍ସ ନ ୱଟ୍ଟତି, ସଲ୍ଲେଖଂ କୋପେତୀ"ତି ୱଦନ୍ତି। ଉକ୍କମନ୍ତୀତି ଅପଗଚ୍ଛନ୍ତି।

୩୪୪। ମଣି କଣ୍ଠେ ଅସ୍ସାତି ମଣିକଣ୍ଠୋ, ମଣିନା ଉପଲକ୍ଖିତୋ ୱା କଣ୍ଠୋ ଅସ୍ସାତି ମଣିକଣ୍ଠୋତି ମଜ୍ଝପଦଲୋପୀସମାସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଦେୱୱଣ୍ଣନ୍ତି ଦେୱତ୍ତଭାୱଂ। ପସନ୍ନାକାରନ୍ତି ପସନ୍ନେହି କାତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ, କାଯୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚସଙ୍ଖାତଂ ଉପଟ୍ଠାନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ମଣିଯାଚନାଯ ତସ୍ସ ଅନାଗମନେନ ଅତ୍ତନୋ ୱଡ୍ଢି ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ "ମଣିନା ମେ ଅତ୍ଥୋ"ତି, ମନ୍ତପଦନୀହାରେନ ୱା ତଥା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

୩୪୫।ୱତ୍ତମାନସମୀପେତି ୱତ୍ତମାନସ୍ସ ସମୀପେ ଅତୀତେ। ଏୱଂ ୱତ୍ତୁଂ ଲବ୍ଭତୀତି "ଆଗତୋସୀ"ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ୱତ୍ତମାନସମୀପତ୍ତା "ଆଗଚ୍ଛସୀ"ତି ଏୱଂ ୱତ୍ତମାନୱୋହାରେନ ୱତ୍ତୁଂ ଲବ୍ଭତି। ଲକ୍ଖଣଂ ପନେତ୍ଥ ସଦ୍ଦସତ୍ଥାନୁସାରତୋ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସୋ ଏୱ ନଯୋତି "ଆଗତୋମ୍ହୀ"ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ "ଆଗଚ୍ଛାମୀ"ତି ଅଯମ୍ପି ୱତ୍ତମାନସମୀପେ ୱତ୍ତମାନୱୋହାରୋତି ଦସ୍ସେତି।

୩୪୮-୩୪୯। ଯସ୍ମା ପନ ନ ସକ୍କା କେୱଲଂ ଯାଚନାୟ କିଞ୍ଚି କାତୁଂ, ତସ୍ମା ‘‘ସୟଂ ଯାଚିତକେହି ଉପକରଣେହୀ’’ତି ଅଧିପ୍ପାୟଦ୍ଦୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଉଦ୍ଧଂମୁଖଂ ଲିତ୍ତା ଉଲ୍ଲିତ୍ତା, ଅଧୋମୁଖଂ ଲିତ୍ତା ଅୱଲିତ୍ତା। ଯସ୍ମା ପନ ଉଦ୍ଧଂମୁଖଂ ଲିମ୍ପନ୍ତା ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ଅନ୍ତୋ ଲିମ୍ପନ୍ତି, ଅଧୋମୁଖଂ ଲିମ୍ପନ୍ତା ଚ ବହି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଉଲ୍ଲିତ୍ତାତି ଅନ୍ତୋଲିତ୍ତା, ଅୱଲିତ୍ତାତି ବହିଲିତ୍ତା’’ତି। ତତ୍ଥ ଉଲ୍ଲିତ୍ତା ନାମ ଠପେତ୍ୱା ତୁଲାପିଟ୍ଠସଙ୍ଘାଟୱାତପାନଧୂମଚ୍ଛିଦ୍ଦାଦିଭେଦଂ ଅଲେପୋକାସଂ ଅୱସେସେ ଲେପୋକାସେ କୁଞ୍ଚେହି ସଦ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଛଦନସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ସୁଧାୟ ୱା ମତ୍ତିକାୟ ୱା ଲିତ୍ତା। ଅୱଲିତ୍ତା ନାମ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଛଦନସ୍ସ ବହି ଲିତ୍ତା। ଉଲ୍ଲିତ୍ତାୱଲିତ୍ତା ନାମ ତଥେୱ ଛଦନସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ଲିତ୍ତା।

ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ସମେତୀତି ‘‘କାରୟମାନେନା’’ତି ହେତୁକତ୍ତୁୱସେନ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠପଦସ୍ସ ‘‘କାରାପେନ୍ତେନା’’ତି ହେତୁକତ୍ତୁୱସେନେୱ ନିଦ୍ଦେସସ୍ସ କତତ୍ତା ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ସମେତି। ଯଦି ଏୱଂ ‘‘କରୋନ୍ତୋ ୱା କାରାପେନ୍ତୋ ୱା’’ତି କସ୍ମା ତସ୍ସ ପଦଭାଜନଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଯସ୍ମା ପନା’’ତିଆଦି। ‘‘ଅତ୍ତନା ୱିପ୍ପକତଂ ପରେହି ପରିୟୋସାପେତୀ’’ତିଆଦିୱଚନତୋ ‘‘କରୋନ୍ତେନପି ଇଧ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଇଧ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱାତି ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ। ଉଭୋପେତେତି କାରକକାରାପକା। କାରୟମାନେନାତି ଇମିନାୱ ପଦେନ ସଙ୍ଗହିତାତି କଥଂ ସଙ୍ଗହିତା। ନ ହି କାରୟମାନୋ କରୋନ୍ତୋ ନାମ ହୋତି, ଏୱଂ ପନେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ଯସ୍ମା କରୋନ୍ତେନପି କାରୟମାନେନପି ଇଧ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା କାରୟମାନେନ ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ପଗେୱ କରୋନ୍ତେନାତି ଇଦଂ ଅତ୍ଥତୋ ଆଗତମେୱାତି ‘‘କାରୟମାନେନା’’ତି ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତଂ। ତତୋ ‘‘କାରୟମାନେନା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସାମତ୍ଥିୟତୋ ଲବ୍ଭମାନୋପି ଅତ୍ଥୋ ତେନେୱ ସଙ୍ଗହିତୋ ନାମ ହୋତୀତି। ବ୍ୟଞ୍ଜନଂୱିଲୋମିତଂ ଭୱେୟ୍ୟାତି ଯସ୍ମା ‘‘କାରୟମାନେନା’’ତି ଇମସ୍ସ ‘‘କରୋନ୍ତେନା’’ତି ଇଦଂ ପରିୟାୟୱଚନଂ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା କରୋନ୍ତେନ ୱା କାରାପେନ୍ତେନ ୱାତି ପଦଦ୍ୱୟୱସେନ ନିଦ୍ଦେସେ କତେ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ୱିରୁଦ୍ଧଂ ଭୱେୟ୍ୟାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଅତ୍ଥମତ୍ତମେୱାତି ପଦତ୍ଥତୋ ସାମତ୍ଥିୟତୋ ଚ ଲବ୍ଭମାନଂ ଅତ୍ଥମତ୍ତମେୱ।

ଉଦ୍ଦେସୋତି ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ। ଅବ୍ୟୋହାରିକନ୍ତି ଅପ୍ପମାଣଂ। ‘‘ଆୟାମତୋ ଚ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଚା’’ତି ଅୱତ୍ୱା ୱିକପ୍ପତ୍ଥସ୍ସ ୱା-ସଦ୍ଦସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଏକତୋଭାଗେନ ୱଡ୍ଢିତେପି ଆପତ୍ତିୟେୱାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଯୋ ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ତିରିୟନ୍ତି ୱିତ୍ଥାରେ। ପମାଣଯୁତ୍ତୋ ମଞ୍ଚୋତି ପକତିୱିଦତ୍ଥିୟା ନୱୱିଦତ୍ଥିପ୍ପମାଣୋ ମଞ୍ଚୋ। ପମାଣିକା କାରେତବ୍ବାତି ଉକ୍କଟ୍ଠପ୍ପମାଣଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଉକ୍କଟ୍ଠପ୍ପମାଣଯୁତ୍ତାୱ କୁଟି ଅଦେସିତୱତ୍ଥୁକା ନ ୱଟ୍ଟତି, ପମାଣତୋ ପନ ଊନତରା ଅଦେସିତୱତ୍ଥୁକାପି ୱଟ୍ଟତୀତି କସ୍ସଚି ସନ୍ଦେହୋ ସିୟାତି ତଂନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ‘‘ପମାଣତୋ ଊନତରମ୍ପୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପମାଣତୋ ଊନତରନ୍ତି ପାଠଇୟଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣତୋ ଊନତରଂ। ପଚ୍ଛିମେନ ପମାଣେନ ଚତୁହତ୍ଥତୋ ଊନତରା କୁଟି ନାମ ନ ହୋତୀତି ଚତୁହତ୍ଥତୋ ପଟ୍ଠାୟ କୁଟିଲକ୍ଖଣପ୍ପତ୍ତଂ କୁଟିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଚତୁହତ୍ଥଂ ପଞ୍ଚହତ୍ଥମ୍ପୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କଲଲଲେପୋତି କେନଚି ସିଲେସେନ କତଲେପୋ, ତମ୍ବମତ୍ତିକାଦିକଲଲଲେପୋ ୱା। ଅଲେପୋ ଏୱାତି ଅବ୍ୟୋହାରିକାୟେୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ପିଟ୍ଠସଙ୍ଘାଟୋ ଦ୍ୱାରବାହା। ଓଲୋକେତୁଂପୀତି ଅପଲୋକେତୁଂପି, ଅପଲୋକନକମ୍ମୱସେନପି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

୩୫୩। ଯଥା ସୀହାଦୀନଂ ଗୋଚରାୟ ପକ୍କମନ୍ତାନଂ ନିବଦ୍ଧଗମନମଗ୍ଗୋ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱଂ ହତ୍ଥୀନମ୍ପି ନିବଦ୍ଧଗମନମଗ୍ଗୋ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଏତେସନ୍ତି ସୀହାଦୀନଂ। ଚାରିଭୂମୀତି ଗୋଚରଭୂମି। ନ ଗହିତାତି ନ ୱାରିତାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଆରୋଗ୍ୟଥ୍ଥାୟାତି ନିରୁପଦ୍ଦୱତ୍ଥାୟ। ସେସାନୀତି ପୁବ୍ବଣ୍ଣନିସ୍ସିତାଦୀନି। ପୁବ୍ବଣ୍ଣନିସ୍ସିତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପୁବ୍ବଣ୍ଣୱିରୁହନଟ୍ଠାନଂ ପୁବ୍ବଣ୍ଣ-ସଦ୍ଦେନ ଗହିତଂ। ତେନାହ – ‘‘ସତ୍ତନ୍ନଂ ଧଞ୍ଞାନଂ…ପେ… ଠିତ’’ନ୍ତି। ଅଭିହନନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଅବ୍ଭାଘାତଂ। ‘‘ୱେରିଘର’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେତୁଂ ‘‘ଚୋରାନଂ ମାରଣତ୍ଥାୟ କତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଧମ୍ମଗନ୍ଧିକାତି ହତ୍ଥପାଦାଦିଛିନ୍ଦନଗନ୍ଧିକା।

ଆୱିଜ୍ଜିତୁଂନ ସକ୍କା ହୋତୀତି ଛିନ୍ଦତଟାଦିସମ୍ଭୱତୋ ନ ସକ୍କା ହୋତି ଆୱିଜ୍ଜିତୁଂ। ପାଚିନନ୍ତି କୁଟିୱତ୍ଥୁସାମନ୍ତା ଚିନିତବ୍ବଅଧିଟ୍ଠାନଂ। କିଞ୍ଚାପି ଇଧ ପୁବ୍ବପୟୋଗସହପୟୋଗାନଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନେ ୱିୟ ୱିସେସୋ ନତ୍ଥି, ତଥାପି ତେସଂ ୱିଭାଗେନ ଦସ୍ସନଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁନ କାତବ୍ବାତି ଏତ୍ଥ କୁଟିୟା ଭେଦନପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ କତଂ। ତଦତ୍ଥାୟାତି ତଚ୍ଛନତ୍ଥାୟ। ଏୱଂ କତନ୍ତି ଅଦେସିତୱତ୍ଥୁଂ ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତଂ ୱା କତଂ। ଦାରୁନା କତଂ କୁଞ୍ଚଂ ଏତ୍ଥାତି ଦାରୁକୁଞ୍ଚିକା, କୁଟି। ସିଲାକୁଞ୍ଚିକନ୍ତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ପଣ୍ଣସାଲନ୍ତି ବହି ପଣ୍ଣେହି ଛାଦେତବ୍ବଂ ଉଲ୍ଲିତ୍ତାୱଲିତ୍ତଂ କୁଟିମେୱ ୱଦତି। ତେନେୱାହ ‘‘ସଭିତ୍ତିଚ୍ଛଦନଂ ଲିମ୍ପିସ୍ସାମୀ’’ତି।

ଅନ୍ତୋଲେପେନେୱ ନିଟ୍ଠାପେତୁକାମଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଅନ୍ତୋଲେପେ ୱା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ବହିଲେପେ ୱାତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ତସ୍ମିଂ ଦ୍ୱାରବନ୍ଧେ ୱା ୱାତପାନେ ୱା ଠପିତେତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ତସ୍ସୋକାସନ୍ତି ତସ୍ସ ଦ୍ୱାରବନ୍ଧସ୍ସ ୱା ୱାତପାନସ୍ସ ୱା ଓକାସଂ। ପୁନ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ୱାତି ପୁବ୍ବେ ଠପିତୋକାସଂ ଖୁଦ୍ଦକଂ ଚେ, ଭେଦନେନ ପୁନ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା। ଲେପୋ ନ ଘଟିୟତୀତି ପୁବ୍ବେ ଦିନ୍ନଲେପୋ ଦ୍ୱାରବନ୍ଧେନ ୱା ୱାତପାନେନ ୱା ସଦ୍ଧିଂ ନ ଘଟିୟତି, ଏକାବଦ୍ଧଂ ହୁତ୍ୱା ନ ତିଟ୍ଠତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତନ୍ତି ଦ୍ୱାରବନ୍ଧଂ ୱା ୱାତପାନଂ ୱା। ପଠମମେୱ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋତି ଲେପକିଚ୍ଚସ୍ସ ନିଟ୍ଠିତତ୍ତା ଦ୍ୱାରବନ୍ଧଂ ୱା ୱାତପାନଂ ୱା ଠପନତୋ ପୁବ୍ବେୟେୱ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ। ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲମତ୍ତେନ ଅପ୍ପତ୍ତଚ୍ଛଦନଂ କତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଏୱଂ ମେ ଆପତ୍ତି ନ ସିୟାତି ଭିତ୍ତିୟଂ ୱା ଛଦନେ ୱା ଏକଙ୍ଗୁଲମତ୍ତମ୍ପି ଓକାସଂ ଲେପେନ ଅଘଟେତ୍ୱା ଠପେତି, ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। ମତ୍ତିକାକୁଞ୍ଚମେୱ ମତ୍ତିକାଲେପସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଆହ – ‘‘ସଚେ ମତ୍ତିକାୟ କୁଞ୍ଚଂ କରୋତି, ଛଦନଲେପେନ ସଦ୍ଧିଂ ଘଟନେ ଆପତ୍ତୀ’’ତି। ଉଭିନ୍ନଂ ଅନାପତ୍ତୀତି ପୁରିମସ୍ସ ଲେପସ୍ସ ଅଘଟିତତ୍ତା ଦୁତିୟସ୍ସ ଅତ୍ତୁଦ୍ଦେସିକତାସମ୍ଭୱତୋ ଉଭିନ୍ନଂ ଅନାପତ୍ତି, ତସ୍ମା ୱିନାପି ୱତ୍ତସୀସେନ ତେନ ଅନାଣତ୍ତୋ ତସ୍ସ କରୋମୀତି କରୋତି, ଉଭିନ୍ନଂ ଅନାପତ୍ତିୟେୱ। ସଚେ ତେନ ଆଣତ୍ତୋ କରୋତି, ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସେୱ ଆପତ୍ତି।

୩୫୪।ଛତ୍ତିଂସ ଚତୁକ୍କାନି ନାମ ‘‘ଭିକ୍ଖୁ କୁଟିଂ କରୋତୀ’’ତିଆଦିମ୍ହି ପଠମୱାରେ ଅଦେସିତୱତ୍ଥୁକଚତୁକ୍କଂ ଦେସିତୱତ୍ଥୁକଚତୁକ୍କଂ ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତଚତୁକ୍କଂ ପମାଣିକଚତୁକ୍କଂ ଅଦେସିତୱତ୍ଥୁକପ୍ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତଚତୁକ୍କଂ ଦେସିତୱତ୍ଥୁକପ୍ପମାଣିକଚତୁକ୍କନ୍ତି ଛ ଚତୁକ୍କାନି, ଏୱଂ ସମାଦିସତିୱାରାଦୀସୁପି ପଞ୍ଚସୂତି ଛତ୍ତିଂସ। ଆପତ୍ତିଭେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତାନୀତି ‘‘ସାରମ୍ଭେ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଅପରିକ୍କମନେ’’ତି ଅୱିସେସେନ ମାତିକାୟ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସାରମ୍ଭଅପରିକ୍କମନେସୁପି ସଙ୍ଘାଦିସେସୋୱ ସିୟାତି ମିଚ୍ଛାଗାହନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ସାରମ୍ଭେ ଅପରିକ୍କମନେ ଚ ଦୁକ୍କଟଂ, ଅଦେସିତୱତ୍ଥୁକତାୟ ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତତାୟ ଚ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋତି ଏୱଂ ଆପତ୍ତିଭେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତାନି।

୩୫୫-୩୬୧। ‘‘ଦ୍ୱୀହି ସଙ୍ଘାଦିସେସେହୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ୱିଭତ୍ତିବ୍ୟତ୍ତୟେନ ଚ ୱଚନବ୍ୟତ୍ତୟେନ ଚ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସେନାତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଦ୍ୱୀହି ସଙ୍ଘାଦିସେସେହି…ପେ… ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ’’ତି। ‘‘ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱା ଦାତବ୍ବା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିପ୍ପକତଂ କୁଟିଂ ଲଭିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାୟ କରୋନ୍ତସ୍ସପି ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅକତତ୍ତା ଅନାପତ୍ତିୟେୱାତି ୱଦନ୍ତି। ଅପଚିନିତବ୍ବାତି ୱିଦ୍ଧଂସେତବ୍ବା। ଭୂମିସମଂ କତ୍ୱାତି କୁଟିୱତ୍ଥୁସମଂ କତ୍ୱା।

୩୬୪।ନ ହେତ୍ଥ ଲେପୋ ଘଟିୟତୀତି ଛଦନଲେପସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ, ୱିସୁଂୟେୱ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ପନ ସଚେପି ଲେଣସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଉପରିଭାଗେ ଚିତ୍ତକମ୍ମାଦିକରଣତ୍ଥଂ ଲେପଂ ଦେନ୍ତି, ୱଟ୍ଟତିୟେୱ। ଲେପଦାନୱସେନ ଅକତା ଇଟ୍ଠକାଦିଗୁହା ଗୁହା ନାମାତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ତିଣେହି ୱା ପଣ୍ଣେହି ୱା ଛାଦିତକୁଟିକାୱ ୱୁତ୍ତାତି ‘‘କୁକ୍କୁଟଚ୍ଛିକଗେହଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଛଦନଂ ଦଣ୍ଡକେହୀ’’ତିଆଦିନା ପୁନ ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେହି ତିଣପଣ୍ଣଚ୍ଛଦନା କୁଟିକାୱ ୱୁତ୍ତା। ଛଦନଂ ଦଣ୍ଡକେହି ଜାଲବନ୍ଧଂ କତ୍ୱାତି ଛଦନଂ ଦୀଘତୋ ତିରିୟତୋ ଚ ଠପିତଦଣ୍ଡକେହି ଜାଲଂ ୱିୟ ବନ୍ଧିତ୍ୱା। ଓଗୁମ୍ଫେତ୍ୱାତି ତିଣାଦିଂ ୱିଦ୍ଧଂସେତ୍ୱା। ଭିତ୍ତିଲେପେନ ସଦ୍ଧିଂ ଲେପେ ଘଟିତେତି ଏତ୍ଥ ଉଲ୍ଲିତ୍ତାୱଲିତ୍ତଭାୱସ୍ସ ଛଦନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସଚେପି ଭିତ୍ତିଲେପେନ ଅନତ୍ଥିକୋ ହୋତି, ଛଦନଲେପେ ସମନ୍ତତୋ ଭିତ୍ତିୟା ଅପ୍ପମତ୍ତକେନପି ଘଟିତେ ଭିତ୍ତିଲେପେନ ୱିନାପି ଆପତ୍ତିୟେୱାତି ୱଦନ୍ତି। ଉପଚିକାମୋଚନତ୍ଥମେୱ ହେଟ୍ଠା ପାସାଣକୁଞ୍ଚଂ କତ୍ୱା ତଂ ଅଲିମ୍ପିତ୍ୱା ଉପରି ଲିମ୍ପତି, ଲେପୋ ନ ଘଟିୟତି ନାମ, ଅନାପତ୍ତିୟେୱାତି ଇମିନା ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ ତଂ ନ ସମେତି। ତତ୍ଥ କେଚି ୱଦନ୍ତି ‘‘ଭିତ୍ତିଂ ଅଲିମ୍ପିତୁକାମତାୟ ଅଭାୱତୋ ଛଦନଲେପେ ପାସାଣକୁଞ୍ଚେନ ସଦ୍ଧିଂ ଘଟିତେପି ତତ୍ଥ ଅନାପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା’’ତି, ତମ୍ପି ନ ଯୁତ୍ତଂ। ‘‘ଉପଚିକାମୋଚନତ୍ଥମେୱା’’ତି ହି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପାସାଣକୁଞ୍ଚେ ପୁନ ଲିମ୍ପିତୁକାମତାୟ ଅଭାୱୋୟେୱ ୱିଞ୍ଞାୟତି, ତେନେୱ ‘‘ତଂ ଅଲିମ୍ପିତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ‘‘ଉଲ୍ଲିତ୍ତାଦିଭାୱୋ…ପେ… ଛଦନମେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତୋ’’ତି ଇଦଂ ସତିପି ଭିତ୍ତିଲେପେ ଛଦନଲେପେନ ୱିନା ଆପତ୍ତି ନ ହୋତୀତି ଛଦନଲେପସ୍ସ ପଧାନଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ଭିତ୍ତିଲେପେନ ୱିନାପି ଆପତ୍ତି ହୋତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ଇଦମେୱ ଚେତ୍ଥ ଯୁତ୍ତତରନ୍ତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି। ଏତ୍ଥାତି ତିଣକୁଟିକାୟ।

ଏତ୍ଥ ଚ ତିଣକୁଟିକାୟ ଏୱ ସବ୍ବଥା ଅନାପତ୍ତିଭାୱସ୍ସ ଦସ୍ସନଂ ପରିୱାରପାଠଇଂ ଆନେତ୍ୱା ତିଣକୁଟିକାୟ ସାରମ୍ଭାଦିପଚ୍ଚୟାପି ଅନାପତ୍ତିଭାୱୋ ସୁଖେନ ସକ୍କା ସାଧେତୁନ୍ତି କତଂ। ତିଣକୁଟିକାୟ ଚ ସବ୍ବଥା ଅନାପତ୍ତିଭାୱେ ସାଧିତେ ତେନେୱ ନୟେନ ଲେଣଗୁହାଦୀସୁପି ସାରମ୍ଭାଦିପଚ୍ଚୟାପି ଅନାପତ୍ତିଭାୱୋ ସକ୍କା ୱିଞ୍ଞାତୁନ୍ତି। ତେନେୱ ‘‘ୟଂ ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ତିଣକୁଟିକାୟ ସାରମ୍ଭାଦିପଚ୍ଚୟାପି ଅନାପତ୍ତିଭାୱେ ସାଧିତେ ତେନେୱ ନୟେନ ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାୟ କରୋନ୍ତସ୍ସପି ସାରମ୍ଭାଦିପଚ୍ଚୟାପି ଅନାପତ୍ତିଭାୱୋ ଅତ୍ଥତୋ ଦସ୍ସିତୋୟେୱ ହୋତି। ଏୱଞ୍ଚ ସତି ଭିକ୍ଖୁ ସମାଦିସିତ୍ୱା ପକ୍କମତି ‘‘କୁଟିଂ ମେ କରୋଥା’’ତି, ସମାଦିସତି ଚ ଦେସିତୱତ୍ଥୁକା ଚ ହୋତୁ ଅନାରମ୍ଭା ଚ ସପରିକ୍କମନା ଚାତି, ତସ୍ସ କୁଟିଂ କରୋନ୍ତି ଅଦେସିତୱତ୍ଥୁକଂ ସାରମ୍ଭଂ ଅପରିକ୍କମନଂ। ‘‘ଆପତ୍ତି କାରୁକାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଦୁକ୍କଟାନ’’ନ୍ତି ପାଠଇୟଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାୟ କରୋନ୍ତସ୍ସପି ସାରମ୍ଭାଦିପଚ୍ଚୟାପି ଦୁକ୍କଟଂ କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଇମଂ ଚୋଦନଂ ମନସି ନିଧାୟ ‘‘ୟଂ ପନ…ପେ… ଅକରଣପଚ୍ଚୟା ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅୟଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ – ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାୟ କରୋନ୍ତସ୍ସପି ସାରମ୍ଭାଦିପଚ୍ଚୟାପି ଅନାପତ୍ତିୟେୱ। ‘‘ଆପତ୍ତି କାରୁକାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଦୁକ୍କଟାନ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ପନ ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାୟ କରୋନ୍ତସ୍ସ ନ ସାରମ୍ଭାଦିପଚ୍ଚୟା ଆପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, କିଞ୍ଚରହି ଯଥାସମାଦିଟ୍ଠାୟ ଅକରଣପଚ୍ଚୟା ଆପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି। ଯସ୍ମା ବହୂସୁ ପୋତ୍ଥକେସୁ ସତସୋଧିତସମ୍ମତେ ଚ ପୁରାଣପୋତ୍ଥକେ ଅୟମେୱ ପାଠକ୍କମୋ ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ଯଥାଦିଟ୍ଠପାଠାନୁକ୍କମେନେୱେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ପକାସିତୋ। କତ୍ଥଚି ପୋତ୍ଥକେ ପନ ‘‘କୁଟିଲକ୍ଖଣପ୍ପତ୍ତମ୍ପି କୁଟିଂ…ପେ… ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ଇମସ୍ସାନନ୍ତରଂ ‘‘ୟଂ ପନା’’ତିଆଦିପାଠଂ ଲିଖନ୍ତି, ଏୱଞ୍ଚ ସତି ତତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ ପାକଟୋୟେୱ। ଅନାପତ୍ତୀତି ୱତ୍ୱାତି ଉପୋସଥାଗାରଞ୍ଚ ଭୱିସ୍ସତି, ଅହଞ୍ଚ ୱସିସ୍ସାମୀତିଆଦୀସୁ ୱାସାଗାରତ୍ଥାୟ ଏୱ ଅନିୟମିତତ୍ତା ଅନାପତ୍ତୀତି ୱତ୍ୱା।

ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତକୁଟିକରଣଲକ୍ଖଣା କିରିୟାୟେୱ, ଅଦେସିତୱତ୍ଥୁମୂଲିକାୟପି ଆପତ୍ତିୟା ଅଙ୍ଗଂ ହୋତି ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତମୂଲିକାୟପି, ତଦୁଭୟଂ ଏକତୋ କତ୍ୱା ‘‘କିରିୟାକିରିୟତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱତ୍ଥୁଂ ଅଦେସାପେତ୍ୱା ପମାଣଯୁତ୍ତଂ କୁଟିଂ କରୋନ୍ତସ୍ସପି ୱତ୍ଥୁଂ ଦେସାପେତ୍ୱା ଅକିରିୟାୟ କୁଟିକରଣକିରିୟାୟ ଚ ସମୁଟ୍ଠାନତୋ କିରିୟାକିରିୟତୋୱ ସମୁଟ୍ଠାତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଚିତ୍ତକନ୍ତି ପଣ୍ଣତ୍ତିଅଜାନନଚିତ୍ତେନ ଅଚିତ୍ତକଂ। ଉଲ୍ଲିତ୍ତାଦୀନଂ

ଅଞ୍ଞତରତା, ହେଟ୍ଠିମପ୍ପମାଣସମ୍ଭଓ୍ୱୋ, ଅଦେସିତଓ୍ୱତ୍ଥୁତା, ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତତା, ଅତ୍ତୁଦ୍ଦେସିକତା, ଓ୍ୱାସାଗାରତା, ଲେପଘଟ୍ଟନାତି ଇମାନେତ୍ଥ ଛ ଓ୍ୱା ସତ୍ତ ଓ୍ୱା ଅଙ୍ଗାନି।

କୁଟିକାରସିକ୍ଖାପଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ଓ୍ୱିହାରକାରସିକ୍ଖାପଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୩୬୫। ସତ୍ତମେ ଏଓ୍ୱଂନାମକେ ନଗରେତି କୋସମ୍ବୀନାମକେ। ତସ୍ମ କିର ନଗରସ୍ସ ଆରାମପୋକ୍ଖରଣୀଆଦୀସୁ ତେସୁ ତେସୁ ଠାନେସୁ କୋସମ୍ବରୁକ୍ଖାଓ୍ୱ ଉସ୍ସନ୍ନା ଅହେସୁଂ, ତସ୍ମା କୋସମ୍ବୀତି ସଙ୍ଖଂ ଅଗମାସି। କୁସୁମ୍ବସ୍ସ ନାମ ଇସିନୋ ଅସ୍ସମତୋ ଅଓ୍ୱିଦୂରେ ମାପିତତ୍ତାତି ଏକେ। ଇଦଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – କୁସୁମ୍ବସ୍ସ ଇସିନୋ ନିଓ୍ୱାସଭୂମି କୋସମ୍ବୀ, ତସ୍ସ ଚ ଅଓ୍ୱିଦୂରେ ଭଓ୍ୱତ୍ତା ନଗରଂ କୋସମ୍ବୀତି ସଙ୍ଖଂ ଗତନ୍ତି। ଘୋସିତନାମକେନ କିର ସେଟ୍ଠିନା ସୋ କାରିତୋତି ଏତ୍ଥ କୋ ଘୋସିତସେଟ୍ଠି, କଥଞ୍ଚାନେନ ସୋ ଆରାମୋ କାରିତୋତି? ପୁବ୍ବେ କିର ଅଦ୍ଦିଲରଟ୍ଠଂ ନାମ ଅହୋସି। ତତୋ କୋତୂହଲକୋ ନାମ ଦଲିଦ୍ଦୋ ଛାତକଭଯେନ ସପୁତ୍ତଦାରୋ ସୁଭିକ୍ଖଂ ରଟ୍ଠଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପୁତ୍ତଂ ଓ୍ୱହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅଗମାସି। ମାତା ନିଓ୍ୱତ୍ତିତ୍ୱା ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଗତା। ତେ ଏକଂ ଗୋପାଲକଗାମଂ ପଓ୍ୱିସିଂସୁ। ଗୋପାଲକାନଞ୍ଚ ତଦା ବହୁପାଯାସୋ ପଟିଯତ୍ତୋ ହୋତି, ତତୋ ପାଯାସଂ ଲଭିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିଂସୁ। ଅଥ ସୋ ପୁରିସୋ ବହୁତରଂ ପାଯାସଂ ଭୁତ୍ତୋ ଜୀରାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ରତ୍ତିଭାଗେ କାଲଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥେଓ୍ୱ ସୁନଖିଯା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା କୁକ୍କୁରୋ ଜାତୋ, ସୋ ଗୋପାଲକସ୍ସ ପିଯୋ ଅହୋସି। ଗୋପାଲକୋ ଚ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଉପଟ୍ଠାତି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋପି ଭତ୍ତକିଚ୍ଚକାଲେ କୁକ୍କୁରସ୍ସ ଏକଂ ପିଣ୍ଡଂ ଦେତି। ସୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ସିନେହଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଗୋପାଲକେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଣ୍ଣସାଲମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି, ଗୋପାଲକେ ଅସନ୍ନିହିତେ ଭତ୍ତଓ୍ୱେଲାଯଂ ସଯମେଓ୍ୱ ଗନ୍ତ୍ୱା କାଲାରୋଚନତ୍ଥଂ ପଣ୍ଣସାଲଦ୍ୱାରେ ଭୁସ୍ସତି, ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେପି ଚଣ୍ଡମିଗେ ଦିସ୍ୱା ଭୁସ୍ସିତ୍ୱା ପଲାପେତି। ସୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ମୁଦୁକେନ ଚିତ୍ତେନ କାଲଂ କତ୍ୱା ଦେଓ୍ୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତତ୍ରାସ୍ସ "ଘୋସକଦେଓ୍ୱପୁତ୍ତୋ"ତ୍ୱେଓ୍ୱ ନାମଂ ଅହୋସି।

ସୋ ଦେଓ୍ୱଲୋକତୋ ଚଓ୍ୱିତ୍ୱା କୋସମ୍ବିଯଂ ଏକସ୍ମିଂ କୁଲଘରେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତଂ ଅପୁତ୍ତକୋ କିର ସେଟ୍ଠି ତସ୍ସ ମାତାପିତୂନଂ ଧନଂ ଦତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଅଗ୍ଗହେସି। ଅଥ ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତେ ଜାତେ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଘାତାପେତୁଂ ଉପକ୍କମି। ସୋ ପୁଞ୍ଞଓ୍ୱନ୍ତତାଯ ସତ୍ତସୁପି ଠାନେସୁ ମରଣଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ଅଓ୍ୱସାନେ ଏକାଯ ସେଟ୍ଠିଧୀତାଯ ଓ୍ୱେଯ୍ୟତ୍ତିଯେନ ଲଦ୍ଧଜୀଓ୍ୱିକୋ ଅପରଭାଗେ ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ୱା ଘୋସିତସେଟ୍ଠି ନାମ ଜାତୋ। ଅଞ୍ଞେପି କୋସମ୍ବିଯଂ କୁକ୍କୁଟସେଟ୍ଠି, ପାଓ୍ୱାରିଯସେଟ୍ଠୀତି ଦ୍ୱେ ସେଟ୍ଠିନୋ ଅତ୍ଥି, ଇମିନା ସଦ୍ଧିଂ ତଯୋ ଅହେସୁଂ।

ତେନ ଚ ସମଯେନ ତେସଂ ସହାଯକାନଂ ସେଟ୍ଠୀନଂ କୁଲୂପକା ପଞ୍ଚସତା ଇସଯୋ ପବ୍ବତପାଦେ ଓ୍ୱସିଂସୁ। ତେ କାଲେନ କାଲଂ ଲୋଣମ୍ବିଲସେଓ୍ୱନତ୍ଥଂ ମନୁସ୍ସପଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅଥେକସ୍ମିଂ ଓ୍ୱାରେ ଗିମ୍ହସମଯେ ମନୁସ୍ସପଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ନିରୁଦକଂ ମହାକନ୍ତାରଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା କନ୍ତାରପରିଯୋସାନେ ମହନ୍ତଂ ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସୁଂ "ଯାଦିସୋ ଅଯଂ ରୁକ୍ଖୋ, ଅଦ୍ଧା ଏତ୍ଥ ମହେସକ୍ଖାଯ ଦେଓ୍ୱତାଯ ଭଓ୍ୱିତବ୍ବଂ, ସାଧୁ ଓ୍ୱତସ୍ସ, ସଚେ ନୋ ପାନୀଯଂ ଓ୍ୱା ପରିଭୋଜନୀଯଂ ଓ୍ୱା ଦଦେଯ୍ୟା"ତି। ଦେଓ୍ୱତା ଇସୀନଂ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଓ୍ୱିଦିତ୍ୱା "ଇମେସଂ ସଙ୍ଗହଂ କରିସ୍ସାମୀ"ତି ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାଓ୍ୱେନ ଓ୍ୱିଟପନ୍ତରତୋ ନଙ୍ଗଲସୀସମତ୍ତଂ ଉଦକଧାରଂ ପଓ୍ୱତ୍ତେସି। ଇସିଗଣୋ ରଜତକ୍ଖନ୍ଧସଦିସଂ ଉଦକଓ୍ୱଟ୍ଟିଂ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଭାଜନେହି ଉଦକଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୋଗଂ କତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି "ଦେଓ୍ୱତାଯ ଅମ୍ହାକଂ ପରିଭୋଗୁଦକଂ ଦିନ୍ନଂ, ଇଦଂ ପନ ଅଗାମକଂ ମହାରଞ୍ଞଂ, ସାଧୁ ଓ୍ୱତସ୍ସ, ସଚେ ନୋ ଆହାରମ୍ପି ଦଦେଯ୍ୟା"ତି। ଦେଓ୍ୱତା ଇସୀନଂ ଉପକପ୍ପନଓ୍ୱସେନ ଦିବ୍ବାନି ଯାଗୁଖଜ୍ଜକାଦୀନି ଦତ୍ୱା ସନ୍ତପ୍ପେସି।

ଇସଯୋ ଚିନ୍ତଯିଂସୁ "ଦେଓ୍ୱତାଯ ଅମ୍ହାକଂ ପରିଭୋଗୁଦକମ୍ପି ଭୋଜନମ୍ପି ସବ୍ବଂ ଦିନ୍ନଂ, ସାଧୁ ଓ୍ୱତସ୍ସ , ସଚେ ନୋ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେଯ୍ୟା"ତି। ଦେଓ୍ୱତା ତେସଂ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଓ୍ୱିଦିତ୍ୱା ଉପଡ୍ଢକାଯଂ ଦସ୍ସେସି। ଦେଓ୍ୱତେ ମହତୀ ତେ ସମ୍ପତ୍ତି, କିଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଇମଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅଧିଗତାସୀତି। ନାତିମହନ୍ତଂ ପରିତ୍ତକଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱାତି। ଉପଡ୍ଢୁପୋସଥକମ୍ମଂ ନିସ୍ସାଯ ହି ଦେଓ୍ୱତାଯ ସମ୍ପତ୍ତି ଲଦ୍ଧା। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ କିର ଗେହେ ଅଯଂ ଦେଓ୍ୱପୁତ୍ତୋ କମ୍ମକାରୋ ଅହୋସି। ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ହି ଗେହେ ଉପୋସଥଦିଓ୍ୱସେସୁ ଅନ୍ତମସୋ ଦାସକମ୍ମକାରେ ଉପାଦାଯ ସବ୍ବୋ ଜନୋ ଉପୋସଥିକୋ ହୋତି। ଏକଦିଓ୍ୱସଂ ଅଯଂ କମ୍ମକାରୋ ଏକକୋଓ୍ୱ ପାତୋ ଉଟ୍ଠାଯ କମ୍ମନ୍ତଂ ଗତୋ। ମହାସେଟ୍ଠି ନିଓ୍ୱାପଂ ଲଭମାନମନୁସ୍ସେ ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋ ଏତସ୍ସେଓ୍ୱେକସ୍ସ ଅରଞ୍ଞଂ ଗତଭାଓ୍ୱଂ ଞତ୍ୱା ଅସ୍ସ ସାଯମାସତ୍ଥାଯ ନିଓ୍ୱାପଂ ଅଦାସି। ଭତ୍ତକାରଦାସୀ ଏକସ୍ସେଓ୍ୱ ଭତ୍ତଂ ପଚିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞତୋ ଆଗତସ୍ସ ଭତ୍ତଂ ଓ୍ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅଦାସି। କମ୍ମକାରୋ ଚିନ୍ତଯି "ଅଞ୍ଞେସୁ ଦିଓ୍ୱସେସୁ ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ଗେହଂ ଏକସଦ୍ଦଂ ଅହୋସି, ଅଜ୍ଜ ଅତିଓ୍ୱିଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନଂ, କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ"ନ୍ତି। ତସ୍ସ ସା ଆଚିକ୍ଖି "ଅଜ୍ଜ ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ ସବ୍ବେ ମନୁସ୍ସା ଉପୋସଥିକା, ମହାସେଟ୍ଠି ତୁଯ୍ହେଓ୍ୱେକସ୍ସ ନିଓ୍ୱାପଂ ଅଦାସୀ"ତି। ଏଓ୍ୱଂ ଅମ୍ମାତି। ଆମ ସାମୀତି। "ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ଉପୋସଥଂ ସମାଦିନ୍ନସ୍ସ ଉପୋସଥକମ୍ମଂ ହୋତି, ନ ହୋତୀ"ତି ମହାସେଟ୍ଠିଂ ପୁଚ୍ଛ ଅମ୍ମାତି। ତାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିତୋ ମହାସେଟ୍ଠି ଆହ – "ସକଲୋପୋସଥକମ୍ମଂ ନ ହୋତି, ଉପଡ୍ଢକମ୍ମଂ ପନ ହୋତି, ଉପୋସଥିକୋ ହୋତୀ"ତି। କମ୍ମକାରୋ ଭତ୍ତଂ ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ମୁଖଂ ଓ୍ୱିକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ଉପୋସଥିକୋ ହୁତ୍ୱା ଓ୍ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି। ତସ୍ସ ଆହାରପରିକ୍ଖୀଣକାଯସ୍ସ ରତ୍ତିଂ ଓ୍ୱାତୋ କୁପ୍ପି। ସୋ ପଚ୍ଚୂସସମଯେ କାଲଂ କତ୍ୱା ଉପଡ୍ଢୁପୋସଥକମ୍ମନିସ୍ସନ୍ଦେନ ମହାଓ୍ୱତ୍ତନିଅଟଓ୍ୱିଦ୍ୱାରେ ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖଦେଓ୍ୱପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି।

ସୋ ତଂ ପଓ୍ୱତ୍ତିଂ ଇସୀନଂ ଆରୋଚେସି। ଇସଯୋ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ "ତୁମ୍ହେହି ମଯଂ 'ବୁଦ୍ଧୋ ଧମ୍ମୋ ସଙ୍ଘୋ'ତି ଅସ୍ସୁତପୁବ୍ବଂ ସାଓ୍ୱିତା, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ନୁ ଖୋ ଲୋକେ ବୁଦ୍ଧୋ"ତି। ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଉପ୍ପନ୍ନୋତି। ଇଦାନି କୁହିଂ ଓ୍ୱସତୀତି। ସାଓ୍ୱତ୍ଥିଯଂ ନିସ୍ସାଯ ଜେତଓ୍ୱନେ, ଭନ୍ତେତି। ଇସଯୋ "ତିଟ୍ଠଥ ତୁମ୍ହେ, ମଯଂ ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା"ତି ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ କୋସମ୍ବୀନଗରଂ ସମ୍ପାପୁଣିଂସୁ। ମହାସେଟ୍ଠିନୋ "ଇସଯୋ ଆଗତା"ତି ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା "ସ୍ୱେ ଅମ୍ହାକଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥ, ଭନ୍ତେ"ତି ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନଦିଓ୍ୱସେ ଇସିଗଣସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଅଦଂସୁ। ଇସଯୋ "ଭୁତ୍ୱାଓ୍ୱ ଗଚ୍ଛାମା"ତି ଆପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ କାଲେ ଏକମ୍ପି ମାସଂ ଦ୍ୱେପି ତଯୋପି ଚତ୍ତାରୋପି ମାସେ ଓ୍ୱସିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛଥ, ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଓ୍ୱାରେ ହିଯ୍ୟୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା "ଅଜ୍ଜେଓ୍ୱ ଗଚ୍ଛାମା"ତି ଓ୍ୱଦଥ, କିଂ ଇଦନ୍ତି। ଆମ ଗହପତଯୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ନ ଖୋ ପନ ସକ୍କା ଜୀଓ୍ୱିତନ୍ତରାଯୋ ଜାନିତୁଂ, ତେନ ମଯଂ ତୁରିତା ଗଚ୍ଛାମାତି । ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ମଯମ୍ପି ଆଗଚ୍ଛାମ, ଅମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂଯେଓ୍ୱ ଗଚ୍ଛଥାତି। "ତୁମ୍ହେ ଅଗାରିଯା ନାମ ମହାଜଟା, ତିଟ୍ଠଥ ତୁମ୍ହେ, ମଯଂ ପୁରେତରଂ ଗମିସ୍ସାମା"ତି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଏକଟ୍ଠାନେ ଦ୍ୱେ ଦିଓ୍ୱସାନି ଅଓ୍ୱସିତ୍ୱା ତୁରିତଗମନେନ ସାଓ୍ୱତ୍ଥିଂ ପତ୍ୱା ଜେତଓ୍ୱନଓ୍ୱିହାରେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକମେଓ୍ୱ ଅଗମଂସୁ। ତତ୍ଥ ମଧୁରଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସବ୍ବେଓ୍ୱ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ।

ତେପି ତଯୋ ସେଟ୍ଠିନୋ ପଞ୍ଚହି ପଞ୍ଚହି ସକଟସତେହି ସପ୍ପିମଧୁଫାଣିତାଦୀନି ଚେଓ୍ୱ ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣଦୁକୂଲାଦୀନି ଚ ଆଦାଯ କୋସମ୍ବିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସାଓ୍ୱତ୍ଥିଂ ପତ୍ୱା ଜେତଓ୍ୱନସାମନ୍ତେ ଖନ୍ଧାଓ୍ୱାରଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଓ୍ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତିଣ୍ଣମ୍ପି ସହାଯାନଂ ମଧୁରଧମ୍ମକଥଂ କଥେସି। ତେ ବଲଓ୍ୱସୋମନସ୍ସଜାତା ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନଦିଓ୍ୱସେ ମହାଦାନଂ ଅଦଂସୁ, ପୁନ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନଦିଓ୍ୱସେତି ଏଓ୍ୱଂ ଅଡ୍ଢମାସଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା "ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଜନପଦଂ ଆଗମନାଯ ପଟିଞ୍ଞଂ ଦେଥା"ତି ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିଂସୁ। ଭଗଓ୍ୱା "ସୁଞ୍ଞାଗାରେ ଖୋ ଗହପତଯୋ ତଥାଗତା ଅଭିରମନ୍ତୀ"ତି ଆହ। "ଏତ୍ତାଓ୍ୱତା ପଟିଞ୍ଞା ଦିନ୍ନା ନାମ ହୋତୀ"ତି ଗହପତଯୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା "ଦିନ୍ନା ନୋ ଭଗଓ୍ୱତା ପଟିଞ୍ଞା"ତି ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଦସବଲଂ ଓ୍ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଯୋଜନେ ଯୋଜନେ ଓ୍ୱିହାରଂ କାରେତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ କୋସମ୍ବିଂ ପତ୍ୱା "ଲୋକେ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ"ତି କଥଯିଂସୁ। ତଯୋ ଜନା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଆରାମେ ମହନ୍ତଂ ଧନପରିଚ୍ଚାଗଂ କତ୍ୱା ଭଗଓ୍ୱତୋ ଓ୍ୱିହାରେ କାରାପେସୁଂ। ତତ୍ଥ କୁକ୍କୁଟସେଟ୍ଠିନା କାରିତୋ କୁକ୍କୁଟାରାମୋ ନାମ ଅହୋସି। ପାଓ୍ୱାରିକସେଟ୍ଠିନା ଅମ୍ବଓ୍ୱନେ କାରିତୋ ପାଓ୍ୱାରିକମ୍ବଓ୍ୱନଂ ନାମ। ଘୋସିତେନ କାରିତୋ ଘୋସିତାରାମୋ ନାମ ଅହୋସି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ "ଘୋସିତନାମକେନ କିର ସେଟ୍ଠିନା ସୋ କାରିତୋ"ତି।

ଯୋ ଅଭିନିକ୍ଖମନକାଲେ ସଦ୍ଧିଂ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ଯସ୍ସ ଚ ସତ୍ଥାରା ପରିନିବ୍ବାନକାଲେ ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡୋ ଆଣତ୍ତୋ, ତଂ ସନ୍ଧାଯାହ "ବୋଧିସତ୍ତକାଲେ ଉପଟ୍ଠାକଛନ୍ନସ୍ସା"ତି। ଇମିନା ଚ ଯୋ ମଜ୍ଝିମନିକାଯେ ଛନ୍ନୋଓ୍ୱାଦସୁତ୍ତେ (ମ॰ ନି॰ ୩।୩୮୯ ଆଦଯୋ) ଗିଲାନୋ ହୁତ୍ୱା ଧମ୍ମସେନାପତିନା ଓ୍ୱଦିଯମାନୋପି ମାରଣନ୍ତିକଓ୍ୱେଦନଂ ଅଧିଓ୍ୱାସେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତିଣ୍ହେନ ସତ୍ଥେନ କଣ୍ଠନାଳିଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ମରଣଭଯେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଗତିନିମିତ୍ତେ ଚ ଉପଟ୍ଠିତେ ଅତ୍ତନୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାଓ୍ୱଂ ଞତ୍ୱା ସଂଓ୍ୱିଗ୍ଗୋ ଓ୍ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ସଙ୍ଖାରେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ସମସୀସୀ ହୁତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯି, ଅଯଂ ସୋ ନ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ପୂଜାଓ୍ୱଚନପ୍ପଯୋଗେ କତ୍ତରି ସାମିଓ୍ୱଚନସ୍ସପି ଇଚ୍ଛିତତ୍ତା ଆହ "ଗାମସ୍ସ ଓ୍ୱା ପୂଜିତ"ନ୍ତି। ଲକ୍ଖଣଂ ପନେତ୍ଥ ସଦ୍ଦସତ୍ଥାନୁସାରତୋ ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏକେକୋ କୋଟ୍ଠାସୋତି ଏକେକୋ ଭାଗୋ।

୩୬୬।କିରିଯତୋ ସମୁଟ୍ଠାନଭାଓ୍ୱୋତି କେଓ୍ୱଲଂ କିରିଯାମତ୍ତତୋ ସମୁଟ୍ଠାନଭାଓ୍ୱଂ ପଟିକ୍ଖିପତି, ଓ୍ୱତ୍ଥୁନୋ ପନ ଅଦେସନାଯ କୁଟିକରଣକିରିଯାଯ ଚ ସମୁଟ୍ଠାନତୋ କିରିଯାକିରିଯତୋ ସମୁଟ୍ଠାତୀତି ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବଂ । ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ଭିକ୍ଖୂ ଓ୍ୱା ଅନଭିନେଯ୍ୟାତି ଏତ୍ଥ ଓ୍ୱା-ସଦ୍ଦୋ "ଅଯଂ ଓ୍ୱା ସୋ ମହାନାଗୋ"ତିଆଦୀସୁ ଓ୍ୱିଯ ଅଓ୍ୱଧାରଣତ୍ଥୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଓ୍ୱିହାରକାରସିକ୍ଖାପଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ପଠମଦୁଟ୍ଠଦୋସସିକ୍ଖାପଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୩୮୦। ଅଟ୍ଠମେ ପାକାରେନ ପରିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଗୋପୁରଟ୍ଟାଲକଯୁତ୍ତନ୍ତି ଦ୍ୱାରପାସାଦେନ ଚ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପାକାରମତ୍ଥକେ ପତିଟ୍ଠାପିତଅଟ୍ଟାଲକେହି ଚ ଯୁତ୍ତଂ। ଓ୍ୱେଠଉହି ପରିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ଅବ୍ଭନ୍ତରେ

ପୁପ୍ଫୂପଗଫଲୂପଗରୁକ୍ଖସଞ୍ଛନ୍ନତ୍ତା ଚ ନୀଲୋଭାସଂ। ଛାଯୂଦକସମ୍ପତ୍ତିଯା ଭୂମିଭାଗସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚ ମନୋରମଂ। କାଳଅକୱେସେନାତି କଲନ୍ଦକରୂପେନ। ନିୱାପନ୍ତି ଭୋଜନଂ। ତନ୍ତି ଉଯ୍ୟାନଂ। ଦବ୍ବୋତି ତସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ନାମନ୍ତି ଦବ୍ବତ୍ଥମ୍ଭେ ପତିତତ୍ତା ଦବ୍ବୋତି ତସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି।

କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ ସାସନୋସକ୍କନକାଲେ କିର ସତ୍ତ ଭିକ୍ଖୂ ଏକଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେ ସାସନେ ଅଗାରୱଂ କରୋନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ''ଇଧ କିଂ କରୋମ, ଏକମନ୍ତେ ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସାମା''ତି ନିସ୍ସେଣିଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଉଚ୍ଚଂ ପବ୍ବତସିଖରଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତବଲଂ ଜାନନ୍ତା ''ନିସ୍ସେଣିଂ ପାତେନ୍ତୁ, ଜୀୱିତେ ସାଲଯା ଓତରନ୍ତୁ, ମା ପଚ୍ଛାନୁତପ୍ପିନୋ ଅହୁୱତ୍ଥା''ତି ୱତ୍ୱା ସବ୍ବେ ଏକଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ନିସ୍ସେଣିଂ ପାତେତ୍ୱା ''ଅପ୍ପମତ୍ତା ହୋଥ, ଆୱୁସୋ''ତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଓୱଦିତ୍ୱା ଚିତ୍ତରୁଚିଯେସୁ ଠାନେସୁ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁଂ ଆରଭିଂସୁ।

ତତ୍ରେକୋ ଥେରୋ ପଞ୍ଚମେ ଦିୱସେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ''ମମ କିଚ୍ଚଂ ନିପ୍ଫନ୍ନଂ, ଅହଂ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ କିଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଇଦ୍ଧିଯା ଉତ୍ତରକୁରୁତୋ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଆହରିତ୍ୱା ଆହ – ''ଆୱୁସୋ, ଇମଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜଥ, ଭିକ୍ଖାଚାରକିଚ୍ଚଂ ମମାଯତ୍ତଂ ହୋତୁ, ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମଂ କରୋଥା''ତି। କିଂ ନୁ ମଯଂ, ଆୱୁସୋ, ନିସ୍ସେଣିଂ ପାତେନ୍ତା ଏୱଂ ଅୱଚୁମ୍ହ ''ଯୋ ପଠମଂ ଧମ୍ମଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ସୋ ଭିକ୍ଖଂ ଆହରତୁ, ତେନାଭତଂ ସେସା ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି। ନତ୍ଥି, ଆୱୁସୋତି। ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ତନୋ ପୁବ୍ବହେତୁନାୱ ଲଭିତ୍ଥ, ମଯମ୍ପି ସକ୍କୋନ୍ତା ୱଟ୍ଟସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସାମ, ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେତି। ଥେରୋ ତେ ସଞ୍ଞାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଗତୋ। ଅପରୋପି ଥେରୋ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଅନାଗାମିଫଲଂ ପତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ସୁଦ୍ଧାୱାସବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ଇତରେ ଥେରା ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ତେସୁ ତେସୁ କୁଲେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତା। ଏକୋ ଗନ୍ଧାରରଟ୍ଠେ ତକ୍କସିଲନଗରେ ରାଜଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ଏକୋ ପଚ୍ଚନ୍ତିମରଟ୍ଠେ ପରିବ୍ବାଜିକାଯ କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ଏକୋ ବାହିଯରଟ୍ଠେ କୁଟୁମ୍ବିଯଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ଏକୋ ରାଜଗହେ କୁଟୁମ୍ବିଯଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ।

ଅଯଂ ପନ ଦବ୍ବତ୍ଥେରୋ ମଲ୍ଲରଟ୍ଠେ ଅନୁପିଯନଗରେ ଏକସ୍ସ ମଲ୍ଲରଞ୍ଞୋ ଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ତସ୍ସ ମାତା ଉପୱିଜଞ୍ଞା କାଲମକାସି। ମତସରୀରଂ ସୁସାନଂ ନେତ୍ୱା ଦାରୁଚିତକଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ଅଦଂସୁ। ଅଗ୍ଗିୱେଗସନ୍ତତ୍ତଂ ଉଦରପଟଲଂ ଦ୍ୱେଧା ଅହୋସି। ଦାରକୋ ଅତ୍ତନୋ ପୁଞ୍ଞବଲେନ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଦବ୍ବତ୍ଥମ୍ଭେ ନିପତି, ତଂ ଦାରକଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଯ୍ୟିକାଯ ଅଦଂସୁ। ସା ତସ୍ସ ନାମଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୀ ଦବ୍ବତ୍ଥମ୍ଭେ ପତିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଜୀୱିକତ୍ତା ''ଦବ୍ବୋ''ତି ତସ୍ସ ନାମଂ ଅକାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଦବ୍ବୋତି ତସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ନାମ''ନ୍ତି।

ତସ୍ସ ସତ୍ତୱସ୍ସିକକାଲେ ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ମଲ୍ଲରଟ୍ଠେ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ଅନୁପିଯନିଗମଂ ପତ୍ୱା ଅନୁପିଯମ୍ବୱନେ ୱିହରତି। ଦବ୍ବକୁମାରୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ସହ ଦସ୍ସନେନେୱ ପସୀଦିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ''ଅହଂ ଦସବଲସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ''ତି ଅଯ୍ୟିକଂ ଆପୁଚ୍ଛି। ସା ''ସାଧୁ ତାତା''ତି ଦବ୍ବକୁମାରଂ ଆଦାଯ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ଭନ୍ତେ, ଇମଂ କୁମାରଂ ପବ୍ବାଜେଥା''ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି ''ଭିକ୍ଖୁ ଇମଂ ଦାରକଂ ପବ୍ବାଜେହୀ''ତି। ସୋ ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଦବ୍ବକୁମାରଂ ପବ୍ବାଜେନ୍ତୋ ତଚପଞ୍ଚକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖି। ପୁବ୍ବହେତୁସମ୍ପନ୍ନୋ କତାଭିନୀହାରୋ ପଠମକେସୱଟ୍ଟିଯା ୱୋରୋପନକ୍ଖଣେଯେୱ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି, ଦୁତିଯାଯ କେସୱଟ୍ଟିଯା ଓରୋପିଯମାନାଯ ସକଦାଗାମିଫଲେ, ତତିଯାଯ ଅନାଗାମିଫଲେ, ସବ୍ବକେସାନଂ ପନ ଓରୋପନଞ୍ଚ ଅରହତ୍ତଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯା ଚ ଅପଚ୍ଛା ଅପୁରେ ଅହୋସି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ''ଥେରୋ କିର ସତ୍ତୱସ୍ସିକୋୱ ସଂୱେଗଂ ଲଭିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋ ଖୁରଗ୍ଗେଯେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ''ତି।

ସାୱକେନ ପତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଯଥୁପନିସ୍ସଯଂ ତେନ ତେନ ସାୱକେନ ପତ୍ତବ୍ବଂ। ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜାତିଆଦି ଯଥାସମ୍ଭୱୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଗୁଣଜାତନ୍ତି ''ଯଞ୍ଚ କିଞ୍ଚି ସାୱକେନ ପତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗସମ୍ବନ୍ଧଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଚତୂସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ଚତୂହି ମଗ୍ଗେହି ସୋଳସୱିଧସ୍ସ କିଚ୍ଚସ୍ସ କତତ୍ତାତି ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯନିରୋଧମଗ୍ଗସଙ୍ଖାତେସୁ ଚତୂସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ଦୁକ୍ଖପରିଞ୍ଞା ସମୁଦଯପ୍ପହାନଂ ନିରୋଧସଚ୍ଛିକିରିଯା ମଗ୍ଗଭାୱନାତି ଏକେକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଚତୁନ୍ନଂ ଚତୁନ୍ନଂ କିଚ୍ଚାନଂ ୱସେନ ସୋଳସୱିଧସ୍ସ କିଚ୍ଚସ୍ସ କତତ୍ତା। ତତୋ ତତୋ ପଟିକ୍କମିତ୍ୱାତି ତତୋ ତତୋ କିଚ୍ଚତୋ ଆରମ୍ମଣତୋ ଚ ପଟିୱତ୍ତିତ୍ୱା। ସିଲାପଟ୍ଟକେତି ପାସାଣଫଲକେ। ତେରସାପୀତି ଭତ୍ତୁଦ୍ଦେସକସେନାସନଗ୍ଗାହାପକଭଣ୍ଡାଗାରିକଚୀୱରପଟିଗ୍ଗାହକଚୀୱରଭାଜନକଯାଗୁଭାଜନକଫଲଭାଜନକଖଜ୍ଜଭାଜନକଅପ୍ପମତ୍ତକୱିସ୍ସଜ୍ଜକସାଟିଯଗ୍ଗାହାପକପତ୍ତଗ୍ଗାହାପକଆରାମିକପେସକସାମଣେରପେସକସମ୍ମୁତୀନଂ ୱସେନ ତେରସାପି ସମ୍ମୁତିଯୋ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟନ୍ତି।

୩୮୨।ଅପିସୁତି ଏତ୍ଥ ସୁତି ନିପାତମତ୍ତଂ, ଅପି-ସଦ୍ଦୋ ଅଟ୍ଠାନପ୍ପଯୁତ୍ତୋ ''ୱିକାଲେ''ତି ଇମସ୍ସ ଅନନ୍ତରଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ୱିକାଲେପି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଜାନନ୍ତାତି ଦୂରଭାୱଂ ଜାନନ୍ତା। ଏୱଂ ସବ୍ବପଦେସୁପି ଏତ୍ଥ କତିକସଣ୍ଠାନାଦୀନଂ ନାନପ୍ପକାରତ୍ତା ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ କତିକୱତ୍ତାଦୀନି ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ କଥାପେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସବ୍ବୱିହାରେସୁ ଚ ଗମନମଗ୍ଗେ ସମପ୍ପମାଣେ କତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତୀତି ୱଦନ୍ତି। ଅଯଞ୍ହି ନିମ୍ମିତାନଂ ଧମ୍ମତାତି ଅନିଯମେତ୍ୱା ନିମ୍ମିତାନଂ ଅଯଂ ''ଏକସ୍ମିଂ ଭାସମାନସ୍ମି''ନ୍ତିଆଦି ଧମ୍ମତା। ତଥା ହି ଯେ ୱଣ୍ଣୱଯସରୀରାୱଯୱପରିକ୍ଖାରକିରିଯାୱିସେସାଦୀହି ନିଯମଂ ଅକତ୍ୱା ନିମ୍ମିତା ହୋନ୍ତି, ତେ ଅନିଯମେତ୍ୱା ନିମ୍ମିତତ୍ତା ଇଦ୍ଧିମତା ସଦିସାୱ ହୋନ୍ତି। ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ଭାସିତତୁଣ୍ହୀଭାୱାଦୀସୁ ୱା ଯଂ ଯଂ ଇଦ୍ଧିମା କରୋତି, ତଂ ତଦେୱ କରୋନ୍ତି। ସଚେ ପନ ନାନପ୍ପକାରେ କାତୁକାମୋ ହୋତି, କେଚି ପଠମୱଯେ, କେଚି ମଜ୍ଝିମୱଯେ, କେଚି ପଚ୍ଛିମୱଯେ, ତଥା ଦୀଘକେସେ, ଉପଡ୍ଢମୁଣ୍ଡେ , ମିସ୍ସକକେସେ, ଉପଡ୍ଢରତ୍ତଚୀୱରେ, ପଣ୍ଡୁକଚୀୱରେ, ପଦଭାଣଧମ୍ମକଥାସରଭଞ୍ଞପଞ୍ହପୁଚ୍ଛନପଞ୍ହୱିସ୍ସଜ୍ଜନଚୀୱରସିବ୍ବନଧୋୱନାଦୀନି କରୋନ୍ତେ, ଅପରେପି ୱା ନାନପ୍ପକାରକେ କାତୁକାମୋ ହୋତି, ତେନ ପାଦକଜ୍ଝାନତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ''ଏତ୍ତକା ଭିକ୍ଖୂ ପଠମୱଯା ହୋନ୍ତୂ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ପୁନ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠାଯ ଅଧିଟ୍ଠିତେ ଅଧିଟ୍ଠାନଚିତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତପ୍ପକାରାଯେୱ ହୋନ୍ତି। ଅୱତ୍ଥୁକୱଚନଂ ନ ହୋତୀତି ନିମ୍ମିତାନଂ ''ଅଯଂ ମଞ୍ଚୋ''ତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱତ୍ଥୁକଂ ନ ହୋତି ସବ୍ବତ୍ଥ ମଞ୍ଚପୀଠାନଂ ସମ୍ଭୱତୋ।

୩୮୩।ଏକଚାରିକଭତ୍ତନ୍ତି ଅତିମନାପତ୍ତା ୱିସୁଂ ଠିତିକାଯ ପାପେତବ୍ବଂ ଭତ୍ତଂ। ତବ୍ବିତୱୋହାରେନାତି ଚତ୍ତାରି ପରିମାଣମସ୍ସ ଚତୁକ୍କନ୍ତି ଏୱଂ ତଦ୍ଧିତୱୋହାରେନ। ଓଦନସ୍ସ ପୁଚ୍ଛାଯ ସାଧକତମତ୍ତା ଆହ – ''କରଣତ୍ଥେଯେୱ କରଣୱଚନ''ନ୍ତି, ଓଦନେନ କରଣଭୂତେନ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯେ ଚ ଓଦନେନ କରଣଭୂତେନ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି, ତେସଂ ପୁଚ୍ଛନାକାରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''କିଂ, ଭନ୍ତେ, ଓଦନଂ ଦେମାତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଭତ୍ତୋତି ଭତ୍ତିତବ୍ବୋ। ଅସମନ୍ନାହରିତ୍ୱାତି ଆଭୋଗଂ ଅକତ୍ୱା। ରତ୍ତିଂ ସମ୍ମନ୍ତଯମାନାତି କଞ୍ଚି କାଲଂ ସୁପିତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠାଯ ସମ୍ମନ୍ତଯମାନା। ରତ୍ତିଯଞ୍ହି ପଠମଯାମମଜ୍ଝିମଯାମେସୁ ସୁପିତ୍ୱା ପବୁଦ୍ଧାନଂ ଅଜ୍ଜତନକାଲେପି ଅନଜ୍ଜତନାଭିମାନୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ତେ ''ହିଯ୍ୟୋ''ତି ଆହଂସୁ। ଯେ ପନ ରତ୍ତିଯଂ କମ୍ମପ୍ପସୁତା ଜାଗରିଯମନୁଯୁତ୍ତା ହୋନ୍ତି, ତେସଂ ଅଜ୍ଜତନାଭିମାନୋଯେୱ, ତସ୍ମା ତେ ''ଅଜ୍ଜ''ଇଚ୍ଚେୱ ୱୋହରନ୍ତି, ନ ''ହିଯ୍ୟୋ''ତି। ପଧୂପାଯନ୍ତାତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକକୋଧୱସେନ ପଧୂପାଯନ୍ତା।

୩୮୪।ଦବ୍ବଦବ୍ବାତି ଦୁତିଯୋ ଦବ୍ବ-ସଦ୍ଦୋ ପଣ୍ଡିତାଧିୱଚନୋତି ଆହ ''ଦବ୍ବା ପଣ୍ଡିତା''ତି। ଏୱଂ ନ ନିବ୍ବେଠେନ୍ତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ନିବ୍ବେଠେନ୍ତୀତି ଅତ୍ତାନଂ ଦୋସତୋ ମୋଚେନ୍ତି। ୱୁଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣଂ ମଞ୍ଞମାନାତି ୱୁଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନା। ନ ଘଟିଯତୀତି ଥେରସ୍ସ ସୁସୀଲପଟିଞ୍ଞାଯ ତସ୍ସା ଦୁସ୍ସୀଲପଟିଞ୍ଞାୱଚନଂ ନ ଘଟିଯତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଏତ୍ଥ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ପରତୋ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି। ନାସେଥାତି ସେତକଂ ଦତ୍ୱା ଗିହିଭାୱଂ ପାପେଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ଲିଙ୍ଗନାସନା ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପେତା। ଇମମେୱ ଚ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତିସ୍ସୋ ନାସନା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଏକକମ୍ମାଦିସଂୱାସସ୍ସ ଅକରଣଂ ସଂୱାସନାସନା। ଦଣ୍ଡକମ୍ମନାସନା ନାମ ୱାଲୁକାଦୀନି ଓକିରିତ୍ୱା ଯାୱ ଖମାପେତି, ତାୱ ଦଣ୍ଡକମ୍ମୱସେନ ନିକ୍କଡ୍ଢନଂ। ଚର ପିରେ ୱିନସ୍ସାତି ନିକ୍କଡ୍ଢନାକାରଦସ୍ସନଂ। ତତ୍ଥ ଚରାତି ଗଚ୍ଛ, ଅପେହୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପିରେତି ପର ଅମାମକ, ଅମ୍ହାକଂ ଅନଜ୍ଝତ୍ତିକଭୂତାତି ଅତ୍ଥୋ। ପିରେତି ହି ପର-ସଦ୍ଦେନ ସମାନତ୍ଥଂ ସମ୍ବୋଧନୱଚନଂ। ଅଥ ୱା ପିରେତି ''ପରତୋ''ତି ଇମିନା ସମାନତ୍ଥଂ ନିପାତପଦଂ, ତସ୍ମା ଚର ପିରେତି ପରତୋ ଗଚ୍ଛ, ମା ଇଧ ତିଟ୍ଠାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିନସ୍ସାତି ଅଦସ୍ସନଂ ଗଚ୍ଛ।

ଯସ୍ମା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅତ୍ତାନଂ ଅପ୍ପକାସେତ୍ୱା ଠିତା, ତସ୍ମା ଅନୁଯୁଞ୍ଜଥାତି ଇମସ୍ସ ଗୱେସଥ ଜାନାଥାତି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। କାରକୋ ହୋତୀତି ''ଅଯ୍ୟେନମ୍ହି ଦୂସିତା''ତି ପଟିଞ୍ଞାତତ୍ତା ତାଯ ପଟିଞ୍ଞାଯ ଯଦି ନାସିତା, ଥେରୋ କାରକୋ ହୋତି, ସଦୋସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅକାରକୋ ହୋତୀତି ତାଯ କତପଟିଞ୍ଞଂ ଅନପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଯଦି ଭଗୱତା ପକତିଦୁସ୍ସୀଲଭାୱଂଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ସା ନାସିତା, ଥେରୋ ଅକାରକୋ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ''ସକାଯ ପଟିଞ୍ଞାଯ ନାସେଥା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଅଯ୍ୟେନମ୍ହି ଦୂସିତା''ତି ତାଯ କତପଟିଞ୍ଞାଯ ଭୂତତା ଆପଜ୍ଜତୀତି ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ୱାଦେ ଥେରୋ କାରକୋ ହୋତି ସଦୋସୋ''ତି। ଭିକ୍ଖୂନିଂ ଅନୁଦ୍ଧଂସେତି, ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଇମିନା ମହାଅଟ୍ଠକଥାୱାଦୋ ଦସ୍ସିତୋ। ମୁସାୱାଦେ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଅନୁଦ୍ଧଂସେନ୍ତସ୍ସ ମୁସାୱାଦେ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ରାତି ତେସୁ ଦୁକ୍କଟପାଚିତ୍ତିଯେସୁ। ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ''ତସ୍ମା ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ ଯୁଜ୍ଜତୀ''ତି ୱଚନପରିଯନ୍ତଂ ଦ୍ୱୀସୁପି ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଅଧିପ୍ପାଯୱିଭାୱନଂ। ତତ୍ଥ ପୁରିମନଯେତି ''ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଅନୁଦ୍ଧଂସେତି, ଦୁକ୍କଟ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଅଟ୍ଠକଥାନଯେ। ଦୁକ୍କଟମେୱ ଯୁଜ୍ଜତୀତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ତତ୍ଥ କାରଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଯଥା''ତିଆଦିମାହ। ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭିକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋତି ଭିକ୍ଖୁଂ ଅମୂଲକେନ ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁନା ଅନୁଦ୍ଧଂସେନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପଚ୍ଛିମନଯେପି ''ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଅନୁଦ୍ଧଂସେନ୍ତସ୍ସ ମୁସାୱାଦେ ପାଚିତ୍ତିଯ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। କୁରୁନ୍ଦୀନଯେପି ମୁସାୱାଦତ୍ତା ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ୱିସଂୱାଦପୁରେକ୍ଖତାଯ ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯଦି ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅମୂଲକେନ ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁନା ଅନୁଦ୍ଧଂସେନ୍ତସ୍ସ ଅକ୍କୋସନ୍ତସ୍ସ ଚ ମୁସାୱାଦତ୍ତା ପାଚିତ୍ତିଯେନେୱ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ତତ୍ଥ ସତିପି ମୁସାୱାଦେ ୱଚନପ୍ପମାଣତୋ ସଙ୍ଘାଦିସେସଓମସୱାଦପାଚିତ୍ତିଯେହେୱ ଭୱିତବ୍ବଂ, ନ ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦପାଚିତ୍ତିଯେନାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ୱଚନପ୍ପମାଣତୋ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱଚନପ୍ପମାଣତୋତି ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତପାଳିୱଚନପ୍ପମାଣତୋ। ଇଦାନି ତଂ ୱଚନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅନୁଦ୍ଧଂସନାଧିପ୍ପାଯେନା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପନ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ୱଚନଂ ନତ୍ଥୀତି ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଅନୁଦ୍ଧଂସନେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ୱଚନଂ ନତ୍ଥି ତଥା ପାଳିଯଂ ଅନାଗତତ୍ତା। ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେ

ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ୱଚନମତ୍ତୀତି ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତଂ ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦସିକ୍ଖାପଦଂ ଦସ୍ସେତି।

ଇଦାନି ଦ୍ୱୀସୁପି ଅଟ୍ଠକଥାୱାଦେସୁ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ୱିଭାୱେତ୍ୱା ତେସୁ ପଚ୍ଛିମୱାଦେ ଦୋସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁରିମୱାଦଂ ପତିଟ୍ଠପେତୁକାମୋ ଆଚରିଯୋ ‘‘ତତ୍ର ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ରାତି ‘‘ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ ଯୁଜ୍ଜତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୱାଦେ। ଅନୁଦ୍ଧଂସନାଧିପ୍ପାଯେ ଅସତି ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଇମିନା ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେ ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସ ଓକାସଂ ଦସ୍ସେତି। ୱିସୁଂ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେ ପାଚିତ୍ତିଯତୋ ୱିସୁଂ ଅଞ୍ଞମେୱ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତେହି ନାସନା ନତ୍ଥୀତି ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତଂ, ଇମିସ୍ସା ପନ ଦୁକ୍କଟେନ ନାସନା ନତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯଦି ଏୱଂ କସ୍ମା ନଂ ଭଗୱା ନାସେତୀତି ଆହ ‘‘ଯସ୍ମା ପନା’’ତିଆଦି।

୩୮୫-୩୮୬।ଦୂସିତୋତି ଦୁଟ୍ଠସଦ୍ଦସ୍ସ କମ୍ମସାଧନତଂ ଦସ୍ସେତି। ଦୂସଯତି ପରଂ ୱିନାସେତୀତି ଦୂସକୋ। ଇମିନା ‘‘ଦୂସଯତୀତି ଦୋସୋ’’ତି ଦୋସସଦ୍ଦସ୍ସ କତ୍ତୁସାଧନତା ୱୁତ୍ତା। ପକତିଭାୱଂ ଜହାପିତୋତି ଦୁସସଦ୍ଦସ୍ସ ୱିକତିଯଂ ପଠିତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ, ପକତିଯା ସୋମ୍ମଭାୱଂ ଜହାପିତୋତି ଅତ୍ଥୋ, ୱିକାରମାପାଦିତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଆକାରନାନତ୍ତେନାତି ଦୂସିତାକାରସ୍ସ ଦୂସକାକାରସ୍ସ ଚ ନାନତ୍ତେନ। ଅନଭିରଦ୍ଧୋତି ଅତୁଟ୍ଠୋ। ଯୋ ପନ ଅତୁଟ୍ଠୋ, ସୋ ସୁଖିତୋ ନାମ ନ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ନ ସୁଖିତୋ’’ତି। ‘‘ଆରାଧିତୋ ରାଜା’’ତିଆଦୀସୁ ପସାଦିତୋତି ଅତ୍ଥସମ୍ଭୱତୋ ‘‘ନ ୱା ପସାଦିତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଖୀଲସଦ୍ଦୋ ଥଦ୍ଧଭାୱୱଚନୋ କଚୱରପରିଯାଯୋ ଚ ହୋତୀତି ଆହ – ‘‘ଚିତ୍ତଥଦ୍ଧଭାୱଚିତ୍ତକଚୱରସଙ୍ଖାତଂ ପଟିଘଖୀଲ’’ନ୍ତି। ଖୀଲଯତି ତେନ ଚିତ୍ତଂ ଥଦ୍ଧଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଖୀଲଂ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଥଦ୍ଧଭାୱୋ। ସୋ ଚ ଅତ୍ଥତୋ ପଟିଘୋଯେୱ। ଚିତ୍ତସ୍ସ ଥଦ୍ଧଭାୱଲକ୍ଖଣୋ ହି ପଟିଘୋ, ତସ୍ମିଞ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଚିତ୍ତଂ ଉକ୍ଲାପଜାତଟ୍ଠାନଂ ୱିଯ ଅମନୁଞ୍ଞଂ ହୋତି, ତସ୍ମା କଚୱରସଦିସତ୍ତାପି ପଟିଘୋୱ ‘‘ଖୀଲ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତୋ। ତେନାହ ‘‘ପଟିଘଖୀଲ’’ନ୍ତି। ଚିତ୍ତସ୍ସ ଥଦ୍ଧଭାୱତ୍ତା କଚୱରସଦିସତ୍ତା ଚ ପଟିଘୋଯେୱ ଖୀଲଂ ପଟିଘଖୀଲଂ। ନପ୍ପତୀତୋତି ପୀତିସୁଖାଦୀହି ନ ଅଭିଗତୋ ନ ଅନୁଗତୋ, ନ ଉପେତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୋ ଚ ପୀତିସୁଖାଦୀହି ଅନୁପଗତୋ, ସୋ ତେହି ୱଜ୍ଜିତୋ ନାମ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ପୀତିସୁଖାଦୀହି ୱଜ୍ଜିତୋ’’ତି। ଯୋ ଚ ତେହି ୱଜ୍ଜିତୋ, ନ ସୋ ତେନ ଅଭିସଟୋ ନାମ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ନ ଅଭିସଟୋ’’ତି, ପୀତିସୁଖାଦୀହି ନ ପତ୍ଥଟୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯେନାତି ଯେନ କୋପେନ। ଦୁଟ୍ଠୋତି ମାତିକାଯ ଆଗତପଦଂ ଦସ୍ସେତି, କୁପିତୋତି ପଦଭାଜନେ ଆଗତପଦଂ। ଅତ୍ଥତୋ ଏକତ୍ତେପି ଉଭିନ୍ନଂ ପଦାନଂ ୱସେନ ‘‘ଉଭଯମ୍ପୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ‘‘ତେନ ଚ କୋପେନ ତେନ ଚ ଦୋସେନା’’ତି ଇମେସଂ ପଦାନଂ ୱସେନ ‘‘ଦ୍ୱୀହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଅତ୍ଥତୋ ପନ ଦୋସୋଯେୱ। ସୋ ଚ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧପରିଯାପନ୍ନୋତି ଆହ ‘‘ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧମେୱ ଦସ୍ସେତୀ’’ତି। ‘‘ଅନତ୍ତମନତା ଅନଭିରଦ୍ଧୀ’’ତି ୱଚନେହି ଦୋମନସ୍ସୱେଦନାୱ ୱୁତ୍ତାତି ଆହ ‘‘ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧଂ ଦସ୍ସେତୀ’’ତି।

ଯଦା ପନ ଚୋଦକେନ ଅଦିଟ୍ଠଂ ଅସୁତଂ ଅପରିସଙ୍କିତଂ ୱା ହୋତି, ତଦା ଅମୂଲକଂ ନାମ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ତଂ ପନସ୍ସ…ପେ… ଚୋଦକୱସେନ ଅଧିପ୍ପେତ’’ନ୍ତି। ଯଦି ଚୁଦିତକୱସେନ ଅଧିପ୍ପେତଂ ସିଯା, ଅମୂଲକଂ ନାମ ଅନଜ୍ଝାପନ୍ନନ୍ତି ପଦଭାଜନଂ ୱଦେଯ୍ୟାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯଂ ପାରାଜିକନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନୁରୂପେସୁ ଏକୂନୱୀସତିଯା ପାରାଜିକେସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ। ପଦଭାଜନେ ପନ ପାଳିଯଂ ଆଗତାନେୱ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ ଅଞ୍ଞତରେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତନ୍ତି ଚୁଦିତକସ୍ସ ଆପନ୍ନାନାପନ୍ନତ୍ତଂ। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ।

ତଥେୱାତି ପସାଦସୋତେନ ଦିବ୍ବସୋତେନ ୱାତି ଇମମତ୍ଥଂ ଅତିଦିସତି। ସୁତ୍ୱାୱ ଜାନିତବ୍ବତୋ ‘‘ସୁତଟ୍ଠାନେଯେୱ ତିଟ୍ଠତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପରିସଙ୍କନଂ ପରିସଙ୍କିତଂ, ଦିଟ୍ଠାନୁଗତଂ ପରିସଙ୍କିତଂ ଦିଟ୍ଠପରିସଙ୍କିତଂ। ଏୱଂ ସେସେସୁପି। ଇମେସନ୍ତି କତ୍ତୁଅତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ, ଇମେହୀତି ଅତ୍ଥୋ। କରିସ୍ସନ୍ତି ୱାତି ଏତ୍ଥ ୱିଭତ୍ତିପରିଣାମଂ କତ୍ୱା ଇମେତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଦିଟ୍ଠଂ ଅତ୍ଥି ସମୂଲକଂ, ଅତ୍ଥି ଅମୂଲକନ୍ତି ଇଦଂ ଅଜ୍ଝାଚାରସ୍ସ ସବ୍ଭାୱାସବ୍ଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅତ୍ଥି ସଞ୍ଞାସମୂଲକଂ, ଅତ୍ଥି ସଞ୍ଞାଅମୂଲକନ୍ତି ଇଦଂ ପନ ଦିଟ୍ଠସଞ୍ଞାଯ ସବ୍ଭାୱାସବ୍ଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ।

ସମୀପେ ଠତ୍ୱାତି ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥବ୍ଭନ୍ତରେ ସମୀପେ ଠତ୍ୱାତି ୱଦନ୍ତୀତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ପରତୋ ପନ ‘‘ଦୂତଂ ୱା ପଣ୍ଣଂ ୱା ସାସନଂ ପେସେତ୍ୱା ଚୋଦେନ୍ତସ୍ସ ସୀସଂ ନ ଏତୀ’’ତି ପରମ୍ମୁଖାଚୋଦନାଯ ଏୱ ଅନାପତ୍ତିଯା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ସମୀପେ ଠତ୍ୱା’’ତି ଇଦଂ ସମ୍ମୁଖଭାୱମତ୍ତଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି । ତେନେୱ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଦୁଟ୍ଠଦୋସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ଅଙ୍ଗଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ‘‘ଚାୱନାଧିପ୍ପାଯେନ ସମ୍ମୁଖାଚୋଦନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଚ ସମ୍ମୁଖଭାୱୋ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥବ୍ଭନ୍ତରେଯେୱାତି ନିଯମୋ ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ। ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯଞ୍ଚ ପତ୍ୱା ଗରୁକେଯେୱ ଠାତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଯୁତ୍ତତରଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଚୋଦାପକସ୍ସେୱ ୱାଚାଯ ୱାଚାଯ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋତି ଆଣତ୍ତସ୍ସ ୱାଚାଯ ୱାଚାଯ ଚୋଦାପକସ୍ସ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ। ମଯାପି ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ଅତ୍ଥୀତି ଇଦଂ ଆଣତ୍ତସ୍ସପି ଚୋଦକଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ପନ ଅୱତ୍ୱାପି ‘‘ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋସୀ’’ତି ଇଦମେୱ ୱଚନଂ ପରସ୍ସ ୱଚନଂ ୱିଯ ଅକତ୍ୱା ଅନୁଦ୍ଧଂସନାଧିପ୍ପାଯେନ ୱଦନ୍ତସ୍ସ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋଯେୱ। ସତିପି ପନ ଅନୁଦ୍ଧଂସନାଧିପ୍ପାଯେ ‘‘ଅସୁକେନ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ୱଦନ୍ତସ୍ସ ନତ୍ଥି ସଙ୍ଘାଦିସେସୋତି ୱଦନ୍ତି।

ସମ୍ବହୁଲା ସମ୍ବହୁଲେ ସମ୍ବହୁଲେହି ୱତ୍ଥୂହି ଚୋଦେନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ସମ୍ବହୁଲେତି ବହୁୱଚନନିଦ୍ଦେସେ କାରଣଂ ନ ଦିସ୍ସତି। ୱତ୍ଥୁଚୋଦକାନଂଯେୱ ହି ଏକାନେକୱସେନ ଇଦଂ ଚତୁକ୍କମାଗତଂ, ନ ଚୁଦିତକସ୍ସପି ଏକାନେକୱସେନ। ତଥା ହି ଏକସ୍ସେୱ ଚୁଦିତକସ୍ସ ୱସେନ ଏକୱତ୍ଥୁଏକଚୋଦକଏକୱତ୍ଥୁନାନାଚୋଦକନାନାୱତ୍ଥୁଏକଚୋଦକନାନାୱତ୍ଥୁନାନାଚୋଦକପ୍ପଭେଦଂ ଇଦଂ ଚତୁକ୍କମାଗତଂ, ତେନେୱ ଚତୁତ୍ଥଚୋଦନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେନପି ‘‘ଇମିସ୍ସା ଚୋଦନାଯ ନାନାୱତ୍ଥୂନି ନାନାଚୋଦକା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ‘‘ନାନାଚୁଦିତକା’’ତି, ତସ୍ମା ‘‘ସମ୍ବହୁଲେ’’ତି ବହୁୱଚନନିଦ୍ଦେସେ କାରଣଂ ନ ଦିସ୍ସତି। ଅଥ ୱା ପଠମଂ ତୀସୁପି ଚୋଦନାସୁ ଏକତ୍ତେନ ଚୁଦିତକଂ ନିଦ୍ଦିସିତ୍ୱାପି ଇଧ ବହୁତ୍ତେନ ନିଦ୍ଦେସୋ ‘‘ନ କେୱଲଂ ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଚୁଦିତକେ ଚୋଦନା ସମ୍ଭୱତି, ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲେସୁପୀ’’ତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ କତୋ।

ଚୋଦେତୁଂ ପନ କୋ ଲଭତି, କୋ ନ ଲଭତୀତିଆଦି ଅନୁଦ୍ଧଂସନାଧିପ୍ପାଯଂ ୱିନାପି ଚୋଦନାଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋତି ଇଦଂ ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ୱଚନଂ ଅପ୍ପମାଣନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁଂ ଚୋଦେତୁଂ ଅନିସ୍ସରତ୍ତା ‘‘ଭିକ୍ଖୁନିମେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସତିପି ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଅନିସ୍ସରଭାୱେ ତାହି କତଚୋଦନାପି ଚୋଦନାରୁହତ୍ତା ଚୋଦନାଯେୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ‘‘ପଞ୍ଚପି ସହଧମ୍ମିକା ଲଭନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସୁତ୍ୱା ଚୋଦେତୀତିଆଦିନା ଚୋଦକୋ ଯେସଂ ସୁତ୍ୱା ଚୋଦେତି, ତେସମ୍ପି ୱଚନଂ ପମାଣମେୱାତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତତ୍ତା ତେସଂ ଚୋଦନାପି ରୁହତେୱାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଥେରୋ ସୁତ୍ତଂ ନିଦସ୍ସେସି।

ଦୂତଂୱା ପଣ୍ଣଂ ୱା ସାସନଂ ୱା ପେସେତ୍ୱାତି ‘‘ତ୍ୱଂଯେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚୋଦେହୀ’’ତି ଦୂତଂ ୱା ପେସେତ୍ୱା ଯୋ ତଂ ଚୋଦେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ସ ମୁଖସାସନଂ ୱା ପଣ୍ଣଂ ୱା ପେସେତ୍ୱା। ସୀସଂ ନ ଏତୀତି ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ ନ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କିଞ୍ଚାପି ପାଳିଯଂ ‘‘ଚୋଦେତି ୱା ଚୋଦାପେତି ୱା’’ତି ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଦୂତସାସନାଦୀହି ଚୋଦାପେନ୍ତସ୍ସପି ଆପତ୍ତିଯେୱାତି ପଞ୍ଞାଯତି, ‘‘ସୀସଂ ନ ଏତୀ’’ତି ଇଦଂ ପନ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯପ୍ପମାଣେନ ଗହେତବ୍ବଂ। ସମଯେନାତି ପକତିଯା ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ଥୱିଜାନନସମଯେନ।

ଗରୁକାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନନ୍ତି ପାରାଜିକସଙ୍ଘାଦିସେସାନଂ। ଅୱସେସାନଂ ୱସେନାତି ପଞ୍ଚଲହୁକାପତ୍ତୀନଂ ୱସେନ। ‘‘ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତିଆଦି ଦସୱତ୍ଥୁକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି। ‘‘ଅନ୍ତୱା ଲୋକୋ, ଅନନ୍ତୱା ଲୋକୋ’’ତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତା ଦିଟ୍ଠି ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦସଙ୍ଖାତଂ ଅନ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ଅନ୍ତଗ୍ଗାହିକା। ଆଜୀୱହେତୁ ପଞ୍ଞତ୍ତାନଂ ଛନ୍ନଂ ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ୱସେନାତି ଆଜୀୱହେତୁ ଆଜୀୱକାରଣା ପାପିଚ୍ଛୋ ଇଚ୍ଛାପକତୋ ଅସନ୍ତଂ ଅଭୂତଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଂ ଉଲ୍ଲପତି, ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସ, ଆଜୀୱହେତୁ ଆଜୀୱକାରଣା ସଞ୍ଚରିତ୍ତଂ ସମାପଜ୍ଜତି, ଆପତ୍ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସସ୍ସ, ଆଜୀୱହେତୁ ଆଜୀୱକାରଣା ଯୋ ତେ ୱିହାରେ ୱସତି, ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହାତି ଭଣତି, ପଟିୱିଜାନନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସ, ଆଜୀୱହେତୁ ଆଜୀୱକାରଣା ଭିକ୍ଖୁ ପଣୀତଭୋଜନାନି ଅଗିଲାନୋ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତି, ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସ, ଆଜୀୱହେତୁ ଆଜୀୱକାରଣା ଭିକ୍ଖୁନୀ ପଣୀତଭୋଜନାନି ଅଗିଲାନା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତି, ଆପତ୍ତି ପାଟିଦେସନୀଯସ୍ସ, ଆଜୀୱହେତୁ ଆଜୀୱକାରଣା ଭିକ୍ଖୁ ସୂପଂ ୱା ଓଦନଂ ୱା ଅଗିଲାନୋ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ, ଆଜୀୱୱିପତ୍ତିପଚ୍ଚଯା ଇମା ଛ ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଏୱଂ ପରିୱାରପାଳିଯଂ (ପରି। ୨୮୭) ଦସ୍ସିତାନଂ ଛନ୍ନଂ ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ୱସେନ। ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତିଆଜୀୱୱିପତ୍ତୀହି ଚୋଦେନ୍ତୋପି ତମ୍ମୂଲିକାଯ ଆପତ୍ତିଯା ଏୱ ଚୋଦେତି।

‘‘କସ୍ମା ମଂ ନ ୱନ୍ଦସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତେ ‘‘ଅସ୍ସମଣୋସି ଅସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯୋସୀ’’ତି ଅୱନ୍ଦନକାରଣସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ ନ ୱନ୍ଦିତବ୍ବୋତି ୱଦନ୍ତି। ଚୋଦେତୁକାମତାଯ ଏୱ ଅୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ୱତ୍ତବ୍ବସ୍ସ ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ଠପେତ୍ୱା ଅୱନ୍ଦିଯଭାୱେ ତଂ କାରଣଂ ନ ହୋତୀତି ଚୂଳଗଣ୍ଠିପଦେ ମଜ୍ଝିମଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନସ୍ସ ଅୱନ୍ଦନୀଯେସୁ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଯନ୍ତସ୍ସ ସହସେଯ୍ୟାପତ୍ତିଯା ଅଭାୱତୋ ତସ୍ସ ଚ ପଟିଗ୍ଗହଣସ୍ସ ରୁହନତୋ ତଦେୱ ଯୁତ୍ତତରନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। କିଞ୍ଚାପି ଯାୱ ସୋ ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ପଟିଜାନାତି, ତାୱ ୱନ୍ଦିତବ୍ବୋ। ଯଦା ପନ ‘‘ଅସ୍ସମଣୋମ୍ହୀ’’ତି ପଟିଜାନାତି, ତଦା ନ ୱନ୍ଦିତବ୍ବୋତି ଅଯମେତ୍ଥ ୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନସ୍ସ ହି ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ପଟିଜାନନ୍ତସ୍ସେୱ ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ, ନ ତତୋ ପରଂ। ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ଅପ୍ପଟିଜାନନ୍ତୋ ହି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନପକ୍ଖଂ ଭଜତି। ଯସ୍ମା ଆମିସଂ ଦେନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଇଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନେଯେୱ ଦେତି, ତସ୍ମା ପଟିପାଟିଯା ନିସିନ୍ନାନଂ ଯାଗୁଭତ୍ତାଦୀନି ଦେନ୍ତେନ ଏକସ୍ସ ଚୋଦେତୁକାମତାଯ ଅଦିନ୍ନେପି ଚୋଦନା ନାମ ନ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ନ ତାୱତା ଚୋଦନା ହୋତୀ’’ତି।

ତିଂସାନୀତି ତିଂସ ଏତେସମତ୍ଥୀତି ତିଂସାନି, ତିଂସୱନ୍ତାନୀତି ଅତ୍ଥୋ, ତିଂସାଧିକାନୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଗୁଣୱଚନତ୍ତା ତଦ୍ଧିତଲୋପଂ କତ୍ୱା ‘‘ତିଂସାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ୱା ତିଂସ ଚୋଦନା ଅଧିକା ଏତେସୂତି ତିଂସାନି। ତସ୍ମିଂ ଅଧିକମିତି ଡକାରପଚ୍ଚଯେ ସତି ରୂପମିଦଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ନୱୁତାନୀତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଉବ୍ବାହିକାଯ ତଂ ଅଧିକରଣଂ ୱିନିଚ୍ଛିନିତବ୍ବନ୍ତି ଉବ୍ବାହିକାଯ ସମ୍ମତେହି ତଂ ଅଧିକରଣଂ ୱିନିଚ୍ଛିନିତବ୍ବଂ। ଅଲଜ୍ଜୁସ୍ସନ୍ନାଯ ହି ପରିସାଯ ଦସହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଉବ୍ବାହିକାଯ ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବୋ। ''ସୀଲୱା ହୋତି ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋ ୱିହରତି ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋ''ତିଆଦିନା ସମଥକ୍ଖନ୍ଧକେ (ଚୂଳଓ। ୨୩୧) ୱୁତ୍ତଦସଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିଯା ସମନ୍ନାଗତା ଦ୍ୱେ ତଯୋ ଭିକ୍ଖୂ ଉଚ୍ଚିନିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ୱୁତ୍ତାଯ ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମୱାଚାଯ ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବା। ଏୱଂ ସମ୍ମତେହି ପନ ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ୱିସୁଂ ୱା ନିସୀଦିତ୍ୱା ତସ୍ସାଯେୱ ୱା ପରିସାଯ ''ଅଞ୍ଞେହି ନ କିଞ୍ଚି କଥେତବ୍ବ''ନ୍ତି ସାୱେତ୍ୱା ତଂ ଅଧିକରଣଂ ୱିନିଚ୍ଛିନିତବ୍ବଂ। ତୁମ୍ହାକନ୍ତି ଚୁଦିତକଚୋଦକେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

କିମ୍ହୀତି କିସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ। କିମ୍ହି ନମ୍ପି ନ ଜାନାସୀତି କିମ୍ହି ନନ୍ତି ୱଚନମ୍ପି ନ ଜାନାସି। ନାସ୍ସ ଅନୁଯୋଗୋ ଦାତବ୍ବୋତି ନାସ୍ସ ପୁଚ୍ଛା ପଟିପୁଚ୍ଛା ଦାତବ୍ବା। ''ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ନିଗ୍ଗହାଯା''ତିଆଦିୱଚନତୋ ''ଅଲଜ୍ଜୀନିଗ୍ଗହତ୍ଥାଯ...ପେ... ପଞ୍ଞତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏହିତୀତି ଆଗମିସ୍ସତି। ଦିଟ୍ଠସନ୍ତାନେନାତି ଦିଟ୍ଠସମ୍ବନ୍ଧେନ, ଦିଟ୍ଠନିଯାମେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୱିୱାଦୱତ୍ଥୁସଙ୍ଖାତେ ଅତ୍ଥେ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକା ଅତ୍ଥପଚ୍ଚତ୍ଥିକା। ସଞ୍ଞଂ ଦତ୍ୱାତି ତେସଂ କଥଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱଚନଂ ସାଧେତୁଂ ସଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା। ଅସୁଦ୍ଧସଞ୍ଞାଯ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ''ଅନନୁଚ୍ଛୱିକୋ''ତି ଆହ। ଏକସମ୍ଭୋଗପରିଭୋଗାତି ଇଦଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକା ତେସଂ ମୋଚନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସମ୍ଭୋଗେ ଯୋଜନତ୍ଥଂ। ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ନ କାତବ୍ବୋତି ''ଅମ୍ହାକଂ ୱଚନେ ଅଟ୍ଠାତବ୍ବସଭାୱା ଏତେ ଅଲଜ୍ଜିନୋ''ତି ଜାନନ୍ତେନ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ନ କାତବ୍ବୋ।

ୱିରଦ୍ଧଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ତନା କତଦୋସପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦନତ୍ଥଂ କିଞ୍ଚି ମୁସାୱାଦଂ କତ୍ୱା ୱିରଦ୍ଧଂ ହୋତି। ପଟିଞ୍ଞଂ ନ ଦେତୀତି ସଚେ ମଯା କତଦୋସଂ ୱକ୍ଖାମି, ମଯ୍ହଂ ଅନୁୱତ୍ତକା ଭିଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତୀତି ''କତଂ ମଯା''ତି ପଟିଞ୍ଞଂ ନ ଦେତି। ସୁଦ୍ଧୋ ହୋତୂତି ତେସଂ ୱଚନେନ ସୁଦ୍ଧୋ ନାମ ହୋତୁ, ତେସଂ ୱଚନେନ ଏକଦ୍ୱେୱାରମସ୍ସ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଦାତବ୍ବୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଠାନେ ନ ତିଟ୍ଠତୀତି ଲଜ୍ଜିଟ୍ଠାନେ ନ ତିଟ୍ଠତି। ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ନ ଦାତବ୍ବୋତି ଅଲଜ୍ଜିଭାୱମାପନ୍ନତ୍ତା ନ ଦାତବ୍ବୋ।

ଅମୂଲକମ୍ପି ସମୂଲକମ୍ପି ମୂଲଂ ଗହେତ୍ୱା ୱଦନ୍ତୀତି ଆହ ''ଦ୍ୱେ ମୂଲାନୀ''ତି। କାଲେନ ୱକ୍ଖାମୀତିଆଦୀସୁ ଏକୋ ଏକଂ ଓକାସଂ କାରେତ୍ୱା ଚୋଦେନ୍ତୋ କାଲେନ ୱଦତି ନାମ। ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଗଣମଜ୍ଝେ ସଲାକଗ୍ଗଯାଗୁଅଗ୍ଗୱିତକ୍କମାଳଅକଭିକ୍ଖାଚାରମଗ୍ଗଆସନସାଲାଦୀସୁ ଉପଟ୍ଠାକେହି ପରିୱାରିତକ୍ଖଣେ ୱା ଚୋଦେନ୍ତୋ ଅକାଲେନ ୱଦତି ନାମ। ତଚ୍ଛେନ ୱଦନ୍ତୋ ଭୂତେନ ୱଦତି ନାମ। ''ଅମ୍ଭୋ ମହଲ୍ଲକ-ପରିସାୱଚର-ପଂସୁକୂଲିକ-ଧମ୍ମକଥିକ-ପତିରୂପଂ ତୱ ଇଦ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତୋ ଫରୁସେନ ୱଦତି ନାମ। କାରଣନିସ୍ସିତଂ ପନ କତ୍ୱା ''ଭନ୍ତେ ମହଲ୍ଲକାତ୍ଥ, ପରିସାୱଚରା ପଂସୁକୂଲିକା ଧମ୍ମକଥିକାତ୍ଥ, ପତିରୂପଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଇଦ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତୋ ସଣ୍ହେନ ୱଦତି ନାମ। କାରଣନିସ୍ସିତଂ କତ୍ୱା ୱଦନ୍ତୋ ଅତ୍ଥସଞ୍ହିତେନ ୱଦତି ନାମ। ମେତ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱକ୍ଖାମି, ନୋ ଦୋସନ୍ତରୋତି ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ୱକ୍ଖାମି, ନ ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା। ପନ୍ନରସସୁ ଧମ୍ମେସୂତି ପରିସୁଦ୍ଧକାଯସମାଚାରତା, ପରିସୁଦ୍ଧୱଚୀସମାଚାରତା, ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ ମେତ୍ତଚିତ୍ତତା, ବହୁସ୍ସୁତତା, ଉଭିନ୍ନଂ ପାତିମୋକ୍ଖାନଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ସ୍ୱାଗତସୁୱିଭତ୍ତସୁପ୍ପୱତ୍ତସୁୱିନିଚ୍ଛିତତା, ''କାଲେନ ୱକ୍ଖାମୀ''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତପଞ୍ଚଧମ୍ମା, କାରୁଞ୍ଞତା, ହିତେସିତା, ଅନୁକମ୍ପତା, ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନତା, ୱିନଯପୁରେକ୍ଖାରତାତି ଇମେସୁ ପନ୍ନରସସୁ ଧମ୍ମେସୁ। ତତ୍ଥ କାରୁଞ୍ଞତାତି କାରୁଣିକଭାୱୋ। ଇମିନା କରୁଣା ଚ କରୁଣାପୁବ୍ବଭାଗୋ ଚ ଦସ୍ସିତୋ। ହିତେସିତାତି ହିତଗୱେସନତା। ଅନୁକମ୍ପତାତି ତେନ ହିତେନ ସଂଯୋଜନା। ଦ୍ୱୀହିପି ମେତ୍ତା ଚ ମେତ୍ତାପୁବ୍ବଭାଗୋ ଚ ଦସ୍ସିତୋ। ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନତାତି ଆପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧନ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାପନା। ୱତ୍ଥୁଂ ଚୋଦେତ୍ୱା ସାରେତ୍ୱା ପଟିଞ୍ଞଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଯଥାପଟିଞ୍ଞାଯ କମ୍ମକରଣଂ ୱିନଯପୁରେକ୍ଖାରତା ନାମ। ସଚ୍ଚେ ଚ ଅକୁପ୍ପେ ଚାତି ୱଚୀସଚ୍ଚେ ଚ ଅକୁପ୍ପତାଯ ଚ। ଚୁଦିତକେନ ହି ସଚ୍ଚଞ୍ଚ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, କୋପୋ ଚ ନ କାତବ୍ବୋ, ନେୱ ଅତ୍ତନା କୁଜ୍ଝିତବ୍ବୋ, ନ ପରୋ ଘଟ୍ଟେତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଭୁମ୍ମପ୍ପତ୍ତିଯାତି ଭୁମ୍ମୱଚନେ ସମ୍ପତ୍ତେ, ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ଇଦଂ ଉପଯୋଗୱଚନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଧିକରୀଯନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଅଧିକରଣାନି। କେ ଅଧିକରୀଯନ୍ତି? ସମଥା। କଥଂ ଅଧିକରୀଯନ୍ତି? ସମନୱସେନ। ଅଧିକରଣଂ ସମେନ୍ତି ୱୂପସମେନ୍ତୀତି ହି ସମଥା। ଅଥ ୱା ସମନତ୍ଥାଯ ପୱତ୍ତମାନେହି ସମଥେହି ଅଧିକାତବ୍ବାନୀତି ଅଧିକରଣାନି। ଯଥା ହି ସମନୱସେନ ସମଥାନଂ ୱିୱାଦାଦୀସୁ ଅଧିକତ୍ତଭାୱୋ, ଏୱଂ ୱିୱାଦାଦୀନଂ ତେହି ଅଧିକତ୍ତବ୍ବତାପି। ତେନାହ ''ସମଥେହି ଅଧିକରଣୀଯତା''ତି। ଇମିନା ଅଧିକରଣସଦ୍ଦସ୍ସ କମ୍ମସାଧନତା ୱୁତ୍ତା। ଗାହନ୍ତି ''ଅସୁକଂ ଚୋଦେସ୍ସାମୀ''ତି ମନସା ଚୋଦନାଯ ଗହଣଂ। ଚେତନନ୍ତି ''ଚୋଦେସ୍ସାମୀ''ତି ଉପ୍ପନ୍ନଚେତନଂ। ଅକ୍ଖନ୍ତିନ୍ତି ଚୁଦିତକେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅକ୍ଖନ୍ତିଂ। ୱୋହାରନ୍ତି ଚୋଦନାୱସପ୍ପୱତ୍ତୱଚନଂ। ପଣ୍ଣତ୍ତିନ୍ତି ଚୋଦନାୱସପ୍ପୱତ୍ତନାମପଣ୍ଣତ୍ତିଂ। ଅତ୍ତାଦାନଂ ଗହେତ୍ୱାତି ଚୋଦନଂ ମନସା ଗହେତ୍ୱା। ତଂ ଅଧିକରଣନ୍ତି ତଂ ଗାହଲକ୍ଖଣଂ ଅଧିକରଣଂ।

ତସ୍ମାପଣ୍ଣତ୍ତି ଅଧିକରଣନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାସୁ କତସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତମ୍ପି ନ ଯୁତ୍ତନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତଂ ପନେତ''ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତେତି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯା। ପାରାଜିକଧମ୍ମୋତି ପାରାଜିକାପତ୍ତି। ଅଚ୍ଚନ୍ତଅକୁସଲତ୍ତାତି ଲୋକୱଜ୍ଜଭାୱତୋ ପାରାଜିକାପତ୍ତିଯା ଏକନ୍ତଅକୁସଲତ୍ତା। ଯାଯ ପଣ୍ଣତ୍ତିଯାତି ନାମପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ଅଭିଲାପେନାତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ପଞ୍ଞତ୍ତୋତି ୱୋହାରୱସେନ କଥିତୋ। ଅଧିକରଣେ ପୱତ୍ତତ୍ତା ଚ ଅଧିକରଣନ୍ତି ମଞ୍ଚଟ୍ଠେସୁ ମଞ୍ଚୱୋହାରୋ ୱିଯ। ଯସ୍ମା ଅମୂଲକେନ ଚୋଦେନ୍ତୋ ଚୁଦିତକେ ପୁଗ୍ଗଲେ ତଂ ଅଧିକରଣଂ ନତ୍ଥୀତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତି, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ଅଭିଧେଯ୍ୟସୁଞ୍ଞନ୍ତି ଆହ ''ସଭାୱତୋ ନତ୍ଥୀ''ତି। ତଞ୍ଚ ଖୋ ଇଧେୱାତି ତଞ୍ଚ ଯଥାୱୁତ୍ତପରିଯାଯେନ ପଣ୍ଣତ୍ତିଯା ଅଧିକରଣଭାୱୋ ଇଧେୱ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ସିକ୍ଖାପଦେ। ''ମାତାପି ପୁତ୍ତେନ ୱିୱଦତୀ''ତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତସ୍ସ ୱିୱାଦସ୍ସ ଅଧିକରଣଭାୱୋ ନ ସମ୍ଭୱତି ସମଥେହି ଅନଧିକରଣୀଯତ୍ତାତି ଆହ ''ଇଧେକଚ୍ଚୋ ୱିୱାଦୋ''ତି।

ଅଟ୍ଠାରସଭେଦକରୱତ୍ଥୂନୀତି ଲକ୍ଖଣୱଚନମେତଂ ଯଥା ''ଯଦି ମେ ବ୍ୟାଧିତା ଦହେଯ୍ୟୁଂ, ଦାତବ୍ବମିଦମୋସଧ''ନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେସୁ ଅଞ୍ଞତରଞ୍ଞତରଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱିୱାଦୋ ''ଅଟ୍ଠାରସଭେଦକରୱତ୍ଥୂନି ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପନ୍ନୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅନୁୱାଦୋତି ଉପୱଦନା ଚେୱ ଚୋଦନା ଚ। ତତ୍ଥ ଉପୱଦନା ନାମ ଅକ୍କୋସୋ। ପଞ୍ଚପି ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧାତି ମାତିକାଯ ଆଗତା ପଞ୍ଚ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା। ସତ୍ତାତି ତେଯେୱ ପଞ୍ଚ, ୱିଭଙ୍ଗେ ଆଗତା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଦୁବ୍ଭାସିତାପତ୍ତିଯୋ ଦ୍ୱେତି ସତ୍ତ। କିଚ୍ଚଯତାତି କତ୍ତବ୍ବତା। କରଣୀଯତାତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଉଭଯେନପି ଅପଲୋକନାଦିସଙ୍ଘକମ୍ମଂଯେୱ ଦସ୍ସେତି, ତେନାହ ''ଅପଲୋକନକମ୍ମ''ନ୍ତିଆଦି।

ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସାଧିକରଣେହି ଚୋଦନାଯେୱ ନତ୍ଥୀତି ଆହ ''ଇମସ୍ମିଂ ପନତ୍ଥେ...ପେ... ଆପତ୍ତାଧିକରଣମେୱ ଅଧିପ୍ପେତ''ନ୍ତି। ସପଦାନୁକ୍କମନିଦ୍ଦେସସ୍ସାତି ପଦାନଂ ଅନୁକ୍କମେନ ନିଦ୍ଦେସୋ ପଦାନୁକ୍କମନିଦ୍ଦେସୋ, ପଦଭାଜନସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତେନ ସହ ୱତ୍ତମାନଂ ସପଦାନୁକ୍କମନିଦ୍ଦେସଂ, ସିକ୍ଖାପଦଂ, ତସ୍ସ ପଦାନୁକ୍କମନିଦ୍ଦେସସହିତସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ, ପଦଭାଜନସହିତସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅସ୍ସାତି କତ୍ତୁଅତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ, ଅନେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନାହ ''ଏତେନ ଚୋଦକେନା''ତିଆଦି। ଇଧାଗତେସୂତି ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ଆଗତେସୁ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆଗତେସୂତି ଇତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ରେ ଓମସୱାଦାଦିସିକ୍ଖାପଦପାଳିଇଯଂ ଆଗତେସୁ। ଦୁସ୍ସୀଲୋତି ନିସ୍ସୀଲୋ ସୀଲୱିରହିତୋ। ପାପଧମ୍ମୋତି ଦୁସ୍ସୀଲତ୍ତା ଏୱ ହୀନଜ୍ଝାସଯତାଯ ଲାମକସଭାୱୋ। ଅସୁଚିସଙ୍କସ୍ସରସମାଚାରୋତି ଅପରିସୁଦ୍ଧକାଯକମ୍ମାଦିତାଯ ଅସୁଚି ହୁତ୍ୱା ସଙ୍କାଯ ସରିତବ୍ବସମାଚାରୋ। ଦୁସ୍ସୀଲୋ ହି କିଞ୍ଚିଦେୱ ଅସାରୁପ୍ପଂ ଦିସ୍ୱା ''ଇଦଂ ଅସୁକେନ କତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ପରେସଂ ଆସଙ୍କନୀଯୋ ହୋତି, କେନଚିଦେୱ ୱା କରଣୀଯେନ ମନ୍ତଯନ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ''କଚ୍ଚି ନୁ ଖୋ ଇମେ ମଯା କତକମ୍ମଂ ଜାନିତ୍ୱା ମନ୍ତେନ୍ତୀ''ତି ଅତ୍ତନୋଯେୱ ସଙ୍କାଯ ସରିତବ୍ବସମାଚାରୋ। ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକମ୍ମନ୍ତୋତି ଲଜ୍ଜିତବ୍ବତାଯ ପଟିଚ୍ଛାଦେତବ୍ବକମ୍ମନ୍ତୋ। ଅସ୍ସମଣୋତି ନ ସମଣୋ। ସଲାକଗ୍ଗହଣାଦୀସୁ ''ଅହମ୍ପି ସମଣୋ''ତି ମିଚ୍ଛାପଟିଞ୍ଞାଯ ସମଣପଟିଞ୍ଞୋ। ଅସେଟ୍ଠଚାରିତାଯ ଅବ୍ରହ୍ମଚାରୀ। ଉପୋସଥାଦୀସୁ ''ଅହମ୍ପି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ''ତି ମିଚ୍ଛାପଟିଞ୍ଞାଯ ବ୍ରହ୍ମଚାରିପଟିଞ୍ଞୋ। ପୂତିନା କମ୍ମେନ ସୀଲୱିପତ୍ତିଯା ଅନ୍ତୋ ଅନୁପୱିଟ୍ଠତ୍ତା ଅନ୍ତୋପୂତି। ଛଦ୍ୱାରେହି ରାଗାଦିକିଲେସାନୁୱସ୍ସନେନ ତିନ୍ତତ୍ତା ଅୱସ୍ସୁତୋ। ସଞ୍ଜାତରାଗାଦିକଚୱରତ୍ତା ସୀଲୱନ୍ତେହି ଛଡ୍ଡେତବ୍ବତ୍ତା ଚ କସମ୍ବୁଜାତୋ।

ଇଧ ପାଳିଇଯନ୍ତି ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ପାଳିଇଯଂ। ଜେଟ୍ଠବ୍ବତିକୋତି କଲିଦେୱୀୱତନିଯୁତ୍ତୋ। କଲିଦେୱୀ କିର ସିରୀଦେୱିଯା ଜେଟ୍ଠା, ତସ୍ମା ତସ୍ସା ୱତଧରୋ ''ଜେଟ୍ଠବ୍ବତିକୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଂ ପନ ୱତଂ ସମାଦିଯିତ୍ୱା ପୂରେନ୍ତୋ ସକଲସରୀରେ ମସିଂ ମକ୍ଖେତ୍ୱା କାକପତ୍ତାନି ମୁଟ୍ଠିଯଂ କତ୍ୱା କଲିଦେୱିଂ ଫଲକେ ଲିଖାପେତ୍ୱା ତଂ କାଜକୋଟିଯଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଥୋମେନ୍ତୋ ୱିଚରତି। ଯଦଗ୍ଗେନାତି ଯତ୍ତକେନ। ତଦଗ୍ଗେନାତି ତତ୍ତକେନ। ନୋ କପ୍ପେତୀତିଆଦି ୱେମତିକଭାୱଦୀପନତ୍ଥମେୱ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ମହାପଦୁମତ୍ଥେରସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଦୁତିଯତ୍ଥେରୋ ପନ ''ନୋ କପ୍ପେତି, ନସ୍ସରତି, ପମୁଟ୍ଠୋ''ତି ଏତେହି ୱେମତିକଭାୱୋୱତ୍ଥାଯ ଅଦୀପନତୋ ଅଞ୍ଞୋ ୱେମତିକଭାୱୋ, ଅଞ୍ଞାନି ନୋ କପ୍ପନାଦୀନୀତି ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ୱିଭାଗେନ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ୱାଦୋ ଯୁତ୍ତତରୋତି ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତୋ। ଦସ୍ସନେ ୱେମତିକୋ ହୋତୀତି ପୁଗ୍ଗଲେ ଞାତେପି ତସ୍ସ କିରିଯାଯ ସମ୍ମା ଅଦିଟ୍ଠଭାୱତୋ ଚିରକାଲାତିକ୍କମତୋ ୱା ତଂ କିରିଯଂ କରୋନ୍ତୋ ''ଏସ ମଯା ଦିଟ୍ଠୋ ୱା, ନ ୱା''ତି ଦସ୍ସନେ ୱେମତିକୋ ହୋତି। ପୁଗ୍ଗଲେ ୱେମତିକୋ ହୋତୀତି ତେନ କତକମ୍ମେ ଞାତେପି ତଂ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ସମ୍ମା ଅଦିଟ୍ଠଭାୱତୋ କାଲନ୍ତରଭାୱତୋ ୱା ''ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ କାରକୋ ଅଯଂ ୱା, ନୋ''ତି ପୁଗ୍ଗଲେ ୱେମତିକୋ ହୋତି।

୩୮୯। ''ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମାଦିସତ୍ତୱିଧମ୍ପି କମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମା''ତି ଆପତ୍ତିଯା ଚୋଦେନ୍ତସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯୋ କମ୍ମାଧିପ୍ପାଯୋ। ''ଆପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାପେସ୍ସାମୀ''ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ ୱୁଟ୍ଠାନାଧିପ୍ପାଯୋ। ଅନୁଦ୍ଧଂସେନ୍ତସ୍ସାତି ଇମିନା ଚାୱନାଧିପ୍ପାଯଂ ଦସ୍ସେତି। ଅକ୍କୋସାଧିପ୍ପାଯେନ ୱଦନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଅକ୍କୋସାଧିପ୍ପାଯେନ ସତ୍ତହିପି ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେହି ସମ୍ମୁଖା ୱଦନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଅକ୍କୋସାଧିପ୍ପାଯେନ ୱଦନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ।

''ଏୱଂ ସଂୱଦ୍ଧା ହି ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ପରିସା ଯଦିଦଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱଚନେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱୁଟ୍ଠାପନେନା''ତି ୱଚନତୋ କୁରୁନ୍ଦଟ୍ଠକଥାନଯଂ ପତିଟ୍ଠପେନ୍ତୋ ''କୁରୁନ୍ଦିଯଂପନା''ତିଆଦିମାହ । ସବ୍ବତ୍ଥେୱାତି ସବ୍ବଅଟ୍ଠକଥାସୁ। ଯ୍ୟ-କାରେ ସମ୍ପତ୍ତେ ରେ-କାରୋ ଅତିକ୍କନ୍ତୋ ନାମ ହୋତୀତି ଆହ ''ରେ-କାରେ ଅନତିକ୍କନ୍ତେ''ତି। ଉପୋସଥସ୍ସ ଞତ୍ତିକମ୍ମଭାୱତୋ ଞତ୍ତିଯା ସମତ୍ତାଯ ଉପୋସଥୋ କତୋ ନାମ ହୋତୀତି ଆହ ''ଯ୍ୟ-କାରେ ସମ୍ପତ୍ତେ ନ ଲବ୍ଭତୀ''ତି।

ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚାତି ‘‘ପାଣାତିପାତଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନ’’ନ୍ତିଆଦିଂ। ‘‘ଅସୁକୋ ଚ ଅସୁକୋ ଚ ଅସ୍ସମଣୋ ଅନୁପାସକୋ’’ତି ଅକ୍କୋସାଧିପ୍ପାୟେନ ପରମ୍ମୁଖା ୱଦନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ, ସମ୍ମୁଖା ୱଦନ୍ତସ୍ସ ପନ ପାଚିତ୍ତିୟମେୱ। ୟଥା ‘‘ଅସୂରିୟଂ ପସ୍ସତି କଞ୍ଞା’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ସୂରିୟଂ ନ ପସ୍ସତି କଞ୍ଞା’’ତି ଅୟମତ୍ଥୋ ଲବ୍ଭତି, ଏୱଂ ‘‘ଅନୋକାସଂ କାରାପେତ୍ୱା’’ତି ଏତ୍ଥାପି ‘‘ଓକାସଂ ଅକାରାପେତ୍ୱା’’ତି ଅୟମତ୍ଥୋ ଲବ୍ଭତୀତି ଆହ ‘‘ୟଂ ପନା’’ତିଆଦି। ୟଂ ଚୋଦେତି, ତସ୍ସ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋତି ସଙ୍ଖ୍ୟୂପଗମନଂ, ତସ୍ମିଂ ସୁଦ୍ଧସଞ୍ଞିତା, ୟେନ ପାରାଜିକେନ ଚୋଦେତି, ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠାଦିୱସେନ ଅମୂଲକତା, ଚାୱନାଧିପ୍ପାୟେନ ସମ୍ମୁଖା ଚୋଦନା, ତସ୍ସ ତଙ୍ଖଣୱିଜାନନନ୍ତି ଇମାନେତ୍ଥ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି।

ପଠମଦୁଟ୍ଠଦୋସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ଦୁତିୟଦୁଟ୍ଠଦୋସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୩୯୧। ନୱମେ ଦିସ୍ୱାତି ଅଜିକାୟ ୱିପ୍ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତଂ ଛଗଲକଂ ଦିସ୍ୱା। ମେତ୍ତିୟଂ ଭିକ୍ଖୁନିନ୍ତି ତସ୍ସା ଭିକ୍ଖୁନିକାଲଂ ଗହେତ୍ୱା ଭୂତପୁବ୍ବୱୋହାରେନ ୱୋହରନ୍ତି। ୱେଠଉୱନେୟେୱାତି ଥେରସ୍ସ ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ତେହି ୱୁତ୍ତଭତ୍ତୁଦ୍ଦେସୱେଲଂୟେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। କଚ୍ଚି ନୋତି କଚ୍ଚି ନୁ। ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁନ୍ତି ଅଞ୍ଞଭାଗିୟସ୍ସ ଅଧିକରଣସ୍ସ କଞ୍ଚିଦେସଂ ଲେସମତ୍ତଂ ଉପାଦାୟ ପାରାଜିକେନ ଧମ୍ମେନ ଅନୁଦ୍ଧଂସିତଭାୱଂ ଆରୋଚେସୁଂ।

ଅଞ୍ଞଭାଗସ୍ସାତି ଅଞ୍ଞକୋଟ୍ଠାସସ୍ସ, ଥେରସ୍ସ ମନୁସ୍ସଜାତିଭିକ୍ଖୁଭାୱତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ତିରଚ୍ଛାନଜାତିଛଗଲକଭାୱସଙ୍ଖାତସ୍ସ କୋଟ୍ଠାସସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇଦନ୍ତି ସାମଞ୍ଞତୋ ନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସେନ ଛଗଲକଂ ନିଦ୍ଦିସତି, ଇଦଂ ଛଗଲକଜାତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, ଅୟଂ ଛଗଲକୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଧିକରଣସଦ୍ଦାପେକ୍ଖୋ ୱା ନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋ, ଇଦଂ ଛଗଲକସଙ୍ଖାତଂ ଅଧିକରଣନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଞ୍ଞଭାଗୋତି ୟଥାୱୁତ୍ତତିରଚ୍ଛାନଜାତିଛଗଲକଭାୱସଙ୍ଖାତୋ ଅଞ୍ଞଭାଗୋ, ଅଞ୍ଞକୋଟ୍ଠାସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସ୍ସାତି ଛଗଲକସ୍ସ। ‘‘ଅଞ୍ଞଭାଗସମ୍ବନ୍ଧୀ ଅଞ୍ଞଭାଗିୟ’’ନ୍ତି ପଠମୱିଗ୍ଗହସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ, ‘‘ଅଞ୍ଞଭାଗୱନ୍ତଂ ଅଞ୍ଞଭାଗିୟ’’ନ୍ତି ଦୁତିୟୱିଗ୍ଗହସ୍ସ। ଦ୍ୱୀହିପି ୱିଗ୍ଗହେହି ଅଞ୍ଞଭାଗିୟନ୍ତି ଛଗଲକୋୱ ୱୁତ୍ତୋ। ତିରଚ୍ଛାନଜାତିଛଗଲକଭାୱଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ପରମତ୍ଥତୋ ୱିସୁଂ ଛଗଲକେ ଅସତିପି ‘‘ପଟିମାୟ ସରୀର’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ ଅଭେଦେପି ଭେଦକପ୍ପନାୟ ପୱତ୍ତଲୋକୱୋହାରୱସେନ ‘‘ଅଞ୍ଞଭାଗସ୍ସ ଇଦଂ, ଅଞ୍ଞଭାଗୋ ୱା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଇଦାନି ଦ୍ୱୀହିପି ୱିଗ୍ଗହେହି ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ୟୋ ହି ସୋ’’ତିଆଦିମାହ। ସୋତି ସୋ ଛଗଲକୋ। ତସ୍ସ ‘‘ହୋତୀ’’ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତତୋତି ତତୋ ମନୁସ୍ସଜାତିତୋ ଭିକ୍ଖୁଭାୱତୋ ଚ। ସୋ ୱା ଅଞ୍ଞଭାଗୋତି ୟଥାୱୁତ୍ତତିରଚ୍ଛାନଜାତିଛଗଲକଭାୱସଙ୍ଖାତୋ ଅଞ୍ଞଭାଗୋ। ଅସ୍ସାତି ଛଗଲକସ୍ସ। ସୋ ଛଗଲକୋ ଅଞ୍ଞଭାଗିୟସଙ୍ଖାତଂ ଲଭତୀତି ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ‘‘ଅଧିକରଣନ୍ତି ଆଧାରୋ, ୱତ୍ଥୁ ଅଧିଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ସରୂପତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ୟସ୍ମା ଚା’’ତିଆଦିମାହ। ତେସନ୍ତି ମେତ୍ତିୟଭୂମଜକାନଂ। ଇମନ୍ତି ଛଗଲକଂ। ନାମକରଣସଞ୍ଞାୟାତି ନାମକରଣସଙ୍ଖାତାୟ ସଞ୍ଞାୟ ସୋ ଛଗଲକୋ ଅଧିକରଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବୋତି ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ତଞ୍ଚ ସନ୍ଧାୟାତି ‘‘ଅୱସ୍ସଂ ତୁମ୍ହେହି ଲେସୋ ଓଡ୍ଡିତୋ, କିଂ ୱଦଥ, କିଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା’’ତି ଅନୁୟୁତ୍ତେହି ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ‘‘ଛଗଲକସ୍ସ ୱିପ୍ପଟିପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ଦବ୍ବସ୍ସ ନାମଂ ତସ୍ସ କରିମ୍ହା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତସ୍ସ ନାମକରଣସଞ୍ଞାୟ ଅଧିଟ୍ଠାନଭୂତଂ ତଂ ଛଗଲକଂ ସନ୍ଧାୟ। ତେ ଭିକ୍ଖୂତି ତେ ଅନୁୟୁଞ୍ଜକା ଭିକ୍ଖୂ। ଆପତ୍ତିଲେସମ୍ପି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ମିଂୟେୱ ଆରୋପେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ପୁଗ୍ଗଲାନଂୟେୱ ଲେସା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଦଭାଜନେ ପନ…ପେ… ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଇମିନା ନାମକରଣସଞ୍ଞାୟ ଆଧାରଭୂତସ୍ସ ଛଗଲକସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଅଧିକରଣସ୍ସ ଅୱଚନେ କାରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ।

୩୯୩। ‘‘ଅଞ୍ଞଭାଗିୟସ୍ସ ଅଧିକରଣସ୍ସା’’ତି ଏତ୍ଥ ପାଠଇଆଗତଅଧିକରଣସଦ୍ଦପତିରୂପକଂ ଅଞ୍ଞଂ ଅଧିକରଣସଦ୍ଦଂ ପାଠଇଆଗତତଦଞ୍ଞସାଧାରଣତାୟ ଉଭୟପଦତ୍ଥଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ‘‘ଅଧିକରଣଂ ନାମ ଚତ୍ତାରି ଅଧିକରଣାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ ହି ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ପାଠଇୟଂ ଆଗତସଦ୍ଦପତିରୂପକୋ ଅଞ୍ଞୋ ସଦ୍ଦୋ ଉଭୟପଦତ୍ଥୋ ଉଦ୍ଧରିତବ୍ବୋ, ନ ଚ ଅଞ୍ଞଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ତସ୍ମା ପାଠଇଆଗତଅଧିକରଣସଦ୍ଦପତିରୂପକୋ ଅଞ୍ଞୋୟେୱ ଉଭୟପଦତ୍ଥସାଧାରଣୋ ଅଧିକରଣସଦ୍ଦୋ ଉଦ୍ଧଟୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତେନେୱାହ ‘‘ଅଧିକରଣନ୍ତି ୱଚନସାମଞ୍ଞତୋ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ ପୱତ୍ତାନି ଚତ୍ତାରି ଅଧିକରଣାନୀ’’ତି। ୟା ଚ ସା ଅୱସାନେ…ପେ… ଚୋଦନା ୱୁତ୍ତାତି ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଅଜ୍ଝାପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି, ସଙ୍ଘାଦିସେସେ ସଙ୍ଘାଦିସେସଦିଟ୍ଠୀ ହୋତି, ତଞ୍ଚେ ପାରାଜିକେନ ଚୋଦେତୀତିଆଦିଚୋଦନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି।

ମେଥୁନୱୀତିକ୍କମାପତ୍ତିୟୋ ୱତ୍ଥୁତୋ ସଭାଗା, ଇତରାସଂ ପନ ଅଦିନ୍ନାଦାନାଦିଆପତ୍ତୀନଂ ସମାନେପି ପାରାଜିକାପତ୍ତିଭାୱେ ୱତ୍ଥୁତୋ ୱିସଭାଗାତି ଆହ ‘‘ସଭାଗୱିସଭାଗୱତ୍ଥୁତୋ’’ତି। ସଭାୱସରିକ୍ଖାସରିକ୍ଖତୋତି ସଭାୱେନ ସଦିସାସଦିସଭାୱତୋ। ପଠମପାରାଜିକଞ୍ଚ ପଠମପାରାଜିକାପତ୍ତିୟା ମେଥୁନରାଗେନ ସଭାୱତୋ ସଦିସଂ, ଦୋସସମ୍ପୟୁତ୍ତମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହେନ ଅସଦିସଂ। ନନୁ ଚ ‘‘ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ ଆପତ୍ତାଧିକରଣସ୍ସ ସିୟା ତବ୍ଭାଗିୟଂ, ସିୟା ଅଞ୍ଞଭାଗିୟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଉଦ୍ଦେସାନୁକ୍କମେନ ତବ୍ଭାଗିୟତଂ ଅନିଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଭାଗିୟତା ପଠମଂ କସ୍ମା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାତି ଆହ ‘‘ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟା’’ତିଆଦି। ୱୁତ୍ତନୟେନେୱାତି ‘‘ସଭାଗୱିସଭାଗୱତ୍ଥୁତୋ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତନୟେନ।

‘‘ସଙ୍ଘକମ୍ମାନି ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସଙ୍ଘକମ୍ମତୋ କିଚ୍ଚାଧିକରଣଂ ୱିସୁଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତୀତି ଆହ ‘‘କିଂ ପନା’’ତିଆଦି। ‘‘କିଚ୍ଚମେୱ କିଚ୍ଚାଧିକରଣ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ସଙ୍ଘକମ୍ମାନମେୱେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୟଦି ଏୱଂ ‘‘ସଙ୍ଘକମ୍ମାନି ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଏୱଂ ସନ୍ତେପୀ’’ତିଆଦି। ତସ୍ସ ତସ୍ସ ସଙ୍ଘକମ୍ମସ୍ସ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତଂ ଇତିକତ୍ତବ୍ବତାଲକ୍ଖଣଂୟେୱ ତତୋ ସଙ୍ଘକମ୍ମସ୍ସ ନିପ୍ଫଜ୍ଜନତୋ ଫଲୂପଚାରେନ ସଙ୍ଘକମ୍ମନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଅରହତୀତି ଆହ ‘‘ୟଂ କମ୍ମଲକ୍ଖଣଂ ମନସି କରୋତି, ତଂ ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ’’ତି। ପରିୱାସାଦିସଙ୍ଘକମ୍ମଂ ନିସ୍ସାୟ ମାନତ୍ତାଦୀନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ଉକ୍ଖେପନୀୟକମ୍ମସୀମାସମ୍ମୁତିକମ୍ମାଦୀନି ଇସ୍ସାୟ ଓସାରଣସୀମାସମୂହନନାଦିକମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ଚ ‘‘ପୁରିମଂ ପୁରିମଂ ସଙ୍ଘକମ୍ମ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

୩୯୫-୪୦୦।ସୱତ୍ଥୁକଂ କତ୍ୱାତି ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା। ଦୀଘାଦିନୋତି ଦୀଘରସ୍ସକାଳଅୱଦାତାଦିନୋ। ଦିଟ୍ଠାଦିନୋତି ଦିଟ୍ଠସୁତାଦିନୋ। ଲୋହପତ୍ତସଦିସୋତି ଅୟୋପତ୍ତସଦିସୋ। ଅଙ୍ଗାନି ପଠମଦୁଟ୍ଠଦୋସେ ୱୁତ୍ତସଦିସାନି, ଇଧ ପନ କଞ୍ଚିଦେସଂ ଲେସମତ୍ତଂ ଉପାଦିୟନା ଅଧିକା।

ଦୁତିୟଦୁଟ୍ଠଦୋସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ପଠମସଙ୍ଘଭେଦସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୧୦। ଦସମେ ୟେ ଦୁବ୍ବଲା ହୋନ୍ତି ଅପ୍ପଥାମା, ନ ସକ୍କୋନ୍ତି ଅରଞ୍ଞକାଦୀନି ସେୱନ୍ତା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କାତୁଂ, ତେ ସନ୍ଧାୟାହ ‘‘ବହୂନଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ମଗ୍ଗନ୍ତରାୟାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ଅଧିୱାସନଖନ୍ତିସମ୍ପନ୍ନୋତି ‘‘ଖମୋ ହୋତି ସୀତସ୍ସା’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତସୀତୁଣ୍ହାଦିସହନଲକ୍ଖଣାୟ ଖନ୍ତିୟା ସମନ୍ନାଗତୋ। ବ୍ୟଞ୍ଜନପଦମେୱ ପରମଂ ଅସ୍ସାତି ପଦପରମୋ। ୟସ୍ସ ହି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ବହୁମ୍ପି ସୁଣତୋ ବହୁମ୍ପି ଭଣତୋ ବହୁମ୍ପି ଧାରୟତୋ ବହୁମ୍ପି ୱାଚୟତୋ ନ ତାୟ ଜାତିୟା ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ହୋତି , ଅୟଂ ‘‘ପଦପରମୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଭିସମ୍ଭୁଣିତ୍ୱାତି ନିପ୍ଫାଦେତ୍ୱା। ନାଭିସମ୍ଭୁଣାତୀତି ନ ସମ୍ପାଦେତି, ଅରଞ୍ଞୱାସଂ ସମ୍ପାଦେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଧମ୍ମତୋ ଅପେତଂ ଉଦ୍ଧମ୍ମଂ। ଅସଲ୍ଲେକ୍ଖୁ ଅସ୍ସାତି ତେସଂ ଅନୁରୂପସ୍ସ ଅଜାନନତୋ ଅସଲ୍ଲେକ୍ଖୁ ଭୱେୟ୍ୟ। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସେନାସନିକେନ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୦୪) ୱଚନତୋ ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ପନ…ପେ… ପଟିକ୍ଖିତ୍ତମେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦମେୱ ୱଚନଂ ସନ୍ଧାୟ ପାଠଇୟମ୍ପି ‘‘ଅଟ୍ଠ ମାସେ ଖୋ ମୟା ଦେୱଦତ୍ତ ରୁକ୍ଖମୂଲସେନାସନଂ ଅନୁଞ୍ଞାତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ତୀହି କୋଟୀହୀତି ତୀହି ଆକାରେହି, ତୀହି କାରଣେହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତଦୁଭୟୱିମୁତ୍ତପରିସଙ୍କିତନ୍ତି ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତନ୍ତି ଇଦଂ ଉଭୟଂ ଅନିସ୍ସାୟ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଇଦଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ୱଧିତ୍ୱା ସମ୍ପାଦିତ’’ନ୍ତି କେୱଲମେୱ ପରିସଙ୍କିତଂ। ମଚ୍ଛବନ୍ଧନଂ ଜାଲଂ, ୱାଗୁରା ମିଗବନ୍ଧନୀ। କପ୍ପତୀତି ୟଦି ତେସଂ ୱଚନେନ ଆସଙ୍କା ଉପଚ୍ଛିନ୍ନା ହୋତି, ୱଟ୍ଟତି। ପୱତ୍ତମଂସନ୍ତି ୱିକ୍କାୟିକମଂସଂ। ମଙ୍ଗଲାଦୀନନ୍ତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଆହୁନପାହୁନାଦିକେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଭିକ୍ଖୂନଂୟେୱ ଅତ୍ଥାୟାତି ଏତ୍ଥ ଅଟ୍ଠାନପ୍ପୟୁତ୍ତୋ ଏୱ-ସଦ୍ଦୋ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଅକତମେୱାତି ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମା ‘‘ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଦସ୍ସାମ, ମଙ୍ଗଲାଦୀନଞ୍ଚ ଅତ୍ଥାୟ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କେଚି ପନ ‘‘ଭିକ୍ଖୂନଂୟେୱାତି ଅୱଧାରଣେନ ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ଅତ୍ଥାୟ କତଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ। ୟତ୍ଥ ଚ ନିବ୍ବେମତିକୋ ହୋତୀତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତ୍ଥାୟ କତେପି ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ପରିସଙ୍କିତାଭାୱମାହ। ତମେୱତ୍ଥଂ ଆୱିକାତୁଂ ‘‘ସଚେ ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଇତରେସଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଜାନନ୍ତାନଂ ୱଟ୍ଟତି, ଜାନତୋ ଏୱେତ୍ଥ ଆପତ୍ତି ହୋତୀତି। ତେୟେୱାତି ୟେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତଂ, ତେୟେୱ। ଉଦ୍ଦିସକତମଂସପରିଭୋଗତୋ ଅକପ୍ପିୟମଂସପରିଭୋଗସ୍ସ ୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅକପ୍ପିୟମଂସଂ ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ପୁରିମସ୍ମିଂ ସଚିତ୍ତକା ଆପତ୍ତି, ଇତରସ୍ମିଂ ଅଚିତ୍ତକା। ତେନାହ ‘‘ଅକପ୍ପିୟମଂସଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସପି ଆପତ୍ତିୟେୱା’’ତି। ‘‘ପରିଭୋଗକାଲେ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀତି ୱା ଗହେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଅକପ୍ପିୟମଂସଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣେନ ଅନାପତ୍ତି ସିୟା। ଅଜାନିତ୍ୱାପି ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସେୱ ହି ଆପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ୱଟ୍ଟନ୍ତି ୱଦନ୍ତୀତି ଇମିନା ଆପତ୍ତି ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି।

ସଲ୍ଲେଖା ୱୁତ୍ତି ଏତେସନ୍ତି ସଲ୍ଲେଖୱୁତ୍ତିନୋ। ବାହୁଲିକୋତି ଏକସ୍ସ ଲ-କାରସ୍ସ ଲୋପଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। କପ୍ପନ୍ତି ଆୟୁକପ୍ପଂ। ସଙ୍ଘଭେଦକୋ ହି ଏକଂ କପ୍ପଂ ଅସୀତିଭାଗେ କତ୍ୱା ତତୋ ଏକଭାଗମତ୍ତଂ କାଲଂ ନିରୟେ

ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟାତି ଆୟୁକପ୍ପଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘କପ୍ପଂ ନିରୟମ୍ହି ପଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କପ୍ପଟ୍ଠକଥାୟଂ (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୮୦୯) ପନ ‘‘ସଣ୍ଠହନ୍ତେ ହି କପ୍ପେ କପ୍ପୱେମଜ୍ଝେ ୱା ସଙ୍ଘଭେଦଂ କତ୍ୱା କପ୍ପୱିନାସେୟେୱ ମୁଚ୍ଚତି। ସଚେପି ହି ସ୍ୱେ କପ୍ପୋ ୱିନସ୍ସିସ୍ସତୀତି ଅଜ୍ଜ ସଙ୍ଘଭେଦଂ କରୋତି, ସ୍ୱେୱ ମୁଚ୍ଚତି, ଏକଦିୱସମେୱ ନିରୟେ ପଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥାପି କପ୍ପୱିନାସେୟେୱାତି ଆୟୁକପ୍ପୱିନାସେୟେୱାତି ଅତ୍ଥେ ସତି ନତ୍ଥି ୱିରୋଧୋ। ସଣ୍ଠହନ୍ତେତି ଇଦମ୍ପି ‘‘ସ୍ୱେ ୱିନସ୍ସିସ୍ସତୀ’’ତି ୱିୟ ଅଭୂତପରିକପ୍ପନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଏକଦିୱସମେୱ ନିରୟେ ପଚ୍ଚତୀ’’ତି ଏତ୍ଥାପି ତତୋ ପରଂ କପ୍ପାଭାୱେ ଆୟୁକପ୍ପସ୍ସପି ଅଭାୱତୋତି ଅୱିରୋଧତୋ ଅତ୍ଥଯୋଜନା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ବ୍ରହ୍ମଂ ପୁଞ୍ଞନ୍ତି ସେଟ୍ଠଂ ପୁଞ୍ଞଂ। କପ୍ପଂ ସଗ୍ଗମ୍ହି ମୋଦତୀତି ଏତ୍ଥାପି ଆୟୁକପ୍ପମେୱ।

୪୧୧।ଲଦ୍ଧିନାନାସଂୱାସକେନାତି ଭାୱପ୍ପଧାନୋୟଂ ନିଦ୍ଦେସୋ, ଲଦ୍ଧିନାନାସଂୱାସକଭାୱେନାତି ଅତ୍ଥୋ। କମ୍ମନାନାସଂୱାସକେନାତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଅଞ୍ଞଥା ନାନାସଂୱାସକେନ ସହିତସ୍ସ ସମାନସଂୱାସକସ୍ସପି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅସମାନସଂୱାସକତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ତତ୍ଥ ଲଦ୍ଧିନାନାସଂୱାସକୋ ନାମ ଉକ୍ଖିତ୍ତାନୁୱତ୍ତକୋ। ସୋ ହି ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧିୟା ନାନାସଂୱାସକୋ ଜାତୋତି ‘‘ଲଦ୍ଧିନାନାସଂୱାସକୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କମ୍ମନାନାସଂୱାସକୋ ନାମ ଉକ୍ଖେପନୀୟକମ୍ମକତୋ। ସୋ ହି ଉକ୍ଖେପନୀୟକମ୍ମୱସେନ ନାନାସଂୱାସକୋ ହୋତୀତି ‘‘କମ୍ମନାନାସଂୱାସକୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱିରହିତୋତି ୱିମୁତ୍ତୋ। କାୟସାମଗ୍ଗୀଦାନଂ ତେସୁ ତେସୁ ସଙ୍ଘକମ୍ମେସୁ ହତ୍ଥପାସୂପଗମନୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

‘‘ଭେଦାୟ ପରକ୍କମେୟ୍ୟା’’ତି ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଭେଦନସଂୱତ୍ତନିକସ୍ସ ଅଧିକରଣସ୍ସ ସମାଦାୟ ପଗ୍ଗଣ୍ହତୋ ପୁବ୍ବେପି ପକ୍ଖପରିୟେସନାଦିୱସେନ ସଙ୍ଘଭେଦାୟ ପରକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ସମନୁଭାସନକମ୍ମଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇମାନି ୱତ୍ଥୂନୀତି ଅଟ୍ଠାରସ ଭେଦକରୱତ୍ଥୂନି। କମ୍ମେନାତି ଅପଲୋକନାଦୀସୁ ଚତୂସୁ କମ୍ମେସୁ ଅଞ୍ଞତରେନ କମ୍ମେନ। ଉଦ୍ଦେସେନାତି ପଞ୍ଚସୁ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସେସୁ ଅଞ୍ଞତରେନ ଉଦ୍ଦେସେନ। ୱୋହାରେନାତି ତାହି ତାହି ଉପପତ୍ତୀହି ‘‘ଅଧମ୍ମଂ ଧମ୍ମୋ’’ତିଆଦିଅଟ୍ଠାରସଭେଦକରୱତ୍ଥୁଦୀପକେନ ୱୋହାରେନ। ଅନୁସ୍ସାୱନାୟାତି ‘‘ନନୁ ତୁମ୍ହେ ଜାନାଥ ମୟ୍ହଂ ଉଚ୍ଚାକୁଲା ପବ୍ବଜିତଭାୱଂ ବହୁସ୍ସୁତଭାୱଞ୍ଚ, ମାଦିସୋ ନାମ ଉଦ୍ଧମ୍ମଂ ଉବ୍ବିନୟଂ ସତ୍ଥୁସାସନଂ ଗାହେୟ୍ୟାତି ଚିତ୍ତମ୍ପି ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଯୁତ୍ତଂ, କିଂ ମୟ୍ହଂ ଅୱୀଚି ନୀଲୁପ୍ପଲୱନଂ ୱିୟ ସୀତଲୋ, କିମହଂ ଅପାୟତୋ ନ ଭାୟାମୀ’’ତିଆଦିନା ନୟେନ କଣ୍ଣମୂଲେ ୱଚୀଭେଦଂ କତ୍ୱା ଅନୁସ୍ସାୱନେନ। ସଲାକଗ୍ଗାହେନାତି ଏୱଂ ଅନୁସ୍ସାୱେତ୍ୱା ତେସଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭେତ୍ୱା ଅନିୱତ୍ତିଧମ୍ମେ କତ୍ୱା ‘‘ଗଣ୍ହଥ ଇମଂ ସଲାକ’’ନ୍ତି ସଲାକଗ୍ଗାହେନ। ପଞ୍ଚହି କାରଣେହି ସଙ୍ଘଭେଦୋ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ କମ୍ମମେୱ ଉଦ୍ଦେସୋ ୱା ସଙ୍ଘଭେଦେ ପଧାନକାରଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱୋହାରାନୁସ୍ସାୱନସଲାକଗ୍ଗାହା ପନ ପୁବ୍ବଭାଗା। ଅଟ୍ଠାରସୱତ୍ଥୁଦୀପନୱସେନ ହି ୱୋହରନ୍ତେନ ତତ୍ଥ ରୁଚିଜନନତ୍ଥଂ ଅନୁସ୍ସାୱେତ୍ୱା ସଲାକାୟ ଗହିତାୟପି ଅଭିନ୍ନୋୱ ହୋତି ସଙ୍ଘୋ। ଯଦା ପନ ଏୱଂ ଚତ୍ତାରୋ ୱା ଅତିରେକା ୱା ସଲାକଂ ଗହେତ୍ୱା ଆୱେଣିକକମ୍ମଂ ୱା ଉଦ୍ଦେସଂ ୱା କରୋନ୍ତି, ତଦା ସଙ୍ଘୋ ଭିନ୍ନୋ ନାମ ହୋତି। ଅଟ୍ଠୁସ୍ସିତନ୍ତି ଅଟ୍ଠୁଗ୍ଗତଂ। ଅଚ୍ଛେୟ୍ୟାତି ୱିହରେୟ୍ୟ, ପୱତ୍ତେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

‘‘ଲଜ୍ଜୀ ରକ୍ଖିସ୍ସତୀ’’ତି ୱଚନତୋ ଆପତ୍ତିଭୟେନ ଆରୋଚନଂ ଲଜ୍ଜୀନଂୟେୱ ଭାରୋତି ଆହ ‘‘ଲଜ୍ଜୀହି ଭିକ୍ଖୂହୀ’’ତି। ଅଲଜ୍ଜିସ୍ସପି ଅନାରୋଚେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିୟେୱ ‘‘ଯେ ପସ୍ସନ୍ତି, ଯେ ସୁଣନ୍ତୀ’’ତି ୱଚନତୋ। ସମାଗଚ୍ଛତୂତି ଏକୀ ଭୱତୁ। ଏକୀଭାୱୋ ଚ ସମାନଲଦ୍ଧିୱସେନ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଏକଲଦ୍ଧିକୋ ହୋତୂ’’ତି। ସମ୍ପତ୍ତିୟାତି ସୀଲାଦିସମ୍ପତ୍ତିୟା। ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତିଭାୱତୋ ‘‘ସୋତ୍ଥିଭାୱୋ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜତୋ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ୱଦନ୍ତାନଂ ଗଣନାୟ ଦୁକ୍କଟଂ। ପହୋନ୍ତେନାତି ଗନ୍ତୁଂ ସମତ୍ଥେନ ଅଗିଲାନେନ। ସଙ୍ଘଭେଦସ୍ସ ଗରୁକଭାୱତୋ ଅୱସ୍ସଂ କତ୍ତବ୍ବତାଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ଦୂରେପି ଭାରୋୟେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଆପତ୍ତି ପନ ଅଦ୍ଧୟୋଜନବ୍ଭନ୍ତରେ ଗନ୍ତୁଂ ସମତ୍ଥସ୍ସ ଅଗିଲାନସ୍ସେୱ ୱେଦିତବ୍ବା।

୪୧୬।ଅସମନୁଭାସନ୍ତସ୍ସାତି କମ୍ମକାରକେ କତ୍ତୁନିଦ୍ଦେସୋତି ଆହ ‘‘ଅସମନୁଭାସିୟମାନସ୍ସା’’ତି। ତତିୟକମ୍ମୱାଚାୟ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତୋ ଞତ୍ତିୟା ଦୁକ୍କଟଂ ଦ୍ୱୀହି କମ୍ମୱାଚାହି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟେ ଚ ଆପଜ୍ଜତିୟେୱାତି ଆହ ‘‘ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ସଙ୍ଘାଦିସେସେନ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି। ଅସ୍ସାତି ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ। କତେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ସମନୁଭାସନକମ୍ମେନ କତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିମତ୍ତେନ ୱଦେୟ୍ୟାତିଆଦିକମ୍ପିକତ୍ତା ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସପି ଅନାପତ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟେନ ୱଦେୟ୍ୟ। ଅପଞ୍ଞତ୍ତେ ସିକ୍ଖାପଦେ ସମନୁଭାସନକମ୍ମସ୍ସେୱ ଅଭାୱତୋ ‘‘ନ ହି ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ୱୀତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତେନେୱ ହି ସମନୁଭାସନକମ୍ମଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ। ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତତୋତି ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୋମନ୍ଥକସ୍ସ ରୋମନ୍ଥନ’’ନ୍ତିଆଦିଂ (ଚୂଳୱ। ୨୭୩) ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦନ୍ତି। ଅନାପତ୍ତିୟନ୍ତି ଅନାପତ୍ତିୱାରେ। ଆପତ୍ତିଂ ରୋପେତବ୍ବୋତି ଅନିସ୍ସଜ୍ଜନପଚ୍ଚୟା ଆପନ୍ନପାଚିତ୍ତିୟାପତ୍ତିଂ ଉକ୍ଖେପନୀୟକମ୍ମକରଣତ୍ଥଂ ଆରୋପେତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଆପତ୍ତିୟେୱ ନ ଜାତାତି ସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତି ନ ଜାତାୟେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସା ପନେସାତି ସା ପନ ଏସା ଅନାପତ୍ତି। ତିୱଙ୍ଗିକନ୍ତି କାୟୱାଚାଚିତ୍ତୱସେନ ତିୱଙ୍ଗିକଂ, କାୟୱାଚାଚିତ୍ତତୋ ସମୁଟ୍ଠାତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ‘‘ନପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜାମୀ’’ତି ସଞ୍ଞାୟ ଅଭାୱେନ ମୁଚ୍ଚନତୋ ସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖଂ। ସଚିତ୍ତକନ୍ତି ‘‘ନପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜାମୀ’’ତି ଜାନନଚିତ୍ତେନ ସଚିତ୍ତକଂ। ଭେଦାୟ ପରକ୍କମନଂ, ଧମ୍ମକମ୍ମେନ ସମନୁଭାସନଂ, କମ୍ମୱାଚାପରିୟୋସାନଂ, ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନନ୍ତି ଇମାନେତ୍ଥ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି।

ପଠମସଙ୍ଘଭେଦସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୧। ଦୁତିୟସଙ୍ଘଭେଦସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୧୭-୪୧୮। ଏକାଦସମେ ଯଂ ୱଚନଂ ସମଗ୍ଗେପି ୱଗ୍ଗେ ଅୱୟୱଭୂତେ କରୋତି ଭିନ୍ଦତି, ତଂ କଲହକାରକୱଚନଂ ଇଧ ୱଗ୍ଗନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଆହ ‘‘ୱଗ୍ଗଂ ଅସାମଗ୍ଗିପକ୍ଖିୟୱଚନଂ ୱଦନ୍ତୀ’’ତି। ଅସାମଗ୍ଗିପକ୍ଖେ ଭୱା ଅସାମଗ୍ଗିପକ୍ଖିୟା, କଲହକା। ତେସଂ ୱଚନଂ ଅସାମଗ୍ଗିପକ୍ଖିୟୱଚନଂ, ଅସାମଗ୍ଗିପକ୍ଖେ ୱା ଭୱଂ ୱଚନଂ ଅସାମଗ୍ଗିପକ୍ଖିୟୱଚନଂ। ଯସ୍ମା ଉକ୍ଖିତ୍ତକାଦିକମ୍ପି କମ୍ମଂ ବହୂନମ୍ପି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ‘‘ନ ହି ସଙ୍ଘୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ କମ୍ମଂ କରୋତୀ’’ତି ଇଦଂ ନିଗ୍ଗହୱସେନ କତ୍ତବ୍ବକମ୍ମଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଙ୍ଗାନି ପନେତ୍ଥ ଭେଦାୟ ପରକ୍କମନଂ ପହାୟ ଅନୁୱତ୍ତନଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତସଦିସାନେୱ।

ଦୁତିୟସଙ୍ଘଭେଦସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୨। ଦୁବ୍ବଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୨୪। ଦ୍ୱାଦସମେ ୱୁଚ୍ଚମାନୱଚନନ୍ତି ଗରହୱଚନଂ। ଅପସାଦେତୁକାମୋତି ଖିପିତୁକାମୋ, ତଜ୍ଜେତୁକାମୋ ୱା, ଘଟ୍ଟେତୁକାମୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସଟସଦ୍ଦୋ ପତିତସଦ୍ଦେନ ସମାନତ୍ଥୋ। ୱିସେସନସ୍ସ ଚ ପରନିପାତଂ କତ୍ୱା ତିଣକଟ୍ଠପଣ୍ଣସଟନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପତିତଂ ତିଣକଟ୍ଠପଣ୍ଣ’’ନ୍ତି। କେନାପୀତି ୱାତସଦିସେନ ନଦୀସଦିସେନ ଚ କେନାପି।

୪୨୫-୪୨୬।ୱତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟୋତି କିଞ୍ଚିପି ୱୁଚ୍ଚମାନେ ଅସହନତୋ ୱଦିତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟୋ। ଦୁକ୍ଖଂ ୱଚୋ ଏତସ୍ମିଂ ୱିପ୍ପଟିକୂଲଗ୍ଗାହେ ୱିପଚ୍ଚନୀକୱାଦେ ଅନାଦରେ ପୁଗ୍ଗଲେତି ଦୁବ୍ବଚୋ। ତେନାହ ‘‘ଦୁକ୍ଖେନ କିଚ୍ଛେନ ୱଦିତବ୍ବୋ’’ତିଆଦି। ଦୁବ୍ବଚଭାୱକରଣୀୟେହୀତି ଦୁବ୍ବଚଭାୱକାରକେହି। କତ୍ତୁଅତ୍ଥେ ଅନୀୟସଦ୍ଦୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତେନେୱାହ ‘‘ଯେ ଧମ୍ମା ଦୁବ୍ବଚଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ କରୋନ୍ତୀ’’ତିଆଦି। ପାପିକା ଇଚ୍ଛା ଏତସ୍ସାତି ପାପିଚ୍ଛୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ପାପିଚ୍ଛତା, ଅସନ୍ତଗୁଣସମ୍ଭାୱନତା ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଚ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତା ପାପିଚ୍ଛତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅତ୍ତୁକ୍କଂସକା ଚ ତେ ପରୱମ୍ଭକା ଚାତି ଅତ୍ତୁକ୍କଂସକପରୱମ୍ଭକା। ଯେ ଅତ୍ତାନଂ ଉକ୍କଂସନ୍ତି ଉକ୍ଖିପନ୍ତି ଉଚ୍ଚେ ଠାନେ ଠପେନ୍ତି, ପରଞ୍ଚ ୱମ୍ଭେନ୍ତି ଗରହନ୍ତି ନୀଚେ ଠାନେ ଠପେନ୍ତି, ତେସମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତେସଂ ଭାୱୋ ଅତ୍ତୁକ୍କଂସକପରୱମ୍ଭକତା। କୁଜ୍ଝନସୀଲୋ କୋଧନୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ କୋଧନତା। କୁଜ୍ଝନଲକ୍ଖଣସ୍ସ କୋଧସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ।

ପୁବ୍ବକାଲେ କୋଧୋ, ଅପରକାଲେ ଉପନାହୋତି ଆହ ‘‘କୋଧହେତୁ ଉପନାହିତା’’ତି। ତତ୍ଥ ଉପନନ୍ଧନସୀଲୋ, ଉପନାହୋ ୱା ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଉପନାହୀ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ଉପନାହିତା। ପୁନପ୍ପୁନଂ ଚିତ୍ତପରିୟୋନନ୍ଧନଲକ୍ଖଣସ୍ସ କୋଧସ୍ସେୱେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସକିଞ୍ଚି ଉପ୍ପନ୍ନୋ କୋଧୋ କୋଧୋୟେୱ, ତତୁତ୍ତରି ଉପନାହୋ। ଅଭିସଙ୍ଗୋତି ଦୁପ୍ପମୋଚନୀୟୋ ବଲୱୌପନାହୋ। ସୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଅଭିସଙ୍ଗୀ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ଅଭିସଙ୍ଗିତା। ଦୁପ୍ପମୋଚନୀୟସ୍ସ ବଲୱୌପନାହସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଚୋଦକଂ ପଟିପ୍ଫରଣତାତି ଚୋଦକସ୍ସ ପଟିୱିରୁଦ୍ଧେନ ପଚ୍ଚନୀକେନ ହୁତ୍ୱା ଅୱଟ୍ଠାନଂ। ଚୋଦକଂ ଅପସାଦନତାତି ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ତୁୟ୍ହଂ ବାଲସ୍ସ ଅବ୍ୟତ୍ତସ୍ସ ଭଣିତେନ, ତ୍ୱମ୍ପି ନାମ ଭଣିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସସୀ’’ତି ଏୱଂ ଚୋଦକସ୍ସ ଘଟ୍ଟନା। ଚୋଦକସ୍ସ ପଚ୍ଚାରୋପନତାତି ‘‘ତ୍ୱମ୍ପି ଖୋସି ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ, ତଂ ତାୱ ପଟିକରୋହୀ’’ତି ଏୱଂ ଚୋଦକସ୍ସ ଉପରି ପଟିଆରୋପନତା।

ଅଞ୍ଞେନ ଅଞ୍ଞଂ ପଟିଚରଣତାତି ଅଞ୍ଞେନ କାରଣେନ, ୱଚନେନ ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ କାରଣସ୍ସ, ୱଚନସ୍ସ ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦନୱସେନ ଚରଣତା। ପଟିଚ୍ଛାଦନତ୍ଥୋ ଏୱ ୱା ଚରସଦ୍ଦୋ ଅନେକତ୍ଥତ୍ତା ଧାତୂନନ୍ତି ପଟିଚ୍ଛାଦନତାତି ଅତ୍ଥୋ। ତାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯଂ ଚୋଦକେନ ଦୋସୱିଭାୱନକାରଣଂ, ୱଚନଂ ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ତତୋ ଅଞ୍ଞେନେୱ ଚୋଦନାୟ ଅମୂଲିକଭାୱଦୀପନେନ କାରଣେନ, ତଦତ୍ଥବୋଧକେନ ୱଚନେନ ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେତି। ‘‘ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘କୋ ଆପନ୍ନୋ, କିଂ ଆପନ୍ନୋ, କିସ୍ମିଂ ଆପନ୍ନୋ, କଂ ଭଣଥ, କିଂ ଭଣଥା’’ତି ୱା ୱତ୍ୱା ‘‘ଏୱରୂପଂ କିଞ୍ଚି ତୟା ଦିଟ୍ଠ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ ସୁଣାମୀ’’ତି ସୋତଂ ୱା

ଉପନାମେତ୍ୱା ୱିକ୍ଖେପଂ କରୋନ୍ତୋପି ଅଞ୍ଞେନଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି। ‘‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋସୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ପାଟଲିପୁତ୍ତଂ ଗତୋମ୍ହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ନ ତୱ ପାଟଲିପୁତ୍ତଗମନଂ ପୁଚ୍ଛାମ, ଆପତ୍ତିଂ ପୁଚ୍ଛାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତତୋ ‘‘ରାଜଗହଂ ଗତୋମ୍ହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ରାଜଗହଂ ୱା ଯାହି ବ୍ରାହ୍ମଣଗହଂ ୱା, ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତତ୍ଥ ମେ ସୂକରମଂସଂ ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ବହିଦ୍ଧା କଥାୱିକ୍ଖିପନମ୍ପି ଅତ୍ଥତୋ ଅଞ୍ଞେନଞ୍ଞଂ ପଟିଚରଣମେୱାତି ୱିସୁଂ ନ ଗହିତଂ।

ଅପଦାନେନାତି ଅତ୍ତନୋ ଚରିଯାଯ। ଅପଦୀଯନ୍ତି ହି ଦୋସା ଏତେନ ଦକ୍ଖୀଯନ୍ତି, ଲୁଯନ୍ତି ଛିଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱା ଅପଦାନଂ, ସତ୍ତାନଂ ସମ୍ମା ମିଚ୍ଛା ୱା ୱତ୍ତପ୍ପଯୋଗୋ। ନ ସମ୍ପାଯନତାତି ‘‘ଆୱୁସୋ, ତ୍ୱଂ କୁହିଂ ୱସସି, କଂ ନିସ୍ସାଯ ୱସସୀ’’ତି ୱା ‘‘ଯଂ ତ୍ୱଂ ୱଦେସି ‘ମଯା ଏସ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠୋ’ତି, ତ୍ୱଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ କିଂ କରୋସି, ଅଯଂ କିଂ କରୋତି, କତ୍ଥ ଚ ତ୍ୱଂ ଅହୋସି, କତ୍ଥ ଅଯ’’ନ୍ତି ୱା ଆଦିନା ନଯେନ ଚରିଯଂ ପୁଟ୍ଠେନ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଅକଥନଂ।

ମକ୍ଖିପଳାସିତାତି ଏତ୍ଥ ପରଗୁଣମକ୍ଖନଲକ୍ଖଣୋ ମକ୍ଖୋ, ସୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ମକ୍ଖୀ। ତାଦିସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଗାରିଯୋ ଅନଗାରିଯୋ ୱା ସମାନୋ ପରେସଂ ସୁକତକରଣଂ ୱିନାସେତି। ଅଗାରିଯୋପି ହି କେନଚି ଅନୁକମ୍ପକେନ ଦଲିଦ୍ଦୋ ସମାନୋ ଉଚ୍ଚଟ୍ଠାନେ ଠପିତୋ, ଅପରେନ ସମଯେନ ‘‘କିଂ ତଯା ମଯ୍ହଂ କତ’’ନ୍ତି ତସ୍ସ ସୁକତକରଣଂ ୱିନାସେତି। ଅନଗାରିଯୋପି ସାମଣେରକାଲତୋ ପଭୁତି ଆଚରିଯେନ ୱା ଉପଜ୍ଝାଯେନ ୱା ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାଦୀହି ଚ ଅନୁଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥାନଯପକରଣକୋସଲ୍ଲାଦୀନି ସିକ୍ଖାପିତୋ, ଅପରେନ ସମଯେନ ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାଦୀହି ସକ୍କତୋ ଗରୁକତୋ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯେସୁ ଅଚିତ୍ତୀକତୋ ଚରମାନୋ ‘‘ଅଯଂ ଅମ୍ହେହି ଦହରକାଲେ ଏୱ ଅନୁଗ୍ଗହିତୋ ସଂୱଡ୍ଢିତୋ ଚ, ଅଥ ଚ ପନିଦାନି ନିସ୍ସିନେହୋ ଜାତୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ‘‘କିଂ ମଯ୍ହଂ ତୁମ୍ହେହି କତ’’ନ୍ତି ତେସଂ ସୁକତକରଣଂ ୱିନାସେତି।

‘‘ବହୁସ୍ସୁତେପି ପୁଗ୍ଗଲେ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ଇଦିସସ୍ସ ଚେୱ ବହୁସ୍ସୁତସ୍ସ ଅନିଯତା ଗତି, ତୱ ୱା ମମ ୱା କୋ ୱିସେସୋ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଯୁଗଗ୍ଗାହଲକ୍ଖଣୋ ପଳାସୋ। ସୋ ପରଗୁଣେହି ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣାନଂ ସମକରଣରସୋ। ତଥା ହେସ ପରେସଂ ଗୁଣେ ଡଂସିତ୍ୱା ୱିଯ ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣେହି ସମେ କରୋତୀତି ପଳାସୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ସୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ପଳାସୀ। ମକ୍ଖୀ ଚ ପଳାସୀ ଚ ମକ୍ଖିପଳାସିନୋ, ତେସଂ ଭାୱୋ ମକ୍ଖିପଳାସିତା। ଅତ୍ଥତୋ ପନ ମକ୍ଖୋ ଚେୱ ପଳାସୋ ଚ।

ଇସ୍ସତି ପରସମ୍ପତ୍ତିଂ ନ ସହତୀତି ଇସ୍ସୁକୀ। ମଚ୍ଛରାଯତି ଅତ୍ତନୋ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ନିଗୂହତି, ପରେସଂ ସାଧାରଣଭାୱଂ ନ ସହତି, ମଚ୍ଛେରଂ ୱା ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ମଚ୍ଛରୀ। ସଠଯତି ନ ସମ୍ମା ଭାସତୀତି ସଠୋ, ଅତ୍ତନୋ ଅୱିଜ୍ଜମାନଗୁଣପ୍ପକାସନଲକ୍ଖଣେନ ସାଠେଯ୍ୟେନ ସମନ୍ନାଗତୋ କେରାଟିକପୁଗ୍ଗଲୋ। କେରାଟିକୋ ଚ ଆନନ୍ଦମଚ୍ଛୋ ୱିଯ ହୋତି। ଆନନ୍ଦମଚ୍ଛୋ ନାମ କିର ମଚ୍ଛାନଂ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ ଦସ୍ସେତି, ସପ୍ପାନଂ ସୀସଂ ‘‘ତୁମ୍ହେହି ସଦିସୋ ଅହ’’ନ୍ତି ଜାନାପେତୁଂ, ଏୱମେୱ କେରାଟିକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯଂ ଯଂ ସୁତ୍ତନ୍ତିକଂ ୱା ଆଭିଧମ୍ମିକଂ ୱା ଉପସଙ୍କମତି, ତଂ ତଂ ଏୱଂ ୱଦତି ‘‘ଅହଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଅନ୍ତେୱାସୀ, ତୁମ୍ହେ ମଯ୍ହଂ ଅନୁକମ୍ପକା, ନାହଂ ତୁମ୍ହେ ମୁଞ୍ଚାମୀ’’ତି ‘‘ଏୱମେତେ ‘ସଗାରୱୋ ଅଯଂ ଅମ୍ହେସୁ ସପ୍ପତିସ୍ସୋ’ତି ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ସାଠେଯ୍ୟେନ ହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅସନ୍ତଗୁଣସମ୍ଭାୱନେନ ଚିତ୍ତାନୁରୂପକିରିଯାୱିହରତୋ ‘‘ଏୱଂଚିତ୍ତୋ ଏୱଂକିରିଯୋ’’ତି ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟତ୍ତା କୁଚ୍ଛିଂ ୱା ପିଟ୍ଠିଂ ୱା ଜାନିତୁଂ ନ ସକ୍କା। ଯତୋ ସୋ –

‘‘ୱାମେନ ସୂକରୋ ହୋତି, ଦକ୍ଖିଣେନ ଅଜାମିଗୋ;

ସରେନ ନେଲକୋ ହୋତି, ୱିସାଣେନ ଜରଗ୍ଗୱୋ’’ତି। (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨୯୬; ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୮୯୪; ମହାନି। ଅଟ୍ଠ। ୧୬୬) –

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଯକ୍ଖସୂକରସଦିସୋ ହୋତି। କତପାପପଟିଚ୍ଛାଦନଲକ୍ଖଣା ମାଯା, ସା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ମାଯାୱୀ।

ଥମ୍ଭସମଙ୍ଗିତାଯ ଥଦ୍ଧୋ। ୱାତଭରିତଭସ୍ତାସଦିସଥଦ୍ଧଭାୱପଗ୍ଗହିତସିରଅନିୱାତୱୁତ୍ତିକାରକରୋତି ଥମ୍ଭୋ। ଯେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗିଲିତନଙ୍ଗଲସଦିସୋ ୱିଯ ଅଜଗରୋ, ୱାତଭରିତଭସ୍ତା ୱିଯ ଚ ଥଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଗରୁଟ୍ଠାନିଯେ ଦିସ୍ୱା ଓନମିତୁମ୍ପି ନ ଇଚ୍ଛତି, ପରିଯନ୍ତେନେୱ ଚରତି। ଅବ୍ଭୁନ୍ନତିଲକ୍ଖଣୋ ଅତିମାନୋ, ସୋ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଅତିମାନୀ।

ସଂ ଅତ୍ତନୋ ଦିଟ୍ଠିଂ ପରାମସତି ସଭାୱଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ପରତୋ ଆମସତୀତି ସନ୍ଦିଟ୍ଠିପରାମାସୀ। ଆଧାନଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ଆଧାନଗ୍ଗାହୀ। ‘‘ଆଧାନ’’ନ୍ତି ଦଳ୍ହଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଦଳ୍ହଗ୍ଗାହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୁତ୍ତଂ କାରଣଂ ଦିସ୍ୱାୱ ଲଦ୍ଧିଂ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜତୀତି ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୀ, ଦୁକ୍ଖେନ କିଚ୍ଛେନ କସିରେନ ବହୁମ୍ପି କାରଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ନ ସକ୍କା ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗିଂ କାତୁନ୍ତି ଦୁପ୍ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୀ, ଯୋ ଅତ୍ତନୋ ଦିଟ୍ଠିଂ ‘‘ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ଦଳ୍ହଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅପି ବୁଦ୍ଧାଦୀହି କାରଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ନ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜତି, ତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତାଦିସୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯଂ ଯଦେୱ ଧମ୍ମଂ ୱା ଅଧମ୍ମଂ ୱା ସୁଣାତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ‘‘ଏୱଂ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯେହି କଥିତଂ, ଏୱଂ ଅମ୍ହେହି ସୁତ’’ନ୍ତି କୁମ୍ମୋୱ ଅଙ୍ଗାନି ସକେ କପାଲେ ଅନ୍ତୋଯେୱ ସମୋଦହତି। ଯଥା ହି କଚ୍ଛପୋ ଅତ୍ତନୋ ପାଦାଦିକେ ଅଙ୍ଗେ କେନଚି ଘଟ୍ଟିତେ ସବ୍ବାନି ଅଙ୍ଗାନି ଅତ୍ତନୋ କପାଲେଯେୱ ସମୋଦହତି, ନ ବହି ନୀହରତି, ଏୱମଯମ୍ପି ‘‘ନ ସୁନ୍ଦରୋ ତୱ ଗାହୋ, ଛଡ୍ଡେହି ନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତୋ ତଂ ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି, ଅନ୍ତୋଯେୱ ଅତ୍ତନୋ ହଦଯେ ଏୱ ଠପେତ୍ୱା ୱିଚରତି। ଯଥା କୁମ୍ଭୀଲା ଗହିତଂ ନ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତି, ଏୱଂ କୁମ୍ଭୀଲଗ୍ଗାହଂ ଗଣ୍ହାତି, ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ମକ୍ଖିପଳାସିତାଦିଯୁଗଳତ୍ତଯେନ ଦସ୍ସିତେ ମକ୍ଖପଳାସାଦଯୋ ଛ ଧମ୍ମେ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଏକୂନୱୀସତି ଧମ୍ମା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅନୁମାନସୁତ୍ତଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୮୧) ପନ ମକ୍ଖପଳାସାଦଯୋପି ଯୁଗଳୱସେନ ଏକଂ କତ୍ୱା ‘‘ସୋଳସ ଧମ୍ମା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପକାରେହି ଆୱହନଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ, ତତୋ ପଦକ୍ଖିଣତୋ ଗହଣସୀଲୋ ପଦକ୍ଖିଣଗ୍ଗାହୀ, ନ ପଦକ୍ଖିଣଗ୍ଗାହୀ ଅପ୍ପଦକ୍ଖିଣଗ୍ଗାହୀ। ଯୋ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ‘‘ତୁମ୍ହେ ମଂ କସ୍ମା ୱଦଥ, ଅହଂ ଅତ୍ତନୋ କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯଂ ସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜଂ ଅତ୍ଥାନତ୍ଥଂ ଜାନାମୀ’’ତି ୱଦତି, ଅଯଂ ଅନୁସାସନିଂ ପଦକ୍ଖିଣତୋ ନ ଗଣ୍ହାତି, ୱାମତୋୱ ଗଣ୍ହାତି, ତସ୍ମା ‘‘ଅପ୍ପଦକ୍ଖିଣଗ୍ଗାହୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତେନାହ ‘‘ଯଥାନୁସିଟ୍ଠ’’ନ୍ତିଆଦି।

ଉଦ୍ଦେସେତି ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସେ। ଅଥ ସବ୍ବାନେୱ ସିକ୍ଖାପଦାନି କଥଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସପରିଯାପନ୍ନାନୀତି ଆହ ‘‘ଯସ୍ସ ସିଯା ଆପତ୍ତି, ସୋ ଆୱିକରେଯ୍ୟାତି ଏୱଂ ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା’’ତି। ‘‘ଯସ୍ସ ସିଯା ଆପତ୍ତୀ’’ତି ହି ଇମିନା ସବ୍ବାପି ଆପତ୍ତିଯୋ ନିଦାନୁଦ୍ଦେସେ ସଙ୍ଗହିତାଯେୱ ହୋନ୍ତି। ପଞ୍ଚହି ସହଧମ୍ମିକେହି ସିକ୍ଖିତବ୍ବତାତି ଲବ୍ଭମାନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ସହଧମ୍ମିକେନ ସହକାରଣେନାତିପି ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ‘‘ୱଚନାଯା’’ତି ନିସ୍ସକ୍କେ ସମ୍ପଦାନୱଚନନ୍ତି ଆହ ‘‘ତତୋ ମମ ୱଚନତୋ’’ତି। ଅଙ୍ଗାନି ଚେତ୍ଥ ପଠମସଙ୍ଘଭେଦସଦିସାନି। ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ – ଯଥା ତତ୍ଥ ଭେଦାଯ ପରକ୍କମନଂ, ଏୱଂ ଇଧ ଅୱଚନୀଯକରଣତା ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ଦୁବ୍ବଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୩। କୁଲଦୂସକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୩୧। ତେରସମେ କୀଟାଗିରୀତି ତସ୍ସ ନିଗମସ୍ସ ନାମଂ। ତଞ୍ହି ସନ୍ଧାଯ ପରତୋ ‘‘ନ ଅସ୍ସଜିପୁନବ୍ବସୁକେହି ଭିକ୍ଖୂହି କୀଟାଗିରିସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ପନ ଯୋଗତୋ ସୋ ଜନପଦୋପି ‘‘କୀଟାଗିରି’’ଇଚ୍ଚେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗତୋତି ଆହ ‘‘ଏୱଂନାମକେ ଜନପଦେ’’ତି। ଆୱାସେ ନିଯୁତ୍ତା ଆୱାସିକା, ନିବଦ୍ଧୱାସିନୋ। ତେ ଅକତଂ ସେନାସନଂ କରୋନ୍ତି, ଜିଣ୍ଣଂ ପଟିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି, କତେ ଇସ୍ସରା ହୋନ୍ତି। ତେନାହ ‘‘ସୋ ଯେସଂ ଆଯତ୍ତୋ… ପେ… ତେ ଆୱାସିକା’’ତି । ନିୱାସୋ ନିୱାସମତ୍ତଂ ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ନେୱାସିକାତି ଆହ ‘‘ଯେ ପନ କେୱଲ’’ନ୍ତିଆଦି। ତେତି ଅସ୍ସଜିପୁନବ୍ବସୁକା। ଛ ଜନାତି ପଣ୍ଡୁକୋ ଲୋହିତକୋ ମେତ୍ତିଯୋ ଭୂମଜକୋ ଅସ୍ସଜି ପୁନବ୍ବସୁକୋତି ଇମେ ଛ ଜନା। ସମ୍ମାତି ଆଲପନୱଚନମେତଂ। ଆଯମୁଖଭୂତାତି ଆଯସ୍ସ ମୁଖଭୂତା। ଧୁରଟ୍ଠାନେତି ସାୱତ୍ଥିଯା ଅୱିଦୂରେ ଠାନେ। ୱସ୍ସାନେ ହେମନ୍ତେ ଚାତି ଦ୍ୱୀସୁ ଉତୂସୁ ୱସ୍ସନତୋ ‘‘ଦ୍ୱୀହି ମେଘେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦିଯଡ୍ଢଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସତୋ ଗଣାଚରିଯାନଂ ଛନ୍ନଂ ଜନାନଂ ଅଧିକତ୍ତା ‘‘ସମଧିକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ସାଧିକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ମ-କାରୋ ପଦସନ୍ଧିୱସେନ ଆଗତୋ। ଅକତୱତ୍ଥୁନ୍ତି ଅକତପୁବ୍ବଂ ଅଭିନୱତ୍ଥୁଂ।

କଣିକାରାଦଯୋ ପୁପ୍ଫରୁକ୍ଖା, ଜାତିସୁମନାଦଯୋ ପୁପ୍ଫଗଚ୍ଛା। କୋଟ୍ଟନନ୍ତି ସଯଂ ଛିନ୍ଦନଂ। କୋଟ୍ଟାପନନ୍ତି ‘‘ଇମଂ ଛିନ୍ଦ ଭିନ୍ଦା’’ତି ଅଞ୍ଞେହି ଛେଦାପନଂ। ଆଳିଯା ବନ୍ଧନନ୍ତି ଯଥା ଗଚ୍ଛମୂଲେ ଉଦକଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି, ତଥା ସମନ୍ତତୋ ବନ୍ଧନଂ। ଉଦକସ୍ସାତି ଅକପ୍ପିଯୋଦକସ୍ସ। କପ୍ପିଯୋଦକସିଞ୍ଚନନ୍ତି ଇମିନାୱ ସିଞ୍ଚାପନମ୍ପି ସଙ୍ଗହିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ନନୁ ‘‘ଉଦକସ୍ସ ସେଚନଂ ସେଚାପନ’’ନ୍ତି ଇମିନାୱ ସାମଞ୍ଞତୋ କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯୋଦକସିଞ୍ଚନାଦିଂ ସକ୍କା ସଙ୍ଗହେତୁଂ, ତସ୍ମା କପ୍ପିଯୋଦକସିଞ୍ଚନାଦି କସ୍ମା ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ‘‘ଆରାମାଦିଅତ୍ଥଂ ରୋପିତେ ଅକପ୍ପିଯୱୋହାରେସୁପି କପ୍ପିଯୋଦକସିଞ୍ଚନାଦି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱକ୍ଖମାନତ୍ତା ଇଧାପି ୱିଭାଗଂ କତ୍ୱା କପ୍ପିଯୋଦକସିଞ୍ଚନାଦି ୱିସୁଂ ଦସ୍ସିତଂ। ହତ୍ଥମୁଖପାଦଧୋୱନନ୍ହାନୋଦକସିଞ୍ଚନନ୍ତି ଇମିନାପି ପକାରନ୍ତରେନ କପ୍ପିଯୋଦକସିଞ୍ଚନମେୱ ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଅକପ୍ପିଯୱୋହାରୋ’’ତି କୋଟ୍ଟନଖଣନାଦିୱସେନ ସଯଂ କରଣସ୍ସପି କଥଂ ସଙ୍ଗହୋତି? ଅକପ୍ପିଯନ୍ତି ୱୋହରୀଯତୀତି ଅକପ୍ପିଯୱୋହାରୋତି ଅକପ୍ପିଯଭୂତଂ କରଣକାରାପନାଦି ସବ୍ବମେୱ ସଙ୍ଗହିତଂ, ନ ପନ ଅକପ୍ପିଯୱଚନମତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କପ୍ପିଯୱୋହାରେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସୁକ୍ଖମାତିକାଯ ଉଜୁକରଣନ୍ତି ଇମିନା ପୁରାଣପଣ୍ଣାଦିହରଣମ୍ପି ସଙ୍ଗହିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କୁଦାଲାଦୀନି ଭୂମିଯଂ ଠପେତ୍ୱା ଠାନତୋ ହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା ଠାନମେୱ ପାକଟତରନ୍ତି ‘‘ଓଭାସୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ମହାପଚ୍ଚରିୱାଦମ୍ପି ପତିଟ୍ଠପେତୁକାମୋ ପଚ୍ଛା ୱଦତି। ୱନଟ୍ଠାୟାତି ଇଦଂ କେଚି ‘‘ୱତଟ୍ଠାୟା’’ତି ପଠନ୍ତି, ତେସଂ ୱତିଅତ୍ଥାୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅକପ୍ପିୟୱୋହାରେପି ଏକଚ୍ଚଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନ କେୱଲଞ୍ଚ ସେସ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ଯଂ କିଞ୍ଚି ମାତିକନ୍ତି ସୁକ୍ଖମାତିକଂ ୱା ଅସୁକ୍ଖମାତିକଂ ୱା। ‘‘କପ୍ପିୟୋଦକଂସିଞ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତି ଇମିନା ‘‘କପ୍ପିୟୋଦକଂ ସିଞ୍ଚଥାତି ୱତ୍ତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଦସ୍ସେତି। ସୟଂ ରୋପେତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଇମିନା ‘‘ରୋପେହୀତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତିପି ସିଦ୍ଧଂ। ଅଞ୍ଞତ୍ଥାୟ ୱା କରୋନ୍ତସ୍ସାତି ୱତ୍ଥୁପୂଜାଦିଅତ୍ଥଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ। କସ୍ମା ନ ଅନାପତ୍ତୀତି ୱତ୍ଥୁପୂଜନତ୍ଥାୟ ଗନ୍ଥନାଦୀସୁ କସ୍ମା ନ ଅନାପତ୍ତି। ଅନାପତ୍ତିୟେୱାତି ପଟିୱଚନଂ ଦତ୍ୱା ଇଦାନି ତମେୱ ଅନାପତ୍ତିଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଯଥାହୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥାତି ଆରାମାଦିଅତ୍ଥାୟ ରୁକ୍ଖରୋପନେ। ତଥା ୱତ୍ଥୁପୂଜନତ୍ଥାୟପି ଅନାପତ୍ତିୟେୱାତି ରତନତ୍ତୟପୂଜନତ୍ଥାୟପି କପ୍ପିୟୱୋହାରେନ ପରିୟାୟାଦୀହି ଚ ଗନ୍ଥାପନେ ଅନାପତ୍ତିୟେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

‘‘ତଥା ୱତ୍ଥୁପୂଜନତ୍ଥାୟା’’ତି ହି ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତେପି ‘‘ଯଥା ହି ତତ୍ଥ କପ୍ପିୟୱୋହାରେନ ପରିୟାୟାଦୀହି ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା କପ୍ପିୟୱୋହାରାଦୀହି ଗନ୍ଥାପନେ ଏୱ ଅନାପତ୍ତି ୱିଞ୍ଞାୟତି, ନ ସୟଂ ଗନ୍ଥନେ, ତେନେୱ ପରୋ ସୟଂ ଗନ୍ଥନମ୍ପି କସ୍ମା ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚୋଦେନ୍ତୋ ‘‘ନନୁ ଚା’’ତିଆଦିମାହ। ଯଥା ଆରାମାଦିଅତ୍ଥଂ କପ୍ପିୟପଥୱିୟଂ ସୟଂ ରୋପେତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି, ତଥା ୱତ୍ଥୁପୂଜନତ୍ଥାୟ ସୟଂ ଗନ୍ଥନେପି କସ୍ମା ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚୋଦକସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ୱୁତ୍ତନ୍ତିଆଦି ଆଚରିୟସ୍ସ ପରିହାରୋ। ଅଥ ‘‘ନ ପନ ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟ’’ନ୍ତି କସ୍ମା ୱଦତି। ମହାପଚ୍ଚରିଆଦୀସୁ ୱୁତ୍ତମ୍ପି ହି ପମାଣମେୱାତି ନାୟଂ ୱିରୋଧୋ, ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଅୱୁତ୍ତମ୍ପି ତତ୍ଥେୱ ୱୁତ୍ତେନ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ପମାଣମେୱାତି ପତିଟ୍ଠାପେତୁଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ତଂ କଥନ୍ତି ମଞ୍ଞେନ୍ତସ୍ସାସୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚ କପ୍ପିୟୋଦକସେଚନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ କଥନ୍ତି ଏତ୍ଥାୟମଧିପ୍ପାୟୋ। କିଞ୍ଚାପି ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଆରାମାଦିଅତ୍ଥାୟ କପ୍ପିୟପଥୱିୟଂ ସୟଂ ରୋପନଂ ନ ୱୁତ୍ତଂ, କପ୍ପିୟୋଦକସ୍ସ ପନ ସୟଂ ସିଞ୍ଚନଂ ୱୁତ୍ତମେୱ, ତସ୍ମା ଯଥା ଆରାମାଦିଅତ୍ଥାୟ କପ୍ପିୟୋଦକଂ ସୟଂ ସିଞ୍ଚିତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି, ତଥା ୱତ୍ଥୁପୂଜନତ୍ଥାୟ ସୟଂ ଗନ୍ଥନମ୍ପି କସ୍ମା ନ ୱଟ୍ଟତୀତି। ତମ୍ପି ନ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ଯଦେତଂ ଆରାମାଦିଅତ୍ଥାୟ ସୟଂ ରୋପନଂ କପ୍ପିୟୋଦକସିଞ୍ଚନଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି। କଥଂ ତଂ ନ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ଆହ ‘‘ତତ୍ରହୀ’’ତିଆଦି। ଏତଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ମାଲାୱଚ୍ଛଂ ରୋପେନ୍ତିପି ରୋପାପେନ୍ତିପି ସିଞ୍ଚନ୍ତିପି ସିଞ୍ଚାପେନ୍ତିପୀତି ଏତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ପନ ପରିୟାୟୋ ଅତ୍ଥୀତି ‘‘ମାଲାୱଚ୍ଛଂ ରୋପେନ୍ତିପି ରୋପାପେନ୍ତିପି ସିଞ୍ଚନ୍ତିପି ସିଞ୍ଚାପେନ୍ତିପୀ’’ତି କୁଲସଙ୍ଗହତ୍ଥାୟ ରୋପନସିଞ୍ଚନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆରାମାଦିଅତ୍ଥାୟ ମାଲାୱଚ୍ଛରୋପନେ ପରିୟାୟୋ ଅତ୍ଥି। ତତ୍ଥ ପରିୟାୟଂ ଇଧଚ ପରିୟାୟାଭାୱଂ ଞତ୍ୱାତି ତତ୍ଥ ‘‘ମାଲାୱଚ୍ଛଂ ରୋପେନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ‘‘ମାଲାୱଚ୍ଛ’’ନ୍ତି ୱିସେସୱଚନସବ୍ଭାୱତୋ ପରିୟାୟଂ, ଇଧ ‘‘ଗନ୍ଥେନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ତଥାୱିଧୱିସେସୱଚନାଭାୱତୋ ପରିୟାୟାଭାୱଞ୍ଚ ଞତ୍ୱା।

ନନୁ ଚ ଯଥା ‘‘ଗନ୍ଥେନ୍ତୀ’’ତି ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପରିୟାୟୋ ନ ଲବ୍ଭତୀତି ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଅତ୍ଥାୟ ସୟଂ ଗନ୍ଥନଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱଂ ‘‘ଗନ୍ଥାପେନ୍ତୀ’’ତି ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପରିୟାୟେନ ଗନ୍ଥାପନମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆପଜ୍ଜତି। ଏୱଞ୍ଚ ସତି ପରତୋ ‘‘ଏୱଂ ଜାନ, ଏୱଂ କତେ ସୋଭେୟ୍ୟ, ଯଥା ଏତାନି ପୁପ୍ଫାନି ନ ୱିକିରିୟନ୍ତି, ତଥା କରୋହୀତିଆଦିନା କପ୍ପିୟୱଚନେନ କାରେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଇଦଂ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି? ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ପରିୟାୟେନ ହି କାରାପନଂ ଗନ୍ଥାପନମେୱ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ଯଥାୱୁତ୍ତନୟେନ ପରିୟାୟତୋ କାରାପନଂ ୱଟ୍ଟତି। ସଙ୍ଗଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତଂ ୱିନିଚ୍ଛୟମେୱ ସଙ୍ଖେପତୋ ନିଗମେତି। ହରଣାଦୀସୁ କସ୍ମା ଅନାପତ୍ତୀତି ୱତ୍ଥୁପୂଜନତ୍ଥାୟ ହରଣାଦୀସୁ କସ୍ମା ଅନାପତ୍ତି। କୁଲିତ୍ଥିଆଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ହରଣତୋତି କୁଲିତ୍ଥିଆଦୀନଂ ହରଣସ୍ସ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତେନେୱାହ ‘‘ହରଣାଧିକାରେ ହୀ’’ତିଆଦି। ମାଲନ୍ତି ପୁପ୍ଫଦାମଂ। ମଞ୍ଜରୀ ୱିୟାତି କୁସୁମମଞ୍ଜରୀ ୱିୟ। ହାରସଦିସନ୍ତି ମୁତ୍ତାହାରସଦିସଂ।

ପାଚିତ୍ତିୟଞ୍ଚେୱ ଦୁକ୍କଟଞ୍ଚାତି ପଥୱୀଖଣନପଚ୍ଚୟା ପାଚିତ୍ତିୟଂ, କୁଲସଙ୍ଗହପଚ୍ଚୟା ଦୁକ୍କଟଂ। ଅକପ୍ପିୟୱୋହାରେନାତି ‘‘ଇଦଂ ଖଣ, ଇଦଂ ରୋପେହୀ’’ତିଆଦିଅକପ୍ପିୟୱୋହାରେନ। ଦୁକ୍କଟମେୱାତି କୁଲସଙ୍ଗହପଚ୍ଚୟା ଦୁକ୍କଟଂ। ଉଭୟତ୍ଥାତି କପ୍ପିୟାକପ୍ପିୟପଥୱିୟଂ। ସବ୍ବତ୍ଥାତି କୁଲସଙ୍ଗହପରିଭୋଗଆରାମାଦିଅତ୍ଥାୟ ରୋପିତେ। ଦୁକ୍କଟମ୍ପୀତି ନ କେୱଲଂ ପାଚିତ୍ତିୟମେୱ। କପ୍ପିୟେନାତି କପ୍ପିୟେନ ଉଦକେନ। ତେସଂୟେୱ ଦ୍ୱିନ୍ନନ୍ତି କୁଲଦୂସନପରିଭୋଗାନଂ। ଦୁକ୍କଟନ୍ତି କୁଲସଙ୍ଗହତ୍ଥାୟ ସୟଂ ସିଞ୍ଚନେ କପ୍ପିୟୱୋହାରେନ ଅକପ୍ପିୟୱୋହାରେନ ୱା ସିଞ୍ଚାପନେ ଚ ଦୁକ୍କଟଂ, ପରିଭୋଗତ୍ଥାୟ ପନ ସୟଂ ସିଞ୍ଚନେ ଅକପ୍ପିୟୱୋହାରେନ ସିଞ୍ଚାପନେ ଚ ଦୁକ୍କଟଂ। ଆପତ୍ତିବହୁଲତା ୱେଦିତବ୍ବାତି ଏତ୍ଥ ସୟଂ ସିଞ୍ଚନେ ଧାରାପଚ୍ଛେଦଗଣନାୟ ଆପତ୍ତିଗଣନା ୱେଦିତବ୍ବା। ସିଞ୍ଚାପନେ ପନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଆଣାପେନ୍ତସ୍ସ ୱାଚାୟ ୱାଚାୟ ଆପତ୍ତି, ସକିଂ ଆଣତ୍ତସ୍ସ ବହୂନଂ ସିଞ୍ଚନେପି ଏକାୱ।

ଦୁକ୍କଟପାଚିତ୍ତିୟାନୀତି କୁଲସଙ୍ଗହପଚ୍ଚୟା ଦୁକ୍କଟଂ, ଭୂତଗାମପାତବ୍ୟତାୟ ପାଚିତ୍ତିୟଂ। ଅଞ୍ଞତ୍ଥାତି ୱତ୍ଥୁପୂଜାଦିଅତ୍ଥାୟ ଓଚିନନେ। ସକିଂ ଆଣତ୍ତୋତି ଅକପ୍ପିୟୱୋହାରେନ ଆଣତ୍ତୋ। ପାଚିତ୍ତିୟମେୱାତି ଅକପ୍ପିୟୱଚନେନ ଆଣତ୍ତତ୍ତା ପାଚିତ୍ତିୟଂ। କପ୍ପିୟୱଚନେନ ପନ ୱତ୍ଥୁପୂଜାଦିଅତ୍ଥାୟ ଓଚିନାପେନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତିୟେୱ।

ଗନ୍ଥନେନ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ଗନ୍ଥିମଂ। ଏସ ନୟୋ ସେସେସୁପି। ନ ୱଟ୍ଟତୀତି କୁଲସଙ୍ଗହତ୍ଥାୟ ୱତ୍ଥୁପୂଜାଦିଅତ୍ଥାୟ ୱା ୱୁତ୍ତନୟେନ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଚ କାରାପେନ୍ତସ୍ସ ଚ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁରିମନୟେନେୱାତି ‘‘ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱା’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତନୟେନ। ଧମ୍ମାସନୱିତାନେ ବଦ୍ଧକଣ୍ଟକେସୁ ପୁପ୍ଫାନି ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଠପେନ୍ତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଉପରୂପରି ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଛତ୍ତସଦିସଂ କତ୍ୱା ଆୱୁଣନତୋ ‘‘ଛତ୍ତାତିଛତ୍ତଂ ୱିୟା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘କଦଲିକ୍ଖନ୍ଧମ୍ହୀ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତଂ ସବ୍ବମେୱ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ତଂ ଅତିଓଠାରିକମେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ସୟଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଅକପ୍ପିୟୱଚନେନେୱ କାରାପେନ୍ତସ୍ସ ଚ ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁପ୍ଫୱିଜ୍ଝନତ୍ଥନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପୁପ୍ଫାନି ୱିଜ୍ଝିତୁଂୟେୱ କଣ୍ଟକଂ ବନ୍ଧିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ପୁପ୍ଫଦାମାଦିବନ୍ଧନତ୍ଥଂ ପନ ୱଟ୍ଟତି। କଣ୍ଟକମ୍ପି ବନ୍ଧିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚ ଇଦଂ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟପ୍ପମାଣେନ ଗହେତବ୍ବଂ। ପୱେସେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପୁପ୍ଫଚ୍ଛିଦ୍ଦେ ଅପୱେସେତ୍ୱା ଉପରୂପରି ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଜାଲମୟଂ ୱିତାନଂ ଜାଲୱିତାନଂ। ନାଗଦନ୍ତକମ୍ପି ସଚ୍ଛିଦ୍ଦକଂୟେୱ ଗହେତବ୍ବଂ। ପୁପ୍ଫପଟିଚ୍ଛକଂ ଦଣ୍ଡାଦୀହି କତପୁପ୍ଫାଧାରଣଂ, ତମ୍ପି ସଚ୍ଛିଦ୍ଦମେୱ ଇଧ ୱୁତ୍ତଂ। ଅସୋକପିଣ୍ଡିୟାତି ଅସୋକପୁପ୍ଫମଞ୍ଜରିକାୟ। ‘‘ଧମ୍ମରଜ୍ଜୁ ନାମ ଚେତିୟଂ ୱା ବୋଧିଂ ୱା ପୁପ୍ଫପୱେସନତ୍ଥଂ ଆୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ବଦ୍ଧରଜ୍ଜୂ’’ତି ମହାଗଣ୍ଠିପଦେ ମଜ୍ଝିମଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ତଥାବଦ୍ଧାୟ ରଜ୍ଜୁୟା ଚେତିୟସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତରେ ପୁପ୍ଫାନି ପୱେସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ଧମ୍ମରଜ୍ଜୁନ୍ତି ସିଥିଲଂ ୱଟ୍ଟିକଂ ରଜ୍ଜୁଂ କତ୍ୱା ବୋଧିଂ ୱା ଚେତିୟଂ ୱା ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଧମ୍ମାସନେ ୱା ଲମ୍ବିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପୁପ୍ଫାନି ପୱେସେନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ସିଥିଲୱଟ୍ଟିକାୟ ରଜ୍ଜୁୟା ଅନ୍ତରେପି ପୁପ୍ଫାନି ପୱେସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱିଞ୍ଞାୟତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଯୁତ୍ତତରଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଉଭୟତ୍ଥାପି ପନେତ୍ଥ ନେୱତ୍ଥି ୱିରୋଧୋତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି।

ମତ୍ଥକଦାମନ୍ତି ଧମ୍ମାସନାଦିମତ୍ଥକେ ଲମ୍ବକଦାମଂ। ପୁପ୍ଫେହି ୱେଠେନ୍ତୀତି ପୁପ୍ଫଦାମେନ ୱେଠେନ୍ତି। ତେସଂୟେୱାତି ଉପ୍ପଲାଦୀନଂୟେୱ। ୱାକେନ ୱା ଦଣ୍ଡକେନ ୱାତି ୱିସୁଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ନେନ ପୁପ୍ଫସହିତେନେୱ ୱାକେନ ୱା ଦଣ୍ଡକେନ ୱା। ଖନ୍ଧେ ଠପିତକାସାୱସ୍ସାତି ଖନ୍ଧେ ଠପିତସଙ୍ଘାଟିଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ତଞ୍ହି ତଥା ବନ୍ଧିତୁଂ ସକ୍କା ଭୱେୟ୍ୟ। ଇମିନାୱ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ତାଦିସଂ କାସାୱଂ ୱା ୱତ୍ଥଂ ୱା ୱୁତ୍ତନୟେନ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପୁପ୍ଫାନି ପକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ଅଂସଭଣ୍ଡିକଂ ପସିବ୍ବକେ ପକ୍ଖିତ୍ତସଦିସତ୍ତା ୱେଠିମଂ ନାମ ନ ଜାତଂ, ତସ୍ମା ସିଥିଲବନ୍ଧସ୍ସ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ପକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି।

ପୁପ୍ଫପଟେଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି ପୁପ୍ଫପଟଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଦୀଘତୋ ପୁପ୍ଫଦାମସ୍ସ ହରଣପଚ୍ଚାହରଣୱସେନ ପୂରଣଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ତିରିୟତୋ ହରଣଂ ପନ ୱାୟିମଂ ନାମ ହୋତି, ନ ପୂରିମଂ। ପୁରିମଟ୍ଠାନଂ ଅତିକ୍କାମେତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଅଫୁସାପେତ୍ୱାପି ଅତିକ୍କାମେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିୟେୱା’’ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ପୁରିମଟ୍ଠାନଂ ଅତିକ୍କାମେତୀ’’ତି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତଂ ଯୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ ‘‘ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅଫୁସାପେତ୍ୱା ଅନେକକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପରିକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ କାରଣଂ ନ ଦିସ୍ସତି। ବନ୍ଧିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ପୁପ୍ଫରହିତାୟ ସୁତ୍ତକୋଟିୟା ୱାକକୋଟିୟା ୱା ବନ୍ଧିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏକୱାରଂ ହରିତ୍ୱା ୱା ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱାତି ଇଦଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଚେତିୟାଦିପରିକ୍ଖେପଂ ପୁପ୍ଫପଟକରଣଞ୍ଚ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଚେତିୟଂ ୱା ବୋଧିଂ ୱା ପରିକ୍ଖିପନ୍ତେନ ଏକୱାରଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁରିମଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ପତ୍ତେ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦାତବ୍ବଂ, ତେନପି ଏକୱାରଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତଥେୱ କାତବ୍ବଂ। ପୁପ୍ଫପଟଂ କରୋନ୍ତେନ ଚ ଏକୱାରଂ ହରିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦାତବ୍ବଂ, ତେନପି ତଥେୱ କାତବ୍ବଂ। ସଚେପି ଦ୍ୱେୟେୱ ଭିକ୍ଖୂ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ଠତ୍ୱା ପରିୟାୟେନ ହରନ୍ତି, ୱଟ୍ଟତିୟେୱାତି ୱଦନ୍ତି।

ପୂରିତନ୍ତି ଦୀଘତୋ ପସାରଣୱସେନ ପୂରିତଂ। ୱାୟିତୁଂ ନ ଲଭତୀତି ଦୀଘତୋ ପସାରିତେ ତିରିୟତୋ ହରଣଂ ୱାୟନଂ ନାମ ହୋତୀତି ଏକୱାରମ୍ପି ପୁପ୍ଫଗୁଣଂ ତିରିୟତୋ ହରିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ପୁପ୍ଫାନି ଠପେନ୍ତେନାତି ଅଗନ୍ଥିତାନି ପାକତିକପୁପ୍ଫାନି ଠପେନ୍ତେନ। ପୁପ୍ଫଦାମଂ ପନ ପୂଜନତ୍ଥାୟ ଭୂମିୟଂ ଠପେନ୍ତେନ ଫୁସାପେତ୍ୱା ୱା ଅଫୁସାପେତ୍ୱା ୱା ଦିଗୁଣଂ କତ୍ୱା ଠପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। ଘଟିକଦାମଓଲମ୍ବକୋତି ଅନ୍ତେ ଘଟିକାକାରଯୁତ୍ତୋ ଯମକଦାମଓଲମ୍ବକୋ। ଏକେକଂ ପନ ଦାମଂ ନିକ୍ଖନ୍ତସୁତ୍ତକୋଟିୟାୱ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଓଲମ୍ବିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ପୁପ୍ଫଦାମଦ୍ୱୟଂ ସଙ୍ଘଟିତୁକାମେନପି ନିକ୍ଖନ୍ତସୁତ୍ତକୋଟିୟାୱ ସୁତ୍ତକୋଟିଂ ସଙ୍ଘଟିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅଡ୍ଢଚନ୍ଦାକାରେନ ମାଲାଗୁଣପରିକ୍ଖେପୋତି ଅଡ୍ଢଚନ୍ଦାକାରେନ ମାଲାଗୁଣସ୍ସ ପୁନପ୍ପୁନଂ ହରଣପଚ୍ଚାହରଣୱସେନ ପୂରେତ୍ୱା ପରିକ୍ଖିପନଂ। ତେନେୱ ତଂ ପୂରିମେ ପୱିଟ୍ଠଂ, ତସ୍ମା ଏତମ୍ପି ଅଡ୍ଢଚନ୍ଦାକାରଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ହରଣପଚ୍ଚାହରଣୱସେନ ପୂରିତଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଏକୱାରଂ ପନ ଅଡ୍ଢଚନ୍ଦାକାରେନ ମାଲାଗୁଣଂ ହରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। ପୁପ୍ଫଦାମକରଣନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସୁତ୍ତକୋଟିୟଂ ଗହେତ୍ୱାପି ଏକତୋ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। ଗେଣ୍ଡୁକଖରପତ୍ତଦାମାନଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ଚେଲାଦୀହି କତଦାମମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତି ଅକପ୍ପିୟାନୁଲୋମତ୍ତାତି ୱଦନ୍ତି।

‘‘ଲାସିୟନାଟକଂନାଟେନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତମେୱ ପରିୟାୟନ୍ତରେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ରେଚକଂ ଦେନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଅଭିନୟଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ଅତ୍ତନୋ ଅଧିପ୍ପାୟଂ ପକାସେତ୍ୱା ‘‘ଏୱଂ ନଚ୍ଚିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପଠମଂ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ନଚ୍ଚନାକାରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କେଚି ପନ ‘‘ମୁଖେ ଅଙ୍ଗୁଲିୟୋ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତା ଚକ୍କମିୱ ଅତ୍ତାନଂ ଭମୟମାନା ରେଚକଂ ଦେନ୍ତି ନାମା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଏକେକାୟ ପନ୍ତିୟା ଅଟ୍ଠ ଅଟ୍ଠ ପଦାନି ଅସ୍ସାତି ଅଟ୍ଠପଦଂ। ‘‘ଅଟ୍ଠାପଦ’’ନ୍ତିପି ପଠନ୍ତି। ଦସପଦେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ପଦାନୀତି ଚ ସାରିଆଦୀନଂ ପତିଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନାନି। ଦସପଦଂ ନାମ ଦ୍ୱୀହି ପନ୍ତୀହି ୱୀସତିୟା ପଦେହି କୀଳଅନଜୂତଂ। ଆକାସେୟେୱ କୀଳନ୍ତୀତି ‘‘ଅୟଂ

ସାରୀ ଅସୁକପଦଂ ମଯା ନୀତା, ଅଯଂ ଅସୁକପଦ’’ନ୍ତି କେୱଲଂ ମୁଖେନେୱ ୱଦନ୍ତା ଆକାସେଯେୱ ଜୂତଂ କୀଳନ୍ତି। ଜୂତଫଲକେତି ଜୂତମଣ୍ଡଲେ। ପାସକକୀଳାଯ କୀଳନ୍ତୀତି ପାସକଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଛସୁ ପସ୍ସେସୁ ଏକେକଂ ଯାୱ ଛକ୍କଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା କତକୀଳନଂ, ତଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଯଥାଲଦ୍ଧଏକକାଦିୱସେନ ସାରିଯୋ ଅପନେନ୍ତା ଉପନେନ୍ତା ଚ କୀଳନ୍ତି। ଘଟେନ କୀଳା ଘଟିକାତି ଏକେ।

ମଞ୍ଜଟ୍ଠିଯା ୱାତି ମଞ୍ଜଟ୍ଠିରୁକ୍ଖସାରଂ ଗହେତ୍ୱା ପକ୍କକସାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ସଲାକହତ୍ଥନ୍ତି ତାଲହୀରାଦୀନଂ କଲାପସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ବହୂସୁ ସଲାକାସୁ ୱିସେସରହିତଂ ଏକଂ ସଲାକଂ ଗହେତ୍ୱା ତାସୁ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁନ ତଂଯେୱ ଉଦ୍ଧରନ୍ତା ସଲାକହତ୍ଥେନ କୀଳନ୍ତୀତି କେଚି। ପଣ୍ଣେନ ୱଂସାକାରେନ କତା ନାଳିକା ପଣ୍ଣନାଳିକା। ତେନେୱାହ ‘‘ତଂ ଧମନ୍ତା’’ତି। ପୁଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ମୁଖାଗତଂ ଅକ୍ଖରଂ ଗହେତ୍ୱା ନଟ୍ଠମୁଟ୍ଠିଲାଭାଲାଭାଦିଜାନନକୀଳା ଅକ୍ଖରିକାତିପି ୱଦନ୍ତି। ହତ୍ଥିସ୍ମିନ୍ତି ନିମିତ୍ତତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମଂ, ହତ୍ଥିନିମିତ୍ତସିପ୍ପେତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସ୍ସସ୍ମିନ୍ତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ‘‘ଉସ୍ସେଳେନ୍ତି ଅପ୍ଫୋଟେନ୍ତୀ’’ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଦାନଂ ଅତ୍ଥୋ ପାକଟୋଯେୱାତି ନ ୱୁତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ ଉସ୍ସେଳେନ୍ତୀତି ମୁଖେନ ଉସ୍ସେଳନସଦ୍ଦଂ ପମୁଞ୍ଚନ୍ତି, ମହନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଅବ୍ୟତ୍ତସଦ୍ଦଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଅଜାନଂ ସଞ୍ଜଗ୍ଘଂ ଦେନ୍ତା ଅଜପାଲକା ୱିଯ ମୁଖେନ ୱାତଂ ନିଚ୍ଛାରେନ୍ତା ସୁଖୁମଂ ଅବ୍ୟତ୍ତନାଦଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତୀ’’ତିପି ୱଦନ୍ତି। ଅପ୍ଫୋଟେନ୍ତୀତି ଭୁଜହତ୍ଥସଙ୍ଘଟ୍ଟନସଦ୍ଦଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତି, ୱାମହତ୍ଥଂ ଉରେ ଠପେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ପାଣିନା ତତ୍ଥ ତାଳନେନ ସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମୁଖଡିଣ୍ଡିମନ୍ତି ମୁଖଭେରିଯା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ।

୪୩୨।ପସାଦାୱହେନାତି ପସାଦଜନନକେନ। ଅଭିକ୍କମନଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଗମନେନା’’ତି। ପଟିକ୍କମନଂ ପଟିକ୍କନ୍ତଂ। ନିୱତ୍ତନେନାତି ନିୱତ୍ତିମତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତି। ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ପନ ଗମନଂ ଗମନମେୱ। ଅଭିମୁଖଂ ଲୋକିତଂ ଆଲୋକିତନ୍ତି ଆହ ‘‘ପୁରତୋ ଦସ୍ସନେନା’’ତି। ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଦସ୍ସନେନାତି ଅନୁଦିସାପେକ୍ଖନଂ ଦସ୍ସେତି। ଯଂଦିସାଭିମୁଖୋ ଗଚ୍ଛତି ତିଟ୍ଠତି ନିସୀଦତି, ତଦଭିମୁଖଂ ପେକ୍ଖନଂ ଆଲୋକିତଂ, ତଦନୁଗତଦିସାଲୋକନଂ ‘‘ୱିଲୋକିତ’’ନ୍ତି ହି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଞ୍ଞାନିପି ହେଟ୍ଠା ଉପରି ପଚ୍ଛତୋ ପେକ୍ଖନୱସେନ ଓଲୋକିତୋଲ୍ଲୋକିତାପଲୋକିତାନି ନାମ ହୋନ୍ତି। ତାନି ପନ ନ ସମଣସାରୁପ୍ପାନି ଅପ୍ପସାଦାୱହାନି, ତେନେୱେତ୍ଥ ଆଲୋକିତୱିଲୋକିତାନେୱ ଗହିତାନି। ତେସନ୍ତି ସମାସେ ଗୁଣୀଭୂତାନିପି ପଚ୍ଚାନି ପରାମସତି। ‘‘ପଚ୍ଚସଙ୍କୋଚନେନା’’ତି ହି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଚ୍ଚାନି ତତ୍ଥ ଗୁଣୀଭୂତାନି ସଙ୍କୋଚନସ୍ସ ପଧାନତ୍ତା। ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞେହୀତି ସାତ୍ଥକତାଦିପରିଗ୍ଗାହିକାଯ ସତିଯା ତଥାପୱତ୍ତସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ଚ ସମନ୍ତତୋ ପକାରେହି, ପକଟ୍ଠଂ ୱା ସୱିସେସଂ ଜାନାତୀତି ସମ୍ପଜାନୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। ତଥାପୱତ୍ତଞାଣସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଅଭିସଙ୍ଖତତ୍ତାତି ସମ୍ମା ପୱତ୍ତିତତ୍ତା। ହେଟ୍ଠାଖିତ୍ତଚକ୍ଖୂତି ଖନ୍ଧଂ ଅନାମେତ୍ୱାୱ ଅଧୋଖିତ୍ତଚକ୍ଖୁ। ଖନ୍ଧଂ ନାମେତ୍ୱା ହି ହେଟ୍ଠାୱଲୋକନଂ ନ ସମଣସାରୁପ୍ପଂ। ‘‘ଓକ୍ଖିତ୍ତଚକ୍ଖୂ’’ତି ଚ ଇମିନା ଯୁଗମତ୍ତଦସ୍ସିତା ୱୁତ୍ତା।

ବୋନ୍ଦୋତି ଲୋଲୋ ମନ୍ଦଧାତୁକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଭକୁଟିଂ କତ୍ୱାତି ଭମୁକଭେଦଂ କତ୍ୱା। ସାଖଲ୍ୟେନ ଯୁତ୍ତାତି ‘‘ତତ୍ଥ କତମଂ ସାଖଲ୍ୟଂ? ଯା ସା ୱାଚା ନେଲା କଣ୍ଣସୁଖା’’ତିଆଦିନା (ଧ। ସ। ୧୩୫୦) ନଯେନ ୱୁତ୍ତସାଖଲ୍ୟେନ ସମନ୍ନାଗତା, ମୁଦୁୱଚନାତି ଅତ୍ଥୋ। ନେଲାତି ଏଲଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦୋସୋ, ନାସ୍ସା ଏଲନ୍ତି ନେଲା, ନିଦ୍ଦୋସାତି ଅତ୍ଥୋ। କଣ୍ଣସୁଖାତି ବ୍ୟଞ୍ଜନମଧୁରତାଯ କଣ୍ଣାନଂ ସୁଖା, ସୂଚିନା ୱିଜ୍ଝନଂ ୱିଯ କଣ୍ଣସୂଲଂ ନ ଜନେତି। ଦାନନିବନ୍ଧାନୀତି ନିବଦ୍ଧଦାନାନି।

‘‘ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେ ଆମନ୍ତେସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ ସାରିପୁତ୍ତା’’ତି ୱଚନତୋ ‘‘ସାରିପୁତ୍ତା’’ତି ଇଦଂ ଏକସେସନଯେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅଯମତ୍ଥୋ ପାକଟୋଯେୱାତି ନ ୱୁତ୍ତୋ। ‘‘ସାରିପୁତ୍ତା’’ତି ହି ଇଦଂ ଏକସେସନଯେନ ୱୁତ୍ତଂ ୱିରୂପେକସେସସ୍ସପି ଇଚ୍ଛିତତ୍ତା, ତେନେୱେତ୍ଥ ବହୁୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ କତୋତି। ସଦ୍ଧସ୍ସ ପସନ୍ନସ୍ସାତି ରତନତ୍ତଯସ୍ସ ସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ତତୋଯେୱ ଚ ପସନ୍ନସ୍ସ, କମ୍ମଫଲସଦ୍ଧାଯ ୱା ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ସଦ୍ଧସ୍ସ ରତନତ୍ତଯପ୍ପସାଦବହୁଲତାଯ ପସନ୍ନସ୍ସ।

୪୩୩।ଆପତ୍ତିଂ ରୋପେତଦ୍ଦାତି କୁଲଦୂସକକମ୍ମେନ ଆପନ୍ନାପତ୍ତିଂ ରୋପେତଦ୍ଦା। ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେତି ବହିଗାମେ ୱିହାରଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅନ୍ତୋଗାମେ ୱିହାରୋ ପନ ‘‘ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ନ ୱସିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇମିନାୱ ସଙ୍ଗହିତୋ ଗାମଗ୍ଗହଣେନେୱ ଗହିତତ୍ତା। ‘‘ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ’’ତି ୱଚନତୋ ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ସାମନ୍ତା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସାମନ୍ତଗାମେ ପିଣ୍ଡାଯ ନ ଚରିତବ୍ବନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱାସସ୍ସ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ଯଦି ତତ୍ଥ ୱସତି, ତେନ ସାମନ୍ତଗାମେପି ପିଣ୍ଡାଯ ନ ଚରିତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ପିଣ୍ଡାଯ ନ ଚରିତବ୍ବନ୍ତି ଯସ୍ମିଂ ଗାମେ କୁଲଦୂସକକମ୍ମଂ କତଂ, ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ନ ଚରିତବ୍ବଂ। ଯସ୍ମିଞ୍ହି ଗାମେ ୱା ନିଗମେ ୱା କୁଲଦୂସକକମ୍ମଂ କତଂ, ଯସ୍ମିଞ୍ଚ ୱିହାରେ ୱସତି, ନେୱ ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ୱା ନିଗମେ ୱା ଚରିତୁଂ ଲବ୍ଭତି, ନ ୱିହାରେ ୱସିତୁଂ। ସାମନ୍ତୱିହାରେ ୱସନ୍ତେନ ପନ ସାମନ୍ତଗାମେ ଚରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ତତ୍ଥ ୱାସସ୍ସ ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା।

୪୩୫।ଅଟ୍ଠାରସୱତ୍ତାନୀତି ‘‘ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବଂ, ନ ନିସ୍ସଯୋ ଦାତବ୍ବୋ, ନ ସାମଣେରୋ ଉପଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋ, ନ ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦକସମ୍ମୁତି ସାଦିତବ୍ବା, ସମ୍ମତେନ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ନ ଓୱଦିତବ୍ବା, ଯାଯ ଆପତ୍ତିଯା ସଙ୍ଘେନ ପବ୍ବାଜନୀଯକମ୍ମଂ କତଂ ହୋତି, ନ ସା ଆପତ୍ତି ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବା ଅଞ୍ଞା ୱା ତାଦିସିକା ତତୋ ୱା ପାପିଟ୍ଠତରା, କମ୍ମଂ ନ ଗରହିତବ୍ବଂ, କମ୍ମିକା ନ ଗରହିତବ୍ବା, ନ ପକତତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପୋସଥୋ ଠପେତବ୍ବୋ, ନ ପୱାରଣା ଠପେତବ୍ବା, ନ ସୱଚନୀଯଂ କାତବ୍ବଂ, ନ ଅନୁୱାଦୋ ଠପେତବ୍ବୋ, ନ ଓକାସୋ କାରେତବ୍ବୋ, ନ ଚୋଦେତବ୍ବୋ, ନ ସାରେତବ୍ବୋ, ନ ଭିକ୍ଖୂହି ସମ୍ପଯୋଜେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଏୱମାଗତାନି ଅଟ୍ଠାରସ ୱତ୍ତାନି।

ଅସ୍ସଜିପୁନବ୍ବସୁକପ୍ପଧାନା ଅସ୍ସଜିପୁନବ୍ବସୁକାତି ୱୁତ୍ତା ସହଚରଣଞାଯେନ। ଅନୁଲୋମପଟିପଦଂ ଅପ୍ପଟିପଜ୍ଜନତାଯାତି ଯଥାପଞ୍ଞତ୍ତସମ୍ମାୱତ୍ତସଙ୍ଖାତଂ ଅନୁଲୋମପଟିପଦଂ ଅପ୍ପଟିପଜ୍ଜନତାଯ, ଯେନ ୱତ୍ତେନ ଚିଣ୍ଣେନ ସଙ୍ଘୋ ଅନୁଲୋମିକୋ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ଅୱତ୍ତନତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନ ପନ୍ନଲୋମା ହୋନ୍ତୀତି ପତିତଲୋମା ନ ହୋନ୍ତି, ଅନୁକୂଲୱୁତ୍ତିନୋ ନ ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନିତ୍ଥରଣମଗ୍ଗଂ ନ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଅନୁଲୋମୱତ୍ତସଙ୍ଖାତଂ ନିତ୍ଥରଣୂପାଯଂ ନ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ଯେନ ୱତ୍ତେନ ଚିଣ୍ଣେନ ସାପତ୍ତିକଭାୱତୋ ନିତ୍ତିଣ୍ଣା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମିଂ ନିତ୍ଥରଣକୱତ୍ତସ୍ମିଂ ନ ୱତ୍ତନ୍ତି, ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନତ୍ଥଂ ତୁରିତତୁରିତା ଛନ୍ଦଜାତା ନ ହୋନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଦସହି ଅକ୍କୋସୱତ୍ଥୂହୀତି ଜାତିନାମଗୋତ୍ତକମ୍ମସିପ୍ପଆବାଧଲିଙ୍ଗକିଲେସଆପତ୍ତିହୀନସଙ୍ଖାତେହିଦସହି ଅକ୍କୋସକାରଣେହି। ଛନ୍ଦଗାମିତା ପାପେନ୍ତୀତିଆଦୀସୁ ଯ-କାରୋ ‘‘ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ଲୁତ୍ତନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋତି ଆହ ‘‘ଛନ୍ଦଗାମିତାଯପି ପାପେନ୍ତୀ’’ତିଆଦି। ତେସନ୍ତି ଅସ୍ସଜିପୁନବ୍ବସୁକାନଂ ଗଣପାମୋକ୍ଖାନଂ।

୪୩୬-୪୩୭। ନିଗମସ୍ସ ଅପାକଟତ୍ତା ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତତ୍ଥା’’ତିଆଦିମାହ। ପରସନ୍ତକଂ ଦେତି, ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହେନ ପରସନ୍ତକଂ ଗହେତ୍ୱା ଦେନ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ୱତ୍ଥୁପୂଜନତ୍ଥାଯାତି ମାତାପିତୂନମ୍ପି ଦେନ୍ତେନ ୱତ୍ଥୁପୂଜନତ୍ଥାଯ ଏୱ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ‘‘ମଣ୍ଡନତ୍ଥାଯ ପନ ସିୱଲିଙ୍ଗାଦିପୂଜନତ୍ଥାଯାତି ଏୱଂକମେୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇମଂ ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ଜୀୱିକମ୍ପି କପ୍ପେସ୍ସନ୍ତୀତି ମାତୁଆଦୀନଂ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। କସ୍ସଚିପୀତି ଞାତକସ୍ସ ଅଞ୍ଞାତକସ୍ସ ୱା କସ୍ସଚିପି। ଞାତିସାମଣେରେହେୱାତି ଅନୁଚ୍ଛୱିକତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ସମ୍ପତ୍ତାନଂ ସାମଣେରାନଂ ଉପଡ୍ଢଭାଗଂ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସଙ୍ଘିକସ୍ସ ଲାଭସ୍ସ ଉପଚାରସୀମଗତାନଂ ସାମଣେରାନମ୍ପି ସନ୍ତକତ୍ତା ତେସମ୍ପି ଉପଡ୍ଢଭାଗୋ ଲବ୍ଭତେୱାତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଚୂଳକନ୍ତି ଉପଡ୍ଢଭାଗତୋପି ଉପଡ୍ଢଂ। ଚତୁତ୍ଥଭାଗସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ।

‘‘ସାମଣେରା…ପେ… ଠପେନ୍ତୀ’’ତି ଇଦଂ ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ଅଭାଜିଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥାତି ମଗ୍ଗେ ୱା ଚେତିଯଙ୍ଗଣେ ୱା। ଦାପେତୁଂ ନ ଲଭନ୍ତୀତି ସାମଣେରେହି ଦାପେତୁଂ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ତଂ ପୁପ୍ଫଦାନଂ ନାମ ସିଯା। ଯଦି ହି ତଥା ଆଗତାନଂ ତେସଂ ଦାନଂ ପୁପ୍ଫଦାନଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ସାମଣେରେହିପି ଦାତୁଂ ନ ଲବ୍ଭେଯ୍ୟ। ସଯମେୱାତି ସାମଣେରା ସଯମେୱ। ଯାଗୁଭତ୍ତାଦୀନି ଆଦାଯାତି ଇଦଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଯାଗୁଭତ୍ତାଦିସମ୍ପାଦନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତଂ।

ୱୁତ୍ତନଯେନେୱାତି ମାତାପିତୂନଂ ତାୱ ହରିତ୍ୱାପି ହରାପେତ୍ୱାପି ପକ୍କୋସିତ୍ୱାପି ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱାପି ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ସେସଞାତକାନଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱାୱ। ମାତାପିତୂନଞ୍ଚ ହରାପେନ୍ତେନ ଞାତିସାମଣେରେହେୱ ହରାପେତବ୍ବଂ, ଇତରେ ପନ ଯଦି ସଯମେୱ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ୱଟ୍ଟତୀତି ଇମଂ ପୁପ୍ଫେ ୱୁତ୍ତନଯଂ ଫଲେପି ଅତିଦିସତି, ତସ୍ମା ଫଲମ୍ପି ମାତାପିତୂନଂ ହରଣହରାପନାଦିନା ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ସେସଞାତୀନଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱାୱ। ଇଦାନି ‘‘ଯୋ ହରିତ୍ୱା ୱା ହରାପେତ୍ୱା ୱା…ପେ… ଇସ୍ସରୱତାଯ ଦଦତୋ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯ’’ନ୍ତି ଇମଂ ପୁପ୍ଫେ ୱୁତ୍ତନଯଂ ଫଲେପି ସଙ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘କୁଲସଙ୍ଗହତ୍ଥାଯ ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ଖୀଣପରିବ୍ବଯାନନ୍ତି ଆଗନ୍ତୁକେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଫଲପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱାତି ‘‘ଏତ୍ତକାନି ଫଲାନି ଦାତବ୍ବାନୀ’’ତି ଏୱଂ ଫଲପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱା। ରୁକ୍ଖପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱାତି ‘‘ଇମେହି ରୁକ୍ଖେହି ଦାତବ୍ବାନୀ’’ତି ଏୱଂ ରୁକ୍ଖପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱା। ପରିଚ୍ଛିନ୍ନେସୁପି ରୁକ୍ଖେସୁ ‘‘ଇଧ ଫଲାନି ସୁନ୍ଦରାନି, ଇତୋ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱଦନ୍ତେନ କୁଲସଙ୍ଗହୋ କତୋ ନାମ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ଏୱଂ ପନ ନ ୱତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି।

ରୁକ୍ଖଚ୍ଛଲ୍ଲୀତି ରୁକ୍ଖତ୍ତଚୋ। ତେସଂ ତେସଂ ଗିହୀନଂ ଗାମନ୍ତରଦେସନ୍ତରାଦୀସୁ ସାସନପଟିସାସନହରଣଂ ଜଙ୍ଘପେସନିକଂ। ତେନାହ ‘‘ଗିହୀନଂ ଦୂତେଯ୍ୟଂ ସାସନହରଣକମ୍ମ’’ନ୍ତି। ଦୂତସ୍ସ କମ୍ମଂ ଦୂତେଯ୍ୟଂ। ପଠମଂ ସାସନଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱାପି…ପେ… ପଦେ ପଦେ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଇଦଂ ତସ୍ସ ସାସନଂ ଆରୋଚେସ୍ସାମୀତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଗମନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ପନ ସାସନଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସଯମେୱ କାରୁଞ୍ଞେ ଠିତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପତିରୂପଂ ସାସନଂ ଆରୋଚେତି, ଅନାପତ୍ତି। ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରନ୍ତି ‘‘ମମ ୱଚନେନ ଭଗୱତୋ ପାଦେ ୱନ୍ଦଥା’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ପଠମଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପକ୍କମତାଯସ୍ମାତି ଇଦଂ ପବ୍ବାଜନୀଯକମ୍ମୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ପୁନ ପକ୍କମତାଯସ୍ମାତି ଇଦଂ ପନ ପବ୍ବାଜନୀଯକମ୍ମକତସ୍ସ ୱତ୍ତୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ପଠମସଙ୍ଘଭେଦସଦିସାନେୱାତି ଏତ୍ଥ ଅଙ୍ଗେସୁପି ଯଥା ତତ୍ଥ ପରକ୍କମନଂ, ଏୱଂ ଇଧ ଛନ୍ଦାଦୀହି ପାପନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସେସଂ ତାଦିସମେୱାତି।

କୁଲଦୂସକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଗମନୱଣ୍ଣନା

୪୪୨। ପଠମଂ ଆପତ୍ତି ଆପଜ୍ଜନଂ ଏତେସନ୍ତି ପଠମାପତ୍ତିକା। ତତ୍ତକାନି ଅହାନୀତି ପଟିଚ୍ଛାଦିତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଆରୋଚିତଦିୱସୋ, ତାୱ ଦିୱସପକ୍ଖମାସସଂୱଚ୍ଛରୱସେନ ଯତ୍ତକୋ କାଲୋ ଅତିକ୍କନ୍ତୋ, ତତ୍ତକଂ କାଲନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅକାମେନ ଅୱସେନାତି ଏତ୍ଥ ଅପ୍ପଟିକମ୍ମକତାଯ ଆପତ୍ତିଯା ସଗ୍ଗମୋକ୍ଖାୱରଣଭାୱତୋ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତେନପି ପରିୱସିତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅବ୍ଭେତବ୍ବୋତି ଅବ୍ଭାନକମ୍ମୱସେନ ପକ୍କୋସିତବ୍ବୋ। ତେ ଚ ଭିକ୍ଖୂ ଗାରଯ୍ହାତି ଏତ୍ଥ ଯେ ଊନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଅବ୍ଭେନ୍ତି, ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଚ ଗରହିତବ୍ବା ସାତିସାରା ସଦୋସା, ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଅଯମତ୍ଥୋ ପାକଟୋଯେୱାତି ନ ୱୁତ୍ତୋ। ସାମୀଚୀତି ୱତ୍ତଂ।

ଇତି ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ ୱିନଯଟ୍ଠକଥାଯ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ

ତେରସକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। ଅନିଯତକଣ୍ଡଂ

୧। ପଠମଅନିଯତସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୪୪୩। ପୁତ୍ତସଦ୍ଦେନ ସାମଞ୍ଞନିଦ୍ଦେସତୋ ଏକସେସନଯେନ ଵା ପୁତ୍ତୀପି ଗହିତାତି ଆହ ‘‘ବହୂ ଧୀତରୋ ଚା’’ତି। ଦାନପ୍ପଦାନେସୂତି ଖୁଦ୍ଦକେସୁ ଚେଵ ମହନ୍ତେସୁ ଚ ଦାନେସୁ। ଛଣଂ ନାମ ଅତ୍ତନୋ ଗେହେ କତ୍ତବ୍ବମଙ୍ଗଲନ୍ତି ଆହ ‘‘ଆଵାହଵିଵାହମଙ୍ଗଲାଦୀସୂ’’ତି। ଏତ୍ଥ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଫଗ୍ଗୁଣମାସାଦୀସୁ ଉତ୍ତରଫଗ୍ଗୁଣାଦିଅଭିଲକ୍ଖିତଦିଵସେସୁ ସପରିଜନାନଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ମଙ୍ଗଲକରଣମ୍ପି ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଅନ୍ତରୁସ୍ସଵେସୂତି ମହୁସ୍ସଵସ୍ସ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ପଵତ୍ତିତୌସ୍ସଵେସୁ। ଆସାଳ୍ହୀପଵାରଣନକ୍ଖତ୍ତାଦୀସୂତି ଏତ୍ଥ ନକ୍ଖତ୍ତସଦ୍ଦୋ ପଚ୍ଚେକଂ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଆସାଳ୍ହୀନକ୍ଖତ୍ତନ୍ତି ଵସ୍ସୂପଗମନପୂଜାଦିଵସଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ, ପଵାରଣନକ୍ଖତ୍ତନ୍ତି ପଵାରଣପୂଜାଦିଵସଂ ସନ୍ଧାଯ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଯସ୍ମିଂ ନକ୍ଖତ୍ତେ ଗାମନିଗମଵାସିନୋ ତଯୋ ସତ୍ତ ଵା ଦିଵସେ ନକ୍ଖତ୍ତଘୋସନଂ କତ୍ଵା ଯଥାଵିଭଵଂ ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତା ଭୋଗେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତା ନକ୍ଖତ୍ତକୀଳଂ କୀଳନ୍ତି, ତମ୍ପି ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ଇମେପି ଦାରକାତି ଅତ୍ତନୋ ଦାରକେ ସନ୍ଧାଯ ଵଦନ୍ତି। ତଦନନ୍ତରନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭୋଜନାନନ୍ତରଂ।

୪୪୪-୪୪୫।ତଂ କମ୍ମନ୍ତି ତଂ ଅଜ୍ଝାଚାରକମ୍ମଂ। ଭିକ୍ଖୁ ନିସିନ୍ନେତି ଏତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂତି ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ପଚ୍ଚତ୍ତଵଚନଂ, ଭୁମ୍ମଵଚନସ୍ସ ଵା ଲୋପଂ କତ୍ଵା ନିଦ୍ଦେସୋତି ଆହ ‘‘ଭିକ୍ଖୁମ୍ହି ନିସିନ୍ନେ’’ତି। ପାଠଇଯଂ ‘‘ସୋତସ୍ସ ରହୋ’’ତି ଇଦଂ ଅଥୁଦ୍ଧାରଵସେନ ଵୁତ୍ତଂ, ‘‘ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ଆସନେ’’ତି ପନ ଵଚନତୋ ‘‘ସକ୍କା ହୋତି ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେଵିତୁ’’ନ୍ତି ଚ ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ରହୋ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କିଞ୍ଚାପୀ’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ପରିଚ୍ଛେଦୋ ଵେଦିତବ୍ବୋତି ରହୋ ନିସଜ୍ଜାପତ୍ତିଯା ପରିଚ୍ଛେଦୋ ଵଵତ୍ଥାନଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଇଦାନି ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ରହେନେଵ ଆପତ୍ତିଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସଚେପି ହୀ’’ତିଆଦିମାହ। ପିହିତକଵାଟସ୍ସାତି ଇମିନା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଭାଵତୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ରହୋସବ୍ଭାଵଂ ଦସ୍ସେତି। ଅପିହିତକଵାଟସ୍ସାତି ଇମିନା ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଭାଵଂ ଦସ୍ସେତି। ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ଚ ଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦେ ଆଗତନଯେନ ସୋତସ୍ସ ରହଵସେନପି ପରିଚ୍ଛେଦୋ ଵେଦିତବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘ଅନ୍ତୋଦ୍ଵାଦସହତ୍ଥେପି ଓକାସେ’’ତି । ‘‘ଅନ୍ତୋଦ୍ଵାଦସହତ୍ଥେ’’ତି ହି ଇଦଂ ସୋତସ୍ସ ରହାଭାଵଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ। ଯଦି ହି ଚକ୍ଖୁସ୍ସେଵ ରହାଭାଵଂ ସନ୍ଧାଯ ଵଦେଯ୍ଯ , ‘‘ଅନ୍ତୋଦ୍ଵାଦସହତ୍ଥେ’’ତି ନ ଵଦେଯ୍ଯ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ତତୋ ଦୂରତରେ ନିସିନ୍ନେପି ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ରହାସମ୍ଭଵତୋ। ଯସ୍ମା ନିସୀଦିତ୍ଵା ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋ କପିମିଦ୍ଧପରେତୋ କଞ୍ଚି କାଲଂ ଚକ୍ଖୂନି ଉମ୍ମୀଲେତି, କଞ୍ଚି କାଲଂ ନିମୀଲେତି, ନ ଚ ମହାନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମତି, ତସ୍ମା ‘‘ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋପି ଅନାପତ୍ତିଂ କରୋତୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ନିପଜ୍ଜିତ୍ଵା ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋ ପନ ତାଦିସୋ ନ ହୋତୀତି ଆହ ‘‘ନିପଜ୍ଜିତ୍ଵା ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋ ନ କରୋତୀ’’ତି, ଅନାପତ୍ତିଂ ନ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ପଟିଲଦ୍ଧସୋତାପତ୍ତିଫଲାତି ଅନ୍ତିମପରିଚ୍ଛେଦତୋ ଅରିଯସାଵିକଂ ଦସ୍ସେତି। ପଟିଵିଦ୍ଧଚତୁସଚ୍ଚାତି ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନ ପଟିଵିଦ୍ଧଚତୁସଚ୍ଚା। ତିଣ୍ଣଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ କାରେତବ୍ବୋତି ନିସଜ୍ଜଂ ପଟିଜାନମାନସ୍ସ ତିଣ୍ଣଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଞ୍ଞତରସମାଯୋଗୋ ହୋତିଯେଵାତି ଵୁତ୍ତଂ। ପାରାଜିକେନ ପନ ସଙ୍ଘାଦିସେସେନ ଚ ପାଚିତ୍ତିଯେନ ଚ ତେନାକାରେନ ନିସଜ୍ଜଂ ପଟିଜାନମାନୋଵ କାରେତବ୍ବୋ। ନ ଅପ୍ପଟିଜାନମାନୋତି ଅଲଜ୍ଜୀପି ଅପ୍ପଟିଜାନମାନୋ ଆପତ୍ତିଯା ନ କାରେତବ୍ବୋତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଵୁତ୍ତଂ। ସୋ ହି ଯାଵ ନ ପଟିଜାନାତି, ତାଵ ନେଵ ସୁଦ୍ଧୋ, ନ ଅସୁଦ୍ଧୋତି ଵା ଵତ୍ତବ୍ବୋ, ଵତ୍ତାନୁସନ୍ଧିନା ପନ କାରେତବ୍ବୋ। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

‘‘ପଟିଞ୍ଞା ଲଜ୍ଜୀସୁ କତା, ଅଲଜ୍ଜୀସୁ ଏଵଂ ନ ଵିଜ୍ଜତି;

ବହୁମ୍ପି ଅଲଜ୍ଜୀ ଭାସେଯ୍ଯ, ଵତ୍ତାନୁସନ୍ଧିତେନ କାରଯେ’’ତି। (ପରି। ୩୫୯);

ଯେନ ଵା ସା ସଦ୍ଧେଯ୍ଯଵଚସା ଉପାସିକା ଵଦେଯ୍ଯ, ତେନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ କାରେତବ୍ବୋତି ଏତ୍ଥ ‘‘ପଟିଜାନମାନୋ’’ତି ଅଵୁତ୍ତେପି ଅଧିକାରତ୍ତା ‘‘ପଟିଜାନମାନୋଵ ତେନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ କାରେତବ୍ବୋ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ତଥାରୂପାଯ ଉପାସିକାଯ ଵଚନେନ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତାଭାଵତୋ ଦିଟ୍ଠଂ ନାମ ତଥାପି ହୋତି, ଅଞ୍ଞଥାପି ହୋତୀତି ଦସ୍ସନେନ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତସମ୍ଭଵଂ ଦସ୍ସେତି। ଏଵଂ ମହିଦ୍ଧିକା ନାମ…ପେ… ଵଦାପେଥାତି ଇଦଂ ‘‘ଏଵଂ ମହିଦ୍ଧିକାପି ତୁମ୍ହେ ଏଵରୂପେ ଆସଙ୍କନୀଯେ ଠାନେ କସ୍ମା ଅନୁପପରିକ୍ଖିତ୍ଵା ନିସିନ୍ନତ୍ଥ, ତୁମ୍ହାଦିସେହି ନାମ ଅନ୍ତରଘରେ ନିସୀଦନ୍ତେହି ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ଵା ପତିରୂପେ ଠାନେ ନିସୀଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଥେରଂ ଓଵଦନ୍ତୋ ଆହ, ନ ପନ ଅସଦ୍ଦହନ୍ତୋ। ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ ଅନୁପପରିକ୍ଖିତ୍ଵା ଅନିସିନ୍ନଭାଵଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅନ୍ତରଘରସ୍ସେଵେସୋ ଆଵୁସୋ ଦୋସୋ’’ତି ଆହ। ଏଵମକାସିନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ନିଗୂହିତବ୍ବମ୍ପି ଗୁଣଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଏଵଂ ଵିଯ ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିଯଂ ଅକାସିଂ। ରକ୍ଖେଯ୍ଯାସି ମନ୍ତି ‘‘ମା ମଂ ଅଞ୍ଞେପି ଏଵଂ ଜାନନ୍ତୂ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣଂ ଅଜାନାପେତୁକାମୋ ଵଦତି।

୪୪୬-୪୫୧।ମାତୁଗାମସ୍ସ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱନ୍ତୋତି ଏତ୍ଥ ‘‘ମଗ୍ଗେ’’ତି ପାଠସେସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘ମାତୁଗାମସ୍ସ ମଗ୍ଗେ’’ତି। ରହୋ ନିସଜ୍ଜସ୍ସାଦସ୍ସ ଅସତିପି ମେଥୁନରାଗଭାୱେ ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧକିଲେସତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ମେଥୁନଧମ୍ମସନ୍ନିସ୍ସିତକିଲେସୋ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି, ତେନେୱ ସନ୍ନିସ୍ସିତଗ୍ଗହଣଂ କତଂ। ତଂ ସନ୍ଧାୟ ଅଗତେପି ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଗତତ୍ତା ‘‘ଅସ୍ସାଦେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ପାଚିତ୍ତିୟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ରହସ୍ସାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅନାପତ୍ତୀତି ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିସିନ୍ନତ୍ତା ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦମତ୍ତେନେତ୍ଥ ଆପତ୍ତି ନ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅୟଂ ଧମ୍ମୋ ଅନିୟତୋତି ଏତ୍ଥ ତିଣ୍ଣଂ ଆପତ୍ତୀନଂ ୟଂ ଆପତ୍ତିଂ ୱା ୱତ୍ଥୁଂ ୱା ପଟିଜାନାତି, ତସ୍ସ ୱସେନ କାରେତବ୍ବତାୟ ଅନିୟତୋତି ଅୟମତ୍ଥୋ ପାକଟୋୟେୱାତି ନ ୱୁତ୍ତୋ। ୟଂ ଆପତ୍ତିଂ ପଟିଜାନାତି, ତସ୍ସା ୱସେନେତ୍ଥ ଅଙ୍ଗଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ପଠମଅନିୟତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଦୁତିୟଅନିୟତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୫୨। ‘‘ଏକୋ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ନିସଜ୍ଜଂ କପ୍ପେତୁଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତ’’ନ୍ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ ନ ଘଟତୀତି ଆହ ‘‘ୟଂ ଏକୋ…ପେ… ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ’’ତି। ଏତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନନ୍ତି ‘‘ଏକୋ’’ତି ଇଦଂ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ।

୪୫୩।ବହି ପରିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି ବହି ପାକାରାଦିନା ପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ। ପରିୱେଣଙ୍ଗଣନ୍ତି ପରିୱେଣମାଝଅଙ୍ଗ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଇତ୍ଥୀପି ପୁରିସୋପୀତି ଏତ୍ଥ ପଠମେ କସ୍ମା ଇତ୍ଥିସତମ୍ପି ଅନାପତ୍ତିଂ ନ କରୋତି, ଇଧ ଏକାପି କସ୍ମା ଅନାପତ୍ତିଂ କରୋତୀତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ପଠମସିକ୍ଖାପଦଂ ‘‘ସକ୍କା ହୋତି ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱିତୁ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ମେଥୁନଧମ୍ମୱସେନ ଆଗତଂ, ନ ଚ ମେଥୁନସ୍ସ ମାତୁଗାମୋ ଦୁତିୟୋ ହୋତି। ଇତ୍ଥିୟୋ ହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞିସ୍ସା ୱଜ୍ଜଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତି, ତେନେୱ ୱେସାଲିୟଂ ମହାୱନେ ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ନିପନ୍ନେ ଭିକ୍ଖୁମ୍ହି ସମ୍ବହୁଲା ଇତ୍ଥିୟୋ ୟାୱଦତ୍ଥଂ କତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ‘‘ଇତ୍ଥିସତମ୍ପି ଅନାପତ୍ତିଂ ନ କରୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଂ ପନ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାୱସେନ ଆଗତଂ ‘‘ଅଲଞ୍ଚ ଖୋ ହୋତି ମାତୁଗାମଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାହି ୱାଚାହି ଓଭାସିତୁ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚଞ୍ଚ ସୁତ୍ୱା ମାତୁଗାମୋପି ନ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି। ତେନେୱ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାସିକ୍ଖାପଦେ ୟା ତା ଇତ୍ଥିୟୋ ହିରିମନା, ତା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଉଜ୍ଝାପେସୁଂ, ତସ୍ମା ଇଧ ‘‘ଇତ୍ଥୀପି ଅନାପତ୍ତିଂ କରୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଧ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନତ୍ତା ଇତ୍ଥୀପି ଅନାପତ୍ତିଂ କରୋତି, ତତ୍ଥ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନତ୍ତା ଇତ୍ଥିସତମ୍ପି ଅନାପତ୍ତିଂ ନ କରୋତୀତି ଚ ୱଦନ୍ତି।

କାୟସଂସଗ୍ଗୱସେନ ଅନନ୍ଧୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାୱସେନ ଅବଧିରୋ। ଅନ୍ତୋଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେ ଓକାସେତି ସୋତସ୍ସ ରହାଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଏତେନ ‘‘ସୋତସ୍ସ ରହୋ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବୋ’’ତି ଦସ୍ସେତି । ତସ୍ମା ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥତୋ ବହି ନିସିନ୍ନୋ ଅନାପତ୍ତିଂ ନ କରୋତି ସତିପି ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ରହାଭାୱେ ସୋତସ୍ସ ରହସବ୍ଭାୱତୋ। ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ସିକ୍ଖାପଦେ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନତ୍ତା ସୋତସ୍ସ ରହୋୟେୱ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ପାଳିୟଂ ପନ ‘‘ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ରହୋ’’ତି ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। କେନଚି ପନ ‘‘ଦ୍ୱେପି ରହା ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ନ ହି ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ଓକାସେ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ରହୋ ସମ୍ଭୱତି ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥତୋ ବହି ଦସ୍ସନୱିସୟେ ଦୂରତରେ ନିସିନ୍ନସ୍ସପି ଦଟ୍ଠୁଂ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟଭାୱତୋ। ନିଦ୍ଦାୟନ୍ତୋପୀତି ଇମିନା ‘‘ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାୟନ୍ତୋପି ଗହିତୋୟେୱା’’ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାୟନ୍ତେପି ସତିପି ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ରହେ ଅବଧିରତ୍ତା ସୋତସ୍ସ ରହୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଗଣ୍ଠିପଦକାରାନଂ ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ୟଥା ପନ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାୟନ୍ତୋ ଅନ୍ଧୋ ୱିୟ କିଞ୍ଚି ନ ପସ୍ସତୀତି ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ରହୋ ସମ୍ଭୱତି, ତଥା ବଧିରୋ ୱିୟ କିଞ୍ଚି ସଦ୍ଦଂ ନ ସୁଣାତୀତି ସୋତସ୍ସ ରହୋପି ସମ୍ଭୱତୀତି ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ। ଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚ ଠିତୋ ୱା ନିସିନ୍ନୋ ୱାତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ପଠମସିକ୍ଖାପଦେ ୱିୟ ‘‘ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାୟନ୍ତୋପି ଅନାପତ୍ତିଂ ନ କରୋତୀ’’ତି ଇଦଂ ପନ ନ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ୱୀମଂସିତ୍ୱା ୟଥା ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ତଥା ଗହେତବ୍ବଂ।

ସୋତସ୍ସ ରହସ୍ସେୱ ଇଧାଧିପ୍ପେତତ୍ତା ‘‘ବଧିରୋ ପନ ଚକ୍ଖୁମାପୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅନ୍ଧସ୍ସ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନମ୍ପି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନପକ୍ଖଂ ଭଜତୀତି ପଠମସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ୱିସୟତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅନ୍ଧୋ ୱା ଅବଧିରୋପି ନ କରୋତୀ’’ତି। ୟଥେୱ ହି ତତ୍ଥ ଅପିହିତକୱାଟସ୍ସ ଗବ୍ଭସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ସମୀପେପି ଠିତୋ ଅନ୍ଧୋ ଅନାପତ୍ତିଂ ନ କରୋତି, ଏୱମୟମ୍ପୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଉଭୟତ୍ଥାପୀତି ଦ୍ୱୀସୁପି ଅନିୟତେସୁ। ୟସ୍ମା ଦ୍ୱୀହି ସିକ୍ଖାପଦେହି ଉଦାୟିତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ ୱିସୁଂ ପଞ୍ଞତ୍ତା କାଚି ଆପତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ତସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଆଦିକମ୍ମିକେ ସନ୍ଧାୟ ଆଦିକମ୍ମିକାନଂ ଅନାପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ଉପନନ୍ଦତ୍ଥେରାଦୟୋ ହି ରହୋ ନିସଜ୍ଜାଦୀନଂ ଆଦିକମ୍ମିକା। ଭଗୱତା ପନ ପଠମଂ ପଞ୍ଞତ୍ତସିକ୍ଖାପଦାନିୟେୱ ଗହେତ୍ୱା ଉପନନ୍ଦୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଅନିୟତକ୍କମୋ ଦସ୍ସିତୋ। ୟଦି ଇମେହି ସିକ୍ଖାପଦେହି ୱିସୁଂ ପଞ୍ଞତ୍ତା ଆପତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥି, ଅଥ କସ୍ମା ଭଗୱତା ଅନିୟତଦ୍ୱୟଂ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି? ଏୱରୂପାୟପି ଉପାସିକାୟ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ପଟିଜାନମାନୋୟେୱ ଆପତ୍ତିୟା କାରେତବ୍ବୋ, ନ ଅପ୍ପଟିଜାନମାନୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ଭଗୱତା ୟାୟ କାୟଚି ଆପତ୍ତିୟା ୟେନ କେନଚି ଚୋଦିତେ ପଟିଞ୍ଞାତକରଣଂୟେୱ ଦଳ୍ହଂ କତ୍ୱା ୱିନୟୱିନିଚ୍ଛୟଲକ୍ଖଣଂ ଠପିତଂ। ଅଥ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଅନିୟତଂ କସ୍ମା ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ଇଦମେୱ ଲକ୍ଖଣଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅନୁଗତନ୍ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ।

ଦୁତିଯଅନିଯତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ ୱିନଯଟ୍ଠକଥାଯ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ

ଅନିଯତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟକଣ୍ଡଂ

୧। ଚୀୱରୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମକଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୫୯ ।ସମିତାୱିନାତି ସମିତପାପେନ। ଗୋତମକେ ଚେତିୟେତି ଗୋତମୟକ୍ଖସ୍ସ ଚେତିୟଟ୍ଠାନେ କତୱିହାରୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ହୋତୀତି ଭଗୱତା ଗହପତିଚୀୱରେ ଅନୁଞ୍ଞାତେ ବହୂନି ଚୀୱରାନି ଲଭିତ୍ୱା ଭଣ୍ଡିକଂ କତ୍ୱା ସୀସେପି ଖନ୍ଧେପି କଟିୟାପି ଠପେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ଚୀୱରେ ସୀମଂ ବନ୍ଧନ୍ତେନ ତିଚୀୱରଂ ପରିଭୋଗତ୍ଥାୟ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ନ ପନ ଅଧିଟ୍ଠାନୱସେନ। ନହାୟନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ନହାନଂ, ନହାନତିତ୍ଥଂ।

୪୬୦। ଏକୋ କିର ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚିନ୍ତେସି ‘‘ବୁଦ୍ଧରତନସ୍ସ ଚ ସଙ୍ଘରତନସ୍ସ ଚ ପୂଜା ପଞ୍ଞାୟତି, କଥଂ ନୁ ଖୋ ଧମ୍ମରତନଂ ପୂଜିତଂ ନାମ ହୋତୀ’’ତି। ସୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛି। ଭଗୱା ଆହ ‘‘ସଚେପି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଧମ୍ମରତନଂ ପୂଜେତୁକାମୋ, ଏକଂ ବହୁସ୍ସୁତଂ ପୂଜେହୀ’’ତି। ବହୁସ୍ସୁତଂ ଭନ୍ତେ ଆଚିକ୍ଖଥାତି। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପୁଚ୍ଛାତି। ସୋ ଭିକ୍ଖୂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ବହୁସ୍ସୁତଂ ଭନ୍ତେ ଆଚିକ୍ଖଥା’’ତି ଆହ। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣାତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଥେରଂ ସହସ୍ସଗ୍ଘନକେନ ଚୀୱରେନ ପୂଜେସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପଟିଲାଭୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି। ଉପ୍ପନ୍ନ-ସଦ୍ଦୋ ନିପ୍ଫନ୍ନପରିୟାୟୋପି ହୋତୀତି ତଂ ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତୋ ଆହ ‘‘ନୋ ନିପ୍ଫତ୍ତିୱସେନା’’ତି। ପଠମମେୱ ହି ତଂ ତନ୍ତୱାୟକମ୍ମେନ ନିପ୍ଫନ୍ନଂ।

ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଉପଡ୍ଢଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ସୟଂ ଅନୁସ୍ସାୱନକମ୍ମଂ କରୋତୀତି ଏତ୍ଥ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋପି ତଥେୱ କରୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଏକମେକେନ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଦତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଉପଡ୍ଢଂ ଗଣ୍ହାପିତାନି ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସତାନି ଅହେସୁଂ। ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଅତିୱିୟ ମମାୟତୀତି ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ତାୱ ମମାୟତୁ ଅଖୀଣାସୱଭାୱତୋ, ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ କଥନ୍ତି? ନ ଇଦଂ ମମାୟନଂ ଗେହସ୍ସିତପେମୱସେନ, ଅଥ ଖୋ ଗୁଣସମ୍ଭାୱନାୱସେନାତି ନାୟଂ ଦୋସୋ। ନୱମଂ ୱା ଦିୱସଂ ଦସମଂ ୱାତି ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ଉପୟୋଗୱଚନଂ , ନୱମେ ୱା ଦସମେ ୱା ଦିୱସେତି ଅତ୍ଥୋ। ସଚେ ଭୱେୟ୍ୟାତି ସଚେ କସ୍ସଚି ଏୱଂ ସିୟା। ୱୁତ୍ତସଦିସମେୱାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ୱୁତ୍ତଦିୱସମେୱା’’ତିପି ପଠନ୍ତି। ଧାରେତୁନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଆହା’’ତି ପାଠସେସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

୪୬୨-୪୬୩।ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିନ୍ତି ଭୁମ୍ମୱଚନସ୍ସ ଲୋପଂ କତ୍ୱା ନିଦ୍ଦେସୋତି ଆହ ‘‘ନିଟ୍ଠିତେ ଚୀୱରସ୍ମି’’ନ୍ତି, ଚୀୱରସ୍ସ କରଣପଲିବୋଧେ ଉପଚ୍ଛିନ୍ନେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପାସପଟ୍ଟଗଣ୍ଠିକପଟ୍ଟପରିୟୋସାନଂ ୟଂ କିଞ୍ଚି କାତବ୍ବଂ, ତଂ କତ୍ୱାତି ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ସୂଚିୟା ପଟିସାମନନ୍ତି ଇଦଂ ସୂଚିକମ୍ମସ୍ସ ସମ୍ମା ପରିନିଟ୍ଠିତଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ସୂଚିକମ୍ମନିଟ୍ଠାନମେୱେତ୍ଥ ପମାଣଂ। ଏତେସମ୍ପୀତି ୱିନଟ୍ଠାଦିଂ ପରାମସତି।

କଥିନେ ଚ ଉବ୍ଭତସ୍ମିନ୍ତି ୟଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ କଥିନଂ ଅତ୍ଥତଂ, ତସ୍ମିଂ କଥିନେ ଚ ଉବ୍ଭତେତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁତିୟସ୍ସ ପଲିବୋଧସ୍ସ ଅଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୀତି ଆୱାସପଲିବୋଧସ୍ସ ଅଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ’’ତି ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଲିବୋଧାନଂ ଅଭାୱଦସ୍ସନେନ ଅତ୍ଥତକଥିନସ୍ସ ପଞ୍ଚମାସବ୍ଭନ୍ତରେ ୟାୱ ଚୀୱରପଲିବୋଧୋ ଆୱାସପଲିବୋଧୋ ଚ ନ ଉପଚ୍ଛିଜ୍ଜତି, ତାୱ ଅନଧିଟ୍ଠିତଂ ଅୱିକପ୍ପିତଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଦସାହତୋ ପରମ୍ପି ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପେତି। ଅତ୍ଥତକଥିନସ୍ସ ହି ୟାୱ କଥିନସ୍ସ ଉବ୍ଭାରା ଅନାମନ୍ତଚାରୋ ଅସମାଦାନଚାରୋ ୟାୱଦତ୍ଥଚୀୱରଂ ଗଣଭୋଜନଂ ୟୋ ଚ ତତ୍ଥ ଚୀୱରୁପ୍ପାଦୋତି ଇମେ ପଞ୍ଚାନିସଂସା ଲବ୍ଭନ୍ତି। ପକ୍କମନଂ ଅନ୍ତୋ ଅସ୍ସାତି ପକ୍କମନନ୍ତିକା। ଏୱଂ ସେସାପି ୱେଦିତବ୍ବା। ୱିତ୍ଥାରୋ ପନେତ୍ଥ ଆଗତଟ୍ଠାନେୟେୱ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି।

ଖୋମନ୍ତି ଖୋମସୁତ୍ତେହି ୱାୟିତଂ ଖୋମପଟଚୀୱରଂ, ତଥା ସେସାନି। ସାଣନ୍ତି ସାଣୱାକସୁତ୍ତେହି କତଚୀୱରଂ। ଭଙ୍ଗନ୍ତି ଖୋମସୁତ୍ତାଦୀନି ସବ୍ବାନି ଏକଚ୍ଚାନି ୱା ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତଚୀୱରଂ। ଭଙ୍ଗମ୍ପି ୱାକମୟମେୱାତି କେଚି। ଦୁକୂଲଂ ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣଂ ସୋମାରପଟଂ ଚୀନପଟଂ ଇଦ୍ଧିଜଂ ଦେୱଦିନ୍ନନ୍ତି ଇମାନି ପନ ଛ ଚୀୱରାନି ଏତେସଂୟେୱ ଅନୁଲୋମାନୀତି ୱିସୁଂ ନ ୱୁତ୍ତାନି। ଦୁକୂଲଞ୍ହି ସାଣସ୍ସ ଅନୁଲୋମଂ ୱାକମୟତ୍ତା। ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣଦେସେ ସଞ୍ଜାତୱତ୍ଥଂ ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣଂ। ‘‘ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣକୋସେୟ୍ୟୱିସେସୋ’’ତି ହି ଅଭିଧାନକୋସେ ୱୁତ୍ତଂ। ସୋମାରଦେସେ ଚୀନଦେସେ ଚ ଜାତୱତ୍ଥାନି ସୋମାରଚୀନପଟାନି। ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣାଦୀନି ତୀଣି କୋସେୟ୍ୟସ୍ସ ଅନୁଲୋମାନି ପାଣକେହି କତସୁତ୍ତମୟତ୍ତା। ଇଦ୍ଧିଜଂ ଏହିଭିକ୍ଖୂନଂ ପୁଞ୍ଞିଦ୍ଧିୟା ନିବ୍ବତ୍ତଚୀୱରଂ, ତଂ ଖୋମାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ହୋତୀତି ତେସଂ ଏୱ ଅନୁଲୋମଂ। ଦେୱତାହି ଦିନ୍ନଂ ଚୀୱରଂ ଦେୱଦିନ୍ନଂ, ତଂ କପ୍ପରୁକ୍ଖେ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ଜାଲିନିୟା ଦେୱକଞ୍ଞାୟ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରସ୍ସ ଦିନ୍ନୱତ୍ଥସଦିସଂ, ତମ୍ପି ଖୋମାଦୀନଂୟେୱ ଅନୁଲୋମଂ ହୋତି ତେସୁ ଅଞ୍ଞତରଭାୱତୋ।

ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ୱିଦତ୍ଥିଂ ସନ୍ଧାଯ ''ଦ୍ୱେ ୱିଦତ୍ଥିଯୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଇମିନା ଦୀଘତୋ ୱଡ୍ଢକୀହତ୍ଥପ୍ପମାଣଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ତତୋ ଉପଡ୍ଢପ୍ପମାଣଂ ୱିକପ୍ପନୁପଗନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ତଥା ହି ''ସୁଗତୱିଦତ୍ଥି ନାମ ଇଦାନି ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ତିସ୍ସୋ ୱିଦତ୍ଥିଯୋ, ୱଡ୍ଢକୀହତ୍ଥେନ ଦିଯଡ୍ଢୋ ହତ୍ଥୋ ହୋତୀ''ତି କୁଟିକାରସିକ୍ଖାପଦଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୪୮-୩୪୯) ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ସୁଗତଙ୍ଗୁଲେନ ଦ୍ୱାଦସଙ୍ଗୁଲଂ ୱଡ୍ଢକୀହତ୍ଥେନ ଦିଯଡ୍ଢୋ ହତ୍ଥୋତି ସିଦ୍ଧଂ। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା ସୁଗତଙ୍ଗୁଲେନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲଂ ୱଡ୍ଢକୀହତ୍ଥପ୍ପମାଣନ୍ତି ଇଦଂ ଆଗତମେୱାତି।

ତଂ ଅତିକ୍କାମଯତୋତି ଏତ୍ଥ ତନ୍ତି ଚୀୱରଂ କାଲଂ ୱା ପରାମସତି। ତସ୍ସ ଯୋ ଅରୁଣୋତି ତସ୍ସ ଚୀୱରୁପ୍ପାଦଦିୱସସ୍ସ ଯୋ ଅତିକ୍କନ୍ତୋ ଅରୁଣୋ। ଚୀୱରୁପ୍ପାଦଦିୱସେନ ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଚୀୱରୁପ୍ପାଦଦିୱସସ୍ସ ଅତିକ୍କନ୍ତଅରୁଣେନ ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଦିୱସସଦ୍ଦେନ ହି ତଂଦିୱସନିସ୍ସିତୋ ଅରୁଣୋ ୱୁତ୍ତୋ। ବନ୍ଧିତ୍ୱାତି ରଜ୍ଜୁଆଦୀହି ବନ୍ଧିତ୍ୱା। ୱେଠେତ୍ୱାତି ୱତ୍ଥାଦୀତି ୱେଠେତ୍ୱା।

ୱଚନୀଯୋତି ସଙ୍ଘଂ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଥାପି ୱଦନ୍ତି ଏତ୍ଥ ''ଯାଯ କାଯଚି ଭାସାଯ ପଦପଟିପାଟିଯା ଅୱତ୍ୱାପି ଅତ୍ଥମତ୍ତେ ୱୁତ୍ତେ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ତେନାତି ଆପତ୍ତିଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତେନ। ପଟିଗ୍ଗାହକେନ ''ପସ୍ସସୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଦେସକେନ ୱତ୍ତବ୍ବୱଚନଂ ଦସ୍ସେତି ''ଆମ ପସ୍ସାମୀ''ତି। ପୁନ ପଟିଗ୍ଗାହକେନ ୱତ୍ତବ୍ବୱଚନମାହ ''ଆଯତିଂ ସଂୱରେଯ୍ୟାସୀ''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ପୁନ ଦେସକେନ ୱତ୍ତବ୍ବୱଚନଂ ''ସାଧୁ ସୁଟ୍ଠୁ ସଂୱରିସ୍ସାମୀ''ତି। ଇମିନା ଅତ୍ତନୋ ଆଯତିଂ ସଂୱରେ ପତିଟ୍ଠିତଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ଦ୍ୱୀସୁ ପନ ସମ୍ବହୁଲାସୁ ୱାତି ଦ୍ୱୀସୁ ସମ୍ବହୁଲାସୁ ୱା ଆପତ୍ତୀସୁ ପୁରିମନଯେନେୱ ୱଚନଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଛଡ୍ଡିଯଂ ଆପତ୍ତିଂ ସରତି ୱିୱରତୀତି ଏତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ଆପତ୍ତିଯୋତି ୱା ସମ୍ବହୁଲା ଆପତ୍ତିଯୋତି ୱା ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଚୀୱରଦାନେପୀତି ନିସ୍ସଟ୍ଠଚୀୱରସ୍ସ ଦାନେପି। ୱତ୍ଥୁୱସେନାତି ଚୀୱରଗଣନାଯ। ଗଣସ୍ସ ୱୁତ୍ତା ପାଠଇଯେୱେତ୍ଥ ପାଠଇତି ଦ୍ୱୀସୁ ଇମାହଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ନିସ୍ସଜ୍ଜାମୀତି ୱଚନେ ୱିସେସାଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ...ପେ... ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱତ୍ୱା ତତ୍ଥ କାରଣମାହ ''ଇତୋଗରୁକତରାନୀ''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଇତୋତି ଇତୋ ନିସ୍ସଟ୍ଠଚୀୱରଦାନତୋ। ଞତ୍ତିକମ୍ମତୋ ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଂ ଗରୁକତରନ୍ତି ଆହ ''ଇତୋ ଗରୁକତରାନୀ''ତି। ଇମାହଂ ଚୀୱରନ୍ତି ଏତ୍ଥ ''ଇମଂ ଚୀୱର''ନ୍ତିପି ପଠନ୍ତି।

୪୬୮।ନୈଧ ସଞ୍ଞୀ ରକ୍ଖତୀତି ଇଦଂ ୱେମତିକଂ ଅନତିକ୍କନ୍ତସଞ୍ଞିଞ୍ଚ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଯୋପି ଏୱଂସଞ୍ଞୀ, ତସ୍ସପୀତି ନ କେୱଲଂ ଅତିକ୍କନ୍ତେ ଅତିକ୍କନ୍ତସଞ୍ଞିସ୍ସ, ଅଥ ଖୋ ୱେମତିକସ୍ସ ଅନତିକ୍କନ୍ତସଞ୍ଞିସ୍ସପୀତି ଅତ୍ଥୋ। ''ନ ଇଧ ସଞ୍ଞା ରକ୍ଖତୀ''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ସେସତ୍ତିକେପି ଅତିଦିସତି। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥାତି ଏସ ନଯୋ ଅୱିନଟ୍ଠାଦୀସୁପୀତି ଅଞ୍ଞେସଂ ଚୀୱରେସୁ ଉପଚିକାଦୀହି ଖାଯିତେସୁ ''ମଯ୍ହମ୍ପି ଚୀୱରଂ ଖାଯିତ''ନ୍ତି ଏୱଂସଞ୍ଞୀ ହୋତୀତିଆଦିନା ଯୋଜେତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଅନଟ୍ଠତୋ ଅୱିଲୁତ୍ତସ୍ସ ୱିସେସମାହ ''ପସଯ୍ହାୱହାରୱସେନା''ତି। ଥେଯ୍ୟାୱହାରୱସେନ ଗହିତଞ୍ହି ନଟ୍ଠନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ, ପସଯ୍ହାୱହାରୱସେନ ଗହିତଂ ୱିଲୁତ୍ତନ୍ତି। ଅନାପତ୍ତି ଅଞ୍ଞେନ କତଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତୀତି ଇଦଂ ନିସୀଦନସନ୍ଥତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ଯେନ ହି ପୁରାଣସନ୍ଥତସ୍ସ ସାମନ୍ତା ସୁଗତୱିଦତ୍ଥିଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ନୱଂ ନିସୀଦନସନ୍ଥତଂ କତଂ, ତସ୍ସ ତଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ''ଅନାପତ୍ତି ଅଞ୍ଞେନ କତଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତୀ''ତି ଇଦଂ ପରସ୍ସ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ଅପରସ୍ସ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇମମତ୍ଥଂ ସାଧେତି। ପରିଭୋଗଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅନତିକ୍କନ୍ତେ ଅତିକ୍କନ୍ତସଞ୍ଞିସ୍ସ ୱେମତିକସ୍ସ ଚ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସେୱ ଦୁକ୍କଟଂ, ନ ପନ ଅପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଠପେନ୍ତସ୍ସାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୪୬୯।ତିଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁନ୍ତି ନାମଂ ୱତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ। ନ ୱିକପ୍ପେତୁନ୍ତି ନାମଂ ୱତ୍ୱା ନ ୱିକପ୍ପେତୁଂ। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ତସ୍ମା ତିଚୀୱରାଦୀନି ଅଧିଟ୍ଠହନ୍ତେନ ''ଇମଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଅଧିଟ୍ଠାମୀ''ତିଆଦିନା ନାମଂ ୱତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ। ୱିକପ୍ପେନ୍ତେନ ପନ ''ଇମଂ ସଙ୍ଘାଟି''ନ୍ତିଆଦିନା ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସ ନାମଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱାୱ ''ଇମଂ ଚୀୱରଂ ତୁଯ୍ହଂ ୱିକପ୍ପେମୀ''ତି ୱିକପ୍ପେତବ୍ବଂ। ତିଚୀୱରଂ ୱା ହୋତୁ ଅଞ୍ଞଂ ୱା, ଯଦି ତଂ ତଂ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତି, ଅୱିକପ୍ପିତଂ ହୋତି, ଅତିରେକଚୀୱରଟ୍ଠାନେଯେୱ ତିଟ୍ଠତି। ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁନ୍ତି ''ଚତୁମାସତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତ''ନ୍ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ ''ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ଯାୱ ଆଗାମିସଂୱଚ୍ଛରେ ୱସ୍ସାନଂ ଚାତୁମାସଂ, ତାୱ ଠପେତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତ''ନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି। ''ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଏତ୍ତାୱତା ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ କଣ୍ଡୁପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦିଞ୍ଚ ତଂ ତଂ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ନ ଗହେତବ୍ବୋ ତତୋ ପରଂ ୱସ୍ସିକସାଟିକାଦିନାମସ୍ସେୱ ଅଭାୱତୋ। ତସ୍ମା ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେନ୍ତେନପି ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ନ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବଂ। ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ପରିଭୋଗସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ତଥା ୱିକପ୍ପିତଂ ଅଞ୍ଞନାମେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ।

ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାମୀତି ଠପେମି, ପରିଚ୍ଚଜାମୀତି ୱା ଅତ୍ଥୋ। ଇମଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଅଧିଟ୍ଠାମୀତି ଏତ୍ଥ ''ଇମଂ ଚୀୱରଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଅଧିଟ୍ଠାମୀତି ଏୱମ୍ପି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ''ଇମଂ ଚୀୱରଂ ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଂ ଅଧିଟ୍ଠାମୀ''ତି ଇମିନା ସମେତି। କାଯୱିକାରଂ କରୋନ୍ତେନାତି ହତ୍ଥେନ

ଚୀୱରଂ ପରାମସନ୍ତେନ ୱା ଚାଲେନ୍ତେନ ୱା। ଦୁୱିଧନ୍ତି ସମ୍ମୁଖପରମ୍ମୁଖଭେଦେସୁ ଦୁୱିଧଂ। ହତ୍ଥପାସେତି ଇଦଂ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥବ୍ଭନ୍ତରେ ଠିତଂ ‘‘ଇମ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ। ତତୋ ପରଂ ‘‘ଏତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି। ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ପନେତ୍ଥ ନ କିଞ୍ଚି ୱୁତ୍ତଂ। ପାଠଇଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ସବ୍ବତ୍ଥ ‘‘ହତ୍ଥପାସୋ’’ତି ଅଦ୍ଭତେଯ୍ଯହତ୍ଥୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ଇଧ ୱିସେସୱିକପ୍ପନାଯ କାରଣଂ ଗୱେସିତବ୍ବଂ। ସାମନ୍ତୱିହାରୋ ନାମ ଯତ୍ଥ ତଦହେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତୁଂ ସକ୍କା। ‘‘ସାମନ୍ତୱିହାରେ’’ତି ଇଦଂ ଦେସନାସୀସମତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଠପିତଟ୍ଠାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଦୂରେ ଠିତମ୍ପି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଠପିତଟ୍ଠାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାତି ଚ ଇଦଂ ଠପିତଟ୍ଠାନସଲ୍ଲକ୍ଖଣଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକନ୍ତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ଚୀୱରସଲ୍ଲକ୍ଖଣମେୱେତ୍ଥ ପମାଣଂ।

ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଠପିତୱତ୍ଥେହୀତି ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଅନାମେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଠପିତୱତ୍ଥେହି। ଅଧିଟ୍ଠାନତୋ ପୁବ୍ବେ ସଙ୍ଘାଟିଆଦିୱୋହାରସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ‘‘ଇମଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାମୀ’’ତି ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଅସ୍ସ ୱିସୁଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତି। ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଅନାମେନ ପନ ଅଧିଟ୍ଠିତତ୍ତା ‘‘ଇମଂ ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଅଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ନେୱତ୍ଥି ଦୋସୋତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ପୁନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବାନୀତି ଇଦଞ୍ଚ ସଙ୍ଘାଟିଆଦିଚୀୱରନାମେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁକାମଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଅନାମେନେୱ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ପନ ପୁବ୍ବେକତଅଧିଟ୍ଠାନମେୱ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ। ଅଧିଟ୍ଠାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ଇମିନା କପ୍ପବିନ୍ଦୁଦାନକିଚ୍ଚମ୍ପି ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି। ମୁଟ୍ଠିପଞ୍ଚକାଦିତିଚୀୱରପ୍ପମାଣଯୁତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ତିଚୀୱରଂ ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଅଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁନ୍ତି ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଅଂ କତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ। ବଦ୍ଧସୀମାଯଂ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାସମ୍ମୁତିସବ୍ଭାୱତୋ ଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସେପି ନେୱତ୍ଥି ଦୋସୋତି ନ ତତ୍ଥ ଦୁପ୍ପରିହାରତାତି ଆହ ‘‘ଅବଦ୍ଧସୀମାଯଂ ଦୁପ୍ପରିହାର’’ନ୍ତି।

ଅନତିରିତ୍ତପ୍ପମାଣାତି ସୁଗତୱିଦତ୍ଥିଯା ଦୀଘସୋ ଛ ୱିଦତ୍ଥିଯୋ ତିରିଯଂ ଅଡ୍ଢତେଯ୍ଯୱିଦତ୍ଥିଞ୍ଚ ଅନତିକ୍କନ୍ତପ୍ପମାଣାତି ଅତ୍ଥୋ। ନନୁ ଚ ୱସ୍ସିକସାଟିକା ୱସ୍ସାନାତିକ୍କମେନ, କଣ୍ଡୁପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦି ଆବାଧୱୂପସମେନ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତି। ତେନେୱ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ‘‘ୱସ୍ସିକସାଟିକା ୱସ୍ସାନମାସାତିକ୍କମେନପି, କଣ୍ଡୁପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦି ଆବାଧୱୂପସମେନପି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ‘‘ତତୋ ପରଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତବ୍ବା’’ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ। ସତି ହି ଅଧିଟ୍ଠାନେ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରୋ ଯୁତ୍ତୋତି? ଏତ୍ଥ ତାୱ ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱାତି ଇଦଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରଣଂ ସନ୍ଧାଯ ନ ୱୁତ୍ତଂ, ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱାତି ପନ ୱସ୍ସିକସାଟିକଭାୱତୋ ଅପନେତ୍ୱାତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ତସ୍ମା ହେମନ୍ତସ୍ସ ପଠମଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅନ୍ତୋଦସାହେ ୱସ୍ସିକସାଟିକଭାୱତୋ ଅପନେତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘ତତୋ ପରଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତବ୍ବା’ତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି।

କେଚି ପନ ‘‘ଯଥା କଥିନମାସବ୍ଭନ୍ତରେ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରଂ କଥିନମାସାତିକ୍କମେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତି, ଏୱମଯଂ ୱସ୍ସିକସାଟିକାପି ୱସ୍ସାନମାସାତିକ୍କମେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯା ହୋତି, ତସ୍ମା କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ତତୋ ପରଂ ହେମନ୍ତସ୍ସ ପଠମଦିୱସେ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାତି ପଦଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା’’ତି ଚ ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ। କଥିନମାସେ ଉପ୍ପନ୍ନଞ୍ହି ଚୀୱରଂ ଅତିରେକଚୀୱରଟ୍ଠାନେ ଠିତତ୍ତା ଅୱସାନଦିୱସେ ଅନଧିଟ୍ଠିତଂ କଥିନମାସାତିକ୍କମେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତି। ଅଯଂ ପନ ୱସ୍ସିକସାଟିକା ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଠପିତତ୍ତା ନ ତେନ ସଦିସାତି ୱସ୍ସାନାତିକ୍କମେ କଥଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯା ହୋତି। ଅନଧିଟ୍ଠିତଅୱିକପ୍ପିତମେୱ ହି ତଂତଂକାଲାତିକ୍କମେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ହେମନ୍ତେପି ୱସ୍ସିକସାଟିକା ଦସାହଂ ପରିହାରଂ ଲଭତିଯେୱ। ଏୱଂ କଣ୍ଡୁପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦିପି ଆବାଧୱୂପସମେନ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତି, ତସ୍ମା ତତୋ ପରଂ ଦସାହଂ ପରିହାରଂ ଲଭତି, ଦସାହଂ ପନ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାତି।

କେଚି ପନ ‘‘ଅଧିଟ୍ଠାନଭେଦଲକ୍ଖଣେ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱସ୍ସିକସାଟିକା ୱସ୍ସାନମାସାତିକ୍କମେପି, କଣ୍ଡୁପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦି ଆବାଧେ ୱୂପସନ୍ତେପି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ୱିଜହତି, ତସ୍ମା ‘ତତୋ ପରଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତବ୍ବା’ତି ଇଦଂ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯ ନ ସମେତି, ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ ପନ ସମେତି। ତଥା ହି ‘‘ୱସ୍ସିକସାଟିକା ୱସ୍ସାନମାସାତିକ୍କମେନପି, କଣ୍ଡୁପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦି ଆବାଧୱୂପସମେନପି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତୀ’’ତି ଇଦଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ନତ୍ଥି, ପରିୱାରଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ‘‘ଅତ୍ଥାପତ୍ତି ହେମନ୍ତେ ଆପଜ୍ଜତି, ନୋ ଗିମ୍ହେ’’ତି ଏତ୍ଥ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମାସିଯା ପଚ୍ଛିମେ ପାଟିପଦଦିୱସେ ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ଠପିତଂ ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ନିୱାସେନ୍ତୋ ହେମନ୍ତେ ଆପଜ୍ଜତି। କୁରୁନ୍ଦିଯଂ ପନ ‘କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ହେମନ୍ତେ ଆପଜ୍ଜତୀ’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ସୁୱୁତ୍ତଂ। ଚାତୁମାସଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ, ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁନ୍ତି ହି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୩)।

ତତ୍ଥ ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ନିୱାସନପଚ୍ଚଯା ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ, କୁରୁନ୍ଦଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରପଚ୍ଚଯା। ତସ୍ମା କୁରୁନ୍ଦିଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱସ୍ସିକସାଟିକା ୱସ୍ସାନମାସାତିକ୍କମେପି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ୱିଜହତୀତି ପଞ୍ଞାଯତି। କୁରୁନ୍ଦିଯଞ୍ହି ‘‘ୱସ୍ସାନଂ ଚାତୁମାସଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ, ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଯଦି କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମାଯଂ ନ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରେଯ୍ଯ, ଅୱିଜହିତାଧିଟ୍ଠାନା ୱସ୍ସିକସାଟିକା ହେମନ୍ତଂ ସମ୍ପତ୍ତା ୱିକପ୍ପନକ୍ଖେତ୍ତେ ଅଧିଟ୍ଠାନସବ୍ଭାୱତୋ ଦୁକ୍କଟଂ ଜନେତି, ତସ୍ମା କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମାଯଂ ଏୱ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ହେମନ୍ତେ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ ‘‘କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ହେମନ୍ତେ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଯୁତ୍ତତରଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ନହାନତ୍ଥାଯ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ‘‘ୱଣ୍ଣଭେଦମତ୍ତରତ୍ତାପି ଚେସା ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦ୍ୱେ ପନ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ସଚେ ୱସ୍ସାନେ ଅପରା ୱସ୍ସିକସାଟିକା ଉପ୍ପନ୍ନା ହୋତି, ପୁରିମୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ଚ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ପମାଣଯୁତ୍ତନ୍ତି ଦୀଘସୋ ସୁଗତୱିଦତ୍ଥିଯା ଦ୍ୱେ ୱିଦତ୍ଥିଯୋ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ଦିଯଡ୍ଢା, ଦସା ୱିଦତ୍ଥୀତି ଇମିନା ପମାଣେନ ଯୁତ୍ତଂ। ପମାଣିକାତି ସୁଗତୱିଦତ୍ଥିଯା ଦୀଘସୋ ଚତସ୍ସୋ ୱିଦତ୍ଥିଯୋ, ତିରିଯଂ ଦ୍ୱେ ୱିଦତ୍ଥିଯୋତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣଯୁତ୍ତା। ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାତି ଏତ୍ଥ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱ। ‘‘ସକିଂ ଅଧିଟ୍ଠିତଂ ଅଧିଟ୍ଠିତମେୱ ହୋତି, ପୁନ ନ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରୀଯତି କାଲପରିଚ୍ଛେଦାଭାୱତୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଅପରେ ପନ ‘‘ଏକୱଚନେନପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘ସକିଂ ଅଧିଟ୍ଠିତଂ ଅଧିଟ୍ଠିତମେୱା’ତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଉଭଯତ୍ଥାପି ଅସ୍ସ ୱଚନସ୍ସ ଇଧ ୱଚନେ ଅପୁବ୍ବଂ ପଯୋଜନଂ ନ ଦିସ୍ସତି, ତେନେୱ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ‘‘ସକିଂ ଅଧିଟ୍ଠିତଂ ଅଧିଟ୍ଠିତମେୱ ହୋତୀ’’ତି ଇଦଂ ପଦଂ ନ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଭାୱତୋ ମୋଚେତ୍ୱା ଠପିତଂ ସନ୍ଧାଯ ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ଅନାପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଇମିନା ଭେସଜ୍ଜଂ ଚେତାପେସ୍ସାମି, ଇଦଂ ମାତୁଯା ଦସ୍ସାମୀତି ଠପେନ୍ତେନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ, ଇଦଂ ଭେସଜ୍ଜସ୍ସ, ଇଦଂ ମାତୁଯାତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ସକସନ୍ତକଭାୱତୋ ମୋଚିତେ ଅଧିଟ୍ଠାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସେନାସନପରିକ୍ଖାରତ୍ଥାଯ ଦିନ୍ନପଚ୍ଚତ୍ଥରଣେତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଅନିୱାସେତ୍ୱା ଅପାରୁପିତ୍ୱା ଚ କେୱଲଂ ମଞ୍ଚପୀଠେସୁଯେୱ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିଯମାନଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକମ୍ପି ଅନଧିଟ୍ଠାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ହେଟ୍ଠା ପନ ‘‘ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣମ୍ପି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବମେୱା’’ତି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବମେୱାତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ହୀନାଯାୱତ୍ତନେନାତି ସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଗିହିଭାୱୂପଗମନେନା’’ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଯୁତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦାନେ ୱିଯ ଚୀୱରେ ନିରାଲଯଭାୱେନେୱ ପରିଚ୍ଚତ୍ତତ୍ତା। କେଚି ପନ ‘‘ହୀନାଯାୱତ୍ତନେନାତି ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଗିହିଭାୱୂପଗମନେନା’’ତି ଏୱମତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଭିକ୍ଖୁ ପନ ୱିବ୍ଭମନ୍ତୋପି ଯାୱ ସିକ୍ଖଂ ନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତି, ତାୱ ଭିକ୍ଖୁଯେୱାତି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ୱିଜହତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ ‘‘ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ହୀନାଯାୱତ୍ତନେନା’’ତି ୱିସେସେତ୍ୱା ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଭିକ୍ଖୁନିଯା ହି ଗିହିଭାୱୂପଗମନେ ଅଧିଟ୍ଠାନୱିଜହନଂ ୱିସୁଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ନତ୍ଥି ତସ୍ସା ୱିବ୍ଭମନେନେୱ ଅସ୍ସମଣୀଭାୱତୋ। ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନେନାତି ପନ ଇଦଂ ସଚେ ଭିକ୍ଖୁଲିଙ୍ଗେ ଠିତୋୱ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତି , ତସ୍ସ କାଯଲଗ୍ଗମ୍ପି ଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। କନିଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲିନଖୱସେନାତି ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେତି। ପମାଣଚୀୱରସ୍ସାତି ପଚ୍ଛିମପ୍ପମାଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଦ୍ୱେ ଚୀୱରାନି ପାରୁପନ୍ତସ୍ସାତି ଅନ୍ତରଘରପ୍ପୱେସନତ୍ଥାଯ ସୁପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନସିକ୍ଖାପଦେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଞ୍ଚ ଏକତୋ କତ୍ୱା ପାରୁପନ୍ତସ୍ସ। ସଙ୍ଘରିତଟ୍ଠାନେତି ଦ୍ୱୀସୁପି ଅନ୍ତେସୁ ସଙ୍ଘରିତଟ୍ଠାନେ। ଏସ ନଯୋତି ଇମିନା ପମାଣଯୁତ୍ତେସୁ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଛିଦ୍ଦଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତି, ମହନ୍ତେସୁ ପନ ତତୋ ପରେନ ଛିଦ୍ଦଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ୱିଜହତୀତି ଅଯମତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋ। ସବ୍ବେସୂତି ତିଚୀୱରାଦିଭେଦେସୁ ସବ୍ବଚୀୱରେସୁ।

ଅଞ୍ଞଂ ପଚ୍ଛିମପ୍ପମାଣଂ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ସୁତ୍ତେ ଆଗତଂ ନତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଇଦାନି ତମେୱ ୱିଭାୱେତୁଂ ‘‘ଯଞ୍ହି’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ତଂ ଅତିକ୍କମଯତୋ ଛେଦନକଂ ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଆହ ‘‘ତତୋ ଉତ୍ତରି ପଟିସିଦ୍ଧତ୍ତା’’ତି। ତଂ ନ ସମେତୀତି ପରିକ୍ଖାରଚୋଳସ୍ସ ୱିକପ୍ପନୁପଗପଚ୍ଛିମଂ ପଚ୍ଛିମପ୍ପମାଣନ୍ତି ଗହେତ୍ୱା ଇତରେସଂ ତିଚୀୱରାଦୀନଂ ମୁଟ୍ଠିପଞ୍ଚକାଦିଭେଦଂ ପଚ୍ଛିମପ୍ପମାଣଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଏସ ନଯୋ’’ତିଆଦିୱଚନଂ ନ ସମେତି ତାଦିସସ୍ସ ପଚ୍ଛିମପ୍ପମାଣସ୍ସ ସୁତ୍ତେ ଅଭାୱତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ନ ସମେତୀତି ଇମିନାୱ ପଟିକ୍ଖେପେନ ୱିକପ୍ପନୁପଗପଚ୍ଛିମସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଛିଦ୍ଦଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତୀତି ଅଯମ୍ପି ନଯୋ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋଯେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତିଚୀୱରଞ୍ହି ଠପେତ୍ୱା ସେସଚୀୱରେସୁ ଛିଦ୍ଦେନ ଅଧିଟ୍ଠାନୱିଜହନଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଠପିତେସୁ ସେସଚୀୱରେସୁ ୱିକପ୍ପନୁପଗପଚ୍ଛିମଂ ଅପ୍ପହୋନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ଛିନ୍ନେସୁପି ଅଧିଟ୍ଠାନୱିଜହନଂ ନତ୍ଥି। ସଚେ ପନ ଅଧିଟ୍ଠାନତୋ ପୁବ୍ବେଯେୱ ତାଦିସଂ ହୋତି, ଅଚୀୱରତ୍ତା ଅଧିଟ୍ଠାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ଖୁଦ୍ଦକଂ ଚୀୱରନ୍ତି ମୁଟ୍ଠିପଞ୍ଚକାଦିଭେଦପ୍ପମାଣତୋ ଅନୂନମେୱ ଖୁଦ୍ଦକଚୀୱରଂ। ମହନ୍ତଂ ୱା ଖୁଦ୍ଦକଂ କରୋତୀତି ଏତ୍ଥ ତିଣ୍ଣଂ ଚୀୱରାନଂ ଚତୂସୁ ପସ୍ସେସୁ ଯସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଛିଦ୍ଦଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ୱିଜହତି, ତସ୍ମିଂ ପଦେସେ ସମନ୍ତତୋ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଖୁଦ୍ଦକଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ୱିଜହତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ସମ୍ମୁଖାୱିକପ୍ପନା ପରମ୍ମୁଖାୱିକପ୍ପନାତି ଏତ୍ଥ ସମ୍ମୁଖେନ ୱିକପ୍ପନା ପରମ୍ମୁଖେନ ୱିକପ୍ପନାତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ସନ୍ନିହିତାସନ୍ନିହିତଭାୱନ୍ତି ଆସନ୍ନଦୂରଭାୱଂ। ଆସନ୍ନଦୂରଭାୱୋ ଚ ଅଧିଟ୍ଠାନେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପରିଭୋଗାଦଯୋପି ୱଟ୍ଟନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ଅଧିଟ୍ଠାନସ୍ସପି ଅନ୍ତୋଗଧତ୍ତା ସଚେ ସଙ୍ଘାଟିଆଦିନାମେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁକାମୋ ହୋତି, ଅଧିଟ୍ଠାନଂ କାତବ୍ବଂ। ନୋ ଚେ, ନ କାତବ୍ବଂ, ୱିକପ୍ପନମେୱ ପମାଣଂ, ତସ୍ମା ଅତିରେକଚୀୱରଂ ନାମ ନ ହୋତି। ମିତ୍ତୋତି ଦଳ୍ହମିତ୍ତୋ। ସନ୍ଦିଟ୍ଠୋତି ଦିଟ୍ଠମିତ୍ତୋ ନାତିଦଳ୍ହମିତ୍ତୋ। ୱିକପ୍ପିତୱିକପ୍ପନା ନାମେସା ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଧିଟ୍ଠିତଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଯାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତୱଚନନ୍ତି ତିଚୀୱରାଦିଂ ଅଧିଟ୍ଠେତି, ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ କଣ୍ଡୁପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦିଞ୍ଚ ୱିକପ୍ପେତୀତି ଅୱତ୍ୱା ସବ୍ବଚୀୱରାନଂ ଅୱିସେସେନ ୱିକପ୍ପେତୀତି ୱୁତ୍ତୱଚନଂ। ତିଚୀୱରସଙ୍ଖେପେନାତି ତିଚୀୱରନୀହାରେନ, ସଙ୍ଘାଟିଆଦିଅଧିଟ୍ଠାନୱସେନାତି ୱୁତ୍ତଂ

ହୋତି।

ତୁଯ୍ହଂ ଦେମୀତିଆଦୀସୁ ‘‘ତସ୍ମିଂ କାଲେ ନ ଗଣ୍ହିତୁକାମୋପି ସଚେ ନ ପଟିକ୍ଖିପତି, ପୁନ ଗଣ୍ହିତୁକାମତାଯ ସତି ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସାତି ପରମ୍ମୁଖେ ଠିତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ‘‘ତୁଯ୍ହଂ ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ମଯ୍ହଂ ଗଣ୍ହାମୀ’’ତି ୱଦତି, ସୁଦିନ୍ନଂ ସୁଗ୍ଗହିତଞ୍ଚାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଯଥା ପରତୋ ‘ତୱ ସନ୍ତକଂ କରୋହୀ’ତି ୱୁତ୍ତେ ଦୁଦ୍ଦିନ୍ନମ୍ପି ‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ମଯ୍ହଂ ଗଣ୍ହାମୀ’ତି ୱଚନେନ ‘ସୁଗ୍ଗହିତଂ ହୋତୀ’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱମିଧାପି ‘ତୁଯ୍ହଂ ଗଣ୍ହାହୀ’ତି ୱୁତ୍ତେ ସୁଦିନ୍ନତ୍ତା ‘ମଯ୍ହଂ ଗଣ୍ହାମୀ’ତି ଅୱୁତ୍ତେପି ‘ସୁଦିନ୍ନମେୱା’’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଗଣ୍ହାହୀତି ଚ ଆଣତ୍ତିଯା ଗହଣସ୍ସ ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧତାକରଣୱସେନ ପୱତ୍ତତ୍ତା ତଦା ଗଣ୍ହାମୀତି ଚିତ୍ତେ ଅନୁପ୍ପାଦିତେ ପଚ୍ଛା ଗହେତୁଂ ନ ଲଭତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

ତଂ ନ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ୱିନଯକମ୍ମସ୍ସ କରଣୱସେନ ଗହେତ୍ୱା ଦିନ୍ନତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ପନ ପରୋ ସଚ୍ଚତୋଯେୱ ୱିସ୍ସାସଂ ଗଣ୍ହାତି, ପୁନ କେନଚି କାରଣେନ ତେନ ଦିନ୍ନଂ ତସ୍ସ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ନତ୍ଥି। ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପନ ଚୀୱରଂ ଜାନିତ୍ୱା ୱା ଅଜାନିତ୍ୱା ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତଂ ‘‘ମା ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ନିୱାରଣତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। କାଯୱାଚାହି କତ୍ତବ୍ବଅଧିଟ୍ଠାନୱିକପ୍ପନାନଂ ଅକତତ୍ତା ହୋତୀତି ଆହ ‘‘କାଯୱାଚାତୋ ସମୁଟ୍ଠାତୀ’’ତି। ଚୀୱରସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକତା, ଜାତିପ୍ପମାଣଯୁତ୍ତତା, ଛିନ୍ନପଲିବୋଧଭାୱୋ, ଅତିରେକଚୀୱରତା, ଦସାହାତିକ୍କମୋତି ଇମାନେତ୍ଥ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି।

ପଠମକଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଉଦୋସିତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୭୧-୪୭୩। ଦୁତିଯେ ଅଥାନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ କଥଂ ଓକାସଂ ପଟିଲଭତି, କିଂ କରୋନ୍ତୋ ଚ ଆହିଣ୍ଡତୀତି ଆହ ‘‘ଥେରୋ କିରା’’ତିଆଦି। ଅୱିପ୍ପୱାସେତି ନିମିତ୍ତତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମଂ, ଅୱିପ୍ପୱାସହେତୁ ଅତ୍ଥୋ, ୱିପ୍ପୱାସପଚ୍ଚଯା ଯା ଆପତ୍ତି, ତଦଭାୱହେତୂତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୪୭୫-୪୭୬।ଏୱଂ ଛିନ୍ନପଲିବୋଧୋତି ଏୱଂ ଇମେହି ଚୀୱରନିଟ୍ଠାନକଥିନୁବ୍ଭାରେହି ଛିନ୍ନପଲିବୋଧୋ। ଅଧିଟ୍ଠିତେସୂତି ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନନଯେନ ଅଧିଟ୍ଠିତେସୁ। ତିଚୀୱରେନ ୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥୋ ହୋତୀତି ‘‘ରୁକ୍ଖୋ ଛିନ୍ନୋ, ପଟୋ ଦଡ୍ଢୋ’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ଅୱଯୱେପି ସମୁଦାଯୱୋହାରୋ ଲବ୍ଭତୀତି ୱୁତ୍ତଂ।

୪୭୭-୪୭୮ ।ପରିଖାଯୱା ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋତି ଇମିନା ଚ ସମନ୍ତା ନଦୀତଳାକାଦିଉଦକେନ ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋପି ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋଯେୱାତି ଦସ୍ସେତି। ଏତ୍ତାୱତାତି ‘‘ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ’’ତି ଇମିନା ୱଚନେନ। ଆକାସେ ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପେତୀତି ଘରସ୍ସ ଉପରି ଆକାସେ ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟରତନପ୍ପମାଣଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପେତି। ଘରଂ ନିୱେସନୁଦୋସିତାଦିଲକ୍ଖଣମେୱ, ନ ପନ ପାଟିଯେକ୍କଂ ଘରଂ ନାମ ଅତ୍ଥୀତି ଆହ ‘‘ଏତ୍ଥ ଚା’’ତିଆଦି।

୪୭୯। ପାଠଇଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନ ‘‘ସଭାଯେ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ସଭାଯ’’ନ୍ତି ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ ସଭାଯ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗତାୱିଭାୱନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସଭା-ସଦ୍ଦପରିଯାଯୋପି ହି ସଭାଯ-ସଦ୍ଦୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଯୁତ୍ତୋ ଇଧ ୱୁତ୍ତୋତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଲିଙ୍ଗବ୍ୟତ୍ତଯେନ ସଭା ୱୁତ୍ତା’’ତି ଆହ। ଚୀୱରହତ୍ଥପାସେ ୱସିତବ୍ବଂ ନତ୍ଥୀତି ଚୀୱରହତ୍ଥପାସେଯେୱ ୱସିତବ୍ବନ୍ତି ନତ୍ଥି। ଯଂ ତସ୍ସା…ପେ… ନ ୱିଜହିତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତସ୍ସା ୱୀଥିଯା ସମ୍ମୁଖଟ୍ଠାନେ ସଭାଯଦ୍ୱାରାନଂ ଗହଣେନେୱ ତତ୍ଥ ସବ୍ବାନିପି ଗେହାନି ସା ଚ ଅନ୍ତରୱୀଥି ଗହିତାଯେୱ ହୋତି। ଅତିହରିତ୍ୱା ଘରେ ନିକ୍ଖିପତୀତି ତଂ ୱୀଥିଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଠିତେ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଘରେ ନିକ୍ଖିପତି। ପୁରତୋ ୱା ପଚ୍ଛତୋ ୱା ହତ୍ଥପାସେତି ଘରସ୍ସ ହତ୍ଥପାସଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି।

ନିୱେସନାଦୀସୁ ପରିକ୍ଖିତ୍ତତାଯ ଏକୂପଚାରତା, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତତାଯ ନାନୂପଚାରତା ଚ ୱେଦିତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଏତେନେୱୁପାଯେନା’’ତିଆଦିମାହ। ନିୱେସନାଦୀନି ଗାମତୋ ବହି ସନ୍ନିୱିଟ୍ଠାନି ଗହିତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅନ୍ତୋଗାମେ ଠିତାନଞ୍ହି ଗାମଗ୍ଗହଣେନ ଗହିତତ୍ତା ଗାମପରିହାରୋଯେୱାତି। ସବ୍ବତ୍ଥାପୀତି ଗାମାଦୀସୁ ଅଟ୍ଠୋକାସପରିଯନ୍ତେସୁ ପନ୍ନରସସୁ। ପରିକ୍ଖେପାଦିୱସେନାତି ଏତ୍ଥ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଅପରିକ୍ଖେପସ୍ସେୱ ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ନ ଏକକୁଲାଦୀନମ୍ପି।

୪୮୦-୪୮୭।ୱରକୋ ନାମ ଗବ୍ଭସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଅଞ୍ଞୋ ଗବ୍ଭୋତିପି ୱଦନ୍ତି। ମୁଣ୍ଡଚ୍ଛଦନପାସାଦୋତି ଚନ୍ଦିକଙ୍ଗଣଯୁତ୍ତୋ ପାସାଦୋ।

୪୮୯ ।ସତ୍ଥୋତି ଜଙ୍ଘସତ୍ଥୋ ସକଟସତ୍ଥୋ ୱା। ପରିଯାଦିଯିତ୍ୱାତି ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା। ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେତି ‘‘ଅନ୍ତୋପୱିଟ୍ଠେନ…ପେ… ଠିତୋ ହୋତୀ’’ତି। ତତ୍ଥ ଅନ୍ତୋପୱିଟ୍ଠେନାତି ଗାମସ୍ସ ନଦିଯା ୱା ଅନ୍ତୋପୱିଟ୍ଠେନ। ନଦୀପରିହାରୋ ଚ ଲବ୍ଭତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ୱିସୁଂ ନଦୀପରିହାରସ୍ସ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା

ଗାମାଦୀହି ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱିଯ ଚୀୱରହତ୍ଥପାସୋଯେୱ ନଦୀପରିହାରୋ’’ତି ଟୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ୱିହାରସୀମନ୍ତି ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱସିତବ୍ବନ୍ତି ଅନ୍ତୋସୀମାଯ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ୱସିତବ୍ବଂ। ସତ୍ଥସମୀପେଯେୱାତି ଇଦଂ ଯଥାୱୁତ୍ତଅବ୍ଭନ୍ତରପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ପାଠଇଯଂ ନାନାକୁଲସ୍ସସତ୍ଥୋ ହୋତି, ସତ୍ଥେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ହତ୍ଥପାସା ନ ୱିଜହିତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ହତ୍ଥପାସୋ ନାମ ସତ୍ଥସ୍ସ ହତ୍ଥପାସୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୪୯୦।ଏକକୁଲସ୍ସ ଖେତ୍ତେତି ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ଯସ୍ମା ‘‘ନାନାକୁଲସ୍ସ ପରିକ୍ଖିତ୍ତେ ଖେତ୍ତେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଖେତ୍ତଦ୍ୱାରମୂଲେ ୱା ତସ୍ସ ହତ୍ଥପାସେ ୱା ୱତ୍ଥବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଦ୍ୱାରମୂଲତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନ୍ତୋଖେତ୍ତେପି ୱସନ୍ତେନ ଚୀୱରଂ ହତ୍ଥପାସେ କତ୍ୱାଯେୱ ୱସିତବ୍ବଂ।

୪୯୧-୪୯୪।‘‘ୱିହାରୋ ନାମ ସପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ୱା ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ୱା ସକଲୋ ଆୱାସୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଯସ୍ମିଂ ୱିହାରେତି ଏତ୍ଥ ପନ ଏକଂ ଗେହମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଏକକୁଲନାନାକୁଲସନ୍ତକତା ଚେତ୍ଥ କାରାପକାନଂ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା। ଛାଯାଯ ଫୁଟ୍ଠୋକାସସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଏୱାତି ଯଦା ମହାୱୀଥିଯଂ ଉଜୁକମେୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ସୂରିଯମଣ୍ଡଲଂ ମଜ୍ଝନ୍ହିକଂ ପାପୁଣାତି, ତଦା ଯଂ ଓକାସଂ ଛାଯା ଫରତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଗମନପଥେତି ଯଂ ତଦହେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁନ ଆଗନ୍ତୁଂ ସକ୍କା ନ ହୋତି, ତାଦିସଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

୪୯୫।ନଦିଂ ଓତରତୀତି ହତ୍ଥପାସଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଓତରତି। ନ ଆପଜ୍ଜତୀତି ପରିଭୋଗପଚ୍ଚଯା ଦୁକ୍କଟଂ ନାପଜ୍ଜତି। ତେନାହ ‘‘ସୋ ହୀ’’ତିଆଦି। ଅପରିଭୋଗାରହତ୍ତାତି ଇମିନାୱ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଚୀୱରଂ ଅନିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ଅଟ୍ଠିତବ୍ବନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ। ଏକଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଏକଂ ଅଂସକୂଟେ ଠପେତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ ବହୂନଂ ସଞ୍ଚାରଟ୍ଠାନେ ଏୱଂ ଅକତ୍ୱା ଗମନଂ ନ ସାରୁପ୍ପନ୍ତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ବହିଗାମେ ଠପେତ୍ୱା…ପେ… ୱିନଯକମ୍ମଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଧିଟ୍ଠାନେ ୱିଯ ପରମ୍ମୁଖା ଠିତମ୍ପି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ଚୀୱରଂ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତୁଂ ନିସ୍ସଟ୍ଠଚୀୱରଞ୍ଚ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଗମନେ ସୌସ୍ସାହତ୍ତା ‘‘ନିସ୍ସଯୋ ପନ ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ମୁହୁତ୍ତଂ ସଯିତ୍ୱା…ପେ… ନିସ୍ସଯୋ ଚ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଉସ୍ସାହେ ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତେପି ଗମନସ୍ସ ଉପଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ପୁନ ଉଟ୍ଠାଯ ସୌସ୍ସାହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନମ୍ପି ଅନ୍ତରା ଅରୁଣେ ଉଟ୍ଠିତେ ନିସ୍ସଯୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତିଯେୱା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ପରତୋ ମୁହୁତ୍ତଂ ଠତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଞ୍ଞତମଞ୍ଞସ୍ସ ୱଚନଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଗତାତି ଏତ୍ଥ ସଚେ ଏୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ‘‘ପୁରାରୁଣା ଅଞ୍ଞତମଞ୍ଞଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି ଉସ୍ସାହଂ ୱିନାୱ ଗତା ହୋନ୍ତି, ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ନିସ୍ସଯପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ପଠମତରଂଯେୱ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନତୋ। ଅଥ ‘‘ପୁରାରୁଣା ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି ସୌସ୍ସାହାୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ନିସ୍ସଯପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଯେୱ ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ଏୱଞ୍ଚ ସତି ‘‘ସହ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ନିସ୍ସଯୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀ’’ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ? ୱୁଚ୍ଚତେ – ସୌସ୍ସହତ୍ତା ପଠମତରଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି ନ ୱୁତ୍ତା। ସତିପି ଚ ଉସ୍ସାହଭାୱେ ଏକତୋ ଗମନସ୍ସ ଉପଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ‘‘ମୁହୁତ୍ତଂ ଠତ୍ୱା’’ତି ଏତ୍ଥ ୱିଯ ସହ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଯେୱ ୱୁତ୍ତା।

ଅନ୍ତୋସୀମାଯଂ ଗାମନ୍ତି ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାସମ୍ମୁତିଯା ପଚ୍ଛା ପତିଟ୍ଠାପିତଗାମଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି ଗାମଂ ଅନ୍ତୋ କତ୍ୱା ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାସମ୍ମୁତିଯା ଅଭାୱତୋ। ନେୱ ଚୀୱରାନି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯାନି ହୋନ୍ତୀତି ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ନିସ୍ସଯୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀତି ସୌସ୍ସାହଭାୱତୋ। ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେଯେୱ ଚ ନେସଂ ଅରୁଣଂ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତୀତି ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଅରୁଣଂ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି। ଅସ୍ସତିଯା ଗଚ୍ଛତୀତି ଅସ୍ସତିଯା ଅତ୍ତନୋ ଚୀୱରଂ ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଚୀୱରଂ ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରାପେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ଏୱଂ ଗତେ ତସ୍ମିଂ ପଚ୍ଛା ଥେରେନ ସରିତ୍ୱା ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତି ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଚୀୱରଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଦହରସ୍ସ ଚୀୱରଂ ୱିସ୍ସାସେନ ଗହେତ୍ୱା ଠପେତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଗନ୍ତ୍ୱା ୱତ୍ତବ୍ବୋତି ଆଗତକିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗତେନ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତି। ଅନଧିଟ୍ଠିତଚୀୱରତା, ଅନତ୍ଥତକଥିନତା, ଅଲଦ୍ଧସମ୍ମୁତିତା, ରତ୍ତିୱିପ୍ପୱାସୋତି ଇମାନେତ୍ଥ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି।

ଉଦୋସିତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ତତିଯକଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୯୭-୪୯୯। ତତିଯେ ପାଠଇଯଂ ଚୀୱରପଚ୍ଚାସା ନିକ୍ଖିପିତୁନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଚୀୱରପଚ୍ଚାସାଯ ସତିଯା ନିକ୍ଖିପିତୁନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଭଣ୍ଡିକାବଦ୍ଧାନି ଭଣ୍ଡିକବଦ୍ଧାନୀତିପି ପଠନ୍ତି, ଭଣ୍ଡିକଂ କତ୍ୱା ବଦ୍ଧାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁନାତି ଏତ୍ଥ ପୁରିମସିକ୍ଖାପଦେ ୱିଯ ସାମିୱସେନେୱ କରଣୱଚନସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୫୦୦। ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ଚୀୱରମାସେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରଂ ଅନଧିଟ୍ଠିତଂ ଅୱିକପ୍ପିତଂ ତସ୍ମିଂ ମାସେ ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆହ ‘‘ଏକଂ ପଚ୍ଛିମକତ୍ତିକମାସଂ ଠପେତ୍ୱା’’ତି। କେଚି ପନ ‘‘କାଲେପି ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ, ଏତଂ ଅକାଲଚୀୱରନ୍ତି ୱଚନତୋ ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ପଚ୍ଛିମକତ୍ତିକମାସସଙ୍ଖାତେ ଚୀୱରମାସେ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରସ୍ସପି ପଚ୍ଚାସାଚୀୱରେ ଅସତି ଦସାହପରିହାରୋଯେୱ, ତତୋ ପରଂ ଠପେତୁଂ ନ

ୱଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ନ ସମେତି। ତଥା ହି ଅଚ୍ଛେକଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୪୬-୬୪୯ ଆଦଯୋ) ‘‘ପୱାରଣମାସସ୍ସ ଜୁଣ୍ହପକ୍ଖପଞ୍ଚମିଯଂ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଅଚ୍ଛେକଚୀୱରସ୍ସ ଅନନ୍ତତେ କଥିନେ ଏକାଦସଦିୱସାଧିକୋ ମାସୋ, ଅତ୍ଥତେ କଥିନେ ଏକାଦସଦିୱସାଧିକା ପଞ୍ଚ ମାସା ପରିହାରୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତମେୱ ଚ ପରିହାରଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଛଟ୍ଠିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅନଚ୍ଛେକଚୀୱରମ୍ପି ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଠପିତଚୀୱରମ୍ପି ଏତଂ ପରିହାରଂ ଲଭତିଯେୱା’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୪୬-୬୪୯) ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଚୀୱରମାସେ ଦସାହତୋ ପରମ୍ପି ଅନଧିଟ୍ଠିତଂ ଅୱିକପ୍ପିତମ୍ପି ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ଯଦି ଏୱଂ ‘‘କାଲେପି ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ, ଏତଂ ଅକାଲଚୀୱର’’ନ୍ତି ଇଦଂ କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ଅକାଲଚୀୱରସାମଞ୍ଞତୋ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ ପଠମାନିଯତେ ସୋତସ୍ସ ରହୋ ୱିଯ। ଏକାଦସମାସେ ସତ୍ତମାସେ ଚ ଉପ୍ପନ୍ନଞ୍ହି ଚୀୱରଂ ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସେହି ସେସେହି ଚ ସମ୍ମୁଖୀଭୂତେହି ଭାଜେତୁଂ ଲବ୍ଭତୀତି ଅକାଲଚୀୱରଂ ନାମ ଜାତଂ। କାଲେ ପନ ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ଇଦଂ ଅକାଲଚୀୱରଂ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଅନୁଦିସିତ୍ୱା ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଦିନ୍ନଂ ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସେହିଯେୱ ଭାଜେତବ୍ବଂ, ନ ଅଞ୍ଞେହୀତି କାଲଚୀୱରନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ପନ ସମ୍ମୁଖୀଭୂତେହି ସବ୍ବେହିଯେୱ ଭାଜେତବ୍ବନ୍ତି ଅକାଲଚୀୱରଂ, ତସ୍ମା କାଲେପି ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନସ୍ସ ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସେହି ସେସେହି ଚ ସମ୍ପତ୍ତେହି ଭାଜନୀଯତ୍ତା ଅକାଲଚୀୱରସାମଞ୍ଞତୋ ‘‘କାଲେପି ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ, ଏତଂ ଅକାଲଚୀୱର’’ନ୍ତି ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଦି ଏୱଂ ‘‘ଏକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ଇଦଂ ତୁଯ୍ହଂ ଦମ୍ମୀତି ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ କେନଚି ଭାଜନୀଯଂ ହୋତୀତି? ନାଯଂ ୱିରୋଧୋ ଆଦିସ୍ସ ୱଚନସାମଞ୍ଞତୋ ଲବ୍ଭମାନମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ତଥା ୱୁତ୍ତତ୍ତା।

ଏୱଂ ପନ ଅୱତ୍ୱାତି ‘‘ତତୋ ଚେ ଉତ୍ତରି’’ନ୍ତି ଇମସ୍ସ ‘‘ମାସପରମତୋ ଉତ୍ତରି’’ନ୍ତି ପଦଭାଜନଂ ଅୱତ୍ୱା। ତାୱ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ପଚ୍ଚାସାଚୀୱରନ୍ତି ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଗତିକଂ କରୋତୀ’’ତି କରଣକିରିଯାଯ କତ୍ତୁଭାୱତୋ। ଅନ୍ତରା ଉପ୍ପନ୍ନଞ୍ହି ପଚ୍ଚାସାଚୀୱରଂ ମାସପରମଂ ମୂଲଚୀୱରଂ ଠପେତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଦସାହପରମତାଯ ଏୱ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦତୀତି ଅତ୍ତନୋ ଗତିକଂ କରୋତି। ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ମୂଲଚୀୱରନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନ ମୂଲଚୀୱରନ୍ତି ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ। ୱୀସତିମଦିୱସତୋ ଉଦ୍ଧଞ୍ହି ଉପ୍ପନ୍ନଂ ପଚ୍ଚାସାଚୀୱରଂ ଦସାହପରମଂ ଗନ୍ତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ମୂଲଚୀୱରଂ ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ କରଣସମ୍ବନ୍ଧତାମତ୍ତେନ ସକକାଲୱସେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦତୀତି ଅତ୍ତନୋ ଗତିକଂ କରୋତି। ପଚ୍ଚାସାଚୀୱରେ ପନ ଲଭିତ୍ୱା ୱିସୁଂ ଠପେନ୍ତସ୍ସ ଦସାହଂ ଅନତିକ୍କନ୍ତେ ନତ୍ଥି ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ଆପତ୍ତି। ପାଠଇଯଂ ଦସାହା କାରେତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଦସାହାତି କରଣତ୍ଥେ ନିସ୍ସକ୍କୱଚନଂ, ଦସାହେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଞ୍ଚାହୁପ୍ପନ୍ନେତିଆଦିଂ ରସ୍ସଂ କତ୍ୱାପି ପଠନ୍ତି। ଏକୱୀସେ ଉପ୍ପନ୍ନେ…ପେ… ନୱାହା କାରେତବ୍ବନ୍ତିଆଦି ପଚ୍ଚାସାଚୀୱରସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନଦିୱସଂ ଠପେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ।

ଅଞ୍ଞଂ ପଚ୍ଚାସାଚୀୱରଂ…ପେ… କାରେତବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ ସତିଯା ଏୱ ପଚ୍ଚାସାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ ‘‘ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚୀୱରଂ ନ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ପଚ୍ଚାସା ଉପଚ୍ଛିନ୍ନା, ମୂଲଚୀୱରମ୍ପି ଦସାହଂ ଚେ ସମ୍ପତ୍ତଂ, ତଦହେୱ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ। ପଚ୍ଚାସାଚୀୱରମ୍ପି ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଂ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ପଠମତରଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱିସଭାଗପଚ୍ଚାସାଚୀୱରଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନ୍ତି ଅଞ୍ଞଂ ଅଞ୍ଞଂ, ଅଯମେୱ ୱା ପାଠୋ। ଅଙ୍ଗଂ ପନେତ୍ଥ ପଠମକଥିନେ ୱୁତ୍ତସଦିସମେୱ। କେୱଲଞ୍ହି ତତ୍ଥ ଦସାହାତିକ୍କମୋ, ଇଧ ମାସାତିକ୍କମୋତି ଅଯଂ ୱିସେସୋ।

ତତିଯକଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ପୁରାଣଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୦୩। ଚତୁତ୍ଥେ ଭତ୍ତୱିସ୍ସଗ୍ଗନ୍ତି ପାଠଇପଦସ୍ସ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ‘‘ଭତ୍ତସଂୱିଧାନ’’ନ୍ତିପି କେଚି। ତତ୍ଥ ନାମ ତ୍ୱନ୍ତି ଇମସ୍ସପି ସୋ ନାମ ତ୍ୱନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ‘‘ତାଯ ନାମ ତ୍ୱ’’ନ୍ତି କେଚି।

୫୦୫। ପିତା ଚ ମାତା ଚ ପିତରୋ, ପିତୂନଂ ପିତରୋ ପିତାମହା, ତେସଂଯେୱ ଯୁଗୋ ପିତାମହଯୁଗୋ, ତସ୍ମା ଯାୱ ସତ୍ତମା ପିତାମହଯୁଗା ପିତାମହଦ୍ୱନ୍ଦାତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଏୱଞ୍ହି ପିତାମହଗ୍ଗହଣେନେୱ ମାତାମହୋପି ଗହିତୋତି। ‘‘ଯାୱ ସତ୍ତମା ପିତାମହଯୁଗା’’ତି ୱଚନତୋ ହେଟ୍ଠା ଚ ଉଦ୍ଧଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠମଯୁଗୋ ଞାତି ନାମ ନ ହୋତି। ଦେସନାମୁଖମେୱ ଚେତନ୍ତି ପିତାମହଯୁଗାତି ପିତାମହ-ଗ୍ଗହଣଂ ଦେସନାମୁଖଂ ପିତାମହୀମାତାମହୀଆଦୀନମ୍ପି ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା। ପିତୁ ମାତା ପିତାମହୀ। ମାତୁ ପିତା ମାତାମହୋ। ମାତୁ ମାତା ମାତାମହୀ। ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ପଞ୍ଚସତସାକିଯାନୀନଂ ୱସେନ ଭିକ୍ଖୁଭାୱେ ଠତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତଲିଙ୍ଗାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଚ ୱସେନ ଏକତୋଉପସମ୍ପନ୍ନା ଭିକ୍ଖୁନୀ ଲବ୍ଭତି, ତଥାପି ପକତିନିଯାମେନେୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଭିକ୍ଖୁନୀ ନାମ ଉଭତୋସଙ୍ଘେ ଉପସମ୍ପନ୍ନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘କପ୍ପଂ କତ୍ୱାତି ୱଚନତୋ ଦିନ୍ନକପ୍ପମେୱ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ଜନେତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ପୁରାଣଚୀୱରଂ ନାମ ସକିଂ ନିୱତ୍ଥମ୍ପି ସକିଂ ପାରୁତମ୍ପୀ’’ତି ଇଦଂ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଅନ୍ତମସୋ

ପରିଭୋଗସୀସେନା’’ତିଆଦି। ‘‘କାଯେନ ଫୁସିତ୍ୱା ପରିଭୋଗୋଯେୱ ପରିଭୋଗୋ ନାମା’’ତି କୁରୁନ୍ଦିଯଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୫୦୬।କାଯୱିକାରଂ କତ୍ୱାତି ଇଦଂ ଯାୱ ‘‘ଓରତୋ ଠପେତୀ’’ତି ପଦଂ, ତାୱ ସବ୍ବପଦେସୁ ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ଯଥା ସା ‘‘ଧୋୱାପେତୁକାମୋ ଅଯ’’ନ୍ତି ଜାନାତି, ଏୱଂ କାଯୱିକାରଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘କାଯୱିକାରଂ କତ୍ୱା’’ତି ୱଚନତୋ କାଯୱାଚାହି କଞ୍ଚି ୱିକାରଂ ଅକତ୍ୱା ହତ୍ଥେନ ହତ୍ଥେ ଦେନ୍ତସ୍ସପି ଅନାପତ୍ତି। ଅନ୍ତୋଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେ ଓକାସେତି ଇଦଂ ୱିସେସନଂ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ତଥା ହି ହତ୍ଥେନ ହତ୍ଥେ ଦେନ୍ତସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ଚ ଠପେତ୍ୱା ଦେନ୍ତସ୍ସ ‘‘ଅନ୍ତୋଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେ ଓକାସେ’’ତି ଇଦଂ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ନତ୍ଥି ଅଞ୍ଞଥା ଅସମ୍ଭୱତୋ। ସତି ହି ସମ୍ଭୱେ ବ୍ଯଭିଚାରେ ଚ ୱିସେସନଂ ସାତ୍ଥକଂ ହୋତି। ଉପରି ‘‘ଖିପତୀ’’ତିଆଦୀନି ପନ ସନ୍ଧାଯ ଇଦଂ ୱିସେସନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଅନ୍ତୋଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେ ଓକାସେ ଠତ୍ୱା ଉପରି ଖିପନ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ହତ୍ଥେ ପେସେନ୍ତସ୍ସ ଚ ଆପତ୍ତି। ଉପଚାରଂ ପନ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା କାଯୱାଚାହି ୱିକାରଂ କତ୍ୱା ଆଣାପେନ୍ତସ୍ସପି ଅନାପତ୍ତି। ଉପଚାରେତି ଅନ୍ତୋଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥମେୱ ଓକାସଂ ୱଦତି। ଉପଚାରଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱାତି ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥୂପଚାରଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା।

ଏକେନ ୱତ୍ଥୁନାତି ପଠମଂ କତ୍ୱା ନିଗ୍ଗାପିତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ରଜନେ ଅନାପତ୍ତୀତି ରଜନଂ ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତସ୍ସପି ‘‘ଧୋୱିତ୍ୱା ଆନେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅନାପତ୍ତି ଅନାଣତ୍ତିଯା କତତ୍ତା। ‘‘ଅୱୁତ୍ତା ଧୋୱତୀ’’ତି ଇମିନା ‘‘ଅୱୁତ୍ତା ରଜତି, ଅୱୁତ୍ତା ଆକୋଟେତୀ’’ତି ଇଦମ୍ପି ୱୁତ୍ତମେୱ ହୋତୀତି ଆହ – ‘‘ଅୱୁତ୍ତା ଧୋୱତୀତି ଇମିନା ଲକ୍ଖଣେନ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି। ସମ୍ବହୁଲା ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପଜ୍ଜତୀତି ପାଚିତ୍ତିଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ଦ୍ୱେ ଦୁକ୍କଟାନି ଆପଜ୍ଜତି। ଯଥାୱତ୍ଥୁକମେୱାତି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯମେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଞ୍ଚ ସତାନି ପରିମାଣମେତାସନ୍ତି ପଞ୍ଚସତା।

୫୦୭।ଚୀୱରଂଧୋୱାତି…ପେ… ଆଣାପେନ୍ତସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ତାଯ ଧୋୱନଂ ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତସ୍ସପି ଅନାପତ୍ତି। ପୁରାଣଚୀୱରତା, ଉପଚାରେ ଠତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାତିକାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଆଣାପନଂ, ତସ୍ସା ଧୋୱନାଦୀନି ଚାତି ଇମାନେତ୍ଥ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି।

ପୁରାଣଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଚୀୱରପଟିଗ୍ଗହଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୦୮। ପଞ୍ଚମେ ଅପଞ୍ଞତ୍ତେ ସିକ୍ଖାପଦେତି ଗଣମ୍ଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦେ ଅପଞ୍ଞତ୍ତେ। ୱିହାରୱାରନ୍ତି ୱିହାରପଟିଜଗ୍ଗନୱାରଂ। କୋଟ୍ଠାସସମ୍ପତ୍ତୀତି ସକଲା ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତି। ସବ୍ବପରିଯନ୍ତନ୍ତି ଛଟ୍ଠସ୍ସ ଅଞ୍ଞଚୀୱରସ୍ସ ଅଭାୱା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଚୀୱରାନଂ ଏକମେକଂ ସବ୍ବେସଂ ପରିଯନ୍ତନ୍ତି ସବ୍ବପରିଯନ୍ତଂ। ଅନ୍ତରୱାସକାଦୀସୁ ହି ପଞ୍ଚସୁ ଏକମେକଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଛଟ୍ଠସ୍ସ ଅଭାୱା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଅନ୍ତମେୱ ହୋତି। ଅଥୱା ପଞ୍ଚସୁ ଚୀୱରେସୁ ଏକମେକଂ ଅତ୍ତନୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦୁତିଯସ୍ସ ଅଭାୱା ଅନ୍ତମେୱ ହୋତୀତି ସବ୍ବମେୱ ପରିଯନ୍ତନ୍ତି ସବ୍ବପରିଯନ୍ତଂ, ସବ୍ବସୋ ୱା ପରିଯନ୍ତନ୍ତି ସବ୍ବପରିଯନ୍ତଂ। ତେନାହ – ‘‘ଅଞ୍ଞଂ…ପେ… ନତ୍ଥୀ’’ତି। ଯଥା ତସ୍ସ ମନୋରଥୋ ନ ପୂରତୀତି ‘‘ସରୀରପାରିପୂରିଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’’ତି ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ମନୋରଥୋ ଯଥା ନ ପୂରତି। ଏୱଂ ହତ୍ଥତଲେଯେୱ ଦସ୍ସେତ୍ୱାତି ସରୀରଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱାୱ ଦାତବ୍ବଚୀୱରଂ ହତ୍ଥତଲେ ‘‘ହନ୍ଦା’’ତି ଦସ୍ସେତ୍ୱା।

୫୧୦।ୱିହତ୍ଥତାଯାତି ୱିହତହତ୍ଥତାଯ, ଅଗଣତାଯ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯତାଯ ଅପ୍ପଟିସରଣତାଯାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସମଭିତ୍ଥୁନନ୍ତୀତି ପୀଳଇତତ୍ତା। ପରିୱତ୍ତେତବ୍ବଂ ପରିୱତ୍ତଂ, ପରିୱତ୍ତମେୱ ପାରିୱତ୍ତକଂ, ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଦୀଯମାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୫୧୨।ଉପଚାରେତି ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥୂପଚାରଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ଉପଚାରଂ ୱା ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଖିପନ୍ତୀତି ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଓରତୋ ଠପେନ୍ତି, ନ ପୁରିମସିକ୍ଖାପଦେ ୱିଯ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥବ୍ଭନ୍ତରେଯେୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ପାରିୱତ୍ତକାତି ଯଂ ଅନ୍ତମସୋ ହରୀତକଖଣ୍ଡମ୍ପି ଦତ୍ୱା ୱା ଦସ୍ସାମୀତି ଆଭୋଗଂ କତ୍ୱା ୱା ପାରିୱତ୍ତକଂ ଗଣ୍ହାତି, ତଂ ଠପେତ୍ୱା। ଅଚିତ୍ତକଭାୱେନ ନ ସମେତୀତି ଯଥା ଅଞ୍ଞାତିକାଯ ଞାତିକସଞ୍ଞିସ୍ସ ୱେମତିକସ୍ସ ଚ ଗଣ୍ହତୋ ଅଚିତ୍ତକତ୍ତା ଆପତ୍ତି , ଏୱମିଧାପି ‘‘ଭିକ୍ଖୁନିଯା ସନ୍ତକଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ଅଜାନିତ୍ୱା ଗଣ୍ହତୋପି ଆପତ୍ତିଯେୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଦେତୀତି ପୁଗ୍ଗଲିକଂ କତ୍ୱା ଦେତି। ପଂସୁକୂଲଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଠପିତଭାୱଂ ଜାନିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତେନପି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ଗହିତଂ ନାମ ନ ହୋତୀତି ଆହ – ‘‘ସଚେ ପନ ସଙ୍କାରକୂଟାଦୀସୂ’’ତିଆଦି। ଅସାମିକଞ୍ହି ପଂସୁକୂଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପଂସୁକୂଲଂ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱାତି ‘‘ଅସାମିକଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ସଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା। ଏୱଂ ପନ ପଂସୁକୂଲସଞ୍ଞଂ ଅନୁପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଗଣ୍ହିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି।

୫୧୩।ଅଞ୍ଞାତିକାଯ ଅଞ୍ଞାତିକସଞ୍ଞୀତି ତିକପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ଆଦିଅତ୍ଥୋ। ତୀଣି ପରିମାଣମସ୍ସାତି ତିକଂ, ତିକଞ୍ଚ ତଂ ପାଚିତ୍ତିଯଞ୍ଚାତି ତିକପାଚିତ୍ତିଯଂ, ତୀଣି ପାଚିତ୍ତିଯାନୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୫୧୪. ପତ୍ତତ୍ଥୱିକାଦିଂ ଯଂକିଞ୍ଚୀତି ଅନଧିଟ୍ଠାନୁପଗଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ‘‘ଚୀୱରଂ ନାମ ଛନ୍ନଂ ଚୀୱରାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଚୀୱରଂ ୱିକପ୍ପନୁପଗଂ ପଚ୍ଛିମ’’ନ୍ତି ହି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗଂ ଯଂକିଞ୍ଚି ନ ୱଟ୍ଟତି। ତେନେୱାହ – ‘‘ୱିକପ୍ପନୁପଗପଚ୍ଛିମଚୀୱରପ୍ପମାଣ’’ନ୍ତିଆଦି। ଯସ୍ମା ଭିସିଚ୍ଛୱି ମହନ୍ତାପି ସେନାସନସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ଚୀୱରସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନ ଗଚ୍ଛତୀତି ନେୱ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗା ନ ୱିକପ୍ପନୁପଗା ଚ, ତସ୍ମା ଅନଧିଟ୍ଠାନୁପଗସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେପି ମଞ୍ଚପ୍ପମାଣା ଭିସିଚ୍ଛୱି ହୋତି, ୱଟ୍ଟତିୟେୱାତି। କୋ ପନ ୱାଦୋ ପତ୍ତତ୍ଥୱିକାଦୀସୂତି ମହତିୟାପି ତାୱ ଭିସିଚ୍ଛୱିୟା ଅନଧିଟ୍ଠାନୁପଗତ୍ତା ଅନାପତ୍ତି, ତତୋ ଖୁଦ୍ଦକତରେସୁ ଅନଧିଟ୍ଠାନୁପଗେସୁ ପତ୍ତତ୍ଥୱିକାଦୀସୁ କିମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ପଟିଗ୍ଗହଣଂ କିରିୟା, ଅପରିୱତ୍ତନଂ ଅକିରିୟା। ୱିକପ୍ପନୁପଗଚୀୱରତା, ପାରିୱତ୍ତକାଭାୱୋ, ଅଞ୍ଞାତିକାୟ ହତ୍ଥତୋ ଗହଣନ୍ତି ଇମାନେତ୍ଥ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି।

ଚୀୱରପଟିଗ୍ଗହଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୧୫. ଛଟ୍ଠେ ପଟିକିଟ୍ଠୋତି ନିହୀନୋ, ଲାମକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଲୋଲଜାତିକୋତି ଲୋଲସଭାୱୋ। ପଟୁୟେୱ ପଟ୍ଠୋ। ତେନାହ ‘‘ଛେକୋ’’ତିଆଦି। କିସ୍ମିଂ ୱିୟାତି ଏତ୍ଥ ‘‘କିସ୍ମିଂ ୱିୟା’’ତି ନିପାତୱସେନ ସମାନତ୍ଥଂ ‘‘କିଂସୁ ୱିୟା’’ତି ନିପାତପଦନ୍ତି ଆହ ‘‘କିଂସୁ ୱିୟା’’ତି, କିଂ ୱିୟାତି ଅତ୍ଥୋ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱିୟାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତେନାହ ‘‘କିଲେସୋ ୱିୟା’’ତିଆଦି। ଧମ୍ମୱସେନ ଉପଚାରୱସେନ ନିମନ୍ତନା ଧମ୍ମନିମନ୍ତନାତି ପାଳିପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସଚେ ପନ ‘‘ୱଦେୟ୍ୟାଥ, ଭନ୍ତେ, ୟେନତ୍ଥୋ’’ତି ଇଦଂ ସଚ୍ଚମେୱ ୱୁତ୍ତଂ ସିୟା, ପୱାରିତୋୟେୱ ହୋତି। ଯସ୍ମା ପନ ପୱାରେତ୍ୱାପି ଅଦାତୁକାମୋ ଅପ୍ପୱାରିତଟ୍ଠାନେୟେୱ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ମା ଭଗୱା ପୱାରିତାପୱାରିତଭାୱଂ ଅୱିଚାରେତ୍ୱା ‘‘ଞାତକୋ ତେ, ଉପନନ୍ଦ, ଅଞ୍ଞାତକୋ’’ତି ଞାତକଅଞ୍ଞାତକଭାୱଂୟେୱ ୱିଚାରେସି। ମୁସିଂସୂତି ୱିଲୁମ୍ପିଂସୁ।

୫୧୬. ଅନୁପୁବ୍ବକଥାତି ଅନୁପୁବ୍ବେନ ୱିନିଚ୍ଛୟକଥା। ସେସପରିକ୍ଖାରାନଂ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକେହି ଗହିତତ୍ତା ନିୱାସନପାରୁପନମତ୍ତମେୱ ଅୱସିଟ୍ଠନ୍ତି ଆହ ‘‘ନିୱାସନପାରୁପନମତ୍ତଂୟେୱ ହରିତ୍ୱା’’ତି। ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାନଂ ତାୱ ଆଗମନସ୍ସ ୱା ଅନାଗମନସ୍ସ ୱା ଅଜାନନତାୟ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଥେରେହି ନେୱ ତାୱ…ପେ… ଭଞ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ପରେସମ୍ପି ଅତ୍ଥାୟ ଲଭନ୍ତୀତି ଅତ୍ତନୋ ଚୀୱରଂ ଦଦମାନା ସୟଂ ସାଖାଭଙ୍ଗେନ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତୀତି ତେସଂ ଅତ୍ଥାୟପି ଭଞ୍ଜିତୁଂ ଲଭନ୍ତି। ‘‘ତିଣେନ ୱା ପଣ୍ଣେନ ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଆଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଇଦିସେସୁ ଭୂତଗାମପାତବ୍ୟତାପି ଅନୁଞ୍ଞାତାୟେୱ ହୋତୀତି ଆହ – ‘‘ନେୱ ଭୂତଗାମପାତବ୍ୟତାୟ ପାଚିତ୍ତିୟଂ ହୋତୀ’’ତି। ନ ତେସଂ ଧାରଣେ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ତେସଂ ତିତ୍ଥିୟଦ୍ଧଜାନଂ ଧାରଣେପି ଦୁକ୍କଟଂ ନତ୍ଥି।

ଯାନି ଚ ନେସଂ ୱତ୍ଥାନି ଦେନ୍ତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଥେରାନଂ ସୟମେୱ ଦିନ୍ନତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରଟ୍ଠାନେ ଠିତତ୍ତା’’ତି। ଯଦି ଲଦ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହାତି, ତିତ୍ଥିୟପକ୍କନ୍ତକୋ ନାମ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଲଦ୍ଧିଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା’’ତି। ‘‘ନୋ ଚେ ହୋତି ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱିହାରଚୀୱରଂ ୱା…ପେ… ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ଇମିନା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ପୱିଟ୍ଠୱିହାରତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ ଅଭିରୁଚିତଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଇମିନା ଚ ‘‘ଯଂ ଆୱାସଂ ପଠମଂ ଉପଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଠିତୱିହାରମ୍ପି ସଚେ ନଗ୍ଗୋ ହୁତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଦି ଏୱଂ ତତ୍ଥ କସ୍ମା ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ଅନୋକାସତ୍ତା। ତତ୍ଥ ହି ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରସ୍ସ ୱା…ପେ… ଚୀୱରଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୁ’’ନ୍ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧେନ ସଙ୍ଘିକମ୍ପି ଚୀୱରଂ ନିୱାସେତୁଂ ପାରୁପିତୁଞ୍ଚ ଅନୁଜାନନ୍ତୋ ‘‘ଯଂ ଆୱାସଂ ପଠମଂ…ପେ… ଗହେତ୍ୱା ପାରୁପିତୁ’’ନ୍ତି ଆହ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଅନୋକାସତ୍ତା ଦୁକ୍କଟଂ ନ ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିହାରଚୀୱରନ୍ତି ସେନାସନଚୀୱରଂ। ଚିମିଲିକାହୀତି ପଟପିଲୋତିକାହି। ତସ୍ସ ଉପରୀତି ଭୂମତ୍ଥରଣସ୍ସ ଉପରି। ୱିଦେସଗତେନାତି ଅଞ୍ଞଂ ଚୀୱରଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ୱିଦେସଗତେନ। ଏକସ୍ମିଂ…ପେ… ଠପେତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଲେସେନ ଗହେତ୍ୱା ଅଗତତ୍ତା ଠପେନ୍ତେନ ଚ ସଙ୍ଘିକପରିଭୋଗେନେୱ ଠପିତତ୍ତା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ସେନାସନେ ନିୟମିତମ୍ପି ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ପରିଭୋଗେନେୱାତି ଅଞ୍ଞଂ ଚୀୱରଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନେନ।

୫୧୯-୫୨୧. ପରିଭୋଗଜିଣ୍ଣନ୍ତି ଯଥା ତେନ ଚୀୱରେନ ସରୀରଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଏୱଂ ଜିଣ୍ଣଂ। କପ୍ପିୟୱୋହାରେନାତି କୟୱିକ୍କୟାପତ୍ତିତୋ ମୋଚନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସା’’ତି ଇମସ୍ସେୱ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେତି ‘‘ଚେତାପେନ୍ତସ୍ସ ପରିୱତ୍ତାପେନ୍ତସ୍ସା’’ତି। ଅତ୍ତନୋ ଧନେନ ହି ୱିଞ୍ଞାପନଂ ନାମ ପରିୱତ୍ତନମେୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ସଙ୍ଘୱସେନ ପୱାରିତାନଂ ୱିଞ୍ଞାପନେ ୱୁତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତି ‘‘ପମାଣମେୱ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ସଙ୍ଘୱସେନ ହି ପୱାରିତେ ସବ୍ବେସଂ ସାଧାରଣତ୍ତା ଅଧିକଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଯଂ ଯଂ ପୱାରେତୀତି ଯଂ ଯଂ ଚୀୱରାଦିଂ ଦସ୍ସାମୀତି ପୱାରେତି। ୱିଞ୍ଞାପନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ୱିନା ୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟା ଦୀୟମାନତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା କିଂ କରିସ୍ସତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାୟାତି ଏତ୍ଥାପି ‘‘ଞାତକାନଂ ପୱାରିତାନ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ଅନୁୱତ୍ତତିୟେୱାତି ଆହ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଞାତକପୱାରିତେ’’ତିଆଦି। ୱିକପ୍ପନୁପଗଚୀୱରତା, ସମୟାଭାୱୋ, ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତି, ତାୟ ଚ ପଟିଲାଭୋତି ଇମାନେତ୍ଥ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି।

ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ତତୁତ୍ତରିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୨୨। ସତ୍ତମେ ପାଠଇଯଂ ପଗ୍ଗାହିକସାଲନ୍ତି ଦୁସ୍ସୱାଣିଜକାନଂ ଆପଣଂ। ''ପଗ୍ଗାହିତସାଲ''ନ୍ତିପି ପଠନ୍ତି।

୫୨୩-୫୨୪।ଅଭୀତିଉପସଗ୍ଗୋତି ତସ୍ସ ୱିସେସତ୍ଥାଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ତେନାହ ''ହରିତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ''ତି। ୱର-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଇଚ୍ଛାଯଂ ୱତ୍ତମାନତ୍ତା ଆହ ''ଇଚ୍ଛାପେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତି। ଦଦ୍ଧୁ ଖେମତୋତି ଏତ୍ଥ ଗାଥାବନ୍ଧୱସେନ ଅନୁନାସିକଲୋପୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସଅନ୍ତରନ୍ତି ଅନ୍ତରୱାସକସହିତଂ। ଉତ୍ତରନ୍ତି ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ। ଅସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସାତି ସାଦିତବ୍ବଚୀୱରସ୍ସ। ଅଚ୍ଛିନ୍ନସବ୍ବଚୀୱରେନାତି ଅଚ୍ଛିନ୍ନାନି ସବ୍ବାନି ତୀଣି ଚୀୱରାନି ଅସ୍ସାତି ଅଚ୍ଛିନ୍ନସବ୍ବଚୀୱରୋ, ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯସ୍ସ ହି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନସମଯେ ତୀଣି ଚୀୱରାନି ସନ୍ନିହିତାନି ହୋନ୍ତି, ତାନି ସବ୍ବାନି ଅଚ୍ଛିନ୍ନାନୀତି ସୋ ''ଅଚ୍ଛିନ୍ନସବ୍ବଚୀୱରୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତେନେୱ ''ଅଚ୍ଛିନ୍ନସବ୍ବଚୀୱରେନ ତିଚୀୱରକେନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତିଚୀୱରକେନାତି ହି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନସମଯେ ତିଚୀୱରସ୍ସ ସନ୍ନିହିତଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ୱିନଯତେଚୀୱରିକଭାୱଂ ଧୁତଙ୍ଗତେଚୀୱରିକଭାୱଂ ୱା ସନ୍ଧାଯ। ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ''ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମଂ ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ତତୋ ଚୀୱରଂ ସାଦିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତୱିଧିନା ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞେନାତି ଅଚ୍ଛିନ୍ନଅସବ୍ବଚୀୱରେନ। ଯସ୍ସ ତୀସୁ ଚୀୱରେସୁ ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ଚୀୱରାନି ଅଚ୍ଛିନ୍ନାନି ହୋନ୍ତି, ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞଥାପୀତି ''ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତୱିଧାନତୋ ଅଞ୍ଞଥାପି। ଯସ୍ସ ହି ତୀସୁ ଦ୍ୱେ ଚୀୱରାନି ଅଚ୍ଛିନ୍ନାନି ହୋନ୍ତି, ଏକଂ ସାଦିତବ୍ବଂ। ଏକସ୍ମିଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ନେ ନ ସାଦିତବ୍ବନ୍ତି ନ ତସ୍ସ ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମସାଦିଯନଂ ସମ୍ଭୱତି, ଅଯମେୱ ଚ ଅତ୍ଥୋ ପଦଭାଜନେନ ୱିଭାୱିତୋ। ତେନାହ ''ତଂ ୱିଭାଗଂ ଦସ୍ସେତୁ''ନ୍ତି।

କେଚି ପନ ''ତିଚୀୱରକେନାତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତିଚୀୱରଂ ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଅୱସେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତୋ ତସ୍ମିଂ ନଟ୍ଠେ ବହୂନିପି ଗହେତୁଂ ଲଭତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ପଦଭାଜନସ୍ସ ହି ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ଯସ୍ମା ପନ ''ଅଚ୍ଛିନ୍ନସବ୍ବଚୀୱରେନ...ପେ... ତଂ ୱିଭାଗଂ ଦସ୍ସେତୁ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ପଦଭାଜନେ ଚ ନ ତାଦିସୋ ଅତ୍ଥୋ ଉପଲବ୍ଭତି, ତସ୍ମା ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବମେୱ। ଯମ୍ପି ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ତତୁତ୍ତରିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତଂ ''ଯସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ସ ତୀଣି ନଟ୍ଠାନୀ''ତି, ତତ୍ଥାପି ଅଧିଟ୍ଠିତଗ୍ଗହଣଂ ସରୂପକଥନମତ୍ତନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ, ନ ପନ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ସେୱାତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ ପାଠଇଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ତଥା ଅତ୍ଥସ୍ସ ଅସମ୍ଭୱତୋ। ନ ହି ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ସେୱ ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ସକ୍କା ୱିଞ୍ଞାତୁଂ। ପୁରିମସିକ୍ଖାପଦେନ ହି ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରସ୍ସ ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ପମାଣଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞାପନୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପମାଣତୋ ସାଦିଯନଂ ଅନୁଜାନନ୍ତେନ ଭଗୱତା ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ''ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଇକସ୍ସ ବହୁମ୍ପି ସାଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଅଯମତ୍ଥୋ ନେୱ ପାଠଇଯା ସମେତି, ନ ଚ ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଅନୁଲୋମେତି।

ଯସ୍ସ ତୀଣି ନଟ୍ଠାନି, ତେନ ଦ୍ୱେ ସାଦିତବ୍ବାନୀତି ଏତ୍ଥ ଯସ୍ସ ତିଚୀୱରତୋ ଅଧିକମ୍ପି ଚୀୱରଂ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଠିତଂ ଅତ୍ଥି, ତଦାତସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସ ଅଲବ୍ଭନୀଯଭାୱତୋ ତେନପି ସାଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପକତିଯାୱ ସନ୍ତରୁତ୍ତରେନ ଚରତୀତି ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦୱସେନ ୱା ଅୱିପ୍ପୱାସସମ୍ମୁତିୱସେନ ୱା ତତିଯସ୍ସ ଅଲାଭେନ ୱା ଚରତି। ''ଦ୍ୱେ ନଟ୍ଠାନୀ''ତି ଅଧିକାରତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ''ଦ୍ୱେ ସାଦିତବ୍ବାନୀ''ତି। ଏକଂ ସାଦିଯନ୍ତେନେୱ ସମୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି ତିଣ୍ଣଂ ଚୀୱରାନଂ ଦ୍ୱୀସୁ ନଟ୍ଠେସୁ ଏକଂ ସାଦିଯନ୍ତେନ ସମୋ ଭୱିସ୍ସତି ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମତାଯ ଅୱଟ୍ଠାନତୋ। ଯସ୍ସ ଏକଂଯେୱ ହୋତୀତି ଅଞ୍ଞେନ କେନଚି କାରଣେନ ୱିନଟ୍ଠସେସଚୀୱରଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

୫୨୬। ''ସେସକଂ ତୁଯ୍ହେୱ ହୋତୂତି ଦେନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ''ପମାଣଯୁତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମ, ସେସକଂ ଆହରିସ୍ସାମା''ତି ୱତ୍ୱା ଗହେତ୍ୱା ଗମନସମଯେପି ''ସେସକମ୍ପି ତୁମ୍ହାକଞ୍ଞେୱ ହୋତୂ''ତି ୱଦନ୍ତି, ଲଦ୍ଧକପ୍ପିଯମେୱ। ପୱାରିତାନନ୍ତି ଅଚ୍ଛିନ୍ନକାଲତୋ ପୁବ୍ବେଯେୱ ପୱାରିତାନଂ। ପାଠଇଯା ନ ସମେତୀତି ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମତୋ ଉତ୍ତରି ସାଦିଯନେ ଅନାପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ଅନାପତ୍ତି ଞାତକାନଂ ପୱାରିତାନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନ ସମେତି। ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମଂ ସାଦିଯନ୍ତସ୍ସ ହି ଆପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗୋଯେୱ ନତ୍ଥି, ସତି ଚ ସିକ୍ଖାପଦେନ ଆପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗେ ଅନାପତ୍ତି ଯୁତ୍ତା ଦସ୍ସେତୁନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କେଚି ପନ ''ପମାଣମେୱ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇଦଂ ସଲ୍ଲେଖଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

ଯସ୍ମା ପନିଦଂ...ପେ... ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥାଯମଧିପ୍ପାଯୋ – ''ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯା''ତି ୱୁଚ୍ଚମାନେ ଅଞ୍ଞେସଂ ଅତ୍ଥାଯ ପମାଣଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାପି ଗଣ୍ହିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆପଜ୍ଜତି, ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯ ୱିଞ୍ଞାପନୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା ୱତ୍ଥୁନା ସଂସନ୍ଦିଯମାନଂ ନ ସମେତି। ନ ହି ଯଂ ୱତ୍ଥୁଂ ନିସ୍ସାଯ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତସ୍ମିଂଯେୱ ଅନାପତ୍ତିୱଚନଂ ଯୁତ୍ତନ୍ତି। ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ପନ ତୀସୁପି ''ଇମସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ସାଦିଯନପଟିବଦ୍ଧତାୱସେନ ପୱତ୍ତତ୍ତା

‘ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାୟା’ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ଓକାସୋୟେଓ୍ୱ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ନ ଓ୍ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି କଥିତଂ। ଇଧ ‘‘ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାୟା’’ତି ଅଓ୍ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଞ୍ଞେସଂ ଅତ୍ଥାୟ ଞାତକପଓ୍ୱାରିତେସୁ ଅଧିକଂ ଓ୍ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତୀତି ଚେ? ନ, ତତ୍ଥ ପୁରିମସିକ୍ଖାପଦେନେଓ୍ୱ ଅନାପତ୍ତିସିଦ୍ଧିତୋ। ତତୁତ୍ତରିତା, ଅଚ୍ଛିନ୍ନାଦିକାରଣତା, ଅଞ୍ଞାତକଓ୍ୱିଞ୍ଞତ୍ତି, ତାୟ ଚ ପଟିଲାଭୋତି ଇମାନେତ୍ଥ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି।

ତତୁତ୍ତରିସିକ୍ଖାପଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ପଠମଉପକ୍ଖଟସିକ୍ଖାପଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୫୨୭। ଅଟ୍ଠମେ ଅପି ମଯ୍ହନ୍ତି ପାଠେପି ସୋୟେଓ୍ୱତ୍ଥୋ। ଅମ୍ହାକଂ ପନ ବହୁଓ୍ୱଚନେନ ଆମନ୍ତନଂ କତଂ।

୫୨୮-୫୨୯।ଅପଦିସ୍ସାତି ‘‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଏଓ୍ୱଂ ଅପଦିସିତ୍ୱା। ପଚ୍ଚୟଂ କତ୍ୱାତି କାରଣଂ କତ୍ୱା। ଉଦ୍ଦିସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ଯୋ କତ୍ତାତି ‘‘ଉଦ୍ଦିସ୍ସା’’ତି ଇମିନା ଓ୍ୱୁତ୍ତଉଦ୍ଦିସନକିରିୟାୟ ଯୋ କତ୍ତା। ଚୀଓ୍ୱରଂ ଚେତାପେନ୍ତି ପରିଓ୍ୱତ୍ତେନ୍ତି ଏତେନାତି ଚୀଓ୍ୱରଚେତାପନ୍ନଂ। ନ-କାରାଗମଂ କତ୍ୱା ଚୀଓ୍ୱରଚେତାପନନ୍ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ଚୀଓ୍ୱରଚେତାପନ’’ନ୍ତିପି ପଠନ୍ତି। ପଚୁରଓ୍ୱୋହାରଓ୍ୱସେନାତି ଯେଭୁଯ୍ୟଓ୍ୱୋହାରଓ୍ୱସେନ। ଯେଭୁଯ୍ୟଓ୍ୱସେନ ହି ଘରସାମିକଂ ଦଟ୍ଠୁକାମା ତସ୍ସ ଘରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ତଥେଓ୍ୱ ବହୁଲଂ ଓ୍ୱୋହାରୋ। ବ୍ୟଞ୍ଜନମତ୍ତମେଓ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ ନେତବ୍ବୋ ନତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

୫୩୧।ସମକେପି ପନ ଅନାପତ୍ତୀତି ଯଦଗ୍ଘନକଂ ସୋ ଦାତୁକାମୋ ହୋତି, ତଦଗ୍ଘନକେ ଅନାପତ୍ତି ମୂଲଂ ଓ୍ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅଧିକଓ୍ୱିଧାନଂ ଅନାପନ୍ନତ୍ତା। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଦାତୁକାମୋମ୍ହୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ ଅଓ୍ୱୁତ୍ତେପି ଦାତୁକାମତଂ ସୁତ୍ୱା ଯଦଗ୍ଘନକଂ ସୋ ଦାତୁକାମୋ ହୋତି, ତଦଗ୍ଘନକଂ ଆହରାପେତୁଂ ଓ୍ୱଟ୍ଟତି। ଅଗ୍ଘଓ୍ୱଡ୍ଢନକଞ୍ହି ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅଗ୍ଘଓ୍ୱଡ୍ଢନଂ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଅଗ୍ଘଓ୍ୱଡ୍ଢନକଂ, ଅଗ୍ଘଓ୍ୱଡ୍ଢନଂ ସନ୍ଧାୟ ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଚୀଓ୍ୱରଂ ଦେହୀତି ସଙ୍ଘାଟିଆଦୀସୁ ଯଂକିଞ୍ଚି ଚୀଓ୍ୱରଂ ସନ୍ଧାୟ ଓ୍ୱଦତି। ଚୀଓ୍ୱରେ ଭିୟ୍ୟୋକମ୍ୟତା, ଅଞ୍ଞାତକଓ୍ୱିଞ୍ଞତ୍ତି, ତାୟ ଚ ପଟିଲାଭୋତି ଇମାନେତ୍ଥ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି।

ପଠମଉପକ୍ଖଟସିକ୍ଖାପଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫୩୨। ଦୁତିୟଉପକ୍ଖଟେ ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବଂ ନତ୍ଥି।

୧୦। ରାଜସିକ୍ଖାପଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୫୩୭-୫୩୯। ରାଜସିକ୍ଖାପଦେ ପନ ‘‘ଅଜ୍ଝୋହୋ’’ତି ପାଠେ ‘‘ଅଜ୍ଝୁଣ୍ହୋ’’ତିପି ପଠନ୍ତି। ଭୋଗୋତି ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ। ଯଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ଇମିନା ଚୀଓ୍ୱରଚେତାପନ୍ନେନ ଚୀଓ୍ୱରଂ ଚେତାପେତ୍ୱା ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଚୀଓ୍ୱରେନ ଅଚ୍ଛାଦେହୀତି ଇଦଂ ଆଗମନସୁଦ୍ଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ହି ‘ଇଦଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦେହୀ’ତି ପେସେୟ୍ୟ, ଆଗମନସ୍ସ ଅସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଅକପ୍ପିୟଓ୍ୱତ୍ଥୁଂ ଆରବ୍ଭ ଭିକ୍ଖୁନା କପ୍ପିୟକାରକୋପି ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ ନ ଭଓ୍ୱେୟ୍ୟା’’ତି, ତତ୍ଥ ଆଗମନସ୍ସ ସୁଦ୍ଧିୟା ଓ୍ୱା ଅସୁଦ୍ଧିୟା ଓ୍ୱା ଓ୍ୱିସେସପ୍ପୟୋଜନଂ ନ ଦିସ୍ସତି। ସତିପି ହି ଆଗମନସ୍ସ ଅସୁଦ୍ଧଭାଓ୍ୱେ ଦୂତୋ ଅତ୍ତନୋ କୁସଲତାୟ କପ୍ପିୟଓ୍ୱୋହାରେନ ଓ୍ୱଦତି, ‘‘କପ୍ପିୟକାରକୋ ନ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ’’ତି ଇଦଂ ନତ୍ଥି, ନ ଚ ଦୂତେନ କପ୍ପିୟଓ୍ୱୋହାରଓ୍ୱସେନ ଓ୍ୱୁତ୍ତେ ଦାୟକେନ ଇଦଂ କଥଂ ପେସିତନ୍ତି ଈଦିସୀ ଓ୍ୱିଚାରଣା ଉପଲବ୍ଭତି, ଅଓ୍ୱିଚାରେତ୍ୱା ଚ ତଂ ନ ସକ୍କା ଜାନିତୁଂ, ଯଦି ପନ ଆଗମନସ୍ସ ଅସୁଦ୍ଧତ୍ତା କପ୍ପିୟକାରକୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ ନ ଭଓ୍ୱେୟ୍ୟ, ଚୀଓ୍ୱରାନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଦୂତସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଅକପ୍ପିୟଓ୍ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପେସିତେ ସବ୍ବତ୍ଥ ଦାୟକେନ କଥଂ ପେସିତନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାଓ୍ୱ କପ୍ପିୟକାରକୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ ଭଓ୍ୱେୟ୍ୟ। ତସ୍ମା ଅସତିପି ଆଗମନସୁଦ୍ଧିୟଂ ସଚେ ସୋ ଦୂତୋ ଅତ୍ତନୋ କୁସଲତାୟ କପ୍ପିୟଓ୍ୱୋହାରଓ୍ୱସେନ ଓ୍ୱଦତି, ଦୂତସ୍ସେଓ୍ୱ ଓ୍ୱଚନଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଯଦି ହି ଆଗମନସୁଦ୍ଧିୟେଓ୍ୱେତ୍ଥ ପମାଣଂ, ମୂଲସାମିକେନ କପ୍ପିୟଓ୍ୱୋହାରଓ୍ୱସେନ ପେସିତସ୍ସ ଦୂତସ୍ସ ଅକପ୍ପିୟଓ୍ୱୋହାରଓ୍ୱସେନ ଓ୍ୱଦତୋପି କପ୍ପିୟକାରକୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ ଭଓ୍ୱେୟ୍ୟ, ତସ୍ମା ସବ୍ବତ୍ଥ ଦୂତଓ୍ୱଚନମେଓ୍ୱ ପମାଣନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ଇମିନା ଚୀଓ୍ୱରଚେତାପନ୍ନେନାତିଆଦିନା ପନ ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି – କପ୍ପିୟ ଓ୍ୱସେନ ଆଗତମ୍ପି ଚୀଓ୍ୱରମୂଲଂ ଈଦିସେନ ଦୂତଓ୍ୱଚନେନ ଅକପ୍ପିୟଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ତଂ ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବନ୍ତି। ତେନେଓ୍ୱାହ – ‘‘ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସୋ ଦୂତୋ ଏଓ୍ୱମସ୍ସ ଓ୍ୱଚନୀୟୋ’’ତିଆଦି। ସୁଓ୍ୱଣ୍ଣଂ, ରଜତଂ, କହାପଣୋ, ମାସକୋତି ଇମାନି ହି ଚତ୍ତାରି ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଓ୍ୱତ୍ଥୂନି, ମୁତ୍ତା, ମଣି, ଓ୍ୱେଳୁରିୟୋ, ସଙ୍ଖୋ, ସିଲା, ପଓ୍ୱାଳଂ, ଲୋହିତଙ୍କୋ, ମସାରଗଲ୍ଲଂ, ସତ୍ତ ଧଞ୍ଞାନି, ଦାସିଦାସଂ, ଖେତ୍ତଂ, ଓ୍ୱତ୍ଥୁ, ପୁପ୍ଫାରାମଫଲାରାମାଦୟୋତି ଇମାନି ଦୁକ୍କଟଓ୍ୱତ୍ଥୂନି ଚ ଅତ୍ତନୋ ଓ୍ୱା ଚେତିୟସଙ୍ଘଗଣପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଓ୍ୱା ଅତ୍ଥାୟ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ନ ଓ୍ୱଟ୍ଟନ୍ତି, ତସ୍ମା ତଂ ସାଦିତୁଂ ନ ଓ୍ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ନ ଖୋ ମୟଂ, ଆଓ୍ୱୁସୋ, ଚୀଓ୍ୱରଚେତାପନ୍ନଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାମା’’ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ଚୀଓ୍ୱରଞ୍ଚ ଖୋ ମୟଂ

ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାମା’’ତି ଇଦଂ ପନ ଅତ୍ତାନଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଆଭତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ’’ତି ଇଦଂ ‘‘ଅତ୍ଥି ପନାୟସ୍ମତୋ କୋଚି ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରୋ’’ତି କପ୍ପିୟୱଚନେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅନୁଞ୍ଞାତଂ। ସଚେ ପନ ଦୂତୋ ‘‘କୋ ଇମଂ ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି ୱା ‘‘କସ୍ସ ଦେମୀ’’ତି ୱା ୱଦତି, ନ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ। ‘‘ଆରାମିକୋ ୱା ଉପାସକୋ ୱା’’ତି ଇଦଂ ସାରୁପ୍ପତାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ଠପେତ୍ୱା ପନ ପଞ୍ଚ ସହଧମ୍ମିକେ ଯୋ କୋଚି କପ୍ପିୟକାରକୋ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଏସୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରୋ’’ତି ଇଦଂ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ କପ୍ପିୟୱଚନଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱମେୱ ହି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ‘‘ଏତସ୍ସ ଦେହୀ’’ତିଆଦି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ସୋ ୱା ଚେତାପେସ୍ସତି ୱାତି ଏତ୍ଥ ଏକୋ ୱା-ସଦ୍ଦୋ ପଦପୂରଣୋ, ‘‘ସଞ୍ଞତ୍ତୋ ସୋ ମୟା’’ତିଆଦି ପନ ଦୂତେନ ଏୱଂ ଆରୋଚିତେଯେୱ ତଂ ଚୋଦେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନେୱାସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଦତ୍ୱା ଗତମତ୍ତକାରଣେନାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଏତାନିହି ୱଚନାନି…ପେ… ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଏୱଂ ୱଦନ୍ତୋ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ କତତ୍ତା ୱତ୍ତଭେଦେ ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଚୋଦନା ପନ ହୋତିଯେୱା’’ତି ମହାଗଣ୍ଠିପଦେ ମଜ୍ଝିମଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଚୋଦନାପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱାତି ‘‘ଦୁତିୟମ୍ପି ୱତ୍ତବ୍ବୋ’’ତିଆଦିନା ଦସ୍ସେତ୍ୱା। ପୁଚ୍ଛିୟମାନୋତି ଏତ୍ଥ ପୁଚ୍ଛିୟମାନେନାତି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋତି ଆହ ‘‘କରଣତ୍ଥେ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନ’’ନ୍ତି। ଆଗତକାରଣଂ ଭଞ୍ଜତୀତି ଆଗତକାରଣଂ ୱିନାସେତି।

ଏତ୍ଥ କେଚି ୱଦନ୍ତି ‘‘ଆଗତକାରଣଂ ନାମ ଚୀୱରଗ୍ଗହଣଂ, ତଂ ଭଞ୍ଜତୀତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପୁନ ତଂ ଚୀୱରଂ ଯେନ କେନଚି ଆକାରେନ ଗହେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। କେଚି ପନ ‘‘ଆଗତକାରଣଂ ନାମ କାୟୱାଚାହି ଚୋଦନା, ତଂ ଭଞ୍ଜତୀତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପୁନ ତଂ ଯେନ କେନଚି ଆକାରେନ ଚୋଦେତୁଂ ନ ଲଭତି। ସଚେ ସୟମେୱ ଦେତି, ମୂଲସାମିକୋ ୱା ଦାପେତି, ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଅପରେ ପନ ‘‘ଆଗତକାରଣଂ ନାମ ଠାନଂ, ତଂ ଭଞ୍ଜତୀତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଯଥା ‘ଅତ୍ଥୋ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଚୀୱରେନା’ତି ଏକାୟ ଚୋଦନାୟ ଦ୍ୱେ ଠାନାନି ଭଞ୍ଜତି, ଏୱମିଧାପି ସଚେ ଆସନେ ନିସୀଦତି, ଏକାୟ ନିସଜ୍ଜାୟ ଦ୍ୱେ ଠାନାନି ଭଞ୍ଜତି। ଆମିସଂ ଚେ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଏକେନ ପଟିଗ୍ଗହଣେନ ଦ୍ୱେ ଠାନାନି ଭଞ୍ଜତି। ଧମ୍ମଂ ଚେ ଭାସତି, ଧମ୍ମଦେସନାସିକ୍ଖାପଦେ ୱୁତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦାୟ ଏକାୟ ୱାଚାୟ ଦ୍ୱେ ଠାନାନି ଭଞ୍ଜତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଇମେସଂ ପନ ସବ୍ବେସମ୍ପି ୱାଦଂ ‘‘ଅୟୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଆଗତକାରଣଂ ନାମ ଠାନମେୱ, ତସ୍ମା ‘ନ କତ୍ତବ୍ବ’ନ୍ତି ୱାରିତସ୍ସ କତତ୍ତା ନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ କତେସୁ ଛସୁ ଠାନେସୁ ଏକଂ ଠାନଂ ଭଞ୍ଜତୀ’’ତି।

ତତ୍ରତତ୍ର ଠାନେ ତିଟ୍ଠତୀତି ଇଦଂ ଚୋଦକସ୍ସ ଠିତଟ୍ଠାନତୋ ଅପକ୍କମ୍ମ ତତ୍ର ତତ୍ର ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଠାନଂଯେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ସାମଂ ୱା ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ଦୂତୋ ୱା ପାହେତବ୍ବୋ’’ତି ଇଦଂ ସଭାୱତୋ ଚୋଦେତୁଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତେନପି କାତବ୍ବମେୱାତି ୱଦନ୍ତି। ମୁଖଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ସୟମେୱ କପ୍ପିୟକାରକତ୍ତଂ ଉପଗତୋତି ମୁଖୱେୱଟିକକପ୍ପିୟକାରକୋ। ଅୱିଚାରେତୁକାମତାୟାତି ଇମସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ‘‘ନତ୍ଥମ୍ହାକଂ କପ୍ପିୟକାରକୋ’’ତି ଇଦଂ ‘‘ତାଦିସଂ କରୋନ୍ତୋ କପ୍ପିୟକାରକୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାୟେନ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ମେଣ୍ଡକସିକ୍ଖାପଦେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ତଂ ମେଣ୍ଡକସିକ୍ଖାପଦଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ଇଦମେୱ ହି ‘‘ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦ୍ଧା ପସନ୍ନା’’ତିଆଦିୱଚନଂ ଭେସଜ୍ଜକ୍ଖନ୍ଧକେ ମେଣ୍ଡକୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ (ମହାୱ। ୨୯୯) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ମେଣ୍ଡକସିକ୍ଖାପଦ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ହି ମେଣ୍ଡକେନ ନାମ ସେଟ୍ଠିନା –

‘‘ସନ୍ତି , ଭନ୍ତେ, ମଗ୍ଗା କନ୍ତାରା ଅପ୍ପୋଦକା ଅପ୍ପଭକ୍ଖା, ନ ସୁକରା ଅପାଥେୟ୍ୟେନ ଗନ୍ତୁଂ, ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ପାଥେୟ୍ୟଂ ଅନୁଜାନାତୂ’’ତି –

ଯାଚିତେନ ଭଗୱତା –

‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାଥେୟ୍ୟଂ ପରିୟେସିତୁଂ। ତଣ୍ଡୁଲୋ ତଣ୍ଡୁଲତ୍ଥିକେନ, ମୁଗ୍ଗୋ ମୁଗ୍ଗତ୍ଥିକେନ, ମାସୋ ମାସତ୍ଥିକେନ, ଲୋଣଂ ଲୋଣତ୍ଥିକେନ, ଗୁଳୋ ଗୁଳତ୍ଥିକେନ, ତେଲଂ ତେଲତ୍ଥିକେନ, ସପ୍ପି ସପ୍ପିତ୍ଥିକେନା’’ତି –

ୱତ୍ୱା ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୁସ୍ସା ସଦ୍ଧା ପସନ୍ନା, ତେ କପ୍ପିୟକାରକାନଂ ହତ୍ଥେ ହିରଞ୍ଞଂ ଉପନିକ୍ଖିପନ୍ତି ‘ଇମିନା ଅୟ୍ୟସ୍ସ ଯଂ କପ୍ପିୟଂ, ତଂ ଦେଥା’ତି। ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ ତତୋ କପ୍ପିୟଂ, ତଂ ସାଦିତୁଂ, ନ ତ୍ୱେୱାହଂ ଭିକ୍ଖୱେ କେନଚି ପରିୟାୟେନ ଜାତରୂପରଜତଂ ସାଦିତବ୍ବଂ ପରିୟେସିତବ୍ବନ୍ତି ୱଦାମୀ’’ତି।

ହିରଞ୍ଞଂଉପନିକ୍ଖିପନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥାପି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଆରୋଚନଂ ଅତ୍ଥିଯେୱାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞଥା ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକପ୍ପିଯକାରକତ୍ତଂ ଭଜତୀତି ନ ଚୋଦେତବ୍ବୋ ସିଯା। ଯଦି ମୂଲଂ ସନ୍ଧାଯ ଚୋଦେତି, ତଂ ସାଦିତମେୱ ସିଯାତି ଆହ ''ମୂଲଂ ଅସାଦିଯନ୍ତେନା''ତି।

''ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତେସୁ ୱିଯ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ ଅତ୍ତନା ଚୋଦନାଠାନଞ୍ଚ ନ ଜାନାତୀତି ଦସ୍ସେତି''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଂ ପନ କପ୍ପିଯକାରକଂ ପେସେତ୍ୱା ଲୋକଚାରିତ୍ତୱସେନ ଅନୁଯୁଞ୍ଜିତ୍ୱାପି କପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁଂ ଆହରାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଅତ୍ତାନଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ନିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକତ୍ତା''ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତେସୁ ୱିଯ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ସଚେ ସଯମେୱ ଚୀୱରଂ ଆନେତ୍ୱା ଦେନ୍ତି, ଗହେତବ୍ବଂ। ନୋ ଚେ, କିଞ୍ଚି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା''ତି ଦଳ୍ହଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି। ନ ହି ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତଂ ସଯଂ ଅୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେନ ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନ ଚ ଯତ୍ଥ ଅଞ୍ଞଂ ପେସେତ୍ୱା ଆହରାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତତ୍ଥ ସଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ ଆହରାପେତବ୍ବନ୍ତି ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ। ଯଦି ଚେତ୍ଥ ଅଞ୍ଞେନ ଆହରାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ''ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତେସୁ ୱିଯ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦିୱଚନମେୱ ନିରତ୍ଥକଂ ସିଯା। ''ଦୂତେନା''ତି ଇମସ୍ସ ବ୍ଯଭିଚାରଂ ଦସ୍ସେତି ''ସଯଂ ଆହରିତ୍ୱାପୀ''ତି। ଦଦନ୍ତେସୁତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ । ପିଣ୍ଡପାତାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯାତି ଇମିନା ପନ ''ଚୀୱରଚେତାପନ୍ନ''ନ୍ତି ଇମସ୍ସ ବ୍ଯଭିଚାରଂ ଦସ୍ସେତି। ''ଏସେୱ ନଯୋ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପିଣ୍ଡପାତାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଦିନ୍ନେପି ଠାନଚୋଦନାଦି ସବ୍ବଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ କାତବ୍ବଂ।

ପଟିଗ୍ଗହଣେପି ପରିଭୋଗେପି ଆପତ୍ତୀତି ପଟିଗ୍ଗହଣେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ପରିଭୋଗେ ଦୁକ୍କଟଂ। ସ୍ୱେୱ ସାପତ୍ତିକୋତି ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ଇଦଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠକଥାପମାଣେନେୱ ଗହେତବ୍ବଂ। ''ପରସ୍ସ ନିଦ୍ଦୋସଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ସ୍ୱେୱ ସାପତ୍ତିକୋ ସଦୋସୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ''ତିପି ୱଦନ୍ତି। ''ଚୋଦେତୀତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପନ ଆପତ୍ତିଯା ଚୋଦେତୀତି କତ୍ୱା ସ୍ୱେୱ ସାପତ୍ତିକୋତି ଇଦଂ ଦୁକ୍କଟଂଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱତ୍ତୁଂ ଯୁତ୍ତ''ନ୍ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ପଟିଗ୍ଗହଣେପି ପରିଭୋଗେପି ଆପତ୍ତିଯେୱାତି ଦୁକ୍କଟମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଚଠଆକସ୍ସାପି ଖେତ୍ତସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ତସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣେପି ଆପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯେ ସଙ୍ଘୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତୂତି ଦେତୀତି ଏତ୍ଥ ''ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜତୁ, ଚଠଆକଂ ଦମ୍ମୀ''ତି ୱା ''ଚତୁପଚ୍ଚଯପରିଭୋଗତ୍ଥଂ ଚଠଆକଂ ଦମ୍ମୀ''ତି ୱା ୱଦତି, ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ''ଇତୋ ଚଠଆକତୋ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯେ ଦମ୍ମୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥି।

ଅମ୍ହାକଂ ଏକଂ କପ୍ପିଯକାରକଂ ଠପେଥାତି ୱୁତ୍ତେତି ଇଦଂ ଈଦିସଂଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। କପ୍ପିଯକ୍କମେନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତେସୁ ଖେତ୍ତଚଠଆକାଦୀସୁ ପନ ଅୱୁତ୍ତେପି କପ୍ପିଯକାରକଂ ଠପେତୁଂ ଲବ୍ଭତିଯେୱ। ଯସ୍ମା ପରସନ୍ତକଂ ନାସେତୁଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ''ନ ସସ୍ସକାଲେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଜନପଦସ୍ସ ସାମିକୋତି ଇମିନାୱ ଯୋ ତଂ ଜନପଦଂ ୱିଚାରେତି, ତେନପି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱା''ତି ୱଦନ୍ତି। ଉଦକୱାହକନ୍ତି ଉଦକମାତିକଂ। କପ୍ପିଯୱୋହାରେପୀତି ଏତ୍ଥ ''ୱିଧାନଂ ୱକ୍ଖାମା''ତି ପାଠସେସୋ। ଉଦକୱସେନାତି ଉଦକପରିଭୋଗତ୍ଥଂ। ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତାନନ୍ତି କେୱଲଂ ଉଦକପରିଭୋଗତ୍ଥମେୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଲଜ୍ଜିନା କାରାପିତେ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥୀତି ଆହ ''ଲଜ୍ଜୀଭିକ୍ଖୁନା''ତି। ପକତିଭାଗୋ ନାମ ଇମସ୍ମିଂ ରଟ୍ଠେ ଚତୁଅମ୍ବଣମତ୍ତଂ। ଅକଟ୍ଠପୁବ୍ବଂ ନୱସସ୍ସଂ ନାମ। ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନଭାଗେତି ''ଏତ୍ତକେ ଭୂମିଭାଗେ ଏତ୍ତକୋ ଭାଗୋ ଦାତବ୍ବୋ''ତି ଏୱଂ ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନଭାଗେ।

ରଜ୍ଜୁଯା ୱା ଦଣ୍ଡେନ ୱାତି ଏତ୍ଥ ''ପାଦେହିପି ମିନିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ଖଲେ ୱା ଠତ୍ୱା ରକ୍ଖତୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ଥେନେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ''ମା ଗଣ୍ହଥା''ତି ନିୱାରେନ୍ତୋ ରକ୍ଖତି ନାମ। ସଚେ ପନ ଅୱିଚାରେତ୍ୱା କେୱଲଂ ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋୱ ରକ୍ଖଣତ୍ଥାଯ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠତି, ୱଟ୍ଟତି। ସଚେପି ତସ୍ମିଂ ତୁଣ୍ହୀଭୂତେ ଚୋରିକାଯ ହରନ୍ତି, ''ମଯ୍ହଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଆରୋଚେସ୍ସାମା''ତି ଏୱଂ ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱଦନ୍ତି। ନୀହରାପେତି ପଟିସାମେତୀତି ଏତ୍ଥାପି ''ସଚେ ପରିଯାଯେନ ୱଦତି, ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ଅପୁବ୍ବସ୍ସ ଅନୁପ୍ପାଦିତତ୍ତା ଅଞ୍ଞେସଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆହ ''ତସ୍ସେୱ ତଂ ଅକପ୍ପିଯ''ନ୍ତି।

ନନୁ ଚ ଦୁବ୍ବିଚାରିତମତ୍ତେନ ତସ୍ସେୱ ତଂ ଅକପ୍ପିଯଂ, ନ ସବ୍ବେସଂ ରୂପିଯସଂୱୋହାରେ ଚତୁତ୍ଥପତ୍ତୋ ୱିଯ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୮୯) ''ଯୋ ପନ ରୂପିଯଂ ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା 'ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତଂ କିଣିତ୍ୱା ଦେହୀ'ତି ପହିତକପ୍ପିଯକାରକେନ ସଦ୍ଧିଂ କମ୍ମାରକୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା 'ଇମେ କହାପଣେ ଗହେତ୍ୱା ଇମଂ ଦେହୀ'ତି କହାପଣେ ଦାପେତ୍ୱା ଗହିତୋ, ଅଯଂ ପତ୍ତୋ ଏତସ୍ସେୱ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନ ୱଟ୍ଟତି ଦୁବ୍ବିଚାରିତତ୍ତା, ଅଞ୍ଞେସଂ ପନ ୱଟ୍ଟତି ମୂଲସ୍ସ ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତତ୍ତା''ତି। ତସ୍ମା ଯଂ ତେ ଆହରନ୍ତି, ସବ୍ବେସଂ ଅକପ୍ପିଯଂ। କସ୍ମା? କହାପଣାନଂ ୱିଚାରିତତ୍ତାତି ଇଦଂ କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ଏତ୍ଥ କେଚି ୱଦନ୍ତି ''କହାପଣେ ସାଦିଯିତ୍ୱା ୱିଚାରିତଂ ସନ୍ଧାଯ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି। ସଙ୍ଘିକତ୍ତା ଚ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତସ୍ମା ସବ୍ବେସଂ ନ କପ୍ପତୀତି ତେସଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କେଚି ପନ ''ଅସାଦିଯିତ୍ୱାପି କହାପଣାନଂ ୱିଚାରିତତ୍ତା ରୂପିଯସଂୱୋହାରୋ କତୋ ହୋତି, ସଙ୍ଘିକତ୍ତା ଚ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତସ୍ମା ସବ୍ବେସଂ ନ କପ୍ପତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ପନ ତୀସୁପି ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ''ଚତୁତ୍ଥପତ୍ତୋ ଗିହିସନ୍ତକାନଂଯେୱ କହାପଣାନଂ ୱିଚାରିତତ୍ତା ଅଞ୍ଞେସଂ କପ୍ପତି, ଇଧ ପନ ସଙ୍ଘିକାନଂ ୱିଚାରିତତ୍ତା ସବ୍ବେସଂ ନ କପ୍ପତୀ''ତି। ସବ୍ବେସମ୍ପି ୱାଦୋ ତେନ ତେନ ପରିଯାଯେନ ଯୁଜ୍ଜତିଯେୱ।

ଚତୁସାଲଦ୍ୱାରେତି ଭୋଜନସାଲଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ପରିଯାଯେନ କଥିତତ୍ତାତି ''ଗଣ୍ହା''ତି ଅୱତ୍ୱା ''ସୀମା ଗତା''ତି ପରିଯାଯେନ କଥିତତ୍ତା।

ପକତିଭୂମିକରଣଞ୍ଚ ‘‘ହେଟ୍ଠା ଗହିତଂ ପଂସୁ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଦାସଂ ଦମ୍ମୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ମନୁସ୍ସଂ ଦମ୍ମୀତି ୱୁତ୍ତେ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। କୁକ୍କୁଟସୂକରା… ପେ… ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ କୁକ୍କୁଟସୂକରେସୁ ଦୀୟମାନେସୁ ‘‘ଇମେହି ଅମ୍ହାକଂ ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥି, ସୁଖଂ ଜୀୱନ୍ତୁ, ଅରଞ୍ଞେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେଥା’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତୀ’’ତିଆଦିୱଚନତୋ (ଦୀ। ନି। ୧।୧୦, ୧୯୪) ଖେତ୍ତାଦୀନଂ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଅଯଂ ସଙ୍ଖୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ୱୁତ୍ତୋ। କପ୍ପିୟକାରକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଭାୱୋ, ଦୂତେନ ଅପ୍ପିତତା, ତତୁତ୍ତରି ୱାୟାମୋ, ତେନ ୱାୟାମେନ ପଟିଲାଭୋତି ଇମାନେତ୍ଥ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି।

ରାଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଟ୍ଠିତୋ ଚୀୱରୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

୨। କୋସିୟୱଗ୍ଗୋ

୧। କୋସିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୪୨। ପାଠଇଯଂ ‘‘କୋସିୟକାରକେ’’ତି ଏତ୍ଥ କୋସଂ କରୋନ୍ତୀତି କୋସକାରକାତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରାନଂ ପାଣକାନଂ କୋସତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତଂ କୋସିୟଂ, ତଂ କରୋନ୍ତୀତି କୋସିୟକାରକା, ତନ୍ତୱାୟା। ସଂହନନଂ ସଙ୍ଘାତୋ, ୱିନାସୋତି ଅତ୍ଥୋ। କୋସିୟମିସ୍ସକନ୍ତି କୋସିୟତନ୍ତୁନା ମିସ୍ସଂ। ‘‘ଅୱାୟିମ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱାୟିତ୍ୱା ଚେ କରୋନ୍ତି, ଅନାପତ୍ତି। ଅନାପତ୍ତି ୱିତାନଂ ୱାତିଆଦିନା ୱିତାନାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ କରଣେପି ତେନାକାରେନ ପରିଭୋଗେପି ଅନାପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା।

ଏୱମ୍ପି ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତମେୱ ହୋତୀତି ଇମିନା ୱାତେନ ଆହରିତ୍ୱା ପାତିତେପି ଅଚିତ୍ତକତ୍ତା ଆପତ୍ତିଯେୱାତି ଦସ୍ସେତି। କୋସିୟମିସ୍ସକତା, ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାୟ ସନ୍ଥତସ୍ସ କରଣଂ କାରାପନଂ, ପଟିଲାଭୋ ଚାତି ଇମାନେତ୍ଥ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି।

କୋସିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫୪୭। ସୁଦ୍ଧକାଳଅକସିକ୍ଖାପଦଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୩। ଦ୍ୱେଭାଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୫୨। ଦ୍ୱେଭାଗସିକ୍ଖାପଦେ ପନ ଦ୍ୱେ ଭାଗାତି ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୋ କାଳଅକାନଂ ଅଧିକଗ୍ଗହଣସ୍ସ ପଟିକ୍ଖେପୱସେନ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା। ତତିୟଂ ଓଦାତାନଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଗୋଚରିୟାନନ୍ତି ଅଯଂ ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦୋ ତେସଂ ଅଧିକଗ୍ଗହଣେ ପଟିକ୍ଖେପାଭାୱତୋ, ତସ୍ମା କାଳଅକାନଂ ଭାଗଦ୍ୱୟତୋ ଅଧିକଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ସେସାନଂ ପନ ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣତୋ ଅଧିକମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ‘‘କାଳଅକାନଂଯେୱ ଚ ଅଧିକଗ୍ଗହଣସ୍ସ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା କାଳଅକାନଂ ଉପଡ୍ଢଂ ଓଦାତାନଂ ୱା ଗୋଚରିୟାନଂ ୱା ଉପଡ୍ଢଂ ଗହେତ୍ୱାପି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ‘‘ଅନାପତ୍ତି ବହୁତରଂ ଓଦାତାନଂ ବହୁତରଂ ଗୋଚରିୟାନଂ ଆଦିୟିତ୍ୱା କରୋତି, ସୁଦ୍ଧଂ ଓଦାତାନଂ ସୁଦ୍ଧଂ ଗୋଚରିୟାନଂ ଆଦିୟିତ୍ୱା କରୋତୀ’’ତି ଇମିନା ତଂ ସମେତି। ‘‘କାଳଅକେ ଓଦାତେ ଚ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଗୋଚରିୟେସ୍ୱେୱ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଦ୍ୱେକୋଟ୍ଠାସା କାଳଅକାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ଏକସ୍ସପି କାଳଅକଲୋମସ୍ସ ଅତିରେକଭାୱେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ହୋତୀ’’ତି ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଦ୍ୱେଭାଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ‘‘ଧାରୟିତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ତୁଲା ଆଦାତବ୍ବା’’ତି ୱଚନତୋ ତୁଲାଧାରଣାୟ ନ ସମେତି । ନ ହି ଲୋମେ ଗଣେତ୍ୱା ତୁଲାଧାରଣା କରୀୟତି, ଅଥ ଗଣେତ୍ୱାୱ ଧାରୟିତବ୍ବଂ ସିୟା, କିଂ ତୁଲାଧାରଣାୟ, ତସ୍ମା ଏୱମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ ଯୁତ୍ତୋ ସିୟା – ଅଚିତ୍ତକତ୍ତା ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ତୁଲାୟ ଧାରୟିତ୍ୱା ଠପିତେସୁ ଏକମ୍ପି ଲୋମଂ ତତ୍ଥ ପତେୟ୍ୟ, ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟନ୍ତି। ଅଞ୍ଞଥା ଦୁବ୍ବିଞ୍ଞେୟ୍ୟଭାୱତୋ ଦ୍ୱେ ତୁଲା ନାଦାତବ୍ବା, ଊନକତରାୱ ଆଦାତବ୍ବା ସିୟୁଂ।

ଦ୍ୱେଭାଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଛବ୍ବସ୍ସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୫୭। ଛବ୍ବସ୍ସସିକ୍ଖାପଦେ ପନ ‘‘ଯେସଂ ନୋ ସନ୍ଥତେ ଦାରକା ଉହଦନ୍ତିପି ଉମ୍ମିହନ୍ତିପି, ଯେସଂ ନୋ ସନ୍ଥତା ଉନ୍ଦୂରେହିପି ଖଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି ଏୱଂ

ପାଠଇପଦାନଂ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ହଦ କରୀସୋସ୍ସଙ୍ଗେ, ମିହ ସେଚନେତି ପନିମସ୍ସତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ୱଚ୍ଚମ୍ପି ପସ୍ସାୱମ୍ପି କରୋନ୍ତୀ’’ତି। ପୱାରଣାଉପୋସଥପାଟିପଦଦିୱସେସୁ ସଚ୍ଛତଂ କରିତ୍ୱା ପୁନ ଛଟ୍ଟେ ୱସ୍ସେ ପରିପୁଣ୍ଣେ ପୱାରଣାଉପୋସଥପାଟିପଦଦିୱସେସୁ କରୋନ୍ତୋ ‘‘ଛବ୍ବସ୍ସାନି କରୋତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଦୁତିଯଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ କରୋନ୍ତୋ ପନ ଅତିରେକଛବ୍ବସ୍ସାନି କରୋତି ନାମ।

ଛବ୍ବସ୍ସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ନିସୀଦନସନ୍ଥତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୬୫-୬। ନିସୀଦନସନ୍ଥତସିକ୍ଖାପଦେ ପନ ପଞ୍ଞାଯିସ୍ସତୀତି ସଚେ ସା କତିକା ମନାପା ଭୱିସ୍ସତି, ମନାପତାଯ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ସନ୍ଦିସ୍ସିସ୍ସତି। ସଚେ ଅମନାପା, ଅମନାପତାଯ ସନ୍ଦିସ୍ସିସ୍ସତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ, ଆରଞ୍ଞକଙ୍ଗାଦୀନି ତୀଣି ପାଠଇଯଂ ପଧାନଙ୍ଗୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି, ସେସାନିପି ତେ ସମାଦିଯିଂସୁଯେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନେୱାହ ‘‘ସନ୍ଥତେ ଚତୁତ୍ଥଚୀୱରସଞ୍ଞିତାଯା’’ତି। ଉଜ୍ଝିତ୍ୱାତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା।

୫୬୭। ନିସୀଦନସନ୍ଥତତ୍ତା ନିୱାସନପାରୁପନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ଆହ ‘‘ସକିଂ ନିସିନ୍ନଞ୍ଚେୱ ନିପନ୍ନଞ୍ଚା’’ତି । ୱିଦତ୍ଥିମତ୍ତନ୍ତି ସୁଗତୱିଦତ୍ଥିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ଇଦଞ୍ଚ ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ୱିତାନାଦୀନଂଯେୱ ଅତ୍ଥାଯ କରଣେ ଅନାପତ୍ତିୱଚନତୋ ସଚେ ନିପଜ୍ଜନତ୍ଥାଯ କରୋନ୍ତି, ଆପତ୍ତିଯେୱା’’ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ଅକପ୍ପିଯତ୍ତା ପନ ‘‘ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଞ୍ଚ ନିସୀଦନସନ୍ଥତଂ ନାମ ନିସୀଦନଚୀୱରମେୱ, ନାଞ୍ଞନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ନିସୀଦନସିକ୍ଖାପଦେପି ନିସୀଦନଂ ନାମ ସଦସଂ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଚ ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚସ୍ସ ‘‘ସନ୍ଥତସଦିସଂ ସନ୍ଥରିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଅନ୍ତେ ସୁଗତୱିଦତ୍ଥିଯା ୱିଦତ୍ଥିମତ୍ତେ ପଦେସେ ଦ୍ୱୀସୁ ଠାନେସୁ ଫାଲେତ୍ୱା ତିସ୍ସୋ ଦସା କରୀଯନ୍ତି, ତାହି ଦସାହି ସଦସଂ ନାମ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୫୩୧) ୱଚନତୋ ଇଧାପି ‘‘ନିସୀଦନଂ ନାମ ସଦସଂ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଚ ‘‘ସନ୍ଥତେ ଚତୁତ୍ଥଚୀୱରସଞ୍ଞିତାଯା’’ତି ଚ ୱଚନତୋ ତଂ ଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି। କେଚି ପନ ‘‘ନିସୀଦନସନ୍ଥତଂ ଏଳକଲୋମାନି ସନ୍ଥରିତ୍ୱା ସନ୍ଥତଂ ୱିଯ କରୋନ୍ତି, ତଂ ଅୱାଯିମଂ ଅନଧିଟ୍ଠାନୁପଗଂ, ନିସୀଦନଚୀୱରଂ ପନ ଛନ୍ନଂ ଚୀୱରାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ କରୋତି ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗଂ, ତଂ କରୋନ୍ତା ଚ ନନ୍ତକାନି ସନ୍ଥରିତ୍ୱା ସନ୍ଥତସଦିସଂ କରୋନ୍ତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଯୁତ୍ତତରଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ନିସୀଦନସନ୍ଥତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଏଳକଲୋମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୭୧। ଏଳଅଲୋମସିକ୍ଖାପଦେ ପନ ଆସୁମ୍ଭୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଅସୁମ୍ଭୀ’’ତି ପଠନ୍ତି। କିଲନ୍ତାତି ଇମିନା କିଲନ୍ତତାଯ ତେ ଓନମିତ୍ୱା ପାତେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସାତି ଇଦଂ ୱତ୍ଥୁମତ୍ତଦୀପନୱସେନ ପାଠଇଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ପନ ଧମ୍ମେନ ଲଭିତ୍ୱା ଗଣ୍ହିତୁଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ତିଯୋଜନପରମନ୍ତି ଚ ଗହିତଟ୍ଠାନତୋ ତିଯୋଜନପ୍ପମାଣଂ ଦେସନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ।

୫୭୨।ସହତ୍ଥାତି କରଣତ୍ଥେ ନିସ୍ସକ୍କୱଚନନ୍ତି ଆହ ‘‘ସହତ୍ଥେନା’’ତି। ଅସନ୍ତେ ହାରକେତି ପାଠଇଯଂ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନୁରୂପତାଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ହାରକେ ୱିଜ୍ଜମାନେ ତିଯୋଜନବ୍ଭନ୍ତରେ ସହତ୍ଥା ହରନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ତିଯୋଜନତୋ ବହି ବହିତିଯୋଜନନ୍ତି ଆହ ‘‘ତିଯୋଜନତୋ ବହି ପାତେତୀ’’ତି। ତେନ ହରିତେପି ଆପତ୍ତିଯେୱାତି ସୌସ୍ସାହତ୍ତା ଅନାଣତ୍ତିଯା ହଟତ୍ତା ଚ। ସତିପି ହି ସୌସ୍ସାହଭାୱେ ଆଣତ୍ତିଯା ଚେ ହରତି, ଅନାପତ୍ତି ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ହରାପେତୀ’’ତି ୱଚନତୋ। ଅଞ୍ଞୋ ହରିସ୍ସତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯାଭାୱତୋ ‘‘ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଠପିତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସୌସ୍ସାହତ୍ତାତି ତିଯୋଜନାତିକ୍କମନେ ସୌସ୍ସାହତ୍ତା। ଇଦଞ୍ଚ ‘‘ଅଞ୍ଞୋ ହରିସ୍ସତୀ’’ତି ଅସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଠପିତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଚିତ୍ତକତ୍ତାତି ଇଦଂ ପନ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଠପିତଂ ସନ୍ଧାଯ। ଅନାପତ୍ତି ପାଠଇଯା ନ ସମେତୀତି ‘‘ତିଯୋଜନଂ ହରତୀ’’ତିଆଦିପାଠଇଯା, ୱିସେସତୋ ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ହରାପେତୀ’’ତି ପାଠଇଯା ଚ ନ ସମେତି।

ସଚେ ସାମିକଂ ଜାନାପେତ୍ୱା ଠପେତି, ଆଣତ୍ତିଯା ହରାପେତି ନାମାତି ଆହ ‘‘ସାମିକସ୍ସ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସେୱା’’ତି। ଅଗଚ୍ଛନ୍ତେପୀତି ଗମନଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତଯାନେପି। ହେଟ୍ଠା ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋତି ଭୂମିଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ। ଅଞ୍ଞଂ ହରାପେତୀତି ଏତ୍ଥ ଅଞ୍ଞ-ଗ୍ଗହଣେନ ସାମଞ୍ଞତୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତାପି ସଙ୍ଗହିତାତି ଆହ – ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ହରାପେତୀତି ୱଚନତୋ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି। ସୁଙ୍କଘାତେ ଆପତ୍ତି ହୋତୀତି ଅଞ୍ଞଂ ହରାପେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି। ତତ୍ଥ ଅନାପତ୍ତୀତି ଅଞ୍ଞୱିହିତସ୍ସ ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତାଭାୱତୋ ଅନାପତ୍ତି।

୫୭୫।‘‘ତଂ ହରନ୍ତସ୍ସାତି ପୁନ ତିୟୋଜନଂ ହରନ୍ତସ୍ସା’’ତି ମହାଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ପନ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟଂ ଅଙ୍ଗେସୁ ‘‘ପଠମପ୍ପଟିଲାଭୋ ସତି ଇମିନା ୱଚନେନ ନ ସମେତି। ‘‘ପଠମପ୍ପଟିଲାଭୋ’’ତି ହି ଇଦଂ ଦୁତିୟପ୍ପଟିଲାଭୋ ଆପତ୍ତିୟା ଅଙ୍ଗଂ ନ ହୋତୀତି ଦୀପେତି, ତସ୍ମା ପାଠଇୟଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚ ୱିସେସାଭାୱତୋ ଅଚ୍ଛିନ୍ନଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ହରନ୍ତସ୍ସ ପୁନ ତିୟୋଜନାତିକ୍କମେପି ଅନାପତ୍ତି ୱୁତ୍ତାତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି। ଅଞ୍ଞଥା ଅଚ୍ଛିନ୍ନଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ପୁନ ତିୟୋଜନଂ ହରତୀତି ୱଦେୟ୍ୟ। ୱୀମଂସିତ୍ୱା ୟୁତ୍ତତରଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଅନାପତ୍ତି କତଭଣ୍ଡନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘କମ୍ବଲକୋଜୱାଦିକତଭଣ୍ଡମ୍ପି। ପକତିଚୀୱରେ ଲଗ୍ଗଲୋମାନି ଆପତ୍ତିଂ ଜନେନ୍ତିୟେୱା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ତନୁକପତ୍ତତ୍ଥୱିକନ୍ତରେ ଅଘଟ୍ଟନତ୍ଥଂ ପକ୍ଖିପନ୍ତି। ପକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି କଣ୍ଣଛିଦ୍ଦେ ପକ୍ଖିତ୍ତଂ। ନିଧାନମୁଖଂ ନାମାତି ଇମିନା କତଭଣ୍ଡସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନ ଗଚ୍ଛତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଏଳକଲୋମାନଂ ଅକତଭଣ୍ଡତା, ପଠମପ୍ପଟିଲାଭୋ, ଅତ୍ତନା ଆଦାୟ ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ୟାନେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱା ତିୟୋଜନାତିକ୍କମନଂ, ଆହରଣପଚ୍ଚାହରଣଂ, ଅୱାସାଧିପ୍ପାୟତାତି ଇମାନେତ୍ଥ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି।

ଏଳକଲୋମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫୭୬। ଏଳକଲୋମଧୋୱାପନସିକ୍ଖାପଦଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୮। ରୂପିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୮୩-୫୮୪। ରୂପିୟସିକ୍ଖାପଦେ ପନ ସତ୍ଥୁୱଣ୍ଣୋତି ସତ୍ଥୁନା ସମାନୱଣ୍ଣୋ। ସତ୍ଥୁନୋ ୱଣ୍ଣୋ ସତ୍ଥୁୱଣ୍ଣୋ, ସତ୍ଥୁୱଣ୍ଣୋ ୱିୟ ୱଣ୍ଣୋ ଅସ୍ସାତି ସତ୍ଥୁୱଣ୍ଣୋତି ମଜ୍ଝପଦଲୋପୀସମାସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ପାକତିକୋ ନାମ ଏତରହି ପକତିକହାପଣୋ। ରୁକ୍ଖଫଲବୀଜମୟୋତି ତିନ୍ତିଣିକାଦିରୁକ୍ଖାନଂ ଫଲବୀଜେନ କତୋ। ଇଚ୍ଚେତଂ ସବ୍ବମ୍ପୀତି ୟଥାୱୁତ୍ତଭେଦଂ ସବ୍ବମ୍ପି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟୱତ୍ଥୁ ହୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଜାତରୂପମାସକୋତି ସୁୱଣ୍ଣକହାପଣୋ।

ଗଣ୍ହେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାୟ ଦୀୟମାନଂ ୱା କତ୍ଥଚି ଠିତଂ ୱା ନିପ୍ପରିଗ୍ଗହଂ ଦିସ୍ୱା ସୟଂ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ। ‘‘ଇଦଂ ଅୟ୍ୟସ୍ସ ହୋତୂ’’ତି ଏୱଂ ସମ୍ମୁଖା ୱା ‘‘ଅସୁକସ୍ମିଂ ନାମ ଠାନେ ମମ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ ଅତ୍ଥି, ତଂ ତୁୟ୍ହଂ ହୋତୂ’’ତି ଏୱଂ ପରମ୍ମୁଖା ଠିତଂ ୱା କେୱଲଂ ୱାଚାୟ ୱା ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦାୟ ୱା ‘‘ତୁୟ୍ହ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ପରିଚ୍ଚତ୍ତସ୍ସ କାୟୱାଚାହି ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଚିତ୍ତେନ ସାଦିୟନଂ ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତସାଦିୟନଂ ନାମ। ‘‘ସାଦିୟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେତି ‘‘ଗଣ୍ହିତୁକାମୋ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ଇଦଂ ଗୁତ୍ତଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ପଚ୍ଚୟପରିଭୋଗଂୟେୱ ସନ୍ଧାୟ ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ‘‘ଇଧ ନିକ୍ଖିପାହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେୟ୍ୟ ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ହୋତୀତି ଆହ – ‘‘ଇଧ ନିକ୍ଖିପାହୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ପରତୋ ‘‘ଇମଂ ଗଣ୍ହା’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନୟୋ। କପ୍ପିୟଞ୍ଚ ଅକପ୍ପିୟଞ୍ଚ ନିସ୍ସାୟ ଠିତମେୱ ହୋତୀତି ୟସ୍ମା ତତୋ ଉପ୍ପନ୍ନପଚ୍ଚୟପରିଭୋଗୋ କପ୍ପତି, ତସ୍ମା କପ୍ପିୟଂ ନିସ୍ସାୟ ଠିତଂ। ୟସ୍ମା ପନ ଦୁବ୍ବିଚାରଣାୟ ତତୋ ଉପ୍ପନ୍ନପଚ୍ଚୟପରିଭୋଗୋପି ନ କପ୍ପତି, ତସ୍ମା ଅକପ୍ପିୟଂ ନିସ୍ସାୟ ଠିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ନ ତେନ କିଞ୍ଚି କପ୍ପିୟଭଣ୍ଡଂ ଚେତାପିତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଚେତାପିତଂ ଚେ, ନତ୍ଥି ପରିଭୋଗୁପାୟୋ, ତସ୍ମା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅକପ୍ପିୟଞ୍ହି ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ୱତ୍ଥୁଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ତଂ ଅନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱାୱ ଚେତାପିତଂ କପ୍ପିୟଭଣ୍ଡଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସ୍ସଟ୍ଠମ୍ପି ସବ୍ବେସଂ ନ କପ୍ପତି। କେଚି ପନ ‘‘ୟସ୍ମା ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ୱତ୍ଥୁଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଚେତାପିତଂ କପ୍ପିୟଭଣ୍ଡଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସ୍ସଜ୍ଜାମୀତି ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ୱିନାୱ ଉପାୟଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ‘ନ ତେନ କିଞ୍ଚି କପ୍ପିୟଭଣ୍ଡଂ ଚେତାପିତ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଆରାମିକାନଂ ୱା ପତ୍ତଭାଗନ୍ତି ଇଦଂ ଗିହୀନଂ ହତ୍ଥଗତୋପି ସୋୟେୱ ଭାଗୋତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ପନ ତେନ ଅଞ୍ଞଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଆରାମିକା ଦେନ୍ତି, ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ମଜ୍ଝିମଗଣ୍ଠିପଦେ ଚୂଳଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ତତୋ ହରିତ୍ୱାତି ଅଞ୍ଞେସଂ ପତ୍ତଭାଗତୋ ହରିତ୍ୱା। କସିଣପରିକମ୍ମନ୍ତି ଆଲୋକକସିଣପରିକମ୍ମଂ। ମଞ୍ଚପୀଠାଦୀନି ୱାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ତତୋ ଗହିତମଞ୍ଚପୀଠାଦୀନି ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଚେ ଗହିତଂ, ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଛାୟାପୀତି ଭୋଜନସାଲାଦୀନଂ ଛାୟାପି। ପରିଚ୍ଛେଦାତିକ୍କନ୍ତାତି ଗେହପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅତିକ୍କନ୍ତା, ଛାୟାୟ ଗତଗତଟ୍ଠାନଂ ଗେହଂ ନାମ ନ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ମଗ୍ଗେନପୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ସଚେ ଅଞ୍ଞୋ ମଗ୍ଗୋ ନତ୍ଥି, ମଗ୍ଗଂ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। କୀତାୟାତି ତେନ ୱତ୍ଥୁନା କୀତାୟ। ଉପନିକ୍ଖେପଂ ଠପେତ୍ୱା ସଙ୍ଘୋ ପଚ୍ଚୟେ ପରିଭୁଞ୍ଜତୀତି ସଚେ ଉପାସକୋ ‘‘ଅତିବହୁ ଏତଂ ହିରଞ୍ଞଂ, ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଜ୍ଜେୱ ନ ୱିନାସେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ସୟଂ ଉପନିକ୍ଖେପଂ ଠପେତି, ଅଞ୍ଞେନ ୱା ଠପାପେତି, ଏତଂ ଉପନିକ୍ଖେପଂ ଠପେତ୍ୱା ତତୋ ଉଦୟଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ସଙ୍ଘୋ ପଚ୍ଚୟେ ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ତେନ ୱତ୍ଥୁନା ଗହିତତ୍ତା ‘‘ଅକପ୍ପିୟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୫୮୫।ପତିତୋକାସଂ ଅସମନ୍ନାହରନ୍ତେନ ପାତେତବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ ନିରପେକ୍ଖଭାୱଦସ୍ସନପରନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ପତିତଟ୍ଠାନେ ଞାତେପିସ୍ସ ଗୂଥଂ ଛଡ୍ଡେନ୍ତସ୍ସ ୱିୟ ନିରପେକ୍ଖଭାୱୋୟେୱେତ୍ଥ ପମାଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅସନ୍ତସମ୍ଭାୱନାୟାତି ଅତ୍ତନି ଅୱିଜ୍ଜମାନୌତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାରୋଚନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଥେୟ୍ୟପରିଭୋଗୋ ନାମ ଅନରହସ୍ସ ପରିଭୋଗୋ। ଭଗୱତା ହି ଅତ୍ତନୋ ସାସନେ ସୀଲୱତୋ ପଚ୍ଚୟା ଅନୁଞ୍ଞାତା, ନ ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ।

ଦାୟକାନମ୍ପି ସୀଲଵତୋ ଏଵ ପରିଚ୍ଚାଗୋ, ନ ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ କାରାନଂ ମହପ୍ଫଲଭାଵସ୍ସ ପଚ୍ଚାସୀସନତୋ। ଇତି ସଦ୍ଧାରା ଅନନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଦାୟକେହି ଚ ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତତ୍ତା ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ପରିଭୋଗୋ ଥେୟ୍ୟପରିଭୋଗୋ। ଇଣଵସେନ ପରିଭୋଗୋ ଇଣପରିଭୋଗୋ, ପଟିଗ୍ଗାହକତୋ ଦକ୍ଖିଣାଵିସୁଦ୍ଧିୟା ଅଭାଵତୋ ଇଣଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୋଗୋ ଵିୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମାତି ‘‘ସୀଲଵତୋ’’ତିଆଦିନା ଵୁତ୍ତମେଵତ୍ଥଂ କାରଣଭାଵେନ ପଚ୍ଚାମସତି। ଚୀଵରଂ ପରିଭୋଗେ ପରିଭୋଗେତି କାୟତୋ ମୋଚେତ୍ୱା ମୋଚେତ୍ୱା ପରିଭୋଗେ। ପୁରେଭତ୍ତ…ପେ… ପଚ୍ଛିମୟାମେସୁ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତଥା ଅସକ୍କୋନ୍ତେନ ୟଥାଵୁତ୍ତକାଲଵିସେସଵସେନ ଏକସ୍ମିଂ ଦିଵସେ ଚତୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସକିଂଯେଵ ଵା ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

ସଚସ୍ସଅପଚ୍ଚଵେକ୍ଖତୋଵ ଅରୁଣୋ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ଇଣପରିଭୋଗଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ହିୟ୍ୟୋ ୟଂ ମୟା ଚୀଵରଂ ପରିଭୁତ୍ତଂ, ତଂ ୟାଵଦେଵ ସୀତସ୍ସ ପଟିଘାତାୟ…ପେ… ହିରିକୋପୀନପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦନତ୍ଥଂ, ହିୟ୍ୟୋ ୟୋ ମୟା ପିଣ୍ଡପାତୋ ପରିଭୁତ୍ତୋ, ସୋ ନେଵ ଦଵାୟାତିଆଦିନା ସଚେ ଅତୀତପରିଭୋଗପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣଂ ନ କରେୟ୍ୟ, ଇଣପରିଭୋଗଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତୀ’’ତି ଵଦନ୍ତି, ଵୀମଂସିତବ୍ବଂ। ସେନାସନମ୍ପି ପରିଭୋଗେ ପରିଭୋଗେତି ପଵେସେ ପଵେସେ। ଏଵଂ ପନ ଅସକ୍କୋନ୍ତେନ ପୁରେଭତ୍ତାଦୀସୁ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତଂ ହେଟ୍ଠା ଵୁତ୍ତନୟେନେଵ ସକ୍କା ଵିଞ୍ଞାତୁନ୍ତି ଇଧ ଵିସୁଂ ନ ଵୁତ୍ତଂ। ସତିପଚ୍ଚୟତାତି ସତିୟା ପଚ୍ଚୟଭାଵୋ, ପଟିଗ୍ଗହଣସ୍ସ ପରିଭୋଗସ୍ସ ଚ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣସତିୟା ପଚ୍ଚୟଭାଵୋ ୟୁଜ୍ଜତି, ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖିତ୍ୱାଵ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନେଵାହ ‘‘ସତିଂ କତ୍ୱା’’ତିଆଦି। ଏଵଂ ସନ୍ତେପୀତି ୟଦିପି ଦ୍ୱୀସୁପି ଠାନେସୁ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣା ୟୁତ୍ତା, ଏଵଂ ସନ୍ତେପି। ଅପରେ ପନାହୁ ‘‘ସତିପଚ୍ଚୟତାତି ସତିଭେସଜ୍ଜପରିଭୋଗସ୍ସ ପଚ୍ଚୟଭାଵେ ପଚ୍ଚୟେତି ଅତ୍ଥୋ। ଏଵଂ ସନ୍ତେପୀତି ପଚ୍ଚୟେ ସତିପୀ’’ତି, ତଂ ତେସଂ ମତିମତ୍ତଂ। ତଥା ହି ପଚ୍ଚୟସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣାୟ ଵିସୁଜ୍ଝତି, ନ ପଚ୍ଚୟସବ୍ଭାଵମତ୍ତେନ।

ନନୁ ଚ ‘‘ପରିଭୋଗେ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ଇମିନା ପାତିମୋକ୍ଖସଂଵରସୀଲଂ ଵୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ପଚ୍ଚୟସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲସ୍ସ ପାତିମୋକ୍ଖସଂଵରସୀଲସ୍ସ ଚ କୋ ଵିସେସୋତି? ଵୁଚ୍ଚତେ – ପୁରିମେସୁ ତାଵ ତୀସୁ ପଚ୍ଚୟେସୁ ଵିସେସୋ ପାକଟୋୟେଵ, ଗିଲାନପଚ୍ଚୟେ ପନ ୟଥା ଵତିଂ କତ୍ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲେ ଗୋପିତେ ତସ୍ସ ଫଲାନିପି ରକ୍ଖିତାନିୟେଵ ହୋନ୍ତି, ଏଵମେଵ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣାୟ ପଚ୍ଚୟସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲେ ରକ୍ଖିତେ ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧଂ ପାତିମୋକ୍ଖସଂଵରସୀଲମ୍ପି ନିପ୍ଫନ୍ନଂ ନାମ ହୋତି। ଗିଲାନପଚ୍ଚୟଂ ଅପଚ୍ଚଵେକ୍ଖିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ସୀଲଂ ଭିଜ୍ଜମାନଂ ପାତିମୋକ୍ଖସଂଵରସୀଲମେଵ ଭିଜ୍ଜତି, ପଚ୍ଚୟସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲଂ ପନ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତପୁରିମୟାମାଦୀସୁ ୟାଵ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ଅପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସେଵ ଭିଜ୍ଜତି। ପୁରେଭତ୍ତଞ୍ହି ଅପଚ୍ଚଵେକ୍ଖିତ୍ୱାପି ଗିଲାନପଚ୍ଚୟଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି, ଇଦମେତେସଂ ନାନାକରଣଂ।

ଏଵଂ ପଚ୍ଚୟସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲସ୍ସ ଵିସୁଦ୍ଧିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତେନେଵ ପସଙ୍ଗେନ ସବ୍ବାପି ସୁଦ୍ଧିୟୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଚତୁବ୍ବିଧା ହି ସୁଦ୍ଧୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସୁଜ୍ଝତି ଏତାୟାତି ସୁଦ୍ଧି, ୟଥାଧମ୍ମଂ ଦେସନାଵ ସୁଦ୍ଧି ଦେସନାସୁଦ୍ଧି। ଵୁଟ୍ଠାନସ୍ସପି ଚେତ୍ଥ ଦେସନାୟ ଏଵ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଛିନ୍ନମୂଲାପତ୍ତୀନଂ ପନ ଅଭିକ୍ଖୁତାପଟିଞ୍ଞାଵ ଦେସନା। ଅଧିଟ୍ଠାନଵିସିଟ୍ଠୋ ସଂଵରୋଵ ସୁଦ୍ଧି ସଂଵରସୁଦ୍ଧି। ଧମ୍ମେନ ସମେନ ପଚ୍ଚୟାନଂ ପରିଯେଟ୍ଠି ଏଵ ସୁଦ୍ଧି ପରିଯେଟ୍ଠିସୁଦ୍ଧି। ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚୟେସୁ ଵୁତ୍ତଵିଧିନା ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣାଵ ସୁଦ୍ଧି ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣସୁଦ୍ଧି। ଏସ ତାଵ ସୁଦ୍ଧୀସୁ ସମାସନୟୋ। ସୁଦ୍ଧିମନ୍ତେସୁ ସୀଲେସୁ ଦେସନା ସୁଦ୍ଧି ଏତସ୍ସାତି ଦେସନାସୁଦ୍ଧି। ସେସେସୁପି ଏସେଵ ନୟୋ। ନ ପୁନ ଏଵଂ କରିସ୍ସାମୀତି ଏତ୍ଥ ଏଵନ୍ତି ସଂଵରଭେଦଂ ସନ୍ଧାୟାହ। ପହାୟାତି ଵଜ୍ଜେତ୍ୱା, ଅକତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଦାତବ୍ବଟ୍ଠେନ ଦାୟଂ, ତଂ ଆଦିୟନ୍ତୀତି ଦାୟାଦା, ଅନନୁଞ୍ଞାତେସୁ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ପରିଭୋଗାଭାଵତୋ ଅନୁଞ୍ଞାତେସୁୟେଵ ଚ ପରିଭୋଗସବ୍ଭାଵଭାଵତୋ ଭିକ୍ଖୂହି ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବପଚ୍ଚୟା ଭଗଵତୋ ସନ୍ତକା। ଧମ୍ମଦାୟାଦସୁତ୍ତଞ୍ଚେତ୍ଥ ସାଧକନ୍ତି –

‘‘ଧମ୍ମଦାୟାଦା ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭଵଥ, ମା ଆମିସଦାୟାଦା। ଅତ୍ଥି ମେ ତୁମ୍ହେସୁ ଅନୁକମ୍ପା, ‘କିନ୍ତି ମେ ସାଵକା ଧମ୍ମଦାୟାଦା ଭଵେୟ୍ୟୁଂ, ନୋ ଆମିସଦାୟାଦା’’’ତି (ମ॰ ନି॰ ୧.୨୯) –

ଏଵଂ ପଵତ୍ତଂ ଧମ୍ମଦାୟାଦସୁତ୍ତଞ୍ଚ ଏତ୍ଥ ଏତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ସାଧକଂ।

ଅଵୀତରାଗାନଂ ତଣ୍ହାପରଵସତାୟ ପଚ୍ଚୟପରିଭୋଗେ ସାମିଭାଵୋ ନତ୍ଥି, ତଦଭାଵେନ ଵୀତରାଗାନଂ ତତ୍ଥ ସାମିଭାଵୋ ୟଥାରୁଚି ପରିଭୋଗସବ୍ଭାଵତୋ। ତଥା ହି ତେ ପଟିକୂଲମ୍ପି ଅପ୍ପଟିକୂଲାକାରେନ ଅପ୍ପଟିକୂଲମ୍ପି ପଟିକୂଲାକାରେନ ତଦୁଭୟମ୍ପି ଵଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନାକାରେନ ପଚ୍ଚୟେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ଦାୟକାନଞ୍ଚ ମନୋରଥଂ ପରିପୂରେନ୍ତି। ତେନାହ – ‘‘ତେ ହି ତଣ୍ହାୟ ଦାସବ୍ୟଂ ଅତୀତତ୍ତା ସାମିନୋ ହୁତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି। ୟୋ ପନାୟଂ ସୀଲଵତୋ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖିତପରିଭୋଗୋ, ସୋ ଇଣପରିଭୋଗସ୍ସ ପଚ୍ଚନୀକତ୍ତା ଆଣଣ୍ୟପରିଭୋଗୋ ନାମ ହୋତି। ୟଥା ହି ଇଣାୟିକୋ ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିୟା ଇଚ୍ଛିତଦେସଂ ଗନ୍ତୁଂ ନ ଲଭତି, ଏଵଂ ଇଣପରିଭୋଗୟୁତ୍ତୋ ଲୋକତୋ ନିସ୍ସରିତୁଂ ନ ଲଭତୀତି ତପ୍ପଟିପକ୍ଖତ୍ତା ସୀଲଵତୋ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖିତପରିଭୋଗୋ ଆଣଣ୍ୟପରିଭୋଗୋତି ଵୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ନିପ୍ପରିୟାୟତୋ ଚତୁପରିଭୋଗଵିନିମୁତ୍ତୋ ଵିସୁଂୟେଵାୟଂ ପରିଭୋଗୋତି

ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୋ ଇଧ ୱିସୁଂ ନ ୱୁତ୍ତୋ, ଦାଯଜ୍ଜପରିଭୋଗେଯେୱ ୱା ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତୀତି। ସୀଲୱାପି ହି ଇମାଯ ସିକ୍ଖାଯ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ସେକ୍ଖୋତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ସବ୍ବେସନ୍ତି ଅରିଯାନଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଞ୍ଚ।

କଥଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ଇମେ ପରିଭୋଗା ସମ୍ଭୱନ୍ତୀତି? ଉପଚାରୱସେନ। ଯୋ ହି ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସପି ସଲ୍ଲେଖପଟିପତ୍ତିଯଂ ଠିତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଗେଧଂ ପହାଯ ତତ୍ଥ ଅନୁପଲିତ୍ତେନ ଚିତ୍ତେନ ପରିଭୋଗୋ, ସୋ ସାମିପରିଭୋଗୋ ୱିଯ ହୋତି। ସୀଲୱତୋ ପନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତପରିଭୋଗୋ ଦାଯଜ୍ଜପରିଭୋଗୋ ୱିଯ ହୋତି ଦାଯକାନଂ ମନୋରଥସ୍ସ ଅୱିରାଧନତୋ। ତେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ ''ଦାଯଜ୍ଜପରିଭୋଗେଯେୱ ୱା ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି। କଲ୍ୟାଣପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ପରିଭୋଗେ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥି ତସ୍ସ ସେକ୍ଖସଙ୍ଗହତୋ। ସେକ୍ଖସୁତ୍ତଞ୍ହେତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ।

ଲଜ୍ଜିନା ସଦ୍ଧିଂ ପରିଭୋଗୋ ନାମ ଲଜ୍ଜିସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୋଗୋ। ଅଲଜ୍ଜିନା ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହି ଅଲଜ୍ଜୀ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଇମିନା ଦିଟ୍ଠଦିଟ୍ଠେସୁଯେୱ ଆସଙ୍କା ନ କାତବ୍ବାତି ଦସ୍ସେତି। ଅତ୍ତନୋ ଭାରଭୂତା ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦଯୋ। ସୋପି ନିୱାରେତବ୍ବୋତି ଯୋ ପସ୍ସତି, ତେନ ନିୱାରେତବ୍ବୋ। ଯସ୍ମା ଅଲଜ୍ଜୀପରିଭୋଗୋ ନାମ ଲଜ୍ଜିନୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ଆପତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥି ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଅଲଜ୍ଜୀଭାୱତୋ, ''ଅଲଜ୍ଜୀପରିଭୋଗୋ''ତି ଇଦଂ ନାମମତ୍ତମେୱ ନ ଲବ୍ଭତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ''ଆପତ୍ତି ପନ ଅତ୍ଥିଯେୱାତି ୱଦନ୍ତୀ''ତି ଟୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ।

ଅଧମ୍ମିଯୋତି ଅନେସନାଦୀହି ଉପ୍ପନ୍ନୋ। ଧମ୍ମିଯୋତି ଭିକ୍ଖାଚରିଯାଦୀହି ଉପ୍ପନ୍ନୋ। ସଙ୍ଘସ୍ସେୱ ଦେତୀତି ଭତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧସଲାକଂଯେୱ ଦେତି। ସଚେ ପନ ଲଜ୍ଜୀ ଅଲଜ୍ଜିଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି...ପେ... ଅନ୍ତରଧାପେତୀତି ଏତ୍ଥ କେୱଲଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହିତୁକାମତାଯ ଏୱଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଧମ୍ମସ୍ସ ପନ ସାସନସ୍ସ ସୋତୂନଞ୍ଚ ଅନୁଗ୍ଗହତ୍ଥାଯ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପୁରିମନଯେନ ''ସୋ ଆପତ୍ତିଯା କାରେତବ୍ବୋ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇମସ୍ସ ଆପତ୍ତିଯେୱାତି ୱଦନ୍ତି। ଉଦ୍ଦେସଗ୍ଗହଣାଦିନା ଧମ୍ମସ୍ସ ପରିଭୋଗୋ ଧମ୍ମପରିଭୋଗୋ। ଧମ୍ମାନୁଗ୍ଗହେନ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିଯା ଅଭାୱେପି ଥେରୋ ତସ୍ସ ଅଲଜ୍ଜିଭାୱଂଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ''ପାପୋ କିରାଯ''ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସ ପନ ସନ୍ତିକେତି ମହାରକ୍ଖିତତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ।

୫୮୬।ରାଜୋରୋଧାଦଯୋତିଆଦି ''ଇଦଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ଚେତନାମତ୍ତସମ୍ଭୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ଅସ୍ସତିଯା ଦିନ୍ନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅସ୍ସତିଯା ଦିନ୍ନଂ ନାମ ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଦସନ୍ତେ ବଦ୍ଧକହାପଣାଦି ଅସ୍ସତିଯା ଦିନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁନା ୱତ୍ଥସଞ୍ଞାଯ ପଟିଗ୍ଗହିତଞ୍ଚ, ତତୋ ନେୱ ରୂପିଯଂ ଦିନ୍ନଂ, ନାପି ପଟିଗ୍ଗହିତଞ୍ଚ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ଆପତ୍ତିଦେସନାକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ତଂ ପନ ଦାଯକାନମେୱ ପଟିଦାତବ୍ବଂ। ତେନ ଅକପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁନା ତେ ଚେ ଦାଯକା ସପ୍ପିଆଦୀନି କିଣିତ୍ୱାନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ତସ୍ସ ଚ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦେନ୍ତି, ସବ୍ବେସଂ କପ୍ପତି ଦାଯକାନଂଯେୱ ସନ୍ତକତ୍ତା। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ପୁଞ୍ଞକାମେହି ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଦିନ୍ନମେୱ ସନ୍ଧାଯ ''ପୁଞ୍ଞକାମା...ପେ... ରୂପିଯେ ଅରୂପିଯସଞ୍ଞୀ ରୂପିଯଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ୱତ୍ଥସଞ୍ଞାଯ ଗଣ୍ହତୋପି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯମେୱ। ତେନ ଯଦି ତେ ଦାଯକା ନୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଦାଯକେ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଚେ ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ, ସଙ୍ଘେ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ଆପତ୍ତି ଦେସେତବ୍ବା। ତୱ ଚୋଢଅଙ୍କଂ ପସ୍ସାହୀହି ଇମିନା ଗିହିସନ୍ତକେପି ''ଇଦଂ ଗଣ୍ହଥା''ତିଆଦିଅକପ୍ପିଯୱୋହାରେନ ୱିଧାନଂ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନ କପ୍ପତୀତି ଦୀପେତି। ଏକପରିଚ୍ଛେଦାନୀତି କିରିଯାକିରିଯଭାୱତୋ ଏକପରିଚ୍ଛେଦାନି। ଜାତରୂପରଜତଭାୱୋ, ଅତ୍ତୁଦ୍ଦେସିକତା, କହାପଣାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଭାୱୋତି ଇମାନେତ୍ଥ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି।

ରୂପିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ରୂପିଯସଂୱୋହାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୮୭। ରୂପିଯସଂୱୋହାରସିକ୍ଖାପଦେ ଜାତରୂପାଦିଚତୁବ୍ବିଧମ୍ପି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୁ ଇଧ ରୂପିଯଗ୍ଗହଣେନେୱ ଗହିତନ୍ତି ଆହ ''ଜାତରୂପରଜତପରିୱତ୍ତନ''ନ୍ତି। ପଟିଗ୍ଗହିତପରିୱତ୍ତନେତି ସାଦିତରୂପିଯସ୍ସ ପରିୱତ୍ତନେ, ଅସାଦିଯିତ୍ୱା ୱା କପ୍ପିଯେନ ଗାହେନ ପଟିଗ୍ଗହିତରୂପିଯପରିୱତ୍ତନେ।

୫୮୯।ଗ-କାରସ୍ସ କ-କାରଂ କତ୍ୱା ''ସୀସୂପକ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ, ପଦଭାଜନେ ଘନକତନ୍ତି ପିଣ୍ଡଂ କତଂ। ସତ୍ଥୁୱଣ୍ଣୋତିଆଦୀସୁ ''ସତ୍ଥୁୱଣ୍ଣୋ ଚ କହାପଣୋ ଚ...ପେ... ଯେ ଚ ୱୋହାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତି ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ସମୁଚ୍ଚଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ରୂପିଯେ ରୂପିଯସଞ୍ଞୀତି ସକସନ୍ତକଂ ୱଦତି। ରୂପିଯଂ ଚେତାପେତୀତି ପରସନ୍ତକଂ ୱଦତି। ''ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୁନା ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁଂ ୱା କପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁଂ ୱା ଚେତାପେନ୍ତସ୍ସପି ଏସେୱ ନଯୋ''ତି ଇଦଂ କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ''ରୂପିଯେ ରୂପିଯସଞ୍ଞୀ ଅରୂପିଯଂ ଚେତାପେତି , ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯ''ନ୍ତିଆଦିତ୍ତିକୋ ପାଢଇଯଂ ୱୁତ୍ତୋତି ଆହ ''ଯୋ ହୀ''ତିଆଦି। ତସ୍ସାନୁଲୋମତ୍ତାତି ଏତ୍ଥାଯମଧିପ୍ପାଯୋ – ରୂପିଯସଂୱୋହାରୋ ନାମ ନ କେୱଲଂ ରୂପିଯେନ ରୂପିଯପରିୱତ୍ତନମେୱ, ଅଥ ଖୋ ''ଅରୂପିଯେ

ରୂପିଯସଞ୍ଞୀ ରୂପିଯଂ ଚେତାପେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅରୂପିଯେନ ରୂପିଯଚେତାପନମ୍ପି ରୂପିଯସଂୱୋହାରୋ ନାମ ହୋତୀତି ଏତସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେପି ରୂପିଯେ ସତି ରୂପିଯସଂୱୋହାରୋଯେୱ ହୋତୀତି ଅଯମତ୍ଥୋ ଅୱୁତ୍ତୋପି ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି। ଅରୂପିଯଂ ନାମ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁକପ୍ପିଯୱତ୍ଥୂନି। ଏକନ୍ତେନ ରୂପିଯପକ୍ଖେତି ଏକେନ ଅନ୍ତେନ ରୂପିଯପକ୍ଖେତି ଅଯଂ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ‘‘ଏକତୋ ରୂପିଯପକ୍ଖେ’’ତି ୱା ପାଠୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ‘‘ଏକରୂପିଯପକ୍ଖେ’’ତିପି ପଠନ୍ତି, ତତ୍ଥାପି ଏକତୋ ରୂପିଯପକ୍ଖେତି ଅଯମେୱତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ।

କପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁନା କପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁନୋ କଯୱିକ୍କଯେପି ତାୱ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତି, ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁନା ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁନୋ କଯୱିକ୍କଯେ କସ୍ମା ନ ହୋତୀତି ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ...ପେ... ଅରୂପିଯେନ ଚ ରୂପିଯଚେତାପନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ରୂପିଯସଂୱୋହାରସିକ୍ଖାପଦେ। ତତ୍ଥାତି କଯୱିକ୍କଯସିକ୍ଖାପଦେ। ତେନେୱାତି କପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁନାଯେୱ।

ପୁନ କପ୍ପିଯଭାୱଂ ନେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତ୍ତା ‘‘ମହାଅକପ୍ପିଯୋ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ନ ସକ୍କା କେନଚି ଉପାଯେନ କପ୍ପିଯୋ କାତୁନ୍ତି ଇଦଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂଯେୱ ସହଧମ୍ମିକାନଂ ଅନ୍ତରେ ପରିୱତ୍ତନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଗିହୀହି ପନ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ କତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ସବ୍ବେସଂ କପ୍ପତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ନ ସକ୍କା କେନଚି ଉପାଯେନ କପ୍ପିଯୋ କାତୁ’’ନ୍ତି ପନ ଇମିନାୱ ପଟିଗ୍ଗହିତରୂପିଯଂ ଅନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱାୱ ତେନ ଚେତାପିତଂ କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡମ୍ପି ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ।

ଯେ ପନ ‘‘ପଟିଗ୍ଗହିତରୂପିଯଂ ଅନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱାପି ତେନ ପରିୱତ୍ତିତଂ କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତେସଂ ‘‘ନ ସକ୍କା କେନଚି ଉପାଯେନ କପ୍ପିଯୋ କାତୁ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ନ ଯୁଜ୍ଜତି। ତେ ପନେତ୍ଥ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି ‘‘ଯସ୍ମା ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବୱତ୍ଥୁଂ ଅନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱାୱ ଉପରୂପରି ଅଞ୍ଞଂ ଅଞ୍ଞଂଯେୱ କତଂ, ତସ୍ମା ପରିଚ୍ଛେଦାଭାୱତୋ ଇଧ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତୁଂ ଅୱତ୍ୱା ‘ନ ସକ୍କା କେନଚି ଉପାଯେନ କପ୍ପିଯୋ କାତୁ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ପରିଚ୍ଛେଦାଭାୱତୋଯେୱ ‘ମୂଲେ ମୂଲସାମିକାନଂ , ପତ୍ତେ ଚ ପତ୍ତସାମିକାନଂ ଦିନ୍ନେ କପ୍ପିଯୋ ହୋତୀ’ତି ଚ ନ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ଯଦି ପଟିଗ୍ଗହିତରୂପିଯଂ ଅନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚେତାପିତଂ କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡମ୍ପି ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଇଧାପି ଅୱସାନୱତ୍ଥୁଂ ଗହେତ୍ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ କସ୍ମା ନ ୱଟ୍ଟତି, ‘‘ଯୋ ପନ ରୂପିଯଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା...ପେ... ପତ୍ତେ ଚ ପତ୍ତସାମିକାନଂ ଦିନ୍ନେ କପ୍ପିଯୋ ହୋତୀ’’ତି ଇମିନାପି ପଟିଗ୍ଗହିତରୂପିଯଂ ଅନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚେତାପିତଂ କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡମ୍ପି ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ଯଦି ତଂ ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟେଯ୍ୟ, ‘‘ମୂଲେ ମୂଲସାମିକାନଂ, ପତ୍ତେ ଚ ପତ୍ତସାମିକାନଂ ଦିନ୍ନେ କପ୍ପିଯୋ ହୋତୀ’’ତି ନ ୱଦେଯ୍ୟ। ଅପରେ ପନେତ୍ଥ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି ‘‘ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ହୋତି, ରୂପିଯପଟିଗ୍ଗାହକସ୍ସ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ତସ୍ସପି ଯଥା ୱଟ୍ଟତି, ତଥା ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘ମୂଲେ ମୂଲସାମିକାନ’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି।

ଦୁତିଯପତ୍ତସଦିସୋଯେୱାତି ଇମିନା ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ସହଧମ୍ମିକାନଂ ନ କପ୍ପତୀତି ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ଥ କାରଣମାହ ‘‘ମୂଲସ୍ସ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତତ୍ତା’’ତି। ଅଥ ମୂଲସ୍ସ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତତ୍ତା ରୂପିଯପଟିଗ୍ଗାହକସ୍ସ ତାୱ ଅକପ୍ପିଯୋ ହୋତୁ, ସେସାନଂ ପନ କସ୍ମା ନ କପ୍ପତୀତି ମଞ୍ଞମାନୋ ପୁଚ୍ଛତି ‘‘କସ୍ମା ସେସାନଂ ନ କପ୍ପତୀ’’ତି। କାରଣମାହ ‘‘ମୂଲସ୍ସ ଅନିସ୍ସଟ୍ଠତ୍ତା’’ତି। ପତ୍ତସ୍ସ କପ୍ପିଯଭାୱେପି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତମୂଲସ୍ସ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବସ୍ସ ଅନିସ୍ସଟ୍ଠତ୍ତା ତେନ ଗହିତପତ୍ତୋ ସେସାନମ୍ପି ନ କପ୍ପତି। ଯଦି ହି ତେନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତମୂଲଂ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ସିଯା, ତେନ କପ୍ପିଯେନ କମ୍ମେନ ଆରାମିକାଦୀହି ଗହେତ୍ୱା ଦିନ୍ନପତ୍ତୋ ରୂପିଯପଟିଗ୍ଗାହକଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସାନଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅପରେ ପନ ‘‘ମୂଲଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଗହିତପତ୍ତୋପି ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସ୍ସଟ୍ଠୋ, ସେସାନଂ କପ୍ପତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ‘‘ମୂଲସ୍ସ ଅନିସ୍ସଟ୍ଠତ୍ତା’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନିସ୍ସଟ୍ଠତ୍ତା’’ତି ଏୱମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ।

ଦୁବ୍ବିଚାରିତତ୍ତାତି ଇମିନା ରୂପିଯସଂୱୋହାରୋ ଅନେନ କତୋତି ଦସ୍ସେତି। ଅଞ୍ଞେସଂ ପନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଯସ୍ମାନେନ ରୂପିଯସଂୱୋହାରମତ୍ତମେୱ କତଂ, ନ ମୂଲଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତଂ, ତସ୍ମା ୱିନଯକମ୍ମୱସେନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସ୍ସଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଞ୍ଞେସଂ ୱଟ୍ଟତି। ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଚ ଅତ୍ଥେ ପମାଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ମହାସୁମତ୍ଥେରସ୍ସ କିରା’’ତିଆଦିମାହ। ଅପରେ ପନ ‘‘ଦୁବ୍ବିଚାରିତତ୍ତାତି ଇମିନା କେୱଲଂ ଗିହିସନ୍ତକଭାୱେନ ଠିତେ ଦୁବ୍ବିଚାରିତମତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ରୂପିଯସଂୱୋହାରାପଜ୍ଜନଂ, ତସ୍ମା ରୂପିଯସଂୱୋହାରାଭାୱତୋ ସୋ ପତ୍ତୋ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତୁଂ ନ ସକ୍କାତି ତସ୍ସ ନ କପ୍ପତି, ଅନିସ୍ସଟ୍ଠୋପି ଅଞ୍ଞେସଂ କପ୍ପତି। ଅନିସ୍ସଟ୍ଠସ୍ସେୱ ଚ ଅଞ୍ଞେସଂ କପ୍ପିଯଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘ମହାସୁମତ୍ଥେରସ୍ସ କିରା’ତିଆଦିୱତ୍ଥୂନି ଉଦାହଟାନି। ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସ୍ସଜ୍ଜୀତି ଇଦଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞେସଂ କପ୍ପିଯତ୍ତା କେୱଲଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିଚ୍ଚତ୍ତଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ୱିନଯକମ୍ମୱସେନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସ୍ସଟ୍ଠଭାୱଂ। ଇମସ୍ସ ଚ ଅତ୍ଥସ୍ସ ସପ୍ପିସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱାତି ଇଦଂ ୱଚନଂ ସାଧକ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

୫୯୧। ରୂପିଯପଟିଗ୍ଗହଣରୂପିଯସଂୱୋହାରେସୁ ଯେନ ଏକେକମେୱ କତଂ, ତେନ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ଯେନ ପନ ପଟିଗ୍ଗହିତରୂପିଯେନେୱ ସଂୱୋହାରୋ କତୋ, ତେନ କଥଂ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି? ନଯିଦଂ ଦୁକ୍କରଂ, ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ନାନପ୍ପକାରକଂ ରୂପିଯସଂୱୋହାରଂ ସମାପଜ୍ଜି’’ନ୍ତି ଏୱମେୱ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେପି ‘ଅରୂପିଯେ ରୂପିଯସଞ୍ଞୀ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’ତିଆଦିତ୍ତିକସ୍ସ ଅୱସାନପଦେ

ଅନାପତ୍ତିୟା ୱୁତ୍ତା କପ୍ପିୟୱତ୍ଥୁୱସେନେୱ ଇଦଂ ତିକଂ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ ‘‘ଅରୂପିୟଗ୍ଗହଣେନ କପ୍ପିୟୱତ୍ଥୁଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୂନଂ ସଙ୍ଗହୋତି ପୁରିମପଦଦ୍ୱୟଂ କପ୍ପିୟୱତ୍ଥୁଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୂନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅୱସାନପଦମେୱ କପ୍ପିୟୱତ୍ଥୁୱସେନ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁଜ୍ଜତି ଅନାପତ୍ତିମିସ୍ସିତେ ଅୱସାନତ୍ତିକେ ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ୱତ୍ଥୁନାନତ୍ତସ୍ସ ଅଭାୱତୋ। ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁନା ପନ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁନୋ ଚେତାପନଂ ନେୱ ଇଧ, ନ ତତ୍ଥ ପାଠଇଯଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱଚନମେତ୍ଥ ସାଧକଂ। ଯଂ ଅତ୍ତନୋ ଧନେନ ପରିୱତ୍ତତି, ତସ୍ସ ୱା ଧନସ୍ସ ୱା ରୂପିୟଭାୱୋ ଚେୱ, ପରିୱତ୍ତନଞ୍ଚାତି ଇମାନେତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି।

ରୂପିୟସଂୱୋହାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। କୟୱିକ୍କୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୯୩। କୟୱିକ୍କୟସିକ୍ଖାପଦେ ପାଠଇଯଂ ଜାନାହୀତି ଏତ୍ଥ ଉପଧାରେହୀତି ଅତ୍ଥୋ, ସୁଟ୍ଠୁ ଉପଧାରେତ୍ୱା ଗଣ୍ହ, ଇଦଂ ନ ମନାପନ୍ତି ପୁନ ଦାତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

୫୯୪-୫୯୫।କୟନ୍ତି ପରଭଣ୍ଡସ୍ସ ଗହଣଂ। ୱିକ୍କୟନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଭଣ୍ଡସ୍ସ ଦାନଂ। ତେନାହ ‘‘ଇମିନା ଇମଂ ଦେହୀ’’ତିଆଦି। ଯସ୍ମା କୟିତଂ ନାମ ପରସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ଗହିତଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ୱିକ୍କୀତଞ୍ଚ ପରସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଦିନ୍ନଂ, ତସ୍ମା ‘‘କୟିତଞ୍ଚ ହୋତି ପରଭଣ୍ଡଂ ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥଗତଂ କରୋନ୍ତେନ, ୱିକ୍କୀତଞ୍ଚ ଅତ୍ତନୋ ଭଣ୍ଡଂ ପରହତ୍ଥଗତଂ କରୋନ୍ତେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଦି ଏୱଂ ପାଠଇଯଂ ପରତୋ ‘‘କୟିତଞ୍ଚ ହୋତି ୱିକ୍କୟିତଞ୍ଚା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଭଣ୍ଡଂ ପରହତ୍ଥଗତଂ ପରଭଣ୍ଡଂ ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥଗତ’’ନ୍ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆହ ‘‘ଇମିନା ଇମନ୍ତିଆଦିୱଚନାନୁରୂପତୋ ପନା’’ତିଆଦି। ଇମିନାତି ହି ସକସନ୍ତକଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତଦନୁରୂପତୋ ପାଠଇଯଂ ପଠମଂ ଅତ୍ତନୋ ଭଣ୍ଡଂ ଦସ୍ସିତଂ, ନ କୟୱିକ୍କୟପଦାନୁରୂପତୋ। ତଞ୍ହି ୱିପରୀତତୋ ପରସନ୍ତକଗ୍ଗହଣଂ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା ଠିତଂ।

କାମଂ ସେସଞ୍ଚାତକେପି ‘‘ଇମଂ ଦେହୀ’’ତି ୱଦତୋ ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ନ ହୋତି, ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟୱିନିପାତନସ୍ସପି ପନ ଅଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁକାମୋ ‘‘ମାତରଂ ପନ ପିତରଂ ୱା’’ତି ଆହ। ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ନ ହୋତୀତି ଇଦଂ ୱିସୁଂ ୱିଞ୍ଞାପନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞାତକଂ ୱିଞ୍ଞାପେତି ନାମାତି ଆହ – ‘‘ଅଞ୍ଞାତକଂ ‘ଇମଂ ଦେହୀ’ତି ୱଦତୋ ୱିଞ୍ଞତ୍ତୀ’’ତି। ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ଦିନ୍ନଂ ଅଞ୍ଞାତକସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ନାମ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟୱିନିପାତନ’’ନ୍ତି। ତିସ୍ସୋ ଆପତ୍ତିୟୋତି ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟୱିନିପାତନକୟୱିକ୍କୟାପତ୍ତିସଙ୍ଖାତା ତିସ୍ସୋ ଆପତ୍ତିୟୋ।

ଇମଂ ନାମ କରୋହୀତି ୱଦତି, ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ଭୁତ୍ତୋସି, ଇଦାନି କସ୍ମା ନ କରୋସୀତି ୱତ୍ତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ପାଚିତ୍ତିୟ’’ନ୍ତି କିଞ୍ଚାପି ସତିଯେୱ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟୱତ୍ଥୁମ୍ହି ପାଚିତ୍ତିୟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଅସତିପି ପନ ତସ୍ମିଂ ପାଚିତ୍ତିୟନ୍ତି ଇଦଂ ଅଟ୍ଠକଥାପମାଣେନ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘କିଞ୍ଚାପୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ପରିଭୁତ୍ତେତି ସପ୍ପିଆଦିଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ଅତ୍ତନୋ ଧନେନ ପରିୱତ୍ତେତି, ଯେନ ଚ ପରିୱତ୍ତେତି, ତେସଂ କପ୍ପିୟୱତ୍ଥୁତା, ଅସହଧମ୍ମିକତା, କୟୱିକ୍କୟାପଜ୍ଜନଞ୍ଚାତି ଇମାନେତ୍ଥ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି।

କୟୱିକ୍କୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଟ୍ଠିତୋ କୋସିୟୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିୟୋ।

୩। ପତ୍ତୱଗ୍ଗୋ

୧। ପତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୯୮-୬୦୨। ପତ୍ତୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଭଣ୍ଡନ୍ତି ୱିକ୍କେତବ୍ବଭଣ୍ଡଂ। ଯସ୍ମା ୱଣ୍ଣସଦ୍ଦୋ ସଣ୍ଠାନଜାତିରୂପାୟତନକାରଣପମାଣଗୁଣପସଂସାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ମହନ୍ତଂ ସପ୍ପରାଜୱଣ୍ଣଂ ଅଭିନିମ୍ମିନିତ୍ୱା’’ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୧୪୨) ହି ସଣ୍ଠାନଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣୋୱ ସେଟ୍ଠୋ ୱଣ୍ଣୋ, ହୀନୋ ଅଞ୍ଞୋ ୱଣ୍ଣୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୪୦୨) ଜାତି। ‘‘ପରମାୟ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୩୦୩) ରୂପାୟତନଂ।

‘‘ନ ହରାମି ନ ଭଞ୍ଜାମି, ଆରା ସିଙ୍ଘାମି ୱାରିଜଂ;

ଅଥ କେନ ନୁ ୱଣ୍ଣେନ, ଗନ୍ଧଥେନୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୨୩୪; ଜା। ୧।୬।୧୧୬) –

ଆଦୀସୁ କାରଣଂ। ‘‘ତଯୋ ପଞ୍ଚସ୍ସ ୱଣ୍ଣା’’ତିଆଦୀସୁ (ପାରା। ୬୦୨) ପମାଣଂ। ‘‘କଦା ସଞ୍ଞୁଳ୍ହା ପନ ତେ ଗହପତି ଇମେ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ୱଣ୍ଣା’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୭୭) ଗୁଣୋ। ‘‘ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୪।୩) ପସଂସା। ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ତଯୋ ପତ୍ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣାତି ତୀଣି ପତ୍ତସ୍ସ ପମାଣାନୀ’’ତି।

ଅଡ୍ଢତେରସପଲା ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ମାସାନଂ ଅଡ୍ଢତେରସପଲାନି ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ମଗଧନାଳିଇ ନାମ ଛପସତା ନାଳିଇ’’ତି କେଚି। ‘‘ଅଟ୍ଠପସତା’’ତି ଅପରେ। ତତ୍ଥ ପୁରିମାନଂ ମତେନ ତିପସତାଯ ନାଳିଇଯା ଦ୍ୱେ ନାଳିଇଯୋ ଏକା ମଗଧନାଳିଇ ହୋତି, ପଚ୍ଛିମାନଂ ଚତୁପସତାଯ ନାଳିଇଯା ଦ୍ୱେ ନାଳିଇଯୋ ଏକା ମଗଧନାଳିଇ। ଆଚରିଯଧମ୍ମପାଲତ୍ଥେରେନ ପନ ‘‘ପକତିଯା ଚତୁମୁଟ୍ଠିକଂ କୁଡୁୱଂ, ଚତୁକୁଡୁୱଂ ନାଳିଇକଂ, ତାଯ ନାଳିଇଯା ସୋଳସ ନାଳିଇଯୋ ଦୋଣଂ, ତଂ ପନ ମଗଧନାଳିଇଯା ଦ୍ୱାଦସ ନାଳିଇଯୋ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ତେନ ନଯେନ ‘‘ମଗଧନାଳିଇ ନାମ ପଞ୍ଚ କୁଡୁୱାନି ଏକଞ୍ଚ ମୁଟ୍ଠିଂ ଏକାଯ ମୁଟ୍ଠିଯା ତତିଯଞ୍ଚ ଭାଗଂ ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସବ୍ବସମ୍ଭାରସଙ୍ଖତୋତି ଜୀରକାଦିସବ୍ବସମ୍ଭାରେହି ସଙ୍ଖତୋ। ଆଲୋପସ୍ସ ଆଲୋପସ୍ସ ଅନୁରୂପନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ମତ୍ତା ନାମ ଓଦନଚତୁତ୍ଥୋ ଭାଗୋ’’ତି ବ୍ରହ୍ମାଯୁସୁତ୍ତସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୮୭) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଆଲୋପସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଭାଗପ୍ପମାଣଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଆଲୋପସ୍ସ ଅନୁରୂପନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଇଧ ପନ ସୂପସ୍ସେୱ ଓଦନଚତୁତ୍ଥଭାଗପ୍ପମାଣତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଏତସ୍ସ ଲକ୍ଖଣେ ଦସ୍ସିତେ ଇତରସ୍ସପି ଦସ୍ସିତମେୱ ହୋତୀତି ବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ତଥା ୱିସେସେତ୍ୱା ପମାଣଂ ନ ଦସ୍ସିତଂ।

ମଗଧନାଳିଇଯା ଉପଡ୍ଢପ୍ପମାଣୋ ଇଧ ପତ୍ଥୋତି ଆହ ‘‘ପତ୍ଥୋଦନନ୍ତି ମଗଧନାଳିଇଯା ଉପଡ୍ଢନାଳିଇକୋଦନ’’ନ୍ତି। ଇମିନା ଚ ‘‘ପତ୍ଥଦ୍ୱଯଂ ମଗଧନାଳିଇ’’ତି ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ପତ୍ଥୋ ଚ ‘‘ଚତୁପଲୋ କୁଡୁୱୋ, ଚତୁକୁଡୁୱୋ ପତ୍ଥୋ’’ତି ଇମିନା ଲୋକିଯୱୋହାରେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଭାଜନପରିଭୋଗେନାତି ଉଦକାହରଣାଦିନା ଭାଜନପରିଭୋଗେନ।

୬୦୭।ଧୋତେତି ପରିଭୋଗାୱସାନଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ଧୋତେଯେୱ ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତି ତତୋ ପୁରେତରଂ ପରିଭୋଗକାଲେଯେୱ ଆପଜ୍ଜନତୋ।

୬୦୮।ପଞ୍ଚହି ଦ୍ୱୀହୀତି ଇଦଂ ‘‘ଏତ୍ତାୱତା କାଳଅୱଣ୍ଣତା ସମ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଯଦି ପନ ଏକେନପି ପାକେନ କାଳଅୱଣ୍ଣୋ ହୋତି, ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗୋଯେୱା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ହତ୍ଥାନାଗତସ୍ସପି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ଯଦିହୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଇମିନା ଚ ଦୂରେ ଠିତମ୍ପି ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ୱିକପ୍ପେତୁଞ୍ଚ ଲଭତି, ଠପିତଟ୍ଠାନସଲ୍ଲକ୍ଖଣଞ୍ଚ ନ ପମାଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସୁତ୍ୱା ୱାତି ପତ୍ତକାରକେନ ପେସିତଭିକ୍ଖୁନା ଅନାଣତ୍ତୋ କେୱଲଂ ତସ୍ସ କଥେନ୍ତସ୍ସ ୱଚନମତ୍ତଂ ସୁତ୍ୱା। ନ ପମାଣନ୍ତି ତେନ ଅପେସିତତ୍ତା। ସାମନ୍ତୱିହାରେତି ଇଦଂ ଉପଚାରମତ୍ତଂ, ତତୋ ଦୂରେ ଠିତମ୍ପି ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ଠପିତଟ୍ଠାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାତି ଇଦମ୍ପି ଉପଚାରମତ୍ତଂ, ପତ୍ତସଲ୍ଲକ୍ଖଣମେୱେତ୍ଥ ପମାଣଂ। ପତ୍ତେ ୱା ଛିଦ୍ଦଂ ହୋତୀତି ମୁଖୱଟ୍ଟିତୋ ହେଟ୍ଠା ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲମତ୍ତୋକାସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଛିଦ୍ଦଂ ହୋତି। ସେସମେତ୍ଥ ପଠମକଥିନେ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ପତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୧୦। ଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦେ ହତ୍ଥେସୁ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରତୀତି ପାଳିଇପଦସ୍ସ ହତ୍ଥେସୁ ଲଭିତବ୍ବପିଣ୍ଡତ୍ଥାଯ ଚରତୀତି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୬୧୨-୬୧୩।‘‘ତସ୍ସସୋ ଅପତ୍ତୋତି ୱଚନତୋ ସୋ ପତ୍ତୋ ଅଧିଟ୍ଠାନମ୍ପି ୱିଜହତି ଅପତ୍ତତ୍ତା। ଅପତ୍ତଭାୱତୋଯେୱ ହି ‘ପଞ୍ଚବନ୍ଧନଂ ପତ୍ତଂ ଚେତାପେତୀ’ତି ପାଳିଇଯଂ ନ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ ‘‘ଅପତ୍ତୋତି ଇଦଂ ‘ଅଞ୍ଞଂ ପତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ସୋ ପନ ପତ୍ତୋ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ୱିଜହତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି ‘‘ଯସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଏକାଯେୱ ୱା ଦସଙ୍ଗୁଲା, ସୋ ବଦ୍ଧୋପି ଅବଦ୍ଧୋପି ଅପତ୍ତୋଯେୱା’’ତି ୱକ୍ଖମାନତ୍ତା। ନ ହି ମୁଖୱଟ୍ଟିଯା ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲମତ୍ତାହି ରାଜୀହି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତୀତି ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ, ଏକାଯ

ପନ ରାଜିଯା ଦସଙ୍ଗୁଳାଯ ସଚେ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣୋ ଛିଦ୍ଦୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ଛିଦ୍ଦେନେୱ ଅଧିଟ୍ଠାନୱିଜହନଂ ସିଯାତି ଯୁତ୍ତଂ ୱତ୍ତୁଂ। ବନ୍ଧନୋକାସେ ସତି ଅସତି ୱା ବନ୍ଧନୱିରହିତୋ ପତ୍ତୋ ଅବନ୍ଧନୋତି ୱୁତ୍ତୋ, ବନ୍ଧନୋକାସୱିରହିତୋଯେୱ ପନ ଅବନ୍ଧନୋକାସୋତି ୱୁତ୍ତୋ।

ତିପୁସୁତ୍ତକେନ ୱା ବନ୍ଧିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ "ବନ୍ଧିତବ୍ବୋ"ତି ପାଠୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ପୁରାଣପୋତ୍ଥକେପି ହି ଅଯମେୱ ପାଠୋ ଦିସ୍ସତି। ସୁଦ୍ଧେହି...ପେ... ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇଦଂ ଉଣ୍ହଭୋଜନେ ପକ୍ଖିତ୍ତେ ୱିଲୀଯମାନତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଫାଣିତଂ ଝାପେତ୍ୱା ପାସାଣଚୁଣ୍ଣେନ ବନ୍ଧିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ପାସାଣଚୁଣ୍ଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ଫାଣିତଂ ପଚିତ୍ୱା ତଥାପକ୍କେନ ପାସାଣଚୁଣ୍ଣେନ ବନ୍ଧିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

୬୧୫।ଅନୁକମ୍ପାଯ ନ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଯସ୍ସ ସୋ ପତ୍ତୋ ନ ରୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ସପି ଅଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ତେନେୱ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନସୀକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତଂ "ସଚେ ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତୋ ନ ରୁଚ୍ଚତି, ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଯ ୱା ନ ଗଣ୍ହାତି, ୱଟ୍ଟତୀ"ତି। ପତ୍ତପରିଯନ୍ତୋତି ପରିଯନ୍ତପତ୍ତୋ, ଅୱସାନପତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। "ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ପତ୍ତଂ ଗାହାପେନ୍ତେନ ଅଲଜ୍ଜିଂ ଅଗାହାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ୱଦନ୍ତି। "ଅନୁଜାନାମି ଭିକ୍ଖୱେ ଆଧାରକନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପୀଠାଦୀସୁ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଆଧାରଂ ଠପେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପତ୍ତଂ ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଆଧାରଠପନୋକାସସ୍ସ ଅନିଯମିତତ୍ତା"ତି ୱଦନ୍ତି। ଅପରିଭୋଗେନାତି ଅଯୁତ୍ତପରିଭୋଗେନ।

୬୧୬। ପାଠଇଯଂ "ଅବନ୍ଧନେନ ପତ୍ତେନ ଅବନ୍ଧନଂ ପତ୍ତଂ। ଏକବନ୍ଧନଂ ପତ୍ତଂ... ଦ୍ୱିବନ୍ଧନଂ ପତ୍ତଂ... ତିବନ୍ଧନଂ... ଚତୁବନ୍ଧନଂ... ଅବନ୍ଧନୋକାସଂ... ଏକ... ଦ୍ୱି... ତି... ଚତୁବନ୍ଧନୋକାସଂ ପତ୍ତଂ ଚେତାପେତୀ"ତି ଏୱଂ ଏକେକେନ ପତ୍ତେନ ଦସଧା ଦସୱିଧଂ ପତ୍ତଂ ଚେତାପନୱସେନ ଏକନିସ୍ସଗ୍ଗିଯପାଚିତ୍ତିଯସତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ପମାଣଯୁତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗହିତକାଠଅୱଣ୍ଣମ୍ପି ପତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିଯେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗପତ୍ତସ୍ସ ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନତା, ଅତ୍ତୁଦ୍ଦେସିକତା, ଅକତୱିଞ୍ଞତ୍ତି, ତାଯ ଚ ପଟିଲାଭୋତି ଇମାନେତ୍ଥ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି।

ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଭେସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୨୨। ତତିଯସିକ୍ଖାପଦେ ଯେସଂ ମଂସଂ କପ୍ପତୀତି ଇଦଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୁଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ଯେସଂ ମଂସଂ ନ କପ୍ପତି, ତେସଂ ସପ୍ପିଆଦୀନି ନ କପ୍ପନ୍ତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ମନୁସ୍ସଖୀରାଦୀନିପି ହି ନୋ ନ କପ୍ପନ୍ତି, କୁତୋ ସସସ୍ସ ସପ୍ପୀତି ଆହ "ଯେସଞ୍ହି ଖୀରଂ ଅତ୍ଥି, ସପ୍ପିପି ତେସଂ ଅତ୍ଥିଯେୱା"ତି। "ଇଦଞ୍ଚ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ୱୁତ୍ତ"ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଉଗ୍ଗହିତକଂ କତ୍ୱା ନିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ସଯମେୱ ଗହେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ। ସଯଂକତଂ ନିରାମିସମେୱ ୱଟ୍ଟତୀତି ତଦହୁପୁରେଭତ୍ତମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ସଯଂକତଂ ନିରାମିସଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ କସ୍ମା ସାମଂପାକୋ ନ ହୋତୀତି ଆହ – "ନୱନୀତଂ ତାପେନ୍ତସ୍ସ ହି ସାମଂପାକୋ ନ ହୋତୀ"ତି। ସୱତ୍ଥୁକପଟିଗ୍ଗହିତସ୍ସ ୱତ୍ଥୁଗତିକତ୍ତା ଆହ – "ସୱତ୍ଥୁକସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା"ତି। ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତେହୀତି ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତଖୀରଦଧୀହି। ପୁରେଭତ୍ତମ୍ପି ଚ ଉଗ୍ଗହିତକେହି କତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଜନାଦୀସୁ ଉପନେତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଉଭଯେସମ୍ପୀତି ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତଖୀରଦଧୀହି ଚ ପୁରେଭତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗହିତକେହି ଚ କତାନଂ। ଏସେୱ ନଯୋତି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅକପ୍ପିଯମଂସସପ୍ପିମ୍ହୀତି ଅକପ୍ପିଯମଂସସତ୍ତାନଂ ସପ୍ପିମ୍ହି। କାରଣପତିରୂପକଂ ୱତ୍ୱାତି ସଜାତିଯାନଂ ସପ୍ପିଭାୱତୋତି କାରଣପତିରୂପକଂ ୱତ୍ୱା।

ସପ୍ପିନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ନିରାମିସମେୱ ସତ୍ତାହଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥାତି ନୱନୀତେ। ଧୋତଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଧୋତଂ ଚେ, ସୱତ୍ଥୁକପଟିଗ୍ଗହିତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଧୋତଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଥେରାନଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତକ୍କତୋ ଉଦ୍ଧଟମତ୍ତମେୱ ଖାଦିଂସୂତି ଏତ୍ଥ ତକ୍କତୋ ଉଦ୍ଧଟମତ୍ତଂ ଅଧୋତମ୍ପି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତା ଧୋୱିତ୍ୱା ପଚିତ୍ୱା ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିଂସୂତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଥେରସ୍ସ ହି ଦଧିଗୁଠଇକାଦିସହିତମ୍ପି ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ପଚ୍ଛା ଧୋୱିତ୍ୱା ପଚିତ୍ୱା ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ସୱତ୍ଥୁକପଟିଗ୍ଗହଣେ ଦୋସୋ ନତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ, ତେନେୱ ଥେରସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ "ତସ୍ମା ନୱନୀତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତେନ...ପେ... ଅଯମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ "ତକ୍କତୋ ଉଦ୍ଧଟମତ୍ତମେୱ ଖାଦିଂସୂ"ତି ୱଚନସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଅଜାନନ୍ତା "ତକ୍କତୋ ଉଦ୍ଧଟମତ୍ତଂ ଅଧୋତମ୍ପି ଦଧିଗୁଠଇକାଦିସହିତଂ ୱିକାଲେପି ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ନ ହି ଦଧିଗୁଠଇକାଦିଆମିସେନ ସଂସଟ୍ଠରସଂ ନୱନୀତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ। ନୱନୀତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତେନାତି ଅଧୋୱିତ୍ୱା ପଟିଗ୍ଗହିତନୱନୀତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତେନ। ଦଧି ଏୱ ଦଧିଗତଂ ଯଥା "ଗୂଥଗତଂ ମୁତ୍ତଗତ"ନ୍ତି (ମ। ନି। ୨।୧୧୯)। ଖଯଂ ଗମିସ୍ସତୀତି ୱଚନତୋ ଖୀରଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପକ୍କସପ୍ପିଆଦିପି ୱିକାଲେ କପ୍ପତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯନ୍ତି କୁକ୍କୁଚ୍ଚକାତି ଇମିନା ଅତ୍ତନାପି ତତ୍ଥ କୁକ୍କୁଚ୍ଚସବ୍ଭାୱଂ ଦୀପେତି। ତେନେୱ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଭେସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) "ନିବ୍ବଟ୍ଟିତସପ୍ପି ୱା ନୱନୀତଂ ୱା ପଚିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ତାନି ଖୀରଦଧୀନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା।

ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଠପିତଭେସଜ୍ଜେହୀତି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଠପିତଯାୱଜୀୱିକଭେସଜ୍ଜେହି। ୱୁତ୍ତନଯେନ ଯଥା ତଣ୍ଡୁଲାଦୀନି ନ ପଚ୍ଚନ୍ତି, ତଥା ଲଜ୍ଜୀଯେୱ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଦେତୀତି ଲଜ୍ଜୀସାମଣେରଗ୍ଗହଣଂ, ଅପିଚ ଅଲଜ୍ଜିନା ଅଜ୍ଝୋହରିତଙ୍କଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଅଭିସଙ୍ଖରାପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମାପି ଏୱମାହ। ତିଲେ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା କତତେଲନ୍ତି ଅତ୍ତନା ଭଜ୍ଜନାଦୀନି ଅକତ୍ୱା ଗହିତତେଲଂ। ତେନେୱ ''ସାମିସମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନିବ୍ବଟ୍ଟିତତ୍ତାତି ଯାୱକାଲିକୱତ୍ଥୁତୋ ୱିୱେଚିତତ୍ତା। ଉଭୟମ୍ପୀତି ଅତ୍ତନା ଚ ପରେନ ଚ କତଂ। ଯାୱ ଅରୁଣସ୍ସ ଉଗ୍ଗମନା ତିଟ୍ଠତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯନ୍ତି ସତ୍ତମଦିୱସେ କତତେଲଂ ସଚେ ଯାୱ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ତିଟ୍ଠତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ।

୬୨୩।ଅଚ୍ଛୱସନ୍ତି ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁନୋ ୱସାଯ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ତଂସଦିସାନଂ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୂନଂଯେୱ ଅକପ୍ପିଯମଂସସତ୍ତାନଂ ୱସା ଅନୁଞ୍ଞାତା, ନ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୱତ୍ଥୂନଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ୱସାତି ଆହ ''ଠପେତ୍ୱା ମନୁସ୍ସୱସ''ନ୍ତି । ସଂସଟ୍ଠନ୍ତି ପରିସ୍ସାୱିତଂ। ''କାଲେ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୱିକାଲେ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନପି ନିପ୍ପକ୍କଂ ସଂସଟ୍ଠଞ୍ଚ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଦ୍ୱେପି ଦୁକ୍କଟାନି ହୋନ୍ତିଯେୱା''ତି ୱଦନ୍ତି। ଯସ୍ମା ଖୀରଦଧିଆଦୀନି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତେଲଂ ପଚନ୍ତି, ତସ୍ମା କସଟଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତେଲମେୱ ୱଟ୍ଟତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ପକ୍କତେଲକସଟେ ୱିଯ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯତୀ''ତି। ''ସଚେ ୱସାଯ ସଦ୍ଧିଂ ପକ୍କତ୍ତା ନ ୱଟ୍ଟତି, ଇଦଂ କସ୍ମା ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତା ''ଭନ୍ତେ''ତିଆଦିମାହଂସୁ। ଏତଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ନନୁ ଏତଂ ଦଧିଗୁଳିକାଦୀହି ପକ୍କଂ ନୱନୀତଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଜ୍ଝୋ।

''ମଧୁକରୀହି ନାମ ମଧୁମକ୍ଖିକାହୀତି ଅଯଂ ଖୁଦ୍ଦକମକ୍ଖିକାନଂ ଭମରମକ୍ଖିକାନଞ୍ଚ ସାମଞ୍ଞନିଦ୍ଦେସୋ''ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ ''ଦଣ୍ଡକେସୁ ମଧୁକରା ମଧୁକରୀ ମକ୍ଖିକା ନାମା''ତି ୱତ୍ୱା ''ତାହି ମଧୁକରୀଆଦୀହି ତୀହି ମକ୍ଖିକାହି କତଂ ମଧୁ ନାମା''ତି ୱଦନ୍ତି। ଭମରମକ୍ଖିକାହୀତି ମହାଭମରମକ୍ଖିକାହି। ସିଲେସସଦିସନ୍ତି ଘନପକ୍କଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଇତରନ୍ତି ତନୁକମଧୁ। ମଧୁପଟଲନ୍ତି ମଧୁରହିତଂ କେୱଲଂ ମଧୁପଟଲଂ। ''ସଚେ ମଧୁସହିତଂ ପଟଲଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପନ୍ତି, ପଟଲସ୍ସ ଭାଜନଟ୍ଠାନିଯତ୍ତା ମଧୁନୋ ୱସେନ ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି, ''ମଧୁମକ୍ଖିତଂ ପନ ମଧୁଗତିକମେୱା''ତି ଇମିନା ତଂ ନ ସମେତି।

''ଫାଣିତଂ ନାମ ଉଚ୍ଛୁମ୍ହା ନିବ୍ବତ୍ତ''ନ୍ତି ପାଠଇଯଂ ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ''ଉଚ୍ଛୁରସଂ ଉପାଦାଯ…ପେ… ଅୱତ୍ଥୁକା ଉଚ୍ଛୁୱିକତି 'ଫାଣିତ'ନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା''ତି ୱଚନତୋ ଉଚ୍ଛୁରସୋପି ନିକ୍କସଟୋ ସତ୍ତାହକାଲିକୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। କେନଚି ପନ ''ମଧୁମ୍ହି ଚତ୍ତାରୋ କାଲିକା ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଯୋଜେତବ୍ବା, ଉଚ୍ଛୁମ୍ହି ଚା''ତି ୱତ୍ୱା ''ସମକ୍ଖିକଣ୍ଡସେଠଅକଂ ଯାୱକାଲିକଂ, ଅନେଠଅକଂ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନଂ ଯାମକାଲିକଂ, ଅସମ୍ଭିନ୍ନଂ ସତ୍ତାହକାଲିକଂ, ମଧୁସିଢଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଯାୱଜୀୱିକଂ, ତଥା ଉଚ୍ଛୁ ୱା ରସୋ ୱା ସକସଟୋ ଯାୱକାଲିକୋ, ନିକ୍କସଟୋ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନୋ ଯାମକାଲିକୋ, ଅସମ୍ଭିନ୍ନୋ ସତ୍ତାହକାଲିକୋ, ସୁଦ୍ଧକସଟଂ ଯାୱଜୀୱିକ''ନ୍ତି ଚ ୱତ୍ୱା ଉତ୍ତରିପି ବହୁଧା ପପଞ୍ଚିତଂ। ତତ୍ଥ ''ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନଂ ମଧୁ ୱା ଉଚ୍ଛୁରସୋ ୱା ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନୋ ଯାମକାଲିକୋ''ତି ଇଦଂ ନେୱ ପାଠଇଯଂ, ନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଦିସ୍ସତି। ''ଯାୱକାଲିକଂ ସମାନଂ ଗରୁତରମ୍ପି ମୁଦ୍ଦିକାଜାତିରସଂ ଅତ୍ତନା ସଂସଟ୍ଠଂ ଲହୁକଂ ଯାମକାଲିକଭାୱଂ ଉପନେନ୍ତଂ ଉଦକଂ ଲହୁତରଂ ସତ୍ତାହକାଲିକଂ ଅତ୍ତନା ସଂସଟ୍ଠଂ ଗରୁତରଂ ଯାମକାଲିକଭାୱଂ ଉପନେତୀ''ତି ଏତ୍ଥ କାରଣଂ ସୋଯେୱ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ସବ୍ବତ୍ଥ ପାଠଇଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ଉଦକସମ୍ଭେଦେନ ଗରୁତରସ୍ସପି ଲହୁଭାୱୋପଗମନଂଯେୱ ଦସ୍ସିତଂ। ପାଠଇଯମ୍ପି ହି ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗିଲାନସ୍ସ ଗୁଳଂ, ଅଗିଲାନସ୍ସ ଗୁଳୋଦକ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୮୪) ୱଦନ୍ତେନ ଅଗିଲାନେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଅଯୁତ୍ତୋପି ଗୁଳୋ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନୋ ଅଗିଲାନସ୍ସପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଅନୁଞ୍ଞାତୋ।

ଯମ୍ପି ଚ ''ଉଚ୍ଛୁ ଚେ ଯାୱକାଲିକୋ, ଉଚ୍ଛୁରସୋ ଚେ ଯାମକାଲିକୋ, ଫାଣିତଂ ଚେ ସତ୍ତାହକାଲିକଂ, ତଚୋ ଚେ ଯାୱଜୀୱିକୋ''ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ''ଉଚ୍ଛୁରସୋ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନୋ ଯାମକାଲିକୋ''ତି ଅଞ୍ଞେନ କେନଚି ୱୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ତଥାୱିଧସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନସ୍ସ ଇମିସ୍ସା ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ ୱିନଯଟ୍ଠକଥାଯ ଅଭାୱତୋ ନ ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବଂ। ତତୋଯେୱ ଚ ''ଉଚ୍ଛୁରସୋ ଉଦକେନ ସମ୍ଭିନ୍ନୋପି ଅସମ୍ଭିନ୍ନୋପି ସତ୍ତାହକାଲିକୋଯେୱା''ତି କେଚି ଆଚରିଯା ୱଦନ୍ତି। ଭେସଜ୍ଜକ୍ଖନ୍ଧକେ ଚ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଚ୍ଛୁରସ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୦୦) ଏତ୍ଥ ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଉଚ୍ଛୁରସୋ ସତ୍ତାହକାଲିକୋ''ତି।

ସଯଂକତଂ ନିରାମିସମେୱ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ଅପରିସ୍ସାୱିତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତମ୍ପି କରଣସମଯେ ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା କସଟଂ ଅପନେତ୍ୱାୱ ଅତ୍ତନା କତନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଝାମୌଚ୍ଛୁଫାଣିତନ୍ତି ଅଗ୍ଗିନା ଦଡ୍ଢେ ଉଚ୍ଛୁଖେତ୍ତେ ଝାମୌଚ୍ଛୁନା କତଫାଣିତଂ। କୋଟ୍ଟିତୌଚ୍ଛୁଫାଣିତନ୍ତି ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ନିପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ପକ୍କଂ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଚ ସକସଟଂ ଫାଣିତଂ। ତାଦିସସ୍ସ ଚ କସଟସ୍ସ ଅବ୍ବୋହାରିକତ୍ତା ''ତଂ ଯୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସୀତୁଦକେନ କତନ୍ତି ମଧୁକପୁପ୍ଫାନି ସୀତୋଦକେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ପୁପ୍ଫରସେ ଉଦକଗତେ ସତି ତଂ ଉଦକଂ ଗହେତ୍ୱା ପଚିତ୍ୱା କତଫାଣିତଂ। ଖୀରଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କତଂ ମଧୁକଫାଣିତଂ ଯାୱକାଲିକନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଖୀରଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପକ୍କତେଲଂ କସ୍ମା ୱିକାଲେ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚେ? ତେଲେ ପକ୍ଖିତ୍ତଖୀରଂ ତେଲମେୱ ହୋତି, ଅଞ୍ଞଂ ପନ ଖୀରଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କତଂ ଖୀରଭାୱଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ଇଦମେତ୍ଥ କାରଣଂ। ଯଦି ଏୱଂ ଖଣ୍ଡସକ୍ଖରମ୍ପି ଖୀରଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କରୋନ୍ତି, ତଂ କସ୍ମା ୱଟ୍ଟତୀତି

ଆହ ‘‘ଖଣ୍ଡସକ୍ଖରଂ ପନା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଖୀରଜଲ୍ଲିକନ୍ତି ଖୀରଫେଣଂ।

ଭେସଜ୍ଜୋଦିସ୍ସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ‘‘ସତ୍ତଧିଞ୍ଚି ଓଦିସ୍ସଂ ନାମା’’ତିଆଦିନା ଇତରାନିପି ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି। ୱିକଟାନୀତି ଅପକତିଭେସଜ୍ଜତ୍ତା ୱିକଟାନି, ୱିରୂପାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁନମ୍ପି ଅକପ୍ପିଯମଂସାନଂ ୱସାଯ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ‘‘ୱସୋଦିସ୍ସ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଓଠଆରିକାନମ୍ପି ଆହାରତ୍ଥଂ ଫରିତୁଂ ସମତ୍ଥାନଂ ସପ୍ପିଆଦୀନଂ ଭେସଜ୍ଜନାମେନ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ‘‘ଭେସଜ୍ଜୋଦିସ୍ସ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ । ‘‘ପଚ୍ଛାଭତ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସତି ପଚ୍ଚଯେତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଟିଗ୍ଗହିତଭେସଜ୍ଜାନି ଦୁତିଯଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୁରେଭତ୍ତମ୍ପି ସତି ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବାନି, ନ ଆହାରତ୍ଥଂ ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାଯ ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା’’ତି ୱଦନ୍ତି।

୬୨୪।ଦ୍ୱାରୱାତପାନକୱାଟେସୂତି ମହାଦ୍ୱାରସ୍ସ ୱାତପାନାନଞ୍ଚ କୱାଟଫଲକେସୁ। କସାୱେ ପକ୍ଖିତ୍ତାନି ତାନି ଅତ୍ତନୋ ସଭାୱଂ ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତି, ତସ୍ମା ‘‘ମକ୍ଖେତବ୍ବାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଘୁଣପାଣକାଦିପରିହାରତ୍ଥଂ ମକ୍ଖେତବ୍ବାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଧିଟ୍ଠେତୀତି ‘‘ଇଦାନି ମଯ୍ହଂ ଅଜ୍ଝୋହରଣୀଯଂ ନ ଭୱିସ୍ସତି , ବାହିରପରିଭୋଗତ୍ଥାଯ ଗମିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନେୱାହ – ‘‘ସପ୍ପିଞ୍ଚ ତେଲଞ୍ଚ ୱସଞ୍ଚ ମୁଦ୍ଧନି ତେଲଂ ୱା ଅବ୍ଭଞ୍ଜନଂ ୱା’’ତିଆଦି। ‘‘ଏୱଂ ଅଧିଟ୍ଠିତଞ୍ଚ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ୱିଜହତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

୬୨୫।ସଚେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସନ୍ତକଂ ଏକେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ଅୱିଭତ୍ତଂ ହୋତି, ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ପନ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ମଜ୍ଝେ ପାଠୋ ପରିହୀନୋ, ଏୱଂ ପନେତ୍ଥ ପାଠୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ ‘‘ସଚେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସନ୍ତକଂ ଏକେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ଅୱିଭତ୍ତଂ ହୋତି, ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଅନାପତ୍ତି, ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ପନ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ଅଞ୍ଞଥା ପନ ସଦ୍ଦପ୍ପଯୋଗୋପି ନ ସଙ୍ଗଚ୍ଛତି। ଗଣ୍ଠିପଦେପି ଚ ଅଯମେୱ ପାଠୋ ଦସ୍ସିତୋ। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଅନାପତ୍ତୀତି ଯଥା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ଏକେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ନ ହୋତି ପରସନ୍ତକଭାୱତୋ, ଏୱମିଦମ୍ପି ଅୱିଭତ୍ତତ୍ତା ଉଭଯସାଧାରଣମ୍ପି ଅୱିନିବ୍ଭୋଗଭାୱତୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ନ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ପନ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଭିକ୍ଖୁନୋ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି ପଟିଗ୍ଗହିତସପ୍ପିଆଦୀନଂ ପରିଭୋଗସ୍ସ ସତ୍ତାହେନେୱ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା। ‘‘ତାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ତାହପରମଂ ସନ୍ନିଧିକାରକଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବାନୀ’’ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ। ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ପନ ତୀସୁପି ଇଧ ପାଠସ୍ସ ପରିହୀନଭାୱଂ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ‘‘ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ପନ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇଦଂ ଅନ୍ତୋସତ୍ତାହେ ପରିଭୋଗଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ସଞ୍ଞାଯ ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହାଭାୱତୋ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ନ ଗହେତବ୍ବୋ।

ଆୟୁସୋ, ଇମଂ ତେଲଂ ସତ୍ତାହମତ୍ତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜ ତ୍ୱନ୍ତି ଇମିନା ଯେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ତେନ ଅନ୍ତୋସତ୍ତାହେଯେୱ ପରସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। କସ୍ସ ଆପତ୍ତୀତି ପଠମଂ ତାୱ ଉଭିନ୍ନଂ ସାଧାରଣତ୍ତା ଅନାପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ଇଦାନି ପନ ଏକେନ ଇତରସ୍ସ ୱିସ୍ସଟ୍ଠଭାୱତୋ ଉଭଯସାଧାରଣତା ନତ୍ଥୀତି ୱିଭତ୍ତସଦିସଂ ହୁତ୍ୱା ଠିତଂ, ତସ୍ମା ଏତ୍ଥ ପଟିଗ୍ଗହିତସ୍ସ ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେ ଏକସ୍ସ ଆପତ୍ତିଯା ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ‘‘କିଂ ପଟିଗ୍ଗହଣପଚ୍ଚଯା ପଟିଗ୍ଗାହକସ୍ସ ଆପତ୍ତି, ଉଦାହୁ ଯସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ଜାତଂ, ତସ୍ସା’’ତି ପୁଚ୍ଛତି। ନିସ୍ସଟ୍ଠଭାୱତୋଯେୱ ଚ ଇଧ ‘‘ଅୱିଭତ୍ତଭାୱତୋ’’ତି କାରଣଂ ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଯେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ତେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଞ୍ଚ ୱିସ୍ସଟ୍ଠଭାୱତୋ ଉଭଯସାଧାରଣତଂ ପହାଯ ଏକସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ହୋନ୍ତମ୍ପି ଯେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ତତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ଜାତଂ, ତସ୍ମା ପରସନ୍ତକପଟିଗ୍ଗହଣେ ୱିଯ ପଟିଗ୍ଗାହକସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣପଚ୍ଚଯା ନତ୍ଥି ଆପତ୍ତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ‘‘ଯେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ତେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତତ୍ତା’’ତି ୱଚନତୋ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିତେ ସତି ଅୱିଭତ୍ତେପି ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେ ଆପତ୍ତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିତେ ଅୱିଭତ୍ତଭାୱତୋଯେୱ ଅନାପତ୍ତିଯା ସିଦ୍ଧତ୍ତା। ସଚେ ପନ ଇତରୋ ଯେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ତସ୍ସେୱ ଅନ୍ତୋସତ୍ତାହେ ଅତ୍ତନୋ ଭାଗମ୍ପି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି, ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେ ସିଯା ଆପତ୍ତି ଯେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ତସ୍ସେୱ ସନ୍ତକଭାୱମାପନ୍ନତ୍ତା ଇତରସ୍ସ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା। ଇମିନା ତସ୍ସ ସନ୍ତକଭାୱେପି ଅଞ୍ଞେନ ପଟିଗ୍ଗହିତସକସନ୍ତକେ ୱିଯ ତେନ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତଭାୱତୋ ଅନାପତ୍ତୀତି ଦୀପେତି। ଇଦଂ ପନ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ଇତୋ ଅଞ୍ଞଥା ଗଣ୍ଠିପଦକାରାଦୀହି ପପଞ୍ଚିତଂ, ନ ତଂ ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବଂ।

ଅପରିଭୋଗଂ ହୋତୀତି କସ୍ସଚି ଅମନୁଞ୍ଞସ୍ସ ପତିତତ୍ତା ପରିଭୋଗାରହଂ ନ ହୋତି। ଯେନ ଚିତ୍ତେନାତି ଯେନ ପରିଚ୍ଚଜିତୁକାମତାଚିତ୍ତେନ। ‘‘ଅନ୍ତୋସତ୍ତାହେ’’ତି ଅଧିକାରତ୍ତା ‘‘ଅନ୍ତୋସତ୍ତାହେ ଅନପେକ୍ଖୋ ଦତ୍ୱା ପଟିଲଭିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତୀ’’ତି ଇମଂ ସମ୍ବନ୍ଧଂ ସନ୍ଧାଯ ମହାସୁମତ୍ଥେରେନ ‘‘ଏୱଂ ଅନ୍ତୋସତ୍ତାହେ ଦତ୍ୱା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ମହାପଦୁମତ୍ଥେରୋ ପନ ଯଦି ଏୱଂ ‘‘ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୀ’’ତି ଇମିନାୱ ତଂ ସିଦ୍ଧଂ, ସତ୍ତାହାତିକ୍କନ୍ତଂ ପନ ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ପରିଭୋଗମୁଖଦସ୍ସନମିଦନ୍ତି ଆହ – ‘‘ନଯିଦଂ ଯାଚିତବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦି। ଅଞ୍ଞେନ ଭିକ୍ଖୁନାତି ଏତ୍ଥ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଦିନ୍ନତ୍ତା ସଯମ୍ପି ଆହରାପେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ସପ୍ପିଆଦୀନଂ ପଟିଗ୍ଗହିତଭାୱୋ, ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକତା, ସତ୍ତାହାତିକ୍କମୋତି ଇମାନେତ୍ଥ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି।

ଭେସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ୱସ୍ସିକସାଟିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୨୭। ଚତୁତ୍ଥେ ସିଵନରଜନକପ୍ପପରିୟୋସାନେନ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱାତି ସୂଚିକମ୍ମନିଟ୍ଠାନେନ ସକିମ୍ପି ୱଣ୍ଣଭେଦମତ୍ତରଜନେନ କପ୍ପବିନ୍ଦୁକରଣେନ ଚ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା। ସମୟେତି ୱସ୍ସାନସମୟେ।

୬୨୮।କୁଚ୍ଛିସମୟୋତି ଅନ୍ତୋସମୟୋ। ‘‘ଅୟମେକୋ ଅଦ୍ଧମାସୋ ପରିୟେସନକ୍ଖେତ୍ତଞ୍ଚେୱ କରଣକ୍ଖେତ୍ତଞ୍ଚ। ଏତସ୍ମିଞ୍ହି ଅନ୍ତରେ ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ଅଲଦ୍ଧଂ ପରିୟେସିତୁଂ ଲଦ୍ଧଂ କାତୁଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟତି, ନିୱାସେତୁଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଞ୍ଚ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପୋତ୍ଥକେସୁ ପାଠୋ ଦିସ୍ସତି, ସୋ ଅପାଠୋ। ଏୱଂ ପନେତ୍ଥ ପାଠେନ ଭୱିତବ୍ବଂ ‘‘ଅୟମେକୋ ଅଦ୍ଧମାସୋ ପରିୟେସନକ୍ଖେତ୍ତଂ। ଏତସ୍ମିଞ୍ହି ଅନ୍ତରେ ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ଅଲଦ୍ଧଂ ପରିୟେସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଲଦ୍ଧଂ କାତୁଂ ନିୱାସେତୁଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଞ୍ଚ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ନ ହି ଗିମ୍ହାନଂ ପଚ୍ଛିମମାସସ୍ସ ପଠମୋ ଅଦ୍ଧମାସୋ କରଣକ୍ଖେତ୍ତଂ ହୋତି। ‘‘ଅଦ୍ଧମାସୋ ସେସୋ ଗିମ୍ହାନନ୍ତି କତ୍ୱା ନିୱାସେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ପନ ଗିମ୍ହାନଂ ପଚ୍ଛିମମାସସ୍ସ ପଚ୍ଛିମୋ ଅଦ୍ଧମାସୋ କରଣକ୍ଖେତ୍ତଞ୍ଚେୱ ନିୱାସନକ୍ଖେତ୍ତଞ୍ଚ ହୋତି। ତେନେୱ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ୱହିସକସାଟିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ‘‘ଗିମ୍ହାନଂ ପଚ୍ଛିମୋ ମାସୋ ପରିୟେସନକ୍ଖେତ୍ତଂ, ପଚ୍ଛିମୋ ଅଦ୍ଧମାସୋ କରଣନିୱାସନକ୍ଖେତ୍ତମ୍ପୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ପାଠଇୟା ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟ ଚ ଅୱିରୋଧଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ପାଠୋ ଗହେତବ୍ବୋ।

‘‘ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ନିପ୍ଫାଦେନ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦେନ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତେନ ‘‘ପିଟ୍ଠିସମୟତ୍ତା ଇମିନା ସିକ୍ଖାପଦେନ ଆପତ୍ତୀ’’ତି ଦୀପିତା ହୋତି। ନ ହି ଞାତକପୱାରିତଟ୍ଠାନତୋ ପିଟ୍ଠିସମୟେ ସତୁପ୍ପାଦକରଣମତ୍ତେନପି ସମ୍ପତ୍ତୀ ଆପତ୍ତି ତତୋ ଗରୁକତରାୟ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟା ନ ହୋତୀତି ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ। ତେନେୱ ଭଦନ୍ତବୁଦ୍ଧଦତ୍ତାଚରିୟେନ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘କତ୍ୱା ପନ ସତୁପ୍ପାଦଂ, ୱସ୍ସିକସାଟିଚୀୱରଂ;

ନିପ୍ଫାଦେନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ, ସମୟେ ପିଟ୍ଠିସମ୍ମତେ।

‘‘ହୋତି ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟାପତ୍ତି, ଞାତକାଞାତକାଦିନୋ;

ତେସ୍ୱେୱ ଚ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଂ, କତ୍ୱା ନିପ୍ଫାଦନେ ତଥା’’ତି।

କେନସ୍ସହୋତି ଆପତ୍ତୀତି ଅସ୍ସ ମାତରଂ ଚୀୱରଂ ଯାଚନ୍ତସ୍ସ କେନ ସିକ୍ଖାପଦେନ ଆପତ୍ତୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ‘‘ପରିଣତଂ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସ ପରିଣାମନସିକ୍ଖାପଦେନ ଆପତ୍ତୀ’’ତି ଚୋଦନାଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି ନୋ ଚ ସଙ୍ଘେ ପରିଣତନ୍ତି। ଅଥ ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦେନାତି ଚେ, ଏତମ୍ପି ନତ୍ଥୀତି ଆହ ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଚ ଞାତକେ’’ତି। ‘‘ଞାତକେ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସା’’ତି ପାଠସେସୋ। ଇମମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାୟାତି ପିଟ୍ଠିସମୟେ ୱସ୍ସିକସାଟିକତ୍ଥଂ ଞାତକପୱାରିତଟ୍ଠାନେ ସତୁପ୍ପାଦକରଣେନ ଆପତ୍ତିଂ, ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦେନ ଅନାପତ୍ତିଞ୍ଚ ସନ୍ଧାୟ।

ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତଟ୍ଠାନତୋ…ପେ… ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଇଦଂ ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ଅଦିନ୍ନପୁବ୍ବେ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱେତ୍ଥ ୱତ୍ତଭେଦେ ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଦିନ୍ନପୁବ୍ବେସୁ ପନ ୱତ୍ତଭେଦୋ ନତ୍ଥି। ତେନେୱାହ – ‘‘ଯେ ମନୁସ୍ସା…ପେ… ୱତ୍ତଭେଦୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ଇଦନ୍ତି ଯଥାୱୁତ୍ତନିସ୍ସଗ୍ଗିୟପାଚିତ୍ତିୟଂ। ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ନିପ୍ଫାଦେନ୍ତସ୍ସାତି ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତଟ୍ଠାନତୋ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ନିପ୍ଫାଦେନ୍ତସ୍ସ। ପକତିୟା ୱସ୍ସିକସାଟିକଦାୟକା ନାମ ସଙ୍ଘୱସେନ ୱା ପୁଗ୍ଗଲୱସେନ ୱା ଅପୱାରେତ୍ୱା ଅନୁସଂୱଚ୍ଛରଂ ୱସ୍ସିକସାଟିକାନଂ ଦାୟକା। ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦେନ ଅନାପତ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ଇମିନାପି ସିକ୍ଖାପଦେନ ଅନାପତ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କୁଚ୍ଛିସମୟେ ହି ଅତ୍ତନୋ ଞାତକପୱାରିତଟ୍ଠାନତୋ ‘‘ଦେଥ ମେ ୱସ୍ସିକସାଟିକ’’ନ୍ତିଆଦିନା ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସପି ଅନାପତ୍ତି। ତେନେୱାହ – ‘‘ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ଦେଥ ମେତି ଇଦଞ୍ହି ପରିୟେସନକାଲେ ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତେ ଏୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ହି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ୱସ୍ସିକସାଟିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଞାତକପୱାରିତଟ୍ଠାନତୋ ପନ ‘ଦେଥ ମେ ୱସ୍ସିକସାଟିକଚୀୱର’ନ୍ତିଆଦିକାୟ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟାପି ପରିୟେସିତବ୍ବ’’ନ୍ତି।

୬୨୯।‘‘ଆକାସତୋ ପତିତୌଦକେନେୱାତି ୱଚନତୋ ଛଦନକୋଟିୟା ପତିତୌଦକେନ ନହାୟନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ।

୬୩୦।ଛ ମାସେ ପରିହାରଂ ଲଭତୀତି ଏତେନ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେପି ଯାୱ ୱସ୍ସାନସ୍ସ ପଚ୍ଛିମଦିୱସା ଅକତା ପରିହାରଂ ଲଭତୀତି ଦୀପିତଂ ହୋତି। ଯସ୍ମା

ମୂଲଚୀୱରଂ କରୋନ୍ତେନ ହେମନ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଛିମୁପୋସଥଦିୱସେଯେୱ କାତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ଗିମ୍ହାନଂତୋ ଏକୂନତିଂସଦିୱସେ ପରିହାରଂ ଲଭତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଅପ୍ପକଂ ଊନମଧିକଂ ୱା ଗଣନୂପଗଂ ନ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ''ତତୋ ପରମ୍ପି…ପେ… ଏକମାସ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏକାହଦ୍ୱୀହାଦିୱସେନ…ପେ… ଲଦ୍ଧା ଚେୱ ନିଟ୍ଠିତା ଚାତି ଇମିନା ଏକାହାନାଗତାୟ ୱସ୍ସୂପନାୟିକାୟ ଲଦ୍ଧା ଚେୱ ନିଟ୍ଠିତା ଚ, ଦ୍ୱୀହାନାଗତାୟ…ପେ… ଦସାହାନାଗତାୟ ୱସ୍ସୂପନାୟିକାୟ ଲଦ୍ଧା ଚେୱ ନିଟ୍ଠିତା ଚ, ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ୱା ଲଦ୍ଧା ଚେୱ ନିଟ୍ଠିତା ଚାତି ଅୟମତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋ। ତତ୍ଥ ଆସାଳ୍ହିମାସସ୍ସ କଣ୍ହପକ୍ଖପୁଣ୍ଣମିୟଂ ଲଦ୍ଧା ଚେୱ ନିଟ୍ଠିତା ଚ ୱସ୍ସିକସାଟିକା ''ଏକାହାନାଗତାୟ ୱସ୍ସୂପନାୟିକାୟ ଲଦ୍ଧା ଚେୱ ନିଟ୍ଠିତା ଚା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏତେନେୱ ନୟେନ କଣ୍ହପକ୍ଖସ୍ସ ଛଟ୍ଠିୟଂ ଲଦ୍ଧା ଚେୱ ନିଟ୍ଠିତା ଚ ''ଦସାହାନାଗତାୟ ୱସ୍ସୂପନାୟିକାୟ ଲଦ୍ଧା ଚେୱ ନିଟ୍ଠିତା ଚା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯାୱ ପଠମକତ୍ତିକତେମାସପୁଣ୍ଣମୀ, ତାୱ ଅନ୍ତୋତେମାସେ ଲଦ୍ଧା ଚେୱ ନିଟ୍ଠିତା ଚ ''ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ଲଦ୍ଧା ଚେୱ ନିଟ୍ଠିତା ଚା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପଠମକତ୍ତିକତେମାସପୁଣ୍ଣମିତୋ ପରଞ୍ହି ଲଦ୍ଧା ଚେୱ ନିଟ୍ଠିତା ଚ ଯାୱ ଚୀୱରକାଲୋ ନାତିକ୍କମତି, ତାୱ ଅନଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ନ ତତ୍ରାୟଂ ୱିଚାରଣା ସମ୍ଭୱତି।

ତସ୍ମିଂଯେୱ ଅନ୍ତୋଦସାହେ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବାତି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତେପି ୱସ୍ସାନତୋ ପୁବ୍ବେ ଏକାହଦ୍ୱୀହାଦିୱସେନ ଅନାଗତାୟ ୱସ୍ସୂପନାୟିକାୟ ଲଦ୍ଧା ତେହି ଦିୱସେହି ସଦ୍ଧିଂ ଦସାହଂ ଅନତିକ୍କମନ୍ତେନ ୱସ୍ସୂପନାୟିକଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅଧିଟ୍ଠାନକ୍ଖେତ୍ତଂ ସମ୍ପତ୍ତାୟେୱ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା, ନ ତତୋ ପୁବ୍ବେ ଅଧିଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅଖେତ୍ତତ୍ତା। ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ପନ ଲଦ୍ଧା ତସ୍ମିଂଯେୱ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ଲଦ୍ଧଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦସାହଂ ଅନତିକ୍କାମେତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା।

ନନୁ ଚ ୱସ୍ସାନତୋ ପୁବ୍ବେ ଅନଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଦସାହଂ ଅତିକ୍କାମେତୁଂ ୱଟ୍ଟତିୟେୱ, ତସ୍ମା ଅଧିଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅଖେତ୍ତଭୂତେପି ଦିୱସେ ଗହେତ୍ୱା ''ଅନ୍ତୋଦସାହେ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା''ନ୍ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ? ଯଥା ''ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ଲଦ୍ଧାପି ଯାୱ ନ ନିଟ୍ଠାତି, ତାୱ ଅନଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଦସାହଂ ଅତିକ୍କାମେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଅକତାୟ ଅନଧିଟ୍ଠାନକ୍ଖେତ୍ତସଦିସାପି ଅତିକ୍କନ୍ତଦିୱସା ଦସାହଂ ଅତିକ୍କାମେତ୍ୱା ନିଟ୍ଠିତାୟ ଗଣନୂପଗା ହୋନ୍ତୀତି ନିଟ୍ଠିତଦିୱସେଯେୱ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା, ଏୱମିଧାପି ୱସ୍ସାନତୋ ପୁବ୍ବେ ଅନଧିଟ୍ଠାନକ୍ଖେତ୍ତଭୂତାପି ଦିୱସା ଲଦ୍ଧଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଗଣନୂପଗା ହୋନ୍ତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଦି ଏୱଂ ''ତସ୍ମିଂଯେୱ ଅନ୍ତୋଦସାହେ''ତି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଦସାହାନାଗତାୟ ୱସ୍ସୂପନାୟିକାୟ ଛଟ୍ଠିୟଂ ଲଦ୍ଧା ପୁଣ୍ଣମିୟଂ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବାତି ଆପଜ୍ଜତୀତି? ନାପଜ୍ଜତି ''ଚାତୁମାସଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁ''ନ୍ତି ୱଚନେନେୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ''ଦସାହାନାଗତାୟା''ତି ଇମିନା କିଂ ପୟୋଜନନ୍ତି ଚେ? ୱସ୍ସାନତୋ ପୁବ୍ବେଯେୱ ଦସାହେ ଅତିକ୍କନ୍ତେ ୱସ୍ସୂପନାୟିକଦିୱସେ ନିଟ୍ଠିତା ତଦହେୱ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଇଦମେତ୍ଥ ପୟୋଜନଂ। ତେନେୱାହ – ''ଦସାହାତିକ୍କମେ ନିଟ୍ଠିତା ତଦହେୱ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା''ତି।

ଦସାହେ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ଚୀୱରକାଲଂ ନାତିକ୍କମେତବ୍ବାତି ତେମାସବ୍ଭନ୍ତରେ ଦସାହେ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ଲଦ୍ଧା ଚେୱ ନିଟ୍ଠିତା ଚ ଚୀୱରକାଲଂ ନାତିକ୍କମେତବ୍ବାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି ''ପଠମକତ୍ତିକତେମାସପୁଣ୍ଣମିତୋ ପୁବ୍ବେ ସତ୍ତମିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଲଦ୍ଧା ଚେୱ ନିଟ୍ଠିତା ଚ ୱସ୍ସିକସାଟିକା ଦସାହେ ଅନତିକ୍କନ୍ତେଯେୱ ଚୀୱରକାଲଂ ଓତିଣ୍ଣତ୍ତା ତତ୍ଥ ଅନଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱାପି ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ଇମିନା ଚ ଇମଂ ଦୀପେତି – ଅକତା ଚେ ୱସ୍ସିକସାଟିକା, ୱସ୍ସାନଂ ଚାତୁମାସଂ ଅକତତ୍ତାୟେୱ ପରିହାରଂ ଲଭତି, କତାୟ ପନ ଦସାହପରମସିକ୍ଖାପଦଂ ଅୱିକୋପେତ୍ୱା ପରିହାରୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋତି।

ଯଦା ୱା ତଦା ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚାତୁମାସବ୍ଭନ୍ତରେ ଦସାହେ ଅତିକ୍କନ୍ତେପି ନତ୍ଥି ଦୋସୋତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ''କଦା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା…ପେ… ଯଦି ନପ୍ପହୋତି, ଯାୱ କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମା ପରିହାରଂ ଲଭତୀ''ତି ଇମିନାପି କୁରୁନ୍ଦିୱଚନେନ ଅକତାୟ ୱସ୍ସିକସାଟିକାୟ ଚାତୁମାସଂ ପରିହାରୋ, କତାୟ ଦସାହମେୱ ପରିହାରୋତି ଅୟମତ୍ଥୋ ଦୀପିତୋଯେୱାତି ଆହ ''ଅପିଚା''ତିଆଦି।

ପାଠଇୟଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରସ୍ସ ନଟ୍ଠଚୀୱରସ୍ସାତିଆଦିନା ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟେନ ଅନାପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା, ଉଦାହୁ ନଗ୍ଗସ୍ସ ନହାୟତୋ ଦୁକ୍କଟେନ ଅନାପତ୍ତି ୱୁତ୍ତାତି? କିମେତ୍ଥ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦେସୁ ହି ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ମୂଲସିକ୍ଖାପଦେନ ଆପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗୋ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅନାପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଅନାପତ୍ତିୱାରୋ ଆରଭୀୟତୀତି ଇଧାପି ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟେନ ଅନାପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ଯୁତ୍ତଂ ୱତ୍ତୁଂ। ନ ହି ମୂଲାପତ୍ତିୟା ଅନାପତ୍ତିଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅନ୍ତରା ୱୁତ୍ତାୟ ଏୱ ଆପତ୍ତିୟା ଅନାପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଅନାପତ୍ତିୱାରୋ ଆରଭୀୟତୀତି। ତେନେୱ ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ''ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରସ୍ସ ନଟ୍ଠଚୀୱରସ୍ସ ଚାତି ଏତ୍ଥ ଅଚ୍ଛିନ୍ନସେସଚୀୱରସ୍ସ ନଟ୍ଠସେସଚୀୱରସ୍ସ ଚ ଅସମୟେ ନିୱାସେନ୍ତସ୍ସ ପରିଯେସନ୍ତସ୍ସ ଚ ଅନାପତ୍ତି । ଆପଦାସୂତି ଏତ୍ଥ ଅନିୱତ୍ଥଂ ଚୋରା ହରନ୍ତୀତି ଅସମୟେ ନିୱାସେନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀ''ତି। ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ୱସ୍ସିକସାଟିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତଂ ''ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରସ୍ସ ୱା ନଟ୍ଠଚୀୱରସ୍ସ ୱା ଅନିୱତ୍ଥଂ ଚୋରା ହରନ୍ତୀତି ଏୱଂ ଆପଦାସୁ ୱା ନିୱାସୟତୋ ଉମ୍ମତ୍ତକାଦୀନଞ୍ଚ ଅନାପତ୍ତୀ''ତି। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ନଗ୍ଗସ୍ସ ନହାୟତୋ ଦୁକ୍କଟେନେୱ ଅନାପତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାୟ ''ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରସ୍ସାତି ଏତଂ ୱସ୍ସିକସାଟିକମେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ତେସଞ୍ହି ନଗ୍ଗାନଂ କାୟୋୱସ୍ସାପନେ ଅନାପତ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ମହଗ୍ଘୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ନହାୟନ୍ତସ୍ସ ଚୋରୁପଦ୍ଦୱୋ ଆପଦା ନାମା''ତି ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ କାରଣଂ ପରିଯେସିତବ୍ବଂ।

ଅଥ ଉଭୟେନପି ଅନାପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରସ୍ସା''ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧନ୍ତି ଏୱମଧିପ୍ପାୟୋ ସିୟା, ଏୱମ୍ପି ''ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରସ୍ସାତି ଏତଂ ୱସ୍ସିକସାଟିକମେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତିଆଦିନା ୱିସେସେତ୍ୱା ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଏୱଞ୍ହି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା ''ଅଚ୍ଛିନ୍ନସେସଚୀୱରସ୍ସ ନଟ୍ଠସେସଚୀୱରସ୍ସ ୱା ଅସମୟେ ନିୱାସେନ୍ତସ୍ସ ପରିଯେସନ୍ତସ୍ସ ଚ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟେନ ଅନାପତ୍ତି, ଅଚ୍ଛିନ୍ନୱସ୍ସିକସାଟିକସ୍ସ ନଟ୍ଠୱସ୍ସିକସାଟିକସ୍ସ ୱା ନଗ୍ଗସ୍ସ ନହାୟତୋ ଦୁକ୍କଟେନ ଅନାପତ୍ତି, ଆପଦାସୁ ଅନିୱତ୍ଥଂ ଚୋରା ହରନ୍ତୀତି ଅସମୟେ ନିୱାସୟତୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟେନ ଅନାପତ୍ତି, ମହଗ୍ଘୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ନହାୟନ୍ତସ୍ସ ଚୋରା ହରନ୍ତି, ନଗ୍ଗସ୍ସ ନହାୟତୋ ଦୁକ୍କଟେନ ଅନାପତ୍ତୀ''ତି। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱ।

ଅଙ୍ଗେସୁ ପନ ୱସ୍ସିକସାଟିକାୟ ଅତ୍ତୁଦ୍ଦେସିକତା, ଅସମୟେ ପରିଯେସନତା, ତାୟ ଚ ପଟିଲାଭୋତି ଇମାନି ତାୱ ପରିଯେସନାପତ୍ତିୟା ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି। ସଚୀୱରତା, ଆପଦାଭାୱୋ, ୱସ୍ସିକସାଟିକାୟ ସକଭାୱୋ, ଅସମୟେ ନିୱାସନନ୍ତି ଇମାନି ନିୱାସନାପତ୍ତିୟା ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି।

ୱସ୍ସିକସାଟିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଚୀୱରଅଚ୍ଛିନ୍ଦନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୩୧। ପଞ୍ଚମେ ଯମ୍ପି ତ୍ୱାହନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯନ୍ତି କାରଣୱଚନଂ, ତସ୍ମା ଏୱମେତ୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ମୟା ସଦ୍ଧିଂ ଜନପଦଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀତି ଯଂ କାରଣଂ ନିସ୍ସାୟ ଅହଂ ତେ, ଆୱୁସୋ, ଚୀୱରଂ ଅଦାସିଂ, ତଂ ନ କରୋସୀତି କୁପିତୋ ଅନତ୍ତମନୋ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦୀତି। ଯନ୍ତି ୱା ଚୀୱରଂ ପରାମସତି, ତତ୍ଥ ''ମୟା ସଦ୍ଧିଂ ଜନପଦଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀତି ଯମ୍ପି ତେ ଅହଂ ଚୀୱରଂ ଅଦାସିଂ, ତଂ ଚୀୱରଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀତି କୁପିତୋ ଅନତ୍ତମନୋ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦୀ''ତି ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ।

୬୩୩।ଆଣତ୍ତୋ ବହୂନି ଗଣ୍ହାତି, ଏକଂ ପାଚିତ୍ତିୟନ୍ତି ''ଚୀୱରଂ ଗଣ୍ହା''ତି ଆଣତ୍ତିୟା ଏକଚୀୱରୱିସୟତ୍ତା ଏକମେୱ ପାଚିତ୍ତିୟଂ। ୱାଚାୟ ୱାଚାୟ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅଚ୍ଛିନ୍ନେସୁ ୱତ୍ଥୁଗଣନାୟ ପାଚିତ୍ତିୟାନି। ଏକୱାଚାୟ ସମ୍ବହୁଲା ଆପତ୍ତିୟୋତି ଇଦଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ନେସୁ ୱତ୍ଥୁଗଣନାୟ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ପାଚିତ୍ତିୟାପତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଆଣତ୍ତିୟା ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ପନ ଦୁକ୍କଟଂ ଏକମେୱ।

୬୩୪।ଏୱନ୍ତି ଇମିନା ''ୱତ୍ଥୁଗଣନାୟ ଦୁକ୍କଟାନୀ''ତି ଇଦଂ ପରାମସତି। ଏସେୱ ନୟୋତି ସିଥିଲଂ ଗାଳ୍ହଞ୍ଚ ପକ୍ଖିତ୍ତାସୁ ଆପତ୍ତିୟା ବହୁତ୍ତଂ ଏକତ୍ତଞ୍ଚ ଅତିଦିସ୍ସତି।

୬୩୫।ଆୱୁସୋ, ମୟନ୍ତିଆଦୀସୁ ଗଣ୍ହିତୁକାମତାୟ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେପି ତେନେୱ ଦିନ୍ନତ୍ତା ଅନାପତ୍ତି। ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ଉପଜ୍ଝଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସତୀତି ଇଦଂ ସାମଣେରସ୍ସପି ଦାନଂ ଦୀପେତି। ତସ୍ମା କିଞ୍ଚାପି ପାଠେୟଂ ''ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସାମଂ ଚୀୱରଂ ଦତ୍ୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନକାଲେ ଦତ୍ୱାପି ଉପସମ୍ପନ୍ନକାଲେ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିୟମେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନସମୟେ ଉପସମ୍ପନ୍ନଭାୱୋୟେୱ ହେତ୍ଥ ପମାଣଂ। ଦେତୀତି ତୁଟ୍ଠୋ ୱା କୁପିତୋ ୱା ଦେତି। ରୁନ୍ଧଥାତି ନିୱାରେଥ। ଏୱଂ ପନ ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ଏୱଂ ଦିନ୍ନଂ ନ ତାୱ ତସ୍ସ ସନ୍ତକନ୍ତି ଅନଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱାୱ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆହରାପେତୁଂ ପନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏୱଂ ଦିନ୍ନଂ ଭତିସଦିସତ୍ତା ଆହରାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଚଜିତ୍ୱା ଦିନ୍ନନ୍ତି ୱୁତ୍ତନୟେନ ଅଦତ୍ୱା ଅନପେକ୍ଖେନ ହୁତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ଦିନ୍ନଂ। ଭଣ୍ଡଗ୍ଘେନ କାରେତବ୍ବୋତି ସକସଞ୍ଞାୟ ୱିନା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଭଣ୍ଡଂ ଅଗ୍ଘାପେତ୍ୱା ଆପତ୍ତିୟା କାରେତବ୍ବୋ। ୱିକପ୍ପନୁପଗପଚ୍ଛିମଚୀୱରତା, ସାମଂ ଦିନ୍ନତା, ସକସଞ୍ଞିତା, ଉପସମ୍ପନ୍ନତା, କୋଧୱସେନ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦାପନଂ ୱାତି ଇମାନେତ୍ଥ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି।

ଚୀୱରଅଚ୍ଛିନ୍ଦନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ସୁତ୍ତୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୩୬। ଛଟ୍ଠେ ପାଠେୟଂ ଚୀୱରକାରସମୟେତି ଇମିନା ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥଭିକ୍ଖୂନଂ ଚୀୱରକମ୍ମସମୟତ୍ତା ଚୀୱରମାସୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଅଥଞ୍ଞୋପି ପନ ଚୀୱରକମ୍ମକାଲୋ ଚୀୱରକାରସମୟୋତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

୬୩୮।ପଞ୍ଚହିପିମିସ୍ସେତ୍ୱାତି ଖୋମାଦୀହି ପଞ୍ଚହି ମିସ୍ସେତ୍ୱା। ୱୀତୱୀତଟ୍ଠାନଂ ଯତ୍ଥ ସଂହରିତ୍ୱା ଠପେନ୍ତି, ତସ୍ସ ତୁରୀତି ଅଧିୱଚନଂ। ସୁତ୍ତଂ ପୱେସେତ୍ୱା ଯେନ ଆକୋଟେନ୍ତା ଘନଭାୱଂ ସମ୍ପାଦେନ୍ତି, ତଂ ୱେମନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଂ ଯନ୍ତି ଯଂ ଯଂ ପୟୋଗଂ। ତନ୍ତୁନଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକତ୍ତା ୱୀତୱୀତଟ୍ଠାନଂ ପଟିଲଦ୍ଧମେୱ ହୋତୀତି ଆହ ''ଦୀଘତୋ…ପେ… ୱୀତେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ପାଚିତ୍ତିୟ''ନ୍ତି। ପାଠେୟମ୍ପି ହି ଇମିନାୱ ଅଧିପ୍ପାୟେନ ''ପଟିଲାଭେନ

ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଯାୱ ଚୀୱରଂ ୱଦ୍ଧତି, ତାୱ ଇମିନା ପମାଣେନ ଆପତ୍ତିୟୋ ୱଡ୍ଢନ୍ତି।

ସେସୋ କପ୍ପିୟୋତି ଏତ୍ଥ ହତ୍ଥକମ୍ମୟାଚନୱସେନ। ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟନ୍ତି ଦୀଘସୋ ୱିଦତ୍ଥିମତ୍ତେ ତିରିୟଂ ହତ୍ଥମତ୍ତେ ଚ ୱୀତେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ। ତେନେୱାତି ଅକପ୍ପିୟତନ୍ତୱାୟେନ। ତଥେୱ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ପରିଚ୍ଛେଦେ ପରିଚ୍ଛେଦେ ଦୁକ୍କଟଂ। କେଦାରବନ୍ଧାଦୀହୀତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଅଚ୍ଛିମଣ୍ଡଲବନ୍ଧାଦି ଗହିତଂ। ତନ୍ତେ ଠିତଂୟେୱ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ''ପଚ୍ଛା ୱୀତଟ୍ଠାନଂ ଅଧିଟ୍ଠିତଗତିକମେୱ ହୋତି, ପୁନ ଅଧିଟ୍ଠାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ସଚେ ପନ ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଅୱୀତଂ ହୋତି, ପୁନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଏସେୱ ନୟୋତି ୱିକପ୍ପନୁପଗପ୍ପମାଣମତ୍ତେ ୱୀତେ ତନ୍ତେ ଠିତଂୟେୱ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଚୀୱରତ୍ଥାୟ ୱିଞ୍ଞାପିତସୁତ୍ତଂ, ଅତ୍ତୁଦ୍ଦେସିକତା, ଅକପ୍ପିୟତନ୍ତୱାୟେନ ୱାୟାପନନ୍ତି ଇମାନେତ୍ଥ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି।

ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ସୁତ୍ତୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ପନ ୱାୟାପେୟ୍ୟାତି ଏତ୍ଥ ''ଚୀୱରଂ ମେ, ଆୱୁସୋ, ୱାୟଥାତି ଅକପ୍ପିୟୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟା ୱାୟାପେୟ୍ୟା''ତି ଅତ୍ଥଂ ୱତ୍ୱା ଅଙ୍ଗେସୁପି ''ଅକପ୍ପିୟତନ୍ତୱାୟେନ ଅକପ୍ପିୟୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟା ୱାୟାପନ''ନ୍ତି ୱିସେସେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାୱିଧଂ ପନ ୱିସେସୱଚନଂ ନେୱ ପାଳିୟଂ, ନ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଉପଲବ୍ଭତି। ପାଳିୟମ୍ପି ''ଞାତକାନଂ ପୱାରିତାନ''ନ୍ତି ଏୱକମେୱ ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚ ସୁତ୍ତତନ୍ତୱାୟାନମେୱ କପ୍ପିୟାକପ୍ପିୟଭାୱେନ ବହୁଧା ନୟୋ ଦସ୍ସିତୋ , ନ କପ୍ପିୟାକପ୍ପିୟୱିଞ୍ଞତ୍ତିୱସେନାତି। ''ଅକପ୍ପିୟୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟା ୱାୟାପେୟ୍ୟା''ତି ଚ ୱିସେସେତ୍ୱା ୱଦନ୍ତେନ ଅୟଂ ନାମ କପ୍ପିୟୱିଞ୍ଞତ୍ତୀତି ୱିସୁଂ ନ ଦସ୍ସିତଂ, ତସ୍ମା ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

ସୁତ୍ତୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ମହାପେସକାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୪୨। ସତ୍ତମେ କିଞ୍ଚିମତ୍ତଂ ଅନୁପଦଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି ଇଦଂ ତସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବାକାରମତ୍ତଦସ୍ସନଂ, ଦାନଂ ପନେତ୍ଥ ଅଙ୍ଗଂ ନ ହୋତି ସୁତ୍ତୱଡ୍ଢନୱସେନେୱ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବତ୍ତା। ତେନେୱ ପଦଭାଜନେପି ''ତସ୍ସ ୱଚନେନ ଆୟତଂ ୱା ୱିତ୍ଥତଂ ୱା ଅପ୍ପିତଂ ୱା କରୋତି, ପୟୋଗେ ଦୁକ୍କଟଂ, ପଟିଲାଭେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟ''ନ୍ତି ସୁତ୍ତୱଡ୍ଢନାକାରମେୱ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଆପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ମହାପେସକାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତଂ ''ନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପିଣ୍ଡପାତଦାନମତ୍ତେନ ତଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ହୋତି। ସଚେ ପନ ତେ ତସ୍ସ ୱଚନେନ ଚୀୱରସାମିକାନଂ ହତ୍ଥତୋ ସୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଈସକମ୍ପି ଆୟତଂ ୱା ୱିତ୍ଥତଂ ୱା ଅପ୍ପିତଂ ୱା କରୋନ୍ତି, ଅଥ ତେସଂ ପୟୋଗେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦୁକ୍କଟଂ, ପଟିଲାଭେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ହୋତୀ''ତି। ଆୟତାଦୀସୁ ସତ୍ତସୁ ଆକାରେସୁ ଆଦିମ୍ହି ତୟୋ ଆକାରେ ସୁତ୍ତୱଡ୍ଢନେନ ୱିନା ନ ସକ୍କା କାତୁନ୍ତି ଆହ ''ସୁତ୍ତୱଡ୍ଢନଆକାରମେୱ ଦସ୍ସେତୀ''ତି। ସୁୱୀତାଦୟୋ ହି ଆକାରେ ୱିନାପି ସୁତ୍ତୱଡ୍ଢନେନ ସକ୍କା କାତୁଂ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱ। ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତାନଂ ତନ୍ତୱାୟେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପମାପଜ୍ଜନତା, ଚୀୱରସ୍ସ ଅତ୍ତୁଦ୍ଦେସିକତା, ତସ୍ସ ୱଚନେନ ସୁତ୍ତୱଡ୍ଢନଂ, ଚୀୱରସ୍ସ ପଟିଲାଭୋତି ଇମାନେତ୍ଥ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି।

ମହାପେସକାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୪୬। ଅଟ୍ଠମେ ଅସମ୍ଭୋହନ୍ତନ୍ତି ଦସାହାନାଗତପଦେ ଅସମ୍ଭୋହନ୍ତଂ। ପଠମପଦସ୍ସାତି ଦସାହାନାଗତପଦସ୍ସ। ତାନି ଦିୱସାନୀତି ତେସୁ ଦିୱସେସୁ। ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି ସଙ୍ଘତୋ ୱା ଗଣତୋ ୱା ଉଜୁକଂ ଅତ୍ତନୋୟେୱ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ପଞ୍ଚମିତୋତି ଏତ୍ଥ ୱସ୍ସଂ ୱସନ୍ତସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପଞ୍ଚମିତୋ ପୁବ୍ବେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ପଞ୍ଚମିୟଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଗହିତଂ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରପରିହାରମେୱ ଲଭତି। ଉଜୁକଂ ଅତ୍ତନୋୟେୱ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଚେ, ପଞ୍ଚମିୟଂ ଉପ୍ପନ୍ନମେୱ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରପରିହାରଂ ଲଭତି, ନ ତତୋ ପୁବ୍ବେତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ସଦ୍ଧାମତ୍ତକନ୍ତି ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଦୀହି ତଙ୍ଖଣୁପ୍ପନ୍ନଂ ସଦ୍ଧାମତ୍ତକଂ। ଆରୋଚିତଂ ଚୀୱରନ୍ତି ଆରୋଚେତ୍ୱା ଦିନ୍ନଚୀୱରଂ। ଛଟ୍ଠିୟଂ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରସ୍ସ ଏକାଦସମୋ ଅରୁଣୋ ଚୀୱରକାଲେ ଉଟ୍ଠାତୀତି ଆହ ''ଛଟ୍ଠିତୋ ପଟ୍ଠାୟା''ତିଆଦି। ଠପିତଚୀୱରମ୍ପୀତି ପଧାନଚୀୱରଦସ୍ସନମୁଖେନ ସବ୍ବମ୍ପି ଅତିରେକଚୀୱରଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ''ଚୀୱରମାସେପି ଅତିରେକଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଇଦଂ କୁତୋ ଲଦ୍ଧନ୍ତି ଚେ? ''ୱିସୁଂ ଅନନୁଞ୍ଞାତେପି ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ 'ଚୀୱରକାଲସମୟୋ ନାମ ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ୱସ୍ସାନସ୍ସ ପଚ୍ଛିମୋ ମାସୋ, ଅତ୍ଥତେ କଥିନେ ପଞ୍ଚ ମାସା'ତି ୱଦନ୍ତେନ ତତିୟକଥିନସିକ୍ଖାପଦେ 'ଅକାଲଚୀୱରଂ ନାମ ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ଏକାଦସମାସେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ଅତ୍ଥତେ କଥିନେ ସତ୍ତମାସେ ଉପ୍ପନ୍ନ'ନ୍ତି ୱଦନ୍ତେନ ଚ ଅନୁଞ୍ଞାତମେୱ ହୋତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ''ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନପ୍ପମାଣେନ ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି ଚ କେଚି।

୬୫୦। ଇଦାନି ପଠମକଥିନାଦିସିକ୍ଖାପଦେହି ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସ ଲବ୍ଭମାନଂ ପରିହାରଂ ଇଧେୱ ଉପସଂହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଇତି ଅତିରେକଚୀୱରସ୍ସ ଦସାହଂ ପରିହାରୋ''ତିଆଦିମାହ। ''ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ଏକାଦସଦିୱସାଧିକୋ ମାସୋ, ଅତ୍ଥତେ କଥିନେ ଏକାଦସଦିୱସାଧିକା ପଞ୍ଚ ମାସା''ତି ଅଯମେୱ ପାଠୋ ଗହେତବ୍ବୋ। କେଚି ପନେତ୍ଥ ''କାମଞ୍ଚେସ 'ଦସାହପରମଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେତବ୍ବ'ନ୍ତି ଇମିନାୱ ସିଦ୍ଧୋ, ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ପନ ଅପୁବ୍ବଂ ୱିଯ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସିକ୍ଖାପଦଂ ଠପିତ''ନ୍ତି ପାଠଂ ୱତ୍ୱା ''ଦସଦିୱସାଧିକୋ ମାସୋ, ଦସଦିୱସାଧିକା ପଞ୍ଚ ମାସାତି ପାଠେନ ଭୱିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ ତସ୍ସ ପମାଦପାଠତ୍ତା। ନ ହି ଦସାହେନ ଅସମ୍ପତ୍ତାଯ କତ୍ତିକତେମାସିକପୁଣ୍ଣମାଯ ଚୀୱରକାଲତୋ ପୁବ୍ବେ ଦସ ଦିୱସା ଅଧିକା ହୋନ୍ତି। ଏୱଞ୍ହି ସତି ''ନୱାହାନାଗତଂ କତ୍ତିକତେମାସିକପୁଣ୍ଣମ''ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ।

ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ''ପୱାରଣମାସସ୍ସ ଜୁଣ୍ହପକ୍ଖପଞ୍ଚମିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସ ନିଧାନକାଲୋ ଦସ୍ସିତୋ ହୋତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ''କାମଞ୍ଚେସ 'ଦସାହପରମଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେତବ୍ବ'ନ୍ତି ଇମିନାୱ ସିଦ୍ଧୋ, ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ପନ ଅପୁବ୍ବଂ ୱିଯ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସିକ୍ଖାପଦଂ ଠପିତ''ନ୍ତି ପାଠୋ ଦସ୍ସିତୋ, ସୋପି ପମାଦପାଠୋଯେୱ। ''ଜୁଣ୍ହପକ୍ଖପଞ୍ଚମିତୋ ପଟ୍ଠାଯା''ତି ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତତ୍ଥେୱ ପୁବ୍ବାପରୱିରୋଧୋପି ସିଯା, ଛଟ୍ଠିତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଏୱଞ୍ହି ସତି ''ଦସାହପରମସିକ୍ଖାପଦେନେୱ ସିଦ୍ଧ''ନ୍ତି ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ। ଇମମେୱ ଚ ପମାଦପାଠଂ ଗହେତ୍ୱା ଭଦନ୍ତବୁଦ୍ଧଦତ୍ତାଚରିଯେନ ଚ –

''ତସ୍ସାଚ୍ଚାଯିକୱତ୍ଥସ୍ସ, କଥିନେ ତୁ ଅନତ୍ଥତେ;

ପରିହାରେକମାସୋୱ, ଦସାହପରମୋ ମତୋ।

''ଅତ୍ଥତେ କଥିନେ ତସ୍ସ, ପଞ୍ଚ ମାସା ପକାସିତା;

ପରିହାରୋ ମୁନିନ୍ଦେନ, ଦସାହପରମା ପନା''ତି। –

ୱୁତ୍ତଂ।

ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରକାଲେ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ''ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସଦିସେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ପଞ୍ଚମିଯଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅନଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ଦସାହଂ ଅତିକ୍କାମଯତୋ ଚୀୱରକାଲତୋ ପୁବ୍ବେଯେୱ ଆପତ୍ତି ହୋତି, ନ ଚୀୱରକାଲାତିକ୍କମେ, ତସ୍ମା ଚୀୱରକାଲାତିକ୍କମେ ପୁନ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବାଯ ଆପତ୍ତିଯା ଅଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ 'ଅନଚ୍ଚେକଚୀୱରେ ଅନଚ୍ଚେକଚୀୱରସଞ୍ଞୀ ଅନାପତ୍ତୀ'ତି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ୱିକପ୍ପନୁପଗପଚ୍ଛିମପ୍ପମାଣସ୍ସ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକତା, ଦସାହାନାଗତାଯ କତ୍ତିକତେମାସିକପୁଣ୍ଣମାଯ ଉପ୍ପନ୍ନଭାୱୋ, ଅନଧିଟ୍ଠିତଅୱିକପ୍ପିତତା, ଚୀୱରକାଲାତିକ୍କମୋତି ଇମାନେତ୍ଥ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି।

ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୫୨। ନୱମେ ଅନ୍ତରଘରେତି ଅନ୍ତରେ ଘରାନି ଏତ୍ଥ, ଏତସ୍ସାତି ୱା ଅନ୍ତରଘରନ୍ତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରେ ଗୋଚରଗାମେ। ତେନାହ ''ଅନ୍ତୋଗାମେ''ତି। ପାଳିଯଂ ୱିପ୍ପୱସନ୍ତୀତି ଇଦଂ ଯସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱସନ୍ତା ଅନ୍ତରଘରେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିଂସୁ, ତତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ୱସନ୍ତେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମିଞ୍ହି ୱିହାରେ ଅନ୍ତରଘରେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱସିତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ତତ୍ଥ ୱାସୋ ୱିପ୍ପୱାସୋ ନାମ ନ ହୋତି। ଦୁବ୍ବଲଚୋଳଆ ଦୁଚ୍ଚୋଳଆ ୱିରୂପଚୋଳଆ ୱା, ଦୁଚ୍ଚୋଳଅତ୍ତା ଏୱ ଲୂଖଚୀୱରା।

୬୫୩। ''ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ''ତି ଇମସ୍ସ ୱିଭଙ୍ଗେ ''ଉପସମ୍ପଜ୍ଜା''ତି ଉଦ୍ଧରିତବ୍ବେ ''ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ''ନ୍ତି ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ''ଯୋ ପଠମସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ଲାଭୋ ପଟିଲାଭୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ସନ୍ଧାଯାହ ''ଉପସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିଯା''ତି। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ''ଅନାପୁଚ୍ଛଂ ୱା ପକ୍କମେଯ୍ଯା''ତିଆଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଉପଗନ୍ତ୍ୱାତି ଉପ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥମାହ। ୱସିତ୍ୱାତି ଅଖଣ୍ଡଂ ୱସିତ୍ୱା। ''ଯେନ ଯସ୍ସ ହି ସମ୍ବନ୍ଧୋ, ଦୂରଟ୍ଠମ୍ପି ଚ ତସ୍ସ ତ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ ''ଇମସ୍ସ…ପେ… ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଇମସ୍ସାତି ''ଉପୱସ୍ସ''ନ୍ତି ପଦସ୍ସ। ନିକ୍ଖିପେଯ୍ଯାତି ଠପେଯ୍ଯ।

ଏତ୍ତାୱତା ଚ ପୁରିମିକାୟ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଅଖଣ୍ଡଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସେନ ଆରଞ୍ଞକେସୁ ସେନାସନେସୁ ୱିହରନ୍ତେନ ସକଲଂ କତ୍ତିକମାସଂ ତିଚୀୱରେନ ୱିପ୍ପୱସିତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ହୋତି। ଅନତ୍ଥତକଥିନସ୍ସ ହି ଚୀୱରମାସେ ୱିପ୍ପୱାସୋ ନ ୱଟ୍ଟତି ଅତ୍ଥତକଥିନାନଂଯେୱ ଅସମାଦାନଚାରସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା। କେଚି ପନ ''ଅନତ୍ଥତକଥିନାନଂ ଚୀୱରମାସେପି ଅସମାଦାନଚାରୋ ଲବ୍ଭତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ବହୁଧା ପପଞ୍ଚେନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ବ୍ୟଞ୍ଜନୱିଚାରଣନ୍ତି ''ଉପୱସ୍ସ ଉପୱସ୍ସିତ୍ୱା''ତିଆଦିୱିଚାରଣଂ । ତସ୍ସପୀତି ''ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସାନ''ନ୍ତି ୱିଭତ୍ତିପଦସ୍ସ। ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସାନନ୍ତି ଚ ନିଦ୍ଧାରଣେ ସାମିୱଚନଂ। ତେନାହ – ''ଏୱରୂପାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ''ତି। ସେନାସନେସୂତି ଏତ୍ଥ ତଥାରୂପେସୂତି ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ।

ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନତୋତି ଏତ୍ଥ ''ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତା''ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପନ ଗାମସ୍ସ ପରିୟନ୍ତେ ଠିତଘରୂପଚାରତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଏକୋ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନନ୍ତି ଇଦମେତ୍ଥ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ। ତେନେୱ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେପି (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୩୧) ୱୁତ୍ତଂ ''ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପଠମଲେଡ୍ଡୁପାତତୋ ପଟ୍ଠାୟା''ତି। ସବ୍ବପଠମନ୍ତି ଗାମାଭିମୁଖଦିସାଭାଗତୋ ସବ୍ବପଠମଂ। ତଂ ପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱାତି ତଂ ପଠମସେନାସନାଦିଂ ପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା। ଇଦଞ୍ଚ ୱିନୟଧରାନଂ ମତେନ ୱୁତ୍ତଂ, ମଜ୍ଝିମଭାଣକାନଂ ମତେନ ପନ ''ସେନାସନାଦୀନଂ ଉପଚାରେ ଠିତସ୍ସ ଏକଲେଡ୍ଡୁପାତଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ମିନିତବ୍ବ''ନ୍ତି ମଜ୍ଝିମଭାଣକା ୱଦନ୍ତି। ତେନେୱ ମଜ୍ଝିମନିକାୟଟ୍ଠକଥାୟଂ ''ୱିହାରସ୍ସପି ଗାମସ୍ସେୱ ଉପଚାରଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଉଭିନ୍ନଂ ଲେଡ୍ଡୁପାତାନଂ ଅନ୍ତରା ମିନିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଞ୍ଚଧନୁସତିକନ୍ତି ଆରୋପିତେନ ଆଚରିୟଧନୁନା ପଞ୍ଚଧନୁସତପ୍ପମାଣଂ। ତତୋ ତତୋ ମଗ୍ଗଂ ପିଦହତୀତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଖୁଦ୍ଦକମଗ୍ଗଂ ପିଦହତି। ଧୁତଙ୍ଗଚୋରୋତି ଇମିନା ଇମସ୍ସପି ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଅଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିୟା ଅଭାୱଂ ଦୀପେତି।

''ସାସଙ୍କାନୀ''ତି ସମ୍ମତାନୀତି ଚୋରାନଂ ନିୱିଟ୍ଠୋକାସାଦିଦସ୍ସନେନ ''ସାସଙ୍କାନୀ''ତି ସମ୍ମତାନି। ସନ୍ନିହିତବଲୱଭୟାନୀତି ଚୋରେହି ମନୁସ୍ସାନଂ ହତୱିଲୁତ୍ତାକୋଟିତଭାୱଦସ୍ସନତୋ ସନ୍ନିହିତବଲୱଭୟାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଚେ ପଚ୍ଛିମିକାୟାତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତମେୱତ୍ଥଂ ବ୍ୟତିରେକମୁଖେନ ୱିଭାୱେତି। ୟତ୍ର ହି ପିଣ୍ଡାୟାତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣମେୱ ୱିସେସେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି। ସାସଙ୍କସପ୍ପଟିଭୟମେୱାତି ଏତ୍ଥ ସାସଙ୍କଂ ୱା ସପ୍ପଟିଭୟଂ ୱା ହୋତୁ, ୱଟ୍ଟତିଯେୱ।

ପାଠଇୟଂ ''ସିୟା ଚ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କୋଚିଦେୱ ପଚ୍ଚୟୋ ତେନ ଚୀୱରେନ ୱିପ୍ପୱାସାୟ, ଛାରତ୍ତପରମଂ ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ତେନ ଚୀୱରେନ ୱିପ୍ପୱସିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଇମିନା ଅନ୍ତରଘରେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱସନ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗମନକିଚ୍ଚେ ସତି ୱିହାରତୋ ବହି ଛାରତ୍ତଂ ୱିପ୍ପୱାସୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ। ୱସନଟ୍ଠାନତୋ ହି ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଛାରତ୍ତଂ ୱିପ୍ପୱାସୋ ୱୁତ୍ତୋ, ନ ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱସନ୍ତସ୍ସ। ତେନ ଚ ''ପୁନ ଗାମସୀମଂ ଓକ୍କମିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ସଚେ ଗୋଚରଗାମତୋ ପୁରତ୍ଥିମାୟ ଦିସାୟ ସେନାସନଂ, ଅୟଞ୍ଚ ପଚ୍ଛିମଦିସଂ ଗତୋ ହୋତୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତୋଯେୱ ଚ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ''ତତୋ ଚେ ଉତ୍ତରି ୱିପ୍ପୱସେୟ୍ୟା''ତି ଏତ୍ଥ ''ଛାରତ୍ତତୋ ଉତ୍ତରି ତସ୍ମିଂ ସେନାସନେ ସତ୍ତମଂ ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପେୟ୍ୟା''ତି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଭଦନ୍ତବୁଦ୍ଧଦତ୍ତାଚରିୟେନ ପନ ପାକଟତରଂ କତ୍ୱା ଅୟମେୱତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତେନ –

''ୟଂ ଗାମଂ ଗୋଚରଂ କତ୍ୱା, ଭିକ୍ଖୁ ଆରଞ୍ଞକେ ୱସେ;

ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ଠପେତୁଂ ତଂ, ମାସମେକନ୍ତୁ ୱଟ୍ଟତି।

''ଅଞ୍ଞତ୍ଥେୱ ୱସନ୍ତସ୍ସ, ଛାରତ୍ତପରମଂ ମତଂ;

ଅୟମସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟୋ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ ପକାସିତୋ''ତି।

''କୋସମ୍ବିୟଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଗିଲାନୋ ହୋତୀ''ତି ଆଗତତ୍ତା ''କୋସମ୍ବକସମ୍ମୁତି ଅନୁଞ୍ଞାତା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। କୋସମ୍ବକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସମ୍ମୁତି କୋସମ୍ବକସମ୍ମୁତି। ସେନାସନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱାତି ୱୁସିତୱିହାରସ୍ସେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତସ୍ମିଂ ଗାମୂପଚାରେପି ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ୱସିତ୍ୱାତି ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା। ଗତଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅତିଦୂରତ୍ତା ''ଏୱଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥେୱାତି ତସ୍ମିଂଯେୱ ଗତଟ୍ଠାନେ।

ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ପରିଣତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୫୭-୬୫୯। ଦସମେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଠପିତଭାଗେତି ଅତ୍ତନୋ ଘରେପି ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିସୁଂ ଠପିତକୋଟ୍ଠାସେ। ''ଏକଂ ମଯ୍ହଂ, ଏକଂ ଇମସ୍ସ ଦେହୀ''ତି

ଏୱଂ ଏକୱାଚାଯ ଆପଜ୍ଜିତଵ୍ଵା ‘‘ଆପଜ୍ଜେଯ୍ଯ ଏକତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତୁମ୍ହାକଂ ସପ୍ପିଆଦୀନି ଆଭତାନୀତି ତୁମ୍ହାକଂ ଅତ୍ଥାଯ ଆଭତାନି ସପ୍ପିଆଦୀନି। ପରିଣତଭାୱଂ ଜାନିତ୍ଵାପି ୱୁତ୍ତୱିଧିନା ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତେନ ତେସଂ ସନ୍ତକମେୱ ୱିଞ୍ଞାପିତଂ ନାମ ହୋତୀତି ଆହ – ‘‘ମଯ୍ହମ୍ପି ଦେଥାତି ୱଦତି, ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି।

୬୬୦।ପୁପ୍ଫମ୍ପି ଆରୋପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇଦଂ ପରିଣତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ପନ ଏକସ୍ମିଂ ଚେତିଯେ ପୂଜିତଂ ପୁପ୍ଫଂ ଗହେତ୍ଵା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଚେତିଯେ ପୂଜେତି, ୱଟ୍ଟତି। ଠିତଂ ଦିସ୍ଵାତି ସେସକଂ ଗହେତ୍ଵା ଠିତଂ ଦିସ୍ଵା। ଇମସ୍ସ ସୁନଖସ୍ସ ମା ଦେହି, ଏତସ୍ସ ଦେହୀତି ଇଦଂ ପରିଣତେଯେୱ। ତିରଚ୍ଛାନଗତସ୍ସ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ଵା ଦିନ୍ନେ ପନ ତଂ ପଲାପେତ୍ଵା ଅଞ୍ଞଂ ଭୁଞ୍ଜାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘କତ୍ଥ ଦେମାତିଆଦିନା ଏକେନାକାରେନ ପାଠଇଯଂ ଅନାପତ୍ତି ଦସ୍ସିତା, ଏୱଂ ପନ ଅପୁଚ୍ଛିତେପି ଅପରିଣତଂ ଇଦନ୍ତି ଜାନନ୍ତେନ ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିଯା ଯତ୍ଥ ଇଚ୍ଛତି, ତତ୍ଥ ଦାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ତୀସୁପି ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତଂ। ଯତ୍ଥ ଇଚ୍ଛଥ, ତତ୍ଥ ଦେଥାତି ଏତ୍ଥାପି ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ରୁଚିଯା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଯତ୍ଥ ଇଚ୍ଛତି, ତତ୍ଥ ଦାପେତୁଂ ଲଭତି। ପାଠଇଯଂ ଆଗତନଯେନେୱାତି ‘‘ଯତ୍ଥ ତୁମ୍ହାକଂ ଦେଯ୍ଯଧମ୍ମୋ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ। ସଙ୍ଘପରିଣତଭାୱୋ, ତଂ ଞତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ପରିଣାମନଂ, ପଟିଲାଭୋତି ଇମାନେତ୍ଥ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି।

ପରିଣତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଟ୍ଠିତୋ ପତ୍ତୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

ଇତି ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ ୱିନଯଟ୍ଠକଥାଯ ସାରତ୍ଥଦୀପନିଯଂ

ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଦୁତିଯୋ ଭାଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।